శ్రీ[illegible]గ్రంథమాల. ౩.

శ్రీ

స్కాంద పురాణాన్తర్గత హేమకూటఖండాత్మక

సప్తర్షి యాత్రా ప్రకాశక

పంపా మాహాత్మ్యము. ౧

శ్రీ వేదాన్త విద్వచ్ఛిరోమణి,

[illegible]సుబ్బ, వేంకటరామ శాస్త్రిగారిచే సంస్కరింపబడి

బ్రహ్మశ్రీ యుత,

ఆస్తికభూషణ, భాస్కరాచార్య,

[illegible]లహార్వి, వేంకటేశ్వర శాస్త్రులవారిచే

ప్రకటింపబడినది.

పంపా క్షేత్రము.

బళ్ళారి గురునాథ, రాయలసీమ ముద్రాశాలయందు ముద్రితము.

1933.

పీఠిక

శ్రీపరమేశ్వరుని లీలావిలసితమగు నీవిచిత్రసంసారసముద్రములో ప్రతిప్రాణియు మునుగుచు తేలుచు దరిజేరు నుపాయము గానక చిక్కుపడియుండును. ఇట్టిస్థితిలో ఆమహేశ్వరునిలీలల గన్గొని, అతని దివ్యమంగళవిగ్రహముల సందర్శించుచు, అతడు ఆవిర్భవించియుండు పవిత్రక్షేత్రరాజముల కనులారగాంచుచు, తద్భక్తశిఖామణుల సహవాసముచేయుచు, జపతపోవ్రతయోగములద్వారా తదేకభక్తినిష్ఠచే సేవించుటయే దరిజేరుటకు ఉపాయమగును. ఈకారణముననే కర్మభూమియగు భరతఖండమున ముముక్షుజన సౌకర్యార్థమై మహాప్రభావశోభితములగు అనేకములగు శివకేశవ మహాక్షేత్రములు, గంగా, తుంగా, యమునాది పుణ్యతీర్థములు మున్నగునవి తత్తద్దేశవాసుల కనుకూలమగువిధమున అనాదిగా విరాజిల్లుచున్నవి.

"కలౌదేవో మహాదేవః" అను కూర్మపురాణవచనము ననుసరించి, కలియుగమున పాతకములనుండి నిఖిలజీవరాసుల నుద్ధరించు మహానుభావుఁడు సాంబశివుఁడు. అతఁడొక్కఁడే జ్ఞానప్రదాత. ఉత్తరహిందూస్థానములో విశ్వనాథునికాశి యెట్లువన్నెకెక్కెనో, దక్షిణహిందూస్థానములో విరూపాక్షుని హంపియు అటులనే వాసిగాంచియుండుట లోకప్రసిద్ధము. మరియు స్నానమునకు గంగయెట్లు ప్రశస్తమో, స్నానపానములకు తుంగయు అటులనే ప్రసిద్ధము. మీదుమిక్కిలి ఆతుంగ, తనకు సహాయముగా భద్రను చేకొనినపుడు అద్దాని ప్రాశస్త్యము చెప్పతరమా !

అష్టాదశపురాణ ప్రణేతయగు శ్రీవేదవ్యాసులు తనపురాణరాజమగు స్కాందములో మహాక్షేత్రమహిమలను ప్రదర్శించునట్టి భాగములనేకముల రచించెను. వానిలో పైఁజెప్పిన ఉత్తర విశ్వనాథ కాశీ క్షేత్ర మహిమానువర్ణనమునకై కాశీఖండమును రచించెను. దానికన్న 'ఒకగురిగింజయెత్తు ప్రభావము హెచ్చుటనే అధిక'మని గుంజామాధవునిచేతనే తూచబడిన ఈ దక్షిణ విరూపాక్ష పంపాక్షేత్రమహిమను వర్ణించుటకై హేమకూటఖండమును రచియించెను. ఈవిషయము ముమ్ముందు దీనికి అనుబంధముగాఁ బ్రకటింపఁబోవుగ్రంథములో విశదముగా చర్చింపఁబడఁగలదు.

కశ్యప, వసిష్ఠ, భరద్వాజాది సప్తర్షులు హిమాలయమునుండి వెడలి, పంపాక్షేత్రమునకు వచ్చి క్షేత్రపాలునియనుగ్రహముచే చతుర్ద్వారోపద్వారశోభితమై, నానాతీర్థక్షేత్ర ఋష్యాశ్రమములచే నొప్పుచుండు పంచక్రోశక్షేత్రయాత్ర చేసి, శ్రీపంపాంబాసమేతుడైన శ్రీవిరూపాక్ష పరబ్రహ్మను సాక్షాత్కరించి, ధన్యులై ఈ క్షేత్రముననే నివసించిరని వర్ణించుటచే, సప్తర్షియాత్రా ప్రకాశకమగు సంహితయనియు, హేమకూటపర్వతము ఇందుముఖ్యమగుటచే హేమకూటఖండమనియు, పంపాసరోవర, పంపాదికల మహిమ వర్ణింపబడుటచే పంపామాహాత్మ్యమనియు, ఈగ్రంథము పేర్కొనఁబడుచున్నది.

నైమిశారణ్యమున సహస్రసంవత్సర సత్రయాగ సమయములో, సూతపౌరాణికుఁడు శౌనకాదిమహర్షులకు — సప్తర్షులకు క్షేత్రపాలుడు చెప్పినట్లుగా — ఈక్షేత్రమాహాత్మ్యమును వినిపించి, భూలోకమున విస్తరింపఁజేసెను. దేవలోకమున ఈమాహాత్మ్యమును నందికేశ్వరునికి స్కందకుమారుఁడు ఉపదేశించెనని తెలియుచున్నది. ఇతర మహాపురాణోపపురాణములవలెనే ఇదియు పైవిధముగా పౌరాణిక సంప్రదాయసిద్ధమగుటచే ఇట్టి పురాణసత్కథాశ్రవణము భక్తులను కలికల్మషములనుండి ఉద్ధరింపకలదని తప్పకనమ్మవలసియున్నది.

వ్యాసభట్టారకుని గ్రంథశైలి ఇట్టిదేయని మనము నిర్ధరించుట సులభముకాదు. అతని ఇతిహాస, పురాణ, గీతా, బ్రహ్మసూత్రరచనలు ఒకటి కొకటిజతపడవు. ఈగ్రంథమందు చాలమట్టుకు అరచనాశైలులన్నియు — అనగా విస్తృతము, సంక్షిప్తము, అతివిస్తృతము, అతిసంక్షిప్తము, అనువాదసుశైలులు — సమన్వయింపబడి యున్నవి.

పూర్వభాగములోని తీర్థమహిమలు, ఉపాఖ్యానములు, ఆశ్రమప్రభావములు శ్రోతల చిత్తముల కమందానందము గొల్పుటలో సందియము లేదు. ధర్మమును నీతిని బోధించునట్టి ఘట్టములనేకములు గలవు. హరమిత్రవిమలా సంవాదము, శతర్చనయమ సంవాదము, కాంచనతీర్థ ప్రశంసమున్నగు భాగము లనేకవిషయముల బోధించుచున్నవి. క్షేత్రపాలుని అనుజ్ఞగైకొని సప్తర్షులు అతనిని వెంటబెట్టుకొని పంచక్రోశయాత్రచేసినపుడు స్నానమాచరించిన తీర్థరాజములు, సందర్శించిన ఆశ్రమవతంసములు, సంభాషించిన ఋషిశ్రేష్ఠులును అనేకులు. తత్ప్రభావము అసాధారణములు. కాలభేదముల ననుసరించి యాతీర్థాదులనన్నిటిని ప్రకృతము సందర్శించు పుణ్యము మనకు లేకున్నను, ఈపురాణరత్నములోని తత్ప్రభావ పఠన శ్రవణములు కలికల్మషము నడపజాలునని ఈగ్రంథము బోధించుచున్నది.

సప్తర్షులు క్షేత్రయాత్ర సాంగముగా జరిపి ఈక్షేత్రమును విడనాడజాలక ఇచటనే నివాసముల కల్పించికొనియుండి, ఈపురాణమును యాత్రికభక్తజనులకు తెలుపుచుండినట్లును, సప్తర్షులలో నొక్కడగు భరద్వాజుడు తనశిష్యుడగు విష్ణువృద్ధునికి ఈక్షేత్రమహిమను సవిస్తరముగా బోధించినట్లును, మధ్యమభాగమువల్ల తెలియుచున్నది. దీనిలో చెప్పబడిన హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానము అత్యద్భుతము. ఉత్తరభాగములో శైవపాశుపతాది మతములు, తంత్రములు, మహావ్రతములు మున్నగు శైవవాఙ్మయ మంతయు సవిస్తరముగా భరద్వాజునిచే విష్ణువృద్ధుని కుపదేశింపబడినది. కనుకనే మధ్యమోత్తర భాగములకు భరద్వాజవిష్ణువృద్ధసంవాదమను నామాంతరము కలదు. మొదటినుండి తుదవరకు చక్కగాపఠించుటలో ఇవ్విధముగా సమస్తవిషయముల క్రోడీకరించి తెలుపునట్టి యుత్తమపురాణ గ్రంథరాజము దీనివలె మరొక్కటి కానరాదని తెలియుచున్నది.

ఇట్టి ఉత్తమక్షేత్రరాజము దైవికమగు తనప్రభావముచేతను చారిత్రకదృష్టిచేతను మిక్కిలి వన్నెకెక్కి యున్నది—

నిఖిలచరాచర దురిత దురంతతాపముల తనకరుణారసార్ద్రదృష్టిచే జల్లార్చి ఉద్ధరింప నవతరించిన, శ్రీతారకమహామంత్రమూర్తియగు శ్రీరామచంద్రుని పాదధూళిచే బవిత్రితమై, హనుమదంగదాది భాగవతాగ్రేసరుల విహారమునకుఆటపట్టయివెలసి, అసాధారణ ప్రాశస్త్యము గాంచియుండునది ఈపంపాక్షేత్రము.

ఆంధ్రకర్ణాటక ద్రవిడమహారాష్ట్రాది దేశముల నిరంకుశముగ పాలించి, తమకీర్తికాంతలను విజయస్తంభములపై నునిచి, దశదిశల విహరింపజేసిన విజయనగర సామ్రాజ్య మహీపాలుర రాజధాని ఈపంపాక్షేత్రము.

జైన చార్వాకాది దుర్మతముల నిర్మూలనములొనర్చి, "ఇదంబ్రాహ్మ మిదంక్షాత్రం" అనునట్లుగా, శ్రీశాంకరమత సిద్ధాంతమును, కర్ణాటకసింహాసనమును, తన అప్రతిమ మహిమచే నిరంకుశముగ స్థాపించి, తమసువర్ణవృష్టిచే లోకమునకు ఆప్యాయనము కలిగించి, వేదార్థప్రకాశనముచే లోకమును

అవిద్యాంధకారమునుండి తప్పించి, సర్వతంత్రస్వతంత్రులై సార్థకనాములై విరాజిల్లిన బుక్కణసామ్రాజ్య ధురంధర శ్రీమాధవవిద్యారణ్య సంయమీంద్రులచే నుద్ధరింపఁబడి నాటినుండి నేటివరకు తత్సంతతిచే పాలింపబడునది ఈపంపాక్షేత్రము.

అసాధారణ శిల్పకళానైపుణ్యముచే ఖండాంతరవాసులను గూడ ముక్కుపై వ్రేలినుంచి కొనునట్లుచేయు సమున్నతగోపుర ప్రాకార సౌధాదులతో వెలయునది ఈపంపాక్షేత్రము.

గిరినదీతటాక తరుగుల్మలతాదులచే వనస్పతిదేవత యొక్క సంపూర్ణావతారమునకు తావిచ్చునది ఈపంపాక్షేత్రము.

ఇట్టిదివ్యక్షేత్రమును సమగ్రముగా దెలియ పఱచునట్టి ఈపంపామాహాత్మ్యగ్రంథము పురాణ మగుటచే అతిపురాతనమయియున్నను సర్వజనసులభమగు నట్లుముద్రించి ప్రచురింపబడక నామ మాత్రప్రచారము కలదై అనేక శతాబ్దములనుండి యేమూలనో దాగి యుండెను. అనేకమహనీయులు ఈసత్కార్యమునకై పూనికొనియు, ఇంతవరకు సఫలమనోరథులు కాకపోయిరి. తుదకీగ్రంథము సంపాదించుటయే భగీరథప్రయత్నసదృశమయి యుండెను.

ఇట్టిమహాక్షేత్రమునకు స్థలపురాణము ప్రచురింపఁబడకుండుట గొప్పన్యూనతయని తలచి, మిక్కిలి వ్యయప్రయాసల కోర్చి, తమ ఔదార్యోత్సాహముల నెల్లపుడును శ్రౌత, స్మార్త, దైవిక, ధార్మ్మాదిసత్కార్యములకై వినియోగించుచు, అగ్నిష్టోమాద్యనేక క్రతువులను, ఏకాదశ శివలింగప్రతిష్ఠలను, శంకరాది దేవతాప్రతిష్ఠలను, శతచండీ శ్రీచక్రరాజచలప్రతిష్ఠా శ్రీపంపాంబా నూతనరథప్రతిష్ఠాది శాక్త ముఖములను, కోటిబిల్వ, కోటివర్తి, శతరుద్రియాద్యనేక శైవసత్కార్యములను పరమాత్మార్పణముగా జరిపి, శ్రీజగద్గురు హంపి విరూపాక్ష విద్యారణ్యపీఠాధిపతుల సంస్థానాధిపత్యమును బహుకాలము వహించి, ప్రస్తుతము దాదాపు ఇరువదివత్సరములుగా శ్రీపంపావిరూపాక్షేశ్వర, యంత్రోద్ధారక, శ్రీచక్రతీర్థ కోదండరామస్వాములవారి యాలయములు మున్నగు హంపీదేవస్థానముల ధర్మకార్య నిర్వాహకులై యుండి, తమనిర్వ్యాజ భక్తిరసముచే నిరంతరము శ్రీవిరూపాక్షుపాదపద్మముల కభిషేక మొనర్చుచున్న, "ఆస్తికభూషణ" అనుసార్థక బిరుదాంచితులగు బ్రహ్మశ్రీయుత భాస్కరాచార్య మాలపూర్వ వేంకటేశ్వరశాస్త్రులుగారు ఈమహాకార్యమును నెరవేర్పఁదలఁచి ఈగ్రంథమును శ్రమ వ్యయములచే సంపాదించి, శుక్లసంవత్సర వైశాఖములో నన్నుబిలచి ఈగ్రంథమును సంస్కరించి ముద్రిత మొనర్పుమని నాచేతికిచ్చిరి.

ఈగ్రంథము మూలములో శుద్ధమేయయినను లేఖకపరంపరవల్ల ఏర్పడినప్రమాదములు ఇందు లెక్కింపనలవికాకుండెను. ఆప్రమాదములు తుదకు వ్యాకరణనియమముల కూడనుల్లంఘించునంతటి వగుటవల్ల దుస్సహములుగా కన్పట్టుచుండుటచే, వానినిసంస్కరించి ముద్రణానుకూలముగ నొనర్చుట కొంతమట్టుకు గొప్పపనిగానే నాకేర్పడెను. అటులనే చాలామట్టుకు సంస్కరించి ముద్రణకార్యమునకు గడంగి ఒక్కవత్సరములో ముగింపదలచితిమి కానిగ్రంథముగొప్పదగుటచే కొనసాగకపోయెను. అప్పుడు ఇది వెలువడుట ఆలస్యమగునని ఇందలి ముఖ్యతీర్థ క్షేత్ర, ఋష్యాశ్రమాదుల మహిమలను వివరించు నట్టిదిగా సర్వజనసుబోధమగునట్లు తెలుగున "పంపామాహాత్మ్యసంగ్రహ" మను చిన్న గ్రంథమును ప్రమోదూతచైత్రములోఁ బ్రకటించితిమి.

మరల కొన్నిరోజులకు ముద్రణకార్యమును ప్రారంభింపదలఁపగా, పిడుగువలె కలలోనైననుఊహింపఁ బడజాలని, శ్రీ వేంకటేశ్వరశాస్త్రులవారి ద్వితీయపుత్రుఁడగు అస్మన్మిత్రుఁడైన కృష్ణశాస్త్రి యొక్క అకాలికమగు ఆకస్మికమరణము మాయుత్సాహమునుపూర్తిగానడుగంటఁజేసెను.

ఇట్లు బహువిఘ్నములకుగురియైన యీగ్రంథము ఎట్లుసంపూర్ణముకాఁగలదోయని మిక్కిలి యోచించుచు, దేవునిపైభారమువైచి మరల ముద్రణమునారంభించి యీ శ్రీముఖచైత్రరథోత్సవమున కిట్లుసిద్ధముచేయఁగల్గితి మని తెలుపుట కెంతయుసంతసించుచున్నాము.

ఈగ్రంథములో పూర్వభాగమున, ఇతరపురాణములలోకూడ సుప్రసిద్ధములైయుండు దాక్షాయణీచరిత్రము, గిరిజాకల్యాణము, స్కందచరిత్రము, తారకశూరపద్మసంహారము, అనుభాగములున్ను, మధ్యమభాగములో రామాయణోపాఖ్యానము, కామదహనము అనుభాగములున్ను, ప్రకృతము కాలవ్యవధిలేనందున ఇందుచేర్చబడలేదు. వానినియీగ్రంథమున కనుబంధముగా త్వరలోనే విపులమగు నుపోద్ఘాతముతోడ ప్రచురించెదము. గ్రంథము గొప్పదిఅగుటచే కాలవ్యవధి పుష్కలముగ లేనందునను ముద్రణాది స్ఖాలిత్యములచ్చటచ్చట గన్పడవచ్చును. పాఠకమహాశయులు వానిని సందర్భానుసారముగా సవరించి కొనఁ బ్రార్థితులు.

మా "శంకరానందగ్రంథమాల"లో నీగ్రంథము మూఁడవకుసుమముగా గూర్పఁగలిగితిమని తెలుపుటకెంతయు సంతసించుచున్నాము.

ఇట్టి ఉత్తమగ్రంథరాజమును పారాయణ, పఠన, శ్రవణాదులకుపయుక్తమగునట్లు ముద్రింపఁజేసి ఆస్తికలోకమునకు మహోపకారమొనర్చిన శ్రీ వేంకటేశ్వరశాస్త్రులుగారికిని, అప్పుడప్పుడు దీనికి తగినసలహాలనిచ్చుచు అత్యుత్సాహముతో దీనిప్రకటనమునకుఁ దోడ్పడిన, వారికుమారులగు, ప్రకృతము ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయ పరిషత్సభ్యులైన, జే. శ్రీనివాసశాస్త్రిగారికిని, వారిసంతతికిని పరమేశ్వరుఁడాయురారోగ్యైశ్వర్య జ్ఞానవైరాగ్యాదులనిచ్చి కాపాడుగాక.

శివభక్తశిఖామణు లీపురాణ పారాయణముచే పరమేశ్వరునను గ్రహమునకుఁ పాత్రులై ఇహపరసుఖముల బడయుదురుగాక.

స్వస్త్యస్తు సమస్త జగతాం.

సర్వేషాం సమస్తసన్మంగళాని భవంతు.

ఇట్లు,

విన్నవించు భక్తవశంవదుఁడు,

జే. వేంకటరామశాస్త్రి,

వేదాంతవిద్వచ్ఛిరోమణి.

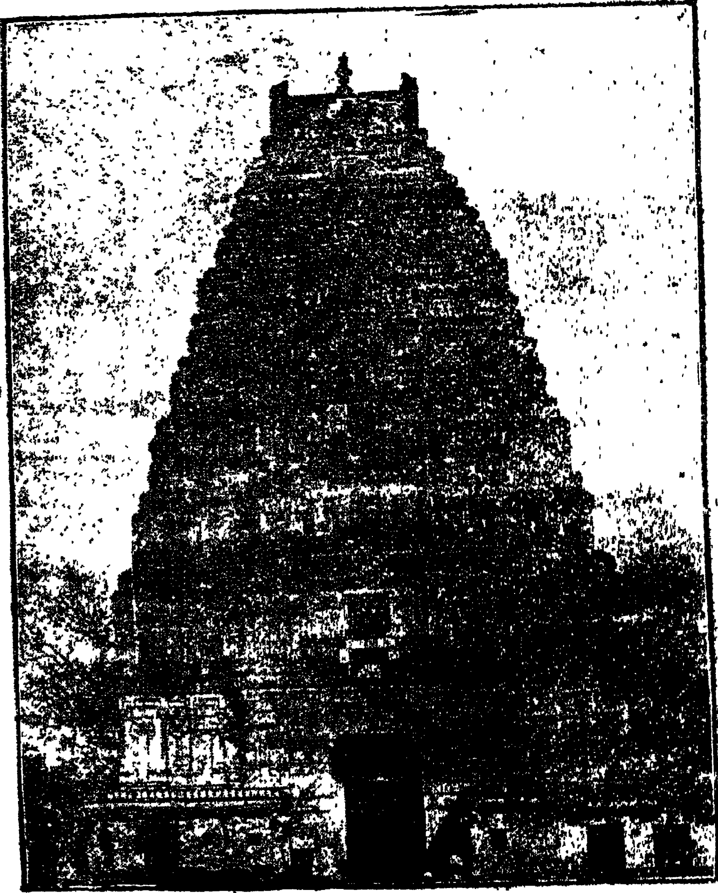
బళ్ళారి.

పంపాక్షేత్రము.
శ్రీముఖచైత్ర
శుక్ల పూర్ణిమ.
10-4-33.

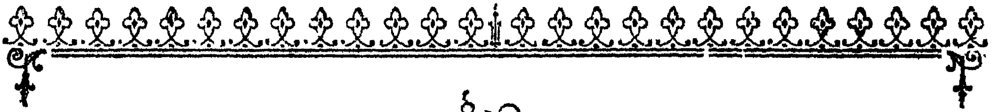
శ్రీపంపామాహాత్మ్య విషయానుక్రమణికా.

శ్రీ

పంపావిరూపాక్షేశ్వర దేవాలయ

గోపుర మహాద్వారము.

ఓం

—♦ శ్రీవిరూపాక్షేశ్వరపరబ్రహ్మణేనమః ♦—

అథస్కాందపురాణాన్తర్గత పంపామాహాత్మ్య ప్రారంభః.

ఓం యశ్శివో నామరూపాభ్యాం యాదేవీ సర్వమంగళా, తయో స్సంస్మరణా
త్పుంసాం సర్వతో జయమంగళే ౧. ఓంనమః ప్రణవార్థాయ శుద్ధజ్ఞానైక మూర్త
యే, నిర్మలాయ ప్రశాన్తాయ దక్షిణామూర్తయే నమః ౨. శ్రీహేమకూట నిల
యః పంపాలింగన కాముకః, గంగాధరో విరూపాక్షో మంగళం దిశతాత్సదా ౩
వ్యాసం వసిష్ఠనప్తారం శక్తేఃపౌత్ర మకల్మషం, పరాశరాత్మజం వందే శుకతాతం
తపోనిధిం ౪. అనేకజన్మ సంప్రాప్త కర్మేంధన విదాహినే, జ్ఞానానిల ప్రదీపేన తస్మై
శ్రీగురవేనమః ౫. పురాతు నైమిశారణ్యే మునయో వీతకల్మషాః, యజ్ఞమారే
భిరే కర్తుం వర్షం ద్వాదశసమ్మితం ౬. ద్రష్టుం సమాగతా యాగం మునయో
బ్రహ్మవాదినః, సుమంతో దేవలశ్చైవ పైలవ స్సుమతిర్భృగుః ౭. వామదేవశ్చ
జాబాలి శ్శరభంగ స్సుతీక్ష్ణకః, మాండవ్యో ముద్గలో ధూమ్రః కౌండిన్యో రైభ్య
ఏవచ ౮. గాలవో విద్ధ్రువ శ్శాన్తో బోధాయనశుచివ్రతౌ, శౌనక స్సుమతిర్ధీమాన్
శతానంద శ్శతాతపః ౯. ఉద్దాలకో మహాసేనః కణాదో గర్గవామనౌ, ఏవమాద్యా
మునిశ్రేష్ఠా స్సశిష్యాస్సపరిగ్రహాః ౧౦. లోకానుగ్రహకర్తార స్సదాబ్రహ్మవిచా

రణాః, రుద్రాక్ష మాలాభరణా భస్మరేఖాంకితాంగకాః ౧౧. జటావల్కల సం
యుక్తా శ్శివధ్యాన పరాయణాః, తాన్దృష్ట్వా మునయస్తత్ర ప్రత్యుత్థానాసనాదిభిః
౧౨. పూజయిత్వా యథాన్యాయం పాద్యార్ఘ్యాచమనీయకైః, దత్త్వాసనాని మా
ర్గాణి కౌశేయాని మహాన్తి చ ౧౩. అసేవన్త మునిశ్రేష్ఠా భావజ్ఞాః శౌనకాదయః,
తైస్సత్కృతా మహాత్మానో ధ్వస్తాఖిలపథిశ్రమాః ౧౪. విధిజ్ఞా స్తైర్వృతా భక్త్యా
సర్వసంభార సంభృతం, స్వయ మారేభిరే కర్తు మధ్వరం దీక్షయాన్వితాః ౧౫.
తమాశ్రమమగాత్సూత శ్శిష్యైర్వ్యాసబుషే స్తదా, దదృశు స్తం మహాత్మానం జటా
వల్కలమండితం ౧౬. ప్రసన్నవదనం శాన్తం భస్మదిగ్ధ కళేబరం, సర్వశాస్త్రార్థ
తత్త్వజ్ఞం సర్వభూతహితే రతం ౧౭. వ్యాసప్రసాదసంపన్నం పురాణాగమవాచకం,
పూజయామాసు రత్యంతం భక్తిజ్ఞానైకమానసాః ౧౮. సత్రాన్తే శౌనకాద్యాశ్చ
నైమిశీయా మహర్షయః, కథామృత రసాస్వాద కుతుకాయత్తమానసాః ౧౯.
దత్త్వా బ్రహ్మాసనం దివ్యం తదగ్రే సుస్థిరాసనే, స్థితాః ప్రాంజలయస్సర్వే ప్రోచుస్సూ
తం మహామతిం ౨౦. బ్రాహ్మం పురాణం ప్రథమం పాద్మం వైష్ణవమేవచ, శైవం
భాగవతంచైవ భవిష్యం నారదీయకం ౨౧. స్కాందం లైంగం తథాగ్నేయం
బ్రహ్మకైవర్తమేవచ, మార్కండేయంచ వారాహం కౌర్మం వామనమేవచ ౨౨.
మాత్స్యం తథాగారుడంచ బ్రహ్మాండంచ తతఃపరం. అష్టాదశపురాణాని సేతిహాసాని
కృత్స్నశః ౨౩. అన్యాన్యుపపురాణాని మహాంత్యష్టాదశాపిచ, త్వత్తశ్శ్రుతాన్య
శేషాణి భుక్తిముక్తిప్రదానిచ ౨౪. తథాపి మానసేస్మాకం తృప్తిర్నోపజాయతే
క్వచిత్, క్షేత్రయాత్రా క్రతుర్దేవపూజనం తీర్థమజ్జనం ౨౫ సత్కథాశ్రవణం
ధ్యాన మీశ్వరారాధనం వ్రతం, సత్సంగత్యాదికాహ్యేతే నృణాం శ్రేయోవిధాయ
కాః ౨౬. కర్తుం కశ్శక్నుయాద్ధర్మా నేతానేకేన జన్మనా, తస్మాదఖిలధర్మాణాం
ఫలమేకేన కర్మణా ౨౭. ప్రపద్యతే యథామర్త్యో లఘునా తద్వదాధునా, ఏవం
మహర్షిభిః పృష్టోబభాషే రోమహర్షణః ౨౮. * సూతః * నమస్కృత్వ మహా
దేవం చంద్రశేఖర మవ్యయం, యన్మాయామోహితాత్మానో జనా విషయదుర్మదాః
౨౯. యత్స్వరూపం నజానన్తి సంసారాంబుధిబాడబం, నమత్సురశిరోరత్న నీరా
జితపదద్వయం ౩౦. ప్రణమామి తమీశానం సర్వవ్యాపిన మవ్యయం, యచ్ఛ్రు
త్వా ముచ్యతే జంతు రజ్ఞానోత్థమహాభయాత్ ౩౧. పంపామహాత్మ్య మతులం శ్రావ
ణీయం తదేవవః, శృణుధ్వ మృషయస్సర్వే పంపామహాత్మ్యముత్తమం ౩౨. గౌరీ
శంకరసంవాదం పంపాక్షేత్రస్య వైభవం, యచ్ఛ్రుత్వా శాంకరపదం ప్రాప్నోత్యా

శునసింశయః ౩౩. ధన్యోహమస్మి భవతాం సంగత్యానఘయా నయా, యయా
ప్రసఙ్గస్సముభూ దిదానీం సత్కథావకే ౩౪. యూయంధన్యాశ్చ యత్ప్రశ్నా
దభూల్లోకహితంమహత్, నారదః పర్యటన్లోకాన్ పరానుగ్రహకామ్యయా ౩౫.
తత్రతత్ర కలేర్దోషా న్నిరీక్ష్యకరుణాపరః, పాపిష్ఠాన్ బహుళాన్దృష్ట్వా తానుద్ధర్తుం
త్వరాన్వితః ౩౬. సత్యలోకం సమాగమ్య దదర్శపితరంస్వకం, లోకపాలైస్సమా
యుక్తం సరస్వత్యేడితం సదా ౩౭. చతుర్భిర్వదనై ర్వేదానుచ్చరంతం సుభక్తితః,
నత్వా బ్రహ్మాణమమలం నారదఃప్రాహ నమ్రధీః ౩౮. * నారదః * సంచరన్పృ
థివీం సర్వాంసుఖం నో దృష్టవానిహ, కలినా ఘోరరూపేణ బాధితా జనతాప్రభో!
౩౯. తేన లుప్తసదాచారాః పితృమాతృవిహింసకాః, పరాన్నాసక్తహృదయాః
పరస్వహరణే రతాః ౪౦. వేదమార్గపరిభ్రష్టా స్స్వైర్వైపాషండ సంశ్రయాః, నిషిద్ధా
హారనిరతా వేదవిక్రయజీవినః ౪౧. పాంచరాత్రాది పాషండ మతాచారరతా
స్సదా, బ్రాహ్మణాః క్షత్రియావైశ్యా శ్శూద్రాశ్చైవ తథాన్త్యజాః ౪౨. సమసం
వ్యవహారాశ్చ భ్రష్టాశ్రమ పరిగ్రహాః, దాంభికాః కుత్సితాచారా మానినః పరహిం
సకాః ౪౩. ఏతే సంతిదురాత్మానః కలౌఘోరేతు పద్మజ! అల్పాయుషా మశక్తా
నా మేతేషాంగతి రుత్తమా ౪౪ అనాయాసేన సర్వజ్ఞ కథంభూయాద్వద ప్రభో!
ఉపాయం కృపయాబ్రూహి కల్యుద్ధరణహేతవే ౪౫. త్వమేవవేత్సి సర్వంమే
త్వాంవినా కోఽస్తిభూతలే, ఇత్యుక్తం నారదందృష్ట్వాప్రోవాచ భగవానజః ౪౬.
* బ్రహ్మ * సాధుపృష్టం త్వయాలోకహితార్థం మునిసత్తమ! వక్ష్యేహం శృణు
తద్భక్త్యా రహస్యం వేదసమ్మితం ౪౭. పురా కైలాసనగరే శంకరంలోకశంకరం,
పప్రచ్ఛ పరమైకాంతే భక్త్యైకాగ్రధియా సతీ ౪౮. * పార్వతీ * దేవదేవ జగ
న్నాథ కరుణాకర శంకర! పాపినాం పరమాముక్తి రనాయాసం భవేత్కథం ౪౯.
కలౌ దుర్మార్గనిరతా భవిష్యంతి ఖలాజనాః, అజ్ఞానధ్వస్తసుజ్ఞానా శ్శిశ్నోదరపరా
యణాః ౫౦. నిరయే నిపతిష్యన్తి స్వకృతైః పాపకర్మభిః, ఏతేషాం జాతుచిచ్ఛ్రద్ధా
నోదేతిపరమేశ్వరే ౫౧. అతః కథమమీ సర్వే తరేయుర్దుఃఖసాగరం, భగవద్దివ్య
పాదాబ్జం శర్మదం ప్రాప్నుయుః కథం ౫౨. విలోక్యతా నహంసర్వాన్ పాపసింధౌ
నిమజ్జతః, కథాం పుణ్యప్రదాం లోకే సర్వపాపప్రణాశినీం ౫౩. త్వన్ముఖా త్సమ్య
గాకర్ణ్య ప్రకటీకర్తు ముత్సహే, స్వయం మూఢా నజానామి తత్త్వంభగవత స్తవ
౫౪. యశ్చ సూక్ష్మతమోపాయో భవదుఃఖ నివారణే, యస్య శ్రవణత స్సర్వతీర్థ
స్నానఫలంతథా ౫౫. క్షేత్రయాత్రాఫలం సర్వదేవదర్శనజం ఫలం, సర్వక్రతుఫలం
సర్వమంత్రానుష్ఠానజంఫలం ౫౬. సర్వదానఫలం సర్వపురాణ శ్రుతిజంఫలం, సర్వ

వ్రతఫలం సాధుసహవాసభవంఫలం ౫౭. సంప్రాప్య మానవస్సద్యో యథా ముక్తో భవిష్యతి, తాదృశీం భగవద్భక్తి దాయినీం భవనాశినీం ౫౮. కథాం కథ య దేవేశ తవాస్తి మయిచేత్కృపా, ఇత్యుక్తాం స్వప్రియాం శంభురాలోక్య పరమా దరాత్ ౫౯. ప్రోక్తవాన్ కలిదోషఘ్నం రహస్యం వేదభాషితం, * ఈశ్వరః * సాధుపృష్టం త్వయాదేవి లోకానా ముపకారకం ౬౦. కస్మైచి న్నమయాప్రోక్తం రహస్యమిద ముత్తమం, భక్త్యైకాగ్రధియస్తేఽద్య వక్ష్యామి సుఖదాయకం ౬౧. మమ మాహాత్మ్యమమలం కలికల్మషనాశనం, ముక్తిదం కలిజానాంచ పంపాక్షేత్రస్య వైభవం ౬౨. విరూపాక్షస్యచరితం పంచక్రోశాధిపస్యమే, హేమకూటగిరే స్తుంగ భద్రాయా దేవి సత్కథాం ౬౩. తీర్థానాం సప్తకోటీనాం మాహాత్మ్యంవచ్మిపార్వతి! ఇదంపవిత్రంపాపఘ్నం న దేయందుర్ధియే క్వచిత్ ౬౪. దుర్వినీతాయ మూఢాయగురు ద్రోహరతాయచ, అభక్తాయ కుశీలాయశివనిందాపరాయచ ౬౫. న దేయం సర్వ థాదేవి గోపనీయం ప్రయత్నతః, సచ్ఛాత్రాయ సుశీలాయ శైవానుష్ఠానశీలినే ౬౬. శాన్తాయ భక్తియుక్తాయ సన్మార్గనిరతాయచ, మద్భక్తాయ మహాయోగనిరతాయ మహాత్మనే ౬౭. ఆహూయ భక్త్యాదాతవ్యం మాహాత్మ్యంమమపార్వతి ! ఇత్యుక్త్వా పార్వతీంప్రాహ ప్రత్యక్షరమనోహరాం ౬౮. సంహితాం శాంకరీం దివ్యాం కలికల్మ షనాశనీం, తాంజగ్రాహ తదాసాధ్వీ పార్వతీ భక్తినమ్రధీః ౬౯. స్కందాయ కుమా రాయాహూయసాపి సంప్రోక్తవత్యభూత్, సనత్కుమారఋషయే స్కందఃప్రాదాచ్చి వాజ్ఞయా ౭౦. మహ్యంప్రాహ ఋషిస్సాక్షా త్పంపామాహాత్మ్యమిష్టదం, తత్తే కించి త్ప్రవక్ష్యామి శ్రుతం యాథార్థ్య ముత్తమం ౭౧. ఇత్యుక్త్వా నారదాయాదా ద్బ్రహ్మ శాంకర సంహితాం, నారదో వ్యాసమునయే పురాణమిద మబ్రవీత్ ౭౨. వ్యాసానుగ్రహతశ్చాహం జ్ఞాతవాం స్తన్ముఖాత్తథా, తత్ప్రవక్ష్యామి యుష్మాకం యథామతి మహర్షయః ౭౩ రహస్యానాం రహస్యంత ద్గోపనీయం ప్రయత్నతః, శివభక్తాయ శాన్తాయ ధీమతేచ ముముక్షవే ౭౪. వక్తవ్యమిద మన్యస్మై నక దాచి త్సుఖప్రదం, దుఃఖాంబుధౌ నిమజ్జంతం లోకమాలోక్య శంకరః ౭౫. శ్రీమ ద్భారతవర్షస్య దక్షిణేభాగ ఆస్థితః, తుంగభద్రానదీతీరే విరూపాక్షాఖ్యయా శివః ౭౬. అస్యవృత్త ముదారంత త్పంపామాహాత్మ్యనామకం, పురాణసారా నుద్ధృత్య నిర్మితం మునినాపురా ౭౭. శ్రోతవ్యం పఠనీయంచ శర్మదం సర్వదేహినాం, అస్య శ్రవణమాత్రేణ జనాయాస్యంతి సద్గతిం ౭౮. ఉదేతి భక్తిరీశానే పఠనాదస్యనిర్మ లా, ఏతత్పుణ్యతమం త్యక్త్వా శ్రోతు మన్యద్యఇచ్ఛతి ౭౯. మందస్తృషార్దిత స్త్యక్త్వానదీం ఖనతిధన్వని, కరస్థామృత ముత్సృజ్య కదన్నంతగాచతే ధ్రువం ౮౦.

శృణోతి యస్తువిధినా జీవన్ముక్త స్సఏవహి, సపూజ్యో భగవత్పాద కరుణాభాజనం
భవేత్ ౮౧. తుష్టా స్తత్పితరస్సర్వే శివసాయుజ్య మాప్నుయుః, సర్వలోకేషు
పూజ్యోహి కృతార్థశ్శివసమ్మతః ౮౨. ఏవం సుధాసారవచాంసి యోగినో నిశమ్య
సూతస్యచ హర్షనిర్భరాః, తదా మహాదేవకథామృతైక శుశ్రూషవస్తే ముని
యస్త్వవోచన్ ౮౩. * * *

ఓంతత్సదితి శ్రీస్కాందే మహాపురాణే స్కాందే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే
పూర్వభాగే సప్తర్షియాత్రా ప్రకాశికాయాం సంహితాయాం సూత
శౌనకాది ప్రశ్నోత్తరనిరూపణం నామప్రథమోఽధ్యాయః ౧.

---

* శౌనకాదయః * సూతసూతమహాప్రాజ్ఞ స్వాత్మజ్ఞానవతాంవర, త్వద్వా
క్యామృతనిష్యందై స్సర్వేసంజీవితావయం ౧. పంపాక్షేత్రస్యమాహాత్మ్యం విరూ
పాక్షస్యచైవహి, బ్రూహినో విస్తరంసాధో సర్వసౌఖ్యప్రదాయకం ౨. క్షుధాన
బాధతేఽస్మాకం త్వద్వాక్యామృతపానతః, త్వత్తఃపరతరోవక్తా వర్తతేనైవకశ్చన ౩.
శ్రుత్వామునీనాం తద్వాక్యం శ్రుతిద్వంద్వసుఖంకరం, ముదాసూతస్తదాప్రాహ
తాపసానిదముత్తమం ౪. * శ్రీసూతః * నత్వాదేవంవిరూపాక్షం హేమకూటాధి
వాసినం, వక్ష్యేహంతత్కథాందివ్యాం సర్వపాపప్రణాశినీం ౫. సప్తర్షయోమహా
ప్రాజ్ఞా యాత్రాంప్రతిమహేశితుః, పంచక్రోశాత్మకంక్షేత్రం సమాజగ్ముర్ముదాన్వి
తాః ౬. ప్రదక్షిణ్యేనయాత్రాంవై కృత్వాస్వర్ణనగాధిపం, సమభ్యర్చ్యవిరూ
పాక్షం ప్రాప్యతత్పదవీంశుభాం ౭. తత్రైవసంస్థితాస్తేతు నక్షత్రపదవీంగతాః, సమ్య
గ్దర్శననిష్ఠాశ్చ నివసంతిమహానగే ౮. ఇత్యుక్తవంతంతంసూతం పునఃప్రోచుర్మహర్ష
యః, * శౌనకాదయః * సప్తర్షయోమహాత్మానః కథంయాత్రార్థమాగతాః? ౯.
కుత్రకుత్రస్థితాహ్యేతే పంచక్రోశాత్మకేశుభే? దదృశుఃకానితీర్థాని దేవతాయతనా
నిచ? ౧౦. నగేషుహేమకూటాది ప్రముఖేషుమహత్సుచ, అటంతఃక్షేత్రమఖిలం పద
వీంకాంగతాఃప్రభో? ౧౧. ఏతదస్యచ్చసర్వంనో బ్రూహిజ్ఞానవతాంవర! ఇత్యుక్త
స్సమునీన్దృష్ట్వా ప్రోవాచపరయాముదా ౧౨. సాధుసాధుమహాప్రాజ్ఞా గరి
ష్ఠఃప్రశ్నఏషవః, వాక్యంశృణుతకల్యాణదాయకం ముక్తిదంనృణాం ౧౩. శ్రోతార
శ్చైకచిత్తేన భవేయుర్యదితేవరాః, వక్తుస్సఫలతాంయాతి వాణీవైసత్యశోభినీ ౧౪.
సనత్కుమారఃపరమం పృష్టవాన్ స్కందమాదరాత్, * సనత్కుమారః * స్కం
దతత్త్వార్థసద్భావ ప్రభావపరమోదయ ౧౫. భగవద్భవ్యచరితం పంపామాహాత్మ్య

నామకం, సప్తర్షిధ్యానసంరూఢం విరూపాక్షస్యవైభవం ౧౬. వక్తుమర్హసివిశ్వాత్మన్ తత్త్వజ్ఞానవతాంవర ! ఇత్యృషేర్వాక్యమాకర్ణ్య స్కందః ప్రోవాచ భక్తితః ౧౭. * స్కందః * సాధ్వీతేబుద్ధిరుత్పన్నా విరూపాక్ష కథాస్వియం, సనత్కుమారవక్ష్యామి శృణుసర్వైస్సుగోపితం ౧౮. హిమవత్పర్వతాగ్రేను తపస్తేపుర్మహర్షయః, కశ్యపోఽత్రిర్భరద్వాజో విశ్వామిత్రోఽథగౌతమః ౧౯. జమదగ్నిర్వసిష్ఠశ్చ సదారాస్సహశిష్యకాః, శాన్తావాతాశనాఃపుణ్యా భగవద్ధ్యానతత్పరాః ౨౦. కదాచిదృషివాక్యైస్తే శ్రుత్వామాహాత్మ్యమిష్టదం, విరూపాక్షస్యచరితం గీయమానంమహర్షిభిః ౨౧. నైమిశారణ్యనిలయై స్సహశిష్యప్రశిష్యకైః, తచ్ఛ్రుత్వామునయస్సర్వే మహదాశ్చర్యసంయుతాః ౨౨. గచ్ఛామో యత్రపంపాయాః క్షేత్రమస్తిహిభూతలే, సాధయామోబహూన్నిష్టాన్ విరూపాక్షాద్వయంవరాన్ ౨౩. విరూపాక్షస్తువిశ్వేశ స్తుంగభద్రాతుజాహ్నవీ. పంపాకాశీసమా: దివ్యా భుక్తిముక్తిప్రదాయినీ ౨౪. ఇతినిశ్చిత్యతేసర్వే పంపాంప్రతి యయుర్ముదా, తత్రతత్రపురాణ్యాశు తీర్త్వాతీవశుభానిచ ౨౫. నదీక్షేత్రగిరీన్పుణ్యా ననలోక్యతతస్తతః, పుణ్యాన్యరణ్యాని మునీన్‌యోగనిష్ఠాన్సుపూజ్యచ ౨౬. బహుదూరంగతాస్తేవై దక్షిణాశావకాశినః, విచార్యతత్రతత్రస్థాన్ ఋషీన్పంపాపురీస్థలం ౨౭. అత్రైవవర్తతేపంపా హేమకూటస్యసన్నిధౌ, శ్రుత్వాప్యేవంవచస్తేషాం భక్తినమ్రామహర్షయః ౨౮. దదృశుర్న పురీంపంపాం సమీపస్థామపిద్విజాః, చింతామవాపురత్యంతం క్షేత్రదర్శనకౌతుకాః ౨౯. కస్మాద్దేశోఽరిహాస్మాభిః పురీయంనావలోకితా? కింమార్గవ్యత్యయోఽస్మాకం మనాంసివికలానికిం ౩౦. బహుదూరమిహాయాతా మార్గశ్రాంతాఃక్షుధాకులాః, వ్యాకులాస్స్మవయంసర్వే దేవాస్మానుగతస్పృహాః ౩౧. కేనోపాయేననగరం పశ్యామోద్యసమీపతః, ఇతిచింతానమాయుక్తా స్సమాజగ్ముస్సమీపతః ౩౨. భస్మోద్ధూళితసర్వాంగా రుద్రాక్షాభరణాన్వితాః, స్తోతుంప్రారేభిరేదేవం విరూపాక్షంసుభక్తితః ౩౩. * సప్తర్షయః * స్వామిన్నమస్తేఽఖిలదేవశంభో ప్రసీద విశ్వేశ్వరవిశ్వరూప! సంసారవార్ధౌ సునిమగ్నచిత్తా నస్మాన్సముత్తారయ దేవదేవ! ౩౩. త్వత్పాదసందర్శనతో భవత్యలం పూతశ్శ్వపాకోప్యఘసంచయార్దితః, కింవర్ణయామశ్శివతేదయాభుతాం చండాలదేవేషుసమానభావాం ౩౪. క్షేత్రంతవేదంత్వరితంఫలప్రదం సత్పుణ్యకాఙ్క్షైకనిషేవ్యమేవం, నిశ్చిత్యతద్దర్శనసక్తచిత్తాన్ అస్మాన్కురుత్వంసమనోరథానిహ ౩౬. అస్మాదపి క్షేత్రవరాన్నచాన్యత్ క్షేత్రంమహాపాపసుతాపనాశకం, తస్మాదవశ్యంవయమంబికాధవం క్షేత్రాధినాథంశరణంవ్రజామః ౩౭ ప్రాచీనవాచంయమపుంగవాస్తే పరాత్మసంజ్ఞా

తసుకౌతుకాదిహ, తపాంస్యనేకాని విధాయతీవ్రం సిద్ధింగతాస్సిద్ధసమృద్ధబుద్ధయః
౩౮. హంతాగవాంబ్రాహ్మణపుంగవానాం వినాశకర్తాకనకాపహర్తా, మైరేయపా
యీ గురుతల్పగామీ ముక్తోభవత్యత్ర భవత్ప్రసాదాత్ ౩౯. సంసారదావాన
లదాహతప్తాన్ అన్యాననన్యాన రయాచమానాన్, గౌరీమనోనాథ కృపాకటాక్షై
రానందితాన్నాశుకురుష్వదీనాన్ ౪౦. స్తుత్వైవంపరమేశానం విరూపాక్షంమహర్ష
యః, శివప్రసాదైకపాత్రాణ్యభూవన్ గతకల్మషాః ౪౧. తదాతేషాంద్దృష్టిపథ
మగాత్సా క్షేత్రమేదినీ, తదాతేఋషయః ప్రాజ్ఞా స్సంజాతాత్యంతకౌతుకాః ౪౨.
దదృశుః క్షేత్రమమలం పంచక్రోశాత్మకంశుభం, పుణ్యంసౌభాగ్యదంనౄణాం భుక్తి
ముక్తిఫలప్రదం ౪౩. వయంధన్యతమాలోకే కృతార్థాస్సఫలాశ్చహి, జన్మాంతరకృ
తంపుణ్యం కిమస్త్యస్మాసుసాత్త్వికం ౪౪. అహోభాగ్యమహోభాగ్యం పంపా
క్షేత్రస్యవైభవం, పంపాకాశీతివిఖ్యాతా దక్షిణాఖ్యాఽమృతప్రదా ౪౫. అనేకజ
న్మార్జిత పుణ్యసంచయైరియంపురీ దృష్టిపథానువర్తినీ, యతోవిరూపాక్ష కటాక్షదివ్య
ప్రభావతోన్యద్ధ్రువినాస్తికించిత్ ౪౬. దృష్ట్వాతాంసత్పురీందివ్యాం పునర్దర్శనకాం
క్షయా, గతాస్తత్రాద్భుతంలింగ మాపాతాళతలాగతం ౪౭. పంచక్రోశమభివ్యాప్య
స్థితంబ్రహ్మాండరూపిణం, ఏకాకారంచతుర్దిక్షు వ్యాపినం దివిభూతలే ౪౮. కోటిసూ
ర్యప్రతీకాశం కోటిచంద్రసుశీతలం, కోట్యగ్నిసదృశందీప్త్యా భాసయంతం దిశోదశ
౪౮. తిలమాత్రావకాశేన రహితంపరమాద్భుతం, యక్షకింనరగంధర్వ సిద్ధవిద్యా
ధరైర్వరైః ౪౯. నాగైర్దేవైర్మునిశ్రేష్ఠై ర్మానవైరర్చితంసదా, వేదవేదాంతసంవే
ద్యం దివ్యమంగళవిగ్రహం ౫౦. అఖండసచ్చిదానంద రూపకంపరమేశ్వరం, దృష్ట్వా
తేవిస్మయావిష్టాః క్వగచ్ఛామేతిమహత్స్థలం ౫౧. ఇతిమీమాంసమానాస్తే ఋష
యస్సాధుసంమతాః, తేషాంమధ్యాత్సముత్థాయ భరద్వాజోమహామతిః ౫౨.
ఉవాచపరమంధర్మ్యం మునీన్ సర్వార్థకోవిదః, * భరద్వాజః, * క్షేత్రదర్శనకాలేయో
ఽశుచిర్భవతి మానవః ౫౩. సవైనరకమాప్నోతి క్షేత్రపాలాశ్శపంతిహి, ఇతివేద
విదాంవాచో నాసత్యామునిపుంగవాః ౫౪. తస్మాద్వయంసదాచారా స్సుస్నాతాః
స్సుస్వలంకృతాః, ఫలపుష్పైర్యుతాస్సర్వే గచ్ఛామోద్యమహాపురీం ౫౫ ఏవం
భరద్వాజవచో నిశమ్యతే వాచంయమాస్తం ప్రశశంసురాదరాత్, క్షేత్రంమహేశ
స్యతు గంతుకామాః పుణ్యౌఘపాత్రం పరితోవిచిత్రం ౫౬. *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే ఋషీణాం
క్షేత్రదర్శనంనామ ద్వితీయోఽధ్యాయః. ౨.

* శౌనకాదయః * సూతసూతమహాప్రాజ్ఞ సర్వశాస్త్రవిశారద! కిమకుర్వంత
తేసప్త ఋషయః క్షేత్రసన్నిధౌ ౧. * సూతః * మహాత్మానస్సమీపేతే దదృశు
స్తీర్థముత్తమం, భద్రంభద్రశిలాఖ్యంతు సర్వపాప నిబర్హణం ౨. క్షేత్రస్యప్రాక్తటే
సమ్యగ్భాసితం సుమనోహరం, తందృష్ట్వాతీర్థరాజంతే ప్రణేముర్దండవద్భువి 3.
నమోభద్రశిలే తుభ్యం భుక్తిముక్తిప్రదాయిని! త్వయిమజ్జంతియేమర్త్యా స్తాన్మజ్జయసి
శంకరే ౪. తస్మాత్త్వంపూజనీయాసి మాతరస్మాకమధునా, త్వమేవగతిరస్మాకం
త్వమేవఫలదాయినీ ౫. ఇతిస్తుత్వాథసుస్నాతా విధిపూర్వకమాదరాత్, తద్దక్ష
స్తీర్థాస్తత్ర స్థితంనందీశ్వరంశుభం ౬ ఉరుశృంగస్సముఖల సురబృందనిషేవితం,
ప్రత్యఙ్ముఖంగణైర్యుక్త మర్చయంతంసదాశివం ౭. ప్రాదక్షిణ్యేనతంప్రాప్య పూజ
యిత్వాయథావిధిః నమోస్తునందికేశాయ వృషాయవృషరూపిణే ౮. శివనిష్ఠాయ
పూజ్యాయ శివధ్యానప్రదేనమః, త్వందర్శయస్వవిశ్వేశం పంపాపురనివాసినం ౯.
ఇతితే తం పరిక్రమ్య గతాస్తత్రసుమానసాః, సిద్ధక్షేత్రంమహాత్ పుణ్యం తీర్థా
నివివిధానిచ ౧౦. దృష్ట్వాస్నాత్వాపూజయిత్వా సంతోషానందనిర్భరాః, ప్రాంశు
సద్జ్ఞాననిష్ఠాశ్చ క్షేత్రదర్శనలాలసాః ౧౧. ప్రాగారభ్యయయుస్తేవై ప్రాదక్షిణ్యే
నచద్విజాః, పురతోదదృశుర్దేవం ప్రాక్సంస్థం దివ్యరూపిణం ౧౨. కోదేవఃకిమి
దంతీర్థం వక్తాస్మాకంనవిద్యతే, అహోక్షేత్రమహోక్షేత్ర మితిచింతాకులేంద్రి
యాః ౧౩. గోప్యంయదత్యంతమనన్యవాచ్యం దేవాసురైరీక్షితుమప్యశక్యం,
సన్మార్గదర్శీపరివర్తతేకో మాహాత్మ్యమస్మాక మిదంకథంవదేత్ ౧౪. ఇతిచింతా
కులాస్తత్ర వివిశుఃపుణ్యకాననం, తానార్తాన్విస్మయావిష్టాన్ జ్ఞాత్వాశ్రీశంకర
స్తదా ౧౫. ప్రేషయామాసతత్త్వజ్ఞం క్షేత్రపాలంమహాతనుం, మహిమ్నః ప్రక
టార్థంహి బోధాయాథమహాత్మనాం ౧౬. భక్తాభీష్టప్రదోదేవః పరానుగ్రహ
కాంక్షయా, తదాజ్ఞయాక్షేత్రపాలో ఋషీణాంపురతస్తదా ౧౭. స్వరూపందర్శ
యామాస ప్రపన్నార్తిహరంశుభం, పురతోదదృశుర్దేవం క్షేత్రపాలంమహామతిం. ౧౮
వేదవేదాంతతత్త్వజ్ఞం జటావల్కలమండితం, భస్మచ్ఛన్నం శివధ్యానపరం శంభు
స్వరూపిణం ౧౯. అర్ఘ్యపాద్యాదివివిధై రుపచారైరపూజయన్, ఆసనేచర్మస
యుక్తే సంస్థాప్యపరయాముదా ౨౦. ఊచుఃప్రాంజలయోదేవం క్షేత్రపాలంమహ
ర్షయః * సప్తర్షయః * భగవన్ముగ్ధబుద్ధీనాం పరమార్థప్రకాశకః ౨౧. ప్రమ
ణరూపయా బుద్ధ్యాసాక్షాత్కృతమహేశ్వరః, త్వమేకస్సర్వదేవానాం ద్రష్టాదర్శి
లక్షణః ౨౨. ప్రకాశయసిభక్తేషు త్వమేవాంతఃప్రకాశకః, అవిచ్ఛిన్నప్రభావస్త్వం
లోకస్యైవప్రవర్తకః ౨౩. త్వంహిబ్రహ్మవిదాంశ్రేష్ఠో విశ్వైశ్చర్యప్రవర్తక

సర్వవేదార్థకుశల స్సర్వాగమవిశారదః ౨౪. సర్వశాస్త్రేషు నిపుణ స్సర్వతర్కకృత
శ్రమః, సర్వేతిహాసతత్త్వజ్ఞ స్సర్వధర్మప్రతిష్ఠితః ౨౫. త్యక్త్వా క్షేత్రాణి చాన్యాని
దేవానపి తథాపరాన్, తీర్థాన్యపి విశిష్టాని బహుమానాదిహాగతాః ౨౬. ఇదంహి
పావనం క్షేత్రం క్షేత్రరాజ ఇతి శ్రుతం, ఏతన్మాహాత్మ్యమతులం త్వం బ్రూహి కరుణా
నిధే ౨౭. తత్క్షేత్రం తత్పరం తీర్థం సద్యో వాంఛితదాయకం, యస్మిన్ యుష్మాదృశస్సంత
స్సదా తిష్ఠంతి భూతలే ౨౮. తదేవ క్షేత్రమిత్యేవ మన్యంతే సజ్జనాస్సదా, తీర్థానాం
చాత్ర సిద్ధానాం విరూపాక్షస్య చ ప్రభోః ౨౯, మాహాత్మ్యం శ్రోతుమిచ్ఛామః త్వత్తో
నాన్యోస్తి భూతలే, సర్వత్ర హేమకూటాద్రిః ప్రసిద్ధోభూద్దిగంతరే ౩౦. విరూపాక్ష
స్య దేవస్య యాయాస్సంతి విభూతయః, త్వన్ముఖాచ్ఛ్రోతుమిచ్ఛామ స్తాస్తావదస
విస్తరం ౩౧. తేషాం వచనమాకర్ణ్య క్షేత్రపాలస్తదాబ్రవీత్, నమః పరస్మై దే
వాయ నానావిధగుణాత్మనే ౩౨. విచిత్రమహిమా యస్య విభూతేః పరివిస్తరః,
భువనత్రయ వైచిత్ర్య సృష్టిస్థిత్యంతకారిణే ౩౩. ఋతాయ తస్మై దేవాయ విరూపా
క్షాయ తే నమః, నమస్సిద్ధాంతసిద్ధాయ మహాపాశుపతాత్మనే ౩౪. శివాలింగితగా
త్రాయ శివాయ పరమాత్మనే, * సూతః * ఏవం విచిత్రైర్వచనైస్స దేవం స్తుత్వా
విరూపాక్షమయం మహాత్మా, ప్రచక్రమే వక్తుమతీవ చిత్రాం కథాం మునీనాం ప్రమదా
శ్రులోచనః ౩౫. * * * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే సప్తర్షీణాం
క్షేత్రపాలదర్శనం నామ తృతీయోధ్యాయః. ౩.

---

* సూతః * క్షేత్రపాలస్స సప్తర్షీన్ ఆహ హర్షాశ్రులోచనః, సత్వాపం
పామనోనాథం శంకరం లోకశంకరం ౧. * క్షేత్రపాలః * పంపాక్షేత్రస్య మాహాత్మ్యం
వక్ష్యామి హే మహర్షయః! శృణుధ్వం భక్తినమ్రాగ్రధియా తాపససత్తమాః ౨.
పురా తు బ్రహ్మణః పుత్రీ కన్యకా తీవ సుందరీ, రూపేణాప్రతిమా లోకే సుస్మితా తీవ శో
భనా ౩. జన్మనా తత్కన్యకాయా ముదం ప్రాప పితామహః, దినేదినే కన్యకాసా
వ్యవర్ధత సులాలితా ౪. తస్యా విలాససౌభాగ్యం దృష్ట్వా చింతాతురో విధిః, కస్మై
దేయా మయా కన్యా రూపయౌవనశాలినీ ౫. మత్సృష్టః కోపి నైవాస్తి సదృశః పతి
రుత్తమః, ఇతి చింతాతురో భూత్వా తూష్ణీమాస్తే యదా విధిః ౬. తదేంద్రాద్యా
స్సమాజగ్ముః బ్రహ్మాణం సదసి ద్విజాః! తాన్ దృష్ట్వా జగతస్స్రష్టా సర్వాన్ దేవాన్
మహాబలాన్ ౭. ప్రోవాచ మధురాం వాణీ మింద్రాదీన్ ప్రతి పద్మజః, * బ్రహ్మా *
కిమర్థమాగతా యూయం వదత స్వస్వకారణం ౮. రాక్షసైర్బాధితాః కింవా భ్రష్టా

వాకింత్రివిష్టపాత్, ఇత్యుక్త్వాంపద్మజంప్రాహు రింద్రాద్యాస్సురపుంగవాః ౯.
* ఇంద్రాదయః * దేవదేవజగన్నాథ స్వకార్యార్థమిహాగతాః, సృష్ట్వా స్త్రీ
సదయాపాంగైర్దీనానుద్ధర్తుమర్హసి ౧౦. ఇమాంకన్యాంతవసుతాం స్త్రీదాస్యసిపద్మజ!
శ్యామాంసురూపిణీంసుభ్రూం సునాసామతిసుందరీం ౧౧. దృష్ట్వైనయంహి మో
హాద్ధా మగ్నానిశ్చేష్టితావిధే, తేషాంవాక్యంసమాకర్ణ్య స్వసుతామాహ
పద్మజః ౧౨. స్వాంకేసంస్థాప్యతాంబాలాం వాచామధురయాద్విజాః! * బ్రహ్మా *
సుశీలేసుభగేముగ్ధే వివాహార్థంతవానఘే ౧౩. రాజానోరాజకల్పాశ్చ శక్రాద్యా
శ్చసమాగతాః, యంహికామయసేఽసుర్వ్యాం యువానంసుగుణోదయం ౧౪.
దదామితస్మైత్వాంబాలే పతింవరయసువ్రతే, ఏషాంమధ్యేసుదేవానాం కమిచ్ఛ
సిశుభాననే ౧౫. సత్యంబ్రూహిమహాభాగే మనోఽభీష్టంవరంశుభం, పితుర్వా
క్యంసమాకర్ణ్య పంపాసావరవర్ణినీ ౧౬. ఉవాచ మందం మధురవాచా సుస్మిత
భామినీ, * పంపా * యోవైజన్మజరామృత్యుశూన్యస్సర్వజ్ఞఈశ్వరః ౧౭.
షడ్వికార విహీనశ్చ సర్వలోకాధిపఃపరః, సర్వసాక్షీనియంతాచ భర్తామేసపు
మానిహ ౧౮. తమాహూయవరందేహి మాంతస్మైవిశ్వసాక్షిణే, ఇత్యుక్త్వాస్వ న
యాంప్రాహ కన్యకాంసురమోహినీం ౧౯. * బ్రహ్మా * మధురేణసురాలాపై
ర్జితాసిభువనత్రయం, పమిత్యమృతనామస్యాత్ పకారస్స్వర్గవాచకః ౨౦. ఆకా
రోదీనవాచీస్యాత్ ఏవమాహుర్మనీషిణః, పాతీతిపంపా శ్రీముక్తిదాయినీ ధనవర్ధినీ
౨౧. దీనాన్పాతిసదా పంపేత్యేవంనిశ్చిత్యమేసుతే, పంపేతినామధేయంతే మధురా
కారిమనోహరం ౨౨. త్వన్నామధేయవిఖ్యాత గుణనామానురూపతః, త్వదుక్తగుణ
సంపన్న శ్శంకరఃపురుషోత్తమః ౨౩. కోన్యోస్తిభూతలేస్వర్గలోకేపి భువనేశ్వరి,
విరూపాక్షస్తుసర్వజ్ఞ స్సర్వలోకాధిపఃపరః ౨౪. తంయాహిశరణంశంభుం భక్త్యై
వప్రమథియాన్వహం, త్వదారాధనతస్తుష్ట స్త్వయిప్రతికరోత్యసౌ ౨౫. ఇత్యుక్తః
పితరంప్రాహ పంపామధురయాగిరా, * పంపా * కుత్రస్థితో మహాదేవః పర
స్సర్వగుణాకరః ౨౬. విధినాకేనసుప్రీతో భవతీహామహేశ్వరః, తదాప్రాహ కర్త్రా
భూస్సమ్యగాలోచ్యతనయాంశుభాం ౨౭. * బ్రహ్మా * భూతలే హేమకూటాఖ్య
గిరిరస్త్యమృతప్రదః, తదుత్తరేర్ధక్రోశాంతే విప్రకూటాభిధోగిరిః ౨౮. తత్రాస్తి
సరః కంజషండమండితమిష్టదం, తత్రస్నాత్వాగిరేర్దివ్య గుహాయాంపరమంతపః ౨౯.
కురుత్వంశంభుసత్పాద ధ్యానేనాహర్నిశంసుతే, తేనతుష్టోమహేశస్తు ప్రత్యక్షో
భవతిధ్రువం ౩౦. ఇతిపిత్రాసమాదిష్టా పంపాశ్రీవిప్రకూటకం, గత్వాసరసిసు
స్నాతా ధృతవస్త్రాసకంచుకా ౩౧. గుహాయాంపరమంత్రపు మారేభేనిజతేంద్రియా,

సిద్ధాసనాస్తుతిపరా నాసాగ్రన్యస్తలోచనా ౩౨. హృత్కర్ణికాంతరేశంభుం సంస్థా
ప్యైన్మన్యవస్థయా, రేచకైఃపూరకైఃకుంభై ర్వాయుమాపూర్యయత్నతః ౩౩.
మనోదృష్టిశరీరాణి హ్యేకత్రస్థాపితాపరే, ఫలాహారాక్వచిత్కాలే క్వచిత్పర్ణా
శనాహ్యభూత్ ౩౪. వాయుభక్షానిరాలంబా శివధ్యానైకనిశ్చలా, ఇత్యేవంశత
వర్షాణి హ్యతీతానిద్విజోత్తమాః! ౩౫. తస్యాఉపరివల్మీకో జాతఃకంటకసంయుతః,
తస్యాస్తపోజాతతేజో బ్రహ్మస్థానాద్వినిర్గతం ౩౬. వ్యాప్తంత్రివిష్టపందేవా స్తేనకా
తరతాంగతాః, సేంద్రావిస్మయచిత్తాశ్చ గురుమామంత్ర్యయత్నతః ౩౭. ప్రోచుః
ప్రాంజలయస్సర్వే తేజఃకారణమద్భుతం, * దేవాః * తపోభిర్బాధతేఽస్మాన్వై
స్వర్గస్థానేఽపిసద్గురో ౩౮. కఃకరోతితపశ్చిత్రం దేవసంతాపకారణం, తానువాచగురు
స్తీవ్రం వ్రజధ్వంశరణంవిధిం ౩౯ యుష్మాకంతుసుఖంభూయాత్ తద్వాచాసత్వరం
సురాః! ఇతిశ్రుత్వాగురువచ స్సత్యలోకంప్రపద్యతే ౪౦. నరస్వత్వాసుఖాసీనం
బ్రహ్మాణంప్రాహురవ్యయం, * దేవాః * పాహిపాహికృపాసింధో భయార్తాఞ్
శరణాగతాఞ్ ౪౧. తపోఽగ్నినాబాధితాస్త్వ త్సమీపం వయమాగతాః,
త్వద్వాద్యైకగ్రహాస్తస్మా దస్మాఞ్పాతుమిహార్హసి ౪౨. త్వమేవ పాలకోఽస్మాకం
మార్గదర్శీ త్వమేవహి, ఇత్యుక్తో దేవసంఘైస్స ప్రోవాచ భగవానజః ౪౩.
* బ్రహ్మా * మత్సుతామోగినీ తప్త మాగేభే శంకరంప్రతి, తస్యాస్తపోగ్నిజ్వా
లాభి స్తప్తాయూయం నచాన్యథా ౪౪. తత్ప్రీతయేఽద్య కైలాసంగచ్ఛామ స్సత్వ
రంబుధాః! ప్రసాదాత్కరుణాసింధో శ్శంకరస్య మహేశితుః ౪౫. అస్మాకం
వ్యసనం దూరం గమిష్యతినసంశయః, వినాప్రసాదా చ్ఛ్రీశంభో ర్నాన్యథా గతి
రిష్యతే ౪౬. స ఏవసృజతే లోకం సఏవపరిరక్షతి, సఏవాత్తి లయేఘోరే
శరణ్య శ్శరణార్థినాం ౪౭. తస్మాద్వ్రజామః కైలాసం జీవన్ముక్తిప్రదంసదా, స్మర
ణాత్కీర్తనా ద్ధ్యానా ద్వందనా త్తుష్యతీశ్వరః ౪౮. * క్షేత్రపాలః * ఇతి విధి
ముఖనిర్జరా స్తపోగ్నే 'ర్భృశపరిపీడితభావ మాశువక్తుం, గజదనుజ హరాంఘ్రి
చార పూతం రజతమహీధరనాథ మంజసాఽఽపుః ౪౯. *

ఇతిశ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండేపంపామాహాత్మ్యేబ్రహ్మాదీనాం
కైలాసగమనంనామ చతుర్థోఽధ్యాయః. ౪.

* ఋషయః * బ్రహ్మాద్యాదేవతాస్సర్వే ప్రాప్యకైలాసముత్తమం, కిమ
కుర్వన్మహాప్రాజ్ఞా స్తత్సర్వంవదనఃప్రభో ౧. * క్షేత్రపాలః * ప్రాప్యకైలాసమ
మరాబ్రహ్మేంద్రాద్యాస్తుసంఘశః, దదృశుఃపురతోదివ్యం నగరంపరమోత్తమం ౨.

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే పంపాదేవ్యా ఈశ్వరవరప్రదానోనామ పంచమోధ్యాయః. ౫.

* సప్తర్షయః * క్షేత్రపాలమహాప్రాజ్ఞ శంసరస్యకథామృతాత్, ఆసుధాయసిచాస్మాకం చిత్తంసంపూర్ణతఃప్రభో ౧ తతఃకిమకరోత్పంపా శివేనాంతర్హితే శివా, తద్బ్రూహి హేమకూటేశకథాం పరమపావనీం ౨. * క్షేత్రపాలః * శివాజ్ఞయాబ్రహ్మపుత్రీ తపోనిష్ఠాబభూవహ ౩. తస్మిన్ప్రసరసిస్నాత్వా కాలపీడనతత్పరా, నిత్యంశంభుంసమావాహ్య వ్యాసయేచ్చి... ౪ శివాజ్ఞాంశిరసాధృత్వా నినాయబహువత్సరాన్, కదాచిద్బుహ్మకశ్చిత్ విషయేష్వతిలంపటః ౫. పంపాయారూపసౌందర్య విలాసాన్హృదయంగమాన్, శ్రుత్వామన్మథతాపేనపీడితోమదమోహితః ౬. యయావపంపాంమహామోహాత్ విప్రకూటగిరింఖలః, శివవేషధరశ్శ్రీమాన్ మాయావీ ప్రహసన్ముఖః ౭. శూలీకపాలీజటిలో దిగ్వాసాభస్మచర్చితః, పిశాచానుచరో వ్యాఘ్ర చంద్రరుచాత్తభూషణః ౮. నానాపశుపతిర్వేషధారీశ్మశానగః, ఇత్థంవేషంకల్పయిత్వా గుహ్యకోఽతిసుందరః ౯. దదర్శపురతఃకన్యాం పంపాఖ్యాంసుమనోహరాం, సుంగగీతసుగశాఖాం పూర్ణచంద్రనిభాననాం ౧౦ శ్యామాంసుకుందరదనా మశేషజనమోహినీం, పీనోత్తుంగస్తనభరాం శోణాధరవిరాజితాం ౧౧. శ్రీకారోపమకర్ణాంతాం కపోలదర్పణభాసురాం, నీలవేణీంకుంకుమాక్తాం ఫాలాంవృతసుకుంతలాం ౧౨. సునాసాంసుభగాంసుభ్రూం సర్వాభరణభూషితాం, కంబుకంఠీంచారుహాసాం సువర్ణకంకణనూపురాం ౧౩ తన్వీంమరాళగమనాం శ్రోణీభారభరాలసాం, దుకూలపరిసంవీతాం వస్త్రాంతర్వ్యంజితస్తనీం ౧౪. రణన్నూపురహంసాద్యైర్భూషితాంఘ్రిద్వయాంబుజాం, దృష్ట్వావిస్మయమాపన్నో నినిందవిధిచోదితం ౧౫. క్వేయంకనకవర్ణాంగీక్వదేవాః క్వచమానవాః, అస్యాదర్శనమాత్రేయో జీవన్ముక్తస్సఏవహి ౧౬. నోచేజ్జీవన్మృతోలోకే యోనపశ్యతిమానవః, ఏతస్యాఅంగసంబంధ స్సౌఖ్యజస్సునాప్యతే ౧౭. కతికల్పాంస్తపశ్చక్రే బ్రహ్మైష్యస్యావిసృష్టయే, ఇత్యాలోచ్యభుజంగస్తు సమీపంగంతుముద్యతః ౧౮. తందృష్ట్వాశంకరాకారం యువానమతిసుందరం, నత్వాతంమనసాదేవీ హీమతీద్విజపుంగవాః ౧౯. గుహాశ్మావిశద్భక్త్యా సింహార్దితమృగీయథా, తథావిధాంకన్యకాంతాం దృష్ట్వాగంధర్వసత్తమః ౨౦. సమీపముపగమ్యాహ శలభోఽగ్నిమివాతురః * గంధర్వః * మాందృష్ట్వానాగనాసోరుకస్మాద్భవసిలజ్జితా? ౨౧. స్నాత్వామపూర్ణోమేశీఘ్రం కైలాసాదాగమంగవాః,

మాంవృణీష్వవరారోహే వివాహవిధినాధునా ౨౨. త్వాముద్దిశ్యసుతాన్దారాన్
త్యక్త్వాఽఽయాతస్తవాంతికం, ఇత్యుక్తిం సానిశమ్యాభూత్ విస్మయావిష్టమానసా
౨౩. అహోదైవగతిశ్చిత్రా మాయినామపిమోహినీ! అయంమాయా
వమేభాతి శంకరోనవిచారతః ౨౪. ఇత్థంమనసినిశ్చిత్య తమువాచాంగనారుషా,
* పంపా * సత్యంవదపుమాన్కస్త్వం శివవేషధరఃఖలః ౨౫. కులనాశకరందోషం
కృతవానసి దుర్మతే, వేషేణానేనతేదుఃఖం భవిష్యతినసంశయః ౨౬. కస్త్వంశీ
దగ్ధుమార్తస్సన్ వ్యాఘ్రంసర్వంవిషంత్రియం, నోచేద్భస్మకరిష్యామి సత్వరం
బ్రూహితత్త్వతః ౨౭. తదావాచాభయసంత్రస్తో వాక్యమూచేమహాఖలః, శివవేషంప
రిత్యజ్య సాష్టాంగంప్రణిపత్యతాం ౨౮. గద్గదాక్షరయావాచా స్తోతుంసముపచక్రమే,
పాహిపాహీతివిలపన్ పాపోఽహమితిఖేటకః ౨౯. మాతర్నమోస్తు కృతవాంస్త్వ
యిమస్తరాగః క్షంతవ్యమద్యకృపయా శివయాత్వయాతత్, దృష్ట్వాఽపిదంష్ట్రిము
పసర్పతికఃపుమాం స్తేదాసోస్మిరక్షశిశువత్కరుణాంవిధేహి ౩౦. అహంఖేటకనా
మాస్మి సంపద్యౌవనగర్వితః, త్వద్రూపదర్శనేనాహం పీడితోమన్మథేషుణా ౩౧.
అవిచార్యాగతోస్మిత్వం దయాంకురుమహేశ్వరి, పుత్రాణామపరాధ స్స్వమాత్రా
ణాంచ సుఖావహః ౩౨. విశాపంకురుమాందేవి క్షంతుమర్హసిపాపినం, తచ్ఛ్రు
త్వాకోపసంపూర్ణ రక్తస్ఫురితలోచనా ౩౩. దదౌశాపంమహాఘోరం గంధర్వా
యమహర్షయః! * పంపా * దురాత్మన్స్త్వేనదోషేణ పరదారరతాత్మనా ౩౪.
ఆసురీంయోనిమాపన్నో దేవబ్రాహ్మణహింసకః, అటవ్యామట దుర్బుద్ధే క్రూర
కార్యరతస్సదా ౩౫. క్షుత్తృడ్భ్యాంపీడితోభూత్వా పిశాచానుచరఃఖలః, శాప
వాక్యంసమాకర్ణ్య మూర్ఛితఃపతితోభువి ౩౬. క్షణాత్సంజ్ఞామవాప్యాసౌ పునః
ప్రాహాతిదుఃఖితః, * గంధర్వః * కాగతిఃపురతోమాతర్మమబ్రూహివరాననే! ౩౭.
విశాపందేహిమేదేవిదయాంమయికురు స్తుతే, * పంపా * దశవర్షసహస్రాణి
హ్యనుభూయాసురీంతనుం ౩౮. అపస్మారాభిధానేన త్వంచరిష్యసిభూతలే, యేన
వేషేణమాంమూఢ మోహితోసివిశేషతః ౩౯. తేనశంకరరూపేణ దక్షిణామూర్తి
నాభృతాం, సంప్రాప్తస్సంత్యజన్దేహం ద్వితీయే చైవజన్మని ౪౦. మన్మథాభిఖ్య
యాఖ్యాతో విష్ణుపుత్రోభవిష్యసి, శివనేత్రాగ్నినాదగ్ధో భస్మభావంగమిష్యసి
౪౧. తృతీయేజన్మనిక్రూర శుక్ల (చొక్క) నామ్నాభవిష్యసి, హేమకూటేమహాదే
వోఽవతరిష్యతిభూతలే తద్భక్తస్తురతోదగ్ధో యాస్యసిత్వంపరంపదం, శివసా
యుజ్యపదవీం గమిష్యసిమదాజ్ఞయా ౪౨. శివలోకేతుభూయాంసి సుఖాన్యనుభ
విష్యసి, * క్షేత్రపాలః * ఏవంస్వపాపాగతశాపతాపో వినానుభూతింనహిగచ్ఛతీతి,

నిశ్చిత్యరాత్రించరరూపపాత్రంగాత్రం విధాయాశుజగామసోఽటః ౪౪. * *

ఇతిశ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే సంపయాఖేటకనామ
గంధర్వాయ శాపప్రదానోనామషష్ఠోఽధ్యాయః. ౬.

---

* ఋషయః * తతఃకిమకరోత్సంపా విప్రకూటమహానగే, తస్యాశ్చరిత్రమ
తులం శుభదంవక్తుమర్హసి ౧. * క్షేత్రపాలః * తతఃసంపాగుహాయాంసా నిషణ్ణా
పరమాసనే, ఇతఃపరంచచక్షుర్భ్యాం పుమాంసంనావలోకయే ౨. అత్రాగత్య పుమాం
స్సమాయాంతి తపోభంగకరాస్సదా, తేనమేవిఫలాంజాతాః క్రియాస్సర్వాస్సునిశ్చయ
౩. త్యక్త్వేదంపరమంగుహ్యాం స్థానసన్యత్సమాశ్రయే, ఇత్యాలోచ్య
కాసారంపాపనాశకం ౪. తదుత్తరేగుహాంరమ్యాం రహితాంయోగ్యాంనిశ్చిత్యసా,
మనోహి హేతుస్సర్వేషా మింద్రియాణాంప్రవర్తనే ౫. మనస్సమాధానాభ్యాసస్థితా
స్తత్త్వాతత్త్వంసమారభే, ఇదం మనోహరం పుణ్యమనుద్వేగకరంమమ ౬.
యోగ్యంతీర్థంభవత్యేవే త్యేవం నిశ్చిత్యసత్వరం, మానసేనసరసిస్నాత్వా సంపానిశ్చల
మానసా ౭. గుహాయాందేవపూజ్యాయాం వివేశపరయాముదా, నిశ్చలాంగోత్తమా
రేభే శివధ్యానపరాయణా ౮. త్రికాలార్చనయాసమ్యక్ప్రసూనమనసినిశ్చయే, సుర
స్వస్తికగోపద్మ వరాదీన్పరికల్ప్యచ ౯. శివనామానిసర్వాణి సాంగేన్యస్యసము
ద్రయా, భస్మరేఖాంకితలస త్ఫాలస్థల విరాజితా ౧౦. రుద్రాక్షాభరణైర్యుక్తా
మౌనమాలంబ్యయత్నతః, మనోవాక్కాయజాన్దోషాన్ సంహృత్యనిశ్చలమీశ్వరే
౧౧. నిర్గుణాష్టాంగయోగేన సమారాధయదీశ్వరం, తతస్సంపూజయామాస సర్వ
గానియథాక్రమం ౧౨. చిత్తహస్తేనగంధాదీన్ లింగేస్వాచారసంజ్ఞకే, సమానస్య
బుద్ధిహస్తేనగురులింగేరసానపి ౧౩. సావధానేనరూపాణి శివలింగే న్యవేదయత్,
శీతోష్ణస్పర్శన్యక్కారహస్తేన విషయానతి ౧౪. సమర్ప్యపార్థివేలింగే సమస్త
జ్ఞానఘనేసదా, మనఃకరేణశబ్దాదీన్ ప్రాసాదేలింగఉత్తమే ౧౫. సుఖమక్షీణమ
మోహ మమకారముఖాంస్తథా, మహాలింగేచార్పయిత్వా కరేణజ్ఞానరూపిణా ౧౬.
సద్భక్తిరైష్ఠికీభక్తి రవధానానుభూతికే, ఆనందసామరస్యేతి షట్సునిశ్చలరూ
పిణీ ౧౭. సద్యోజాతాదీని పంచబ్రహ్మమంత్రముఖానిచ, చిదంబరమితిఖ్యాతం
షష్ఠంవదనమవ్యయం ౧౮. ఇమాన్యేవషడంగహస్తా లింగాన్యద్రవ్యరూపతః, ఇతిలిం
గాంగభావేన భావయిత్వామహేశ్వరం ౧౯. సుఖేచ్ఛానువిచారాది భూమికాస్సప్త
సంఖ్యకాః, అనుభూయపరానందం షట్సమ్యాధిషుయోగినీ ౨౦. సమాధావాసాద
దర్శాఽద్వయం పురాణపురుషంశివం, అనేకవక్త్రనయన మనేకాద్భుతదర్శనం ౨౧.

పాతాలాదీన్ సప్తలోకాన్ ధారయంతం స్వపాదతః, భూముఖానుదరే కక్షు కంఠాదా సువిరాట్తనుం ౨౨. జగదాకారమవ్యక్తమణుం బృహదుపక్రమం, తద్బ్రహ్మా ప్రవ్యహాగ్రేణ స్తోతుం సముపచక్రమే ౨౩ జయ దేవ నమస్తుభ్యం జయ సర్వేశ్వర ప్రభో, జయానందఘనస్తోమ జయ మృత్యుంజయ ప్రియ ౨౪. జయ నిర్వాణసుఖద జయ శంకర కేవల, జయ యోగీశ్వరానంత జయ శంభో భవాచ్యుత ౨౫ నమోస్తు నిర్మలాయాద్య కాలాంతకహరాయ చ, నిరామయాయ నిర్మోహకరాయ విదుషే నమః ౨౬.

—♦ శ్రీపంపావిరూపాక్షయోః పాణిగ్రహణఘట్టః ♦—

స్తువంతీం స్వసమాధౌ తాం జ్ఞాత్వా శంభుః ప్రియంకరః, ప్రాగ్దత్తం వచనం స్మృత్వా దేవసంఘసమన్వితః ౨౭. ఆవిరాసీద్ధేమకూటే సర్వాభీష్టప్రదో హరః, విష్ణ్వాదిభిర్దేవసంఘైస్సుముహూర్తే మహీతలే ౨౮. తదా దుందుభయో నేదుః పుష్పవృష్టిశ్చ ఖాచ్చ్యుతా, హేమకూటే సుఖాసీనం విరూపాక్షం దయానిధిం ౨౯. దృష్ట్వా బ్రహ్మాదయస్సర్వే విప్రకూటం సమాయయుః, తత్రస్థాం కన్యకాం దృష్ట్వా ప్రార్థయామాసురగ్రతః ౩౦. దేవి త్వయా తారితాః స్మో వయం త్వజ్జన్మమంగళం, త్వన్మనోభీష్టసిద్ధ్యర్థ మవతారమగాద్భవః ౩౧. త్వాముద్దిశ్య వయం దేవి హ్యాగతాః పరమోత్సవే, శీఘ్రం యాహి వివాహార్థం క్షమార్థం జగతశ్శుభే ౩౨. ప్రత్యక్షే దేవసంఘానాం సుముహూర్తస్సమీపగః, దేవానాం ప్రార్థనాం శ్రుత్వా పంపా హ్యానందనిర్భరా ౩౩, నిర్వర్త్య స్వసమాధిం సా యయౌ బ్రహ్మాదిభిర్యుతా, విరూపాక్షం మహాదేవం హేమకూటస్థమవ్యయం ౩౪. దృష్ట్వా సా లజ్జయా నమ్రముఖీభూత్వా స్థితా పురః, సుముహూర్తే తు సంప్రాప్తే బ్రహ్మాద్యా దేవతాస్తదా ౩౫. మునయో మునిదారాశ్చ కుసుమైరక్షతైశ్శుభైః, మంగళద్రవ్యలాజైశ్చ తాంబూలైః ఫలపూరితైః ౩౬. వేదఘోషైర్మహామూర్ధ్నిం సిషించుః కన్యకాం ద్విజాః, గోత్రప్రవర ముచ్చార్య త్రివారం విధిపూర్వకం ౩౭. బ్రహ్మా సరస్వతీ తత్ర పీఠే స్థిత్వా స్వకన్యకాం, నారాయణస్య నప్త్రీం తాం విష్ణోః పౌత్రీం శుభాననాం ౩౮. బ్రహ్మణః పుత్రికాం పంపా నామ్నీమక్షతపూర్వకం, సత్యగోత్రోద్భవాం కన్యాం దదాత్తస్మై విధిస్స్వయం ౩౯. సదాశివస్య నప్త్రే శ్రీ రుద్రపౌత్రాయ ధీమతే, మహేశ్వరస్య పుత్రాయ విరూపాక్షాభిధాయ చ ౪౦. * హేమకూటాద్రి గేహాయ సద్యోజాతసుగోత్రిణే, తదా మంగళసూత్రం శ్రీ శంకరః కన్యకాగళే ౪౧. బబంధ మహాదాశీర్భిస్సర్వమంగళదాయకం, జగుర్గంధర్వపతయో ననృతుశ్చాప్సరోగణాః ౪౨. గీతవాదిత్రభేర్యాదీన్ వాదయంతః పరస్పరం, మహోత్సవం తదా చక్రుర్యోగిజనాద్యైరనేకధా ౪౩. వస్త్రాలంకార భూషాద్యై రన్యోన్యం సమలంకృతాః, వివాహం శుభ

* ఆనందగోత్రోత్పన్నాయ హేమకూటాధివాసినే, ఇతి పాఠాంతరం.

దంకృత్వా విరూపాక్షవరాజ్ఞయా ౪౪. స్వంస్వంధామ యయుస్సర్వే దేవాద్యా
ఋషయస్తథా, పంపయా శ్రీవిరూపాక్షో రేమేఽత్ర ముదాన్వితః ౪౫ భక్త్యాప్రా
ప్యపతింసాధ్వీ వరంరహసి సంస్థితా, త్వాముద్దిశ్య బహూనబ్దాన్ తపస్సిద్ధ్యర్థమనుష్ఠి
తః ౪౬. నిరాహారాదివారాత్రం స్థితాత్వత్ప్రీతయే శివ, తస్మాన్మమాభిధాం దేహి
క్షేత్రస్యాస్య మహేశ్వర ౪౭. యాచమానాం శివఃపంపాం సంతోష్యవచసాము
హుః దత్త్వాన్వరమత్యంతం భార్యాయైప్రీతిముద్వహన్ ౪౮, తదాదితస్స్వభాగక్షే
త్రంపంపాభిధమభూదలం, యస్మిన్సరసిసాపంపా స్నాతాభక్తిసమన్వితా ౪౯. పంపా
సరఇతిఖ్యాతిరభూత్తస్యమహర్షయః, క్షేత్రేస్మిన్సకలాదేవా నివసంతి సదాఽమలాః
౫౦. వృక్షరూపా యక్షనాగాః కిన్నరాః కోకిలాదయః, గంధర్వాస్సృగసంఘాశ్చ
బ్రహ్మాద్యాస్స్థిరరూపిణః ౫౧. సిద్ధాః పాషాణరూపాశ్చ కామధేన్వాదయో
ద్రుమాః, ఋషయః కపిరూపాశ్చ తృణగుల్మలతాదయః ౫౨ ప్రమథాద్యాజల
చరా నిత్యంతీర్థావగాహినః, ఇత్థందక్షిణకాశ్యాంతే నివసంతిసదాభువి ౫౩. తస్మా
ద్విముక్తిదాపంపా సర్వపాపప్రణాశినీ, దర్శనాదేవ మోక్షశ్రీ ర్భవతీతిన సంశయః
౫౪. పమిత్యమృతమిత్యాహుః పకారస్తస్యవాచకః, పాతీతిపంపా శ్రీముక్తిదాయినీ
ధనవర్ధనీ ౫౫. * సూతః * తస్మాత్పంపాక్షేత్రమిదం సేవనీయం ముముక్షుభిః, గోపనీయ
మిదంవిప్రా నదేయం యస్యకస్యచిత్ ౫౬. గురుశుశ్రూషవే దేయమన్యథానరకంవ్ర
జేత్, ఇదంపవిత్రం పాపఘ్నం భుక్తిముక్తిఫలప్రదం ౫౭. సుతార్థీ శ్రుణుయాద్యస్తు
దివ్యసంతానమాప్నుయాత్, కన్యార్థీలభతే కన్యాం మోక్షార్థీ మోక్షమాప్ను
యాత్ ౫౮. బహునా కిమిహోక్తేన స్వేష్టార్థంలభతేధ్రువం ౫౯. కల్యాణాంగుణు
తేయస్తు యశ్శ్రావయతిసత్కథాం, సవై ముక్తిమవాప్నోతి నాత్రకార్యావిచారణా
౬౦. సకలనిగమసారం వచ్మి వేదాః ప్రమాణం త్రిభువనకమనీయే క్షేత్రరాజే శివస్య,
నివసతిదినమేకం తారితశ్శంకరేణ విధుతవృజినసంఘ శ్శంభుమేతీతితేనా ౬౧.

ఇతి శ్రీ స్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే శ్రీ పంపా
విరూపాక్షయో ర్వివాహమహోత్సవో నామ సప్తమోఽధ్యాయః ౭.

* సప్తర్షయః * త్వయావయం తారితాస్స్మః క్షేత్రపాలమహామతే! విరూ
పాక్షకథా స్వాదాత్పరమానంద నిర్భరాః ౧ బ్రహ్మమానసపుత్రీయం పూర్వస్మిన్
కాలవత్ప్రభో ౨. కస్మాజ్జాతాబ్రహ్మగర్భే వదసర్వంసవిస్తరం, * క్షేత్రపాలః *
సాధుపృష్టంద్విజాస్సర్వే శృణుధ్వందేవసత్కథాం ౩. పురాప్రలయకాలేతు జలశా
యీజనార్దనః, చక్రే శ్రీవటపత్రేసౌ పర్యంకేశయనంతదా ౪. తస్యకర్ణమలాదుద్భూతౌ

మధుకైటభరాక్షసౌ, గదాయుధధరావీరౌ హంతుంబ్రహ్మాణముద్యతౌ ౫. తాభ్యాం
భయార్తశ్శరణంయయౌ దేవీంగుణాన్వితాం, యోగనిద్రాభిధాంసర్వలోకానాంమో
హినీంశుభాం ౬. ప్రణమ్యదండవద్భూమౌ స్తోత్రంచక్రేపితామహః, దేవిప్రపన్నార్తి
హరేశరణ్యే ప్రసీదవిశ్వేశ్వరి తేనమోస్తు ౭. నిద్రాభిధాంత్వాంశరణంప్రపన్నో మాం
త్రాహి రక్షోభయతః సురేశ్వరి! త్వయాసమ్మోహితోవిష్ణుః నిద్రయాతీవ బాధి
తః ౮. దేవిత్వన్మాయయాచ్ఛన్న స్తంప్రబోధయసత్వరం, త్వంస్వాహాత్వంస్వధా
త్వంహి వషట్కారస్స్వరాత్మికా ౯. త్వమాదిస్సర్వజగతాం శరణ్యాశరణార్థినాం,
స్తోత్రంశ్రుత్వాపద్మజస్య దేవీప్రత్యక్షతాం గతా ౧౦. దదర్శపరమాందేవీం రూప
సౌందర్యమోహినీం, విస్మయావిష్టహృదయో ననామచముహుర్ముహుః ౧౧. త్వం
సృష్టికర్త్రీ లోకానాం త్రయాణాంపరమేశ్వరి! నిమిత్తమాత్రమేవాహం విచరామిత్వ
దాజ్ఞయా ౧౨. పాలనేమారణే సృష్టౌ కారణంతుత్వమేవహి, వరాన్దేహి మమా
భీష్టాన్ శరణాగతవత్సలే! ౧౩. బోధయస్వ మహావిష్ణుం దైత్యసంహరణాయవై,
కృత్వాసుఖం త్రిలోక్యాశ్చ పరిపాలయ మాంశివే! ౧౪. అన్యద్వరంవృణేదేవి
హృద్గతంరోమహర్షణం, త్వన్మూర్తిదర్శనాదేవ సంతోషస్సమజాయత ౧౫. అతో
మేపుత్రికాభూత్వా పూతంకురువరార్థినం, త్వజ్జన్మనాశంకరస్తు స్వయమేవాగమి
ష్యతి ౧౬. తేనమేసకలాబాధా నాశంయాంతినసంశయః, సదాదయాతేమయ్యేవ
వర్తతామభివర్ధతాం ౧౭. ఆశ్రితానాంకల్పవల్లీ మాంత్యజేథానసర్వథా, ప్రార్థయం
తమజంప్రాహ భక్తానుగ్రహదాయినీ ౧౮. * దేవీ * తథాస్తుభోశతానంద జని
ష్యేతవసూదరే, చాక్షుషాఖ్యేమనౌప్రాప్తే విరూపాక్షో భవిష్యతి ౧౯. తదా
హంతవసద్గర్భే జనిష్యేచతురానన, ఇతిదత్వావరంతస్మై దేవీచాంతర్దధేద్విజాః
౨౦. తతోవిష్ణుస్సముత్థాయ జఘానాసురపుంగవౌ, తస్మాద్బ్రహ్మోదరే జాతా
దేవీదేవైస్స్తుతాసతీ ౨౧. ఇతిసర్వంమయాదివ్యం కథితంసచ్చరిత్రకం, శ్రోతుమి
చ్ఛథ కించాన్య ద్వక్ష్యామి భగవత్కథాం ౨౨. * ఋషయః * త్వద్వాక్యా
మృతనిష్యందై ర్వయమానందనిర్భరాః ౨౩. కథాంబ్రూహిమహేశస్య హేమ
కూటనివాసినః, * క్షేత్రపాలః * నత్వాదౌ శ్రీవిరూపాక్షం వక్ష్యామిపరయా
ముదా ౨౪. క్షేత్రేఽస్మిన్ సంప్రకాశంతే నగాఃపుణ్యతమాశ్శుభాః, మతంగోమాల్య
వాంశ్చైవ ఋష్యమూకాభిధోగిరిః ౨౫. కిష్కింధాద్రిర్హేమకూటః పంచైతేపుణ్య
గోచరాః, అత్రద్వారాణిచత్వారి పంచక్రోశాత్మకేపురే ౨౬. ఉపద్వారాణిచ
త్వారి యేషుసిధ్యంతిసత్క్రియాః, నివసంతిసదాదేవా శ్శివార్చనరతాద్విజాః ౨౭
తిస్రఃకోట్యోఽర్ధకోటీనాం తీర్థానాంస్థానముత్తమం, తుంగభద్రానదీరమ్యా చకాస్తి

వరముక్తిదా ౨౮. ఋషీణామాశ్రమా దివ్యా రాజంతేత్ర ద్విజరాజకే, అత్రపూర్వం
మహాదేవశ్చచారాంబికయాసహ ౨౯. యోగస్థాసమిదంశంభో ర్నామ్నస్సన్నిధిమీ
షితుః, పంపాపతిఃకిన్నరేశ స్తథాజాంబవతేశ్వరః ౩౦. సోమనాథో మహాభద్ర ఇతీ
పంచముఖానిహి, సేవకానాంముక్తిదాని సద్యోజాతముఖానిషట్ ౩౧. తస్యదేశే
పూర్వభాగే చకాస్తి పురతో ద్విజాః, తత్సమీపేతు గంధర్వ శిఖరీ వర్తతేఽనునా ౩౨.
సంతితస్మిన్ సుతీర్థాని పుణ్యదాని నృణాంసదా, తేషాంముఖ్యతమంప్రాహుః కల్యాణం
శుభదాయకం ౩౩. నివసంతిసదా దేవా స్తీర్థేకల్యాణసంజ్ఞకే, ఆకామాత్ర ఇతీహస్య
మాసిస్నానంహిదుర్లభం ౩౪. ఏతత్తీర్థావగాహేన నరోయాతిపరాంగతిం, ఉభయో
స్సంధ్యయోర్దేవాః ప్రనృత్యంత్యప్సరోయుతాః ౩౫. తస్యప్రభావమతులం వక్ష్యామి
శ్రీహరాజ్ఞయా, పురా రాథంతరేకల్పే వర్తమానేకృతేయుగే ౩౬. శివనామా
మునిశ్శ్రీమాన్ బ్రహ్మసూనురకల్మషః, శాంతోదాంతో గుణాఢ్యోభూత్ సత్యవాదీ
జితేంద్రియః ౩౭. తస్యభార్యా పుణ్యతమా పతివ్రతపరాయణా, నామ్నాగుణవతీ
శుద్ధా సదాసంతుష్టమానసా ౩౮. తయోఃపుత్రస్సుజని వంశవృద్ధికరశ్శుభః, మిత్ర
నామామునివరః పితౄణాంముక్తిదాయకః ౩౯. పంచమేబ్దేపితాచక్రే తస్యబ్ర
హ్మోపదేశకం, వసన్ గురుకులేనిత్య మగ్నికార్యంచసంధ్యయోః ౪౦. కుర్వన్
త్రిషవణేస్నానం భిక్షాశీవిజితేంద్రియః, నమస్కరోత్యహరహ ర్మాతరంపితరంగురుం
౪౧. ఆచార్యమన్యాన్వృద్ధాంశ్చ యతీంద్రాన్ బ్రహ్మవాదినః, బ్రహ్మయజ్ఞపరో
ధీమా న్నిత్యానుష్ఠానతత్పరః ౪౨. ఈదృగాచారసంపన్నో విచరన్ బ్రహ్మచా
ర్యసౌ, మజ్జనంకురుతేనిత్యం తీర్థేకల్యాణసంజ్ఞకే ౪౩. తీర్థస్యాస్య విశేషేణ దేహ
శుద్ధిమవాప్నువన్, చిత్తశుద్ధింపరాంప్రాప సరోవరనిమజ్జనాత్ ౪౪. ప్రసంగాత్తీర్థా
దధికంవదంతి మయాద్యలబ్ధం కృతపూర్వపుణ్యైః, అహంకృతార్థోస్మిసరోవలో
కనా న్నిమజ్జనాత్సాధితమద్యసత్పదం ౪౫. మాతాపితృభ్యాం గురుణా విసృష్టస్స్వ
సేయయా, ద్విక్రోశాధికమాత్రేణ హేమకూటోత్తరేతటే ౪౬. గంధర్వపర్వతే
దివ్యే సర్వపాపౌఘనాశనే, తుంగైశ్శృంగైర్దివస్పృగ్భి స్సానుభిశ్చవిరాజితే ౪౭.
ద్రుమైఃకుసుమితైర్వల్లీ మాలికాభిరలంకృతే, మృగసంఘమహావ్యాల ద్విజయుక్తని
షేవితే ౪౮. బహుపుష్పలతాకుంజై స్సమ్యక్సంఛన్నభూతలే, సుఖావాతానుచరితే
శీతలోదతటాంచితే ౪౯. భ్రమరైర్గీయమానైశ్చ పిబద్భిఃపుష్పజంమధు, శైలకంద
రనిష్క్రాంతైః పికజైర్మధురస్వరైః ౫౦. సుస్వరంగీయమానైశ్చ గంధర్వైస్సు
నిషేవితైః, నృత్యమానైర్మహానందై ర్మయూరైరుపశోభితే ౫౧. కపిత్థతింత్రిణీ
చూతజంబూలికుచదాడిమైః, శోభమానేగిరౌతస్మి న్నానాశ్చర్యసమన్వితే ౫౨.

బహూనిసంతితీర్థాని పుణ్యదాని నిమజ్జతాం, ఆశ్రమేషుచ సర్వేషు తపఃకుర్వంతి యోగినః ౫౩. బకదాల్భ్యాదయస్సర్వే సుఖంతిష్ఠంతినిశ్చలాః, ఆశ్రమస్థాఋషీన్నత్వా తపస్సిద్ధానాహరాజసః, స్వయంతప్తుంసమారేభే మిత్రోభక్తిసమన్వితః ౫౪. కల్యాణతీర్థేఽపిచ మాసమేకం స్నాత్వాథతత్పశ్చిమతోనివిష్టః, చక్రేతపోనిశ్చలగాత్రయష్టిర్నివాతనిష్కంపఇవప్రదీపః ౫౫. విస్మృత్యవిషయాన్బాహ్యాన్ స్థితఃపాషాణకాష్ఠవత్, ఆస్తేయద్వ్యాప్యతత్సర్వ మహామేవేత్యచింతయత్ ౫౬. తతస్సర్వజగన్నాథ స్సర్వేషా మీశ్వరోహరః, హృదయస్థోయథా తస్యతథైవాగ్రే స్థితోఽభవత్ ౫౭. * శ్రీశివః * హరమిత్ర మహాప్రాజ్ఞ తపసా తోషితోస్మ్యహం, ఇత్యుక్త్వా బ్రహ్మరంధ్రేతం పస్పర్శగిరిజాపతిః ౫౮. అథప్రబుద్ధో విరతస్సమాధితోవిలోకయామాస పురఃస్థితంమహః, సహస్రసూర్య ప్రతిమేన తేజసా విరాజమానం ముకుటందధానం ౫౯. దండవత్ప్రణిపత్యాశు స్తోతుంసముపచక్రమే, శివంగద్గదయావాచాహర్షాదుత్ఫుల్లలోచనః ౬౦. * మిత్రః * దేవమహేశ్వర సేవకపూరుష కామితదాయక దేవనమో, మామకమానస తామసనాశన సామజదానవభీమ నమః ౬౧. అంగభవాంతక మంగళదాయక గంగాధర ధవళాంగనమస్, తుంగమహోక్ష తురంగమరక్షిత భంగురధీహర మిత్ర నమః ౬౨. ఆదికలాయాంస్సృజసి చరాచర మాదిపురుష పురుషాదిజగత్, మధ్యకలాయా మవసిసమేధిత విద్యాజాల ముఖాత్మగుణైః ౬౩. అంత్యకలాయా మంతకమూర్త్యా శాంతింప్రాపయసీంద్రముఖాన్, అంతరహిత మామంతకభీతే రంతకరం కురు శాంతధియా ౬౪. జాతదివస మారభ్యనితాంతం చిత్తంత్వచ్చరణాయత్తం, ప్రాకృతపుణ్య విపాక గణైరాలోకితమీశ తవాంఘ్రియుగం ౬౫. సంప్రతిమయ్యనుకంపాతవయది పంపానాథ నిలింపవిభో! సంసృతిభీతే రవమాంశంకర కింకరనికర సుఖంకరభో ౬౬. స్కందగజానన నందిముఖాదిషు ప్రీతిర్యా తవభూతపతే, కామయితాహం తామేవానిశ మథవంశ్రీహైమవతీశ! ౬౭. శశ్వన్మాతృ పిచండసాగరాజ్జాతోవృద్ధిముపేత్య తతో, లబ్ధ్వామరణం తావకమాయా మోహితచిత్తోనహివర్తే ౬౮. ఇతిస్తుత్వా హరందేవం నమస్కృత్వాపునఃపునః, ఆనందబాష్పనయనః పులకాంకితవిగ్రహః ౬౯. శిరస్యంజలిమాధాయ తూష్ణీంతత్పురతస్థితః, ప్రాశ్రయంతం ఋషివరంమిత్రం ప్రోవాచశంకరః ౭౦. * శ్రీశివః * హరమిత్రానయాస్తుత్యా పరాప్రీతిరభూన్మమ, తపసాచ ప్రహృష్టోఽస్మి శాంతోసి నితరాం మునే! ౭౧. యజ్ఞైస్సదక్షిణైర్దానై ర్వ్రతైశ్చనియమై ర్యమైః, అహంతథానతుష్యామి భక్త్యాచాహం వశీకృతః ౭౨. ఇత్యుక్త్వాతం పునఃప్రాహ మోక్షేచ్ఛం

బ్రహ్మచారిణం, వరంవరయ సత్యంతే పశ్చాద్దాస్యామి వాంఛితం ౭౩ * హారమిత్రః *
ఇదమేకంవరందేహి యద్యనుగ్రహభాగహం, అప్రసన్నిహితో నిత్యంగిరిజేశః
సర్వకామదః ౭౪. సర్వదా సర్వజంతూనాం సర్వసంపత్ప్రదోభవ, త్వాయిదేహ్య
చలాం భక్తిం శివ జన్మనిజన్మని ౭౫. తథాస్త్వితి హరఃప్రాహ సుప్రసన్నస్సుసత్త
మం, అద్యప్రభృతితేనామ హారమిత్రఇతీర్యతే ౭౬. మిత్రత్వాత్ స్వయమస్యేశో
ధ్యానేనా ఘహారేణచ, గృహీంభూత్వాస్వకం ధామ పాలయంశ్చద్వారి వసతి
ర్భవేత్ ౭౭. ఇహాలోకే సుఖంభుక్త్వా ధర్మకామార్థసంపదం, అంతేసు శివసా
యుజ్యం లభసే నాత్రసంశయః ౭౮. ఇతిదత్త్వావరం తస్మై స్తుతోవాంగిరిజయాసహ,
నిర్జరైర్వందితో భూత్వా కైలాసంప్రయయౌ శివః ౭౯. * క్షేత్రపాలః *
వరానశేషాన్ శివతస్సలబ్ధ్వా జగామ పిత్రంతికమప్రసన్నః, పిత్రాయసౌ గురుణా సహసా
పూజ్యభక్తిత శ్శివంసమారాధయ దన్వహం ద్విజః ౮౦. *

ఇతిశ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే హారమిత్రస్య
విరూపాక్షద్వారపాలప్రాప్తిర్నామఅష్టమోఽధ్యాయః. ౮.

* క్షేత్రపాలః * హారమిత్రోగృహేనిత్యం తపస్స్వాధ్యాయతత్పరః,
పిత్రాజ్ఞయాచోపయేమే విమలాం వృషికన్యకాం ౧. గృహస్థస్యపరం నాస్తి
పత్నీయది వశంగతా, అనుకూలంహి దాంపత్యం త్రివర్గస్యసుసాధకం ౨. ప్రతి
కూలం కళత్రంచేన్నరకేనహి కింతతః? జలూకాకస్వభావాశ్చయోషితః ప్రమదా లఘు
బుద్ధయః ౩. ప్రమదానాం జలూకానాం విచారేమహదంతరం, జలూకాః కేవలం
రక్తం గృహ్ణంతి పునరంగనాః ౪. గృహ్ణంతిసర్వ మప్యాశు ధౌర్త్యం వీర్యం బలం
సుఖం, ఇతిమత్వాముని స్సాధ్వీం విమలాంచోద్వహన్ ద్విజాః! ౫. సభార్యాం
శిక్షయామాస శివార్చాంకురు సువ్రతే! శివార్చాతః పరంనాస్తి తపోదానవ్రతా
దిషు ౬. శివమంత్రం జపిత్వాశు మోక్షంగచ్ఛంతి మానవాః, శివమంత్రం పాతకా
నాం నాశకం పరికీర్తితం ౭. పత్యుర్వచన మాకర్ణ్య విమలాసాప్రబ్రవీదిదం,
* విమలా * కోవిధి శ్శివపూజాయాం కఃకాల స్సుమనోహరః ౮. పూజాకార్యా
కథంతస్య కేనవాఽఽచరితం పురా, ఏతత్సర్వంకరుణయాబ్రూహిమే మోక్షకారణం
౯. * హారమిత్రః * అంతర్బహి శ్శుచిర్భూత్వా వ్రతీపూజాం సమాచరేత్,
అరుణోదయ వేళాయాం సదావై స్నాన మాచరేత్ ౧౦. శుక్లాంబరధరో
భూత్వా వాగ్యతో నియమాన్వితః, కృతసంధ్యాజపవిధి శ్శంకరం పూజయేస్సుధీః
౧౧. దేవస్య పురత స్సమ్యగుపలిప్య సవాంభసా, విన్యస్య మంటపందివ్యం ధౌత

వస్త్రాదిభి ర్వృతం ౧౨. వితానాద్యై రలక్ర్యంత్వా ఫలపుష్ప నవాంకురైః, విచిత్ర పత్ర ముద్ధృత్య వర్ణపంచక సంయుతం ౧౩. తత్రప్రవిశ్యతు శుభే సూపవిష్టః కుశాసనే, సమ్య క్సంపాదితాశేష పూజోపకరణ శ్శుచిః ౧౪. ఆగమోక్తేన మంత్రేణ పీఠ మామంత్రయే త్సుధీః, తతః కృత్వాత్మశుద్ధించ భూతశుద్ధ్యాదికం క్రమాత్ ౧౫. ప్రాణాయామత్రయం కుర్యా ద్బీజమంత్రైః సబిందుకైః, మాతృకాన్యస్య విధివ ద్ధ్యాత్వా తాందేవతాంపరాం ౧౬. సమాప్యమాతృకాం భూయో మహాన్యాసాదికం చరేత్, ముహూర్తం స్వస్వరూపేణ ధ్యాత్వాచైవం పరంశివం ౧౭. వామభాగే గురూంనత్వా దక్షిణే గణపంయజేత్, అంసోరుయుగ్మే ధర్మాదీ న్నవ్య నాభౌచ పార్శ్వయోః ౧౮. అధర్మాదీ ననంతాదీ న్హృదిపీఠమనున్యసేత్, ఆధారశక్తి మారభ్య జ్ఞానాత్మానమను క్రమాత్ ౧౯. ఉక్తక్రమేణ విన్యస్య హృదయే సాధుభావితే, నవశక్తిమయే రమ్యేధ్యాయేద్దేవ ముమాపతిం ౨౦. చంద్రకోటిప్రతీకాశం త్రినేత్రం చంద్రభూషణం, ఆపింగళజటాజూటం రత్నమౌళి విరాజితం ౨౧. భస్మరుద్రాక్షబిల్వాది సుభగం సుందరేశ్వరం, నీలగ్రీవ ముదారాంగం నానాహారోపశోభితం ౨౨. వరదాభయహస్తంచ హరిణంచ పరశ్వథం, దధానం నాగవలయం కేయూరాంగద భూషణం ౨౩. వ్యాఘ్రచర్మపరీధానం రత్నసింహాసనే స్థితం, సర్వభూత గుహావాసం సర్వజ్ఞం సర్వసాక్షిణం ౨౪. సర్వాధిష్ఠాన మద్వైతం మాయయా సగుణంపునః, ధ్యాత్వా తద్వామభాగేచ గిరిజాం భక్తవత్సలాం ౨౫. భాస్వ జ్జపాప్రసూనాభాముదయార్క సమప్రభాం, విద్యుత్పుంజనిభాం తన్వీం మనోనయననందినీం ౨౬. బాలేందుశేఖరాం స్నిగ్ధాం నీలవేణీ విరాజితాం, భృంగసంఘాత రుచిర నీలకుంచితకుంతలాం ౨౭. మణికుండల విద్యోత న్ముఖమండలవిభ్రమాం, నవకుంకుమపంకాభాం కపోలతలదర్పణాం ౨౮. మధురస్మిత విభ్రాజ దరుణాధర పల్లవాం, కంబుకంఠీం శివాముద్య త్కుచ పంకజ కుట్మలాం ౨౯. పాశాంకుశాభయాభీష్ట విలస త్సుచతుర్భుజాం, అనేక రత్న విలస త్కంకణాంగద ముద్రికాం ౩౦. వలిత్రయేణ విలస ద్భ్రమత్కాంచీ గుణాన్వితాం, దిక్పాలవనితా మౌళి సన్నతాంఘ్రిపయోరుహాం ౩౧. రత్నసింహాసనారూఢాం సర్వరాజ పరిచ్ఛదాం, పంచబ్రహ్మాసనాసీనాం పరమేశ కుటుంబినీం, ౩౨. అనేకకోటిబ్రహ్మాండ జననీం శివసుందరీం, సర్వశక్తిం మహేశస్య ప్రసన్నాం సర్వదేవతాం ౩౩. సర్వోల్లంఘనముద్రాంచ సుముఖీం సర్వమంగళాం, ఏవం ధ్యాత్వామహాదేవీందేవంచ గిరిశంశుభం ౩౪. గణేశస్కంద నంద్యాది పరివార సమన్వితం, స్వాత్మలింగంబాహ్యలింగే ధ్యాత్వా వేదాంతలక్షణైః ౩౫. న్యాస

క్రమేణ సంపూజ్య దేవం గంధాదిభిః క్రమాత్, పంచభిర్బ్రహ్మభిః కుర్యాత్తోప్రి
క్తస్థానేషువాహ్యాది ౩౬. పృథక్పుష్పాంజలిం దేహే మూలేనచ హృదిత్రయం,
పునస్స్వయం శివోభూత్వా మూలమంత్రేణ సాధకః ౩౭. తతస్సంపూజయేత్ దేవం
బాహ్యపీఠే పునఃక్రమాత్, సంకల్పంచ వదేత్తత్ర పూజారంభే సమాహితః ౩౮.
కృతాంజలిపుటో భూత్వా చింతయేద్ధృది శంకరం, ఋణపాతక దౌర్భాగ్య దారి
ద్ర్య వినివృత్తయే, ౩౯. అశేషాఘ వినాశాయ ప్రసీద మమశంకర! దుఃఖశో
కాగ్ని సంతప్తం సంసారభయపీడితం ౪౦. బహురోగాకులందీనం పాహిమాం
వృషవాహన! ఆగచ్ఛదేవదేవేశ మహాదేవాఽ భయంకర! ౪౧. గృహాణ సహ
పార్వత్యా త్వంచపూజాం మయాకృతాం, ఇతిసంకల్ప్య విధివ ద్బాహ్యపూజాం
సమారభేత్ ౪౨. గుహం గణపతించైవయజేత్సవ్యాపసవ్యయోః, క్షేత్రేశ
మీశకోణేతు యజే ద్వాస్తోష్పతింక్రమాత్ ౪౩. వాగ్దేవీంచ యజేత్తత్ర తతఃకా
త్యాయనీం యజేత్, ధర్మంజ్ఞానంచ వైరాగ్య మైశ్వర్యంచ నమోంతకైః ౪౪.
స్వరైరీశాదికోణేషు పీఠపాదా ద్యనుక్రమాత్, అభ్యాంబిందువిసర్గాభ్యాం పుమర్థా
భ్యాం ప్రపూజయేత్ ౪౫. గాత్రరూపంచతుర్దిక్షు మధ్యేసంతం సతారకం, సత్త్వా
దిత్రిగుణాః తంతురూపా స్త్రిశేషు విన్యసేత్ ౪౬. అతఊర్ధ్వం ఛదే మాయా
లక్ష్మ్యాదేవ్యాశివేనచ, తదంతేచాంబుజం భూయ స్సకలం మండలోత్తమం ౪౭.
పత్రకేసరకింజల్క వ్యాప్తం తత్రాక్షరైః క్రమాత్, ఆత్మత్రయముఖాభ్యర్చ్య మధ్యే
మంటప మాదరాత్ ౪౮. వామాంజ్యేష్ఠాంచ రౌద్రీంచ భ[illegible]పూజ
యేత్, వామాద్యా నవశక్తీశ్చ నవస్వరయుతాజపేత్ ౪౯. హృదిబీజత్రయం
దైర్యశ్చ పీఠమంత్రేణ చార్చయేత్, ఆవృత్తిం ప్రథమాంగైస్తు పంచభి ర్మూర్తిసం
క్తిభిః ౫౦. త్రింశద్భి ర్మూర్తిభిశ్చాన్యై ర్నిధిద్వయ సమన్వితైః, అనంతాద్యైఃప
దార్థాన్యై ర్మాతృభిశ్చ వృషాదిభిః ౫౧. సిద్ధిభి శ్చాణిమాద్యాభి రింద్రాద్యైశ్చ
తదాయుధైః, వృషభక్షేత్రచండీశ దుర్గాశ్చ స్కందనందనౌ ౫౨. గణేశస్తస్య
పాంశ్చైవ స్వస్వలక్షణ లక్షితాః, అణిమా మహిమాచైవ గరిమా లఘిమాత
థా ౫౩. ఈశత్వంచవశిత్వంచ ప్రాప్తిః ప్రాకామ్యమేవచ, అష్టైశ్వర్యాణిప్రో
క్తాని తేజోరూపాణి కేవలం ౫౪. పంచభిర్బ్రహ్మభిః పూర్వం హృల్లేఖాద్యాభిరే
వచ, అంగై రుమాద్యైరింద్రాద్యైః పూర్వోక్తమునిభిస్తుతైః ౫౫. (ఊరూ) ఉమా
చండీశ్వరాదీంశ్చ పూజయే దుత్తరాదితః, ఏవమావరణై ర్యుక్తం తేజోరూపం సదా
శివం ౫౬. ఉమయాసహితం దేవ ముపచారైః పరిపూజయేత్, సుప్రతిష్ఠితశంఖస్య
తీర్థైఃపంచామృతైరపి ౫౭. అభిషిచ్య మహాదేవం రుద్రసూక్తైస్సమాహితః, పంచ

బ్రహ్మశిరోభిశ్చ పంచరుద్రై ర్యథావిధి ౫౮. కల్పయేత్సద్యాదికైర్మంత్రై రాసనా ద్యుపచారకాన్, ఆసనం కల్పయేద్ధైమం దివ్యవస్త్రసమన్వితం ౫౯. అర్ఘ్య మష్టగుణోపేతం పాద్యం శుద్ధోదకేనచ, తేనై వాచమనం దద్యా న్మధుపర్కం మధూత్తమం ౬౦. పునరాచమనం దత్వా స్నానమంత్రైః ప్రకల్పయేత్, తతశ్చ బిల్వమందార కల్హారాన్ సరసీరుహాం ౬౧. ధత్తూరం కర్ణికారంచ ద్రోణపుష్పంచ మల్లికాం, అపామార్గంతుతులసీమాధవీ పంచకాదికం ౬౨. బృహతీ కరవీరాణి యథాలబ్ధాని భామిని, నివేదయేత్సుగంధీని మాల్యానివివిధానిచ ౬౩. ధూపం కాలాగరూత్పన్నం దీపంచ విమలంశుభం, అథ పాయసనైవేద్యం సఘృతం సోపదంశకం ౬౪. మోదకాపూపసంయుక్తం శర్కరాయుత ముత్తమం, మధురాన్నం దధియుతం జలపాన సమన్వితం ౬౫. తేనైవ హవిషావహ్నౌ జుహుయాన్మంత్రభావితే, ఆగమోక్తేనవిధినా గురువాక్య నియంత్రితః ౬౬. నైవేద్యం శంభవేభూయో దత్వా తాంబూలముత్తమం, ఫలం నీరాజనందివ్యం ఛత్రాద్యం దర్పణాదికం ౬౭. సమర్పయిత్వా విధివన్మంత్రై ర్వైదికతాంత్రికైః, యద్యశక్త స్స్వయం నిస్స్వ యథావిభవమర్పయేత్ ౬౮. భక్త్యా దత్తేన గౌరీశఃపుష్పమాత్రేణ తుష్యతి, అథాంగభూతాన్ సకలాన్ గణేశాదీ న్ప్రపూజయేత్ ౬౯. స్తవై ర్నానావిధైస్స్తుత్వా సాష్టాంగం ప్రణమేద్బుధః, తతఃప్రదక్షిణీకృత్య వృష చండీశ్వరాదికం ౭౦. పూజాంసమర్ప్య విధివ త్ప్రార్థయే దగజాపతిం, జయసత్యగుణాతీత జయ సర్వవరప్రద ౭౧ జయ నిత్య నిరాధార జయ విశ్వంభరావ్యయ, జయ విశ్వైకవంద్యేశ జయ నాగేంద్ర భూషణ ౭౨. జయ గౌరీపతేశంభో జయ నిత్యనిరంజన, జయ నాథ కృపాసింధో జయ భక్తార్తి భంజన ౭౩. జయ దుస్తరసంసార సాగరోత్తారణ ప్రభో, ప్రసీద మేమహాదేవ సంసారా దద్యఖిద్యతః ౭౪. సర్వపాప క్షయంకృత్వా రక్షమాం సర్వపాపతః, మహాదారిద్ర్యదగ్ధస్య మహాపాప హతస్యచ ౭౫. మహాశోకవినష్టస్య మహారోగాతురస్యచ, ఋణభారపరీతస్య దహ్యమానస్య కర్మభిః ౭౬. గ్రహైఃప్రపీడ్యమానస్య ప్రసీద మమశంకర, దరిద్రః ప్రార్థయే దేవంపూజాంతే గిరిజాపతిం ౭౭. అభాగ్యోవాపిరాజావా ప్రార్థయేద్దేవ మీశ్వరం, దీర్ఘ మాయు స్సదారోగ్యం కోశవృద్ధిబలోన్నతిః ౭౮. మమాస్తు నిత్యమానందః ప్రసాదా త్తవ శంకర, శత్రవశ్చ క్షయంయాంతు [illegible] మమప్రజాః ౭౯. నశ్యంతు దస్యవోరాజ్యే జనాస్సంతునిరాపదః, దుర్భిక్షా [illegible] యాంతుమహీతలే ౮౦. సర్వసస్యసమృద్ధిశ్చ భూయా [illegible]ఖమయాదిశః, ఏవ మారాధయేద్దేవం మానసే గిరిజాపతిం ౮౧. విష్ణుబ్రహ్మాదిభిర్దేవై ర్మునీంద్రై

రోగ్యైగిభి స్సదా, ప్రదోషే సోమవారేచ నృత్యగీతాది తోషితం ౮౨. బ్రాహ్మణా న్భోజయేద్భక్త్యా దక్షిణాభిశ్చ పూజయేత్, సర్వపాపక్షయకరీ సర్వదారిద్ర్యనాశనీ ౮౩. శివపూజా మయా ఖ్యాతా సర్వాభీష్టఫలప్రదా, మహాపాతక సంఘాత మధికం చోపపాతకం ౮౪. శివప్రసాద గ్రహణాత్ సర్వమస్య వినాశయేత్, బ్రహ్మహత్యాది పాపానాం పురాణేషు స్మృతిష్వపి ౮౫. ప్రాయశ్చిత్తాని చోక్తాని న శివస్యాపహారిణాం, శివో బ్రహ్మాణమగ్రస్య కీర్తితః కల్పనమామ ౮౬. ప్రదోషసమయే యస్మా ద్విష్ణుబ్రహ్మాదయ స్సురాః, అర్చయంతిశివం తస్మా చ్ఛివఏవ జగత్పతిః ౮౭. శివాత్పరతరంనాస్తి శాస్త్రేష్వపి సదాశివః, తస్మాత్ క్షేత్రేప్రకర్తవ్య మవశ్యంశివపూజనం ౮౮. కామినాంచ ముముక్షూణాం భుక్తిముక్తిప్రదం ధ్రువం, సద్య స్సిద్ధికరంలోకే సర్వపాపహరం పరం ౮౯. బహునాత్రకిముక్తేన శ్లోకార్ధేన బ్రవీమ్యహం, బ్రహ్మహత్యాశతంపాపం శివపూజా వినాశయేత్ ౯౦. మయాకథితమేతత్తే క్షేత్రేఽస్మిన్ శివపూజనం, రహస్యం సర్వ జంతూనాం అత్రాస్త్యేవ నసంశయః ౯౧ తస్మాత్త్వం దేవికురు సదాశివపూజనం నిరంతరం, తయాతే సకలాభీష్టసిద్ధి ర్భవతి శాశ్వతీ ౯౨. ఇత్యుక్త్వావాక్యం సమాకర్ణ్య విమలాఽఽనందనిర్భరా, సాష్టాంగం ప్రణిపత్యాగ్రే పునః ప్రాహాతిభక్తితః ౯౩. * సూతః * యశ్శృణోతి హారపూజనంశివం భక్తితః పఠతియస్స్వయం నరః, ముక్తిమేతి గిరిశప్రసాదతో దుష్కృతంహరతి నాత్రసంశయః ౯౪.

ఇతిశ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే హారమిత్రవిమలాసంవాదే శివపూజావిధాన, తన్మహిమానువర్ణనో నామ నవమోఽధ్యాయః ౯.

* క్షేత్రపాలః * హారమిత్రంపతింప్రాహ విమలాసన్నతాంగీ ప్రియం, కథంపూజయా శంభోః కేనవా చరితంపురా ౧. ఏతస్మై బ్రూహి మహ్యం శివపూజా విధేః ఫలం, తారితాస్మి త్వయాభర్తః పూర్వపుణ్యోదయేనహి ౨. * హారమిత్రః * శృణు భద్రే శంభుసేవాఫలంవచ్మి తవాగ్రతః, అత్రేతిహాసం ఫలదంపరమం పుణ్యవర్ధనం ౩. శర్మద్యా విప్రవనితా సపుత్రా దుఃఖకర్శితా, శాండిల్యం శరణం గత్వా యయాచే తత్కృపాంసతీ ౪. అహమద్య కృతార్థాస్మి తవదర్శనమాత్రతః, ఏతౌకుమారౌ భగవన్ త్వామేవశరణం గతౌ ౫. ఏషమేతయో ర్బ్రహ్మన్ శుచివ్రతశ్చరితః, ఏష రాజసుతో నామ్నా ధర్మపుత్రః కృతోమయా ౬. ఏతాస్సహాయవన్ భగవన్ భవచ్చరణకింకరాః, సముద్ధరాస్మి న్పతితాన్ ఘోరే సంసారసాగరే ౭.

తతః ప్రసన్నో ద్విజపుంగవస్తు తస్యాశ్చ వాక్యై రమృతోపమానైః, ఉపాదిదేశాపిత యోః కుమారయో ర్మునిః శివారాధన మంత్రవిద్యాం ౮. అథోపదిష్టౌ మునినా కుమారౌ సా బ్రాహ్మణీ శాంథవదీక్షితాచ, శివప్రసాదేన మహేశభక్తౌ స్తద్వార వా త్సర్వజనాభివంద్యాః ౯. (వేదోక్తవిధినా దేవి కురుత్వం వ్రతముత్తమం, ఏతా భ్యామపి పుత్రాభ్యాం శివపూజా విధీయతాం, అథసంవత్సరాదేవ పరాం సిద్ధి మవాప్స్యథ ౧౦. ఇతిశాండిల్యవచన మాకర్ణ్య ద్విజభామినీ, తంప్రణమ్య సమా మంత్ర్య జగ్ముస్తే శివమందిరం ౧౧) తతఃప్రభృతి తౌ బాలౌ మునివర్యోపదేశతః, ప్రదోషే పార్వతీశస్య పూజాంచక్రతు రంజసా ౧౨ ఏవంపూజయతోర్దేవం ద్విజరాజకుమారయోః, సుఖేనైవ వ్యతీయాయ తయోర్మాస చతుష్టయం ౧౩. కదాచి ద్రాజపుత్రేణవినా సా ద్విజనందనః, స్నాతుంగతో నదీతీరే చచారబహు లీలయా ౧౪. తత్ర నిర్ఝరనిష్పాతనిర్భిన్నే వప్రకర్దమే, నిధానకలశం స్థూలం ప్రస్ఫు రంతం దదర్శసః ౧౫. తందృష్ట్వా సహసాగత్వా హర్షకౌతుకవిహ్వలః, దైవోప పన్నం మన్వానో గృహీత్వాశిరసాదధౌ ౧౬. ససంభ్రమం సమానీయ నిధానక లశం బలాత్, నిధాయ భవనస్యాంత ర్మాతరంసమభాషత౧౭ *శుచివ్రతః* మా తర్మాత రిమంపశ్య ప్రసాదం గిరిజాపతేః, నిధానం కుంభరూపేణ దర్శితంకరుణాత్మ నా ౧౮. అథసా విస్మితా సాధ్వీ సమాహూయనృపాత్మజం, స్వపుత్రం ప్రతినం ద్యాహ మానయంతీశివార్చనం ౧౯. శృణుతాం మే వచఃపుత్రౌ నిధానకలశీమి మాం. జీవద్రత్నసహస్రాఢ్యాం సహస్రాబ్దోపభోగదాం ౨౦. సమం విభజ్య గృహ్ణీ తం మమశాసనగౌరవాత్, ఇతి మాతృవచశ్శ్రుత్వా తుతోషద్విజనందనః ౨౧ ప్రత్యాహ రాజపుత్రస్తాం విస్రబ్ధ శ్శంకరార్చనే, *ధర్మపుత్రః* మాత స్త్వసుత స్యైవ సుకృతేన సమాగతం ౨౨. నాహం గ్రహీతుమిచ్ఛామి విభక్తం ధనసంచ యం, ఆత్మన స్సుకృతాల్లబ్ధం స్వయమేవభునక్త్వసౌ ౨౩. సఏవభగవానీశః కరి ష్యతి కృపాంమయి, *క్షేత్రపాలః* ఏవమభ్యర్చతో శ్శంభుం భూయోపి పర యాముదా ౨౪ సంవత్సరం వ్యతీయాయ తస్మిన్నేవగృహేతయోః, అథైకదా రాజసూను స్సహతేన ద్విజన్మనా ౨౫. వసంతసమయే ప్రాప్తే విజహారవనాంత రే, అథదూరంగతౌ క్వాపివనే ద్విజనృపాత్మజౌ ౨౬. గంధర్వకన్యాః క్రీడంతీ శ్శతశ స్తావపశ్యతాం, తాస్సర్వా శ్చారుసర్వాంగీ ర్విహరంతీ ర్మనోహరం ౨౭. దృష్ట్వా ద్విజాత్మజో దూరా దువాచనృపపుంగవం, ఇతఃపరం నగంతవ్యం విహారం త్వగ్రతస్త్రియః, స్త్రీణాం విదూరతస్తిష్ఠే ద్యదిసౌఖ్యం తవేప్సితం ౨౮. స్త్రీ సన్నిధానం విమలా స్త్యజంతి విమలాశయాః, ఏతాః కైతవధారిణ్యో ధనయౌవన

దుర్మదాః ౨౯. మోహయంత్యో జనందృష్ట్యా వాచా సునయనా వినాః, అతః పరిత్యజేత్ స్త్రీణాం సన్నిధిం సహభాషణం ౩౦. మోహితాం సంగమాత్రేణ మృత్యుమాప్నోతి మానవః, నిజధర్మరతో విద్వాన్ బ్రహ్మచారీ విశేషతః ౩౧. అతోహం నోత్సహేగంతుం క్రీడాస్థానం మృగీదృశాం, ఇత్యుక్త్వా ద్విజపుత్రస్తు నివృత్తోదూరత స్థితః ౩౨. అథాసౌ రాజపుత్రస్తు కౌతుకావిష్ట మానసః, తాసాం విహారపదవీ మేక ఏవాభయో ర్యయౌ ౩౩. తత్ర గంధర్వకన్యానాం మధ్యస్థైకా వరాననా, దృష్ట్వాఽఽయాంతం రాజపుత్రం చింతయామాస చేతసా ౩౪. అహో కోయ ముదారాంగో యువా సర్వాంగసుందరః! మత్తమాతంగగమనో లావణ్యామృతవారిధిః ౩౫. లీలాలోల విశాలాక్షో మధురస్మిత పేశలః, మదనోపమరూపశ్రీ స్సుకుమారాంగ లక్షణః ౩౬. ఇత్యాశ్చర్య యుతా బాలాం దూరాం దృష్ట్వా నృపాత్మజం, సర్వా స్సఖీస్సమాహూయ వచనంచేద మబ్రవీత్ ౩౭. ఇతోప్యదూరే హేసఖ్యో వనమస్త్యేక ముత్తమం, విచిత్రచంపకాశోక పున్నాగ వకుళై ర్వృతం ౩౮. తత్రగత్వా తరూన్సర్వా నపచిత్య సుమాన్యలం, భవత్యః పునరాయాంతు తావత్తిష్ఠామ్యహంత్విహ ౩౯. ఇత్యాదిష్టా స్సఖీవర్గా జగాము విపినాంతరం, సాపి గంధర్వజా తత్స్థా న్యస్తదృష్టి ర్నృపాత్మజే ౪౦. తాం సమాలోక్య తన్వంగీం నవయౌవన శాలినీం, బాలాం సురూపసంపత్త్యా పరిభూతాత్మ మాం ౪౧. రాజపుత్ర స్సమాగత్య కౌతుకోత్ఫుల్లలోచనః, అవాప దైవయోగేన మదనస్య శరవ్యథాం ౪౨. గంధర్వతనయా సాపి ప్రాప్తాయ స్వసన్నిధిం, ఉత్థాయ ప్రదదౌ తస్మై తరసా పల్లవాసనం ౪౩. కృతోపచారం మాసీనం సమాసాద్య సుమధ్యమా, పప్రచ్ఛ తదూపగుణై ర్హృతచేతా ఽఽకులేంద్రియా ౪౪. కస్త్వంకమలపత్రాక్ష కస్మాద్దేశా దిహాగతః? కస్యపుత్ర ఇతి ప్రేమ్ణా పృష్ట స్సర్వం న్యవేదయత్ ౪౫. విదర్భరాజతనయం విధ్రష్టపితృమాతృకం, శ్రుతాభి ప్రాయ తత్స్థాన మాత్మానం విద్ధిభామిని ౪౬. సర్వభావేనభూయస్తాంపప్రచ్ఛ నృపనందనః, కాత్వం వామోరు కించాత్ర కార్యంతే కస్యచాత్మజా ౪౭. కిమిద మ్యోయసి స్వాంత కింవావక్తు మిహేచ్ఛసి? ఇత్యుక్తా సాపునః ప్రాహ శృణు రాజేంద్ర సత్తమ ౪౮. అస్తి విద్రవికో నామా గంధర్వాణాం కులాగ్రణీః, తస్యాహమస్మి తనయా నామ్నా చాంశుమతీ శ్రుతా ౪౯. త్వామాయాంతం విలోక్యాహం త్వత్సంభాషణ లాలసా, త్యక్త్వా సఖిజనం సర్వ మేకైవాస్మి మహావనే ౫౦. సర్వసంగీత విద్యాసు మత్తోఽన్యాస్తి కాచన, మమగానేన తుష్యంతి సర్వాఅపి సురస్త్రియః ౫౧. సాహం సర్వకలాభిజ్ఞా జ్ఞాతసర్వజనేంగితా, తవాహ మీప్సితం వేద్మి మయిత్వే

సంగతం మనః ౫౨. తథా మయాపితే సౌఖ్యం దైవేన ప్రతిపాదితం, ఆవయో
స్స్నేహభేదోఽత్ర నైవ భూయాదితః పరం ౫౩. ఇతి సంభాష్య తేనాశు ప్రేమ్ణా
గంధర్వకన్యకా, ముక్తాహారం దదౌ తస్మై స్వకుచాంతర భూషణం ౫౪. తమా
దాయామృతంహారం సతస్యాంపరమాకులః, గూఢహర్ష పరాసిక్తమిదమాహనృపా
త్మజః ౫౫. సత్యముక్తంత్వయాభీరు తథాప్యేకం వదామ్యహం, త్యక్తరాజ్యస్య
నిస్స్వస్య కథం మేభవసిప్రియా ౫౬. యాత్వం పితృమతీబాలా విలంఘ్యపితృశాసనం,
స్వచ్ఛందాచరణంవక్తుం మూఢేత్వం కథమర్హసి ౫౭. ఇతితస్యవచశ్శ్రుత్వాతం
ప్రత్యాహ శుచిస్మితా, అస్తునామ తథైవాహంకరిష్యే ఽవశ్యకౌతుకం ౫౮.
గచ్ఛస్వభవనం కాంత పరశ్వః ప్రాతరేవతు, ఆగచ్ఛపునరత్రైవ కార్యమస్తిచనోమృషా
౫౯. ఇత్యుక్త్వాతం నృపంకాంతం సాసంగతసఖీజనా, అపాక్రామత చార్వంగీ సచా
పినృపనందనః ౬౦. సమభ్యేత్యతుహర్షేణ ద్విజపుత్రస్యసన్నిధిం, సర్వమాఖ్యాయ
తేనైవసాకం స్వభవనం యయౌ ౬౧. తాంచవిప్రసతీం భూయోహర్షయిత్వా నృ
పాత్మజః, పరశ్వోద్విజ పుత్రేణ సార్ధం తస్మిన్వనేయయౌ ౬౨. సతయాపూర్వ
నిర్దిష్టం స్థానంప్రాప్య నృపాత్మజః, గంధర్వరాజమద్రాక్షీద్దుహిత్రాచ సమన్వితం
౬౩. సగంధర్వపతిః ప్రాప్తావభి నంద్యకుమారకౌ, ఉపవేశ్యాసనే రమ్యే రాజపుత్రమ
భాషత ౬౪. * గంధర్వః * రాజేంద్రపుత్రపూర్వేద్యుః కైలాసంగతవానహం,
తత్రాపశ్యం మహాదేవం పార్వత్యాసహితం విభుం ౬౫. ఆహూయమాంసదేవేశ
స్సర్వేషాం త్రిదివౌకసాం, సన్నిధావాహ భగవాన్కరుణామృతవారిధిః ౬౬.
ధర్మగుప్తాహ్వయః కశ్చిద్రాజపుత్రోఽస్తి భూతలే, అకించనో భ్రష్టరాజ్యోహత
బంధుశ్చశత్రుభిః ౬౭. సబాలోగురువాక్యేన మదర్చాయాంరతస్సదా, అద్యతత్పి
తరస్సర్వేమాంప్రాప్తా స్తత్ప్రభావతః ౬౮. తస్యత్వమపి సాహాయ్యం కురుగంధ
ర్వసత్తమ! యథాస నిజరాజ్యస్థో హతశత్రుర్భవిష్యతి ౬౯. ఇత్యాజ్ఞప్తోఽహమీ
శేనసంప్రాప్య నిజమందిరం, అనయాద్యదుహిత్రాచబహుశోఽభ్యర్థిత స్తథా ౭౦.
జ్ఞాత్వేమం సకలం శంభోర్నియోగం కరుణామయం, ఆదాయేమాందుహితరం
ప్రాప్తోస్మీదం వనాంతరం ౭౧. తస్మాదేనాం ప్రయచ్ఛామికన్యామంశుమతీంతవ,
హత్వాశత్రూన్ స్వరాష్ట్రే త్వాం స్థాపయామి శివాజ్ఞయా ౭౨. తస్మిన్ పదేత్వమ
నయా భుక్త్వాభోగాన్యథేప్సితం, దశవర్షసహస్రాంతే గంతాసి గిరిశాలయం ౭౩.
తత్రాపి మమకన్యేయం త్వామేవ ప్రతిపత్స్యతే, అనేనైవస్వదేహేనదివ్యేన
శివసన్నిధౌ ౭౪. ఇతిగంధర్వరాజస్తమాభాష్యనృపనందనం, తస్మిన్వనేస్వదుహి
తుః పాణిగ్రహమకారయత్ ౭౫. పారిబర్హమదాత్తస్మై రత్నభారాన్మహోజ్జ్వ

లాన్, చూడామణిం చంద్రనిభం ముక్తాహారాంశ్చ భాసురాన్ ౭౬. దివ్యాలంకార
వాసాంసి కార్తస్వరపరిచ్ఛదాన్, గజానామయుతం భూయో నియుతం శీలవాజినాం
౭౭. స్యందనానాం సహస్రంచ సౌవర్ణానాం మహాంతి చ, ఘనదేశం గిరిశం దివ్యం
ధనుశ్చాప్యాయుధోత్తమం ౭౮. మంత్రాస్త్రాణాం సహస్రాణి తూణౌచాప్యక్షయ్య
సాయకౌ, అభేద్యాం సర్వజంతూనాం శక్తించరిపుమ్మ్యసీం ౭౯. మహింసుః పరి
చర్యార్థం గంధర్వాధిపతిర్దదౌ, ఇత్థం రాజేంద్ర తనయః సంప్రాప్యస్వశ్రియముత్త
మాం ౮౦. అభీష్టజాయా సహితో ముముదే నిజసంపదా, కారయిత్వా స్వదు
హితుర్వివాహం సమయోచితం ౮౧. యయౌ విమానమారుహ్య గంధర్వాధి
పతిర్దివం, ధర్మగుప్తః కృతోద్వాహస్సహ గంధర్వసేనయా ౮౨. నిశ్శేషితారాతి
బలః ప్రవివేశ నిజంపురం, తతోఽభిషిక్తస్సచివైర్బ్రాహ్మణైశ్చ సగౌరవం ౮౩.
రత్నసింహాసనారూఢశ్చక్రే రాజ్యమకంటకం, యావిప్రవనితా పూర్వం తంపుపోషాత్మ
పుత్రవత్ ౮౪. సైవమాతా భవత్తస్య సభ్రాతా ద్విజనందనః, గంధర్వతనయా
జాయా విదర్భవిషయేశ్వరః ౮౫. ఆరాధ్యదేవం గిరిశంధర్మగుప్తస్సబాంధవః,
* హారమిత్రః * ఏవమన్యే సమారాధ్య భక్త్యా శ్రీగిరిజాపతిం ౮౬. లేభిరేఽభీప్సితాన్
కామాన్ దేహాంతేతు పరాంగతిం, శివపూజావ్రతం పుణ్యం భక్త్యా శ్రీశంకరార్చ
నం ౮౭. ధర్మార్థకామమోక్షాణాం యదేతత్సాధనం పరం, జ్ఞానార్థ మృషయః
ప్రాంచోధనార్థంచ ధనార్థినః ౮౮. జయాధికారసిద్ధ్యర్థ మింద్రోపేంద్రపురోగమాః,
విద్యార్థినోపి విద్యార్థం సుతార్థం పుత్రకాంక్షిణః ౮౯. ఆరోగ్యార్థంరోగార్తా
శ్చక్రురేతద్వ్రతోత్తమం, బ్రాహ్మణానామిదం ముఖ్యం విశేషాత్కలికాలకే
౯౦ యఏతచ్ఛృణుయాన్నిత్య మాఖ్యానం పరమాద్భుతం, భక్త్యా శ్రీశివపూజాం
తే కథయేద్వా సమాహితః ౯౧ నభవేత్తస్య దారిద్ర్యం జన్మాంతరశతేష్వపి,
జ్ఞానైశ్వర్యసమాయుక్తశ్చాంతేశివపురంవ్రజేత్, తస్మాత్త్వంపూజనంశంభోః
కురు భక్త్యైవసుందరి! ౯౨. యే ప్రాప్య దుర్లభమిదం మనుజాశ్శరీరంకుర్వంతిచా
త్రపరమేశ్వరపాదపూజాం, ధన్యాస్తఏవ నిజపుణ్యజితత్రిలోకా స్తేషాంపదాం
బుజరజో భువనం పునాతి ౯౩. * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే హారమిత్రవిమలాసంవాదే
శివపూజామాహాత్మ్యకథనంనామ దశమోఽధ్యాయః. ౧౦.

* శ్రీసూతః * ఇత్థం ప్రబోధితా సాధ్వీ హారమిత్రేణ భక్తితః, పూజయామాస
విధివచ్ఛివం దేవమహర్నిశం ౧. శివపూజాప్రభావేన సర్వసిద్ధిరభూ ద్ద్విజాః! కదా
చిద్విమలా స్వీయసఖీభిః పరివారితా ౨ కళ్యాణసరసి స్నాతు మాగతా చాఽరు
ణోదయే, తదా వనద్విపఃకశ్చి ద్వాసితాభి ర్మదోద్ధతః ౩. బృంహితం భీకరం
కుర్వ న్ఛుండాఘూత్కారగర్జితః, తం దృష్ట్వా భయవిత్రస్తా విమలాద్యా స్సులోచ
నాః ౪. దుద్రువు ర్దూర మధ్వానం గజోప్యనుయయౌ తదా, కన్యా ధావన
వేగేన నిశ్వాసోచ్ఛ్వాసపీడితాః, తృణచ్ఛన్నే మహాకూపే నిపేతు ర్జలవర్జితే ౫.
నిపత్య విహ్వలా స్సద్యో గతప్రాణా స్తదాభవన్, అనాగతాసు తాస్వేవం దేశేఽ
దృష్ట్వాతిదుఃఖితాః ౬. మాతర స్తా విచిన్వంత్యో బభ్రము ర్మోహపీడితాః, వనా
ద్వనం పరిభ్రమ్య గుల్మాద్గుల్మం వ్యలోకయన్ ౭. క్వచిత్ క్వచిత్ పరిభ్రష్ట
వస్త్రాణ్యాభరణానిచ, దృష్ట్వా తదనుసారేణ గచ్ఛంత్యో దీనచేతసః ౮. పాతాళ
సన్నిభం కూపం దదృశు ర్మృగగోచరం, గతాసూరపి తావీక్ష్య కన్యాఃకమలలో
చనాః, రురుదు ర్నిస్స్వరం ఘోరం కురర్యఇవ దుఃఖితాః ౯. విమలే
కమలే సువృత్తకే సురసే త్యాదిభి రేవనామభిః, ఉపహూయ ముహుర్ముహు
ర్విషణ్ణా విలపంతిస్మ తదీయమాతరః ౧౦. ఉరస్తాడనమాక్రందం కుర్వంత్యో
భృశదుఃఖితాః, క్వగచ్ఛామోవయం సర్వాః పుత్రికాదుఃఖకర్శితాః ౧౧.
హాపుత్రి మమకళ్యాణి కించిత్సంభాషణంకురు, బాంధవాశ్చాగతా స్సర్వే త్వద్వి
యోగేన కర్శితాః ౧౨. కన్యాః కమలపత్రాక్ష్యః కుర్వంత్వస్మాసు సత్కృపాం,
యుష్మాన్ విహాయ మత్పుత్ర్యః కథం గచ్ఛామహే గృహం ౧౩. ఇత్యుచ్చైః
క్రోశయంత్యస్తాః మూర్ఛామాపు స్సరస్తటే, స్నానార్థమాగత స్తస్మిన్తీర్థే
కళ్యాణసంజ్ఞకే ౧౪. హారమిత్రః ప్రభాతేసావశృణో ద్రోదనం స్త్రియః,
మూర్ఛితా అంగనా భూమౌ లుఠంతీ ర్గతవత్సకాః, ౧౫. తాదృష్ట్వాద్యుతి
మాం స్తత్ర కోవిదో ఋషిపుంగవః, ప్రాహ ప్రసన్నహృదయః కన్యకాజననీ
శ్శనైః ౧౬. * హారమిత్రః * ఉత్థాపయిష్యేవఃకన్యా అద్యైవ తపసాఽమలాః,
శనైరాశ్వాస్య తాస్సర్వా నివార్యాఽఽహ చ రోదనం ౧౭. యావదుజ్జీవయిష్యామి
కన్యాః కమలలోచనాః, తావదాసాం మనోజ్ఞాని వపూంషి పరితోబత ౧౮.
ఇత్యుదీర్య మునిశ్రేష్ఠః కళ్యాణసరసిద్విజాః! కంఠదఘ్నజలే స్థిత్వా సప్తాశ్వ మవ
లోకయన్ ౧౯. ఊర్ధ్వవక్త్రో ర్ధ్వబాహుస్సన్ జజాప పరమం జపం, తం హం
తుమాగతో విప్రం జలమధ్యేస్థితం గజః ౨౦. హస్తముద్ధృత్య వేగేన మునేరంతిక
మాయయౌ, విలోక్య తస్యసంరంభం గజేంద్రస్య ఋషీశ్వరాః ౨౧. న చచాల

జలాత్తోఽపి చిత్రార్పితఇవ స్థితః, గతమన్యుః క్షణాదేవ శాంతోఽభూ త్సగజేశ్వరః ౨౨. శుండాగ్రేణ గృహీత్వాతం మూర్ధ్నిసంస్థాప్య సంస్థితః, సోస్యభావం మునిర్జ్ఞాత్వా జపంతావత్సమాప్య చ ౨౩. ఏనముత్తారయిష్యామి తిర్యక్త్వాదుఃఖితం చిరాత్, ఇతినిశ్చిత్యమనసా విచార్యసుచిరం మునిః ౨౪. ఆదాయ పాణినాతోయంశీఘ్రం తన్మూర్ధ్ని దత్తవాన్, తేనోదకప్రభావేన గజః పాపవినిర్గతః ౨౫. సాష్టాంగం ప్రణిపత్యాగ్రే నిజరూపేణ సోఽబ్రవీత్, యుష్మ్వ... ... విశేషతః ౨౬. మమవృత్తంవిశేషేణప్రవక్ష్యామిశృణుష్వ భో, * గజః * నైషధేనగరే పూర్వం విశ్వగుప్త ఇతిశ్రుతః ౨౭. తస్యసూనురహం నామ్నా... గుప్త ఇతిశ్రుతః, గోరక్షాం కృషివాణిజ్యం కుర్వన్నిత్యంసుఖస్థితః ౨౮. అథ... పాలికః కశ్చిత్ రసవాదకుతూహలః, సహాపోఽహంతుద్రవ్యమ్... మాయయా ౨౯. తేనత్యక్తధనో నిస్స్వః దుఃఖశోకసమన్వితః ... యంకృత్వా కుటుంబభరణంకృతం ౩౦. యానియానిమయా ... దానాన్యాచరితానిచ, తానితాన్యపిసర్వాణి విక్రీతానిమునీశ్వర ౩౧. ... స్త్వేకదా పరవేశ్మని, భుక్త్వానాగళం మృష్ట మజీర్ణమభవత్తదా ౩౨. ...మరణం ధర్మిష్ఠానాం భవేద్ధ్రువం ౩౩. అతిసార ... తః, అహం శివస్మరణతో మరణం గతవాన్ ద్విజ! ... పూర్వపుణ్యప్రభావేన దేవేంద్రవరసన్నిధౌ, తత్రమన్వంతరంస్థిత్వా తత్పుణ్యాంతే ... ౩౫. ... ధర్మవిక్రయంకుర్యుస్తే భవంతి మతంగజాః, ఇదానీముపివిప్రేంద్ర త్వయా... తారితోఽభవం ౩౬. తోయదానం కృతంమహ్యం కళ్యాణసగసః ప్రభో! ... ర్థోస్మికృతార్థోస్మి నమస్తుభ్యం నమోనమః ౩౭. ఇత్యుక్త్వా సయయౌ ... సత్సంగా త్సద్గతిం గతః, ఆశ్చర్యం పరమం లేభే హరమిత్రఃప్రభావవిత్ ౩౮. అహో తీర్థస్యమాహాత్మ్యం కుయోనేస్తారితో గజః, అనేనవారిణా శీఘ్రం ... ఇష్యేఽహం గనాచయం ౩౯. విధింనిర్వర్త్య సహసా సతీర్థః పునరాగమత్, యత్రస్థితా గతప్రాణాః కూపేయువతయస్స్వయం ౪౦. తాసాంమాత్యా ... స్య సించన్ తీర్థేన సోఽబ్రవీత్, * హరమిత్రః * ఉత్తిష్ఠతస్త్రియస్సర్వాః శాసనాన్మమ నిర్మలాః ౪౧. యేభజంతి విరూపాక్షం తేషాంమృత్యుః కథంభవేత్? ఋషేర్వచన మాకర్ణ్య కూపస్థా స్తత్ప్రభావతః ౪౨. సుప్తోత్థితాఇవ తదాస్త్రియః కూపాత్సముత్థితాః, పరిధాయచవాసాంసి పూర్వవద్ద్విజకన్యకాః ౪౩. ప్రణేము ర్వ్యరసు ప్రశాంతం ఋషిశ్రేష్ఠం తపోధనాః, జహర్షుస్సజ్జనవ్యాథ మరణాదుద్ధృతాఇవ ౪౪.

తాః ప్రాహ హారమిత్ర స్తత్తీర్థమాహాత్మ్య ముత్తమం, ఉక్త్వా యువతిభిర్వ్యక్తః కల్యాణం సత్వరంయయా ౪౫ స్నాపయిత్వాథతాః కన్యా మాతరః ప్రాహ నమ్రధీః, ధర్మంవచ్మి హితంవచ్మి నాసత్యం మమభాషితం ౪౬. దుర్భగోఽంధో జడోమత్తో బాలఘ్నో గురుతల్పగః, పరదారరతః పాపీ మృత్యుపాశవశంగతః ౪౭. తేసర్వే ముక్తిమాయాంతి స్నానా త్కల్యాణసంజ్ఞకే, వైశాఖే కార్తికే మాఘే మాసేషు విజితేంద్రియః ౪౮. యస్స్నాతి సోమయోగేస్మి న్కృత్తికాపిత్ర్యభే నరః, సర్వపాపై ర్వినిర్ముక్తో ముక్తిమేతి నసంశయః ౪౯. మాహాత్మ్య మతులం శ్రుత్వా మాతరః కన్యకాస్తథా, పునస్తీర్థోదకే స్నాత్వా కిన్నరేశం ప్రపూజ్య చ ౫౦ స్వకీయం వివిశు ర్గేహం హారమిత్రేణసంయుతాః, తదాప్రభృతికన్యాస్తా మృత్యుపాశనివారితాః ౫౧. హారమిత్రేణసహితా ముదంప్రాపు రభీష్టదాం, హారమిత్రశ్శంకరస్యప్రసాదేనాఽ న్వహంసుఖం ౫౨. ఇహాముత్రార్థభోగాంశ్చ భుంక్త్వా మానవజన్మని, గృహస్థాశ్రమముత్తీర్య వనీభూత్వాథ ప్రవ్రజన్ ౫౩. పంపాక్షేత్రేవసన్ విప్రా మునీ న్నత్వాసురార్చితాన్, బకదాల్భ్యాజ్ఞయా గాత్రం త్యక్త్వాఽ గాచ్ఛివమందిరం ౫౪. * సూతః * మాహాత్మ్య మన్యత్పరమేశ్వరస్య శ్రోతుం సుకామోయదిజాయతే వః, వక్ష్యామి తచ్ఛంకరసచ్చరిత్రం సదాశివాజ్ఞా మనుసృత్యతాపసాః! ౫౫ * * *

ఇతిశ్రీస్కాందపురాణే పంపామాహాత్మ్యే కల్యాణతీర్థప్రశంసాయాం హారమిత్రేణ ధర్మగుప్తస్య గజయోనేర్విమోచనం విమలాదీనాముజ్జీవనంనామ ఏకాదశోఽధ్యాయః. ౧౧.

* శౌనకాద్యా ఋషయః * బకదాల్భ్యాజ్ఞయా పుణ్యో హారమిత్రో మహాఋషిః, ముక్తిమాపేతియద్వృత్తం ప్రోక్తంసూత త్వయాధునా ౧. ఏతన్నోబ్రూహి తత్త్వజ్ఞ యద్యస్మాసు కృపాతవ, * సూతః * బకదాల్భ్యమహాతేజా స్తాపసోభూత్పు రానఘాః! ౨. దీర్ఘాయు శ్శక్తిసంపన్నః తపోవిగ్రహవాపసః, హిమవత్పర్వతే పూర్వం తప్తవాన్పరమం తపః ౩. దివ్యవర్షసహస్రాంతే చోత్థాయేంద్రదిశం గతః, తత్ర వర్షసహస్రాణి తపసాఽతోషయచ్ఛివం ౪. తతోదక్షిణ మాసాద్య హేమకూటాచలే శుభే, పంపాక్షేత్రం రమ్యతమ మాలోక్యానందనిర్భరః ౫. చక్రతీర్థసమీపేఽసౌ స్థానంకృత్వా సునిర్మలం, పూజయిత్వా గురూనాదౌ స్థిత్వా సిద్ధాసనేతతః ౬. రేచకైః పూరకైః కుంభైః ప్రాణాన్ సంరుధ్యయత్నతః,

సుషుమ్నయా మహావాయుం సూక్ష్మాకాశే నియుజ్యసః ౮. తతఃపశ్చిమమార్గేణ గత్వాధారంచతుర్దళం, తత షడ్దలమాక్రమ్య తతో దశదలంగతః । ద్వాదశారం దివ్యదళం షోడశార మతఃపరం, ద్విదళంపరతో దివ్యసహస్రదళమధ్యగం ౯. పశ్చిమాభిముఖం లింగం కందాంతర ముపస్థితం, బిసతంతునిభం సూక్ష్మ సాధ్యం యోగిభిస్సదా ౧౦. తస్మిన్మనోఽనిలం నీత్వా మిళిత్వా సంవసన్మని, శాంతేంద్రియాణి సంయమ్య చాంతరాణి విశేషతః ౧౧. సంయమ్య నిశ్చలోభూత్వా చాంతరపరమేపదే, వాయునాకుండలం భిత్త్వా మండలత్రయమధ్యగః ౧౨. తత్రస్థితం మహానందామృత మాస్వాద్య యత్నతః, పూర్ణానందపరో యోగీ స్థాణువత్తత్ర సంస్థితః ౧౩. తస్మిన్వేణువనంజాతం మహాకంటకదుర్భరం, వల్మీకోఽభూత్సహస్రాణి మునిర్యత్ర తపస్స్థితః ౧౪. ఏవం బహుగతేకాలే తపోఽగ్ని గ్గభనస్తదా, బ్రహ్మలోకమభివ్యాప్య ప్రాదహ ద్ధవ్యవాహనః ౧౫. ద్రుతాస్సురాసురగణాః బకదాల్భ్య తపోఽగ్నినా, తస్యాగ్రే స్తపసాతుష్ట శ్శంకరో వృష మాస్థితః ౧౬. ప్రత్యక్షం సహసాగత్య దృష్ట్వా మునిసత్తమం, వల్మీకాంతరసంస్థాన ముష్ణమాతప్తనాశితం ౧౭. గంగాజలై స్తదాసించ ద్వల్మీకాగ్రే మహేశ్వరః, అంధకారో యథా సూర్యగభస్తిభి ర్వినివార్యతే ౧౮. తథైవ గంగాతోయస్య సేచనేనమునిస్తదా, ఉదతిష్ఠత్సహస్రాంశు ర్దీప్తిమానివ సర్వతః ౧౯. సమీపస్థ ముదారాంగ ముమాలింగితవిగ్రహం, వృషవాహం బాలచంద్రమౌళిం భోగివిభూషణం ౨౦. వసంతం స ఋషిశ్శంభుం భక్తిజ్ఞానాగ్రయాధియా, తుష్టావ పరమం రూపం సచ్చిదానందవిగ్రహం ౨౧. కాలకంధరాయ పాలితామరాయ శూలినే నీలలోహితాయ కాలనాశినే కపాలినే, బాలచంద్రశేఖరాయ కాళికావిలాసినే నమశ్శివాయ తే భవాయ భర్గమూర్తయేనమః ౨౨. పాకశాసనాది పూజితాంఘ్రి పంకజద్వయే లోకశోకమోహనాశనైక బీజచిన్మయే, శ్రీకళత్ర లోకనాథసేవ్యమాన నైభవే మేమనోవినోదమేతు శ్రీశివేఽనిశం భవే ౨౩. తేనతుష్టో మహాదేవః ప్రోవాచ ఋషిసత్తమం, వరంవరయ భద్రంతే యదీచ్ఛసి పరాంగతిం ౨౪. తుష్టోస్మి తపసాయోగిన్ నకృతం యేనకేనవా, విరూపాక్షవచశ్శ్రుత్వా బకదాల్భ్య బ్రవీదిదం ౨౫. యదితుష్టోసి గౌరీశ పూర్ణాయుర్దేహి సువ్రత * శ్రీశంకరః * అస్మింతీర్థేషు యస్స్నాతి సవై పూర్ణాయురేధతే ౨౬. యద్యద్వాంఛసిమత్తోఽస్య ద్వరంస్వీకురు తాపస! దత్తోఽస్మితవభక్త్యైవ తేతపస్సుఖదంభవేత్ ౨౭. తపస్యత స్తవ మునే ర్బకా దేహమదంతి యత్, బకదాల్భ్యఇతి ఖ్యాతో లోకేమాన్యో భవిష్యసి

౨౮. * క్షేత్రపాలః * ఇత్థం స తంసమాలింగ్య వాచాసంపూజ్య శంకరః, తద
గ్రేఽంతర్దధే దేవశ్శివయా సహితశ్శివః ౨౯. బకదాల్భ్య శ్శివా ల్లబ్ధ్వా కీర్తి మా
యు స్సుసంపదః, అత్రైవస్వాశ్రమం కృత్వా గంధర్వే పుణ్యకాననే ౩౦. తపో
వృత్త్యా స్థితః పంపామాహాత్మ్యం ప్రవదన్ సదా, యాత్రార్థ మాగతామర్త్యా బక
దాల్భ్యస్యతీర్థకే ౩౧. స్నానాద్దీర్ఘాయుషో భూత్వా దివ్యసుందరవిగ్రహాః, గచ్ఛంతి
శంకరందివ్యే పంపాక్షేత్రేవిముక్తిదే ౩౨. రోగాదిభి ర్విరహితాః పూర్ణాయుష్మంత
ఏవ తే, అభవన్ఋషితీర్థస్య స్నానేన సకలాజనాః ౩౩. తతో జగత్యభూ ద్వార్తా
బ్రహ్మణోఽద్భుతదర్శనా, బ్రహ్మ శ్రుత్వాద్భుతం వృత్తం పంపాక్షేత్రే మహత్తరం
౩౪. ఆలోచ్యాలోచ్య లోకేశో మనసీ త్థ మచింతయత్, కతిసంతీహ స్రష్టారః
ప్రజానా మాయురర్థదాః ౩౫. దధ్యౌ బ్రహ్మాచిరంకాలం సత్యలోకే మహాప్రభుః,
కదాచి ద్ధర్మరాజస్తు సంయమన్యాం విశేషతః ౩౬. పర్యట న్న దదర్శాగ్రే నరకే
పాపినం నరం, చింతాతురో యమస్తీవ్రం బ్రహ్మాణం సముపాగతః ౩౭. సాష్టాం
గం ప్రణిపత్యాగ్రే కృతాంజలి రభాషత * యమః * విచారయ మమాత్యంతం
కార్య మాశ్చర్యదాయకం ౩౮. విభాండకఋషేః పుత్రో మృకండోఽల్పాయు
రాత్మభూః, పంపాక్షేత్రే మృతింప్రాప బకదాల్భ్యసుతీర్థకే ౩౯. మద్భటాస్తత్ర
గత్వాతం ఋషిపుత్రం మృతంవిభో! పాశైర్బద్ధ్వాసమాయాతా స్తస్మిన్కాలే
విభాండకః ౪౦. హాహాకారేణ సఋషిర్బకదాల్భ్యం వ్యజిజ్ఞపత్, శ్రుతవాన్ కృప
యాదుఃఖం బకదాల్భ్యో మహామునేః ౪౧ * విభాండకః * పుత్రంభిక్షాం దేహి
విభో వంశస్యైకం గుణాకరం, నోచే త్ప్రాణాం స్త్యజామ్యగ్రే బ్రహ్మహత్యాం
దదామితే ౪౨. బహవోజీవితా బ్రహ్మన్ ఆయుస్తవ కరేస్థితం, అస్మి న్ననుగ్ర
హం కృత్వా దీనంపాహి మునీశ్వర ౪౩. ఇతి తద్వాక్యమాకర్ణ్య బకదాల్భ్య
యయాత్వరాత్, మద్భటాన్వారయిత్వాసౌ మోచయిత్వా కళేబరం ౪౪.
ఆయుష్మంతం తదాకృత్వా స్నాపయిత్వా స్వతీర్థకే, ప్రేతం సంజీవయామాస
దివ్యసుందర విగ్రహం ౪౫. మద్భటా స్సహసాగత్య మాంప్రతీత్థం వ్యజిజ్ఞపన్,
తేనాహం దుఃఖితో భూత్వా త్వత్సకాశ ముపాగతః ౪౬. విలపంతం యమందృ
ష్ట్వా స్వగతిం ప్రోక్త్వా నజః, ఉభౌ తు దుఃఖమాపన్నౌ యయతు ర్విష్ణుమంది
రం ౪౭. దదర్శతూ రమాకాంతం శ్రీవత్సాంకిత వక్షసం, సనకాదిభి రత్యర్థ మీ
డితాంఘ్రి సరోరుహం ౪౮. గోవిందం సంప్రణమ్యాగ్రే ప్రోచతు ర్విధిసూర్యజౌ,
విచారో నాస్తి భగవన్ ఆవయో ర్విషయే క్వచిత్ ౪౯. ససంతిలోకేపాపిష్ఠా
శ్చిద్ధాయుష్యాతమానవాః, కింకుర్వ ఆవాంలోకేశ త్వమాలోచయ మాధవ! ౫౦.

శ్రుత్వాతయో ర్వచోవిష్ణు ర్బభాషే పరమార్థవిత్, నాహంవేద్మి మహాచ్ఛిద్రం పంపాక్షేత్రస్య వైభవం ౪౧. గచ్ఛామో యత్రసఋషిః స్తం దేవం సర్వ ఏవాన్వితాః, ఆయయుర్బ్రహ్మవిష్ణ్వింద్ర వైవస్వత ముఖామరాః ౪౨. దదృశు స్తం మహాత్మానం బకదాల్భ్యం మహామునిం, రుద్రాక్షమాలాభరణం భస్మరేఖాంకితం ద్విజం ౪౩. తపస్యంతం మహాప్రాజ్ఞం తమృషిం తే వవందిరే, తాన్ దృష్ట్వా పరమోదారాన్ బ్రహ్మవిష్ణు ముఖాన్ సురాన్ ౪౪. ప్రత్యుత్థానాది సత్కారై రర్చయామాస ధర్మవిత్ * బకదాల్భ్యః * కిమర్థ మాగతా యూయం వదధ్వం కారణం సురాః! ౪౫. * విష్ణ్వాదయః * అస్మాక మధికారోఽస్తి పాలనాయ జగత్త్రయే, కించి త్కార్యమిదానీం నస్త్వత్తో నాస్తిమునీశ్వర ౪౬. త్వత్తీర్థే స్నానమాత్రేణ గతాయుః పూర్ణ జీవితః, పాపీతు పుణ్యవానత్ర భవతీదం కుతో వద ౪౭. * బకదాల్భ్యః * విష్ణ్వాదయ శ్శృణుధ్వంమే దివ్యంవచన మాదృతాః, అపరాధో నాస్తిమమ పురావృత్తం వదామివః ౪౮. పురా మహేశ్వరం దేవం సమారాధ్య తపోగణైః, ప్రసాద్య వరసందోహం లబ్ధవానస్మి దేవతాః! ౪౯. మామకే తీర్థవర్యేఽస్మిన్ గతాయుః పూర్ణజీవితః, పాతకీ సుకృతీ ధన్యో భవత్యేవ నసంశయః ౫౦. కింకార్య మస్తివో మత్తః సృష్టిస్థిత్యంతకారిణాం * విష్ణ్వాదయః * ఉపాయం బ్రూహి భగవన్ చండాలాః పండితా ద్విజాః ౫౧. సమతాంయాంతి తీర్థస్య స్నానమాత్రేణ తేఽఖిలాః, శూన్యా సత్యపురీ బ్రహ్మన్ రిక్తా సంయమినీ తథా ౫౨ కృపాళు నాత్వయా హ్యేతత్ సుఖం కర్తవ్య మంజసా, పూర్ణః పురాతనోస్తు త్వం శివానుగ్రహాత్ జగత్సుఖం ౫౩. * బకదాల్భ్యః * మయిజీవతి క్షేత్రేఽస్మిన్ విధాస్యామి న [illegible] గతం, విష్ణ్వాదయస్తు బహవో యమా స్సహస్రసంఖ్యకాః ౫౪. [illegible] ప్రియంతేచ చత్వారి నవకోటయః, పశ్యన్నేవచ తాన్ సర్వాన్ నహం ప్రాణా నధారయం ౫౫. న శ్రుతాహీదృశీ వార్తా మయా విష్ణ్వాదయ స్సురాః! పరేషాం సుఖదం కార్యం యో నాశయతి మూఢధీః ౫౬. మయాద్యాపి సదృక్ [illegible] పాతకీ కశ్చిదత్రహి, తథాప్యుపాయం వచ్మి వః కులదేవోఽస్తి శంకరః ౫౭ తదాజ్ఞయా వయం సర్వే గచ్ఛామః పథి శాంభవే, ఇత్యామంత్ర్య స తైర్యుక్తో ధ్యానం చక్రే సదాశివం ౫౮. ప్రత్యక్షోఽభూద్విరూపాక్షః పంపానాథో దయానిధిః. తం దృష్ట్వా పరమోదార ముమాకాంతం వృషధ్వజం ౫౯. తుష్టువుః పరమేశానం బ్రహ్మావిష్ణుముఖాస్సురాః, వ్యజిజ్ఞపన్ముదా శంభుం స్వకృత్యం సర్వమీప్సితం ౬౦. బకదాల్భ్యాభిధే తీర్థే యే స్నాంతి పురుషాధమాః, తేవై ముక్తిపదం యాంతి పూర్ణాయు ర్యోగినోహర ౬౧. తేనా స్మాకం నాస్తికార్య ముపాయం బ్రూహి.

శంకర. * శ్రీశివః * యేవై మద్జ్ఞానసంపన్నా మద్భక్తినిరతాశ్చ యే, ౨౧. తైర్గే వేదంశుభంతీర్థం దృశ్యతే నేతరైః కదా, ఇత్యుక్త్వాంతర్దధే శంభుః సర్వేషాంపశ్య తాం పురః ౨౨. స్వంస్వంధామ యయుస్సర్వే శివాజ్ఞాకారిణ స్సురాః, * క్షేత్ర పాలః * అద్యాపి బకదాల్భ్యస్య తీర్థం గుప్తం హివర్తతే ౨౩. యేవై పుణ్యాతమా లోకే జ్ఞానచక్షుస్సమన్వితాః, తేషాం దృష్టిపథం యాతి ఋషితీర్థం సుఖప్రదం ౨౪. అత్రస్నానేన సర్వేషాం దీర్ఘాయు ర్లభ్యతే ధ్రువం, ప్రథమేఽస్మిన్హి కల్యాణతీర్థే స్నానం ప్రశస్యతే, బకదాల్భ్యాభిధేతీర్థేఽనంతరం స్నాన ముచ్యతే ౨౫. * సూతః * బకదాల్భ్యతపస్వినోపదిష్టో హరమిత్రః పరమేశ మర్చయిత్వా, పునరాగమనాది హీన మైశం పద మాపాఽ మృతదం స సంన్యసన్సన్ ౨౬. *

ఇతిశ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండేపంపామాహాత్మ్యే బకదాల్భ్య తీర్థమాహాత్మ్యవర్ణనం తదనుగ్రహేణ హరమిత్రస్య మోక్ష ప్రాప్తిర్నామద్వాదశోధ్యాయః. ౧౨.

---

* క్షేత్రపాలః * భూయోవ స్సంప్రవక్ష్యామి కల్యాణస్యతు వైభవం, యన్మాహాత్మ్యప్రవచనే పర ముత్సహతేమనః ౧. ఋశ్యశృంగో మతంగోఽష్టావక్రో నారదసన్మునిః, ఏతే పవిత్రాస్స్నానేన తీర్థస్యాస్య ప్రభావతః ౨. తస్మా ద్వక్ష్యామి విప్రేంద్రా శ్శృణుతాఽఽదరపూర్వకం, పురా రాథంతరేకల్పే వర్తమానే కృతే యుగే ౩. కుత్సో నామమునిశ్శ్రీమాన్ బ్రహ్మసూను రకల్మషః, సకర్దమసుతాం కన్యా ముపయేమే విధానతః ౪. తస్యాంతస్యచపుత్రోఽభూ ద్వత్సో వంశవివర్ధనః, పంచమేఽబ్దే పితాతస్య కుత్సో బ్రహ్మోపదిష్టవాన్ ౫. వసన్గురుకులే నిత్య మగ్నికార్యంచ సంధ్యయోః, కుర్వంస్త్రిషవణస్నానం భిక్షాశీ విజితేంద్రియః ౬. మజ్జనం కురుతే నిత్యం భక్త్యా కల్యాణసంజ్ఞితే, తీర్థేఽస్మిన్ సవిశేషేణ దేహశుద్ధిం కరోత్యలం ౭. చిత్తశుద్ధిం పరాంప్రాప సరోవరనిమజ్జనాత్, నిమజ్జ్య తస్మిన్నపిమా సమేకం తత్పశ్చిమేరోధసి సంనివిష్టః, చక్రే తపో నిశ్చలగాత్రయష్టి ర్విస్మృత్య బాహ్యన్విషయానశేషాన్ ౮. పిపాసయా సమాగమ్య మృగాస్తస్మిన్ జలాశయే, కండూయంతే స్వశృంగైస్తు కాష్ఠబుద్ధ్యాదినేదినే ౯. తత స్సర్వజగన్నాథ స్సర్వేషా మీశ్వరోహరః, ఆవిర్బభౌ పురస్తస్య తపసాతోషిత స్స్వయం ౧౦. * శ్రీమహాదేవః * మృగశృంగ మహాప్రాజ్ఞ తవప్రీతోఽస్మ్యహం పరం, ఇత్యుక్త్వా ప్రోక్షణంచక్రే కమండలుజలేనవై ౧౧. తతః ప్రబుద్ధఃపురత శ్శంభుం సమవలోక్య

శ్రుత్వా తయో ర్వచో విష్ణు ర్బభాషే పరమార్థవిత్, నాహం వేద్మి మహచ్ఛిత్రం పంపాక్షేత్రస్య వైభవం ౫౧. గచ్ఛామో యత్ర స బుసి స్తం దేశం సర్వే గాన్వితాః, అయయుర్బ్రహ్మవిష్ణ్వింద్ర వైవస్వత ముఖామరాః ౫౨. దదృశు స్తం మునిశ్రేష్ఠం బకదాల్భ్యం మహామునిం, రుద్రాక్షమాలాభరణం భస్మోద్ధూళితవిగ్రహం ౫౩. తపస్యంతం మహాప్రాజ్ఞం తమృషిం తే వవందిరే, తాన్దృష్ట్వా పరమోదారాన్ బ్రహ్మవిష్ణు ముఖాన్ సురాన్ ౫౪. ప్రత్యుత్థానాది సత్కార్యం ... ధర్మవిత్ * బకదాల్భ్యః * కిమర్థ మాగతా యూయం వదధ్వం ... సురాః! ౫౫. * విష్ణ్వాదయః * అస్మాక మధికారోఽస్తి పాలనాదౌ జగత్సు తే, కించిత్కార్యమిదానీం నస్త్వత్తో నాస్తి మునీశ్వర ౫౬. త్వత్తీర్థే స్నానమాత్రేణ గతాయుః పూర్ణ జీవితః, పాపీతు పుణ్యవానత్ర భవతీదం కుతోఽనఘ ౫౭ * బకదాల్భ్యః * విష్ణ్వాదయ శ్శృణుధ్వంమే దివ్యంవచన మాదృతాః, అపరాధో న మే నాస్తి ... పురావృత్తం వదామివః ౫౮. పురా మహేశ్వరం దేవం సమారాధ్య తపోగణైః, ప్రసాద్య వరసందోహం లబ్ధవానస్మి దేవతాః! ౫౯. మామకే తీర్థ ... స్మిన్ గతాయుః పూర్ణజీవితః, పాతకీ సుకృతీ ధన్యో భవత్యేవ న సంశయః ౬౦. కింకార్య మస్తి వో మత్తః సృష్టిస్థిత్యంతకారిణాం * విష్ణ్వాదయః * ఉపాయం బ్రూహి భగవన్ చండాలాః పండితా ద్విజాః ౬౧. సమతాం యాంతి తీర్థస్య స్నానతః పాపతోఽఖిలాః, శూన్యా సత్యపురీ బ్రహ్మన్ రిక్తా సంయమనీ ... ౬౨ కృపాళు నాత్వయా హ్యేతత్ సుఖం కర్తవ్య మంజసా, పూర్ణః పురాతనోఽపి ... జగత్సుఖం ౬౩. * బకదాల్భ్యః * మయిజీవతి క్షేత్రేఽస్మిన్ విఘ్నాయ ... గతం, విష్ణ్వాదయస్తు బహవో యమా స్సహస్రసంఖ్యకాః ౬౪. ... త్రియంతేచ చత్వారి నవకోటయః, పశ్యన్నేవచ తాన్సర్వాన్ సహే ... సధారయం ౬౫. న శ్రుతాహీదృశీ వార్తా మయా విష్ణ్వాదయ స్సురాః! పరేషాం సుఖదం కార్యం యో నాశయతి మూఢధీః ౬౬. మయాద్యాపి న ... పాతకీ కశ్చిదత్రహి, తథాప్యుపాయం వచ్మిశాః కులదేవోఽస్తి శంకరః ౬౭ తదాజ్ఞయా వయం సర్వే గచ్ఛామః పథి శాంభవే, ఇత్యామంత్ర్య స ... ధ్యానం చక్రే సదాశివం ౬౮. ప్రత్యక్షోఽభూద్విరూపాక్షః పంపానాథో దయానిధిః తం దృష్ట్వా పరమోదార ముమాకాంతం వృషధ్వజం ౬౯. తుష్టువుః పరమేశానం బ్రహ్మవిష్ణుముఖాస్సురాః, వ్యజిజ్ఞపన్ముదా శంభుం స్వకృత్యం సర్వమీప్సితం ౭౦. బకదాల్భ్యభిధే తీర్థే యే స్నాంతి పురుషాధమాః, తేపై ముక్తిపదం యాంతి పూర్ణాయు ర్యోగినో హర ౭౧. తేనా స్మాకం నాస్తి కార్య ముపాయం బ్రూహి

శంకర. * శ్రీశివః * యేవై మద్జ్ఞానసంపన్నా మద్భక్తినిరతాశ్చ యే, ౭౧. త్రైగే వేదంశుభంతీర్థం దృశ్యతే నేతరైః కదా, ఇత్యుక్త్వాంతర్దధే శంభుః సర్వేషాంపశ్యతాం పురః ౭౨. స్వంస్వంధామ యయుస్సర్వే శివాజ్ఞాకారిణ స్సురాః, * క్షేత్రపాలః * అద్యాపి బకదాల్భ్యస్య తీర్థం గుప్తం హి వర్తతే ౭౩. యే వై పుణ్యాతమా లోకే జ్ఞానచక్షుస్సమన్వితాః, తేషాం దృష్టిపథం యాతి ఋషితీర్థం సుఖప్రదం ౭౪. అత్రస్నానేన సర్వేషాం దీర్ఘాయు ర్లభ్యతే ధ్రువం, ప్రథమేఽస్మిన్హి కల్యాణతీర్థే స్నానం ప్రశస్యతే, బకదాల్భ్యభిధేతీర్థేఽనంతరం స్నాన ముచ్యతే ౭౫. * సూతః * బకదాల్భ్యతపస్వినోపదిష్టో హరమిత్రః పరమేశ మర్చయిత్వా, పునరాగమనాది హీన మైశం పద మాపాఽమృతదం స సంన్యసన్సన్ ౭౬. *

ఇతిశ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండేపంపామాహాత్మ్యే బకదాల్భ్య తీర్థమాహాత్మ్యవర్ణనం తదనుగ్రహేణ హరమిత్రస్య మోక్ష ప్రాప్తిర్నామద్వాదశోధ్యాయః. ౧౨.

* క్షేత్రపాలః * భూయోఽవ స్సంప్రవక్ష్యామి కల్యాణస్యతు వైభవం, యన్మాహాత్మ్యప్రవచనే పర ముత్సాహతేమనః ౧. ఋశ్యశృంగో మతంగోఽష్టావక్రో నారదసన్మునిః, ఏతే పవిత్రాస్స్నానేన తీర్థస్యాస్య ప్రభావతః ౨. తస్మాద్వక్ష్యామి విప్రేంద్రా శ్శృణుతాఽఽదరపూర్వకం, పురా రాథంతరేకల్పే వర్తమానే కృతే యుగే ౩. కుత్సో నామమునిశ్శ్రీమాన్ బ్రహ్మసూను రకల్మషః, సకర్దమసుతాం కన్యా ముపయేమే విధానతః ౪. తస్యాంతస్యచపుత్రోఽభూ ద్వత్సో వంశవివర్ధనః, పంచమేఽబ్దే పితాతస్య కుత్సో బ్రహ్మోపదిష్టవాన్ ౫. వసన్గురుకులే నిత్య మగ్నికార్యంచ సంధ్యయోః, కుర్వంస్త్రిషవణస్నానం భిక్షాశీ విజితేంద్రియః ౬. మజ్జనం కురుతే నిత్యం భక్త్యా కల్యాణసంజ్ఞితే, తీర్థేఽస్మిన్ సవిశేషేణ దేహశుద్ధిం కరోత్యలం ౭. చిత్తశుద్ధిం పరాంప్రాప సరోవరనిమజ్జనాత్, నిమజ్జ్య తస్మిన్నపి మాసమేకం తత్పశ్చిమేరోధసి సంనివిష్టః, చక్రే తపో నిశ్చలగాత్రయష్టి ర్విస్మృత్య బాహ్యాన్విషయానశేషాన్ ౮. పిపాసయా సమాగమ్య మృగాస్తస్మిన్ జలాశయే, కండూయంతే స్వశృంగైస్తు కాష్ఠబుద్ధ్యాదినేదినే ౯. తత స్సర్వజగన్నాథ స్సర్వేషా మీశ్వరోహరః, ఆవిర్బభౌ పురస్తస్య తపసాతోషిత స్స్వయం ౧౦. * శ్రీమహాదేవః * మృగశృంగ మహాప్రాజ్ఞ తవప్రీతోఽస్మ్యహం పరం, ఇత్యుక్త్వా ప్రోక్షణంచక్రే కమండలుజలేనవై ౧౧. తతః ప్రబుద్ధఃపురత శ్శంభుం సమవలోక్య

యౌ, ససంభ్రమః పురోనత్వా స్తోతుంసముపచక్రమే ౧౨. ఓంనమోదేవదే
వాయ లోకానుగ్రహకారిణే, ధర్మసంస్థాపనార్థాయ భక్తానాంసుఖదాయినే ౧౩.
సృష్టిస్థిత్యుపసంహారా న్మనసాకుర్వతే నమః, ఇతి స్తుత్వా హరందేవంనమస్కృ
త్వా పునఃపునః ౧౪. ఆనందబాష్పనయనః పులకాంకితవిగ్రహః, శిరస్యంజలి
మాధాయ తూష్ణీంతత్పురతస్థితః ౧౫. * మహాదేవః * మృగశృంగానయాస్తు
త్యా పరాప్రీతి రజాయత, వరంవరయసత్యంతే పశ్చాత్ప్రాస్యామి వాంఛితం, ౧౬.
ఋషిశృంగ మమప్రీత్యై మదాజ్ఞాంపరిపాలయ, భావిజన్మని విప్రస్త్వం జీవన్ముక్తో
భవిష్యసి ౧౭ వేదాన్తవాక్యసంజ్ఞానం నిదాఘాయోపదిశ్యచ, పునస్త్వంపరమం
ధామ సమేష్యసి నసంశయః ౧౮. ఇతిశ్రుత్వా వచ స్తస్య దేవదేవస్య శూలినః,
ఋషిశృంగో వరంవవ్రే పునర్దేవం దయానిధిం ౧౯. * ఋషిశృంగః * అత్రసన్ని
హితో నిత్యం సర్వేషాం సర్వకామదః, సర్వదా సర్వజంతూనాం సర్వసంపత్ప్రి
దోభవ ౨౦. ఇద మేకంవరందేహి యద్యనుగ్రహభాగహం, శంకర ఋషి
శృంగాత్ర సర్వదా నివసామ్యహం ౨౧. కల్యాణసరస స్తీరే స్వయంభూస్త్వం నివసిష్యతే,
మృగాఃపిబంతః పానీయం ప్రతివాసర మత్రవై ౨౨. కింనుమయాస్తు స్వశృంగేణ
శరీరం తవనిర్వ్యయుః, తేనత్వాం మృగశృంగాఖ్యం వదంతిపరమర్షయః ౨౩. ఇతి
దత్వా వరంతస్మై తత్రైవాంతరధీయత * క్షేత్రపాలః * ఋషిశృంగో గృహంగత్వా
తపస్స్వాధ్యాయతత్పరః ౨౪. పిత్రాజ్ఞయా వివాహ్యైకాం కన్యాం శుభగుణాన్వి
తాం, గృహస్థాశ్రమ ముత్తీర్య వనీ భూత్వాఽథ ప్రవ్రజన్ ౨౫. పంపాక్షేత్రం సమా
గత్వా శిష్యైస్సహానునిశ్చలః, పర్వతే వాసమకరో చ్ఛివధ్యానపరాయణః ౨౬.
తదాప్రభృతి లోకేవై ఋష్యశృంగఇతి శ్రుతిః, తన్నామ్నాఽభూ ద్గిరిసోఽ ఋషిస
ద్భిరధిష్ఠితః ౨౭. తస్మింతీర్థాన్యనేకాని ఋష్యశృంగే వసంతివై, అద్యాపి సన్ని
తేయోగీ విరూపాక్షపరాయణః ౨౮. తస్మా దస్యచ మాహాత్మ్యమత్రనం
భవతాంపురః. * * *

ఇతిశ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే కల్యాణతీర్థప్రశంసాయాం
ఋషిశృంగాయశివేన వరప్రదానం నామత్రయో దశోఽధ్యాయః. ౧౩.

శ్రీసూతః అథాతస్సంప్రవక్ష్యామి క్షేత్రమాహాత్మ్య ముత్తమం, క్షేత్రపాలో
మునీనాహ భక్తివైరాగ్యసంయుతః ౧. * క్షేత్రపాలః * అత్రైవ దక్షిణేభాగే కూర్మ
తీర్థ మితిశ్రుతం, సర్వసంపత్ప్రదం నృణాం సర్వేష్టార్థప్రదాయకం ౨ అన్యపూ

ర్వ్యం మహావిష్ణు ర్గీర్వాణైః ప్రార్థితో౽ భవత్, *ఋషయః* కథ స్సంప్రార్థితో
విష్ణు రింద్రాదిభి రభూ న్మునే ౩. కూర్మతీర్థం నామ తస్య కథమాసీ ద్వదాధునా,
క్షేత్రపాలః మంద రేణ మమంథు స్తే క్షీరాబ్ధిం దేవదానవాః ౪. లీనో భూత్వ
ర్వత స్సింధా వ్యామరా దుఃఖకర్శితాః, విష్ణుం సంప్రార్థయామాసుః కేశవో
నిర్జరై ర్నుతః ౫. ధృత్వా కౌర్మంవపు ర్గత్వా పంపాయాః క్షేత్ర ముత్తమం, త్ర్యం
బకం శివం మంత్రం ప్రజపన్వ్రతమాచరత్ ౬. తేన తుష్టో విరూపాక్ష స్తస్మై
దివ్యం వరం దదౌ, తవా ద్రిధారణేశక్తిః పాలనేజగతాం సదా ౭. తేన లబ్ధవరో
విష్ణు ర్దేహినాం హితమాచరత్, తదాప్రభృతి లోకేషు గీయతే తీర్థముత్తమం ౮.
కూర్మతీర్థమితి ఖ్యాతం ముముక్షూణాం సుఖంకరం, దేవర్షి పితృసందోహముక్తిదం
పాపనాశనం ౯. ఇతి శ్రుత్వా కథాం విప్రా శ్శ్రవణానందదాయినీం, తత్ర స్నా
త్వా కూర్మతీర్థే తర్పయిత్వా౽ ఖిలాన్పితౄన్ ౧౦. ఉత్తరం బ్రూహి యత్కా
ర్యం కుర్మో దేవ త్వదాజ్ఞయా, ఇతి సప్తర్షయ శ్శాన్తాః పప్రచ్ఛు ర్భక్తిభావితాః
౧౧క. *క్షేత్రపాలః* నికటే కూర్మతీర్థస్యా౽నుగ్రహాఖ్యం శుభంవరం, తీర్థమస్తి
ముముక్షూణాం జ్ఞానవిజ్ఞానసాధనం ౧౧ఖ. అత్రేతిహాసం వక్ష్యామి సర్వేషాముత్త
మోత్తమం, పురా కృతయుగే రాజా విప్రగుప్త ఇతి శ్రుతః ౧౨. సత్యవాగ్ధర్మనిరతః
ప్రజాపోషణతత్పరః, తస్య భార్యా బభూవా౽ ధరుచికా నామ నామతః ౧౩. దేవా
లయాని దివ్యాని సరాంసి వివిధానిచ, నిర్మమే భువి భూపాలో మహాదానాని
భూరిశః ౧౪. కృతవాన్ సువిచారజ్ఞో వేదశాస్త్రార్థకోవిదః ౧౫క. కన్యాదానఫలం
స్మృత్వా బహుద్విజముఖా త్ప్రభుః, సుందరీం తనయాం కన్యాం దత్త్వా న్విధిపూర్వ
కం, లోకే ధర్మా న్పాలయిత్వా రాజ్యం నిష్కంటకం ప్రభుః ౧౫ఖ. తదా౽ కరో
న్మహీపాలో విశ్వగుప్తో మహామతిః, వానప్రస్థాశ్రమం గత్వా తపస్తప్త్వాసుదుస్తరం
౧౬. పంచాత్మకం విసృజ్యా౽ సౌ శరీరం భార్యయా సహ, నివసన్ స్వర్గలోకే
సౌ బహుకాలం సుఖంవసన్ ౧౭. క్షీణేపుణ్యే స్వేనకృతే దరిద్రోభూ న్మహీతలే,
నాచికేతస్య పుత్రో౽భూ దతివక్ర ఇతి శ్రుతః ౧౮. కురూపీ వికలః కాణః కుబ్జః
పంగుః కృశాంగకః, సబాలో వవృధే విప్రా స్సర్వభూతభయంకరః ౧౯. పంచ
వర్ష యుతం బాల ముపనీయ స్వపుత్రకం, చింతయామాస విప్రేంద్రో విహా హా
స్య కథంభవేత్ ౨౦. కురూపకాణకుబ్జానాం కః కన్యాం సందిశత్య హా,
అహా దుర్భాగ్యతా మహ్య మభవ ద్విధిచోదితా ౨౧. నాస్తి పుత్రా త్సు
ఖం పుంసాం కుపుత్రః కులపాంసనః, కథ మాలోకయా మ్యేనం ధారయామి కథం
సుతం ౨౨. ఇతి చింతాకులో భూత్వా త్యక్తాన్న స్త్యక్తనిద్రకః, చింతాజర్జరి

తాంగస్సన్ శుష్కోభూ ద్విప్రపుంగవః ౨౩. ఇత్థం విప్రవరః కాలం నినాయ
బహుదుఃఖితః, క్వచి త్కాంచీపురే విప్ర స్సుతపానామ విశ్రుతః ౨౪. తస్యపుత్రీ
మహాసాధ్వీ సర్వలోకైకసుందరీ, సురుచిర్నామత స్సాభు శ్శ్రీతుల్యా గుణజాల
తః ౨౫. తాం విప్రోఽధ్యాపయామాస గురుభక్త్య స్సర్వశాస్త్రవిత్, పపాఠ సురు
చి స్తస్మా చ్ఛాస్త్రాణి సుబహూన్యసౌ ౨౬. దశవర్షాత్మికా కన్యాబభూవ సురుచి
స్తదా, తాం దృష్ట్వా సుందరీం కన్యాం నవమన్మథసంపదా ౨౭ త్రైలోక్యం మో
హయంతీం శ్రీవనితామివ భూగతాం, బభాషే సగురుః కామీ కన్యాకాం ప్రతి
మోహితః ౨౮. మాం వృణీష్వ మహాభాగే సర్వజ్ఞోహం సుశాస్త్రవిత్, ధనం
దదామి సుభగే దివ్యాన్యాభరణాని చ ౨౯. భుంక్ష్వ భోగా న్యథేచ్ఛం హి
కన్యకే వరవర్ణిని, ఇతి బ్రువాణం స్వగురుం నత్వా స్తుత్వా పునః పునః ౩౦.
కిం మోహయసి మాం బాలాం కృపణాం పుత్రికోపమాం, గురుః పితృసమో లోకే
శిష్యః పుత్రసమః కిల ౩౧ కథం విరుద్ధధర్మం త్వముక్తవానసి సద్గురో, నాహ
మిచ్ఛామి భగవన్ త్వాం వా యుష్మత్కులోద్భవాన్ ౩౨. వృణోమ్యహం విప్ర
కులజం తదాజ్ఞాపరిపాలినీ, ఇతి తస్యా వచ శ్శ్రుత్వా మన్యుఘోషప్రపీడితః ౩౩.
స్వకార్యోల్లంఘినీం బాలాం గతాం స్వనికటా ద్ద్విజః, తస్యా స్సంగమనే గూఢం స
స్మృత్వాస్మృత్వా పునఃపునః ౩౪. రోషేణ మహతాఽఽవిష్ట శ్చింతయామాస
కౌటిలః, ఇయం కనకవర్ణాంగీ సురుచి ర్లోకసుందరీ ౩౫. రూపేణ గర్వితాం కన్యాం
ఘటయామి కురూపిణే, ఇతిమత్వాఽతివక్రాఖ్యం మునిం పంగ్వాదిదోషిణం ౩౬.
జనకస్యాఽఽజ్ఞయాఽఽనాయ్య వివాహమకరో త్తదా, తంద్దృష్ట్వా సురుచిః కన్యా
పంగుం కాణం స్వకం పతిం ౩౭. అవృణో ద్గురువాక్యా త్సా పాతివ్రత్య ముపాశ్రి
తా, అయమేవ పతి ర్మే స్తు స్వకృతేన ఫలేనహి ౩౮, సుఖం వా యది వా
దుఃఖ మాగతం దినరాత్రివత్, నబిభేమి పురావృత్తం మహాదస్తి హి మత్కృతం
౩౯. మయా హ్యనుభూతం చ న కేవల మిదం సుఖం, స్యా త్కురూపీ పతి ర్మే
ద్య స్యా త్పంగుః కాణ ఏవ వా ౪౦. అస్మిన్ ప్రీతి ర్మమైవాస్తు జాగ్రదాదిషు
సర్వదా, అస్మా త్పరతరం నాస్తి హ్యాయుమేవ మహాధనం ౪౧. జయంతి తా
స్త్రియో ధన్యా శ్శీలస్య పరిరక్షణాత్, శీలభంగే తు నారీణాం యమలోక స్సనా
తనః ౪౨. ఇత్థం విదితతత్త్వార్థా సురుచి ర్ధర్మమార్గగా, పతిం గృహీత్వా కల్యాణీ
పతిశుశ్రూషణే పరా ౪౩. ఉవాస స్వగృహే సిద్ధా దేవపూజారతా సదా,
గౌరీం సంప్రార్థయామాస సురుచి స్సర్వమంగళాం ౪౪. నిరాహారా దివారాత్రౌ
పతిశుశ్రూషణే పరా, ధ్యాయంతీ బహుధా దేవీం శంకరీం లోకశంకరీం ౪౫.

తదా స్వప్నే ప్రసన్నాభూ త్పార్వతీ సురుచేః పురః, పంపాపురీం యాహి శీఘ్రం
త్వద్దుఃఖం నాశ మేష్యతి ౪౬. ఇతి స్వప్నోత్థితా బాలా విస్మితా నన్యగామినీ,
పతిం గృహీత్వా హస్తాభ్యాం యయౌ పంపాపురీం తతః ౪౭. తత్ర గత్వాఽనుగ్ర
హాఖ్యతీర్థే సౌభాగ్యదాయకే, విశ్రామ్య స్వపతిం తత్ర సన్నివేశ్య సరస్తటే
౪౮. చింతయంతీ క్వగచ్ఛామి కో వా మాం త్రాయతేఽధునా, ప్రలపంతీ వదుః
ఖార్తా పతిభక్తిపరాయణా ౪౯. తస్యా దీనధ్వనిం శ్రుత్వా రురుదు ర్వనదేవతాః,
తదాప్రాహ మహాదేవం పార్వతీ నతకంధరా ౫౦. ఇయం సురుచినామ్నీ మాం
ధ్యాత్వా సుస్థిరమానసా, రుదంతీ పతివైరూప్యం ధ్యాయంత్యాస్తే దివానిశం
౫౧. త్వమేవ రక్షకో లోకే దుఃఖాబ్ధావినిమజ్జతాం, పాలయాశు వరాం కన్యాం
పతివైరూప్యకర్శితాం ౫౨ ఇతి గౌరీవచ శ్శ్రుత్వా ప్రోవాచ పరమేశ్వరః,
* శ్రీశివః * అతివక్త్రస్తు రాజాఽభూత్ పూర్వస్మిన్ జన్మనీశ్వరి! ౫౩. సర్వధర్మాన్
సముత్సృజ్య అతివక్త్రో మహామతిః, శివభాగవతాన్ దృష్ట్వా నినింద విధిచోదితః
౫౪. నపశ్యతిస్మ నేత్రాభ్యా మేకదా శివ మీశ్వరం, విశతిస్మ న మద్గేహం భయా
దపి సభూపతిః ౫౫. శివాన్నభక్షణం క్వాపి నకృతం తేన పాపినా, పంగుః కాణః
కురూపీ చ హ్యభూత్ ప్రాక్కృత కర్మణా ౫౬. తస్మా న్మహాపాతకినం కః పునాతి
జగత్త్రయే, శతజన్మాని సంగృహ్య క్రిమియోనిషు భూరిశః ౫౭. తదంతే చోత్త
మే జన్మ ప్రాప్య జ్ఞానాగ్నినా పునః, దాహయిత్వా బహూన్ దోషాన్ ప్రాప్నో
త్యాస్మత్పదం సఖి! ౫౮. కన్యాదానం చకారాసౌ పూర్వజన్మని పార్వతి, తస్మా
దస్యాద్యరుచిరా జాయాభూఽత్సురుచి శ్శుభా ౫౯. * పార్వతీ * ఏషాపతివ్రతా
దేవ శివధ్యానపరాయణా, పత్యుః సుందరతాం దత్త్వా పాలయైనా మత శ్శివ
౬౦ స్వప్రియాభీష్టసంసిద్ధి మావహన్ భక్తవత్సలః, తయోరగ్రే ప్రాదురాసీ
త్పార్వత్యా సహిత శ్శివః ౬౧. పతిమాదాప్రణమ్యాసౌ విరూపాక్షంననామహ,
స్తుతించక్రే ముదా సాధ్వీ పార్వత్యాసహితం శివం ౬౨. కిం మయాచరితం పు
ణ్యం యతోదృష్టోమయా శివః, * సురుచిః * భూతివిభూషితగాత్రం భీతే స్త్రాతార
మిష్టదాతారం ౬౩. నేతార మఖిలజగతాం బ్రహ్మజ్ఞానప్రదాతారం, శ్యామాం
సుందరవదనాం కుందసురదనాం మహేశతనుసదనాం ౬౪ సౌందర్యవిజితమదనాం
వందేఽహం మందమాధురీవచనాం, జగతఃపితరౌ వందే నిగమశిరోవేద్యమానమ
హిమానౌ ౬౫. శరణాగతసంత్రాణౌ కరుణారసభరితదురితహరచరణౌ, స్తోత్ర
మాకర్ణ్య గౌరీశ ఉవాచ సురుచిం ముదా ౬౬. తవానుగ్రహతీర్థే స్మిన్ భర్తారం
స్నాపయాధునా, కురుత్వం స్నాన మాత్రేణ సుందరాంగః పతిర్భవేత్ ౬౭. క్షేత్ర

ష్ఠం శక్రస్య సౌభాగ్యం పరమప్సరసః, తస్మిన్నాపబాయమానాస్తు సర్వే హ్య
లోక్య మోహితాః ౨౭. ఘృతాచీ మేనకా రంభా చోర్వశీ చ తిలోత్తమా,
సుకేశీ మంజుఘోషాద్యా శ్శక్రస్య పురతస్థితాః ౨౮. గీతాని వివిధా న్యాగాయంత్య
స్సుస్వరాస్సుమనోహరం, మృదంగతాల నిచ్చస్తు రోచ్చైస్సహాయంత్య స్సునిస్వరాః
౨౯. గానంచక్రు స్సుధర్మాయాం సర్వేషాం పశ్యతాం పురః, ఆనందదాయకం
గానం శ్రుత్వా శ్రోత్రమనోహరం ౩౦. ప్రశశంసు ర్గానవిద్యాం విద్యావాన్ ముక్త
మోత్తమాం, తదోత్తస్థు ర్గానధీరా గంధర్వా దేవగాయకాః ౩౧. [illegible]
గోత్రభిదా విద్యామదవిమోహితాః, స్వయంచక్రు స్స్వగానేన వశం ప్రసంగాచ్చ
సంసది ౩౨. గంధర్వవేశ్యయో ర్గాన మాకర్ణ్య సుఖగర్వితః, వాసవః ప్రాహ
వినయా త్సర్వేషాం శృణ్వతాం పురః ౩౩. త్వగంధర్వాః త్వవేశ్యాస్తు ఉభౌ
తౌ సురగాయకౌ, మధ్యేఽనయో ర్మంజులాభా ద్వేశ్యానాం గానసత్తమా ౩౪.
శక్రస్యవచనం శ్రుత్వా గంధర్వాః ప్రాహురగ్రతః, * గంధర్వాః * వయంగా
నేతు నిపుణా స్త్రిషులోకేషు విశ్రుతాః ౩౫ సర్వదేవేషు లోకేషు గంధర్వాన్
శంసయంతిహి, నాసద్యస్మాన్ తిరస్కృత్య వేశ్యాస్త్వం ప్రశంససి ప్రభో! ౩౬.
గంధర్వోక్తిం సమాకర్ణ్య రుషా ప్రాహపురందరః, * ఇంద్రః * యస్మాద్యూయం దేవస
భాయాంవై గర్వితా స్స్వస్వ విద్యయా ౩౭. యుష్మాకి మనుష్యసంగో నాపి దుఃఖ
కరీ సదా, ప్రాప్యావనిం నృలోకేతు సంచరిష్యథ దుఃఖితాః ౩౮ శక్రశాపేన
సందగ్ధా గంధర్వా దుఃఖకర్శితాః, తిరస్కృతాశ్చ గంభీర్య స్సభాయాం మనవమా
నితాః ౩౯. కోఽస్మాన్ రక్షతి లోకేషు శక్రశాపేన దూషితాన్, ఇతి చింతాకులా
స్సర్వే నరత్వం ప్రాప్య దుఃఖితాః ౪౦ పరిభ్రమంతి స్సహాసా ప్రాప్తుమంతశ్చ
సద్గతిం, యయుస్తే సంఘశో భీతా హ్యరణ్యే భృశదుఃఖితాః ౪౧. యదృచ్ఛయా
గతస్తత్రపురస్తేషాంచ నారదః, ఆగతం తం దేవమునిం నత్వాస్తుత్వా పునఃపునః
౪౨. ప్రోచుః ప్రాంజలయో భీతాః పాద్యాదీ నుపకల్ప్య చ, భవద్దర్శన మస్మాకం
భవిష్య ద్భాగ్యసూచకం ౪౩. తాపత్రయవినాశాయ మునే భవతి ముక్తిదం,
త్వైవేనాద్యాగతోఽస్మాకం దుఃఖోపశమనాయ చ ౪౪. ఇతి స్తుత్వాథ నారదం తం
బద్ధాంజలి పుటాశ్చతే, ప్రోచు స్స్వంవృత్తమఖిల మింద్రేణ యదుపాగతం ౪౫.
త్వంమార్గదర్శీ దీనానాం పాలకః పరమార్థవిత్, భీతాన్ పాహి కృపాసింధో శక్రశా
పేన దూషితాన్ ౪౬. తేషాం వచన మాకర్ణ్య మునిః ప్రోవాచ ధర్మవిత్,
* నారదః * దేవా మాభైష్ట యుష్మాకం దుఃఖముక్తిం వదామ్యహం ౪౭. అస్తి
పంపాక్షేత్రమితి [illegible] సుఖదాయకం, [illegible]

భక్తిభావతః ౪౮. భవతాం దుఃఖశమనం భర్గేణైవ భవిష్యతి, నాన్యేన నశ్యతీంద్ర
స్యశాపో గచ్ఛతిశంకరాత్ ౪౯. క్షేత్రాణా ముత్తమా పంపా దేవానాంచ
మహేశ్వరః, పంచాక్షరీ మంత్రగణే ష్వత స్సర్వమయశ్శివః ౫౦. తస్మాద్యాస్యథ
తత్క్షేత్రం దర్శనా త్పాతకాపహం, ఇత్యుక్త్వా తాన్ యయౌ సద్య స్సత్యలోకం ము
నీశ్వరః ౫౧. నారదస్యాజ్ఞయా దేవాః పంపాక్షేత్రం సమాయయుః, శివాజ్ఞాధార
కాః క్షేత్రేభైరవా స్సంచరంతిహి ౫౨. గంధర్వాన్వారయామాసుః యూయం
శాపహతాఇతి, శాపగ్రస్తా నదేవస్య దర్శనార్హా స్సురాధమాః ౫౩. తద్గచ్ఛత
భవత్ప్రాణాన్ భక్షయంతి పిశాచకాః, వజ్రాశనినిభం శ్రుత్వా భైరవేణోదితం
వచః ౫౪. భీతా దూరంగతాః పూర్వద్వారాభ్యగ్ర ముపాయయుః, సద్యోజాత
ముఖస్యాంతే తీర్థే కల్యాణసంజ్ఞకే ౫౫. అకుర్వ న్విధివత్స్నానం స్మృత్వాదేవ
ముమాపతిం, ప్రణేము స్తస్యపురతః పాహీతివచసా ద్విజాః ౫౬. స్నానమాత్రేణ
తీర్థస్య గతపాపా స్తదామరాః, స్మృత్వా నారదవాక్యంతే స్తోత్రంచక్రు స్సదాశివం
౫౭. * గంధర్వాః * నమోఙంబూనదాభాయ చతుర్దల నివాసినే, ప్రాణానిల
స్వరూపాయ నాదరూపాయశంభవే ౫౮. సూక్ష్మాదిక్రమాంతేషు పంచస్వపి
విహారిణే, ఆరోహణావరోహేణ వర్ణానాం క్రమవృత్తిభిః ౫౯. విశ్వంమూర్ఛ
యతే తుభ్యం మహానాదాత్మనేనమః, చతుర్గతి వికాసాయ పంచగీతి స్వరూపిణే
౬౦. సప్తగీతి స్వరూపాయ సర్వాశ్చర్యాయతేనమః, నాదప్రియోసి భూతేశ
నాదాత్మ న్నాదసంభవ! ౬౧. నాదోపజీవినాం సద్యః కృపాంనః కర్తుమర్హసి,
తుష్టః స్తోత్రేణ దేవానాంప్రత్యక్షోఽభూత్పరశ్శివః ౬౨. మాతంగ్యాలింగితః శ్రీమాన్
భైరవాదిభిరన్వితః, ప్రసన్నగణనాథేన వృషభోపరిసంస్థితః ౬౩. త్రిశూల వరదా
నాఢ్య కరాభ్యాం దక్షభాగతః, మృగాభయదపాణిభ్యాం వామభాగే విరాజితః
౬౪. ఆవిరాసీ ద్విరూపాక్ష స్సర్వాలంకార భూషితః, దృష్ట్వా శివం సురగణా
హ్లాదానందవిగ్రహం ౬౫. తుష్టువుఃపరమేశానంనత్వా సాష్టాంగపూర్వకం ౬౬.
* గంధర్వాః * కిన్నరమునివరనికరై స్సన్నుతమాతంగ కన్యకానాథ, పన్నగభూ
షాఽఽరక్షాఽఽపన్నానస్మాన్ శరణ్యకారుణిక ౬౭. పాకారి శాపభీతాన్ తాత
త్వద్పాదమూల మాయాతాన్, పాలయ పోతానేతాన్ నాథవిహీనాన్ శరణ్యకా
రుణిక ౬౮. రజనీనాయకశేఖర కుజనా న్విద్యా విమోహితాన్మత్తాన్, వృజినైర్దే
శం తప్తాన్ పరిపాలయ నశ్శరణ్యకారుణిక ౬౯. ఆశ్రితకల్పమహీజః స్వాశ్రితగతి
దాయకో విరూపాక్షః, దాస్యతి కామ మితిత్వా మాప్తాసన స శ్శరణ్యకారుణిక!
౭౦. దేవాధిదేవ [illegible] శంకర శర్వ [illegible]

భవతి తథాకురుష్వేహభగవన్ ౨౧. గంధర్వాణాం స్తుతింశ్రుత్వా భగవాన్ భక్త వత్సలః, దీనా నుద్ధర్తుమీశస్తు ప్రోవాచ సురకిన్నరాన్ ౨౨ * విరూపాక్షః * స్తోత్రేణానేన తుష్టోస్మి కింనరా మధురేణహి, వరందదామి యుష్మాకంప్రార్థయ ధ్వం యథేప్సితం ౨౩. శ్రుత్వా శివస్య వచనం వవ్రుస్తే వరముత్తమం, తప్తా స్సత్ర శ్చక్రశాపేన నరత్వం ప్రాప్య దుఃఖదం, త్రాతు మర్హసి భీతాన్నః పితేవ తనయా న్నిజాన్ ౨౪. తచ్ఛ్రుత్వా శంకరః ప్రాహ చరణావనతాన్ సురాన్, *విరూపాక్షః* అద్యప్రభృతి గీర్వాణా మనోజ్ఞాః కింనరాభిధాం ౨౫ ప్రాప్య మత్సంనిధౌ గానం కురుధ్వం మమతుష్టయే, యూయం దేవేషుదైత్యేషు బ్రహ్మాదిషునరేష్వపి ౨౬. మానితా గానవిద్యాయాం జీవన్ముక్తాః ప్రమోదితాః, చరధ్వం స్వేచ్ఛయా గత్వా విశంకా త్యజ్యతామిహ ౨౭ యుష్మన్నిమిత్తం క్షేత్రేస్మి న్పసామ్యాచంద్రతారకం, కింనరేశ్వరనామ్నాహం మాతంగ్యా సహితోత్ర వై ౨౮. ద్వారి పూర్వే వసామ్యస్మి న్ముక్తిదోహం భవాదృశాం, దేవదానవయక్షేషు పూజితా స్సంచరిష్యథ ౨౯. కింనరేశాత్మకం యుష్మన్నిమిత్తం నామధారయే, మదాలయే సుస్వరేణ గానంకు ర్వంతియేనరాః ౩౦. ప్రసన్నోస్మి సదా తేషాం దాస్యేసర్వార్థమీప్సితం, దత్త్వావ రాణాం చ వరా నకరో ద్వాసమీశ్వరః ౩౧ య శ్చ్వృణోత్యచిరా ద్భక్త్యా సయాతి పరమాంగతిం, * సూతః * పరమేశ కృపావశగాః కింనరనామక స్సురా రితా శ్శాపాత్, గాతుం మహేశచరితం వీతభయా శ్చక్రు రత్రైవావాసం ౩౨.

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే పంపామాహాత్మ్యే గంధర్వాణాం శాపనివారణ పూర్వకం కింనరేశ్వరప్రత్యక్షో నామషోడశోఽధ్యాయః ౧౬.

---

* శ్రీఋషయః * కింనరా దదృశుర్దేవం మాతంగీసహితం శివం, ఇతిపూ ర్వం త్వయాఖ్యాతం విస్మయోభవతీహ నః ౧. కేయంసతీమహాభాగా మాతంగీ నామనామతః, కథం పాణిగ్రహంతస్యాః కృతవాన్కింనరేశ్వరః? ౨. ఏతత్సర్వం వదాస్మాకం శుశ్రూషాస్మాన్ప్రబాధతే * క్షేత్రపాలః * మతంగనామ్నావిఖ్యాతో ఋషిః పంపాసమీపతః ౩. నివాస మారచయ్యాసౌ తపశ్చక్రే సుదారుణం, మా సమాత్రం జలాహారీ ద్విమాసం వాయుభక్షకః ౪. తతో వత్సరపర్యంతం నిరాహా రీబభూవహ, ఇత్థమత్యంతతీక్ష్ణేన తోషిత స్తపసాశివః ౫. పుత్రార్థినో మతంగస్య ప్రాదురాసాగ్రతస్స్వయం, పురస్థితం మహేశానంపార్వతీ సహితం మునిః ౬. దృష్ట్వా గద్గదయావాచా స్తోతుంసముపచక్రమే, సాష్టాంగం ప్రణిపత్యాంబా మంబి కారమణం శివం ౭. * మతంగః * శంకరపాలయ భక్తసుఖంకర కింకరమేనం

పంకభయాత్, మత్సమదీనో నాస్తి త్రిలోక్యాం త్వత్సమద్దైవత మన్యదపి ౮. తస్మాదవ మాంయుక్తముమాధవ చరణాసక్తం మచ్చిత్తం, కృత్తమభూత్తవ దర్శనమాత్రా దుత్పత్త్యాదిక మీశ మయా ౯. ఇతిస్తువంతం తమృషింవిలోక్య కృపయాదృశా, మస్తేహస్తంనిధాయాస్య ప్రాహ గంభీరయా గిరా ౧౦. తుష్టోస్మి తపసానేన వరంవరయ వాంఛితం, దాస్యామి సంశయోమాస్తు భద్రమస్తు మతంగ తే ౧౧ ఇతీశానవచ శ్శ్రుత్వా సాష్టాంగం ప్రణిపత్యతం * మతంగః * పుత్రందేహి మహేశాన కులకర్తారముత్తమం ౧౨. అపుత్రస్యగతిర్నాస్తి యతో దేవ తతోర్థయే, ఇతి తాపసవాణీంతాం శ్రుత్వా ప్రోవాచశంకరః ౧౩. * శ్రీశివః * మహర్షే యదిపుత్రేచ్ఛా తదాల్పాయు ర్విమూఢధీః, సుతస్స్యా త్పుత్రికావాంఛా యది తే జాయ తే[బ్రువే ౧౪. గతికర్త్రీ తవాయుష్మ త్సర్వమంగళదాయినీ, సౌమంగల్యవతీపుత్రీ భవిష్యతి తవానఘ! ౧౫. ఇతిశంభువచశ్శ్రుత్వా నత్వా తంమునిరబ్రవీత్, * మతంగః * మాస్తు మే తనయో దేవ పుత్రికాఽతీవసుందరీ ౧౬. గౌర్యంశయా జాయమానాభవత్వితి మమస్పృహా, తస్యాఃపాణిగ్రహంశంభో త్వమేవకురు మోదతః ౧౭. జామాతృభావతో మాంత్వ మానందయ మహేశ్వర, ఇతిసంప్రార్థిత శ్శంభు స్తథేత్యంతర్దధేమాయయా ౧౮. మతంగోపి స్వభార్యాయాం కన్యకారత్న మాప సః, దినేదినే సావవృధే శుక్లపక్షే యథాశశీ ౧౯. అథనోహఃసు మాతంగీ సఖీజనసమావృతా, గతా వనవిహారార్థం యత్రాస్తే కిన్నరేశ్వరః ౨౦. తత్రగత్వాసమాదాయ వీణాం శ్రుతిసుఖావహాం, ప్రవాదయంతీ గాంధర్వ సందోహ సుఖదాయినీ ౨౧. ఆరోహేణావరోహేణ మూర్ఛనాది క్రమేణచ, గాయంతీ మధురాలాపైః శివవృత్తంమనోహరం ౨౨. వీణావాదనజానందా సా నిమీలితలోచనా, స్మితచారుముఖీ తస్థౌ స్వకాయం విస్మృతాసతీ ౨౩. శ్రుత్వా తద్గీత మతులం కిన్నరేశోవిమోహితః, విలోక్యతాం స మాతంగీం పంచసాయకపీడితః ౨౪. కేయం శిరీషమృద్వంగీ కస్యర్షేఃకన్యకా భవేత్? కటాక్షాన్ప్రేతయత్రిచేన్మయి ధన్యతమ స్తదా ౨౫. అహో సంగీతమాధుర్య మీదృశం నశ్రుతంపురా! కరగ్రహోఽస్యాస్సుందర్యా మయాకార్యఃకథంచన ౨౬. మతంగతాపసస్యేయం పుత్రికా స్యాత్తదాకృతిః, ప్రమాణంమే జాతమితి నిశ్చిత్య పరమేశ్వరః ౨౭. మమానయాకథంసంగం ఘటయిష్యతిపద్మభూః, ఇతిచింతా మవాప్యాసౌ యుక్త్యాఽచింతయ దీశ్వరః ౨౮. చకార చిత్రంచరితం దయాళుఃకిన్నరేశ్వరః, మతంగతాపసో నిత్యం సంపూజ్యాతిథిసంతతిం ౨౯. దిశత్యభీష్టం సకలమతిథీనాం యతస్స్వయం, తతోహమతిథే ర్వేషం స్వీకృత్య మునిమందిరం 30. ప్రవిశ్య యాచేమా

ప్రాప్తోహిణోత్తస్య నికటం చంద్రశేఖరః, ఆగత్యనందీ ద్విజరూపధారీ మతంగమే త్యాహ మనోజ్ఞవాచా, దిశత్వభీష్టం పరమేశ్వరస్తే కృపాకర స్తాపహార స్సుత పస! ౧౦. మతంగవీక్ష్యత్రోమే త్వం చింతాయుగివభాస్యహో, చింతాబీజ ఏదాస్మాక మనర్థకర మద్భుతం ౧౧. ఇతిపృష్టోమతంగర్షి ర్యథావృత్తాంన్యవేదయత్, తచ్ఛ్రుత్వా ప్రహస న్నందం నందీ ప్రోవాచసత్వరం ౧౨. మునే చిత్తాంతవద్భృశ యదిశంభు స్సమేష్యతి, తీవ్రం విహాయతాం చింతాం శంభుధ్యానపరోభవ ౧౩ ఏవం విప్రోపదిష్టోఽసౌ మతంగ శ్చంద్రశేఖరం, ధ్యాత్వా నిశ్చలచిత్తేన ముహూర్త ముక్తవద్బభౌ ౧౪. తతో ముహూర్తే సంప్రాప్తే కేశవాదిభి రన్వితః, వివాహమంట పే శంభు రావిరాసీన్మహేశ్వరః ౧౫. దుందుభీనాం ధ్వనింశ్రుత్వా ఋషి రున్మీల్య లోచనే, పురస్థితం మహాదేవం దదర్శ శుభలక్షణం ౧౬ సాష్టాంగం ప్రణిపత్యా హ కరుణాకర శంకర: పాలయాఽఽగస్కృతం మాంత్వ మనాథం దీనవత్సల ౧౭. ఇత్యుక్త్వాకన్యకాభ్యాశం గత్వా దీనముఖ శ్రియా, ఆహ దీనస్సుతే విప్రోనాభ్యా గా త్కింకరోమ్యహం ౧౮. కేశవాదియుత శ్శంభురాస్తే చోద్వాహమంటపే, పాణింగ్రహీతుకామస్తే బ్రూహిత్వం మానసంసుతే ౧౯. ఏవం తాతేన పృష్టాసా స్మితపూర్వికయా గిరా, అవోచ న్నందమాలక్ష్య పితరంలజ్జితాననా ౨౦. తాత జ్ఞాతేనైవప్రశ్న మారచయ్యపరీక్షితా, త్వయాహా మభవం సాసు సాక్షిత్రిమ హే శ్వరః ౨౧. శివాదన్యోతిథిః క్వాసౌ త్యజసందేహ మీదృశం, గత్వాశు దిశమాం తాత కింనరేశాయ శంభవే ౨౨. శ్రుత్వా సుతావచఃప్రాజ్ఞః త్యక్త్వా సంశయ సంతతిం, ఆనీయ మధుపర్కాది సంభృతిం మంగళాసనే ౨౩. సంవేశయిత్వా గౌరీశం గీతవాదిత్ర నిస్స్వనైః, మధుపర్కాందిశ న్కన్యాం వస్త్రభూషాద్యలంకృ తాం ౨౪. సమాదాయ స్వహస్తేన మతంగఋషిసత్తమః, చిక్త్రోత్రజాం మతంగ స్య పుత్రీమేతాం సులక్షణాం ౨౫. వరాయాఽమృతగోత్రాయ కింనరేశాయ శంభ వే, దిశామి కన్యాదానేన విరూపాక్ష స్సతుష్యతాం ౨౬. ఏవం శివకరే కన్యా మనన్యార్హాం దదౌమునిః, స్వస్తీతి తాం సజగ్రాహ కింనరేశః కుతూహలాత్ ౨౭. అక్షతారోపణంకృత్వా శంభు రంతర్ధి మాయయా, అదృష్ట్వా పరమేశానం విత్రస్తా శ్శుభమంటపే ౨౮. కిమేతదితి సంత్రస్తా విస్మితా దదృశుర్ద్విజం, అతిథిభూయా పూర్వం తమాగతం శుభలక్షణం ౨౯. శివస్థానే సూపవిష్టం మధుపర్కాద్యలం కృతం, మోహితాః కింనరేశస్య మాయయా మానమాస్థితాః ౩౦. చక్రు ర్ధ్యానం మహేశస్య సర్వేసంమిళితా ద్విజాః, తదా ఽశరీరవాణ్యాహ విస్మితాసఖిలాన్ ద్విజాన్ ౩౧. శివఏవ బ్రాహ్మణోఽయం ద్విజ స్సాక్షా చ్ఛివస్స్మృతః, ద్విజశం

కరయో శ్ఛేదోదృశ్యతే నైవ కుత్రచిత్ ౩౨. మతంగమునిసందేహం నివారయితు మీశ్వరః, వర్తతే ద్విజరూపేణ మాస్తువ స్సంశయో ద్విజాః! ౩౩. ఇత్యాకాశగిరా విప్రా బోధితాః పరమేశ్వరం, జ్ఞాత్వాద్విజాః ప్రణేముస్తం క్షమస్వాగాంసి నః ప్రభో! ౩౪. ఇతి సంప్రార్థిత స్సర్వై శ్శివరూపం దధార సః, విలోక్య విప్రానఖిలాన్ బభాషే పరమంవచః, మమ ద్విజన్మనాం భేదో వర్తతే న కదాచన ౩౫. అతో మత్ప్రీతి కామేన ద్విజాః పూజ్యా ముహుర్ముహుః, తుష్టాభవంతి యది తే తదా తుష్టోభవామ్యహం ౩౬. ధన్యో మతంగమునిరా డతిథీనాం సుఖంకరః, ఇత్యాశ్వాస్యాఖిలాన్ విప్రాన్ అపూర్వద్విజకామనాం ౩౭. షడ్రసాన్నంచ మధురం భుక్త్వా విప్రై స్సుతోషితః, మాతంగీ సహితః ప్రాప కిన్నరేశ స్స్వమందిరం ౩౮. దిశన్నిఖిలభక్తానాం కామనాః పూజితస్సురైః, కిన్నరై ర్గీయమాన స్సుశుభచారిత్రవైభవః ౩౯. మాతంగీలాలితోఽత్రైవ రమతే కిన్నరేశ్వరః, తస్మాత్సంపూజ్య దేవేశం కిన్నరేశ్వర మంజసా ౪౦. సంప్రాప్య నిఖిలానిష్టాన్ అగ్రేయాస్యామహే వయం, * సూతః * క్షేత్రపాలస్య వచనా త్తే సప్తఋషయ స్తదా, యథావిధ్యర్చనం చక్రుః కిన్నరేశం ప్రమోదితాః ౪౧. ఇతికిన్నరనాథమంగళం పరమంమంగళదాయకం నరాణాం, విలిఖన్తి పఠన్తి శృణ్వతే యే దిశతీశః పరమం పదం స తేషాం ౪౧.

ఇతి శ్రీ స్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే మాతంగీ కిన్నరేశ్వరయో ర్వివాహకథనంనామ అష్టాదశోఽధ్యాయః ౧౮.

* సప్తర్షయః * విద్యానా మాదివక్తా యో వీతరాగై రుపాస్యతే, సనః పాతు మహాదేవః ఈశానో జగతాం పతిః ౧. యస్యాజ్ఞయా జగత్సర్వంవిష్వగ్విపరివర్తతే, సమస్త మేక మవ్యక్తం శాశ్వతంశివ మచ్యుతం ౨. సఏవ నస్సదాశంభుః శర్మభూమదిశత్వథ, మాతంగ్యాలింగితాంగాయ చంద్రార్ధకృతశేఖర ౩. నమస్తే కింనరేశాయ నమస్తే కరుణాకర, ఇతిస్తుత్వామహాదేవ మానమంతః పరస్పరం ౪. పూజాం చక్రుర్మహాత్మానః స్తోత్రై ర్వేదప్రబోధితైః, క్షేత్రపాలాజ్ఞయా సర్వే ఋషయః పుణ్యశాలినః ౫. యత్రసిద్ధేశ్వరాఖ్య శ్శ్రీవిరూపాక్ష ఉపాసహ, మహామాయాతి విఖ్యాతావహ్నిద్వారాధిదేవతా ౬. ప్రపంచయతి భక్తానాం ప్రభావ మనుభావినాం, యత్రాస్తే భైరవోనామ్నా రురుః క్షేత్రాధిపాలకః ౭. సిద్ధగంధర్వగీర్వాణ యక్షకిన్నరసేవితః, పాల్యతే తత్పరం క్షేత్రం రురుణాభైరవేణహి ౮. వినా తదాజ్ఞాం కేనాపి ప్రవేష్టుం తన్నశక్యతే, వినాయకఇతిఖ్యాతో విఘ్నేశో

విఘ్నహ్యత్సతాం ౯. తత్రగత్వా ఋషిశ్రేష్ఠా దదృశు ర్దేవమందిరం, సోపానుప్రాకార సంయుక్తం హర్మ్యాదిభి రలంకృతం ౧౦. బిల్వవృక్షై స్సమాకీర్ణ ముద్యాన వన భాసితం, నృత్యద్విహంగ సంఘాతం దాత్యూహా రుతసంకులం ౧౧. సరోభిః కమలాకీర్ణై రచ్ఛోచ్ఛై స్సుమనోహరం, తస్మాదాగతవాయునాప్రహసితాః పూర్ణానుమోదాత్మనా సోత్రం తస్యమహేశ్వరస్య సతతంకృత్వా సుభక్త్యన్వితాః, దృష్ట్వాసిద్ధ మహేశ్వరం స్వపురత శ్శక్త్యాసమాలింగితం పుత్రేణాథవినాయకేన గురుణా క్షేత్రేశ్వరేణాన్వితం ౧౨. పప్రచ్ఛు రిదమాఖ్యానం క్షేత్రపాలంప్రతి ద్విజాః, * ఋషయః * బ్రహ్మకుండస్య చాగ్నేయ్యాం సిద్ధేశ్వరఇతి త్వయా ౧౩. య దుక్తం తద్వదాస్మాకం క్షేత్రమాహాత్మ్య ముత్తమం * క్షేత్రపాలః * శృణుధ్వం మునయస్సర్వే గోప్యంమాహాత్మ్యముత్తమం ౧౪. యచ్ఛ్రుత్వా సర్వపాపేభ్యో ముచ్యంతే సర్వమానవాః, పురా సిద్ధగణై ర్దేవ రర్చితః శ్శాంభవీయుతః ౧౫. తేషామిష్టార్థసిద్ధ్యర్థ మువాస క్షేత్రరాజకే, బిల్వారణ్యం మహాపుణ్య మితిమత్వా పరశ్శివః ౧౬. సిద్ధాఖ్యం తీర్థమస్త్యత్ర భుక్తిముక్తిఫలప్రదం, దర్శనాత్సర్వపాప ఘ్న మాయు ర్వృద్ధికరం నృణాం ౧౭. అత్రస్నాత్వా ధర్మపుత్ర స్సర్వసిద్ధి మవాప్తవాన్, * ఋషయః * పాండవాః కేనదుఃఖేన పీడితాః కథమాగతాః, కస్మి న్సిద్ధాశ్రమపదం గతాస్సిద్ధి మవాప్నువన్? ౧౮. బిల్వారణ్యం కథమభూత్ సిద్ధేశ్వరఇతిప్రభుః, విరూపాక్ష స్సమభవ దేతన్నో బ్రూహివిస్తృతం ౧౯. * క్షేత్రపాలః * పురాతు ఋషయస్సర్వే తపస్సిద్ధి మభీప్సవః, బిల్వారణ్యే తపశ్చేరుః పీతరాగా జితేంద్రియాః ౨౦. తేషాం భక్తివిశేషేణ మాయయాసహితశ్శివః, సిద్ధివిఘ్నేశ్వరేణాథో ఉవతర చ్ఛంకరస్తదా ౨౧. ఋషీణాం మూర్ధ్నదృష్టీనాం తపస్సిద్ధిం దదౌహరః, తస్మాత్సిద్ధేశ్వరఇతి ప్రఖ్యాతి రభవత్పురా ౨౨. ఇంద్రప్రస్థే వసంత స్తేపాండవా దుఃఖకర్శితాః, ధార్తరాష్ట్రేణ విజితా శ్చోదితా వనవాసినః ౨౩. కృష్ణందృష్ట్వా మహాత్మానం ధర్మరాజోఽబ్రవీద్వచః, కృష్ణకృష్ణ మహాప్రాజ్ఞ యేనధర్మేణ మానవాః ౨౪. లభంతే మహదైశ్వర్యం తన్నోబ్రూహి మహామతే! * శ్రీకృష్ణః * ధర్మపుత్రమహాభాగ హేమకూటాగ్నికోణగం ౨౫. సిద్ధతీర్థమితి ఖ్యాత మష్టైశ్వర్య ప్రదాయకం, తత్రస్నానం కురు త్వంహి ఐశ్వర్యం లేభవిష్యతి ౨౬. తత్స్నానేనాశువర్ధంతే ధనధాన్య సమృద్ధయః, సర్వేసపత్నానశ్యంతి దుఃఖ దారిద్ర్య సంచయాః ౨౭. సర్వపాపాని నశ్యంతి విఘ్నాయాంతి సంక్షయం, వ్యాధయశ్చ వినశ్యంతి సిద్ధేశ్వరనిషేవణాత్ ౨౮. స్నానమాత్రేణ ... ... యోఽభ్య

భిషేచనాత్, రంభామప్సరసాం శ్రేష్ఠాం లబ్ధవాన్నలకూబరః ౨౯. స్నాత్వాత్ర
తీర్థే పుణ్యేతు కుబేరో నరవాహనః, సమహాపద్మముఖ్యానాం నిధీనాం నాయకో
భవత్ ౩౦. తస్మాత్త్వమపి రాజేంద్ర సిద్ధతీర్థే శుభప్రదే, స్నాత్వావృకోదరముఖై
రనుజైరపి సంవృతః ౩౧. ప్రాప్స్యసి మహతీంలక్ష్మీం విజేష్యసి రిపూనపి, సందే
హోనాత్రకర్తవ్యః పైతృష్వస్రేయ ధర్మజ ౩౨. ఇతిశ్రుత్వా ధర్మపుత్రః కృష్ణే
నాద్భుతదర్శినా, సానుజః ప్రయయాశీఘ్రం సిద్ధతీర్థంప్రతిద్విజాః! ౩౩. సిద్ధతీర్థస్య
తోయేతు సర్వపాతకనాశనే, సానుజోమాసమేకంస సస్నౌనియమపూర్వకం ౩౪.
గోభూతిలహిరణ్యాదీన్ బ్రాహ్మణేభ్యో దదౌముదా, అర్చయిత్వాతుసిద్ధేశం
యథాశక్తి మహీపతిః ౩౫. తస్మాల్లబ్ధ్వావరానిష్టా నింద్రప్రస్థం యయౌప్రభుః, క్రతుం
కర్తుం రాజసూయం స సమైచ్ఛ ద్యుధిష్ఠిరః ౩౬. కృష్ణమాహూయయత్నేనయి
యక్షుర్ధర్మనందనః, న్యవేదయత్కృష్ణాయరాజసూయోద్యమంనిజం ౩౭. అన్వమ
న్యతకృష్ణోపితస్మై నక్రియతామితి ౩౮. వాక్యంసుయుక్తి సంయుక్తం ధర్మపుత్రమ
భాషత, పైతృష్వస్రేయ ధర్మాత్మన్ శృణుతథ్యం వచోమమ ౩౯. దుష్కరోరాజ
సూయోఽయం సర్వైరపిమహీశ్వరైః, అనేకకోటిపాదాతి రథకుంజరవాజిమాన్
౪౦. మహీపతిరయం యజ్ఞంకర్తుమర్హతినేతరః, దిశోదశవిజేతవ్యాః ప్రథమం బలి
నాత్వయా ౪౧. పరాజితేభ్య శ్చతుర్భ్యోగృహీత్వాకర ముత్తమం, తేనకాంచన
జాతేన కర్తవ్యోఽయం క్రతూత్తమః ౪౨. యాచేసుయుక్తిభి రహంనహిత్వాం
భీషయామిభో! అతఃక్రతుసమారంభాత్పూర్వం దిగ్విజయంకురు ౪౩. ఇత్థంధర్మా
త్మజ శ్శ్రుత్వా కృష్ణస్య వచనంహితం, ప్రశస్యదేవకీపుత్రం ప్రజిఘాయనిజానుజాన్
౪౪. తేసర్వేన్యపతీన్ జిత్వాచతుర్దిక్షు స్థితాన్నృపాన్, స్వవశే స్థాపయిత్వా
తాన్ నృపతీన్ పాండునందనః ౪౫. తైర్దత్తంబహుధాద్రవ్య మసంఖ్యాత మనుత్త
మం, ఆదాయ స్వపురం తూర్ణమాయయుః కృష్ణసంశ్రయాః ౪౬. కృష్ణాశ్రయో
యజన్ విప్రా రాజసూయేన పాండవః, తస్మిన్ యాగేబహుధనం బ్రాహ్మణేభ్యో
దదౌముదా ౪౭. వాసోగవాశ్వపృథివీ భూషణాని సహస్రశః, ఇష్ట్వైనం రాజసూ
యేన ధర్మపుత్ర స్సహానుజః ౪౮. బహువిత్తసమృద్ధన్సన్ రేమేతస్మిన్ పురోత్తమే,
సిద్ధతీర్థస్య మాహాత్మ్యాత్ అభూత్సంపత్సమృద్ధిమాన్ ౪౯. *క్షేత్రపాల* ఏతత్తీర్థ
సమం తీర్థం నభూతంనభవిష్యతి, ఏతద్వః కథితంవిప్రా స్సిద్ధతీర్థస్య వైభవం ౫౦.
దుస్స్వప్ననాశనందివ్యంసర్వాభీష్టప్రదాయకం, యఃపఠేదిద మాఖ్యానం శృణుయా
ద్వా[illegible] ౫౧. [illegible] [illegible] చే[illegible] [illegible]ముక్తి [illegible]

యాత్, * సూతః * సిద్ధేశతీర్థే విరచయ్యభక్త్యా వాచంయమా మజ్జన మంబికేశం, సంపూజ్య హార్షాంబునిధౌ నిమగ్నాః యాత్రాంవిధాతు యయురుత్సుకాస్తే ౫౨.

ఇతి శ్రీ స్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే సిద్ధేశ్వర తీర్థమహిమానువర్ణనంనామ ఏకోనవింశోఽధ్యాయః ౧౯.

---

* సూతః * సిద్ధేశ మర్చయిత్వాతే క్షేత్రపాలయుతా ద్విజాః ౧. పశ్చిమాభిముఖేనైవ యాత్రార్థం జగ్మురుత్సుకాః, దదృశుః పురతో దివ్యం సరః కల్హారమండితం ౨. వృక్షపూగై స్సమాకీర్ణ మచ్ఛాంబు పరిశోభితం, దృష్ట్వా తద్విస్మయేనాహుః క్షేత్రపాలం మహర్షయః ౩. కస్యైతదాశ్రమపదం సరః కల్హారమండితం, ముక్తోభూ త్సరసీదానీం దృశ్యతే కస్సుఖంకరః ౪. * క్షేత్రపాలః * వరాహప్లుత నామాభూ దస్యతీర్థస్య తాపసాః, దర్శనాన్ముచ్యతే సర్వపాపై రస్యతీక్షణాన్నరః ౫. నారీవా పురుషోవాపి తిర్యగ్యోని గతోపివా, అత్రైవోదాహరంతీమ మితిహాసం పురాతనం ౬. తీర్థాటనపరః పూర్వం వారుణి ర్లోకవిశ్రుతః, వేదవేదాంగపారజ్ఞో నీతిశాస్త్రార్థ కోవిదః ౭. పర్యటన్ సర్వతీర్థాని ప్రయాగాదీని భక్తితః, కేదారంజాహ్నవీంచైవ బ్రహ్మావర్తం కుశస్థలం ౮. పుష్కరం బదరీషండ మండితం పుణ్యకాననం, నరనారాయణాఖ్యంచ నదీ స్సర్వాస్సరిద్వరాః ౯. తత్రావగాహ్య దేవర్షిపితౄ న్సంతర్ప్య ధర్మవిత్, క్షేత్రనాథం సమభ్యర్చ్య క్రమేణ పృథివీసురః ౧౦. పంపామాహాత్మ్య మమల మశృణో న్మునిమండలాత్, తుష్ట స్సమాయయా క్షిప్రం కదాస్యాద్దర్శనం మమ ౧౧. ఇతిసంరంభయుక్త స్సన్ సమాగత్య మహర్షయః, యాత్రాంకృత్వా విధానేన సిద్ధతీర్థస్య పశ్చిమే ౧౨. బహుపుష్పఫలాకీర్ణం కాననం సందదర్శహ, వాసస్థానం మునీనాంచ పరమానంద దాయకం ౧౩. సరఃకంజచయాకీర్ణ మచ్ఛాంబు సుమనోహరం, సదృష్ట్వా వాసమకరో ద్వారుణిస్తపసేఽత్రవై ౧౪. దినేదినే సరస్స్నానం కృత్వా శ్రీ శంకరంహృది, ధ్యాత్వా సంధ్యాంచగాయత్రీం ప్రజప న్నియతేంద్రియః ౧౫. తేపే పరంతప స్సత్యవాదీ పూజ్యగుణోదయః, అరుణోదయవేలాయా మభ్యాగాత్సరస స్తటం ౧౬. ప్రణనామ ముహుస్తీర్థం పరమానంద నిర్భరః, కంఠదఘ్న జలే స్థిత్వా సూక్తాని ప్రజపన్బహు ౧౭. హృదిశంభుం స్మరన్నుచ్చై ర్వ్యాఘ్రాహత జలాంతరే, సమాకర్ణ్యజలేశబ్దం కశ్చి ద్వ్యాధో విహింసకః ౧౮. గజాస్సంత్యత్ర బహవో జలపానార్థ మాగతాః, తాన్ హనిష్యామి మాతంగాన్ మృగాన్వా

బహుశఃక్షణాత్ ౧౪. ఇత్యాలోచ్య సరస్తీరేగూఢః కుంజేషు లుబ్ధకః, ఆకృష్య
సశరంచాపంజిఘాంసుఃపురతోమృగాన్ ౧౫. తావద్దృతంసమాయాతోవరాహో
ఽత్యంతభీషణః, జలపానార్థ ముద్రిక్తః పృథివీం దారయన్ ముహుః ౧౬. తీక్ష్ణేనర
ధ్వనింశ్రుత్వాకిటి స్తామ్ర విలోచనః, లాంగూలంచాలయిత్వాసౌ తదంతిక ముపా
యయౌ ౧౭. ఉత్పాట్యబహుశో వృక్షాన్దిశశ్శబ్దేన పూరయన్, మధ్యేసర
స్సమున్నిద్ర ముత్తిష్ఠంతం దివాకరం ౧౮. ధ్యాయంతం బ్రాహ్మణం పోత్రీ హంతు
మభ్యద్రవ ద్రుషా, వరాహధ్వని మాకర్ణ్య వ్యాధస్సంధాయ కార్ముకే ౧౯.
బాణంభూదార ముద్దిశ్యశబ్దవేదిన మక్షిపత్, వ్యాధముక్తేషుణా ఘోణీ వమన్రక్తం
భయాకులః ౨౦. ఉత్పత్య తజ్జలే పోత్రీ పపాతమునిమస్తకే, విరూపాక్షనమస్తేస్తు
హేమకూటనికేతన ౨౧. పాహిశంభో మహేశాన మృగాత్ప్రాణవిహింసకాత్,
ఇత్యుచ్చర న్నమజ్జాసౌజలేఽగాధతలేభయాత్ ౨౨. వరాహో ప్యశృణో
ద్దివ్యనామ కామహరస్యసః, గతాసురపత త్తోయే బాణనిర్భిన్నవిగ్రహః ౨౩.
జహౌమార్గం తనుంఘోరం జలస్నానాత్కిటిస్తదా, తస్మాద్దివ్యవపు శ్శ్రీమాన్
ఆగతోదేవకల్పకః ౨౪. వవందే చరణౌ తస్యవారుణే రతికోవిదః, జలాత్తూర్ణం
ప్రాణభయాత్ తీరంవిప్రస్సమాయయౌ ౨౫. వరాహమరణం వ్యాధబాణపా
తంచ తజ్జలే, కిటేస్తనోస్సమాయాతం గంధర్వంచ విలోక్యసః ౨౬. విస్మితఃప్రశ
శంసాథ తీర్థం సర్వాఘనాశనం, విప్రస్యాంతికమాగత్య గంధర్వః ప్రాహసన్మధీః
౨౭ కృతార్థోస్మి కృతార్థోస్మి మునే త్వద్దర్శనాదహం, ప్రాణావసానే చతురక్ష
రంమే కర్ణేఽపతత్త్వత్పతితంజలాంతే ౨౮. తత్పుణ్యలేశేన కిటేశ్శరీరం త్యక్త్వాఽమర
త్వం సుఖదంహ్యవాపం, మోహేన శోకేన భయేనభక్త్యా శ్రీమద్విరూపాక్ష
శుభాక్షరం మహత్ ౨౯. ప్రాణావసానేపి పఠంతియేనరా స్తేవై నపశ్యంతి
యమాలయంమునే! సంసారిదుఃఖౌఘ వినాశహేతుం సమస్తకళ్యాణవహం
నృణామిదం ౩౦. శ్రీవిశ్వమూర్తే శ్చతురక్షరంసదా సేవ్యంమునీంద్రై రపరోక్షదర్శి
భిః, అతః కృపాదృష్టినిపాతనేన పునీహి మాందీనశరణ్యదేవ ౩౧. త్వయాస్మి
సంతారితపాపసింధు ర్మునీశ మాంపాహి కరోమివందనం, గంధర్వవచనంశ్రుత్వా
వారుణి ర్విస్మితస్తదా ౩౨. తమువాచ తదానందబాష్ప పూరిత లోచనః
* వారుణిః * కస్త్వం కేనేదమాప్తంతే శరీరంకిటిరూపకం ౩౩. వదసర్వం
మమాగ్రే స్వవృత్తాంతం శాపకారణం * గంధర్వః * దీర్ఘబాహు రితిఖ్యాతో
హ్యవంత్యధిపతిఃకిల ౩౪. వర్ణాశ్రమసుధర్మాణాం గోప్తా సచ్ఛాస్త్రకోవిదః,

గురోర్ముఖా దధీతాని పురాణాని విభాగశః ౩౫. మమాసీ దధికా బుద్ధి స్త్రైకాలి
కవిధాయినీ, విద్యామదేన సర్వత్ర సంచరన్వాదకౌశలాత్ ౩౬. మత్సమోనాస్తి
భూలోకే విద్యాధనగుణేష్వితి, అభిమానేన మత్తస్సన్ వినిందన్ ద్విజపుంగవాన్
౩౭. యేసభాయాం సమాయాతా స్తాన్విజిత్య స్వవిద్యయా, గాఢ్యగర్వేణ తేపి
ప్రాప్తాః పరాభూతా స్తపస్వినః ౩౮. నినిందు స్సాధవఃక్షుద్రం విద్యామదవిమోహి
తం, ఇత్థంకాలో వ్యతీయాయ షష్టివర్షాత్మకో మహాన్ ౩౯. నిలయంమే ద్విజః
కశ్చిత్ ఆయయౌ తపసాంవరః, తమపృచ్ఛం త్వయావిద్యాః కిమధీతా స్సాంగశి
క్షాః? ౪౦. మాంజిత్వా సర్వవిద్యాసు యేజయంప్రాప్నువంతితాన్, పూజయి
ష్యామి మనసా విద్యానిష్ఠాన్ ద్విజోత్తమాన్ ౪౧ నేతరాన్ పూజయిష్యేఽహం
బ్రాహ్మణాపశదానిహ, ఇతి బ్రువతివిప్రేంద్రో మయి విస్మయమానసః ౪౨.
నోచితాతవరాజేంద్ర బ్రాహ్మణావమతిః ప్రభో! సాధుర్వా యదివాఽసాధుః
బ్రాహ్మణో వేదకల్పకః ౪౩. తమర్చయంతి సతతంజ్ఞానిన స్తత్త్వదర్శినః, యే
నిందయంతి సతతంభర్త్సయంతి ద్విజాన్ఖలాః ౪౪. తేప్రాప్నువంతినరకం యావ
దాభూతసంప్లవం, గజేకడంగరీయేతు జాతే రాజనివా పునః ౪౫. పాపక్తస్సుచ
విద్వత్సు నియంతా జంతురత్రకః, ద్విజవాక్యంహ్యశృణ్వ మహాంకాగో మహా
నభూత్ ౪౬. మామనిర్దిశ్య దుర్బుద్ధే కిమిదంభాషసే ముధా, నవస్తవ్యం త్వయా
విప్ర ప్రాణాన్ సంహారయామ్యహం ౪౭. ఇతి తంభీషయన్నేహో న్నిస్సార్య గేహ
భాషణః ఇతఃపరం నగంతవ్యా త్వయా దుర్మేధసా సభా ౪౮. మద్వాక్యంతు
ద్విజశ్శ్రుత్వా క్రోధాత్తామ్రవిలోచనః, గృహీత్వాంజలినా తోయం శశాప సహసా
జ్వలన్ ౪౯. ద్విజసంఘావమానేన వరాహో భవదుర్మతే, అరణ్యే నిర్జలే
ఘోరే క్షుత్తృష్ణాపరిపీడితః ౫౦. సంచరస్వ బహూనబ్దాన్ గతగర్వో నృపా
ధమ! ఇతిశప్తోహ మృషిణా పతితోభువి మూర్ఛితః ౫౧. సంయామి శరణందేవ
మితి చింతాకులేంద్రియః, వివశఃకిటిరూపేణ వనసంచారకౌతుకః ౫౨. ఇతస్తతో
ధావమానో దైవాదత్ర సమాగతః, తీర్థేస్నాంతం సముద్వీక్ష్య త్వామహం హం
తుమాగతః ౫౩. దత్తదృష్టి స్త్వయిస్థిరే లంఘనే కుంచితాంగకః, తదా మాంతీవ్ర
బాణేన కిరాతోఽద్యహ్యతాడయత్ ౫౪. ప్రాణరక్షాభిలాషీసన్ త్వన్మూర్ధ్ని పతి
తోఽస్మ్యహం, ప్రాణావసాన సమయే త్వన్ముఖాచ్ఛ్రుతవానహం ౫౫. విరూపా
క్షేతి సన్నామ సద్యోముక్తికరం నృణాం, తేన [illegible] తను సోఽహం గంధర్వోహ్యా
భువనేనే! ౫౬. సంతారితోఽహం నృప [illegible]

యయౌ స్వర్గం వారుణే రాజ్ఞయాఽమరః ౫౭. వ్యాధస్తదద్భుతం వీక్ష్య ద్విజస్యాం
తిక మాగమత్, తపస్వినం బ్రహ్మనిష్ఠం వారుణిం ప్రణనామ హ ౫౮. తమువాచ
కిరాతస్తు విస్మయోత్ఫుల్లలోచనః * వ్యాధః * భోభో విప్రేంద్ర తుష్టోఽస్మి దర్శనా
త్తవ సువ్రత ౫౯. అనేకజన్మ సంజాత కలుషోఽహం కిరాతజః, సదా పాపరతః
క్రూరః ప్రాణిహింసాకరః ఖలః ౬౦. కదాపి ధర్మే మే బుద్ధి ర్నాభూ త్స్వప్నేఽపి నిశ్చ
లా, కుటుంబభరణే సక్తః పర్యటన్ పృథివీమిమాం ౬౧. ధనుర్బాణధరో ఘోర
వనే పక్షిమృగాన్ బహూన్, హత్వా దైవేన తీర్థస్య తీరం సముపగమ్య చ ౬౨.
దృష్ట్వా వరాహం గచ్ఛంతం సమభూద్ధననే మతిః, బాణై ర్విద్ధః కిటి స్తోయే న్యపత
త్ప్రాణకాతరః ౬౩. సద్యో ముక్తిమవాపాసౌ త్వత్సందర్శన మాత్రతః, అతః కృపా
నిధే పాపాదస్మా న్మాం తారయ ప్రభో ౬౪. ఇతి స్తుత్వా ముహుర్విప్రం యాచయా
మాస సద్గతిం, * వారుణిః * ఉపదేక్ష్యే మహానందదాయకం చతురక్షరం ౬౫.
విరూపాక్షేతి సన్మంత్రరాజకం ముక్తిదం నృణాం, తేన త్వం గతపాపస్సన్ సద్యో
ముక్తో భవిష్యసి ౬౬. ఇత్యుచ్చరన్ కిరాతస్య కరం ధృత్వా జలాంతికే, నీత్వా తత్ర
దయాసింధుః కిరాతం ప్రాహ వారుణిః ౬౭. స్నానం కురు కిరాతాఽస్మిన్ తీర్థే పరమ
పావనే, శుద్ధవస్త్రాలంకరణో జపస్వ చతురక్షరం ౬౮. ప్రాదా న్మంత్రం కిరా
తాయ వారుణి స్సాధుసమ్మతః, గృహీత్వా సా తపశ్చక్రే సరస్తీరే కృతాలయః
౬౯. తేన పుణ్యప్రభావేన ప్రత్యక్షోఽభూన్మహేశ్వరః, తం దృష్ట్వా శంకరం సాక్షాత్
స్తుతిం చక్రే ముదాన్వితః ౭౦. నమశ్శర్వాయ సాంబాయ సగణాయ ససూనవే,
భక్తాభీష్టప్రదాయాస్తు భూయోభూయో నమోనమః ౭౧. వ్యాధం తం గతపాప్మా
నం స్తువంతం శంకరోఽబ్రవీత్, * శ్రీశివః * మద్దర్శనా ద్భవేన్ముక్తి స్తవ సర్వార్థ
సిద్ధిదా ౭౨. త్యక్త్వా పంచాత్మకం చాంతే మత్పదం ప్రాప్స్యసే ధ్రువం, ఇత్యుక్త్వాంత
ర్దధే శంభు ర్వ్యాధస్యాగ్రే వరప్రదః ౭౩ తనుం త్యక్త్వాథ కైరాతం వ్యాధ శ్శంభు
పదం గతః, వరాహప్లుతమాహాత్మ్య ముక్తం సర్వం మయాధునా ౭౪. అస్మిన్
తీర్థే సకృత్స్నానా న్ముక్తిమేష్యతి మానవః, * సూతః * య ఇదం శృణుయా
న్నిత్యం శ్రద్ధాభక్తిసమన్వితః ౭౫. సర్వపాపై ర్వినిర్ముక్తో ముక్తో భవతి శుద్ధధీః,
శ్రుత్వా తద్వచనం దివ్య మృషయ స్తత్సరోవరే ౭౬. స్నాత్వా ధ్యాత్వా
విరూపాక్షం యయు ర్యాత్రార్థమీప్సితాః, దక్షిణాభిముఖాః పంపాకథా
కుశలబుద్ధయః ౭౭. * * *

ఇతి శ్రీ స్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే వరాహప్లుతతీర్థ
వర్ణనావసరే వారుణేస్సకాశా ద్వరాహవ్యాధయో ర్ముక్తికథనం
నామ వింశో ఽధ్యాయః. ౨౦.

* సూతః * వరాహప్లుతతీర్థస్య యాత్రాంతే తాపసోత్తమాః, క్షేత్రంజాంబవతేశస్య యయు శ్శాంకరమానసాః ౧. దదృశుః పథి దివ్యాద్రీన్ వనాని ఋషిపుంగవాః, ఉద్యానాని తటాకాని పల్వలానిసరాంసిచ ౨. దేవాలయాం స్యనేకానియోగాసక్తా న్మునీనపి, దృష్ట్వావిస్మయమాపన్నాః పప్రచ్ఛురిద మద్భుతం ౩. * ఋషయః * అస్మిన్ క్షేత్రేఽస్తి కో దేవ స్తీర్థంకింపుణ్యదం నృణాం, యాత్రావిధిః కథంబ్రూహి శృణ్వతాం దేవసత్తమ ౪. * క్షేత్రపాలః * సాధుపృష్టంమునిశ్రేష్ఠై ర్యుష్మాభి ర్గతకల్మషైః, యథామతి ప్రవక్ష్యామి క్షేత్రమాహాత్మ్య ముత్తమం ౫. వసత్యస్మిన్ శివో జాంబవతేశ్వర సమాఖ్యయా, భద్రా హైమవతీ శంభో స్సుఖం నిత్యానపాయినీ ౬. చండభైరవవీరాఖ్య గణాపాః క్షేత్రపాలకాః, కాంచనాఖ్యం తీర్థమస్తి సర్వేషాం ముక్తిదం శుభం ౭. తీర్థస్నానేన సత్కీర్తి మాప కాంచనమాలినీ, రాక్షసాయ స్నానఫల మనయా దత్తమిష్టదం ౮. ముక్తోభూ దసురస్తేన తోయదానేన తత్క్షణాత్, శ్రుత్వా తదద్భుతకథాం పప్రచ్ఛుః పరమాదరాత్ ౯. * ఋషయః * భగవన్ రాక్షసః కోసౌ కావా కాంచనమాలినీ, రాక్షసస్య కథంతస్య దర్శనం పరమాద్భుతం ౧౦. కథందత్త స్తయాధర్మ స్తయో స్సంమేళనంకుతః, ఏతత్కథయ సారజ్ఞపరంకౌతూహలంహి నః ౧౧. *క్షేత్రపాలః* అత్రేతిహాసం వక్ష్యామి శృణుధ్వ మృషిసత్తమాః, అపూర్వరూపసంపన్నా నామ్నా కాంచనమాలినీ ౧౨. అస్మింస్తీర్థే కాంచనాఖ్యే స్నాత్వా యాతి సురాలయం, నికుంజేగిరిరాజస్య తిష్ఠతా ఘోరరూపిణా ౧౩. దృష్టా గగనమారూఢా తేనవృద్ధేన రక్షసా, స్త్రియమప్సరసాంశ్రేష్ఠాం సుశ్రోణింసంహాతస్తనీం ౧౪. దృష్ట్వాతాం రూపసంపన్నా మువాచ భృశదుఃఖితః, * రాక్షసః * కాత్వం కమలపత్రాక్షి శీఘ్రంకుత్రగమిష్యసి ౧౫. ఆర్ద్రంతే వసనంసుభ్రు క్లిన్నా తే కబరీ కుతః, కేన పుణ్యేన వాభద్రే తవ తేజోమయం వపుః ౧౬. త్వద్వస్త్రాంబు నిపాతేన తుష్టోఽహ మభవం క్షణాత్, ప్రశాంత మభవత్సద్యః క్రూరం మేమానసం సతి ౧౭. భాసి శీలవతీవ త్వం సుఖదాభూ త్తవాకృతిః, ఆకారేణైవ జానంతి విద్వాంసః పరచేష్టితం ౧౮. * కాంచనమాలినీ * శ్రూయతాంమమవృత్తాంత మప్సరాః కామరూపిణీ, హైమతీర్థా దాగతాహం నామ్నా కాంచనమాలినీ ౧౯. ఆర్ద్రామేకబరీచేయం హైమతీర్థ నిమజ్జనాత్, గంతవ్యోఽద్య మయారక్షః కైలాసః పర్వతోత్తమః ౨౦. యత్రాస్తే పార్వతీనాథః సురాసురనమస్కృతః, వేణీవారిప్రభావేన రక్షస్తే క్రూరతా గతా ౨౧. జాతాహంయేన పుణ్యేన గంధర్వస్య సుమేధసః, కన్యకా దివ్యరూపాహం తత్సర్వం కథయామితే ౨౨. కళింగదేశాధిపతే రహమాసంవిలాసినీ,

రూపలావణ్యసంపన్నా సౌభాగ్యమదగర్వితా ౨౩. అన్యాసాం యువతీనాం తన్నగ
రేఽహం శిరోమణీ, తజ్జన్మని మయారక్షో భుక్త్వా భోగా న్యథేప్సితాః ౨౪.
మోహితం తత్పురం సర్వం మయా మోహనరూపయా, అమూల్యాని సురత్నాని
భూషణాని ధనానిచ ౨౫. వాసాంస్యతివిచిత్రాణి కర్పూరాణిచ చందనం, ఏత
త్సర్వమార్జితం ద్రవ్యం మయా యౌవనసంపదా ౨౬. నాహం జానామి మోహేన
స్వనివాసం నిశాచర! సంసేవంతో యువానో మే చరణౌ కామమోహితాః ౨౭.
మయా తే వంచితాస్సర్వే సర్వస్వేనైవ మాయయా, అన్యోన్య మీర్ష్యాభావేన
మృతాః కేచిత్తు కామినః ౨౮. ఇత్థం తన్నగరే రమ్యే సకాలో మే గతస్తదా,
ప్రాప్తేతు వార్ధకే కాలే శుశోచ హృదయంమమ ౨౯. నదత్తం నహుతం తప్తం
నవ్రతంచరితం మయా, నారాధితో మయాదేవ శ్చతుర్వర్గఫలప్రదః ౩౦. నమ
యా పూజితాదేవీ దుర్గా దుఃఖార్తిహారిణీ, సర్వపాపహరోవిష్ణు ర్నస్మృతో భోగ
లిప్సయా ౩౧. బహుధైవం విలప్యాహం బ్రాహ్మణం శరణంగతా, బ్రహ్మజ్ఞం
ధర్మనిరతం తస్యరాజ్ఞః పురోహితం ౩౨. సచపృష్టో మయారక్షో నిష్కృతిస్స్యాత్
కథంమమ, పాపస్యాస్య ద్విజశ్రేష్ఠ కథంభూయా ద్వినాశనం ౩౩. కృపాంకుర్వంతి
సుజనాః పరోపకృతిలక్షణాం, స్వేనైవకర్మణా తప్తాం వరాకీం దీనమానసాం ౩౪.
పాపపంక నిమగ్నాంత్వాం మా ముద్ధర కరగ్రహాత్, మయి కారుణ్యజం వారి వర్ష
య త్వం ద్విజోత్తమ ౩౫. ఇతిసామ్యవచ శ్శ్రుత్వా చకారానుగ్రహం మయి,
ఊచే ప్రతికరం వాక్యం సర్వధర్మమయం ద్విజః ౩౬. * బ్రాహ్మణః * నిషిద్ధాచ
రణం జానేసర్వత్రాహం వరాననే, కురుమే సత్వరంవాక్యం యాహిక్షేత్రం శివ
స్యతు ౩౭. పంపాక్షేత్రే కాంచనాఖ్యం తీర్థమస్తి వరాననే, తత్రగత్వా కురు స్నా
నం తేనపాపక్షయోభవేత్ ౩౮. నాన్యంపశ్యామి యత్నేన యత్తే పాపప్రణా
శనం, ప్రాయశ్చిత్తం వరంతీర్థస్నానం మునిభిరీరితం ౩౯. కింతు తీర్థే త్యజాశు
త్వం మనసాప్యశుభక్రియాం, కాంచనే స్నానమాత్రేణ నృణాంశ్రేయో నసంశయః
౪౦. అన్యదేశకృతం పాపం తత్క్షణాదేవ భామిని; కాంచనేవిలయం యాతి పాపం
తత్ర కృతంవినా ౪౧. తస్మాత్త్వం యాహికల్యాణి కాంచనం యోగిసేవితం, సద్యః
పాతకనాశాయ తథాస్వర్గతయే ధ్రువం, ౪౨. ఇతి తస్య వచశ్శ్రుత్వా సేతిహాసం
సుమంగళం, తథైవ సంభ్రమాత్సద్యః పాదౌ నత్వా ద్విజన్మనః ౪౩. త్యక్త్వా
బంధుజనం సర్వం దాసీదాసగృహం ధనం, సకలాన్ విషయాన్ రక్షో విషగ్రాసా
నివస్ఫుటం ౪౪. వపుశ్చ క్షణవిధ్వంసి పశ్యంతీ నిర్గతా గృహాత్, మయాగత్వా
కృతంస్నానం సర్వోపద్రవ నాశనం ౪౫. తస్మి న్మజ్జనమాహాత్మ్యం శృణు వృద్ధ

నిశాచర, త్వహో త్వాపక్షయోజాతః సప్తవింశతిభి ర్దినైః ౪౬. శైవైస్త్వే యదభూ త్పుణ్యం తేన దేవత్వ మాగతం, రమమాణాతు కైలాసే గిరిజాయాః ప్రియాసఖీ ౪౭. త్రికాలజ్ఞానసంపన్నా కాంచనస్య ప్రభావతః, స్మృత్వా కాంచనమాహాత్మ్యం కాలేకాలే వ్రజామ్యహం ౪౮. ఇతిరాక్షస యత్పృష్టం త్వయావిస్మిత చేతసా, తన్మయాకథితం సర్వం చరిత్రం ప్రీతివర్ధనం ౪౯. * రాక్షసః * త్వద్దర్శనసుధా సిక్తం మన శ్శైత్యంగతం మమ, తీర్థంఫలతి కాలేన సద్యస్సంగ స్సతాంఖలు ౫౦. అస్యదుఃఖోదధేః పారం కథయామీతి చింతయే,సజ్జనానాంచ సంభూమిః సా ద్వేషా ముపకారిణీ ౫౧. క్షీరార్ణవః పయోదత్తే హంసాయన బకాయకిం, ఇతి తస్య వచశ్శ్రుత్వా కృతార్థీకృతమానసా ౫౨. ధర్మదానే మనఃకృత్వా జగౌ కాంచన మాలినీ, నిష్కృతిమాశుకరిష్యే మాభజ శోకంతు పాపతే, క్షణాత్సోఽఖిలపాప కదంబం గచ్ఛతి నాశంతీర్థపతేః ౫౩. యక్షేశార్చిత పాదసరోజో రక్షతి దక్షమఖారి రయం, వీక్ష్యకృపా పరిపూర్ణ కటాక్షై స్సాక్షీ దుష్కృత పుణ్యతతేః ౫౪.

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే కాంచనతీర్థ ప్రశంసాయాం కాంచనమాలిన్యా రాక్షసాయాభయప్రదానం నామైకవింశోఽధ్యాయః. ౨౧.

---

* ఋషయః * తతః కిమకరోన్నారీ రాక్షసే ధర్మతత్పరా, రాక్షసత్వం విహాయాసౌ కథంముక్తి మవాపసః ౧. తత్సర్వం కథయాస్మాకం తృప్త్యర్థం బహు విశ్రుత,ఇత్యాకర్ణ్య వచస్తేషాం పునఃప్రోవాచ ధర్మవిత్ ౨. * క్షేత్రపాలః * ప్రతిజ్ఞాం తాదృశీం కృత్వా రాక్షసస్య విముక్తయే, ఉవాచ వచనం నారీ కాలోచిత మనుత్తమం ౩. * కాంచనమాలినీ * బహూన్యాచరితాన్యేవ స్నానానిచ విధానతః, శ్రద్ధాపూర్వం మయా రక్ష శ్శంభుక్షేత్రేఽతినిర్మలే ౪. తత్ఫలంహి మయావక్తుం నాలం రాక్షసపుంగవ, గూఢోధర్మోహి కర్తవ్య ఇత్యూచు ర్విబుధోత్తమాః ౫. ఆర్తే దానం ప్రశంసంతి మునయో వేదవాదినః, సాగరే వర్షతో భద్ర కింమేఘస్య ఫలంభవేత్ ౬. దదామి తీర్థస్నానస్య పుణ్యా మేకదినం శుభం, తేనతే స్వర్గతి స్సద్యోభవిష్యతి నసంశయః ౭. అనుభూతం మయారక్ష స్స్వయం తత్పుణ్యజం ఫలం, తేన దాస్యామి తేరక్ష స్సద్యః పాపప్రణాశనం ౮. నిశ్చిత్యాథ తతోవస్త్రంజలంకృత్వా కరాంబుజే, సాదదౌ స్నానజం పుణ్యం తస్మై స్వర్గాయ రక్షసే ౯. తథైవ ధూతపాపస్స త్యక్త్వా రాక్షసవిగ్రహం, [illegible]

కార స్తతో భాస్వరవిగ్రహః ౧౦. దేవయానం సమారూఢో హర్షా దుత్ఫుల్ల
లోచనః, ద్యోతమాన స్తదావ్యోమ్ని భాసయన్ ప్రభయాదిశః ౧౧. దివ్యరూ
పధరో రేజే ద్వితీయఇవ భాస్కరః, తతో౽భినందయామాస సతాం కాంచన
మాలినీం ౧౨. * రాక్షసః * భద్రే జానాతి కోలోకే దైవస్య గతిమీదృశీం,
త్వయాప్యుపకృతం సమ్య గత్రమేనాస్తి నిష్కృతిః ౧౩ ఇదానీం మయికారుణ్యా
త్ప్రసీదా నుగ్రహంకురు, శిక్షాం విధేహి మేదేవి సర్వనీతిమయీం శుభాం ౧౪.
సర్వధర్మవతీత్వం హి న కుర్వేపాతకం యథా, తథాజ్ఞాపయ తాంశ్రుత్వా పశ్చా
ద్యామి సురాలయం ౧౫. సానిశమ్యాథ తేనోక్తం ప్రియం ధర్మమయం వచః,
ఇత్థంప్రీతాబ్రవీ ద్విప్రాః ధర్మ్యంకాంచనమాలినీ ౧౬. * కాంచనమాలినీ * ధర్మం
భజస్వ సతతం త్యజభూతహింసాం సేవస్వ సాధుపురుషాన్ త్యజ కామశత్రుం,
అన్యస్య దోషగుణకీర్తన మాశు ముక్త్వా సత్యంవదా౽ర్చయహరం జహి సాహ
సాని ౧౭. దేహా౽స్థిమాంసరుధిరేక్షు ణభంగురే త్వం జాయాసుతాదిషు సదా
మమతాం విముంచ, పశ్యానిశం జగదిదం క్షణభంగనిష్ఠం వైరాగ్యభావరసికో
భవ యోగనిష్ఠః ౧౮. ప్రీత్యా మయానిగదితం తవ ధర్మజాతం చిత్తే నిధేహి
సతతం భవ శీలయుక్తః, సంత్యజ్య రాక్షసతనుం ధృతదేవదేహో జ్యోతిర్మయో
వ్రజ సఖే శుభ మాశునాకం ౧౯. శ్రుతధర్మా తతోహృష్టో యువతీం రాక్షసో
౽బ్రవీత్, భవ ప్రముదితాసత్యం సర్వదా శివమస్తుతే ౨౦. ఆచంద్రార్కం
రమస్వత్వం కైలాసేశివసన్నిధౌ, ఉమయా౽ఖండితం ప్రేమ తవాస్తు వరవర్ణిని ౨౧.
సుధర్మిష్ఠా తపోనిష్ఠా మాతస్త్వంభవ సర్వదా, మాస్తులోభ శ్శరీరేతే ప్రపన్నా
ర్తిం సదాహర ౨౨. ఇత్యుక్త్వా సంప్రణమ్యాథ సతాం కాంచనమాలినీం, జగామ
రాక్షసస్స్వర్గం గంధర్వై ర్బహుభిః స్తుతః ౨౩. దేవకన్యా స్తదా దృష్ట్వా
వవృషుః పుష్పవృష్టిభిః, తస్యాః కాంచనమాలిన్యా మూర్ధ్ని హర్ష సమాకులాః ౨౪.
తామాలింగ్య తతఃప్రోచుః కన్యకా స్సుప్రియం వచః, కృతంభద్రే త్వయాచిత్రం
రాక్షసస్య విమోక్షణం ౨౫. దుష్టస్యాస్య భయా ద్దేవా విశంత్యస్మి న్నకాననే,
అధునా నిర్భయాదత్ర విచరామో యథాసుఖం ౨౬. * క్షేత్రపాలః * శ్రుత్వా
తువచనం తాసాంసాధ్వీ కాంచనమాలినీ, హృష్టా తేనైవదానేన కృతకృత్యా
బభూవహా ౨౭. తంరాక్షసం కాంచనమాలినీసా గంధర్వకన్యాపథిమోక్షయిత్వా,
క్రీడంత్యమూభిః ప్రయయావహారాలయం ప్రీత్యైవపూర్ణాహి పరోపకారాత్. ౨౮.
సంవాద మేత ద్వరకన్య కేరితం భక్త్యా పఠేద్యః శృణుయాద్విమత్సరః, నోబాధ్యతే
జాత్వపి రాక్షసాదిభి ర్ధర్మేమతిస్తస్యభృశంప్రజాయతే ౨౯. * క్షేత్రపాలః * తస్మా

ద్వయం కాంచనాఖ్యే తీర్థేస్నాత్వా ముహుర్ముహుః, క్షేత్రనాథం సమభ్యర్చ్య యాత్రాసిద్ధికరంప్రభుం ౩౦. లబ్ధ్వాసపూర్ణంకామాంశ్చ తస్మాద్యామః పరంసుఖం, ఆరాధితం జాంబవతా నత్వాభ్యర్చ్య మహేశ్వరం ౩౧. * సూతః * కాంచనహే శ్వరకృపయా లబ్ధ్వావరసంతతం ముదాయామః, ఏవంక్షేత్రపవచనం శ్రుత్వా హృష్టాబభూవుస్తే ౩౨. * * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే కాంచన మాలినీ కృతతీర్థస్నానఫలదానేన రాక్షసస్య దేవత్వప్రాప్తికథనం నామద్వావింశోఽధ్యాయః. ౨౨.

---

* ఋషయః * కస్యాశ్రమమిదం పుణ్యం వర్తతే పురతశ్శుభం, అత్రసంతి హితీర్థాని సద్యః పాపహరాణిచ ౧. తేషాంమాహాత్మ్యమతులం సఫలం శ్రోతుమ ర్హసి, * క్షేత్రపాలః * ఆవాస మకరోదత్ర పురామాండవ్యసత్తమః ౨. అస్య మాహాత్మ్యమతుల మస్తిసర్వాఘనాశనం, బహవస్సంతి క్షేత్రేఽస్మిన్ ఋషయ స్తాపస సంమతాః ౩. మాంత్రికాయోగనిష్ఠాశ్చ తపశ్చర్యారతా స్సదా, దానస్నానాదిని రతాః కర్మమార్గపరాయణాః ౪. తేషాంమధ్యే తపశ్శ్రేష్ఠో మాండవ్య ఋషిసత్త మః, అస్యమాహాత్మ్య మతులంవచ్మ్యహం వో యథామతి ౫. * సూతః * శ్రుత్వా ద్వామృషయస్సర్వే మాండవ్యచరితం శుభం, శ్రవణాత్కీర్తనా ధ్యానాత్ ముచ్య తే సర్వపాతకైః ౬. * క్షేత్రపాలః * మాండవ్యస్యాశ్రమపదం తపస్సిద్ధికరం పరం, మాధవాఖ్య మిదంతీర్థం పతిసంజీవనం పరం ౭. దివ్యాఖ్యానమిదం వక్ష్యే శ్రవణానంద దాయకం, పురారాథంతరేకల్పే హ్యవంత్యధిపతిః కిల ౮. వసుదేవ ఇతిఖ్యాతో నామ్నా రాజా సుధార్మికః, ధర్మజ్ఞస్సత్యసంధశ్చ ప్రియవాదీ దృఢ వ్రతః ౯. సర్వభూతహితశ్శాంత స్సదాచారరతః పరః, సోఽనపత్యత్వదుఃఖేన రాజ్యసౌఖ్యం నచాప్తవాన్ ౧౦. తస్యదుఃఖవివృద్ధ్యర్థం కుపుత్ర స్సమజాయత, దుర్మేధాఇతినామ్నాసౌ వవృధేవాహ్నైరివత్ (?) ౧౧. సోఽపిదుష్టజనైస్సార్థం ద్యూత పానరతో హ్యభూత్, జారశ్చౌర్యరతోనిత్యం మాతాపితృవిహింసకః ౧౨. దృష్ట్వాతంవసుదేవస్తు చింతయామాస మానసే, దుష్టోఽసౌ పాపవాన్ కామీ వంశ స్యైకః కుపుత్రకః ౧౩. సుతేనానేన మద్వంశో నాశమేతి నసంశయః, కింకరోమి క్వగచ్ఛామి కఃకన్యాందాస్యతీదృశే ౧౪. ఇతిచింతాతురంభూపం ప్రాహశాంతః పురోహితః, * శాంతః * త్యజచింతాం మహాభాగ దుర్మేధసి సుతే తవ ౧౫.

సుకన్యామానయిష్యేహ ముభయానందదాయినీం, పాతివ్రత్యపరా శీలాద్యాపతిం
సంతరిష్యతి ౧౬. ఇత్యుక్త్వాశాంతనామాఽసా నిషధేశ్వరపుత్రికాం, మాధవీం
రూపసంపన్నాం ఘటయామాస యత్నతః ౧౭. వివాహవిధినాపాణిం జగ్రాహ
నృపతేస్సుతః, దుర్మేధసం ప్రాప్యభక్త్యా మాధవీ హర్షితాభవత్ ౧౮. దుర్మే
ధా స్వసతీంత్యక్త్వా వేశ్యాయాం లోలుపోహ్యభూత్, పరదారరతో నిత్యం పర
పీడాం కరోత్యసౌ ౧౯. దుఃఖితాస్తేన మనుజాః శపంతిస్మ నిరంతరం, పింగళా
యాం మనశ్చక్రే వేశ్యాయామతికాముకః ౨౦. యయాచే తాం రమస్వేతి
మయాసాకం సులోచనే, శుల్కదాసీబభాషేతం పింగళా సాశయా ముదా ౨౧.
నిత్యమష్టౌ సువర్ణాని దత్త్వాఽఽగచ్ఛ మమాంతికం, నోచే న్నిరీక్షయేచ్ఛ్రేష్ఠం
రాజానమపి నత్వలం ౨౨. ఇతి వేశ్యావచశ్శ్రుత్వా దుర్మేధాః ప్రాహ కాముకః,
అహందాస్యామి సర్వస్వం కురు మత్ప్రీతిముత్తమాం ౨౩. రమస్వ మయివిస్రబ్ధా
నోచేత్ప్రాణాం స్త్యజామ్యహం, ఇత్యుక్త్వా స్వగృహంగత్వా మానేన శయనం
కృతః ౨౪. మాధవీరూపసంపన్నా పతివ్రత పరాయణా, శుశ్రూషాం కర్తుమా
యాతా సమీపం భర్తురాదరాత్ ౨౫. తస్యావదన ముద్వీక్ష్య దుర్మేధాః
ప్రాహసత్వరం, * దుర్మేధాః * ఉపచారైరలం సుభ్రు మదభీష్టం కురుప్రియే
౨౬. నోచేత్ప్రాణాంస్త్యజామ్యగ్రే త్వత్సమీపే న సంశయః, ఇత్యుక్త్వా స్వపతిం
ప్రాహ మాధవీ దుఃఖకర్శితా ౨౭. * మాధవీ * కిమర్థం వర్తతే దేవ శరీరంమేస
పిండితం, అహందాసీ తవ నకిం దాస్యే గాత్రమభీష్టదం ౨౮. పతివాక్యంతు యా
నారీ నశృణోతి రుషాన్వితా, సానారీ నరకంయాతి యావదాచంద్రతారకం ౨౯.
పతిశుశ్రూషణపరా భర్తురగ్రే మరిష్యతి, సావై పత్యుఃపదంయాతి దేవసంఘై
స్సుపూజితా ౩౦. తస్మాద్బ్రూహి యదిష్టంతే తత్కరోమి మహాప్రభో, ఇత్యుక్త
స్స్వసతీంప్రాహ దుర్మేధా శ్చింతయా[illegible] భృశం ౩౧. * దుర్మేధాః * పింగళా
నామ వేశ్యాస్తి పత్తనే దివ్యసుందరీ, తాం రంతుకామ స్సహసాయాచే త్వాం
మత్కుటుంబిని ౩౨. నికటే తవతిష్ఠంతి యానివస్త్రాని భూరిశః, తాని తస్యైదదా
మ్యాశు పణార్థం దేహిభామిని ౩౩. నోచేత్ప్రాణాంస్త్యజామ్యద్య మమాభీష్టం
కురుప్రియే, పత్యుర్వచనమాకర్ణ్య స్వదేహస్థాని చాంగనా ౩౪. భూషణాని ద
దౌ పత్యుః సంతోషార్థం పతివ్రతా, దదౌ తానిసువర్ణాని పింగళాయై స కాముకః
౩౫. రేమే తయా యుతస్సర్వం త్యక్త్వా గేహంకుటుంబినీం, దత్త్వా తస్యైచసర్వ
స్వం పునశ్చింతాపరోఽభవత్ ౩౬. చౌర్యవృత్త్యాథ సంపాద్య ధనందాస్యామి
యోషితే, ఇతిచింతాతురో రాత్రౌ చౌర్యార్థం ప్రయయౌ ఖలః ౩౭. రాజ్ఞో

గృహం గతో ద్రవ్య సంగ్రహార్థం నరాధమః, చారై ర్దృష్ట స్సను స్తైర్బధ్వా రాజాంతిక
ముపాయయౌ ౩౮. పాణిపాద మథోత్కృత్య భర్త్సై స్స్వాంగీతంనృపః, పురా
న్నిస్సారయామాస రాజా క్రూరభర్త్సైస్త్రిభిం ౩౯. అన్వేషయంతీ భర్తారం మాధవీ
సాయయౌనిశి, దూరేనిపతితం పాణిపాదహీనం స్వకంపతిం ౪౦. దృష్ట్వా గద్గ
దసానాక్షి పతింసంగృహ్య హస్తకే, దుఃఖేన గృహమాగత్య పుపోష పతిమన్వహం
౪౧. తస్యా శ్శుశ్రూషణేనాసౌ నికృత్తాంగోపి దుష్టధీః, పుష్టాంగోఽభూత్సదుర్మే
ధాః ప్రాహ భార్యామనన్యగాం ౪౨. పింగళాందర్శయస్వాద్య పునః ప్రీతి ర్భవి
ష్యతి, తస్యాస్సందర్శనా త్సద్య స్సౌఖ్యంమే నేతరైస్సతి ౪౩. పత్యు ర్వచసమా
కర్ణ్య బభాషే మాధవీ ముదా, * మాధవీ * కరోమి తే ప్రియం స్వామిః పింగళా
యా హ్యదా హ్యతం ౪౪ సుఖంతిష్ఠ మహాభాగ యావత్సేవాం కరోమ్యహం,
తావత్త్వసుఖం భూయా ద్వేశ్యాం సంతోషయామ్యహం ౪౫. సాంత్వయిత్వా
పతింసాధ్వీ మధురాలాపభాషితా, ప్రభాతే పింగళాగేహద్వారి మార్జన మన్వ
హం ౪౬. తత్ప్రాంత మేఽకరో ద్రంగవల్ల్యాదిభి రతంద్రితా, కృత్వా సేవా ముషః
కాలే వేశ్యయాఽవిదితా సతీ ౪౭ దినర్యాగ్రే పింగళా సా గృహాంగణ మలంకృతం,
రంగవల్ల్యాదిభి ర్దివ్యై ర్మార్జనై రచ్ఛవారిభిః ౪౮. కిమేత దాశ్చర్యకరం మద్గృహాం
గణ మన్వహం, కా మార్జయతి నీచాయా గృహసేవాం కరోత్యలం ౪౯. మయా
సాతు పరీక్ష్యేతి నిద్రాం లేభే నకామినీ, స్థితాప్రభాతే సానారీ చాగమ ద్గృహాం
గణం ౫౦. గృహాంగణం మార్జయంతీం ప్రాహ వేశ్యాఽతివిస్మితా, * పింగళా *
మాస్తుమాస్తు మహాభాగే కాగతిః పురతో మమ ౫౧ పుంశ్చల్యహం పాపరతా
నిత్యం నరకగామినీ, త్వం సాధ్వీ లోకసంపూజ్యా కేనాస్మద్గృహ మాగతా ౫౨.
కింకార్యమస్తి తే బ్రూహి తత్కరోమి నసంశయః, భద్రే పాలయ దాసీంమాం
నిరయార్ణవ సంకటాత్ ౫౩. త్వదభీష్టం బ్రూహి దేవి ప్రాప్స్యయే త్వత్ప్రసాదనే,
ఇత్యుక్తా పింగళాం ప్రాహ మాధవీ లజ్జితాసనా ౫౪. * మాధవీ * భద్రేఽస్తి
త్వయి కార్యంమే తస్మా త్సేవాం కరోమ్యహం ౫౫. మద్భర్తు స్త్వయి మో
హో భూ దనివార్యః పరై స్సదా, పత్యు ర్మనోరథం పూర్ణం కరోషి యది
పింగళే ౫౬. సంతోషోజాయతే మహ్యం దేహి సత్యం వచశ్శుభం, మాధవీ వాక్య
మాకర్ణ్య పింగళా ప్రాహ భక్తితః ౫౭. * పింగళా * త్వదభీష్టం కరోమ్యద్య
త్యజ శోకం హి కశ్మలం, శ్రుత్వా వాక్యం పింగళాయా మాధవీ హృష్టమానసా
౫౮. పత్యు స్సమీపమాగత్య వాక్యమేత దువాచహ, గచ్ఛ వేశ్యా మందిరంతే
సాపూరయతి కామనాం ౫౯. సాప్రీతా త్వ[illegible],

స్కంధే గృహీత్వా స్వపతిం నిశీథేసా యయాౌద్రుతం ౬౦. పింగళా గృహమాగత్య పతింతత్రోపవిశ్యచ, స్వయం ద్వారిస్థితా రాత్రౌ పతిచింతాపరాయణా ౬౧. ప్రభాతే స్వపతింబాహ్వోర్నిధాయ స్వగృహంప్రతి, ఆగత్య పతిసేవాంసా కృత్వా నిత్య మతంద్రితా ౬౨. అకరోద్ధిత్థ మత్యంతం పత్యుస్సేవాం నిరంతరం, కదాచిన్మాధవీ రాత్రౌ పతిం సంగృహ్య యత్నతః ౬౩. మేఘజాల సమాక్రాంత మరంత మారిదంతరే, నిశీథేసాయయా ఘోరే తమసా సంవృతాయనే ౬౪. విద్యుత్ప్రభాభి ర్మార్గోపి దృశ్యతే బహుసంకటాత్, తస్మిన్జగామ సహసా నారీ తమసిబంధురే ౬౫. మార్గే శూలస్థ మవ్యక్తం మాండవ్యం దుఃఖపీడితం, అదృష్ట్వా గాఢ్భృశం పత్యు ర్మనోరథవిధాయినీ ౬౬. తద్భర్తు శ్చరణేనాసౌ తాడితః పాపిహా తాపసః, తాడితోహం పదా యస్యప్రభాతే ఽసౌమరిష్యతి ౬౭. ఇతి శాపందదౌ తస్మై మాండవ్యో దుఃఖపీడితః, తద్వాక్యం మాధవీశ్రుత్వా పతిప్రాణాతురా భృశం ౬౮. స్వయం జగాదసద్భక్త్యా వాక్యం భర్తు స్సుఖంకరం, సూర్యోదయశ్చ సతతం మాభూయా త్పతిదుఃఖదః ౬౯. పాతివ్రత్యం యదిమయి పత్యౌ భక్తి ర్మమామలా, సర్వసాక్షీ జగచ్చక్షు ర్నోదేతి మమవాక్యతః ౭౦. ఇత్యుక్త్వా తంగృహీత్వాసా పుపోష నిలయేముదా, * ఋషయః * కిమర్థ మృషివర్యోఽసౌ మాండవ్య శ్శూలమాస్తవాన్ ౭౧. ఏతన్నో బ్రూహి మాధవ్యా శ్చరితం దేవదుర్లభం * క్షేత్రపాలః * కదాచి ద్వీరభూపాల గృహంచోరా స్సమాగమన్ ౭౨. గృహనిక్షిప్త వస్తూని సంగృహ్య ప్రయయు ర్భియా, తదా రాజభటా జగ్ము శ్చోరాన్ సంహర్తు మాతురాః ౭౩. భీత్యా చోరా యయు ర్దూరం తాన్ దృష్ట్వా వస్తుశంకితాః, మాండవ్యస్యాశ్రమే క్షిప్త్వా రాజద్రవ్యాణి దస్యవః ౭౪. వివిల్యు ర్దూరతో గత్వా రాజదూతభయాకులాః, తదజ్ఞాత్వా రాజభటా మాండవ్యం దదృశుఃక్రుధా ౭౫. తత్రస్థామూల్యరత్నాని దృష్ట్వా కోపసమన్వితాః, అయంహి చోరోమాండవ్యో ద్రవ్యాణ్యాహృత్య మౌనతః ౭౬. స్థితో మౌనచ్ఛద్మనాసౌ పరపాపిణ విహింసకః, దృఢం బద్ధ్వాతు తందూతారాజాంతిక ముపానయన్ ౭౭. తత్కృత్య మవిచార్యాసౌ భటవాక్యైశ్చ తాపసం, శూల మారోపయామాస మాండవ్య మృషిసత్తమం ౭౮. శూలేన పీడితశ్చాసౌ దైవేన కృతకర్మణా, మాధవ్యా వచనాత్సూర్యో నోదితోభూ న్నిరంతరం ౭౯. తేన గాఢాంధకారేణ లోకాస్త్రస్తాక్రియా స్తదా, తదావిష్ణుముఖా దేవా స్తదంతిక ముపాయయుః ౮౦. మాధవీం ప్రార్థయామాసుః సూర్యోదయ మనాకులం, తదా పతి ప్రాణ పాపిసా [illegible] ౮౧. పూర్ణాయుష్మాన్ పతి ర్భా

ఋషీశ్వరః, శనై ర్నేత్రే సమున్మీల్య దదర్శ నృపసత్తమౌ ౧౪. ప్రేతం నమాతం
బహుశో బ్రువంతం పాలయేతిచ, చకార్తే స్తోత్ర మతులం రక్షరక్షేతి వాక్యతః,
౧౫. తయోర్వచన మాకర్ణ్య జ్ఞానదృష్ట్యా మహామునిః, తయోర్దోషం విదిత్వా
గ్రే ప్రోవాచ ఋషిసత్తమః ౧౬. యువాం దోషాభిసంతప్తౌ స్వకృతేనహి పాప్మ
నా, యువయో ర్నిష్కృతిం వక్ష్యే యుష్మద్దోష విముక్తయే ౧౭. విమలాఖ్యం
మహాతీర్థ మస్త్యత్ర సుమనోహరం, అత్రస్నానేన యువయో ర్ముక్తిర్భవతి నిశ్చలా
౧౮. ఇత్యాకర్ణ్య మునే ర్వాక్యం విమలాఖ్యే మహాజలే, కర్తుం తదాజ్ఞయా స్నా
నం యయతు శ్శాపపీడితౌ ౧౯. తీర్థస్నానేన పాపౌఘో నష్టోఽభూ దనయోః
క్షణాత్, తత్రైవ చక్రతు ర్భూమిపాలత్రేతౌ స్థితింతదా ౨౦. తతఃకాలేన మహా
తా ధేనుకాంతో మమారహ, తత్యాజ గాత్రం త్రేతస్తు తస్మిన్నేవ దినేద్విజాః
౨౧. తదా యమభటాః క్షిప్ర మాగతాః పాశసంయుతాః, పాశేన బంధయిత్వా
తౌ జగ్ముస్తే యమమందిరం ౨౨. తస్మిన్ మార్గేమహాదేవస్యాజ్ఞయా శివచారణాః,
తావానేతుం భృశంజగ్ము ర్మార్గేసంఘర్షణోప్యభూత్ ౨౩. తయోర్వివాద మ
తుల మభూన్మార్గే సుదారుణం, తేభ్యోయమభటాః క్షిప్రం పలాయనపరాయణాః
౨౪. బభూవు స్తాన్నిరీక్ష్యాగ్రే శివదూతా స్తదాబ్రువన్, * శివదూతాః * కుతః కే
తో న్నృతశ్చాయం ధేనుకాంతఇతి శ్రుతః ౨౫. పంపాక్షేత్రేమహాపుణ్యే దక్షిణే
లోకశర్మదే, విమలాఖ్యే ఉమలేస్నాత్వా మృతస్త్రేతస్తు తద్విధః ౨౬. తస్మా
దిమౌ ధన్యతమౌ శివదర్శనకారిణౌ, యూయంకథ మధర్మేణపూతౌ నయథకింక
రాః ౨౭. షేత్రేమృతాన్ శిక్షయంతి శివదూతాః కుమార్గగాన్, యూయం గచ్ఛ
తమద్వాక్యా ద్యమంబ్రూత మదీరితం ౨౮. శివదూతవచ శ్శ్రుత్వా యమదూ
తాభయాతురాః, యమమూచుర్మహాత్మానం భయవిస్మయశంకితాః ౨౯.
* యమదూతాః * వయంత్వదాజ్ఞయా గత్వా ధేనుకాంతం తథాఋషిం, గృహీ
త్వా త్వత్సమీపంచ నేతుకామా స్తదావయం ౩౦. శివదూతాస్తదాగత్య వార
యిత్వా తయోస్తనుం, తిరస్కృత్యభవద్దూతాన్ ప్రేషయామాసు రంతక ౩౧.
త్వమేవధర్మంజానాసి త్వమేవ ప్రభురస్యహై, వయంతద్గ్రహణేఽశక్తా స్త్వమేవా
గచ్ఛ సువ్రత ౩౨. దూతానాంవచనం శ్రుత్వా యమఃకోపసమన్వితః, జ్వలన్నివ
తదాగత్య శివదూతా నువాచహ ౩౩. పాపిష్ఠాంశ్చశివాగారం కథంనేష్యంత్య
ధర్మతః, బ్రహ్మహత్యాయుతో రాజా త్రేత శ్శాపనిపీడితః ౩౪. నేతుం కైలాస
నగరం కథంసంఘటతేఽధునా, శివదూతా యమంకోపా జ్జఘ్ను శ్శూలేన తత్క్షణాత్
౩౫. వైవస్వతో మూర్ఛితోభూత్ క్షణాత్సంజ్ఞామవాప్యచ, శతర్చనం సమాగ

మ్య యమః ప్రోవాచ ధర్మతః ౩౬. * యమః * బ్రహ్మహత్యాయుత శ్చాసౌ
ధేనుకాంతో మహాఖలః, తేత్రితస్తు గురుశాపేన పీడితఃపాపకృత్తమః ౩౭. ఏతయో
శ్చైవ సారూప్యంకథం తాపస మేవద, * శతర్చనః * ఇమౌపుణ్యతమౌ కాల విమలే
స్నానమాత్రతః ౩౮. పంపాక్షేత్రే పుణ్యతమా దేహంత్యక్త్వా విశేషతః, పంపా
క్షేత్రే పుణ్యతమే గాత్రంయస్త్యజతిక్షణాత్ ౩౯. సర్వపాపా ద్వినిర్ముక్త శ్శివసా
రూప్య మాప్నుతే, శతర్చనవచశ్శ్రుత్వా యమఃప్రాహాఽతివిస్మితః ౪౦. * యమః *
దశసాహస్రహత్యాభి ర్యుక్తో ఽసౌగురుశాపగః ౪౧. కథంయుక్తో భవత్యత్ర సంశ
యంఛేత్తుమర్హసి, విమలాఖ్యస్య తీర్థస్య మాహాత్మ్యం వదవిస్తరాత్ ౪౨.
తచ్ఛ్రుత్వాప్రేతనాథాయ ఋషిః ప్రోవాచసాదరం, * శతర్చనః * పురానామ్నా
మాలినీతి బ్రాహ్మణీ చాంగనాహ్యభూత్ ౪౩. దైవాచ్చండాలసంగేన పతితా
బంధువర్జితా, మధుపానరతా జారక్రీడాసక్తా ఖలానుగా ౪౪. అంత్యజేనయుతా
ధేనుహననంచ కరోత్యసౌ, అసంఖ్యాకా మహాధేనూ ర్హత్వా చండాలవేశ్మని
౪౫. బహుపుత్రవతీ భూత్వాక్షయరోగేన పీడితా, వార్ధకే సామహాఘోరై రోగై
స్సంపీడితాభృశం ౪౬. భర్తృపుత్రాదిభి స్త్యక్తా భిక్షాజీవవతీ హ్యభూత్, ఏవంకాలే
గతే దైవాత్ గతాభిక్షాశయా భృశం ౪౭. పంపాక్షేత్రస్య యాత్రార్థం కేచి
ద్గంతుం సముద్యతాః, తైస్సాకంప్రయయౌ సా పాపా తదుచ్ఛిష్టాన్నభోజనా ౪౮.
తే జనాః క్షేత్రయాత్రాం సద్భక్త్యా కృత్వాసుఖప్రదాం, శివంసంపూజ్యవిధివత్
ప్రయయు ర్నిజమందిరం ౪౯. మాలినీవాస మకరోత్ పంపాయాం భిక్షయాపరం,
జహౌకాలేనమహతాగాత్రంక్షేత్రేంత్యజానుగా ౫౦. మరణాత్ క్షేత్రరాజేఽస్మిన్ జాతా
విప్రకులేపునః, రూపయౌవనసంపన్నా పాతివ్రత్యపరాయణా ౫౧. పూర్వార్జితేన
పాపేన విధవాత్వ ముపాగతా, తదాప్రభృతి సానారీ తపశ్చక్రే సుదారుణం ౫౨.
బ్రహ్మచర్యవ్రతపరా శివభక్తి పరాయణా, నిత్యమారాధయన్తీశం హృదయే నియ
తేంద్రియా ౫౩. ఇత్థంసాకాల మత్యంతం యాపయామాస చాంతక, ప్రాణావసా
నసమయే మనసీత్థ మచింతయత్ ౫౪. అష్టవర్షాత్మకే బాల్యేపతిర్మమమృతోఽభ
వత్, తదాప్రభృతి వైధవ్యా త్తపసాతోషితా భవం ౫౫. విషయాణాంసుఖం
క్వాపి నభుక్తం దైవమీదృశం, ఇత్థంకాలోవ్యతీతోఽభూద్దుఃఖేన మమ హావిధే ౫౬.
ఇతిచింతాతురా సాధ్వీ ప్రాణాంస్త్యక్త్వాచ సంకటాత్, తేనదోషేణవేశ్యాభూ
ద్భవిష్యజ్జన్మని ద్విజాః ౫౭. సుందరీసుకుమారాంగీ మనసీత్థమచింతయత్, ప్రాగ్జ
న్మని మయాప్రాణత్యాగే చంచలతాకృతా ౫౮. తేనదోషేణ పుంశ్చల్యాః కులే
జాతా తిదుస్సహే, కులవృత్తిం పరిత్యజ్య కరోమితపఉత్తమం ౫౯. ఇత్యుక్త్వా

శ్రీవిరూపాక్షక్షేత్రేమక్తి ప్రదేశుభే, తుంగభద్రాతటేనారీ పర్ణశాలాం విధాయచ ౬౦. తస్యాం స్నాత్వా మహానద్యాం శుద్ధవస్త్రాన్వితాఽబలా, జటావల్కలసంవీతా భస్మరుద్రాక్షభూషణా ౬౧. తపశ్చక్రేమహాప్రాజ్ఞా శివంసంపూజ్య భక్తితః, పూర్వజ్ఞానాన్వితా నారీ తపసా దివ్యవర్చసా ౬౨ అణిమాదిమహాసిద్ధి సంయుతాదృఢనిశ్చయా, తపస్వినీం నదీతీరకృతావాసాం నిరామయాం ౬౩ దృష్ట్వాతాం మానవాస్సర్వే స్వాభీష్ట ఫలవాంఛయా, సేవాంచక్రు ర్ముదా వామాం ఫలపుష్పాక్షతాదిభిః ౬౪. ఏవంజనాః ప్రాప్తసుఖా స్తయాఽభవన్ పుత్రార్థమిత్రాగి యుతా విదేశగాః, తస్యాఃప్రభావం బహుపుణ్యకీర్తిదం శ్రుత్వాసమాజగ్ము రఖండవైభవాః ౬౫.

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే శతర్చనయమ
సంవాదే విమలాతీర్థప్రశంసాయాం మాలినీచరితానువర్ణనంనామ
పంచవింశోఽధ్యాయః. ౨౫.

---

* శతర్చనః * యోగిన్యా భక్తిమాలిన్యా వక్ష్యే తచ్చరితం శుభం, కులీనోవా జాతినీతి విహీనః పతితోపివా ౧. నారీవా పురుషోవాపి శివేసద్భక్తిభావతః, పూతాఃపాపకదంబాచ్చ ప్రాప్నువంతి పరాంగతిం ౨. తస్యాస్సేవా మకుర్వన్ యే జనా భక్తిభరాన్వితాః, సంతానసంపదః ప్రాప్య భువితే రేమిరేముదా ౩. వరాన్ లబ్ధ్వా బహూనిష్టాన్ తస్యాదర్శనమాత్రతః, జనా స్సంపూజయామాసు ర్యోగినీం భక్తిసంయుతాః ౪. ఏవంకాలే గతే తుంగభద్రాతీరే ఋషీశ్వరః, స్నానార్థమాగత స్తూర్ణంశండిలోఽహర్ముఖేముదా ౫. దదర్శ యోగినీంవేశ్యాం రుద్రాక్షాభరణై ర్యుతాం, శుభ్రాంశుకాన్వితాం సుభ్రూం భస్మచ్ఛన్నాం మనోహరాం ౬. సదాధ్యానరతా మక్షమాలాదిభి రలంకృతాం, మహాజనైః పరివృతాం సేవార్థంసముపాగతైః, చక్రే హాస్యం జనాన్దృష్ట్వా వేశ్యాం దుష్కులజామితి ౭. కిమర్థమర్చయంతీమాం జనా నీచకులోద్భవాం, నిందన్మనసితత్రస్థో దృష్టవాన్ పరమాద్భుతం ౮. ఆగమిష్యంతితాం కేచి ద్గమిష్యంతి కృతార్థినః, శండిలస్య మనోభావం జ్ఞాత్వా జ్ఞానేనయోగినీ ౯. సమాసాద్య మునిశ్రేష్ఠం శండిలం శాంతవిగ్రహా, ప్రాహ తం వినయాత్కస్మా న్మాంనిందయసి తాపస ౧౦. కిమర్థం మామనాదృత్య భాషసే త్వమనర్గళం, వేశ్యాయా వచనంశ్రుత్వా శండిలోవాక్య మబ్రవీత్ ౧౧. * శండిలః * త్వంతు వేశ్యాకులోత్పన్నా పుంశ్చలీ పాపగర్హితా, కుతస్తపః కుతోజ్ఞానం కుతోబ్రహ్మవిచారణా ౧౨. జనా మూఢధియస్సర్వే

సేవాంకుర్వంతి తేముధా, గతానుగతికోలోకో నలోకః పారమార్థికః ౧౩. ఇత్థం
విచార్యాకరవం హాస్యం త్వాం స్వైరచారిణి, ఇత్యుక్త్వా శండిలంప్రాహ వినయా
ద్యోగినీ ముదా ౧౪. * యోగినీ * ప్రాణినాం కర్మభోక్తౄణాం బ్రహ్మాణ్ కోవేత్తి
తద్గతిం, త్రికాలం యో విజానాతి సదూషయతి నోపరాన్ ౧౫. విప్రోభవతి
పూర్వస్మిన్నిదానీం పూర్వజన్మవాన్, శూద్రో విప్రత్వమాయాతి విప్రస్సంకరజన్మవాన్
౧౬. కోజానాతి నృణాం కర్మ సుఖంవా దుఃఖమేవవా, బ్రాహ్మణః పండితోస్మీతి
గర్వంత్వంమాకృథా ద్విజ ౧౭. యోగిన్యావచనంశ్రుత్వా తూష్ణీం ప్రాగాత్స్వ
మందిరం, కదాచిద్భూరినామాఽగాచ్చండాలః పుత్రకాముకః ౧౮. యోగినీం ధర్మ
నిరతాం దృష్ట్వాప్రాహాతిభక్తితః, * భూరిః * పుత్రం దేహి మహాదేవి మద్వంశస్య
వివర్ధనం ౧౯. సేవాంకరోమి మచ్ఛక్త్యా వస్త్రాలంకరణాదిభిః, అనుగ్రహం కురు
మయి సుతార్థిని తపస్విని ౨౦. ఇతిచండాలవచనం శ్రుత్వావేశ్యాతమబ్రవీత్,
* యోగినీ * అత్రాస్తిశండిలోనామ తాపసః పండితోత్తమః ౨౧. ప్రయచ్ఛపా
దుకే తస్మై వైశాఖే చర్మనిర్మితే, తేనపుణ్యేన తేపుత్రో జాయతే సుగుణాకరః
౨౨. ఇత్యుక్తస్తాంప్రణమ్యాసౌ చండాలో భూరినామకః, సుచర్మణాఽకరోద్దివ్య
మృదులోపానహౌ ముదా ౨౩. వైశాఖేమాసి సంప్రాప్తేసూర్యసంతప్త భూతలే,
ఆదాయోపానహౌ భూరి శ్శండిలస్యాశ్రమా ద్బహిః ౨౪. నిధాయప్రయయౌ
శీఘ్రం యోగిన్యావచనం స్మరన్, బహిస్స్నానార్థ మాగత్య పాదుకే సందదర్శ
హ ౨౫. మృదులే చర్మరచితే శండిలో మునిసత్తమః, ఉపానహౌగృహీత్వాసౌ
సంతోషేణా బ్రవీదిదం ౨౬. కేనవానిర్మితే హ్యేతే చార్మణే మృదుపాదుకే,
తస్యపుణ్యసమం నాస్తి సఏవసుకృతీ పుమాన్ ౨౭. సశ్లాఘంపాదుకేన్యస్య పాదౌ
సంతప్తవాలుకే, మార్గేసంచారమకరో త్తస్యపుణ్య మనుస్మరన్ ౨౮. ఇత్థంబ
హుతిథే కాలే గతే వత్సరమాత్రకే, తయోఃపాదుకయోః ప్రీతి శ్శండిలస్యమహత్య
భూత్ ౨౯. ప్రాణావసానసమయే న్యస్యపాదుకయో ర్మనః, దైవేనప్రేరిత స్స
ద్యోజహౌ ప్రాణాంస్తదంతికే 30. తేనదోషేణ చండాల వంశేజాత స్సశండిలః,
భూరినామ్న్యంత్యజే విప్రః పూర్వదోషేణబాధితః 3౧. చింతయామాస చండాల
గర్భే దుర్గంధదుస్సహే, * శండిలః * అహో చండాలతామేఽభూ ద్విచిత్రా
కర్మణాంగతిః 3౨. పూర్వేహం తపతాంశ్రేష్ఠో జ్ఞానీవక్తా హితాహితం, యోగినీ
దూషణా జ్ఞాతపాపా దంత్యజగర్భగః 33. దుఃఖితోహం క్వగచ్ఛామి హాకష్టం
మమసంచితం, పాదుకేన్యస్యమే ప్రాణా గతా స్సర్వేపిబాధితాః 3౪. అంత్యకాలే
తు యంభావం స్మరంతివిబుధాఅపి, ప్రాప్నువంతిచ తద్భావ మితివేదవిదోవిదుః

౩౫. అనుభూతా మయానీచజన్మతా కింకరోమ్యహం, ఇతి సంచిన్త్యసంచిన్త్య బహి ర్నిర్గమనే మతిః ౩౬. నాభూత్తస్య మహాశ్లేస్తు జననీ భృశ దుఃఖితా, వేదనా మాప గర్భస్థశిశునా ప్రాణఘాతినా ౩౭. తిర్యగ్గర్భనిపతితో నని ర్యాతో బహి శ్శిశుః, స్మృత్వాస్మృత్వా పురావృత్తం శండిలో బహుదుఃఖితః ౩౮. తిర్యగ్గతో భూత్తద్యోనిద్వారస్య కలుషాకృతేః, తద్దృష్ట్వాభూరినామాసా యోగినీంప్రాప దుఃఖితః ౩౯. సాష్టాంగంప్రణిపత్యాగ్రే రుదన్వాక్య మభాషత, * భూరిః * భార్యా మేదుఃఖసంతప్తా ప్రాప్తాసాగర్భవేదనాం ౪౦. తస్యాఃపంచదినానీ గతాని పరమా ర్థదే, ప్రాణదానంకురుశివే భార్యాయా నందనస్యచ, ౪౧. తేనసంతోషితశ్చా హం భూయాం దేవి తథాకురు, తచ్ఛ్రుత్వా యోగినీప్రేమ్ణా చండాలస్య గృహం యయౌ ౪౨. శండిలం గర్భగంస్మృత్వా ప్రోవాచ వినయాన్వితా, కిమర్థం వేద నామస్యాః కరోషి కులపాంసన ౪౩. యాహిగర్భాద్బహి స్త్వంప్రవం చండాలస్యవశం గతః, పూర్వార్జితేన దోషేణ జాతోఽస్యాంత్యజవేశ్మని ౪౪. పోషయిష్యామి పయసా గవాంత్వాం జన్మకశ్మలం, ఇత్యుక్త్వా యోగినీ ప్రాహ చండాలం భూరినా మకం ౪౫. * యోగినీ * పోషయామ్యంశిశుం ధేనుపయసాఽన్యగృహే ంగత్స్యజ, భవత్యయంగతప్రాణో హ్యేతస్యాః క్షీరసేచనాత్ ౪౬. ఇత్యాజ్ఞప్యాగ్రిమం(సాప యోగినీ దుఃఖహారిణీ, ఉదభూద్బాలకో గర్భా ద్దివ్యసుందరవిగ్రహః ౪౭. ముము దేఽసాభూరినామా దృష్ట్వా నందనముత్తమం, నామకర్మాకరోత్తస్య నిత్య యోగీతి సజ్జనైః ౪౮. అన్యగేహేశిశుం భూరీ ররక్ష పయసాగవాం, వవృధేసొ మహాబాలో శుక్లచంద్రఇవామలః ౪౯. తంయోగనిరతం దృష్ట్వా దంపతీ ముదమాపతుః, * సూతః * నిత్యం సదాచారరతశ్చ యోగీ వేదార్థవాదీ ద్విజపుంగవోపి, పురా కృతేనాఘచయేన దుర్గతిం ప్రాప్నోత్యహంభావతయా మనుష్యః ౫౦. *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే శతర్చనయమ సంవాదే విమలాతీర్థప్రశంసాయాం యోగినీనియోగేన శండిలస్య చండాలజన్మప్రాప్తి ర్నామషడ్వింశోఽధ్యాయః, ౨౬.

విగ్రః * శతర్చనః * కదాచి ద్భూరినామాసా కార్యాద్గ్రామాంతరం గతః, మనాద్భూహ్వాయ చ్చిత్రసేనో రాత్రౌ జాగరణంప్రతి ౧. తచ్ఛ్రుత్వా భూరిభార్యాఽ బ్రవీత్ చింతాకులిత మానసా, అహో మేదుఃఖమాపన్నం కోజాగర్తి మమాజ్ఞ కుతస్త్వపః ౬ మత్సుతోభూ న్నిత్యయోగీ జాతమాత్రో నకార్యకృత్, రాజాదండ

యతి క్షిప్రం యస్యాజ్ఞాం లంఘయేన్నరః ౩. ఇతిచింతాతురాదీనా స్వసుతంప్రాహ
యోగినం, రాజాజ్ఞాకారిణ స్సర్వే వయంతదుపజీవినః ౪. యయాతే జనకఃకా
ర్యాద్గ్రామాంతర మలంసుత, భటేనాన్వేషితోరాజ్ఞ స్సోఽపినాస్తిహిమద్గృహే ౫.
కింకరోమి క్వగచ్ఛామి కదాపశ్యామి మత్ప్రియం, ఇత్థంతాంజననీం శోకసంతప్తాం
సాంత్వయన్గిరా ౬. నిత్యయోగీ ప్రాహముదా దేహ్యాజ్ఞాం కార్యసాధనే, గమి
ష్యేఽహం మయాయద్యత్కార్యం తద్బ్రూహిమాచిరం ౭. సుతస్యవచనం శ్రుత్వా
జననీ ప్రాహసుస్మితా, ఇదానీంజారచోరాశ్చ సంచరంతి నిశిద్రుతం ౮. తద్వార
ణార్థం త్వంరాత్రౌ యామత్రయమనన్యధీః, సంచరస్వ పురగ్రామవీథీషు కృతజాగరః
౯. ప్రభాతేనిలయం సమ్య గాగచ్ఛ ప్రియనందన, ఇత్యాజ్ఞప్తో నిత్యయోగీ జగామ
నగరంప్రతి ౧౦. వీథీషువీథీషుచరన్ సయోగీ రాత్రౌసదానందరతః పరాత్మదృక్,
ఉచ్చైరిదంప్రాహ జనాన్ శరీర ధర్మాశ్రితాన్ చోరవిటాభిధాన్ సుధీః ౧౧. యామే
ప్రాథమికేరాత్ర్యాః ప్రాహవీథీషు సంచరన్, * నిత్యయోగీ * మాయయామోహి
తా స్సర్వంమన్యంతే భావమాత్మనః ౧౨. విచారేనాస్తికోప్యస్య తస్మాజ్జాగృత
జాగృత, మాతానాస్తి పితానాస్తి నాస్తిబంధుసహోదరాః ౧౩. అర్థోనాస్తి
గృహంనాస్తి తస్మాజ్జాగృతజాగృత, తృతీయేతు పునఃప్రాహ చరన్వీథీషు నిర్భయః,
అజ్ఞానరూపతమసా హ్యావృతంభువన త్రయం ౧౪. జ్ఞానసూర్యోదయో నాభూత్
తస్మాజ్జాగృత జాగృత, ఇత్థంయామత్రయం యోగీ సంచరన్ స్వగృహంయయౌ
౧౫. తస్యాంరాత్ర్యాం చిత్రసేనో జాగ్రతో నిత్యయోగినః, యామత్రయోదితాం
వాణీం శ్రుత్వాశ్చర్య సమన్వితః ౧౬. చింతయామాసమనసా కోఽసౌ తాపసపుంగ
వః, నోచేదీదృగ్జ్ఞానధియా కోవదత్యర్ధరాత్రకే ౧౭. ఇత్థంరాత్ర్యాం వ్యతీతాయాం
చిత్రసేనో మహామతిః, పరేద్యుః ప్రాతరాగత్య సభాంమంత్రిణమబ్రవీత్ ౧౮.
* చిత్రసేనః * పూర్వేద్యురర్ధరాత్ర్యాంతు పురేజాగర్తి యఃపుమాన్, తమా
నయ మహాప్రాజ్ఞ తేనమేకార్యమస్తిహి ౧౯. రాజ్ఞోవచనమాకర్ణ్య మంత్రీ
చండాలసద్మని, భూరింవిచారయామాస కోఽసౌ జాగరితోనిశి ౨౦. మంత్రిణో
వచనం శ్రుత్వా చండాలీభయసంయుతా, ప్రాహ నమ్రధియాస్వామిన్ మత్పుత్ర
శ్చ మమాజ్ఞయా ౨౧. గ్రామసంచార మకరోద్రాత్ర్యాం యామత్రయంప్రభో,
బాలోఽసావతినిద్రాళుః క్షంతవ్యం మమసాహసం ౨౨. చండాలీవచనం శ్రుత్వా
మంత్రీప్రాహాతివిస్మితః, కుతాస్తితే సుతోరాజా తమాహ్వాయతి సత్వరం ౨౩.
శీఘ్రమానయ తేపుత్రం కార్యం తన్నికటేఽస్తిహి, ఇత్యుక్తామంత్రిణాసాతు పుత్రమా
హ్వాయయత్నతః ౨౪. ప్రేషయామాస భవనం చిత్రసేనస్యభూపతేః, సభాయాం

దదృశేరాజా యువాన మతిసుందరం ౨౫. మీలితాక్షం మహానందమగ్నం నిశ్చ
లమానసం, తేజస్వినం మహాప్రాజ్ఞం దృష్ట్వానందపరిప్లుతః ౨౬. తపస్వినముదా
రాంగం బ్రహ్మతేజోమయం వరం, ఉవాచమధురాంవాణీం చిత్రసేనో నయాన్వితః
౨౭. కోభవాన్ దృష్టతత్త్వార్థః ప్రచ్ఛన్న ఇవ పావకః, కా జాతిః కుత్రసంస్థానం కస్తా
తోజననీచకా ౨౮. త్వద్రూపదర్శనా త్సద్య స్సంతోషోజాయతేధ్రువం, చిత్ర
సేనవచశ్శ్రుత్వా నిత్యయోగీతదాబ్రవీత్ ౨౯. మద్వృత్తం నైవజానామి జాతిగో
త్రాదికంనహి, యోగినీవర్తతే తుంగభద్రాతీరే తపస్వినీ ౩౦. తామానయ
మహారాజ త్వత్సందేహో వినశ్యతి, నిత్యయోగి వచశ్శ్రుత్వా రాజాఽమాత్యము
ఖ్యాబ్రవీత్ ౩౧. * రాజా * తుంగభద్రాతటేరమ్యే స్థితాంతాం యోగినీంశుభాం
సత్వరం త్వంసమాహూయ సభాస్థానం ప్రవేశయ ౩౨. ఇతిరాజ్ఞోవచ శ్శ్రుత్వా
వేశ్యాంమంత్రీ తపస్వినీం, ఆనయామాస సహసా చిత్రసేనాఽఽలయంముదా ౩౩.
తాందృష్ట్వా నవహేమాభాం యోగినీంయోగసంస్థితాం, ప్రత్యుత్థానాదికంకృత్వా
సాష్టాంగం ప్రణనామహ ౩౪. రాజాఽఽహ యోగినీంవేశ్యాం భక్తిభావేన సంయు
తః * చిత్రసేనః * నిత్యయోగీ మహాప్రాజ్ఞః కఃపుమాన్ వదవిస్తరాత్ ౩౫.
త్వంతుధర్మపరా నిత్యం త్రికాలజ్ఞాన సంయుతా, ఇతిరాజ్ఞోవచశ్శ్రుత్వా యోగినీ
ప్రాహ విస్తరాత్ ౩౬. అయంశండిలనామాఽభూ త్పూర్వస్మిన్ జన్మనిప్రభో, ప్రా
ణావసానసమయే దోషేణాఽంత్యజతాం గతః ౩౭. అయంయోగీశ్వరో జ్ఞానీ శివధ్యా
నపరాయణః, విధిర్నూనమసంహార్యః ప్రాణినాంపృథివీపతే ౩౮. యంయంస్మృ
త్వా త్యజత్యంతే కళేబర మనన్యధీః, తంతందేహం సమాప్నోతి పురుషో భావనా
బలాత్ ౩౯. తస్యావచనమాకర్ణ్య రాజాఽభూ ద్విస్మయాన్వితః, దేహినాంకర్మజా
తానాం గహనాకర్మణోగతిః ౪౦. అజ్ఞానాదనయాసద్య స్తరిష్యామ్యుత్కటంతమః,
ఇతినిశ్చిత్యమనసా యోగినీంప్రాహ భూపతిః ౪౧. మాంపునీహి జగద్ధాత్రి రాజ్య
భారేణగర్వితం, విషకల్పాన్హివిషయాన్ భుంజానం నిరయార్తిదాన్ ౪౨.
త్వాంవినా నహిమేరక్షాకరణే జ్ఞానదేశివే, ఇతిస్తువంతం రాజానం యోగినీప్రాహ
సాదరం ౪౩. * యోగినీ * అత్రైవపంపాక్షేత్రే జాంబవతేశ్వరసన్నిధౌ, విమలా
ఖ్యం తీర్థమస్తి సర్వాఘహారమిష్టదం ౪౪. తస్మిన్ స్నానేన సర్వేషాంముక్తిర్భవతి
శాశ్వతీ, అనుభూతం ప్రవక్ష్యామి తన్మాహాత్మ్యంప్రమాణతః ౪౫. మాతాపంపా
పితాపంపా సర్వసంపత్ప్రదాయినీ, అత్రవాసేన మర్త్యానాం మూఢానామపిసద్గతిః,
* శతర్చనః * ఇతితస్యావచ శ్శ్రుత్వా చిత్రసేన స్సవిస్మయః ౪౬. తయాసాక
మగాత్తూర్ణం భక్తిభావసమన్వితః, నిత్యయోగిభూరిన [illegible]చండాల స్తస్యసుందరీ ౪౭.

ఏతేమదాశ్రమంభక్త్యా సమాజగ్ముః పరంతప, మాంప్రాహ వినయాద్వేశ్యా
యోగినీజ్ఞానసంయుతా ౪౮. యోగిన్యావచనం శ్రుత్వా అహమప్యబ్రవంయమ,
రాజానం భూరిచండాలం చండాలీంసిత్యయోగినం ౪౯. ఏతాన్ పునీహివిప్రేంద్ర
తీర్థస్యాస్య నిమజ్జనాత్, తారయస్వమహాభాగ నిరయాద్దుఃఖసాగరాత్ ౫౦.
విమలాఖ్యేమహాతీర్థే కురుధ్వం స్నానముత్తమం, తేనవోవిమలాముక్తి ర్భవత్యేవ
నసంశయః ౫౧. ఇతిమద్వచనాత్సస్నుస్తీర్థేవిమలసంజ్ఞకే, అమరత్వమభూత్తేషాం
దేవసంఘైస్సుపూజితం ౫౨. తత్రభుక్త్వాఖిలాన్భోగాన్ అంతేతే శివమందిరే,
ముక్తాఃక్రీడంతి సతతం నిరీశేశంకరస్యచ ౫౩. తేప్రతస్యధేనుకాంతస్య తథాముక్తి
రజాయత, * క్షేత్రపాలః * శతర్చనఋషేర్వాక్యం శ్రుత్వావైవస్వతస్తదా ౫౪.
విచ్ఛిన్నసంశయో భూత్వాజగామ నిజమందిరం ౫౫. విమలాతీర్థమాహాత్మ్య మే
వం సంప్రాప్తవానహం, అత్రస్నాత్వా ఋషింనత్వా గచ్ఛామ శ్శివమందిరం ౫౬.
* సూతః * యఇదంపుణ్యమాఖ్యానం శృణోతిశ్రావయత్యపి, తస్యముక్తిర్భవే
త్సత్యంశివస్యవచనం యథా ౫౭. తేక్షేత్రపాలస్యగిరా సుభక్త్యా స్నాత్వామతే
తాపస మర్చయిత్వా, పురోయయు ర్జాంబవతేశ్వరస్య సేవాసమాకృష్టవి
శుద్ధభావాః ౫౮. * * * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే శతర్చనయామ
సంవాదే విమలాతీర్థమాహాత్మ్యే చిత్రసేన, భూరి, చండాలాదీనాం శివ
లోకప్రాప్తికథనంనామసప్తవింశోఽధ్యాయః.

* సూతః * తతోజాంబవతేశస్య క్షేత్రంప్రాప్యమహర్షయః, క్షేత్రపాలం
సమావీక్ష్య భక్తినమ్రధియాబ్రువన్ ౧. * ఋషయః * కథంనామాభవ జ్జాంబ
వతేశ్వరఇతిప్రభో, విచిత్రమిద మాఖ్యానం బ్రూహిత్వం శిష్యవత్సల ౨. త్వత్త
స్సర్వమిదంజ్ఞాత్వాతరిష్యామో ద్యసంసృతేః, ఇతితేషాంవచ స్సమ్యగ్జ్ఞాత్వాలోచ్య
యథామతి ౩. అఘోరాస్యస్య మాహాత్మ్యంవక్తుం సముపచక్రమే * క్షేత్రపాలః *
పురాసీద్భువిపౌలస్త్యో రావణో లోకరావణః ౪. తప్యమానంచతేనేదం నలేభే
నిర్వృతిం జగత్, జగత్క్షేమం చింతయతో బ్రహ్మణో నాసికాంతరాత్ ౫. ఋక్ష
రూపధరఃకశ్చి దగ్రత స్సమజాయత, తందృష్ట్వా భీషణాకారం ఋక్షరూపధరంవిధిః
౬. విస్మయంపరమంలేభే తదుత్పత్తింవ్యచింతయత్, అయంజృంభారవాజ్జాత స్తస్మా
జ్జాంబవ దాహ్వయః ౭. ఇత్యుక్త్వా పద్మజ స్తస్యబలంవీక్ష్య సవిస్మయః, పుత్రమా

లింగ్యహార్షేణ ముమోచానందజం జలం ౮. జాంబవాన్ పితరందృష్ట్వా ప్రోవాచ ప్రణిపత్యతం * జాంబవాన్ * సృష్టస్త్వయాహతస్తాత పరమానందనిర్భర ౯. అద్వితీయస్వరూపోఽహ మృక్షాకృతి రకల్మషః, మయికార్యంకిమస్తీశ దాతు మాజ్ఞా మిహార్హసి ౧౦. ఉవాచేత్థంజాంబవంతం బ్రహ్మా కాలోచితంవచః, త్వజ్జన్మనా సుఖ మభూల్లోకానాం వచ్మికారణం ౧౧. లంకాయాంరావణోనామ మద్దత్తవరదర్పితః, తేనేదంముఖితం సర్వభువనం సచరాచరం ౧౨. మనుష్యేణ మృతిస్తస్య కల్పితా పూర్వమేవహి, త్రేతాయాం తద్వధార్థం శ్రీ రామనామాజనిష్యతి ౧౩. సహాయార్థం తస్యజాత స్త్వం భల్లూకస్వరూపతః, మహాబలయుతస్త్వంహి చిరాయుష్మాన్ భవిష్యసి ౧౪. హేమకూటాద్వాయవ్యదిశి వర్తతే దివ్యకాననం, తద్గత్వా శ్రీ విరూపాక్షధ్యానం కురు మహామతే ౧౫. తేనతేసిద్ధయస్సర్వా స్సమేష్యంతి గిరీశతః, పితుర్వాక్యం సమాకర్ణ్యజాంబవాన్ ప్రయయౌముదా ౧౬. దదర్శపురతోదివ్యం క్షేత్రరాజం మనోహరం, సాలతాలసమాకీర్ణం జంబూకుంజవిరాజితం ౧౭. మందారైఃపారిజాతైశ్చ బిల్వైరామ్రాతకైరపి, వ్యాప్తంకూరమృగై ర్వేణునాదభాసుర మిష్టదం ౧౮. సర్వర్తుగుణసంపూర్ణం సర్వానందకరం వనం, తత్రజంబూనికుంజేషు కృతావాసోజతేంద్రియః ౧౯. మాసీజంబూఫలాహార స్తపఃకుర్వ న్నహర్నిశం, అనుజ్ఞయాథ చండస్య గణపం వీరసంజ్ఞకం ౨౦. భద్రాం హైమవతీంకాళీం విరూపాక్షందయానిధిం, సమభ్యర్చ్యతదాదేవం ప్రదక్షిణ మథాకరోత్ ౨౧. సర్వేంద్రియాణిసంయమ్య నివేశ్యమనఆత్మని, భావయ న్పరమాత్మానం హేమకూటాధివాసినం ౨౨. నిత్యంప్రదక్షిణంచక్రే క్షేత్రం తత్పంచయోజనం, అదృష్టపూర్వంకేనాపి క్షేత్రంతపసితిష్ఠతా ౨౩. ఋక్షరాజే తపస్తప్తే వర్షాణామయుతం గతం, దృష్ట్వాతాం తపసోవృత్తిం తస్యజాంబవతో ద్విజాః ౨౪. భైరవో వీరగణపో విస్మయంపరమం గతౌ, జాంబవాన్యోగమాస్థాయ స్థాణువన్నిశ్చలోఽభవత్ ౨౫. తత్రోత్థయా తపోవహ్నిజ్వాలయా త్రిజగత్తదా, బాధితంవ్యాభవత్సద్యః ప్రాణిపీడనపూర్వకం ౨౬. తతఃప్రసన్నో భగవాన్ శంకరఃకరుణాకరః, ఆవిరాసీ జ్జగన్నాథః స్త్రితముగ్ధేందుశేఖరః ౨౭. ప్రసన్నంతంవిరూపాక్షం కరుణాకర మవ్యయం, దృష్ట్వా హర్షాశ్రునయన స్సాష్టాంగం ప్రణిపత్యచ ౨౮. హర్ష గద్గదయావాచా స్తోతుం సముపచక్రమే, నమస్తే హేమకూటేశ విశ్వేశ్వరనమోస్తుతే ౨౯. నతాఖిలసురాధీశ పరబ్రహ్మన్ నమోస్తుతే, నబ్రహ్మణా నశక్రేణ నాన్యైరపి దిగీశ్వరైః ౩౦. యద్రూపంశక్యతే ద్రష్టుం తస్మైత్రసర్వాత్మనేనమః, విరూపాక్షేతియన్మంత్రం చతురక్షర పూర్వకం ౩౧. యఃపఠేత్సతతంభక్త్యా సయాతిపరమాంగతిం, పంచాక్షరీస

మానాస్తి భూలోకేముక్తిదాయినీ ౩౨. గాయంతికిన్నరా యస్యా దివ్యగాథాంస
నాతనీం, తస్మైనమోమహేశాయ సామగానప్రియాయచ ౩౩. అనాదిపరమం
తత్త్వమ వ్యక్తం పరమ స్వరాట్, యఏకస్సర్వభూతాత్మా పాహిమాం కృపయా
శివ ౩౪. త్వన్మయంచజగత్సర్వం దేహిమే విపులంబలం, త్వద్ధ్యానంమోక్షదం
పుంసాంత్వమేవ పరమపదం ౩౫. స్తుతింజాంబవతశ్శ్రుత్వా విరూపాక్ష స్తమబ్రవీత్,
* విరూపాక్షః * వరంవరయభద్రంతే వాంఛితార్థం దదామితే ౩౬. త్వత్సమో
నాస్తిభూలోకే తేజసాతపసాపివా, భక్త్యార్తినాశనాయైవ విచరామి మహీతలే ౩౭.
శంభోర్వచనమాకర్ణ్య జాంబవాన్పునరబ్రవీత్, * జాంబవాన్ * యదితుష్టోసిదే
వత్వం కల్యాయుర్దేహిమేశివ ౩౮. బలంతేజః క్షమాం ధైర్యం గాంభీర్యమతిసా
హసం, సర్వత్రజయశీలత్వం దేహిమేపరమేశ్వర ౩౯. జాంబవద్వచనం శ్రుత్వా
ప్రోవాచపరమేశ్వరః, * శ్రీవిరూపాక్షః * కృతేదేవహితార్థాయ విష్ణుర్వామన
రూపభృత్ ౪౦. త్రివిక్రమావతారేణ బలింనిర్బంధయత్యసౌ, త్రిభిః పదైర్జగత్సర్వ
మాక్రమిష్యతి తేజసా ౪౧ తస్యప్రదక్షిణం కర్తుం యత్నంకురుమహామతే, తేన
తే కీర్తిరమలా లోకేఖ్యాతిం గమిష్యతి ౪౨. బలంతేవిష్ణుకృపయా వర్ధతేభువి
విస్తృతం, త్రేతాయాంకోసలేంద్రస్య రామస్యాక్లిష్టకర్మణః ౪౩. దశగ్రీవవధో
ద్యోగే సాహాయ్యం చకరిష్యసి, తేనచక్రభృతాభూయ స్సంప్రీతోద్వాపరేయుగే
౪౪. తాంత్రీశోభనసియుద్ధేత్వం మణిహేతో శ్శివంకర, త్వంకలౌసుమహాకా
యో భగవద్భక్తిమావహన్ ౪౫. ఖ్యాతింగమిష్యతి భవాన్ యావదాచంద్ర
తారకం, విరూపాక్షవచశ్శ్రుత్వా జాంబవా న్వాక్యమబ్రవీత్ ౪౬. బహుకాలమి
హావాసం కృత్వా సిద్ధింగతో హ్యహం, తస్మాన్మదాఖ్యయాక్షేత్రం భూయా
త్త్వత్కృపయావిభో ౪౭. త్వద్భక్తిమచలాందేహి యావజ్జన్మ మహాప్రభో, ఇత్యు
క్తస్సశివః ప్రాహ జాంబవంతం మహాబలం ౪౮. * శ్రీశివః * మత్తస్సర్వవరాన్
లబ్ధ్వా త్వదభీష్టార్థదాయకాన్, సుఖంతిష్ఠ మహాప్రాజ్ఞ సర్వబాధావివర్జితః ౪౯.
త్వన్నామభూయాత్ క్షేత్రస్య మదావాసహితస్యచ, ఇత్యుక్త్వావాస మకరోత్
సర్వదేవైర్నమస్కృతః ౫౦. తస్మాజ్జాంబవతక్షేత్ర మితిలోకేషుగీయతే, వర్తతేఽ
ద్యాపి గౌరీశః పరివారేణ సంయుతః ౫౧. * సూతః * దత్త్వావరాన్ జాంబవతో
మహేశః స్థితస్సతాం సద్గతిలబ్ధయేముదా, భక్త్యావిరక్త్యా భజతామభీష్టం దదాతి
భద్రావదనాబ్జభృంగః ౫౨. * * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే విరూపాక్షేణ
జాంబవతో వరప్రదానంనామ అష్టావింశోఽధ్యాయః. ౨౮.

* ఋషయః * తతః కిమకరోత్తస్మిన్ జాంబవాన్యోగమాస్థితః, కృతవాన్యత్రవసతిం విరూపాక్షో దయానిధిః ౧. ఏతత్సర్వం వదాస్మాకం మాహాత్మ్యం శంకరస్యతత్, * క్షేత్రపాలః * శ్రుత్వా వరాన్విరూపాక్షాజ్జాంబవాన్ బలసంయుతః ౨. చచారక్షేత్రరాజేఽసౌ పశ్యంస్తత్రస్థయోగినః, సిద్ధానృషిగణానూర్ధ్వబాహూన్ పాదైకసంస్థితాన్ ౩. కృత్వా తేషాం నతిం వీరః పునర్దర్శనకాంక్షయా, యయౌసుదూరమధ్వానం దదర్శ పురతో వనం ౪. సాలతాలసమాకీర్ణం వేణుగుల్మైర్విభీషణం, వ్యాఘ్రోలూకరవైర్భిన్నం సర్పవృశ్చికసంకులం ౫. తమసాచ్ఛన్నమత్యంత మరణ్యం కంటకావృతం, ప్రయయౌధైర్యమాలంబ్య జాంబవాన్ దుర్గముద్భుతం ౬. అశృణోద్రోదనంతత్ర కన్యాయా దైన్యపూర్వకం, కేనాపిపురుషేణైవ తాడ్యమానా ముహుర్ముహుః ౭. రుదంతీప్రార్థయంతీసా వందయంతీ మహేశ్వరం, ఆశ్చర్యంమన్యమానోఽసౌ సమీపం జాంబవాన్యయౌ ౮. రాక్షసంభీషణాకారం దదర్శపురతోఽద్భుతం, కేశాన్ధృత్వాచ కన్యాయా శ్శిరశ్ఛేదోద్యతం క్రుధా ౯. ఉక్తవాన్రాక్షసః కన్యాంముగ్ధేలజ్జాం పరిత్యజ, రమస్వత్వం మయాసార్ధం నోచేత్ప్రాణాన్ హరామ్యహం ౧౦. భద్రేభోగాన్ మనోజ్ఞాంస్తే దదామి బహుసౌఖ్యదాన్, భవామికామరూపోఽహం యస్మిన్ప్రీతిరభూత్తవ ౧౧. త్యజభద్రేమనోజాడ్యం స్త్రీణాం యౌవనమధ్రువం, కురుప్రీతింమయిసదా భుక్త్వాభోగాన్ యథేప్సితాన్ ౧౨. నోచేత్త్వాంతిలశశ్ఛిత్వా పాస్యామి రుధిరంబహు, ఇతిబ్రువాణందైత్యేంద్ర మువాచ భృశదుఃఖితా ౧౩. * కన్యకా * రాక్షసాధమదుర్బుద్ధే వదసీత్థంసకల్మషం, దాస్యేప్రాణానపి క్రూర నస్పృశేయంనిశాచర ౧౪. పరస్త్రియం బలాద్భుంక్తేయ స్తస్యనరకంధ్రువం, ఇత్థముక్తవతీంనారీం విలపంతీం ముహుర్ముహుః ౧౫. యాచమానాంరక్షితారం చతుర్దిక్షు ప్రధావతీం, విలోక్యజాంబవాన్ సాధ్వీం క్రూరంరాక్షసపుంగవం ౧౬. సంహారేయత్నమకరోత్ ఋక్షరాజః ఖలస్యసః, శనైస్సమీపమాగత్య ముష్టినైనమతాడయత్ ౧౭. తాడ్యమానఃఖలఃక్రోధాన్నారీంత్యక్త్వాఽబ్రవీదిదం, * రాక్షసః * రేరేవానరదుష్టాత్మన్ ప్రాణేప్సావాశాపి తేనకిం ౧౮. ఆహరిష్యేశిరఃకాయాద్వృక్షాత్ఫలమివక్షణాత్, ఇత్యుక్త్వాఖడ్గమాదాయ జాంబవంతంజఘానసః ౧౯. జాంబవాన్ముష్టిఘాతేన తాడయామాస తచ్ఛిరః, వమన్రుధిరమత్యంతం రాక్షసః పతితో భువి ౨౦. ఘోరాస్యోదీర్ఘనిశ్వాసః పీడితో మరణంగతః, తస్యకాయాత్సముద్భూత శ్శివవేషధరోఽమలః ౨౧ రుద్రాక్షమాలాభరణో భస్మరేఖాన్వితః పుమాన్; స్వర్ణకాంత్యాసమరుచి శ్శివదూతగణైర్వృతః ౨౨. దివ్యతేజోమయ శ్శ్రీమాన్ దివ్యసుం

దరవిగ్రహాః, దృష్ట్వావిస్మయమాపన్నో జాంబవానిదమబ్రవీత్ ౨౩. *జాంబవాన్*
కస్త్వంరాక్షసరూపేణ స్థితోఽసి గహనేవనే, కస్మాన్ముక్తిరభూద్దేహాత్ ఆసురాద్వద
పూరుష ౨౪. మోదమేష్యతిమే చేతః శివవేషస్యదర్శనాత్, * శివకింకరః *
త్వయాఽహంతారితస్సద్యో దానవాజ్జన్మనః ప్రభో ౨౫. సాధూనాందర్శనాదేవ
ముక్తిర్భవతి శాశ్వతీ, త్వయాతాడనమాత్రేణ సద్యోముక్తిరజాయత ౨౬. భవా
దృశానాంసంగస్తు భవేజ్జన్మనిజన్మని, వక్ష్యేమద్వృత్తమఖిలం శ్రోతౄణాం పరమా
ద్భుతం ౨౭ పురాశివాలయేపార్శ్వే సేవావృత్త్యాంనియోజితః, నిత్యోత్సవాదికృ
త్యేషు నైవేద్యాదిషు బుద్ధిమాన్ ౨౮. ఏవంకాలేగతే తత్ర కుటుంబభరణాయవై,
దేవస్వంహృతవాన్ సాధో ధనధాన్యాదికంబహు ౨౯. ధర్మాధికారిమాందృష్ట్వా
చౌర్యవృత్తికరంనరం, శాపాచ్ఛాపమదాత్క్రుద్ధో "రాక్షసోభవ దుర్మతే ౩౦.
బహుకాలమరణ్యేషు సంచరన్ క్షున్నిపీడితః, పిశాచానువృతో నిత్యం బ్రాహ్మణాది
విహింసకః" ౩౧. శాపవాక్యంసమాకర్ణ్య పతిత్వా పాదయోరహం, దయాంతస్య
ప్రార్థితవాన్ దుఃఖదావాగ్నిపీడితః ౩౨. విశాపందేహిమేదేవ కృపయాపరిపాల
య, దీనవాక్యం సమాకర్ణ్య ధర్మకృత్ప్రాహ మాంవిభో ౩౩. సప్తకల్పావధిత్వ
రాక్షసత్వం భవేదిహ, పంపాక్షేత్రేసంచరన్వై రాక్షసత్వేన దుర్మతే ౩౪. యదా
త్వంబ్రాహ్మణీం కన్యాం హర్తుమిచ్ఛసివై ద్విజ, తదాజాంబవతో దివ్యదర్శనంచ
భవిష్యతి ౩౫. హనిష్యతి శిరఃకాయా జ్జాంబవాన్ముష్టిఘాతతః, తదాముక్తిర్వా భవి
తా తవనాస్త్యత్ర సంశయః ౩౬. తావత్కాలంరాక్షసత్వం భుంక్ష్వ ఘోరాటవీ
తలే, ఇత్యుక్తోఽహం ధర్మకృతా రాక్షసత్వంచ ధారయన్ ౩౭. సంచరన్నటవీంస
ర్వాం మనుజాన్భక్షయన్ క్షుధా, కృత్వావసతిమత్రైవ బలాదాహృత్యకన్యకాం ౩౮.
ఏనాంబ్రహ్మకులే జాతాం పీడయన్నాస మత్రహి, దైవేనదర్శనంమేఽభూ త్తవ
వానరసత్తమ ౩౯. ముక్తోఽహం రాక్షసాద్దేహాత్ తాడనేనైవవానర, అనుజ్ఞాందేహి
గచ్ఛామి కృపయా శివమందిరం ౪౦. భక్తానాం దర్శనాచ్ఛంభోః పదంహిసులభం
ప్రభో, *క్షేత్రపాలః*ఇతినత్వాజాంబవంతంశివదూతైస్సమన్వితః॥౪౧. యయౌకైలాస
నగరంక్షేత్రస్యాస్య ప్రభావతః, క్షేత్రస్థసర్వజంతూనాం ముక్తిర్భవతి శాశ్వతీ ౪౨.
తస్మాదస్యప్రభావంచ యుష్మభ్య మవదంద్విజాః, కిపునశ్శ్రోతుకామాశ్చ ప్రసన్నా
నంద నిర్భరాః ౪౩. * సూతః * యదార్క్షసో జాంబవతావిముక్తః శివంజగామా
మరతుల్య సుందరః, క్షేత్రస్యకింవచ్మి ఫలంవిశుద్ధం దదాత్యహోమామకృతినాంచ
ముక్తిం ౪౪.	*	*	*	*

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే జాంబవతా శివసేవక
ద్విజ రాక్షసత్వ మోచనంనామైకోనత్రింశోఽధ్యాయః ౨౯.

క్షేత్రే మహాత్మానః సంతివిజ్ఞానమూర్తయః, స్థైరవాస్సంచరిష్యంతి క్షేత్రేఽస్మిన్ శంభుచోదితాః ౨౮. తపస్వినీంసత్సమాధి నిర్జితాఖిలమోహనాం, ఆశుత్వంస్తం ధర్షయితు మాలోచయసురేశ్వర ౨౯. రంభావచన మాకర్ణ్య పునఃప్రోవాచ వాసవః, * ఇంద్రః * నారీవాపురుషోవాపి సదా యోగరతోఽపివా ౩౦. యుష్మ ద్దర్శనమాత్రేణ ధైర్యంత్యజతి సత్వరం, ఇతఃపరం నవక్తవ్యం రంభే మత్ప్రేరితాఃఖలు ౩౧. గచ్ఛంతు తపసోవిఘ్నం కర్తుం లావణ్యపూరితాః, ఇత్యుక్తా దేవరాజేన ప్రేషి తా స్సాదరంతదా ౩౨ ప్రణమ్యాప్సరసస్సర్వాః పురుషైః పరివారితాః, భద్రా సమీపమాగత్య తాఃస్త్రీయోమధురం జగుః ౩౩. మదోద్ధతాశ్చ ననృతుః వేణునీ ణారవాన్వితాః, కందర్పదర్పకలితాః కథయంత్యః కథామిథః ౩౪. వదంతిస్మ హాసం తిస్మ క్ష్వేళయంతి మదాలసాః, తస్యాః పురస్థితాశ్చేత్థం మదాంధాస్సుర యోషితః ౩౫. శృంగారచేష్టాశ్చక్రుస్తా వివిధాశ్చాటుపూర్వకం, ఇంద్రప్రచోదిత స్తత్ర తపసో నతతాపహా ౩౬. వాయుః కల్హారసురభి ర్వవౌమందంసుఖావహః, సుధానిధిశ్చ వవృధే మోదయన్ సురసుందరీః ౩౭. కాలస్సర్వర్తుకుసుమోపేత స్తత్రబభూవహా, ఏవంవిధేమదోద్వేగమహితేఽస్మిం స్తపోవనే ౩౮. ఇతస్తతశ్శంబరారి ర్విశంకో విచ చారహా, అతశ్చానంగవివశా శ్చేష్టయంత్యో వరాంగనాః, ౩౯. తానశేషస్త్రీ యోన్నేత్రేఽప్యన్మీలయితు మ్మగతః, ధ్యాయంతీహృదయాబ్జేసా శంకరం లోకశం కరం ౪౦. సమాశ్రితార్తిహారణం సుహృదం సర్వదేహినాం, అంగుష్ఠమాత్రపురుషం యువాన మతిసుందరం ౪౧. శుద్ధజాంబూనదప్రఖ్యం శూలాద్యాయుధధారిణం, కిరీటాఽంగదహారాది శోభితం రత్నకుండలం ౪౨. నాలోకయ ధ్యానని ష్ఠా పురస్తా దప్సరోగణం, సమీక్ష్యతాస్తాందుర్ధర్షా మూచురప్సరసస్తదా ౪౩. లజ్జాశోకధస మావిష్టా విఫలాశాః పరస్పరం, కావాహ్యస్త్రేత్రదుర్బుద్ధిః పూషిణానిక్షిప్తలోచనా ౪౪. ఉపస్థితముపేక్ష్యేమం జనమప్సరసాం స్వయం, సమీపస్థ మసంప్రేక్ష్యసర్వస్య తపసఃఫలం ౪౫. విచింత్యతే కిమధునాఽఽముష్మికం దుర్మనీషయా, దృష్ట్వాముఖా న్యప్సరసాం సహస్రాక్ష శ్శచీపతిః ౪౬. సురాధీశోఽపి సాఫల్యం సహస్రాణాం సమ శ్నుతే, యోగాదికాఃక్రియా స్సర్వేకుర్వం త్యస్మత్కృతేనరాః ౪౭. యచ్ఛంతిధన ధాన్యాని తప్యంతిస్మ తపాంసిచ, యా చాఽస్మాకంప్రియాలాపా న్నశృణోతిమనో హరాన్ ౪౮. అచేతనావృథాజీవా సానిరర్థక యౌవనా, స్తనాశ్లేషం సరోస్మాకం లభతే యస్సుదుర్లభం ౪౯. సధన్యఃపురుషోలోకే గణ్యతే పుణ్యకోవిదైః, విద్యా నామార్జనం బాల్యే యౌవనే విషయైషితా ౫౦. వృద్ధత్వేతపసాం వృత్తి రిత్యుశంతి మనీషిణః, సుకుమారోయువాఽత్యంత సుభగో నికటేస్థితః ౫౧. శృంగారిణీనాం

శృంగారస్సుందరీ జనసుందరః, ఏషగంధర్వరాట్ ధీమా నేషవిద్యాధర ప్రభుః ౫౨.
ఏతాన్వరానతిక్రమ్య యత్కర్మకురుతే సఖీ, తత్తస్యాన్నిష్ఫలమితి ప్రవదంతి మనీషిణః
౫౩. కరస్థంరత్నముత్సృజ్య మూఢధీ రన్యదిచ్ఛతి, విద్యాధరాశ్చ గంధర్వాః పూజ
నీయా నృణాంసదా ౫౪. ఇయమస్మాననాదృత్య తిష్ఠత్యత్రసుదుర్మతిః, పూజ్యపూ
జావిపర్యాస శ్శ్రేయోహంతీత్యశంతీహి ౫౫. తాస్విత్థంజల్పమానాసు సురయో
షిత్సు సువ్రతా, తపఃకృశతరాకారా ముద్గలస్యాత్మజా సతీ ౫౬. నాచింతయత్స
మస్తాస్తా ఘుష్యంతీరివ గర్దభీః, ఉపస్థితంతపోవిఘ్నం చింతయామాస భామినీ ౫౭.
కేనేమాః ప్రేషితాహ్యస్మ త్తపోభంజన కాంక్షయా, అవ్యాజవైరిణాఽకస్మా ల్లోభో
పహతచేతసా ౫౮. నిదానంపాపచేష్టానాం పాపీయస్యస్స్వతంత్రియః, అనేకానర్థ
నాథాస్తా వ్యక్తముక్తా మనీషిభిః ౫౯. వ్రీడావిజ్ఞానమాస్తిక్యం పౌరుషం శ్రుతిరు
స్మృతిః, స్త్రీణాంసందర్శనాదేవ మానంనశ్యతివైనృణాం ౬౦. ధైర్యపారంగత
స్సర్వధర్మశాస్త్ర విశారదః, యోషిద్దర్శనమాత్రేణ ముహ్యతిక్షుభ్యతిస్వయం
౬౧. స్త్రియోహి నరకద్వారం నిర్మితం పరమేష్ఠినా, విటస్త్రియోహి తత్రాపి ఇహ
చాముత్ర దుఃఖదాః ౬౨ తస్మాత్తద్దర్శనం పాపం నృణాంకిముతమానినాం, స్త్రీపుం
విభాగోజగతాం భూత్యై ధాత్రావినిర్మితః ౬౩. తేనప్రవర్తతేలోకః పురుషార్థాత్మ
కేనతు, అజ్ఞానినో నరా ముహ్యంత్యన్యోన్యప్రణయాదిహ ౬౪. పురుషాశ్చస్త్రి
యో దృష్ట్వా తాంశ్చదృష్ట్వాచ తాస్తథా, తితీర్షుస్తపసా మోహమయం సంసారసా
గరం ౬౫. నివృత్తవిషయాఽత్రైవ స్థితాఽస్మిన్విజనే వనే, విధినాపాదితాశ్చైవాంత
రాయాస్తపసోమమ ౬౬. స్త్రియస్తపోవిఘ్నకర్త్ర్యః పరిహార్యాఃప్రయత్నతః, తితీర్షు
ర్దుస్తరంఘోరం మహాసంసారసాగరం ౬౭. గృహ్ణాతి విషయగ్రాహోహ్యామధ్యే యు
వతి మిత్యుత, తపోభంగభయాదిత్థం చింతయంతీ సతీతదా ౬౮. తూష్ణీంస్థితాసా
సుదతీ సమాధిస్థాబభూవహ, భయాద్ధర్షయితుం తస్యానశేకుస్స్వాఃస్త్రియ స్సతీం
౬౯. ఉద్విగ్నమనస స్సర్వాహ్యభవన్ స్వస్త్రియస్తదా, భగ్నాశాఃప్రయయు స్స్వ
ర్గం శక్రంప్రాహు రనాదరాత్ ౭౦. నశక్నుమో వయంతస్యా నిగ్రహంత్వం విచిం
తయ, ఇతినత్వా యయుస్సర్వాః స్త్రియస్స్వంస్వం గృహంద్విజాః ౭౧. అతపస్మన
సీంద్రస్తు కాగతిః పురతోమమ, ఇతిచింతాకుల శ్శక్రో గీష్పతిం శరణంయయౌ ౭౨.
* క్షేత్రపాలః * ఇత్థంవిచింత్యమనసా సురనాయకస్తు గురుంసమాగత్య ననామదుఃఖి
తః, సర్వజ్ఞలోకాఃక్షయితాంగతాఇతి త్రాయస్వలోకా నమరాంశ్చసర్వదా ౭౩.

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే
భద్రాదేవ్యాస్తపోవిఘాతాయ ఇంద్రప్రేషితదేవస్త్రీణాం
విఫలాశాప్రశంసానామైక త్రింశోఽధ్యాయః ౩౧.

* క్షేత్రపాలః * భవాన్ప్రియాస్తపసోజ్వాలా భువనాని దహత్యుత, తేనభీతా స్సురాస్సర్వే సంత్యక్తాఖిలకామనాః ౧. అరణ్యాం వివిశుస్త్యక్త్వా దారపుత్ర గృహాదయః, నతతాప తదా సూర్య శ్చంద్రశ్చండకరాయతే ౨. పావకశ్శీతలశ్చాభూన్మనాంసి వికలానిచ, వినయావనతోజిష్ణుః పప్రచ్ఛ గురుమాదరాత్ ౩. భవిష్యద్వృత్తమఖిలంబ్రూహి సమ్యగ్వాచార్యచ, త్వదన్యో నాస్తివక్తాస్మా నుద్ధరాశు దయానిధే ౪. తంభిన్నహృదయం శక్ర మువాచాలోచ్య గీష్పతిః, * గురుః * మాభైషీ ర్మఘవన్ దేవకార్యంతు సఫలంభవేత్ ౫. భక్తానాంసంభవే ద్దుఃఖంహృదయే నకదాచన, దుఃఖస్యమోచనం వక్ష్యేభావ్యం కార్యముపస్థితం ౬. కైలాసనిలయం గత్వా యాచధ్వం పర్వతాత్మజాం, తయేదంసుకరంభూయా దితిమే నిశ్చితామతిః ౭. వినాశివాయాః కృపయా నేతరైశ్శాంతిమేష్యతి, గురోర్వచనమాకర్ణ్య సురైర్యుక్తః పురందరః ౮. యయౌ కైలాసమానంద నిలయం పూర్ణకామదం ౯. తస్మిన్వీరాసనాసీన ముమయాసహితం శివం, సర్వైశ్చపరివారైశ్చైనం భూతసంఘాస్సహస్రశః ౧౦. తన్నిదేశకరాహ్యాసన్ నానారూపాభయావహాః కేచిన్నీలాచలప్రఖ్యాః కేచిద్భిసనిభా స్తథా ౧౧. సంధ్యామేఘనిభాః కేచిత్ కేచిదాదిత్యవర్చసః, కేచిత్కాలాగురునిభాః కేచి దగ్నిశిఖోపమాః ౧౨. కేచిద్దశభుజాహ్యాసన్ కేచిదేకభుజా స్తథా ౧౩. పాణిదేశశిరాఃకశ్చిత్ తత్రాసన్ శివమందిరే, తేషాంవర్ణంచ రూపంచ వక్తుంనామనశక్యతే ౧౪. కేచిద్ద్వీపముఖా స్తత్ర కేచిదశ్వముఖా స్తథా, కేచిత్ఖరాభవదనాః కేచిద్వ్యాఘ్రముఖాస్తథా ౧౫. భూతానాంతత్స్వరూపాణి వక్తుంనానాకృతీశ్చవై, నాలంకాలేనమహతా సహస్రవదనోపివా ౧౬. ఏవంవిధైరనేకైస్తు భూతసంఘై స్సమావృతం, త్రిపురాంతకరందేవం రజతాద్రినివాసినం ౧౭. దదృశుఃపురతోఽత్యంతం సుందరం స్మేరభాషిణం, స్తుతించక్రుస్తదా దేవా భక్త్యాగద్గదయాగిరా ౧౮. పినాకపాణిందేవేశం నతాఃస్మ గిరిజాపతిం, త్రిపురస్యనిహంతారం త్రినేత్రం శూలధారిణం ౧౯. దుష్టదైత్యనిహంతారం కైలాసనిలయం హరం, శివంశంకరమీశానం భూతేశం కామరూపిణం ౨౦. ఉగ్రరూపంమహాదేవ మప్రధృష్యందురాసదం, నీలకంఠంవిరూపాక్షం సర్వసంహారవిగ్రహం ౨౧. కపిలాక్షంవిశాలాక్షం జటామకుటధారిణం, నతాస్స్మచర్మవసనం వయంత్వాం వృషభధ్వజం ౨౨. అస్మాన్పాహిసురశ్రేష్ఠ త్వామద్యశరణాగతాన్, త్వమేవగతిరస్మాకం దీనానాంపరిపాలక ౨౩. ఇత్యుక్తాంస్తానువాచేదంమందం మధురయాగిరా, * శ్రీశివః * కేనప్రాప్తమిదందుఃఖం యుష్మాకం నిర్జరోత్తమాః ౨౪. మదంతికమిహాయాతాః కస్మాద్భ్రాంతమనాజ్ఞయా ఇత్యుక్త్వాశంకరంనత్వాప్రోచుస్సర్వేఽమరాశ్శివాః ౨౫.

సర్వజ్ఞ సర్వలోకేశ త్వదధీనం చరాచరం, జానాసిసర్వంమనసా తథాపీత్థం
ప్రభాషసే ౨౬. భద్రానామ్నీబ్రాహ్మణీసా త్వాముద్దిశ్యమహామతిః, తపఃకరోతి
శ్రీపంపాక్షేత్రే కాంచనతీరగా ౨౭. తత్తపోజాతవేదోభి ర్వ్యాధితావయమీశ్వర,
ప్రాణత్రాణార్థమాయాతా స్త్వామనంతగుణాకరం ౨౮. అస్మాన్పాహిత్రిలోకేశ
శరణాగతవత్సల, ఇత్యుక్త్వానమరా నూచే శ్రీశివఃప్రహసన్నివ ౨౯. ఆలోచ్యభావి
కార్యంచ భద్రాయా ఇష్టసిద్ధిదం, తస్యాఃప్రభావమతులంజ్ఞాతంశక్రమయాధునా ౩౦.
మమతత్ప్రభవజ్జాంబవతేశ్వర ఇతిప్రథా, వృణుయాంతేనరూపేణ క్వచిత్కాలేన
తాంభువి ౩౧. తదాభవంతిత్రైలోకా స్సుఖినస్సచరాచరాః, తావత్కాలంనిరీక్షధ్వం
యావదాగమనంమమ ౩౨. ఇతిశంభుశ్శివాయాస్తు సమీపేప్రజగాదహ, దేవాయ
థాగతంజగ్ము స్స్మరంతశ్శంకరంవచః ౩౩. పార్వతీరోషతామ్రాక్షీప్రాహ శంభుం
సమీపగా, *పార్వతీ* భద్రాసామానుపేతస్యాః పాణిగ్రహణకర్మణి ౩౪. మతిస్తవ
కథంజాతా కిమాశ్చర్యం పరంతప, త్వంహిదేవవరిష్ఠశ్చ జగతాం నాయకఃప్రభుః
౩౫. సర్వవంద్యశ్శరణ్యశ్చ సాకథంత్వాముపైష్యతి, త్వదుక్త్యా సమభూ చ్చిత్రం
క్వాసామర్త్యా క్వచప్రభుః ౩౬. కథంసఘటతేసంయోగో యువయో ర్మర్త్యదేవయోః,
అస్యోత్తరంబ్రూహివిభోకింవంచయసి మామిహ ౩౭. గౌరీవాక్యంసమాకర్ణ్య శంక
రఃప్రాహసుస్మితః * శ్రీశివః * పుంస్త్వేస్త్రీత్వేవిశేషోవా జాతినామాశ్రమాదయః
౩౮. నకారణంమద్భజనే భక్తిరేవహి కారణం, ప్రాణదాస్యేసదాదేవి భక్తే
భ్యః కిమిహోచ్యతే ౩౯. త్యక్ష్యేకైలాసనిలయం భక్తార్థంబహుకామదం, త్య
క్ష్యేత్వాంస్వప్రియాంముఖ్యాం నాసత్యంమమభాషితం ౪౦. భక్తాఏవబహిః ప్రా
ణాః ప్రాయోమే సర్వమంగళే, తస్మాత్సత్యమిదం భద్రా పాణిగ్రహణభాషితం ౪౧.
ఇతిశంభోర్వచశ్శ్రుత్వా నోవాచ గిరిజాసతీ, అంతర్గృహమగాచ్ఛంభో ర్దేవానాం
హితకారిణః ౪౨. అచింతయత్తదాదేవీ స్మరంతీభాషితంపునః, కరోమితస్యాస్తపసో
విఘ్నమత్యంతదారుణం ౪౩. తపోభంగఃప్రజాయేత యదాభక్తిస్తథైవహి, వినశ్య
తి తయాహీనాంశివస్తువ్యతినైవహి ౪౪. మమేష్టాపూరణంభూయా దితిమత్వా
తదాంబికా, ప్రాహిణోద్దూతమస్యావై తపోవిఘ్నార్థ మాదృతా ౪౫. బలేనతాం
తపోనిష్ఠాం సంగృహ్య రథసేనచ, పంపాక్షేత్రం విహాయాశు వింధ్యాద్రిస్థాపయా
ధునా ౪౬. తేనధ్వస్తాఖిలశుభా మర్త్యాభవతి దుఃఖితా, దేవదూతస్తదాప్రాహ
జననీం వ్యాకులేంద్రియః ౪౭. * దేవదూతః * తపస్వినీసదా యోగనిష్ఠా నిశ్చ
లమానసా, కర్తుమస్యాస్తపోవిఘ్నం అసమర్థాఃపరాఙ్ముఖాః ౪౮. బభూవు
రమరాస్సర్వే సాప్సరోవనితాస్తదా, మయాసాధయితుంశక్యా యథాభవతి

పార్వతి ౪౯. తముపాయం మమబ్రూహి త్వదాజ్ఞాం ప్రకరోమ్యహం, దేవదూత వచశ్శ్రుత్వా దేవీతం ప్రత్యభాషత ౫౦. * పార్వతి * మాయయా ఘాతయిష్యే తాం త్వంగృహీత్వాచ సత్వరం, వింధ్యాద్రౌస్థాపయాశుత్వం తేనసన్తుష్టా భవిష్యతి ౫౧. ఇతిగౌర్యావచశ్శ్రుత్వా సమాగాత్క్షేత్రముత్తమం, * క్షేత్రపాలః * వాక్యం స్మరన్నుమధియా భవాన్యాః పంపాపతేః క్షేత్రమథాగమస్త్రితం, శ్రీసన్నిధౌజాంబవతేశ్వరస్య దదర్శదూత శ్శుభలక్షణాంతాం ౫౨. * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే
భద్రాయాస్తపోవిఘాతాయ పార్వత్యా దేవదూత
ప్రేషణంనామ ద్వాత్రింశోఽధ్యాయః. ౩౨.

---

* క్షేత్రపాలః * తపశ్చరంతీం సుదృఢాం మహానేనాత్మవినిశ్చయాం, శ్యామాంప్రసన్నవదనాం నాసాగ్రన్యస్త లోచనాం ౧. తాంద్రుష్ట్వానవహేమాభాం భద్రాంభద్రప్రియాంసతీం, విస్మయావిష్టహృద్దూతో మనసీత్థమచింతయత్ ౨. క్వేయంకనకవర్ణాంగీ క్వతపోధ్యాననిష్ఠతా, త్యజేదియం కథంధ్యానం నాలోకైస్త్రి సుందరీ ౩. తపోఽగ్నినా సర్వలోకాన్ సందహత్యతిదారుణం, మమేదంగమనంవ్యర్థం భవిష్యతి నసంశయః ౪. ఇతిసంచింత్యదూతస్తు గౌరీవాక్యమనుస్మరన్, తాం గ్రహీతుంసమారేభే స్వబలేన భయాకులః ౫. తత్కాయోత్థాగ్నినా దగ్ధ సర్వాంగః కంపితోఽభవత్, మూర్ఛామవాపతేజస్వీ పున స్సంజ్ఞామవాప్యచ ౬. గౌరీం ధ్యాత్వాస్వహృదయే యతవాక్కాయమానసః, పునస్సమీపమేయాయ స్మరంతీ తద్గతింతదా ౭. చచ్ఛాదమాయయాగౌరీ భద్రాం మున్నిద్రమానసాం, తదాత్మతప సోజ్వాలా నబబాధపురస్థితం ౮. దేవదూతంమహాభీతం సమీపస్థంచభూసురాః, బలాదుద్ధృత్య తాందేవీమంతరిక్షపథేన వై ౯. జగామవింధ్యశైలేంద్రం యత్స్థలంగిరిజేరితం, తత్రసంస్థాప్య తాందేవీం ప్రహృష్టేనాంతరాత్మనా ౧౦. విచచారసమీపేఽసౌ నిర్భయేన గిరౌతదా, క్షణాత్సంజ్ఞామవాప్యాసౌ భద్రాహ్యస్మిల్యచాక్షిణీ ౧౧. ఇతస్తతోవిలోక్యాథ దదర్శపురతఃస్థితం, దేవదూతంమహాభీతం భిన్నసర్వాంగబంధనం ౧౨. అహంకస్మాదిహాయాతా మాంకోవానయదత్రతు, క్వత్రపంపాపురీ రమ్యా క్వతత్కాంచనతీర్థకం ౧౩. క్వత్రజాంబవతేశశ్చ ఋషీణామాశ్రమాఃక్వవై, మమాఽపిభ్రంశితాబుద్ధి స్స్వప్నోవామతివిభ్రమః ౧౪. కింవారాక్షసమాయావా దేవకార్య విధాయినీ, నస్వప్నోనమతిభ్రంశో నమాయాచాఽసురైః కృతా ౧౫.

దేవ్యామాయైవనాన్యామాం బాధయే దితరైఃకృతా, సహిష్యేఽహంమహద్దుఃఖ గౌర్యాయాః ప్రీతిదంత్విదం ౧౬. ఇతినిశ్చిత్యమనసా ప్రాహదూతం పురఃస్థితం, * భద్రా * కోభవాన్ కుత్రతేవాసః కేనవాప్రేషితో భృశం ౧౭. నిక్షిప్తాహం త్వయాంకస్మా ద్వదసత్య మిహాద్రిద, నోచేద్భస్మీకరిష్యామి తపోభంగకరం ఖలం ౧౮. స తద్వచనమాకర్ణ్య భయాదాహ మహీసురాః, * దేవదూతః * క్రోధం మాకురు దూతేషు స్వామినిర్దేశకారిషు ౧౯ నాపరాధోస్తి మయ్యంబ కృతోమహ దతిక్రమః, పార్వతీప్రాహమామంబ త్వత్తపోవిఘ్నహేత వే ౨౦. వింధ్యాద్రౌ స్థాపయిత్వా త్వామాగచ్ఛేతిదయాన్వితే, తయోక్తోఽహంగృహీత్వా త్వామత్రస్థాపి తవానహం ౨౧. గౌర్యైవప్రేషితశ్చాహం మమదోషోనవిద్యతే, ఇత్యుక్తం కుటిలంప్రాహ దేవదూతం రుషాన్వితా ౨౨. * భద్రా * కార్యంవిచార్యబహుశః కుర్యాత్ప్రాజ్ఞ స్సదైవహి, తపస్వినీంసమాధిస్థా మనాదృత్యహిదుర్మతే ౨౩. బలా దుద్ధృత్యమాంనీత్వా వింధ్యేసంస్థాప్య గచ్ఛసి, తేనదర్దురతాం యాహి వర్షాతప హిమేషుచ ౨౪. శిలారూపో భవాశుత్వం యస్మాత్త్వం కఠినోసివై, త్వంనీచవద్బలా ద్గృహ్య శుచేవ హవిరూర్జితం ౨౫ సప్తకల్పావధి త్వంహి శిలాత్వ మనుభూయసే, ఇతిశాపాన్వితం తస్యాః వచశ్శ్రుత్వా సమూర్ఛితః ౨౬. కంపాయుతః పపాతోర్వ్యాం నిస్సంజ్ఞో మృతకోయథా, క్షణాదుత్థాయసహసా వేపితాంగోఽ బ్రవీదిదం ౨౭. నమస్కరోమిమాతస్తే దయయా పరిపాలయ, నాపరాధోఽస్తి మేదేవి శాపోదత్త స్త్వయాధునా ౨౮. కఃపాలయతిపాషాణజన్మనః పాపకర్మలాత్, విశాపందేహిమే దేవి యాచేత్వాం భక్తవత్సలే ౨౯. లోకమాతర్నమస్తేస్తు త్వదధీనం చరాచరం, కార్యాకార్యావిహీనంమాం త్రాయస్వమహాతో భయాత్ ౩౦. త్వత్కృపాదృష్టి సుధయా నిషించ విగతత్రపం, రుష్టాయాంత్వయిలోకేశి కఃపాలయతి మాంఖలం ౩౧. పాహిపాహిజగన్మాత శ్శాపభీతం నిరాగసం, అస్యదుఃఖస్యపారంతునజానే లోకసుందరి ౩౨. ఇత్యుక్తాదేవదూతంసా బభాషే కృపయాసతీ, * భద్రా * యదుక్తమనుభావ్యంత న్నాసత్యం మమభాషితం ౩౩. తథాపివక్ష్యే తచ్ఛాపనిష్కృ తించ విదూషక, పంపాభిధానేసుక్షేత్రే శిలారూపేణ సంస్థితం ౩౪. స్పృశతిత్వాం యదాశంభుః పదాముక్తి స్తదాభవేత్, తస్మాచ్చసకలానిష్టా న్వరాన్ సంప్రాప్స్యసే బహూన్ ౩౫. దేవస్యనికటేస్థానం తవతత్ర భవిష్యతి, ఇత్యుక్తో లోకజననీం నత్వాదూతస్సవిహ్వలః ౩౬. దర్దురోఽభూ న్మహా క్షేత్రేసహన్శీతాతపంసదా, భద్రా ఽచింతయదిత్థంవై తపసోవిఘ్నకారణం ౩౭. తపఃకరోమిచాత్రైవ తముద్దిశ్య మహేశ్వరం, ఇతినిశ్చిత్యమనసా తపశ్చక్రే సుదారుణం ౩౮. పూజాంచక్రేర్మహా

త్మానో ఋషయస్సిద్ధచారణాః, ఇంద్రాదయోలోకపాలా వింధ్యాచల నివాసినీం
౩౯. స్తోత్రై ష్షోడశభిః పూజానిచయై స్సుమనోహరైః, గీతవాదిత్రసంఘైశ్చ సేవాం
చక్రు రహర్నిశం ౪౦. పూజాంతే ప్రార్థనాంచక్రు ర్నత్వా శ్రీచరణాంబుజే, * దేవాః *
త్వమేవగతి రస్మాకం సర్వేష్టార్థప్రదాయినీ ౪౧. దేవిప్రసన్నార్తిహారిప్రసీద త్వత్తే
జసా వ్యాప్తమిదం సమస్తం, త్వత్పాదపద్మానతమస్తకాన్నో భద్రేఽధునా పాలయ
సంస్మృతేశ్చ ౪౨. ప్రతపితమిదమార్యే త్వత్తపో రోహితాశ్వ ప్రఖరబహుళకీలై
ర్విష్టపం నష్టమాసీత్, రచయసుఖమనంతం త్వత్కృపాదృష్టివృష్టై రఖిలమఘనిదాఘా
పీడితంరక్షలోకం ౪౩ * క్షేత్రపాలః * ఇతినిగదితమేషాం దేవతానా మృషీణా
మఖిలజనశరణ్యా ప్రాహచాకర్ణ్యభద్రా, య ఇహశిఖరిసంస్థాం పూజయత్యంతికస్థ
శ్శివఇవసకలార్థా తస్యదాస్యేసదాహం ౪౪. ఇతితేషాంవరాన్ దత్వాభద్రాత్రత్ర
స్థితాసనా, తపస్తేపే మహాదేవ పదసంలగ్నమానసా ౪౫. *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే పార్వతీప్రేషిత
దేవదూతస్య శాపప్రదాన పూర్వకం భద్రాయావింధ్యాచలనివాస
వర్ణనంనామ త్రయస్త్రింశోఽధ్యాయః. 33

---

* క్షేత్రపాలః * తతఃకాలేనమహతా శివఃప్రత్యక్షతాంగతః, భద్రాయాః
పురతోఽత్యంత కృపయా శంకరఃప్రభుః ౧. పినాకీజగతాంనాథో వందిత స్సర్వదైవ
తైః, విశాలవక్షా విపులబాహ్వంస లసిత స్సుభః ౨. పద్మపత్రేక్షణ స్సుభ్రూః
కపోలమణిదర్పణః, సుకుండలలసత్కర్ణయుగళ స్సుమనోహరః ౩. విశాలఫాలవి
భ్రాజద్భసితామలవిగ్రహః, కిరీటాంగద హారాఢ్య స్సర్వలక్షణలక్షితః ౪. లసత్కం
కణసన్నద్ధ కర స్సర్వాంగసుందరః, ఆతామ్రపాణిపాదాఢ్యః కరుణారసవిగ్రహః
౫. త్రిలోకపావనీం గంగా ముద్ధృత శ్శశిశేఖరః, తరుణాదిత్యవత్తేజో భాసమానః
పరాత్పరః ౬. సులలాటజ్వలన్నేత్ర నిగూహితతటిత్ప్రభః, దృష్ట్వాతాం నవహే
మాభాం సాంద్రస్నిగ్ధపయోధరాం ౭. శ్యామాంప్రసన్నవదనాం తేజోరూప
మివాపరం, సునాసాంసుభగాంసుభ్రూం భక్తిపూర్ణాం వరాననాం ౮. ప్రోవాచ
మధురాంవాణీం భక్తానామిష్టదాయినీం, * శివః * లలనేబ్రూహ్యభీష్టం తే ప్రయ
చ్ఛామి తవాధునా ౯. మాందృష్ట్వా కింవరారోహే లజ్జసే నమితాననా, ఇతిబ్రు
వంతమీశానం నిమీల్య పురతోక్షిణీ ౧౦. దదృశేశంకరం సర్వవశంకర మనా
మయం, సుకుమారం సువదనం యువానమతిసుందరం ౧౧ మందస్మితప్రభాజాల

తిరస్కృతసుచంద్రికం, కుందకుట్మలదంతాళి మంబుజానన మీశ్వరం ౧౨. జ్ఞానిభి
శ్చింత్యతే తేజో యత్సత్యంయదుపాస్యతే, తదేవరూప మవ్యక్తం సకలానందదా
యకం ౧౩. తదేవపురతోదృష్ట్వా భద్రాప్రోవాచ నమ్రధీః, * భద్రా * యది
తుష్టోఽసి మేదేహి వరానిష్టార్థదాయకాన్ ౧౪. పతిర్మేభవకైలాస నివాస జగదీశ్వర,
త్వాముద్దిశ్యబహునద్గా నిహోవాసంప్రకల్ప్యచ ౧౫. తపఃకృతంమయాశంభో
త్వత్సేవార్థంపరాత్పర, భక్తేష్టదాయిన్ శ్రీకంఠ మాకురుష్వాత్ర సంశయం ౧౬.
ఇతిభద్రావచశ్శ్రుత్వా ప్రోవాచభగవాన్హరః, * శంకరః * లలనేసంశయో
నాస్తి త్వయికారుణ్యమావహాన్ ౧౭. ప్రత్యక్షమభవం భద్రే వృణేత్వాం హి తప
స్వినీం, తథాపివక్ష్యేమద్వాక్యం రహస్యం శృణుభామిని ౧౮. త్వత్పాణిగ్రహణం
కుర్యా మహంయదిశుభాననే, తదామేకలహోభూయా త్పార్వత్యాశ్శృభదర్శనే
౧౯. తస్మాత్త్వాంతపసాభక్త్యా తోషయాశు శుభోదయే, యదాప్రసన్నాభవతి
యాచస్వేదంతవేప్సితం ౨౦. తదాభవతి తేఽభీష్టసిద్ధి స్సర్వసుఖావహా, పార్వత్యా
సహితాసద్భిః కాంచనే తీర్థరాజకే, స్నానంకురుష్వ తేనైవధూతపాపా భవిష్యసి
౨౧. తదాత్వాంతపసాశుద్ధాం వృణోమి సురపూజితాం, అహంజాంబవతీశాఖ్యః
పంపాక్షేత్రే సునిర్మలే ౨౨. ఇత్యుక్త్వాంతర్దధేశంభుః ప్రసన్నవదనోహరః, శంకర
స్యవచశ్శ్రుత్వా తపఃకర్తుంసమారభత్ ౨౩, పార్వతీంలోకజననీం మహదానంద
దాంప్రతి, సాదేవీతపసాతుష్టా ప్రత్యక్షమభవత్పురః ౨౪. తాంద్దృష్ట్వావవహేమా
భాం భద్రా ప్రోవాచభక్తితః, శివాజ్ఞయాశివాంనత్వా యయాచేపరమేశ్వరీం ౨౫.
త్వత్కృపాలోకనేనైవ నూయతే సచరాచరం, త్వయైవరక్ష్యతేదేవి త్వయిసర్వం
ప్రతిష్ఠితం ౨౬. త్వత్సమీపేకృతాపూర్వం ప్రతిజ్ఞా యా మయాధునా, తాం
పాలయమహాదేవి పతింకురు సదాశివం ౨౭. త్వదాజ్ఞయామమాభీష్టం భవత్యేవ నసం
శయః, కృపాంకురుమహాప్రాజ్ఞే దోషంమార్జయ హృద్గతం ౨౮. త్వద్భృత్యాం
త్వత్పరాధీనాం మాంపాహికరుణానిధే, ఇతిస్తువంతీం సతతం ప్రార్థయంతీంపునఃపునః
౨౯. నిర్దోషాం యోగనిరతాం నిరహంకారిణీంవరాం, శాంతాంశర్వమనస్కాం
తాం అర్థయంతీం శివంపతిం ౩౦. ఆనందదాయినీంధీరాం ధీరాణామపి ధైర్యదాం,
నిశ్చలాం తపసఃపారంగతాం గీతానుగామినీం ౩౧. తేజసాప్రతపంతీంచ మార్తాండ
మివభాసురాం, తాంద్దృష్ట్వాగిరిజాప్రాహ సమాగత్య తదంతికం ౩౨. *పార్వతీ*
త్యజశోకంమహాదేవి త్వద్భక్త్యాతోషితా స్మ్యహం, పరీక్షాంతేహ్యకరవం త్వద్గుణా
నవలోక్యచ ౩౩. మాకురుష్వాత్రసందేహం పతిర్భవతి శంకరః, మత్సమాభవభూ
లోకే యశస్తే వర్థతాంసదా ౩౪. ఇత్యుక్త్వాగిరిజామాచే భద్రానమ్రముఖీ తదా,

* భద్రా * కథంవృణేమహాదేవం త్వాంవినాలోకసుందరి ౩౫. తమేవఘటయా
శుత్వం పరేశ కృపయాన్వితా, నమాంత్యజేర్జగన్నాథే త్వద్ధ్యాననిరతాంశివే ౩౬.
ఇత్యుక్త్వాస్వప్రియాంభద్రాముచేసాపార్వతీతదా, * పార్వతీ * ధైర్యమాలంబ్య
తిష్ఠత్వం క్వచిత్కాలేఽత్ర సుందరి ౩౭ సశంకరాఽఽగమిష్యేహం త్వత్సమీపం
ముదాన్వితా, వివాహంయువయోఃకృత్వా పశ్యామ్యుత్సవమాదరాత్ ౩౮.
ఇత్యుక్త్వాంతర్దధేగౌరీ భద్రాయాః పురతస్తదా, కైలాసనిలయేశంభుం ప్రోవాచ
రహసి ప్రియా ౩౯. * పార్వతీ * మద్వాక్యాత్కురుకల్యాణం భద్రాయాముక్తి
హేతవే, బహుకాలం తపఃకృత్వాత్వాముద్దిశ్య వరాంగనా ౪౦. ప్రాప్తాసాబహు
శాయాసం కురుతన్మానసేప్సితం, అవిలంబంయథాభూయాత్తథాఽఽలోచయ శంకర
౪౧. ఇతిగౌర్యావచశ్శ్రుత్వా ప్రహసన్ ప్రత్యభాషత, * శంకరః * క్వమర్త్యా
సాతవసమా కథంసంఘటతేఽ నఘే ౪౨. త్వయోక్తంపూర్వమేవాసా మర్త్యా
దోషగుణాన్వితా, ఇదానీంతుగుణాఢ్యాసా భవిష్యతికథంశివే ౪౩. తద్బ్రూహ్యహం
విశ్వసిమి త్వయోక్తం లోకసుందరి, * పార్వతీ * సామాయా తామసీపూర్వా
విషయానుగతాసదా ౪౪. ఇదానీంనిర్జితాశేషగుణ కర్మౌఘసంతతిః, శుద్ధా పరా
మత్సమాచ తవభోగావహాశుభా ౪౫. అస్తివింధ్యాచలేరమ్యే నిర్జనే సంగవర్జితా,
ఇత్యుక్తస్స్వసతీంప్రాహ శంభు ర్విస్మితమానసః ౪౬. సత్యముక్తం త్వయాదేవి
వివాహంప్రకరోమ్యహం, త్వదాజ్ఞయామహాదేవి కించిద్వక్ష్యే రహస్యం ౪౭.
తాముద్ధృత్యస్వతపసా కాంచనాఖ్యేసరస్తటే, పునర్జాంబవతేశాఖ్యే తత్రస్థాపయ
ప్రియే ౪౮. స్నానంకురు తయాసార్థం తేనశుద్ధా భవిష్యతి, వివాహకార్యంవిధినా
ప్రకరోమి తతశ్శివే ౪౯. * క్షేత్రపాలః * ఇత్యుక్త్వాశంభునాసుభ్రూ స్సమాగత్య
తదంతికం, స్వకలాంతత్రసంస్థాప్య వింధ్యాద్రౌ తత్రతుష్టయే ౫౦. శంభోర్వాక్యా
ద్ధిమగిరిసుతాతీవ్రమాగత్య భద్రాంధ్యానోన్నిద్రాం హృదికరతలన్యస్తముద్రాం నిరీక్ష్య,
వింధ్యాద్రేస్సానిరగమదతః కాంచనంతత్సమేతా దత్వాస్వాంశం యమదిశిముదా
స్థాపయామాస భద్రాం ౫౧. * * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే భద్రాదేవ్యై
పార్వత్యావరదానపూర్వకం పునఃపంపాక్షేత్రానయనం నామ
చతుస్త్రింశోఽధ్యాయః. ౩౪.

* క్షేత్రపాలః * తచ్ఛ్రుత్వాశంకరఃప్రాగా త్తతోజాంబవతేశ్వరం, తదా
తుష్టావగిరిజా వివాహార్థం సదాశివం ౧. తపసాతోషయిత్వాత్వాం స్థితాభద్రాసర
స్తటే, తాముద్వోఢుం ప్రయత్నంహి కురుశీఘ్రం మమాగ్రతః ౨. పార్వత్యాస
హితశ్శంభు స్సుముహూర్తే సులక్షణే, సమాగత్యగిరింప్రాహ గిరిజాంప్రీతమానసః ౩.
భద్రాముద్ధృత్య సహసా కాంచనాఖ్యేసరస్తటే ౪. పూర్వమేవస్థాపయిత్వా తాం
రక్షసి సదానఘే, గచ్ఛావ స్తస్యనికట మావాంసత్వర మద్యవై ౫. ఇత్యుక్త్వా
ప్రయయౌ శంభుశ్శివయాసహితః ప్రభుః, భక్తాభీష్టప్రదోదేవ స్సర్వత్ర విచచారసః ౬.
శిలాత్వమోచనార్థంవై దేవదూతం సమీపతః, శీతోష్ణద్వంద్వసహనం సదాశంకర
మానసం ౭ సదా పస్పర్శభగవాఞ్ శరణాగతవత్సలః, తద్దైవధూతపాపస్సఞ్
పూర్వవ త్సంస్థితఃపురః ౮. సదదర్శమహాదేవం సదాశివ మనామయం, శరణాగత
సంత్రాణం పురాణపురుషోత్తమం ౯. అవ్యాజకరుణామూర్తి మాద్యంతరహితం
పరం, సాష్టాంగంప్రణిపత్యాగ్రే భక్త్యాతుష్టావ శంకరం ౧౦. * దేవదూతః *
నిటిలాక్షనమోస్తు తేఽనిశం స్మరతామార్తిహర ప్రసీదమే, చరణాంబుజదర్శనేనవై
పరిపూతోఽస్మి శిలాతనోరహా ౧౧. తవపాదరజఃకణాశ్రయా విధిముఖ్యా స్సుఖినో
ఽభవఞ్సురాః, పరిపాలయమాం కృపానిధే తవమూర్తే శ్శతశోనమోస్తుతే ౧౨.
శరణాగతవత్సల త్వయా పరిపూతః పరమాఘసంచయాత్, కరుణాంకిమువచ్మి
మాదృశాఞ్ భవలగ్నా నవసీశసత్వరం ౧౩. సచరాచరలోకసంచయం స్వతనౌ
దేవ బిభర్షిలీలయా, పరమేశ్వర తేవిరాట్తనో ర్నహివక్తుం మహదద్భుతంక్షమాః
౧౪. హర బిల్వదళేనతోషిత స్సకలంతస్య సుఖంహిదాస్యసి, కిముతాహరహా
ర్భజంతియే భువితేషాం సుకృతంకథంబ్రువే ౧౫. పరదారపరాపవాదజం పరిహర్తుంత
దఘం సమాగతః, వరదాభయశూల పాణిభిర్వరదోమే భవజన్మజన్మని ౧౬. మన
సావచసాకరోమ్యహం స్మరణం వందనమీశసంతతం, ప్రణతార్తిహరప్రసీదమే త్వద
ధీనే శరణాగతేమయి ౧౭. క్రిమికీటశిలాదియోనిజే ష్వథభక్తేషు దయాచతేశివ,
స్తోత్రేణానేన సంతుష్టో దేవదూతమథాబ్రవీత్, కిమిచ్ఛసివరాఞ్దాస్యే వరదోఽహం
సమాగతః ౧౮. త్వదభీష్టంబ్రూహిసర్వం యత్తేమనసివర్తతే, దేవదూతస్తదా
ప్రాహ శంకరంప్రియభాషిణం ౧౯. * దేవదూతః * అనుభూతోఽస్మిభగవఞ్
శిలాత్వం బహువత్సరం, త్వత్పదా పావితశ్చాస్మి యాచేత్వాం త్వత్పదంశుభం ౨౦.
సంతుమేత్రిపద శ్శర్వభక్తానా మిష్టదాయక, త్వత్సేవాంప్రకరోమీశ నికటేతవ
సంతతం ౨౧. ఇదమేవవరందేహి నయాచేఽన్యం వరంవిభో, * క్షేత్రపాలః *

పదాత్తుష్టశ్శివస్తస్య వరం తేనోక్తమిష్టదం ౨౨. త్రిపదాభృంగినామ్నాఽసౌ సేవార్థం శ్రీశివస్యతు, స్థితోఽభూద్భక్తిసంప్రాంగో మృదంగాదీన్ సమద్వహాన్ ౨౩ నాట్యోత్సవేషు శ్రీశంభోః ప్రియంకుర్వన్నహర్నిశం, కైలాసాద్రౌ నదాన దాముదాస హారభక్తితః ౨౪. * * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే దేవదూతస్య శ్రీశివానుగ్రహేణ భృంగిత్వప్రాప్తిర్నామ పంచత్రింశోఽధ్యాయః. ౩౫

---

* క్షేత్రపాలః * తతో దేవాస్సగంధర్వాస్సిద్ధాశ్చ పరమర్షయః, జగ్ముర్యత్రస్థితా భద్రావివాహార్థం శివస్యవై ౧ బ్రహ్మాదయో లోకపాలా శ్చతురంగబలాన్వితాః, భేరీమృదంగపణవ ఢక్కాగోముఖ ఝర్ఝరైః ౨ తూర్యస్వనైః పూరయంతః కకుభఃపరమోత్సవాః, జగుర్గంధర్వపతయో ననృతుశ్చాప్సరోగణాః ౩. పుష్పవృష్టిఃపపాతోచ్చైర్దేవనారీ కరచ్యుతా, గీతవాదిత్రనిచయై ర్వందిమాగధగాయకైః ౪. తదద్భుతమభూత్తత్ర దేవానామపి పశ్యతాం, ఉపాయనానిసంగృహ్య వస్త్రాలంకారభూషణైః ౫. ఫలపుష్పాక్షతాదీంశ్చ వివాహార్థముపాగతేః, పరస్పరం భాషయంతః కథయంతః కథాంశుభాం ౬. శివస్యచరితందివ్యం పుణ్యాదం కీర్తివర్ధనం, సదారాస్సహపుత్రాశ్చ సబాంధవసుహృజ్జనాః ౭. శివప్రశస్యాభియుతా మునయశ్శాంతమానసాః, క్షేత్రంజాంబవతేశస్య సమాజగ్మురుదాన్వితాః ౮. యత్ర స్థితో మహాదేవో యత్ర భద్రాస్థితాసతీ, తందృష్ట్వాదైవతంసంఘం ససుహృజ్జనబాంధవం ౯. బ్రహ్మాదీంశ్చ మహేంద్రాది లోకపాలాంశ్చ భూరిశః, భైరవాః క్షేత్రపాలాశ్చ పురోగత్వాఽఽదరేణతు ౧౦. ఆసనాదీన్ప్రకల్ప్యాగ్రే తేషాంభక్తిపురస్సరాః, ఆనయామాసు రుత్సాహ ద్విగుణీకృతతేజసః ౧౧. దృష్ట్వాజాంబవతేశంచ పార్వత్యాసహితం శివం, ప్రణేము స్సహసాభూమౌ సాష్టాంగంసంభ్రమా ద్విజాః ౧౨. శివాజ్ఞయా చోపవిష్టా దివ్యసుందరవిగ్రహాః, బ్రహ్మాప్రోవాచ దేవేశం భక్త్యా శ్రీశంకరంతదా ౧౩. భద్రాముద్వహ సద్వృత్తాం మనన్యమనసంసతీం, ప్రార్థయంతీంచ తే దివ్యచరణం శరణైషిణీం ౧౪. సుముహూర్తమభూదద్య వివాహార్థం సురాధిప, సత్వరంయత్నమాస్థాయ కార్యంసాధయ సువ్రత ౧౫. బ్రహ్మణోవ చనంశ్రుత్వా శివఃప్రోవాచ సస్మితం, క్రవ్యాదబాధితాంకన్యాం కశ్మలాంమానుషీం సతీం ౧౬. ఉద్వహేయంకథంకన్యాం యుష్మాకం కీదృశంసుఖం, అపవాదఃప్రజాయేత నీతిజ్ఞానాం మహాత్మనాం ౧౭. సంశయోమే మహాన్‌జాతః కింకరోమి పితా

మహా, శివస్యవచనంశ్రుత్వా ధాతాప్రోవాచ సత్వరం ౧౮. సర్వజ్ఞోఽసిదయా సాంద్ర వచ్మ్యహంకిం తవాగ్రతః, త్వదధీనంజగత్సర్వం త్వాంవినా నహికించన ౧౯. భక్తానా హి హితార్థాయ ప్రసన్నోహ్యధునాభవ, తపోధ్వస్తాఘజాలాసా తస్యాంనాస్త్యేనసాంచయః ౨౦. కోఽపవాదో భవేద్దేవ తవలోకైకనాయక, త్రిషుమర్త్యాదిలోకాంశ్చ దేవానస్మాంశ్చ శంకర ౨౧. ఇతితస్యవచశ్శ్రుత్వా శంకరః కరుణాకరః, ప్రాగాత్కాంచనతీర్థస్య నికటం సుమనోహరం ౨౨. పాద దర్శవిరూపాక్షః యువాన మతిసుందరం, శంభుంజాంబవతీశానం ప్రసన్నవదనం శుభం ౨౩. నత్వాప్రోవాచమధురాం వాణీం హర్షాశ్రులోచనా, * భద్రా * త్వత్కృపాలేశసిద్ధ్యర్థం బహుకాలం తపఃకృతం ౨౪. భక్తవత్సలతాం ప్రాప్యభర్తా భవ మహేశ్వర, పార్వత్యాశ్చాజ్ఞయా శాపో హ్యనుభూతోమయాశివ ౨౫. ఇదానీంతపసాయుష్మాన్ సంతోష్య పురతఃస్థితా, పాణింగృహాణవిధినా సర్వదేవ నమస్కృత ౨౬. శ్రుత్వావాక్యం కన్యకాయాః ప్రాహకాలోచితం హరః, త్వదభీష్టంపూరయితుం సంశయోనాస్తి కశ్చన ౨౭. తథాపిరాక్షసేనత్వం బాధితా బహువత్సరం, తస్మాదశుద్ధా భద్రేత్వం మమభోగ్యా కథంభవేః ౨౮. అయమేవకలంకోహి వర్తతే త్వయిసుందరి, నోచేద్వివాహవిధినా స్వీకరిష్యే నసంశయః ౨౯. ఇత్యాకర్ణ్యవచశ్శంభోః పాదయోః పతితాతదా, యయాచేదీనమనసా పాణిం స్వీకుర్ష్వ తవాగ్రతః ౩౦ త్వద్ధ్యాననిరతా శుద్ధా మయిదోషో నవిద్యతే, తస్యాదీనవచశ్శ్రుత్వా పునఃప్రోవాచ శంకరః ౩౧. * శ్రీశివః * అత్రైవకాంచనే తీర్థే స్నానంకురు శివాయుతా, తేనశుద్ధాసమాదేవ్యా భవిష్యసి నసంశయః ౩౨. తదాపాణింగ్రహీష్యేఽహం వివాహవిధినాంగనే, ఇత్యుక్తా సశివాభద్రా కాంచనే తీర్థరాజకే ౩౩. స్నానంచకారవిధినా దేవానాంపశ్యతాం పురః, స్నానాత్కాంచనవర్ణాభా దివ్యసుందరవిగ్రహా ౩౪. శివధ్యానైకనిరతా సమాయాతా జలాంతరాత్, పార్వత్యాసంమితాద్రూపే తత్సమావరవర్ణినీ ౩౫. ముముహుర్దేవనిచయాస్తాందృష్ట్వాశంకరప్రియాం, ఇయంత్రైలోక్యజననీ వశీకృతదిగంతరా ౩౬. అనయా తారితాస్సర్వే కలిజా న్నరకార్ణవాత్, ఇతిసంభాషమాణా స్తే ముదమాపు స్తదీక్షణాత్ ౩౭. భద్రాంగృహీత్వాశర్వాణీ ప్రోవాచ శివసన్నిధౌ, * పార్వతీ * ఏషామదాజ్ఞయా దుఃఖమనుభూతా త్వదాప్తయే ౩౮. భద్రాసావాగతా పాణిం త్వంగృహాణ విధానతః, ఇతీరితోఽంబయా శంభు రంగీచక్రే సతీంశుభాం ౩౯

—♦ శ్రీభద్రాజాంబవతేశ్వరయోః పాణిగ్రహణ ఘట్టః. ♦—

తదాబ్రహ్మాదయస్సర్వే సిద్ధాశ్చ పరమర్షయః, భద్రాంజాంబవతేశానం నత్వాగౌరీం ముదాన్వితాః ౪౦. ప్రార్థయామాసురఖిలా వివాహార్థే శివంప్రతి, బహుధాప్రార్థితో దేవైరంగీచక్రే తతోవిభుః ౪౧ తదానీందేవవనితాః పార్వ త్యాశ్చ తయోర్ముదా, కారయిత్వాసుగంధాఢ్య మభ్యంగ ముభయోస్తదా ౪౨. అలంచక్రుర్వరారోహా దివ్యవస్త్రవిభూషణైః, శంభుంరత్నమయేపీఠే సంనివేశ్య తదంతికే ౪౩. భద్రాంసంస్థాప్య పురతో మంగళద్రవ్యసంచయాన్, నిక్షిప్యగీతవాదిత్రనిస్వనేన మహీసురాః ౪౪. మంగళాష్టక ముచ్చార్య లాజాన్ మంత్రైరవాకిరన్, తదాశిషోగృహీత్వాగ్రే శంకరః కరుణాకరః ౪౫. దేవైర్వ్యాసో ముదాయుక్తే శ్శుభలగ్నే సుతారకే, పాణింజగ్రాహ కన్యాయాఃభద్రాయా స్సఫలాక్షతం ౪౬. దేవదుందుభయోనేదుః పుష్పవృష్టిశ్చ ఖాచ్చ్యుతా, కంఠేబబంధభద్రాయా మాంగళ్యం శ్రీకరంశివః ౪౭. సుముహూర్తే సముత్పన్నే సర్వదేవైర్నమస్కృతః, ఉత్సవం పరమంచక్రుః బ్రహ్మాద్యావీతకల్మషాః ౪౮. వస్త్రాన్నాద్యై ర్భూషణైశ్చ బ్రాహ్మణానఖిలాంస్తదా, తోషయామాస రమరా స్తస్మిన్ వైవాహికేశుభే ౪౯. వైవాహికంప్రవర్త్యేత్థం ప్రభు ర్జాంబవతేశ్వరః, నివాసమకరోత్తస్మిన్ దేవప్రార్థనయా ముదా ౫౦. భద్రాదేవ్యా వీరనామ గణపేన సమన్వితః, ఆగాయన్ దేవగంధర్వానన్నృతు శ్చాప్సరోగణాః ౫౧. గృహీత్వాశంకరస్యాజ్ఞాం దేవా బ్రహ్మపురోగమాః, స్వంస్వంధామ యయున్సర్వే మహదానందనిర్భరాః ౫౨. యతో జాంబవతఃక్షేత్రే దేవప్రార్థనయా విభుః, వసతింకృతవానత్ర భద్రయా సహితశ్శివః ౫౩. తస్మాజ్జాంబవత క్షేత్రమితి లోకేషుగీయతే, య శ్శంకరస్యచరితం శుభదం శృణోతి భుక్త్వేహభోగమఖిలంపరమంప్రయాతి, ధన్యస్సఏవ పరమస్సచధర్మవక్తా ముక్తస్సఏవ పురుషో భువిజన్మలాభః ౫౪. * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే భద్రాజాంబవతేశ్వరవివాహవర్ణనం నామషట్త్రింశోఽధ్యాయః. ౩౬.

---

* శ్రీసూతః * క్షేత్రయాత్రాం తదాకృత్వా ముదాసప్తర్షయోఽమలాః, నత్వాజాంబవతేశానం భద్రాంజాంబవతీం శుభాం ౧. యయుస్తేశంకరక్షేత్రం నైరృత్యాం సువిరాజితం, స్మరతాం సర్వపాపఘ్నం భుక్తిముక్తిఫలప్రదం ౨. క్రోధనామ్నా పాలితం తత్క్షేత్రపాలేన సంతతం, శూరనామకవిఘ్నేశః శౌర్యోద్యా

ర్యఫలప్రదః ౩. కల్యాణదాయినీశక్తిః కాళీనామ్నా సవాహనా, పాలయంతిశివ
క్షేత్రం సదా సంతుష్టమానసాః ౪. తత్క్షేత్రమగమన్ విప్రాః క్షేత్రపాలసమన్వితాః,
దృష్ట్వా తే శంకరక్షేత్రం ముదాప్రోచుర్మునీశ్వరాః ౫. *ఋషయః* శంకరక్షేత్రనా
మాఽస్య కథమాసీ ద్వదాధునా, రహస్యంపావనం పుణ్యం గోపితం సర్వముక్తి
దం ౬. తేషాంవచనమాకర్ణ్య క్షేత్రపాల స్తదాబ్రవీత్, సాధుపృష్టం మహాభాగాః
శంకరస్యకథామృతం ౭. రహస్యమపి వక్ష్యామి యుష్మాకం ముక్తిసిద్ధయే, గంధర్వ
స్సుమహానాసీత్ గానవిద్యా విశారదః ౮. భద్రసేనఇతి ఖ్యాత స్తస్యాసన్కన్య
కాశ్శతం, పుత్రాశ్చ దశసంఖ్యాకా శ్చాభవన్ గానలోలుపాః ౯. తతోజాతా
స్సపౌత్రాశ్చ పౌత్ర్యః కమలలోచనాః, సుశీలస్యసుశీలా భూ త్సుస్వరాస్స్వరవే
దినః ౧౦. సుతారాచంద్రకాంతస్య చంద్రికా సుభగస్యచ, శోభంతేచ మిథస్తాశ్చ
భగిన్యఇవసర్వదా ౧౧. ఉద్భిన్నకుచపద్మిన్యః పద్మిన్యఇవమాధవే, ఉన్మీలద్యౌవనైః
కాంతా వల్లర్యఇవ పల్లవైః ౧౨. హేమగౌరాశ్చ హేమాభాః హేమాలంకార
భూషితాః, స్వరగ్రామావలీఢాశ్చ దివ్యరాగ సమన్వితాః ౧౩. తాశ్చ గానవినో
దేషు వల్లకీవేణువాదనే, మృదంగవాదనే గీతే లాస్యమార్గలయేషుచ ౧౪. విచిత్ర
నాట్యరచనే సకలాసు విశారదాః, కౌతుకాదేకదా పంచ మిలిత్వామాసి మాధవే,
మల్లీమందారపుష్పాణివిచిన్వంత్యో వనాద్వనం ౧౫. గౌరీం సమారాధయితుం
వరాంగనాః కదాచిదచ్ఛోదసరోవరంయయుః, హేమాంబుజాని ప్రవరాణితాః
పునః తస్మాదుపాదాయ వరోత్పలానిచ ౧౬. వైడూర్యశుద్ధస్ఫటిక ప్రకుట్టిమేస్నా
త్వా సరస్యంబరమాశుధృత్వా, మానేనచ స్థండిల పిండికామయీం సుసైకతాం
హైమవతీంవినిర్మముః ౧౭. ఆవాహ్యతాం కుంకుమపంకచందనై రభ్యర్చ్యగౌరీం
వరపంకజాదిభిః, దివ్యోపచారైశ్చ సుభక్తిభావితా లాస్యప్రయోగై ర్ననృతుః
కుమారికాః ౧౮. గాంధర్వమాశ్రిత్య పరస్పరంతతో గీతంసుతారధ్వనిభి స్సుమూ
ర్ఛితం, ఏణీదృశస్తాః ప్రజగుః కలాక్షరం చారుప్రబంధం గతిభిశ్చసుస్వరం ౧౯.
తద్రమ్యతీరే సురచిత్తహర్షదే కన్యాస్వలం నిర్భరచిత్తవృత్తిషు, అచ్ఛోదతీర్థప్రవరే
తదాగతః స్నాతుంమునే ర్వేదనిధేస్సుతోగ్నిపః ౨౦. పూర్ణేందు బింబాననశోభ
మానః పయోజపత్రాయతలోచనో యువా, విస్తీర్ణవక్షాస్సుభుజోఽథసుందరః
కామచ్ఛవిఃకామఇవాపరోహిసః ౨౧. సబ్రహ్మచారీ సుశిఖోవిరాజతే దండేనయుక్తో
ధనుషేవమన్మథః, ఏణాజినప్రావరణోక్షసూత్రధృక్ కౌపీనమౌంజీకటిసూత్రమేఖలః
౨౨. తంద్రృష్ట్వాబ్రాహ్మణం బాలా స్సుందరంసరసీతటే, జహర్షుఃకౌతుకావిష్టాః
కోఽయం నోనయనాతిథిః ౨౩ ఇతిసంత్యక్తగీతా స్తా స్తస్యాలోకన లాలసాః, హరి

ణ్యోలుబ్ధకేనేవ విద్ధాఃకామేన సాయకైః ౨౪. పశ్యపశ్యేతి జల్పంత్యో ముగ్ధాఃపంచ ససంభ్రమం, తస్మిన్ విప్రవరే యూనికామదే విభ్రమంయయుః ౨౫. పునఃపునస్త మభ్యర్చ్య రమ్యైర్నయన పంకజైః, పశ్చాద్విచారయామాసుః కన్యాఃకామవిమోహితాః ౨౬. యద్యయంకామదేవ స్స్యాత్ రతిహీనః కథంభవేత్, ఆహో స్విదశ్వినౌదేవౌ తౌదేవౌయుగ్మచారిణౌ ౨౭. గంధర్వఃకిన్నరో వాఽథ సిద్ధోవా కామరూపధృక్, ఋషిపుత్రోఽథవాకశ్చిత్ కశ్చిద్వా మానవోత్తమః ౨౮. అథ వాకశ్చిదేవాయం ధాత్రా సృష్టో హినఃకృతే, యథాభాగ్యవతామగ్రే నిధానం పూర్వకర్మభిః ౨౯. తథాస్మాకంకుమారీణాం గార్హ్యనీతో ద్విజోత్తమః, శ్రుత్వా తద్వచనం తాసాంకృత్వా మాధ్యాహ్నికీం క్రియాం ౩౦. ఆలోచ్య మానసేసోపి విఘ్నఏష ఉపస్థితః, సమీపేసంచరిష్యంతి స్త్రియశ్చాప్సరసో యథా ౩౧. బ్రహ్మవిష్ణుగిరిశాదయస్సురాఃయేఽపి సిద్ధమునయఃపురాతనాః, తేపియోగబలినో విమోహితా లీలయా తదబలాభిరద్భుతం ౩౨. యోషితాంనయనతీక్ష్ణసాయకై ర్భ్రూలతా సుదృఢచాపనిర్గతైః, ధన్వినామకరకేతునా హతః కస్యనోపతతి హామనోమృగః ౩౩. తావదేవ నయధీర్విరాజతే తావదేవ జనతాభయం భవేత్, తావదేవదృఢ చిత్తతా భృశం తావదేవగణనాకులస్యచ ౩౪. యావదేవ వనితేక్షణాస్త్రై ర్మాద్యతి ప్రమత మద్రై ర్నపూరుషః, మోదయంతిమదయంతి రాగిణో యోషితస్సులలితై ర్విలాసకైః ౩౫. వంచయంతి మదయంతిమామిమా ధర్మరక్షణపరై ర్హితైర్గుణైః, మాంసరక్తమలమూత్రపూరితే యోషితాం వపుషినిర్గుణేధమే ౩౬. కామినస్తు పరికల్ప్యచారుతాం హారమంతి సువిమూఢచేతసః! యావదత్రహిసమీపగా ఇమా స్తావదాత్మనిలయం వ్రజామ్యహం ౩౭. సమీపంతస్యయావత్తా గచ్ఛంతి స వర స్త్రియః, శాంభవేనప్రభావేన తావదంతర్దధే ద్విజః ౩౮. *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే గంధర్వకన్యా దర్శనాదగ్నిపబుషేరంతర్ధానం నామసప్తత్రింశోఽధ్యాయః ౩౭.

---

* సప్తర్షయః * కథంచక్రుఃకన్యకాస్తాః కామార్తా స్తదనంతరం, సోఽపికుత్ర గతస్తత్ర తాసాంవృత్తం వదాధునా ౧. * క్షేత్రపాలః * అగ్నిపఃపితృగేహంచ సంప్రాప్తస్తపసా తదా, తస్యయోగబలాజ్జాతం ద్విజస్యాదర్శనంతదా ౨. దృష్ట్వాతదద్భుతం కర్మశాంభవం బ్రహ్మచారిణః, విత్రస్తమానసాబాలాః కురర్య ఇవ కాతరాః ౩. సంభ్రాంతనయనా శ్శూన్యందదృశు స్తాదిశోదశ, ఇంద్రజాలం స్ఫుటంవేత్తి మాయాంజానాతి పూరుషః ౪. దృష్టోప్యదృష్టరూపోఽభూ దిత్యూచుశ్చ

పరస్పరం, తప్తం చ హృదయం తాసాం తస్యైవ విరహాగ్నినా ౫. త్యక్త్వైంద్రజాలికీం
విద్యాం కాంతసాక్షాద్భవ స్వయం, త్వద్దర్శనం వినా నూనం హృదయేశ్వర సాంప్రతం
౬. న జీవామో౽థ జీవామః పున స్సందర్శనాయ తే, నయాస్మానపి వై తత్ర శీఘ్రం
యత్ర గతో భవాన్ ౭. ఇత్థం విలప్య తాః కన్యాః ప్రతీక్ష్య చ ముహుర్ముహుః, పితు
ర్భయాద్గృహం గంతుం ప్రతస్థుః కామమోహితాః ౮. తత్ప్రేమనిగళై ర్బద్ధా భృశం
విరహవిక్లబాః, కథంచిద్ధైర్యమాలంబ్య స్వమందిర మథా౽౽యయుః ౯. ఆగత్య చాప
తన్ సర్వా జలయంత్రసమీపతః, కిమేతదితి పప్రచ్ఛు ర్మాతరస్తా మృగేక్షణాః ౧౦
క్రీడంత్యః కిన్నరీకన్యా గణై స్సంహతకంచుకాః, సంస్థితాస్తన్న విజ్ఞాతో దివసో౽ంబుద
రోధనాత్ ౧౧. పథి శ్రాంతా వయం మాత స్సంతాపస్తేన న స్తనౌ, ఇత్యుక్త్వా
లులుఠు స్తత్ర మణిభూమౌ కుమారికాః ౧౨. ఇత్థం యుగసమాం రాత్రి మనయ
న్మన్మథార్దితాః, కథంచిద్ధైర్యమాలంబ్య సజ్వరా విజ్వరా ఇవ ౧౩. ప్రాతర్వ్యోమ
మణిం దృష్ట్వా మన్యమానా స్స్వజీవితం, విజ్ఞాప్య మాతరం స్వాం స్వాం గౌరీం పూజ
యితుం గతాః ౧౪. స్నాత్వా తత్ర విధానేన పుష్పైర్ధూపై స్తథా పునః, విధాయ
పూజనం దేవ్యా గాయంత్య స్తస్థురంజసా ౧౫. ఏతస్మిన్నంతరే సో౽పి స్నాతుం విప్ర
స్సమాగతః, పితురాశ్రమతస్తస్మా దచ్ఛోదకసరోవరే ౧౬. ఉత్ఫుల్లనయనా
జాతా స్తం దృష్ట్వా బ్రహ్మచారిణం, గత్వా తత్రైవ తాః కన్యా స్సమీపం బ్రహ్మచారి
ణః ౧౭. సవ్యాపసవ్యసంవీతం భుజపాశైశ్చ చక్రిరే, హ్యాగతో౽సీహ నస్త్యక్త్వా
గంతుమద్య న లభ్యతే ౧౮. వ్రతం చర త్వమస్మాభి ర్న్యాత్ర తే౽స్తి విచారణా, ఇత్యుక్త
స్స ద్విజః ప్రాహ బద్ధ స్తద్బాహుపాశతః ౧౯. * అగ్నిపః * యుష్మాభిరుచ్యతే
భద్రమనుకూలం ప్రియం వచః, ప్రథమాశ్రమనిష్ఠస్య కింతు నాద్యాపి మే వ్రతం ౨౦.
వేదాధ్యయనయుక్తస్య పారం నీతం గురోః కులే, ఆశ్రమే యాత్ర యో ధర్మో రక్షణీయ
స్స పండితైః ౨౧. వివాహాయ మతో౽మన్యే న ధర్మ ఇతి కన్యకాః, ఆకర్ణ్యైతస్య
వాక్యాని తమూచుస్తా వారస్త్రియః ౨౨ త్వం వయం సురసుందర్యః త్వం భవాన్
తాపసో వరః, దుర్ఘటస్య విధానేన మన్యేథా తా౽పి పండితః ౨౩. తస్మాదిదానీం త్వం విప్ర
స్వీకురు ప్రకటేన నః, గాంధర్వేణ వివాహేన న జీవామో౽న్యథా వయం ౨౪.
తాః పరస్పర మాలోక్య జగృహుః పాదపంకజం, భుజౌ జగృహతుస్తస్య సుశీలా సు
స్వరా తదా ౨౫. ఆలిలింగే సుతారా చ చుచుంబాస్యం చ చంద్రికా, తథాపి నిర్వి
కారో౽సౌ ప్రళయానలసన్నిభః ౨౬. శశాప బ్రహ్మచారీ తాః కోపేనాత్యంత మూర్చ్ఛితః,
పిశాచ్య ఇవ మాం లగ్నా స్తస్మాత్పిశాచ్యో భవిష్యథ ౨౭. ఏవం తే సానుశప్తా స్తం సంత్యజ్య

పురతోఽబ్రవన్, కిమేతచ్చేష్టితం పాప మనాగసి జనేత్వయా ౨౮. అనురక్తేషుభక్తేషు
మిత్రేషు ద్రోహకారిణః, పుంసాంలోకద్వయేసౌఖ్యం నభవేదితి నశ్శ్రుతం ౨౯.
తస్మాద్భవాంశ్చ నశ్శాపా త్పిశాచోభవతుత్వరాత్, ఇత్యుక్త్వోపరతాబాలానిశ్వ
సంత్యఃక్షుధాకులాః ౩౦. తథైవాన్యోన్యసంరబ్ధా దరణ్యేత్రత్ర దుఃఖితాః, తాఃకన్యా
బ్రహ్మచారీచ సర్వేపైశాచకం గతాః ౩౧. పిశాచ్యశ్చపిశాచశ్చ క్రందమానా
స్సుదారుణం, శపయంతివిపాకంతం పూర్వోపాత్తస్యకర్మణః ౩౨. ఇతశ్చేతశ్చ
ధావంతో వసంతస్సరసస్తటే, ఏవంబహుతిథేకాలే గతేలోమశతాపసః ౩౩. యా
తాశ్రమమాగతస్తత్ర శంకరక్షేత్రనామకే, తందృష్ట్వాబ్రాహ్మణంసర్వే పిశాచాఃక్షు
చ్ఛ్రమాకులాః ౩౪. ధావంతోహంతుకామాస్తే సమీపంప్రాపు రంజసా, దహ్య
మానాశ్చతీక్ష్ణేన రోమశస్యాతితేజసా ౩౫. అసమర్థాఃపురఃస్థాతుం భీతాస్తే దూర
తఃస్థితాః, తత్రవేదనిధిర్విప్ర శ్శీఘ్రమేవ సమాగతః ౩౬. సమీక్ష్యరోమశం విప్ర
స్సాష్టాంగంప్రణిపత్యచ, ఉవాచమధురోక్త్యాతంకృత్వాశిరసిచాంజలిం ౩౭ *వేదనిధిః*
మహాభాగోద్యదయేవిద్వన్ సాధూనాంసంగతిర్భవేత్, గంగాదిసర్వతీర్థేషు యోనర
స్స్నాతిసర్వదా ౩౮. యఃకరోతిసతాంసంగం తయోస్సత్సంగతిర్వరా, ఇత్యుక్త్వా
కథయామాస పూర్వవృత్తాంతమాదితః ౩౯. ఇమాగంధర్వకన్యాస్తా స్సోయం
మమతనూభవః, సర్వేపిశాచరూపేణ మిథశ్శాపవిమోహితాః ౪౦. దీనాననాశ్చ
తిష్ఠంతి తవాగ్రే మునిసత్తమ, త్వద్దర్శనాద్భవత్యేవ ముక్తి రన్యోన్యశాపతః ౪౧.
* రోమశః * మత్ప్రసాదాచ్చబాలానాం స్మృతి స్సపదిజాయతాం, హితంవచ్మి
తవేదానీం యేనశాపో లయంవ్రజేత్ ౪౨. * వేదనిధిః * మహాన్గేకథ్యతాంధర్మో
ముచ్యేరన్యేనబాలకాః, నాయంకాలోవిలంబస్య శాపాగ్ని ర్దారుణోయతః ౪౩.
రోమశః మయాసార్థంవితన్వంతు తీర్థస్నానం విధానతః, స్నానాచ్ఛాపనివృత్తిస్స్యా
న్నాన్యథానిష్కృతిర్భవేత్ ౪౪. శంకరాఖ్యేతీర్థవరే స్నానంముక్తిప్రదం నృణాం,
బహుజన్మార్జితంపాపం దారుణంచోపపాతకం ౪౫. స్నానాన్నశ్యంతిసర్వాణి పాపాని
పరమాదరాత్, ప్రాయశ్చిత్తంయస్యనాస్తి ధర్మశాస్త్రేషు పాపినః ౪౬. సోపిశంకర
తీర్థేఽస్మిన్ స్నాత్వాముచ్యేతపాతకాత్, వాతాంబుపర్ణాశన దేహశోషణై స్తపోభి
రుగ్రైశ్చిరకాలసంచితైః, యోగైర్నసంయాంతి నరాస్తుయత్పదం స్నానాచ్ఛతీర్థేత్రతు
యాంతితత్పదం ౪౭. అధునాతుమయాసార్థ మిమాఃకన్యా స్సుతశ్చతే, త్వంచ
శంకరతీర్థేఽస్మిన్ స్నాత్వాసుఖ మవాప్స్యథ ౪౮. ఏవంరోమశవాక్యంతే శ్రుత్వా
స్నాతుం సమాగతాః, స్నానమాత్రేణతేసర్వే ముక్తాః పైశాచరూపతః ౪౯.
దృష్ట్వావేదనిధిస్తత్ర రోమశం మునిపుంగవం, సంతుష్టోవినయేనాహ బాలకానాం

హితేచ్ఛయా ౫౦. * వేదనిధిః * ఏతేషాముచితం బ్రూహి బాలకానాం మునీశ్వర, * రోమశః * కుమారోఽధీతవేదోఽసౌ సమాప్తనియమో యువా ౫౧. ఆసాం తు సానురాగాణాం కరం గృహ్ణాతు సత్వరం, తతో రోమశవాక్యేన వివాహమకరోత్తదా ౫౨. పంచానామపి కన్యానాం పాణీన్ జగ్రాహ ధర్మతః, ఆనందిన్యస్తతస్సర్వాః కన్యాః పూర్ణమనోరథాః ౫౩. దత్వానుజ్ఞాం మునిస్సోఽపి రోమశస్తైర్నమస్కృతః, జగామ పంపాయాత్రార్థం భక్త్యా సంతుష్టమానసః ౫౪. *క్షేత్రపాలః* అస్మింస్తీర్థే స్నానమాత్రేణ శాపాన్ముక్తాః కన్యాస్స్వగ్నిపాస్స్వాఖ్యమాపుః, తస్మాదస్య ప్రాహురార్యాస్తదాసీ మాఖ్యామేతాం శంకరేతి ప్రియోక్త్యా ౫౫. తస్మాద్ధ్యాయం శాంకరేస్మిన్ స్నాత్వా సుస్థిరమానసాః, శంకరేశ్వరమభ్యర్చ్య గచ్ఛతేశ్వరమానసాః ౫౬. * సూతః * తద్వాచా మునయస్స్నాత్వా తీర్థే తం శంకరేశ్వరం, అభ్యర్చ్య యాత్రావిధినా పరివారేణ సంయుతం ౫౭. అభవంస్తుష్టమనసః క్షేత్రేశార్చనపుణ్యతః, తతస్తే సప్తఋషయః క్షేత్రపాలసమన్వితాః, పురతో జగ్మురీశస్య క్షేత్రదర్శనలాలసాః ౫౮. యే శంకరేశ్వరం కాలీం క్రోధం శూరం షడాననం, స్మరంత్యత్ర న తే దుఃఖముపయాంతి కదాచన ౫౯. శంకాతంకవిహీనశ్శంకరపాదైకమానసస్సతతం, శంకరతీర్థచరిత్రం శ్రుత్వా ముచ్యేత సర్వపాపేభ్యః ౬౦. శంకరస్య పరమస్య యత్పదం శంకరేశ్వరమిదం స్మరేత్సదా, యస్య సంస్మరణమాత్రతో నరా స్సంభవంతి భువి సంపదాశ్రయాః ౬౧ * * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే పంపామాహాత్మ్యే హేమకూటఖండే శంకరక్షేత్రమహిమానువర్ణనే గంధర్వకన్యకానామగ్నిపస్య చ పిశాచత్వనివృత్తిపూర్వకం తేషాం వివాహప్రశంసా నామాఽష్టత్రింశోఽధ్యాయః. ౩౮.

---

* శౌనకాదయః * తే సప్తఋషయస్తస్మాచ్ఛాంకరాత్క్షేత్రచాగమన్, తేషాం వృత్తం సుబహుళం వద సూత ముదాధునా ౧. * సూతః * క్షేత్రపాలయుతాస్సర్వే తత్ర దివ్యసరాంసి చ, గిరీన్ పుణ్యాశ్రమాన్ దృష్ట్వా వనాని పరమోత్సుకాః ౨. సోమేశం ప్రయయుస్సద్యోజాతం పశ్చిమదిఙ్ముఖం, తత్రస్థానివిశేషాణి దృష్ట్వా ప్రోచుర్మహర్షయః ౩. *ఋషయః* కింతీర్థం పర్వతః కోఽసౌ వీశ్వరస్యాభిధా చకా, వసంతి కే ఽమరాశ్చాత్ర శివపూజనలాలసాః ౪. సోమేశ్వరస్య నికటే కతి తీర్థాని సంతి హి, యాత్రాః కే ముక్తిమమలాం తన్నో వద మహామతే ౫. ఋషీణాం వచనం శ్రుత్వా క్షేత్రపాలస్తదాబ్రవీత్, * క్షేత్రపాలః * సాధుపృష్టం మహాభాగా వక్ష్యే తచ్ఛృణుతాదరాత్ ౬. సోమతీర్థమిదం పుణ్యం గిరిస్సోమాభిధో మహాన్, సోమే.

శ్వరఇతిఖ్యాతో భక్తాభీష్టప్రదాయకః ౭ ప్రఖ్యాతంపశ్చిమద్వారం సద్యోజాతాన
నస్యవై, క్షేత్రాణాముత్తమం క్షేత్రం సద్యోముక్తికరం నృణాం ౮. అత్రసాన్నిధ్య
మకరో ద్దుర్మదోనామ భైరవః, సేవకానాంహితార్థాయసదైవార్తినివారకః ౯.
భైరవాజ్ఞాం వినా క్వాపి నాస్తిస్వాతంత్ర్యమత్రవై, దేవాసురమనుష్యాణాం సంచా
రోఽత్ర న విద్యతే ౧౦. భైరవోఽవతిత క్షేత్రం గదాపాణిః ప్రతాపవాన్, వరదో
నామవిఘ్నేశో విఘ్నాన్వారయితుంక్షమః ౧౧ చతుర్భుజస్త్రిణయన శ్చంద్ర
చూడఃపృథూదరః, యేపూజయంతివరదం తేవిందంతి మహాసుఖం ౧౨. సుభగా
నామ తత్రాస్తి దుర్గాదుర్గార్తిహారిణీ, సౌభాగ్యంమోహనంరూపం దదాతి సుభగా
పరా ౧౩. అగస్త్యాఖ్యంతీర్థ మత్ర వర్తతేలోకపావనం, సర్వసౌభాగ్యదంస్నానా
సర్వభూతసుఖప్రదం ౧౪. కోటిజన్మార్జితైః పుణ్యై ర్లభ్యతేక్షేత్ర ముత్తమం,
* సూతః * క్షేత్రపాలోదితంవాక్యంశ్రుత్వా తేతాపసోత్తమాః ౧౫. పప్రచ్ఛురి
త్థమత్యంతహితం శ్రోత్రమనోహరం, * ఋషయః * అగస్త్యాఖ్యంతీర్థమితి కథం
ఖ్యాత మభూద్వద ౧౬. * క్షేత్రపాలః * అస్యతీర్థస్యమాహాత్మ్యం బ్రహ్మాదిభి
రభిష్టుతం, అస్మింస్తీర్థాంభసి స్నాత్వా సోమేశంపూజయంతియే ౧౭. తేఽపినిర్ధూతపా
ప్మానో జీవన్ముక్తా భవంతిహి, వైశాఖే పౌర్ణమాస్యాంయే స్నాంతిచాగస్త్యతీర్థకే
౧౮. సోమేశ్వరంయేర్చయంతి తేయాంతి పరమాంగతిం, అత్రేతిహాసంవక్ష్యామి
స్మరతాం ముక్తిసాధనం ౧౯. ఆసీద్రాజాచిత్రసేనో ద్రావిడేవిషయే పురా, ధర్మ
జ్ఞస్సత్యసంధశ్చ ప్రియవాదీ బహుశ్రుతః ౨౦. పురోహితయుతశ్చాసౌ శ్రౌతస్మార్త
పరాయణః, బ్రహ్మవిష్ణుమహేశేషు సమబుద్ధి ర్గతస్పృహః ౨౧. తతఃకౌతూహలా
ద్రాజా కదాచి జ్జటిలాలయం, జటిలై ర్వేదబాహ్యై స్తైః పాషండై ర్భస్మపాండురైః
౨౨. సాకంతస్యకథా జాతా రాజ్ఞో దుర్దైవయోగతః, * పాషండాః * ప్రభావ
శ్శ్రూయతాం రాజన్ శైవధర్మసముద్భవః ౨౩. ఛిన్నపాశస్సముచ్యేత శ్వపాకోపి
సుదీక్షయా, దీక్షైవమోక్షణీ శైవీ సర్వేవర్ణాశ్రమాన్నృపా ౨౪. నపాత్రమన్యం
మృగ్యంహి జటాధారీ విశిష్యతే, కించిద్వస్తుబ్రాహ్మణేభ్యో లోకేదాతా నరాధ
మః ౨౫. తఏవశివభక్తాహి యేనపశ్యంతి తాన్ద్విజాన్, సర్వధర్మేషు రాజేంద్ర
శ్రేష్ఠంహి శివదర్శనం ౨౬. విష్ణుదర్శనమాత్రేణ శివద్రోహఃప్రజాయతే, తస్మా
న్నవిష్ణునామాపి శ్రోతవ్యంభవభీరుణా ౨౭. అతశ్చవైష్ణవోవధ్యః సర్వదేశేషు
ధర్మతః, ఇత్థంపాషండిభిఃప్రోక్తాన్ వర్ణయిత్వా తదాగమాన్ ౨౮. జటిలైర్మ్ముదే
ధూర్త స్సభూపాలఃప్రతారితః, క్వాసౌవిష్ణుః క్వదృష్టోఽసౌ క్వచకైర్నైవ కీర్త్యతే ౨౯.

ఇత్థంనసహతేవిష్ణుం సరాజా ధూర్తమోహితః, నారాయణంయేభజంతి తాంస్తాడ
యతి సర్వదా ౩౦ యఃపఠేద్విష్ణునామాని తం నిహంతిసపాద్రివః, అవాదయదసౌ
నిత్యం డిండిమం స్వపురేతదా ౩౧. యోర్చయేద్దైవతం విష్ణుం సదండ్యో వధ్యఏవసః,
తతఃప్రభృత్యధర్మిష్ఠా స్తస్మిన్ దేశే ప్రజాస్తదా ౩౨. నచవర్షతిపర్జన్యో వర్ధతే న
గవాంకులం, వృక్షానారుహ్య జీవంతి బ్రాహ్మణా వృత్తికర్శితాః ౩౩. గతేబహు
తిథే కాలే సరాజా పంచతాంగతః, వైదికేనవిధానేన నలేభే చోర్ధ్వదైహికం ౩౪.
దృఢంబద్ధ్వా యమభటై ర్హన్యమానః పదేపదే, రౌరవాదిషుసర్వేషు నరకేషుప్ర
బాధితః ౩౫. భుక్త్వాతుయాతనాం యామ్యాం నిస్తీర్ణనరకోనృపః, సోమేశపర్వత
ప్రాంతే పిశాచోఽభూ త్సకల్మషః ౩౬. ప్రధావతిదిశస్సర్వా వనేతస్మిన్ బుభుక్షితః,
కదాచిత్పర్యటన్ సోమతీర్థేఽస్మిన్ సముపాగతః ౩౭. స్నానార్థమాగతాన్ విప్రాన్
భర్త్సయన్నాస్త దారుణః, కదాచిత్పర్యటన్ క్షేత్ర మగస్త్యమునినాంవరః ౩౮.
తీర్థస్నానార్థ మాగత్య దృష్ట్వాపైశాచరూపిణం, కిమేతదితిమన్వానో బుబుధేచాఽప
రోక్షవాన్ ౩౯. తదామునేర్దర్శనేన హతోఽస్మీతి రురోదసః, అథాముంకౌతుకా
విష్టః పప్రచ్ఛ మునిపుంగవః ౪౦. కోఽసిత్వంభీషణాకార కుతో రోదిషిమత్పురః,
కస్మాద్భయమసీత్థంమాం త్వద్వృత్తం వదదుర్మతే ౪౧. శ్రుత్వైతద్వచనం తుష్టః
పిశాచస్త్యక్తరోదనః, స్వముదంతంసమూలం త మువాచోద్విగ్నమానసః ౪౨.
తద్వృత్తాంతం సమాకర్ణ్యమునిః ప్రోవాచసస్మితః, మాభైషీర్దుష్పిశాచత్వం తవ
కళ్యాణమస్త్వహ ౪౩. తీర్థేస్మిన్ స్నానమాత్రేణ నరానిర్ధూతకల్మషాః, దుర్భగోంధో
జడో రోగీ పరస్త్రీసంగపాతకీ ౪౪. బ్రహ్మఘ్నోపిసురాపాయీ ముచ్యతేసర్వపా
తకాత్, కింపునర్బ్రాహ్మణా నిత్యం సదాచారాస్సుమానసాః ౪౫. తస్మాదే
తత్సేవనీయం దైవైరపి సుదుర్లభం, త్వాంమజ్జయామిదుర్బుద్ధే ముచ్యసే సర్వపాత
కాత్ ౪౬. ఇత్యాజ్ఞప్తస్సభూపాలో మమజ్జాగస్త్యతీర్థకే, స్నానమాత్రేణ రాజాసౌ
ముక్తః పైశాచరూపతః ౪౭. గాంధర్వేణస్వరూపేణ దేవసంఘై స్సమావృతః,
అగస్త్యంచఋషింనత్వా యయౌదేవపురీం తదా ౪౮. తస్మాదగస్త్యతీర్థంహి
పుణ్యం లోకేషుగీయతే, అగస్త్యతీర్థరాజేఽస్మిన్ స్నాత్వా సోమమహీధరే ౪౯.
వసన్ సోమేశమభ్యర్చ్య భక్త్యా నియతమానసః, జపన్ పంచాక్షరీమంత్రం యశ్శృ
ణోతీశసత్కథాం ౫౦. సతుకైలాసనగరంసంప్రాప్నోతి నసంశయః, తస్మాదగస్త్య
తీర్థేఽస్య మాహాత్మ్యం ముక్తిసాధనం ౫౧. యశ్శృణోతి సదామర్త్యోముక్తిమేతి
నసంశయః, * సూతః * స్నానమత్రవిధినాఋషీశ్వరాః క్షేత్రపాలసహితా స్సమా
హితాః, చక్రురిందుధరపూజనం తథా దేవమానిబుధ తర్పణంబుధాః ౫౨. *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే అగస్త్యతీర్థప్రశం
సాయాం చిత్రసేనస్యరాజ్ఞఃపైశాచజన్మనివృత్తి పూర్వకందేవలోక
ప్రాప్తిర్నామ ఏకోనచత్వారింశోధ్యాయః. ౩౯.

* శ్రీసూతః * సోమతీర్థంసమాగచ్ఛన్ తస్మాత్తాపసపుంగవాః, తతస్సప్తర్షయస్తత్ర సోమతీర్థేపునఃపునః, స్నాత్వాసోమగిరే ర్యాత్రాంయయు స్సర్వజనైర్వృతాః ౧. క్షేత్రపాలేనసంయుక్తా స్తమూచు ర్భక్తిభావితాః, * ఋషయః * తీర్థంసోమాభిధంకేన హేతునా భువివిశ్రుతం ౨. కఃపూతోఽభవదేతస్మిన్ తీర్థే వద మహామతే, * క్షేత్రపాలః * పురాదక్షస్యతనయాః సంఖ్యయాసప్తవింశతిః ౩. వవ్రిరేసుందరంచంద్రం వివాహవిధినా మలాః, పితురాజ్ఞానుసారేణ తాశ్చజగ్రాహ చంద్రమాః ౪. స్వలోకంచయయౌ తాభి స్సాకంహర్ష సమావృతః, తాసాం మధ్యే తురోహిణ్యా మతిప్రేమాన్వితోఽభవత్ ౫. గర్వితాసాభవత్తేన సదాభర్త్రా సుఖేప్సితా, ఇతరాఃపతిమిచ్ఛంత్యః పక్షపాతవివర్జితాః ౬. పితురంతికమాసాద్య పతివృత్తం వ్యజిజ్ఞపన్, తాతాస్మాకంతీవ్రచింతాం పతివ్యాపాదజాంశ్శృణు ౭. చంద్రః కరోతి రోహిణ్యా మతిప్రీతింస్మరార్దితః, సంభాషయతి నాస్మాభి ర్నాగచ్ఛతి గృహాణి నః ౮. కంయామశ్శరణందేవం కఃపాయా ద్దుఖసాగరాత్. శ్యామాఃకామాతురా స్స్నిగ్ధా ఋతుస్నాత దినేష్వపి ౯. స్వప్నేపినస్పృశత్యస్మాన్ పశ్యా స్మద్దైవమీదృశం, పుత్రీణాంవచనంశ్రుత్వా దక్షః క్రోధసమన్వితః ౧౦. జామాతరంస మాహూయ వచనంచేద మబ్రవీత్, * దక్షః * దురాత్మ న్విషమాబుద్ధి ర్జాతా జాయాసు తేనిశం ౧౧. త్వత్కృతేనైవ దోషేణ క్షీణోభవ మమాజ్ఞయా, ఇత్థం శశాపశశినం పుత్రికా దుఃఖకర్శితః ౧౨. నిస్సంజ్ఞఃపతితో భూమౌ చంద్రశ్శాపగిరా ముహుః, శ్వశురాంఘ్రిద్వయంధృత్వా శాపేనాత్యంత దుఃఖితః ౧౩. యయాచే నిష్కృతిం తస్య పాహీతిప్రలపన్ శుచా, తదానీంపుత్రికాఃప్రాహు ర్జనకం భయవిహ్వలాః ౧౪. పత్యౌజీవతి నారీణాం సుఖంభవతి సంతతం, క్లీబఃపతితమూర్ఖోవా పతిరేవగతిః స్త్రియాః ౧౫. నరకేనిపతత్యేషా పతిసంతాపకారిణీ, మాస్తుకోపోమహాప్రాజ్ఞ నిష్కృతిం దేహిసత్వరం ౧౬. పుత్రీణాంతస్యచవచః శ్రుత్వాదక్షః కృపాన్వితః, దీనంజామాతరం ప్రాహ తనయానాం హితాయసః ౧౭. దుర్బుద్ధేగచ్ఛసోమాద్రిం విరూపాక్షం భజాధునా, తత్రశంభోఃకృపాదృష్ట్యా శుద్ధోభవసి కిల్బిషాత్ ౧౮. శాపస్యనిష్కృతింజ్ఞాత్వా శ్వశురా ద్భయవిహ్వలః, తేనాజ్ఞప్తస్తదా చంద్రో యయౌసోమగిరిం శ్వసన్ ౧౯. కఃకరోతి మయిప్రీతిం కోదేవ శ్శరణంభవేత్, ఇతిచింతాకులశ్చంద్ర స్సోమాద్రౌ శంకరంప్రతి ౨౦. తపస్తేపేదివ్యవర్ష శతం భక్తి సమన్వితః, తస్యోగ్రతపస స్సారంజ్ఞాత్వా పంపాపతిర్ముదా ౨౧. ప్రత్యక్షస్సమభూత్తత్ర విరూపాక్షఃపురోవిధోః, పురస్థంశంకరం దృష్ట్వా హర్షాదుత్ఫుల్లలోచనః ౨౨.

ససంభ్రమం సముత్థాయ ప్రాంజలిః ప్రణతోఽవదత్, జయ శంభో
హేమకూటనికేతన ౨౩. జయ భక్తత్రాణదక్ష దక్షాధ్వరహర ప్రభో, ఆత్మకానాం,
స్థావరాంతానాం కల్పకః కాలసూత్రవిత్ ౨౪. సర్వదేవైరీడితాంఘ్రిసరోజ క్షీణానా
దార్తిహన్, మాముద్ధర కృపాసింధో దీనబంధో మహేశ్వర ౨౫. త్వదన్యః కోఽస్తి
లోకే శరణ్యః కరుణాకరః, త్వదాలోకనమాత్రేణ ధన్యోఽస్మి పరమేశ్వర ౨౬.
దయాళుతా తే దీనేషు కిం వచ్మి జగతాం పతే, బహవస్తారితా దుఃఖసాగరాత్సాధవ
స్త్వయా ౨౭. దక్షశాపవిముక్త్యర్థం యాచే త్వాం కరుణాకరం, చంద్రస్య వచనం
శ్రుత్వా సస్మితః ప్రాహ శంకరః ౨౮. తుష్టోఽస్మి తపసా చంద్ర వరం దాస్యే తవాధునా,
వృద్ధిస్స్యాచ్ఛుక్లపక్షే తే కృష్ణే క్షీణో భవిష్యసి ౨౯. మమ మూర్ధ్ని భూషణం భూత్వా
స్థిరో భవ సదాఽమలః, మండనత్వాన్మమేదానీం దర్శనీయో భవిష్యసి ౩౦. కలాం
జ్ఞానమయీం స్వస్య మూర్ధ్ని మే భూషణాయ తే, సుకుమారో యువా భూత్వా రమ
స్వ నిజమందిరే ౩౧. సమతాం ప్రాప్య పత్నీషు విహరస్వ యథాసుఖం, మన్నామ్నా
ఖ్యాతతీర్థేఽస్మిన్ స్నానం కురు మమాజ్ఞయా ౩౨. తేన తే సకలా దోషా నాశం యాంతి
నసంశయః, తీర్థే స్నాత్వా సోమకుండే సంపూజ్య విధినా హి మాం ౩౩. పత్నీభిస్సహి
తశ్చంద్రలోకం గచ్ఛ మహామతే, ఇత్యాజ్ఞాప్య విరూపాక్షస్తత్రైవాంతరధీయత ౩౪.
తదాజ్ఞయా సోమతీర్థే స్నానం కృత్వా కలానిధిః, సంపూజ్య భక్త్యా సోమేశం మాస
మేకమిహావసత్ ౩౫. తేన నిర్ధూతపాపస్తు శంభోర్భూషణతాం గతః, దధార శంకర
శ్శీర్షే జ్ఞానచంద్రకలాం ముదా ౩౬. దర్శయన్ భక్తవాత్సల్యం దేవానాం పశ్య
తాం శివః, దేవాస్సమాగతా శ్చంద్రభూషణం ద్రష్టుమానసాః ౩౭. దృష్ట్వేందు
మౌళిం సాష్టాంగం ప్రణిపత్య దివౌకసః, తుష్టువుః పరమేశానం బ్రహ్మవిష్ణుముఖామ
రాః ౩౮. చంద్రమౌళే నమస్తుభ్యం సుందరాకారశోభిత, సర్వదా త్వమనేనైవ
భూషితః పాహి నిర్జరాన్ ౩౯. చంద్ర స్తుష్టమనా భూత్వా శివం స్తుత్వా ముహుర్ము
హుః, సంపాద్యానుగ్రహం శంభోర్జగామ నిజమందిరం ౪౦. శశంసుర్దేవగంధర్వాః
చంద్రే శంభోః కృపాం పరాం, పత్నీభిస్సహితో రేమే స్వలోకే చంద్రమా ముదా ౪౧.
యత్ర సోమః తపస్యాయాన్మకృత్తస్మాత్సోమగిరిః స్మృతః, సోమేశ్వరాభిధానం తు శంభో
శ్చంద్రవిభూషణాత్ ౪౨. *క్షేత్రపాలః* ఏతద్వః కథితం సర్వం మయా యద్యచ్ఛ్రు
తం పురా, కింపునశ్శ్రోతుమిచ్ఛాస్తి యుష్మాకం తాపసోత్తమాః ౪౩. *సూతః*
పఠంతి యే నిత్య మనన్యచేతసః శృణ్వంతి సోమేశ్వర సత్కథాం సదా, శ్రీసోమతీర్థ
ప్రథితం చరిత్రం తే యాంతి శంభోః పదమవ్యయం బుధాః ౪౪.　　　　*

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే సోమతీర్థప్రశంసాయాం చంద్రస్య దక్షశాప
నివృత్తిద్వారా శివభూషణతాప్రాప్తిర్నామ చత్వారింశోఽధ్యాయః. ౪౦.

* ఋషయః * క్షేత్రపాలమహాప్రాజ్ఞ వేదవేదాంగ పారగ, భవానమృత తీర్థస్య వైభవం వదతుప్రభో ౧. * క్షేత్రపాలః * సుధాతీర్థం ప్రశంసంతి స్నాంతితి త్కథయంతి యే, అష్టావింశతిభేదాంశ్చ నరకాన్నో ప్రభుంజతి ౨. తామిస్ర మంధ తామిస్రం మహారౌరవరౌరవౌ, కుంభీపాకం కాలసూత్ర మసిపత్రవనం తథా ౩. అగ్నిభక్షోఽంధకూపశ్చ సదంశః శాల్మలీ తథా, లాలాభక్షో హ్యవీచిశ్చ సారమే యాదనంతథా ౪. తథైవవజ్రకణకః, క్షారకర్దమపాతనం, రక్షోగణాశనంచాపి శూలప్రోతనిరోధనం ౫. తిరోధానాభిధంవిప్రా స్తథా సూచీముఖాభిధం, పూయ శోణితభక్షంచ విషాగ్ని పరిపీడనం ౬. అష్టావింశతిసంఖ్యాక మేతన్నరక సంచ యం, నయాతిమనుజోవిప్రా స్సుధాతీర్థ నిమజ్జనాత్ ౭. పిత్రాపత్యకళత్రాణాం యోఽన్యేషామపహారకః, సకాలపాశబద్ధోయం యమదూతై ర్భయావహైః ౮. తామిస్రనరకేఘోరే పాత్యతే బహువత్సరం, స్నాతిచేదమృతేతీర్థే తస్మిన్నాసౌ నిపాత్యతే ౯. మాతరంపితరంపుత్రం యోద్వేష్టి పురుషాధమః, సకాలసూత్ర నరకే విస్తృతాయుత యోజనే ౧౦. అధస్తాదగ్ని సంతప్త ఉపర్యర్కమరీచిభిః, బిలేతామ్రమయే విప్రాః పాత్యతేక్షుధయార్దితః ౧౧. యో వేదమార్గముల్లంఘ్య వర్తతే కుపథేనరః, సోసిపత్రవనేఘోరే పాత్యతేయమకింకరైః ౧౨. యోఽశ్నాతి పంక్తిభేదేన పక్వసూపాదికంనరః, అకృత్వాపంచయజ్ఞంవా భుంక్తేమోహేనపీడితః ౧౩. పాత్యతేఽయంయమభటై ర్నరకేక్రిమిభోజనే, భక్ష్యమాణఃక్రిమిశ్చైతై ర్భక్షయ న్క్రిమిసంచయం ౧౪. స్వయంచక్రిమిభూతస్సన్ తిష్ఠే ద్యావదఘక్షయం, యోహరేద్విప్రవిత్తాని స్నేహేన బలతోపివా ౧౫. అన్యేషామపివిత్తాని రాజా తత్పురుషోపివా, అయస్మయాఖ్యకుండేతుసదంశైఃసోతిపీడితః ౧౬. సదంశనరకేఘోరే పాత్యతేయమకింకరైః, అగమ్యాం యోభిగచ్ఛేత స్త్రీయం వా పురుషాధమః ౧౭. అగ మ్యం పురుషం యోషి దభిగచ్ఛేత వాద్విజాః, తావయస్మయనారీంచ పురుషంచా ప్యయస్మయం ౧౮. తప్తావాలింగ్యతిష్ఠంతౌ యావచ్చంద్రదివాకరౌ, సూచ్యాఖ్యేనరకే ఘోరే పాత్యేతే యమకింకరైః ౧౯. బాధతేసర్వజంతూన్యో నానోపాయై రుపద్రవైః, శాల్మలీనరకేఘోరే పాత్యతే బహుకంటకే ౨౦. రాజావారాజభృత్యోవా యఃపా షండ మనువ్రతః, భేదకోధర్మసేతూనాం వైతరణ్యాం నిపాత్యతే ౨౧. వృషలీసంగ దోషేణ శౌచాద్యాచారవర్జితః, త్యక్తలజ్జస్త్యక్తవేదః పశుచర్యారతస్సదా ౨౨. సపూయవిష్ఠమూత్రాసృక్ శ్లేష్మవిత్తాది పూరితే, అతిబీభత్సనరకే పాత్యతేయమకిం కరైః ౨౩. యశ్శ్వభిర్మృగయుర్వన్యాన్ బాణై ర్వాబాధతేమృగాన్, సహన్యమానో బాణౌఘైః పరత్రయమకింకరైః ౨౪. ప్రాణరోధాఖ్యనరకే పాత్యతేచముహుర్ముహుః,

దాంభికోయః పశూన్హన్యాద్విధ్యనుష్ఠానవర్జితః ౨౫. హంత్యసౌపరలోకేషు వైశసే
పాత్యతేద్విజాః, కృంత్యమానోయమభటైః పాత్యతే బహువత్సరం ౨౬. ఆత్మభార్యాం
సవర్ణాంయో రేతఃపాయయతేఖలః, పరత్ర రేతఃపాయీస రేతఃకుండే నిపాత్యతే
౨౭. స్నాతిచే దమృతేతీర్థే తస్మిన్నాసౌనిపాత్యతే, యోచస్యుమార్గమాశ్రిత్య
గరదో గ్రామదాహకః ౨౮. వణిగ్వృత్త్యాపహారీచ సపరత్ర ద్విజోత్తమాః, వజ్రదం
ష్ట్రాభిధే ఘోరేనరకే పాత్యతేచిరం ౨౯. విద్యంతేనరకాఘోరాః యేచాన్యే
బహుదుఃఖదాః, తాన్నపశ్యంతిమనుజాః సుధాతీర్థనిమజ్జనాత్ ౩౦. సుధాతీర్థేన
కృతస్నానో దశ్వమేధఫలం లభేత్, ఆత్మవిద్యా భవేత్సాక్షాన్ముక్తిశ్చాపి
చతుర్విధా ౩౧. నపాపేరమతే బుద్ధిర్నభవేద్దుఃఖమేవవా, తులాపురుషదానేన
యత్ఫలంలభ్యతేపరైః ౩౨. తత్ఫలంలభ్యతే పుంభిః సుధాతీర్థనిమజ్జనాత్, గోసహ
స్రప్రదానేన యత్పుణ్యంవా భవేన్నృణాం ౩౩. తత్ఫలంలభతేమర్త్యః సుధా
తీర్థనిమజ్జనాత్, ధర్మార్థకామమోక్షాణాం యద్యదిచ్ఛతి పూరుషః ౩౪. తత్తత్స
ర్వమవాప్నోతి సుధాతీర్థనిమజ్జనాత్, మహాపాతకయుక్తోవా యుక్తోవాప్యుపపా
తకైః ౩౫. సద్యఃపూతోభవేద్విప్రాః సుధాతీర్థనిషేవణాత్, ప్రజ్ఞాలక్ష్మీర్యశః
సంపత్ జ్ఞానంధర్మో విరక్తతా ౩౬. మనశ్శుద్ధిర్భవేన్నౄణాం సుధాతీర్థ నిషేవ
ణాత్, బ్రహ్మహత్యాయుతంచాపి సురాపానాయుతం తథా ౩౭. అయుతంగురు
దారాణాం గమనంపాపకారణం, స్తేయాయుతంసువర్ణానాం తత్సంసర్గాశ్చ కోటిశః
౩౮. శీఘ్రంవిలయమాయాంతి సుధాతీర్థనిమజ్జనాత్, ఉక్తేష్వేతేషు సందేహో
నకర్తవ్యః కదాచన ౩౯. జిహ్వాగ్రేపరశుంతప్తం క్షిపంతి యమకింకరాః, అర్థవాద
మిదంసర్వం బ్రువన్నైవనరకం వ్రజేత్ ౪౦. సూకరఃసహివిజ్ఞేయః సర్వకర్మబహిష్కృ
తః, అహోమాహాత్మ్యమహోమాహాత్మ్యమహోమాహాత్మ్యంద్విజోత్తమాః ౪౧. సుధా
తీర్థాభిధేపుణ్యే సర్వపాతకనాశనే, అద్వైతజ్ఞానదే పుంసాం భుక్తిముక్తిప్రదాయిని ౪౨.
ఇష్టకామప్రదేనిత్యం తథైవాజ్ఞాననాశనే, స్థితేపి తద్విహాయేదం రమతేన్యత్రవైజనః
౪౩. అహో మోహస్యమాహాత్మ్యం మయావక్తుం నశక్యతే, స్నాతస్యతుసుధాతీర్థే
నాంతకాద్భయమస్తిహి ౪౪. సుధాతీర్థంచపశ్యంతి స్పృశంతిప్రణమంతిచ, నపిబంతి
పునస్స్తన్యంమాతౄణాం భీతివర్జితాః ౪౫. ఏవంవఃకథితంవిప్రాః సుధాతీర్థస్యవైభవం,
భుక్తిముక్తిప్రదం నౄణాం సర్వపాపనిబర్హణం ౪౬. *సూతః* క్షేత్రపాలాజ్ఞయా
సర్వేమునయో వీతకల్మషాః, స్నాత్వాసుధాతీర్థజలే పిత్రాన్సంతర్ప్యభక్తితః ౪౭.
తత్పూర్వేరాజితందివ్యం పాపనాశన సంజ్ఞకం, తీర్థంప్రతియయుఃసర్వే సపుత్రాశ్చ
సదారకాః ౪౮. * * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే మాణిభద్రేశ్వర
మాహాత్మ్యే అమృతతీర్థప్రశంసానామషట్చత్వారింశోఽధ్యాయః. ౪౬.

* ఋషయః * పాపనాశనతీర్థస్యమాహాత్మ్యం వదసువ్రత, కోముక్తస్స్నాన
మాత్రేణ పూర్వేస్మిన్ పుణ్యవర్ధన ౧. *క్షేత్రపాలః* పూర్వేస్మిన్ధర్మరాజోఽసౌ
రాజ్యా ద్భ్రష్టస్సహానుజః, వనంవివేశసహసా ద్రౌపద్యాసహిత శ్శుచిః ౨. పుత్రా
ణాందుఃఖమత్యంతం దృష్ట్వాకుంతీ ముహుర్ముహుః, చింతయిత్వారమానాథం సస్మా
రమనసా సతీ ౩. తదాఽఽగతోఽరవిందాక్షః శ్శరణాగత వత్సలః, తందృష్ట్వామ్లా
నవదనా మందమాహా మనస్వినీ ౪. * కుంతీ * స్వామిన్సర్వజగన్నాథ పుత్రా
ణాం మమకాగతిః, అరణ్యేదుఃఖసంతప్తా రాజ్యహీనా మృతాఇవ ౫. త్వయితిష్ఠతి
మద్దేవే కుతోదుఃఖం వదాధునా, కేనోపాయేనపుత్రాణాం రాజ్యలాభో భవేద్ధరే
౬. తద్బ్రూహిమేరమాకాంత కృపాస్తి మయిచేదిహ, ఇత్యుక్తశ్శ్రీహరిః ప్రాహ
కుంతీంకరుణయాగిరా ౭. * శ్రీకృష్ణః * మాశోచయమహాభాగే హితంవచ్మి
తవాధునా, అస్తిపంపాక్షేత్రమితి సర్వేష్టార్థప్రదాయకం ౮. మాణిభద్రేశ్వర
స్యాగ్రే పాపనాశన సంజ్ఞకం, తీర్థమస్తిహి సర్వేష్టదాయకం పుణ్యవర్ధనం ౯.
స్నానంకురువిధానేన పుత్రాణాం హితకామ్యయా ౧౦. తేనతే తనయానాంచ
రాజ్యలాభో భవేదిహ, శ్రీకృష్ణవచనంశ్రుత్వా కుంతీప్రాహాతి విస్మితా ౧౧.
* కుంతీ * పాపనాశనమాహాత్మ్యం వదమే పురుషోత్తమ, * శ్రీకృష్ణః * అత్రేతి
హాసంవక్ష్యామి సావధాన మనాశ్శృణు ౧౨. నందోనామమహారాజ స్సోమవంశ
సముద్భవః, ధర్మేణపాలయామాస సాగరాంతాం ధరామిమాం ౧౩. తస్యపుత్ర
స్సమాభవ ద్ధర్మగుప్తఇతి శ్రుతః, ధర్మజ్ఞస్సత్యసంధశ్చ మాతాపితృహితే రతః ౧౪.
నందస్తునందనేన్యస్య రాజ్యం సర్వంముదాతదా, భార్యయాసహిత శ్శీఘ్రం తపోవన
మగాన్నృపః ౧౫. తాతేతపోవనంయాతే ధర్మగుప్తోమహామతిః, మేదినీంపాలయా
మాస ధర్మజ్ఞో నీతికోవిదః ౧౬. ఈజేబహువిధైర్యజ్ఞై ర్దేవానింద్ర పురోగమాన్,
బ్రాహ్మణానాంద దౌవిత్తం క్షేత్రాణి వివిధానిచ ౧౭. సర్వేస్వధర్మనిరతా స్తస్మి
న్ప్రజని శాసతి, కదాచిన్నాభవత్పీడా స్తస్మింశ్చోరాదిసంభవాః ౧౮. కదాచిద్ధ
ర్మగుప్తోఽయ మారుహ్యతురగోత్తమం, వనంవివేశసహసా మృగయారస కౌతుకీ
౧౯. తస్మిన్వ్యాఘ్రముఖాన్క్రూరాన్ హత్వాక్షుత్తృట్ప్రపీడితః, దదర్శపురతో
దివ్యం సరఃకల్హారమండితం ౨౦. అభూద్విభావరీతత్ర తమసా వృతదిఙ్ముఖా, రాజా
పిపశ్చిమాంసంధ్యా ముపాస్య నియమాన్వితః ౨౧. జజాపపరమాంతత్ర గాయత్రీం
వేదమాతరం, ఉపోతస్మిన్నుపాసీయం రాజాహస్త్రేణసంయుతః ౨౨. సింహవ్యా
ఘ్రాదిభీత్యాస వృక్షమేకం సమాశ్రితః, రాజపుత్రస్తదభ్యాశం ఋక్షసింహాభయా
ర్దితః ౨౩. అనుద్రుతశ్చసింహేన ఋక్షోవృక్ష మువారుహత్, ఆరుహ్య...

సోఽపి దదర్శ నృపనందనం ౨౪. వృక్షస్థితంనృపంద్రుష్ట్వా ఋక్షఃప్రాహమృదూక్తిభిః, మాభీతింవహ రాజేంద్రవత్స్యావోరజనీమిహ ౨౫. మహాభయంకర స్సింహోహ్యా వృక్షమూలముపాశ్రితః, తిష్ఠత్యావాంహంతుకామః కరాలవదనోహరిః ౨౬. నిశా ర్ధమేహినిద్రాంత్వం నిర్భయం రక్షితోమయా, తతఃప్రసుప్తంమాంరక్ష నిశార్ధం త్వం మహామతే ౨౭. ఇతితద్వాక్యమాకర్ణ్య సుప్తేనందసుతే హరిః, ఉవాచఋక్షం ప్రసుప్తంమే పాతయాశు నరాధమం ౨౮. వయం వనచరానిత్యంనరోయంమృగ ఘాతకః, అనేనతవయత్సఖ్యం తేదుఃఖప్రదంభవేత్ ౨౯. ఇతిసింహోక్తి మాకర్ణ్య ఋక్షస్తంప్రత్యువాచహ, ధర్మాధర్మౌనజానీషే మృగరాజ వనేచర ౩౦. విశ్వాసఘాతుకస్యైవ నరకంభ తి ధ్రువం, నమిత్రద్రోహజంపాపం నశ్యేద్యజ్ఞా యుతైరపి ౩౧. బ్రహ్మహత్యాదిపాపానాం కథంచి న్నిష్కృతిర్భవేత్, విశ్వాస ఘాతజంపాపం ననశ్యే జ్జన్మకోటిభిః ౩౨. నాహంమేరుంమహాభారం మన్యేభూ మ్యాం మృగాధిప, మహాభారమిమంమన్యే భూమ్యాంవిశ్వాసఘాతుకం ౩౩. ఏవ ముక్తస్సఋక్షేణ సింహస్తూష్ణీంబభూవహ, ధర్మగుప్తేప్రబుద్ధేఽథఋక్షస్సుష్వాప భూరుహే ౩౪. తతస్సింహోఽబ్రవీద్భూప మేతమృక్షం త్యజస్వమే, ప్రభాతేత్వా మ హాంతి తస్మాత్త్వాతయభూతలే ౩౫. ఏవముక్తోథసింహేన రాజాసుప్త మశం కి . స్వాంకన్యస్తశిరస్కంతం పాతయామాస కౌటిలాత్ ౩౬. ఋక్షఃపుణ్యావ ...వశా న్నపపాత మహీతలే, సఋక్షోనృపమభ్యేత్య కోపాద్వాక్యమభాషత ౩౭. * ఋక్షః * కామరూపధరో రాజన్నహంభృగుకులోద్భవః, ధ్యానకాష్ఠఇతి ఖ్యాతో ఋక్షరూపమధారయం ౩౮. కస్మాదనాగసంసుప్త మత్యాక్షీన్మాం భవాన్నృప, మచ్ఛాపాదతిదుర్బుద్ధే హ్యున్మత్తోభవ సత్వరం ౩౯. ఇతిశప్త్వాము నిర్భూపం తతస్సింహ మభాషత, నసింహస్త్వం మహాయక్షః కుబేరసచివఃపురా ౪౦. హిమవద్గిరిమాసాద్య కదాచిత్త్వం వధూసఖః, అజ్ఞానాచ్ఛంకణాభ్యాసే విహార మతనోర్మునేః ౪౧. శంఖణోప్యుటజాద్దైవా త్సమిదాహరణాయచ, నిర్గత స్త్వాంవివసనం దృష్ట్వా శాపముదాన్మునిః ౪౨. యస్మాన్మమాశ్రమేఽద్య త్వం వివస్త్రః స్థితవానసి, అతఃపంచాననోభూత్వా సంచరస్వ మహావనే ౪౩. ఇతిశంఖణశాపేన మృగేంద్రస్త్వమభూఃపురా, కుబేరసచివోయక్షో భద్రనామాఽభవఃపురా ౪౪. కుబేరోధర్మశీలోహి తద్భృత్యాశ్చతథావిధాః, అతఃకిమర్థంమాంహంతు మిచ్ఛసి త్వంవనేచర ౪౫. ఏతత్సర్వంజ్ఞానదృష్ట్యా జానామీహ మృగాధిప, ఇత్యుక్తో ధ్యానకాష్ఠేన త్యక్త్వాసింహత్వమాశుసః ౪౬. యక్షరూపధరోభూత్వా దివ్యసుంత రవిగ్రహః, సాష్టాంగంప్రణిపత్యాహ ధ్యానకాష్ఠంసయక్షరాట్ ౪౭. అద్యసర్వం

మయాజ్ఞాతం పూర్వవృత్తంమహామునే, శాపందత్వాఽశంఖిణోఽమే విశాపమపినోక్త
వాన్ ౪౮. ఋక్షరూపేణసంవాదో ధ్యానకాష్ఠేనతే యదా, భవేత్తదావిశాప
స్త్వం పూర్వరూప మవాప్స్యసి ౪౯. ఇతిమామబ్రవీద్బ్రహ్మన్ శంఖణో లోకవి
శ్రుతః, తిర్యక్త్వాదద్యనిర్ముక్తో జానామిత్వాం తపోధనం ౫౦. ధ్యానకాష్ఠాభిధం
శుద్ధం కామరూపధరంమునే, ఇత్యుక్త్వాతంప్రణమ్యాసౌధ్యానకాష్ఠం సయక్ష
రాట్ ౫౧. విమానవరమారుహ్యాప్రయయావలకాపురీం, ఉన్మత్తరూపంతం
దృష్ట్వా మంత్రిణస్తు నృపోత్తమం ౫౨. పితుస్సకాశమానిన్యుః దేవాతీర్థేస్థితస్యచ,
తస్మైన్నివేదయామాసుః స్వసుతంభ్రాంతమానసం ౫౩. (నాత్రగ్రంథపాతః) భగవన్
జైమినే పశ్యపుత్రమున్మత్తమాశుమే, అస్యోన్మాదవినాశాయ బ్రూహ్యుపాయం మహా
మునే ౫౪. ఇతిపృష్టశ్చిరంధ్యాత్వా జైమిని ర్మునిపుంగవః, ఉన్మాదకారణంతస్యజ్ఞాత్వా
నృపమథాబ్రవీత్ ౫౫. *జైమినిః* ధ్యానకాష్ఠమునేశ్శాపా దున్మత్తోఽభూత్తవా
త్మజః, తస్యపాపవిశుద్ధ్యర్థ ముపాయంతే బ్రవీమ్యహం ౫౬. మాణిభద్రగిరౌరమ్యే
సుధాతీర్థసమీపతః, సర్వపాపహరంపుణ్యం దివ్యవృక్షసమన్వితం ౫౭. పాపనాశన
మిత్యేతత్తీర్థ మస్తిమహత్తరం, పవిత్రాణాంపవిత్రంహి మంగళానాంచమంగళం ౫౮.
శ్రుతిసిద్ధంమహాపుణ్యం పంపాక్షేత్రస్థ మవ్యయం, నీత్వాశీఘ్రంసుతంతస్మిన్ స్నాప
యాశుమహామతే ౫౯. ఉన్మాదస్తత్క్షణాదేవ తస్యనశ్యేన్న సంశయః, ఇత్యుక్తస్తం
ప్రణమ్యాసౌ జైమినింమునిపుంగవం ౬౦. నందఃపుత్రంసమాదాయ పాపనాశన
మాయయౌ, తత్రతంస్నాపయామాస పుత్రంనియమపూర్వకం ౬౧. తత్తీర్థస్నాన
మాత్రేణ నష్టోన్మాదోఽభవత్సుతః, నందోఽపితత్రచస్నాత్వా దత్త్వాదానాని
భక్తితః ౬౨. మాణిభద్రేశ్వరంభక్త్యా పూజయామాస పార్థివః, ఉషిత్వాదినమే
కంచ నందః పుత్రేణసంయుతః ౬౩. మాణిభద్రేశ్వరంనత్వా స్తుత్వా శ్రీసర్వ
మంగళాం, గత్వాస్వరాజ్యం తత్రాసౌ పుత్రంసంస్థాప్య హృష్టధీః ౬౪. తపసేప్రయ
యౌనందః పుత్రమాపృచ్ఛ్యకాననం, గతే పితరిపుత్రోఽపి ధర్మరాజ్యమపాలయత్
౬౫. (మాణిభద్రేశ్వరక్షేత్రే దత్త్వాదానానిభక్తితః, భోజనాద్యైస్తర్పయిత్వా
బ్రాహ్మణాన్ ప్రయయౌపురీం ౬౬. ధర్మేణపాలయామాస రాజ్యంనిహతకంటకం,)
వాపీకూపతటాకాని దేవతాయతనానిచ ౬౭. స్వరాజ్యేకారయామాస శివార్పణ
ధియా సుధీః, ఉన్మాదైరపస్మారై ర్గ్రహైర్దుష్టైశ్చ యేనరాః ౬౮. ముక్తాభ
వంతితేఽప్యత్ర సకృన్మజ్జన మాత్రతః, స్నానమాత్రేణతీర్థేస్మి న్నరాయాంతి పరంపదం
౬౯. ఏతత్తీర్థవరం త్యక్త్వా యోన్యతీర్థంసమిచ్ఛతి, స్నిగ్ధంసగోపయస్త్యక్త్వా
స్నుహీక్షీరంహి యాచతే ౭౦. పాపనాశనమిత్యేతత్ త్రివారంయః పఠేన్నరః,

ముచ్యతేసర్వపాపేభ్యః కైవల్యంలభతేధ్రువం ౭౧. * శ్రీకృష్ణః * యస్యస్మరణ మాత్రేణ సర్వసిద్ధి మవాప్నుయాత్, ఏతత్తే కథితంసాధ్వి పుణ్యాత్పుణ్యతరం మహత్ ౭౨. త్వంతత్రగత్వాససుతా స్నానదానాదికంచర, రాజ్యంప్రాప్యసుతా శ్శీఘ్రం నిహతాఖిలశాత్రవాః ౭౩ సుఖంసంప్రాప్యసర్వత్ర ఖ్యాతిమంతోభవంతిహి, ఇత్యుదీరితమాకర్ణ్యకృష్ణేనకరుణాత్మనా ౭౪. ససుతాఽఽగా న్మహాక్షేత్రం కుంతీభక్తి సమన్వితా, స్నానంకృత్వాపనాశతీర్థే వ్రతపరాయణా ౭౫. క్రమాద్యాత్రాం విధాయాసా మాణిభద్రేశ్వరంసతీ, సంపూజ్యవిధినాతస్య గృహీత్వాజ్ఞాం శివస్యసా ౭౬. రాజ్య గత్వాథ సామ్రాజ్య మాపకుంతీ సపుత్రకా, * క్షేత్రపాలః * స్నానా న్నశ్యతిసకలా పీడాపాపౌఘనాశకే తీర్థే, నివసతిచాత్రమహేశ స్సర్వాభీష్టార్థ సిద్ధిదఃపుంసాం ౭౭.   *   *   *

ఓమిత్యాది మహాపురాణేస్కాందే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే మాణిభద్రేశ్వరమహిమానువర్ణనే పాపనాశనతీర్థప్రశంసాయాం ధర్మగుప్తస్యోన్మాదనివృత్తి ర్ధర్మరాజాదీనాం రాజ్యప్రాప్తిర్నామసప్తచత్వారింశోఽధ్యాయః. ౪౭.

---

* ఋషయః * పాశమోచనతీర్థస్య మాహాత్మ్యంవదనఃప్రభో, వర్ణయంత్య స్యసంతీకిం ఫలంముక్తిసుఖావహం ౧. * క్షేత్రపాలః * శృణుధ్వమిద మాఖ్యాన ముత్తరద్వారసంభవం, శ్రోతౄణామపి నక్తౄణాం భుక్తిముక్తిప్రదాయకం ౨. పురాకృతయుగేదేవా రాక్షసా యుద్ధదుర్మదాః, అన్యోన్యంకలహంచక్రుః బద్ధ వైరా స్స్వభావతః ౩. తస్మిన్యుద్ధేజయంప్రాపు ర్దేవాదైవ ప్రచోదితాః, దేవైఃప రాజితాదైత్యా స్త్యక్త్వా రాజ్యంభయాతురాః ౪. అరణ్యంవివిశుర్దీనాః కేచిత్పా తాలమావిశన్, తదాశక్రాదిదేవానా మహంకారో మహానభూత్ ౫. తృణస్యాపి వినా యస్యత్వాజ్ఞయా చలనంనహి, ఆజ్ఞాం శ్రీదేవదేవస్య ల్లంఘితుంచ కఈశ్వరః ౬. సర్వభూతాంతరస్థోఽపి గూఢఃకాష్ఠాగ్నివచ్ఛివః, తేదేవాగర్వ సంపూర్ణాః పరస్పరజయైషిణః ౭. కాశీక్షేత్రముపాజగ్ముః బృహస్పతిముఖాస్తదా, వయమేవబలోదగ్రా వయమేవ బలోద్ధతాః ౮. వయమేవజయోపేతా ఇతితేజగ దుర్మిథః, ఆచ్ఛాదయతియన్మాయా యోగినామపి మానసం ౯. సాకింత్యజతి మోహాంధా న్నిత్యందేహాభి మానినః, తతోబృహస్పతిస్తేషాం గర్వమాలోక్య యుక్తధీః ౧౦. ఉచ్చైరువాచగీర్వాణా నుద్వీక్ష్యేంద్ర పురోగమాన్, * గురుః * అహోప్రకృతిబద్ధాశ్చ యూయంగర్వాంధలోచనాః ౧౧. స్వబలేనాద్యయుద్ధేన కింజితాద్విషత స్సురాః, కింవాచేష్టయతే దేవావినా ప్రాణైఃకళేబరం ౧౨.

కింవాచేష్టయతేదారు యంత్రం యంత్రకృతం వినా, తథైవపరమేశానం వినాకస్యాస్తి చేష్టితం ౧౩. ప్రాణప్రదోహి భూతానాం యో జనానాంహృదిస్థితః, తస్యైవపరమేశస్య ప్రభావా దంతరాత్మనః ౧౪. అసురాన్ జితవంతోహి వయాయుంనిజ బలైర్నహి, మమాపినీతిసిద్ధార్థాః సిద్ధ్యంత్యాత్మేశ్వరాజ్ఞయా ౧౫. నిమిత్తమాత్రమేవాహం స్థితోస్మిహ శివాజ్ఞయా, తావద్దేవాశ్చిరంయూయము ముపాసత మహేశ్వరం ౧౬. స్మృతిర్యావన్మహేశస్య మహాదేవస్య శాశ్వతీ, తావత్ప్రతీంపిసర్వాణి గణ్యంతే దివ్యధామసు ౧౭. ఉదేతియేనమార్తాండ శ్చంద్రోయేనవిరాజతే, సనఃపాతుశివోనిత్యం జాగ్రదాదిషు సర్వతః ౧౮. గర్వంత్యజతగీర్వాణా శ్శివాన్నాస్తి పరంసుఖం, తస్మాద్భజధ్వంశ్రీశంభుం భక్త్యానిర్మలయా బుధాః ౧౯. ఇతిబృహస్పతినాసముదీరితం వచనమీశ్వర వైభవలక్షణం, అపినిశమ్యనతేప్రజహుర్మదం ఖలజనస్వమతం నజహాతిహి ౨౦. గురోర్వాక్యంసమాకర్ణ్య దేవాశ్శక్రపురోగమాః, ప్రహసంతో మహాత్మానంగురు మూచు స్స్మయోద్ధతాః ౨౧. * అమరాః * వయంసమర్థాస్సమరే యోద్ధుం దైత్యైర్మహాబలైః, దైవమేవవదంత్యనే బలం బుద్ధిజడాజనాః ౨౨. అస్మాకమర్థ ముద్వీక్ష్య ప్రోక్తవానసి గర్హితం, దైవంపురుషరూపేణ వర్తతే యత్నతస్సదా ౨౩. స్వబలేనవినా కార్యం నసిద్ధ్యతి కదాపి హి, తస్మాత్తూష్ణీం భవార్యత్వం మాబోధయ హితంవచః ౨౪. ధాందసానాంమతిఃకుత్ర వర్తతేపౌరుషే గురో, సురాణాంవచనంశ్రుత్వా గురుఃప్రాహ హితంవచః ౨౫. * గురుః * వదంతిదైవంపరమం జ్ఞానినస్సతతం సురాః, నసఫలత్యేనయత్కార్యం దైవముల్లంఘ్య కుర్వతే ౨౬. యే దూషయేయుర్దేవంతే వృథానరకభాగినః, త్యజధ్వంబాలిశాయూయం గర్వందుఃఖస్య భాజనం ౨౭. ఇతిబ్రువాణమాలోక్య దేవాఊచుః పరస్పరం, కుక్షింభరాణాంవిప్రాణాం శాస్త్రాధ్యయనశాలినాం ౨౮. దీనాలాపామనుష్యాణాంభేదయంతిహిమానసం, తస్మాద్ద్విజ మహాభాగ స్వర్గంహి నిజమందిరం ౨౯. తతోబృహస్పతిఃకాశ్యాం తపశ్చక్రే నదీతటే, గర్వితాస్తేసురాస్సర్వే మదేన సకలాగమాన్ ౩౦. తిరస్కృత్యతదాకాశ్యాం విచేరు స్స్మయదూషితాః, తేనజ్ఞానపదభ్రష్టాః కామక్రోధాది పీడితాః ౩౧. నినిందుర్దైవతం శంభుం సర్వేష్టార్థ ఫలప్రదం, తత్ జ్ఞాత్వా శంకరస్తీవ్రం దేవాన్ గర్వప్రశాంతయే ౩౨. మాయయాచ్ఛాదయామాస జగన్నాటక సూత్రధృత్, బ్రహ్మాదీనామపి పరా శివమాయా విమోహినీ ౩౩. శివస్తేషాంబలం జ్ఞాతు మావిరాసీ న్మహాజ్వాలః, కోటిసూర్యప్రతీకాశః కోట్యగ్నిసదృశ ప్రభః ౩౪. దిశస్సర్వాః ప్రజ్వాలయన్ ఆకర్షితదిగంతరః [illegible]

జగత్త్రియం ౩౫. మహోభుజశిరోగ్రీవో రక్తఫుల్లాంబుజేక్షణః, తటిన్నిభజటాధారీ దీర్ఘదంష్ట్రాస్య గహ్వరః ౩౬. మహానాసోమహోరస్కశ్చ జిహ్వాజ్వాలావిభీషణః, తదద్భుత మభూత్తత్ర దేవానాంపశ్యతాంతదా ౩౭. ఊచుఃపరస్పరం దేవా మాయాకింవాసురీ పరా, అగ్నేస్తేజోథవా సూర్యాచంద్రయోః కాంతిరీదృశీ ౩౮. నూనంభగవతోమాయా దేవానామపి మోహినీ, ఇతిమీమాంసమానానాం దేవానా మగ్రితఃపునః ౩౯. తీక్ష్ణజ్వాలాస్సంబభూవు ర్దేవానాంభీతిదాయకాః, తత్భిన్నహృదయాస్సర్వే కేశవం శరణంయయుః ౪౦. త్వత్ప్రసాదేన దైత్యాగే జితాఃత్స్రా దనుజానిహ, ఇదానీంగ్రసతే తేజ శ్చాస్మాంస్త్వం త్రాతుమర్హసి ౪౧. దేవానాంవచనం శ్రుత్వా విష్ణుస్త్వర మభ్యగాత్, పరీక్షితుంమహత్తేజ స్సన్నిధిం శంకరస్యచ ౪౨ అగ్నిస్తత్తేజఉద్దీక్ష్య ప్రాహ గచ్ఛామ్యహంహరే, క్షణేన భస్మసాత్కృత్వా ఆగమిష్యే తవాంతికం ౪౩. ఇత్యుక్త్వాప్రియయా శీఘ్రం తేజసోఽంతిక మున్మదః, తంద్రుష్ట్వాభీషణాకారం యుగాంతాగ్నిమివ స్థితం ౪౪. అహోతైక్ష్ణ్యమహోధైర్యమహోభీమ మహోద్యుతిః, ఇత్యంతరంగేకలయ న్నపి ధైర్య సమన్వితః ౪౫. యావదాగత్య సప్తార్చి ర్దగ్ధుంసన్నహ్యతిస్మ యః, తావత్తమేవ జ్వలనమవోచ త్పరమంమహః ౪౬. కస్త్వముద్భాసితోత్సాహ స్సంప్రాప్తోఽసి మమాంతికం, తేజసాపరమేణాప్తో దుర్నిరీక్ష్యస్వభావతః ౪౭. తస్యత ద్వచనంశ్రుత్వా స్థిత్వా గర్వేణభూయసా, ప్రసార్యపటితోజ్వాలాః పావకస్త మువాచహ ౪౮. అహోపగమితాబుద్ధి ర్యత్తేకిల నదృశ్యతే, కల్పకల్పాంత దుర్దాంతం నమాంవేత్సి మహానలం ౪౯. అహంహిముఖమాదిష్టో దేవానాం దివ్యతేజసాం, దహనోగ్ని శ్శిఖిత్యాద్యై ర్యుక్తోహ్యన్వర్థనామభిః ౫౦. అంతర్బ హిశ్చ భూతానా మహమేవ వ్యవస్థితః, నిర్దహామ్యఖిలాన్లోకాన్ యుగాంతేహం ప్రజాంతకః ౫౧. బడబాగ్నిముఖాస్సర్వే మమజ్వాలాంశ జాస్సదా, మయైవ స్ఫురతారుద్రో గీయతే ఫాలలోచనః ౫౨. నసృష్టిర్మాంవినాకాచి న్నస్థితిర్వా మయావినా, మయైవకల్పే సంహారఇతి మేశాశ్వతీస్థితిః ౫౩. మామప్యనాది మంతస్థం తస్థుషాంజగ్ముషా మపి, నజానాతిభవానద్య జ్ఞాతృత్వంతే ప్రశస్యతే ౫౪. అహమగ్నిస్త్వా కార మాకస్మిక మిమంకిల, జ్ఞాతుమాగతవాన్ కస్త్వం కింతేనామ చికీర్షితం ౫౫. * యక్షః * కథంత్వమగ్నే ర్హంతాసి శ్రుత తేజాః పురాసుయా, నిర్దహస్యఖిలాన్లోకాన్ ఇతివద్ప్రష్టుముత్సహే ౫౬. ఇత్యుక్త్వా కించిదాదాయ తృణాగ్రంపురతస్తదా, క్షిప్త్వాగ్నేఃపురతస్తస్య తంగాక్షుః పునరబ్రవీత్ ౫౭.

ఇదంకిమపియత్క్షిప్తం తృణమేత ద్దహాధునా. ఏవంచేత్తనసర్వత్ర దాహశక్తి ర్వినిశ్చి
తా ౫౮. * అగ్నిః * “అహోహా తేప్రశ్రుతో భావో మామనాదృత్య వర్తతే,
బ్రహ్మాండకోటిసంహర్తు ర్నశక్తిర్హి తృణేమమ ౫౯. నవాపరిభవః కశ్చిదనలస్యాయ
ముద్యమః, నియోజితోఽస్మ్యనేనాద్య క్షుద్రేణ క్షుద్రకర్మణి ౬౦. భవత్వాగ్రహ
తృణం దగ్ధ్వా పశ్చాదస్య లఘీయసః, యుద్ధస్యాం తద్దహామ్యేవం సానుబంధం స్వతే
జసా ౬౧. ఇతినిశ్చిత్యదహన స్తృణందగ్ధుం కృతోద్యమః, ప్రజ్వాసీన్యేన యూంకాంచి
జ్జ్వాలాం తస్మైసమాదిశత్ ౬౨. తామగ్రసదుపాయాంతీం తృణముత్పాత్య వేగతః,
తద్దృష్ట్వాపీడితోవహ్ని రుత్సాహం పరమంవ్యధాత్ ౬౩. సర్వోత్సాహ సమా
యుక్తస్సర్వ సంరంభ సంయుతః, సర్వగర్వావిష్టో వహ్నిస్తృణే మహాకాగ్రిస
ముచ్ఛిఖః ౬౪. అనేకకోటికల్పాంత సిద్ధదాహక లక్షణం, వహ్నిర్వ్యరాయితం
తస్మిన్ నకించిత్కర్తు మర్హతి ౬౫. తృణాగ్రస్థాఖిలజ్వాలా చక్రశ్శాంతో తిలజ్జితః,
అగ్నిరాకారశోభోఽభూదాలేఖ్యానల సన్నిభః ౬౬. తృణమగ్నింతథాచక్రే యథా
పూర్వ మభూత్సితం, నాస్తేపూర్వవదోజస్వా న్యక్షోపిప్రజహాసహ ౬౭. అగ్నిస్తృణేన
సహసా కృతగర్వభంగో ధూమాయమానమహిమాభిహతో హ్రియాసౌ, దీనాశయః
ప్రతినివృత్య శశంస సర్వంవృత్తంనిజం సురగణాయ సవాసవాయ ౬౮. *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే పాపవిమో
చనతీర్థ మాహాత్మ్యే యక్షరూపధారిశంభునాఅగ్నేర్గర్వభంగో నామ
అష్టచత్వారింశోఽధ్యాయః. ౪౮.

---

* క్షేత్రపాలః * అగ్నేర్వచనమాకర్ణ్య కించిత్ శ్లథమనా స్తదా, ఆసీచ్ఛ
క్రోమహాశ్చర్య చింతాసక్తాంతరంగకః ౧. అథాహవాయురుత్థాయ వజ్రపాణి
ముఖాన్ సురాన్, అహంగత్వాత్ర విజ్ఞాయ యక్షంపునరుపైమి వః ౨. ఇత్యు
క్తవంతం తంవాచా ప్రశస్య మరుతాంపతిః. గచ్ఛేత్యాజ్ఞాపయ త్సోపి రంహస్వీప్రజ
గామ హ ౩. తమాగతమనుప్రేక్ష్య యక్షఃప్రోవాచ సత్వరం, కస్త్వంకిమర్థమా
ప్తోఽసీ త్యథవాయు రువాచతం ౪. అయికింమాంనజానాసి వాయు రస్మిబలాధికః,
సర్వత్రవ్యాప్య యస్తిష్ఠ న్ననాదిరబహిర్బహిః ౫. తవాపిసర్వలోకానాం నిశ్వాసో
చ్ఛ్వాసపీడితః, వర్తతేయఃకథం మాంత్వాం నచవేత్సి మహాబలం ౬. రంహసాచ
ప్రభావేనసత్వేనచ బలేనచ, నమయాస్తిసమః కశ్చిత్ అసురేషు సురేష్వపి ౭.
క్షోభయామ్యహ మంభోధీన్ సప్తాపి యుగవిప్లవే, పాతయామిద్రుమాం స్తుంగాన్
కంపయామి కులాచలాన్ ౮. అగ్నిరప్యుచ్ఛ్రితో భాతిమామవష్టభ్య భూయసా,

సేంద్రైస్సం(ప్రేషితస్సోఽహం దేవైస్త్వాంహి వివిత్సుభిః ౯. ఆచక్ష్వకింస్వరూపస్త్వం
కింనామా కింవినిశ్చయః, ఇత్యుక్తో వాయునాయక్షః ప్రోవాచ ప్రహసన్నివ ౧౦.
* యక్షః * కథయామిపరస్తాన్మాం త్వంతుకర్ష యసేపరం, తృణమేతత్ప్రచలయ
తతస్త్వం(ప్రబలః కృతీ ౧౧. తృణే(ప్రచాలితేకించ తతస్త్వం కులభూభృతాం, దక్షః
(ప్రచాలనే సత్యమనుమంస్యామి నాన్యథా ౧౨. ఇత్యుక్తస్తం(ప్రశస్యా(గ్రే లఘుకర్మా
యమన్యత, తృణ(ప్రచలనేబుద్ధి మకరోదాత్మలీలయా ౧౩. తస్యసర్వ(ప్రయత్నేన
సర్వోద్యోగేన తత్క్షణాత్, తృణస్యా(గమపి వ్యక్తం నచచాల తదద్భుతం ౧౪.
మహాపర్వతపర్యాప్తి ప్రగల్భం మరుతో బలం, అరణ్యరుదిత(ప్రఖ్యమజనిష్ట తృణేతదా
౧౫. యథాస్థితం తృణంతత్ర తంచవీక్ష్య బలంతదా, వ్రీడితో యక్షమాహాత్మ్యా
ద్వయా(న్నివృత్తి మాత్మనః ౧౬. తత్తేజోపితదాకార మవికార, మివస్థితంఅంతః
క్షోభ(ప్రదం తత్రదేవానాం సముత్పాతాం ౧౭. తతో వాయుముఖాచ్ఛ్రుత్వా
తస్యభూతస్య తాంస్థితిం, తత్సమీపముపాగచ్ఛత్క్రుద్ధస్సర్వైస్సమం సురైః
౧౮. కేశవస్తుసమీపస్థం దృష్ట్వా విస్మితచేతసః, యక్షస్తత స్సమాలోక్య కేశవం
(త్రిదశైర్వృతం ౧౯. తృణంతద(గతఃకృత్వా స్మేరస్తస్థౌ వనాదరాత్, తేసమేత్య
సమాయుక్తా యక్షం తమవమత్యచ ౨౦. అనలానిలనిర్దిష్టం తృణంతేప్సుం మతింద
ధుః, అహం పూర్వమహంపూర్వ మితిగర్వోత్తరోక్తయః ౨౧ తృణ(ప్రచలనేయత్న
మకుర్వన్ కేశవాదయః, యదాస్వస్వబలైః క్షేప్తు మశక్తాః కేశవాదయః ౨౨
ఉదగ్రైరాయుధైస్స్వైస్స్వైః ప్రజహ్రు ర్యాగపత్తృణే, నిపాతితానిసర్వేషాం నిశి
తాని సుపర్వణాం ౨౩. కుంఠితాన్యాయుధాన్యాసన్ అకుంఠితముఖం తృణం,
తతో యజ్ఞముఖంతేషాం సద్యో(వ్రీడా విపాండురం ౨౪. భగ్నానివీర్యశృంగాణి
విలీనః క్వాప్యభూన్మదః, తావత్తత్రాద్భుతం తేజః తత్రసద్యస్తిరోదధే ౨౫. నాదృ
శ్యతతృణంతచ్చ తతో దేవా స్సుశంకితాః, ఆశ్చర్యమిదం తేజః కిమిత్యవగతం
నహి ౨౬. భగ్నాస్తృణేనలఘునా వయమిత్యబ్రువన్మిథః, కింత్వేతద్రూపముద్దీప్తం
యక్షాకారం యదాజ్ఞయా ౨౭. వయంహి(భ్రంశితమదా ఇతిచింతాజుషోఽభవన్,
చింతాక్రాంతేషుదేవేషు తేషామావిరభూత్పురః ౨౮. శక్తిఃకాచిదవిచ్ఛిన్నా
తటిత్కోటి నిభ(ప్రభా, తత్ప్రభాపటలైర్దీప్తమాకాశ మభితో దశైః ౨౯.
సహాదిగ్భిర్విదిగ్భిశ్చ జ్యోతిర్మయ మివాభవత్, తేతుతస్యాః(ప్రభావేన విద్యారూపాం
(ప్రణమ్యతాం ౩౦. బద్ధాంజలిపుటాఃప్రోచుః పురస్కృత్య జనార్దనం, *.దేవాః *
కాత్వం మహాప్రికృతాకారా సర్వతోముఖభాస్వరా ౩౧. అధికమప్రతిద్వంద్వం
రూపమేకం వ్యనక్తితే, త్వాంనవేదినిం విద్మో దృష్టమాత్ర(ప్రభావతః ౩౨.

దృష్టంజ్యోతిరిహాపూర్వం సన్త్వం తుమిహార్హసి, సాఽప్యనీద్విబుధాన్ పూర్వాన్
సుప్రసన్నాన్ మదోద్ధితాన్ ౩౩. స్మితప్రభాభి ర్దిగ్భాగాన్ ప్లావయంతీ సుధాస్రభిః,
సజ్యోతిఃపరమందివ్యంశివఃపరమకారణం ౩౪. హేమకూటేశ్వరో దేవో విరూ
పాక్షో జగత్పతిః, యదాజ్ఞాసూత్రసంస్యూతం జగదేతచ్చరాచరం ౩౫. విరూపా
క్షఃపరంజ్యోతి స్సహిపంపాపురేశ్వరః, అహంకారమహాక్రాంతా నవిజ్ఞాతుర్భవా
న్సురాః ౩౬. వినేతుంసశివో యుష్మాంస్తా దృగ్రూపోఽభవత్క్షణాత్, తస్యాహం పరమా
శక్తి రవినాభావలక్షణా ౩౭. నామ్నా హైమవతీత్యేషా యుష్మద్రక్షార్థ మాగతా,
యదేవంశక్యతేద్రష్టుం తథారూపేణతేజసా ౩౮. హేమకూటోత్తరద్వార స్తత్రా
హం సనాతనీ, తత్రయూయంసమాగత్య దేవమభ్యర్చ్య భక్తితః ౩౯. మాంచ
సంపూజ్యవిధివత్ప్రపద్యధ్వం సమీహితం, ఉత్తరేమాణిభద్రేశోవర్తతేఽమరపూ
జితః ౪౦. తముద్దిశ్యతపఃపుణ్యం కురుధ్వం విజితేంద్రియాః, తేనాదిత్యాస్సర్వసిద్ధి
ర్భవిష్యతి నసంశయః ౪౧. నోచేత్పశుత్వంసంప్రాప్య భవిష్యథసుదుఃఖితాః,
* క్షేత్రపాలః * ఇత్యుక్త్వాంతర్హితాయాంతు తస్యామింద్రాదయస్సురాః ౪౨
హేమకూటోత్తరందేశ మాగచ్ఛన్కౌతుకాన్వితాః, యాత్రాంకృత్వా విధానేన
విరూపాక్షందయానిధిం ౪౩. సమభ్యర్చ్యాచ్యుతశ్చోగ్రఘుం మాణిభద్రేశ సన్నిధౌ,
తపశ్చక్రేసురైస్సార్థం శంభుదర్శనకాంక్షయా ౪౪. శంభుముద్దిశ్య తేదేవాః క్రిస్త్రి
గాత్ర్యాశ్చాజ్ఞయా భృశం, క్వచిత్పర్ణాశనావాయుభక్షకా స్తపఆచరన్ ౪౫.
ఏవంబహుగతేకాలే శివఃప్రత్యక్షతా మగాత్, తందృష్ట్వాపరమోదార ముమార్ధ
దేహధారిణం ౪౬. స్తోత్రంచక్రుర్విష్ణుముఖా దేవాభక్తి సమన్వితాః, నమస్తే దేవ
దేవేశ విరూపాక్ష సదాశివ ౪౭. ప్రపన్నాన్పాహి విశ్వేశ త్వత్పాదశరణైషిణః,
త్వామృతే నహిపశ్యామ స్సంసారోత్తారణేప్రభుం ౪౮. త్వద్ధ్యానవిముఖా శ్శంభో
పశుతుల్యాశ్చగామహే, అస్మానుద్ధర మోహాబ్ధేఃశ్వజ్ఞానందేహినఃప్రభో ౪౯.

ఇతివిష్ణ్వాదిదేవానాం వచశ్శ్రుత్వా మహేశ్వరః, ప్రోవాచమధురాంవాణీం శరణా
గతవత్సలః ౫౦. * విరూపాక్షః * అత్రైవరాజతేతీర్థంపాపమోచన నామకం, స్నా
నాచ్ఛలభ్యతేజ్ఞానంయుష్మాభి ర్నిర్మలంసురాః ౫౧. ఆగాహాస్తిముఖం నత్వా తత
శ్శ్రీసర్వమంగళాం. ఆరాధయతమాంపశ్చాత్తదాసిద్ధిర్భవిష్యతి ౫౨. ఇత్యుక్త్వాం
తర్దధే శంభు ర్దేవానాంపశ్యతాం పురః, తదాప్రభృత్యాదిష్టాస్సర్వే యాత్రాం
కృత్వా విధానతః ౫౩. పాపమోచనతీర్థేవై స్నాత్వాహస్తిముఖం ముదా, నత్వా
తేమంగళాందేవీం మాణిభద్రేశ్వరంతతః ౫౪. సమభ్యర్చ్యవరాన్ లబ్ధ్వా హ్యాస

న్యసులభా సురాః, పశు పాశవిముక్తాస్తే శివజ్ఞానపరా ముదా ౫౫. స్వంస్వంధామ యయు స్సర్వే స్మృత్వా శ్రీశంకరం హృది, యస్మాత్పశుత్వంవిగతం స్నానాదస్మిన్ జలేశుభే ౫౬. పాపమోచనతీర్థాఖ్యం ప్రఖ్యాతం ముక్తిదాయకం, శ్రావణేకార్తికే మాఖే మఖానక్షత్రసంయుతే ౫౭. దినేస్నానం ప్రకుర్వంతి ఋషయ స్తీర్థవాసినః, తీర్థస్నానం మాణిభద్రేశ్వరసందర్శనం తథా ౫౮. పంపాక్షేత్రస్యసద్యాత్రా పురాణశ్రవణం తథా, పంచాక్షరీ మహామంత్రః ప్రాణినామిహ దుర్లభః ౫౯. శ్రీమాణిభద్రేశ్వరసత్కథాంయః శృణోతి భక్త్యాపఠతిస్వయం ముదా, ప్రాప్నోతిభోగానఖిలానిహామలాం శ్చాంతేపదం యాతిశివస్యతాపసాః ౬౦. *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే పా(శ)పవిమోచన తీర్థప్రభావవర్ణనే దేవానాంపశుత్వనివృత్తిపూర్వక మీశ్వరానుగ్రహ లాభోనామైకోనపంచాశోఽధ్యాయః. ౪౯.

---

* సూతః * పా(శ)పమోచనతీర్థేఽస్మిన్స్నాత్వాతద్దక్షిణేస్థితం, ప్రసన్నతీర్థ మాజగ్ముః కశ్యపాద్యామహర్షయః ౧. తంద్రృష్ట్వాక్షేత్రపాలంతే పప్రచ్ఛుర్వినయాన్వితాః, అస్యతీర్థస్యమాహాత్మ్యం వదాస్మాకంమహామతే ౨. * క్షేత్రపాల ఉవాచ * శత్రుంజయోఽభవద్రాజా వంగదేశాధిపః పురా, ధర్మజ్ఞ స్సత్యసంధశ్చ సదాచారరత స్సదా ౩. కదాచిన్మృగయాసక్త స్సుమత్యాసహిత శ్శుచిః, జగామగహనంఘోరం వ్యాఘ్రాద్యై రతిభీకరం ర తత్రతత్రమృగాన్ హత్వా పంపాక్షేత్రంక్రమాద్యయౌ, నత్వాముసీన్సమాధిస్థా నటన్ క్షేత్రేవిశుద్ధధీః ౫. మాణిభద్రేశ్వరంప్రాప మంత్రిణాసహితోనృపః, అటమానఃపర్వతేస్మి న్నానావృక్షసమన్వితే ౬. శీతోదకం సుపానీయం తృషార్తో నృపసత్తమః, వృక్షమూలేఽవసత్ప్రిప్ర మమాత్యేనసహప్రభుః ౭. మార్గశ్రమాపనోదాయ విశ్రాంతః ప్రీతమానసః, ఓంకారశబ్ద మశ్రౌణో త్కర్ణానంద రసాయనం ౮. కిమేతదితిచోత్థాయ దిశాంముఖ మవేక్ష్యసః, స్వపురోభాగత స్సమ్యక్ దదర్శపరమం సరః ౯. కుముదోత్పలకల్హార మండితం సుమనోహరం, హంసకారండవాకీర్ణం చక్రవాకాది శోభితం ౧౦. భృంగసంగీత సన్నాదకిమ్మీరిత దిగంతరం, తన్మధ్యేనిస్వనందివ్యంశ్రుత్వా సప్రణవాత్మకం ౧౧. విస్మయేనాహ మంత్రీశం సంశయాన స్సభూపతిః, ఇహజాతోధ్వనిః కస్మా త్కోఽస్త్యత్ర పురుషఃపరః ౧౨. ఇత్యాలోచన సక్తేఽస్మి న్మహాధ్వని రభూద్ద్విజాః, తత్రదృష్టింనిధాయాసౌ బాహ్యేంద్రియ వినిగ్రహః ౧౩. నాదానందరసాస్వాద తత్పరోభూ న్మహీపతిః, నిశ్చేష్టితో బభూవాథ స్థాణువ త్క్షణమాత్రతః ౧౪.

సుమతిస్తత్రైవాభూ త్సరోవర విలోకనాత్, తస్మిన్ పశ్యతిభూపాలే సరోమధ్యా
న్మహామునిః ౧౫. ఉత్థితో నైమిశ స్తత్రదండకాషాయ సంవృతః, తందృష్ట్వాపర
మోదారం నైమిశం పురుషోత్తమం ౧౬. వవందేవినయాద్రాజా దండవద్భక్తి
సంయుతః, ఉవాచమధురాంవాణీం నైమిశంమునిసత్తమం ౧౭. * శత్రుంజయః *
భగవన్ భవతో దివ్యదర్శనం సుఖదంనృణాం, ధన్యోస్మికృతకృత్యోస్మి యుష్మద్దర్శన
మాత్రతః ౧౮. కస్త్వంపురుషరూపేణ తీర్థాదుత్థాయ భాసిభోః, కుతశ్చాగమనం తేద్య
కుతోస్మా న్నిర్గతో జలాత్ ౧౯. ఇతిరాజ్ఞో వచశ్శ్రుత్వా నైమిశోముని రబ్రవీత్,
హేమకూటా దాగతోస్మిదర్శనార్థం మహేశితుః ౨౦. నైమిశో౽హం తపస్తప్తు
మత్రాగచ్ఛామి పార్థివ, అస్మాకందర్శనంపుంసాం భుక్తిముక్తిఫల ప్రదం ౨౧.
అత్రాస్తివిశ్వనాథాఖ్యో మునిర్దేవనిభః పరః, తంసేవస్వ మహీపాల తేనసౌఖ్యం
భవేత్తవ ౨౨. దర్శయామ్యహమత్రైవ యువయోస్తం మహామునిం, ఇత్యుక్త్వా
దర్శయిత్వాసౌ తంతయోస్తపసే యయౌ ౨౩. శత్రుంజయో విశ్వనాథం దృష్ట్వా
నత్వా ముహుర్ముహుః, ప్రార్థయామాసతంవిప్రః పాహిపాహీ త్యుదీరయన్ ౨౪.
ప్రబోధయన్మహారాజః స్తోత్రైశ్చిత్రమనోహరైః, ఉపాయైర్బహుభి స్సో౽పి నాబు
ధ్యత మహామునిః ౨౫. పాదసంవాహనంచక్రే రాజా భక్తిసమన్వితః, తథాప్యంత
ర్ముఖో భూత్వా మునిఃస్థాణురివస్థితః ౨౬. తందృష్ట్వావిస్మితో భూత్వా రాజామం
త్రిసమన్వితః, జగామనగరం రమ్యంతదేశాగ్రధియాన్నృపః ౨౭ సభాంజగామ తేజస్వీ
సూతమాగధ సంయుతః, సుమతింప్రాహధర్మాత్మా దేశకాలోచితం వచః ౨౮.
విశ్వనాథోమునిశ్రేష్ఠః సమాధినిరత స్సదా, తత్సమోనాస్తిభూలోకే సచశ్రీశంక
రోమునిః. ౨౯. తేనేయంసస్యసంపన్నా సుప్రజాస్తుధరా సదా, ఇతిరాజ్ఞోవచశ్శ్రు
త్వా సుమంతిఃప్రాహ సాదరం ౩౦. ధర్మపాలస్త్వమేవాసి యథారాజా తథాప్ర
జాః, త్వయైవపోషితాస్సర్వే మునయస్తపసి స్థితాః ౩౧. జారచోరాదికాన్ హ
త్వామృగాన్ క్రూరాన్ వనేచరాన్, త్వంపాలయసి ధర్మాత్మన్ సదా భూమండలం
విభో ౩౨. త్వయిశాసతి పర్జన్యఃకాలే వర్షతిభూమిప, త్వయాసౌవిశ్వనాథస్తు
శ్రేష్ఠో౽భూ న్మునిమండలే ౩౩. అమాత్యవచనంశ్రుత్వా విస్మయేనాబ్రవీదిదం,
ఋషిభిఃపాలితాభూమి స్తపోనిష్ఠై ర్జితేంద్రియైః ౩౪. కిమస్తిపుణ్యం ధర్మశ్చ మయి
మంత్రివరానన, మహాత్మనాంకరుణయా పాలయామి మహీమిమాం ౩౫. తస్మా
దయంధన్యతమో మహాశ్లాఘ్యోమునీశ్వరః, తద్దర్శనాదహంధన్య స్సఫల స్సపరి
చ్ఛదః ౩౬. ఇత్యుక్త్వాపునరాహేదం మంత్రీరాజాన మాదరాత్, అనయిష్యామిస

హాసా విశ్వనాథం మహామునిం ౩౭. త్వత్సమీపం మహాప్రాజ్ఞ మృగవత్సశ్యమే
బలం, సంవత్సరావధిం దేహి సాహసం దర్శయామ్యహం ౩౮. రాజానుజ్ఞాంగృహీ
త్వాసా మంత్రీ వేశ్యాంజగాదహ, త్వంగత్వా మాణిభద్రేశగిరిం తత్రస్థితంమునిం
౩౯. విశ్వనాథంహావభావ విలాసై ర్వంచయాశుతం, మోహయిత్వా మునిశ్రేష్ఠం
వశీకృత్యచనందిని ౪౦. ఆగచ్ఛసత్వరంభద్రే దాస్యే గ్రామం తవోత్తమం, సుమ
తేర్వచనం శ్రుత్వా నందినీవాక్యమబ్రవీత్ ౪౧. శక్తిర్నాస్తి మమప్రాజ్ఞ విశ్వనా
థోజితేంద్రియః, హావభావై ర్మమవశం కథంయాతి మహామునిః ౪౨. ఇత్యుక్తః
కుపితఃప్రాహ గచ్ఛత్వం మమశాసనాత్, యేనకేనాప్యుపాయేన సాధయస్వ
మహామునిం ౪౩. ఇత్యుక్తాసానందినీతు మాణిభద్రేశ్వరాంతికే, తపస్యంతం
విశ్వనాథం నందినీసందదర్శ తం ౪౪. బోధయామాస బహుభిరుపాయై ర్గణికాన్వ
హం, నోదతిష్ఠద్విశ్వనాథ స్సమాధిస్థో జితేంద్రియః ౪౫. చింతయామాస మనసా
తత్ప్రబోధాయ నందినీ, స్త్రీదర్శనేనసర్వేషాం మనశ్చంచలతాం వ్రజేత్ ౪౬.
నీత్వాబ్రహ్మణిచిత్తంస్వం స్థాణువ న్నిశ్చలస్థితః, కథమేనంసాధయామి బ్రహ్మజ్ఞం
శాంతవిగ్రహం ౪౭. ఇతిచింతాతురా నారీ భక్ష్యలేహ్యాన్బహూనపి, జిహ్వాగ్రే
పయామాస చందనాదివిలేపనం ౪౮. చక్రేషణ్మాసపర్యంత మిత్థంవేశ్యా మహర్ష
యే ౪౯. స్వాదూనిభక్షయామాస క్వచిత్కాలే స తాపసః, భక్ష్యాన్భోజ్యాంశ్చ
లేహ్యాంశ్చ రుచిరా న్మధురాన్బహూన్ ౫౦. తతఃక్రమేణగణికాం సుందరీం చాప్య
లోకయత్, ఉన్మీలితాక్షం సుభగం నిరీక్ష్య తరుణీభృశం ౫౧. పాదసంవాహ
నాద్యై రప్యుపచారం తదాకరోత్, తదాజగ్రాహ తత్సేవాం ప్రీణ్నా బ్రహ్మర్షిస
త్తమః ౫౨. స్వచేష్టాందర్శయామాస నందినీ మోహినీతదా, తస్యావిలాసందృ
ష్ట్వాసా వరమత్కాముక స్తయా ౫౩. వశవర్తీమృగఇవ బభౌవిప్ర స్తపోధనః,
గర్భందధారసానారీ విశ్వనాథేనధీమతా ౫౪ దశమేమాసిసంప్రాప్తేసుషు వేపుత్ర
ముత్తమం, తతఃక్రమేణతనయా జాతౌద్వా గణికామణేః ౫౫. తతఃప్రోవాచ
తమృషిం గ్రామమాగచ్ఛ సువ్రత, కార్యంకిమస్తిగహనే సుతానాం పోషణం
కథం ౫౬. సంరక్షస్వకుటుంబంతే భిక్షాటన విధానతః, తంవంచయిత్వా గణికా
ఋషిమాదాయసత్వరం ౫౭. స్కంధావారోప్య తనయా గ్రంథింహస్తే నిధాయచ,
పురంప్రతిసమాగచ్ఛ ద్విశ్వనాథేన ధీమతా ౫౮. మార్గేదదర్శ నృపతి ర్విశ్వనాథం
మహామునిం, శ్రీతంభారేణతంద్రుష్ట్వా సుమతిం ప్రాహవిస్మితః ౫౯. త్వయాసా
నిర్జితో విప్ర స్సదుపాయైశ్చ తాపసః, తమానయ మహాప్రాజ్ఞ తేనసంభాషయా
మ్యహం ౬౦. ఇత్యుక్తస్సుమతీశ్శీఘ్రం గణికాం తాపసోత్తమం, ఆనయామాస

భూమీశో సభాం సత్కారపూర్వకం ౬౧. నృపతిః ప్రాహ వినయా దృషిం సమ్యా
ఙ్న్యభక్తితః, త్వదాశ్రమమహం పూర్వ మాగతశ్చైకదా మునే ౬౨. ఇమౌ నుతౌ
పుత్రజాతౌ స్థితౌ పుత్రమహామునే, ఇతి రాజ్ఞో వచశ్శ్రుత్వా మునిః ప్రోవాచ ధర్మవిత్
౬౩. * విశ్వనాథః * అపారేఖలు సంసారే యోగినామపి మోహకే, సమర్థః కోఽస్తి
భూలోకే పారంగంతుం మహీపతే ౬౪. స్త్రీప్రసంగేన తత్సర్వం నాశం యాతి మునే
వ్రతం, త్వదధీనం తపస్సర్వం త్వయా పృథ్వీ సుపాలితా ౬౫. ఇత్యుక్తస్సమునిం
ప్రాహ ముక్తిం దేహి మమాధునా ౬౬. బ్రహ్మానందైకచిత్తస్య తే దోషః కుత్ర
సంస్పృతేః, తస్మాదుద్ధర మాం భద్ర సత్సంగో భువిముక్తిదః ౬౭. ఇత్యుక్తస్స ఋషిః
ప్రాహ రాజానం భక్తిసంయుతం, అస్తి దక్షిణకాశీతి పంపానామ్నా విముక్తిదా ౬౮.
మాణిభద్రేశ్వర క్షేత్రం రాజతే తీర్థముత్తమం, ప్రసన్నాఖ్యం విరూపాక్ష ప్రసాద
కరమవ్యయం ౬౯. స్నాత్వాతస్మిన్ మహాదేవం యో భక్త్యా ర్చయతేఽన్వహం,
తస్య ముక్తిర్భవేన్నూనం యతోఽహం నివసామి భోః ౭౦. * క్షేత్రపాలః * ఇత్యుక్తే.
ర్వాక్యమాకర్ణ్య సచివేన యుతస్తదా, అగత్యాత్ర నృపశ్చక్రే స్నానం భక్తి సమ
న్వితః ౭౧. మాణిభద్రేశ్వరం తత్ర సంపూజ్య విధివత్తదా, క్షేత్రయాత్రాం క్రమా
త్కృత్వా రాజా భక్తిసమన్వితః ౭౨. విశ్వనాథోపదిష్టస్సన్ యయౌ రహా కైలాస
మందిరం, తస్మాత్ప్రసన్ననామాస్య ప్రవదంతి మనీషిణః ౭౩. ప్రాతస్స్మరతి యో
నామ సయాతి పరమాంగతిం, ఇదం పవిత్రం పాపఘ్నం భుక్తిముక్తి ఫలప్రదం ౭౪.

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే ప్రసన్నతీర్థ
మహిమానువర్ణనం నామ పంచాశోఽధ్యాయః ౫౦.

---

* సూతః * తస్మిన్ స్నాత్వా విధానేన ప్రసన్నే తాపసోత్తమాః, ఋషభా
శ్రమమాగత్య క్షేత్రపాలం ముదాబ్రువన్ ౧. ఏతత్తీర్థస్య మాహాత్మ్యం ఋషభస్య
మహాత్మనః, వదపుణ్యం ముదాస్మాకం శృణ్వతాం ప్రీతిదాయకం ౨. * క్షేత్రపాలః *
సౌరాష్ట్రేఽభూన్మహారాజ స్సరలో నామ నామతః, ధర్మజ్ఞశ్శివపూజాయాం నిరతో
మానవాన్ ధనీ ౩. తస్య భార్యా బభూవాథ మానినీ ప్రియవత్సలా, ధర్మేణ పాల
యామాస రాజ్యం నిహతకంటకం ౪. కదాచిద్దైవ యోగేన దుర్వాసాస్తు సమాయ
యౌ, తం దృష్ట్వాఽర్ఘ్యాదిభిస్సమ్యక్పూజయిత్వా సుభక్తితః ౫. కుతశ్చాగమనం
బ్రహ్మన్ దీనానాం ముక్తి హేతవే, సంసారేఽస్మిన్ క్షణార్ధేపి సత్సంగశ్శేవధిర్నృణాం
౬. మత్తః కిం కార్యమస్తీహ తదద్య ప్రకరోమ్యహం, * దుర్వాసాః * యదపృచ్ఛ

యాచాగతోఽస్మి హ్యుపదేశార్థ మద్యతే ౭. మతిర్మమాసీత్కల్యాణీశృణు మద్వ
చనం శుభం, అసారేఖిలసంసారే సారంశంకరసేవనం ౮. దారాగారాదికంసర్వం
నశ్వరం దుఃఖకారణం, భోక్తుమిచ్ఛతి యోమూఢః క్రిమివద్దుఃఖమేష్యతి ౯. మల
భాండమివత్యక్త్వా రాజ్యభోగాదికం శుచిః, నిత్యానందం శంకరస్యపదం యాహి
పరాత్పరం ౧౦. త్వమప్యంబమయోక్తేన మార్గేణ శివపూజనం, కురువైషయికం
త్యక్త్వాపాతివ్రత్య పరాయణా ౧౧. తేనతేసకలాసిద్ధి ర్భవిష్యతి నసంశయః, ఇత్థం
తాముపదిశ్యాసౌ యయౌ హర్ష సమన్వితః ౧౨. రాజాసౌవిస్మృతశ్చాసీ దుపది
ష్టోఽపి సాధునా, మానినీయోగనిరతా బభూవ మునివాక్యతః ౧౩. హృదబ్జపీఠే
దేవేశం ధ్యాత్వా సుస్థిరమానసా, దుర్వాసఃప్రోక్తమార్గేణ పూజయామాస
శంకరం ౧౪. ఏవంకతిపయేకాలే గతే సాసుషువే సుతం, నిర్మలంసుగుణంశాంతం
వీక్ష్యరాజా తిహర్షితః ౧౫ తస్యనామచకారాసౌ దేవేంద్రఇతి భూమిపః, శుక్ల
పక్షశశీవాసౌ వవృధే పితృవేశ్మని ౧౬. పంచవర్షవయస్కంతం బాలకం వీక్ష్య
మానినీ, బోధయామాసవైరాగ్యం శివపూజాత్మకంతదా ౧౭. బాలోఽసౌ సకలం
జ్ఞాత్వా మాతరంప్రాహ హృష్టధీః, * దేవేంద్రః * దర్శయస్వాంబ యోగీంద్ర
ముపదేష్టార మీశ్వరం ౧౮. సేవయేఽహం సదామాత ర్గృహేవాసేన కింభవేత్,
తద్వాచాశంకరపదం సాధయామి సుఖప్రదం ౧౯. ఇత్యుక్తాతనయం ప్రాహ మా
నినీ జ్ఞానవిగ్రహా, అస్తిదక్షిణకాశీతి పంపాక్షేత్రం విముక్తిదం ౨౦. తస్యోత్తరే
మాణిభద్రక్షేత్రేఋషివరోమహాన్, ఋషభోనామ సద్ధర్మనిరతో వర్తతేసదా ౨౧.
తేనోపదిష్టమార్గేణ సుఖీభవమహామతే, యాహిపంపాపురీం శీఘ్రం హీనరాజ్యేన
కింతవ ౨౨. ఇత్యుక్తస్సయయౌ శీఘ్రం ఋషభంశాంతవిగ్రహం, తత్రైవవసతించక్రే
సేవాతత్పరమానసః ౨౩. తత్సేవాపుణ్యపాకేన జ్ఞానీభూత్వా సబాలకః, స్వతేజసా
విరూపాక్షం పూజయామాసభక్తితః ౨౪. తద్వృత్తమఖిలం శ్రుత్వా సుతస్య నృపస
త్తమః, సరలశ్చింతయామాస మానసే తనయంప్రతి ౨౫. బాలఃకుత్ర తపఃకుత్ర
ముక్తసంగోఽభవత్సుతః, రాజ్యార్హంబాలకం త్యక్త్వా కథంతిష్ఠామి మందిరే ౨౬.
బహూపాయైస్సాధితోఽపి నాగచ్ఛతిగృహం సుతః, ఆశాంత్యాజ తన్నిష్ఠాం కష్టే
నాత్యంతదుఃఖితః ౨౭. తతఃకాలేన సాదేవీద్వితీయం తనయంశుభం, సుషువేభూ
పతి స్తస్యజననా న్మోదమాప సః ౨౮. మహేంద్రఇతితన్నామ చకారబ్రాహ్మణై
ర్వృతః, మానినీపూర్వవ త్తస్యహ్యుపదేశంచకార సా ౨౯. సోఽపిపంపాపురీం
ప్రాప్తో మాత్రాసంప్రేషితస్స్వయం, ద్వితీయస్యస్థితింజ్ఞాత్వా రాజాచింతాపరోహ్య
భూత్ ౩౦. చతురస్తనయానిత్థం ప్రేషయామాసమానినీ, తస్యాఃకృత్యంప్ర

మాద్ జ్ఞాత్వా సరలః కోపమావహత్ ౩౧. పంచమం తనయం రాజా రరక్ష స్వయ
మేవసః, బాలకస్యతు రాజాసౌ నామధేయమథాకరోత్ ౩౨. అలర్క ఇతి భార్యా
యాః ప్రియోక్త్యా హర్షసంయుతః, క్రమేణవవృధే బాల స్సత్పాత్రే దత్తశాస్త్ర
వత్ ౩౩. గురుభి శ్శిక్షయామాస సరలో బాలకం తదా, అధీతవానలర్కోపి
విద్యాంవిశ్వవిలాసినీం, నీతిశాస్త్రంధర్మశాస్త్రం ధనుర్విద్యాదికాస్తదా ౩౪. అమా
త్యైర్నయుత శ్శ్రీమాన్ప్రజాపాలన తత్పరః, రాజ్యంబభార తేజస్వీ పిత్రాజ్ఞప్తో మహా
మనాః ౩౫. కాలేననిధనంయాత స్సర్గలో నందనాగ్రతః, అలర్కః పైతృకంసర్వం
పితృమేధవిధానతః ౩౬. కృత్వాస్వజనకం స్వర్గంనిన్యే మాత్రాజ్ఞయానృపః, బ్రా
హ్మణాన్దక్షిణా న్నానైర్వై స్తర్పయిత్వాతిభక్తితః ౩౭. పాలయిత్వాస్వరాజ్యంస
యథావిభవ విస్తరైః, గతేషుదశవర్షేషు మానినీచింతయాభృశం ౩౮. ఉవాచత
నయంమందం తస్యైవ హితకాంక్షిణీ, * మానినీ * ప్రాణోత్క్రమణకాలశ్చ
సంప్రాప్తోమే తనూభవ ౩౯. వివేకభవ జాతస్య ధ్రువోమృత్యు ర్నసంశయః, సాధి
తవ్యామానవేన జన్మనైకాంతికీ గతిః ౪౦. పుత్రశ్శృణుష్వమద్వాక్యం భవేదుభ
యత స్సుఖం, దాస్యేపత్రంలిఖిత్వాహం తద్రక్షస్వ కరంటకే ౪౧ ఆపత్కాలే
వాచయిత్వా తస్యార్థంవిద్ధి నందన, తేనతేసర్వసౌఖ్యాని సమాయాస్యంతినిత్యశః ౪౨.
ఇత్యుక్త్వామానినీ పత్రే లిఖిత్వా శ్లోకముత్తమం, తద్బంధయిత్వాజతునా దదావ
త్రంసుతాయసా ౪౩. రరక్షగోప్యంతత్పత్ర మలర్కో మాతృభక్తితః, క్వచిత్కా
లేమానినీసా మృతిమాప సుతాగ్రతః ౪౪. యోగినాందుర్లభందివ్యం ప్రపేదే పద
మైశ్వరం, యయాసత్సంగతి శ్శ్రద్ధా కృతావయసి శైశవే ౪౫. అలర్కస్త్వపి
మకరోజ్జనన్యైచాంతిమాం ముదా, రాజ్యంచకారసహసా దారాగారాది మోహితః
౪౬. భ్రాతరస్తస్యచత్వారో యాతారః పదముత్తమం, చింతయామాసురత్యంత
మలర్కస్యవిముక్తయే ౪౭. అస్మద్వంశేదురాచారో రాజ్యలోభాది దూషితః
మమతాబంధనేనాసౌ నిరయంయాస్యతి ధ్రువం ౪౮. కుపుత్రోయదిజాయేత
కులక్షయకరో భవేత్, ఇత్యాలోచ్యతదాసర్వే వంగదేశాధిపం ప్రభుం ౪౯.
జయసేనంగతాఊచు రనుజస్యహితైషిణః, సరలస్యాత్మజా స్సర్వే వయం సౌరాష్ట్ర
భూపతేః ౫౦. అస్మద్భ్రాతాఽలర్కనామా రాజ్యంభోక్ష్యతిపైతృకం, భాగార్హా
నగ్రజా నస్మాన్దూరీకృత్య బలాత్ప్రభో ౫౧. అస్మద్రాజ్యంత్వమేవాద్య సాధ
యాశు మహీపతే, దాస్యామస్తత్రతేభాగం కృపాంకురు నసంశయః ౫౨. ఇతితే
షాంవచశ్శ్రుత్వా జయసేనఃప్రహృష్టధీః, సౌరాష్ట్రేశంసాధయితు మలర్కంస్వబలై
ర్వృతః ౫౩. గత్వానిరోధయామాస పురీంసర్వసుఖాకరాం, చతురంగబలందృష్ట్వా

జయసేనస్య సత్వరం ౫౪. యుద్ధంచక్రే మహాఘోర మలర్కః స్సేనయాసహ.
జయసేనస్తదాలర్కం జిత్వా సమర మూర్ధని ౫౫. పురమాక్రమ్య సహసా సింహా
సన మథాహరత్, అలర్కస్తు పరాధీనో హృతరాజ్యోతిదుఃఖితః ౫౬. సస్మారమా
తరంస్వస్య వ్యసనార్తోఽతిదుఃఖితః, తద్దత్తపత్రమాలోక్య పపాఠైవం సభూపతిః ౫౭.
వ్యసనేష్వపి సర్వేషు సత్సంగః శేవధిర్నృణాం, సత్సంగేనైవ సర్వేషాం వ్యసనం
నాశమేష్యతి ౫౮. తత్పత్రార్థం సమాలోచ్య సజ్జనః కుత్రవర్తతే, పంపాదక్షిణ
కాశీతి ప్రసిద్ధా భూద్దిగంతరే ౫౯. నివసంతి సదా తత్ర సాధవ స్సమదర్శినః ఇత్యా
లోచ్య గృహాపత్య దారాన్సంత్యజ్య నిర్యయౌ ౬౦. మాణిభద్రేశ్వరక్షేత్రే
దదర్శ మునిపుంగవం, ఋషభం భద్రపీఠస్థం సమాధినిరతం సదా ౬౧. ప్రణామ
మకరోదగ్రే దండవద్భువి భక్తితః, ప్రణమంతం నృపం దృష్ట్వా తాపసః ప్రాహ సాదరం
౬౨. కోసిత్వం రాజశార్దూల కుత స్తే దుఃఖ మద్భుతం, మునేర్వచనమాకర్ణ్య
పార్థివః ప్రాహ తాపసం ౬౩. నమోనమ స్సద్వృషభేశ్వరాయ యోగీంద్రసేవ్యాయ
సుఖైకధామ్నే, త్వత్పాదసందర్శనముక్త కిల్బిషోధన్యోస్మి తే వాక్యసుధా భిషేచ
నాత్ ౬౪. సంసారదావానలదహ్యమానం దారాదిచోరైర్బహుపీడ్యమానం,
మాయామయే ఘోరవనే చరంతం దీనం సముత్తారయ దేవరూప ౬౫. మాతుః ప్ర
సాదాద్భవదీయదర్శనం మమాభవ న్ముక్తికరం మునీశ్వర, అనేకజన్మార్జితపుణ్య
సంచయైః ప్రపద్యతే సాధుజనస్య దర్శనం ౬౬. ఇతిస్తువంతం భవతాపభీతం వినీత
వేషం మతిమంతమాదరాత్, మునీశ్వరః ప్రాహ మనోజ్ఞవాచా ఽలర్కం విలోక్యాశు
దయార్ద్రదృష్ట్యా ౬౭. * ఋషభః * సంసారః ఖలు దుస్తర ష్షడరిభిర్వ్యాప్తో మహా
మోహాకృష్ట స్తందూరీకురు నిర్మలేన మనసా నిస్సారమాపాదయన్, తేనానంద
ఘనేందు భూషణపదం ప్రాప్నోషి నిత్యామలం సత్యజ్ఞానమనంతదుఃఖశమనం సంతః
ప్రశంసంతి యత్ ౬౮. ఇత్యుక్త్వా సమునిర్భూపం స్నాపయామాస తీర్థకే, ఖ్యాతే
స్వనామ్నాలర్కోపి ముక్తోఽజ్ఞానా దువాచతం ౬౯. * అలర్కః * ధన్యోస్మికృ
తకృత్యోఽస్మి దర్శనాత్తే మునీశ్వర, త్వంసాక్షాదీశ్వరోఽస్మాకం యస్మాత్ జ్ఞానప్రదో
గురుః ౭౦. అతస్త్వత్పాదకమలే భక్తిం దేహ్యచలాం మునే, పునః ప్రాహ నృప
శ్రేష్ఠ మృషభ స్సాధుపూజితః ౭౧. దత్వా తే సహజానాం స్వం రాజ్యమత్ర స్థిరో
భవ, విరూపాక్షారాధనేన ముక్తిం యాస్యసి శాశ్వతీం ౭౨. ఋషివాక్యాత్సమా
గత్య స్వపురీం రాజసత్తమః, నిర్మమో నిత్యతృప్తస్స న్జయసేన మువాచహ ౭౩.
* అలర్కః * జయసేన మహాసేన త్వయా ముక్తోభవం నృప, ఇదానీం తవ కారుణ్యా
త్పరమం సుఖమాప్తవాన్ ౭౪. అస్మిన్రాజ్యే తు మే ప్రీతి ర్నాస్తి కాచిన్మహాప్రభో

తుభ్యందాస్యామిమద్రాజ్య మంతే నిరయకారకం ౭౫ తచ్ఛ్రుత్వావిస్మితఃప్రాహ జయసేనస్తదానృప, రాజ్యేనకింమమప్రాజ్ఞ యతస్త్వం సాధుసత్తమః ౭౬. అజానతామయాయుష్మ ద్భ్రాతృభోధేనభూపతే, కృతంకిల్బిషమారాద్యధ్య క్షమ్యం మమసాహసం ౭౭. ఇతితస్మైదదౌరాజ్యం జయసేనోవిరాగతః, సర్వేపిరక్తాస్తద్రాజ్యే బభూవుస్తాపసోత్తమాః, ౭౮. అలర్కసహితాః సర్వే పంపాక్షేత్రం యయుస్తదా, ఋషభేనోపదిష్టాస్తే తీర్థేస్నాత్వా సుభక్తితః ౭౯. ముక్తింగతాఃప్రసాదేన శంభోఃకారుణ్యభాగినః, తస్మాదృషభతీర్థస్య మాహాత్మ్యం సుప్రతిష్ఠితం ౮౦. అత్రస్నానేనసర్వేషాం ముక్తిర్భవతి శాశ్వతీ, ఇదంపుణ్యతమాఖ్యానం శ్రుత్వాముచ్యేత బంధనాత్ ౮౧. * * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే ఋషభతీర్థమహిమాను వర్ణనంనామైక పంచాశోఽధ్యాయం ౫౧

---

* సూతః * స్నాత్వాతేమునయఃసర్వే తీర్థేఋషభసంజ్ఞకే, రత్నతీర్థంసమాగత్య క్షేత్రపాలమథాబ్రువన్ ౧. ఏత త్తీర్థస్యమాహాత్మ్యం బ్రూహ్యస్మాకంమహామతే, * క్షేత్రపాలః * పురావిశ్రవసఃపుత్రఃకుబేరోధర్మవాన్ శుచిః, తపసాతోషయామాస విరూపాక్షం దయానిధిం ౨. తతఃప్రత్యక్షమభవ చ్ఛంకరః కరుణాకరః, తం దృష్ట్వా భక్తినమ్రాంగఃప్రాంజలిః ప్రత్యభాషత ౩. వరందేహిమహేశానవరద స్సర్వదేహినాం, ఇత్యుక్తశ్శంకరస్తస్మై ప్రాదాన్నవనిధీనపి ౪. అలకానగరంరమ్యం సర్వవస్తువిరాజితం, పునఃప్రోవాచధనదం మత్సఖోభవ సర్వదా ౫. మత్సన్నిధానతిష్ఠ సఖేమన్నామస్మరభక్తితః, ఇత్యుక్త్వాంతర్దధేశంభుః కరుణాసాగరోహరః ౬. తత్రైవ వసతించక్రే పూజయన్ధనదశ్శివం, కదాచిదటతస్తస్య సంముఖే దివ్యసుందరీ ౭. గానలోలాతిసూక్ష్మాంగీ వ్యనృత్యత విలాసినీ, తాంవీక్ష్యనవశోభాంగీం సుభగాం భృంగకుంతలాం ౮. బింబోష్ఠీంచంద్రవదనా మేకాంస్నిగ్ధస్తనీం శుభాం, సుస్మేరాం సువ్రతాంసుభ్రూం సునాసాంసుభగాంసతీం ౯. దృష్ట్వాత్వాంకామసంతప్తః కుబేరోవాక్య మబ్రవీత్, కాత్వంకమలపత్రాక్షి కస్మాత్త్వమిహచాగతా ౧౦. పతిస్తవకుత స్సుభ్రుత్వాం దృష్ట్వామోహితోభవం, ఇత్యుక్తాకాముకందీనం కుబేరం ప్రాహ భామినీ ౧౧. * గంధర్వీ * మద్భర్తయాతే కింకార్యంగచ్ఛ సౌమ్యనిజాశ్రమం, స్త్రీప్రసంగేమనుష్యాణాం యశోహాని ర్భవిష్యతి ౧౨. ప్రాణాపహారణే దక్షో మత్పతిఃకాలకంటకః, * కుబేరః * కోపంమాకురుకల్యాణి నాపరాధోఽస్తి సుందరి ౧౩. త్వద్వక్త్రమ్మఖిలంబ్రూహి శ్రోతౄణాం సుఖదాయకం, ఇతితేనస్య

వచశ్శ్రుత్వా కోపేనోవాచ కామినీ ౧౪. *గంధర్వీ* మత్పతిస్స్వామిసేవార్థమిహా
యాతో మమప్రియః, తేన సాకమిహాయాతా దర్శనార్థం పినాకినః ౧౫. కేనచిద్రా
క్షసేనాసౌ యుద్ధార్థం ప్రయయౌ సాపతిః, అద్యాపి నాగతస్తస్మాన్నజానామి కుతో గతః
౧౬. జితస్తమథవా తేన హతో వా ప్రాణవల్లభః, *కుబేరః* త్వయి కోపేన యాతో వా
దృష్ట్వా వాన్యాం విమోహితః ౧౭. హతో వా రక్షసా తేన తద్వార్తాం త్యజ సుందరి,
త్వయ్యతీవ సమాసక్తం మాం భజస్వ ధనాధిపం ౧౮. తవ సందర్శనాత్క్రుద్ధో
మాం హంతి వ్యతిమన్మథః, భవ సుందరి భార్యా మే సర్వస్వం మే దిశామి తే ౧౯.
క్రీడాం కురు మయా సాకం యథేచ్ఛం వైభవాన్వితా, ఇత్యుక్త్వా తాం బలాద్గృహ్య
రేమే కామాతురస్తదా ౨౦. ఏవం కతిపయే కాలే గతే౽సౌ కాలకంటకః సంహృ
త్య రాక్షసం ప్రాప్తక్షేత్రం పత్నీమనుస్మరన్ ౨౧. భార్యామన్వేషయన్ప్రాగాత్కుబే
రనగరం తదా, ధనదస్య సమీపే స్వప్రియాం దృష్ట్వాతికోపితః ౨౨. కుబేరం యాచ
యామాస స్వభార్యామతికోపితః, కామాతురః కుబేరో౽సౌ సంపద్యౌవనగర్వితః
౨౩. అంతఃపురే నిధాయైనాం నాస్తి నాస్తీత్యువాచ తం, తచ్ఛ్రుత్వా వచనం
క్రోధాద్గంధర్వ స్స్వబలేన చ ౨౪. తేన సాకం మహాయుద్ధం చక్రే గంధర్వమాయ
యా, తయోర్యుద్ధమభూద్ఘోరం దేవదానవయోరివ ౨౫. జిత్వా కుబేరం జగ్రాహ
స్వప్రియాం కాలకంటకః, హృత్వా నవనిధీంస్తస్య పురాన్నిష్కాస్య తం రుషా ౨౬.
కోపాచ్ఛాపమదాత్తస్యై గణికా భవ పుంశ్చలీ, మాణిభద్రస్య నికటే తపః కురు
జితేంద్రియా ౨౭. దశవర్షసహస్రాంతే మాం ప్రాప్స్యసి విశుద్ధధీః, ఇత్యాజ్ఞప్తా
ధవేనాసౌ గణికా౽భవదంజసా ౨౮. స్వవృత్తస్మరణాత్ఖిన్నా చకార పరమం తపః,
నిత్యం స్నాత్వా పాపనాశతీర్థే భక్తియుతా సతీ ౨౯. నిత్యం ధ్యానపరా శంభుచరణా
సక్తమానసా, తేన ధ్వస్తాఘనిచయా మహేశస్య ప్రసాదతః ౩౦. పత్యా సహ
సుఖం రేమే యథాపూర్వం శుచిస్మితా, కృష్ణాష్టమ్యాం నభోమాసే సోమయోగే
విశేషతః ౩౧. పాపనాశనతీర్థేహి స్నానాత్పాపవినాశనం, కుబేరస్తు నిధీంస్త్యక్త్వా
గతగర్వో౽తిదుఃఖితః ౩౨. విచచార వనే శుష్కః పిశాచోన్మత్తవత్తదా, కింకరోమి
క్వగచ్ఛామి త్రాతా మే కోస్తి భూతలే ౩౩. ఇతి దుఃఖేన సంతప్తః పంపాక్షేత్రం జగా
మసః, ఉత్తరే మాణిభద్రేశ నికటే భక్తిసంయుతః ౩౪. గుహాయాం స తపశ్చక్రే
తీర్థే స్నాత్వా ప్రనిర్మలే, రత్నాఖ్యే యక్షరాట్ ధీమాన్ జజాప పరమం జపం ౩౫.
దశవర్షసహస్రాంతే ప్రత్యక్ష స్సమభూచ్ఛివః, తం దృష్ట్వా ప్రణనామాసౌ దండవ
ద్భక్తిసంయుతః ౩౬. స్తోత్రం చక్రే విరూపాక్షం దేవదేవం ధనాధిపః, జయ శంభో మహా
దేవ జయ భక్తార్తినాశన ౩౭. జయ త్రైలోక్యవంద్యేశ పాహి మాం శరణాగతం,

పాపినామహమేకోఽగ్ర్యో దయాలూనాంత్వమగ్రణీః ౩౮. కృతంజుగుప్సితం కర్మ మయాకామాతురేణచ, క్షంతవ్యమపరాధంమే త్వమేవశరణంమమ ౩౯. హృత రాజ్యోహృతనిధి శ్శత్రుణాస్వేనపాప్మనా, కృపయాదేహిమేరాజ్యం యదితుష్టో సిశంకర ౪౦. శత్రూణాంశమనార్థంచ దత్త్వానవనిధీన్మమ, పుష్పకంచనవస్నైహం దత్త్వామే పూర్వవచ్ఛివ ౪౧. పాహిమాంకింకరందేవ ప్రియశ్చిత్తమిదంమమ, ధనదస్యవచశ్శ్రుత్వాశివ స్సంతుష్టమానసః ౪౨. వాంఛితం పూరయిత్వాతం మహాదేవోఽబ్రవీదిదం, సుఖంగచ్ఛమహాభాగ స్వపురీమలకావతీం ౪౩. మన్నామస్మ రణేసక్తో విచరస్వ యథాసుఖం, మాభూయాత్పాపకార్యేషు మతి స్తవసదా మలా ౪౪. ఇత్యాజ్ఞప్త శ్శంకరేణ ప్రియయావలకావతీం, లబ్ధ్వానవనిధీన్సర్వాన్ జిత్వాశత్రుం మహాబలం ౪౫. ధర్మేణపాలయామాస రాజ్యంనిహతకంటకం, తస్మాద్రత్ననిధిర్నామతీర్థ మాసీన్మహోజ్జ్వలం ౪౬. కార్తిక్యాంకృత్తికాయుక్తే సోమవారయుతేదినే, స్నాత్వారత్ననిధావస్మి న్ధనీభూయా న్నసంశయః ౪౭. రత్నతీర్థస్యనికటే గుహాయాంయ స్తపశ్చరేత్, సనరస్సుఖమాప్నోతి సర్వసిద్ధీంశ్చ విందతే ౪౮. యఇదంపుణ్యమాఖ్యానం శృణోతిశ్రావయేదలం, సయాతిశివసాయు జ్యం పరమంయోగి దుర్లభం ౪౯. * * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే రత్నతీర్థమహిమాను వర్ణనే రాజ్యభ్రష్ట కుబేరస్యరాజ్యప్రాప్తిర్నామ ద్విపంచాశోఽధ్యాయః ౫౨.

---

* ఋషయః * ముక్తితీర్థస్యమాహాత్మ్యం వదాస్మాకం సుఖప్రదం, కోము క్తఃస్నానమాత్రేణ హ్యస్మింస్తీర్థే సరోత్తమ ౧. * క్షేత్రపాలః * పురాకణ్వఋషిః పంపాక్షేత్రే పరమశోభనే, తపస్సిద్ధ్యర్థమావాస మకరోద్దివ్య దర్శనః ౨. త్రికాలే శివపూజాయాం నిరతోయోగినాంవరః, ఏవంవసన్ క్షేత్రవరే కదాచిత్పర్యటన్మహీం ౩. కించిద్దూరేదదర్శాగ్రే దివ్యపుష్పఫలద్రుమాన్, కంటకైరావృతాంస్తత్ర కీటకాన్దుఃఖకర్శితాన్ ౪. రుదతోపస్వరేణాశు జర్జరీకృత విగ్రహాన్, దృష్ట్వావిస్మ యమాపన్నః స్థితస్తత్ర క్షణంద్విజః ౫. కంటకైర్విద్ధగాత్రాశ్చ కీటకాదుఃఖకర్శి తాః, అన్యోన్యంబాధయంతశ్చ గతప్రాణా స్తదాభవన్ ౬. ఉత్పద్యంతేక్షణేనైవ విలీయంతేపునఃక్షణాత్, తాన్దృష్ట్వాకరుణావిష్ట శ్చింతయామాస యోగిరాట్ ౭. కేనకర్మవిపాకేన పూర్వజన్మకృతేనతే, ఉత్పద్యంతేవిలీయంతే క్షణేనలఘుజీవినః ౮. ఏతేషాంకీటకానాంచ దుఃఖాన్ముక్తిః కథంభవేత్, ఏతాన్దృష్ట్వామమస్వాంతం దూయతేకింకరోమ్యహం ౯. ఇతిచింతాకులః కణ్వ స్తేషాంగతి మనుస్మరన్, వృక్ష

మూలేస్థితస్సమ్యగ్దృష్ట్వాతా న్విహ్వలోఽభవత్ ౧౦. స్థితేతస్మిన్సమాగచ్ఛన్ముని
శ్శాతాతపోఽమలః, వృక్షచ్ఛాయాస్థితం కణ్వందీనందృష్ట్వావదత్తదా ౧౧. కస్మా
చ్చింతాముని శ్రేష్ఠసర్వసిద్ధిప్రదస్యతే, వదశీఘ్రమితిప్రోక్త మంతికంయాతిమబ్ర
వీత్ ౧౨ * కణ్వః * మునేపశ్యాత్రశాఖాసు క్షుత్క్షామాన్కీటకాన్బహూన్,
ఉత్పద్యంతేవిలీయంతే క్షణేనభృశదుఃఖితాః ౧౩. ఏతేషాందుఃఖనాశస్య కారణం
వదతాపస, త్రికాలజ్ఞానసంపన్నో దైవాద్దృష్టోసితాపస ౧౪. * శాతాతపః *
జంతూనాంకర్మవైషమ్యం చిత్రంవర్ణయితుంబుధైః, ఏతేషాంకర్మవక్ష్యామి పూర్వా
ర్జితమతంద్రితః ౧౫. ఆసన్మనుష్యాఃపూర్వస్మి న్పాపిష్ఠా వైశ్యసంభవాః, రక్షణార్థం
కుటుంబస్య చింతయాకలుషీకృతాః ౧౬. దారిద్ర్యాంబుధిమగ్నాస్తే మనసీత్థమచిం
తయన్, పాలయామఃకథందారాన్ పుత్రపౌత్రాదికానిమాన్ ౧౭. వ్యాపారాదిక్రి
యానాస్తి జీవామఃకథమాపది, ఇత్యాలోచ్యవణిక్ఛ్రేష్ఠాః ప్రయాగక్షేత్రమాయ
యుః ౧౮. భాగీరథీతటేవైశ్యాః పుణ్యంవస్తు నిధాయతే, విక్రయంచక్రిరేవైశ్యా
ధనలాభార్థమాదరాత్ ౧౯. శాల్యాదీనిచధాన్యాని ఫలానిమధురాణి చ, కంబ
లాదీనిచిత్రాణి నానాపక్వాన్నమేవచ ౨౦. విక్రీయవంచకత్వేన ధనంసంపాద్య
యత్నతః, పాపాచారరతాహ్యేవం స్నానదానాదివర్జితాః ౨౧. కదాచిద్దైవయోగే
నతాన్దృష్ట్వా ధనగర్వితాన్, రాత్రౌతేషాంమందిరాణి ప్రవిశ్యధనలోలుపాః,
౨౨. చోరాఃప్రసహ్యవస్తూని ధనధాన్యాదికానిచ, గృహీత్వాప్రయయుస్త్వ
రితం కాలప్రచోదితాః ౨౩. తతోఽతిదుఃఖితావైశ్యా స్తాన్ద్రష్టుంవిపినేగతాః,
సంచరంతఃకాననాని ధనలోభేనదుఃఖితాః ౨౪. చోరాదూరాచ్చతాన్దృష్ట్వా భీతాః
క్షిప్త్వాధనంతదా, పలాయమానాఃప్రాణార్తా వివిశుస్త్వరితంగుహాం ౨౫. తదా
సైతీనసే శ్శిష్యాఃకుశార్థం వనమాగతాః, యదృచ్ఛయాధనంతత్ర దదృశుర్వన
మధ్యగం ౨౬. కస్యైతదితిచింతార్తాః స్థితాస్తత్ర క్షణాద్ద్విజాః, వైశ్యాస్తాన్ముని
పుత్రాంశ్చ ధనంచపతితంవనే ౨౭. నిరీక్ష్యచోరాన్మత్వాతాన్ బంధయిత్వా
దృఢరజ్జుభిః, స్వధనంసముపాదాయ సంతాడ్యమునిబాలకాన్ ౨౮. బాధయామా
సురత్యంతం లోభోపహతచేతసః, తద్బాధామనుభూయాథ దుఃఖితా మునిబాలకాః
౨౯. స్వగురుంసముపాగమ్య తమూచు ర్భృశదుఃఖితాః, అనుభూతంమహద్దుఃఖ
మస్మాభిఃకాననే గురో ౩౦. అస్మాన్నిష్కారణంవైశ్యా స్తాడయామాసురర్భకాన్,
జీవిత్వాకృపయాతేఽద్య పాదమూలముపాగతాః ౩౧. శిష్యాణాంవచనంశ్రుత్వా
మునిఃప్రోవాచధర్మవిత్, అనుభూతింవినాకర్మ ననశ్యతిపురాకృతం ౩౨. అతశ్శు
భాశుభంకర్మ చానుభోక్తవ్యమేవతత్, దేహాభిమానంత్యక్త్వాశ్రీశంభుంభజత

బాలకాః ౨౩. ఇత్థంధర్మోపదేశేన తేషాంశాంతి ముదాగ్గురుః, ఏవంకతిపయే కాలే యాతేనైశ్యామృతిం యయుః ౩౪. పూర్వార్జితేనదోషేణ కీటకావ్యాభవన్నిహ, ఏతేషాంకీటకానాంచ తీర్థస్నానేన తాపస ౩౫. ముక్తిస్స్యాత్కృపయాభూయా న్నాత్రకార్యావిచారణా, ఇత్యుక్త్వాప్రియయాశీఘ్రం మునిశ్శ్యాతాతపోవనం ౩౬. కణ్వస్తీర్థోదకేనాశు ప్రోక్షయామాస కీటకాన్, తేనపాపైర్నిర్ముక్తా దివ్యగాంధర్వాశ్చతే ౩౭. నమస్కృత్యమునిం సర్వే ప్రార్థయామాసురాదరాత్, కరుణావారిధేకణ్వ తారితాస్మస్త్వయాపదః ౩౮. త్వమేవగురురస్మాకం పాపసింధౌనిమజ్జతాం, అనుజ్ఞాందేహిమాసీశ గచ్ఛామస్స్వర్గముత్తమం ౩౯. ఇత్యుక్త్వాతమృషిం సత్వాప్రయయుస్తే త్రివిష్టపం, ఏతదద్భుతమాహాత్మ్యం ముక్తితీర్థస్య శాశ్వతం ౪౦ స్మృత్వాతత్రైవ వసతించక్రే కణ్వోతిహర్షితః, ముక్తితీర్థమితిఖ్యాత మభూన్నిశ్చిగంతరే ౪౧. వైశాఖేపౌర్ణమాస్యాంహి స్నానంకుర్వంతి మానవః, తదహ్నిస్నానమాత్రేణ ముక్తిమేతినసంశయః ౪౨. ఇదంపవిత్రంపాపఘ్నం ముక్తితీర్థస్యవైభవం, శ్రుత్వాభక్తిసమాయుక్తో ముచ్యతేసర్వపాతకైః ౪౩ * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే ముక్తితీర్థమహిమానువర్ణనేవైశ్యానాంకీటకయోని నివృత్త్యాముక్తిఫలంనామ త్రిపంచాశోఽధ్యాయః. ౫౩.

మాణిభద్రోపాఖ్యానం.

* ఋషయః * క్షేత్రపాలమహాప్రాజ్ఞ మాణిభద్రకథానకం, శ్రీసర్వమంగళాయాశ్చ వైవాహికమనోహరం ౧ శృణ్వతాంసర్వపాపఘ్నం మనశ్శుద్ధికరంపరం, దారిద్ర్యమోచనంపుంసాం స్త్రీణాంసౌభాగ్యదాయకం ౨. బ్రూహివిస్తరశోస్మాకం త్వద్వాక్యామృతపాయినాం * క్షేత్రపాలః * సాధుసాధుమహాప్రాజ్ఞాగరిష్ఠప్రశ్నఏషవః, మాణిభద్రస్యచరితం వక్ష్యామిశృణుతాదరాత్ ౩. కైలాసనగరే రమ్యేపార్వతీపరమేశ్వరౌ, అక్షక్రీడాసునిరతౌ బభూవతురనుత్తమౌ ౪. పార్వతీప్రాహగిరిశం జితాస్మిత్వాం మహేశ్వర, పార్వతీంప్రాహగిరిశో జితోస్మ్యత్రవిగాస్వలీలయా ౫ శ్రుత్వేశానవచోదేవీ ప్రేమకోపసమన్వితా, ఉవాచాహంశక్తిరస్మి సృష్టిస్థిత్యంతకారిణీ ౬. కథంమాంజేష్యసీశత్వం మదధీనోసిసర్వదా, అసాధ్యకార్యకరణే దక్షావిశ్వవిలాసినీ ౭. కరోమినిర్జలంసింధుం పాషాణమతికోమలం, శీతమగ్నింహిమంవహ్నిం దీనంధనదపూజితం ౮. త్వంసాక్షీమద్విలాసానాం కార్యకారణవర్జితః, అతస్త్వహంజితాపూర్వం త్వామసత్యంప్రభాషసే ౯. గర్వితాంగిరి

జాం ప్రాహ శంకరః కరుణాకరః, మత్సాన్నిధ్యా చ్చిదాకారా శక్తిర్విశ్వవిలాసినీ ౧౦. త్వంమిథ్యా మత్వీక్షణేన చిద్రూపాత్వం నచేజ్జడా, బహ్మ్యాస్త్వత్సదృశాజాతాః మత్తస్సర్వేధురంధరాః ౧౧. నిగ్రహానుగ్రహేశక్తాః కామరూపధరామలాః, త్వమప్యేకా సమాతాసు హ్యశక్తాప్రతిభాసిమే ౧౨. మదనుగ్రహమాత్రేణ సృజసీదం జగత్ప్రభూ, సృజామిసకలాన్లోకా న్పాలయామిచరాచరాన్ ౧౩. ఘాతయామి ప్రాణిసంఘా నహంలీలార్థమీశ్వరః, వినా త్వాంజగతస్సృష్టిం కరోమి లఘులీలయా ౧౪. ఏవముక్తే శివేప్రాహ శివాభక్తిసమన్వితా, హాస్యేనోక్తంమయాదేవ క్షంతవ్యంమమసాహసం ౧౫. త్వయైవప్రేరితాచాస్మి త్వయైవ పరిరక్షితా, త్రాణమాంకృపయాదేవ తవదాసీభవామిభో ౧౬. తస్యాదుర్మదశాంత్యర్థం శర్వస్సర్వగుణాకరః, సతీంత్యక్త్వాయయౌ సోపంపాక్షేత్రం విజ్ఞానవృద్ధిదం, ౧౭. తదుత్తరే రమ్యదేశే తపసే కృతనిశ్చయః, ప్రశాంతధీస్స్ఫురద్దివ్య జపమాలావిరాజితః ౧౮. భస్మచ్ఛన్నోభస్మశాయీ రుద్రాక్షాభరణైర్యుతః, జటామండలమధ్యస్థ గంగేందుకృతభూషణః ౧౯. వ్యాఘ్రాజినాంబరధరో గజచర్మకృతాసనః, ధ్యేయస్సదాత్మభిస్సాక్షాజ్జజాప పరమంజపం ౨౦. జగ్మురాశ్చర్యమతులం దేవాశ్చేంద్రపురోగమాః, కముద్దిశ్యకరోతీశ స్తపస్స్వస్మా త్పరోనహి ౨౧. లీలయైవజగత్సృష్టిస్థితిసంహారకారకః, ఏతత్క్షేత్రంశుభంన్నౄణాం శివోయత్ర తపస్థితః ౨౨. అత్రసంతిహితీర్థాని విమలాని శుభానిచ, బహూనిసంతిశైవాని భుక్తిముక్తి ప్రదానిచ ౨౩. తపశ్చర్యాంవిభోర్ద్రష్టుం సమాజగ్ము రజాదయః, తత్రసంనిహితాభూత్వా దదృశుస్తప ఉత్తమం ౨౪. సుమాన్యాదాయశూలంతు శంభోర్యచ్ఛతి భక్తితః, శక్రోదివ్యస్వరూపేణ ఫలాన్యాదాయ యచ్ఛతి ౨౫. వృషభశ్శివపూజాయాం నిరతోభూత్తదానఘః, సేవాంకరోతిచండీశ స్సంముఖే సమవస్థితః ౨౬. ధ్యాయంతమచ్యుతంచ స్తువంతం బ్రహ్మశాశ్వతం, వదంతం శివనామానిభజంతం శివసద్గుణాన్ ౨౭. ఇత్థంధ్యానపరంశంభుం నత్వాస్తోతుం ప్రచక్రముః, జయదేవనమస్తుభ్యం జయభక్తార్తినాశన ౨౮. జయసర్వగుణాతీత జయలోకైకవందిత, జయవిశ్వంభరాధ్యక్ష విరూపాక్ష నమోస్తుతే ౨౯. తపఃఫలంత్వమేవాసి దేహినామంతరాత్మకః, త్వదీప్సితంపూరయితుం కస్సమర్థో జగత్రయే ౩౦. త్వయైవప్రేరితాస్సర్వే విచరామో మహీతలే, త్వత్కృపాపాంగసంగేన సంజీవయ సురాన్విభో ౩౧. ఇతిస్తుతో దేవగణై రపినోవాచ శంకరః, జ్ఞాత్వానిశ్చలతాంశంభో ర్బ్రహ్మవిష్ణుపురోగమాః ౩౨. కైలాసమగమన్యత్ర పార్వతీసంస్థితాతదా, దదృశుఃపరమాందేవీముమాం పంకజలోచనాం ౩౩. శివధ్యానపరాం శంభుసందర్శన కుతూ

హాలాం, సమస్తదుఃఖౌఘవినాశకారిణీం సమస్తభక్తోద్ధరణే విచక్షణాం ౩౪. సమస్త సౌభాగ్యసమృద్ధిదాం శివాంస్తోతుం సముత్పన్నధియఃప్రచక్రిముః ౩౫. త్వమేవ మాతాఖిలలోక వంద్యేత్వయైవ జీవంతిచరాచరాణి, త్వయ్యుద్భుతంసర్వమిదం హి విశ్వంకురుత్వమస్మాసు కృపాంవిధిజ్ఞే ౩౬. రుద్రశ్చవస్త్వద్వచసాకరోత్య సోపిహ్యపుర స్యోత్తరత స్తపః పరం, అస్మాకమాకర్ణ్యవచోప్యనన్యసీన్నమాధివిష్ణో నహివక్తు మీహాతే ౩౭. అతస్త్వదాలోకనత స్సుఖంభవేదిత్థం విదిత్వాగిరిరాజపుత్రి, త్వాస్సం నిధానంసముపాగతాన్నో రక్షస్వశంభోస్తపసశ్చరక్ష్య ౩౮. ఇత్యుక్త్వానమరాన్ప్రాహపార్వతీ భక్తవత్సలా, సాధయేమత్ప్రతిజ్ఞాంవః పాలయామి సురర్షభాః ౩౯. గచ్ఛధ్వమమరాయూయం నిర్భయంతిష్ఠతాధునా, యయుస్తస్వచసాహృష్టా స్స్వంస్వంధామదివౌకసః ౪౦. అపర్ణాచింతయామాసనురాణాం హితకాంక్షిణీ, ససర్జాప్సరసఃకాశ్చిద్దివ్య సుందరవిగ్రహాః ౪౧. శ్యామాస్సురదనాః పక్వబింబోష్ఠ్య స్స్మితభాషణాః, మదఘూర్ణితరక్తాక్షీ శృంగారజిత మన్మథాః ౪౨ తస్థుఃస్వభావ మధురా దేవ్యా స్తన్నికటేద్విజాః, తాఃప్రాహగిరిజాయోషా గచ్ఛధ్వంక్షేత్ర ముత్తమం ౪౩. కరోతియత్ర సర్వేశ స్తపః పరమదారుణం, తద్విలాసైస్తస్య విఘ్నం కురుధ్వంతపసః స్త్రియః ౪౪. యుష్మానహంపాలయామిముదాస్య యుష్మ దభీప్సితం, ఇతితాఃప్రేషయామాస గిరిజాశివ సంనిధిం ౪౫. ఆగత్యతాఃస్త్రియః పంపాక్షేత్రం సర్వసుఖావహం, ఉత్తరస్యాందిశీశాన స్తపస్తప్యతి యత్రహి ౪౬. తద్దేశంసహసాభ్యేత్య నార్యోదదృశు రీశ్వరం, ధ్యాయంతంబ్రహ్మపరమం మీలితాక్షం సుఖాసనం ౪౭. చేరుస్సంచారకుశలా స్సమీపేశంకరస్యతాః, గాయంత్యో నర్తయంత్యశ్చ హసంత్యః కామమోహితాః ౪౮. వీణాస్సంవాదయంత్యశ్చ కుర్వంత్యః కామహేతుకాః, ప్రార్థయంత్యస్సమీపస్థం శంకరంకామతృప్తయే ౪౯. తాదృష్ట్వాపరమోదారా లావణ్య పరిమోహితాః, నవయౌవనసర్వాంగా కామినీః కమలేక్షణాః ౫౦. తపోవిఘ్నార్థమాయాతా ఇతిమత్వా శశాపహ, పిశాచత్వం సమాసాద్య వికలాంగాశ్చ దుఃఖితాః ౫౧. సంచరధ్వంమహారణ్యే శ్మశానేజనవర్జితే, ఇతిశప్తాశ్శంకరేణతాః స్త్రియోభృశదుఃఖితాః ౫౨. దేవీంప్రతి సమాజగ్ముర్భయార్తాః సంతాపకర్శితాః, ఊచుఃపరస్పరంరుష్టాః స్మరంత్య శ్శాపకారణం ౫౩. కాగతిర్వదనోదేవి పిశాచత్వోపశాంతయే, సాకినీడాకినీచైవ యాకినీరాకినీతథా ౫౪. లాకినీతిశివేనైవ పంచధాప్రేరితంవచః, ఉపాయంవదమాతర్నో దయాంకురు వధూషుచ ౫౫. తాఉవాచశివాయూయంమదంశామత్పరాయణాః, నరాన్దాస్య స్వశక్త్యైవ శృణుధ్వంవిగతజ్వరాః ౫౬. బహూనినామధేయాని చాస్యామిచహి

తాయనః, పూజితాసకలైర్దేవమానుషై ర్మునిపుంగవైః ౫౭. మాణిక్యాస్ఫాటికా
దుర్గారణదాభైరవీతిచ, పంచదామత్ర్పాదేవ్యో మద్రూపా స్సంచరంత్యహో. ౫౮.
తాఉపామంత్ర్యచాన్యా గీపాశ్వతీనిత్యయౌవనా, రూపలావణ్యవిలస త్సృతీకసమవి
గ్రహా ౫౯ మోహినీసర్వలోకానాం శివం మోహయితుంగతా, యత్రపంపాక్షేత్ర
మస్తి యత్రశ్రీశంకరఃస్థితః ౬౦ యయౌతద్దేశమమలం ఋషిసంఘవిరాజితం, వేద
ఘోషైర్మునీనాంచ నిబిడీకృత దిఙ్ముఖం ౬౧. తత్రద్విజాన్యోగివర్యా న్పరమధ్యాన
తత్పరాన్, అణిమాద్యష్టసిద్ధీశ్చ కరస్థామలకీకృతాన్ ౬౨. యజ్ఞేషుసుఖమాసీనా
న్సామగాన పరాయణాన్, ప్రాణాయామపరాన్దృష్ట్వా గౌరీసంతుష్టమానసా ౬౩.
తత్రతత్రవిచిన్వంతీ దదర్శపురతో వనం, మాలూరతాలహింతాల తమాలాలంకృతం
మహత్ ౬౪. ఖర్జూరనీపజంబీర తరోత్కరై స్సువిరాజితం, వకులాశోకపున్నాగ
నారంగామ్రకై ర్వృతం ౬౫. రంభాపూగలవంగేక్షు మాలతీచూతశోభితం,
కేతకీలుంగకల్హారబదరీషండమండితం ౬౬. జంబూనింబకపిత్థైశ్చకదంబోదుంబరై
ర్వృతం, దాడిమీపనసాశ్వత్థచందనాగరు శోభితం ౬౭. మధూకమాధవీబిల్వ
నారికేళవిరాజితం, మల్లికామాలతీజాతీ గోస్తనీ మల్లికాదిభిః ౬౮. ఏలాశ్యమంతికా
ద్యాభి ర్లతాభిఃపరిపూరితం, తత్రతత్రవిరాజద్భిః కుంజై స్సమ్యగలంకృతం ౬౯. తత్ర
గౌరీముదాఽద్రాక్షీ త్సరాంసి వివిధానిచ, కుముదోత్పలకల్హార శతపత్ర వృతానిచ
౭౦. సహస్రపత్రైఃకుసుమైర్భూషితాని సహస్రశః, సుధాసమానస్వచ్ఛాంబు ఖేల
న్మీనగణానిచ ౭౧ భ్రమద్భ్రమరఝుంకార సన్నాదిత వనానిచ, మృణాలభక్షణా
సక్త చతురైరతి సుందరైః ౭౨. రాజహంసైర్బకై శ్చక్రవాకై స్సలిల కుక్కుటైః,
విరాజితానిదివ్యానిసోపానైః స్స్వర్ణనిర్మితైః ౭౩. మాణిక్యవజ్రవైడూర్య స్ఫటికై
ర్దీప్తిమచ్ఛుభైః, తత్రత్యవృక్షనిర్ముక్త కుసుమోత్కరభాసురే ౭౪. కోకిలారావసం
యుక్తే శుకవాణీమనోహరే, మందమారుతసంనాద వేణునాద సురంజితే ౭౫.
పుష్పైఃఫలైఃపల్లవైశ్చ యుతేసర్వసుఖాస్పదే, ఏవంవిధేవనేగౌరీ విచరంతీ యదృ
చ్ఛయా ౭౬. గౌర్యాగమనమాత్రేణ భవిష్యతి నసంశయః, ఇతిసంభ్రమచిత్త స్సన్వ
సంత స్త్వరయాన్వితః ౭౭. ఋతుభిష్షడ్భి రేకత్ర యుతస్సంస్థాంతదాకరోత్, దేవీం
షడృతుసంపూర్ణైః పూజయామాసభక్తితః ౭౮. వాయుర్వవౌమందమంద ముమా
యాఃప్రీతిమావహన్, వృక్షనమ్రైనిశాఖాగ్ర కరపుష్పాక్షతైరివ ౭౯. తదాదేవీ
విలాసాద్వై ర్మునీంద్రా మోహమావిశన్, సంతోషంచయయురత్యంతం దేవావిష్ణు
ముఖా స్తదా ౮౦. దేవీమాయాపరిక్రాంత మభూ ద్దశదిగంతరం, మహామాయా

పరిభ్రాంత చేతసో వాసవాదయః ౧౧ గీష్పతింశరణంజగ్ము స్త్రిదశాః ప్రేమవిహ్వలాః, రక్షరక్షదయాసింధో సురాచార్య నమోస్తుతే ౧౨ ఈదృశీ మోహావిభ్రాంతిః కుతోస్మాకం వదప్రభో, ఇత్యుక్త్వాఽమరానూచే బృహస్పతిరుదారధీః ౧౩. వయమద్యసుర శ్రేష్ఠ గృహంగచ్ఛామహే సురాః, ఇత్యుక్త్వా దివిజై స్సార్ధం బృహస్పతిరుదారధీః ౧౪. సత్యలోకంజగామాశు బ్రహ్మాణంశరణం యయౌ, * గురుః * దేవదేవదయాసార దివ్య తేజోమయావ్యయ ౧౫. దీనాన్పాహిజగద్వంద్య దేవానింద్రపురోగమాన్, స్మృతిభ్రష్టాస్సురాస్సర్వే తస్యత్వం కారణంవద ౧౬. త్వదన్యోనాస్తిలోకేశ త్రాతాస్మాకం జగద్గురో, ప్రార్థయంత గురుందృష్ట్వా ప్రోవాచ భగవానజః ౧౭. క్షణంవిచింత్యసహసా దేవీమాయాయుతంజగత్, ఇంద్రాది దేవతాస్సర్వా స్తన్మాయయాహృతచేతసః ౧౮. క్లిశ్యంతిప్రాణినస్సర్వే నష్టాత్మానో మహామతే, ఇత్యుక్తం ప్రాహు రింద్రాద్యా బ్రహ్మాణం పూర్ణమానసం ౧౯. దేవీమాయాశాంతిరత్ర కథం భూయాద్వద ప్రభో ౨౦. * బ్రహ్మ * అత్రక్రీడాసు నిరతా వేకదాదంపతీ రహః, క్రీడతోః ప్రేమకలహ శ్శివయోరభవత్తదా ౨౧. అహంజితాహంజితవా నితివాదో మహానభూత్, తస్మాచ్ఛంభుస్తపస్తప్తుం యయౌ పంపాపురీం ప్రభుః ౨౨ తంమోహయితుమాయాతా భవానీలోకమోహినీ, బ్రహ్మణోక్తంవచశ్శ్రుత్వా దేవాఃప్రోచు ర్భయాన్వితాః ౨౩. కాగతిఃపురతోస్మాక మితిచింతాకులేంద్రియాః, ఉవాచపునరంభోజ జాతో ధాతాదితేయకాన్ ౨౪. * బ్రహ్మ * వయంగచ్ఛామతాం దేవీంశరణం నాస్తిచాన్యథా, ఇత్యుక్త్వా తైఃసమాయుక్తో దేవై రింద్రాదిభిర్విధిః ౨౫. గరుడైఃకిన్నరై ర్యక్షై రప్సరోభిశ్చ సంయుతః, ప్రయయౌ మునిభిస్సార్ధం పంపాక్షేత్రం మనోహరం ౨౬. *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే మాణిభద్రోపాఖ్యానే చతుఃపంచాశోఽధ్యాయః. ౫౪.

---

* క్షేత్రపాలః * యత్రాస్తిగిరిజాదేవీ తత్రాగచ్ఛత్పితామహః, ఇంద్రాదిభిస్సతోదేవీం శంకరీం లోకశంకరీం ౧. దృష్ట్వావిస్మయమాపన్నః స్తోత్రంచక్రే ముదావిధిః, నమస్తేత్రిజగద్వంద్యే త్రయీమూర్తిస్వరూపిణి ౨. భక్తానుగ్రహకర్త్రీత్వం భుక్తిముక్తిప్రదాయినీ, త్వన్మాయయాజగత్సర్వ మభూన్మోహితమీశ్వరి ౩. పరాశక్తిఃపుణ్యకర్త్రీ సర్వాపత్తివినాశినీ, సర్వైశ్వర్యప్రదేదేవి సర్వేష్టార్థప్రదాయిని ౪. మాతర్నమస్తేఖిలలోకబంధో దీనార్తిహర్త్రీభవనాశకర్త్రి, శర్వాణిసన్మంగలదాయినీత్వం ప్రసీదవిశ్వేశ్వరి విశ్వసాక్షిణి ౫ భూయోభూయశ్శ్రీంతస

యాత్వమేవ కాలేకాలే పూజనీయాత్వమేవ, త్వత్తోస్మాకంనాస్తిలోకేశరణ్యా
నిత్యానందా నిర్వికారాత్వమేవ ౬. త్వత్పాదపంకజపరాగ విలోకనేన తాపత్ర
యాంబుధిమపీహ తరంతిసిద్ధాః, సాక్షాత్త్వమేవకరుణార్ద్రకటాక్షలేశై రస్మాన్విలో
కయసి కింపునరస్త్రిభీతిః ౭. త్వన్మాయామోహితానస్మాం స్త్వామేవశరణంగతాన్,
పాహిదీనాన్మహాదేవి పరమానందదేశినే ౮. ఇతిస్తుత్వామహాదేవీం బ్రహ్మాద్యాస్త్రి
దివౌకసః, దండవత్ప్రతితాభూమౌ దేవీచరణమానసాః ౯. తానువాచతదాదేవీ
ముదామాహేశ్వరీసురాన్, మాస్తువోభీతిరాదిత్యాః కృపయాపాలయామివః ౧౦.
మన్మాయామోహితాత్మానో మామేవశరణంగతాః, భక్తాయూయంబహిఃప్రాణా
యుష్మాకంవరముత్తమం ౧౧. దాస్యామిదుర్లభంలోకే వృణుధ్వం విగతజ్వరాః
* దేవాః * త్వన్మాయామోహితానస్మాం స్త్వామేవశరణంగతాన్ ౧౨. అనన్య
గతికాన్దేవాన్పాహి శర్వాణిసర్వదా, స్మృతిభ్రంశంవినిర్ధూయ త్వద్భక్తిందేహిన
శ్శుభే ౧౩. ఇత్యుక్తేభ్యోదదాదేవీ వరమిష్టార్థదాయినీ, తదాజగ్ముర్మహాభాగా
మునయోద్రష్టుమీశ్వరీం ౧౪. తేవవ్రిరేవరాన్దివ్యా నీప్సితాన్ప్రదదాశివా,
శచ్యాదికకుభేశస్త్రీ సముదాయస్సురేశ్వరీం, ౧౫. పూజాంకృత్వావరాన్లబ్ధ్వా
సంతోషంప్రాపదుర్లభం * ఋషయః * కాఃకీదృశవరాన్లబ్ధ్వా ప్రీతావదమహామతే
౧౬. * క్షేత్రపాలః * సరస్వతీతదావవ్రే భర్తుస్సృష్టృత్వమాత్మనః, సౌమంగల్యం
సదారోగ్యం సర్వలోకసుపూజ్యతాం ౧౭. ఇంద్రాణీభోగమారోగ్యం సామ్రాజ్యం
భర్తురాత్మనః, స్వాహాపతివ్రతాధర్మం మాంగల్యంశ్యామలాతథా ౧౮. సర్వజంతు
నియంతృత్వం భర్తుర్ధర్మమతింసదా, అరుంధతీసతీత్వంచ హ్యప్సరస్త్రీ కదంబకం
౧౯. యశస్సౌందర్యగాంధర్వవిద్యా స్సంమోహనసతాం, ద్రవ్యలాభందివ్య
భోగం వవ్రేరతిసుశీలం ౨౦. అన్యాశ్చధనధాన్యాదీ న్పుత్రాన్పరమసుందరాన్,
ఏవంతావవ్రిరేదివ్యా న్వరాన్సర్వసురస్త్రియః ౨౧. బ్రహ్మాద్యాఃపరమప్రీత్యా
మహానంద పరిప్లుతాః, స్తోత్రంచక్రుస్సురేశాయా .. జగుర్గంధర్వకింనరాః ౨౨.
తత్రచాప్సరసోహృష్టా ననృతుఃపరమాదరాః, దేవదుందుభయోనేదు ర్హృష్టాస్తత్ర
మహర్షయః ౨౩. తతోబ్రహ్మాదయోదేవా దేవీంప్రత్యూచురాదరాత్, సర్వ
మంగలనామ్నాత్వం భవశర్వసుఖప్రదా ౨౪. ఇతితైఃప్రార్థితాదేవీ సర్వమంగల
నామచ, దధారహృష్టానిర్జగ్ము ర్దేవాబ్రహ్మపురోగమాః ౨౫. దేవీతదామహే
శానం స్వవశంకర్తుముద్యతా, యయౌతందేశమీశాన తపస్థానంయదీహయా ౨౬.
క్వచిత్సామందగమనా క్వచిత్తీవ్రగతిర్ముదా, క్వచిద్గానంప్రకుర్వంతీ క్వచిద్వీణాను
వాదినీ ౨౭. క్వచిత్తిష్ఠతివిశ్రాంతా క్వచిత్పుష్పాపహారిణీ, క్వచిత్సఖీజనయుతా

క్వచిదేకాకినీహ్యభూత్, క్వచిద్గానంప్రకుర్వంతీ చంద్రికాసదృశంశివా ౨౮.
క్వచిత్సల్లాపరసికా శుకకోకిలవత్తదా ౨౯. ఇత్యాదిభిర్విలాసైస్తం సంమోహ
యితుమాదరాత్, వవౌమందంమరుద్గంధయుతశ్చంద్రఃకలాన్వితః ౩౦. కందర్పఃకొ
సుమాన్బాణా న్సందధేచశరాసనే, భృంగమాలామహానాద సన్నాదితదిగంతరః ౩౧.
త్ర్యక్షంవాఙ్మనసోఽలక్ష్యంలక్ష్యంకృత్వాశివంతదా, చూతాశోకారవిందేందీవర
నూతనమల్లికాః ౩౨. పంచబాణానసౌవీరః పూర్వవైరమనుస్మరన్, ఆర్యాసహాయ
శ్శౌర్యేణ ముమోచయుగపద్బలీ ౩౩. తతోదేవీదివ్యగాన రససేచనమాత్రతః,
వృక్షాఃపల్లవితాశ్చాసన్ మోహితావనదేవతాః ౩౪. తదాశ్రీశంకర స్సాక్షా
త్సమాధినిరతఃప్రభుః, మందమారుతకందర్పవసంతాది విచేష్టితః ౩౫. తృణీకృత్య
స్థితంశంభుం తదాగౌరీస్వమాయయా, తంసమావృత్యసహసా గానంచక్రేమనో
హరం ౩౬. తద్గానామృతపానేన శివస్తుష్టోంతరంగకే, కిమేతదితిమన్వానః సమాధ్య
విరతోభవత్ ౩౭. నేత్రేచోన్మీల్యగౌరీశః పురతోదివ్యసుందరీం, జగన్మోహనరూ
పాఢ్యాం జగదానందదాయినీం ౩౮. దృష్ట్వావిస్మయమాపన్న స్తాం ముహు ర్వీక్షి
తోభవత్, భ్రాజద్దివ్యసువర్ణనిర్మితమహా శింజానమంజీరక భ్రాజద్దివ్యపదాంబుజా
మసులభస్నిగ్ధప్రభాభాసురాం, శ్వేతైఃపాదనఖైస్తిరస్కృతమహాబుక్షప్రభాం భాస్వ
తీంప్రోద్గుల్ఫార్జితకూర్మరూప సుభగామంభోజపత్రేక్షణాం ౩౯. రంభాస్తంభవిజృంభ
భంజకనవానర్ఘ్యోరుయుగ్మాన్వితాం దేవీంరమ్యనదీకనత్పులినవద్భాస్వన్నితంబాల
సాం, శ్రీకందర్పవిలాసభూధరకుచా మానందరత్నాకరా మాకాశాయితమధ్య
దేశవిలసత్కాంచీ సురత్నోజ్జ్వలాం ౪౦. నాభీనిమ్నసరోవరే మనసిజఃస్నాత్వా
త్రిరేఖాత్మకంసోపానత్రితయం సువర్ణవిలసత్తస్యాస్సమారుహ్యచ, వక్షోజాతమహీ
ధరే నివసతింకృత్వాజగన్మోహనం జప్త్వామంత్రమభీప్సితంగతఇతి భ్రాంతింప్రపేదేశివః
౪౧. నాభ్యాలవాలేనవరోమవల్లీ వివర్ధితావిశ్వసృజా ముదాస్యాః, తస్యాఇమేర
మ్యఫలే విదిత్వా వక్షోరుహాన్యస్తవిలోచనోభూత్ ౪౨. హిమకరసమవక్త్రాం
రమ్యపాథోజనేత్రా మసితభుజగవేణీం కామదాంకీరవాణీం, వనజసదృశకంఠీం పక్వ
బింబాధరోష్ఠీ మనిమిషనయనస్స్వాం మోహినీంసందదర్శ ౪౩. మల్లీచంపకమాలతీ
పరిమలస్నిగ్ధాధికోద్యత్కచాం నానారత్నవిభూషణాం మనసిజోల్లాసప్రదాంమోహి
నీం, వీణావాదనతత్పరాం శ్రుతిసుఖంగానేరతా మీశ్వరీంపశ్య న్నిర్వికారోపి మోహ
మభజ చ్చిత్రంచరిత్రంప్రభోః ౪౪. వనప్రియస్వరేణసా వినోదగానతత్పరా విపంచి
కావినాదినీ ప్రపంచవంచనాదరా, కటాక్షతీక్ష్ణసాయకై ర్మహాత్మకేతనంశివం
నిరీక్ష్యలక్ష్యభేదనే మతించకారపార్వతీ ౪౫. సర్వమంగలాకటాక్షవీక్షణేన శంకరః

పార్వతీవియోగజన్య కామదుఃఖమావహన్, పపాత మోహమానహ న్నపారశక్తిరా
త్మవాన్ స్మృతింపునస్సమేత్యతాం దుశ్రితంహిరంతుమైచ్ఛత ౪౮. ప్రసూత్తరీయ
స్సరతాయశంకర స్సమేత్యతాందీనమయాచతేశ్వరీ, కాత్యంకలానాథముఖి ప్రసీద
త్వదంగసంగం విదధామ్యహంప్రియే ౪౭. సౌందర్యసారంతవనిర్వికారం మనోహరం
గాత్రమిదం వయస్యే, ససర్జయత్పంకజయోనిరాత్మవా న్నిస్సర్గకార్యేకుశలంహి
మన్యే ౪౮. దురంతదుఃఖౌఘహరం తవాహం శరీరమాలోక్యసుఖాబ్ధిమగ్నః,
అనంతజన్మార్జితపుణ్యస చయై స్త్వదంగసంగం లభతాంమదంగం ౪౯. ఇతిప్రశస్య
న్నతిదీనవాచా రంతుంసమీపంసహసాజగామ, దిగంబరంశంభుమవేక్ష్య గౌరీహ్రియా
మయావంచితఇత్యమన్యత ౫౦ హన్తాద్యిదానీమపిసాధయామి ఫలంశివే మద్వశగే
మమైవ, ఇతీహయాసాద్రుతమాపదూరం తదాశివస్తాంబహుధా యయాచే ౫౧.
ఏహ్యేహిమమకల్యాణి సుఖమాతిష్ఠసత్వరం, దీనంత్యక్త్వాదయావిష్టా మామాత్వం
గచ్ఛభామిని ౫౨. క్షణ స్థిత్వాగుణాన్పశ్య మయాసంభాష్య మోహిని, త్వత్సు
ధాసారగంభీర గీర్భిర్మాంతోపయప్రియే ౫౩. కామార్త్తమతిథీభూతం త్యక్త్వాతవ
సుఖం నహి, పరోపకారజంపుణ్యం వక్తుంనాలంసురైరపి ౫౪. ఫలంతిభూరుహాః
కాలే నఖాదంతిఫలానితే, పిబంతినిమ్నగానైవ నిర్మలోదకముత్తమం, ప్రాణినాముప
కారార్థం నిర్మమేవిషయాన్విధిః ౫౫. నారీరత్నంన్పృణాంకామ పూరణాయ చకా
రసః, హిత్వాసత్పాత్రమన్యస్మై చానంయద్దీయతేజనైః ౫౬. తన్నిష్ఫలంభవత్యేవ
యథావిపినకౌముదీ, తస్మాత్త్వమభికామంమాంపూర్ణకామం కురుప్రియే ౫౭.
తవాధరసుధాస్వాదకుశలం మాంవిలోకయ, ఇతితాంప్రార్థయచ్ఛంభు స్తదాగ
ర్వేణ పార్వతీ, మాయయావంచయామాస భగవంతం కృపానిధిం ౫౮. గాయంతీ
దివ్యగానంకలరవమధురం వల్లకీంవాదయంతీ నృత్యంతీమత్తకేకీఘనసమయఇవా మో
దమానావదంతీ, పశ్యంతీపాదపానాం కిసలయకుసుమాన్యాహరంతీ వినోదంకుర్వంతీ
కామచేష్టాంగిరిశమనుపదం మోహయంతీజగామ ౫౯. తదాభిదుద్రావవిహారి
తాశయః పదేపదేప్రేంఖిత కేశమండలః, నిదాఘతప్తశ్చపదారవింద యోర్మృదా
విలిప్తోమదనాతుర శ్శివః ౬౦. క్వచిత్సమీపేపరిదృశ్యమానా క్వచిచ్చదూరే
పరివర్త్తమానా, ఇత్థంశివందూరతరంచనీత్వాహ్యంతర్హితాతత్రవిచిత్రమాయా ౬౧.
దూరాధ్వానందేవదేవోథగత్వా ఘోరాటవ్యాంతత్రదేవీమదృష్ట్వా, శ్రాంతః
స్థిత్వాభ్రాంతచిత్త స్తదానీ మంతస్తాపంమానసే తన్నసేహే ౬౨. భోరాజహంసా
భవత్రసన్నా భయంపరిత్యజ్య భవద్భిరుచ్యతాం, నీతాథవానీరజమండగోపితాగతా
క్వయుష్మద్గమనానుకారిణీ ౬౩. మత్తకోకిలామంజులస్వనా చిత్తహారిణీకుత్రసాగతా,

సత్యముచ్యతాంమత్తకాశినీ నిత్యరంహావనాం సత్వరంలభే ౬౪. సింహరాజతను
మధ్యశోభనా భక్షితాహ్యత సురక్షితాత్వయా, పంకజాతమమశంకితంమనః కింక
రోమి కమలాననాంవద ౬౫. రేరేమన్మథపూర్వవైరమనసా మాంబాధయత్వంవృథా
తతాప్రిసాతవచిత్తజన్యపదవీ దత్తామయాతాంస్మర, చంద్రత్వంమమభూషణం నక
ముత న్మాంత్వంకుతస్తాపయ స్యార్తింమాకురుమందమారుత మహావ్యాలోహిమే
భూషణం ౬౬. చంద్రమండలసుందరానన చంద్రికాసమసుస్మితా మింద్రనీలమణిప్ర
భార్చిత సాంద్రకుంతలశోభినీం, మంద్రమధ్యమపంచమస్వన గానలోకవిమోహినీం
తామహంహృదిభావయే మదనేంద్రజాలవిలాసినీం ౬౭. సౌమ్యమూర్తితమశ్శిరోజ
గురుస్తనద్వయశోభితా మిందుబింబముఖీంకవిస్తుత లోహితాధరపల్లవాం, యావ
నధ్వజలాంఛనాం మదనాగమందసుగామినీం భాస్కరద్యుతిమాశ్రయే నవమన్మథ
గ్రహదేవతాం ౬౮. ఇత్థంవిచింత్యాఖిలలోకవంద్య స్స్వాంతేశివస్తాం మదనాతు
రస్తదా, చకారయత్నోపమజోపికామాత్క్రోధాదయస్తచ్ఛుభవంతిజంతోః ౬౯.
నిర్దగ్ధ్వానిఖిలాటవీమపిగిరీనుత్పాటయామ్యర్ణవాన్పాస్యామ్యాశు పినాకముక్తవిశిఖై
స్సంఛాదయామ్యంబరం, భిత్త్వాబ్రహ్మకటాహమంబరమణిం సంప్రోథయామ్యాశు
తాం తత్రత్వాంమృగయామి చిత్తరమణీమిత్యూచివాన్ శంకరః ౭౦. ఇత్యాలోచ్య
శివేసమస్తజగతీ జాలంస్వఫాలాగ్నినానిర్దగ్ధుంనిగతే సురాసురతతేఃప్రాప్తంమహాసా
ధ్వసం, హాహాకారగిరస్సమస్తఋషయః ప్రజ్వాలితాః పాదపాస్తారాఃఖాద్గలితాశ్చ
ధూమభరితాదిగ్దేవతా దుఃఖితాః ౭౧. బృందారకావిధిముఖాః పరమార్తరూపాః
ఫాలాక్షిపావకశిఖాలవమాత్రతప్తాః, నారాయణంనిగమసారమవాపురార్యాః కార్యా
ర్థినస్సురనుతంశరణంతదానీం ౭౨. స్తోత్రంప్రచక్రురమరాఃపరమాదరేణ సాష్టాంగమ
చ్యుతపది ప్రణిపత్యభక్త్యా, దామోదరాచ్యుతదయాకరదానవారే దీనానిమాన్సుర
గణాన్పరిపాహిశౌరే ౭౩. ఆర్యావినోదకలహోత్కుపితఃపురారి ర్దగ్ధుంసమిచ్ఛతి
జగన్నిటిలేక్షణేన, తత్పావకేనపరితప్తవిశీర్ణదేహాః ప్రాప్తావయంతవపదం సుఖదంసు
రాణాం ౭౪. ఇత్థంతదాదివిజదీనవచాంసిశౌరి శ్శ్రుత్వాఽఽదితేయసహితఃప్రయ
యౌపురారిం, తదాద్రిద్రిరూపమతిభీషణ మప్రమేయం కాలానలప్రతిభటంగిరిశం
దదర్శ ౭౫. దృష్ట్వావిరూపనయనంభయకంపితాంగాః స్థిత్వాచదూరతరఏవ మురా
రిముఖ్యాః, అష్టాంగపూర్వకమథప్రణిపత్యసర్వే స్తోత్రాణిచక్రురమరాః పరమేశ్వ
రస్య ౭౬. శశిభూషణతేనిశంవరస్తుతికార్యే మతిరస్తునస్సదా, పశుపాశవిమోచనా
యనఃకుశలం త్వత్పదదర్శనంవిభో ౭౭ వటబీజఇవాంకురఃప్రజాపటలం ప్రాక్త్వయి
నిర్వికల్పకం, నిటిలాక్షపునఃస్వమాయయా [illegible] ప్రపంచితం ౭౮.

వసుధాంబరశంబరానిలానల మార్తాండసుధాంశు పూరుషాః, జగదీశతవాష్టమూర్త
యోజగదేతత్త్వయివర్తతేధ్రువం ౭౯. నిరుపాధికచిన్మయాత్మక స్వదసల్లక్షణమా
యయా యుతః, జగదీశపదాంకితోభవానకరో ద్విశ్వవికాసనం బహు ౮౦.
శివశంకరశర్వసర్వగ ప్రణతార్తింహరణ ప్రసీదనః, శరణాగతవత్సలత్వయా పరిపా
ల్యా వయమార్తమానసాః ౮౧. అపరాజితశౌర్యదేహినా ముపకారార్థమిదం
ప్రపంచితం, ఉపసంహారకోపమీశ్వరే కుపితేకుత్ర జగత్స్థితిస్త్వయి ౮౨. అగజార
మణంగజాంతకం ఖగసాహస్రరుచిం కపర్దినం, నగవర్యనికేతనంశివం యుగపత్ప్రా
ర్థ్యసుఖంలభామహే ౮౩ తదానారాయణఃప్రాహ భక్తిభావ సమన్వితః, జయదే
వజగద్వంద్య పరమానందదాయక ౮౪. దీనార్తిత్రాణపారీణ దివ్యకాంత్యుజ్జ్వలా
కృతే, పాహ్యస్మాన్కృపయాశంభో నోచేన్నేత్రాగ్నినా తవ ౮౫. భస్మీకృతాభ
వామోఽద్య దేవాఃదుఃఖపరాయణాః, త్వందేవదేవోలోకానాం రక్షకఃపరమేశ్వరః
౮౬. త్వన్మాయామోహితాస్సర్వే ప్రాణినః పురుషోత్తమ, ఈదృశీమోహవిభ్రాంతి
స్తవకుత్రమహేశ్వర ౮౭ కామంసంహారకామేశ కామాక్షీ కామకాముక, తేకా
మబాధాకుత్రాస్తి లీలాలోకవిడంబనా ౮౮. కామాత్సంజాయతేక్రోధః క్రోధా
న్మోహోఽభిజాయతే, తస్మాత్కామాదిసంపర్క స్త్యాజ్యఃపూజ్యైర్మహాత్మభిః ౮౯.
త్వందేవదేవ స్సవితాసురాణాం త్వంసచ్చిదానందరసైకరూపః, త్వమేవసృష్టిస్థితినా
శకర్తా ధర్తాస్వతంత్రః పరిపాహినశ్శివ ౯౦. ఇతితేషాంనుతింశ్రుత్వా దేవానాం
శంకరస్తదా, కోపంత్యక్త్వాభవచ్ఛాంతః ప్రసన్నఃపరమేశ్వరః ౯౧. తదాసమీప
మాగత్య దేవాస్సంతుష్టమానసాః, సాష్టాంగంప్రణిపత్యాగ్రే బద్ధాంజలిపుటాఃస్థితాః
౯౨. ఉపసంహృత్యకోపాగ్ని మువాచవిబుధాన్శివః, ప్రసన్నోస్మిసురాయూయం నిర్భ
యంతిష్ఠతాధునా ౯౩. ఇతితేషాంవరందత్త్వా దేవానాంశంకరస్తదా, తపఃకర్తుం
సమారేభే దేవాఃస్వర్గంయయుర్ముదా ౯౪. * *

ఇతిశ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే మాణిభద్రేశ్వరస్య
తపఃప్రవృత్తిర్నామ పంచపంచాశోఽధ్యాయః. ౫౫.

శౌనకాదయఊచుః సూతసర్వార్థతత్త్వజ్ఞ శంకరస్యకథామిమాం, వదవిస్త
రతోఽస్మాకం శ్రద్ధావృద్ధిఃప్రజాయతే ౧. *సూతః* శాంతచిత్తేశివేతస్మి న్వనేతపసి
తిష్ఠతి, తదాతుతద్వనేరమ్య మ్మృగశ్చిత్రఃసమాగతః ౨. తప్తకాంచనవర్ణాభ
స్తీక్ష్ణశృంగవిరాజితః, పద్మనాలనిభగ్రీవో వజ్రసారఖురస్ఫురః ౩. గోక్షీరధికనిభా

త్యంత కుబ్జవాల విభూషితః, శరచ్చంద్రాభవిస్తార దివ్యోరఃస్థలమండితః ౪. ఇందీవరాక్షఃసుభగః సుందరాననశోభితః, కటాక్షవీక్షణేనైవ మోహయ న్సర్వ దేవతాః ౫. తత్రతత్రచరన్సర్వ సమీపంసహసాయయా, తతఃసమాధివిరతో మహేశస్తం మృగోత్తమం ౬. దృష్ట్వావిస్మయమాపన్నః కోయంచిత్రమృగ స్త్విహా, ఏనంగృహ్ణామీతిమత్వా గత్వాతంజగృహేశివః ౭. ఆనీయనికటేస్థాప్య ప్రీత్యాతంపర్యపాలయత్, తన్మృగస్యవిలాసైస్తై ర్వినోదమభజ త్ప్రభుః ౮. తస్మిన్మాయామృగేబద్ధదృష్టిరాసీన్మహేశ్వరః, ఇత్యుక్తవంతంసూతర్షిం దృష్ట్వాప్రోచు ర్మునీశ్వరాః ౯. కోసౌమృగఃకుతఃప్రాప్త స్సుందరాకారసంయుతః, తపస్యం తంశివంకస్మా న్మోహయామాస సుందరః ౧౦. శంభుస్తస్మిన్మృగేబద్ధ బుద్ధిరాసీత్క థంమునే, మోహయిత్వామహేశంసా పార్వతీక్వగతా తదా ౧౧. తతశ్చకార కిందేవీచరిత్రం చిత్రరూపిణీ, ఏతత్సర్వంవదాస్మాక మీశమాహాత్మ్యముత్తమం ౧౨. * సూతః * యుష్మత్కృతోతిసుభగః ప్రశ్నో వక్తృమనోహరః, వినాపశుఘ్నా త్కోమర్త్యః శంభోర్దివ్యకథామృతం ౧౩. పాతుంవిరక్తోభవతి తస్మాద్వచ్మీశ సత్కథాం, పార్వతీతంమహేశంస్వ మాయయావంచితాసతీ ౧౪. కామాతురా తదాగౌరీ మనఃశంభౌనిధాయచ, కైలాసపర్వతంగత్వా మనసీత్థమచింతయత్ ౧౫. మన్మథాక్షోభవశోచ్ఛమామనుగచ్ఛ న్ననేకధా, ప్రార్థయామాసబహుధా తదాహ మతిగర్వితా ౧౬. వంచయిత్వాహితందేవ మగమంరజతాచలం, కథంజీవామ్య హంతేన వినాదుఃఖార్దితాభృశం ౧౭. స్వగృహేపాయసంత్యక్త్వా భిక్షాటనప రాయథా, నవనీతంసమీపస్థం త్యక్త్వాతద్భ్రుతకామనా ౧౮. తథైవాభూస్మయా గర్వ యుక్తయానసమీకృతం, కింకరోమి క్వగచ్ఛామికథం విరహవేదనాం ౧౯. సహేతస్యసమీపంతు కథంగచ్ఛామిసాంప్రతం, ప్రతిజ్ఞాతంమయేశస్య కథమత్ర సమాగమః ౨౦. భవేదితిమహాచింతాతురా గౌరీబభూవసా, ఏతస్మిన్నంతరేకాలే దివ్యభోగసమన్వితే ౨౧. మధురానగరే నవ్యనానారత్నసమన్వితే, స్వర్ణకుంభ సహస్రాఢ్యై ర్గోపురైఃసువిరాజితే ౨౨. తస్మిన్పురేతినిపుణో నీతిమార్గవిశారదః, పంచయజ్ఞపరోవాగ్మి శ్రీమాన్సత్యధురంధరః ౨౩. దానధర్మరతోనిత్యం పితృశు శ్రూషణేరతః, యజ్ఞకర్తాసుఖంభోక్తా ప్రియవక్తాతిభక్తిమాన్ ౨౪. ఏకపత్నీవ్రత ధరో భస్మరుద్రాక్షభూషణః, వేదవేదాంగతత్త్వజ్ఞో బహుశాస్త్రవిశారదః ౨౫. బ్రహ్మజ్ఞానరతోయోగీ శ్రీవిద్యోపాసకఃసదా, నామ్నాకుశికఇత్యార్యః ప్రసిద్ధఃపు రుషర్షభః ౨౬ తస్యభార్యాతినిపుణా సుశీలా సుందరీపరా, పతివ్రతోభయకులా నందదామందగామినీ ౨౭. శచీంద్ర మగ్నింస్వాహాచ శ్యామలాశమనంయథా,

గౌరీశంభుం మహాలక్ష్మీర్విష్ణుం వైకుంఠవాసినం ౨౮. అరుంధతీవసిష్ఠంచ యథాభక్త్యానుచారిణీ, తథేయంస్వపతింమత్వా దైవతంపరివర్తతే ౨౯. నామ్నాసతీతి విఖ్యాతా తయాసాకంద్విజోత్తమః, అపుత్రత్వాద్ద్విజశ్రేష్ఠో మహాచింతాకులేంద్రియః ౩౦. త్రిఋణైర్జాయతేమర్త్యో ద్వాభ్యాంముక్తోఽహమాదితః, అపరంత్వేకమేవాస్తి మహద్దుఃఖకరంమమ ౩౧. పితౄణాంఋణముక్త్యర్థం కముపాయం కరోమ్యహం, అపుత్రస్యగతిర్నాస్తీత్యాహుః శాస్త్రమనీషిణః ౩౨. ఇత్యాలోచ్యసవిప్రేంద్ర శ్చాత్మోపాసనదైవతం, రాజరాజేశ్వరీంనత్వా తస్యాఃసంపూర్ణదృష్టిభిః ౩౩. సంతానవాన్భవామ్యద్య నాత్రకార్యావిచారణా, ఇతిదేవీంసముద్దిశ్య తపఃకర్తుం సముద్యతః ౩౪. తతోదేవీబ్రాహ్మణస్య తపసాతోషితాభవత్, తదిష్టార్థంపూరయితుం పార్వతీతస్య సంనిధౌ ౩౫. ప్రత్యక్షతామగాత్తూర్ణం భక్తేష్టార్థప్రదాయినీ, తతస్తంప్రాహశర్వాణీ తుష్టాస్మి తపసాతవ ౩౬. త్వదభీష్టందదామ్యాశు వృణీష్వ వరముత్తమం, ఇతిబ్రువంతీంతాందేవీం దృష్ట్వావిస్మయమానసః ౩౭. స్తోత్రంచక్రేనమస్కృత్య శర్వాణీంసర్వమంగలాం, నమస్తేదేవదేవేశి నమోదీనార్తిహారిణి ౩౮. నమోనంతజగత్సృష్టి స్థితిసంహారకారిణి, నిర్లేపానిర్మలానిత్యా నిరాకారానిరాకులా ౩౯. నిష్కామామమతాహంత్రీ నిష్క్రోధాలోభనాశినీ, నిస్తులానీలచికురా మహాపాతకనాశినీ ౪౦. చరాచరజగన్నాథా పద్మరాగసమప్రభా, పంచబ్రహ్మాసనాసీనా విజ్ఞానఘనరూపిణీ ౪౧. ధ్యానధ్యాతృధ్యేయరూపా సర్వావస్థావిరాజితా, ఉన్మేషనిమిషోత్పన్నవిపన్న భువనాశివా ౪౨ ఆబ్రహ్మకీటజననీ క్షేత్రక్షేత్రజ్ఞపాలినీ, క్షయవృద్ధివినిర్ముక్తా షాడ్గుణ్యపరిపూరితా ౪౩. మణిపూరాబ్జనిలయా సహస్రారవిహారిణీ, జయశంకరితేపదాంబుజం నిగమాంతార్థవిహారి మంగలే, శరణంమమసంతతంశివే పరమానందరసాయనం వరం ౪౪. ఇతిస్తుత్వామహేశానీం యయాచేవరముత్తమం, వంశవృద్ధికరంపుత్రం దేహిమేదీనవత్సలే ౪౫. పితౄణాంఋణముక్తోహం భూత్వాతవపదాంబుజే, నిశ్చలాంభక్తిమాధాయ ముక్తింయాస్యామి శాశ్వతీం ౪౬. ఇతిబ్రువంతంవిప్రేంద్రం ప్రాహసుస్మితభాషిణీ, తవస్తోత్రేణ సంతుష్టాదదామి వరముత్తమం ౪౭. తథాపితవగర్భేఽస్మి న్పుత్రస్తునహిజాయతే, సుపుత్రికామదంశేన జాయతేదివ్యసుందరీ ౪౮. సాపిశంకరసంలగ్నచిత్తా భూయాత్సదాద్విజ, తయాతేసద్గతిర్భావ్యా న్నాత్రసంశయితుంక్షమం ౪౯. ఇతితస్యవరందత్త్వా తదాచాంతర్హితాశివా, తతోసౌవిప్రవర్యస్తు సంతుష్టమనసాస్థితః ౫౦. క్వచిత్కాలేబ్రాహ్మణస్య సతీగర్భవతీహ్యభూత్, పరాశక్తివరేణాసా నవమాసపరిష్కృతా ౫౧. దశమేమాసితనయాం సుషువేసుముహూర్తకే, సుల

గ్నిజాతాసాకన్యా సౌందర్యజలధి స్తదా ౫౨. పరాశక్తివరేణాసా వవృధే పితృ
వేశ్మని, శుక్లపక్షేందులేఖేవ మాతాపితృ మనోహరా ౫౩. తాందృష్ట్వాపితరౌ
ప్రీత్యా నామకర్మాపి చక్రతుః, సర్వాంగైర్మంగళైర్యుక్తా తస్మాత్సాసర్వమంగళా
౫౪. పంచవర్షవయస్కాఽభూద్బాలలీలాభి రాత్మనః, పితరౌతోషయామాస
సదాసాసర్వమంగళా ౫౫. అష్టవర్షవయస్కాభూ త్తతఃకించిద్వయోయుతా,
కదాచిదాలీభి స్సార్థంక్రీడార్థం వనమాయయౌ ౫౬. విపినేవిహరంతీసాసఖీజన
సమావృతా, తత్రదివ్యసరస్తీర మాజగామశుచిస్మితా ౫౭. తస్మిన్కురంగనివహా
జలపానార్థమాగతాః, దృష్ట్వాయోషాఃసమీపస్థా దుద్రువుర్భయతోదిశం ౫౮.
తత్సమీపంగతానార్యో దదృశు ర్మృగసంకులం, ద్రుతేషుహరిణేష్వేకః స్థితస్తత్ర
శిశుః క్వచిత్ ౫౯. తంద్రృష్ట్వావిస్మయావిష్ట మానసాస్తామృగేక్షణాః, గృహీత్వైవ
తన్మృగం దేవ్యై విలాసార్థందిశామహే ౬౦ ఇత్యాదాయమృగందేవ్యై దదిశుః
ప్రీతిపూర్వకం, దత్తంమృగశిశుంవీక్ష్య దేవీసంతుష్టమానసా ౬౧. మద్విలాసాయ
శక్త్యోఽసౌ మృగఃసర్వాంగసుందరః, ఇతిమత్వాతదాదేవీసఖీ జనసమావృతా ౬౨.
మృగంగృహీత్వాస్వగృహం యయౌసాసర్వమంగళా, దేవీపరమకల్యాణీ మృగేని
హితచేతనా ౬౩. స్వప్రాణేభ్యోప్యతిశయం మత్వాతం పర్యపాలయత్, మనుష్య
ఇవగీర్వాణ్యా వాచావదతి తన్మృగః ౬౪. తల్లీలావాక్యమాధుర్య లావణ్యానంద
పూరితా, ఇత్థంమృగవినోదేన యాపయామాస వత్సరం ౬౫. కదాచిత్స్వవివా
హార్థం మనసీత్థమచింతయత్, మయాశివఃకథంప్రాప్యః కథమాగచ్ఛతీశ్వరః ౬౬.
ఇతిచింతాన్వితాగౌరీ వర్తతే పితృవేశ్మని, తదాతజ్జనకఃపుత్ర్యా వివాహార్థమచింత
యత్ ౬౭. దృష్ట్వాపుత్రీవిలాసంతం తదాచింతయదాత్మవాన్, అస్యాస్సురూపఃసు
గుణీ వరఃకుత్రాస్తివిష్టపే ౬౮. సుందరోయత్రతిష్ఠేత తత్రగచ్ఛామిసాంప్రతం,
ఇత్యాలోచ్యద్విజఃపుత్ర్యా వరాన్వేషణతత్పరః ౬౯. కుశికోగతవాన్దేశా న్తదా
చింతయదీశ్వరీ, మదభీప్సితమజ్ఞాత్వా గతవాన్కుత్రమేపితా ౭౦ కింవాదాస్యతి
కస్మైచి ద్వరాయపాపికృతాయమాం, కథంకుర్యామహందేవః కథంవాలభ్యతేమ
యా ౭౧. తదర్థమవతారోమేఽ భవద్బ్రాహ్మణజన్మని, తస్మాచ్ఛంకరలాభార్థం
యతిష్యేమత్ప్రియఃశివః ౭౨. ఇత్థంవిచింత్యసాదేవీ మృగంప్రత్యవదత్తదా, త్వత్స
మోనాస్తిపుణ్యాత్మా ప్రాణదాతా త్వమేవమే ౭౩ శీఘ్రంగచ్ఛమహాపుణ్య పంపా
క్షేత్రంతదుత్తరే, రమ్యారామేపరశివః సదాతపసితిష్ఠతి ౭౪. తంగత్వాపరమో
దారం మత్ప్రీతోయథాభవేత్, తథాయతస్వమతిమ న్పతిమీశంకురుష్వమే ౭౫.
త్వమేవసంధికర్తాసి ఉభయోరావయో ర్మృగ, మచ్చిత్తమీశ్వరేన్యస్తం తస్మాద్గచ్ఛ

ప్రయత్నతః ౭౬. నో చేదసూక్తత్యజామ్యద్య శీఘ్రంయాహిమమాజ్ఞయా *క్షేత్రపాలః*
ఇత్యాదిష్టఃకురంగోఽసౌ జగామక్షేత్రనాయకం ౭౭. ఈశానసంనిధానంధిర్విహా
హావిషయేయథా, కృతోఽనేనకురంగేణ యథామతి వదామ్యహం ౭౮. ఏక
దాశంకరస్తత్ర కురంగమిథునంవనే, వీక్ష్యకామాతురంప్రాహ మృగపోతం వశా
నుగం ౭౯. పశ్యైతదాశ్రమేరమ్యా క్రీడంతౌమృగదంపతీ, యథాపరస్పరాంగేషు
లిహంతౌప్రీతిపూర్వకం ౮౦. సర్వప్రాణిషుదాంపత్యం పరమానందదాయకం,
దాంపత్యమేవసంసారే మన్యేశర్మప్రదాయకం ౮౧. ధిగ్జాయారహితంమర్త్యం
నారీంచ పతివర్జితాం, తయోర్జన్మవృథాజాతం మృతస్యాభ్యంజనం యథా ౮౨.
విషయానందలేశోఽపి నతయోర్విద్యతే క్వచిత్, భార్యైవబంధుఃసంసారే నరాణాం
విషయైషిణాం ౮౩. అనుకూలంకలత్రంచేత్త్రిదివాదధికం సుఖం, వృథాజడమతి
శ్చాహం మథవంస్వల్పకారణాత్ ౮౪. త్యక్తోఽహంప్రేమకలహే మాతాత్ర్యక్త్వా
మమప్రియాం, అతాగత్యక్షితోస్మ్యద్య కాగతిర్మమసాంప్రతం ౮౫. కాచిద్యోషా
దృష్టచరా పార్వతీవవిభాస్వతీ, జగన్మోహనసౌందర్యవతీ మమరతిప్రదా ౮౬.
హావభావవిలాసైర్మాం మోహయిత్వాజగామసా, తాంవినానహిజీవామి క్షణంవా
మృగశావక ౮౭. కథంవియోగజందుఃఖం సహిష్యే మోహినీంవినాకామజ్వరాతు
రేదీనే చికిత్సాంకురు శర్మదాం ౮౮. ఇతీశానవచఃశ్రుత్వా మృగఃపరమవిస్మితః,
ఉవాచమందమీశస్య మనోహారిహితంవచః ౮౯. కింమాంమోహయసేదేవ వాక్యై
ర్లోకానుసారిభిః, సదానందసముద్రస్య తవదుఃఖంనవిద్యతే ౯౦. మహామాయావిన
స్తేద్య మాయాజాలమిదంహి నః, జగన్నాటకసూత్రస్య కైర్మాయాజ్ఞాయతే తవ
౯౧. నిత్యానపాయినీశక్తి స్త్వాంవినాకుత్రవర్తతే, త్వయ్యేవవర్తతేనిత్యం యథా
చ్ఛాయా దివాకరే ౯౨. భక్తానాంముక్తిదానార్థ మిత్థంలోకవిడంబనా, తథాపితవ
వపాదాబ్జం నత్వాకించిద్బ్రవీమ్యహం ౯౩. వంచితోఽసియయావిశ్వమోహిన్యా
జగదీశ్వర, సైవహైమవతీదేవీ త్వయివిన్యస్తచేతనా ౯౪. ఇదానీంమధురాపు
ర్యాం కుశికస్యకులేఽమలే, అవతారంచకారాసౌ నామ్నాస్యాఃసర్వమంగలా ౯౫.
త్రిలోకసుందరీగౌరీ సర్వసద్గుణశాలినీ, శివనామైకనిరతా శివభక్తిపరాయణా ౯౬.
శివానివేదితంమోఘ మన్నంభుక్తే నకన్యకా, శివపాదోదకాదన్య త్తృషార్తాపిన
చాపిబత్ ౯౭. శివఏవపతిర్మేస్తు తదన్యం నావలోకయే, ఇతిప్రతిజ్ఞామకరో త్త్వ
యిసంసక్తమానసా ౯౮. తవైవయోగ్యాసాదేవీ సర్వమంగలవిగ్రహా, తాము
ద్వాహమహాదేవ జగతాంసౌఖ్యహేతవే ౯౯. * శివః * తామేవోద్వాహయే

వాచా తవనాన్యాం విలోకయే, పూర్వంత్వమేవగత్వాతాం బోధయాశు సుకన్యకాం ౧౦౦. పశ్చాదన్యం ప్రేషయామి నిశ్చయార్థంమృగీదృశః, ఇత్యుక్తః సమృగో గచ్ఛ త్కృతకార్య స్త్వరాన్వితః ౧౦౧. * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే మాణిభద్రేశ్వరేణ సర్వమంగలాంప్రతి మృగప్రేషణంనామసప్తపంచాశోఽధ్యాయః ౫౭.

---

* సూతః * మధురాయాంతదా దేవీం విలోక్యేత్థముపాచహ, దేవిత్వయా మేయత్ప్రోక్తం తత్కృతంసత్వరం మయా ౧. పూర్ణకామాభవేదానీం త్వాంవరిష్యతి శంకరః, కల్యాణంభవితాభద్రే తవనాస్త్యత్రసంశయః ౨. ఇత్యుక్తవంతం హరిణం స్తుత్వాసంమాన్య సాముదా, అవసత్స్వగృహే దేవీ పితాగ్రమనకాంక్షిణీ ౩. కుశికఃసద్వరాలాభా ద్విలోక్యబహుధావరాన్, సమాగచ్ఛత్పునర్గ్రామం పుత్రీవైవాహచింతకః ౪. గృహేతిష్ఠతివిప్రేంద్రే తదాచింతయదీశ్వరః, కంప్రేషయామి కన్యార్థ మితిసంచిత్య సేవకం ౫. ఏకమాజ్ఞాపయామాస శీఘ్రంగచ్ఛధనాధిపం, బ్రూహిమద్దర్శనార్థంత మాగచ్ఛేతిమమాజ్ఞయా ౬ ఇతిసంప్రేషయామాస మనోజ్ఞా మలకావలీం, శివదూతఃసమాగత్య కుబేరమవద త్తదా ౭. త్వదాగమనసూకాంక్షీ న్నివఃక్షేత్రేహివర్తతే, శీఘ్రమాగచ్ఛధనద విలంబోనాత్ర యుజ్యతే ౮. ఇతిదూతవచఃశ్రుత్వా పరమానందనిర్భరః, కుబేరఃప్రయయౌ పంపాక్షేత్ర మీశని కేతనం ౯. దదర్శపరమానందసాగరం పరమేశ్వరం, సాష్టాంగంప్రణిపత్యాగ్రే వినయావనతో వదత్ ౧౦. దేవదేవజగద్వంద్య కరుణాకరశంకర, త్వదాజ్ఞయాఽఽగతోస్మిహ కిమహంకరవాణిభోః ౧౧. ఆజ్ఞాపయసురశ్రేష్ఠ శిరసాధారయామ్యహం, ఇత్థంశ్రీదవచఃశ్రుత్వా శంకరఃప్రాహ సుస్మితః ౧౨. త్వంసఖామమపౌలస్త్య త్వమాపద్బాంధవో హిమే, ఆవశ్యకమిదానీంమేకార్య మేకముపస్థితం ౧౩. తత్కృతాంకీర్తిమతులాం ప్రాప్నుహిత్వంధనాధిప, అస్తికశ్చిన్మహాప్రాజ్ఞో మధురాయాంద్విజోత్తమః ౧౪. కుశికోనామవిఖ్యాత స్తత్సుతాసర్వమంగలా, తత్రగత్వాఽఽశుతాంకన్యాం ఘటయత్వంమమామల ౧౫. ఇత్యుక్తఃశంకరేణాసౌ మధురాంగతవాంస్తదా, కుశికస్యగృహంగత్వా తందదర్శద్విజోత్తమం ౧౬. ఆగతంధనదందృష్ట్వా పూజయామాస తంద్విజః, మార్గాసనేసుఖాసీనం పప్రచ్ఛకుశలం తదా ౧౭. రాజరాజసురశ్రేష్ఠ ధన్యోహం దర్శనాత్తవ, ప్రియాతిథిర్మమప్రాప్తోఽస్యద్యమేసఫలం దినం ౧౮. కింకార్యమస్తిపౌలస్త్య మయిదీనేఽనుశాధి మాం, ఇత్యుక్తఃకుశికేనాసౌ

కుబేరః ప్రాహహృష్టధీః ౧౯. ధన్యోఽసి విప్రవర్య త్వం కృతకృత్యోఽసి సాంప్రతం,
యస్మాత్త్వసుతా సర్వమంగలానామతః శివా ౨౦. అవతారం గతా తస్మాత్ పవిత్ర
మభూ జ్జగత్, తాం సమిచ్ఛతి సర్వజ్ఞః శంకరః కరుణాకరః ౨౧. తస్మై త్వసుతాం
దేహి శంకరాయ వరాయచ, తయోర్యాతనకల్యాణం లోకపిత్రోర్నిరీక్ష్యచ ౨౨.
ఆనందసాగరేమగ్నా భవామోఽద్యద్విజోత్తమ, ఇత్థం కుబేరవచనం శ్రుత్వా కుశిక
భూసురః ౨౩. ముదాప్రాహధనాధ్యక్షం త్వయోక్తం చిత్రకారకం, విభుః సర్వజ
గద్వంద్యః ప్రధానపురుషేశ్వరః ౨౪. శివః సర్వోత్తమః సాక్షాద్దేవదేవోఽఖిలప్రభుః,
అహం మనుష్యమాత్రోఽపి దీనో దురితపీడితః ౨౫. మత్పుత్ర్యాః శంకరః పాణిం
కథంగృహ్ణాతి విశ్వరాట్, ఏతదేవమహాశ్చర్యమభూత్తస్మాన్మయేరితం ౨౬. ఇతివి
ప్రవచః శ్రుత్వా ధనదః ప్రాహ సుస్మితః, కిముచ్యతే త్వయా బ్రహ్మన్ప్రాణినాం బ్రా
హ్మణో వరః ౨౭. భూసురైరేవ భూలోకః పాల్యతే యజ్ఞముఖ్యకైః, శివో బ్రా
హ్మణవర్గస్య కీర్తితః కులదైవతం ౨౮. మంత్రమూర్తిం ద్విజం సోఽపి మన్యతే కులదై
వతం, శివబ్రాహ్మణయోర్భేదో వర్తతే నైవ కశ్చన ౨౯. తేషాం పూజ్యోఽసి ధర్మజ్ఞ
త్వత్పుత్రా సర్వమంగలా, సాక్షాత్త్రిలోకజననీ శివైవాత్ర న సంశయః ౩౦. తస్మా
దిమాం శంకరాయ దత్వా ధన్యతరో భవ, ఇతి శ్రీదవచః శ్రుత్వా పరమానందనిర్భరః
౩౧. కుశికః ప్రాహధర్మాత్మా ద్విజానాహూయ తాన్ప్రతి, శంకరాయ ప్రదాస్యామి
మత్పుత్రీం సర్వమంగలాం ౩౨. అనుమోదంతు దత్వాజ్ఞాం భవంతః సారవేదినః,
ఇతి శ్రుత్వా వచస్తస్య బ్రాహ్మణాః ప్రీతమానసాః ౩౩. ఓమిత్యూచుశ్చ తాన్విప్రా
న్కుశికః పరమాదరాత్, భక్ష్యభోజ్యైస్తర్పయిత్వా దక్షిణాభిస్తదా ద్విజః ౩౪.
కుబేరం ప్రాహ వినయాత్కదా పశ్యామి శంకరం, సుముహూర్తం సమీక్ష్యాహం లిఖి
త్వా లగ్నపత్రికాం ౩౫. దదామి తుభ్యం పౌలస్త్య యత్న మాశు కురు ప్రభో, ఇత్యు
క్త్వా ప్రదదౌ లగ్నపత్రికా మీశ్వరాయ సః ౩౬. తాం దృష్ట్వా హృష్టమనసా శశం
సైలబిలం శివః స్థిత్వా త్వ మంగకల్యాణం, కృత్వా కీర్తిమవాప్నుహి ౩౭. అరణ్యే
వర్తమానస్య దీనానాథస్య మేధునా, ఏకోఽపి బంధుర్నాస్తీహ కథం కార్యం భవిష్యతి
౩౮. బంధువర్గవిహీనస్య వైవాహం నైవశోభతే, విష్ణుబ్రహ్మాదయో దేవా వర్తంతే
బాంధవా హిమే ౩౯. తేషామాగమనార్థం తు ప్రేషయాహ్వానపత్రికాం, తదర్థం
యాతు నందీశస్త్వానయతు సత్వరం ౪౦. ఇతీశవచనం శ్రుత్వా లిఖిత్వా లగ్నప
త్రికాం, నందీశం ప్రాహిణోద్యక్షః సోఽపి గత్వా త్రివిష్టపం ౪౧. వాసవాదిసురేభ్య
స్తాం పత్రికాం ప్రదదౌ తదా, సర్వేభ్యః కథయామాస వార్తాం వైవాహికీం విభోః
౪౨. సమాసాద్య తతో నందీ సత్యలోకం స్వయంభువే, పత్రికాం ప్రదదే తస్మై

ద్యయా వైకుంఠముత్తమం ౪౩. అచ్యుతాయ దదౌ లగ్నపత్రికాం పరమాదరాత్,
ఉవాచ కేశవం నందీ శీఘ్రం యాహి శివాజ్ఞయా ౪౪. పంపాక్షేత్రం వివాహార్థం శివస్య
సహ బంధుభిః, ఇతి తస్య వచః శ్రుత్వా విష్ణురిందిరయా సహ ౪౫. ఆజగామాశు విహగ
మారుహ్య క్షేత్రముత్తమం, భారతీసహితో ధాతా సహస్రాక్షః శచీయుతః ౪౬.
సకుటుంబాః సురాః సర్వే నిర్జగ్ముర్యత్ర శంకరః, ఆజగ్ముః పరమోదారం పంపాక్షేత్రం
దివౌకసః ౪౭. దేవదుందుభినిర్ఘోషైః వీణావేణుమహాస్వనైః నాదయంతో దిశః
సర్వాః ప్రయయుః క్షేత్రముత్తమం ౪౮. క్షేత్రస్థం శంకరం దృష్ట్వా సాష్టాంగం ప్రణి
పత్యచ, స్తోత్రం చక్రుస్తదా సర్వే ముదా విష్ణుముఖామరాః ౪౯. జయ దేవ జగద్వంద్య
జయ విశ్వంభరావ్యయ, జయ వేదాంతసంవేద్య నిరుపాధిక తే నమః ౫౦. నవీననాటకే
సూత్రధారకస్య తవాధునా, ఆర్యయా భార్యయా నట్యా సర్వమంగలయా సహ
౫౧. నూతనోద్వాహనటనం దృష్ట్వా సర్వసుఖాస్పదం, యాస్యామో నిర్వృతిం దేవ
పశ్యాస్మాన్ పరిచారకాన్ ౫౨ ఇతి శ్రుత్వా నుతిం ప్రీతః ప్రాహ దేవాం స్త్రిలోచనః,
భో భో హరిముఖా దేవా యూయం మనుహితేరతాః ౫౩. మద్వివాహార్థమాయాతాః
సంతోషోఽభూన్మమాధునా, నివసంతు సుఖేనాత్ర భవంతః ప్రీతమానసాః ౫౪.
ఇతి శివవచనం శ్రుత్వా దేవాః సంతుష్టమానసాః, నివాసం చక్రిరే తత్ర శివార్చనరతా
స్సదా ౫౫. శివః ప్రాహ స్మయన్ శౌరిం కుశలస్త్వం సుపర్వణాం, యుక్తాయుక్తం త్వ
మాలోచ్య వద వైవాహకర్మణి ౫౬. యయోరేవ సమం విత్తం కులశీలాదికం చ
యత్, వివాహశ్చ వివాదశ్చ తయోరేవ హి శోభతే ౫౭. రిక్తః కుశికవిప్రోఽస్మా
యూయం వైభవశాలినః, యువయోర్యుజ్యతే బ్రూహి సంబంధః కథమచ్యుత ౫౮.
ఇత్థం శివవచః శ్రుత్వా హరిః ప్రోవాచ నమ్రధీః, సమస్తజగదాధార స్త్వమేవ జగదీ
శ్వరః ౫౯. లీలాసృష్టమహాసృష్టే స్త్వవేదం మోహనం మమ, తవ స్మరణమాత్రేణ
దీనోపి ధనదో భవేత్ ౬౦. శ్వపాకోపి విపాపస్సన్ భవేత్కైవల్యభాజనం, తస్మాత్త్వద్ద్వి
జవర్యాయ దత్త్వా సాహాయ్యముత్తమం ౬౧. తం పాహి కుశికం దేవ స ఏవాస్మద్వరో
భవేత్, ఇతి శౌరివచః శ్రుత్వా శివః ప్రాహ స్మితం వచః ౬౨. పితామహం ప్రేషయామ్యాశు
సహాయస్తస్య కో భవేత్, నూనం సర్వవిధిజ్ఞోయం తస్మాద్గచ్ఛతు తం ప్రతి ౬౩. ఇత్యా
జ్ఞయా శివస్యాథ హరిః ప్రాహ పితామహం, కుశికస్య సహాయార్థం గచ్ఛ తాత సురైః
సహ ౬౪. అశక్తః సతు విప్రేంద్రః సర్వం సంపాదయాశు భోః, విశ్వకర్మాదిభిః సాకం
యథాయోగ్యం ప్రకల్పయ ౬౫. ఇత్యాదిష్టోథ హరిణా నత్వా శంభుం పితామహః,
విశ్వకర్మాదిభిర్యుక్తో జగామ మధురాం ప్రతి ౬౬. కుశికశ్చ శితానందం దృష్ట్వా హర్ష
సమన్వితః, సాష్టాంగం ప్రణిపత్యాగ్రే పూజయామాస భక్తితః ౬౭. స్వాగతం తేస్తు

కల్యాణ సురజ్యేష్ఠస్యతేధునా, కుతఆగమనంబ్రూహి కింకరస్య తవాలయం ౬౮
* బ్రహ్మ * సాహాయ్యార్థంతవేదానీం ప్రేషయామాస మాంవిభుః, తస్మాదిహాగతో
స్మ్యద్య సర్వం సంపాదయామ్యహం ౬౯. మాకురుష్వాత్రసందేహం శివఃసర్వే
శ్వరః ప్రభుః, * కుశికః * సత్యముక్తంత్వయాదేవో భక్తవత్సలతాం వహన్ ౭౦.
త్వామిహ ప్రేషయామాస మమకార్యార్థసిద్ధయే, ధన్యోహమస్మిలోకేశ త్వదధీనోస్మి
సాంప్రతం ౭౧. యద్యుక్తంకురుతత్సర్వం స్వతంత్రస్త్వం మమప్రభుః, కుశికస్యవచః
శ్రుత్వా విధిఃసంతుష్టమానసః ౭౨. విశ్వకర్మాణమాహూయ వచనంచేదమబ్ర
వీత్, విశ్వకర్మన్ శివాయాదౌ దివ్యసౌధంప్రకల్పయ ౭౩. సురేభ్యఃసుఖవాసార్థం
మందిరాణిప్రకల్పయ, ఇతరేభ్యస్తపస్విభ్యోఽనుష్ఠానసదనానిచ ౭౪. నానారత్నో
పశోభాఢ్యం కుర్యాఃకల్యాణమంటపం, నగరంసమలంకృత్య తోరణాదీనిరంజయ
౭౫. ఉచ్ఛ్రీయంతాంపతాకాశ్చ స్వర్ణవస్త్రవిభాసురాః, నగరేయానితిష్ఠంతి దేవతా
యతనానిచ ౭౬. విలిప్యసుధయాతాని సర్వవీథీఃసురంజయ, మనోమునినివాసార్థం
మందిరాదీని కల్ప్యతాం ౭౭. సంభారాఃసంభ్రియంతాంచ తండులాజ్య గుడాదికాః,
త్వష్టఃశృంగాటకాదీని సమలంకురుశీఘ్రతః ౭౮. వాపీకూపతటాకాని సరాంసిమధు
రాణిచ, నగరంపరితఃశీఘ్రం ప్రకల్పయ మహామతే ౭౯. ఏవమాదీన్నికర్మాణి యూ
యంకురుతశీఘ్రతః, ఇత్యాదిష్టాశ్చవిధినా విశ్వకర్మముఖామరాః ౮౦. అకుర్వన్
సర్వకార్యాణి సిద్ధాఃసంకల్పమాత్రతః, రరాజమధురా దివ్యనగరస్యశతాధికా ౮౧.
రత్నభిత్తిసువిస్తార ముక్తామణిమయానిచ, అనేకశతసాహస్ర మందిరాణిచకాశిరే
౮౨. మధ్యేపురంమహాలగ్న మంటపంచిత్రకారకం, అనేకజీవరత్నైశ్చ నిర్మితం విశ్వ
కర్మణా ౮౩. చిత్రంహివర్తతేయద్య త్ప్రపంచేచిత్రకర్షణం, తత్సర్వంచిత్రితంతత్ర
నిత్యానంద విధాయకం ౮౪. సహస్రసూర్యప్రతిమం సుధర్మాయాఃశతోత్తరం,
ఉద్వాహమంటపంతత్ర శుశుభే మేరుసన్నిభం ౮౫. ఇత్థంమనోహరాసంఖ్య వస్తుభి
ర్మత్తవారణైః, వాజిభిస్స్యందనైర్వాద్యై ర్గాయకై ర్నటనర్తకైః ౮౬. మధురా
యాంభూషితాయాం కుశికోబ్రహ్మబోధితః, లగ్నంసంనిహితందృష్ట్వా గార్గ్యంస్వస్య
పురోహితం ౮౭. తపస్వినంసమాహూయ సంపూజ్యవిధివత్తదా, ఉవాచపరమ
ప్రీతం ముదాగార్గ్యంతపోధనః ౮౮. యాయంపంపాక్షేత్రవరే శివస్తిష్ఠతి సంప్రతి,
గత్వైతత్ప్రతికాందత్వాఽఽహ్వాయధ్వంవినయాన్వితాః ౮౯. కుశికస్యసుతాతుభ్యం
దీయతేభక్తవత్సల, వివాహార్థంసమాగచ్ఛ సబంధుర్మధురామితి ౯౦. తతోగార్గ్యః
సమాయాతః పంపాక్షేత్రంపరంతపః, శివందృష్ట్వాహృష్టచేతా గార్గ్యోనత్వాఽవద
త్తదా ౯౧ వివాహార్థంతవేదానీ మాహ్వానార్థంచ మామిహ, ప్రేషయామాస

కుశికః ప్రతికాంపశ్యశంకర ౯౨. ఇతిబద్ధాంజలిఃప్రాదా త్పత్రికామిందుమౌలయే,
తాంపపాఠహరి స్సమ్యక్పరమేశాగ్రతఃస్వయం ౯౩. దేవదేవజగద్వంద్య దయా
కర మహేశ్వర, దీనార్తత్రాణపారీణ బిరుదైకప్రకాశక ౯౪. తవభక్తేనకుశిక
నామ్నా సాష్టాంగపూర్వకం, సంప్రార్థ్యతేనమస్కృత్య మధురానిలయేనచ ౯౫.
ప్రీత్యర్థంతవదేవేశ పావనార్థంకులస్యమే, సుతాంమమహితాయాశు తుభ్యందా
స్యామి శంకర ౯౬. కన్యాదానవిధానేన స్వీకురుష్వాశుతాం విభో, మాముద్ధర
దయాసింధో దీనబంధో మహేశ్వర ౯౭. మాఘశుక్లద్వితీయాయాం సుముహూర్తః
ప్రతిష్ఠితః, సబంధుఃసగణస్తూర్ణ మాయాహిమధురాంప్రతి ౯౮. ఇతిపత్రార్థమా
కర్ణ్య శివఃప్రాహప్రసన్నధీః, నిర్యాంతుదేవతాఃశీఘ్రం సుముహూర్తఃసమీపగః
౯౯. గురోఃకిమత్రకర్తవ్యం తత్కురుష్వావిలంబితం, విష్ణో సేనాప్రయాణాయ చోద
యాశుషడాననం ౧౦౦. సర్వకార్యేషుకుశల స్త్వమేవగరుడధ్వజ, కిమత్రబహునో
క్తేన కార్యేస్మిన్కర్తుమర్హసి ౧౦౧. ఇత్యాజ్ఞప్తాః సురాఃసర్వే స్వస్వకార్యవి
చక్షణాః, సన్నాహంచక్రిరేసర్వం ప్రయాణాంగం ముదాన్వితాః ౧౦౨. తదాబృ
హస్పతిఃప్రాహ ధూర్జటింధైర్యమావహన్, గంగాధర గిరీశ త్వంమంగలస్నానమా
చర ౧౦౩. సువర్ణపీఠేశ్రీకంఠం సన్నివేశ్యమహాప్రభం, ముదాపద్మాలయాశ్చా
చక్రతుర్మంగలార్తికం ౧౦౪. శివాపదానగీతాని జగుర్గంధర్వయోషితః, వ్యోమకే
శాయవిభవే తైలాభ్యంగమథాచరన్ ౧౦౫. మంగలస్నానమీశస్య కారయామా
సురాదరాత్, దేవదుందుభయోనేదు ర్ననృతుశ్చాప్సరోగణాః ౧౦౬. దివ్యాం
బరాణిదేవాశ్చ దిదిశుఃకృత్తివాససే, స్వర్ణాంబరాణిధృత్వాసౌ రత్నాలంకారమం
డితః ౧౦౭. కోటిసూర్యప్రతీకాశః కోటిమన్మథవిగ్రహః, పుణ్యాహకర్మనిర్వర్త్య
దేవతారాధనాదికం ౧౦౮. భక్ష్యభోజ్యైర్దక్షిణాభి స్తర్పయిత్వాద్విజాన్ముదా,
శ్వఃప్రభాతేగమిష్యామ ఇతితద్రాత్రిమావసత్ ౧౦౯. తత్రతత్రద్విజాఃసర్వే ముదా
స్తుత్వామహేశ్వరం, శయనంచక్రిరేరమ్యే పంపాక్షేత్రేవిముక్తిదే ౧౧౦. *సూతః*
నిఖిలామరరాజిపూజితం నిగమాంతార్థరహస్యరూపిణం, నిరవద్యమమేయమీశ్వరం
హృదినిత్యంభజతాదరా ద్ద్విజాః ౧౧౧. * * *

ఇతిశ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే మాణిభద్రేశ్వర
వివాహ సన్నాహవర్ణనంనామ సప్తపంచాశోఽధ్యాయః ౫౭.

* సూతః * పరేద్యుఃప్రాతరుత్థాయ స్నాత్వామృతసరోవరే, నిర్యయౌ
శంకరః క్షేత్రాత్ సహదేవైర్మహర్షిభిః ౧. రజతాచలసంకాశ మారుహ్యావృషభే
శ్వరం, శ్వేతచ్ఛత్రం దధారేంద్ర శ్చామరే శశిభాస్కరౌ ౨. వాయుర్వ్యవీజయ
స్కందం వాలవ్యజనముత్తమం, ధనంజయఃశివస్యాగ్రే దధారకరదీపికాం ౩. ధనదో
నిధిభిర్యుక్తః కోశాధ్యక్షోభవత్తదా, నారాయణగణాధ్యక్షా పార్షదప్రవరా ముదా
౪. శ్రుతయశ్చతురాశ్చాసన్ చతస్రఃస్తుతిపాఠకాః, మయూరమారుహ్య కుమార
దేవ శ్చమూపతిశ్చారువిభూషితాంగః, చచాలచిత్రాయుధపాణిభిస్తై ర్మహాగణై ర్దేవ
గణైశ్చ సంయుతః ౫. కేచిద్ద్విపాస్యాః కరజానుతుండాః కంఠీరవాస్యాఃకరభాననాః
పరే, త్రిలోచనాః పంచవిలోచనాఃపరే శతాననాశ్చప్రమథా వినిర్యయుః ౬.
కేచిద్విమానమారుహ్య కేచిదారుహ్య వాజినః, కేచిదైరావతారోహాః కేచిద్ర
థవరేస్థితాః ౭. నిర్జగ్ముర్దేవతాఃసర్వా స్తదానంద పరిప్లుతాః, భేరీమృదంగపణవా
నక వల్లకీనాం నిస్వానతాలఘనతూర్య సుమర్దలానాం, అత్యద్భుతారవసుపూరిత
పద్మజాండం చండీశముఖ్య శివపారిషదాఃప్రతస్థుః ౮. ఇత్థంశివఃసర్వగణైశ్చసం
యుతః సమాయయౌ తన్మధురాఖ్యపత్తనం, తస్యాప్యదూరోపవనే వసంస్తదా
సంప్రాహిణోద్దూతమసౌ పురస్తాత్ ౯. దూతోసౌనగరంగత్వా వార్తాంప్రాహ
ద్విజన్మనే, విప్రవర్య శివఃసర్వై ర్బంధుభిఃసహితోవరః ౧౦. పురాభ్యర్ణవనేతిష్ఠ
త్యాహ్వానార్థంచగచ్ఛతాం, ఇతిదూతవచఃశ్రుత్వా కుశికఃప్రాహ వేధసం ౧౧.
బ్రహ్మన్గచ్ఛామహేశీఘ్రం మాహ్వానార్థం మహేశితుః, పురోపవనమాసాద్య వర్తతే
నిర్జరైః సహ ౧౨. కుశికస్యవచఃశ్రుత్వా విధిస్తుష్టః సహామరైః, బ్రాహ్మణై
ర్బాంధవైర్యుక్తః కుశికానుగతో యయౌ ౧౩. కుశికస్తుసదారఃసన్ సురగంధర్వ
కిన్నరైః, సువాసినీభిర్విప్రైశ్చ నిష్కకంఠీభి రావృతః ౧౪. అనేకవాద్యనినదైః
సంభ్రమాదాయయౌశివం, నారాయణాదిభిర్దేవై ర్మునిభిఃసిద్ధచారణైః ౧౫. గంధ
ర్వయక్షగరుడ ప్రమథాదిభిరావృతం, కోటిసూర్యప్రతీకాశం కోటిచంద్రసుశీతలం
౧౬. కోటికందర్పలావణ్యం రత్నాలంకారమండితం, స్వర్ణాసనేసమాసీనం దదర్శ
శివ మవ్యయం, సాష్టాంగంప్రణిపత్యేశం పాదయోఃపరిరంభితః, తదామరాభూసు
రాశ్చ అన్యోన్యం పరిరంభితాః ౧౭. ద్విజఃపూజాంవరస్యాథ కృత్వాభక్తి సమ
న్వితః, ప్రార్థయామాసవిశ్వేశం గృహాగమన కాంక్షయా ౧౮. శివశంభోదయా
సింధో ప్రవిశస్వ పురోత్తమం, ఇతితద్వచనాచ్ఛంభు రుదతిష్ఠత్సహామరైః ౧౯.
రత్నాలంకారసంయుక్తో ఘంటాకింకిణి భూషితః, రజతాచలసంకాశః సమీపంవృష

ఆస్థితః ౨౦. తమారుహ్యామరైఃసార్థం శంకరఃపురమావిశత్, దేవదుందుభినిర్ఘోషై
ర్గీతవాదిత్ర నిస్వనైః ౨౧. వ్యాప్తాస్తత్రదిశఃసర్వా మహోత్సవమయంజగత్,
శ్వేతచ్ఛత్రసహస్రంచ ద్విసహస్రధ్వజానిచ ౨౨. చామరాణాంత్రిసాహస్రం దధుః
సాహస్రసంఖ్యకాః, చంద్రమౌళిముదారాంగం కోటిమన్మథవిగ్రహం ౨౩. గవా
క్షజాలరంధ్రేభ్యో దదృశుస్తత్రయోషితః, ఏవంమహావిభవత స్సమనుప్రవిష్టే దేవే
పురంపురవధూ నివహాస్తదానీం, నీరాజయన్నిఖలవీథిషు చంద్రమౌళిం లాజాక్షతా
ది వినికీర్యముదంప్రపేదే ౨౪. ఇత్థంవిశ్వప్రియః శ్శంభు ర్విష్ణ్వాదిదివిజైఃసహ,
సర్వవస్తుసమాకీర్ణం ప్రవివేశ సుమందిరం ౨౫. విష్ణ్వాదిదేవతాస్తత్ర దివ్యసా
ధేషు సంస్థితాః, తద్దినేకుశిక స్తూర్ణం శతానందసహాయవాన్ ౨౬. తత్ప్రయామా
సమ్పృష్టాస్సైన్యైః దేవర్షిద్విజపుంగవాన్, పరేద్యుఃప్రాతరుత్థాయ ముహూర్తే సముప
స్థితే ౨౭. బ్రహ్మణాసహితోవిప్రః సర్వవాద్య సమన్వితః, ఐరావతమలంకృత్య
శివాహ్వానార్థ మాయయౌ ౨౮. సర్వసౌభాగ్యసంయుక్తం శివమందిర ముత్తమం,
ప్రవిశ్యసదదర్శాగ్రే సభాయాం సహదైవతైః ౨౯. దివ్యసింహాసనాసీన మిందు
మౌళి మనామయం, పతిత్వాపాదయోస్తస్య వినయావనతోబ్రవీత్ ౩౦. సుము
హూర్తఃసమీపస్థ స్తస్మాత్కల్యాణ మంటపం, ఆయాహిబంధుభిఃసార్థం వివాహార్థం
తవేశ్వర ౩౧. ఇత్థంవచనమాకర్ణ్య శివస్తుష్టమనా స్తదా, విష్ణ్వాదిసహితస్తూష్ణీం
ప్రతస్థే లగ్నమంటపం ౩౨. అనేకవాద్యనినదై ర్వేదఘోషై ర్ద్విజన్మనాం,
సూతమాగధసందోహైర్గాయకై ర్నటనర్తకైః ౩౩. సమారుహ్యవృషంశంభు
రాయయౌ లగ్నమంటపం, సువాసిన్యస్తదాచక్రు ర్నీరాజనమజాయచ ౩౪.
లాజాక్షతావికీర్యాథ హ్యాశీర్వాదం ప్రచక్రిరే, వృషభాదవరుహ్యాశో వివేశో
ద్వాహమంటపం ౩౫. కరావలంబనంచక్రే హరిఃపరమ హర్షితః, ప్రవిశ్యమంట
పందేవో దివ్యాసనముపావిశత్ ౩౬. బృహస్పతిస్తదావిప్రం త్వరయామాస మజ్జనే,
ముహూర్తకాలఃసంప్రాప్త స్త్వమత్తిష్ఠ మానద ౩౭. తదాసతీస్వర్ణపాత్రే తైల
మాదాయ శంభవే, ఆశిషశ్చప్రయుంజానా తైలాభ్యంగం తదాకరోత్ ౩౮.
సువాసిన్యస్తదాతప్త సలిలేనాభ్యషించయన్, అంగోద్వర్తనకంచక్రుః కస్తూరీయుత
కర్దమైః ౩౯. మంగలస్నానమీశానః కృత్వాధృత్వావరాంబరం, స్వర్ణాసనేసమా
సీనః సర్వాలంకారమండితః ౪౦. కస్తూరీతిలకంధృత్వా నిత్యానుష్ఠానమాచరత్,
కన్యాయామంగలస్నానం కారయిత్వా ముదాసతీ ౪౧. రత్నాలంకారవస్త్రాద్యై
ర్భూషయిత్వా శుభాననాం ౪౨. తౌదంతీముదాస్నాత్వా సర్వాలంకారమండితౌ ౪౩.

—♦ శ్రీసర్వమంగళా మాణిభద్రేశ్వరయోః పాణిగ్రహణఘట్టః ♦—

బ్రహ్మాణమగ్రతఃకృత్వా యయతుఃశివసన్నిధిం, కన్యాదానార్థమీశాయ సంకల్ప్య విధిపూర్వకం ౪౪. గంగాజలేనదేవస్య కృత్వా పాదావనేజనం, మధుపర్కంతదా విప్ర శ్చకారసహ భార్యయా ౪౫. వధూవరౌముదాదేవౌ సంముఖే సమవస్థితౌ, తదాముహూర్తఘటికా ఘోషోఽభూ ద్గణకస్యచ ౪౬. అంతఃపటంత యోర్మధ్యే దధ్రతు ర్ద్విజపుంగవౌ, ఋషయోద్విజవర్యాశ్చ మంగళాష్టకమబ్రువన్ ౪౭. రత్నాలంకారవాసాంసి దదౌదేవాయ భక్తితః, కన్యాగోత్రసముచ్చారం చక్రేగార్గ్యః పరంతపః ౪౮. నారాయణప్రపౌత్రీంచ పౌత్రీందామోదరస్యచ, కుశికస్యచసత్పుత్రీం గోత్రేకౌశికనామకే ౪౯. జాతాంహైమవతీరూపా మేతాంశ్రీసర్వమంగలాం, * గురుః * సదాశివప్రపౌత్రాయ సత్యగోత్రోద్భవాయచ, ౫౦. మహేశ్వరస్యపౌత్రాయ రుద్రపుత్రాయశంభవే, మాణిభద్రేశ్వరాయైతాం గ్రహీష్యామః పరంతప ౫౧. ప్రదాస్యామీతికుశిక స్త్రివారం ప్రాహహృష్టధీః, ఆశిషశ్చప్రయుంజానా ఋషయో బ్రహ్మవిత్తమాః ౫౨. సుముహూర్తేసావధానా శ్చాక్షతాంస్తేహ్యవాకిరన్, వధూవరాభ్యామన్యోన్య మక్షతారోపణంకృతం ౫౩. దేవదుందుభయోనేదు ర్ననృతుశ్చాప్సరోగణాః, పుష్పవర్షంసురాశ్చక్రు ర్జగుర్గంధర్వకింనరాః ౫౪. మాంగల్యబంధనంచక్రే దేవ్యాఃశ్రీశంకరస్తదా, సావిత్రీ నామరూపాభ్యాం భవత్వంసర్వమంగలా ౫౫. సౌమంగల్యప్రదాత్రీచ సుపుత్రజననీభవ, మాంగల్యతంతునానేన జగజ్జీవనహేతునా, కంఠేబధ్నామిసుభగే చిరంజీవమయాసహ ౫౬. ఇత్యుచ్చరన్మహాదేవో దేవీకంఠేబబంధతత్, మధుపర్కాదికంకృత్వా ముదాగార్గ్యః పరంతపః ౫౭. పురోహితఃపరేశస్య కరేకంకణ మాదరాత్, దేవ్యాశ్చైవంబబంధాసౌ కంకణంకరపల్లవే ౫౮. లాజహోమాదికంసర్వం నిర్వర్త్య విధినా తదా, మధ్రసోపేతమృష్టాన్నై ర్భక్ష్యభోజ్యైరనేకశః ౫౯. నానావిధమహాదానై ర్దక్షిణాభిఃప్రియోక్తిభిః, దేవద్విజవరాంస్తత్ర తర్పయామాస సద్ద్విజః ౬౦. చతుర్థదినపర్యంతం కృత్వావైవాహికోత్సవం, విష్ణ్వాదిదేవతాభ్యశ్చ కృత్వాపూజాం సుభక్తితః ౬౧. ప్రార్థయామాసబహుధాకుశికః పరమాదరాత్, కింమయాచరితంపుణ్యం బహుజన్మ సుముక్తిదం ౬౨. తదద్యఫలితం యస్మాజ్జామాతామమ శంకరః, సాక్షాన్మమసుతాదేవీ భవానీసర్వమంగలా ౬౩ నారాయణముఖాయూయం బభూవుర్మమబాంధవాః, ధన్యోఽహంకృతకృత్యోఽహం పితరస్తారితా మయా ౬౪. కులంమేపావనంసద్యో దేశోఽయంబహుపుణ్యభాక్ ౬౫ ఇతిప్రశస్యన్కుశిక

స్తదాసీం దదౌ దుహిత్రే ధనపూర్ణకుంభాన్, దాసీశతం గోశతలక్షకంచ వాసాంసి రత్నాభరణాని దేవ్యై ౬౬. కుశికవిహితపూజాభాజ్యమానః పరేశః పరమసుఖమనంతం విప్రవర్యాయ దత్వా, నిరవధికరుణాబ్ధిర్నీరజాక్షాదియుక్త స్సురవినుతపదాబ్జః క్షేత్రరాజం ప్రతస్థే ౬౭. పంపాపురం సర్వసుఖాస్పదం తత్సంప్రాప్య దేవ్యా సహితోఽధ్యువాస, తం పార్వతీశం శిరసా ప్రణమ్య ప్రస్థాతుమైచ్ఛన్ స్వపురాణి దేవాః ౬౮. శివాజ్ఞయా వైశ్రవణో విధిజ్ఞః సర్వామరాన్విష్ణుముఖాన్ ద్విజాంశ్చ, స పూజయామాస యథాక్రమం తే సంతుష్టచిత్తా హ్యభవంస్తదానీం ౬౯. నారాయణముఖా దేవా నమస్కృత్య మహేశ్వరం, బ్రాహ్మణాశ్చ యయుః సర్వే స్వస్వం ధామ శివాజ్ఞయా ౭౦. ధనదోఽపి శివాల్లబ్ధ్వా వరానిష్టానుసారతః, నమస్కృత్య సురేశానం ప్రయయావలకావతీం ౭౧. సర్వమంగలయాయుక్తో భక్తానుగ్రహకామ్యయా, ఉవాస రమణీయేఽస్మిన్ క్షేత్రే త్రిదశపూజితః ౭౨. ఏకదా సుఖమాసీనం సర్వమంగలయాయుతం, సదాశివం నమస్కృత్య ముదా ప్రార్థయదీశ్వరీ ౭౩. దేవదేవ దయాసింధో దీనబంధో మహేశ్వర, మృగోఽయం మమ కల్యాణ కార్యే ధారేయకోఽభవత్. ౭౪. తస్మాదేనం దయాదృష్ట్యా పశ్య మే ప్రాణవల్లభ, * శ్రీశివః * మమాప్యయం మృగో దేవి వనే సౌఖ్యం దదావిహ ౭౫. త్వదీయగుణలావణ్యకీర్తనేన మృదూక్తిభిః, అవయోర్ఘటనే యత్నం మయమేవ చకార యత్ ౭౬. అస్యోపకారం మన్యేహ మపారం సర్వమంగలే, మమాయుధ మయం భూత్వా కరే తిష్ఠతు సర్వదా ౭౭. అప్రతిద్వంద్వతేజస్వీ భవత్వరినిషూదనః * క్షేత్రపాలః * ఇతి తస్య వరం దత్వా ధృత్వా హస్తే మృగోత్తమం ౭౮. చకాస్తే చంద్రచూడోఽసౌ సర్వమంగలయా సహ, సుధాతీర్థోదకస్నానం మాణిభద్రేశ్వరార్చనం ౭౯. శ్రీసర్వమంగలాదేవీపూజనం క్షేత్రదర్శనం, అనేకజన్మసంసిద్ధైః పుణ్యైరేవ లభే న్నృణాం ౮౦. ఇదమతిరమణీయం యశ్చ కల్యాణవృత్తం పఠతి పరమభక్త్యా మాణిభద్రేశ్వరస్య, నిజసుఖదమమోఘం యశ్శృణోత్యాదరేణ ప్రకటితవిభవస్సన్ మోక్షమాప్నోతి మర్త్యః ౮౧. * * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే సర్వమంగళా మాణిభద్రేశ్వరవివాహవర్ణనం నామ అష్టపంచాశోఽధ్యాయః ౫౮.

---

* సూతః * తతో జగ్ముర్మహాభాగాస్తీర్థం కకుభనామకం, పప్రచ్ఛుర్వైభవం తస్య క్షేత్రపాలం మునీశ్వరాః ౧. * ఋషయః * క్షేత్రపాలమహాప్రాజ్ఞ కిమిదం తీర్థముత్తమం, వద విస్తరతో విద్వన్ శ్రద్ధాస్మాకం హి జాయతే ౨. * క్షేత్రపాలః *

మహాతీర్థమిదంపుణ్యం వరంకకుభనామకం, పురాతనకథామస్య కథయామిహి తా
యనః ౩. పురాకృతేయుగేమత్తౌ వానరౌబలగర్వితౌ, కకుభఃకాలజంఘశ్చ పరస్ప
రమమర్షిణౌ ౪. సుభగాయాం మనోజ్ఞాయాం వానర్యాం సంగతావుభౌ, అమర్ష
యుక్తావన్యోన్యం హన్యమానావనేకశః ౫. ముష్టిభిర్నఖదంతైశ్చ యుద్ధ్యంతౌ
చక్రతుర్భృశం, ఏవంశతసమాఃకీశౌనియుద్ధనిరతౌరుషా ౬. వనానినాశితాన్యా
భ్యా మాశ్రమాశ్చ తపస్వినాం, ఏకదాయుద్ధ్యమానౌ తా వాజగ్మతురమర్షిణౌ ౭.
వామదేవాశ్రమంరమ్యం బహుపుష్పఫలద్రుమం, భోజనాయోపవిష్టేషు బ్రాహ్మణే
షుతదాశ్రమే ౮. తావన్యోన్యంహన్యమానౌ మన్యునాపీడితౌభృశం, తయాను
త్పాట్యవిఘ్నంతౌ విప్రశ్రేణిషుజగ్మతుః ౯. ప్రవచ్ఛోణితసర్వాంగౌ నగ్నౌభగ్నద్వి
జావుభౌ, తౌదృష్ట్వాభయసంత్రస్తా దుద్రువుర్ద్విజపుంగవాః ౧౦. తదాహీనబలః
కాలజంఘః కకుభతాడితః, శిథిలీభూతసర్వాంగః శరణంమునిమాయయౌ ౧౧.
మునేపాతుమహాభీతంకకుభేనహతంచమాం, శరణంత్వాంసమాపన్నం కరుణాసాగ
రోభవాన్ ౧౨. ఇత్యుక్తఃకాలజంఘేన వామదేవఃకృపార్ద్రధీః, కకుభంబోధయా
మాస గచ్ఛకీశాశ్రమాదితి ౧౩. తచ్ఛ్రుత్వాపిహరిఃక్రోధాదుత్పాట్యఫలభూరు
హాన్, ఆశ్రమంనాశయిత్వాసౌ భర్త్సయామాస తాపసం ౧౪. ప్లవంగచేష్టయా
తత్ర నృత్యంతంవికృతాననం, దృష్ట్వాతంవామదేవోఽథకోపాచ్ఛాపమదాన్మునిః
౧౫. అవమత్యవచస్త్వంమే యద్భర్త్సయసి మాంఖల, మదాంధబుద్ధ్యా తస్మాత్త్వ
మంధోభవ దురాశయ ౧౬. ఇతిశప్తస్తదాకీశ వరోఽంధో భూదతివ్యథః, లుఠన్పత
న్మహారణ్యే స్థలస్థుత్ప్రుట్ప్రపీడితః ౧౭. దుఃఖేనవానరస్తత్ర సంచచార శతంసమాః,
కఃపాయాచ్ఛాపదగ్ధంమా మపరాధినమీశ్వరః ౧౮. ఇతిచింతాకృశాంగస్సన్నాజ
గామ యదృచ్ఛయా, గాలవాశ్రమమాసాద్య హ్యంధత్వాద్భ్రాంతమానసః ౧౯.
రురోదబహుధాదీనో మాంకోవా లాలయేదితి, తందీనంవానరందృష్ట్వా దయయా
గాలవస్తదా ౨౦. ఏనముత్తారయిష్యామి మునిశాపమహార్ణవాత్, ఇత్యుక్త్వాప్రోక్ష
యామాస వానరంతీర్థవారిణా ౨౧. తత్క్షణాచ్ఛాపనిర్ముక్తో దివ్యనేత్రోఽభవత్కపిః,
ప్రశాంతధీర్గతక్రోధ స్సాష్టాంగంప్రణిపత్యతం ౨౨. ప్రార్థయామాసబహుధా కృపా
లోసద్గురోఽవమాం, త్వదన్యోనాస్తిమేత్రాతా త్వంమాతా త్వంపితామునే ౨౩.
ఉద్ధరాఽజ్ఞాననిలయా దస్మాద్వానర జన్మనః, అలంకీశశరీరేణ దీనంపశ్యదయాఘన
౨౪. ఇతివానరవాణీంతాం సమాకర్ణ్యసయోగిరాట్, ఉవాచకరుణాదృష్ట్యా పశ్య
న్కకుభమాదరాత్ ౨౫. మమాశ్రమసమీపేతు వర్తతే తీర్థముత్తమం, త్వంత
స్మిన్సంత్యజ న్దేహ మంతేకైలాసమాప్స్యసి ౨౬. ఇత్యాదిష్టోఽథమునినా తీర్థంప్రాప్య

దముత్తమం, భక్త్యాప్రదక్షిణీకృత్య సాష్టాంగంప్రణిపత్యచ ౨౭. హరిర్నిశ్చలచిత్తః సన్ తీర్థేతత్యాజ విగ్రహం, దివ్యదేహధరస్సాక్షాత్ కోటిమన్మథవిగ్రహః ౨౮. సురలోకే సుఖంభుక్త్వా చాంతే కైలాసమాపసః, తస్మాత్కకుభనామాస్య లోకే ఖ్యాత మభూద్ద్విజాః ౨౯. మాఘ వేమాసితీర్థేస్మిన్ యస్స్నాత్వాఽహర్ముఖేనరః, జపేత్పంచాక్షరీమంత్రం సోఽనంతసుఖమశ్నుతే ౩౦ తీర్థస్యదర్శనాదస్య ముచ్యతే సర్వపాతకైః, తస్మాదస్మింస్తీర్థవరే స్నాత్వాగచ్ఛామహే వయం ౩౧ ఇతిశ్రుత్వా వచస్తస్య క్షేత్రపాలస్యతాపసాః, స్నానం చక్రుర్ముదాతస్మిన్ క్షేత్రపాలసమన్వితాః ౩౨.

ఇతిశ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే కకుభతీర్థ మహిమానువర్ణనంనామ ఏకోనషష్టితమోఽధ్యాయః. ౫౯.

---

* సూతః * నాగతీర్థంసమాసాద్య నత్వాభక్తి సమన్వితాః, పప్రచ్ఛుస్తే భవంతస్య క్షేత్రపాలం మహర్షయః ౧. * ఋషయః * క్షేత్రపాలమహాప్రాజ్ఞ తీర్థస్యాస్యకథాంశుభాం, వదవిస్తరశోవిద్వన్ శ్రద్ధాస్మాకంప్రజాయతే ౨. * క్షేత్రపాలః * శృణుతాస్యకథాంవక్ష్యే సర్వపాపప్రణాశనీం, నాగతీర్థమితిఖ్యాతం నృణాంముక్తికరం శుభం ౩ మహర్షిఃకశ్యపశ్చాసీ ద్బ్రహ్మమానస నందనః, తస్య ద్వేరూపసంపన్నే భార్యే బాలమృగేక్షణే ౪. జ్యేష్ఠాకద్రూఃకనిష్ఠాచ వినతా సుపతివ్రతా, తయోర్ద్వితీయావినతా పత్యుఃప్రియతరాఽభవత్ ౫. కాలాంతరేచ తేదేవ్యౌ చింతయంత్యౌ పతింసదా, వ్రతానిచక్రతుస్తేచ సుతార్థం భక్తిపూర్వకం ౬. ఇత్థంకాలేగతేకద్రూ ర్వ్యక్తదోహదలక్షణా, నవమాసానతీత్యాసా వసూత భుజగాన్మహాన్ ౭. తాన్దృష్ట్వాదుఃఖితాదేవీ సర్పానుగ్రతనూన్ ఖలాన్, ఏతేభయంకరాకారా గూఢపాదః ఫణాభృతః ౮. దుర్దైవాన్మేసుతాఃసర్వే జాతాలోకేషువిద్విషః, వినతాయాంపతిఃప్రీతిం సుప్రజాయాం కరిష్యతి ౯. కథంచిచ్ఛైకృతవాదేతాం వంచయామీ త్యచింతయత్, ఏకదావినతాంప్రాహ కద్రూః కపటవాసనా ౧౦. వదోచ్చైశ్శ్రవసఃపుచ్ఛ మసితంవాథవా సితం, ప్రతిజ్ఞాపూర్వకంబ్రూహి యదిజానాసి భామిని ౧౧. తచ్ఛ్రుత్వావినతాప్రాహ కద్రూం కమలలోచనా, * వినతా * దేవిజానీహిసురప వాజిపుచ్ఛం హిపాండురం ౧౨. శ్వేతఉచ్చైశ్శ్రవాః సర్వ గాత్రేష్వత్ర నసంశయః, * కద్రూః * అనభిజ్ఞాఽసిబాలేత్వమసత్యంభాషసే వృథా ౧౩. సత్యముచ్చైశ్శ్రవఃపుచ్ఛ మసితంనతుపాండురం, ఇత్థమన్యోన్యమార్యయోః సంవాదోమన్యువర్ధకః ౧౪. తదానీంప్రాహవినతాం కద్రూః క్రోధసమన్వితా.

శృణుబాలేమయోక్తంతత్సత్యంజానీహి సాంప్రతం ౧౫. అన్యథాచేత్త్వాధీనా
భవామి పరిచారికా, తచ్ఛ్రుత్వావినతాప్రాహ శృణుమాతర్వచోమమ ౧౬.
యద్యుచ్చైశ్శ్రవసఃపుచ్ఛ మసితం నతుపాండురం, తదానీమవిలంబేన భవామి తవ
దాసికా ౧౭. త్వదాజ్ఞాకారిణీనిత్యం సత్యంవిద్ధి మయోదితం, ఇత్థంప్రతిజ్ఞాంతే
దేవ్యౌ కృత్వాప్రత్యక్షమీక్షితుం ౧౮. మఘవద్వాజినంనాకే సంకల్పంచక్రతు
ర్భృశం, తదారహసిసాకద్రూశ్చింతయామాస మానసే ౧౯. వినతాయామ్మ
తోక్తాయా మబ్రవం వితథంకిల, సత్యముచ్చైశ్శ్రవా స్సర్వగాత్రేషు ధవలోహిసః
౨౦ కృష్ణఃపుచ్ఛఃకథంభూయా త్సత్యంమేభాషితంకథం, తథాపిసాధయిష్యామి
కైతవాత్కార్య మీదృశం ౨౧ ఆజ్ఞాపయామిమత్పుత్రాన్ నీలవాలకళేబరాన్,
భవతోచ్చైశ్శ్రవఃపుచ్ఛ మావృత్యాసితవాలవత్ ౨౨. ఇత్యాలోచ్యతదాకద్రూ
స్సుతానాహ భుజంగమాన్, భోస్సుతా వినతాంజేతుం కైతవాదీరితంమయా ౨౩.
మఘవద్వాజిలాంగూలం నీలమేవనసంశయః, ఇతిమద్వచనంశ్రుత్వా వినతాప్రాహ
నిశ్చయాత్ ౨౪. శ్వేతమేవహి తత్పుచ్ఛ మసితంనహిమద్వచః, అసత్యంచేద్భ
వామీహ తవదాసీతి పన్నగాః ౨౫. సాక్షాత్త్వంద్రష్టు మద్యైవ గంతాస్వః స్వర్గము
త్తమం, యావత్తస్యైదర్శయామి కృష్ణపుచ్ఛం హయోత్తమం ౨౬. తావత్తత్పు
చ్ఛమావృత్య తిష్ఠతాఽసితవిగ్రహాః, ఇత్థంమాతృవచశ్శ్రుత్వా మిథ్యానిరయకారకం
౨౭. వాసుకిప్రముఖానాగాః ఖిన్నాస్తా మూచురర్థవత్, మాతఃకుతోద్యసంకల్ప
స్తవ కైతవవర్త్మని ౨౮. ఆజన్మసూనృతంధర్మో లోకపూజ్యో మహాత్మనాం, కైత
వాద్వినతాంజిత్వా సుఖంకింప్రాప్స్యసేఽమలే ౨౯. మిథ్యావాదా దకీర్తిఃస్యా
ల్లోకేసాధువిగర్హితా, అసత్యాద్భీతిరధికా మహతాంనరకాదపి ౩౦. సత్యమేవవ
దేత్ప్రాజ్ఞః సంకటేఽపి కథంచన, లోకపూజ్యోమహాభాగః కశ్యప స్తాపసోత్తమః
౩౧. తస్యత్వంధర్మభార్యాసి మాకుర్యాః కైతవేమతిం, సాఽపిపూజ్యాసదాస్మాకం
త్వత్కల్పా వినతామతా ౩౨. ఇత్థంపుత్రవచఃశ్రుత్వా కద్రూఃక్రోధసమన్వితా,
శశాపసహసాపుత్రా న్వాసుకిప్రముఖాంస్తదా ౩౩. ధర్మజ్ఞానాంనృలోకేఽస్తి నమా
తుఃపరదైవతం, మాతృదేవాఃజగద్వంద్యాః ప్రాప్నువంతిపరంసుఖం ౩౪. సర్వార్థ
సాధకోదేహో జనితః పోషితోయతః, సతయోర్యాతినిర్వేశం పిత్రోర్మర్త్యః
శతాయుషా ౩౫ యన్మదాజ్ఞాంసముల్లంఘ్య గురువద్బ్రూథ మాంపునః, తస్మా
ల్లోకద్విషంతోత్ర ఖగభక్ష్యా భవిష్యథ ౩౬. మాతృశాపంతదాశ్రుత్వా వాసుకి
ప్రముఖాఽహయః, ఖిన్నస్వాంతా స్తదాకేచి జ్జగదుర్ధర్మసంహితాం ౩౭. అస్మాక
మస్తుతేశాపో యదసత్యాద్భయోహినః, ధర్మం యో బాధతే ధర్మో నసధర్మఃకువర్త్మ

తత్ ౩౮. అవిరోధాచ్చ యోధర్మః సధర్మోస్మాకముత్తమః, తవానుగ్రహతః శాపం
తరిష్యామః కథంచన ౩౯. ఇత్యుక్త్వా తాంనమస్కృత్య యయుః కేచి ద్భుజంగమాః,
కేచిత్తచ్ఛాపభీతాశ్చ తథాచక్రుర్యథాహసా ౪౦. ఆవృతోఽచ్చైశ్శ్రవఃపుచ్ఛం నీల
వాలవదాస్థితాః, తదానీంవినతాయుక్తా కద్రూస్స్వర్గం యయౌముదా ౪౧.
దర్శయామాసదూరాత్తం వినతాయైహయోత్తమం, కృష్ణపుచ్ఛంతదాదృష్ట్వా తం
హయం వినతాబ్రవీత్ ౪౨. పరాజితాస్మి తేదేవి భవామి పరిచారికా, ఆజ్ఞాపయ
తవాధీనా తత్కరోమియదిచ్ఛసి ౪౩ ఇత్యుక్తావినతామాహ కద్రూఃకలుషవా
సనా, ఏహిదాసిమమేదానీం గృహకర్మ కురుద్రుతం ౪౪. కరోషిచేత్ప్రమాదం
త్వం యమదండ్యాసి సాంప్రతం, ఇత్యుక్తావినతా తస్యాగృహకర్మ రతాభవత్
౪౫. అహోరాత్రమవిశ్రమ్య కృతేపి గృహకర్మణి, భర్త్సయత్యతివక్రోక్త్యా
కద్రూఃక్రోధేనతాం సదా ౪౬. అంతర్వత్నీతుసాహారా సదాకర్మరతాఽబలా,
కృశాతిదీనావినతా యాపయామాస వత్సరాన్ ౪౭. బహుకాలేగతేదేపి సుషు
వేఽండానికాననే, రరక్షతానిరహసి స్నేహేనసుతకామనా ౪౮. ఇత్థంశతసమాస్తత్ర
గతాదేవి సుదుఃఖితా, చింతయామాసబహుధా తద్ధాత్వం సాధుమక్షమా ౪౯.
కింకరోమిక్వగచ్ఛామి కస్త్రాతా మమసాంప్రతం, గతాఃశతసమాఃపోతాః కోశేభ్యో
నహి నిర్గతాః ౫౦. నష్టసారాణివాఽండాని పశ్యామ్యద్యపరీక్షయా, ఇత్యశ్మనాకో
శమేకం స్ఫోటయామాస కౌతుకాత్ ౫౧. భిన్నకోశాన్మహానాదః పరిఘాతఇవో
దభూత్, తద్దృష్ట్వాభిన్నసంకల్పా ద్వితీయం నిజఘానసా ౫౨. తస్మాదనూరు స్తే
జస్వీ ద్వితీయఇవభాస్కరః, ఉదభూదరుణ స్సద్య స్తందృష్ట్వా దుఃఖితాభవత్
౫౩. అహోపాపాత్వహం లౌల్యాద్భ్రూణహత్యాం చకారయత్, అద్యాప్య
పూర్ణదేహోయం శిశురర్ధాంగసుందరః ౫౪. తావదప్యక్షమాసాధుం యావ
త్పూర్ణోయముద్భవేత్, విలపంతీంశుచాదేవీ మబ్రవీదరుణస్తదా ౫౫. మాస్తుశో
కోఽధునా మాతర్మజ్జన్మవిషయే తవ, అంబనాస్త్యపరాధస్తే మమకర్మైవకారణం
౫౬. స్వపూర్వార్జితకర్మైవ కారణంసుఖదుఃఖయోః, లోకేదాతానకోప్యస్తి
ప్రాణినాంసుఖదుఃఖయోః ౫౭. యత్కర్మగ్రథితోలోకః స్వాతంత్ర్యంనాస్తి కస్య
చిత్, ప్రారబ్ధమనుభోక్తవ్యం నాన్యథాగతి రిష్యతే ౫౮. అలంహర్షవిషాదాభ్యాం
శుభాశుభ ఫలోదయే, విధాత్రావిహితం యద్యత్తదలంఘ్యం సురాసురైః ౫౯.
తస్మాదనుభవామ్యంబ భవేఽస్మిన్న ప్యనూరుతాం, మాశోకంకురుమాతస్త్వం రక్ష
కోశంతృతీయకం ౬౦. అస్మిన్మహాబలః పక్షీ సుఖదస్తేజనిష్యతి, ఏతస్మిన్నంతరే
సూర్యస్తత్రాగత్య బ్రవీచ్చతాం ౬౧. సారథ్యేమమయోగ్యోయం నేష్యామ్యా

జ్ఞాంధిశాంగనే, ఇత్యుక్త్వాపుత్ర మాలింగ్యదత్త్వాజ్ఞాంవినతాతదా ౬౨. తృతీయాండ
మతిప్రీత్యా రరక్షాద్రిగుహాంతరే, అథకాలేగతేకస్మి న్నిర్భిద్యాండం మహాప్రభః ౬౩.
ప్రాదుర్బభూవగరుడః పన్నగ ప్రలయాంతకః, సువర్ణపక్ష స్తేజస్వీ మేరుపర్వతసన్నిభః
౬౪. స్ఫులింగనేత్రోదీప్తాస్యఃప్రలయాంబుద గర్జనః, తందృష్ట్వావిస్మితాసాధ్వీ
కోఽయ ముద్దీప్తవిగ్రహః ౬౫. భాస్కరోవాఽనలోవాయం ఖగరూపేణ సంస్థితః,
ఇత్యాశ్చర్యయుతాంనత్వా గరుడఃప్రాహసద్మధీః ౬౬. మాభైషీ ర్మాతరాలోక్య
సుతంమాం విద్ధిసౌఖ్యదం, జానామిజ్ఞానదృష్ట్యాఽహం సపత్న్యా యత్కృతంతవ ౬౭.
ద్రుతంత్వాం మోచయిష్యామి దూత్యాదితిఖగేశ్వరః, తామాశ్వాస్యాజగామాథ
కద్రూంకైతవధారిణీం ౬౮. నమస్కృత్యాబ్రవీద్దేవి మాంవిద్ధి వినతాత్మజం, యది
చ్ఛసిమహాభాగే పూరయామిమనోరథం ౬౯. త్యజమన్మాతరం దాత్యాదిత్యుక్తా
సాబ్రవీదిదం, సుధామానీయమేదేహి త్యజామి తవమాతరం ౭౦. ఇత్యుక్తోసా
జగామాశుగరుడస్త్రిదశాలయం, జిత్వాసురాన్సుధాకుంభ మానయామాస తత్క్ష
ణాత్ ౭౧. కద్రూర్దేవ్యైదదౌసాపి వినతామబ్రవీత్తదా, దాత్యాన్ముక్తాసికల్యాణి
యథేష్టంగంతుమర్హసి ౭౨. ఇతితస్యా వచశ్శ్రుత్వా వినతాతిముదాన్వితా,
పుత్రమాలింగ్యహర్షేణ హ్యుక్త్వాశీర్వచనం తథా ౭౩. హిమాలయమగాత్తూర్ణం
పతిదర్శనకాంక్షిణీ, అథస్మృత్వా వైనతేయస్స్వమాతృవిషయే కృతం ౭౪. ఫణి
నాందుర్నయంవీక్ష్య చకమేహంతు మాశుతాన్, చఖాదకాంశ్చిదురగాన్ కాంశ్చి
దుత్పాట్య మపోథయత్ ౭౫. కాంశ్చిదభ్రేపరిభ్రామ్య కాలయామాస పన్నగాన్,
ఇత్థంసుపర్ణబాధాం తేఽసహమానా భయాతురాః ౭౬. పాతాలంవివిశుర్నాగాః
ప్రాణరక్షణ తత్పరాః, తత్రస్థితంమహాత్మానం కపిలం తాపసోత్తమం ౭౭. తపస్యం
తమబాధంతం ప్రణేము ర్భక్తిభావితాః, * నాగాః * నమఃకపిలరూపాయ జగదు
ద్ధారహేతవే ౭౮. నారాయణాయ భక్తార్తిభంజనాయ నమోనమః, వైనతేయ
భయార్తానామనాథానాం జగద్విషాం ౭౯. త్వమేవరక్షకోఽస్మాకం పక్షిబాధాం
నివారయ, ఇతిశ్రుత్వానుతింతేషా మబ్రవీత్ఫణినోమునిః ౮౦. యూయముర్వీతలే
పంపాక్షేత్రం గత్వావిముక్తిదం, తపసాశ్రీవిరూపాక్ష మారాధయత శంకరం ౮౧.
సఏవసర్వజంతూనా మంతర్యామీ జగత్ప్రభుః, మునివాక్యంసమాకర్ణ్యవైనతేయా
భయాతురాః ౮౨. పంపాక్షేత్రంసమాసాద్య చింతయామాసు రాకులాః, సుపర్ణోఽ
స్మాన్నిరీక్ష్యాశు భక్షయత్యతిదారుణః ౮౩. కుత్రస్థిత్వాతపఃకుర్మోఽలక్షితాస్తేన శం
కరం, ఇత్థంసంచింతయంత స్తేమృగయంత స్తపస్థలం ౮౪. దృష్ట్వాతీర్థమిదంరమ్యం
ననందు ర్భుజగోత్తమాః, అహోతీర్థమిదంరమ్యం తపస్సిద్ధికరం పరం ౮౫. అత్ర

గుప్తాశ్చరిష్యామ స్తపఃపంపాపతిం ప్రతి, ఇత్యాలోచ్యవిలీనాస్తే తీర్థేఽస్మింస్తపఆస్థితాః ౮౬. నిరాహారా శ్శివధ్యాన తత్పరాస్తపఆచరన్, నాగకన్యానిరాహారా దివా రాత్ర మతంద్రితాః ౮౭. పతిసేవారతాస్తేషాం హితాయేశార్చకాఃసదా, ఇత్థంశత సమాయాతాః ఫణినాంతపసా తదా ౮౮. శక్రస్తేషాంతపోవిఘ్న నిమిత్తం యత్న మాచరత్, రంభాద్యప్సరస స్సద్యః ప్రేషయామాస తత్రసః ౮౯. అతిరత్యురు సుందర్యః కామిన్యః పద్మలోచనాః, సంమోహాయితుమాయాతాస్సర్వాంస్తీర్థమిదం ప్రతి ౯౦ గాయంత్యఃసుస్వరం తత్రనృత్యంత్యః కామచేష్టయా, కాశ్చిన్నగ్నాజల క్రీడా రతాస్తీర్థే సురాంగనాః ౯౧. తాదృష్ట్వాప్సరసఃకామకలాభి జ్ఞామదోద్ధతాః, పప్రచ్ఛుర్నాగకన్యాస్తాః కోపసంరక్తలోచనాః ౯౨. కిమర్థంయూయమత్రైత్య మనర్థంకురుథాంగనాః, కావాయూయంకుతః ప్రాప్తాః ప్రధర్షయథః నఃకుతః ౯౩. నష్టాతపస్యంతపస్థానేచాస్మాకం యాస్యథాధునా, వయమప్సరసః స్వర్గాదాగతాః క్షేత్రమీక్షితుం ౯౪. తీర్థేఽస్మిన్మజ్జనంకృత్వా క్రీడామాత్ర యదృచ్ఛయా, కాయూయమస్మిన్కాసారే లీనా శ్చోరవదంగనాః ౯౫. స్నాంతీరస్మిన్తీర్థరాజే నిర్భర్త్స్యయథదుర్భగాః, తూష్ణీంవాతిష్ఠతాత్రైవ నోచేదన్యత్ర గచ్ఛత ౯౬. ఇతితాసాంవచశ్శ్రుత్వా మర్షితా నాగకన్యకాః, దదురప్సరసాంశాపం కపయో భవతేతి తాః ౯౭. శాపవాక్యంసమాకర్ణ్య నాగకన్యా సమీరితం, పునరప్సరసఃశాపం దదుస్తాసామమర్షితాః ౯౮. సదావక్రచరాయూయం సర్వప్రాణివిహింసకాః, స్వపుత్రభక్షకాః ప్రాయో నష్టవంశా భవిష్యథ ౯౯. ఇత్థంపరస్పరంశప్తాః ప్రయయుర్దేవకన్యకాః, చక్రతీర్థంసమాసాద్య సమారాధ్య జగత్పతిం ౧౦౦. తోషయామాసురీశానం భక్తిభావసమన్వితాః, ప్రసన్నమీశ్వరంనత్వా వవ్రిరేఽప్సరసోవరాన్ ౧౦౧. శాపేననాగకన్యానాం కపిరూపేణకర్శితాః, పాహ్యస్మాన్కృపయాదేవ పూర్వరూపం దిశాధునా ౧౦౨. ఇతిదీనవచశ్శ్రుత్వా తాసామీశ స్తదాబ్రవీత్, త్రేతాయుగేదాశరథిర్జనిష్యత్యసురాంతకః ౧౦౩. సాహాయ్యార్థంతస్యదేవాః సర్వే వానరజన్మని, యుష్మద్గర్భేజనిష్యంతి తదాముక్తాభవిష్యథ ౧౦౪. ఇత్యుక్తాఃశంకరేణాథ కాలవీక్షణ తత్పరాః, చక్రిగేప్సరసోవాసం కిష్కింధాయాం శివార్చకాః ౧౦౫ *ఋషయః* కిమకుర్వన్మహానాగా స్తద్వదాద్యసవిస్తరం, *క్షేత్రపాలః* నాగానాందుస్తరంఘోరం తపోదృష్ట్వామహేశ్వరః ౧౦౬. ఆవిరాసీ ద్ధరస్తేషాం పురతఃకరుణాకరః, పార్వత్యాసహితశ్శ్రీమా న్వృషభోపరి సంస్థితః ౧౦౭. జటామండలమధ్యస్థ గంగేందుకృత భూషణః, తానబ్రవీన్మహానాగాంస్తపసానిశ్చలాన్ శివః ౧౦౮. భోభోనాగాఃప్రసన్నోస్మి తపసానిశ్చలేనవః, దాస్యామిదుర్లభంలోకే

వృణుధ్వం వరముత్తమం ౧౦౯. ఇతిదివ్యవచశ్శ్రుత్వా విరూపాక్షస్య పన్నగాః,
తపసోవిరతాదృష్ట్వా పురస్థం పరమేశ్వరం ౧౧౦. ఉమాలింగితవామాంగం వృష
భోపరిసంస్థితం, కోటిసూర్యప్రతీకాశం కోటిచంద్ర సుశీతలం ౧౧౧. దండవత్ప్రతి
తాభూమౌ భక్తినిర్భరమానసాః, చక్రిరేస్తోత్రమమలం విరూపాక్షస్యపన్నగాః
౧౧౨ *నాగాః* జయశంకరసర్వేశ జయభక్తార్తిభంజన, జయానంతగుణైశ్వర్య
విరూపాక్ష నమోస్తుతే ౧౧౩. త్వాంస్తోతుమిహాకః శక్త స్త్రయీయావాచా మగో
చరం, తథాపిప్రేరితాభక్త్యా మతిరాసీన్నుతౌతవ ౧౧౪. నమామస్తవపాదాబ్జం
భవభీతినివారకం, భక్తాభీష్టప్రదం నిత్యంశాశ్వతం శివమచ్యుతం ౧౧౫. వేదాంత
వేద్య మమలంవిష్ణునేత్రాబ్జ పూజితం, అప్రతిద్వంద్వ మద్వంద్వమిందిరాభావితం
శుభం ౧౧౬. సత్యంశుద్ధంపరం బ్రహ్మపురుషం కృష్ణపింగలం, ఊర్ధ్వరేతో విరూ
పాక్షం భావయామః సదాహృది ౧౧౭. నిర్మలంనిష్కలంశాంతం నిరవద్యం నిరం
జనం, అప్రమేయమనాద్యంతం సచ్చిదానంద మవ్యయం ౧౧౮. విశ్వపాదంవిశ్వ
బాహుం విశ్వాక్షం విశ్వశంభువం, విశ్వతఃపరమంనిత్యం విశ్వస్యేశ మనామయం
౧౧౯. భావయామోనమామోఽద్య పూజయామస్సదాశివం, మాతృశాపవశా
దస్మా న్పక్షిరాడ్బక్షయత్యహో ౧౨౦. తద్భయార్తాఃప్రపన్నాఃస్మః శరణంత్వాం
మహేశ్వర, పాహినఃపరమోదార పక్షిబాధాంనివారయ ౧౨౧. ఇతినాగనుతిం
శ్రుత్వా శివఃప్రాహప్రసన్నధీః, * శివః * వాసుకిప్రముఖా యూయమధర్మా ద్భీత
మానసాః ౧౨౨. సత్యేప్రతిష్ఠితాస్తస్మా న్మమభక్తా నసంశయః, వాసుకిఃతక్షకః
శంఖః కర్కోటో గులికస్తథా ౧౨౩. ఏలాపత్రోమహాశూక స్తథైరావతసంజ్ఞకః,
పద్మోమహాపద్మసంజ్ఞః యూయమానందనిర్భరాః ౧౨౪. మమభూషణతాం
ప్రాప్యమయితిష్ఠత నిర్భయం, యుష్మాకందశసంఖ్యానాం పక్షిబాధా నవిద్యతే
౧౨౫. యేషాంనాస్తిహిమద్భక్తి స్తార్క్ష్యస్తానేవబాధతే, ఇత్థంతేషాంవరందత్త్వా దధా
రాంగేభుజంగమాన్ ౧౨౬. తదాదేవా స్సమాయాతా స్సర్పభూషణమీక్షితుం,
దృష్ట్వానందాబ్ధిమగ్నాస్తే బభూవుర్నాగభూషణం ౧౨౭. తత్రైవవసతించక్రుః సదా
తన్నాగబంధవః, శివపూజారతాఃసర్వే గతాండజభయాహయః ౧౨౮. తస్మాది
దంనాగతీర్థ మితిఖ్యాత మభూద్భువి, విషదోషహరంపుణ్యం సద్యఃకైవల్యదాయకం
౧౨౯. వయంస్నాత్వా త్రగచ్ఛామో యాత్రార్థ మృషిపుంగవాః, * సూతః *
క్షేత్రపాలవచనా దృషిపుంగవా స్తీర్థతోయమవగాహ్య సుభావితాః, నేత్రకౌతు
కవనాని విలోక్యతే క్షేత్రదర్శనధియా పురతోయయుః ౧౩౦. *

ఇతిశ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే నాగతీర్థ
మహిమానువర్ణనంనామ షష్టితమోఽధ్యాయః. ౬౦.

* సూతః * సస్తర్షయశ్శ్వభాః క్షేత్రపాల యుక్తామహీధరం, మాల్యవంతం సమాసాద్య దృష్ట్వాతత్రత్యవైభవం ౧. ఆశ్చర్యేణయుతాః క్షేత్రపాలంపప్రచ్ఛురాదరాత్, * ఋషయః * క్షేత్రపాలమహాప్రాజ్ఞ రాజతేఽయంమహాగిరిః ౨. భక్తిర్హ్రిదర్శనా దస్యజాయతేఽస్మాసు సాత్త్వికీ, కింనామాస్యకథాం బ్రూహి గిరేశ్చిత్తాపహారిణీం ౩. * క్షేత్రపాలః * శ్రీవిరూపాక్షపాదాబ్జం స్మృత్వావక్ష్యామి సాంప్రతం, మాల్యవద్గిరిమాహాత్మ్యం సుఖదంశృణుతాదరాత్ ౪. మాలాకారీపురాకశ్చిన్మాల్యవానితి కేరళే, జయసింహమహీపాల పురేవాసం చకారసః ౫. నిత్యంపార్థివపూజార్థం కృత్వాకుసుమమాలికాః, సంతోషార్థంమహీభర్తు ర్దిశతిస్మ సుఖాశయః ౬. ఇత్థంబహుతిథే కాలేగతే పార్థివసత్తమః, ఏకదాసుమమాలాయాం వాలమేకం నిరీక్ష్యసః ౭. రుషాపరిచరానూచే ప్రమాదోయం విభాతివః, పూజాకుసుమమాలాయాం కేశంపశ్యత దుర్భగాః ౮. ఇతిరాజ్ఞోవచశ్శ్రుత్వా భీతాస్తే పరిచారకాః, రాజానంప్రణిపత్యోచు ర్వ్యక్త్వా మధురవాదినః ౯. నజానీమోవయంరాజన్ మాల్యవత్కృతసాహసం, నిర్మాల్యమివనోభాతి దోషిత్కేశమిదంప్రభో ౧౦. ఇతితద్వచసారుష్టో మాల్యవంతం నృపస్తదా, భటైరాస్తయసంతర్జ్య జగాదపరుషాక్షరం ౧౧. కిమరేవిపరీతాతే బుద్ధిరద్య దురాశయ, దోషిన్నిర్మాల్య మానీయ పూజార్థ మదిశఃఖల ౧౨. దోషీత్వంగచ్ఛకుత్రాపి దేశేమాతిష్ఠ మామకే, ఇతివాదినిరాజేంద్రే మాల్యవానబ్రవీద్భియా ౧౩. తిలమాత్రంనపశ్యామి దోషంమయినరాధిప, తథాపిమేఽపవాదో ద్యప్రాప్తః పాపకర్మణా ౧౪. అనుజ్ఞాందేహిరాజేంద్ర తవరాజ్యాద్వ్రజామ్యహం, ఇత్యుక్త్వానిర్జగామాసౌ మాల్యవానటవీంప్రతి ౧౫. దత్త్వాద్విజేభ్యః సర్వస్వం శివార్పణధియామలః, విరక్తః సంచచారాసౌ గిరికాననభూమిషు ౧౬. తత్రర్షివచనాచ్ఛీఘ్రం పంపాక్షేత్రమగాన్ముదా, స్థిత్వాస్మిన్భూధరేనిత్యం శివపూజార్థ మాదరాత్ ౧౭. ఋషిభ్యః ప్రదదౌ బిల్వ తులసీసుమమాలికాః, స్వధర్మేణసమారాధ్య తోషయామి మహేశ్వరం ౧౮. సాధుసంతోషఏవాత్ర శివానుగ్రహకారణం, ఇతినిశ్చిత్యమనసా సాధుసేవారతోభవత్ ౧౯. గతేకతిపయేకాలే తత్సేవాతుష్టమానసాః, ఋషయస్తంసమాలోక్య జగదుః ప్రీతిపూర్వకం ౨౦. భక్తోసిప్రియకారీత్వం సాధుసేవారతః సదా, అతః పంచాక్షరీమంత్ర ముపదేక్ష్యామహేతవ ౨౧. భక్త్యాజపిత్వాతన్మంత్రం ముక్తోభవ పునర్భవాత్, ఇత్యుదీర్యమనుంతస్మై మునయః శంసితవ్రతాః ౨౨. ఉపాదిశన్స్వభక్తాయ విరక్తాయచధీమతే, ఉపదిష్టోథతైశ్చక్రే మాల్యవాంస్తపఉత్తమం ౨౩. ఫలాహారీక్వచిత్కాలే క్వచిత్పర్ణాశనోఽభవత్, జలమాత్రం

క్వచిత్కాలే పీత్వామానీ జితేంద్రియః ౨౪. క్వచిన్నిరశనో భూత్వా తతాప పరమం తపః, హృత్పుండరీకమధ్యస్థం ధ్యాత్వా శివమనామయం ౨౫. ఊర్ధ్వబాహుర్నిరాలంబః స్థాణువన్నిశ్చలః స్థితః, ఏవం శతసమాయాతా స్తదా తుష్టో మహేశ్వరః ౨౬. ప్రత్యక్షః సమభూత్తస్మై విరూపాక్షో దయానిధిః, విరూపాక్షం తదా దృష్ట్వా సమాధివిరతో మునిః ౨౭. పతిత్వా పాదయోస్తస్య ముహూర్తం పునరుత్థితః, శ్రీవిరూపాక్షపాదాబ్జ మధుపో మాల్యవాంస్తదా ౨౮. విస్మృత్యాత్మానమానందా న్ననర్తోన్మత్తవన్మునిః, ఆనందాశ్రూణి ముంచ న్స్వభక్త్యుత్కంఠిత మానసః ౨౯. పునశ్చిత్తం సమాధాయ స్తోతుం సముపచక్రమే, పరాత్పరం పావనమిందుశేఖరం పినాకినం పాపవిమోచనం నృణాం ౩౦. పితామహాది స్తుతపాదపంకజం పంపామనోనాథమహం సదా భజే, కపాలమాలాధర మాదిపూరుషం కృపాకరం కాలహరం కపర్దినం ౩౧. అపారసంసారసముద్రతారకం నమామి పంపాపతిమీశ్వరం సదా, ఇతి స్తుతో మాల్యవతా మహేశ్వరో నితాంతభక్త్యా పరితుష్టమానసః ౩౨. పితేవ పుత్రం కృపయాబ్రవీదిదం సుతాఽద్య పూర్ణం తవ దుశ్చరం తపః, వృణీష్వ తేఽభీష్టమహం దిశేఽధునా వరం సురాణామపి దుర్లభం మునే ౩౩. సురాధిపత్యం పరమేష్ఠిసంపదం బ్రహ్మర్షివర్యోసి తపఃప్రభావతః, ఇత్థం విరూపాక్షవచాంసి మాల్యవాన్ శ్రుత్వాతిసంతుష్టమనా స్తదాబ్రవీత్ ౩౪. మిథ్యాభిలాషేణ న మే ప్రయోజనం సత్యే మనో మేస్తు సదా మతే త్వయి, త్వయ్యుస్థితే హృత్కమలే మమాధునా కిమబ్జయోనిః సమతాం వ్రజేత్పునః ౩౫. శిలాతలం తల్ప మరణ్యమాలయః ఫలం సుభోజ్యం జలమస్తు మే సుధా, ఇతి మాల్యవతో వచో నిశమ్య శ్రుతిసౌఖ్యం పునరాహ తం మహేశః ౩౬. మతిమంస్త్వమిహైవ భక్తియోగా దతిమృత్యుర్భవ తాపసైః సుపూజ్యః, అయమద్రివరో భవే న్నృలోకే తవనామ్నా ప్రథితః సురాలిసేవ్యః ౩౭. అహమప్యనుకంపయాత్ర నిత్యం త్వయి తిష్ఠామి సదార్చితః ప్రసన్నః, ఇత్థం లబ్ధవరో ధీమాన్ సత్యవ్రతపరాయణః ౩౮. నిత్యం స్వనామ్నా విఖ్యాతే స్థిత్వాస్మి న్భూధరోత్తమే, శ్రీశంకరార్చనరతో బభూవానంద నిర్భరః ౩౯. త్రేతాయుగే దాశరథిర్లక్ష్మణేన సమన్వితః, సీతయా సహ తాతాజ్ఞావశా దాగత్య కాననం ౪౦. పంచవట్యాముపాసాథ రావణో రాక్షసేశ్వరః, మాయయా వంచయిత్వా తం చోరయామాస మైథిలీం ౪౧. సీతామదృష్ట్వా శోకార్తః కోసలేంద్రో వనాద్వనం, మార్గమాణో జగామాసౌ కిష్కింధానగరాంతికం ౪౨. హనూమద్వచనాత్సఖ్యం సుగ్రీవేణ చకార సః, వాలిసుగ్రీవయోః సంఖ్యే వాలినం సుదురాసదం ౪౩. శరణైకేన హత్వా తం సుగ్రీవం రాజ్యనాయకం, కృత్వా త్ర భూధరే రామో వర్షాకాలమనీనయత్ ౪౪. ఏకదా లక్ష్మణం ప్రాహ సీతావిరహవిక్లవః,

శృణులక్ష్మణమద్వాక్యం మమానుజహితంతవ ౪౫. మయితేస్నేహమధికం పశ్య
న్నపి కరోమికిం, నిరుపాయాదిదంవచ్మి సీతావిరహకాతరః ౪౬. మదర్థంత్వంమహా
రణ్యేకుతోదుఃఖ మవాప్స్యసి, గచ్ఛాయోధ్యాపురంతాత సర్వసంప త్సమృద్ధి
మత్ ౪౭. సుఖీభూయాఃచిరంరాజ్యే భరతాదిభిరన్వితః, తత్రాపిస్మరమాంనిత్యం
తవప్రేమాస్పదం సదా ౪౮. సీతావిరహదావాగ్ని ర్మాందహ త్యతిదారుణః,
నసహేయ మసూన్త్యక్ష్యామ్యద్య ప్రాయోపవేశతః ౪౯. అయోధ్యాంపునరా
గత్య నపశ్యామిజనానహం, ఇత్యుక్త్వాశ్రుముఖం దీనంపశ్యంతం లక్ష్మణంతదా
౫౦. గుహామావిశదార్తః సరామ స్తూష్ణీమధోముఖః, లక్ష్మణస్తద్వచఃశ్రుత్వా
వజ్రాహతఇవద్రుమః ౫౧. పపాతమూర్ఛితోభూమౌ పునరుత్థాయ దుఃఖితః,
చింతయామాసబహుధా గుహాద్వారి మహామతిః ౫౨. గచ్ఛేతిమాముపాచా
హో త్యక్త్వావాంత్సల్య మగ్రజః, కింకరోమిక్వగచ్ఛామి త్యక్త్వారామం మమా
గ్రజం ౫౩. ప్రాణాత్ప్రియతరం హిత్వాజీవితేనాపి కింమమ, సీతావిరహసంతప్త
ఇతి మామబ్రవీద్వరః ౫౪. క్వగతావామహాభాగా సీతాపతిసుఖా స్పదా, సీతా
వాభక్షితా కింవా కేనచి ద్రక్షసాసతీ ౫౫. సీతావిరహితంరామం బంధుహీనం
వనేచరం, కథంపశ్యామినేత్రాభ్యా మనాప్తంకరుణాందశాం ౫౬ ఆత్మానమహమ
ప్యాశు త్యక్త్వా ప్రాయోపవేశతః, రామపాదాంబుజంప్రాప్య మోదయామి సదా
మలం ౫౭ ఇతిచింతాతురేదీనేంలక్ష్మణే తాపసోత్తమః, మాల్యవా నాజగా
మాత్ర రామదర్శనకాంక్షయా ౫౮. చింతాతురంగుహాద్వారి స్థితంలక్ష్మణ మీ
క్ష్యసః, విస్మయావిష్టహృదయో రామానుజమపృచ్ఛత ౫౯. కింలక్ష్మణ మహా
బాహో దుఃఖార్త ఇవ లక్ష్యసే, కుతశ్చింతాధునాస్త్యంగ రామసేవారతస్య తే ౬౦.
* లక్ష్మణః * తాపసోత్తమ మచ్చింతాబీజం శృణువదామితే, సూర్యవంశమణిః
శ్రీమాన్వరః సద్గుణవారిధిః ౬౧. మమాగ్రజోఽపి దుఃఖాబ్ధౌమగ్నఃకింకరవాణ్య
హం, సీతావిరహసంతప్తః ప్రవివేశగుహామిమాం ౬౨. భార్యావిరహితందీనం
బంధుహీనంవనేచరం, దుఃఖితంరామమాలోక్య జీవితుంనోత్సహేమునే ౬౩. సర్వ
సంపత్సమృద్ధస్య సింహాసనగతస్యచ, సీతయాసహితస్యార్య కదాపశ్యేయ మాన
నం ౬౪. ఇత్యుక్త్వాలక్ష్మణోశ్రూణి ముంచంస్తూష్ణీ మభూత్తదా, తచ్ఛ్రుత్వామా
ల్యవా న్ప్రాహలక్ష్మణం శుభలక్షణం ౬౫. * మాల్యవాన్ * శృణులక్ష్మణ
మద్వాక్యంసర్వేశ్వర మనామయం, విరూపాక్షంసముద్దిశ్య తపఃకురుమహామతే
౬౬. ఇత్యుక్త్వోపదిదేశాస్మై విరూపాక్షమహామనుం, తత్రైవలక్ష్మణస్తీవ్రం తపశ్చ
క్రే[illegible]శంకరం ౬౭. తతోరామంసమాసాద్య మాల్యవాన్వీక్ష్యదుఃఖితం, గుహా

వాసం మహాచింతాసింధు మగ్నమవోచత ౬౮. రామరామమహాబాహో జగ
దార్తినివారక, త్వందుఃఖితఇతీదంమే చిత్రంభాతి సురార్చిత ౬౯. మహాశోకంకురు
కల్యాణ మనఃస్థైర్యం వహప్రభో, *రామః* కింకరోమి మునేసీతాం వినాఽలంజీవి
తేనమే ౭౦. నసహేవిరహంతస్యాః క్వవామమసుఖం భవేత్, నగచ్ఛేయ మతో
రాజ్యం బంధుదర్శనతోప్యలం ౭౧. గుహాయామేవతిష్ఠామి కృత్వాప్రాయోపవేశ
నం, ఏవంవదంతంశ్రీరామం సంమాన్యమునిరబ్రవీత్ ౭౨. రామరామమహాబా
హో జానేత్వాం పరమేశ్వరం, మాయాజాలవినిర్ముక్తం సచ్చిదానందవిగ్రహం
౭౩. పురాణపురుషం సాక్షాన్నారాయణ మనామయం, నిత్యానపాయినీ శక్తిస్త
వోర్వీతనయా మతా ౭౪. యువాంప్రధానపురుషౌ జగద్ధేతూజగన్మయౌ, భూభా
రహరణార్థాయ కుర్వాథేనృవిడంబనాం ౭౫. తథాపి లౌకికాచారమనుసృత్య వదా
మ్యహం, విరూపాక్షంసమారాధ్య తీర్త్వాఽఽపత్సింధు మావిలం ౭౬. సీతాం
ప్రాప్యసుఖేనైవ గంతాసి నిజపత్తనం, ఇత్యుక్త్వోపాదిశన్మంత్రం రామాయచతు
రక్షరం ౭౭. భక్త్యాజజాపతన్మంత్రం పావనం రఘుసత్తమః, తేనతుష్టోవిరూపాక్షః
ప్రత్యక్షోభూదుమాయుతః ౭౮. కోటిసూర్యప్రతీకాశం శివందృష్ట్వా రఘూద్వ
హః, భక్త్యాపులకితాంగస్స న్ప్రణనామ సదండవత్ ౭౯. తదారామంసమా
లింగ్య ముదాప్రాహ మహేశ్వరః, రామజానామితేసర్వం భావమాశరహారిణః
౮౦ సీతానిమిత్తమసురాన్హత్వా దశముఖాదికాన్, తయాసహాముదాఽఽయో
ధ్యాం ప్రాప్యరాజ్య మకంటకం ౮౧. భర్తాసి పంక్తి(రుద్ర) సాహస్ర వర్షపర్యంత
మాదరాత్, ఇత్యుక్త్వారామమీశాన స్తేనసంపూజితోముదా ౮౨. అత్రైవాస్తి
ప్రసన్నాఖ్యోభక్తాభీష్టప్రదాయకః, * ఋషయః * లబ్ధ్వామాల్యవతోమంత్రం కించ
కారాఽథలక్ష్మణః ౮౩. వదవిస్తరశోవిద్వన్ శ్రోతుంకౌతూహలంహినః, *క్షేత్రపాలః*
అత్రైవలక్ష్మణస్తీవ్రం తపశ్చక్రేఽథశంకరం ౮౪. నిత్యంతీర్థోదకస్నాయీ నిరాహా
రోజితేంద్రియః, తపశ్చక్రేవిరూపాక్షం సర్వదాహృదిభావయన్ ౮౫. తేనతుష్టో
మహాదేవః ప్రత్యక్షోఽభూత్సుఖప్రదః, స్వయంరామోబభూవాథ భవానీ జనకా
త్మజా ౮౬. స్కందోలక్ష్మణరూపోభూ ద్భరతోభూద్గణాధిపః, వీరభద్రశ్చశత్రు
ఘ్నోఽయోధ్యాసీన్మాల్యవదిగ్రిః ౮౭. చండీశాద్యాదండధరాః ప్రమథాఃపరిచా
రకాః, సనకాదియుతఃశంభుః సింహాసనమధిష్ఠితః ౮౮. ఆవిరాసీద్విరూపాక్షః సర్వ
సంపత్సమృద్ధిమాన్, సమాధివిరతోభూత్వా దృష్ట్వాతాన్లక్ష్మణస్తదా ౮౯.
విస్మృత్యాత్మాన ముష్మత్తవదాసీనః క్షణంవిభుః, అథాశ్చర్యయుతఃస్వాంతే తర్క
యామాస లక్ష్మణః ౯౦. ఇయంనూనమయోధ్యాసా రామఃసీతాసమన్వితః,

భ్రాతృభిఃసహితఃశ్రీమా నాసనేహివిరాజతే ౯౧. కిమాశ్చర్యమిదంరామః సీతా విరహకాతరః, మాల్యవద్గిరిమాసాద్య మామాజ్ఞాప్య విశద్గుహాం ౯౨. సదాశివం సముద్దిశ్య తపశ్చక్రే సుదుస్తరం, ఏతావత్కాలపర్యంత మావామత్రైవ రేస్థితౌ ౯౩. స్వప్నో వామేమనోభ్రాంతిః కథంవేద్మి స్థితింనిజాం, తత్సత్యమేతత్సత్యంవా భ్రాంతో హంశైవమాయయా ౯౪. కృతార్థోహ మయోధ్యాయాం సింహాసనగతంవిభుం, సీతయాసహితం రామమపశ్యం భ్రాతృభిర్వృతం ౯౫. ఇత్యుక్త్వాదండవద్భూమౌ సాష్టాంగంప్రణనామసః, హృదిస్మరన్విరూపాక్షం భక్త్యావిశ్వే మా సః ౯౬. విరూ పాక్షస్తముత్థాప్య పరిష్వజ్యభుజైస్తదా, సిషించానందజైర్బాష్పై ర్ద్విభాషేలక్ష్మణం శివః ౯౭. భ్రాతృభక్తం నపశ్యామి త్వత్సమంవత్సవిష్టపే, త్వద్భక్తిమచలాం వీక్ష్య తుష్ట్యర్థం తవలక్ష్మణ ౯౮. సీతాకృత్యాఽఽర్యయా యుక్తో రామరూపమధారయం, అనేనతవసంకల్పసిద్ధి ర్భ్యాయాన్న సంశయః ౯౯. మయిరామే భిదానాస్తి భేదకృ న్నరకంవ్రజేత్, సురైఃసంప్రార్థితో విష్ణుర్భూభారహరణాయచ ౧౦౦. దశాననవ ధార్థాయ దేవానాం హితకామ్యయా, అవతారంచకారాసౌ రామరూపేణ మాధవః ౧౦౧. సీతానిమిత్తమసురా న్హత్వాదశముఖాదికాన్, యాతాఽయోధ్యాం ముదా రామః సీతాలక్ష్మణసంయుతః ౧౦౨. అవతారానుసారేణకురుతే నృవిడంబనాం, తత్రమోహంమాభజస్వ మాయాయాఃపరతోస్తిసః ౧౦౩. *క్షేత్రపాలః* ఇతి తద్వచనంశ్రుత్వా లక్ష్మణఃప్రాహ భక్తితః, అత్రానేనైవరూపేణ స్థిరోభవ సురా ర్చిత ౧౦౪. రామరూపిణమీశంత్వాం పూజయామి దివానిశం, భ్రాతృభిఃసహితం సీతారూపిణ్యాశివయాసహ ౧౦౫. తచ్ఛ్రుత్వా భక్తిసంయుక్తం లక్ష్మణస్యవచః శివః, అత్రైవవసతించక్రే పరివార సమన్వితః ౧౦౬. యస్మిన్సరోవరేస్నాత్వా తపశ్చక్రే రఘూత్తమః, రామతీర్థమితిప్రాజ్ఞా స్తద్వదంతిహిభక్తితః ౧౦౭. యత్ర స్నాత్వా లక్ష్మణోపి తతాప పరమంతపః, తన్నామ్నాప్రథితంతీర్థ మాసీల్లోకేఽతి పావనం ౧౦౮. స్నాత్వాఽఽవయో ర్నరోయాతిపరం కైలాసమందిరం ౧౦౯. *సూతః* ఇదమమలచరిత్రం మాల్యవద్భూధరస్య ప్రథితమమరసంఘైః పూజితంసాధు బృందైః, శివమహిమసుభావ్యం సమ్యగాకర్ణ్యధీరాః పరమసుఖమనంతం ప్రాప్యమో దంతుసంతః ౧౧౦.

* * *

ఇతిశ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే మాల్యవద్గిరి మహిమానువర్ణనావసరే శ్రీవిరూపాక్షస్య రామపంచాయతనరూపేణా విర్భావకథనం నామైకషష్టితమోఽధ్యాయః. ౬౧.

* సూతః * సప్తర్షయస్తదాక్షేత్రపాలయుక్తాదిదృక్షవః, ప్రాప్యబ్రహ్మశిలాతీర్థం కౌతుకాదిత్థమబ్రువన్ ౧. క్షేత్రపాలమహాప్రాజ్ఞ వదతీర్థస్యవైభవం, త్వైవాఖ్యానసుధాపానే తృప్తిర్నో నహిజాయతే ౨. * క్షేత్రపాలః * పితామహస్తపశ్చక్రే సదాశివ మనామయం, సృష్టిశక్తిమవాప్యాసౌ తత్ప్రసాదాన్మహాద్యుతిః ౩. ఏకదాఽఽవిరభూత్తస్య ధ్యాయతోముఖతః శుభా, శుద్ధస్ఫటికసంకాశా శరచ్చంద్రనిభాననా ౪. సౌందర్యనిధిరంభోజ నేత్రాచంపకనాసికా, తాంసర్వసుందరీం దృష్ట్వా ముమోహకమలాసనః ౫. అహోరూపమహోభాగ్య మహోదేహద్యుతిర్వరా, ఆశ్చర్యంజనయత్యస్యాః స్సౌందర్యంమమమానసే ౬. కథంచిదేనాంరమయామి సుందరీంసుతామపిత్యక్త్వభయోరహస్యహం, అథామరాఃసాధువరాః నిరీక్ష్యమాంనిందంతువదంతు హాసంతువాపునః ౭. ఇత్థంవిచింత్యాంబుజయోనిరాశుతాం రేమేసుతాం మన్మథబాధితస్తదా, రతింసుతాయామతనోత్పితామహో వృథామతిర్జాతఇతీరితంపరైః ౮. లోకేష్వకీర్తిఃప్రథితాపితామహః శోకేనసంతప్తమనా వ్యచింతయత్, కృతోఽస్మియల్లోకవిగర్హితం ఖలం నకోపిమామర్చయతీహ నిందితం, ౯. ఇత్థంవిధాతా బహుచింతయాన్వితః సంత్యజ్యసృష్ట్యాదికమార్తమానసః, ఏకాంతమాస్థాయ మునివ్రతో హ్రియాస్థితః సదానమ్రశిరాస్సుదుఃఖితః ౧౦. విజ్ఞాయతద్విష్ణురగాత్పితామహం అజ్ఞావినమ్రాస్యమువాచ మాధవః, కింతేవదాబ్జాసన దుఃఖకారణం శ్రాంతోఽసి సృష్టేర్జగతాం కుతోధునా ౧౧. ఇత్థంవదంతం మధుసూదనంహ్రియా పితామహఃప్రాహకృతాపరాధః, మమాపరాధం కిమువచ్మి సాంప్రతంరమాధవాత్మాన మపిత్యజామికిం ౧౨. సుతాసురూపంచ నిరీక్ష్య మోహాదకార్షమస్యాం సురతంవిగర్హితం, నిందంతితన్మామమరాశ్చ పాపినంతన్నిష్కృపాయం వదమేద్యమాధవ ౧౩. ఇతిపద్మభువోవచో నిశమ్యశ్రుతతేజాఃపునరచ్యుతోజగాద, మతిమంస్తవపాపమోచనం యద్ద్రుతమిహాశో విదధాతిదీనబంధుః ౧౪. గచ్ఛపంపాపతేఃక్షేత్రం పవిత్రంపుణ్యవర్ధనం, తపశ్చరవిరూపాక్షం తత్రభక్తిసమన్వితః ౧౫. తేనతుష్టోమహాదేవ స్తవాభీష్టం దదాతిహి, ఇత్యుక్తః కేశవేనాసౌ జగామక్షేత్రనాయకం ౧౬. ఏతత్తీర్థసమీపేతు కల్పయిత్వాశ్రమం శుభం, స్నాత్వా త్రికాలంతీర్థేస్మిన్ తపశ్చక్రే సుదుశ్చరం ౧౭. హృదంబుజేముదాధ్యాయన్ చిదానంద ముమాధవం, పూజయామాసమనసా మహాధ్యానపరాయణః ౧౮. తపసాతస్యతుష్టాత్మా ప్రసన్నః పరమేశ్వరః, ప్రత్యక్షఃసమభూత్తస్య పురతో దివ్యదర్శనః ౧౯. * విరూపాక్షః * పరమేష్ఠిన్మహాప్రాజ్ఞ వరంవరయకాంక్షితం, తపసాతవతుష్టోస్మి వృథాదైన్యంకుతోధునా ౨౦. అపితేకుశలం బ్రహ్మన్ కిన్నుసర్గేప్రవర్తసే,

అపిత్వాంపూజయిష్యంతి సర్వలోకే సురాసురాః ౨౧. ఇతిపంపాపతేర్వాచంస
మాకర్ణ్యాంబుజాసనః, సాష్టాంగంప్రణిపత్యాహ శివపాదాంబుజద్వయే ౨౨.
* బ్రహ్మ * కైలాసవాసదేవేశ కలానిధివిభూషణ, కింవదామిచరిత్రంమే దుర్వృ
త్తస్య దయాఘన ౨౩. మమాస్యాన్నిర్గతాంకన్యాం రూపలావణ్యశోభితాం,
దృష్ట్వాకామవినష్టాత్మా రతింతస్యాంచకారయత్ ౨౪. సుతాసంగతమాలోక్య
మాంనిందంతి మహాజనాః, సృష్టావినష్టధీ రస్మిధర్మభ్రష్టోస్మి శంకర ౨౫. మహా
పాతకమగ్నంమా ముద్ధరాఽంధక సూదన, ఇతితస్యవచఃశ్రుత్వా విరూపాక్షోబ్రవీది
దం ౨౬. * దేవః * మావిషాదముపైహిత్వం మమమాయైవ కేవలం, నసు
తాతవకల్యాణీ వాణీ వదనమందిరా ౨౭. ఇమాంతవసుతాంమత్వా మావిషాద
మగా విధే, సృష్ట్యాదౌతవచిత్తేహం భారతీం ధ్యానమాస్థితాం ౨౮. తస్మీమకర
వంతేఽద్య వదనాన్నిర్గతా భవత్, మదాజ్ఞయాపరాశక్తి ర్లోకానుగ్రహకారిణీ
౨౯. చతుర్ముఖైస్త్వా యమానా శబ్దారూపాబభూవసా, అనయైవభవచ్ఛక్తి
రనయాజ్ఞానవాన్భవాన్ ౩౦. సరస్వతీచసావిత్రీ గాయత్రీతిత్రిధామతా, తయైవశ
బ్దతేవిశ్వం జ్ఞానశక్త్యా మమాజ్ఞయా ౩౧. సందేహంత్యజపుత్రీతి మాస్తుశోకస్తవా
నఘ, నాస్తిపాపంత్వయీదానీం లోకమాన్యోభవామల ౩౨. ఇతిబ్రువాణమీ
శానం నత్వాప్రాహపితామహః, దేవమామపరాధీతి నిందంతి సకలామరాః ౩౩.
తానాజ్ఞాపయనిష్పాపో విధాతేతిసదాశివ, ఇత్థంబ్రహ్మవచఃశ్రుత్వా విరూపాక్షో
దయానిధిః ౩౪. దేవానాహూయశక్రాదీనువాచపరమాదరాత్, పురుహూతము
ఖాఃసర్వే శృణుధ్వం భాషితంమమ ౩౫. నిష్కల్మషోయమంభోజ సంభవఃశాస
నాన్మమ, నసుతాభారతీశక్తి రాద్యాసర్గ విధాయినీ ౩౬. మమాజ్ఞయైవలోకేశ
ముఖాత్సా నిరగాద్వరా, తయైవయుక్తోబహుధా సృజతీదం జగద్విధిః ౩౭. తస్మా
త్పితామహం యూయంభజధ్వ మమలంసదా, ఇత్యాజ్ఞప్తాఃసురాఃసర్వే శంకరేణ
మహాత్మనా ౩౮. పూజయామాసురంభోజ సంభవంభారతీయుతం, బ్రహ్మాపిశివమా
రాధ్య భక్త్యాస్తుత్వా ముదాన్వితః ౩౯. తదాజ్ఞయాయయౌ సత్యలోకం వాణీస
మన్వితః, తీర్థస్యాస్యతటేరమ్యే శిలాయామాస్థితోవిధిః ౪౦. తపఃకృత్వావిరూ
పాక్షప్రసాదంప్రాప దుర్లభం, తస్మాద్బ్రహ్మశిలాతీర్థ మితిఖ్యాతమభూదిదం ౪౧.
యఃస్నాతితీర్థవర్యేఽస్మిన్సయాతి పరమంపదం, ఇత్థంశ్రుత్వాక్షేత్రపాలవచస్సప్తర్ష
యోమలాః ౪౨. తత్రస్నాత్వాపురోగత్వా పితృతీర్థంప్రపేదిరే, సర్వపాపహరంపుం
సామారోగ్య కరమవ్యయం ౪౩. సదాదేవర్షిగంధర్వ యక్షకింనరసేవితం, తత్రాగ
త్వాక్షేత్రపాలః ప్రాహతాపసపుంగవాన్ ౪౪. శృణుధ్వంమునయోయూయం తీర్థ

వైభవముత్తమం, పితృతీర్థమిదంపుణ్యం సద్యోముక్తిప్రదాయకం ౪౫. పురాభూ
మిసురాశ్చక్రు స్తీర్థేఽస్మిన్పితృతర్పణం, తేనతత్పితరస్సర్వే కైవల్యంప్రాపురుత్తమం
౪౬. అత్రస్నాత్వాశౌనకాద్యా మునయోవీతకల్మషాః, వేదశాస్త్రపురాణానాం
రహస్యంవివిదుఃపురా ౪౭ సత్రాణిచక్రుస్తత్రైవ వేదోక్తవిధినామలాః, పితౄ
ణాంముక్తిసిద్ధ్యర్థం నిర్మమేతీర్థమీశ్వరః ౪౮. స్నాత్వాత్రముక్తిమాప్నోతి నరఃకిల్బి
షవర్జితః, ఇతితద్వచనంచోక్త్వా క్షేత్రపస్తీర్థవైభవం ౪౯. అహంపురాతపశ్చక్రే
తీర్థేస్నాత్వాత్రనిత్యశః, తేనపుణ్యప్రభావేన హ్యభవంక్షేత్రపాలకః ౫౦. మన్నా
మ్నాతీర్థరాజోఽయం రాజతేలోకవిశ్రుతః, అత్రస్నాత్వానరోయాతి సత్వరం పరమం
పదం ౫౧. ఇత్థంశ్రుత్వావచస్తస్య స్నాత్వాతస్మింస్తపోధనాః, వాసుకేస్తీర్థమాసాద్య
మాల్యవత్పశ్చిమేస్థితం ౫౨. పప్రచ్ఛుస్తేభవంతస్య క్షేత్రపాలంమహర్షయః,
* క్షేత్రపాలః * వాసుకేస్తీర్థమిత్యేతత్ ప్రవదంతిమనీషిణః ౫౩. అత్రస్నాత్వానర
స్తీవ్ర విషదోషా త్ప్రముచ్యతే, అస్యతీరేతపశ్చక్రే వాసుకిఃశంకరంప్రతి ౫౪.
విరూపాక్షవరేణాసౌసర్పరాజోఽభవద్వరః, * సూతః * తతో నలశిలాంప్రాప్య
క్షేత్రపఃప్రాహతాపసాన్, ఇదంనలశిలానామ తీర్థంపరమపావనం ౫౫. స్నానాదస్మిం
స్తీర్థరాజే శనిబాధానవిద్యతే, పురానలమహారాజో దమయంత్యాయుతోభృశం
౫౬. శనినాబాధితోఽరణ్యే సంచచారాతిదుఃఖితః, ఏకదానిశిసుప్తాయాం భార్యా
యాంవిధివంచితః ౫౭. త్యక్త్వాయయౌ మహారణ్యేచచారోన్మత్తవత్తతః, కర్కో
టకేనదష్టోఽసౌ విరూపోభూద్ధరాధిపః ౫౮. వనాద్వనంపరిభ్రమ్య పంపాక్షేత్రమగా
ద్వరం, తత్రవేదనిధేర్వాక్యా త్తీర్థేస్మిన్కృతమజ్జనః ౫౯. భక్త్యాశివంసమారాధ్య
తత్ప్రసాదాన్మహామతిః, శనిబాధావిముక్తస్స కోసలాధిపమభ్యయా ౬౦.
ఋతుపర్ణంసమాశ్రిత్య ప్రాప్తరాజ్యోఽభవన్నృపః, తస్మాన్నలశిలాతీర్థమితిలోకేషు
గీయతే ౬౧. స్నాత్వాత్రశనిబాధాయా ముక్తోభవతిమానవః, ఇత్యుక్త్వాక్షేత్రపా
లస్తైర్యుక్తః ప్రాపసరిత్తటం ౬౨. గుంజాసంగమనామానం ప్రవాహంప్రాప్యపా
వనం, ఋషిభ్యఃకథయామాస తస్యవృత్తంమనోహరం ౬౩. * క్షేత్రపాలః *
శలభోనామదైతేయః చండాసురతనూభవః, దేవ్యాకృతంచండవధం శ్రుత్వాక్రో
ధసమన్వితః ౬౪. తపస్తప్త్వాపద్మభవం తద్దత్తవరగర్వితః, అతిదేవాసురబలః
సర్వాలోకా నబాధయత్ ౬౫. అసంఖ్యశలభాకారః క్షేత్రాణ్యుపవనానిచ, ఆశ్ర
మాణిచరమ్యాణి నాశయామాసరాక్షసః ౬౬. సర్పవ్యాఘ్రవరాహాది రూపైర్లో
కానబాధయత్, తద్భయాత్తాఃసురా స్సర్వే మునయోదుఃఖకర్శితాః ౬౭. బ్రహ్మ

ణంశరణంజగ్ముః ప్రాహుఃపద్మభువంతదా, శలభాసురబాధాయా రక్షాస్మాన్కరుణానిధే ౬౮. విధేలోకశరణ్యోసి జహితందుష్టదానవం, * బ్రహ్మ * మద్దత్తవరగర్వేణ బాధతేలోకకంటకః ౬౯. సురాసురై రవధ్యత్వం లబ్ధ్వావర మనుత్తమం, దృష్ట్వాప్యాబాధతేలోకా నిరుపాయోస్మి నిర్జరాః ౭౦. తథాపివర్తతేతత్ర రహస్యం దైవచోదితం, పురుషైరేవమేమృత్యుర్మాభవత్విత్యయాచత ౭౧ నసస్మారవరంస్త్రీభిర్మరణంమాభవేదితి, తస్మాదస్యభవే న్మృత్యుర్యోషితాత్రనసంశయః ౭౨ యాస్యామ శ్శరణందేవీంవిశ్వరక్షావిధాయినీం, సైవాస్మాన్రక్షతీశానా హత్వాదైత్యమాహవే ౭౩. ఇత్యుక్త్వానిర్జరైస్సార్ధం పంపాక్షేత్రంజగామసః, తుంగభద్రాతటేరమ్యే దధ్యౌహైమవతీంశివాం ౭౪. ఆవిరాసీజ్జగన్మాతా దేవానాంపురతోంబికా, గుంజారక్తముఖీ దీప్తజ్వలనాక్షీ ధనుర్ధరా ౭౫. దృష్ట్వాతామమరాస్సర్వే సాష్టాంగంప్రణిపత్యచ, స్తుత్వాబహువిధైఃస్తోత్రై స్తాంప్రతీత్థంముదాబ్రువన్ ౭౬. శలభోనామదైత్యేంద్రః సర్వాన్పీడయతీహనః, జగన్మాతస్త్వమేవాద్య హత్వారాక్షసమాహవే ౭౭. పాహ్యస్మాన్కృపయాదేవి పరమానందదాయిని, ఇతినిర్జరవాణీం తాం సమాకర్ణ్య ముదాన్వితా ౭౮. జగాదవచనం ప్రేమ్ణా పశ్యంతీనిర్జరాన్శివా, మాభయం యాత గీర్వాణాహనిష్యామ్యసురం క్షణాత్ ౭౯. ఇత్యుక్త్వానిర్జరాన్దేవీలబ్ధం సముద్ధృతం, జఘాననిశితాస్త్రేణ రోషావేశాసురంరణే ౮౦. రణేమరణమ్యాపన్నః శరణంప్రాపసూర్యగం, తతఃప్రహృష్టా స్త్రిదశాభక్త్యా సంపూజ్యభైరవీం ౮౧. సాష్టాంగంప్రణిపత్యాథ జగ్ముస్సర్వేస్వమందిరం, అద్యాపివర్తతేదేవీ గుంజాసమముఖీశివా ౮౨. తస్మాద్గుంజాసంగమాఖ్యః ప్రవాహోయం విరాజతే, అత్రస్నాత్వానరోయాతి పరమానంద మైశ్వరం ౮౩ క్షేత్రపాలవచశ్శ్రుత్వా తత్రసప్తర్షయోఽమలాః, స్నాత్వాతత్పురతోఽగచ్ఛన్ ఖర్జూరీసంగమాభిదం ౮౪.

ఇతిశ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే వాసుకితీర్థ బ్రహ్మశిలా, నలశిలాతీర్థ, గుంజాసంగమప్రవాహావర్ణనం నామద్విషష్టితమోఽధ్యాయః. ౬౨.

---

* ఋషయః * క్షేత్రపాలమహాప్రాజ్ఞ తీర్థస్యాస్య కథాంశుభాం, వదవిస్తరశోవిద్వన్ శ్రద్ధాస్మాకంప్రజాయతే ౧. * క్షేత్రపాలః * మహిషోనామదుర్వృత్తో దైత్యోభూ ల్లోకకంటకః, తేనసంత్రాసితా దేవా విష్ణుబ్రహ్మముఖామరాః ౨. భవానీంప్రార్థయామాసు స్తద్వధార్థం మహర్షయః, తదామరాణాంతత్త్రిభ్య స్తేజాంసి స్ఫురితానిచ ౩. బహిర్నిర్గత్య మిలితాన్యేకత్రైవా భవంస్తదా, స్త్రీరూపమభవ

త్రిస్త్రోన్మశలక్ష్మీశ్చ శుభాననా ౪. ఆవిరాసీజ్జగన్మాతా సహస్రాయుధధారిణీ, మహి
షంహంతుముద్యుక్తా దేవప్రార్థనయాభవత్ ౫. తదాదేవా స్తుంగభద్రామారా
ధ్య సరిదంబు, ఖర్జూరంమేలయిత్వాత్ర మధు చక్రుస్తపోబలాత్ ౬. దదుర్దేవ్యై
ముదా దేవా మధుపానార్థ మాదరాత్, తత్పీత్వారక్తలోలాక్షీ బద్ధభ్రుకుటి భీకరా
౭. సింహనాదంవినాదోచ్చైః సింహారూఢాఽస్త్రధారిణీ, రణేమహిషదైత్యేంద్రం కా
లయామాస దుర్ధరం ౮. హృష్టాస్తదామరాస్సర్వే ప్రార్థయామాసురీశ్వరీం, జయ
దేవిజగద్వంద్యే జగదార్తినివారిణి ౯. దేవిత్వయావయందైత్య భయాత్సంరక్షి
తాశ్శివే, తవోత్సాహవివృద్ధ్యర్థ మస్మాభిఃకల్పితంమధు ౧౦ మేలయిత్వాత్రఖర్జూ
రం జలేనద్యా స్తపోబలాత్, ఖర్జూరీసంగమోనామ ప్రవాహోఽయంవిరాజతాం
౧౧. అత్రైవసంస్థితాలోకా నవ మాహిషమర్దని, ఇతిస్తుతామరై రత్రసంస్థితా విశ్వ
పాలినీ ౧౨. ఖర్జూరీసంగమేస్నాత్వా దేవీంసంపూజ్య నిర్జరాః, స్మరంతఃప్రయయు
ర్దేవీ మహిమానం త్రివిష్టపం ౧౩. ఇత్థంశ్రుత్వాక్షేత్రపాలవచః సప్తర్షిపుంగవాః,
స్నాత్వాత్రముదాజగ్ము రమరీసంగమంపరం ౧౪. క్షేత్రపాలోవదత్తేభ్య స్తీర్థమా
హాత్మ్య ముత్తమం, స్నాత్వామరీసంగమాఖ్యే తీర్థేస్మిన్భక్తిపూర్వకం ౧౫. జపే
త్పంచాక్షరీమంత్రం సర్వపాపైఃప్రముచ్యతే, సర్వశాస్త్రపురాణానాం సారరూపే
ణసంస్థితః ౧౬. అమరీసంగమోనామ తీర్థరాజోవిరాజతే, అమరీసంగమస్నానం శ్రీ
విరూపాక్షదర్శనం ౧౭. పంచాక్షరీజపఃపుంసాం వినాపుణ్యై ర్నలభ్యతే, మహాపాత
కసంఘాశ్చ హ్యుపపాతకరాశయః ౧౮. భస్మీభవంతితీర్థస్య దర్శనాదస్యతత్క్షణాత్,
అస్యేతిహాసంవక్ష్యామి శృణుధ్వం తాపసోత్తమాః ౧౯. గోదావరీతటేరమ్యే నిర్మ
లాఖ్యపురేద్విజః, కుమారాఖ్యోతిదుర్వృత్తో మత్తోద్విరదవత్సదా ౨౦. ధనలోభేన
వాణిజ్యనిరతోజాతిదూషకః, తస్యభార్యామరీనామ భృగువంశసముద్భవా ౨౧.
పతివ్రతా దానశీలాధర్మజ్ఞా నీతికోవిదా, నిర్వ్యాజంపూజయంతీంతాం తాడయామాస
నిత్యశః ౨౨. కదాచిదపినోవాచ తయాసాకం హితంవచః, దుఃఖేనయాపయా
మాస బహుకాలం పతివ్రతా ౨౩. వ్యాపారార్థంగతే తస్మి న్కదాచిద్బాడబాధ
మే, యదృచ్ఛయాగతస్తస్య గేహం గాలవతాపసః ౨౪. మధ్యాహ్నమతిథిర్భూ
త్వా యయాచే వరభోజనం, తందృష్ట్వాగాలవంసాధ్వీ భక్త్యా సంపూజ్యవిష్టరే
౨౫. ఉపవేశ్యపచామ్యన్నం విశ్రమస్వ క్షణంమునే, ఇత్యుక్త్వాంతర్గృహం గత్వా
చింతయామాస మానసే ౨౬. కథంకరోమిమద్భర్తా సర్వదాక్రోధసంయుతః, కిం
వాకరిష్యతిపతి ర్దృష్ట్వైనం మునిపుంగవం ౨౭. తాడయిష్యతిమాంకోపా త్కథంకు

ర్యాంహితాయమే, సదాపూజ్యోతిథిర్ధర్మరతానాంహితకాంక్షిణాం ౨౮. తతాఽ
పిగాలవఃపూజ్య స్తపస్వీజ్ఞానవాఞ్ఛుచిః, యావదాగమనం భర్తుస్తావదేనం తప
స్వినం ౨౯. సంతర్పయిత్వామృష్టాన్నైః ప్రియయామిద్రుతంరహః, ఇత్యాలోచ్యా
కరోద్దివ్య మృష్టాన్నమవిలంబితం ౩౦. నివేదయామాస తదాగాలవాయ పతివ్రతా,
భుంజానేతుమునిశ్రేష్ఠే కుమారోగృహమాయయౌ ౩౧. సూపవిష్టంమునిం దృ
ష్ట్వా కోపసంరక్తలోచనః, భర్త్సయిత్వామరీం ప్రాహబ్రూహికోయంనరాధమః
౩౨. ప్రవిశ్యాంతర్గృహం భుంక్తేచోరవన్నిర్గతేమయి, కింతవాయంభుజంగోవా చో
రోవా వదదుర్భగే ౩౩. ఇత్యుక్త్వాతాడయామాస వేపంతీంభృశదుఃఖితాం, ఉవా
చగద్గదాలాపాబద్ధాం జలిపుటాసతీ ౩౪. నచోరోయం మహాభాగ నవిటోమమమహా
నిరాట్, పూజ్యోతిథిర్గాలవోహి యయాచేఽన్నంక్షుధాతురః ౩౫ తస్మాదన్నంమ
యాదత్తం ధర్మమాశ్రిత్య కేవలం, అభ్యాగతఃశివఃసాక్షా ద్గృహిణాం ధర్మచారిణాం,
ఇతిశ్రుత్వా వచస్తస్యాః కోపేనస్ఫురితాధరః ౩౬. బబంధరజ్జునా పాణిపాదంనండే
నచావధీత్, తద్దృష్ట్వాగాలవఃక్రుద్ధః శశాపసహసాఖలం ౩౭ వరంగార్హస్థ్యమాశ్రి
త్య మోఘాశీ నిర్దయఃశఠః, అవమత్యాతిథింమాంత్వ మనయాధర్మచారిణీం ౩౮.
సంతాడ్యరజ్జుభిః భార్యాందృఢంబధ్నాసిదుర్మతే, ఏతాదృశస్యతే దుష్టజీవితాన్మర
ణంవరం ౩౯. ఇత్యుక్త్వాభోజనంత్యక్త్వా నిర్జగామతపోధనః, గతేమునౌమృతః
శూలవ్యాధినా పీడితోభృశం ౪౦. కుమారోరౌరవేవాస మకరోద్దుఃఖకర్శితః, తదా
మరీమహాదుఃఖ మగ్నావైధవ్యయోగతః ౪౧. చింతయామాసబహుధా పతింసం
స్మృత్యమానసే, సాధుర్వాయదివాసాధుః పతిరేవగతిఃస్త్రియాః ౪౨. తంవినానిష్ఫ
లంజన్మ శ్మశానసుమమాల్యవత్, ఇత్థంవిచింత్యవైరాగ్యా త్త్యక్త్వావిత్తాదివాసనాం
౪౩. దత్త్వాద్విజేభ్యఃసర్వస్వం యయావనముదారధీః, తీర్థయాత్రాంవిధాయాసా
శాంతింనప్రాపకుత్రచిత్ ౪౪. తత్రతత్రర్షివచనాత్పంపాక్షేత్రమవాపసా, దృష్ట్వా
క్షేత్రేమునీన్శైవాన్ తీర్థాని విమలానిచ ౪౫. అనేకదేవతాస్థానా న్యభజచ్ఛాం
తమానసా, అహోక్షేత్రమిదంరమ్యం దర్శనాత్పాతకాపహం ౪౬. పూతాహ
మభవం క్షేత్రదర్శనాత్పాతకవ్రజాత్, ఇత్థంస్తుత్వాజగామాసా తుంగభద్రానదీం
సతీ ౪౭. నిత్యంస్నాత్వాత్ర సంపూజ్యవిరూపాక్షం దయానిధిం, జితేంద్రియాజితా
హారా సత్యవాఙ్మితభాషిణీ ౪౮. కృచ్ఛ్రాతికృచ్ఛ్రపారాక (?) వ్రతంచక్రేపతివ్రతా,
ఏవంకతిపయేకాలే గతే తత్యాజవిగ్రహం ౪౯. తుంగభద్రాతటేరమ్యే సర్వసంగ
వివర్జితా, సత్యలోకంజగామాసా దివ్యసుందరవిగ్రహా ౫౦. చతుర్యుగసహస్రంచ
వర్షాణాం సుఖమన్వభూత్, ఏతస్మిన్నంతరేకాలే అభవతాంభ్రాతరావుభౌ ౫౧.

సుందోపసుందనామానౌ రాక్షసౌబలగర్వితౌ, త్రిలోకీంలోకపాలాంశ్చ బాధయామా సతుఃఖలౌ ౫౨. తయోర్వధార్థంలోకేశః సంచింత్యాహామదీంరమాః, శృణుమాని నిమద్వాక్యం దేవకార్యార్థమాదరాత్ ౫౩. సుందోపసుందనాశాయ సుందరాకారశోభితా, తిలోత్తమేతివిఖ్యాతా స్వర్వేశ్యాసత్కృతాభవ ౫౪. తవేచ్ఛాగమనం కామితార్థసిద్ధిర్భవేత్సుఖం, జగన్మోహనరూపాఢ్యా జగదానందకారిణీ ౫౫. దుర్వృత్తదైత్యనాశార్థం గచ్ఛభద్రేతివిష్టపం, ఇత్థంపద్మభువాఽఽజ్ఞప్తా యయౌ స్వర్గం తిలోత్తమా ౫౬. నందనేసుందరీగానం కుర్వంతీసంచచారసా, లీలాలోలవిశాలాక్షీ వీణావాదనతత్పరా ౫౭. లావణ్యనిధిరంభోజనేత్రా శశినిభాననా, తాం దృష్ట్వావిస్మితా దైత్యభటాః సుందోపసుందయోః ౫౮. సంనిధింప్రాప్యదైత్యేంద్రావబ్రువన్వినయాన్వితాః, శృణుతాందైత్యరాజానౌ నందనేకాచిదంగనా ౫౯. గానలాస్యైకనిరతా విహరంతీయదృచ్ఛయా, కింకుర్మహేమహారాజౌ తస్యాఃసౌందర్యవర్ణనం ౬౦. నైతాదృశీవధూరత్నం విద్యతేభువనత్రయే, యోగ్యాసాయువయోరేవ నాన్యేషాం సుందరీమణిః ౬౧. యుష్మదైశ్వర్యమఖిలం తాంవినా నహి శోభతే, తత్రగత్వాయువాంసాక్షాత్పశ్యతాంలోకమోహినీం ౬౨. ఇతిశ్రుత్వా వచస్తేషాం దైత్యానాంరాక్షసాధమౌ, నందనంవనమాసాద్య దృష్ట్వాతాంమోహితౌఖలౌ ౬౩. అహంపూర్వమహంపూర్వమితి గత్వాతిలోత్తమాం, అబ్రూతాం భవభార్యామే మమేత్యసురనాయకౌ ౬౪. ఇతిశ్రుత్వాతయోర్వాక్యం మందమాహాస్మితాననా, అహమేకాకినీబాలా భవంతౌద్వౌ మహాబలౌ ౬౫. భార్యాకథంభవామీహ ద్వయోరేతదలౌకికం, పరీక్ష్యామితమేవాహం యోబలీయువయోర్ద్వయోః ౬౬. ఇతితస్యావచఃశ్రుత్వా సుందఃప్రాహానుజంఖలః, మమేయమస్తుభార్యాహం బలవాన్ప్రభురస్మితే ౬౭. నిర్జిత్యనిర్జరాన్సర్వాన్ వ్యాలయామిదివంబలాత్, * ఉపసుందః * త్రిలోకీంలోకపాలాంశ్చ క్షణంజిత్వా రణేహ్యహం ౬౮. నిమిత్తమాత్రమేవత్వం రాజ్యపాలంచకారయత్, అహమేవబలోదగ్రో హ్యహమేవజగత్ప్రభుః ౬౯. మమైవేయంభవత్వార్య భార్యా బాలమృగేక్షణా, సుందోపసుందయోరేవం వివాదోభూద్భయంకరః ౭౦. గదామాదాయసుందోసౌ క్రుధాఽవరజమస్తకే, తాడయామాస సహసా సోఽపి కోపాజ్జ్వలన్నివ ౭౧. శతభారాయసీం ధృత్వా గదామగ్రజమస్తకే, పాతయామాస మఘవాదంభోళిమివ భూధరే ౭౨. అమర్షయుక్తావన్యోన్యం హన్యమానౌగదాదిభిః, బద్ధవైరావుభావీరౌ యుద్ధంచక్రతురాశరౌ ౭౩. సహస్రవర్షపర్యంత మహోరాత్రమహాఖలౌ, యుద్ధంకృత్వాగతప్రాణా వభ్రమయేతాంసురద్విషౌ ౭౪. మృతౌసహోదరావిత్థం పతితౌ రణమూ

ర్ధని, సైనికా భయసంత్రస్తా రురుదుఃపరివార్యతే ౭౫ రుషాకేచిద్భటాః పాపిహారి మాంబధ్నీత రజ్జుభిః, మృత్యుర్వాకాలరాత్రిర్వా సత్యంమాయాసుపర్వణాం ౭౬. వధ్యతాంబధ్యతాం బాలాభక్తైర్నానాయుధైర్ధృతైః, ఇత్యాలపంతఃపరితః పరివార్య జిఘృక్షవః ౭౭. తిలోత్తమాఽసురాన్దృష్ట్వా చంచలేవ విభాస్వతీ, యయావుష్కరమార్గేణ బ్రహ్మలోకం ముదాన్వితా ౭౮. ఆగతాంతాంవిలోక్యాజః కృతకృత్యాంముదాబ్రవీత్, వత్సేగచ్ఛరవేర్లోకం స్థానంసూర్యరథేత్వవ ౭౯. సంతోషార్థం మయాదత్తం స్థిత్వాతత్రవిభాస్వతీ, భుంక్ష్వభోగాననేకాంశ్చ నిత్యానందయుతా మలా ౮౦. ఇత్యాజ్ఞప్తాముదాబాలా గత్వాసూర్యరథేఽవసత్, ఇత్థం తీర్థమహిమ్నాసా బ్రాహ్మణీముక్తకిల్బిషా ౮౧. భూత్వాచాప్సరసాంవర్యా సూర్యలోకే మహీయతే, తదాప్రభృతిలోకేయం మమరీసంగమాఖ్యయా ౮౨. ప్రసిద్ధోభూత్ప్రవాహోఽయం దర్శనాత్పాతకాపహః, ఆషాఢేకార్తికేమాఘే త్రివణ్యాంచ విశేషతః ౮౩. స్నాత్వాత్రముక్తిమాప్నోతి నరఃకిల్బిషవర్జితః, వయంస్నాత్వాత్రగచ్ఛామః పురతఃక్షేత్రముత్తమం ౮౪. ఇత్యుక్త్వామునిభిర్యుక్తఃకృత్వాస్మిన్స్నానమాదరాత్, క్షేత్రందర్శయితుంతేభ్యః క్షేత్రపాలఃపురోయయౌ ౮౫. *

ఇతిశ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే ఋష్యసంగమ, అమరీసంగమాఖ్య ప్రవాహమహిమానువర్ణనంనామ త్రిషష్టితమోఽధ్యాయః. ౬౩.

---

* సూతః * మానవాఖ్యంసరోగత్వా క్షేత్రపాలంప్రణమ్యతే, పప్రచ్ఛుస్తీర్థమాహాత్మ్యం మునయోపీతకల్మషాః ౧ * ఋషయః * అస్యతీర్థస్యమహాత్మ్య మిహాస్మాకంవదప్రభో, * క్షేత్రపాలః * మనుతీర్థస్య మాహాత్మ్యంవక్ష్యామి శృణుతాదరాత్ ౨. అత్రభక్త్యానరఃస్నాత్వా సర్వపాపైఃప్రముచ్యతే, పురామనుర్మహాభాగస్తీర్థేస్నాత్వాత్రనిత్యశః ౩. శ్రీవిరూపాక్షముద్దిశ్య తపఃకృత్వాసుదారుణం, తేనలబ్ధవరః సర్వలోకమాన్యో భవద్వరః ౪. మనుతీర్థమితిఖ్యాత మిదంతస్మాన్మహర్షయః, అత్రైవోదాహరిష్యామి పురాతనకథాంశుభాం ౫. ఆసీత్కృతయుగే వైశ్యోమండనాఖ్యపురేఽమలః, శ్రీమాన్సత్యపరో వాగ్మీదాతా ధనదవద్వరః ౬. హేమకుండలనామాసా సదాచారోద్విజార్చకః, కృషిగోరక్షవాణిజ్య నిరతోనిర్మలాశయః ౭. అర్జయామాసతత్సాని ద్రవ్యాణిబహుశోవరః; షడ్భాగేకభాగద్రవ్యేణ ధర్మకార్యంచకారసః ౮. వాపీకూపతటాకాని దేవతాయతనానిచ, కారయామాసబహుధా క్షేత్రయాత్రారతోఽభవత్ ౯. తస్యైవంవర్తమానస్య తనయౌద్వౌబభూవతుః,

శ్రీకుండలాఖ్యోజ్యేష్ఠస్తు యవీయాంశ్చ వికుండలః ౧౦. ఏతౌ యువానౌ దుర్మార్గ
రతౌ వైశ్వర్యగర్వితౌ, తౌ తేయా తేదివం వేశ్యారతౌనిత్యంబభూవతుః ౧౧.
అపాత్రేభ్యోధనం సర్వందత్త్వానిఃస్వౌ బభూవతుః, దారిద్ర్యాద్దుఃఖమాపన్నౌ దీనౌ
దురితకారిణౌ ౧౨. సర్వబంధుజనైస్త్యక్తౌ వస్త్రాన్నాదివివర్జితౌ, పశ్చాచ్చౌర్య
రతౌ మూర్ఖౌపురే సద్భిర్విగర్హితౌ ౧౩. రాజభీతౌ పురంత్యక్త్వాతిష్ఠంతౌవిపినేముదా,
వనాద్వనంపరిభ్రమ్య పాంథాన్సంతాడ్యచౌర్యతః ౧౪ అపహృత్యతదీయాని వస్త్రా
ణ్యుదరపోషణం, చక్రతుర్మృగయాసక్తౌ లోకానాం భీతిదాయకం ౧౫. విపినేతిష్ఠ
తోరేవం తయోర్జ్యేష్ఠఃమృగాదనః, చౌర్యార్థం సంచరంతంచ జఘానక్రోధమూ
ర్ఛితః ౧౬. శ్రీకుండలేమృతే తస్మిన్నేవ వికుండలః, కాలేననోదితోఽరణ్యే సర్ప
దష్టో మమారసః ౧౭. యామ్యపాశైఃదృఢంబద్ధౌ యమదూతైరుభావపి, నీతౌయ
మపురం వేగాదేకదైవ దురాశయౌ ౧౮. కృతాంతఃకర్మవైచిత్ర్యం విచార్యాహత
యోర్భటాన్, శ్రీకుండలోమహాపాపీ నీయతాంనరకం భటైః ౧౯. వికుండలఃపవి
త్రోఽసౌ స్వర్గంయాతు సుఖాస్పదం, సహస్రయుగపర్యంతం సుఖభోక్తాత్రివిష్టపే
౨౦. ఇతికాలవచఃశ్రుత్వా వినయేనవికుండలః, నమస్కృత్యాబ్రవీద్దేవ క్షమస్వమ
మసాహసం ౨౧. పృచ్ఛామివిస్మయేనాహం వీక్ష్యవైషమ్యమావయోః, ఆజన్మ
కృతపాప్మానౌ సమానవ్యవహారిణౌ ౨౨. ఆవయోరగ్రజఃపాపీ కథంపూతో భవా
మ్యహం, ఆబాల్యాన్మమపాపేషు నిరతం సతతంమనః ౨౩. మహాపాతకసాహస్ర
మకార్షంలోకగర్హితం, కథంమయాసుఖాగారః స్వర్గః సంప్రాప్యతేఽధునా ౨౪.
ఆశ్చర్యంజనయత్యేత ద్రహస్యంబ్రూహి వందిత, * యమః * వికుండలనజానాసి
కర్మణో గహనాంగతిం ౨౫. యువాంసమానకర్మాణా వాజన్మకృత కిల్బిషౌ,
తథాపిధర్మసూక్ష్మంతే వక్ష్యామిశృణుమానవ ౨౬. చౌర్యవృత్త్యాయువాం రాజ
భీతౌ త్యక్త్వాథతత్పురం, స్థిత్వావనేయదాలోకాన్ బాధయామాసతుః సదా ౨౭.
యదృచ్ఛయాగతౌ పంపాక్షేత్రం చౌర్యాశయాయువాం, తస్మిన్క్షేత్రేఽభవద్విప్రో
హారమిత్రసుతోమునిః ౨౮. సుమిత్రోనామ ధర్మాత్మా తేనసఖ్యమభూత్తవ, ఏక
దామనుతీర్థేత్వం తత్సంగాత్పాపహారిణి ౨౯. యదృచ్ఛయాకరోస్స్నానం
సుమిత్రప్రేరితః సకృత్, పీత్వామృతంనరోఽజ్ఞానా దపిమృత్యువివర్జితః ౩౦. సాధు
సంగాద్భవత్యేవ మనుష్యాణాంసుఖంసదా, తేనపుణ్యేనమహతా త్వయాప్రాప్యం
త్రివిష్టపం ౩౧. ఆబాల్యాదగ్రజఃపాపీ తవపుణ్య వివర్జితః, తస్మాదస్యభవేన్న్యూనం
నరకేవసతిఃస్థిరా ౩౨. గచ్ఛనాకంమహాభాగ సుఖంభుంక్ష్వయదృచ్ఛయా, ఏవం
వదంతంశమనం నత్వోవాచవికుండలః ౩౩. ధర్మరాజదయాసింధో దీనబంధోనమో

స్తుతే, పతంతంనరకేఘోరే కథంద్రక్ష్యామ్యహంగజం ౩౪. గచ్ఛావస్త్రిదివంతత్ర కథంభూయా త్సుఖంమమ, సద్గతిర్నిభవేద్యేన మద్భ్రాతుస్తద్వదస్వ మే ౩౫. * యమః * కోయంతవానుబంధోయం కియజ్జన్మసు సోదరః, యువయోర్భ్రాతృభావోద్య కథంవద మహామతే ౩౬. దేహమాశ్రిత్యతిష్ఠంతి సంబంధాః ప్రాణినాం భవే, నష్టేదేహేనకోప్యస్తి భ్రాతామాతా పితాసుతః ౩౭. స్వకర్మవశతః సర్వజంతూనాం గతిరిష్యతే, వృథాత్వంముహ్యసే భ్రాతృవాత్సల్యంచింతయన్హృది ౩౮. తథాపితేబ్రవీమ్యద్య ముక్త్యుపాయంవికుండల, మనుతీర్థకృతస్నాన ఫలార్ధం దేహి తత్కృతే ౩౯. తేనస్వర్గమవాప్యాసౌ మోదతేముక్తకిల్బిషః, ఇతికాలవచః శ్రుత్వా సంతోషేణ వికుండలః ౪౦. మనుతీర్థస్నానఫలే దదావర్ధాంశమాదరాత్, తదాశ్రీకుండలస్తేన పుణ్యేన త్రిదివంయయౌ ౪౧. అత్రభక్త్యానరఃస్నాత్వా సర్వపాపైఃప్రముచ్యతే, తస్మాన్మానవతీర్థేఽస్మిన్ స్నానంకృత్వా విధానతః ౪౨. గచ్ఛామఃపురతఃక్షేత్ర దర్శనార్థం మహర్షయః ౪౩. * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే మనుతీర్థ
ప్రభావవర్ణనే శ్రీకుండల వికుండలయోః స్వర్గప్రాప్తిర్నామ
చతుష్షష్టితమోఽధ్యాయః. ౬౪.

---

* శ్రీసూతః * మానవాఖ్యేమహాతీర్థే స్నాత్వాతస్యోత్తరేఽమలం, వ్యాధారణ్యంమహాపుణ్యం ప్రాణినాంప్రీతివర్ధనం ౧. దృష్ట్వాభక్త్యాబ్రువన్ క్షేత్రపాలకం ప్రతితాపసాః, క్షేత్రపాలమహాప్రాజ్ఞ సర్వతత్త్వార్థ కోవిద, కింనామాస్యకథాం బ్రూహి రాజతేవన ముత్తమం ౨. * క్షేత్రపాలః * వ్యాధారణ్యమిదంపుణ్యం ప్రాణినాంశాంతిదాయకం, అత్రకశ్చిత్పురా వ్యాధో నిర్ముక్తోముక్తకిల్బిషః ౩. తస్యవృత్తాంతమమలంవక్ష్యామి శృణుతాదరాత్, ఆసీత్స్థాణుపురే కశ్చిత్కపాలో నామ లుబ్ధకః ౪. భార్యయాదశపుత్రైశ్చ యుక్తో దారిద్ర్యపీడితః, కుటుంబంపోషయామాస మృగయామాంసమాహరన్ ౫. నిత్యంవనమృగాన్ హత్వా దయాహీనోఽతిపాపధీః, మాంసమాహృత్యభార్యాయై దత్త్వాప్రీతిసమన్వితః ౬. పుత్రాదీన్పోషయామాస క్రూరస్స్వోదరపూరకః, ఏకదాప్రాతరుత్థాయ ధనుర్బాణధరఃఖలః ౭. జాలంధృత్వామహారణ్యే మృగయార్థం చచారసః, తత్రతత్రమృగాన్హంతుంమృగయన్సమహావనే ౮. ఇతస్తతోధావమానోఽప్యలబ్ధమృగశావకః, శ్రాంతశ్చింతామవాప్యాసౌ దృష్ట్వా రాత్రింతమస్వినీం ౯. దుర్దైవాదేకమప్యత్ర మృగం

పశ్యామి నోవనే, కథంపశ్యామిమత్పుత్రాన్ క్షుత్క్షామాన్ గృహిణీమపి ౧౦.
కుటుంబపోషణేఽశక్తందరిద్రం వీక్ష్యమాంజనాః, నిందంతినాభినందంతి జాయాపుత్రా
దయఃకృధా ౧౧. క్షుద్బాధతే భృశంమాంచవనే ప్రాప్తావిభావరీ, రిక్తపాణిఃకథం
గేహం గచ్ఛామిభృశదుఃఖితః ౧౨. తదత్రైవపతిత్వాహం ప్రాణాంత్యక్ష్యామి
పీడితః, పరంమరణమేవాద్య దారిద్ర్యాద్దుఃఖసంచయాత్ ౧౩. ఇతిచింతాతురేదీనే
స్థితేఽరణ్యేఽత్రలుబ్ధకే, ప్రకంపనోవవౌతత్ర రజశ్శర్కరయాన్వితః ౧౪. తతోవృష్టిర
భూదంబుధారా స్తనితదుఃసహా, ఝంఝావాతసముత్క్షిప్త మహాపాదపభీకరా ౧౫.
కరకాభిహతః శీతబాధితః క్షుచ్ఛ్రమాకులః, శిథిలీభూతసర్వాంగః పపాత భువిమూ
ర్ఛితః ౧౬. తత్సమీపే కపోతౌద్వౌ వృక్షోపరిబభూవతుః, తౌదృష్ట్వాపతితం
భూమౌ లుఠంతంలుబ్ధకంతదా ౧౭. దయార్ద్రహృదయౌ వ్యాధసమీపం జగ్మతుః
ఖగౌ, శీతాతిబాధితందీనం దృష్ట్వాతత్ఖగదంపతీ ౧౮. శాంత్యర్థంశీతబాధాయా
స్తస్యారణ్యంవివేశతుః, చంచ్వేంధనంచసంచయ్య గత్వావ్యాధస్య సన్నిధౌ ౧౯.
సంస్థాప్యసమ్యక్కాష్ఠాని దారుఘర్షణజానలం, ప్రజ్వాల్య సహసావ్యాధం తాప
యామాసతుఃఖగౌ ౨౦. తేనాసౌగతశీతోఽభూచ్చేతనాం ప్రాపలుబ్ధకః, క్షుధా
సంపీడితోఽశక్తశ్చోత్థాతుమపి యత్నతః ౨౧. రురోదబహుధాదీన శ్చాశ్రుదిగ్ధ
కలేబరః, ఉవాచమందంసంవీక్ష్య కపోతవరదంపతీ ౨౨. దీనరక్షాకరౌ దేవౌ
సాక్షాన్మత్పితరౌయువాం, ఖగరూపేణసంప్రాప్య చక్రతుఃప్రాణరక్షణం ౨౩. యువ
యోరుపకారస్య సామ్యం నైవాస్తివిష్టపే, కింకరోమికపోతౌమే నిష్కృతిమంత్య
సవః క్షుధా ౨౪. కోవారక్షేత్కృపావిష్టో భక్ష్యదానేన మాంఖగౌ, మన్యే
హం తస్యపుణ్యస్య పారంనైవాస్తికుత్రచిత్ ౨౫. ఇత్యశ్రునయనం దీనం క్షుధా
క్రాంతంచ లుబ్ధకం, వీక్ష్యానుకంపాకలితావబ్రూవాథాంఖగోత్తమౌ ౨౬.
* కపోతౌ * మావిషాదముపైహిత్వం నిషాద క్షుచ్ఛ్రమాకులః ౨౭. హత్వా
వాంపావకే పక్త్వాభుక్త్వాత్వం తుష్టిమావహ, శరీరంజడమత్యర్థమపవిత్రం వినశ్వ
రం ౨౮. పరిణామవికారంచ వ్యర్థంభవతు మాఽఽవయోః, త్యక్త్వాస్వదేహమపి
యఃపరసంతోష మృచ్ఛతి ౨౯. తస్యజన్మైవసఫలం తస్మాత్త్వాం ప్రార్థయా
వహే, నిశ్శంకమావయోర్దేహా ఛిత్వాభుంక్ష్వయా ముదా ౩౦. భుంక్ష్వేత్యుక్త్వా
ఖగౌతస్య సమీపంజగ్మతుస్తదా, తౌవీక్ష్యదంపతీవ్యాధో విస్మయోత్ఫుల్లలోచనః
౩౧. ముమోచానందజంతోయ మిదమాహచ పక్షిణౌ, భోఃకపోతౌభవద్వాచః
శ్రుత్వాఽనందోభవన్మమ ౩౨. పరోపకారిణోరద్య యువయోర్దేహ ముత్తమం,
హత్వాకథంభక్షయామి దగ్ధజఠరపూర్తయే ౩౩. యుష్మాదృశాదినో మేద్య

శాగతిర్వదతంఖగౌ, హంతుంవాంమత్కారౌ క్రూరౌ బలాదపినశక్నుతః ౩౪. ఇతివ్యాధవచశ్శ్రుత్వా కపోతః ప్రాహహృష్టధీః, అహమేవపతిత్వాగ్నౌ తనుంత్యక్ష్యామి సత్వరం ౩౫. మద్భార్యాపితథైవత్వం భుక్త్వాఽఽవాంతృప్తిమావహ, ఇత్యుక్తంవీక్ష్యభర్తారం సతోవ్వాచకపోతికా ౩౬. ఆదౌత్వయిమృతే మేస్యాద్వైధవ్యమతిదుఃసహం, నసహేక్షణమాత్రంత దహమాదౌత్యజామ్యసూన్ ౩౭. భర్తురగ్రేచయానారీ మ్రియతే తద్వశానుగా, సంప్రాప్యపతిసాలోక్యం శాశ్వతం సుఖమశ్నుతే ౩౮. * కపోతః * క్షుత్క్షామ మతిథింప్రాజ్ఞ స్తర్పయే ద్భక్తిసంయుతః, తత్పుణ్యంకోటిగుణితం సుఖదంచ భవిష్యతి ౩౯. యద్యదస్తీహ సద్వస్తు లభ్యతే హికదాచన, నలభ్యతేఽతిథిః పూర్వసుకృతేన వినానరైః ౪౦. త్వద్దేహభుక్తిమాత్రేణ తృప్తిరస్యభవే ద్యది, వ్యర్థోభవతి మత్కాయః క్రిమివిడ్భస్మభాజనః ౪౧ తస్మాత్సమర్ప్య మత్కాయమస్మై తృప్తింతనోమ్యహం, ఏవంసంవదతోర్వాచః శ్రుత్వా వ్యాధఃకపోతయోః ౪౨. విస్మయావిష్టహృదయ ఇద మాహ విహంగమౌ, భోభోఃకలరవావాచః శ్రుత్వాహం విస్మితోఽభవం ౪౩. మదర్థేయువయోర్దేహం జ్వలనేత్యక్తుమిచ్ఛథః, పరోపకారనిరతం మానసం యువయోఃసదా ౪౪. భవాదృశామహాభాగౌ నసంతః సర్వజగత్స్వపి, సద్విభూతిఃసదా సర్వప్రాణినాం సుఖదాయికా ౪౫. యువాంసాధువరౌ శాంతౌ యువయోర్వీక్ష్యమానసం, ప్రశాంతమభవన్మేద్యమానసం ఖగదంపతీ ౪౬. శకుంతావపిసారజ్ఞౌ పరోపకృతి శాలినౌ, త్యక్త్వాప్రియతమం కాయమపి మద్దుఃఖవారణే ౪౭. నిరతౌవాంనిరీక్ష్యాహం విరతోఽస్మి భవేఽధునా, మాస్తుమాస్తు మమేదానీం మహాపాతక జీవనం ౪౮. ఆజన్మకృతపాపంతు మయావక్తుం నశక్యతే, హతాఃసహస్రశోవిప్రాః మయాకుత్సితచేతసా ౪౯. పాంథానాం ధనమత్యర్థం హృతంచౌర్యేణపాపినా, మృగయామాంసమాహృత్య కుటుంబభరణం కృతం ౫౦. దయాలేశవిహీనస్య దుర్బుద్ధే రకృతాత్మనః, పాపినోమేఽభవ జ్జన్మ వృథానరకభాజనం ౫౧. యుష్మచ్ఛరణసంలగ్నం భయాన్మాం రక్షతాంఖగౌ, * కపోతౌ * భోనిషాదవరాద్యత్వం పూతోభవసి కిల్బిషాత్ ౫౨. ఏతద్విపినమాహాత్మ్యా న్మతిర్జాతా హితే తవ, యోవసేదేకరాత్రం వావనేస్మి న్స్వణ్యపాదపే ౫౩. పాపినామగ్రగణ్యోపి ధర్మిష్ఠోభవతిధ్రువం, పూర్వపుణ్యా దరణ్యస్య తవాభూద్దర్శనంనర ౫౪. హితంవదామితేవ్యాధ ద్రుతం కైవల్యమాప్నుహి, అస్యాఽవిదూరే శబరీతీర్థ మస్తిమనోహరం ౫౫. పవిత్రంసర్వపాపఘ్నం తత్రత్వం స్నానమాచర, * వ్యాధః * కాసాయోషామహాభాగా శబరీధర్మవత్సలా ౫౬ తన్నామ్నాప్రథితంతీర్థం కథమాసీ ద్వదాండజ, * కపోతః * అసానిషాదయోషా

సీచ్ఛబరీ ధర్మచారిణీ ౫౭. త్రేతాయామత్ర శుశ్రూషా మకరోత్పారికాంక్షిణాం,
సంమార్జయంతీ భక్త్యా సా నిత్య మాశ్రమచత్వరం ౫౮. మునిభ్యః ప్రదదౌ సీత్వా
వన్యవస్తూని యత్నతః, స్నేహేన బాలకాంస్తత్ర లాలయంతీ తపస్వినాం ౫౯.
ఇత్థంకతిపయే కాలే గతే తత్రత్యతాపసాః, దృష్ట్వా తాం భక్తిసంపన్నా మిదమా
హుర్దయాన్వితాః ౬౦. అయే భక్తాసి వామేత్వం తవ శ్రేయో భవిష్యతి, అత్రాశ్రమే
మహాతోయం వర్తతే తీర్థముత్తమం ౬౧. స్నాత్వా తత్ర మితాహారా రామనామ
సదా జప, తద్దర్శనం యదా భూయా త్తదా ముక్తా భవిష్యసి ౬౨. దశాననాదిదై
త్యానాం వినాశాయ సలక్ష్మణః, సభార్యో రాఘవో భ్యేత్య వనమాశ్వాస్య తాప
సాన్ ౬౩. ఇదానీంచిత్రకూటాద్రావాశ్రమే వసతి ప్రభుః, రావణేన హృతాం
భార్యాం విచిన్వన్దండకావనే ౬౪. ఆగమిష్యతి సోత్రైవ తావ ద్ధ్యానపరా భవ,
ఇత్యాదిష్టా తపోవృద్ధైః శబరీధర్మచారిణీ ౬౫. నిత్యంతీర్థోదకే స్నాత్వా రామనామ
జజాప సా, దశాననహృతాంభార్యా మథ రామో మహావనే ౬౬. విచిన్వన్ జానకీ
మేతదా జగామ తపోవనం, ధనుర్బాణధరం శాంతం లక్ష్మణేన సమన్వితం ౬౭.
రామమిందీవరశ్యామం దృష్ట్వానందాశ్రుపూరితా, ప్రణమ్య దండవద్భూమౌ స్తుతిం
చక్రే ముదాన్వితా ౬౮. * శబరీ * రామరామ నమామ్యద్య తవదివ్యాంఘ్రిపంకజం,
సమాశ్రితాఘహరణం మమ తారకమాదిమం ౬౯. జానామిత్వాం పరాత్మానం
జగదానందకారణం, మాయాజాలవినిర్ముక్తం సచ్చిదానందవిగ్రహం ౭౦. ప్రధాన
పురుషం శాంతం యోగిధ్యేయం సనాతనం, త్వంవిష్ణు ర్జానకీలక్ష్మీః శేషోఽయం
లక్ష్మణోవరః ౭౧. తవావతారో భూభారహరణాయైవ రాఘవ, యత్పాదదర్శ
నంనాభూ ద్యోగినామపి తేఽనఘ ౭౨. తదాసీద్భవమోక్షాయ మమకిం సుకృతం
భవేత్, క్షణంతిష్ఠ మహాబాహో త్యక్త్వాతనుమాత్త్వికం ౭౩. తవపాదాంబుజం
ప్రాప్య భవామ్యానందనిర్భరా, ఇత్యుక్త్వా రాఘవం నత్వా కృత్వా ప్రాణనిరోధనం
౭౪. దగ్ధ్వా తపోగ్నినా దేహం రామసాయుజ్యమాపసా, తస్మిన్ తీర్థవరే స్నాత్వా
ధూతపాపో విశుద్ధధీః ౭౫. విరూపాక్షమనుం జప్త్వా ముక్తో భవ మహామతే, ఇత్యాది
ష్టః కపోతేన భక్తినిర్భరమానసః ౭౬. నిత్యంతీర్థోదకే స్నాత్వా సదా జపపరాయణః,
సర్వపాపవిశుద్ధాత్మా ముక్తోభూద్వ్యాధసత్తమః ౭౭. తస్మాద్వనమిదంఖ్యాతం వ్యా
ధారణ్యంమహత్తరం, యోవసేదేకరాత్రంవా వనేఽస్మి న్పుణ్యపాదపే ౭౮. సర్వపా
పవిశుద్ధాత్మా సముక్తోనాత్రసంశయః, స్నాత్వాత్రశబరీతీర్థే వయమప్యమలాశయాః
౭౯. నిత్యకర్మాణినిర్వర్త్యగచ్ఛామఃపురతోమలాః, * సూతః * ఇత్యుక్తాః క్షేత్ర
పాలేన స్నాత్వాతస్మిన్మహర్షయః, ప్రయయుః పురతోదివ్యక్షేత్రదర్శనలాలసాః ౮౦.

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే శబరీతీర్థ, వ్యాధా
రణ్యమహిమానువర్ణనంనామ పంచషష్టితమోఽధ్యాయః, ౬౫.

* సూతః * తతఃసప్తర్షయః ప్రాజ్ఞాః కిష్కింధాంసముపాగతాః, ఆమ్రకూటాహ్వాయక్షేత్రం దదృశుఃపుణ్యవర్ధనం ౧. తత్రపుష్పఫలోపేతా న్సువాసితదిగంతరాన్, దృష్ట్వానానావిధాన్వృక్షాన్ సరాంసివివిధానిచ ౨. సంతుష్టమనసః సర్వే పప్రచ్ఛుః క్షేత్రపాలకం, * ఋషయః * కిమిదంక్షేత్రమత్యంత రమణీయం సుఖాస్పదం ౩. విరాజతేమహాలింగం పారమేశ్వర మవ్యయం, అస్యమాహాత్మ్యమతులం వదాస్మాకందయాకర ౪. * క్షేత్రపాలః * ఆమ్రకూటస్యమాహాత్మ్యం సర్వాభీష్టప్రదాయకం, వక్ష్యామి యుష్మదానంద వృద్ధ్యర్థంమునిపుంగవాః ౫. పురాశమనిధిర్నామా కాత్యాయనకులోద్భవః, మాతాపితృవిహీనోభూ జ్జాత్యంధో బంధువర్జితః ౬. భూసురైరుపనీతఃస న్ప్రజ్ఞాచక్షు ర్జితేంద్రియః, శైవానుష్ఠానతత్వజ్ఞః శివభక్తిపరాయణః ౭. సదాపంచాక్షరీమంత్రం జజాపపరమాదరాత్, వినాలింగార్చనంకించి న్నాశ్నాతి క్షుధితోపిసః ౮. స్నానార్థమేకదాతుంగా మాజగామ నభస్యసౌ, ప్రవాహేపతితోజ్ఞానా దగాధసలిలే క్షరన్ ౯. ఉచ్చైరువాచ సంత్రస్తశ్శివశివగతిర్మమ, ఆప్లావ్యమానోవేగేన ప్రవాహేణ మహీయసా ౧౦. తతోవిదూరేపంపాయా స్తీరమాపవిధేర్బలాత్, కూలపాదపమూలాని ధృత్వాప్రాప సరిత్తటం ౧౧. శ్రాంతస్తదాతత్స్థిత్వా సస్మార శివమవ్యయం, శివ శంభోమహేశాన తవపాదాంబుజద్వయం ౧౨. భవతారకమేవాద్య శరణంనాన్యదస్తిమే, ఇతిస్మరన్మహారణ్యే సంచచార సుదుఃఖితః ౧౩. మమాత్మలింగముదకే క్వగతంవా కరోమికిం, క్షుత్తృడ్భ్యాం బాధితోత్యంత మశక్తః ప్రాణధారణే ౧౪. వినాలింగార్చనం కించి దశ్నామినకదాచన, తృషార్తోపినపాస్యామి శివపాదోదకం వినా ౧౫. ఇత్థంవిలప్యమానంతం స్ఖలంతంవిషమస్థలే, చరంతంవిపినే దుఃఖాద్దదృశు ర్మునిబాలకాః ౧౬. కోయమంధోమహారణ్యే దుఃఖాదాయాతి పశ్యత, ఇతితత్సన్నిధింప్రాప్య తేషామేకోబ్రవీదిదం ౧౭. కస్త్వమంధకుతః ప్రాప్తోదుఃఖితోసి కుతోనద, * శమనిధిః * బ్రాహ్మణోతిదరిద్రోహం జాత్యంధో బంధువర్జితః ౧౮. తుంగాతీరేసంగమాఖ్యే వసన్లింగార్చనే రతః, స్నానార్థమాగతోనద్యాం ప్రవాహేపతితఃక్షరన్ ౧౯. ప్లావ్యమానఃప్రవాహేణ దైవాత్తీరమగాంమునే, క్వగతంవాత్మలింగంమే నజానామి సదార్చితం ౨౦ వినాతన్నహిజీవామి ప్రాణానద్య త్యజామ్యహం, శివదేవమహాదేవ కరుణాకర శంకర ౨౧. శరణాగతమీశాన క్వానుతిష్ఠసి రక్షమాం, ఏవంతద్దీనవచనం శ్రుత్వా కరుణయార్ద్రకాః ౨౨. చింతయామాసురన్యోన్యం తద్రక్షణ కుతూహలాః, అహోబతాయమాత్మానం త్యక్తుముత్సహతే ధ్రువం ౨౩. స్వాత్మలింగంసముద్దిశ్య శివభక్తి పరాయణః, కేనోపా

యేనాత్మరక్షాం భవే త్తం బ్రూతబాలకాః ౨౮. ఏవంసంచింత్యమానాం స్తా సై్వ లనామా బ్రవీదిదం, అంధోయంనహిజానాతి లింగరూపం కథంచన ౨౯. మాన జ్ఞానంభవేదస్య స్పర్శేనాపి మనీషయా, తదామ్రఫలమేతస్మై దత్త్వాలింగమితి బ్రువన్ ౨౬. మృత్యోర్నివారయామ్యేనం నిరయోనహి విద్యతే, యతఃసర్వగతం లింగంలింగాత్మకమిదం జగత్ ౨౭. అష్టమూర్తి రమేయాత్మా రసాలేవిద్యతే శివః, ప్రాణాత్యయేఽన్యతేప్యుక్తే పాతకంనహివిద్యతే ౨౮. ఇత్యుక్త్వామ్రఫలంశైలో వర్తులాపక్వమాదదే, తస్మైదత్త్వాబ్రవీద్విప్ర మాత్మలింగమిదంతవ ౨౯. సత్య మర్చయవిప్రేంద్ర తవశ్రేయోభవిష్యతి, ఇతితద్వచనంశ్రుత్వా గృహీత్వామ్రఫలం ద్విజః ౩౦. ఆత్మలింగమితిజ్ఞాత్వా స్పృష్ట్వానందపరిప్లుతః, పూజయామాసవిధివ ద్వామపాణితలే న్యసన్ ౩౧. అహిహానాదిమంత్రైశ్చ ప్రాణాయామ పురస్సరైః, ఆసనాద్యుపచారైశ్చ గంధపుష్పాక్షతాదిభిః ౩౨. ఏవంపూజయతో హస్తాదశ క్తస్య క్షుధాత్మనః, ప్రచ్యుతంభూతలే చూతఫలం లింగాత్మనాతదా ౩౩. భువో భాగమభివ్యాప్య స్థితంబృహదురుక్రమం, భూమిభాగేభయాత్సోపి మృగయామాస పాణినా ౩౪. కరలగ్నంమహాలింగం గ్రహీతుం యత్నమాచరత్, బలాత్తచ్చాల యామాస దృఢంధృత్వా కరేణసః ౩౫. నచచాలాచలం దృష్ట్వాదుఃఖలో భూ ద్భయాకులః, అహోబతమహత్కష్టం దుర్దైవంమేదురాత్మనః ౩౬. హస్తాత్ప్రస్ఖ లితం లింగంభువిస్థిర మభూత్కథం, కింవాస్తిదుష్కృతంమేద్య ప్రాప్నోత్యాపత్పరం పరా ౩౭. త్యక్త్వాత్మలింగ మన్యత్రకథంగచ్ఛామి జీవితః, అంధోబాంధవహీనోపి మమాపద్బాంధవఃశివః ౩౮. ఇదమేవవరంజన్మ యస్మిన్ శంకరపూజనం, కరో మీతి హృదాకృచ్ఛ్రంసహమానోపి జీవితః ౩౯. ఇత్థంరుష్టేమహాదేవే జీవితేనాపి కింమమ, ఇతిలింగంసమాలింగ్య రురోదస్వనవత్తదా ౪౦. ప్రాయోపవేశ మక రోత్సదాశివ మనుస్మరన్, ఉవాస మాసపర్యంతముపవాసేన కర్శితః ౪౧. నిర్విణ్ణో నిషసాదాసౌ వశక్తః ప్రాణధారణే, తదార్యాబోధయామాస సదాశివమనామ యం ౪౨. దేవదేవదయాసింధో దీనబంధో నమోస్తుతే, త్వమేకఃసర్వలోకేషు భక్తత్రాణ పరాయణః ౪౩. తపసాతవభక్తోంధః క్లిశ్యతేక్షేత్రకాననే, నిరాహారే ణనిర్విణ్ణో మరణేకృతనిశ్చయః ౪౪. తస్మాత్త్వంకృపయాదృష్ట్యా దృష్ట్వారక్షావిలం బితం, ఏవంవిజ్ఞాపితోదేవ్యా భక్తకారుణ్యవారిధిః ౪౫. ఆవిర్బభూవలింగేస్మిం స్తటిత్కోటి సమప్రభః, ఆనందాశ్రుభిరీశానఃసిషించ ద్విజపుంగవం ౪౬. దివ్య చక్షురభూదీశ ప్రసాదాద్ద్విజపుంగవః, గంగాధరం దశభుజం మంగలాంగమనామ యం ౪౭. లింగేప్రకాశితంసోమ మిందుశేఖర మవ్యయం, దృష్ట్వాహృష్టమనాదే

వం తుష్టావ ద్విజపుంగవః ౪౮. * శమనిధిః * భావయామి తవపాదపంకజం
దేవదేవసురపూజితంసదా, పావనంభవదవాకులాత్మనాం జీవనౌషధమనామయా
ద్వయం ౪౯. కేశవాక్షికమలార్చితామలం భాసురంభజనతాపవారణం,
కారణంకరుణయాఘసంతతే స్తారణాయ తదిదంభజామ్యహం ౫౦ వర్ణితుంతవమ
యాల్పమేధసా పూర్ణబోధమహిమా నశక్యతే, కర్ణధార పతితాన్భవార్ణవేతూర్ణ
ముద్ధరణ దీక్షితోహ్యసి ౫౧. కాలకాలకిమువచ్మితేగుణాన్ లీలయైవవిరచయ్య
విష్టపం, పాలనాయజగతాంగలే ధృతంకాలకూటగరలం త్వయావిభో ౫౨. ఉక్ష
వాహన మధోక్షజార్చితందక్షయజ్ఞహరదీక్షితం శివం, రక్షకంభజకపక్షపాతినం
మోక్షదంసునిటలేక్షణం భజే ౫౩. పార్వతీశతవపాదదర్శనం పూర్వపుణ్యనిచ
యేన లభ్యతే, గర్వితేతరసురైరలం సదా శర్వతేంఘ్రిశరణం వ్రజామ్యహం ౫౪.
ఇత్థంశమనిధిస్తోత్రంశ్రుత్వా భక్తిసమన్వితం, విరూపాక్షఃప్రసన్నాత్మా బభాషే భగ
వాన్ముదా ౫౫. అయిబ్రాహ్మణతుష్టోస్మి మయిభక్తిర్దృఢాతవ, యథేచ్ఛంతేప్ర
యచ్ఛామి వరంవరయ సువ్రత ౫౬. పురందరపదంవాపి పారమేష్ఠ్యపదం మునే,
ఆవిరాసంరసాలస్యఫలేస్మింస్తవభక్తితః ౫౭. పైలనామ్నా బాలకేన దత్తేతస్త్వంవి
జానతా, అహంసర్వగతోనంతో విశ్వాత్మా విశ్వభావనః ౫౮. సర్వసాక్షీనియం
తాస్మి సచ్చిదానందవిగ్రహః, పాషాణేపాదపేవాపి భక్త్యామాంభావయేద్యథా ౫౯.
తథాహమావిర్భవామి తేషాంనిర్వాణ దిత్సయా, ఇత్థంశమనిధిర్వాచం శ్రుత్వా
దేవస్యమాధురీం, ఆనందసాగరేమజ్జన్నిదంవచన మబ్రవీత్ ౬౦. * శమనిధిః *
కిమనిత్యైససత్యాది సంపద్భిర్మేప్రయోజనం, నిత్యానందాబ్ధిమగ్నస్య త్వత్పాదశర
ణైషిణః ౬౧. వరందేహిమమేశాన యదితుష్టోసి కాంక్షితం, త్వత్పాదభక్తిస్స్వ
త్సేవా త్వద్భక్తానాం సమాగమః ౬౨. అనేనైవకృతార్థోస్మి తవారాధనతత్పరః,
స్వామిన్మమాత్మలింగేస్మిన్సన్నిధత్స్వ సురార్చితః ౬౩. భక్తానుద్ధరభవాత్మక భవ
సింధౌనిమజ్జతః, * శివః * మత్వాత్మలింగం మాకందమకార్షీఃపూశనంయాతః ౬౪.
తదేతద్విహితంభూయా దామ్రకూటేశ్వరాఖ్యయా ౬౫. మాంనిత్యమర్చయిత్వాత్ర
ముక్తోభవమహామతే, ఇత్యుక్త్వాశ్రీవిరూపాక్ష స్తత్రైవాంతర్దధే శివః ౬౬.
నిత్యమారాధయామాస భక్త్యాలింగం ద్విజోత్తమః, పరమంసుదురావాపం సురాణా
మపి శాంకరం ౬౭. పురామహర్షయఃసర్వే స్వతపస్సిద్ధి కామనాః, క్షేత్రేష్వన్యే
ష్వనవాపు రపికృత్వా తపఃఫలం ౬౮. చింత్యమానాఃసమాగత్య పంపాక్షేత్రం
తపోధనాః, ప్రదక్షిణముపావృత్య దదృశుర్వనముత్తమం ౬౯. రసాలసాలహింతాల
తమాలాలంకృతం శుభం, తన్మధ్యేదదృశు ర్లింగ మామ్రకూటేశ్వరాభిధం ౭౦.

ప్రహృష్టమనసఃసర్వే తపఃసిద్ధిప్రదాయకం, వనమేతదితిజ్ఞాత్వా తపస్తప్తుం సమారభన్ ౨౧. రుద్రాక్షమాలాభరణా భస్మలిప్తకళేబరాః, అతిరుద్రమహారుద్ర లఘురుద్రాదిభిఃక్రమైః ౨౨ త్రికాలమర్చయామాసురామ్రకూటేశ్వరంముదా, కేచిత్ఫలాశనాః కేచిన్నిరాహారా జితేంద్రియాః ౨౩. దివానిశముమాకాంత స్మరణేన కృతక్షణాః, ఏవంతపఃప్రవృత్తేషు మునీంద్రేషు మహాత్మసు ౨౪. దుర్ముఖోనామ దైతేయో హంతుంతాన్యత్నమాచరత్, ప్రమాదాదవలోక్యాశు కదాచిదపి కాంశ్చన ౨౫. సింహవ్యాఘ్రాదిరూపైస్తాన్ జఘానక్రోధమూర్ఛితః, ఏతద్దుశ్చరితం జ్ఞాత్వా దుర్ముఖస్య తపోధనాః ౨౬. భయోద్విగ్నాతిదుఃఖార్తా శ్శరణంప్రాపురీశ్వరం, ఆమ్రకూటేశ్వరధ్యానం చక్రురేకాగ్రమానసాః ౨౭. ప్రత్యక్షోభూద్విరూపాక్షః శిక్షితాసురమండలః, కోటిసూర్యప్రతీకాశః కోట్యగ్నిసదృశప్రభః ౨౮. ఉవాచతాపసానీశో నిర్భయంతిష్ఠతాధునా, హనిష్యామ్యసురం యుష్మద్ద్రోహిణంలవమాత్రతః ౨౯. ఇత్యుక్త్వాతాపసానీశః శూలముద్యమ్య రాక్షసం, జఘాన తచ్ఛిరఃకాయా త్పాతయామాసభూతలే ౩౦. తతస్తేమునయఃసర్వే దండవద్భక్తిభావితాః, ప్రణమ్యపరమేశానం తుష్టువుర్దయితస్తవైః ౩౧. * ఋషయః * నమస్తేమన్యవేరుద్ర హ్యుతోతఇషవేనమః, నమస్తేధన్వనేదేవ బాహుభ్యాముతతేనమః ౩౨. శివస్త్వంనామరూపాభ్యాం ఘోరాత్తవశివామబా, శరాఃశివతమా రుద్రశివంతవ శరాసనం ౩౩. శరవ్యమపిదేవేశశివమస్మాకమీశ తే, యథాస్మాకమనాయాసమభూత్త్వద్దర్శనంవిభో ౩౪ శరణంత్వాంప్రపన్నేషు భయాదస్మాసు రక్షసః, త్వత్త్వా దదర్శనేనాస్త జ్జనురాసీచ్చపావనం ౩౫. వయంధన్యతమా లోకేసిద్ధార్థాః సఫలం తపః, ఇత్థంమునీనామతిరమ్యవాచ శ్శ్రుత్వాశివః ప్రాహదయానిధిస్తాన్ ౩౬. యూయంమమారాధన సక్తచిత్తాః సుఖేనముక్తాశ్చిర మత్రతిష్ఠత, భక్తేషుయే ఒమ్షర యుతాశ్చపాపినోమత్ప్రీతిపాత్రేష్వపి దుఃఖదాయకాః ౩౭. నిహత్యతాన్నత్ర పరేతనారకేనిపాతయామ్యారవిచంద్రతారకం, ఇతివాచముదీరయ న్నపరేశో వితతానాశు తపస్వినాంప్రసాదం ౩౮. నితరాంమునయోపిహృష్టచిత్తాః సతతంతద్భజనాదరా బభూవుః, * క్షేత్రపాలః * వయమప్యామ్రకూటేశ మర్చయిత్వానుభక్తితః, దృష్ట్వామునీన్మహామాన్యాన్ గచ్ఛామః పురతోమలాః ౩౯. *సూతః* క్షేత్రపాలవచనేనభావితా శ్చక్రురీశ్వరసమర్చనా మథ, తత్రతాపసవరా న్నిరీక్ష్యతే సంప్రణమ్యపురతోయయుర్ముదా ౪౦. * *

ఇతిశ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామహాత్మ్యే ఆమ్రకూటేశ్వర మహిమానువర్ణనంనామ షట్షష్టితమోఽధ్యాయః. ౬౬.

* సూతః * అథతేసప్తమునయః కిష్కింధానగరాంతికం, సంప్రాప్యభక్తి
యోగేన పప్రచ్ఛుఃక్షేత్రనాయకం ౧. సమీపేనగరంభాతి కస్యేదం కౌతుకాస్పదం,
ప్రాకారగోపురస్ఫార పరిఖాభిరలంకృతం ౨. పురందరపురేణాపి స్పర్ధమానంసమృద్ధి
మత్, ఆసన్నేసమ్యగాభాతి దేవతాయతనంశుభం ౩. ప్రాసాదఃకస్యదేవస్య నైజ
యాంతసమోవద * క్షేత్రపాలః * సంప్రవక్ష్యామియుష్మాకం కిష్కింధాఖ్యాన
ముత్తమం ౪. ఏకాగ్రమనసఃసర్వే శృణుధ్వంమునిసత్తమాః, అహల్యాతనయౌ
తీర్థమహిమ్నాకీశరూపిణౌ ౫. వాలిసుగ్రీవనామానౌ మాత్రాఽఽజ్ఞప్తౌమహావనే,
చరంతౌక్షుత్పిపాసాభ్యాం పీడితావతిబాలకౌ ౬. ఏకదాకాననేదృష్ట్వా నారదంసుర
తాపసం, దండవత్పతితౌదీనౌ రక్షాఽఽవామితివాదినౌ ౭. నిరీక్ష్యనారదోప్యాహ
వానరౌ కరుణాన్వితః, యువయోర్జ్ఞానదృష్ట్యాహం వేద్మిపూర్వాపరస్థితిం ౮. శక్ర
సూర్యసుతౌ తీర్థమహిమ్నా కీశతాంగతౌ, తథాపియువయోరేక ముపాయం సుఖ
దంబ్రువే ౮(౪). ఇదానీంవాసవాదిత్యౌ హేమకూటే మహానగే, యువయోఃసుఖవృ
ద్ధ్యర్థం కురుతస్తప ఉత్తమం ౯. తద్యువామపితత్రైవ గత్వాభక్తిసమన్వితౌ, శ్రీ
విరూపాక్షముద్దిశ్య కురుతంతప ఉత్తమం ౧౦. శివప్రసాదాద్యువయోః శ్రేయోభ
వతిశాశ్వతం, ఏవంనారదవాక్యంతౌ శ్రుత్వాఽబ్రూతాం కిశోరకౌ ౧౧. కథంక
ర్తవ్యమావాభ్యామీశ్వరార్థం తపఃపరం, కథమావాంమహాదేవో బిభర్తి కరుణాకరః
౧౨. త్వమావయోర్గురు ర్దుఃఖసాగరా త్తారయాశుఽఽనౌ, ఇతితద్వచనంశ్రుత్వా
నారదఃకరుణాన్వితః ౧౩. ఉపాదిదేశసర్వేశ విరూపాక్ష మహామనుం, ఉపదిష్టౌ
నారదేన క్షేత్రేఽస్మి పుణ్యకాననే ౧౪. శ్రీవిరూపాక్షముద్దిశ్య తపశ్చక్రతు రాజ
రాత్, ఉపవాసకృశౌ దాంతౌ సదాధ్యానపరాయణౌ ౧౫. తేనతుష్టోమహాదేవః
ప్రత్యక్షోఽభూదుమాధవః, ఉవాచచసుధాసారైఃసేచయన్నివసూక్తిభిః ౧౬. భో
వత్సౌభువనఖ్యాతవీర్యౌవానరపార్థివౌ, యువామైశ్వర్యసంపన్నౌ భవతం బల
శాలినౌ ౧౭. ఇత్థంతయోర్వరందత్త్వా విశ్వకర్మాణమబ్రవీత్, అనయోఃసుఖ
వాసార్థం పురంవానరయోర్వరం ౧౮. రచయేతిముదాఽఽజ్ఞాప్య ధ్యానగమ్యో
ఽభవత్ప్రభుః, విశ్వకర్మాగిరీశాజ్ఞాం ధృత్వాశిరసి బుద్ధిమాన్ ౧౯. రచయామాస
కిష్కింధాపురం దేవపురోపమం, రాజ్యేఽభిషిచ్యవిధివద్వాలినంబలశాలినం ౨౦.
జగామవిశ్వకర్మాపి స్వర్గలోకంముదాన్వితః, కిష్కింధాంపాలయామాస వాలీబల
సమన్వితః ౨౧. హనూమన్నలనీలాది కపివర్యైర్మహాత్మభిః, సుగ్రీవోయువరాజోఽభూ
దగ్రజస్యమతేస్థితః ౨౨. ఏవంవాలినికిష్కింధాం పాల్యమానేమహాబలే, ఏకదా
ఽఽక్షసోఽభ్యేత్య దుంధుభిర్నామ దుర్మదః ౨౩. వాలినాయుద్ధమాకాంక్షన్ జగ్మ

నగరాంతికం, తచ్ఛ్రుత్వాఽసహమానోఽసౌ వాలీబలవతాంబలీ ౨౪. యుద్ధాయ
నిర్యయౌతూర్ణం సుగ్రీవసహితఃపురాత్, ప్రవృత్తఃసమరోభీమో దైత్యవానరయో
ర్మహాన్ ౨౫ ముష్టిభిర్నఖదంతైశ్చపర్వతానోకహైరపి, తద్యుద్ధమభవద్ఘోరం
వృత్రవాసవయోరివ ౨౬. వాలినోబలవేగం సదుందుభిఃసోఢు మక్షమః, పలాయ
మానఃసంత్రస్తః ప్రవివేశ గిరేర్గుహాం ౨౭. ప్రవిశన్సతు సుగ్రీవ మాహావీరోతి
ధైర్యవాన్, అసహాయోఽసురం యావదహంహత్వా బిలాద్బహిః ౨౮. ఆగమి
ష్యామితావత్త్వం ద్వారితిష్ఠసురక్షకః, ఇత్యుక్త్వాఽవరజం వాలీ ప్రవిశ్యబిలమాత్మ
వాన్ ౨౯. ఆమాస మసురేణాసౌయుద్ధంచక్రేఽతిభైరవం, మాసాత్పరంగుహా
ద్వారా న్నిర్గతం రుధిరంబహు ౩౦. సుగ్రీవఃశోణితందృష్ట్వా గుహాయాం భయవి
హ్వలః, అసురేణహతోవాలీ మృతస్తచ్ఛోణితం ఖలు ౩౧. ఇతిమత్వాతిదుః
ఖార్తః శిలయాగహ్వరాననం, పిధాయపురమాగత్యచక్రే తస్యౌర్ధ్వదైహికం
౩౨. ఆలోచ్యమంత్రిణః సర్వేజాంబవత్ప్రముఖాస్తదా, అనిచ్ఛంతంచ సుగ్రీవం
చక్రుః సామ్రాజ్యనాయకం ౩౩. నిహత్యతరసావాలీ దైత్యంనిర్గంతు మాయయౌ,
గుహాపినద్ధపాషాణం దృష్ట్వాక్రోధసమన్వితః ౩౪. పదానిహత్యనిస్సార్య తచ్ఛిలాం
ప్రాప పత్తనం, రాజ్యాభిషిక్తమనుజం దృష్ట్వారుష్టః కపీశ్వరః ౩౫. ఉవాచభర్త్సయ
న్భ్రాతరేరేవానర దుర్మతే, అంతర్మయిప్రవిష్టేత్వం పిధాయశిలయా గుహాం ౩౬.
ఆతతాయీపురంప్రాప్య సుహృజ్జాయాసమన్వితః, నిష్కంటకమిదంరాజ్యం ప్రాప్య
తుష్యసి యత్ఖల ౩౭. తన్నిహన్మిదురాత్మాన మిత్యుక్త్వా నిజఘానతం, ప్రార్థయం
తమపిక్రోధాత్సుగ్రీవంపర్వతాదిభిః ౩౮. నిర్గత్యనగరాత్సోఽపి ఋష్యమూక ముపా
వసత్, దైత్యదేహస్యవిక్షేపా త్క్రుద్ధతాపసశాపతః ౩౯. అత్రనాయాతివాలీతి
నిర్భయంస్థితవాన్కపిః, అథాసురహృతాంభార్యాం మార్గమాణోరఘూద్వహః ౪౦.
ఆజగామాథసుగ్రీవ స్తేనసఖ్యం చకారసః, రామోఽపివాలినం హత్వాసుగ్రీవం
రాజ్యపాలకం ౪౧. కృత్వాతేనసమాయుక్తో హత్వారావణ మాహవే, సీతయా
సహితోఽభ్యాగా దయోధ్యాం సైన్యసంయుతః ౪౨. రాజ్యేభిషిక్తఃసుగ్రీవం ముదా
ప్రాహరఘూద్వహః, గచ్ఛసౌమ్యసుఖేనత్వంకిష్కింధాంపాలయాఽధునా ౪౩.
ఇతిరామవచఃశ్రుత్వా సుగ్రీవఃప్రాహ నమ్రధీః, అసహాయఃకథంరాజ్యం పాలయామి
సకంటకం ౪౪. అసురాఃసంచరిష్యంతి దండకేపాపినఃఖలాః, ఈతిబాధాశ్చబహ్వ్య
స్తత్కథంమమసుఖం భవేత్ ౪౫. ఏవంసుగ్రీవవచనంశ్రుత్వారామః ప్రహృష్టధీః,
రహసిప్రాహధర్మాత్మా సుగ్రీవంవినయాన్వితం ౪౬. సుగ్రీవశ్శృణుమద్వాక్యం
తవాభ్యుదయకారణం, పంపాపతిర్విరూపాక్షః సమస్తజగతాంప్రభుః ౪౭. సఏవస్వ

జతేవిశ్వం పపావాపఽతిహంతిచ, తద్భయాత్పవతే వాత ఉదయంయాతిభాస్కరః
౪౮. పర్జన్యోఽగ్నిఃప్రచేతాశ్చ స్వస్వకార్యవిచక్షణాః, సర్వస్వతంత్రో భగవాన్ సర్వే
శఃసర్వగోఽచ్యుతః ౪౯. తదంశజావయంసర్వే విశ్వకార్యవిచక్షణాః, సంగతంచ
ప్రజావత్యాం స్వభక్తమపి వాలినం ౫౦. దుర్మార్గనిరతం హత్వామద్రూపేణామృ
తందదౌ, ఏవమేవాసురపతింపరస్త్రీకాముకంఖలం ౫౧ ఘాతయిత్వాతుతు
ద్ద్వారా దదౌనిర్వాణమీశ్వరః, యదాదుష్టస్స్వభక్తో భూదన్యరూపై స్సదైవఽతం
౫౨. శిక్షయిత్వాప్యసౌమోక్షం పక్షపాతాద్దదాతిహి, విరూపాక్షసమోదేవో
దయాళుర్నాస్తి కశ్చన ౫౩. అనుగ్రహంస్వభక్తానాం దుష్టానాంనిగ్రహంతథా,
రక్షణంసర్వలోకానాం కరోతి కరుణాకరః ౫౪. యేయథాభావయంతీశం తాంస్తథైవ
భజత్యసౌ, స్వయంభక్తపరాధీనః శంకరో లోకశంకరః ౫౫. కృపయారక్షతీ
శస్త్వాం భజస్వాత మమమాధవం, ఇతిరామవచఃశ్రుత్వా సుగ్రీవఃశాంతమానసః ౫౬.
ప్రణమ్యరాఘవంభక్త్యా కిష్కింధానగరం యయౌ, నిత్యమారాధయన్భక్త్యా విరూ
పాక్షందయాకరం ౫౭. దశవర్షసహస్రాణి సర్వైశ్వర్య యుతోఽహని, ధర్మేణపా
లయామాస రాజ్యంనిహతకంటకం ౫౮. అథదాశరథిఃప్రాప వైకుంఠంనిజమందిరం,
ఇతివృత్తాంతమాకర్ణ్య దుఃఖితోఽభూత్కపీశ్వరః ౫౯. రామమిందీవరశ్యామ ముదా
రాంగమతిప్రియం, కథంపశ్యామినేత్రాభ్యాం త్రాతారం మమసంకటే ౬౦.
కింమేరాజ్యేనశూన్యేన కింభోగైర్జీవితేనవా, గతస్స్వధామ శ్రీరామస్త్యక్త్వామాం
వృజినార్ణవే ౬౧. ఇతిచింతాతురో భూత్వాత్యక్త్వా రాజ్యసుఖానిచ, వైరాగ్యా
దనిశంధ్యాయన్నువాసపరమేశ్వరం ౬౨. తదంతరేఽసురఃకుంభకర్ణపుత్రో మహా
బలః, మహానాగోవివరంజ్ఞాత్వా పూర్వవైర మనుస్మరన్ ౬౩. ససైన్యఃసహ
సాగత్య కాలయామాస వానరాన్, తదాంగదముఖావీరా ధృతపర్వతపాదపాః
౬౪. పరివార్యాసురాన్జఘ్నుర్నదంతః పర్వతాదిభిః, నానావిధప్రహారైర్జఘ్నుస్తా
నపి రాక్షసాః ౬౫. ససంప్రహారస్తుములః సంజజ్ఞేహరిరక్షసాం, ఉగ్రధన్వామహా
గ్రశ్చ శరాసారైఃకపీశ్వరాన్ ౬౬ నివార్యతరసోత్ప్లుత్య సుగ్రీవం శిథిలేంద్రియం,
రామచింతాతురందీనం హంతుముద్యుక్తవాన్ఖలః ౬౭. అంగదప్రముఖావీరా సన్న
హ్యాపునరుత్థితాః, పాషాణైఃపాదపైర్దైత్యం మర్దయామాసు రాయుధైః ౬౮.
తదామహోగ్రఃకుపితో గదామాదాయ వీర్యవాన్, నిపాత్యతరసాకీశాన్నర్దద
నుజాధిపః ౬౯. తద్దృష్ట్వాచింతయామాస సుగ్రీవః శాంతమానసః, త్రాతోఽగ్రజ
భయాత్పూర్వం రామేణ కరుణాత్మనా ౭౦. సోపిస్వధామసంప్రాప త్యక్త్వామాం
వృజినార్ణవే, తచ్చింతయాంతరంగంమే దూయతేదీనచేతసః ౭౧. యాతునాసహా

చేతో యోద్ధుంనోత్సహతే ధునా, కింకరోమ్యసురాదస్మా త్త్రాతా మేకోస్తి భూతలే
౭౨ ఏతావత్కాలపర్యంతం రామవాక్యాదహర్నిశం, ఈశ్వరారాధనంచక్రే భక్తి
భావ సమన్వితః ౭౩. అసురాదంతకాలోమే ప్రాప్తోనిరయకారకః, వరదోపీశ్వరో
బాల్యే నమాంపశ్యతి సోఽధునా ౭౪. తథాపిశరణంయామి తమేవకరుణానిధిం, ఏవం
నిశ్చిత్యసుగ్రీవే శివధ్యానపరాయణే ౭౫. మహోగ్రఃఖడ్గముద్యమ్య హంతుమభ్య
ద్రవద్రుషా, తదా శ్రీరామరూపేణ శంకరఃకరుణాకరః ౭౬. ఆవిరాసీద్ధనుర్బాణధరః
కమలలోచనః, సహస్రార్కప్రతీకాశః పూర్ణచంద్రనిభాననః ౭౭ కిరీటహారకేయూర
కుండలాదివిభూషితః, మేఘశ్యామఃప్రసన్నాత్మా పీతాంబరధరోవరః ౭౮. ధను
ష్టంకారమకరోద్దజాండంస్ఫోటయన్నివ, గర్జయిత్వాఽఽహదైత్యేంద్రం రేరేరాక్షస
దుర్మతే ౭౯. నిహన్మిత్వాంసురాత్మానం మద్భక్తార్తికరంఖలం, ఇతిరామవచః
శ్రుత్వా పితుర్వాక్య మనుస్మరన్ ౮౦. ప్రణమ్యదండవద్భూమౌ మహోగ్రః
ప్రాహసన్ప్రమధీః, రామరామరమాకాంతంజానేత్వాం జగదీశ్వరం ౮౧. మాయా
మానుషవేషేణ భూభారోత్తారకంపరం, దశాననాదిదైత్యానాం ముక్తిదాతార
మీశ్వరం ౮౨. త్వద్దర్శనార్థమేవైతే వానరాస్త్రాసితామయా, కరేగృహీతే
కామోపి సాధ్యశ్చేతిమనీషయా ౮౩. అసురత్వాద్రణేనైవ ముక్తిమిచ్ఛామ్యహం
త్వయా, ఇత్యుక్త్వాతంప్రణమ్యాశు ధనురాదాయవీర్యవాన్ ౮౪. జ్యాఘోషమా
రచయ్యాథ శరాసారైరవాకిరత్, స్మితాననస్తదాదేవః శరైరాశీవిషోపమైః ౮౫.
జఘానరాక్షసంకోపాత్సోపి దేవంతథైవచ, తద్యుద్ధమభవద్ఘోరం లోకానాంభీతిదా
యకం ౮౬. దివ్యశస్త్రాస్త్రనిచయై రన్యోన్యం జఘ్నతుర్భృశం, ముహూర్తమా
త్రమీశానః సహదైత్యేనసంయుగే ౮౭. చకారసమరక్రీడాం వినోదాయ వనౌ
కసాం, అథోగ్రవేగాద్గిరిశః కోదండేచండసాయకాన్ ౮౮. భీమంబ్రహ్మశిరోనామ
సందధే దనుజాంతకం, తజ్జ్వాలామాలయా లీఢ మభూద్దశదిగంతరం ౮౯. తదామ
హోగ్రస్తద్దృష్ట్వా ప్రణమ్యమనసాఽబ్రవీత్, జహిరామ శరేణాశు హతోయా
స్యామితేపదం ౯౦. అలంతమోభిభూతేన మమరాక్షసజన్మనా, ఇత్యుక్త్వానిశితై
ర్బాణై ర్జఘాన శివమవ్యయం ౯౧. ప్రశస్యరాక్షసందేవో ముమోచవిశిఖోత్తమం,
తేనవిద్ధఃపపాతోర్వ్యాం గతాసుర్భ్రమివేగతః ౯౨. తద్దేహాదుత్థితంతేజ స్తటిత్కో
టిసమప్రభం, శివపాదాంబుజేలీన మభూత్సుగ్రీవసన్నిధౌ ౯౩. ఏతదద్భుతమీ
శాన కర్మదృష్ట్వా కపీశ్వరః, అత్యాశ్చర్యంమన్యమాన స్తర్కయామాసమానసే
౯౪. కిమిదంమహదాశ్చర్యం మయాధ్యాతః సదాశివః, ప్రత్యక్షోభూత్కథంరామః
కరుణాసాగరోధునా ౯౫. యథార్థంరాఘవోవాయ మథవాచంద్రశేఖరః, మాము

ద్ధారభగవా నయం దైత్యమహాంబుధేః ౯౬. అయమేవపరోదేవ స్త్రాతామాతా
పితామహ, అస్యైవచరణాంభోజం భక్త్యానిత్యంభజామ్యహం ౯౭. ఇత్యాలోచ్యా
థసుగ్రీవః శివపాదాంబుజద్వయే, దండవత్ప్రణతో భక్త్యాపరమానందనిర్భరః ౯౮.
ఉవాచదేవ త్రాతోస్మిత్వయా కారుణ్యసింధునా, అనిర్ణయత్వాద్భ్రాంతోస్మి త్వం
హి రామోభవా శివః ౯౯. త్రాతుంమాంయుద్ధరంగేస్మి న్నావిర్భూతోసియద్భ్రుశం,
తత్త్వాంరంగేశనామ్నాహం భజామికరుణాకరం ౧౦౦. ఇత్థంభాషితమాకర్ణ్య శివః
సుగ్రీవమబ్రవీత్, వత్సతావకభక్త్యాహం ప్రత్యక్షోఽభవమీశ్వరః ౧౦౧. సదాసు
మమతోసిత్వం మదారాధనతత్పరః, కృతజ్ఞేనత్వయాగామః స్మృతఃస్నేహేనయద్భ
యాత్ ౧౦౨. తదహంరామరూపేణ ప్రత్యక్షోభవమంజసా, భక్తచిత్తానుసారేణ
వర్తేహంప్రీతిపూర్వకం ౧౦౩. రణరంగేవతీర్ణత్వా ద్రంగేశఇతినామవాన్, యదా
త్థమాత దేవాస్తు నామధేయంమమప్రియం ౧౦౪. మదంశజాతంశ్రీరామం మత్స్వ
రూపమ్వై హితం, దశాననవధార్థాయ దేవతానాంహితయాచ ౧౦౫. మచ్ఛక్తిరేవ
మానుష్య రూపమాపమదాజ్ఞయా, అహంసర్వేశ్వరఃసాక్షీ సచ్చిదానందవిగ్రహః
౧౦౬. మదంశజాఃసురాఃసర్వే విశ్వకార్యవిచక్షణాః, తన్మామనన్యభక్త్యాత్వం నిత్య
మర్చయసువ్రత ౧౦౭. తవరాజ్యంచరక్షామి మోక్షదోఽస్మికపీశ్వర, ఇతిదేవవచః
శ్రుత్వా సుగ్రీవఃప్రాహనమ్రధీః ౧౦౮. నకాంక్షేరాజ్యమీశాన నచసంసారబంధనం,
భక్తిమేవసదాకాంక్షే ముక్తిదాంత్వత్పదాంబుజే ౧౦౯. * క్షేత్రపాలః * ఇత్యు
క్త్వావాలిపుత్రాయ దత్త్వారాజ్యమకంటకం, వైరాగ్యాద్రంగనాథస్య పదార్చనర
తోభవత్ ౧౧౦. తస్యప్రసాదాత్సుగ్రీవః కైవల్యంప్రాపదుర్లభం, తస్మాద్రంగేశ
నామానం శివంసంపూజ్యభక్తితః ౧౧౧ కిష్కింధానగరంద్రష్ట్వా గచ్ఛామఃపుర
తోవయం, * సూతః * ఇత్యాకర్ణ్యక్షేత్రపాలస్యవాక్యం కృత్వాపూజాం రంగనా
థస్యభక్త్యా ౧౧౨. తస్యాఽవాచ్యాంతీర్థరాజంమనోజ్ఞం, దృష్ట్వాహృష్టా దబ్రువం
స్తాపసేంద్రాః ౧౧౩. * * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే సుగ్రీవానుగ్ర
హాయ రం(గేశ)గనాథనామక శివప్రాదుర్భావాదివర్ణనంనామ
సప్తషష్టితమోఽధ్యాయః ౬౭.

* ఋషయః * క్షేత్రపాలమహాప్రాజ్ఞ రాజతే తీర్థముత్తమం, అస్యేతిహాస
మస్మభ్యం విస్తరాద్బ్రూహి మోక్షదం ౧. * క్షేత్రపాలః * శృణుతేదంపురా
వృత్త ముత్తమంమునిపుంగవాః, పురాతుదేవలోనామ బాహుజఃశాంతిపత్తనే ౨.
మాతాపితృవిహీనోసావనాథఃశైశవేఽభవత్, తందృష్ట్వాబాలకంస్నేహా త్పాల
యామాసభాస్కరః ౩. శుక్లపక్షశశీవాసౌ వవృధేవిప్రపాలితః, ప్రత్యహంబాల
కైఃసాకం వనాత్కాష్ఠకుశాదికాన్ ౪. యథాశక్తిగృహీత్వాఽథాఽగచ్ఛతిస్మ స్వ
మందిరం, పాలయామాసధేనూశ్చ సంతోషార్థం ద్విజన్మనః ౫. అష్టవర్షవయ
స్కోభూ ద్విప్రసద్మనిబాలకః, కదాచిద్దేవలో బాలక్రీడాసక్తోఽభవద్వనే ౬.
నానాక్రీడనకైశ్చిత్రైః బాలకాఖ్యైఃసమన్వితః, హాస్యేనదేవలంప్రాహ తేషాంకశ్చన
బాలకః ౭. అయిదేవలరాజన్యకులే తవజనిర్వృథా, త్వయానదత్తంపాత్రేభ్యో
నద్విషఃసమరేహతాః ౮. నభుక్తంరాజ్యభోగాది నకృతంపౌరుషంతథా, కుశలోఽసి
సదా బాలక్రీడాయాం ధేనుపాలనే ౯. శార్దూలోయంసమాయాతి పశ్యాస్మన్నికటేమ
హాన్, యదిత్వంక్షత్రియకులే జాతోసి బలవిశ్రుతే ౧౦. జహి తంశ్వాపదందుష్టం
నచేదస్మాన్హనిష్యతి, ఏవంతద్వచనంశ్రుత్వా దేవలఃకుపితస్తదా ౧౧. ఏకాకీశ్వాప
దంహంతుం జగామధృతశంకులః, తదాతేబాలకాఃసర్వే దుద్రువుర్భయశంకితాః
౧౨. దేవలంహంతిరౌద్రోస్య వ్యాఘ్రోఽయమితినిశ్చయాత్, గత్వాతుదేవలః
శౌర్యా న్మృగంశంకులయాభృశం ౧౩. చిచ్ఛేదకంఠదేశేతం క్షాత్రవీర్యేణదుర్ధరః,
పాండ్యదేశాధిపఃశ్రీమా న్వీరాఖ్యోనృపస్తదా ౧౪. అపుత్రఃస్థావిరంప్రాప్య చింతా
సంతానకర్శితః, ఏకదామృగయార్థంస జగామవిపినం మహత్ ౧౫. తత్రానేక
మృగాన్హత్వా సంచచారవనాద్వనం, సతత్రదృష్ట్వాశార్దూలం హంతుమభ్యద్రవ
న్నృపః ౧౬. తదంతరేహతందృష్ట్వా తంమృగందేవలేనసః, విస్మయోత్ఫుల్లనయనః
సమీపంప్రాపపార్థివః ౧౭ పప్రచ్ఛదేవలంహర్షా త్కోసిత్వంవీరసంమతః, కోన్యః
కుర్యాన్మహత్కర్మ త్వద్వినైతద్ధిశైశవే ౧౮. ఈదృగ్వీరోనవిప్రస్త్వం బహుశఃక్షత్రి
యార్భకః, * దేవలః * అహంక్షత్రకులోత్పన్నో దేవలాఖ్యోతిశైశవే ౧౯.
మృతౌమత్పితరౌస్నేహా త్పాలితోఽస్మి ద్విజన్మనా, ఇతితద్గిరమాకర్ణ్య ప్రహృష్టఃపార్థి
వోబ్రవీత్ ౨౦. మమాపిసంతతిర్నాస్తి సాధుజాతం విధేర్బలాత్, రాజ్యైశ్వర్యా
దికం సర్వమపుత్రస్యనిరర్థకం ౨౧. ధర్మపుత్రోభవత్వార్య భవాన్మమసుఖప్రదః,
ఇతితంసాంత్వయిత్వాఽథ నినాయస్వపురంనృపః ౨౨. కృత్వోపనయనంతస్య వివా
హమపిపార్థివః, సర్వాణ్యధ్యాపయామాస శాస్త్రాణిగురుభిర్ముదా ౨౩. సర్వశాస్త్రే
షునిపుణః సర్వాగమవిశారదః, రాజ్యేభిషిచ్యతనయం దేవలంనిర్వృతోనృపః ౨౪.

వనంవివేశవైరాగ్యా త్తపసేకృతనిశ్చయః, బభారదేవలఃప్రీత్యా స్వరాజ్యంచసమృద్ధిమత్ ౨౫. బలాజ్జహారనిర్జిత్య పరరాష్ట్రాణివైరిణః, సర్వసౌభాగ్యసహితః సర్వవిద్యావిశారదః ౨౬. మహానందాబ్ధిమగ్నోభూ ద్యుక్తఃసుందరభార్యయా, ఏవంసర్వసమృద్ధస్య సుఖినస్తస్యయౌవనే ౨౭ జాతోమహానహంకారః సర్వసన్మార్గభేదకః, ఔదార్యశౌర్యధైర్యేషు మత్సమోనాస్తిసంపదా ౨౮. అహంసర్వకలాభిజ్ఞః సార్వభౌమపదేస్థితః, విద్యాధికోస్మివిప్రేభ్యః క్షత్రియేభ్యోబలాధికః ౨౯. అధికోస్మిమనుష్యేభ్యః సంపద్రూపగుణేష్వహం, ఏవమాత్మనినిశ్చిత్య దేవలఃస్మయదూషితః 30. అజన్మదీనఃసామ్రాజ్య మకస్మాత్ప్రాప్యయౌవనే, నిరహంకారిణో లోకే విరలాఃసంతిసాధవః 3౧. స్మయేనదేవలఃసాధూ నర్చయామాస నాప్యసౌ, సభాయాంబహుమానార్హా నవమత్యమనీషిణః 3౨ మదాంధఃపాలయామాస రాజ్యంసర్వసమృద్ధిమత్, కదాచిదాగతోమార్గవశా త్ప్రాజ్ఞనిధిస్వరః 33. వివేశకౌతుకాద్దృష్ట్వా దేవలస్యసభాంమునిః, దృష్ట్వాపిమునిమాయాంతం నోదతిష్ఠన్నృపాసనాత్ 3౪. ప్రణనామ న తందర్పాత్కుశలంనాప్యపృచ్ఛత, సింహాసనే సమాసీనం ప్రసార్యచరణౌమదాత్ 3౫. మదాంధందేవలందృష్ట్వా చుకోపమునిపుంగవః, రేరేదేవలదుష్టాత్మ న్రాజ్యానర్థాత్స్వముద్ధతః 3౬. అజన్మదుర్గతోదైవాత్సంపత్ప్రాప్యావిముహ్యసి, అవమత్యద్విజా న్ప్రాజ్యాన్మత్తోద్విపఇవాసియత్ 3౭. తత్కుంజరోవనేభూత్వా సంచరస్వ నృపాధమ, ఇత్థంప్రజ్ఞానిధేఃశాపా ద్విపోభూత్వానృపోవనే 3౮. సంచచారబహూనబ్దా న్భంజయన్నాశ్రమద్రుమాన్, కాలేన మహతా పంపాక్షేత్రం ప్రాపవిధేర్బలాత్ 3౯. అంజనాద్రిప్రతీకాశః సర్వలోకభయంకరః, ఆజగామగజో మార్గవశాద్రంగేశ మందిరం ౪౦. తత్రపూజార్థమాగత్య సనకాదిమునీశ్వరాః, పూజాద్రవ్యాణిసంపాద్య గంధపుష్పముఖానిచ ౪౧. పూజారంభపరాః సర్వేబభూవు ర్మనయోముదా, తదాదదర్శమానీశా ద్వారదో భీమణాకృతిః ౪౨ ప్రవిశ్యాంతర్మదాంధోసౌ హంతుం తాన్యత్నమాచరత్, ప్రవేష్టుంస్థూలకాయత్వా న్నశశాక గజోగుహాం ౪3. తదాకరంప్రసార్యాంత ర్మృగయామాసతాపసాన్, తత్రస్థపూజాద్రవ్యాణి నాశయిత్వాతికోపనః ౪౪. కమండలుగతంతోయం శుండాగ్రేణాఽస్పృశద్వరం, తదంభఃస్పర్శమాత్రేణ గతక్రోధో భవద్గజః ౪౫. ప్రశాంతధీర్నమస్కృత్య ప్రవర్ష్నేత్రజలాకులః, బహిరేవస్థితస్తేపి పూజాంనిర్వర్త్య కౌతుకాత్ ౪౬. దృష్ట్వాతద్విస్మితాస్తీర్థం ప్రశశంసు ర్మునీశ్వరాః, అహోతీర్థమిదంపుణ్యం లోకానాం హితకారకం ౪౭. కమండలుగతంతీర్థం పుష్కరేణ యదాస్పృశత్, తదాక్రూరమతింత్యక్త్వా గతక్రోధోభవద్గజః ౪౮. తదిదం

పరమంతీర్థం పుష్కరాఖ్యమకల్మషం, ఏవంవదంత స్సనకాదితాపసాః ప్రణమ్యారంగే
శ్వర మందిరాన్ముదా ౯ నిర్గత్యమార్గే ప్రణమంతమాదరాద్దృష్ట్వా గజంప్రా
హుఃఇదం పరస్పరం, పశ్యత ప్రణమత్యస్మాన్ గజోఽయం విగతస్మయః ౧౦. దర్శ
యిత్వాత్మనో దైన్యం తిర్యక్త్వాద్దుఃఖితో భృశం, తస్మాత్తస్యైవతీర్థస్య తోయదానేన
కుంజరం ౧౧ ఏనముత్తారయిష్యామ స్తిర్యక్త్వాద్దుఃఖసాగరాత్, ఇత్యాలోచ్య
మునిశ్రేష్ఠాః ప్రాప్యైతత్తీర్థముత్తమం ౧౨. ప్రోక్షయామాసు రేతస్య పయసాగజము
త్తమే, తేనశాపవినిర్ముక్తో దేవత్వంప్రాప్య దేవలః ౧౩. తాన్ప్రణమ్యస్వవృత్తాంత
ముక్త్వా భక్తిసమన్వితః, యయౌవిమానమారుహ్య గంధర్వైఃసేవితో దివం ౧౪.
* సూతః * దృష్ట్వాతత్తీర్థమాహాత్మ్యం హృష్టాస్తే మునిపుంగవాః, ప్రశశంసుర్న
మస్కృత్య పుష్కరంతీర్థముత్తమం ౧౫. యోఽత్రశ్రావణికేమాసే స్నానంకుర్యా
త్ప్రయత్నతః, సర్వపాపవిశుద్ధాత్మా ప్రాప్నోత్యమృతమాశుసః ౧౬. వయంస్నా
త్వాథగచ్ఛామః పురతఃక్షేత్రముత్తమం, ఏవంక్షేత్రపవచనంశ్రుత్వాసప్తర్షయో
మహాప్రాజ్ఞాః, తస్మిన్పుష్కరతీర్థే స్నాత్వాజగ్ము ర్మనోహరం గోత్రం ౧౭. *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే పుష్కరతీర్థ
మహిమానువర్ణనంనామ అష్టషష్టితమోఽధ్యాయః. ౬౮.

* సూతః * తతస్తారామహీధ్రంతేదృష్ట్వాతాపసపుంగవాః, ప్రహృష్టమనసః
సర్వేపప్రచ్ఛుఃక్షేత్రపాలకం ౧. క్షేత్రపాల మహీధ్రోఽయంరాజతేరమ్యపాదపః,
అస్యనామకిమస్మాకముదంతంవిస్తరాద్వద ౨. * క్షేత్రపాలః * తారానామ్నీ
గురోర్భార్యా చంద్రసౌందర్యమోహితా, వ్యభిచారంచకారాసా కామినీ సాక
మిందునా ౩. విధోర్గర్భందధారాథ బుధంప్రాసూతసుందరం, జ్ఞాత్వాదుశ్చరితం
తస్యాగురుఃక్రోధసమన్వితః ౪. పురుహూతస్యసాహాయ్యాత్ యుయుధేవిధునాసహ,
జిత్వాగురుముఖాన్దేవా నిందుర్బల సమన్వితః ౫. జహారకామినీంతారాం ససుతాం
కామమోహితః, నినిందుర్దేవగంధర్వా దృష్ట్వాతాం పాంసులేతిచ ౬. తిరస్కృతా
ఽప్సరోభిశ్చ పశ్చాత్తాపయుతాభవత్, బహుధాచింతయామాస సంతప్తహృద
యాఽబలా ౭. అహోబతమహత్పాపంకృతం కామాంధయామయా, వ్యభిచారః
కులస్త్రీణాం నిందోనిరయకారకః ౮. తత్రాపిమత్పతిర్దేవగురుః పూజ్యఃసుపర్వణాం,
తచ్ఛాత్రకాముకీ లోకనిందితా నాభవంకథం ౯. కేనోపాయేనమేభూయా దేత
త్పాతకవారణం, భర్త్రాసాకంపునర్లోకే భవేయం పూజితాకథం ౧౦. ఇతిసంచిం
త్యవిధవే బుధందత్వా తిదుఃఖితా, బ్రహ్మాణంశరణంగత్వా ప్రార్థయామాస భామినీ

౧౧. *తారా* చతురాననపశ్యపశ్యమాం కృపయా కిల్బిషసాగరే నిమగ్నాం, చతు
రంతవపాదపంకజం నితరాంస్పృష్టినిధౌ నమామిసద్యః ౧౨ వ్యభిచారమనంగమో
హితా విధునాసాక మకార్షమబ్జయోనే, అమరానిరయాప్పదేతి మా మతినిందంతి
కథంకరోమివాసం ౧౩. శరణంసురపూజ్యతావకం చరణాబ్జంమమతారకం భవా
బ్ధేః, కరుణార్ద్రకటాక్షవీక్షితాం కురుమాంభర్తృసుఖాస్పదా మపింద్యాం ౧౪.
బ్రహ్మా పంపాక్షేత్రంగచ్ఛభద్రే పావనంమోక్షదాయకం, భజస్వశ్రీవిరూ
పాక్షం శివఃశం తేకరిష్యతి ౧౫. ఇత్యాదిష్టావిధాత్రాసా ప్రణమ్యక్షేత్రమాయ
యౌ, పర్వతేస్మింస్తపశ్చక్రే శర్వముద్దిశ్యమానినీ ౧౬. నిరాహారావిరూపాక్ష
మహోరాత్రం ముదాభజత్, పూజయామాసవిధివద్భక్తిభావసమన్వితా ౧౭.
ఏవంచక్రేతపస్తీవ్రం శతసంవత్సరావధి, తద్భక్తిమచలాంద్రృష్ట్వా ప్రహృష్టఃపరమే
శ్వరః ౧౮. ప్రత్యక్షోభూద్విరూపాక్షః కోటిసూర్యసమప్రభః, ప్రమథాదిగణైర్యు
క్తః పార్వత్యాసహితఃప్రభుః ౧౯. దృష్ట్వాతమీశ్వరంభక్త్యా దండవత్పతితాభువి
ప్రణమ్యపరమేశాన మస్తౌషీద్గిరిజాయుతం ౨౦. * తారా * ఉమాసమాలింగిత
వామవిగ్రహం రమాధవాదిస్తుతపాదపంకజం, హిమాంశుచూడామణిమాదికారణం
నమామిసర్వేశ మనంగవైరిణం ౨౧. ప్రశస్తభోగీశకరోటభూషణం నిరస్తమా
యాగుణ మార్తిహారిణం, సమస్తలోకోత్తరవైభవంసురైః కృతస్తవంశాశ్వతమీ
శ్వరంభజే ౨౨. ప్రణమామిపార్వతీశం ప్రణతమనోభీష్టదాన సురధేనుం, ప్రాణా
ధారమనంతం ప్రణవోద్భాసంప్రశస్తగిరివాసం ౨౩. నమస్తే దేవదేవేశ నమస్తేకరు
ణాకర, నమఃపరమకల్యాణ విరూపాక్షనమోస్తుతే ౨౪. వ్యభిచారఃకృతోఽజ్ఞానా
న్మయాకామాంధయావిధౌ, నిందంతినిర్జరాఃసర్వే జారిణీతిసదాహిమాం ౨౫.
పతింవినాకథందేవ వసామిస్వైరకర్మణా, మహాపాపాంబుధౌమగ్నా ముద్ధరాఽంధక
సూదన ౨౬. పతివ్రతాయథాదేవ భవేయంలోకవందితా, తథామాంపశ్యదేవేశ
కృపయాభక్తవత్సల ౨౭. ధృత్వాకలానిధేర్గర్భం సుషువేఽహంసుతంవరం, అను
గ్రహంసుతేతస్మిన్కురుమాన్యోభవేద్యథా ౨౮. ఏవంతారావచఃశ్రుత్వా విరూ
పాక్షోదయానిధిః, ఉవాచపరమప్రీతో రహస్యందైవచోదితం ౨౯. శృణుమద్వచ
నంభద్రే బుధోత్పత్త్యర్థమాదరాత్, ప్రేరణాన్మమసుశ్రోణి విధౌకామాతురా
హ్యభూః ౩౦. దేవకార్యార్థమిందోస్త్వ మసూథావరపుత్రకం, నవిద్యతేఽపరా
ధస్తే వరందాస్యామి శాశ్వతం ౩౧. కన్యకాభవకల్యాణి హ్యభూథాపిత్వ మకల్మషా,
యేప్రత్యూషసికన్యాంత్వాం స్మరంతివిగతజ్వరాః ౩౨. తేసర్వపాపనిర్ముక్తాః ప్రాప్ను
వంతిపరాంగతిం, రోహిణ్యావర్ధితఃశ్రీమాం స్తవపుత్రో గుణాకరః ౩౩. గ్రహేషు

సప్తమోభూత్వా మత్ప్రీతింజనయిష్యతి, ఇతిదత్త్వావరంతస్యై దేవానాంపురతః శివః ౩౪. గురుమాజ్ఞాపయామాస భార్యేయంతవనిర్మలా, ధర్మేణబిభృయాస్తారాం మదారాధననిర్మలాం ౩౫. ఇత్యుక్త్వాంతర్దధేదేవో నమత్సుమనసాంపురః, ప్రశంసంతఃసురాఃసర్వే తారాంప్రాపుర్దివంముదా ౩౬. గురుస్తారాయుతఃప్రీత్యాఽవసదస్మిన్మహీధరే, సహస్రవర్షపర్యంతం శివపూజాధురంధరః ౩౭. తస్మాదయంగిరిస్తారానామ్నా ఖ్యాతోమనోహరః, స్నాత్వాయస్మింస్తపశ్చక్రే తారాసరసిశంకరం ౩౮. తన్నామ్నాప్రథితంతీర్థ మస్తిసర్వాఘనాశనం, తత్రస్నాత్వామహాలింగం తారకేశ్వరనామకం ౩౯. భవానీంచసమభ్యర్చ్య గచ్ఛామఃపురతోవయం, ఇతిశ్రుత్వా క్షేత్రపాలవచః సప్తర్షయోమలాః ౪౦. తీర్థేస్నాత్వాసమభ్యర్చ్య భవానీతారకేశ్వరౌ, కపిలాశ్రమమాసాద్య పప్రచ్ఛుఃక్షేత్రపాలకం ౪౧. *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే తారాపర్వత మహిమానువర్ణనంనామ ఏకోనసప్తతితమోఽధ్యాయః. ౬౯.

---

* ఋషయః * కస్యాశ్రమమిదంపుణ్యం రాజతేనందనోపమం, కోయంతపస్వీభవ్యాత్మా భాసతే శివసన్నిభః ౧. * క్షేత్రపాలః * ఆశ్రమోయంమహాభాగాః కపిలస్యతపస్వినః, వాసుదేవాంశసంభూతః కర్దమస్య సుతోమునిః ౨. దేవహూత్యామయంజాతో లోకానుగ్రహకారణాత్, కపిలాఖ్యోమహామాన్య స్తపస్వీజ్ఞానవాఞ్శుచిః ౩. ఆరాధ్యశ్రీవిరూపాక్షం ప్రసాదాత్తస్యతాపసః, బ్రహ్మైకజ్ఞానమాసాద్య లోకానాముపదేశకృత్ ౪. ప్రసిద్ధంతీర్థమస్తీహ తన్నామ్నా లోకపావనం, నిత్యంస్నాత్వామునిస్తత్ర పూజయత్యాత్మదైవతం ౫. తస్మింతీర్థే నరః స్నాత్వా యోఽర్చయేత్కపిలేశ్వరం, సమాయాపాశనిర్ముక్తో బ్రహ్మైకజ్ఞానవాన్భవేత్ ౬. సాంఖ్యయోగాదిశాస్త్రాణి విస్తార్యోపదిశత్యసౌ, కపిలర్షిర్మహాప్రాజ్ఞః శిష్యేభ్యఃపశ్యతాధునా ౭. తీర్థేస్నాత్వాసమభ్యర్చ్య కపిలేశ్వరమవ్యయం, కపిలర్షింనమస్కృత్య యాస్యామఃపురతోవయం ౮. ఏవంశ్రుత్వాక్షేత్రపాలవచః సప్తర్షయోమలాః, తత్తీర్థేవిధివత్స్నాత్వా సంపూజ్యకపిలేశ్వరం ౯. ప్రణమ్యకపిలంహర్షా జ్జగ్ముఃక్షేత్రదిదృక్షవః, గాలవాశ్రమమాసాద్య నమస్కృత్యమునీశ్వరాన్ ౧౦. సంమానితాస్తైర్మునిభిః సమామంత్ర్యమహాత్మనః, సుతీక్ష్ణస్యాశ్రమంప్రాప్య లేభిరేహర్షముత్తమం ౧౧. సాలతాలసమాకీర్ణ మచ్ఛాంబుసరసీయుతం, ఆమ్నాయోద్ఘోషితందివ్య మృషిసంఘవిరాజితం ౧౨. తదాశ్రమపదంప్రాప్య సంతోషేణ

మహర్షయః, తత్రత్యతాపసాన్నత్వా శ్రుత్వా తద్వృత్తమాదరాత్ ౧౩. మలప్ర
హారిణీనామతీర్థం తస్యోత్తరేస్థితం, నానావృక్షసమాకీర్ణం పక్షిసంఘోపశోభితం
౧౪. కుముదోత్పలకల్హార భాసితం షట్పదైర్వృతం, సరిత్పూర్వతటాసన్నే జగ
త్పావనముత్తమం ౧౫. సంప్రాప్య క్షేత్రపాలం తే పప్రచ్ఛుస్తస్యవైభవం, నామ
కింకథమార్యాఽస్యతీర్థస్య మలవారిణః ౧౬. కీదృశోవిధిరేతస్మిన్కర్తవ్యోముక్తి
దాయకః, * క్షేత్రపాలః * మలప్రహారిణీనామతీర్థమేత న్మహాత్తరం ౧౭.
సర్వపాపహరంశ్రేష్ఠం సరిత్ప్రాక్కూలశోభితం, స్నాత్వామలప్రహారిణ్యాం దత్త్వా
దానానిభక్తితః ౧౮. ఉపోష్యతద్దినేభక్త్యా పరేద్యుఃశ్రాద్ధకర్మకృత్, పిండంపితృభ్య
స్తీర్థేఽస్మిన్భక్త్యా దాస్యతియఃపుమాన్ ౧౯. తుష్టాస్తత్పితరఃసర్వే మోదంతే శివ
సద్మని, ఏవంశ్రుత్వావచస్తస్య స్నాత్వాతత్ర తపస్వినః ౨౦. విధివన్నిర్వర్త్యజగ్ముస్తే
పునఃక్షేత్రదిదృక్షవః * క్షేత్రపాలః * ఇదంసత్యవ్రతక్షేత్ర మాసన్నేఽమృతదాయకం
౨౧. యోవసేదేకరాత్రంవా సయాతిపరమాంగతిం, పుణ్యకోటిరితిఖ్యాత మిదం
తీర్థంతపస్వినః ౨౨. కించిదత్రకృతంపుణ్యం శతకోటిగుణంభవేత్, అస్యదక్షిణది
గ్భాగే కలికల్మషనాశినీ ౨౩. విరజేతిసమాఖ్యాతాపరమానందదాయినీ, అత్ర
స్నానేనదానేన నరాయాంతి పరాంగతిం ౨౪. అయంగిరిఃకాలనామా ప్రసిద్ధఃపు
ణ్యవర్ధనః, కాలకంఠేశ్వరోలింగరూపేణాస్మి న్విరాజతే ౨౫. పురాదేవాసురా
శ్చక్రుః సముద్రమథనంబలాత్, మంథానంమందరంకృత్వా రజ్జుంకృత్వాతువాసు
కిం ౨౬. కౌస్తుభామృతకల్పాది వస్తూన్యాలోచ్యలోభతః, అహంపూర్వికయా
తత్ర వివదత్సుసురేషుచ ౨౭. నిర్గత్యకాలకూటాఖ్యవిషమబ్ధేర్మహోల్బణం,
సురాసురాన్జగత్కృత్స్నం దుఃసహందగ్ధుమారభత్ ౨౮. కాందిశీకాస్సుపర్వా
ణో బ్రహ్మవిష్ణుపురోగమాః, సంప్రాప్యసకలాన్లోకా నపిశాంతిం నలేభిరే ౨౯.
తదామరాభయత్రస్తాః శరణంజగ్మురీశ్వరం, ధ్యాయంతస్స్వాంతరంగేశం శంకరం
లోకశంకరం ౩౦. దేవదేవమహాదేవ దయాకరమహేశ్వర, పాలయాస్మాన్కాల
కూట భయార్తాంస్తవసేవకాన్ ౩౧. ఏవంతైఃస్సృతఏవాఽఽవిరాస దేవస్తదగ్రతః,
మాభైష్టనిర్జరాయుష్మా న్పాలయామి విషాదహం ౩౨. ఏవమాశ్వాస్యగౌరీశః
ప్రజ్వలంతంమహాద్భుతం, కాలకూటంపపౌదేవో నిఃశంకముదకంయథా ౩౩. ఆలో
చయామాసతదా విభుర్లోకహితేరతః ౩౪. గిలితేగరలేమహోదరస్థాఖిలలోకావిల
యాం ప్రయాంతి నోచేత్, దహతీదమనంతబాహ్యలోకా నితిమత్వాగరళం గలేద
ధార ౩౫. పురుహూతముఖైశ్చసేవ్యమానోఽమరవారైరుమయా నుతఃపరేశః,
గిరిమేనముపేత్యమూర్ధభాగే జరయామాసగలేహి కాలకూటం ౩౬. మునయోదితి

నందనాశ్చితంమహిమానం పురవైరిణోనిరీక్ష్య, ముదితాజగదుఃప్రణమ్యసర్వే శితి కంఠాయనమోస్తు సర్వదేతి ౩౭. పీత్వాస్మిఞ్జరయామాస కాలకూటంయదీశ్వరః, తత్కాలనామ్నాప్రఖ్యాతః పర్వతో౾యంవరద్రుమః ౩౮. అస్యోత్తరేగిరేర్దివ్యా పంపాఖ్యాతటినీశుభా, పంపానామపురీతస్యా దక్షిణంకూల మాస్థితా ౩౯. ఊర్జ మాసేపురేతస్మి న్స్నాత్వాసంకృత్వా విశుద్ధధీః, పంపానద్యాముపస్నాతో గచ్ఛేద్బ్రహ్మ సలోకతాం ౪౦. అగ్నిహోత్రముపాస్తేయ స్తస్మిన్కృత్వాపురేద్విజః, సయాతిశివ సాయుజ్యం తథైవాతిథిపూజకః ౪౧ సర్వక్షేత్రాణితత్రైవ నిత్యంసన్నిహితానిహి, వసంతిసర్వతీర్థాని పంపానద్యాంవిశేషతః ౪౨. తత్రస్నాత్వానరోయాతి కైవల్యం కార్తికేధ్రువం, ఇతిశ్రుత్వాక్షేత్రపాలవచః సప్తర్షయోముదా ౪౩. దృష్ట్వాపంపా పురంప్రీతాః స్నాత్వానద్యాంచపశ్చిమే, కలితారకతీర్థంతే సంప్రాప్యమునయో౾ బ్రువన్ ౪౪. * * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే కపిలతీర్థ, మలప్రహారిణీతీర్థ, కాల(కూట) పర్వతమహిమానువర్ణనం నామసప్తతితమో౾ధ్యాయః. ౭౦.

* ఋషయః * క్షేత్రపాలవదాస్మాకమిదంతీర్థం కిమాహ్వయం, కిమత్రల భ్యతేపుణ్యం స్నానేనానందవర్ధన ౧. * క్షేత్రపాలః * కలితారకనామాస్య తీర్థ స్యామలవారిణః, పురాశ్రీధరనామాస్మిన్ స్నాత్వాముక్తఃకలేరభూత్ ౨. తస్మా త్తీర్థమిదంఖ్యాతం కలితారకమిత్యభూత్, పాంచాలాధిపతిఃశ్రీమాన్ శ్రీధరోనామ పార్థివః ౩. సదాచారరతోధీమా న్సత్యవాగనసూయకః, బహుప్రదోమహా మాన్యో బ్రహ్మవి ద్బ్రాహ్మణప్రియః ౪. పుత్రవత్పాలయామాస ప్రజాఃసాధువ్ర తేస్థితః, కలింజేష్యామ్యహం సాధువ్రతేనైవేతి చింతయన్ ౫. దేవాగ్నిద్విజపూ జాయాం నిరతోనియమాన్వితః, కలిరాలోచయామాస మామయంజేతు మిచ్ఛతి ౬. తస్మాదేనంవంచయామి కథంచిదపిపార్థివం, ఇత్యాలోచ్యకలిస్తస్య ప్రమాదా న్వేషణేరతః ౭. అరణ్యాశ్రమదేశేషు ససర్జబహుశోమృగాన్, క్షేత్రాణినాశయా మాసు ర్వరాహాహరిణాదయః ౮. తద్వృత్తాంతంసమాకర్ణ్య మృగయేప్సురభూ న్నృపః, ధనుర్బాణధరో౾రణ్యే హయారూఢోమృగాన్బహూన్ ౯. కాలయామా సకోపేన శ్రీధరఃశ్వాపదాన్బహూన్, శ్రాంతఃసరోవరంధృష్ట్వా పాతుంపానీయమా పసః ౧౦. నికటేతస్యమాకందవృక్షమూలేతిసుందరీ, కిరాతకన్యకాకాంతా కామ

దాఖ్యానితంబినీ ౧౧. గాయంతీమంజులం కేకా మాకల్యైప్రశ్రుతింముదా, తాం
దదర్శవరారోహా మింద్రనీలసమప్రభాం ౧౨. తదైవకలినావిష్టః కామార్తోభూ
న్మహీపతిః, మామాస్పృశమహీపాల మామిత్యుక్తస్తయాపిసః ౧౩. బలాత్తాంర
మయామాస కామార్తోఽధర్మతత్పరః, ఉవాచసామహారాజపతి స్త్వంమమ సంమ
తః ౧౪. భార్యాతవాహమధునా భుంక్ష్వభోగాన్మయాసహ, ఇతితద్వచసాహృ
ష్టో విహాయాత్మకుటుంబినీం ౧౫ త్యక్తస్వజాతిమర్యాదో మద్యమాంసనిషేవకః,
తయాసాకంవనేవాస మకరోజ్జాతిదూషకః ౧౬. ఆలోచ్యమంత్రిణఃసర్వే తత్పుత్రం
శూరశేఖరం, రాజ్యేభిషేచయామాసుః ప్రజానాంప్రీతిదాయకం ౧౭. ఉవాసకా
మదాయుక్తః కాననేదశవత్సరాన్, సుషువేసాసుతానష్టౌ శ్రీధరాద్దుర్విధాశ
యాన్ ౧౮. మృగయామాంసపుంజేన కాష్ఠానాంవిక్రయేణచ, కుటుంబపోషణం
కృత్వా గృహకర్మరతోనిశి ౧౯. అహోరాత్రమవిశ్రాంతో నిద్రాహారాది
వర్జితః, కృత్వాతిశక్తికర్మాణి యక్ష్మణాఽమాంసతాంగతః ౨౦. తయాతిరస్కృ
తఃపుత్రైః పీడితోభృశదుఃఖితః, చి తయామాసబహుధా స్వదిష్టమనుచింతయన్
౨౧. అహోదైవగతిశ్చిత్రా మనోవాచామగోచరా, సాగరంశోషయేదాశు
కుర్యాత్పర్వత మర్ణవం ౨౨. ధనదందుర్విధంకుర్యా త్పాతయేదిందుభాస్కరౌ,
అహమేవాత్రదృష్టాంతో బలీయాన్జగతోవిధిః ౨౩. సూర్యవంశసముత్పన్నో
ధర్మాధర్మవిచక్షణః, సదాచారరతఃసాధువ్రతీ వేదవిదుత్తమః ౨౪. విధినాప్రేరి
తస్త్యక్త్వా రాజ్యంవ్యాధస్త్రియాయుతః, కామాంధఃకులమర్యాదా మపనీయఖిలోఽ
భవం ౨౫. గృహాదుచ్చాటయామాసు రత్యశక్తంఖలాఇమే, కింకరోమిక్వగచ్ఛా
మి కాగతిఃపురతోమమ ౨౬. ఏవందుఃఖాతురోరణ్యే శ్రీధరఃసహసా యయౌ,
శాండిల్యాశ్రమమాసాద్య బహిరేవస్థితోభియా ౨౭. సాష్టాంగంప్రణిపత్యాసౌ
స్వవృత్తాంతంవ్యజిజ్ఞపత్, మాముద్ధరమహాయోగిన్ త్వమేవశరణం మమ ౨౮.
* శాండిల్యః * అస్యావిదూరేశ్రీపంపా క్షేత్రమస్తి మనోహరం, గత్వాతత్రమను
ష్యేంద్ర ముక్తోభవకలేర్ద్రుతం ౨౯. ఇతితద్వచనంశ్రుత్వా ప్రాప్యైతత్ క్షేత్రముత్త
మం, దృష్ట్వాతీర్థమిదంపుణ్యం భక్త్యాత్రస్నాన మాచరత్ ౩౦. తేనపుణ్యప్రభా
వేన ముక్తోభూ త్కలినానృపః, శుద్ధాంతఃకరణోభూత్వా విరక్తోవిషయేషు సః
౩౧ విష్ణుంసమారాధ్య పరంధామ జగామహ, తత్ప్రఖ్యాతమిదంతీర్థం కలి
తారకమిత్యభూత్ ౩౨. క్షేత్రపాలవచఃశ్రుత్వా స్నాత్వాతస్మింస్తపస్వినః, సీతాస
రోవరంప్రాప్య దదృశుస్తస్యవైభవం ౩౩. అత్యాశ్చర్యయుతాః ప్రాహుఃక్షేత్రపాలం
మహర్షయః. * * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే కలితారకతీర్థ
మహిమావర్ణనంనామైకసప్తతితమోఽధ్యాయః. ౭౧.

* ఋషయః * మనోహరమిదంభాతి సరఃకల్హారమండితం, వదాస్యవృత్తమస్మాకం విస్తరాత్ క్షేత్రపాలక ౧. * క్షేత్రపాలః * సీతాసరోవరమిదం పాతకాద్రిపవిర్వరం, శాతకుంభమయైశ్చిత్రైః సోపానైఃసేవితంమహత్ ౨. పుష్కరిణ్యాదితీర్థాని గంగాదిసరితస్తథా, ఆదరాదాత్మశుద్ధ్యర్థం నిత్యమేతదుపాసతే ౩. బ్రహ్మహత్యాదిపాపాని విద్యంతేయానిభూతలే, తాన్యత్రస్నానమాత్రేణ నశ్యంత్యేవనసంశయః ౪. స్నానార్థమమరానిత్య మాగచ్ఛంత్యుషసిద్రుతం, గాయంత్యస్యచరిత్రాణి గంధర్వాఃకిన్నరాదయః ౫. పంచాస్యఃపార్వతీయుక్తః క్రీడతేత్రకుతూహలాత్, పురందరఃపురాస్నాత్వా ముక్తోభూద్బ్రహ్మహత్యయా ౬. * ఋషయః * బ్రహ్మహత్యాకథంప్రాప్తా వాసవస్యమహామతే, సీతాసరోవరస్నానా త్కథం ముక్తోభవత్తయా ౭. * క్షేత్రపాలః * కపాలాభరణోనామ రాక్షసోభూత్కృతే ఖలః, శుచేరనుగ్రహాత్క్రూరః సురాసురబలాధికః ౮. భయానకోనామతస్య మంత్రీలోకభయంకరః, తస్యసేనాపతిఃక్రూరః శవభక్షాహ్వయోఽసురః ౯. పరార్ధశతదైతేయ మహాబలసమన్వితం, మయేననిర్మితందివ్యం విజయాఖ్యపురం మహత్ ౧౦. పాలయామాసశౌర్యేణ శతయోజనవిస్తృతం, విజిత్యవిష్టపేరాజ్ఞో నాశయామాసభూసురాన్ ౧౧. చకంపేభువనంతస్య భయాద్దురితచేతసః, ఏకదామంత్రిణంప్రాహ కపాలాభరణఃఖలం ౧౨. ఏహివీరమహాబాహో మాయావిన్మమసంమత, జితోమయాయంభూలోకో హ్యథోలోకావశీకృతాః ౧౩. సమృద్ధానిగృహేసంతి సర్వైశ్వర్యాణి మేధునా, పురుహూతపురైశ్వర్య మైరావతముఖంబలాత్ ౧౪. జితంచేద్భువనాధీశః కృతకృత్యోభవామ్యహం, తస్మాదద్యైవగచ్ఛామి యుద్ధాయామరపత్తనం ౧౫. సేనాపతింసమాజ్ఞాప్య చోదయాసురవాహినీం, ఇత్థంరాజ్ఞాసమాదిష్టః సభాంప్రాప్యభయానకః ౧౬. సేనాపతింసమాహూయ బభాషేశవభక్షకం, శవభక్షమహావీర మాయాశాస్త్రవిశారద ౧౭. అద్యైవత్రిదివంగత్వా యోద్ధుమిచ్ఛతిదైత్యరాట్, ఇంద్రాదినిర్జరైస్సాకం తదైశ్వర్యజిహీర్షయా ౧౮. చతురంగబలంశీఘ్రం ప్రస్థాపయదివంమహత్, ఏవంతద్వచనం శ్రుత్వా సేనానీఃశవభక్షకః ౧౯. సైన్యమాజ్ఞాపయామాస ప్రస్థానాయత్రివిష్టపం, సన్నహ్యదైత్యయోద్ధారో రథానారుహ్యనిర్యయుః ౨౦. కేచిన్మతంగజారూఢాః కేచిదారుహ్యవాజినః, నానాశస్త్రప్రహరణా మాయాయుద్ధవిశారదాః ౨౧. తదాదుర్మేధసంరాజ్యే స్థాపయిత్వాత్మజంఖలం, నిర్యయాసహిసాస్వర్గం మహాబలసమన్వితః ౨౨. యుయుత్సురమరైఃసాక ముత్సాహాదసురాధిపః, నానావాద్యనినాదైశ్చ రథనేమిస్వనైస్తథా ౨౩. హేషితైర్బృంహితైర్ఘోరైః పూరయామాస

దిఙ్ముఖం, రథాశ్వగజపాదాతి సంకులంబలమద్భుతం ౨౪. మహతాసైన్యభారేణ
సమకంపత మేదినీ, చతురంగపదోద్ధూత రజఃశోషితసాగరం ౨౫. నిర్యయా
ద్దైత్యరాజస్య సైన్యమాహవదుర్ధరం, ఆగత్యసహసాస్వర్గం పరివార్యామరావతీం
౨౬. సురాణాంభయముత్పాద్య శరాసారైరవాకిరన్, శ్రుత్వాపురందరఃక్రోధా
దసురాణాంవ్యతిక్రమం ౨౭. లోకపాలగణైఃసార్ధం నిర్జగామపురాద్బహిః, దివ్యా
స్త్రధారిణోదేవాః సర్వేయుద్ధవిశారదాః ౨౮. నానాశస్త్రాస్త్రనిచయై ర్నిర్జఘ్నుర్దైత్య
వాహినీః, రాక్షసానిర్జరాన్జఘ్ను స్తేపిరాక్షససైనికాః ౨౯. ఏవమన్యోన్య
మభవ దభ్యామర్దోతిభీషణః, బభూవామరదైత్యానాం ద్వంద్వయుద్ధంమహత్తరం
౩౦. కపాలాభరణేనాశు యుయుధేవాసవస్తదా, భయానకేనయుయుధే కుబేరః
పరవీరహా ౩౧. కృతాంతఃశవభక్షేణ కృశానుఃక్రూరదృష్టినా, మద్యప్రియమహా
కాయ మదిరాక్షాతిదూషణైః ౩౨. సమంయుయుధిరేశౌర్యా దాశుగాశ్చప్రచేతసః,
తద్యుద్ధమభవద్ఘోరం తుములంలోమహర్షణం ౩౩. అన్యోన్యానీకసంమర్దః కల్పాం
తాంబుభృతామివ, అభూదన్వష్నదైత్యానా మాహవేవైశసంమహత్ ౩౪.
ఇంద్రఃకర్బురరాజంతం జఘాననిశితైఃశరైః, తాంశ్చసిష్పేపయామాస కరేణైవా
సురాధిపః ౩౫. దివ్యాస్త్రాణికుబేరస్య గిలితానిచమంత్రిణా, తథైవాంతకశస్త్రాణి
చిచ్ఛిదుర్ధితినందనాః ౩౬. ఏవమన్యైఽసురాబాణాం శ్చిచ్ఛిదుస్త్రిదివౌకసాం,
అర్దయిత్వాసురాదేవా న్దివ్యాస్త్రైర్జఘ్నురోజసా ౩౭. నిర్విణ్ణానిర్జరాదైత్యహతా
శ్చింతాతురాస్తదా, గురుంశరణమాసాద్య వినయేనవ్యజిజ్ఞపన్ ౩౮. వయందై
త్యహతాఃసర్వే నిర్వీర్యాశ్చబభూవిమ, జిత్వాహరతిసర్వస్వ మస్మాక మసురాధిపః
౩౯. యేనతన్యభవేన్మృత్యు స్తముపాయంవదప్రభో, * గురుః * కాలరుద్రమనం
దివ్య ముపదేక్ష్యామిజిష్ణవే ౪౦. తన్మహిమ్నాసురాన్హంతి మఘవాబలవాన్భవేత్,
ఇత్యుక్త్వోపాదిదేశాథ మనుమిందాయ గీష్పతిః ౪౧. తేనోపదిష్టఃసురరాట్
కరేకులిశమాదదే, ఐరావతంసమారుహ్య కాలరుద్రమనుంస్మరన్ ౪౨. ససురో
గురుమామంత్ర్య చకారాభిక్రమం వృషా, దృష్ట్వాతానమరాన్దైత్యా రోషేణా
త్యంతభీషణాః ౪౩. నానాప్రహరణై ర్దేవాన్జఘ్నుః సంరంభశాలినః, గర్జంతోసిర్జ
రాన్సర్వే తర్జయామాసురాశరాః ౪౪. తదామరాఃకృధాదైత్యా న్వ్యవ్యధుర్నిశి
తైఃశరైః, ససంప్రహారస్తుములః సంజజ్ఞేఽమరరక్షసాం ౪౫. భయానకశిరః కోపా
చ్ఛకర్తధనదోసినా, అంతకఃకాలదండేన మహిషోపరిసంస్థితః ౪౬. స్వపురంప్రేష
యామాస హత్వాతంశరభక్షకం, క్రూరదృష్టిశిరఃకాయా త్పాతయామాసపావకః
౪౭. మద్యప్రియామహాకాయా మదిరాక్షాతిదూషణాన్, వైశ్వానరాశ్చవరుణాః

ప్రాపయామాస రంతకం ౪౮. క్షణాన్నిశ్శేషయామాస రసురాన్నిర్జరారణే,
స్వసైన్యంనిహతం దృష్ట్వా కపాలాభరణః క్రుధా ౪౯. కృత్వాతిభైరవారావం సం
ధాయేషూన్ శరాసనే, కృతహస్తః సురానీకం జఘాననిశితాశుగైః ౫౦. దృష్ట్వా
పురందరః క్రోధా త్తిష్ఠతిష్ఠేతితంబ్రువన్, వివ్యాధదశభిర్బాణై ర్భయముత్పాద్య
రక్షసాం ౫౧. తానప్రాప్తాన్ శరైశ్ఛిత్వా జఘానేంద్రం శరైః ఖలః, నివార్యతాని
ఘూనిందో౽ దర్శయన్ కృతహస్తతాం ౫౨. జఘానాసురకోదండం పంచబాణై
శ్చకేతనం, క్రోధేన శూలముద్ధృత్య భ్రామయిత్వాసురాధిపః ౫౩. చిక్షేపదేవ
రాజాయ జ్వలత్పావకసన్నిభం, శక్త్యామరపతిశ్ఛిత్వా పాతయామాసతద్భువి ౫౪.
శతవ్యామమితాం గుర్వీమాయసీ మచలోపమాం, సహస్రదశభారాఢ్యాం గదా
మాదాయ వేగవాన్ ౫౫. రథాదుత్ప్లుత్యదేవేంద్ర వధోద్యుక్తో౽సురాధిపః, తదా
పురందరః స్మృత్వా కాలరుద్రమనుం హృది ౫౬. నివార్యతాంగదామింద్రో౽వధీద్వ
జ్రేణదానవం, విదార్యోరస్థలం యాతూః పాతయామాసభూతలే ౫౭. నిహతేజిష్ణు
నాతస్మి న్కపాలాభరణే౽సురే, ప్రశాంతమభవత్సర్వంలోకాః సంతోషనిర్భరాః
౫౮. తదాసురవధోత్పన్నా బ్రహ్మహత్యాపురందరం, బబాధేబహుధాభీమా దుఃఖి
తో౽భూత్తయావృషా ౫౯. * శౌనకాద్యా ఋషయః * నవిషోరాక్షసః సూత కపా
లాభరణః ఖలః, తద్వధేనకథంప్రాప్తా బ్రహ్మహత్యాపురందరం ౬౦. * సూతః *
వదామితస్యవృత్తాంతం శ్రోతౄణాంసుఖదాయకం, సాధుపృష్టంచయుష్మాభి రసు
రబ్రహ్మకారణం ౬౧. వింధ్యపాదవనేదైత్య స్త్రివక్రాఖ్యో౽భవత్పురా, అవసత్కం
దరేభీతో వివిక్తేవాసవార్థితః ౬౨. భార్యాగుణవతీతస్య సుశీలానామరాక్షసీ,
కామరూపధరా కాంతాభర్తృచిత్తానుసారిణీ ౬౩. ఏకదారహసిప్రాహ స్వభార్యా
మసురాధిపః, పురుహూతభయాద్భద్రే వసామిచ్ఛన్నకందరే ౬౪. స్థితిర్మమకథం
భూయాదశక్తస్యచదుర్విధేః ౬౫. చిత్తే౽నాథస్యమేశర్మ నకించిదపివిద్యతే, బలవా
నపిపుత్రో మే సుఖదాతాస్తినప్రియే ౬౬. తముపాయం నపశ్యామి యేనపుత్రో
భవేన్మమ, ఇత్థంభర్తృవచః శ్రుత్వా సుశీలాప్రాహసుస్మితా ౬౭. సన్నికృష్టేశుచి
ర్నామ మునిః పరమధార్మికః, తపః సమాధినిరతో వర్తతే విజనేవరః ౬౮. భవేత్త
వాజ్ఞాయదిమే తంప్రాప్యసుతమాప్నుయాం, ఇతితద్గిరమాకర్ణ్య సుతేప్సురసుర
స్తదా ౬౯. దదావాజ్ఞాంశుచేః పుత్రప్రసవార్థం స్వయోషితే, భర్తురాజ్ఞాంపుర
స్కృత్య యయౌసాపుత్రకాంక్షిణీ ౭౦. సకదాచిన్మనోజ్ఞాంగీ సువేషాచారుహాసినీ,
వింధ్యపాదవనేరామావిచచారవిలాసినీ ౭౧. శుచేరాశ్రమమాసాద్య దదర్శముని
శేఖరం, తపః సమాధినిరతం మనసీత్థమచింతయత్ ౭౨. జితేంద్రియః సత్యవాదీ

తపస్వీజ్ఞానవాన్ శుచిః, అకల్మషోయం బ్రహ్మర్షి రహమాసుర భామినీ ౭౩. కథం
మమాయంవశగో భవేద్భదాకృతిర్మునిః, శక్తిర్నాస్త్యాశ్రమంతస్య ప్రవేష్టుమపిర
క్షసాం ౭౪. యత్నంకరోమివశ్యత్వే దయాలుర్ద్విశతీప్సితః, లబ్ధ్వాపరిచయం స్వల్ప
మపికామవశోభవేత్ ౭౫. ఆశ్రిత్యాసురమర్యాదాం సాధయామ్యపిమాయయా,
ఇత్యాలోచ్యాశ్రమాసన్న హ్రదేనిమ్నాజలేఽబలా ౭౬. స్తంబమేకంసమాలంబ్య
మగ్నాఽఽకంధరమంబుని ౭౭. ప్రాణత్రాణంనాథమానా మాంసనీవరురోదసా, నిర్జనే
స్మిన్ హ్రదేబాలా పతితాహంమ్రియేధునా ౭౮. అస్తిచేద్విపినేకోపి దయాలుర్మా హి
రక్షతు, ఇత్యేతద్రోదనారావం శ్రుత్వాకరుణయాశుచిః ౭౯. హ్రదంప్రాప్యదద
ర్శాప్సు మజ్జంతీమబలాంమునిః, కేయంపద్మపలాశాక్షీ పూర్ణచంద్రనిభాననా ౮౦.
మ్రియతేప్సునిమగ్నాసా తదేనాముద్ధరామ్యహం, ఇతిస చిత్యసహసా జగృహే
తత్కరంశుచిః ౮౧. బహిరానీయలజ్జంతీం దదర్శాసౌనిరంశుకాం, తప్తసౌవర్ణ
వర్ణాంతాం దృష్ట్వాకామవశోఽభవత్ ౮౨. ప్రార్థయామాసబహుధా వినయేనాసు
రాంగనాం, * శుచిః * కాసిసుందరిసౌభాగ్యదేవతేవ విరాజసే ౮౩. కుతోత్ర
నిర్జనేఘోరే పతితాఽసిహ్రదేశుభా, * సుశీలా * కుశీలస్యచభార్యాహం సుశీలా
ఖ్యానితంబినీ ౮౪. అపుత్రాస్మింస్తపఃకర్తు మాగతావిజనేవనే, హ్రదేస్నానార్థ
మాగత్య స్ఖలంతీన్యపతంజలే ౮౫ దయాలునాత్వయాద్యైణ రక్షితాస్మి తపస్వినా,
భద్రమస్తుతవాయుష్మంస్తపసోహంవ్రజామ్యహం ౮౬ ఇతితద్గిరమాకర్ణ్య శుచిఃకా
మాతురోబ్రవీత్, శ్రాంతాసిత్వం వరారోహేనివసస్వాశ్రమేమమ ౯౦. దృష్ట్వాత
వాతిసౌందర్యం కామాగ్నిర్వర్ధతేమయి, కామంపూరయకల్యాణి తవశ్రేయోభవి
ష్యతి ౯౧. సాపితద్వచసాహృష్టా సురతాంగీకృతాభవత్, మునిఃసురతమాసాద్య
తస్యాంప్రీతోబభూవసః ౯౨. అమోఘతేజసోయోగా దంతర్వత్నీబభూవసా,
కాలమేఘనిభాత్యంతభీషణం సుషువేసుతం ౯౩. చకంపేభువనంతస్య జననాదేవ
తత్క్షణః, శైశవేమానుషాన్హత్వా ధృత్వాతన్మస్తకస్రజం ౯౪. అస్థిమండనమా
కల్ప్య చచారయదసౌఖిలః, తదభూల్లోకవిఖ్యాతః కపాలాభరణాఖ్యయా ౯౫.
సుచేరనుగ్రహోద్దృష్టో లబ్ధ్వాలోకోత్తరంబలం, విజిత్యసహసాలోకా న్సర్వభ్రామప
తద్దేస్థితః ౯౬. సహస్రవర్షపర్యంతం శశాసాఖిలవిష్టపం, మారణాత్తస్యసంప్రాప్తా
బ్రహ్మహత్యాశతక్రతుం ౯౭. బబాధబహుధాసాపి శతమన్యుంభయానకా, ఉన్మ
త్తవత్తయాక్రాంతో సంచచారశతంసమాః ౯౮. లోకాన్సర్వాన్పరిక్రమ్యనలేభే నిర్వృ
తింవృషా, సత్యలోకంసమాసాద్య నమస్కృత్యపితామహం ౯౯. కథయామాస
వృత్తాంతం దైత్యసంహారసంభవం, జగత్కంటకదైతేయః కపాలాభరణాహ్వయః

౧౦౦. హతో మయా తతః ప్రాప్తా బ్రహ్మహత్యా మమావిలా, తస్యాః కథం భవేన్ముక్తిర్మమ బ్రూహి దయాకర ౧౦౧ * బ్రహ్మా * బ్రహ్మబీజాదసౌ జాతో యాతుధానో మహాఖలః, తస్మాత్తద్వధసంప్రాప్తా బ్రహ్మహత్యా ప్రబాధతే ౧౦౨. సంప్రాప్య సత్వరం భూమ్యాం పంపాక్షేత్రం మనోహరం, సీతాసరోవరస్నానాద్ఘాన్ముక్తో భవానఘ నా ౧౦౩. విరూపాక్షం సమారాధ్య లబ్ధ్వా తద్వరముత్తమం, సురలోకం పునర్యాహి శివః శం తే కరిష్యతి ౧౦౪. ఇత్థం బ్రహ్మవచః శ్రుత్వా ప్రాప్యైతత్క్షేత్రముత్తమం, సీతాసరోవరస్నానాద్ఘాన్ముక్తో భవద్వృషా ౧౦౫. విరూపాక్షం సమారాధ్య కృత్వా పాశుపతార్చనం, ఈశప్రసాదసంపన్నః ప్రాప నాకం శచీపతిః ౧౦౬. *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే సీతాసరోవరవర్ణనం నామ ద్విసప్తతితమోఽధ్యాయః. ౭౨.

---

* క్షేత్రపాలః * రామో దాశరథిః శూరో లక్ష్మణేన సమన్వితః, వానరానీకపైః సార్ధమసురాధిః మహాహవే ౧. భార్యాపహారిణం హత్వా రావణం బంధుతాయుతం, లంకాధిపత్యే సంస్థాప్య విభీషణమకల్మషం ౨. కృతార్థః సీతయా సార్ధం వానరానీకసంయుతః, ప్రతస్థే స్వపురం గంతుం పుష్పకేణాంబరాయణం ౩. నానా దేశాన్వినిష్క్రమ్య హ్యయోధ్యామాప్య రాఘవః, స్వరాజ్యం పాలయామాస భరతేన సమర్పితం ౪ కాలే వవర్ష పర్జన్యః పృథివీ సస్యశాలినీ, జనా నిరాపదః సర్వే రామే రాజ్యం ప్రశాసతి ౫. తదాసీత్పిశునో నామ దైత్యః శూర్పణఖాసుతః, స్వమాత్రా కథితం శ్రుత్వా రామవృత్తాంతమాదితః ౬. స్వమాతృనాసికాచ్ఛేద దశాననవధాదికం, ప్రతీకారసమాకాంక్షీ మనసీత్థమచింతయత్ ౭. యది కుర్యామహం యుద్ధం రాఘవేణాసురద్విషా, తదా మాం సత్వరం హన్యాద్విక్రాంతో యం ధనుష్మతాం ౮. సీతాం ప్రాణప్రియాం త్యక్త్వా సోఽపి తిష్ఠతి న క్షణం, తత్తయోర్వైరముత్పాద్య కైతవేన వియోజ్యతే ౯. హత్వా వా మజ్జనన్యాశ్చ వైరశుద్ధిం కరోమ్యహం, ఏవమాలోచ్య పిశునః సభార్యః ప్రాప్య కోసలాః ౧౦. మాయారజకరూపో సా వయోధ్యామావసత్ఖలః, ప్రజానాం ప్రత్యయార్థం స రజకోఽహమితి బ్రువన్ ౧౧. ఆనీయ ధౌతవస్త్రాణి దదాతి స్మ నిరంతరం, అవకాశం సమాకాంక్షన్ రాఘవాహితకర్మణి ౧౨. ఏకదా నిశి లోకానాం మతం జ్ఞాతుం రఘూత్తమః, ఏక ఏవ రహస్యేన సంచచార పురే ప్రభుః ౧౩. జ్ఞాత్వా తమాగతం దైత్యశ్ఛద్మనా భార్యయా సహ, వివాదమతనోద్దుష్టస్తాడయామాస తాం రుషా ౧౪. ఉవాచ తాం పునర్దుష్టే నిహన్మి స్వైరచారిణీం, త్యక్తభార్యాం పునః ప్రాప్తుం న రామోఽస్మి రపత్రపః ౧౫. అహం వీరోఽస్మి నిర్యాహి నోచ్చే

త్వాంహన్మిపాంసులాం, ఇత్థంతద్గిరమాకర్ణ్య రామశ్చింతాతురోభృశం ౧౬. ప్రా
ప్యమందిరమేకాంతే మనసీత్థ మచింతయత్, అహోహ్యాధిజ్మానుషంజన్మ వృథాదుఃఖై
కభాజనం ౧౭. అజ్ఞానసాగరేమగ్న మహంకారతిరస్కృతం, ధర్మమేవపరంమత్వా
విషయాశావివర్జితః ౧౮. ధర్మేణవర్తమానోపి సంసారేనిందితోభవం, సత్కీర్తిర్నా
స్తిసంసారస్థితానాం యత్నకోటిభిః ౧౯. యస్యాఃకృతేయశోమేద్య త్యజామ్యేవచ
తామహం, ఇతినిశ్చిత్యసౌమిత్రి మాహూయేద మభాషత ౨౦. గచ్ఛలక్ష్మణ
వై దేహీం త్యక్త్వాఽఽగచ్ఛవనేద్రుతం, మాపునర్వదసౌమిత్రే గౌరవాన్మమసువ్రత
౨౧. రామాజ్ఞాయాఃపరాధీనః సౌమిత్రిర్దుఃఖితోవనం, నీత్వావాల్మీకినికటే సీతాం
తత్యాజగుర్విణీం ౨౨. ప్రణమ్యజానకీ శోకసంతప్తా మునిమబ్రవీత్, మత్తాతతాప
పశ్రేష్ఠ వాల్మీకేదీనవత్సల ౨౩. రామస్తత్యాజమాంభార్యా మరణ్యేగుర్విణీ
మహో, నిరాగసాంకుతస్తాత నజానామ్యస్య కారణం ౨౪. దుఃఖేనైవసదానేన
మమాసీజ్జీవనంవృథా, పతింవినాకథంతాత వనేఽనాథావసామ్యహం ౨౫. మా
తాత్వమేవవాల్మీకే హ్యనాథాయాఃపితామమ, తముపాయముపాఖ్యాహి యేన
ప్రీణాతిమత్పతిః ౨౬. * వాల్మీకిః * దేవిజానకిమాశోకం కురూపాయంవదామితే,
దక్షిణేలోకవిఖ్యాతం పంపాక్షేత్రంసుఖప్రదం ౨౭. తీర్థానితత్రవిద్యంతే మజ్జనాన్ము
క్తిదానిహి, తత్రగత్వాసమారాధ్య గౌరీంస్వాభీష్టమాప్నుహి ౨౮. అహమప్యత్ర
గమిష్యామి గచ్ఛావఃక్షేత్రనాయకం, ఇత్యుక్త్వాసీతయాసాకం ప్రతస్థేమునిశేఖరః
౨౯. పంపాక్షేత్రం సమాసాద్య జానకీమాహతాపసః, పశ్యమాతఃపరంతీర్థ మిదం
భాతిమనోహరం ౩౦. స్నాత్వాత్రైవసమారాధ్య గౌరీంతోషయసువ్రతే, వాల్మీకి
వచనంశ్రుత్వా సీతాభక్తిసమన్వితా ౩౧. స్నాత్వాత్రికాలంతీర్థేస్మి న్గౌరీపూజార
తాభవత్, విధినాపూజయామాస మాసపర్యంతమీశ్వరీం ౩౨. నిరాహారాదివా
రాత్రంగౌరీ ధ్యానసమన్వితా, ప్రత్యక్షాభూత్తదాగౌరీ మాసాంతే శివసంయుతా
౩౩. తతోర్కకోటిప్రభాందృష్ట్వా శ్రీగౌరీంజానకీముదా, స్తుత్వాప్రణమ్యతాంభక్త్యా
బద్ధాంజలిపుటాబ్రవీత్ ౩౪. మాతర్మమాసీజ్జనకగృహే జని ర్లోకైకవీరఃపతిరేవ
రాఘవః, తథాపిమాందుఃఖపరంపరా పతివ్రతామనాథాం నజహాతిదుర్విధేః ౩౫.
వనేపలాశాద్యశనేన కేవలం త్రయోదశాబ్దానుషితాస్మికర్శితా, దశాననేనాపహృ
తాతిదుఃఖితాఽవశాద్రుమూలేహ్యుషితాస్మివత్సరం ౩౬. హత్వాదశాస్యంహరి
భిర్యుతోవిభుః కృత్వామయిప్రీతిమవాప్యవైభవం, మిథ్యాపవాదేనమనోవిభంగత
స్త్యక్త్వావనేమాం విరహేణదూయతే ౩౭. పురాకృతందుష్కృతమేవకేవలం చిరా
యదుఃఖానుభవేహికారణం, సురార్చితంమత్ప్రియమాప్నుయాంయథా వరార్థినీం

పాలయ దేవి మాం తథా ౩౮. ఇతి సీతావచః శ్రుత్వా స్మితాననసరోరుహా, కృపార్ద్ర
దృష్ట్యా పశ్యంతీ జానకీమాహ శాంకరీ ౩౯. శృణు జానకి మద్వాక్యం రహస్యమిదమ
ద్భుతం, ఏకదా జగ్మురాదిత్యాః పురుహూతపురోగమాః ౪౦. వైకుంఠలోకం
కుతుకా ద్విష్ణుదర్శనలాలసాః, రత్నప్రాకారశోభాఢ్యే పురే తస్మిన్మనోహరే ౪౧.
సభాయాం మాధవే దివ్య సింహాసనమధిష్ఠితే, ప్రవిశంతః సభాద్వారం ప్రతీహారనివా
రితాః ౪౨. తత్రైవ తస్థురమరాః పశ్యంతో ద్వారతో హరిం, అహమంతశ్చ నిఃశంకం
ప్రవిశామీతి నారదః ౪౩. పశ్చాత్కృత్యామరాన్ద్వారప్రవేశార్థం పురోయయౌ,
ద్వారపాలనిరుద్ధోపి తత్రైవావస్థితో హ్రియా ౪౪. హరిర్దృష్టిపథం యాతే మయి ప్రే
మం కరోతి సః, ఏవం మనసి నిశ్చిత్య తస్థావిస్మృత్య విగ్రహం ౪౫. సభాయాం తుంబు
రుర్గాతు మాజ్ఞయా కమలాపతేః, ప్రవృత్తోభూత్తదా సభ్యాః సర్వే కుతుకినోఽభవన్
౪౬. శ్రోతుం తదాఽఽహ్వాయయామాస దూతైర్నారాయణః శ్రియం, మాతృకాగణ
సంవీతా సభాం ప్రాప హరిప్రియా ౪౭. వారాహీ నారసింహీ చ భృశుండీ భీమకామ
దా, చండఘంటా మహానాదా బ్రహ్మాణీ బాహుదా ధ్రువా ౪౮. అన్యాః సహస్రశ
శః సర్వా మాతరో వేత్రపాణయః, అపసార్య సురాన్పార్శ్వే మార్గస్థానాయయుర్ద్రు
తం ౪౯. మధ్యే తాసాం మహాభాగా భృశుండీనామ మాతృకా, నారదం ద్వారమధ్య
స్థం పశ్యంతం పురతః సభాం ౫౦. పార్శ్వేపసారయామాస సంతాడ్య కశయా భృశం,
విలోక్యాపి మహాలక్ష్మీః స్మయమానా తదాభవత్ ౫౧. న కించిత్స్వసఖీమాచే
తాం దృష్ట్వా నారదః క్రుధా, దంతాన్ పటపటాకృత్య శశాపైవం హరిప్రియాం ౫౨.
యతో మామవజానంతీం సఖీం సంశ్లాఘ్య వర్తసే, తామసీం ప్రకృతిం శ్రిత్వా వినింద
సి చ మాం ఖలే ౫౩. అతస్త్వం భువి దైత్యానాం కులే జనిమవాప్స్యసి, ఇతి శ్రుత్వా
వచస్తస్య లక్ష్మీరప్యతి దుఃఖితా ౫౪. విష్ణురప్యవకర్ణ్యేమం చింతాకులితమానసః,
తదా లక్ష్మీర్నమస్కృత్య ప్రార్థయామాస నారదం ౫౫. విశాపం దేహి మే బ్రహ్మన్
మహదాగః కృతం మయా, ఇతి శ్రుత్వా నారదస్తు దయయా సమవోచత ౫౬.
త్రేతాయాం దైత్యనాశాయ జనిష్యతి భవత్పతిః, దైత్యవంశభవాపి త్వం తేన సాకం చ
యుజ్యసే ౫౭. దేవకార్యం సాధయిత్వా వైకుంఠం ప్రాప్స్యసే పునః, ఇత్యుక్త్వా
నారదోమాని రగచ్ఛచ్చ యథాగతం ౫౮. లంకాయాం రావణో నామ దైత్యేం
ద్రో బలవాన్ భృశం, జనాన్ విక్షోభయామాస సాధువృత్తాంశ్చ గర్హయన్ ౫౯.
స చ నానా రాజపుత్రీర్హృత్వా తద్రక్తమాదరాత్, పాతుం కనకకుంభే చ పూరయిత్వా
నిచిక్షిపే ౬౦. తద్దృష్ట్వా మునయస్తస్మిన్ భవిష్యద్జ్ఞాననిర్భరాః, ప్రావేశయన్

దివ్యతేజః తదామందోదరీసతీ ౬౧. భర్తుర్విచింత్య దుర్మార్గం విషపానాన్మృతీప్స
యా, రాత్రౌ గత్వాపవరకం పపౌ తచ్ఛోణితం తదా ౬౨. తత్తేజసా గర్భిణీత్వ మాప్తా
భీతా పతివ్రతా, మరణార్థం మయా పీతం విషభ్రాంత్యా హి శోణితం ౬౩. తేనాహం
గుర్విణీజాతా సర్వే నిందంతి మాం కిల, ఇత్థం మందోదరీ భీతా త్యక్త్వా తద్గర్భ ముత్తమం
౬౪. చిక్షేపాంబునిధౌ సోపిప్లవమాన స్తటం యయౌ, నిగూహితో బభూవాథ భూ
మ్యాం గర్భస్తు కర్దమైః ౬౫. కన్యారూపేణ తత్రైవ బహుకాలమభూద్భువి, కాలాం
తరేసు తాం కాంక్షీ జనకో యజ్ఞముత్తమం ౬౬. కర్తుమభోనిధేస్తీర మాపవిప్రగణై
ర్యుతః, యజ్ఞభూమివిశుద్ధ్యర్థం లాంగలేన స్పృహోత్తమే ౬౭. భూమిం కర్షతి సీతాగ్రా
దుత్పన్నా కన్యకా శుభా, సైవ త్వం దేవి తద్యోగా త్త్వాం సీతేతి విదుర్బుధాః ౬౮.
త్వత్సహాయేన రామోఽపి విధ్వాధాసురమండలం, అవతారాంతరేణైవ యువాభ్యా
మీశ్వరాజ్ఞయా ౬౯. దేవకార్యం కృతం సత్యం నారదస్య వచస్తథా, అస్మాద్దివ్య
సరఃస్నానా చ్ఛాపముక్తాసి జానకి ౭౦. ఉత్పద్యేతే సుతౌ వీరౌ త్వయి శ్రీరామవిక్ర
మౌ, పతిం ప్రాప్య సుఖేనైవ నిజరూపమవాప్స్యసి ౭౧. ఇత్యుక్త్వాంతర్దధే దేవీ
జానకీ పురతః శివా, ధ్యాయంతీ హృది తాం సీతా వాల్మీకేరాశ్రమం యయౌ ౭౨.
తత్ర సా సుషువే పుత్రౌ ఖ్యాతౌ కుశలవావితి, తదిదం లోక విఖ్యాత మభూత్సీతా
సరోవరం ౭౩. సీతాసరస్యాం కురుతేఽఘమర్షణస్నానం మహోదానమపీహ యః
పుమాన్, స సర్వకామానపి సర్వసంపదః సంప్రాప్య చాంతే పరమం పదం వ్రజేత్ ౭౪.
యుష్మాక మేతత్కథితం మునీంద్రాః సీతాసరోవృత్త మతిప్రశస్తం, శృణ్వన్పఠన్నేతి న
రోఖిలార్థా న్పరత్రసాయుజ్య ముపైతి సద్యః ౭౫. * * *

ఇతి శ్రీస్కాందమహాపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే సీతాసరోవర
మహిమానువర్ణనం నామ త్రిసప్తతితమోధ్యాయః. ౭౩.

---

* సూతః * మాల్యవంతగిరే ర్యామ్యే రామతీర్థం విరాజతే, సర్వపాతక
విధ్వంసి నిర్వాణైకప్రబోధకం ౧ తత్ర గత్వా క్షేత్రపాలం పప్రచ్ఛుర్మునిపుంగవాః,
క్షేత్రపాల మహాప్రాజ్ఞ సర్వ సద్వృత్తకోవిద ౨. అస్య తీర్థస్య కిం నామ భాసతే హి
మనోహరం * క్షేత్రపాలః * రామతీర్థమిదం పుణ్యం కామితార్థప్రదం మహత్ ౩.
సోమశేఖరపాదాబ్జ ప్రాపకం భవతారకం, రత్నసోపానసౌవర్ణ వేదికాభి రలంకృతం
౪. ఆవిర్బభూవ తీర్థేఽస్మి న్పురా రామో ధనుర్ధరః, ఖరభూపతిరక్షార్థం తదమాత్య
వధాయ చ ౫. తత్ప్రఖ్యాతమభూత్తీర్థ మిదం శ్రీరామవాఖ్యయా * ఋషయః *
క్షేత్రపాలవదాస్మాకం చరిత్ర మిదముత్తమం ౬ కోసాకరాఖ్య స్తన్మంత్రీకుతో

రామేణ వై హతః * క్షేత్రపాలః * తదహం వః ప్రవక్ష్యామి పురావృత్తం యథా శ్రుతం ౭. శివపూజారతః శాంతః సర్వధర్మవిచక్షణః, మంత్రిణా విజయాఖ్యేన మంత్రజ్ఞేన సమన్వితః ౮. ధర్మేణ పాలయామాస రాజ్యం సర్వసమృద్ధిమత్, కదాచిద్వైరిణస్తస్య మహాబలసమన్వితాః ౯. పురం సంక్షోభయామాసుః కరరాజ్యజిహీర్షయా, తేషాం మహాబలం దృష్ట్వా కరశ్చింతాతురో భృశం ౧౦. విజయం ప్రాహ మంత్రజ్ఞ ప్రాప్తమత్యాహితం మమ, వైరిణః పురమాసాద్య నాశయంతి మమాధునా ౧౧. కథం జేష్యామ్యహం శత్రూన్ స్వబలహీనో బలాన్వితాన్, కథం మమ సుఖం భూయాద్రాజ్యం నిహతకంటకం ౧౨. ఉపాయం వద మంత్రజ్ఞ త్వమేవ గతిరద్య మే * విజయః * శ్రీవీరరాఘవం మంత్రమస్తి శత్రునిబర్హణం ౧౩. తన్మంత్రజపతో వీరరామః శత్రూన్ హనిష్యతి, తత్ప్రసాదాద్భవేద్రాజ స్తవ సౌఖ్యం మహత్తరం ౧౪. ఇత్థం తేన సమాశ్వస్తో నిర్యయౌ నగరాత్కరః, సమరం ప్రాప్య ధైర్యేణ శూరసేనా సమన్వితః ౧౫. శత్రూన్నివారయామాస కృతహస్తః శిలీముఖైః, రిపవస్తే సమాయత్తా వివిధాయుధపాణయః ౧౬. పరివార్య కరం జఘ్నుః కోపసంరక్తలోచనాః, సూతో మృతో ధనుశ్ఛిన్నం రథో భగ్నః కరస్య తైః ౧౭. విరథోఽభూత్ గతత్రాణః శత్రుభిః పీడితో భృశం, విజయస్తం నిశమ్యాశు నృపం శత్రువశం వదం ౧౮. వీరరామమనుం భక్త్యా జజాపారివధాయ సః, ఆవిరాసీత్తదా రామ స్తటిత్కోటిసమప్రభః ౧౯. నీలమేఘనిభః కాలరుద్రాటోప భయంకరః, కృత్వాట్టహాసం సంధాయ కోదండే చండసాయకాన్ ౨౦. చకర్త రిపుశీర్షాణి శరైరాశీవిషోపమైః, విజయాభిమతేనైవ మహాతాండవలీలయా ౨౧. క్షణాన్నిః శేషయామాస వైరిణో బలసంయుతాన్, సమాశ్వాస్య కరం రామో విజయం చ హితోక్తిభిః ౨౨. అంతర్దధే మహాబాహు స్తాభ్యాం సంప్రార్థితో ముదా, కరరాజోఽథ సంతుష్టో విజయేన సహ ప్రభుః ౨౩. పురమాగత్య ధర్మాత్మా బహుమేనే స్వమంత్రిణం, దత్త్వాధికారం సర్వస్వం తస్మై ప్రీతోఽభవన్నృపః ౨౪. సర్వాధికారమాసాద్య గర్వితో విజయః ప్రభోః, అవమత్య నృపం రాజ్యే తతాన స వ్యతిక్రమం ౨౫. జహార ద్విజవృత్తీశ్చ బలాదర్థధనాని సః, దూరీచకార సన్మాన్యాన్ బహుజానధికారతః ౨౬. ప్రజాః సంక్షోభయామాస ఉత్కోచాదిభిరార్తిదః, అసమంజసచారిత్ర స్తత్పుత్రః శూరనామకః ౨౭. యోనిలంపటదుష్టాత్మా కులస్త్రీవ్రతదూషకః, తత్పక్షపాతాదన్యాయం చకార విజయః సదా ౨౮. దురాచారరతో నిత్యం హీనజాతిసుహృద్వృతః, చచార నగరే శూరః కదాచిత్కామలంపటః ౨౯. ధర్మస్య భార్యాం దృష్ట్వా సావృతుస్నాతాం పతివ్రతాం, దుష్టః ప్రియంవదాం నామ్నా కామార్తోఽభూత్ ఖలా

గ్రణీః ౩౦. ప్రవిశ్యతద్గృహంశూరో ధర్మేణ రహితంబలాత్, అపభ్రంశంబభాషే
తాం రంతుంకామఃప్రియంవదాం ౩౧ అయేసుందరిపూర్ణేందు ద్రుష్ట్వాస్యంతవలజ్జితః,
ఆశ్రితోంబరమంభోజ మపిమగ్నం జలాశయే ౩౨. విద్యుస్మినార్చితేఽనంగ శరావి
వతవాక్షిణీ, తాభ్యాంమాందృష్టమాత్రేణ హృదయంమే విదీర్యతే ౩౩. అద్వితీ
యాసిసౌందర్యే ద్వితీయాభవ మేమతా, ఏవంశూరదురుక్తింసా శ్రుత్వోవాచరు
షాన్వితా ౩౪. అమాత్యసుత మా నీతిం త్యజ తేనసుఖం నతే, తుచ్ఛంవైషయికం
సౌఖ్యం నేచ్ఛంతిహిభవాదృశాః ౩౫. నరకేనియతంవాసః సతీషురతిమిచ్ఛతాం,
విష్టపేబహవోనష్టాః కులస్త్రీకాముకాఃఖలాః ౩౬. కామవహ్నౌపతంత్యేతే పతం
గాఇవపావకే, మలమూత్రాకరంకాయం దృష్ట్వాముహ్యంతి కాముకాః ౩౭.
మలభాండముపాఘ్రాయ ముహ్యంతిమహిషాయథా, సుఖంనాస్తి తిలప్రాయమపి
తేవిషయాశయా ౩౮. విషంపీత్వాఽమృతభ్రాంత్యా మావినాశముపైహిభో,
గచ్ఛగేహాన్మహాభాగ పతిరాగచ్ఛతిద్రుతం ౩౯. ఇత్థంతద్వచనంశ్రుత్వా కామాం
ధోవిజయాత్మజః, బలాదియేషతాంరంతుం బభాషేనిష్ఠురం వచః ౪౦. పత్యుస్తే
పతితాదద్య కథయస్యతిసాధ్వసం, బలాద్రమంతంమాంభర్తా కింకరోతి తవాల్పకః
౪౧. హత్వాతందుర్గతంవిప్రం స్వర్గసౌఖ్యం తనోమితే, ఇతితాంభర్త్సయిత్వాస
జగ్రాహ వసనాంచలం ౪౨ బలాదాచ్ఛిద్యతద్ధస్తా దబ్రపీత్సా పతివ్రతా, కాము
కోఽయందురారాధ్యో మత్తో ద్విరదవత్ఖలః ౪౩. హితోక్తింనశృణోత్యేష నజహాతి
పతివ్రతాం, సతీత్వరక్షణాయాహం జహ్యాప్రాణానపిధ్రువం ౪౪. నతేనదుష్కృ
తందేహస్త్యాతిప్రత్యంవరంమమ, ఇత్యాలోచ్యాత్మభర్తారం సంచింత్యమనసాసతీ
౪౫. శీర్షమాస్ఫాల్య దేహల్యాంభగ్నశీర్షా మమారసా, ఆగత్యస్వగృహంధర్మో
దృష్ట్వాతత్క్రూరకర్మసః ౪౬. ఉవాచకుపితోమూర్ఖ కిమిదందుష్కృతంకృతం,
ప్రవిశ్యచోరవద్గేహం దుర్మతేరహితంమయా ౪౭. యద్భార్యామవధిష్ఠామే తత్త్వం
దండ్యోసి భూభృతా, ఇత్థంవదంతంధర్మంతం శూరఃసంతాడ్యదుర్మతిః ౪౮.
జహారతద్గృహస్థాని వస్తూనికుపితో భృశం, గతేశూరేగృహాద్ధర్మో భయేనపరికంపితః
౪౯. రాజ్ఞేవిజ్ఞాపయామాస రుదన్వృత్తాంత మాత్మనః, రాజన్విజయపుత్రోమే
జాయాంహత్వాపతివ్రతాం ౫౦. సర్వస్వమపహృత్యార్త్తం హత్వామాంచ పదా
యయా, ప్రాసాదాఃనాశితాఃశైవా దేశేతాభ్యాంతవోత్తమాః ౫౧. అన్యాయే
నప్రజాఃసర్వాః పీడితాఃభృశదుఃఖితాః, త్వమంధఇవతత్పాప 'వదృష్ట్వానిర్వృతో
స్యహో ౫౨. ఇత్థంతద్గిరమాకర్ణ్య కుపితఃకరభూమిపః, ఆహూయవిజయందూతై
స్తత్సుతంచాప్యపృచ్ఛత ౫౩. అమాత్యతవపుత్రోయం దుర్వృత్తోధర్మమందిరం,

గత్వాహత్వాచతద్భార్యా మపహృత్యబలాద్ధనం ౫౪. సంతాడ్యతంమదాంధోసౌ యయావితిమయాశ్రుత, తదేనంశిక్షయాశుత్వం పక్షపాతవివర్జితః ౫౫. ఇతిరాజ వచఃశ్రుత్వా విజయఃస్మయదూషితః, తిరస్కృత్యకరంకోపాదువాచ పరుషంవచః ౫౬. బ్రాహ్మణాపశదస్యాస్యవచః శ్రుత్వాహితాహితం, అవిచార్యబ్రవీష్యేవ మజ్ఞానీవప్రలాపకం ౫౭. శూరోభిధానకర్మభ్యాం మత్పుత్రఃసుందరోయువా, కామిన్యఃకామయంత్యేనం కామాత్సుందరమాదరాత్ ౫౮. తాదృశంసాతిరస్కృత్య హతాఽనేనాపరాధినీ, మదీయరాజ్యేస్థిత్వామ త్పుత్రంనిందంతి బాడబః ౫౯. తదేనంశిక్షయిత్వామే నపాపమపరాధినం, తస్యగర్వోక్తిమాకర్ణ్య రాజాఽమర్షయుతోబ్రవీత్ ౬౦. పూర్వోపకారంస్మృత్వాగః క్షమ్యతేతావకంమయా, నిర్గచ్ఛస్వపురాజ్జీవ నచేద్దండ్యోసిమందధీః ౬౧. ఏవంభూపవచఃశ్రుత్వా ప్రహస్యవిజయోబ్రవీత్, మయైవరక్షితోసిత్వం బహుధారిపుసాధ్వసాత్ ౬౩. దత్తాధికారోనత్వంమా మనర్హః శిక్షితుంక్షమః, ఏవంవదంతమున్మత్త మివదూతైర్నృపోత్తమః ౬౪. పురాన్నిఃసారయామాససపుత్రంవిజయం బలాత్, తదానృపవధాయాశుజపతోమనుముత్తమం ౬౫. మంత్రాధిదేవతాసిద్ధి ర్నబభూవదురాత్మనః, దూతైఃప్రస్థాపితోరణ్యే నిరుపాయాదువాససః ౬౬. ద్వేషాద్రాజ్ఞోవధప్రేప్సుః ఛద్మనాసాహసేనవా, ససుతోన్వేషయామాస ప్రమాదంభూపతేఃసదా ౬౭. ఏకదాపర్వణిస్నాతు మేకఏవపురాద్బహిః, సరఃప్రాప వినాదూతై ర్నిర్భయంనృపశేఖరః ౬౮. జ్ఞాత్వాతమాగతంశీఘ్ర మాగత్యసరసీముఖౌ, నిహత్యతరసాదూతం జగ్మతుర్భూపసంనిధిం ౬౯. ఉభౌఖడ్గధరౌదృష్ట్వా కాలదూతావివాగతౌ, భీతోనృపతిరేతౌస్వ వధాయైవాగతా వితి ౭౦. శివంసస్మారసోఽప్యాత్మరక్షణాశావివర్జితః, శివశంభోమహాదేవ కరుణాకరశంకర ౭౧. త్వత్ప్రసాదాత్పురారామో రరక్షారిభయాద్ధిమాం, మామిదానీంహాతః శూరవిజయాదుర్జయావితి ౭౨. రక్షమాంశ్రీవిరూపాక్ష పక్షపాతేనశంకర, ఏషంస్మరంతంరాజానం విజయోహంతుమిచ్ఛతి ౭౩. మధ్యేతీర్థంమహాతేజా ఉదభూత్తటిదుజ్జ్వలః, ఆవిరాసీత్తతో వీరరాఘవ శ్చండవిక్రమః ౭౪. నీలోత్పలదలశ్యామః పీతవాసాఃసురార్చితః, కృపాణపాణి రత్యంతభీషణ భ్రుకుటీతటః ౭౫. ఛ్వేడయన్నసినాశీర్షముత్కృత్యవిజయస్యసః, తత్పుత్రస్యాపిమూర్ధానం పాతయామాసభూతలే ౭౬. దృష్ట్వాతదద్భుతంకర్మ రామస్యకరరాణ్ముదా, ప్రణమ్యదండవత్ప్రాహ భక్తినిర్భరమానసః ౭౭. దయాకరమయాపురా నియమపూర్వకారాధనం కియత్కృతమితి ప్రభోతవమయైవనజ్ఞాయతే, యదాహమరిసంకటే హృదిభజామిభర్గంభయా త్తదైవసముపేత్య మామవసిపక్షపాతాస్పదం ౭౮. తవప్రియతమఃశివః శివసఖస్త్వమేవా

సిభోః శివస్యభగవతో౽ప్యభూద్భ్రితమభేదబుద్ధి ర్మమ, స్వభక్తవిజయుంజవాదపి నిహత్యమద్రక్షణం యతస్త్వమకరోస్తత స్తవమతఃశివారాధకః ౭౯. దశానన వధాయ యస్త్రిదశసంఘసంప్రార్థిత స్స్వభక్తవశగోహరి స్త్వవతతారసూర్యా న్వయే, సఏవకరుణాకర స్త్వమిహ రామనామ్నా జగద్వరోసి మమమానసంవసతు పాదపద్మేతవ ౮౦. ఇతితద్గిరమాకర్ణ్య హృష్టోరామ స్తమబ్రవీత్, * శ్రీరామః * శృణు రాజన్ప్రవక్ష్యామి సర్వలోకహితంవచః ౮౧ గోపనీయమిదంవాచ్యం పాపి నోనకదాచన, పరమాత్మా౽చ్యుతోనంతః సచ్చిదానందవిగ్రహః ౮౨. పశ్యంతిజ్ఞా నినోయచ్చ పరంబ్రహ్మేతిసంజ్ఞితం, శుద్ధంసూక్ష్మంమహాతేజః సదాశివపదంహితత్ ౮౩. ప్రోచ్యతేహ్యుపచారేణ పరంబ్రహ్మేతియన్మహః, సదామలమపిప్రాజ్ఞైర్జ్ఞాన గమ్యః సఈశ్వరః ౮౪. అక్షరఃపరమోనంతః కాలరూపీమహేశ్వరః, నిర్గుణోపి గుణాధారో జగత్కారణమిష్యతే ౮౫. స్వమాయయాయుతః శంభుర్గుణమయ్యా ఖిలంజగత్, రచయామాసలీలార్థం సచరాచరమవ్యయః ౮౬. పునర్మాయాగుణై రీశో మూర్తిత్రిత్వమవాప్తవాన్, రజోగుణయుతః స్రష్టాబభూవజగతాంప్రభుః ౮౭. పాలయామాససత్త్వేన యుక్తోనారాయణాఖ్యయా, తమసాకాలరుద్రాఖ్యః స్వయ మేవజగత్ప్రభుః ౮౮. సంహృత్యసకలాన్లోకాన్ స్వేచ్ఛయాక్రీడతేహరః, పునః కార్యవిశేషేణ స్వాంశతోఖిలనిర్జరాన్ ౮౯. నిర్మాయవిశ్వకార్యేషు యోజయా మాస తాన్విభుః, తదాజ్ఞయామరాఃసర్వే స్వస్వకార్యవిచక్షణాః ౯౦. నిర్మమో నిరహంకారో నిత్యతృప్తోనిరంజనః, సఏవపరమోనంతః సర్వేషామాదికృద్విభుః ౯౧. భూవార్యగ్న్యనిలాకాశాః పుష్పవంతౌపుమానితి, యస్యమూర్త్యష్టకంభాతి జంగమ స్థావరాత్మకం ౯౨. తస్మిన్సర్వేశ్వరేశుద్ధే భక్తిరవ్యభిచారిణీ, ముక్తిప్రదామను ష్యాణాం మాయాజాలనివారిణీ ౯౩. అనన్యసులభాభక్తి ర్విద్యతే యస్యశంకరే, తస్యపాదరజఃస్పర్శా త్పునీతమఖిలంజగత్ ౯౪. శివేభగవతిశ్రద్ధాభక్తిభ్యాంయే సమన్వితాః, తఏవలోకపూజ్యాహి శివభాగవతోత్తమాః ౯౫. శివపూజారతో నిత్యం సర్వభూతహితేరతః, శివధ్యానపరోయోగీ శివభాగవతఃస్మృతః ౯౬. కదా పశ్యేయమీశాన మితిచింతాతురఃసదా, విషయేష్వవిరక్తోసౌ శివభాగవతోత్తమః ౯౭. శివశ్శంకరశర్వేతి నీలకంఠేతి యోబ్రువన్, దయావాన్సర్వభూతేషు శివభాగ వతోహిసః ౯౮. హితకర్తాబ్రాహ్మణానా మతిథీనాంచపూజకః, అనసూయః సదాశాంతః శివభాగవతోహిసః ౯౯. వాపీకూపతటాకాది నిర్మాతాదీనవత్సలః, యఃసదాచారనిరతః శివభాగవతోహిసః ౧౦౦. కృతజ్ఞఃసత్యసంధశ్చ ధర్మాత్మా

విగతస్పృహా, ప్రాణినాంసమబుద్ధిర్య శ్శివభాగవతోహిసః ౧౦౧. అభేదభావనా యస్య శివ కేశవధాతృషు, శివభ క్తిపరోయోగీ శివభాగవతోహిసః ౧౦౨. శివాదన్యతరన్నాస్తి జగదేత చ్చరాచరం, తన్మాయాకల్పితంభాతి శుక్తికారజతం యథా ౧౦౩. ఏవంజ్ఞాత్వాకృతార్థోయః శివభాగవతోహిసః, శ్రుతిప్రచోదితాన్దేవా న్శివరూపేణ భావయన్ ౧౦౪. తారతమ్యవిహీనోయః శివభాగవతోహిసః, సర్వశ్శైవగుణాఃసౌమ్య త్వయితిష్ఠంతి భూమిప ౧౦౫. తస్మాత్ప్రియతమోసిత్వం హితంతవకరోమ్యహం, సర్వదేవప్రియాశ్శైవాః సర్వలోకహితేరతాః ౧౦౬. సర్వేషాం ప్రాణినాంపూజ్యాః పరనిందా పరాఙ్ముఖాః, నిందంతిపాపినోయేచ శైవాన్సాధుజన ప్రియాన్ ౧౦౭ తేహిదేవద్విషోఘోరే క్లిశ్యంతి నిరయేఖిలాః, మద్భక్తః శంకరద్వేషీ మద్వేషీశంకరప్రియః ౧౦౮. తావుభౌనరకం యాతో యావచ్చంద్ర దివాకరౌ, భక్తోపివిజయోమేద్య ద్విషన్త్వయిమయాహతః ౧౦౯. తత్పుత్రశ్చ దురాత్మైషా హతోనిరయభాగభూత్, సుఖేనకరభూపాల శివాంఘ్రి గతమానసః ౧౧౦ పాలయిత్వాచిరంరాజ్యం తతోఽమృతమవాప్నుహి, ఆవిరాసమహంతీర్థా ద్యస్మాదమలవారిణః ౧౧౧ మన్నామ్నాప్రథితంతీర్థ మిదంలోకే భవిష్యతి, అజ్ఞయామమ యస్తీర్థే భక్త్యాస్నిన్నియమాన్వితః ౧౧౨. ఉషఃస్నానంకరోత్యార్ద్రే సముక్తోనాత్రసంశయః, ఇత్యుక్త్వానృపతిం రామ స్తత్రైవాంతర్దధేవరః ౧౧౩. తస్మాదిదంరామతీర్థ మితిలోకేప్రథామగాత్, అత్రస్నాత్వా భగచ్ఛామః క్షేత్రరాజ దిదృక్షయా ౧౧౪.　　　*　　　*　　　*

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే రామతీర్థమహిమానువర్ణనం నామ చతుస్సప్తతితమోఽధ్యాయః. ౭౪.

---

* సూతః * తతఃపరంమహాతీర్థం త్రిదశైరభివందితం, కోటితీర్థమితిఖ్యాతమనంతసుఖదంనృణాం ౧. ఆసమంతాత్కోటిలింగైః శోభితంసురసేవితం, తత్రగత్వాక్షేత్రపాల మబ్రువన్మునిపుంగవాః ౨ క్షేత్రపాలమహాప్రాజ్ఞ కిమిదంతీర్థమద్భుతం, శైవలింగసమాకీర్ణమచ్ఛాంబుపరిశోభితం ౩. * క్షేత్రపాలః * కోటితీర్థమిదం పుణ్యం కోటిలింగవిరాజితం, అనేకకోటిపాపానాం వారకంభవతారకం ౪ కోటితీర్థమితిఖ్యాత మిదంకథమభూద్వద, ప్రతిష్ఠితానిలింగాని కేనభాంతి మహాత్మనా ౫. కస్మైసైముక్తిమదాచ్ఛంభు ర్లోకానుగ్రహకారకః, ఏతత్సర్వంవదాస్మాకం సర్వజ్ఞస్త్వందయాకర ౬. * క్షేత్రపాలః * పురాకైలాసనగరే సదానందైకసద్మని,

హేమప్రాకారశోభాఢ్యే రత్నతోరణమండితే ౭. అగాధామృతపూర్ణాచ్ఛ సరో
వరపరిష్కృతే, సహస్రార్కప్రతీకాశ శతగోపురభాసురే ౮. తేజోమయమహా
సౌధ ప్రకాశితదిగంతరే, సంతానసత్కృతానేక నిగమానోకతేహైర్వృ ౯.
నిత్యతృప్తద్విజాకీర్ణ నందనార్చితనిష్కుటే, పురుహూతముఖాదిత్య నిత్యసేవితచత్వ
రే ౧౦. స్మృతమాత్రాఖిలాభీష్ట విశ్రాణనసురద్రుమే, సింహాసనేసమాసీనః సభా
యాంశ్రీమహేశ్వరః ౧౧. ఉమాలింగితవామాంగః సురార్చితపదాంబుజః, శ్వేతచ్ఛ
త్రధరో విష్ణుర్విధాతా స్తుతిపాఠకః ౧౨. శ్వేతచామరధారిణ్యౌ శ్రీవాణీ లోక
మాతరౌ, వామభాగేసమాసీనా శ్రీగౌరీశంకరప్రియా ౧౩ ఈశానవదనాంభోజ
న్యస్తదృష్టి ర్నిరామయా, శాంకరజ్ఞాననిష్ఠాశ్చ సనకాదిమహర్షయః ౧౪. పశ్యంతః
శివపాదాబ్జం సంముఖే సమవస్థితాః, ఏవమైశ్వర్యసంపన్నే సభాయాంశ్రీమహేశ్వరే
౧౫. విరాజమానేదుర్వాసాః ప్రాపతత్సమితింవరాం, కోటిసూర్యప్రతీకాశం కోటి
చంద్ర మనోహరం ౧౬. దృష్ట్వాదేవంప్రణమ్యాగ్రే స్తోతుంసముపచక్రమే, అగణి
తమహిమాన మప్రమేయం నిగమశిరోరణ్యకేలికలకంఠం, త్రిభువనరచనాదికార
ణంత్వాం శరణమహంకరుణానిధే ప్రపద్యే ౧౭. తవచరణసరోజమర్చయంతో
భవభయమాశు తరంతినిర్వృతాస్తే, తదహమపిసుఖాప్తయే వరంత్వాంశరణ
మహంకరుణానిధేప్రపద్యే ౧౮. వరగురుకరుణాత్మతత్వభాజాం నిరతిశయామృతద
స్త్వమేవసద్యః, కలుషితమనసాంత్వమేవశాస్తా శరణమహంకరుణానిధేప్రపద్యే ౧౯.
ఇతిస్తువంతందేవేశోదృష్ట్వా దుర్వాససంముదా ౨౦. ఆలింగ్యమూర్ధ్న్యవఘ్రాయ
ఉవాచమధురంవచః, త్వమేవనిజభక్తోసి మమాత్యంతహితేరతః ౨౧. దుర్వాసః
పరమోదార శైవజ్ఞాన సుధాకర, బహవఃసంతి మద్భక్తా మత్పాదన్యస్తమానసాః
౨౨. మమప్రాణప్రియాఃశ్రేష్ఠాః సర్వభూతహితేరతాః, ఆదౌశివాతథావిష్ణు ర్విధా
తానందికేశ్వరః ౨౩. ఉపమన్యురగస్త్యశ్చ భృగుస్త్వం బాణరావణౌ, మదానం
దాబ్ధిమగ్నస్త్వం సర్వసంగవివర్జితః ౨౪. ప్రియోసిమమదుర్వాసః ప్రాణేభ్యోపిత
పోనిధే, సంమాన్యమునిమీశానః పూజయామాససంసది, దృష్ట్వాదుర్వాససంప్రేమ్ణా
పార్వతీభక్తవత్సలా ౨౫. దదౌమాల్యంముదాతస్మై సౌవర్ణామ్లాన పంకజం,
అర్చనావసరేభక్త్యా విష్ణునావిభవేర్పితం ౨౬. సర్వసిద్ధికరంహృద్యం సదానంద
ప్రదాయకం, ప్రేమ్ణాసమర్పితం మహ్యం నిర్మాల్యంశంభునా వరం ౨౭. భక్తాయ
తేప్రయచ్ఛామి గృహాణమునినాయక, ఇత్యుక్తఃశివయామాల్యం గృహీత్వా
భక్తిపూర్వకం ౨౮. నమస్కృత్యమునిస్తాభ్యాం శివాభ్యాంనిర్యయౌ ముదా,
యయౌమార్గవశాత్ స్వర్గం దుర్వాసానిర్మలాశయః ౨౯. ఇత్థంవిచారయామాస

మానసే సంగవర్జితః, సర్వసంగవిహీనస్య సౌభాగ్యేనాపికింమమ ౩౦. కస్మైచిద
హమేతద్ధి దాస్యామి విషయేచ్ఛవే, తేనతస్యసుఖంభూయాత్ప్రీతోభవతిశంకరః
౩౧. యేనకేనప్రకారేణ యస్యకస్యాపి దేహినః. సంతోషంజనయేత్ప్రాజ్ఞ స్తదే
వేశ్వరపూజనం ౩౨. ఇత్యాలోచ్య స్రజం మూర్ధ్ని ధృత్వాఘ్రాయపునఃపునః,
భక్త్యాసంపూజ్యనిర్మాల్యం ప్రవివేశామరావతీం ౩౩. ఐరావతంసమారుహ్య రాజ
వీథ్యాంపురందరః, శచీయుక్తఃసురైః సార్ధమాయయౌ వైభవాన్వితః ౩౪. త్రిలో
కనాథమైశ్వర్య యుతం దృష్ట్వాపురందరం, దదావనుగ్రహాత్తస్మై దుర్వాసా మా
ల్యముత్తమం ౩౫. అవజ్ఞయా తదింద్రోపి గృహీత్వావామపాణినా, చిక్షేపస్వాహి
తాజ్ఞానా న్మత్తోద్విరదమస్తకే ౩౬. తన్నిరీక్ష్యశచీశక్రం బభాషేభయవిహ్వలా,
మామాకురుమహాభాగ శివనిర్మాల్యదూషణం ౩౭. అర్చాయామచ్యుతేనైత
చ్ఛంకరాయసమర్పితం, కంఠేసమర్పిత ప్రీత్యా పార్వత్యాఃకృత్తివాససా ౩౮.
తయాదేవ్యాస్వభక్తాయ దత్తందుర్వాససేద్భుతం, సర్వసిద్ధికరంహృద్యం శివనిర్మా
ల్యముత్తమం ౩౯. సర్వథాసర్వయత్నేన పూజనీయమిదంత్వయా, నిందంతియే
నరాఃపాపాః శివనిర్మాల్యముత్తమం ౪౦. కులక్షయకరాస్తేహినియతంనిరయాల
యాః, నిర్మాల్యమవమన్యంతే యేసురాశ్చాపినాకినః ౪౧. నరకేనియతంవాస
స్తేషాంస్వర్వాసినామపి, ధృత్వాస్వకంఠేనిర్మాల్య మేత త్సుఖమవాప్నుహి ౪౨.
ఇదంశ్రుత్వాశచీవాచమపి నోవాచకించన, ఐరావతస్తదాకృష్య కరేణశిరసిస్థితం
౪౩. పాదాభ్యాంపేషయామాస శివనిర్మాల్యమద్భుతం, దృష్ట్వాపరాధంశక్రస్య
దుర్వాసాఃకుపితోభృశం ౪౪. శశాపసహసాశక్రం కోపసంరక్తలోచనః, యదై
శ్వర్యమదా దీశనిర్మాల్య మవమన్యసే ౪౫. తేనత్వంసర్వసామ్రాజ్య భ్రష్టోభవ
పురందర, ఇతిశప్త్వాయయౌక్రుద్ధో దుర్వాసాఃపురతోద్రుతం ౪౬. తదాహాహా
కృతాఃసర్వే గీర్వాణాభృశదుఃఖితాః, భీతఃపురందరోవేగా దవరుహ్యగజాన్మునిం
౪౭. ప్రాప్యప్రణమ్యవిమదో బభాషేవినయాన్వితః, మమాపరాధందుర్వాసః క్షమ
స్వకరుణానిధే ౪౮. త్వమేవహిశరణ్యోసి మునిశేఖరపాహిమాం, మయాజ్ఞాన
కృతంపాపం త్వమేవక్షంతుమర్హసి ౪౯. పతిత్వాపాదయోస్తస్య మునేరాహ
పులోమజా, దుర్వాసఃపరమోదార దయాకరతపోనిధే ౫౦. క్షమస్వపతిదౌరాత్మ్యం
క్షమాసారాహిసాధవః, తదాదేవాఃసగంధర్వాః సిద్ధాశ్చపరమర్షయః ౫౧. వ్యాజి
జ్ఞపన్వినమ్రాస్తే దుర్వాససమమర్షిణం, ఉపసంహారకోపంత్వం ప్రణమామస్తపోనిధే
౫౨. అనుగ్రహంకురుప్రాజ్ఞ తవశిష్యేపురందరే, లోకానుగ్రహకర్తారః సాధవః
సమదర్శినః ౫౩. త్వయిక్రుద్ధే కథంలోకస్థితి ర్భాయాత్తపోఘన, ఏవంతేషాంవచః

శ్రుత్వా మునిఃశాంతోఽబ్రవీదిదం ౫౪. వినానుగ్రహముగ్రస్యపాపాది ద్రోనము
చ్యతే, తస్మాదయముమాకాంతం శరణంయాతుశంకరం ౫౫. తేనాయంసుఖమా
ప్స్యతి నాసత్యం మమభాషితం, ఇత్యాజ్ఞాప్యసురానాశు జగామత్రిదివాన్మునిః ౫౬.
ఏతద్వృత్తాంతమాకర్ణ్య బలిర్దైత్యోబలోన్నతః, అసురానీకపైఃసార్ధం సహసాస్వర్గ
మాయయా ౫౭. కలహంనిర్జరైఃసాకం కృత్వావాసవమాహవే, నిర్జిత్యస్వర్గసా
మ్రాజ్యం జహారప్రసభంబలీ ౫౮. శునాసీరఃసురైఃసాకం త్యక్త్వాత్రిదివముత్తమం,
దుఃఖార్తఃకాననేఘోరే సంచచారశతంసమాః ౫౯. బలిర్దైవాధికారేపి విరోచన
ముఖాసురాన్, నియోజ్యనాకలోకస్య చక్రవర్తీబభూవసః ౬౦. బలాదాహృత్య
దత్తాని సురేభ్యోబ్రాహ్మణైర్మఖే, హవీంషిసురశత్రుభ్యో విభజ్యప్రదదౌబలీ ౬౧.
క్షుత్క్షామానిర్జరాఃసర్వే నామమాత్రామృతాంధసః, ఉవాసుర్బలిభీతాస్తే ఘోరే
మందరకందరే ౬౨. గురుర్జ్ఞాత్వాథదేవానాం దుస్థితింనష్టమాయయా, దృష్ట్వా
తమింద్రంశోకార్తః సాష్టాంగంప్రణిపత్యసః ౬౩. బద్ధాంజలిపుటోభూత్వా బభాషే
వినయాన్వితః, గురోఽస్మద్దుర్దశాంపశ్య కృపాంకురుమయిప్రభో ౬౪. త్వదన్యోనాస్తి
మత్త్రాతా బుద్ధిదాతాత్వమేవమే, * గురుః * తిరస్కృతంత్వయాజ్ఞానా చ్ఛివ
నిర్మాల్యముత్తమం ౬౫. తత్పాపపరితప్తస్త్వం శప్తోసిమునినావృషన్, ప్రసన్నోనాథ
తేనత్వ ముక్తఃశంకరసేవయా ౬౬. ముక్తోభవసిమచ్ఛాపా దితివిస్మృత్యతద్వచః
వృథాత్వంముహ్యసేఽజ్ఞానా న్మదస్యేదంఫలంతవ ౬౭. * ఇంద్రః * క్వమదఃక్లిశ్య
తోమేద్య కందరేక్షుధయాగురో, జ్ఞానలేశవిహీనస్య అశక్తస్యాకృతాత్మనః ౬౮.
కథమీశప్రసాదోమే భవేత్కల్యాణదాయకః, * గురుః * పంచాక్షరమహామంత్ర
ముపదేక్ష్యామిజిష్ణవే ౬౯. శివమర్చయభక్త్యాత్వం శైవదీక్షాసమన్వితః, తేనసర్వ
సుఖంభూయా త్త్వనిర్జరనాయక ౭౦. ఇత్యుక్త్వోపదిదేశాథ మంత్రమింద్రాయ
గీష్పతిః, దర్శయిత్వాయథాయోగ్యం శైవానుష్ఠానపద్ధతిం ౭౧. గురోరాజ్ఞాం
సమాదాయ పంపాక్షేత్రేసరిత్తటే, అస్మింస్తీర్థోదకేస్నాత్వా సదాజపపరాయణః ౭౨.
ఆగమోక్తేనవిధినా శివార్చనరతోభవత్, కృత్వాసైకతలింగాని లక్షసంఖ్యాయు
తానిసః ౭౩. సంకల్పమాత్రసంసిద్ధై రుపచారైరమానుషైః, ప్రత్యహంపూజయా
మాస శివానుగ్రహకామ్యయా ౭౪. ఏవమాత్మవతా భక్తియోగేన శతవాస
రాన్, జిష్ణునాలక్షలింగానాం శైవానాంశతమర్చితం ౭౫. దృష్ట్వాజిష్ణోర్మహాభక్తిం
ప్రసన్నఃపార్వతీపతిః, భూత్వాప్రత్యక్షమాశ్వాస్యబభాషేజిష్ణుమీశ్వరః ౭౬.

అయివత్సనురాధీశ మయిభక్తిర్దృఢాతవ, ముక్తోసిమమనిర్మాల్య రీఢాజనితకిల్బిషాత్
౪౪. ప్రసన్నోఽస్మితవాభీష్టమహంజానామిసువ్రత, వదామితదుపాయంతే యేనసౌఖ్య
మవాప్స్యసి ౪౫. సముద్రమథనంకృత్వా లబ్ధ్వామృతమసాధ్వసం, మత్ప్రసాదాద్బ
లింజిత్వా పునఃస్వర్గమవాప్స్యసి ౪౬. ఇతీశ్వరవరంలబ్ధ్వా గురుమామంత్ర్యవాసవః,
సురాసురసహాయేన చక్రేఽబ్ధిమథనంబలాత్ ౫౦. తేనామృతాదివస్తూని లబ్ధ్వాబల
సమన్వితః, ఆససాదపునఃస్వర్గంజిత్వా బలిముఖాసురాన్ ౫౧. స్నాత్వైతస్మింస్తటే
కోటిలింగాని త్రిదశాధిపః, సంపూజ్యప్రాపసామ్రాజ్య మీశ్వరానుగ్రహేణసః ౫౨.
తస్మాదిదంకోటితీర్థ మితిలోకేప్రథామగాత్, లోకేయావంతితీర్థాని సద్యోముక్తిప్రదా
నిచ ౫౩ కోటిశస్తానిసంత్యస్మి న్కోటితీర్థంతతోభవత్, స్నాత్వాత్రకోటిలింగాని
సమభ్యర్చ్యతపోధనాః! ౫౪. యాస్యామఃపురతఃక్షేత్రదర్శనార్థంమహర్షయః,
క్షేత్రపాలవచఃశ్రుత్వా సంతుష్టాఃపరమర్షయః ౫౫. తత్రసాత్వాథలింగాని సమా
నర్చుర్ముదాన్వితాః. ౫౬. * * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే కోటిలింగతీర్థ
ప్రశంసాయాం దుర్వాసశ్శాపేనరాజ్యభ్రష్టపురందరస్యశివప్రసాదాత్పునః
స్వర్గాధిపత్యప్రాప్తిర్నామ పంచసప్తతితమోఽధ్యాయః. ౭౫.

* సూతః * కృత్వాస్నానంకోటితీర్థే క్షేత్రపాలసమన్వితాః, సంపూజ్య
కోటిలింగాని చక్రతీర్థంతతోయయుః ౧. దృష్ట్వాసప్తర్షయోహృష్టా శ్చక్రతీర్థమ
నుత్తమం, పప్రచ్ఛుర్వైభవంతస్య క్షేత్రపాలంముదాన్వితాః ౨. * ఋషయః *
క్షేత్రపాలమహాప్రాజ్ఞ సర్వవిద్యావిశారద, మధ్యేసరిన్మహాతీర్థం చక్రభ్రమణశోభితం
౩. సౌవర్ణసికతాకాంతం కిమస్మభ్యంవదామల, * క్షేత్రపాలః * చక్రతీర్థమిదం
పుణ్యం సర్వతీర్థసుపూజితం ౪. నిర్వాణదాయకంపుంసాం గీర్వాణగణసేవితం,
దర్శనాదస్యతీర్థస్య నశ్యంతి పిశితాశనాః ౫. అస్యస్మరణమాత్రేణ కామితార్థమ
వాప్నుయాత్, ఛిన్నపాణిఃపురాఽఽదిత్యః స్నాత్వాస్మింస్తీర్థపూజితే ౬. సౌవర్ణపాణి
మీశాన ప్రసాదాత్ప్రాపభాస్వరం * ఋషయః * ఛిన్నపాణిఃకథమభూ త్కర్మ
సాక్షీదివాకరః ౭. చక్రతీర్థమితి ప్రాజ్ఞప్రఖ్యాతమభవత్కథం, కౌతుకంజాయతే
ఽస్మాక మస్యవృత్తంవదాధునా ౮. * క్షేత్రపాలః * ముకోనామమహాదైత్యః
పురాభూజ్జగదార్తిదః, తేనదేవర్షయఃసర్వేపీడితాఃభృశదుఃఖితాః ౯. మంత్రయా
మాసురన్యోన్యం కింకుర్మఇతి వాదినః, బృహస్పతింపురస్కృత్య బ్రహ్మాణంశరణం

యయుః ౧౦. సింహాసనేసమాసీనం శారదాసహితం విభుం, వినయేనామరాః
ప్రాహుః ప్రణమ్యపరమేష్ఠినం ౧౧. పితామహ మహాదైత్యపీడితాః దుఃఖకర్శి
తాః, దయార్ద్రదృష్ట్యాపశ్యాస్మాన్ త్వత్పాదశరణాగతాన్ ౧౨. మురోనామ
మహాదైత్యో బలవానతిభీషణః, బాధతేస్మాన్యథాహాన్యా త్తదుపాయంవదాబ్జజ
౧౩. * బ్రహ్మా * అజయ్యఃసమరేఽస్మాభి స్సబలవానయమాసురః, కేశవంశరణం
యామః సఏవాస్మాకమీశ్వరః ౧౪. ఇత్యుక్త్వాతైఃపరిక్రమ్య యయౌవైకుంఠ
మాత్మభూః, శ్రియాభూమ్యాసేవ్యమానం శేషశాయినమచ్యుతం ౧౫. దృష్ట్వా
హృష్టేనమనసా సాష్టాంగంప్రణిపత్యసః, తుష్టావకమలానాథం విమలస్తోత్రవాచకైః
౧౬. నమామినారాయణపాదపంకజం నిరామయం నిర్జరబృందపూజితం, యదగ్రసం
జాతజలేనమానవా ముక్తాభవంత్యాశు నిరస్తకిల్బిషాః ౧౭. అనార్యరాత్రించగ
బాధితావయం సమాగతా స్త్వచ్ఛరణంచతుర్భుజ, నిహత్యతందుర్జయదానవాధ
మం నిరాపదంలోకతతింకురుప్రభో ౧౮. త్వమేవలోకావనతత్పరో విభుస్త్వమేవ
పూజ్యో జగదాదికారణం, త్వమేవసర్వస్వమచింత్యవైభవ స్త్వమేవబంధుర్భవతా
పవారణే ౧౯. హరిస్తదాకర్ణ్యవిరించిభారతీ మతీవసంతుష్టమనా స్తదాబ్రవీత్,
ప్రసాద్యభూతేశమవాప్యతద్వరం నిహన్మిదైత్యాధమ మస్తుమాభయం ౨౦.
అహంగమిష్యామితపఃకృతేసురా మఖంచయూయం కురుతాశుశాంకరం, ఉమాపతి
స్తేన సుహృష్టమానసో మనోరథంపూరయతీశ్వరోమమ ౨౧. పంపాక్షేత్రంసర్వ
లోకేపవిత్రం సంప్రాప్యాఽఽద్యంశర్వ మారాధయామః, దేవోస్మాకందుఃఖమున్మూ
లయిత్వా నిత్యానందోలోకవృందంబిభర్తి ౨౨. ఇతిగిరమమలాంహరేర్నిశమ్య
త్రిదశయుతోత్రవిరించిరాశు యాగం, శ్రుతివిధివిహితంమహర్షిసంఘై ర్ధిషణమతేన
సమారభద్విధాతుం ౨౩. తదానారాయణఃప్రాప్య పంపాక్షేత్రంసుభక్తిమాన్,
యాగశాలాసమీపేచ దుస్తరంతపఆచరత్ ౨౪. దానవానాంవినాశార్థ మాదితే
యహితాయచ, దధ్యౌహృదివిరూపాక్షం మబ్జాక్షోఽనిశమవ్యయం ౨౫. స్నాత్వా
పగాయామాహృత్య పూజాసంభారముత్తమం, కృత్వాథపార్థివంలింగం కృతాసన
పరిగ్రహః ౨౬. ఆగమోక్తప్రకారేణ మహాన్యాసపురఃసరం, పంచబ్రహ్మమహా
మంత్రైః ప్రాణాయామపరోహరిః ౨౭. సహస్రకమలైర్దివ్యైః శివసాహస్రనామభిః,
ప్రత్యహంపూజయామాస శివానుగ్రహకామ్యయా ౨౮. ఏవంకతిపయేకాలే
గతేదితిసుతాధిపః, శ్రుత్వామురస్సవోదంతం దేవానాంవైరవర్ధనః ౨౯. అసురై
రన్వితఃప్రాప నిర్జరాధ్వరమంటపం, సంతాడ్యతాపసానాశు హత్వా నిర్జరనాయ
కాన్ ౩౦. ఆచ్ఛిద్యాధ్వరసంభారా న్పీడయామాసభూసురాన్, యజ్ఞవాటీమ

సృఙ్మాత్రైః ప్లావయామాసురాశరాః ౩౧. హాహాకారోమహానాసీ ద్దేవర్షిద్విజ
సంచయే, భ్రష్టక్రియాస్తదా దేవా హరేరాసన్నమాయయుః ౩౨. యజ్ఞాంతరా
యవృత్తాంతం కథయామాసురాతురాః, నమస్తే కమలానాథ దీనాన్పాహిదయా
కర ౩౩. త్వదాజ్ఞయావయంకర్తుం మఖంమాహేశ్వరాభిధం, ఉద్యుక్తాస్మస్తదా
దైత్యా విఘ్నంచక్రుర్మహాఖలాః ౩౪. నిహత్యనిర్జరాన్క్రుద్ధాః సంతాడ్యముని
భూసురాన్, అచ్ఛిద్యసర్వసంభారా న్నాశయామాసురధ్వరం ౩౫. జహితానాశు
దేవేశ పాలయాస్మాన్దయాకర, ఇత్థందీనవచఃశ్రుత్వా సురాణామభయప్రదః ౩౬.
సంపాద్యపూజాసంభారాన్ సంకల్ప్యవిధిపూర్వకం, సమారభదుమాకాంతం భక్త్యా
పూజయితుంహరిః ౩౭ అర్చనావసరేవిష్ణుః సహస్రకమలైశ్శుభైః, శివమర్చ
యితుంభక్త్యా ప్రవృత్తశ్శైవనామభిః ౩౮. తదాభక్తిపరీక్షార్థ మచ్యుతస్యేందుశే
ఖరః, న్యూనమేకంచకారేశః సహస్రాబ్జేషుమాయయా ౩౯. దృష్ట్వాతదచ్యుత
శ్చింతా మాపమాయావిమోహితః, సహస్రాబ్జేషుపూజార్థం మయాసంపాదితేషుచ
౪౦. దుర్దైవాదద్య పాథోజ మేకంన్యూనమభూత్కథం, పద్మాక్షఇతిమేనామ
ఖ్యాతమస్తిహిభూతలే ౪౧. ఉద్ధృత్యమమనేత్రాబ్జం పూరయామిసమర్చనాం,
ఇత్యాలోచ్యాత్మనేత్రాబ్జం నఖేనోత్కృత్యభక్తిమాన్ ౪౨. అర్చయామాస సంక
ల్పసిద్ధ్యై శర్వపదాంబుజే, భక్త్యుద్రేకంసమాలోక్య భగవానబ్ధిశాయినః ౪౩.
ప్రత్యక్షోఽభూద్విరూపాక్షః పరమానందవిగ్రహః, దృష్ట్వాతమీశ్వరంశౌరిః కోటి
సూర్యసమప్రభం ౪౪. తుష్టావదివ్యస్తుతిభిర్దేవదేవంజగద్గురుం, నమోవాఙ్మనసాతీత
సచ్చిదానందరూపిణే ౪౫. ఉమాలింగితగాత్రాయ నిర్గుణాయగుణాత్మనే, జగతా
మాదిభూతాయ జగదాధారతేనమః ౪౬. వేదవేద్యాయవైద్యాయ సద్యోజాతా
యశంభవే, భవాయభవ్యరూపాయ భవరోగహరాయచ ౪౭. వామదేవాయ
దివ్యాయ దేవానాంప్రభవేనమః, అఘోరాయ మహాఘోరరూపాయాంధకవైరిణే
౪౮. నమఃసర్వహితార్థాయ రుద్రాయానంతశక్తయే, నమస్తత్పురుషాయాస్తు
మహాదేవాయధీమహి ౪౯. యేనబ్రహ్మమయోభూయాం తన్నోరుద్రఃప్రచోద
యాత్, ఈశానఃసర్వవిద్యానా మీశ్వరఃసర్వదేహినాం ౫౦. సదాతిష్ఠతుమచ్చిత్తే
శివోహమితిభావనా, మాధవస్తుతిమాకర్ణ్య శివఃసంతుష్టమానసః ౫౧. పాదాం
గుష్ఠేనపస్పర్శ తుంగభద్రాసరిజ్జలం, తత్రైవావిరభూచ్చక్ర మనేకాదిత్యభాస్వరం
౫౨. సంవర్తజ్వలనజ్వాలా కీలితాంబరమండలం, అసురాంతకరంఘోర మమరా
ణాంసుదర్శనం ౫౩. సంస్పృశ్యాభయహస్తేన విష్ణోర్మస్తకమాదరాత్, ఉవాచగిరి

జానాథః కృపయాభక్తవత్సలః ౫౪. హాగేసహస్రధారాఢ్య మేతచ్చక్రం సుదర్శనం,
ధృత్వాఽసురగణంహత్వా భువనంపాలయాచ్యుత ౫౫. సమస్తలోకపూజ్యోఽసి
మద్భక్తానాంత్వమగ్రణీః, ఇత్యుక్త్వాంతర్దధేశంభుః సురాణాం సుఖవర్ధనః ౫౬.
గృహీత్వాచక్రమత్యుగ్రం గీర్వాణగణపూజితం, మురాసురశిరః కోపాచ్చకర్త
దనుజాంతకః ౫౭. హత్వానిఃశేషమసురా నమరానిద మబ్రవీత్, యూయంకురుత
గీర్వాణాః క్రతుంపాశుపతోత్తమం ౫౮. ప్రత్యూహకారిణోదైత్యా నష్టానిర్భయ
మస్తువః, నద్యామత్రైవరక్షార్థం స్థాపయామిసుదర్శనం ౫౯. కురుతాధ్వరమీశాన
తుష్ట్యైమునిజనైఃసహ, ఏవముక్త్వామరాన్శౌరి ర్జగామాత్మస్థలం ముదా ౬౦.
సంతుష్టమనసఃసర్వే నిర్జరాశ్చక్రురధ్వరం, విభజ్యవిధినాదేవాః పురోడాశంపినాకినే
౬౧. దాతుమైచ్ఛంస్తదాదిత్య స్తజ్జహారహవిర్బలాత్, ఛిన్నపాణిరభూత్తేన దోషే
ణవిగతప్రభః ౬౨. చింతాతురస్తదాదిత్యో బ్రహ్మాణంశరణంయయౌ, నమస్తు
భ్యంశతానంద శరణాగతవత్సల ౬౩. ఆగఃకృతంమయాదేవ శివద్రవ్యాపహారిణా,
యేనాహృతంహవిఃశైవం కరశ్ఛిన్నోమమాద్యసః ౬౪. నష్టభానుఃకథంలోకే శిష్టా
నాంసంమతేఽస్మిభో, పాహిమాంకృపయాదేవపాపాదస్మాత్పితామహ ౬౫. *బ్రహ్మ*
చక్రతీర్థేకురుస్నాన మఘాన్ముక్తోభవిష్యసి, యస్మిన్నివాంఘ్రిసంస్పర్శా దభూచ్చక్రం
సుదర్శనం ౬౬. వర్తతేద్యాపితస్మిన్త ద్భక్తరక్షణహేతవే, తత్రస్నాత్వాసకృన్మ
ర్త్యః సర్వాభీష్టమవాప్నుయాత్ ౬౭. యాతుభూతాదిభిః సద్యోదర్శనాత్తస్య
నశ్యతి, తస్మాత్త్వమపికల్యాణ తత్తీర్థేస్నానమాచర ౬౮. లబ్ధ్వాదివ్యకరంతేన
విశ్వవంద్యోభవిష్యసి, ఏవంబ్రహ్మోపదిష్టోఽర్కః స్నాత్వైతస్మిన్శుభేజలే ౬౯.
చామీకరకరంప్రాప్య ప్రభావానభవద్రవిః, పురాహ్యహిర్బుధ్న్యనామా మహర్షిః
సంశితవ్రతః ౭౦. క్షేత్రేష్వన్యేషుశుద్ధాత్మా తతాపపరమంతపః, తపస్యంతమహిర్బు
ధ్న్యం రాక్షసాఃక్రూరకర్మిణః ౭౧. సదాతంబాధయామాసు స్తపోవిఘ్నైకతత్ప
రాః, చింతార్తఃకపిలంప్రాప్య పప్రచ్ఛవినయాన్వితః ౭౨. మునేమమతపోవిఘ్నం
కుర్వంతిపిశితాశనాః, బాధంతేచసదాక్రూరాః స్థితిర్మమకథంభవేత్ ౭౩. కుత్రా
హంతపసఃపారం గమిష్యామివదాధునా, *కపిలః* పంపాక్షేత్రేజగత్పూజ్యం చక్రతీర్థం
విరాజతే ౭౪. తత్రస్నాత్వాతటేతస్య తపశ్చరమహామతే, నశ్యంతిసకలాబాధా
దర్శనాత్తస్యరక్షసాం ౭౫. ఇతితద్వచసాహృష్టః ప్రాప్యపంపాపురంమునిః, స్నాత్వా
స్మిన్పావనేతీర్థే సుదేశేతపఆచరత్ ౭౬. తపోవిఘ్నార్థమాయాతా న్యాతుధానాన్సు
దర్శనం, హత్వాతత్పరితోరక్షాం చక్రేచక్రమతిప్రభం ౭౭ అహిర్బుధ్న్యస్తపః

పారం ప్రాప్యసంతుష్టమానసః, నమస్కృత్వాఽథతచ్చక్ర మువాసకతిచిత్సమాః ౭౮.
అద్యాపివర్తతేచక్ర మస్మిన్దైత్యనిబర్హణం, సర్వోత్తమమిదంపుణ్యం తీర్థమిష్టార్థదా
యకం ౭౯. బ్రహ్మాదిభిఃసేవ్యమాన ముషిభిఃప్రత్యహంసురైః, దర్శనాదేవమర్త్యా
నాం ముక్తిదాయకముత్తమం ౮౦. * సూతః * క్షేత్రపాలవచఃశ్రుత్వా ముదా
సప్తర్షయోమలాః, స్నాత్వాతత్పావనేతీర్థే పితౄణాంముక్తిహేతవే ౮౧. కృత్వా
శ్రాద్ధంవిధానేన తర్పయిత్వాగ్రజన్మనః, కృతనిత్యక్రియాఃక్షేత్ర దర్శనార్థంపురో
యయుః ౮౨ చక్రతీర్థవరవృత్తమాదరాత్ ప్రత్యహంపఠతియఃశ్శృణోతిచ, సర్వ
వైభవమవాప్యసంసృతౌ శర్వలోకసుఖమాప్నుయాత్తతః ౮౩. *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే చక్రతీర్థప్రశంసాయాం
శివప్రసాదలబ్ధసుదర్శనేన విష్ణునా మురాసురవధపూర్వకంతీర్థే చక్రస్థాపనం,
తత్రస్నానేన సూర్యస్య సౌవర్ణకర ప్రాప్తికథనంనామ
షట్సప్తతితమోఽధ్యాయః. ౭౬.

* సూతః * తతోగౌరీముఖంతీర్థం దృష్ట్వాసంతుష్టమానసాః, పప్రచ్ఛుస్తస్య
వృత్తాంతం క్షేత్రపాలందయానిధిం ౧. * ఋషయః * ఇదంహితనుతేస్మాకం ముదం
తీర్థవరంమహత్, వృత్తమస్యమనోహారి వదాస్మాకందయాకర ౨. త్వన్ముఖాబ్జ
చ్యుతం దివ్యంవిరూపాక్షకథామృతం, పిబతాంముహురస్మాకం నతృప్తిర్జాయతేధునా
౩. తస్మాదేతస్యమాహాత్మ్య ముక్త్వాఽస్మానవసువ్రత, * క్షేత్రపాలః * యుష్మత్ప్రి
శ్నానుసారేణ పురావృత్తంవదామ్యహం ౪. గౌరీముఖమిదంతీర్థం పంపాయాఃప్రీతి
వర్ధనం, పంపాదేవీవసత్యత్ర గౌరీముఖజలేశుభే ౫. పురాఽస్మిన్వనితాబహ్వ్యో
ముక్తాఃకిల్బిషసంచయాత్, అత్రస్నానేననారీణాం సౌభాగ్యంవర్ధతేధ్రువం ౬. గౌరీ
ప్రసన్నాభవతి తాసాంహృత్కమలాలయా, ఇతితస్యవచఃశ్రుత్వా మునయస్తమథా
బ్రువన్ ౭. * ఋషయః * గౌరీకస్మాద్వసత్యత్ర కానార్యఃకేనహేతునా, శాప
దోషేణసంయుక్తాః ప్రాపురేత త్కథంవద ౮. పాపముక్తాఃకథంనార్య స్సౌ
మంగల్య మభూత్కథం, ఇతితేషాంవచఃశ్రుత్వా క్షేత్రపాలోఽబ్రవీన్ముదా ౯.
* క్షేత్రపాలః * అత్రైవోదాహరంతీమ మితిహాసంపురాతనం, సాధవఃసత్త్వసంప
న్నా నానాశాస్త్రవిశారదాః ౧౦. పురాగ్రహారేవేలాఖ్యే కరభోనామభూసురః,
వేదవేదాంగతత్త్వజ్ఞః సదాచారపరాయణః ౧౧. శ్రౌతాగ్నిసత్క్రియాయుక్తో

దేవబ్రాహ్మణపూజకః, చత్వారస్తనయాస్తస్య సర్వశాస్త్రార్థకోవిదాః ౧౨. ప్రబు
ద్ధస్సర్వసిద్ధశ్చహరాత్రశ్రీః హరాత్మనామకః, విద్యావినయసంపన్నాః సర్వాగమ
విచక్షణాః ౧౩. గార్హస్థ్యధర్మమాశ్రిత్య కృతదారపరిగ్రహాః, ఏకైకస్యసుతా
శ్చాసన్ దశ బహ్వాశినోర్భకాః ౧౪. తేషాంపుత్రాశ్చపౌత్రాశ్చ జజ్ఞిరే బహుశో
ర్భకాః, ఏవంకుటుంబవృద్ధించ దృష్ట్వా కరభభూసురః ౧౫. పాలయామికథం
దీనఃకుటుంబ మతివిస్తరం, ఇతిచింతాతురోవిప్రో జగృహే దేవతాక్రియాం ౧౬.
నిరుపాయాదసౌచక్రే శివస్యభృతకార్చనం, సర్వేవేతనయాచక్రుః శివసేవాం నిరం
తరం ౧౭. కేచిద్దేవస్యాభిషేకం బిల్వార్చనరతాఃపరే, గంధకర్మణినిర్దిష్టాః కేచి
న్మార్జనకర్మణి ౧౮. దీపారాధనసేవాయాం కేచిన్నైవేద్యకర్మణి, ఇత్థంవేతనసే
వాయాం నిరతా నిరుపాయతః ౧౯. తేసర్వేస్వస్వకార్యేషు దక్షానార్యస్తథా
విధాః, ఏవంప్రవర్తమానాస్తే దారిద్ర్యేణప్రపీడితాః ౨౦. శివస్వాహరణాసక్తా
బభూవు రజితేంద్రియాః, తైలాజ్యమధుపుష్పాణి గంధపంచామృతానిచ ౨౧.
శివనైవేద్యభక్ష్యాణి ధాన్యాని వివిధానిచ, అన్యానిశివవస్తూని యానిసంతిశివా
లయే ౨౨. తానిసర్వాణిలోభేన ముముషుర్దీనచేతసః, ఇత్థంకతిపయేకాలే గతే
ఽజ్ఞానవిమోహితాః ౨౩. తేపరస్పరదాయాదా నిత్యంకలహతత్పరాః, అన్యోన్య
చౌర్యవృత్తాని వివదంతః పరస్పరం ౨౪. అన్యోన్యకలహంచక్రుః స్త్రియశ్చపురు
షాశ్చతే, అన్యోన్యచౌర్యకథనాత్ క్రోధేనకలుషీకృతాః ౨౫. రుష్టాఃపరస్పరం
శాపం దదుఃస్త్రీపురుషాశ్చతే, లోభాజ్జహారయస్తైలం శివప్రాసాదసంస్థితం ౨౬.
కుష్ఠరోగీభవేన్మందః శివతైలాపహారకః, గంధద్రవ్యాపహారేణ దుర్భగోమలదేహ
వాన్ ౨౭. శివనైవేద్యచౌర్యేణ క్షయరోగీ రుజాతురః, దీపాల్పీకరణాదాశు
అంధోనిరయభాగ్భవేత్ ౨౮. ఫలచౌర్యేణవంధ్యాత్వం ప్రాప్యరోగాతురానిశం,
పంచామృతహరామందా కాకవంధ్యాభవేదిహ ౨౯. మృతప్రజాఽఽజ్యచౌర్యేణ
గృహిణీ రోగపీడితా, సుగంధసుమచౌర్యేణ దుర్గంధాంగీ విపుష్పికా ౩౦. ధాన్య
హర్త్రీభవేద్దీనా వికలాంగీజడోదరీ, వస్త్రాపహరణాన్నారీ వైధవ్యంప్రాప్నుయాద్ధ్రువం
౩౧. తదాతచ్చౌర్యవృత్తాంతం శ్రుత్వాకోపేన భూపతిః, పురాన్నిఃసారయామాస
సకుటుంబంకరద్విజం ౩౨. అరణ్యేసంచచారాసౌసకుటుంబోఽతిదుఃఖితః, అభవ
న్దోషసంయుక్తా నానావిధరుజాతురాః ౩౩. దుర్భగాఃకాకవంధ్యాశ్చ మృతపుత్రాః
ప్రవాహికాః, క్షయరోగాతురాః కుష్ఠరోగావిష్టాతికర్శితాః ౩౪. దారిద్ర్యాగ్ని
శ్చశాపాగ్ని రంతరాగ్నిశ్చ దారుణః, అదహత్తచ్ఛరీరాణి శుష్కైధాంసి యథా

వలః ౩౫. దుర్ధరేణచదుఃఖేన బాధితాఃక్షుధితాభృశం, శివాలయస్థపుణ్యేన తేషాం
సత్సంగమోఽభవత్ ౩౬. కదాచిద్దైవయోగేన నారదో దివ్యదర్శనః, తేషాందృష్టి
పథంప్రాప విపినేమునిశేఖరః ౩౭. తమాగతంమునిందృష్ట్వా బ్రాహ్మణాస్తేచతాః
స్త్రియః, భక్త్యాసంపూజ్యతస్యాంతేసాష్టాంగంప్రణిపత్యచ ౩౮. బద్ధాంజలిపుటా
స్తేచ వినయేనవ్యజిజ్ఞపన్, మునేఽస్మద్దుఃఖనాశార్థ ముపాయం బ్రూహిపూజిత ౩౯.
శివద్రవ్యాపహారేణ పాపిష్ఠాఃస్మోవయంమునే, నాస్త్యస్మాకంశరణ్యోఽన్య స్త్వాంవినా
కరుణాకర ౪౦. లోకత్రయేగతిర్నాస్తి శివద్రవ్యాపహారిణాం, కథంతరేమనిరయా
ద్దుస్తరా త్పీడితావయం ౪౧. త్వమేవరక్షకోఽస్మాకం పాహ్యస్మా న్మునిశేఖర, ఇతి
తేషాంవచఃశ్రుత్వా నారదోవాక్యమబ్రవీత్ ౪౨. * నారదః * నాశంయాతిన
భూతేశ ద్రవ్యచౌర్యజకిల్బిషం, మన్యేమేరుసమానంత ద్వినాభోగం ననశ్యతి ౪౩.
కోటిజన్మసు భుక్త్వాపి ముచ్యతేనకదాచన, తథాపివక్ష్యేయుష్మాక ముపాయంశృణు
తాదరాత్ ౪౪. పంపాక్షేత్రంమహాపుణ్యం సర్వపాపహరం శుభం, తత్రగత్వా
విరూపాక్ష ధ్యానసంబద్ధమానసాః ౪౫. నివసధ్వంభవేత్తత్ర యుష్మాకంగతిరుత్త
మా, యూయమద్యైవగచ్ఛధ్వం పంపాయాస్తీరముత్తమం ౪౬. ఇత్యుక్త్వాప్రయ
యౌ దేవముని ర్లోకాంతరంముదా, భక్త్యాతేబ్రాహ్మణాఃసర్వే ప్రాపుఃపంపాపురం
తతః ౪౭. అంధాశ్చపంగవోఽన్యేచ బధిరాబహురోగిణః, వంధ్యాదిదోషసంయుక్తాః
సంఘశఃక్షేత్రమాయయుః ౪౮. తత్రస్థిత్వాఽతిదుఃఖార్తాఃక్షుత్తృష్ణాపరిపీడితాః,
అత్రాప్యస్మాకమార్తానాం దుఃఖమేవభవత్యహో ౪౯. క్షేత్రస్థితానా మస్మాక
మపి సౌఖ్యంనజాతుచిత్, ఇతిచింతయతాంతేషాం సుఖలేశోఽపి నాభవత్ ౫౦.
యస్యస్మరణమాత్రేణ మర్త్యానాంముక్తిరవ్యయా, తస్మిన్ క్షేత్రే నివసతామపి
దుఃఖంజహేనకిం ౫౧. పంపాక్షేత్రేద్విజాతీనాం ముక్తిరేవధ్రువంభవేత్, ఇతివేద
విదాంవాచా హ్యర్థవాదోభవేదిహ ౫౨. * క్షేత్రపాలః * క్షేత్రస్థితానాంసర్వేషా
మపి ముక్తిర్నసిధ్యతి, భక్తిజ్ఞానవతామేవ ముక్తిస్తత్రాపిసిధ్యతి ౫౩. బహుప్రదః
సదాచారో ప్రతీక్షేత్రస్థితోపివా, జ్ఞానంవినానముచ్యేత జ్ఞానేసర్వం ప్రతిష్ఠితం ౫౪.
నహిజ్ఞానేనసదృశం పవిత్రమిహవిద్యతే, ఆజన్మమరణాంతంచ గంగాదితటనిస్థితాః
౫౫. మత్స్యకచ్ఛపమండూకా ముక్తాస్తత్రభవంతికిం, యద్యత్కృతానికర్మాణి
జ్ఞానయుక్తాని మానవైః ౫౬. తానిముక్తిప్రదానీహ నేతరాణికదాచన, క్షేత్ర
వాసేనమర్త్యానాం తీర్థస్నానాదిభిర్ధ్రువం ౫౭. మనఃశుద్ధిర్భవేద్భక్తి స్తయాసంపద్య
తేఽమలా, సద్భక్త్యాలభ్యతే జ్ఞానం తేనకైవల్య మాప్నుయాత్ ౫౮. తస్మాత్తేషాం

దరిద్రాణాం జ్ఞానలేశోఽపినాభవత్, అతోదుఃఖాంబుధామగ్నాః శుష్కకంఠోష్ఠ తాలుకాః ౫౯. క్షుధాతురామహారోగ పీడితా భృశదుఃఖితాః, దారిద్ర్యదుఃఖితాః క్షేత్రఉవాసు ర్బహువాసరాన్ ౬౦. కదాచిద్దైవయోగేన సువాసిన్యో మహీసురాః, క్షత్రియాశ్చతథావైశ్యా యేచాన్యే భక్తసత్తమాః ౬౧. వివిధైర్వస్త్రమాల్యాద్యై ర్గంధధూపాది వస్తుభిః, వంశపాత్రైశ్చ తాంబూలై ర్దక్షిణాభిశ్చ సంయుతాః ౬౨. గౌరీముఖాహ్వయంతీర్థం గౌర్యాఃప్రీతికరంపరం, యయుస్తేక్షేత్రనిలయై ర్యుక్తాభక్తిభరా న్వితాః ౬౩. దృష్ట్వాతాన్దక్షిణాశాస్తే యయురన్నార్థినస్తదా, త్యాఃస్త్రియోపి మహాపాపా అనుజగ్ము ర్మహాజనాన్ ౬౪. తీర్థేస్మిన్తజ్జనాః సర్వే సదారాః స్నానమాచరన్, బ్రాహ్మణేభ్యోదదుర్దానం వాయనానిచదక్షిణాః ౬౫. పరివార్యదరిద్రాస్తే శతశః సంస్థితాస్తకే, అహంపూర్వికయాలుబ్ధా దక్షిణాస్తాన్యయాచిరే ౬౬. మహ్యమన్నమరందేహి త్యుచ్చైఃకేచిత్ క్షుధాతురాః, తేషామార్తధ్వనిం కోపినాశృణో జ్జనసంచయే ౬౭. నిందంతికేచిత్తాన్విప్రాన్ తర్జయంతిశపంతిచ, నతేభ్యోన్నందదుః స్వల్పమపి దుర్విధిచోదితాః ౬౮. పూర్వార్జితేన దోషేణ దీనా జనతిరస్కృతాః, క్షుధార్తాబహురోగార్తా దుఃఖార్తా భూసురాశ్చతే ౬౯. ప్రాణత్యాగేమతించక్రు స్తీర్థేగౌరీముఖాహ్వయే, మరణంవరమస్మాకం దారిద్ర్యా ద్దుఃఖసంచయాత్ ౭౦. నిశామేతామనుస్తీర్థేత్యక్ష్యామోఽస్మిన్మనోహరే, ఏవంనిశ్చిత్యతేసర్వే తీర్థసన్నిధి మాయయుః ౭౧. తతశ్చాస్తంగతేభానౌ మరణేకృతనిశ్చయాః, ఏతత్తీర్థంనమస్కృత్య పరస్పరమథాబ్రువన్ ౭౨. పూర్వార్జితేనదోషేణ శివస్వహరణే మతిః, తద్యోగాదియమస్మాకం దుర్దశాదుఃఖదాయినీ ౭౩. ఇదంశరణమస్మాకం తీర్థమాప న్నివారణం, గౌరీసాలోకమాతాభూ దస్మాకం జననీపరా ౭౪. తామేవశరణంయామ స్తీర్థేత్యక్త్వా కలేబరం, ఇతినిశ్చిత్యతేసర్వే నిమగ్నాస్తీర్థవారిణి ౭౫. ప్రాణత్యాగధియా యస్మిన్పతితా నిర్మలోదకే, తత్తీర్థస్పర్శమాత్రేణ మజ్జనేనచ తజ్జలే ౭౬. సర్వపాపవినిర్ముక్తా స్తీర్థంప్రాప్య ప్రభాన్వితాః, దృష్ట్వాత్మదివ్యగాత్రాణి పరమానందనిర్భరాః ౭౭. గౌరీమారాధయామాసు ర్భక్తిభావసమన్వితాః, సైకతైఃప్రతిమాం కృత్వా గౌరీంసౌభాగ్యదాయినీం ౭౮. సుఖప్రదాముమాం భక్త్యా పృథక్పృథగుపాసిరే, తదాభక్తపరాధీనా భక్తిజ్ఞానయుతాంశ్చ తాన్ ౭౯. వీక్ష్యప్రత్యక్ష మభవదువాచాథ మహీసురాన్, మాభైష్ట భూసురాయూయం సుఖందాస్యామివోఽధునా ౮౦. గతాని యుష్మత్పాపాని బహుజన్మార్జితాన్యపి, మత్తీర్థస్పర్శమాత్రేణ శుద్ధాయూయం మదాజ్ఞయా

౮౧. ఇహలోకేమహాసౌఖ్య మనుభూయాథ మత్పురే, స్త్రియశ్చాప్సరసో భూత్వా మదగ్రేనర్తయిష్యథ ౮౨. మత్సంనిధానసదాగాన నిరతా స్తిష్ఠతాధునా, సదాసంగీతనిరతా మదారాధనతత్పరాః ౮౩. మమాపదానంగాయంతో నరస్తిష్ఠంతు సన్నిధౌ, అథకాలాంతరేయూయం ముక్తింప్రాప్స్యథ భూసురాః ౮౪. ఇత్యుక్త్వాంతర్దధే దేవీ సర్వేషాంపశ్యతాంపురః, విప్రాముక్తమనస్తాపాః సుందరాకారసంయుతాః ౮౫. పంపాక్షేత్రేఽవసన్ దివ్యభోగాన్ భుక్త్వేహ జన్మని, స్త్రియోఽంతేప్సరసోభూత్వా నన్నృతుర్గిరిజాగ్రతః ౮౬. గానేన పురుషాదేవీం తోషయామాసురీశ్వరీం, తదంతేశివసాయుజ్యం ప్రాపురానందనిర్భరాః ౮౭. తస్మాద్గౌరీముఖంతీర్థం సర్వేష్టార్థఫలప్రదం, సువాసినీనాంసర్వాసాం భుక్తిముక్తిప్రదాయకం ౮౮. ఇత్యాఖ్యానంసమాకర్ణ్య మునయః పరమాదరాత్, అరుంధత్యాదిభిర్యుక్తాః స్నాత్వాతత్తీర్థవారిణి ౮౯. శ్రీగౌరీంసికతాకారాం కృత్వా భక్తిభరాన్వితాః, పూజయిత్వావిధానేన శూర్పదానాదిభి ర్ముదా ౯౦. సంతర్ప్య బ్రాహ్మణాన్భక్త్యా దత్త్వా దానాని తాపసాః, శ్రీగౌరీంప్రార్థయంతస్తే జగ్ముః క్షేత్రదిదృక్షవః ౯౧. సకలతీర్థగణేష్విద మర్చితంప్రథితమీశ్వరయోః ప్రియముత్తమం, సుఖముపేత్య నిమజ్జనమాత్రతః శివపదంలభతేమనుజోధ్రువం ౯౨. * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే గౌరీముఖతీర్థమహిమానువర్ణనంనామ సప్తసప్తతితమోఽధ్యాయః. ౭౭.

* శ్రీసూతః * దృష్ట్వామతంగశైలంతే హృష్టా స్తాపసపుంగవాః, క్షేత్రపాలంసమభ్యర్చ్య వినయేన వ్యజిజ్ఞపన్ ౧. కోయమద్రిర్మహాభాగ కమనీయతరువ్రజః, ధరణీవరవక్షోజ ఇవాస్మాకం విభాత్యసౌ ౨. అస్యాభిధానమస్మాకం విస్తరాద్బ్రూహి మానద, * క్షేత్రపాలః * మతంగాద్రిరయందివ్యో నితాంతసురపాదపః ౩. అస్యవృత్తముదారంవః సంప్రవక్ష్యామి సౌఖ్యదం, శ్రీకరంశృణుతైకాగ్ర మనసా తాపసోత్తమాః ౪. పురావసుప్రదోనామ ద్విజోఽభూత్కాంచనాహ్వయే, సదాచారరతఃశాంతః సర్వధర్మరతోఽనఘః ౫. తద్భార్యాసుప్రభానామ్నీ సాధ్వీసాధుపథే స్థితా, తౌదంపతీ మహాప్రాజ్ఞౌ ధర్మమార్గవిశారదౌ ౬. తయోఃసమజని ప్రాజ్ఞః సుతఃసత్యవసు ర్వరః, పితృపూజారతో నిత్యం సర్వశాస్త్రవిశారదః ౭. ఆహితాగ్నిరభూద్ధీమా న్కృతదార పరిగ్రహః, శుశ్రూషాయాం జరత్పిత్రోర్నిరతో ధర్మవత్సలః ౮. సాయంప్రాతర్జుహావాతిస్మ సప్తార్చిష

మకల్మషః, ప్రవృద్ధాస్తస్యధర్మేణ దేవతాహృష్టమానసాః ౯. ఇత్థంసత్యవసోధర్మ
మనుతిష్ఠతి సాదరం, కదాచిదాగతస్సిద్ధ స్తద్గృహం బ్రహ్మవిద్వరః ౧౦. జటా
వల్కలసంవీతో భస్మభూషితవిగ్రహః, రుద్రాక్షమాలాభరణో భద్రాకృతి రను
త్తమః ౧౧. తంసత్యవసురాలోక్య నమస్కృత్యనిరాశయం, పూజయామాస
విధివదాసనాదిభి రుత్తమం ౧౨. ప్రాంజలిఃప్రణతోభూత్వా బభాషేభూసురోత్త
మః, భగవన్భవ్యరూపస్య కుతఆగమనం తవ ౧౩. పూర్వపుణ్యవశా న్మేఽద్య ప్రా
ప్తోఽసి సదనంవిభో, త్వత్పాదదర్శనేనాహం ధన్యోస్మి పితృభిఃసహ ౧౪. యానిక్షే
త్రాణి లోకేస్మి న్ముక్తిదానిత్వయానఘ, తానితీర్థానిబహుశో దృష్టానీతి మతిర్మమ
౧౫. గృహాంధకూపమగ్నానా మశక్తాల్పాయుషామిహ, భవేయుః కథమస్మాకం
తానిలక్ష్యాని తాపస ౧౬. యూయంధన్యతమాః సిద్ధాః సంచరంతో యదృచ్ఛయా,
* సిద్ధః * మయాదృష్టానితీర్థాని క్షేత్రాణి వివిధానిచ ౧౭. తేషాంశ్రేష్ఠతమంమన్యే
పంపాక్షేత్ర మనుత్తమం, విద్యంతేయత్రతీర్థాని సద్యోముక్తి ప్రదానిచ ౧౮. హేమ
కూటగిరిః సర్వపర్వతానాం వరోత్తమః, ఋష్యశృంగఇతిఖ్యాత స్తపస్విజనసేవితః
౧౯. పంపాఖ్యానగరీఖ్యాతా సర్వసంప త్ప్రదాయినీ, క్షేత్రాణిరమ్యవృత్తాస
తుంగభద్రానదీ శుభా ౨౦. వనానిరమ్యరూపాణి సంతితత్ర సహస్రశః, ఇతిసిద్ధ
వచఃశ్రుత్వా క్షేత్రదర్శన లాలసః ౨౧. ప్రణమ్యప్రార్థయామాససిద్ధంసత్యవసు ర్వరం,
కథంద్రక్ష్యామ్యహం పంపాక్షేత్రం కైవల్యదాయకం ౨౨. యత్రసాక్షా ద్విరూపాక్షో వర్తతేదేవదుర్లభః, గృహాంధకూపే మగ్నోహం మశక్తోదుర్గతాగ్రణీః ౨౩.
పితరావతిజీర్ణౌమే శిథిలేంద్రియ విగ్రహౌ, విహాయైతౌకథం దూరపథంద్రక్ష్యామి
తత్పదం ౨౪. తద్దర్శనంవినా జన్మమన్యే నిష్ఫలమాత్మనః, జలబుద్బుదవద్దేహ
మల్పాయుః క్షణభంగురం ౨౫. అల్పకాలమనాయాసం యథాతద్దర్శనం భవేత్,
కృపాంకురు దయాసార తవభక్తేతథామయి ౨౬. * సిద్ధః * అస్తిసిద్ధౌషధం
ప్రాజ్ఞమయి తేఽద్య దదామ్యహం, క్షణమాత్రేణగంతాసి క్షేత్రం తత్పాదలేపనాత్
౨౭. ఇత్యుక్త్వాపాదయో స్తస్యలిలేప రసముద్భుతం, తద్బలేనయయౌక్షేత్ర మంత
రిక్షాధ్వనా ద్విజః ౨౮. క్షణమాత్రేణతత్క్షేత్రం దదర్శపరమాద్భుతం, పుణ్యపర్వ
తసంయుక్తం పరమానందదాయకం ౨౯. సురపాదపసంబాధం దివ్యతీర్థ విరాజి
తం, అప్రమేయ మనిర్వాచ్యం దృష్ట్వానందపరిప్లుతః ౩౦. విస్మృత్యచస్వమాత్మానం
చచారోన్మత్తవ ద్ద్విజః, తదాపంపాంబికా క్షేత్రే విహరంతీయదృచ్ఛయా ౩౧. దివ్య
కన్యాసహస్రేణ సేవ్యమానాఽఽగతాముదా, కాశ్చిద్వీణా వాదయంత్యో నృత్యంత్య
స్తృప్తిహేతవే ౩౨. పంపాంబికావినోదార్థం గాయంత్యోమధురస్వరాః, ఇతశ్చే

తశ్చధావంత్యః పుష్పాపచయనాదృతాః, తదాసత్యవసుం దేవీసంచరంతం కుతూ
హలాత్ ౩౩. క్షేత్రదర్శనజానంద సింధుమగ్నం దదర్శసా, వ్యంజయంతంపరాం
భక్తి ముచ్చరంతంశివేతితం ౩౪. సర్వజ్ఞాపిసమాలోచ్య సమాహూయసఖీజనాన్,
రహస్యువాచ సుందర్యః సమీపే సంచరత్యసౌ ౩౫. నిజభక్తోథవాఽపక్వకషాయః
సపరీక్ష్యతాం. ఏవంశివాజ్ఞయాసర్వాః సమాసాద్య ద్విజాంతికం ౩౬. సంమోహ
యితుముద్యుక్తా విలాసైః కామసూచకైః, తత్రైకావినయేనాహ ద్విజంకన్యామనో
రమా ౩౭. దైవాత్ప్రాప్తోసి భవ్యాత్మ న్దర్శనీయస్త్వమద్యమే, కామంపూరయ
కల్యాణ కామబాధాంనివారయ ౩౮. * సత్యవసుః * మాస్త్వధర్మే మతిస్తేద్య
మాతస్త్వాం ప్రణమామ్యహం, విషయాహివిషంహంతి మనుష్యాన్ కాపథాశ్రితాన్
౩౯. మమైకపత్నీవ్రతమస్తి కేవలం భార్యాలయే ధర్మపరాచవర్తతే, పరస్త్రియో
మాతృసమాః సదామమప్రియః స్వధర్మోనిజవిగ్రహాదిహ ౪౦. * సురస్త్రీ *
గంధర్వకన్యాస్మి గిరీంద్రజాసఖీ త్వాంభర్తృకామా శరణంసమాగతా, కరగ్రహ
ణ్పూరయకామనాంమమ ప్రసీదభర్తా భవధర్మతోమునే ౪౧. కామార్తా మర్థ
యంతీంచగమ్యాం రహసియాచితః, నోపైతిసచధర్మేషు భూరిణహేత్యుచ్యతే
బుధైః ౪౨. తస్మాన్మాముంచ మాంవిప్ర సురతేనాశు తోషయ, ఏవమేవద్విజం
సర్వాః పరివవ్రుః సురస్త్రియః ౪౩. తాఃసత్యవసురాలోక్య వినయాత్ప్రాహ
విహ్వలః, దీనంమాందయయా నార్యస్త్యజతాశు నమోస్తువః ౪౪. సాయంసం
ధ్యాసమీపస్థా స్వనిశాంతం వ్రజామ్యహం, స్థవిరౌపితరౌ వాధిబాధితౌ నిలయే
మమ ౪౫. తాభ్యామహమనాజ్ఞప్తః క్షేత్రదర్శనలాలసః, ఆగమంపునరద్యైవ
గమిష్యామీతి వాంఛయా ౪౬. శీఘ్రంగచ్ఛామిపితరౌ భవేతాందుఃఖితౌ నచేత్,
ఏవంవదంతమేకాంత ఆలిలింగే బలాద్వధూః ౪౭. జగ్రాహచరణావన్యా జగృహే
న్యాఽంశుకాంచలం, బబంధభూసురందోర్భ్యా మన్యాస్విన్నకళేబరం ౪౮. ఇత్థంసత్య
వసుర్మత్తకాశినీభిః పరివృతః, ఉవాచదుఃఖితోవ్యక్త మీశ్వరా మనసాస్మరన్ ౪౯.
యువయోఃశివయో రంఘ్రిదర్శనార్థం కుతూహలాత్, ఏతత్క్షేత్ర మహంప్రాప్తఃత్య
క్త్వామత్పితరౌ గృహే ౫౦. మామేతామత్తకాశిన్య శ్చిత్తజోద్రిక్త మానసాః,
బాధంతేయువయోర్భృత్యం భవభీరుమనేకథా ౫౧. శాపానర్హాః శివాసఖ్యో
మాతృతుల్యాదివౌకసః, నిగృహ్యమాంబలాదేతా నత్యజంతి బహిఃస్త్రియః ౫౨.
పితరౌమామపశ్యంతౌ భవేతాం దుఃఖితౌభృశం, పంపాంబికే విరూపాక్షపితరావాం
నమామ్యహం ౫౩. క్షిప్రం మోచయతం స్త్రీభ్యఃకృపయాఽభ్యేతిదుర్గతం,
విలపంతంద్విజందృష్ట్వా సత్వరం భక్తవత్సలా ౫౪. ప్రత్యక్షాభూత్పురస్తస్య

మందస్మితముఖాంబుజా, దుకూలపరిసంవీత వస్త్రాంతర్వ్యంజితస్తనీ ౫౫ హారనూ
పురకేయూర కంకణాది విభూషితా, దాడిమీబీజసచ్ఛాయ దంతావలి విరాజితా
౫౬. ఆకర్ణాయతనేత్రాంతా పూర్ణచంద్ర నిభాననా, మధ్యయష్టిస్మహాభాగా
సద్యోముక్తిప్రదాయినీ ౫౭. దృష్ట్వాహృష్టమనా దేవీం తుష్టావ నుతిభిర్ద్విజః ౫౮
* సత్యవసుః * మాతస్త్వచ్చరణం మమాస్తుహృదయే మీనాక్షిముక్తిప్రదం
చేతస్త్వత్పదతత్పరీసక్త మనిశం వైరాగ్యయుక్తం భవే, తేనానందమయస్యమేస్తు
నభయం మృత్యోర్వరాకస్యచ ప్రత్యాఖ్యాతభవాభవేయ రమలాంయ ద్ధ్యానా
త్వాపినః ౫౯. నౌమిత్వాం నిజశక్తినిర్మితమహావిశ్వప్రపంచాశ్రయాం నిత్యానంద
మయీం మజాదివినుతాం మత్యర్థభక్తప్రియాం, భృత్యేమయ్యనుకంపయాకృపయా
హారేసత్యం సుఖాధీశ్వరి ప్రత్యక్షాసి పరంపరోస్మి విభవే పంపాంబికే దేహినాం ౬౦.
ముక్తిం దేహి మహాదేవి సత్యం ప్రాప్స్యామి తేపదం, భక్తాభీష్టప్రదాత్రీంత్వాం స్తువంతి
శ్రుతయో యతః ౬౧. * పంపా * భవిష్యజ్జన్మని ప్రాజ్ఞ భవిత్రీముక్తి రుత్తమా,
తదా మత్పదమాస్థాయ నిజానందే నిమజ్జసి ౬౨ *ద్విజః* యది భావిజనిర్మేస్తు తదా
మజ్జననీ భవ, దుహితా వా భవార్యేత్వం పిత్రోర్ముక్త్యర్థ మీశ్వరి ౬౩. *పంపాంబికా*
భవిష్యజ్జన్మని ప్రాజ్ఞ భవిష్యామి సుతా తవ, గత్వేదానీం గృహే తేద్య పితరౌ పాల
యామల ౬౪. ఇత్థం పంపావచః శ్రుత్వా పరమానందనిర్భరః, జగామ స్వగృహం
సత్యవసుర్దేవీం హృదిస్మరన్ ౬౫. గృహే తత్పితరౌ పుత్రమదృష్ట్వా దుఃఖితౌ భృశం,
పుత్రస్యగుణకర్మాణి స్మరంతౌ తౌ విలేపతుః ౬౬. త్యక్త్వావాంస్థవిరౌ పుత్రక్వగ
తోసి ఘృణాకర, కించిదాయసి దేహ్యన్న మరం పానీయమావయోః ౬౭ క్షుధ
యాబాధితౌ జీర్ణౌ త్వద్దర్శన కుతూహలౌ, యత్కించిదావయో రాగస్తత్క్షమస్వ
ఘృణాకర ౬౮. ఇత్థం రుదంతౌ దృష్ట్వా తౌ ప్రార్థయామాస నమ్రధీః, ఏషోస్మిపి
తరౌ పుత్రః ప్రణమామి యువామహం ౬౯. యుద్యవాభ్యా మనాజ్ఞప్తో గతోస్మి
క్షేత్రముత్తమం, సమేపరాధః క్షంతవ్యో యువాభ్యాంకరుణాకరౌ ౭౦. ఏవంవదం
తంపుత్రంతౌ వాలింగ్యాఘ్రాయ మస్తకే, ప్రేమ్ణాపప్రచ్ఛతుః పుత్రగతోసి త్వంకు
తోధునా ౭౧. ఆవాభ్యాంత్వమనాజ్ఞప్తో కదాపిచనజగ్మిషే, అనుక్త్వావావామిదా
నీంక్వాం కుత్రత్వం గతవానసి ౭౨. * సత్యవసుః * హ్యఆగతో మహాతేజా అతిథి
ర్యోఽస్మదాలయం, పంపాక్షేత్రస్యమాహాత్మ్యం శ్రుత్వా తన్ముఖతో వరం ౭౩.
సిద్ధౌషధబలేనాహం దృష్ట్వా తత్క్షణమాత్రతః, ఆగచ్ఛామీతిసహసాజగ్మేక్షేత్ర
ముత్తమం ౭౪. దేవాలయానిదివ్యాని తీర్థానివిమలానిచ, దివ్యాశ్రమాణితత్రా
హం దృష్ట్వా సంతుష్టమానసః ౭౫. పంపాంబికావరంలబ్ధ్వా పునర్వాం పదమా

గమ్య, నాహంశక్నోమి తత్క్షేత్రమాహాత్మ్యం వక్తుమద్భుతం ౭౬. ఏవంపుత్రవచః
శ్రుత్వా తత్క్షేత్రన్యస్తమానసా, దేహంతత్యాజతుర్దీనా శక్తిహీనా విధేర్వశాత్ ౭౭.
తేనపుణ్యవిపాకేన పంపాక్షేత్రే మనోహరే, ద్వితీయజన్మనిప్రాజ్ఞో భృగునామ్నా
ప్రథామగాత్ ౭౮. తద్భార్యాశర్మదానామ్నీసుప్రభాఽభూత్పతివ్రతా, భృగు
స్సర్వమునిశ్రేష్ఠ శ్శివధ్యానపరాయణః ౭౯. త్రికాలజ్ఞోమహాప్రాజ్ఞ స్సర్వభూతహి
తేరతః, త్యక్త్వాకళేబరం సత్యవసుర్ద్వైతీయజన్మని ౮౦. తయోఃసమజనిప్రాజ్ఞో
మతంగాఖ్యోమహాతపాః, సర్వశాస్త్రార్థతత్త్వజ్ఞః సర్వాగమవిశారదః. ౮౧. పిత్రాజ్ఞ
యావిరూపాక్షం తోషయామీతివాంఛయా, తపశ్చక్రేగిరావస్మి న్విరూపాక్షం
హృదిస్మరన్ ౮౨. ప్రాణాయామపరో యోగీ గుహాయామత్రసంస్థితః, జితేంద్రి
యోనిరాహార స్తతాప పరమంతపః ౮౩. ఆసహస్రాబ్దమత్యుగ్రం మతంగేతపసిస్థితే,
ప్రత్యక్షోభూద్విరూపాక్షః సత్వరంభక్తవత్సలః ౮౪. ఉవాచపరమోదారో మేఘ
గంభీరయాగిరా, వరంవృణీష్వభద్రంతే యత్తేమనసికాంక్షితం ౮౫. దాస్యామి
యత్తదమలం దేవానామపిదుర్లభం, *మతంగః* అంభోజమధుమత్తస్య కుటజే
కింభవేత్స్పృహా ౮౬. తథాత్వత్పాదభక్తస్య నమేఽన్యవిషయేస్పృహా, యదితే
దాతుమిచ్ఛాస్తి భక్తకల్పద్రుమాధునా ౮౭ భక్తిం తవపదాంభోజే నిశ్చలాందేహి
మేప్రభో *విరూపాక్షః* మతంగమమభక్తోసి తపఃసిద్ధోసినిర్మల ౮౮. దుహితాతవ
కల్యాణభవితాసర్వమంగలా, ఇహలోకేసుఖంభుక్త్వాపరతోముక్తిమాప్నుహి ౮౯.
ఏవందివ్యవరంలబ్ధ్వా మతంగోమునిశేఖరః, ఉద్వాహ్యవిధినా చారుమతీం ధర్మపరో
భవత్ ౯౦. తస్యామావిరభూద్దేవీ మాతంగీనామకన్యకా, సుందరీసుకుమారాంగీ
పూర్ణచంద్రనిభాననా ౯౧. సంమోహితసురవ్రాత నుతసౌందర్యభూమికా, కిన్న
రేశ్వరభార్యాఽభూ త్త్రిలోకజననీపరా ౯౨. యావస్మిన్తపసఃసిద్ధిం మతంగఃప్రాప
పర్వతే, మతంగగిరి రిత్యేషఃప్రసిద్ధోభూద్దిగంతరే ౯౩. యత్రస్నాత్వాతపశ్చక్రే
ప్రత్యహం మునిశేఖరః, మాతంగతీర్థమిత్యేత దభూల్లోకేషువిశ్రుతం ౯౪. స్థిత్వా
స్మిన్దినమేకంవా తీర్థస్నాయీ జితేంద్రియః, పంచాక్షరీమనుంజప్త్వా ముక్తోభవతి
మానవః ౯౫. తస్మాద్వయంగిరావస్మి న్తీర్థాంబుకృతమజ్జనాః, మాతంగేశ్వరమ
భ్యర్చ్య స్థిత్వాహ్యానందనిర్భరాః ౯౬. పురతఃశ్వోగమిష్యామః క్షేత్రదర్శనలాల
సాః, *సూతః* క్షేత్రపాలవచఃశ్రుత్వా ముదాసప్తర్షయోమలాః ౯౭.
స్థిత్వామతంగశైలేంద్రే శివంసంపూజ్య భక్తితః, పరేద్యుఃపురతోజగ్ముః
క్షేత్రదర్శనలాలసాః ౯౮. * * *

ఇతిశ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే మతంగగిరిమాహాత్మ్యవర్ణనం
నామఅష్టసప్తతితమోఽధ్యాయః. ౭౮.

* క్షేత్రపాలః * మతంగగిరిమహాత్మ్యం కథయామిశుభప్రదం, సంతితీర్థాన్య నేకాని పర్వతేఽస్మిన్మనోహరే ౧. పాపహారిణిలోకానాం పావనానిసహస్రశః, మనోహరాణ్యాశ్రమాణి మునీనామూర్ధ్వరేతసాం ౨. అగ్నితీర్థమిదంపుణ్యం సర్వామయనిబర్హణం, పురాగ్నిరామయగ్రస్తో తీర్థమేత త్సమాశ్రితః ౩. తపస్తప్త్వావిరూపాక్ష వరాదగ్నిర్నిరామయః, పునఃస్వతేజసాలోకే రరాజహుతభుక్ శుచిః ౪. * ఋషయః * వచసాతేమహాభాగ విస్మయోఽస్మాసు జాయతే, కస్మాదగ్నిర్జగద్యోనిః సర్వభూతహితేరతః ౫. బృహద్వ్యాధి గ్రస్తో యజ్ఞపతిఃప్రభుః, ఏతద్వృత్తాంతమఖిల మస్మాకంవద విస్తరాత్ ౬. * క్షేత్రపాలః * సూర్యవంశే మహాప్రాజ్ఞో మరుత్తోనామ భూమిపః, ఆవత్సరశతంచక్రే మహాయజ్ఞ మనుత్తమం ౭. సహదేవర్షిపితృభిః సర్వసంభారసంయుతః, కరిశుండాజ్యధారాభి రేధోభిః పర్వతోపమైః ౮. హవిర్భిరద్రిసికాశై ర్జుహావాగ్నౌమహీపతిః, తదజీర్ణామయగ్రస్తో వహ్నిరేధాంసి నాదహత్ ౯. దినేదినేక్షయీభూత్వా కృశానుర్దుఃఖితోభృశం, లీనోశ్వత్థతరావత్ర చచార తపఉత్తమం ౧౦. స్నాత్వాప్రత్యహమేతస్మి న్తీర్థేభక్తి సమన్వితః, ధ్యాత్వాహృదివిరూపాక్ష మనలోమౌనమాస్థితః ౧౧. తేనోదరాగ్ని ర్లోకేషు భూతానాం తనుతాంగతః, బ్రహ్మకర్మాణినష్టాని సవాదీని ద్విజన్మనాం ౧౨. హాహాకారో మహానాసీ దమర్త్యా భృశదుఃఖితాః, తదాసురపతిశ్చింతాతురః సస్మార గీష్పతిం ౧౩. ఆగతంగురుమభ్యర్చ్య నమస్కృత్వాఽబ్రవీద్వచః, బృహస్పతేత్వమాచార్యో గతిరస్మాక మాపది ౧౪. కింకర్తవ్యమితోస్మాభి ర్మహద్భయముపస్థితం, జ్వలనోఽజీర్ణరోగార్తో లీనోభూద్విశ్వజీవనః ౧౫. అచలానిష్ఫలాః జాతా నష్టాఃమఖముఖాఃక్రియాః, నిరాహారావయంవిద్వ న్నష్టాత్మానో విచేతసః ౧౬. అస్మాకమగ్నిరాస్యంహివినా తేనాస్తి నోగతిః, ఆధారంసర్వభూతానా ముజ్జీవయ హుతాశనం ౧౭. ఇత్థమింద్రవచఃశ్రుత్వా విచార్యోవాచ గీష్పతిః, శునాసీర విరూపాక్షు మరంశరణమాప్నుహి ౧౮. సఏవజగతామీశః శివఃశంతేకరిష్యతి, ఏవముక్తోథగురుణా సహదేవై ర్మహర్షిభిః ౧౯. శరణ్యంశరణంప్రాప విరూపాక్షం దయాఘనం, ఉద్విగ్నమనసఃసర్వే ప్రార్థయామాసురీశ్వరం ౨౦. * దేవాః * దేవదేవదయాసింధో దీనబంధోమహేశ్వర, పాహ్యస్మాన్కృపయాశంభో త్వత్పాదాంబుజ సేవకాన్ ౨౧. వహ్నింవినావయందేవ నజీవామఃకథంచన, సచాజీర్ణామయగ్రస్తో లీనోశ్వత్థ మహీరుహే ౨౨. తద్వయందుఃఖితాశ్శర్వ నిరాహారాః క్షుధాతురాః, త్వమేవగతిరస్మాకం పాహిసర్వేశ్వరప్రభో ౨౩. ఇత్థందేవవచః శ్రుత్వా ప్రసన్నః ప్రాహశంకరః, తపస్తప్తవతిరోగార్తో మాముద్దిశ్యహుతాశనః ౨౪.

పాలయామితమాదిత్యా నిర్భయంతిష్ఠతాధునా, ఇతిదేవాన్సమాశ్వాస్య ప్రత్య
క్షోఽగ్ని మభాషత ౨౫ అగ్నేతవరుజఃశాంతి స్తీర్థమజ్జనతో భవేత్, తథాపికశ్చి
దంశోఽస్తి వచ్మితచ్ఛాంతికారణం ౨౬. పురందరసుతోధీమా న్నరద్వక్తోద్వాపరేఽ
ర్జునః, లోకైకవీరోధర్మాత్మా జనిష్యతివిధోఃకులే ౨౭. తంప్రాప్యఖాండవారణ్యం
మహ్యందేహీతి యాచయ, తత్సహాయేనభుక్త్వా తద్భవిష్యసి నిరామయః ౨౮.
సర్వభూతహితేరక్తా మద్భక్తాః సారవేదినః, తేషామనుగ్రహాదగ్నే శర్మవిందంతి
మానవాః ౨౯. నాస్తికాలభయంతేషాం యేతేషాంపాదకింకరాః, తస్మాత్త్వమ
ర్జునంయాహి తేనసౌఖ్యం భవేత్తవ, ఏవమగ్నేర్వరందత్త్వా తత్రైవాంతర్దధేహరః
౩౦. ఏవంవిరూపాక్షవచో నిశమ్యవైశ్వానరో భూసురవేషధారీ, ధనంజయం
ధీరముదారవిక్రమం ధనంజయో దీనమనాయయాచే ౩౧. * అగ్నిః * భోజనం
దేహిరాజేంద్ర క్షుద్వ్యాధి ర్బాధతేహిమాం, ఇష్టమన్నంప్రదేహిత్వం యదిలోకే
బహుప్రదః ౩౨. దేయమన్నంక్షుధార్తేభ్యో గృహిణా ధర్మవర్తినా, తేనపుణ్యేన
మహతా సత్యలోకే మహీయతే ౩౩. ఏవమగ్నివచఃశ్రుత్వా సంతుష్టో జిష్ణురబ్ర
వీత్, * అర్జునః * మహీసురమహాప్రాజ్ఞ మహేశ్వరనిభామల ౩౪. మత్పూర్వ
కృతపుణ్యౌఘైః ప్రాప్తోఽస్యద్య తపోధన, తవేష్టభోజనందద్యాం యదిచ్ఛసి వదా
ధునా ౩౫. మహదాగమనం నౄణాంగృహిణాం దీనచేతసాం, నిశ్రేయసాయ
భగవన్కల్ప్యతే నాన్యథాక్వచిత్ ౩౬. * అగ్నిః * అహమగ్నిరజీర్ణేన బాధితో
భృశదుఃఖితః, తద్రోగపరిహారార్థం దేహిమేఖాండవంవనం ౩౭. దివ్యౌషధిసమా
యుక్తం భుక్త్వా వనమనుత్తమం, నిరామయోభవిష్యామి తేనత్వం శ్రేయఆప్నుహి
౩౮. ఇత్థమగ్నివచఃశ్రుత్వానరః ప్రీతస్తమబ్రవీత్, వైశ్వానరత్వమస్మాకం దైవా
త్సత్పాత్ర ముత్తమం ౩౯. ప్రాప్తోస్యద్యమయాదత్తం యథేచ్ఛంభుంక్ష్వ ఖాండవం,
నివారయామ్యహం తత్రనిర్భయం విఘ్నకారిణః ౪౦ ఏవముక్త్వార్జునస్తీవ్రం ధను
ష్పాణి ర్యయాతావనం, ఆరేభేదగ్ధుమగ్ని స్తద్వనమోషధిసంకులం ౪౧. ధనుర్బాణ
ధరోజిష్ణు ర్యత్తోభూద్భూరివిక్రమః, శ్రుత్వాతదప్రియంవృత్త మింద్రోఽమర్ష సమ
న్వితః ౪౨. ఏకదైవాదిదేశాథ నవమేఘాన్మహాబలాన్, * వాసవః * భవంతో
దుఃసహాంతత్ర వనేవర్షంతు వారిదాః ౪౩. శమయిత్వాద్రుతం దావమాగచ్ఛంతు
మమాంతికం, తటిత్వంతస్తదా జగ్ముః సమావృత్యనభోంతరం ౪౪. వవర్షుర్జలవర్షాణి
కుంభద్రోణమితానిచ, గర్జంతఃసహసాతత్ర మహాలయ ఇవాద్భుతం ౪౫. వర్షంత
దద్భుతందృష్ట్వా నిరంతరమజిహ్మగైః, గగనంఛాదయామాస పాండవఃపరవీరహా
౪౬. శరపంజరసంఛన్న మభూద్వ్యోమ నిరంతరం, నపపాతనభోదేశాద్వారి బిందు

ర్వ్యాతాశనే ౪౭. తచ్ఛ్రిత్వా వాసవః క్రోధా దమర్త్య బలసంయుతః, ద్రుతమైరావతారూఢో వజ్రపాణిర్యయౌవనం ౪౮. దేవాఃసర్వేసమావృత్య ఖాండవంవివిధాయుధైః, హన్తుమారేభిరేఽమర్షదుస్సహా స్తోధనంజయా ౪౯. తదార్జునఃకృధా బాణ శతైరాదిత్య సన్నిభైః, ఛిత్వాతేషామాయుధాని జఘానచ దివాకసః ౫౦. దృష్ట్వానిరాకృతానింద్రః సురవీరాన్కిరీటినా, క్రోధమాహారయామాస కాలరుద్ర ఇవాపరః ౫౧. తయోఃసమభవద్యుద్ధం తుములం లోమహర్షణం, మహాత్మనః ఫల్గునస్య శూరస్యబలవైరిణః ౫౨. దృష్ట్వాతదద్భుతంయుద్ధం భీతాః సురమహర్షయః, ఉద్విగ్నమనసఃసర్వే ప్రార్థయామాసు రీశ్వరం ౫౩ నమస్తేగిరిజానాథ నమఃపరమపావన, నివారయానయోఃసంఖ్యం సత్వరం పితృపుత్రయోః ౫౪. శ్రుత్వా మరనుతిందేవః ప్రత్యక్షఃప్రాహ వాసవం, కిమేతద్యుద్ధమింద్రాఽద్య సూనునా తేకిరీటినా ౫౫ త్యజవైరంభజస్వార్య మద్భక్తంతేహితేరతం, అగ్నినాయాచితోఽజీర్ణరోగ శాంత్యర్థమర్జునః ౫౬. దదావనమిదంతస్మై తదయం పరిరక్షత, అనేన సర్వలోకానా ముపకారో మహానభూత్ ౫౭. యదగ్నిఃసర్వలోకానా మమర్త్యానాంచజీవనం, తస్మిన్నిరామయేసర్వే సుఖంజీవంతి వాసవ ౫౮. అనేనైవాగ్నిహోత్రాణి బ్రహ్మకర్మాణి సర్వశః, సిద్ధ్యంతి సర్వకార్యాణిదేవానా మమృతం యతః ౫౯. ఏవముక్తఃశంకరేణ సంతుష్టః సురనాయకః, ప్రణమ్యభక్త్యాసర్వజ్ఞం పూజయామాసనమ్రధీః ౬౦ ప్రశంస్యఫల్గుణం ప్రీత్యా పూజయామాసపావకం, కిరీటినేదదావగ్నిః కపిధ్వజమనుత్తమం ౬౧. రథంశ్వేతహయైర్యుక్తం గాండీవంధనురుత్తమం, తూణీరావక్షయౌ శరావభేద్యం కవచంముదా ౬౨. యదభూత్ప్రీత్యహంస్నాత్వా వహ్నిరస్మిన్నిరామయః, తదగ్నితీర్థమిత్యేత ద్విఖ్యాతంభువనత్రయే ౬౩. తపశ్చచారసప్తార్చి ర్విలీయాస్మి న్నగోత్తమే, తదభూల్లోకవిఖ్యాత మశ్వత్థ ద్వీపమిత్యసౌ ౬౪. స్నాత్వాప్రత్యహమేతస్మి న్తీర్థేఽశ్వత్థ ముపాశ్రితః, తపశ్చరతియోభక్త్యా ప్రాప్నోతిపరమం పదం ౬౫. నశ్యంతివ్యాధయస్తస్య తీర్థదర్శన మాత్రతః, యఇదంశృణుయాన్నిత్యం పఠేద్భక్తి సమన్వితః, సర్వపాపవినిర్ముక్తో సయాతి పరమాంగతిం ౬౬. * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే అగ్నితీర్థ ప్రభావవర్ణనంనామ ఏకోనాశీతితమోధ్యాయః. ౭౯.

* సూతః * భక్త్యాగ్నితీర్థే స్నాత్వాతే క్షేత్రపాలసమన్వితాః, సప్తర్షయః సాంబతీర్థం సమాసాద్యముదాబ్రువన్ ౧. * ఋషయః * భగవన్నిదమిదంతీర్థం

భాతినిర్మలజీవనం, మనాంసిర్శనాదేవ హరత్యస్మాక ముత్తమం ౨. *క్షేత్రపాలః*
సాంబతీర్థమిదంపుణ్యం దర్శనాత్పాతకాపహం, సకృదస్మిన్నరః స్నాత్వా సర్వపాపైః
ప్రముచ్యతే ౩. వసుదేవసుతోధీమా న్కృష్ణోఽభూల్లోకవిశ్రుతః, సకలైశ్వర్య
సంపన్నః సర్వలోకహితేరతః ౪. సమారాధ్యశివంభక్త్యా తస్యానుగ్రహతఃసుతం,
సాంబాఖ్యంజనయామాస జాంబవత్యామధోక్షజః ౫. సుందరఃసుకుమారాంగః
సాంబోజాంబవతీసుతః, పితరౌతోషయామాస బాలలీలాభి రుత్తమః ౬. క్రీడార్థ
మేకదాసాంబః పిండారకవనంమహత్, నానాక్రీడనకైర్యుక్తో యయౌయాదవబా
లకైః ౭. క్ష్వేడంతఃపరిగర్జంతః క్రీడంతః పరితోర్భకాః, ఇతస్తతోధావమానాః
సుమపల్లవ భూషితాః ౮. దదృశుస్తత్రరమ్యాణి మునీనామాశ్రమాణి తే, నిరీక్ష్య
బాలిశా స్తత్ర మునీన్కేచి త్తపస్యతః ౯. తేషాంజ్ఞానపరీక్షార్థం దత్త్వాసాంబాయ
భూమికాం, అంతర్వత్న్యమునీన్ప్రాప్య కైతవేనవ్యజిజ్ఞపన్ ౧౦. * బాలకాః *
ఋతంబ్రూతమునిశ్రేష్ఠా గర్భిణీవారిజాననా, పుమపత్యమియంసూతే స్త్ర్యపత్యం వా
థవాంగనా ౧౧. ఇత్థంయాదవబాలానాం శ్రుత్వావాచ స్తపోధనాః, జ్ఞాత్వాతత్కై-
తవంకోపా ద్దదుఃశాపమనుష్ఠితాః ౧౨. యూయమైశ్వర్యమత్తానాం యాదవా
నాంచ బాలకాః, యుక్తాయుక్తంనజానీథ బాలిశాః పశుబుద్ధయః ౧౩. ఛద్మనా
స్మత్పరీక్షార్థం యుష్మాభిరిహ చేష్టితం, దుష్కర్మణోఽస్య భుంజంతు భవంతఃఫలము
ద్ధతాః ౧౪. సూతేఽసౌకులనాశార్థ మయోముసల ముద్భుతం, తేనయుష్మత్కులం
సర్వం నాశమేష్యతి బాలిశాః ౧౫. ఇత్థంతపస్వినస్తేభ్యో దత్త్వాశాపం భయం
కరం, సాంబందృష్ట్వాభయోద్విగ్న మూచుఃక్రోధసమన్వితాః ౧౬. గర్వితోసిమ
దాంధత్వం కృష్ణసూనురితి స్ఫుటం, అనేనయోషిద్రూపేణ కుష్ఠీభవ కురూపవాన్
౧౭. దుఃఖంత్వయానుభోక్తవ్యం స్వకృతేనైవ పాప్మనా, శాపవాక్యంసమాకర్ణ్య
మునీనా మూర్ధ్వరేతసాం ౧౮. మూర్ఛితోనిపపాతోర్వ్యాం హాహతోఽస్మీత్యుదీర
యన్, తదంతేపునరుత్థాయ రుదన్ప్రాంజలిరబ్రవీత్ ౧౯. యద్దుష్కృతంభవత్పాదే
మయాకృతమజానతా, క్షంతవ్యమపరాధంమే సాధవో దీనవత్సలాః ౨౦. సంతా
రయతశాపాబ్ధే ర్భవత్పాదోడుపాశ్రితం, ఏవంబహువిధంస్తుత్వా సాంబస్తుష్టావ
తాపసాన్ ౨౧ తదాకించిద్దయావిష్టాః ప్రాహుః సాంబమకల్మషాః, పంపాక్షేత్రం
మహాపుణ్యం దర్శనాత్పాతకాపహం ౨౨. తత్రగత్వామతంగాద్రౌ వసన్భక్తి సమ
న్వితః, విరూపాక్షంసమారాధ్య శాపముక్తో భవిష్యసి ౨౩. ఏవంమునీనామభ
యోక్తిమాదరాచ్ఛ్రుత్వా యయౌరోగపరీతమూర్తిః, పంపాపురంపావన మీశ్వ
రాలయం సాంబస్స్వకీయాఘ మనుస్మరన్ముహుః ౨౪. క్షుత్తృట్భ్యాం వ్యాకులో

భూత్వా రుదన్మార్గేలుఠన్వృతః, క్షేత్రసన్నిధిమాసాద్య నిర్విణ్ణోనిషసాదసః ౨౫.
శివనామాద్విజఃసాంబం దృష్ట్వాసుప్తం పథిశ్రమాత్, తంప్రబోధ్యాథపప్రచ్ఛ కస్త్వ
మిత్యాది విస్తరాత్ ౨౬. అథదుఃఖేనసంతప్తః సాంబస్తం విప్రమబ్రవీత్, కథయా
మిస్వవృత్తాంతం శృణుబ్రాహ్మణసత్తమ ౨౭. అహంశ్రీకృష్ణతనయః సాంబోద్వాద
శవార్షికః, ఏకదాదురదృష్టేన సహయాదవబాలకైః ౨౮. పిండారకవనంగత్వా
తత్రత్యాన్తాపసోత్తమాన్, గర్భిణీవేషమాసాద్య వంచయామాస దుష్టధీః ౨౯.
జ్ఞాత్వామత్కైతవంకోపా ద్దదుః శాపంతపస్వినః, స్త్రీత్వమాసాద్యతచ్ఛాపా త్తృష్ణ
రోగేణపీడితః ౩౦. తదాజ్ఞయా విరూపాక్షక్షేత్రదర్శన లాలసః, దూరాదాగత్య
నిర్విణ్ణ శ్శాంతోస్మ్యత్ర తృషార్దితః ౩౧. సలిలం దేహివిప్రేంద్ర నచేత్త్యక్ష్యామిజీవితం,
ఇత్థంసాంబవచఃశ్రుత్వా ద్విజఃకరుణయాద్రుతం ౩౨. ఆనీయప్రదదౌవారి సాంబః
పీత్వాసచేతనః, తమబ్రవీన్నమస్కృత్య తీర్థందర్శయమేద్విజ ౩౩. మత్కిల్బిషప్ర
శమనం సర్వోపద్రవ నాశనం, తపఃసిద్ధికరందివ్యం త్వమేవశరణం మమ ౩౪. ఇతి
తద్వచనంశ్రుత్వా సాంబాయకృపయా ద్విజః, ఆగత్యదర్శయామాస తీర్థమేత
న్మనోహరం ౩౫. * విప్రః * స్నాత్వాస్మిన్సర్వపాపేభ్యో ముచ్యసేత్వం తపశ్చర,
విరూపాక్షప్రసాదేన భవితాతేసుఖంమహత్ ౩౬. ఇత్థంవిప్రవచఃశ్రుత్వా కృత్వా
తీర్థావగాహనం, తపశ్చక్రేవిరూపాక్షం హృదిధ్యాయన్సబాలకః ౩౭. తీర్థేమజ్జన
మాత్రేణ స్వరూపంప్రాప్యభాస్వరం, మాసమాత్రంతపశ్చక్రే నిశ్చలోనియత
వ్రతః ౩౮. ప్రత్యక్షఃశ్రీవిరూపాక్షః సాంబమాహకృపాన్వితః, వరంవరయభ
ద్రంతే యదిచ్ఛసిదదామితత్ ౩౯. సర్వసౌభాగ్యసంపన్నః సర్వలోకహితేరతః,
మద్భక్తోదేవకార్యార్థం సహాయస్త్వం భవిష్యసి ౪౦. * సాంబః * దేహిమే
నిశ్చలాంభక్తిం తవపాదాంబుజేసదా, తయైవాహంకృతార్థోస్మి నాన్యమిచ్ఛామి
శంకర ౪౧. * శివః * తథాస్తుగచ్ఛభద్రంతే ద్వారకాయాంస్థితోనిశం, మత్పూ
జానిరతఃశాంతో యాదవానాంప్రియంకరః ౪౨. ఏవంలబ్ధ్వా విరూపాక్షవరం
కిల్బిషవర్జితః, సంతుష్టఃప్రయయౌసాంబః స్వపురీందివ్యవిగ్రహః ౪౩. తత్ప్రభృత్యా
తమభూల్లోకే సాంబతీర్థమితి స్ఫుటం, ఇదంపవిత్రంపాపఘ్నం భుక్తిముక్తిప్రదాయకం
౪౪. స్నాత్వాస్మిన్నరతఃసర్వే గచ్ఛామోవయమాదృతాః, ఇతినిగదితమీశదూ
తవాక్యం శ్రుతిమధురం మునయోనిశమ్యభక్త్యా, అపగతకలుషా నిమజ్జ్యతీర్థే విధి
విహితంచ విధాయకర్మ జగ్ముః ౪౫. * * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే సాంబతీర్థ
వర్ణనంనామ అశీతితమోఽధ్యాయః. ౮౦.

* శ్రీసూతః * కుమారతీర్థమాసాద్య మునయఃకౌతుకాన్వితాః, క్షేత్రపాలంమహాప్రాజ్ఞ మేవంపప్రచ్ఛురాదరాత్ ౧. * ఋషయః * భాతీదంనిర్మలంతీర్థం భవదుఃఖనివారణం, అస్యమాహాత్మ్యమస్మాకం వదవిస్తరతః ప్రభో ౨. *క్షేత్రపాలః* కుమారతీర్థమాహాత్మ్యం వక్ష్యామిశృణుతాదరాత్, యస్యశ్రవణమాత్రేణ నరాయాంతిపరాంగతిం ౩. పురాసునందనామాఽఽసీత్కశ్చిద్వేదపరో ద్విజః, తత్పుత్రో నాగనాథాఖ్యో విద్యామదవిమోహితః ౪. అధ్యాత్మవిద్యా మల్పజ్ఞైశ్రుత్వాఽహంకారదూషితః, దేహేఽహంభావమాపన్నః సర్వజ్ఞోస్మీత్యమన్యత ౫. నష్టధీరన్యథాజ్ఞానా త్త్యక్త్వాసత్కర్మవైదికం, విసృజ్యపితరౌవృద్ధౌగృహాద్గంతు మియేషసః ౬. గచ్ఛంతమాత్మజందృష్ట్వా సునందః స్నేహవర్జితం, దుఃఖగద్గదయావాచా పండితంమన్య మబ్రవీత్ ౭. అతివృద్ధావంధదృశౌ పితరౌతవమానద, ఆవామనన్యగతికౌ త్యక్త్వాత్వంయదిగచ్ఛసి ౮. శీఘ్రంమ్రియావహేతాత క్షుత్తృడ్భ్యాం బాధితౌ భృశం, అహోకష్టమహోకష్టం వార్ధకేఽస్మద్విసర్జనం ౯. యోగక్షేమంవహాత్యద్య కోస్మాకం త్వద్వినాసుత, పితృశుశ్రూషణాదన్యోధర్మోలోకే నవిద్యతే ౧౦. సర్వార్థసాధకోదేహో జనితఃపోషితో యతః, నతయోర్యాతినిర్వేశం పితోర్మర్త్యః శతాయుషా ౧౧. నృణాంపితృసమఃపూజ్యః దేవోలోకేనవిద్యతే, పుత్రస్యపితరావేవ పూజ్యౌశివసమావిహ ౧౨. తౌతిరస్కృత్య యోన్యస్మై ధర్మాయయతతే పుమాన్, కరస్థమమృతంత్యక్త్వా స్నుహీక్షీరం సయాచతే ౧౩. శృణు పుత్రప్రవక్ష్యామి పితృశుశ్రూషణే ఫలం, పురాకశ్చిద్ద్విజోరణ్యే తపస్తప్త్వా శతం సమాః ౧౪. దృష్టింప్రవాహయామాస సమాధివిరమేబహిః, తదూష్మణాఽపతన్కాకా మృతావృక్షా న్మహీతలే ౧౫. దృష్ట్వాతద్విస్మితోవిప్ర స్తపస్సిద్ధి రభూన్మమ, ఇతఃపరమహంపూజ్యో నాస్తిమత్సదృశో భువి ౧౬. ఇతిమత్వాతిగర్వేణ భిక్షార్థమగమత్పురం, కస్యచిద్బ్రాహ్మణస్యాథ గృహే భిక్షామయాచత ౧౭. పతిసేవారతా ప్రాహాసతీ తిష్ఠేతితంద్విజం, శ్రుత్వాతద్భాషితంతస్థౌ క్షణంతత్ర సభూసురః ౧౮. పాదసంవహనాసక్తాం పతిర్గచ్ఛేతి నాబ్రవీత్, అథానుజ్ఞాంప్రతీక్షంతీం పతిర్గచ్ఛేత్యువాచ తాం ౧౯. భర్త్రాజ్ఞప్తాథసానారీ భిక్షాందాతుం బహిర్యయౌ, తామాగతాంవిలంబేన దృష్ట్వాక్రోధేన భూసురః ౨౦. శోణితాక్షఃసహుంకారో దదర్శ క్షణమాత్రతః, పశ్యంతంప్రాహతంవిప్రం జ్ఞాత్వా తద్భావమంగనా ౨౧. నాహం వనగతఃకాకో మర్తుంత్వద్దృష్టిమాత్రతః, త్యక్త్వాగర్వంగృహాణ త్వంభిక్షామేతాం వ్రజాధునా ౨౨. ఇతితస్యాఃవచఃశ్రుత్వా విస్మయోత్ఫుల్ల లోచనః, బద్ధాంజలి

పుటో విప్రోనమస్కృత్వాఽబ్రవీ దిదం ౨౩. కథంజ్ఞాతంత్వయాభద్రే ప్రవృత్తంవిజ నేవనే, బ్రూహిమామనుగృహ్ణీష్వ గతగర్వంకృపాన్వితా ౨౪. * సతీ * పాతి వ్రత్యప్రభావేన త్రికాలజ్ఞాస్మిభూసుర, పతిరేవపరోవిష్ణుః పతిరేవపరఃశివః ౨౫. పత్యురన్యంనపశ్యామి పతిర్మే భగవాన్గురుః, * విప్రః * దేవ్యపక్వకషాయోస్మి మయిజ్ఞానం నవిద్యతే ౨౬. అనుగృహ్ణీష్వమామంబ శాధిమా మపరాధినం, * సతీ * స్త్రీత్వాదహమనర్హాస్మి స్వభర్తృవశవర్తినీ ౨౭ ధర్మవ్యాధఇతిఖ్యాతో వారాణస్యాం తమాప్నుహి, తేనోపదిష్టస్త్వంజ్ఞానీ భవిష్యసి నసంశయః ౨౮. ఇత్థముక్తస్తయావిప్రో గత్వా వారాణసీంద్రుతం, విచార్యలోకాన్తత్రస్థా న్నిరపాయా న్మహీసురః ౨౯. నానానూనాఽఽకరంప్రాప ధర్మవ్యాధనికేతనం, విజ్ఞాయతస్మా ద్ధర్మాణి కౌతుకాదిత్థ మబ్రవీత్ ౩౦. వ్యాధోసిత్వం కులేనార్య సర్వదాపశుహింస కః, కథంత్వమీదృశంజ్ఞానం ప్రాప్తవా న్ముక్తిసాధనం ౩౧. * వ్యాధః * పితృ శుశ్రూషయైవాహం జ్ఞానవానభవం బుధ, తయోరనుగ్రహాదేవ బ్రహ్మప్రాప్స్యామి నిశ్చయాత్ ౩౨. పశ్యైతౌపితరౌవృద్ధౌ మమసద్భాగ్య జీవితౌ, పిత్రోరాజ్ఞాను సారేణ వర్తేహం సర్వకర్మసు ౩౩. అహమన్యంనజానామి పితృశుశ్రూషణాత్పరం, ఏవంవ్యాధవచఃశ్రుత్వా ద్విజః సంతుష్టమానసః ౩౪. వైరాగ్యభాగ్యసంపన్నో యయౌ స్వనిలయంపునః, తస్మాత్పుత్రనగంతవ్య మావయో రవనంతపః ౩౫. సత్కర్మణా మనుష్యాణాం భక్తిరుత్పద్యతేగురౌ, గురోరనుగ్రహాదేవ తత్వజ్ఞానంచ లభ్యతే ౩౬. బ్రహ్మజ్ఞానంనమర్త్యానాం శ్రుతమాత్రేణ జాయతే, యేనాప్నువంతి కైవల్యం తద్జ్ఞానం భక్తిసాధనం ౩౭. భక్తిరుత్పద్యతేపుంసాం కర్మానుష్ఠానతః సుత, సత్కర్మాణిఫలాపేక్షాం త్యక్త్వానుష్ఠాయ బుద్ధిమాన్ ౩౮. ఆత్మతత్త్వం విచార్యాథ యోగాభ్యాసేన నిశ్చను, కర్మత్యాగేనసన్యాసః కర్మణాంచ ఫలోద యే ౩౯. నిరపేక్షైవసంన్యాసః సంమతో జ్ఞానినామయం, నత్యజంతిహికర్మాణి జ్ఞానినోపి నిరిచ్ఛయా ౪౦. తిష్ఠంతిలోకశిక్షార్థం తస్మిన్పద్మ మివాంభసి, తావత్త్వం తిష్ఠగార్హస్థ్యే యావన్నిధన మావయోః ౪౧. భక్త్యాస్మదంత్యకర్మాణి నిర్వర్త్య త్వంసుఖీభవ, * నాగనాథః * కఃకస్యబంధుర్మాతాచ పితాసూనుః సహోదరః ౪౨. ప్రపాయామివజంతూనాం సంబంధోదేహినా మిహ, స్వకర్మవశతః సర్వజం తూనాం ప్రభవాప్యయా ౪౩. నిమిత్తమాత్రంమేబంధః పిత్రాదీనామిహ స్మృతః, సంసారకూపేనిఃసారే అజ్ఞానధ్వాంత భీకరే ౪౪. కఃపుమాన్నిపతేత్తత్ర జ్ఞాత్వా మాయామయే ముధా, మిథ్యామాయాప్రపంచేఽస్మి న్వృథా ముహ్యంత్యసూరయః ౪౫. నాహమిచ్ఛామిసంసారే పాతుం నిరయసంనిభే, స్వచ్ఛందమహమద్యైవ

గచ్ఛామి తపసేవనం ౪౬. ఇత్యుక్త్వాపితరౌత్యక్త్వా నాగనాథోయయౌ వనం,
తపస్తేపేమహాతేజా గ్రీష్మే పంచాగ్నిమధ్యగః ౪౭. వర్షాకాలేతపస్తేపే కంఠదఘ్నజలే
వసన్, పరిధాయార్ద్రవస్త్రాణి హేమంతే వనమధ్యగః ౪౮. ఫలాహారఃక్వచిత్కాలే
క్వచిత్పర్ణాశనో ద్విజః, అబ్భక్షో వాయుభక్షశ్చ దుశ్చరంతప ఆచరత్ ౪౯. ఏవం
దశసమాస్తత్ర వసన్ధ్యానపరో ద్విజః, అధ్యాత్మవిద్యానిపుణోఽప్యాత్మతత్త్వంనవే
దసః ౫౦. స్నాతుంగతేనాగనాథే కదాచి ద్దైవయోగతః, నేత్రాతిథిరభూత్తత్ర
కాచి చ్చండాలకన్యకా ౫౧. ఇందీవరాక్షీసుభగా శ్యామా సుందరవిగ్రహా,
ఇంద్రనీలప్రతీకాశా సాంద్రస్నిగ్ధపయోధరా ౫౨. స్థిత్వా రసాలమూలేసాగాయం
తీమంజులస్వనా, కామబాణహతోవిప్రో దృష్ట్వా మాతంగకన్యకాం ౫౩. శనైః
సమీపమాసాద్య తామువాచాదరాద్ద్విజః, కాత్వంకమలపత్రాక్షి కుతఏకాకినీ
వనే ౫౪. రతివద్భాసికల్యాణి చేతోహరసి మేధునా, కఃపితాతేవరారోహే
మాతావా కుత్రవిద్యతే ౫౫. దుర్వారాజాయతేవాంఛా త్వయిమే ప్రేమలక్షణా,
కామాగ్నినాదహ్యమానో నజీవామికథంచన ౫౬. సంజీవయ వరారోహేదత్త్వా
సురతమాశుమాం, *కన్యకా* పితామేధేనుకోనామ మాతామే కామదామ
తా ౫౭. అహంచండాలజాతీయా మామాస్పృశమహీసుర, త్వంవిప్రకులజాతోఽసి
వర్ణానాంబ్రాహ్మణోగురుః ౫౮. మంత్రపూతమిదంగాత్రం తపసాతవసువ్రత, అసం
భాష్యాస్మిపాపిష్ఠా సాధుదూష్యకులోద్భవా ౫౯. సూనాస్మాకంపరోధర్మో మద్య
మాంసనిషేవణం, సదాజీవనమస్మాకం చౌర్యవృత్త్యాతిగర్హితం ౬౦. నింద్యామే
తాదృశీంమాంత్వం కథమిచ్ఛసి పండిత, విషయోవిషమేవేహ నవిషంవిషముచ్యతే
౬౧. యదిచ్ఛసితమానందభ్రాంత్యాఽఽత్మఘ్నోసినిశ్చయాత్, *విప్రః* ఆత్మా
తుకేవలఃశుద్ధోఽవ్యతిరిక్తోఽప్యలేపకః ౬౨ బుద్ధ్యాదిసాక్షిణ స్తస్యకర్మలేపో నవి
ద్యతే, మనఏవహృషీకాణాం సర్వకర్మప్రవర్తకం ౬౩. తన్మనఃసంసృతేర్హేతు రవి
ద్యాకార్యముచ్యతే, ఆనందఉచ్యతేప్రాజ్ఞైర్బ్రహ్మేతి బ్రహ్మవాదిభిః ౬౪. తమా
నందంప్రాపయస్వ ముక్తిదాత్రీ త్వమేవమే, ఏవముక్త్వానాగనాథః కామార్తః
కుటిలాంబలాత్ ౬౫. రమయామాసదుష్టాత్మా బభూవ కులపాంసనః, రతాంతే
కుటిలాప్రాహ నాగనాథంశుచిస్మితా ౬౬. అద్యప్రభృతిభార్యాహం భర్తాత్వంమే
విధేర్బలాత్, మత్కులోచితవృత్త్యామాం త్వంపాలయితుమర్హసి ౬౭. బ్రహ్మ
సూత్రశిఖేత్యక్త్వా చర్మపాత్రాణిధారయ, ఇత్థంతస్యాఃవచఃశ్రుత్వా త్యక్త్వాబ్రాహ్మ
ణలక్ష్మసః ౬౮. తథైవాంత్యజవృత్త్యాసౌ తయాసాకమువాసనః, కదాచిదంత్య

జాస్తేన సహ ధ్వాంతేన్నృపాలయం ౬౯. గత్వాతత్రసువర్ణాని గృహీత్వా నిశి
నిర్యయుః, దృష్ట్వాపలాయతశ్చోరా ననుదుద్రువురుద్భటాః ౭౦. రాజదూతాః
సవిక్రాంతా వివిధాయుధపాణయః, జగృహుశ్చాగనాథం తే అన్యేదుద్రువురంత్యజాః
౭౧. తంబద్ధ్వాతాడయంతస్తే దూతానిన్యు ర్నృపాంతికం, ఊచుః ప్రాంజలయో
దూతా శ్చోరో౽యం కులపాంసనః ౭౨. అస్యాపరాధంవిజ్ఞాయ దండనంచవిధీయ
తాం, తచ్ఛ్రుత్వాపార్థివః క్రోధా ద్రాజదూతా నువాచ సః ౭౩ నీత్వైనంపాపినం
బద్ధ్వా దూరతో౽విజనేవనే, ఛిత్త్వాస్యపాదౌ మద్దేశా త్త్యజధ్వం తస్కరాధమం
౭౪. ఇత్థంభూపవచో౽నిశమ్య సహసాబద్ధ్వాద్రుతం రజ్జుభిర్నీత్వానిర్జనకాననం నృపభ
టాఃసంతాడ్యతం బాలిశం, ఛిత్త్వాతచ్చరణౌ రుదంతమనిశంత్యక్త్వా స్వదేశాద్బహి
స్తద్వృత్తంపునరేత్యభూమిపతయే నత్వాబ్రువన్సేవకాః ౭౫. నాగనాథో౽వనేతస్మి
న్నృతన్పాదవివర్జితః, స్మృత్వాస్మృత్వా స్వదుష్కర్మరురోద భృశదుఃఖితః ౭౬.
హాదుర్విధేరహంభ్రాంత స్త్యక్త్వామత్పితరౌ గృహే, జగామస్థవిరౌదుష్టో నిర్ఘృణ
స్త్వపసేవనం ౭౭. అనాథౌపితరౌ దుఃఖాద్బహుశస్తే మృతౌగృహే, తేనపాపేనమే
ప్రాప్త మిదంకష్టం భయంకరం ౭౮. శ్రుత్వైకదేశంశాస్త్రాణాం సర్వజ్ఞో౽స్మీత్యహం
ధియా, బ్రహ్మతత్త్వమవిజ్ఞాయ త్యక్త్వాసత్కర్మవైదికం ౭౯. భ్రష్టశ్చోభయలో
కాభ్యాం వృథానష్టో౽భవంఖలః, ఇత్థంరుదంతంగహనే నాగనాథంచరోమశః ౮౦.
నికృత్తపాదంద్దృష్ట్వాథ పప్రచ్ఛకరుణానిధిః, నికృత్తపాదకో౽సిత్వం కుతో౽రోదిషి
కాననే. ౮౧. మహాపాపీవభాసీహ త్వద్వార్తాంవదవిస్తరాత్, ఏవంమునివచః
శ్రుత్వా నాగనాథః సుచార్దితః ౮౨. స్వోదంతంకథయిత్వాసౌ నమస్కృత్వా
మునేః పురః, ప్రార్థయామాసబహుధా రుదన్పాహీతి విహ్వలః ౮౩. లోమశశ్చింత
యామాస తముద్ధర్తుం కృపాన్వితః, * లోమశః * దుష్కర్మణామయంశ్రేష్ఠో
జాతిభ్రష్టో౽తినిష్ఠురః ౮౪. తథాపిపశ్చాత్తాపేన యుక్తో౽మాం శరణంగతః, అద్యైన
ముద్ధరిష్యామి పాపాబ్ధౌమగ్నమాదరాత్ ౮౫. ఇత్యాలోచ్యమునిర్విప్రం ప్రోక్ష
యామాసవారిణా, కుమారతీర్థాసీతేన కమండలుగతేనసః ౮౬. తత్తీర్థస్పర్శమా
త్రేణ గతపాపో౽భవద్ద్విజః, నూతనౌపునరుత్పన్నౌ పాదౌతస్య మనోహరౌ ౮౭.
సాష్టాంగంప్రణిపత్యాగ్రే శాంతచిత్తో బ్రవీన్మునిం, *నాగనాథః* నమస్తే తాపసశ్రేష్ఠ
నమస్తే కరుణాకర ౮౮. నమో లోమశ సర్వజ్ఞలోకప్రియ నమోనమః, త్వంమేమాతా పితా
బంధుర్మోక్షదాతా త్వమేవమే ౮౯. ఉద్ధృతో౽స్మి త్వయాబ్రహ్మన్ దురంతాద్దుఃఖ
సాగరాత్, వైరాగ్యాద్బ్రహ్మజిజ్ఞాసాః సదాతపసితిష్ఠతః ౯౦. కథంపాపేమతి
ర్జాతా నిరాహారస్య మేప్రభో, నాత్మజ్ఞానంసముత్పన్నం నకృతో౽ధర్మసంగ్రహః ౯౧.

నిర్జితానిహృషీకాణి నమయా పాపచేతసా, ఇతఃపరంకథంకుర్యాం శాధిమామపరా
ధినం ౯౨. *లోమశః* శ్రుత్వామూర్ఖ జనై రాత్మవిద్యాలేశ మహాంధియా, అన్య
థాజ్ఞానమాసాద్య త్యక్త్వా సత్కర్మవైదికం ౯౩. విసృజ్యపితరౌవృద్ధౌ గతోఽసిత్వం
యదావనం, అనాథాభృశదుఃఖేన తదైవ మరణంగతౌ ౯౪. తద్దోషేణమహా
త్కష్ట మిదంప్రాప్తం తవాధునా, క్రమేణసాధనంకుర్యా త్తస్మాన్మోక్షేచ్ఛు రాదితః
౯౫. త్యక్త్వాఫలేచ్ఛాం సత్కర్మ భక్త్యానుష్ఠేయబుద్ధిమాన్, వైరాగ్యాదరిషడ్వర్గం
జిత్వాయోగబలాన్వితః ౯౬. చతుస్సాధనసంపన్నః సద్గురుంశరణంవ్రజేత్, అభ్య
సేత్ప్రియశో విద్యానాత్మవిద్యాంచ సద్గురోః ౯౭. శ్రవణంమననంవత్స నిదిధ్యాసన
మభ్యసేత్, సద్యోఽసంభావనాదోషా నశ్యంత్యేభి రనుక్రమాత్ ౯౮. యావన్న
జ్ఞాయతే బ్రహ్మ తావత్తిష్ఠేచ్చకర్మసు, ఆత్మనో ర్జీవపరయో రైక్యజ్ఞానం యదా
భవేత్ ౯౯. తదామాయాస్వకార్యైశ్చ నశ్యత్యేవనసంశయః, తావత్కర్మణి
తిష్ఠేత ధృతకంచుక సర్పవత్ ౧౦౦. తస్మాదాత్మవిశుద్ధ్యర్థం మతంగాద్రిసదావ
సన్, కుమారతీర్థస్నానేన శుద్ధస్త్వం తపఆచర ౧౦౧. సర్వదాహృదయేధ్యాయ
న్పరమాత్మాన మీశ్వరం, బహిఃప్రవృత్తాక్షగణం శనైఃప్రత్యక్ప్రవాహయ ౧౦౨.
నిశ్చలంమనఆధాయ చిదానందేస్థిరోభవ, తపసాశ్రీవిరూపాక్షః ప్రసీదతి తవానఘ
౧౦౩. అద్వయంబ్రహ్మవిజ్ఞాయ కర్మబంధాద్విముచ్యసే, గచ్ఛసౌమ్యమతంగాద్రౌ
తపశ్చర మహామతే ౧౦౪. ఏవంలోమశవాక్యేన నాగనాథో ముదాన్వితః, య
యౌమతంగశైలేంద్రం తపసేకృతనిశ్చయః ౧౦౫. అత్రాగత్యకుమారాఖ్య తీర్థే
ప్రత్యహమాదరాత్, స్నాత్వాహృదివిరూపాక్షం ధ్యాత్వా నిశ్చలమానసః ౧౦౬.
శతవత్సరపర్యంతం తతాప పరమంతపః, తేనతుష్టోవిరూపాక్షః ప్రత్యక్షోభూద్ద్వి
జన్మనః ౧౦౭. *శ్రీశివః* ఉత్తిష్ఠతపసాబ్రహ్మ న్ఫలితస్తే మనోరథః, మత్ప్రసా
దాత్తవస్వాంతే శాలేఫలమివద్రుమే ౧౦౮. ఉదేష్యత్యాత్మనోరైక్య జ్ఞానంతేనా
మృతీ భవ, తమేవముక్త్వాభగవాన్ శంకరోఽంతర్హితస్తదా ౧౦౯. నాగనాథః
ప్రహృష్టాత్మా విరూపాక్షైకభావనః, మోక్షంప్రాపదురావాపం స్థిత్వాస్మి న్భూధ
రోత్తమే ౧౧౦. నిర్మమేలోకరక్షార్థమిదం తీర్థం షడాననః, స్నాత్వాత్రబహవో
ముక్తా మిథ్యాసంసారబంధనాత్ ౧౧౧. తస్మాదత్రవయంస్నాత్వా గచ్ఛామః
క్షేత్రమీక్షితుం, *సూతః* కుమారతీర్థస్య చరిత్రమేతచ్ఛ్రుత్వా సకృన్ముక్తిముపై
తిసిద్ధః, అహంకృతార్థోస్మిభవత్ప్రసంగా చ్చిరాత్స్మృతం దివ్యచరిత్రమస్య ౧౧౨.

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే కుమారతీర్థ
మహిమానువర్ణనం నామైకాశీతితమోఽధ్యాయః ౮౧.

* సూతః * మునయఃక్షేత్రపాలేన సహితాఃపర్వతోత్తమే, వ్యాసాశ్రమం మనోహారి దృష్ట్వాశ్చర్యసమన్వితాః ౧. పప్రచ్ఛుఃపరమానందాః క్షేత్రపాలం కుతూహలాత్, *ఋషయః* కస్యాశ్రమమిదపుణ్యాం కమనీయతరువ్రజం ౨. వైర భావవినిర్ముక్తం మృగపక్షిగణాన్వితం, * క్షేత్రపాలః * వ్యాసాశ్రమమిదంపుణ్యాం తపస్సిద్ధికరం మహత్ ౩. భుక్తిముక్తిప్రదంన్నౄణాం భవతాపహరం శుభం, కలి కల్మషచిత్తానా మవిద్యాబ్ధౌ నిమజ్జతాం ౪. ప్రాణినాముపకారార్థం పురానారాయ ణఃస్వయం, అష్టాదశపురాణాని వ్యాసరూపేణ నిర్మమే ౫. తేషాంముఖ్యతమం పంపామాహాత్మ్యం లోకపావనం, ఉపాదిదేశభగవాన్ శిష్యేభ్యఃప్రీతిపూర్వకం ౬. వ్యాసోపదిష్టమతులం సర్వపాపప్రణాశనం, భవాబ్ధితారకందివ్యం భక్తాభీష్టప్రదా యకం ౭. సారంసర్వపురాణానాం పంపామాహాత్మ్య ముత్తమం, సదాశాలాదయః సమ్యక్పఠంతిస్మ కుతూహలాత్ ౮. తేషాంభక్తిర్విరూపాక్షే వవృధేతేననిశ్చలా, ఋష్యమూకనగే వ్యాసస్తాపసైః పూజితోఽరహః ౯. తపశ్చచారధర్మాత్మా విరూ పాక్షైకభావనః, కదాచిత్తుంగభద్రాయాం స్నాత్వాద్వైపాయనోమునిః ౧౦ శివ ప్రసాదమాసాద్య పూజార్థంతాపసోత్తమః, తులసీబిల్వమందార పాటలాంబురుహా దిభిః ౧౧. కల్పోక్తవిధినాదేవం పూజయామాసతాపసః, వ్యాసర్షిశిష్యాశ్శాలా ద్యాః పంపామాహాత్మ్యమాదరాత్ ౧౨ భక్త్యాపఠంతఃశృణ్వంత ఆశ్రమేసంస్థితా స్తదా, ఆజగామమహాతేజా జాబాలిఃశిష్యసంయుతః ౧౩. ఋష్యమూకనగేవ్యాస శిష్యాశ్రమ మనుత్తమం, దృష్ట్వామునింవ్యాసశిష్యాః ప్రత్యుత్థానార్హణాదిభిః ౧౪. తోషయామాసు రీశానపదాబ్జగత మానసాః, ఉపవిశ్యాసనేమార్గే జాబాలిః పూజితోఽబ్రవీత్ ౧౫. గతఃకుత్రగురుర్వ్యాసో యుష్మాకం తాపసోత్తమః, కిమి దంపఠ్యతేభక్త్యా భవద్భిఃపుస్తకం మహత్ ౧౬. * శాలాదయః * శ్రీవిరూపాక్ష పూజార్థం గతోఽస్మద్గురురద్యభోః, అస్మాభిఃపఠ్యతే పంపామాహాత్మ్యమిద మద్భుతం ౧౭. లోకోద్ధారార్థమస్మాకం గురుప్రోక్తమిదంశుభం, అజ్ఞానధ్వాంతచిత్తానాం పాపవార్ధౌనిమజ్జతాం ౧౮. ఉద్ధారార్థమిదం సర్వజంతూనాం నిర్మమేగురుః, అత్ర ధర్మాణ్యనేకాని విద్యంతేవిమలానిచ ౧౯. తేషాంశ్రవణమాత్రేణ ప్రాప్నువంతి పరాంగతిం, ఇత్థంతేషాంవచశ్శ్రుత్వా జాబాలిః ప్రాహసుస్మితం ౨౦. *జాబాలిః* ఆనుపూర్వ్యేణమేబ్రూత పురాణం వ్యాసనిర్మితం, యానిధర్మాణివిద్యంతే క్షణం తాని శృణోమ్యహం ౨౧. జాబాలివచనంశ్రుత్వా తస్మైమాహాత్మ్యమాదరాత్, సాద్యంతంకథయామాసుః శంభోఃశాలాదయస్తదా ౨౨. శ్రుత్వాతత్క్షేత్రమాహాత్మ్యం విహస్యముని రబ్రవీత్, అహోబాద్వైపాయనాచార్యజ్ఞానం విజ్ఞాతమద్యమే ౨౩.

ముధా మోహాంధచిత్తానాం వంచనార్థమజానతాం, వ్యాసోక్తమితిమేభాతిసం
మతం నసతామిదం ౨౮. యదాహాసాధురేకాంతే నస్త్రీభిః సహాసంవసేత్,
బలవానింద్రియగ్రామో విద్వాంసమపి కర్షతి ౨౫. ఇత్యాదిమోహవాక్యాని
వ్యాసఃకథ ముహాచహ, నసతామింద్రియగ్రామో విషయేషుచలంతియత్ ౨౬.
సాధవ స్సమచిత్తాయే నిస్పృహా విగతేషణాః, తిష్ఠంతుకుత్రవాతేషాం కామబాధా
నవిద్యతే ౨౭. చిత్తవృత్తిర్మనుష్యాణాం సర్వేషాం నైవతాదృశీ, సాధూనాంము
క్తసంగానాం స్త్రీషుచిత్తంచలే త్కథం ౨౮. అయుక్తమిదమత్యంతం శ్రవణాయో
గ్య మన్వహం, ఏవంతానవమన్యాథ నిర్జగామాశ్రమాన్మునిః ౨౯. అశక్తాస్తత్పు
రోవక్తుం తూష్ణీంశాలాదయః స్థితాః, జాబాలిఃస్వాశ్రమంగంతుం ప్రతస్థే శిష్యసం
యుతః ౩౦. మధ్యేమార్గంమహాపాంసు ర్వవౌఘోరతరోనిలః, మేఘైర్మేదురమా
కాశం దిశో౽ంధతమసావృతాః ౩౧. ఆసీత్తదద్భుతంవర్షం మహాకరక దుఃసహం,
శిష్యైస్తదావియుక్తో౽సౌ దిగ్భ్రాంత శ్శీతకర్శితః ౩౨. మార్గమాణో౽యయాదుఃఖా
జ్జాబాలి రయనంపురః, దదర్శాదూరతో౽రమ్య మాశ్రమేగృహముత్తమం ౩౩.
కించిద్ధైర్యంసమాలంబ్య ప్రవిశ్య మునిరాశ్రమం, దదర్శసుందరీంతత్ర ఏకామేవాల
యేస్థితాం ౩౪. గత్వాసమీపంతస్యాథ యయాచే వినయాన్వితః, కించిద్దేహిస్థలం
మే౽ద్య వరారోహేతవాలయే ౩౫ స్థవిరఃశీతవాతార్తో భ్రమిత్యేహ ముదకప్లుతః,
శ్వఃప్రభాతేగమిష్యామి స్థిత్వాద్య నిశిభామిని ౩౬. నశక్నోమిబహిర్జీర్ణో జీవితుంవృ
ష్టిబాధితః, ఇతితద్వచనంశ్రుత్వా మునిమాహాయకామినీ ౩౭. బహిర్గృహేస్థలం
తస్మై దర్శయామాససుస్మితా, శయనార్థందదౌ దివ్యవల్కలం మునయేముదా
౩౮. * సతీ * నివసస్వసుఖేనాత్ర గచ్ఛామ్యంత ర్గృహంమునే, ఇత్థంతస్యావచః
శ్రుత్వా జాబాలిఃప్రాహ కౌతుకాత్ ౩౯. కాసికల్యాణితేభర్తా గతఃకుత్రవదా
ధునా, * సతీ * అహమేకాకినీబాలా వనపాలప్రియాసతీ ౪౦. మాసద్వయాన్మ
మప్రాణ వల్లభః కుత్రవాగతః, కుత్రాస్తివానజానామి దూయేహం విరహాతురా
౪౧. నివసస్వసుఖేనాత్ర స్వప్స్యామ్యంతర్గృహం మునే, ఇత్యుక్త్వాంతర్గృహంగత్వా
మోహయంతీ మునింవధూః ౪౨. కవాటంసార్గలంబధ్వా సుష్వాపశయనేగృహే,
స్థిత్వాబాహ్యగృహే మానిఃశీతార్తః కామబాధితః ౪౩. త్యక్త్వావివేకముద్భ్రాంతో
మనసీత్థ మచింతయత్, శీతాత్ప్రాణాగమిష్యంతి హేమంతే కింకరోమ్యహం ౪౪.
కామినీమనవద్యాంగీం శ్యామాం సురతవిభ్రమాం, హేమంతేయేనసేవంతే తేనరాః
పురుషాధమాః ౪౫. అనాయాసమరణ్యేస్మి న్లబ్ధా యోషిదియంవిధేః, బల్లాదే
కాకినీమేనాం నిర్జనే రమయామ్యహం ౪౬. అంతర్గృహంప్రవేక్ష్యామి నసహే

కామవేదనాం, ఇత్యాలోచ్యమునిర్గేహ మధిరుహ్య గవాక్షతః ౪౭. నిశ్శంకమా
లయే సుప్తాందదర్శాంత ర్మనోరమాం, నష్టబుద్ధిరనంగార్తో జాబాలి ర్జాలమార్గతః
౪౮. సంకోచయిత్వా స్వతనుం బిలేకృచ్ఛ్రాద్వివేశసః, సంనిరుద్ధగలో జాలదా
రుభి ర్లజ్జితోభవత్ ౪౯. రురోదబహుధాదీనో వేదనాంసోఢుమక్షమః, లంబ
మానంమునిందృష్ట్వా కిమేతదితి సావధూః ౫౦. ఉవాచదూయమానంత ము
ద్భ్రాంతం కరుణాన్వితా, వాతాయనేమునిశ్రేష్ఠ లంబితోసికుతోధునా ౫౧. నిశీ
థేంతర్గృహే కార్యంస్థితం తాపసకింతవ, జితేంద్రియోసిజాబాలే తాపసానాం త్వము
త్తమః ౫౨. యుష్మాదృశేషుపూజ్యేషు కామచేష్టా కుతస్త్వియం, అహోబాతవ
మహత్పాపం కర్తుంవ్యవసితామతిః ౫౩. నచేత్ప్రవేష్టుమంతస్త్వ మాగతశ్చో
రవత్కుతః, జితేంద్రియంజితక్రోధం జితాహార మపిద్రుతం ౫౪. బలవానింద్రియ
గ్రామో విద్వాంసమపికర్షతి, గర్వాజ్జితేంద్రియోస్మీతి త్వమిన్ద్యానవమన్యసే ౫౫.
ఈదృశీకిమవస్థాతే జాబాలేజనగర్హితా, ఇత్థంనారీవచఃశ్రుత్వా జాబాలిర్లజ్జితో
భృశం ౫౬. కష్టేనోవాచదుఃఖార్తః ప్రాణత్రాణపరీప్సయా, యాస్యంతిహిబిలే
ప్రాణాదారుసంఘర్షణేనమే ౫౭. ద్రుతమాగత్యభద్రంతే బలాదుద్ధరమానదే, గల
చ్ఛేదోభవత్యద్య నాహంశక్నోమి జీవితుం ౫౮. రక్షమేవిపదిప్రాణాన్త్వ శ్రేయో
భవిష్యతి, ఏవంమునివచఃశ్రుత్వా భయాదివ సుమధ్యమా ౫౯. ఉవాచమునిమ
న్వీక్ష్య కథంత్వాముద్ధరామ్యహం, అహందీనాఽబలాబాలా తన్వంగీ తనుమధ్యమా
౬౦. త్వాముద్ధర్తుమశక్తాస్మి కింకరోమి మునేఽధునా, అవశ్యమనుభోక్తవ్యం కృతం
కర్మ శుభాశుభం ౬౧. భోగాదేవక్షయంయాంతి కర్మాణి విదుషామపి, కృతంశు
భాశుభంకర్మ భోజ్యం తన్నాన్యథాభవేత్ ౬౨. అలంహర్షవిషాదాభ్యాం శుభా
శుభఫలోదయే, విధినావిహితం యద్యత్తదలంఘ్యం సురాసురైః ౬౩. జ్ఞానినో
ధర్మనిష్ఠస్య జితేంద్రియగణస్య వా, ఏకాంతేకామినీందృష్ట్వా మనోధావతి కీశవత్
౬౪. మ్రియమాణమశక్తాఽస్మిత్వాముద్ధర్తుమపి శ్రమాత్, దుఃఖితంద్రష్టుమప్యత్ర
గచ్ఛామ్యన్యత్ర నక్షమా ౬౫. ఇత్యుక్త్వాప్రయయా నారీ త్యక్త్వా తద్గృహమా
శుసా, జాబాలిశ్చింతయామాస జాలరుద్ధగలో భృశం ౬౬. దూయమానేనమ
నసా స్మరన్స్వకృత కిల్బిషం, అద్యద్వైపాయనప్రోక్తం పంపామాహాత్మ్య ముత్తమం
౬౭. మయాఽసహిష్ణునా తస్యదూషితం శిష్యసన్నిధౌ, సర్వతంత్రస్వతంత్రస్య వ్యా
సస్యామితతేజసః ౬౮. వాణీరసవతీదివ్యా సర్వసౌఖ్య ప్రదాయినీ, తత్రాపిశివ
మాహాత్మ్య యుక్తాచే త్కింవిచార్యతే ౬౯. మయాద్యశివమాహాత్మ్యం నిందితం
మందబుద్ధినా, తత్పాపమనుభోక్ష్యామి వృథామద విమోహితః ౭౦. విదుషాంవద

నాద్యాచో నమిథ్యాయా౽తి కర్హిచిత్, వృథాతద్దూషణా దద్యదుఃఖంప్రాప్త
మిదంమమ ౭౧. అప్యసంభావనాదోషై ర్మోహంవిందంతి సాధవః, ప్రాయశ్చిత్తమ
భూన్మే౽ద్య మదాంధస్య దురాత్మనః ౭౨. ఇతిచింతాతురోవ్యాసంసస్మారమునిశే
ఖరం, పశ్చాత్తాపయుతో భక్త్యాజాబాలి ర్జనపావనం ౭౩. నమోనమస్తే సతలోక
బంధో కారుణ్యసింధో మునిబృందసేవిత, ధర్మస్యగోప్తాదురితస్యశాస్తా ద్వైపాయ
న త్వం శరణంమమైవ ౭౪. వేదాయనే జైనముఖైర్నిరస్తే సూత్రాణినిర్మాయ
సమస్తధర్మాన్, విస్తారయామాసజగత్సుఖాయ తస్మైనమోవ్యాసమహర్షయే౽స్తు
౭౫. అవిద్యయాసంవృతమానసేన శ్రుత్వా మయాశైవచరిత్రమార్య, వినిందితం
వేదవచఃసమర్థితం తదర్థమేతన్మయిదండనం ఖలు ౭౬. కాయేనవాచామనసేంద్రియై
ర్వాబుద్ధ్యాత్మనా వాప్రకృతిస్వభావాత్, యద్యత్కృతంబ్రహ్మవిదాంవరిష్ఠ మమా
పరాధం సకలంక్షమస్వ ౭౭ నసంతిమిత్రాణి నవైరిణస్తవ బ్రహ్మాత్మనఃసర్వసమా
నదృష్టేః, ద్రుతంసమాగత్య దయాసముద్రమగ్నం సముద్ధరసంకటే౽స్మిన్ ౭౮.
విరూపాక్షనమస్తేస్తు కరుణాకర శంకర, మృత్యువక్త్రే నిమజ్జంతంత్రాహి మామప
రాధినం ౭౯. కదాపినత్యజేన్మాతా హ్యపరాధినమాత్మజం, క్షమస్వ మమ దా
రాత్మ్యం త్వంమేమాతాపితాగురుః ౮౦. విశ్వేశ్వరవిరూపాక్ష పంపానాథ జగద్గు
రో, చంద్రశేఖరభూతేశ దీనంమాంపాహి శంకర ౮౧. ఏవంస్తువంతం జాబాలి
మాశు ద్వైపాయనో మునిః, జటావల్కలసంవీతో భస్మరుద్రాక్షభూషితః ౮౨.
శిష్యైఃపరివృతోవ్యాసో దదర్శాంతర్గృహేమునిం, వ్యాసదర్శనమాత్రేణ జాబాలి
ర్జాలమార్గతః ౮౩. పపాతభువిచాస్వస్థః క్షణంపశ్చాత్సముత్థితః, సాష్టాంగంప్రణి
పత్యాగ్రే తుష్టావ మునిపుంగవం ౮౪. మయాకృతం మహత్పాపం పంపామాహా
త్మ్యదూషణం, తముపాయముపాఖ్యాహి యేనముక్తో భవామ్యఘాత్ ౮౫.
పంపామాహాత్మ్యనిందాయాః ప్రాయశ్చిత్తమభూన్మమ, ఈదృశంవృజినంకుర్యాం
నకదాచిదితఃపరం ౮౬. ఏవంవదంతంజాబాలి మువాచ మునిశేఖరః * వ్యాసః *
మాభైషీర్మంగలంధామ ప్రాప్స్యసే ముక్తకిల్బిషః ౮౭. పంపామాహాత్మ్య మతులం
పఠత్వం సర్వదామునే, విరూపాక్షంసమభ్యర్చ్య భక్త్యాముక్తో భవిష్యసి ౮౮.
క్షణంవాస్మిన్వసన్ క్షేత్రే దురితాన్ముచ్యతేనరః, వినాదానంవినాధ్యానం వినాతీర్థ
వగాహనం ౮౯. క్షేత్రేస్మిన్వాసమాత్రేణ ముక్తోభవతి మానవః, తస్మాత్త్వమత్ర
శిష్యేభ్యః పంపామాహాత్మ్య ముత్తమం ౯౦. అధ్యాపయ స్సదానందా ఋష్య
శృంగేసదావస, ఇత్యాజ్ఞప్తో౽థజాబాలిఃస్వశిష్యైః పరివారితః ౯౧. ఆశ్రమంరచ
యామాసఋష్యశృంగేమనోహరం, వసంస్తత్రసదాష్టాంగ యోగానుష్ఠానతత్పరః ౨.

శిష్యానధ్యాపయామాస పంపామాహాత్మ్య మాదరాత్, తదారభ్యమతంగాద్రి వ్యాసాశ్రమ మభూదిహ ౯౩. వసన్వ్యాస స్సదాత్రైవ శిష్యేభ్యఃప్రీతిపూర్వకం, బోధయామాస భవ్యాత్మా పంపామాహాత్మ్యమాదరాత్ ౯౪. వసన్వ్యాసాశ్రమేపుణ్యే దినమేకంజితేంద్రియః, జపన్పంచాక్షరీమంత్రంనరో మోక్ష మవాప్నుయాత్ ౯౫. నిర్మలీకృతజాబాలి వ్యాసమాహాత్మ్య ముత్తమం, యఃశ్రద్ధయాశృణోతీదం ససర్వేప్సితభాగ్భవేత్ ౯౬. రహస్యమిదమత్యంతం స్నేహేనకథితం మయా, త్వరిత్వాధన్యతమాయాయుం ముక్త్వాపివనసంశయః ౯౭. * సూతః * ఇతినిగదిత మార్యాఃక్షేత్రపాలేన వాక్యంత్వరితసుఖ మనునీయ శ్రీవిరూపాక్ష భక్త్యా, విహిత సకలధర్మాస్తాపసాస్తద్దినేఽద్రిపరమసుఖమాపిత్వాఽహార్యమ్మఖేఽన్యత్రజగ్మః ౯౮.

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే వ్యాసాశ్రమవర్ణనం నామ ద్వ్యశీతితమోఽధ్యాయః ౮౨.

క్షేత్రపాలః హారిణప్లుతనామ్నోఽస్య తీర్థస్యామితతేజసః, అస్యస్మరణమాత్రేణ ముచ్యతే పాతకాన్నరః ౧. యజ్ఞకుండేపురాన్యంకూ ముక్తిముత్సృత్య జగ్మతుః, మృగప్లుతద్వీపమితి ప్రఖ్యాతమభవత్తదా ౨. * ఋషయః * యజ్ఞకుండే కథంన్యంకూ ముక్తిముత్సృత్యజగ్మతుః, హారిణప్లుతమాహాత్మ్యం వదాస్మాకం మహామతే ౩. ఇతిపృష్టస్సమిమంప్రాజ్ఞ విస్తరాద్వదసువ్రత, * క్షేత్రపాలః * సూర్యవంశే మహారాజో యుధాజిన్నామ భూమిపః ౪. ధర్మేణపాలయామాస సప్తద్వీప వసుంధరాం, దేవబ్రాహ్మణభక్తోఽసౌ సర్వదాఽతిథిపూజకః ౫. తస్యభార్యా విశాలాక్షీ చంద్రరేఖేతివిశ్రుతా, సాధ్వీసద్గుణసంపన్నా సదాపతిహితే రతా ౬. కదాచిత్సరయూనద్యాం స్నాత్వా తౌ రాజదంపతీ, పూజయామాసతు ర్భక్త్యాపార్థివం లింగ మాదరాత్ ౭. వామహస్తతలన్యస్త దివ్యలింగంయథావిధి, సర్వోపచారై రభ్యర్చ్యభక్త్యాస్తోత్రం ప్రచక్రతుః ౮. తదంతరేమృగాస్తత్ర జలపానార్థ మాగతాః, పీత్వాజలంనదీతీరే నిర్భయంసికతామయే ౯. స్వచ్ఛందంక్రీడయామాసుర్మిథునీకృత్య కాముకాః, క్రీడాంధృష్ట్వా కురంగాణా మసమాప్య శివార్చనాం ౧౦. విస్మృత్యైకాగ్రదృష్ట్యాతౌ మృగక్రీడాందదర్శతుః, (మాయయామోహితాత్మానౌ లింగంసవ్యకరస్థితం ౧౧. క్రీడాసక్తదృశౌ కామాన్నష్టాత్మానౌ విచేతనౌ, పశ్యంతౌ హారిణాన్మోహాద్ధృత్వా లింగంకరస్థితం ౧౨.) ఏవంముహూర్తపర్యంతం తత్రైవ జడవత్స్థితౌ, ఏతస్మిన్నంతరే తత్రనారదో దివ్యదర్శనః ౧౩. పర్యటన్సకలాన్

లోకానాజగాను యదృచ్ఛయా, వీణాపాణిరమేయాత్మా గాయన్నివ మనామయం
౧౪ ఆగత్యరాజదంపత్యోః సమీపంతావవైక్షత, వామహస్తతలన్యస్త శివలింగం
సుపూజితం ౧౫. విస్మృత్యహరిణక్రీడా విశేషాలోకనే రతౌ, మానేనజడవత్త్ర
స్థితౌ మునిరవైక్షత ౧౬. పశ్యంతావప్యపశ్యంతౌ పురఃస్థంమునినాయకం, నచక్రా
తేపురస్థస్య ప్రత్యుత్థానాదికం మునేః ౧౭. నోచతుశ్చమునేః సాకంజడీభూతహృదా
తదా, దృష్ట్వాతౌచింతయామాస నారదః కరుణాన్వితః ౧౮. అహోహాభగవతీ
మాయా మహతామపిమోహినీ, అయంధర్మపరో రాజానీతిజ్ఞోజ్ఞానవాఞ్ఛుచిః ౧౯.
తపస్వీశివపూజాయాం నిరతోనిర్మలవ్రతీ, ఇయంసద్గుణసంపన్నా చంద్రరేఖా పతివ్ర
తా ౨౦. ఏతయోర్మతి రుత్పన్నామృగక్రీడావిలోకనే, సమీపంప్రాప్తమప్యద్యమా
మప్యేతౌనపశ్యతః ౨౧. నమస్యావసరేభ్రష్టవ్రతయోరేతయోర్మతిః, ప్రసక్తావిషయే
మాయావశా త్తస్మాన్మదాంధయోః ౨౨. అనయోర్నృపదంపత్యో ర్నోస్మహం
హాన్మిచ సాంప్రతం, దండసందుర్ధియాంయుక్తం పశూనాం లగుడోయథా ౨౩.
శాపందాస్యామ్యేతయోస్త త్పశ్చాత్తాపేన శుధ్యతః, వ్యర్థంకదాపిమాభూయా
న్నరాణాంసాధు దర్శనం ౨౪. ఇత్యాలోచ్య మునిశ్శ్రీమాన్నారదోభక్తవత్సలః,
తయోఃశాపదంపత్యో ర్భక్తింద్రఢయితుం శివే ౨౫. దీక్షాకాలేయతోన్యం
తుక్రీడాసక్త దృశౌయువాం, హరిణత్వంసమాసాద్య వసతంనిర్జనేవనే ౨౬.
ఏవంసురమునిస్తాభ్యాం శశాప కరుణాన్వితః, తచ్ఛ్రుత్వాదంపతీదేవ మునిశాపవచో
భృశం ౨౭. ద్రుతముత్థాయతౌభీతౌ దృష్ట్వా సురమునింతదా, సాష్టాంగంప్రణి
పత్యాగ్రే చక్రతు ర్నారదార్చనం ౨౮. ప్రార్థయామాసతుర్భక్త్యా మునిముద్విగ్న
మానసౌ, * దంపతీ * సురపూజిత దివ్యదర్శన శ్రితతాపాపహ సిద్ధవందిత, గిరిశ
ప్రియ భక్తనిర్మల దురితమావాంపరిపాహి నారద ౨౯. భవవారినిధౌని మజ్జతాం
విషయాభ్యాసజడీకృతాత్మనాం, కరుణాకర ముక్తి దిత్సయాభువనే సంచరసీహ
నిర్మల ౩౦. పరమేశదురంతమాయయా వివశీభూయవివేకవర్జితౌ, విషయేషువిలీ
నచేతసా వరమావాం దురితాస్పదావిహ ౩౧. కలుషాబ్ధినిమజ్జతోర్భృశం తవశా
పోడుప మావయోరభూత్, పరిపాలయనావితఃపరం శరణం త్వచ్చరణాంబుజంసదా
౩౨. నమస్తుభ్యంభగవతే విశుద్ధజ్ఞాన మూర్తయే, ఆత్మారామాయశాంతాయ
యోగినాంప్రభవే నమః ౩౩. కృత్వాత్వంపాపినో ర్దండమావయోః శాపరూపిణం,
అకరోర్నిశ్చలాంభక్తిం ముక్తిదాత్రీముమాధవే ౩౪. విచరంతిహిపాపిష్ఠా నుద్ధర్తుం
సాధవోఽనిశం, నతుస్వార్థపరా లోకరక్షణైక విచక్షణాః ౩౫. అవాంపాలయదు
ర్వృత్తౌ విశాపేన మునేఘునా, పతిత్వాపాదయోరేవం ప్రార్థయామాసతుర్మునిం ౩౬.

* నారదః * అనుగ్రహార్థమేవేదం యువయోః శాపదండనం, అస్మాన్మదీయ
శాపాద్వై ర్ముక్త్యుపాయం బ్రవీమ్యహం ౩౭. పంపాక్షేత్రే మహాపుణ్యే శౌనకాదిమహ
ర్షయః, మహాధ్వరంకరిష్యంతి చాగమిష్యంతి దేవతాః ౩౮. బ్రహ్మవిష్ణుమహేశాద్యా
శ్చత్రప్రశ్చ్రిత యోమలాః, దేవర్షయోమహాప్రాజ్ఞా స్తథాబ్రహ్మర్షయోవరాః ౩౯.
తస్మిన్వృక్షే హవిర్గంధసువాసిత దిగంతరే, యువయో శ్శాపనిర్ముక్తి ర్భవిష్యతి నసం
శయః ౪౦. ఏవముక్త్వామునిస్తస్మా ద్యయాలోకాంతరం ముదా, రాజానౌహారి
ణంరూపం ప్రాప్యదుఃఖేన పీడితౌ ౪౧. సంచేరతుర్వనాహార్యధరోద్యానో ర్వరాసు
తౌ, మహత్పశుమవస్థాయ కఇచ్ఛే ద్దుర్గతింభువి ౪౨. ఏవందుఃఖేనసంతప్తౌ స్థితౌతౌ
విజనేవనే, తదావ్యాఘ్రాసురోనామ ప్రఖ్యాతో రాక్షసేశ్వరః ౪౩. బబాధసకలాన్
లోకాన్ దేవానింద్రపురోగమాన్, లోకపాలాంశ్చదిక్పాలాన్సర్వ జిత్వా మహాబలః
౪౪. ఆశాపాలాధికారేషు యోజయామాస రాక్షసాన్, స్వయంస్వర్గాధిపో
భూత్వా శశాసాఖిలవిష్టపం ౪౫. తపోవనానిదివ్యాని నాశయామాస రాక్షసః,
బ్రహ్మదత్తవరాన్మత్తో బబాధ సకలంజగత్ ౪౬. చకంపిరే భయాత్తస్య సురాసు
రనరోరగాః, లీనోభూదంబుజేధాతా భీతోవిష్ణు ర్మహోదధౌ ౪౭. పురందరము
ఖాదేవా లీనామందరకందరే, సఏవమప్రతిద్వంద్వః శశాససకలం జగత్ ౪౮.
ఏకదానారదోవ్యాఘ్రాసురమందిర మభ్యగాత్, హితేప్సుస్సర్వలోకానాం
సురాసురనమస్కృతః ౪౯. దృష్ట్వాతమాగతందైత్యో నారదం భక్తిభావితః,
సమభ్యర్చ్యయథాన్యాయం పప్రచ్ఛమునిమాదరాత్ ౫౦. * రాక్షసః * కస్మా
ద్దేశాదిహాయాతః కింకార్యంమయి విద్యతే, కావార్తాసర్వలోకేషు బ్రూహిసర్వజ్ఞ
నారద ౫౧. ఇత్థంవ్యాఘ్రవచశ్శ్రుత్వా స్మయమానముఖాంబుజః, ఉవాచనార
దోధీమా న్హితార్థం జగతాంముదా ౫౨. త్వమేవజగతాంనాథః సురాసురబలా
ధికః, అఖండైశ్వర్యసంపన్నః సర్వలోకే నమస్కృతః ౫౩. తథాపితవసామ్రాజ్యే
కించిన్న్యూన మిహాస్తియత్, తదహంతేప్రవక్ష్యామి హితార్థం సురమర్దన ౫౪.
మర్త్యలోకేమనుష్యాణాం ముక్తిదంపరమాద్భుతం, పంపాక్షేత్రమితిఖ్యాతం సర్వ
సంపత్సమృద్ధిమత్ ౫౫. తంసాధయమహాబాహో క్షేత్రరాజంభువిశ్రుతం
తేనతేసంపదధికా భవిష్యతి నసంశయః ౫౬. యేవనేపాదపాస్తత్రకల్పవృక్షాస్త
ఏవహి, వసంతిధేనురూపేణ హ్యాసంఖ్యాః కామధేనవః ౫౭. యద్దర్శనంవినాజన్మ
నిష్ఫలం ప్రాణినామిహ, తత్సాధయమహాపుణ్యం పంపాక్షేత్రమనుత్తమం ౫౮.
ఇత్యాదిశ్యమునిస్తేన పూజితః ప్రయయౌతతః, అథాఽసురపతిఃక్రూరోరక్షోబల సమ
న్వితః ౫౯. అపస్మారాదిభిఃసార్ధం క్షేత్రరాజ జిగీషయా, సర్వశస్త్రాస్త్రసహితో

నిగ్రాహు మహాబలః ౬౦ మంత్రీభాండీరకోనామ మత్తవారణసంనిభః, నిర్యయౌ దశసాహస్ర రక్షోబల సమన్వితః ౬౧. తదాసీంనారదఃప్రాప్య మైత్రావరుణి మాదరాత్, దుష్టదైత్యవినాశార్థ మువాచమునిశేఖరం ౬౨. ఆత్మజ్ఞానవతాం విద్వన్శ్రేష్ఠో౽సి కరుణాకర, శివజ్ఞానేతపోవీర్యే త్వత్సమోనాస్తి కశ్చన ౬౩. మాఘమాససితేపక్షే పూర్ణిమాయాం విశేషతః, మిలంతిదేవతాః సర్వే పంపాక్షేత్రేమనోహరే ౬౪. మహాధ్వరంకరిష్యంతి తదాసీం శౌనకాదయః, ఆగచ్ఛంత్యధ్వరేసాక్షాద్బ్రహ్మ విష్ణుశివాదయః ౬౫. మూర్తిమంతశ్చతుర్వేదాః శాస్త్రాణివివిధానిచ, సురర్షయోమహాప్రాజ్ఞా స్తథాబ్రహ్మర్షయో౽మలాః ౬౬. దేవకార్యం భవేత్తత్ర యాహి శ్రేయోభవిష్యతి, ఏవముక్త్వాముని శ్రేష్ఠో యయౌ యత్ర నారదః ౬౭. అథాగస్త్య మునిఃశ్రీమాన్ స్వశిష్యైఃపరివారితః, నారదానుజ్ఞయా పంపా క్షేత్రరాజం జగామసః ౬౮. ప్రస్థేనారదస్తస్మా న్నైమిశారణ్య ముత్తమం, ప్రాప తద్యత్రతిష్ఠంతి ఋషయః శౌనకాదయః ౬౯. ఆగతంనారదందృష్ట్వా నైమిశారణ్యవాసినః, దివ్యాసనేసమావేశ్య పూజయామాసురాదరాత్ ౭౦. ఊచుఃప్రాంజలయో నత్వానారదంభక్తిపూర్వకం, కుతఆగమనంతే౽ద్య సర్వలోకసుపూజిత ౭౧. సంచారస్తవ దివ్యాస్మి న్నగ్రదష్టార్థమేవహి, * నారదః * కురుధ్వమధ్వరంయూయం పంపాక్షేత్రే మనోహరే ౭౨. తేనయూయంతప స్సిద్ధా భవిష్యథనసంశయః, వసంతిదేవతా స్తత్రసదా హరిహరాదయః ౭౩. కృతాదన్యత్రతత్క్షేత్రే కృతంకోటిగుణోత్తరం, తద్యూయమధ్వరంతత్ర కురుతా౽వశ్య ముత్తమం ౭౪. క్షేత్రదర్శనమాత్రేణ జ్ఞానసిద్ధి ర్భవిష్యతి, ఇత్యుక్త్వాంతర్దధే దేవముని ర్లోకహితేరతః ౭౫. నారదస్యవచఃశ్రుత్వా ప్రహృష్టాః శౌనకాదయః, మత్వాత్మనాంమహాలాభ ఇతి పంపాపురం యయుః ౭౬. మనోహరాణితీర్థాని తత్రతత్ర విలోక్య తే, ఆశ్రమాణి చరమ్యాణి మహదానందనిర్భరాః ౭౭. పంపాక్షేత్రంప్రవిశ్యాథ విరూపాక్షం విలోక్య తే, విధివత్పూజయామాసు ర్భక్తి నిర్భరమానసాః ౭౮. క్రతుమారేభిరేకర్తుం హేమకూటస్య సంనిధౌ, విశాలంస్థల మాలోక్య దేవర్షిగణసంయుతాః ౭౯. తతోనిర్గత్యదేవర్షి ర్దుగ్ధసింధుమగా ద్ద్రుతం, తత్రదృష్ట్వారమానాథం శేషపర్యంకశాయినం ౮౦. సాష్టాంగంప్రణిపత్యాగ్రే తుష్టావ మధుసూదనం, * నారదః * దేవదేవదయాసింధో దీనబంధోరమాధవ ౮౧. త్వమేవసర్వలోకానాం పాలకో౽సి జగత్పతే, ఆధారఃసర్వభూతానాంవేదానా మాదిరవ్యయః ౮౨. గోప్తాత్వంసర్వధర్మాణాం నృణామేకాతునంహరే, నిశ్చింతేత్వయిదైత్యారే సుప్తేక్షీరమహాదధౌ ౮౩. కథంలోకస్థితిర్భూయా త్త్వమేవగతి రవ్యయః, వ్యాఘ్రాసురోమహా

కూ్రిగో నాశయత్యఖిలం జగత్ ౮౪. వధార్థంతస్య దైత్యారే దుత్తిష్ఠ కేశవ, ఉత్తిష్ఠోత్తిష్ఠగోవింద ఉత్తిష్ఠగరుడధ్వజ, ఉత్తిష్ఠకమలాకాంత త్రైలోక్యే మంగళం కురు ౮౫. ఏవంమునివచఃశ్రుత్వా బభాషే భగవాన్హరిః, శృణునారదమద్వాక్యం సర్వలోకహితాస్పద ౮౬ బ్రహ్మదత్తవరాన్మత్తః సురాసురబలాధికః, వ్యాఘ్రాసురోమహాక్రూరో బాధతేలోకకంటకః ౮౭. తస్యసంహాననేశక్తి ర్మయినాస్తి సురద్విషః, గత్వాకైలాసమీశాయ సర్వమేతన్నివేదయ ౮౮. సఏవజగతామీశః శివః శంవఃకరిష్యతి, దృష్టాసురవినాశాయ శరణంయాహి శంకరం ౮౯. *నారదః* అహంగచ్ఛామికైలాసం త్వంశ్రియాసహసత్వరం, యాహిపంపాపురంతత్ర భవిష్యతి మహాధ్వరః ౯౦. ఇత్యుక్త్వాతంనమస్కృత్య కైలాసంప్రాప నారదః, దివ్యతేజోమయం సాక్షాద్బ్రహ్మస్థానమకల్మషం ౯౧. తత్రప్రత్యుప్తరత్నాఢ్య సభాముద్దీప్తలక్షణాం, ప్రవిశ్యనారదస్తత్ర దివ్యసింహాసనస్థితం ౯౨. ఆనందంనిర్మలంశాంతం దదర్శ పరమేశ్వరం, చంద్రచూడముదారాంగం భస్మభూషిత విగ్రహం ౯౩. ఉమాలింగితవామాంగం ఇందుకాంత సమప్రభం, కోటిసూర్యప్రతీకాశం కోటిచంద్రసుశీతలం ౯౪. దృష్ట్వానమామసహసా సాష్టాంగ మతిభక్తితః, * నారదః * వ్యక్తావ్యక్తస్వరూపాయ సృష్టిస్థిత్యంతకారిణే ౯౫. దివ్యాపవర్గదాత్రేతే శంకరాయ నమోనమః, సురాసురశిరోరత్న నీరాజిత పదాంబుజ ౯౬. నమస్తేపార్వతీనాథ జగన్నాథ నమోనమః, కైలాసవాసగౌరీశ గిరీశ పురసూదన ౯౭. విశ్వేశ్వరవిరూపాక్ష విశ్వప్రియ నమోనమః, ఏవంస్తువంతంగిరిశో బభాషే మునిమాదరాత్ ౯౮. * శ్రీశివః * అయినారద వత్సాద్య కుతఆగమనం తవ, చింతాతురఇవాభాసి కుతోమ్లానం తవాననం ౯౯. జగతాముపకర్తాత్వం సదాసురహితేరతః, భక్తోసి మునిశార్దూల వద కింకార్యమస్తితే ౧౦౦. * నారదః * శివసర్వజ్ఞ సర్వేశ విశ్వాత్మక విశ్వభావన, నత్వయావిదితం కించిదస్తి లోకేపరాత్పర ౧౦౧. తథాపిపృచ్ఛసే యస్మాంతదనుగ్రహఏవమే, వ్యాఘ్రాసురోమహాక్రూరోనాశయత్యఖిలం జగత్ ౧౦౨. బ్రహ్మదత్తవరాన్మత్తో దేవాసుర బలాధికః, తేనభీతాఃసురాస్సర్వే త్యక్త్వానాకం వనంగతాః ౧౦౩. తస్మాద్భీతోహరిః శేతేమధ్యేక్షీరమహోదధేః, భయాత్తస్యాత్మభూర్లీనః కమలే బహువత్సరాత్ ౧౦౪. మునీనామాశ్రమాన్దివ్యాన్ నాశయామాస రాక్షసః, హత్వాతమాశరంకూ్రిర మవ లోకాన్ సురహాధవ ౧౦౫. నోచేత్సర్వేవినశ్యంతి లోకాస్తేససురద్విషా, * శివః * మాంవినాఽయమవధ్యోఽన్యైరసురోవరగర్వితః ౧౦౬. తస్యసంహాననోపాయః పూర్వమేవ త్వయాకృతః, త్వదా

చామోహితో దైత్యః పంచపురజిగీషయా ౧౦౭. ప్రాప్య తే హేమకూటాద్రిం తత్ర హన్మి నిశాచరం, గచ్ఛావతిష్ఠ మా తిష్ఠ యత్నమధ్వరకర్మణి, ఇతీశ్వరవచః శ్రుత్వా నారదః ప్రాహ కౌతుకాత్ ౧౦౮. * * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే వ్యాఘ్రాసుర
కథావర్ణనం నామ త్ర్యశీతితమోఽధ్యాయః. ౮౩.

---

* శ్రీనారదః * కోఽసౌ వ్యాఘ్రాసురః పూర్వం సురాసురబలాధికః, తత్సర్వం వద మే శంభో రహస్యం భక్తవత్సల ౧. * శ్రీశివః * శృణు నారద వక్ష్యామి వ్యాఘ్రవృత్తం పురాతనం, మద్ద్వారపాలౌ తౌ నందసునందౌ బలశాలినౌ ౨. ప్రాగ్ద్వారపాలనే దక్షౌ సురాసురబలాధికౌ, కదాచిన్నందినం దృష్ట్వా నికటే సంస్థితం బహిః ౩. ఏకాగ్రదృష్ట్యా పశ్యంతం మామేతౌ బలగర్వితౌ, ఊచతుస్తం తిరస్కృత్య హాస్యాస్పదమిదం వచః ౪. * నందః * నిష్ఫలం జన్మ తే నంది న్బహిరేవ స్థితి స్సదా, దూరాదేవ శివం పశ్యన్ జడవన్మౌనమాస్థితః ౫. తిష్ఠసి త్వం బహిర్ద్వారమావమత్యా గణేష్వపి, ఆవాం సర్వగణాధ్యక్షౌ సదాశివసమీపగౌ ౬. విశ్వాసపాత్రౌ గిరీశస్య సదాంతఃపురచారిణౌ, సంమతౌ దేవదేవస్య భక్తిజ్ఞానబలాన్వితౌ ౭. ఆవాభ్యామవరోఽసి త్వం తస్మాత్త్వం బహిః స్థితః, * నందీ * గర్వం మా కురుతాం ద్వారపాలౌ నాస్తి ఫలం తతః ౮. సాకల్యేన శివజ్ఞానం శివో వేత్తి న చాపరః, ఉమయా చాపి తత్త్వం మృగ్యతేఽన్యస్య కా కథా ౯. దశావతారైరీశాన తత్త్వం న జ్ఞాతవాన్ హరిః, కా కథా యువయోరీశద్వారపాలాధికారిణోః ౧౦. సదా మే హృదయే దేవో బహిష్ఠస్యాపి వర్తతే, తేనైవాహం కృతార్థోఽస్మి గర్వం మా వహతం ముధా ౧౧. న సన్మానోఽపి డాలస్య సదాంతఃపురచారిణః, బహిఃస్థితస్య నాగస్య మండనశ్రీర్మహోత్సవే ౧౨. ఇత్థం నందివచః శ్రుత్వా కోపసంరక్తలోచనౌ, హంతుం ఖడ్గేన తౌ నందసునందౌ జగ్మతుర్భృశం ౧౩. దృష్ట్వా నందీ ప్రసర్పంతౌ వసిహస్తౌ సమీక్ష్య సః, శశాప సహసా క్రూరౌ భవతం కోణపావితి ౧౪. శాపవాక్యం సమాకర్ణ్య ప్రమథౌ భృశదుఃఖితౌ, కోలాహలస్తదా జాతో గణేషు భయవర్ధనః ౧౫. తతస్తౌ శాపసందగ్ధ దుఃఖసంతప్తచేతనౌ, గతగర్వౌ ద్రుతం ప్రాప్య మత్సమీపం భయాకులౌ ౧౬. ప్రార్థయామాసతుర్దీనౌ నిపత్య మమ పాదయోః, వదంతౌ పాహి పాహీతి ప్రలపంతావనాథవత్ ౧౭. దీనవాక్యం సమాకర్ణ్య తావపృచ్ఛం కృపాన్వితః, కిం తాదృశమభూత్కష్టం యువయోర్ద్వారపాలయోః ౧౮. బ్రూతమేతాదృశం దుఃఖముదాత్తః సాధు

తర్యయోః, * ద్వారపాలౌ * త్వన్మాయామోహితధియో ర్దృప్తయో రధి కారతః ౧౯. నందీశదత్తశాపేన మహద్దుఃఖ ముపస్థితం, గర్వితాభ్యామజానద్భ్యా మావాభ్యా మవమానితః ౨౦. నందీశ్వరోదదాచ్ఛాపం భవతం కోణపావితి, తస్మాత్స న్నిధిమాపన్నౌ త్వత్పాదశరణైషిణౌ ౨౧ ఆవాముద్ధరశాపార్తౌ కృపయా భక్త వత్సల, ఏవంతయోర్వ్వచఃశ్రుత్వా బ్రువంతా వనుకంపయా ౨౨. నమిత్యానంది నోవాచో మద్భక్తస్య కదాచన, భవద్భ్యామనభోక్తవ్య స్తచ్ఛాపోనాన్యథా భవేత్ ౨౩. యువయోర్నందిశాపాగ్ని ర్భోగేనైవో పశామ్యతి, *ద్వారపాలౌ* దయాబ్ధేపార్వతీనాథ శాపసందగ్ధయోఃపురః ౨౪. కాగతిర్వ్వదదేవేశ శాపముక్తిః కథంభవేత్, *శివః* భవితాస్థోమహాక్రూరౌ రాక్షసౌబలశాలినౌ ౨౫. బాధకౌ సర్వలోకానాం సురాణా మార్తిదాయకౌ, యువామహంహనిష్యామి మత్క్షేత్రే కాలఆగతే ౨౬. ఆసురీంతనుముత్సృజ్య శాపముక్తౌ భవిష్యథః, ముదామద్ద్వార పాలత్వే పూర్వవద్వసతం పునః ౨౭. మద్భక్తానాంసుశాంతానాం సాధూనాం వీతరాగిణాం, హేళాంకరోతి యోమూఢః ప్రాప్నోత్యాపద మాశుసః ౨౮. సర్వథా నావమంతవ్యాః సాధవఃసమదర్శినః, ఏవంతౌమద్వచఃశ్రుత్వా నందిశాపవశాత్ ఖలౌ ౨౯. బభూవతుర్మహాదైత్యౌ వ్యాఘ్రాసురగజాసురౌ, దుర్మదౌబలగర్వా భ్యాం బాధేతేసజ్జనాన్బహూన్ ౩౦. హనిష్యామ్యసురౌ శీఘ్రమహామేవ మహా మతే, కంచిత్కాలంప్రతీక్షస్వ హత్వాతౌపాలయామివః ౩౧. గచ్ఛావశిష్టంయ త్కార్యం తత్సాధయ మునీశ్వర, అసురైరన్వితోనీచై ర్వ్యాఘ్రోబలవతాంబలీ ౩౨. మఖవిఘ్నార్థమాగంతా హేమకూటాద్రిమున్మదః, తద్వినాశేత్వమేవాదా వకరోర్యుక్తి ముత్తమాం ౩౩. గచ్ఛావశిష్టంయత్కార్యం తత్కురుష్వ మహా మతే, దేవతాకార్యసిద్ధ్యర్థం సర్వలోకహితాయచ ౩౪. జాతోసిమనసాధాతు ర్మమభక్తోసి నారద, ఇతిశంభువచః శ్రుత్వా ప్రహృష్టోనారద స్తదా ౩౫. ప్రణ మ్యపరమేశానం ప్రతస్థే స్వాశ్రమంమునిః, తదాసంకల్పమకరో ద్వ్యాఘ్రాసురవధే శివః ౩౬. మహీమాగత్యకైలాసా న్మధ్యేమార్గం మనోహరం, అపశ్యదగ్రేవింధ్యా ద్రింనానాపాదపసంకులం ౩౭. తస్మిన్నిరుదకేకూపేపాతాలతలసన్నిభే, రోదనధ్వనిమా కర్ణ్య నారదో విస్మయాకులః ౩౮. కిమేతదితి కూపాంత ర్దదర్శమునిపుంగవః, దూ ర్వాస్తంబేలంబమానాన్ క్షుత్తృష్ణాపరిపీడితాన్ ౩౯. పిత్ౄన్దదర్శరుదతో మధ్యే కూపం మహామునిః, * మునిః * అహోకష్టమహోకష్టం కఏతేదుఃఖితా భృశం ౪౦. ఏతేషాంకేనదోషేణ కష్టమేత దుపస్థితం, ఇత్యాలోచ్యముని ర్దీనాన్పి త్ౄన్పప్రచ్ఛసాదరం ౪౧. * నారదః * కేయూయ మీదృశంకష్టం కుతోబ్రూ

తాఽతిదుఃసహం, కేనకర్మవిపాకేన కష్టమేత దుపస్థితం ౪౨. దూయతే మేమనో
యుష్మాన్సంప్రేక్ష్య దుఃఖాబ్ధిమజ్జతః, ఏవంమునివచఃశ్రుత్వా దీనాస్తే పితరోఽబ్రువన్
౪౩. అయినారద దుఃఖాబ్ధే స్తారయాస్మాన్నిమజ్జతః, త్వమేవగతిరస్మాక మనా
థానాం దయాఘన ౪౪. అస్మాకంమనునామాస్తి పుత్రః పరమధార్మికః, గార్హస్థ్య
ధర్మముత్సృజ్య వనేవసతితాపసః ౪౫. నాస్తిసంతతిరస్మాక మపుత్రస్యగతి ర్నహి,
విచ్ఛిన్నవంశతంతూనాం రౌరవేపతతా మధః ౪౬. తృణగుల్మమిదం లగ్నమస్మాకం
నైవయోగతః, ధృత్వాలంబామహేతచ్చ అధఃపతనశంకితాః ౪౭. సంతతిర్యదిజా
యేత ముక్తిర్భవతి శాశ్వతీ, నోచేద్దుర్గతిరస్మాకం నజహాతికదాపిహి ౪౮. నదా
నైర్నతపోభిశ్చ నయజ్ఞైర్వ్రతకోటిభిః, పితౄణాంసద్గతిర్లోకే పుత్రేణైవ భవిష్యతి
౪౯. పున్నామ్నోనరకాద్యస్మా త్పితరంత్రాయతే సుతః, తస్మాత్పుత్రఇతిఖ్యాతః
మునిభి స్తత్త్వదర్శిభిః ౫౦. తస్మన్మనుంబ్రూహి గార్హస్థ్యగ్రహణాయ మునేఽధునా,
త్రాతాస్మాకంత్వమేవాద్యనిరయే పతతాంమునే ౫౧. ఇత్థంతేషాంవచఃశ్రుత్వానారదః
కరుణార్ద్రధీః, *నారదః* మాభైష్ట యుష్మానుద్ధర్తుం యతిష్యేనిరయాదహం ౫౨.
తావద్ధైర్యాత్ప్రతీక్షధ్వం యావన్ముక్తా భవిష్యథ, ఇత్యుక్త్వానైమిషంగత్వా మనుం
దృష్ట్వాథ నారదః ౫౩. పూజితస్తేనసంతుష్టః ప్రాహతం పరమార్థవిత్, పితరస్తేఽ
ద్య కల్యాణ పతంతో నిరయేష్వధః ౫౪. దూర్వాస్తంబే లంబమానామధ్యకూపం
నిరీక్ష్యమాం, ఇదమాహుర్మహాభాగ రుదంతో దుఃఖగద్గదం ౫౫. *పితరః*
కృపయాస్మత్సుతంబ్రూహి పితౄణాం ముక్తిహేతవే, భార్యాముద్వాహ్యధర్మేణ
సుత ముత్పాదయేతి తం ౫౬. తస్మాత్త్వమధునాభార్యాం పితృముక్త్యర్థ మాద
రాత్, ఉద్వాహ్యోత్పాదయాశుత్వం సుతం గార్హస్థ్యధర్మవాన్ ౫౭. నాస్త్య
స్మాకమపుత్రాణాం గతిః క్వాపీతితేఽబ్రువన్, ఇతఃపరంవిముక్త్యర్థం పితౄణాం
యత్నవాన్భవ ౫౮. ఏవంమునివచఃశ్రుత్వా విమనా మనురబ్రవీత్, కథంమా
యామయేఘోరే సంసారే దుఃఖసాగరే ౫౯. జ్ఞాత్వాపినిపతిష్యామి బ్రహ్మానంద
కుతూహలీ, పితౄణవాన్భవత్యేవ సూనుర్జనన మాత్రతః ౬౦. ఉద్ధృత్యతా నృణా
న్ముక్తో భవే త్పున్నామనారకాత్, తథాపిమన్మనోభీతం భవాబ్ధే ర్దుఃఖశాలినః ౬౧.
ఉత్తమంపదమాస్థాయ కఇచ్ఛే ద్దుర్గతింపునః, బ్రహ్మానందనిమగ్నస్య కథంయుజ్యేత
సంసృతిః ౬౨. వివాహితస్యమేపుత్రః ప్రమాణం కింభవేదితి, బకబంధప్రయాసో
యం పితృముక్త్యర్థ మేవమే ౬౩. పితృభ్యోముక్తిదానార్థ ముపాయాంతర మస్తి
చేత్, బ్రూహినారదసర్వజ్ఞ కృపాంకురు మయిద్రుతం ౬౪. ఏవంమనువచః

శృత్వా నారదః ప్రాహ సస్మితం, ఉపాయంతే ప్రవక్ష్యామి సులభం ముక్తి సాధనం
౬౫. విద్యతే భువనఖ్యాతం పంపాక్షేత్ర మనుత్తమం, తీర్థానిసంత్యనేకాని తత్రముక్తి
ప్రదానిచ ౬౬. ఇదానీమధ్వరం తత్ర కుర్వతే శౌనకాదయః, ఆగచ్ఛంత్యమరాః
సర్వే తన్మఖార్థం హవిర్భుజః ౬౭. సాక్షాత్తత్రవిరూపాక్షః ప్రసన్నో భవతీష్టదః,
తత్రగచ్ఛావహేవత్స సర్వం సంపద్యతేత్వయా ౬౮. ఇత్యుక్తోమునినా సాకంనిర్జ
గామ మనుర్ముదా, క్షేత్రమాసాద్యాశ్రమాణి దృష్ట్వారమ్యాణి కౌతుకాత్ ౬౯.
మఖమంటపమాసాద్య శౌనకాదిమునీన్మనుః, దృష్ట్వాహృష్ట మనాస్తస్మిన్వివేశముని
నాసహ ౭౦. అథాజగామతద్యజ్ఞదిదృక్షుః కుంభసంభవః, శిష్యైఃపరివృతఃశ్రీమా
న్తపోమూర్తిః కృపానిధిః ౭౧. ఆసనాదిభిరభ్యర్చ్య మైత్రావరుణిమాదరాత్,
తదాజ్ఞయామఖంకర్తు మారభంత మునీశ్వరాః ౭౨. ఋత్విజాంవేదఘోషేణ
హోమధూమభరేణచ, దిశశ్చవిదిశోవ్యాప్తా హవిర్గంధాప్లుతంనభః ౭౩. మఖ
ప్రవృత్తిమాకర్ణ్య చారైర్వ్యాఘ్రాసురోరుషా, భాండీరంప్రేషయామాస మఖనా
శాయదుర్ముఖం ౭౪. వ్యాఘ్రాసురాజ్ఞయాక్రూరో భాండీరోబలగర్వితః, మాతం
గాద్రిం సమాసాద్యదదర్శ మఖమంటపం ౭౫. తత్రత్యభూసురాన్క్రూరో మునీ
న్విద్రావ్యతర్జయన్, రక్తధూళిశిలావర్షైః ప్లావయామాసమంటపం ౭౬. ఋత్విజస్తా
డయామాస మంత్రశాస్త్రవిశారదాన్, ననర్దమాంసఖండానికిరన్ మఖమంటపే
౭౭. ఏవందారుణకర్మాణంభాండీరంప్రేక్ష్యశౌనకః, విదదారశిరస్తస్య సృచాపర్వత
సంనిభం ౭౮. పపాతమస్తకంఛిన్నం గుహాయాంభూభృతోమహాత్, తద్భాండీర
గుహానామ ప్రఖ్యాతాభూన్మహీతలే ౭౯. తత్క్షేత్రమరణాద్రక్షః సృచస్స్పర్శా
త్కళేవరే, సద్యోదేవత్వమాసాద్య జగామత్రిదశాలయం ౮౦. భాండీరవధవృత్తాం
తం శ్రుత్వావ్యాఘ్రాసురోరుషా, వాతాపీల్వలనామానౌ ప్రేషయామాసదుర్మదౌ
౮౧. మాయావినౌమహాక్రూరౌ దేవబ్రాహ్మణహింసకౌ, మునివేషంసమాస్థాయ
భస్మరుద్రాక్షభూషితౌ ౮౨. మాయయామానమాస్థాయ తపస్యంతౌ నిశాచరౌ,
ఛద్మనాకందరేస్థిత్వా మఖమంటపసన్నిధౌ ౮౩. మృతసంజీవినీవిద్యా మధీత్యో
శనసః ఖలౌ, పక్వామాంసౌదనందివ్యం హత్వావాతాపిమిల్వలః ౮౪. భూసురా
న్భోజయిత్వాథ ఆహ్వయత్యనుజం ఖలః, సోఽపివాతాపిరుత్పాట్య భూసురోదర
మాశరః ౮౫. ఆయాతిస్మయథాపూర్వం బహిర్విద్యాబలాత్ఖలః, ఉభావథమృ
తాంగానిభుంజాతేస్మ యదృచ్ఛయా ౮౬. ఏవంతౌమాయయావిప్రాన్నాశయా
మాసతుర్బహూన్, ఏకస్మిన్దివసే కుంభసంభవాయ నిమంత్రణం ౮౭. దత్త్వానిహ

త్వవాతాపిం చక్రే తత్రాకమిల్వలః, ఆసనాదిభిరభ్యర్చ్య మాయయామునిశేఖరం ౮౮. భోజయామాస వాతాపిమాంసాన్నేనాసురాధమః, భోజనానంతరంపత్త్వా తస్మైత్రతాంబూలవీటికాం ౮౯. వాతాపే భ్రాతరేహీతి ఆహ్వాయయామాసరాక్షసః, దుర్వ్యానమిల్వలస్యాసౌ జ్ఞాత్వాదివ్యదృశాముని: ౯౦. సంజీవయంతంక్రవ్యాదం దదర్శస్వోదరేఖలం, ఇతఃపరమయం క్రూరః కుక్షిముత్పాట్య సత్వరం ౯౧. నిర్యాస్యతీతినిశ్చిత్య స్వోదరం వామపాణినా, జీర్ణోభవ త్వంవాతాపే పస్పర్శేత్యృచ్ఛరన్మునిః ౯౨. అజ్ఞానాదాజుహావాసౌపునర్వాతాపి మిల్వలః, తదాప్రాహ ముని ర్దైత్యంజీర్ణోఽభూ దనుజస్తవ ౯౩. కుత్రాస్తిఖలవాతాపి రంతంప్రాప మమోదరే, ఇత్యగస్త్యవచఃశ్రుత్వా క్రోధసంరక్తలోచనః ౯౪. ఖడ్గముద్యమ్య తంహంతుముత్పపాతాసురాధమః, కుశమేకముపాదాయ బ్రహ్మాస్త్రేణాభియోజ్యతత్ ౯౫. మైత్రావరుణిరుద్దీప్తం చిక్షేపాసురమృత్యవే, జ్వలత్పావకసంకాశం కుశబ్రహ్మాస్త్రముద్భటం ౯౬. ఇల్వలస్యశిరఃకాయా త్పాతయామాస భూతలే, అగస్త్యేనహతౌదృష్ట్వా వాతాపీల్వల రాక్షసౌ ౯౭. దేవర్షిపితరోహృష్టాః ప్రశశంసుర్మునీశ్వరం, శౌనకాదిమునిశ్రేష్ఠా శ్చక్రుర్నిర్భయమధ్వరం ౯౮. దేవర్షయోబ్రహ్మర్షయోభూసురాబ్రహ్మవాదినః, శంసంతోగస్త్యమాహాత్మ్యం సంచేరుర్నిర్భయంమఖే ౯౯. ఏవంహతావగస్త్యేన గుహాయాంరాక్షసాధమౌ, దృశ్యతేఽద్యాపిమాతంగే తన్నామ్నాప్రథితాగుహా ౧౦౦.   *   *   *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే హరిణప్లుతతీర్థమాహాత్మ్యే వాతాపీల్వలవధోనామ చతురశీతితమోఽధ్యాయః. ౮౪.

---

* శ్రీక్షేత్రపాలః * శౌనకాదిమహాయజ్ఞవార్తాఽభూల్లోకవిశ్రుతా, దిగ్భ్యోభ్యేమహీసురాఃప్రాప్తా స్సకుటుంబాఃకుతూహలాత్ ౧. విరేజురమరాఃసర్వే తృప్తాస్తత్రహావిర్భుజః, శ్రుత్వామరణవృత్తాంతం వాతాపీల్వలయోఃకృధా ౨. చకమేఽధ్వరనాశాయ వ్యాఘ్రాస్యోదనుజనాయకః, ఆహూయమంత్రిణఃసర్వా నాదిదేశ బలోద్ధతాన్ ౩. అద్యైవవిధమిష్యామః పంపాక్షేత్రం సురాలయం, అధ్వరంనాశయిష్యామో హనిష్యామో వయంసురాన్ ౪. నిర్యాంతుసైనికాఃసర్వే రక్షోబలసమన్వితాః, సర్వశస్త్రాన్వితాఃశూరాః సర్వోపస్కరసంయుతాః ౫. ఏవంతదాజ్ఞయాదైత్యా శ్చతురంగబలాన్వితాః, వ్యాఘ్రాస్యపురతోజగ్ము ర్మహాకల్పాంతకోపనాః ౬. సహస్రనాగసంయుక్తం సగోపస్కరసంయుతం, మహారథంసమా

స్థాయ నిర్జగామాగ్రసపాగ్రణీః ౭. నిరుధ్య పరితః క్షేత్రం ప్రాప్యమాతంగభూధరం,
తత్సమీపేసురశ్రేష్ఠో దదర్శాధ్వరమంటపం ౮. రోషేణమహతావిష్టో దైత్యా
నాహూయ గర్జయన్, ఆదిదేశసవంసర్వే నాశయంత్వితిదుర్మదః ౯. తదాజ్ఞయా
సురశ్రేష్ఠా విధ్వస్యహవనస్థలం, తత్రత్యాన్తాడయామాసు ర్భ్యాసురా సమితౌ
జసః ౧౦. కేచిత్కేసరితుండాశ్చ కేచిద్భల్లూకసన్నిభాః, కేచిద్వ్యాఘ్రముఖాః
కేచి ద్వరాహవదనాః ఖలాః ౧౧. క్ష్వేడంతః పరిగర్జంత స్తాడయంతో మహాసురాన్,
మాయావినోమహాదైత్యాః సంఘశోమదమోహితాః ౧౨. నాశయామాసురుస్మ
త్తా మృగానివతరక్షవః, తద్భీతాభూసురాః సర్వే మునయః సంశితవ్రతాః ౧౩.
పురుహూతముఖా దేవాః దుద్రువుః సర్వతో దిశః, కేచిత్కందరసంలీనాః ప్రచ్ఛన్నాః
కేచిదద్రిషు ౧౪. కేచిత్తీర్థోదకేమగ్నా ఏవంసర్వేవిలిల్యిరే, ఆదిదేశాసురాన్వీ
ఘ్రో రోషేణాహూయభీషణాన్ ౧౫. నిహత్యదీక్షితానాదౌ వృత్విజః శ్రుతికో
విదాన్, హరంతుయజ్ఞసంభారాన్ విధ్వస్యమఖమంటపం ౧౬. ఇత్థంతదాజ్ఞయా
దైత్యా వివిధాయుధపాణయః, తోమరాసిగదాశూల ప్రాసముద్గరపట్టసైః ౧౭.
శౌనకాదిమునీన్జఘ్ను రితరాన్భూసురానపి, తథాపినజహుర్ధ్యానం మునయః సంశి
తవ్రతాః ౧౮. ఏకాగ్రమనసాదేవం ధ్యాయంతః పరమేశ్వరం, పూర్ణాహుతింవ
దుర్వహ్నౌ విధినామంత్రకోవిదాః ౧౯. నిశ్చలంమనఆధాయ మత్యుంజయపదాం
బుజే, విస్మృత్యలోకతంత్రాణి జడవన్నిశ్చలాస్థితాః ౨౦ అథాదిదేశగిరిశః ప్రమ
థా నుత్తమౌజస, యజ్ఞకుండాత్సముత్థాయ తేసర్వేశంకరాజ్ఞయా ౨౧. గర్జంతః
పరివవ్రుస్తా నసురాన్ శూలపాణయః, అన్యోన్యమభవద్యుద్ధం తుములంలోమహ
ర్షణం ౨౨. ప్రమథానాంచశూరాణాం దైత్యానాం బలశాలినాం, ప్రమథానసు
రాజఘ్ను స్తేపిరాక్షస యూథపాన్ ౨౩. ముహూర్తమభవద్యుద్ధ మద్భుతంలోమ
హర్షణం, గదాసితోమరప్రాస శూలపట్టసముద్గరైః ౨౪. బాణైః పరశుభిర్దైత్యాః
ప్రమథాన్జఘ్నురోజసా, దృష్ట్వాదైత్యబలోద్రేకం రుష్టాః ప్రమథయూథపాః ౨౫.
కాలానలసమస్పర్శాః కోపసంరక్తలోచనాః, చిచ్ఛిదుర్దైత్యశీర్షాణి శూలైరద్రిని
భానితే ౨౬. రక్తప్రవాహ సాహస్ర మభవన్మాంసకర్దమం, మృతయాతుశరీరాణాం
రేజురద్రిశతానిచ ౨౭. హత్వాసమస్తదైతేయాన్ ప్రమథాబలశాలినః, జయశబ్దం
ప్రకుర్వంతో ననృతుస్తద్రణాంగణే ౨౮. రక్షోవిశసనందృష్ట్వా రోషేణదనుజా
ధిపః, సింహనాదంవినాద్యోచ్చై రుత్పాతహర్యథా ౨౯. భ్రామయన్ శత
భారాఢ్యాం గదాముద్వేజయన్సురాన్, యాతుభిర్యుధ్యతః శూరాన్ ప్రమథాన్

వ్యూహానస్మలీ ౩౦. భీతాస్తదుల్బణంద్రుష్ట్వా దద్రువుర్వ్యాసురా మరాః ఆయుధై ర్నఖదంతైశ్చ కాలయామాసతాపసాన్ ౩౧. హన్యమానాఃసురాస్తేనభూసురా మునయో భయాత్, ఏకాగ్రమనసాదేవందధ్యుర్దీనసురద్రుమం ౩౨. దీనాన్ ద్రుష్ట్వా దయాసింధు రావిరాసీత్తపస్వినః, కోటిసూర్యప్రతీకాశో భస్మరుద్రాక్ష భూషితః ౩౩ జటామండలవిభ్రాజ ద్బాలచంద్రవిభూషణః, కాలానలప్రతీకాశో విలస ద్భోగిభూషణః ౩౪. కపాలమాలాభరణః శూలహస్తోజ్వలత్ప్రభః, త్రిలోచనశ్చ తుర్బాహుః సర్వాభరణభూషితః ౩౫ అట్టహాసేనమహతా తాండవోత్సవతత్పరః, తదాఽసురభయంత్యక్త్వా సురాః సర్వేశసంనిధిం ౩౬. స్థిత్వాగత్యవిరూపాక్షం భక్త్యాస్తోతుం ప్రచక్రముః, జయవిశ్వేశ్వరానంత విధాతృముఖవందిత ౩౭. జహి దేవ ద్విజంవ్యాఘ్ర మవ లోకానుమాధవ, ఏవంసురోక్తిమాకర్ణ్య కోపేన కలుషీ కృతః ౩౮. జఘాననిర్జరాన్ దైత్యోమశకానివ యూథపః, భూసురాన్కాలయా మాస లీలయా తిలశఃక్షణాత్ ౩౯. ప్రమథాన్వారయామాస శరై రాశీవిషో పమైః, దిశఃసంఛాదయామాస బాణవర్షైర్నభోంతరం ౪౦. ఏవంవ్యాఘ్రమదో ద్రేకం ద్రుష్ట్వాశీఘ్రంత్రిలోచనః, పినాకేవిశిఖాన్క్రుద్ధః సంధాయనికషాత్మజం ౪౧. జఘానమఘవా గోత్రమివ వజ్రేణ పత్రిభిః, తచ్ఛరైస్తాడితోదైత్యో మూర్ఛితఃపున రుత్థితః ౪౨. క్రోధమాహారయాస కాలరుద్రఇవాపరః, దివ్యంధనుషిసంధాయ పావకాస్త్రం పినాకినే ౪౩. ప్రజ్వలంతమివాకాశం ముమోచాసురశేఖరః, తమాప తంత ముద్దీప్తం జ్వలంతందశదిక్పురః ౪౪. వారుణాస్త్రేణ గౌరీశః శమయామాసతత్క్ష ణాత్, తస్మాత్క్రుద్ధోఽసురశ్రేష్ఠః సందశ్యదశనచ్ఛదం ౪౫. మయాదత్తాంమహా శక్తిం చిక్షేపగిరిశోపరి, తమాపతంతీంచిచ్ఛేద స్వశక్త్యా శంకరోరుషా ౪౬. ఏవంరాక్షసరాజస్య మంత్రాస్త్రాణివిభాగశః, ప్రత్యస్త్రైర్లీలయాదేవ శ్చిచ్ఛేదతిలశః క్షణాత్ ౪౭. భ్రామయన్శతభారాఢ్యాం గదాముత్ప్లుత్యదైత్యరాట్, జఘానక్షోభ యన్లోకాన్ చంద్రశేఖరమస్తకే ౪౮. తదాసురగదాందేవ స్త్రిదశై రభివందితః, క్రుధాఖడ్గేనచిచ్ఛేద లీలయాతిలశోహరః ౪౯. దేవంప్రోత్సాహయామాసు రేవం దేవర్షిభూసురాః, జయశంభోవిరూపాక్ష భక్తత్రాణపరాయణ ౫౦. జహిదైత్యం దురాధర్షం విలంబంమాకురుప్రభో, ఏవంస్తువత్సుదేవేషు శంకరోభీమవిక్రమః ౫౧. రరాజరౌద్రాకారేణ వీరాణాంభయవర్ధనః, శూలహస్తః కపాలీచ మహాతాండవ నర్తనః ౫౨. పారిప్లవజటాజూట విభ్రమద్విధుమండలః, తామ్యత్ఫణిఫణారత్న ప్రకాశితదిగంతరః ౫౩. రౌద్రాటోపంతమాలోక్య హతదర్పోఽసురాధిపః, జ్ఞాత్వా

తంబ్రహ్మపరమ మీశ్వరంసర్వకారణం ౫౪. ముక్తింతేనాత్మనఃశాపా న్నిశ్చిత్య
ముదమావహత్, * వ్యాఘ్రః * జానామిత్వాం పరాత్మానం సచ్చిదానందవిగ్ర
హం ౫౫. సర్వేశ్వరమజంనిత్యం సృష్టిస్థిత్యంతకారిణం, మాముద్ధర్తుమిహాయాతః
స్వభక్తవశగోసియత్ ౫౬. తదరంజహిమామీశ శాపముక్తోభవామ్యహం,
ఆసురత్వాదిదానీంమే మనస్తామసకశ్మలం ౫౭. సమేపరాధఃక్షంతవ్యః క్రియతేదేవ
యస్త్వయి, ఏవముక్త్వాసురశ్రేష్ఠ స్తమసామర్షదుఃసహః ౫౮. గర్జయన్జగతీశాన
మసినాసంజఘానసః, తదాఘాతేశనేత్రేభ్యో నిఃసృతాఃక్రోధవహ్నయః ౫౯. అట్ట
హాసేనమహతా గర్జయన్భైరవస్వనః, త్రిశూలాయుధముద్యమ్య జఘానదనుజో
రసి ౬౦. త్రిశూలాయుధఘాతేన విదారితవపుర్భృశం, గతాసుర్భ్రమివేగేన పపా
తభువిఘూర్ణితః ౬౧. జగుర్గంధర్వపతయో ననృతుశ్చాప్సరోగణాః, వవర్షుఃపుష్ప
వర్షాణి సురాఃసంతోషనిర్భరాః ౬౨. దుర్మదోనామదైతేయో వ్యాఘ్రాసురసఖో
బలీ, నిహతంమిత్రమాలోక్య జజ్వాలక్రోధమూర్ఛితః ౬౩. గదామాదాయతత్రస్థా
న్సంహర్తుముపచక్రమే, విష్ణుస్సహస్రధారేణ చక్రేణామోఘతేజసా ౬౪. చకర్త
రక్షసోదీప్తం శీర్షంపక్వఫలంయథా, మృతేవ్యాఘ్రాసురేతస్య మాతులోదుఃఖ
కర్శితః ౬౫. అపస్మారాసురఃశీఘ్రం గజాసురగృహంయయౌ, రుదంతంమాతులం
దృష్ట్వా కిమేతదితివిహ్వలః ౬౬. పప్రచ్ఛగజదైతేయ స్తముద్విగ్నమనాభృశం,
కస్మాత్ప్రాప్తమిదందుఃఖం కేనవాగఃకృతంత్వయి ౬౭. మాతులస్యమమేదానీం
కష్టందాతుంకఈశ్వరః, కఃస్పృశేదగ్నిమాత్మస్స న్కఃపిబేద్విషముల్బణం ౬౮.
తంహన్మినిర్ఘృణం బద్ధ్వా సహాయస్తస్యకోభవేత్, ఇత్థంగజవచఃశ్రుత్వా ప్రాహా
పస్మారరాక్షసః ౬౯. వ్యాఘ్రాసురస్తవభ్రాతా గిరిశేన హతోధునా, మమార
తేనదుఃఖేన ప్రాపాఽహంతవసంనిధిం ౭౦. దుర్మదోయంమహావీరః సఖాతే విష్ణునా
హతః, తేనదుఃఖేనసంతప్త స్త్వదంతిక ముపాగమం ౭౧. అపస్మారవచఃశ్రుత్వా
దుఃఖేనమహతాగజః, హాహతోస్మీతిపతితో వజ్రాహతఇవద్రుమః ౭౨. సంజ్ఞామ
వాప్యదైతేయః పునరుత్థాయవిహ్వలః, భ్రాతుర్గుణగణాన్ స్మృత్వారురోద కరు
ణస్వనః ౭౩. అయివ్యాఘ్రమహాబాహో త్యక్త్వామాం క్వగతోసిభోః, వినా
త్వామసురశ్రేష్ఠ కథమిచ్ఛామిజీవితుం ౭౪. యన్నామస్మరణాదేవ సుపర్వాణశ్చ
కంపిరే, లోకోత్తరబలోవ్యాఘ్రః సకథంనిధనంగతః ౭౫. దివ్యంతేదేవతాఃసర్వే
స్వచ్ఛందంగతసాధ్వసాః, అనాథారాక్షసాజాతా దేవతాభయశంకితాః ౭౬. కింక
రోమిక్వగచ్ఛామి కథంజీవామ్యనాథవత్, గజాసురస్యబహుశః శ్రుత్వా తత్ప
రిదేవితం ౭౭. అపస్మారస్తదాప్రాహ కాలోచితమిదంవచః, శోకంమాకురులోకేషు

త్వమేవైకోసి జిత్వరః ౭౮. శక్తిసాహసధైర్యాద్యా త్వత్సమోనాస్తివిష్టపే, ఉత్తిష్ఠశూరశార్దూల జహిదేవర్షిభూసురాన్ ౭౯. అలంత్వమేకోలోకానాం శాసనేఽసావ్యథాకుతః, మాతులోక్తింసమాకర్ణ్య దుఃఖంత్యక్త్వాగజాసురః ౮౦. చకమేలోకనాశాయ కోపసంరక్తలోచనః, ఉగ్రాసురబలోపేతో భద్రస్యందనమాస్థితః ౮౧. ధనుర్బాణధరఃశౌర్యా స్మృతంగాద్రిముపాగమత్, నీలాచలనిభఃశూరః కాలజీమూతగర్జనః ౮౨. ఉత్పాట్యనాశయామాస తాపసాశ్రమపాదపాన్, దేవర్షిభూసురాన్క్రూరో జఘాన క్రోధమూర్ఛితః ౮౩. భయముత్పాదయామాస భక్షయన్మనుజాన్గజః, హాహాకారోమహానాసీల్లోకానాం భయవర్ధనః ౮౪. క్రుద్ధకేసరిసంకాశాః ప్రమథాః శూలపాణయః, జఘ్నుర్దైత్యబలంశూరాః కణశః క్షణమాత్రతః ౮౫. మాయావినో మహాక్రూరా స్తేఽపిప్రమథయూథపాన్, నానాప్రహరణైర్జఘ్నుః శలభానివకుంజరాః ౮౬. దృష్ట్వాన్యోన్యమహాయుద్ధం ప్రహృష్టః కలహప్రియః, వీణాపాణిరమేయాత్మా ననర్త వ్యోమమండలే ౮౭. రణేకుణపశైలానాం సహస్రాణి చకాశిరే, తస్మాచ్చ ప్రావహన్ తామ్రసరితః పరితోభృశం ౮౮. గజాసురస్యగారిశో దృష్ట్వాద్భుతపరాక్రమం, చకమేతస్యనాశాయ భక్తత్రాణపరాయణః ౮౯. అట్టహాసేనమహతా రుష్టస్త్రిపురమర్దనః, గజాసురశిరోదేశే శూలేనవ్యహనద్బలీ ౯౦. సింహరూపంతదాధృత్వా గర్జయన్దైత్యమాయయా, వ్యాదాయవదనందైత్య ఉత్పపాతశివోపరి ౯౧. తమాపతంతమాలోక్య సర్వజ్ఞఃశరభాకృతిః, చకర్తాఽసురమూర్ధానం నఖైర్దంతైర్భయానకః ౯౨. స్వస్వరూపేణసంస్థాయ పునఃశూరోగజాసురః, భయముత్పాదయామాస సురాణాంవర్షయన్ శరాన్ ౯౩. ప్రత్యస్త్రైరసురాస్త్రాణి నివార్యపరమేశ్వరః, బభంజకార్ముకంతస్య లీలయాతిలశః క్షణాత్ ౯౪. ధృత్వాఽసురఃక్రుధాశూలం భ్రామయన్నతయోజనః, హంతుమభ్యద్రవద్భర్గం ప్రలయాంబుదగర్జనః ౯౫. ఆగచ్ఛతోమహాదేవః శూలంవిచ్ఛిద్యరక్షసః, విక్రమ్యవామహస్తేనశుండాంపాదేనవక్షసి ౯౬. తాడయన్మూలముద్యమ్య తచ్ఛిరఃఛేత్తుమారభత్, గజాసురస్తదాశంభో ర్దృష్ట్వారూపమనామయం ౯౭. జ్ఞాత్వాతమీశ్వరంబ్రహ్మ సచ్చిదానందమద్వయం, భక్త్యానందభరో దైత్యో యయాచే భక్తవత్సలం ౯౮. విశ్వేశ్వరవిరూపాక్ష విష్ణుబ్రహ్మాదివందిత, భక్తంమామాశుదేవేశ పాహి దుర్ధరశంకర ౯౯. నందిశాపాదిదానీం మాముద్ధర్తుం త్వమిహాగతః, ధన్యోహంతవపాదాబ్జ దర్శనాదభవం శివ ౧౦౦. కృత్తివాసాభవేశాన పరిధాయ మమాజినం,

సంహృత్యశీఘ్రం మామీశత్వదంఘ్రిం ప్రాపయస్వభో ౧౦౧. ఏవంగజాసురవచో గిరిశోనిశమ్య నందీశశాపభవతాప నివారణాయ, అచ్ఛిద్యతాసురశిరో నిశితత్రిశూల ఘాతేనతద్గిరినిభంనిపపాత భూమ్యాం ౧౦౨. తత్కాయనిఃసృతమముం మాధవ పాద పద్మే చిజ్జ్యోతిరైక్య మభజద్దివిషత్సమక్షం, దృష్ట్వాతదద్భుతమహేశ్వరకర్మవృత్తం పుష్పాణినిర్జరవరా ముదితావవర్షుః ౧౦౩. తస్యాజినంసకలనిర్జరపూజితాంఘ్రి ర్దధ్రే స్వభక్తవశగః కరుణాసముద్రః, దేవర్షిభూసురముఖాః ప్రజగుర్గిరీశ వృత్తం ప్రణమ్య గజచర్మవిరాజమానం ౧౦౪. పతితంయత్రతచ్ఛీర్షం తీర్థం తత్రస్థితంమహత్, స్పర్శాత్తస్యమహేశస్య శీర్షమాసీత్సురార్చితం ౧౦౫. గజాస్యతీర్థమిత్యేతత్ప్రఖ్యాత మభవద్భువి, సకృన్మజ్జనమాత్రేణనరాయాంతి పరాంగతిం ౧౦౬. ప్రీత్యాసురార్చితః శర్వః పరిధాయగజాజినం, తాండవేశ్వరనామ్నాత్ర లింగరూపేణసంస్థితః ౧౦౭ *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే వ్యాఘ్రాసుర, గజాసురవధోనామపంచాశీతితమోఽధ్యాయః. ౮౫.

---

* క్షేత్రపాలః * అపస్మారస్తదాదృష్ట్వా రణేనష్టం గజాసురం, శక్తిహీనః సురైర్యోద్ధుం చింతయామాస మానసే ౧. కథంకరోమివైరస్య ప్రతీకారంసుపర్వణాం, బలినాభాగినేయామే హతౌశర్వేణ సంగరే ౨. అనాథోహమిదానీం తత్కథంకుర్యాం హతాశ్రయః, వ్యాఘ్రాసురోమహావీరో గజోఽపి బలినాంబలీ ౩. వాతాపీల్వలదైతేయా దైత్యమాయా విశారదా, ఏతేమహాబలాఃశూరాః కాలస్యవశమాగతాః ౪. కథంకరోమివైరస్య ప్రతీకారం సుపర్వణాం, శక్త్యాయోద్ధుమశక్తోస్మి సురైఃసంగరకోవిదైః ౫. మోహనాకార మాలంబ్యమోహయామి దివౌకసః, భ్రంశయామికులస్త్రీణాం పాతివ్రత్యంచ మాయయా ౬. నిశ్చిత్యైవమపస్మారో మోహనాకారదేహవాన్, మోహయామాసమాయావీ దేవాదీనాంకులస్త్రియః ౭. నిరీక్ష్యమోహనంరూప మపస్మారస్యయోషితః, సర్వాఃస్మరపరాధీనా బభూవుర్దూషితవ్రతాః ౮. సర్వదాతస్యసౌందర్యం స్మరంత్యః స్మరపీడితాః, త్యక్త్వా స్వగృహకర్మాణి విభ్రాంతాస్తేనరేమిరే ౯. యోషిద్రూపేణపురుషా న్మోహయామాస మాయయా, ఏవంలోకానపస్మారో మోహయిత్వా మహాఖలః ౧౦. నారీజనానధర్మాత్మా స్వవశేస్థాప్య గర్వితః, నాశయామాసకర్మాణి వైదికాన్యమలానిసః ౧౧. స్వభర్తౄంస్తత్యజుర్నార్యో ధర్మభార్యాశ్చ పూరుషాః, అపస్మారపరాధీనాః పశువృత్తిమగుర్జనాః ౧౨. * ఋషయః * కేనదత్తవరోదైత్యః

కోయం పూర్వభవేఽధమః, ఈదృశం దుష్కరం కర్మ న కేనాపి కృతం పురా ౧౩.
* క్షేత్రపాలః * పంపాశాపవశాత్సోపి ఖేటకోఽసురతాంగతః, శుక్రసంనిధిమా
సాద్య శిష్యత్వం స్వీచకార సః ౧౪. సేవాభిర్బహుభిః శుక్రం తోషయామాస
నమ్రధీః, పాదసంవహనాసక్తమేకదా రాక్షసం ముదా ౧౫. శుక్రః ప్రాహ వరం వత్స
వరయాశు వదామ్యహం, తుష్టోఽస్మి తవ సేవాభిః ప్రీతిపాత్రం త్వమేవ మే ౧౬.
ఇత్థమాత్మగురోర్వాక్యం శ్రుత్వాఽపస్మారరాక్షసః, కామరూపో భవామీతి య
యాచే వరముత్తమం ౧౭. తచ్ఛ్రుత్వా దానవాచార్యో వరం తస్మై దదౌ ముదా,
తద్బలాదఖిలాన్ లోకాన్ వంచయామాస తామసః ౧౮. స్త్రియశ్చ పురుషాస్సర్వే
భ్రాంతాస్తద్వశవర్తినః, సదాలింగనసల్లాప సురతాదిభిరన్వహం ౧౯. యాప
యంతిశ్చ దివసానపస్మారవశానుగాః, త్యక్త్వా స్వకర్మ శాస్త్రాణి తిరస్కృత్య గతత్ర
పాః ౨౦. మునయో మునిదారాశ్చ మోహితాః పశుబుద్ధయః, అజ్ఞానధ్వస్తతద్
జ్ఞానాః శిశ్నోదరపరాయణాః ౨౧. మధుపానరతా భూయో నిషిద్ధాహారతత్పరాః,
నీతిజ్ఞానవిహీనాశ్చ భ్రష్టాచారపరిగ్రహాః ౨౨. రతమేవ పరో ధర్మో రతమేవ
పరో గతిః, రతమానందసందోహ ఇతి తన్మేనిరే బుధాః ౨౩. తస్మాన్నష్టమభూత్
కృత్స్నం కులశీలాదికం భువి, ధర్మస్థానం విగలితం శర్మ నాసీత్కథంచన ౨౪.
నష్టాః పంచమహాయజ్ఞాః శిష్టాచారా లయం గతాః, దృష్ట్వాఽధర్మప్రచారం తం జగ
తామాత్మభూర్భియా ౨౫. ద్రుతమాసాద్య వైకుంఠం కథయామాస విష్ణవే,
బ్రహ్మణా సహ వైకుంఠః కైలాసం ప్రాప్య భాస్వరం ౨౬. దివ్యసింహాసనే శర్వముమ
యా సహ సంస్థితం, నిరీక్ష్య నమ్రధీర్భక్త్యా ప్రణమ్య స్తోతుమారభత్ ౨౭. *విష్ణుః*
జయ విశ్వేశ్వరానంత జయ విశ్వంభరావ్యయ, కాలకాల మహాకాల కపాలిన్ జగ
దీశ్వర ౨౮. శరణాగతసంత్రాణ కరుణాకర శంకర, నమస్తే పార్వతీనాథ నమో
భక్తార్తిభంజన ౨౯. నిత్యాయ నిర్వికారాయ నిర్గుణాయ గుణాత్మనే, నమస్తే
జగదాధారమూర్తయే పరమాత్మనే ౩౦. నాశయత్యఖిలాన్ లోకానపస్మారోఽసు
రాధమః, మోహయామాస దుష్టాత్మా కామరూపధరో జనాన్ ౩౧. యోషిద్రూ
పేణ పురుషాన్ పుంరూపేణ కులాంగనాః, వంచయిత్వా జనాన్సర్వాన్నాశయత్య
ఖిలం జగత్ ౩౨. తస్మాత్తం నాశయిత్వేశ పాలయాస్మాన్ కృపాకర, నారాయణ
వచః శ్రుత్వా కరుణాసాగరో హరః ౩౩. దక్షిణామూర్తిరూపేణ ప్రత్యక్షోభూత్సు
పర్వణాం, వటవృక్షసమీపేఽసౌ సువర్ణాసనసంస్థితః ౩౪. శ్రుత్వా తద్వృత్తమా
నందాదాజగ్ముః సనకాదయః, ప్రణమ్య దక్షిణామూర్తిం పప్రచ్ఛుర్బ్రహ్మసాధనం ౩౫.
తేభ్యో వేదాంతమాద్యంతం కథయామాస తత్వతః, నిత్యానిత్యవివేకంచ ఫలద్వయ

విరాగతాం ౩౬. శమాదిషట్క సంపత్తిం ముముక్షుత్వ మతఃపరం, ఏవంసాధన సంపత్తింబోధయామాస శంకరః ౩౭. శ్రవణంమననంచైవ నిధిధ్యాసనమేవచ, సోహంభావంతమమలం బోధయామాసధూర్జటిః ౩౮. తత్త్వమస్యాదివాక్యానాం తత్త్వంవ్యాఖ్యాతవాన్శివః, ఏవంవేదాంతమాద్యంతం కథయామాసతత్త్వతః ౩౯. తథాపితన్మనోగ్రంధి ర్నాచ్ఛిన్నా గురువాక్యతః, తత్తేషాందక్షిణామూర్తి ర్బోధాయ బుధపూజితః ౪౦. మౌనేనదర్శయామాస చిన్ముద్రాం శాంతవిగ్రహః, తథైవనిర్వి కల్పేన మనసా సనకాదయః ౪౧. సచ్చిదానందసంలీనచిత్తాః శాంతాత్మవృత్తయః, దృష్ట్వాతదద్భుతంకర్మ దేవదేవస్య నిర్జరాః ౪౨. సాష్టాంగం ప్రణిపత్యాగ్రే చక్రుః స్తోత్ర మనుత్తమం ౪౩. *దేవాః* మౌనవ్యాఖ్యా ప్రకటితపరబ్రహ్మతత్త్వం యువానం వర్షిష్ఠాంతేవసదృషిగణైరావృతంబ్రహ్మనిష్ఠైః, ఆచార్యేంద్రం కరకలితచిన్ముద్ర మానందరూపం స్వాత్మారామంముదితవదనం భావయామఃపరేశం ౪౪. చిత్రంవట తరోర్మూలే వృద్ధాఃశిష్యాఃగురుర్యువా, గురోస్తుమౌనవ్యాఖ్యానంశిష్యాస్తుచ్ఛిన్న సంశయాః ౪౫. ఓంనమఃప్రణవార్థాయ శుద్ధజ్ఞానైకమూర్తయే, ఆత్మారామా యరామాయ దక్షిణామూర్తయేనమః ౪౬. అజ్ఞానతిమిరాంధానాం జ్ఞానాంజన శలాకయా, చక్షురున్మీలితంయేన తస్మైశ్రీగురవేనమః ౪౭. ఏవంస్తుత్వాఽమరాః సర్వే దివ్యజ్ఞానసమన్వితాః, స్వకర్మనిరతాహ్యాసన్ శివభక్తిపరాయణాః ౪౮. జగత్యాంనష్టమజ్ఞానం శివభక్తిరతాజనాః, సర్వేధర్మపరాశ్శాంతా బభూవుః సత్య వాదినః ౪౯. ఏవంస్థితిమపస్మారో జ్ఞాత్వా నిర్విణ్ణమానసః, నాపశ్యదాత్మసంస్థానం సురోరగనరాదిషు ౫౦. చింతయామాసదైతేయో దుఃఖేనమహతావృతః, దక్షి ణామూర్తిరూపేణ బోధితాః శంభునాజనాః ౫౧. మామవజ్ఞాయభూతేశ భజనే నిరతాఃసదా, కథంనివారయామ్యేన మస్మద్ద్వేషిణ మీశ్వరం ౫౨. ప్రకాశతేన లోకేషు మత్సామర్థ్య మితఃపరం, తదేనంసంహరిష్యామి దక్షిణామూర్తినామకం ౫౩. ఇత్యాలోచ్యసురద్వేషీ రుషాతంహంతు మాపతత్, వీక్ష్యతంభీషణాకార మపస్మారం సదాశివః ౫౪. వామపాదనఖేనాశు దారయిత్వా స్వలీలయా, పాత యామాసభూతాత్మా దైతేయం భువి ధూర్జటిః ౫౫. పాతనత్వోఽసురః శర్వంయ యాచేదీననిస్వనః, మమత్వమస్వదారాత్మ్యం క్షమాసారోసిశంకర ౫౬. అజ్ఞాన తామయాకించిత్కృతం తామసజన్మనా, గతసత్త్వోభవం దేవహతః పాదేనతేధునా ౫౭. ఇతఃపరమహంత్యక్త్వా మాసురందేహముత్సహే, ఇతితద్వచనంశ్రుత్వా శివః సస్మిత మబ్రవీత్ ౫౮. జనిష్యంతికలౌఘోరే తామసావేదగర్హితాః, తవాంశభూ

తాఽక్రోధేన కర్తారో మమదూషణం ౫౯. ఉక్త్వైవమసురస్త్యైనూ౯ జహారప్రమ థాధిపః, బ్రహ్మజ్ఞానంస్వశిష్యేభ్యో బోధయ న్కరుణాకరః ౬౦. ఉవాసదక్షిణా మూర్తిః సుఖేన వటమూలగః, తదేతదభవత్ ఖ్యాతం వటక్షేత్ర మనుత్తమం ౬౧. తిష్ఠంత్యత్రమహాభాగా భైరవా బలశాలినః, వటక్షేత్రేవసంతో యేవిద్యార్థి నో విశే షతః ౬౨. స్నాత్వాశ్రీదక్షిణామూర్తి పూజాంకుర్వంతి భావుకాః, సంప్రాప్ను వంతి తేశీఘ్రం శివసాయుజ్య ముత్తమం ౬౩. యజ్ఞశేషసమాప్త్యర్థ మారభ౯శౌన కాదయః, తద్యజ్ఞసాంగతాసిద్ధ్యై తుష్టువు ర్గిరిజాధవం ౬౪. * ఋషయః * శివశంభోమహేశాన విశ్వేశామర వల్లభ, మఖప్రత్యూహనాశార్థం కృపాంకురు దయాఘన ౬౫ ఏవంస్తుత్వావిరూపాక్షు మధ్వరంకర్తు మారభ౯, తస్మిన్కాలే కురంగౌద్వౌ మునిశాపేన పీడితౌ ౬౬. మృగాదనమహాభీతౌ ధావంతావాగతౌ జవాత్, మధ్యేమునీనాముద్ఘ్రాంతౌ ప్రవిశ్యాధ్వర మంటపం ౬౭. దృష్ట్వాతౌతా పసాఃసర్వే కౌతుకాదిద మబ్రువ౯, అహోచిత్రమృగావేతౌ భీతావత్రాగతౌ కుతః ౬౮. సంచరంతిమృగాయత్ర తద్దేశం పుణ్యసాధనం, హరిణాగమనేనాద్య పుణ్యస్థలమభూదిదం ౬౯. మఖోన్యత్రకృతాదత్రకృతః శతగుణో భవేత్, ఏవం ప్రశంసమానేషు తాపసేషు తదామృగౌ ౭౦. యజ్ఞకుండేసముత్ప్లుత్య జనభీతౌని పేతతుః, పావకస్పర్శమాత్రేణ శాపముక్తి రభూత్తయోః ౭౧. పూర్వరూపం సమాసాద్య రేజతుర్నృపదంపతీ, యజ్ఞేశ్వరంప్రణమ్యాదౌ తతస్తాపసపుంగవా౯ ౭౨. బద్ధాంజలిపుటౌభక్త్యా మగ్నావానందసాగరే, దృష్ట్వాతౌ విస్మయావిష్టాః పప్రచ్ఛుః శౌనకాదయః ౭౩. కౌయువాంమానవశ్రేష్ఠౌ రతికందర్పసంనిభౌ, కథంప్రాప్తమిదం కష్టంమృగత్వం దివ్యదంపతీ ౭౪. * రాజా * సూర్యవంశసము త్పన్నో యుధాజిన్నామరా డహం, భార్యేయంమమకల్యాణీ చంద్రరేఖేతివిశ్రుతా ౭౫. దేవర్షిశాపదేనత్వ మావయోఃప్రాప్త మీదృశం, అద్యదైవవశాదావాం ముక్తౌశాపాత్తపస్వినః ౭౬. సాక్షాదత్రవిరూపాక్షః ప్రత్యక్షో భూత్పరాత్పరః, దృష్ట్వాధ్వరమముందివ్యం కృతకృత్యౌ బభూవివ ౭౭. సురాణాంభూసురాణాంచ మునీనా మూర్ధ్వరేతసాం, నిరాయాసమభూద్దివ్య దర్శనంముక్తిసాధనం ౭౮. సంపన్నమావయోఃశర్మ నారదేనైవశాశ్వతం, స్వోదంతమేవంసాద్యంతం కథయా మాస భూపతిః ౭౯. యుధాజిద్రాజవృత్తాంతం శ్రుత్వైవంశౌనకాదయః, సంతో షోద్రిక్త మవసోమఖంకర్తుం సమారభ౯ ౮౦. దత్వాపూర్ణాహుతిం వహ్నావిధినా మంత్రకోవిదాః, సురర్షిభూసురైఃసాక మిందుశేఖరమస్తువ౯ ౮౧. నమస్తేపార్వతీ నాథ నమోవృషభవాహన, నమోనంతాయశాంతాయ శివాయపరమాత్మనే ౮౨.

త్వమేవక్రతుకర్తాసి క్రతుభోక్తా త్వమేవహి, త్వమధ్వరపతిర్దేవ స్వతంత్రః ప్రేరకః
ప్రభుః ౮౩. చరాచరాణాంభూతానా మంతరాత్మా చ్యుతోఽవ్యయః, త్వంసర్వజగ
దాధారః సృష్టిస్థిత్యంతకారణం ౮౪. పరిత్రాణాయభక్తానాం హత్వావ్యాఘ్రము
ఖానిహ, లోకానామకృథాః సౌఖ్యం జగన్నాథస్త్వమేవహి ౮౫ విద్యంతేయాని
లోకేస్మిన్ క్షేత్రాణి విమలానిచ, తేషాంమధ్యేశ్రేష్ఠతమం పంపాక్షేత్ర మనుత్తమం
౮౬. కృతాదన్యత్రసత్కర్మ స్వల్పమప్యత్రసాధితం, శర్మప్రదంభవేన్నౄణాం
శతకోటిగుణోత్తరం ౮౭. ఉత్ప్లుత్యహరిణావేతన్మఖకుండే నిపత్యతౌ, శాపముక్తా
వభూతాం తద్ధరిణప్లుతమిత్యదః ౮౮. తీర్థంభవతికల్యాణం మజ్జనాన్ముక్తిదాయకం,
యఃస్నాయాత్సకృదేతస్మి న్సముక్తో నాత్రసంశయః ౮౯. తదాజగామసమను
ర్నారదః శివసంనిధిం, సాష్టాంగంప్రణిపత్యాహ మనోరమ్యృతదిత్సయా ౯౦.
* నారదః * సర్వజ్ఞసకలాధార శరణాగతవత్సల, వైరాగ్యాన్మనురుద్వాహం
నేచ్ఛతి బ్రహ్మచార్యసౌ ౯౧. పితరోఽస్యపరంయాంతి హ్యపుత్రత్వాదధోగతిం,
యథాతేనిరయాన్ముక్తాః ప్రాప్నువంతి పరాంగతిం ౯౨ ముచ్యేదృథాయంపిత్రర్ణా
న్మనుర్దేవ మహామునిః, తథానుగ్రహమేతస్మి న్కురుకారుణ్యవారిధే ౯౩. ఉద్ధరా
శుభవాబ్ధేస్త్వం మనుమేనంవృషధ్వజ, *శివః* పరోపకారశీలస్య శ్రుత్వావాక్యం
తవాధునా ౯౪. సంతుష్టోస్మిమనోరద్య ముక్త్యుపాయంబ్రవీమితే, ఏతత్తీర్థేమనుః
స్నాత్వా ఋణాన్ముక్తోభవిష్యతి ౯౫. పితరోస్యప్రయాస్యంతి మత్పదంతత్క్షణాన్మునే,
ఏవమీశవచఃశ్రుత్వా మనుర్దేవర్షిసంనిధౌ ౯౬. తీర్థే శంకరనిర్దిష్టే స్నాత్వాశివ
మపూజయత్, తదైవపితరస్తస్య విమానస్థాఃప్రభాస్వితాః ౯౭. మనుమేత్యముదా
ప్రాహు రనృణీత్వంసుతాధునా, వయమీశపదంప్రాప్తా నరకాదుద్ధృతాస్త్వయా
౯౮. ఏవముక్త్వామనుంప్రాపుః పితరఃశాంకరంపదం, నిరీక్ష్యతన్మహాశ్చర్యం ప్రశశం
సుర్మునీశ్వరాః ౯౯. తత్తీర్థేవభృథస్నానం చక్రిరేశౌనకాదయః, ధ్యాయంతః
శ్రీవిరూపాక్షం సుఖేనాత్రైవసంస్థితాః ౧౦౦. సనందనాదయఃప్రాపు ర్యత్రజ్ఞానం
నిమజ్జనాత్, విద్యాతీర్థమితిఖ్యాత మభూదేతన్మనోహరం ౧౦౧. వయమేతేషు
తీర్థేషు స్నాత్వాసంపూజ్య దేవతాః, గచ్ఛామఃపురతఃక్షేత్ర దర్శనార్థం మునీశ్వ
రాః ౧౦౨. క్షేత్రపాలవచనంనిశమ్యతే తీర్థమజ్జనవిశుద్ధవిగ్రహాః, నేత్రరమ్యపద
మీక్ష్య తత్పురఃక్షేత్రదర్శనకుతూహలా యయుః ౧౦౩. హరిణప్లుతమాహాత్మ్యం
పరమానందదాయకం, శ్రుత్వాభక్తిభరాక్రాంతా ముచ్యంతేపాతకవ్రజాత్ ౧౦౪.

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే హరిణప్లుత
తీర్థమహిమానువర్ణనం నామషడశీతితమోఽధ్యాయః. ౮౬.

* శ్రీసూతః * శ్రీవిష్ణుతీర్థమాసాద్య పురత స్తస్య తాపసాః, క్షేత్రపాలం పురస్కృత్య యయుఃక్షేత్రదిదృక్షవః ౧. దదృశుఃపురతో దేవం వీరభద్రంమహాప్రభం, * ఋషయః * కిమేతదాశ్రమపదం కోయందేవో మహాతనుః ౨. ఏతత్స మస్తంనోబ్రూహి కృపయా జ్ఞానసాగర, * క్షేత్రపాలః * ఇదంహిపరమంక్షేత్రం నృణామిష్టార్థదాయకం ౩. అత్రశ్రీవీరభద్రోఽస్తి దక్షాధ్వర నిబర్హణః, దేవీచాఽ త్రస్థితా దేవీ మాయయా భక్తానుగ్రహకారిణీ ౪. లంబోదరాహ్వయోస్త్యత్ర సర్వవిఘ్ననివారకః, అన్యేగణాధిపా స్సంతి శివధ్యానపరాయణాః ౫. బహూనిసంతితీర్థాని దక్షతీర్థముఖానిహి, తేషాంకృత్స్నంఫలంవక్తుం బ్రహ్మణాఽపి నశక్యతే ౬. బ్రహ్మహత్యాదిపాపాని బహుజన్మార్జితాన్యపి, నశ్యంత్యాశునసందేహ, క్షేత్రదర్శనమాత్రతః ౭. యమబాధావినాశార్థం దుష్టనిగ్రహతత్పరః, అవాచీందిశమత్యర్థం వీరభద్రోహిరక్షతి ౮. సంఛిన్నమస్తకోప్యస్మి న్పునర్బస్తముఖఃశివం, తీర్థేస్నాత్వావిరూపాక్షం దధ్యౌ దక్షఃపరాత్పరం ౯. తపసాతోషయిత్వా తంతేనేష్టార్థమవాపసః, తస్మాదిదం దక్షతీర్థ మితిలోకే ప్రథామగాత్ ౧౦. క్షేత్రపాలస్యవచన మాకర్ణ్యమునిసత్తమాః, ఊచుఃకౌతుకచిత్తాస్తం క్షేత్రవృత్తాంతకోవిదం ౧౧. * ఋషయః * కస్తంచరాచరగురుం నిర్వైరంశాంతవిగ్రహం, ఆత్మారామంకథంద్వేష్టి జగద్దైవత మీశ్వరం ౧౨. కస్మాచ్ఛిచ్ఛేదదక్షస్య కంఠంశ్రీపరమేశ్వరః, అత్రోపాసకుతో వీరభద్రో భీమపరాక్రమః ౧౩. కిన్నిమిత్తమిదం క్షేత్రముత్తమం గీయతేసురైః, ఏతత్సవిస్తరం బ్రూహి త్వమేవజ్ఞానదోగురుః ౧౪. * క్షేత్రపాలః * శృణుధ్వంమునయోదక్షమఖవిధ్వంస కారణం, వీరభద్రచరిత్రంత ద్గిరీశ మహిమాస్పదం ౧౫. కైలాసశిఖరే రమ్యే సిద్ధగంధర్వసేవితే, హేమప్రాకారసంయుక్తే చామీకరనికేతనే ౧౬. ఉత్తుంగరత్నసౌధాగ్ర్య మణితోరణభాసురే, మనోహరసరోవాపీ వరోద్యానవిరాజితే ౧౭. హంససారసకోకాది నాదపూరితదిఙ్ముఖే, భ్రమద్భ్రమరసంగీత మంగలాకారశోభితే ౧౮. అనేకప్రమథైర్యుక్తే గీర్వాణగణసేవితే, సనకాదిసమాకీర్ణే సదానందపరిప్లుతే ౧౯. తస్మిన్సింహాసనేరమ్యే సూర్యకోటిసమప్రభే, ఆసీనమీశ్వరం దేవం దివ్యసుందరవిగ్రహం ౨౦. సర్వసాక్షిణమీశానం సర్వభూతహితేరతం, ఆనందంనిర్మలంశాంతం నిర్వికారంనిరంజనం ౨౧. వామభాగేసమాసీనా సుందరాకారశోభితా, ఉవాచగర్వితంవాక్యం కాలికాలోకమోహినీ ౨౨. మయాసృష్టమిదం సర్వంవిష్టపం సచరాచరం, సృజామిపాలయామ్యేత న్నాశయామిస్వశక్తితః ౨౩. నిమిత్తమాత్రమేవత్వం జగత్కారణమిష్యసే, కుత్రాస్తిశక్తిరీశాన వినామాం

త్వయిశంకర ౨౪. ఆదిశక్తిమయంబీజం శివశక్తిమయంజగత్, ఇతిలోకేప్రసిద్ధోస్తి
ప్రభావోయం మమాధునా ౨౫. సాక్షిభూతఃసుఖేనత్వం తిష్ఠలోకాన్సృజామ్య
హం, కాలికావచనంశ్రుత్వా విరూపాక్షఃసవిస్మయః ౨౬. వాచమాచేమహా
దేవః కించిత్కోపం విడంబయన్, * శివః * మాగర్వంవహముగ్ధేత్వం మత్సాన్ని
ధ్యాద్బలంతవ ౨౭. సృష్ట్వాదౌజగతాంభాసి మాంవినాన్నప్రకాశసే, స్వతంత్రః
శక్తిసంయుక్తో జగజ్జాలం సృజామ్యహం ౨౮. వినాత్వామఖిలంవిశ్వం పశ్యాహం
పాలయామిచ, ఇత్యుక్త్వాకుపితఃశంభుః స్వతంత్రః స్రష్టుమారభత్ ౨౯. స్వశక్త్యా
భువనంచిత్రం బహుధాసచరాచరం, అండజస్వేదజోద్భిజ్జ జరాయుజముఖానిచ ౩౦.
ససర్జసత్వరంచిత్రం జగన్నాటకసూత్రవిత్, శివసృష్టజగజ్జాలం దృష్ట్వాహంకారవర్జి
తా ౩౧. తుష్టావశంకరందేవీ ప్రాంజలిర్దీనభాషిణీ, భగవన్పరమోదార క్షంతవ్యం
మమసాహసం ౩౨. త్వత్పాదపరిచర్యాయా మయోగ్యాహం మదావిలా, అప
రాధోమమేశాన క్షంతవ్యఃకరుణానిధే ౩౩. ఉపసంహారతేజమర్షం శైవమాయా
దురత్యయా, మమాహంకారనాశార్థ మిదంచిత్రంత్వయాకృతం ౩౪. క్షమస్వమ
మదౌరాత్మ్యం కింకర్యాస్తవశంకర, కాలీవాక్యంసమాకర్ణ్య శంభుఃప్రోవాచస
త్వరం ౩౫. యేమామనింద్యమీశాన మవజ్ఞాస్యంతిదూషితాః, హరిష్యేసకలం
తేషాం గర్వమాయుర్బలంసుఖం ౩౬. మదంగసంగయోగ్యాసి నాద్యత్వం స్మయ
దూషితా, గచ్ఛారణ్యమన్యత్ర తిష్ఠవాన్యగృహేబలే ౩౭. శంభోర్వచనమా
కర్ణ్య దుఃఖితాకాలికాభియా, సాష్టాంగంప్రణిపత్యాహ దుఃఖగద్గదయా గిరా ౩౮.
* కాలీ * కాగతిఃపురతఃస్వామిన్ దయాంకురుమయిప్రభో, తవాంగసంగరహితా
కథంతిష్ఠామి సద్మని ౩౯. మమోపాయంవదార్య త్వం తరిష్యామి యథాపదం,
పాదయోఃపతితాకాలీ విలలాపాతిదుఃఖితా ౪౦. తదాబ్రవీన్మహాదేవీం దేవదేవో
దయానిధిః, * విరూపాక్షః * యమునాతీరమాసాద్య తపశ్చర శివేధునా ౪౧.
తస్యాంకమలషండేషు గూఢరూపాసుభక్తితః, అథకాలాంతరేకశ్చి ద్దక్షోధర్మవిదాం
వరః ౪౨. వేదవల్ల్యాయుతస్తత్ర బ్రాహ్మణైఃపరివారితః, మాఘస్నానార్థమాసాద్య
యమునాతీర ముత్తమం ౪౩. స్నాత్వాపగాయాంపూజార్థం కమలాన్యాహరిష్యతి,
దృష్ట్వాత్వాంకన్యకాం దివ్యామత్యాపత్యంముదాన్వితః ౪౪. దక్షస్త్వాందివ్య
భావేన రక్షిష్యతిమనోహరాం, దాక్షాయణీతిలోకేత్వం గీయసేసజ్జనైస్సదా ౪౫.
భక్త్యాప్రసన్నస్త్వాందేవి పరిష్యేబహుసంమతః, ఇతీశ్వరాజ్ఞయా దేవీ సంప్రాప్య
యమునాతటం ౪౬. స్థిత్వాకమలషండేషు చచార తపఉత్తమం, ప్రాణాపానౌ
సమేకృత్వా నిధాయ హృదిశంకరం ౪౭. బాహ్యేంద్రియాణి సంయమ్య కృతాస

సపరిగ్రహో, శివధ్యానరతా నిత్యం జజాప పరమం జపం ౪౮. కదాచిన్మాఘమాసే తు
దక్షః స్నాతు ముపాయయౌ, వేదవల్ల్యా యుతః శ్రీమాన్యమునాతీర ముత్తమం ౪౯.
తత్ర స్నాత్వా విరూపాక్షం ధ్యాత్వా తద్గతమానసః, దేవపూజార్థమమలా న్యాహర
త్కమలాని సః ౫౦. తన్మధ్యే భాసురాం కన్యాం దదర్శ వరవర్ణినీం, ఇంద్రనీలమయీం
సాలభంజికేవ విభాస్వతీం ౫౧. కాంతాం కమలపత్రాక్షీం నీలాలకవిభూషితాం,
మహానందభరాక్రాంతో దక్షః ప్రాహ సవిస్మయః ౫౨. అహో రూప మహో
భాగ్య మహో కన్యా మనోరమా, పూర్వపుణ్యవశాదద్య మయాలబ్ధా మనో
రమా ౫౩. బహుశః శివపూజాయాః ఫలమేవ చ నాన్యథా, ఇత్యానందయుతో దక్షః
కన్యాం జగ్రాహ సాదరం ౫౪. లోకమాతరమభ్యర్చ్య వేదవల్ల్యా యుతో వరః,
ఔరసీమివ మన్వానః పుపోష కమలేక్షణాం, నిర్వర్త్య సర్వకర్మాణి సభార్యో
నిలయం యయౌ ౫౫.

* * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే దాక్షాయణీ
జననం నామ సప్తాశీతితమోఽధ్యాయః. ౮౭.

---

* సూతః * శుక్లపక్షశశీవాసౌ వవృధే లోకసుందరీ, పంచవర్షయుతా
బాలా సాక్షా త్సౌభాగ్యదేవతా ౧. దాక్షాయణీ లోకమాతా కదాచిత్పితురం
తికం, గత్వా ప్రాహ ముదా దక్షం శుకమంజులభాషిణీ ౨. తపశ్చరామ్యహం
శంభోః ప్రీత్యర్థం పరమాదరాత్, దర్శయార్య తపో గేహమేకాంత స్థానముత్తమం
౩. పుత్ర్యా వచనమాకర్ణ్య దక్షః పరమధార్మికః, తనయాయై తపో గేహం దర్శయా
మాస హృష్టధీః ౪. సేవార్థమనుకూలాశ్చ సఖీస్తస్యై దదౌ ముదా, దదౌ సర్వాసువ
స్తూని నియోజ్య గృహరక్షకాన్ ౫. దాక్షాయణీ గృహం గత్వా సఖీభి స్తన్మ్రదాన్వి
తా, శివమూర్తిం హృది ధ్యాత్వా పూజాకల్ప విధానతః ౬. శివం సంపూజ్య విధివ
త్ప్రణనామ పునః పునః, చకార శివముద్దిశ్య తపః పరమదారుణం ౭. గతాః సమాః
పంచషా వై నిశ్చలా తపసి స్థితా, దృష్ట్వాత్మజా తపోవృత్తిం వేదవల్లీ సవిస్మయా ౮
పతిం ప్రాహ సుతాం పశ్య తపసాత్యంతకర్శితాం, క్వ బాలా లాలితా ప్రీత్యా క్వ తపో
వృత్తిరీదృశీ ౯. క్వ వైరాగ్యమసామాన్యం క్వ భక్తిర్యోగిదుర్లభా, ఈదృగ్గుణాఢ్యా
లోకేస్మి న్కావాస్తి త్రిదివేవరా ౧౦. అనురూపో వరః పుత్ర్యాః క్వ భవేద్గుణవారిధిః,
రూపలావణ్యసంపూర్ణా శివధ్యానపరాయణా ౧౧. బహుశ్లాఘ్యగుణాఢ్యేయ
మస్మాకం కులపావనీ, అస్యాః సమానరూపాఢ్యో భవేద్భర్తా క ఈశ్వరః ౧౨.

ఏవంభార్యావచఃశ్రుత్వా దక్షోధర్మవిదబ్రవీత్, నేయంమమసుతాసాధ్వీ లోకమాతా యశస్వినీ ౧౩. మద్వంశపావనార్థాయ మయాలబ్ధాశివాపరా, ఏతాంతవాత్మజాంబాలాం మత్వాతువ్యసిమానిని ౧౪. క్రీడాసల్లాపజానందై ర్మోహితాదేవమాయయా, తదేతస్యాఃపతిఃశంభు ర్భవిష్యతి నసంశయః ౧౫. మమపూర్వార్జితం పుణ్యం మహదస్తివరాననే, మాకురుష్వాత్రసందేహం తస్యైవఫలముత్తమం ౧౬. స్వభర్తృవచసా వేదవల్లీహృష్టా బభూవసా, ప్రసన్నస్తపసాశంభు ర్దాక్షాయణ్యాస్స్వయంప్రభుః ౧౭. ఆవిరాసీన్మహాదేవో విప్రవేషేణశోభితః, ఏకాంతేసుస్థితాసీనాం కన్యాం దృష్ట్వాతుశంకరః ౧౮. ప్రాహప్రసన్నవదనో మామితఃపశ్యసుందరి, వృణీష్వమాంమహాభాగే విభుంత్రైలోక్యసుందరం ౧౯. తవానుగుణరూపంవా సర్వతత్త్వార్థకోవిదం, తపస్వినంకీర్తియుతం తవేష్టార్థప్రదంవరం ౨౦. భవభామిని భార్యామే కుతోహిస్త్వవసుందరి, మయాసహసుఖంభుక్త్వా కైలాసంప్రాప్స్యసే చిరాత్ ౨౧. ఏవంవదంతంవిప్రేంద్రం దృష్ట్వాదాక్షాయణీరుషా, ఉవాచకోభవాన్ధూర్త రహస్యాగతవానిహ ౨౨. అంతఃపురేస్థితాంకన్యాం కుతోజల్పసి నిస్త్రపః, శివాదన్యంనస్పృశామి బ్రహ్మాణంవాథవాహరిం ౨౩. నపశ్యామ్యమరా నింద్రముఖాన్దృష్ట్వాపిభూసుర, గచ్ఛశీఘ్రంగృహాన్నోచే త్పిత్రాదండ్యోసి దుర్గతః ౨౪. కామాతురంత్రపాహీనం చోరవృత్తికరంనరం, కఃసహిష్యతిలోకే స్మిన్ప్రాహ్మణం వాపితామహం ౨౫. శీఘ్రంగచ్ఛగృహా ద్ధూర్తమానేతవ యదిస్పృహా, ఆగమిష్యతిమత్తాతో దక్షోత్యంతురుషా న్వితః ౨౬. ఇతితస్యావచఃశ్రుత్వా భగవాన్భూతభావనః, స్వరూపందర్శయామాస జటామండలమండితం ౨౭. వ్యాఘ్రచర్మోత్తరీయంచ సోమార్ధధర ముత్తమం, స్మితవక్త్రంత్రిణేత్రంచ మహాబాహుం మహోరసం ౨౮. భస్మరేఖాంకితలస త్ఫాలస్థల విరాజితం, ఫణిభూషితసర్వాంగం తటిత్కోటిసమప్రభం ౨౯. రుద్రాక్షమాలాభరణం దిగ్వస్త్రమహికుండలం, దృష్ట్వాసావిస్మయావిష్టా లజ్జానతసుకంధరా ౩౦. మందంమందమువాచాథ శివందాక్షాయణీ ముదా, కస్మాన్మోహయసీశత్వం మాయేయంతేదురత్యయా ౩౧. మమాగఃక్షమ్యతాంనాథ మయాత్వంహిప్రతారితః, అకార్షమహమజ్ఞానా త్త్వావజ్ఞామచేతనా ౩౨. ప్రాకృతంమన్యమానాత్వాం మాయయామోహితాభవం, అవోచమహమజ్ఞానా దసంగతవచాంసిహి ౩౩. ఇత్యుక్త్వా హ్రీమతీబాలా వివేశాంతర్గృహంశివా, అంతర్దధేమహాదేవో మాయయాసూత్రానుమోదకః ౩౪. దాక్షాయణీ మహాప్రాజ్ఞీ ప్రాహమాతరమాత్మనః, అయమేవపతిఃశర్వో మమాస్తుపురుషోత్తమః ౩౫. దశవత్సరపర్యంత మహంసంవర్ధితాత్వయా, వివాహోచితకాలోద్య కన్య

కాయామతోమమ ౩౬. విప్రవేషేణసర్వేశో మోహయిత్వా జగాదమాం, వృణీష్వమాంమహాభాగే పతిస్తవ హితోస్మ్యహం ౩౭. ఇత్యుక్త్వాంతర్దధేశంభుః సఏవాస్తుపతిర్మమ, నాన్యంపశ్యామిదేవేశం విరూపాక్షంవినానఘే ౩౮. ఋత్వావచన మాకర్ణ్య వేదవల్లీ స్వవల్లభం, దక్షంప్రాప్యసుతావృత్తం తస్మైసమ్యఙ్న్యవేదయత్ ౩౯.

—♦ శ్రీదాక్షాయణీ విరూపాక్షయోరుద్వాహఘట్టః. ♦—

తద్వాక్యామృతమాకర్ణ్య దక్షోధర్మవిదాంవరః, శివాయవిధివత్కన్యాం దాతుమైచ్ఛత్సుతాంవరః ౪౦. ఉద్వాహయత్నమకరో దార్యాశంకరయోర్ముదా, సంపాద్యవస్తుజాలాని సంగృహ్య బహుసంపదః ౪౧. నగరంసమలంకృత్య నానావస్తువిరాజితం, మృగనాభిసుపంకైశ్చ వీథీఃసంప్రోక్ష్యభాస్వరాః ౪౨. అలంచకారవిపణీఃరంభాస్తంభైశ్చతోరణైః, ప్రతిద్వారమలంకృత్య స్వర్ణకుంభైర్మనోహరైః ౪౩. నానాకుసుమమాలాభిస్సారికేలేక్షుచందనైః, ధూపైర్దీపాలిభిః సమ్యక్ సమలంకృత్యపట్టణం ౪౪. చతుర్మయముఖాంసర్వే పురాలంకారముత్తమం, సభాంచతుర్మహత్స్వాన శ్శివానందప్రదాంశుభాం ౪౫. తస్యాముద్వాహవేదింతే రచయిత్వాష్టకోణగాం, నవరత్నైశ్చఖచితా మష్టాపదవినిర్మితాం ౪౬. తోరణాదిభి రత్యంతభాసురాం లోకమోహినీం, ఏవమారచయద్దక్షో దాక్షాయణ్యామహోత్సవం ౪౭. రాజ్ఞా సంప్రేషయామాస సతాముద్వాహపత్రికాం, భూసురాన్తాపసశ్రేష్ఠా నానయామాసధర్మవిత్ ౪౮. శంకరస్యజగద్యోనే ర్దాక్షాయణ్యాశ్చ సాంప్రతం, సుముహూర్తేకరిష్యామి పుత్ర్యావైవాహికోత్సవం ౪౯. ఆహూయ శ్రీవిరూపాక్షం బ్రాహ్మణైర్భక్తిభావితైః, తమాగత మహాదేవం విరూపాక్షం దయానిధిం ౫౦. అనేకమునిభిర్యుక్తం సనకాదిభిరీడితం, కోటిసూర్యప్రతీకాశం కోటిచంద్ర మనోహరం ౫౧. తంద్రుష్ట్వాసహసోత్థాయ దక్షఃప్రోవాచ ధర్మవిత్, స్వామిన్మమాత్మజాం బాలాం తుభ్యందాస్యామిశంకర ౫౨. గృహాణాస్మిన్ముహూర్తేత్వం కృపయా మత్సుతాకరం, ఇత్యుక్త్వోద్వాహసంభారా నానయామాస మంటపం ౫౩. తదాదేవాఃసగంధర్వా బ్రహ్మవిష్ణుపురోగమాః, వివాహార్థంసమాజగ్ముః శివయోర్భక్తిసంయుతాః ౫౪. శుభేముహూర్తేసంప్రాప్తే దక్షః సంపూర్ణభక్తిమాన్, దదౌశివాయవిధివ త్కన్యాందాక్షాయణీం ముదా ౫౫. అయోనిజామిమాందేవ పుత్రవత్పాలితాం మయా ౫౬. దాస్యామితుభ్యమీశాన ప్రీతోభవమహేశ్వర, ఇత్యుక్త్వాభార్యయాయుక్తఃసాక్షతోదక పూర్వకం ౫౭. దత్త్వాసంతుష్టమనసా ధన్యోస్మీత్యబ్రవీత్పునః, మహేశ్వరస్తుమాంగల్యం మంగలాకార

ముత్తమం ౫౮. బద్ధ్వాదాక్షాయణీకంఠే చక్రే తత్పాణిపీడనం, తుష్టువుర్దేవగంధర్వాః సిద్ధచారణకింనరాః ౫౯. ముముచుఃపుష్పవర్షాణి దేవకన్యాః సమంతతః, దేవదుందుభయోనేదుః శివస్యై వాహికోత్సవే ౬౦. సర్వేజనాశ్చసంహృష్టాః సర్వేష్టార్థఫలాన్వితాః, దక్షేణమానితాఃసర్వే యయుఃస్వంస్వం పదంముదా ౬౧. దాక్షాయణ్యాయుతఃశ్రీమా న్ఛంకరఃకరుణాకరః, శ్వశురేణార్చితః ప్రీత్యాయయౌ కైలాసమందిరం ౬౨ పుత్ర్యైప్రీత్యాదదౌ దక్షఃసర్వాభరణ సంచయాన్, దాసీదాసజనా న్దివ్యచతురంగ బలాన్వితాన్ ౬౩. నేదుర్మంగలవాద్యాని గీతవాదిత్రనిస్వనైః, కైలాసంప్రాపదేవేశో దివ్యోత్సవసమావృతః ౬౪. దాక్షాయణ్యాయుతః శ్రీమాన్ రేమే దేవనమస్కృతః, ఇదంతుశివకల్యాణ వృత్తం కల్యాణవర్ధనం ౬౫. యఃపఠేత్సతతంభక్త్యా సముక్తోనాత్రసంశయః, సఏవశివసాయుజ్య మాప్నోత్యమరవందితః ౬౬. క్షేత్రపాలోక్తమాకర్ణ్య శివకల్యాణకీర్తనం, సంతోషంలేభిరేసప్త మునయఃపారమార్థికాః ౬౭. *　*　*

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే దాక్షాయణీ వివాహకథనంనామాష్టాశీతితమోఽధ్యాయః. ౮౮.

---

* ఋషయః * తతఃకిమకరోద్దక్షః శ్లాఘీసుహితృవత్సలః, ఏతన్నోబ్రూహి సర్వజ్ఞ పరంకౌతూహలంహినః ౧. * క్షేత్రపాలః * కదాచిద్దుహితుఃప్రీత్యా జగామశివమందిరం, తత్రదృష్ట్వామూర్తిమద్భిః ఛందోభిఃపరివేష్టితం ౨. బాలార్కప్రభయా సమ్యక్భాసయంతం సభాగృహం, మార్కండేయాదిమునిభిః స్తూయమానమహర్నిశం ౩. తస్మిన్సింహాసనాసీనం సతీసహిత మీశ్వరం, ఉమాలింగిత వామాంగంచంద్రార్ధ కృతశేఖరం ౪. భాసయంతంసభాస్థానం దృష్ట్వాహంకారదూషితః, మత్తానామగ్రగణ్యోఽయం నిస్త్రపో విటపుంగవః ౫. గత్వాసమీపంపశ్యామీ త్యాసన్న ముపచక్రమే, దృష్ట్వాపిశ్వశురంశంభుః స్వనిందానిరతంఖలం ౬. నాకరోత్తస్యమర్యాదా మువాచ నచకించన, తూష్ణీంస్థితంనిరీక్ష్యాథ దక్షోఽవష్టంభ దూషితః ౭. ఉవాచపరుషంవాక్యం కోపేనాత్యంతకశ్మలం, దృష్ట్వాసభాస్థితా న్సర్వానిదం వచన మబ్రవీత్ ౮. దుర్వృత్తోయంమురాచారః కామినీలంపటఃసదా, నిర్లజ్జమేనమాద్యానముత్కటం పశ్యతామరాః ౯. నిరర్థక మదాంబాలా మాత్మజాంక్షతిర్వాసనే, వచాంసిమమగీర్వాణాః సత్యానిశృణుతాదరాత్ ౧౦. అసాధోర్వృత్తిర్వతోవృత్తం నాజ్ఞానా న్నచమత్సరాత్, అయంతులోకపాలానాం యశోఘ్నోనిర

పత్రపః ౧౧. సద్భిరాచరితఃపంథాయేనస్తబ్ధేనదూషితః, ఏషమేశిష్యసంఘానా
మేకోదుహితృపంచకః ౧౨. యన్మోహయిత్వా తాంబాలాముపయేమే పిశాచ
వత్, ఆలింగ్యమృగశాబాక్షీం మాస్థానేకీశలోచనః ౧౩. పూజ్యందృష్ట్వాపిమా
మద్య మానేనాఽఽస్తే సురాధమః, నిరీక్ష్యలోకకర్తారమపిమాం మద్యపో యథా ౧౪.
ప్రత్యుత్థానాదిభిఃపూజా మకరోన్నైవమందధీః, విజానన్నప్యదాంబాలాం శూద్రా
యేవోశతీం గిరం ౧౫. శ్మశానేగర్హితైఃఘోరైర్భూతప్రేతగణైర్వృతః, అటత్యు
న్మత్తవన్నగ్నో వ్యుప్తకేశో హసన్రుదన్ ౧౬. చితాభస్మవిలిప్తాంగః కరోటకృత
భూషణః, శివాపదేశోహ్యశివో మత్తోమత్తజనప్రియః ౧౭. పతిఃప్రమథభూతా
నాం తమోమయవృత్తమానసః, కష్టమున్మత్తనాథాయ నష్టాచారాయ దుర్హృదే
౧౮ దత్తాబతమయాకన్యానిర్బంధాత్పరమేష్ఠినః, నినిందబహుధారుష్టః పురతోగిరి
జాపతేః ౧౯. అహోహారవమహోహారవం దరిద్రస్యాకృతాత్మనః, యస్యవిత్తం
చితాభస్మ భూషణాని భుజంగమాః ౨౦. సోయంశవకపాలాస్థి ధరఃపాషండగో
చరః, వృథాఽహంకారదుష్టోఽసౌ కుతోయాస్యతిమంగలం ౨౧. అస్యనిందితకర్మాణి
శుభానీతివిదుర్బుధాః, ధత్తేదరిద్రఃశీతార్తోహ్యపవిత్రంగజాజినం ౨౨. శ్మశానం
మందిరంయస్య కరోటఃకిల భూషణం, నజ్ఞానంనాపివిజ్ఞానం హాస్యంతేయేనజంతవః
౨౩. భూతప్రేతపిశాచైశ్చ దుర్వృత్తైఃసంగతోఽనిశం, వర్ణాశ్రమవిహీనస్య పూజ్య
బుద్ధిఃకుతో భవేత్ ౨౪. వృథావిశ్రంభితఃపూర్వం నారదేనదురాత్మనా, యేనా
హంచోదితః ప్రాదాంకన్యా మస్మైకపర్దినే ౨౫. పృథక్కర్మగతాచైషా సుఖం
వసతుమద్గృహే, నాస్మాభిఃశ్లాఘనీయోఽసౌ అనుతాపీకథంచన ౨౬. సుతాఽపి బత
యత్పాపా దస్మాద్బాహ్యభవద్వరా, పంకజైర్గ్రథితామాలా యథాశూద్రధృతా
తథా ౨౭. ఏవందక్షోవిమూఢాత్మా తిరస్కృత్య సుతామపి, బహుధాతంవినిర్భర్త్స్య
హుంకారేణాపి శంకరం ౨౮. సభాయామబ్రవీద్దక్షః క్రోధసంరక్తలోచనః, అయం
నమాన్యోలోకానాం యజ్ఞభాగం నచార్హతి ౨౯. ధిగ్గణానస్యదుర్బుద్ధేర్గచ్ఛా
మీతి ప్రజాపతిః, రోషేణమహతాయుక్తో నివృత్య స్వగృహంయయౌ ౩౦. అరు
ద్రమధ్వరంకర్తుం చకమేఽసూయయాద్విజః, తదానీమాత్మభూఃసత్రం కర్తుముద్యు
క్తవాన్స్వయం ౩౧ అనేకవస్తుసంపూర్ణం శివప్రీతికరం శుభం, దక్షోవృత్తాంత
మాకర్ణ్య జగామపితు రంతికం ౩౨. పుత్రంసమాగతంవీక్ష్య ప్రోవాచ విధిరాద
రాత్, * బ్రహ్మ * అనాహూతస్త్వమేవాద్య కుతఃప్రాప్తోసి మానద ౩౩. బ్రూ
హిబ్రహ్మవిదాంశ్రేష్ఠ తవాగమనకారణం, పితుర్వచనమాకర్ణ్య దక్షఃప్రోవాచ

సత్వరం ౩౪. * దక్షః * త్వయాద్యక్రియ తేయజ్ఞ ఇతివార్తా శ్రుతామయా,
తస్మాదహంవదామీహా మమాభిప్రాయ ముత్తమం ౩౫. వేదేషు చపురాణేషు
శాస్త్రేషు వివిధేషు చ, శివఃసర్వోత్తమఇతి గీయతే బహుభిర్బుధా ౩౬. గుణలేశః
శివేనాస్తి పితఃసత్యంవచో మమ, తంవిహాయమహాయజ్ఞం కురుసాంగంసురైః సహ
౩౭. కురుయజ్ఞంపురస్కృత్యయజ్ఞభోక్తార మచ్యుతం, ఏవందక్షవచఃశ్రుత్వా బ్రహ్మా
విస్మయమానసః ౩౮. జగాదమధురంవాక్యం ధర్మకామార్థ మోక్షదం, కస్మాద్ద్వే
క్షి శివంపుత్ర సర్వేషా ముత్తమోత్తమం ౩౯. తేన తేఽత్యాహితం కష్టం భవిష్యతి
సంశయః, ఇతితంసాంత్వయామాస వచనై ర్ధర్మసంమితైః ౪౦. శుశ్రావనపితుర్వా
క్యం దక్షోగర్వభరాన్వితః, నిర్జగామతతస్తీవ్రం స్వాశ్రమం కోపమూర్ఛితః ౪౧. తతశ్చ
తుర్ముఖోబ్రహ్మా కైలాసంప్రాప్య మోక్షదం, ద్వారపాలాజ్ఞయాభక్త్యా వివేశశివ మందిరం ౪౨. దృష్ట్వాసభాస్థితం దేవం దాక్షాయణ్యాసమన్వితం, విరూపాక్షం దయాసింధుం
సాష్టాంగంప్రణిపత్యసః ౪౩. ఉవాచపరమేశానం భక్త్యా పూర్ణమనోరథః, *బ్రహ్మా*
యజ్ఞంకరోమి దేవేశ తవప్రీత్యర్థమాదరాత్ ౪౪. అనుజ్ఞాం దేహి మే దేవ యజ్ఞభో
క్తాత్వమేవహి, త్వమేవక్రతుకర్తాసి త్వమేవ క్రతుపాలకః ౪౫. ప్రీతేత్వయిజగత్
కృత్స్న మానందాబ్ధౌ నిమజ్జతి, ఆగచ్ఛత్వంమహాదేవ సాంగంకురు మమాధ్వరం
౪౬. ఇతిధాతృవచఃశ్రుత్వా సంతుష్టః శ్రీమహేశ్వరః, మందస్మితముఖావాచాథ
మేఘగంభీరయాగిరా ౪౭. ప్రేషయామిమహానందిముఖా న్ప్రమథనాయకాన్,
తేషాంప్రీత్యైమహాసత్రం కురుపూర్ణ ఫలాప్తయే ౪౮. మద్భక్తాయత్రతిష్ఠంతి తత్ర
తిష్ఠామ్యహంసదా, స్రష్టాశివవచఃశ్రుత్వా సంతోషేణసమన్వితః ౪౯. శివాజ్ఞ
యాయయౌ సత్యలోకం సర్వమహోదయం, అథయజ్ఞంసమారేభే కర్తుంభక్త్యా
పితామహః ౫౦. విష్ణ్వాదీన్ సకలాన్ దేవాన్ సమాహూయమునీశ్వరాన్, దక్షం
స్వతనయం లక్ష్మీవాగ్దేవీప్రముఖాంగనాః ౫౧. సర్వవస్తుభిరాకీర్ణ మృత్విగ్భిర్వే
దపారగైః, ప్రారంభమకరోద్ధీమాన్ యజ్ఞంకర్తుంముదావిధిః ౫౨. సర్వేసభా
స్థితాః సర్వమంత్రతంత్ర విశారదాః, తస్మిన్కాలేసమాయాతో నందీప్రమథసం
యుతః ౫౩. దృష్ట్వాతాన్సురతోగత్వా విచార్యకుశలంవిధిః, పూజాంకృత్వావిధా
నేన భూషణాంబర వస్తుభిః ౫౪. సింహాసనేస్వర్ణమయే సంస్థాప్య వృషభేశ్వరం,
తదాజ్ఞయాసమాయత్తః సర్వంకర్తుంసమారభత్ ౫౫. నందీశ్వరాజ్ఞయాధాత్రా
క్రియమాణంమహామఖం, దృష్ట్వాతిదుర్మనాదక్ష స్సభాయాంరోషముద్వమన్ ౫౬.
బభాషేపరుషంవాక్యంశ్రుణ్వతాం నిరయాస్పదం, * దక్షః * అహోబతాహం
జాతోఽజేవృథాన్యాయ విదూషకే ౫౭. పాదుకాంపూజయామాస ఛాందసోయం

సదస్యోహూా, ఉత్తమా నీచతాంప్రాప్తా నీచాశ్చోత్తమతాంగతాః ౫౮. వివేకో నాస్తివృద్ధస్య జడస్య బహుభాషిణః, ఇతరోయదిదుష్కార్య మేవంకుర్యా ద్విమో హితః ౫౯. నిర్ధాక్షిణ్యేన తంహన్యాం క్రియాశూన్యం సురాధమం, భృత్యాధమో నందికేశః ప్రమథాశ్చహితాదృశాః ౬౦. యేషాంనాథఃశివఃసోఽపి పిశాచానుచరో జడః, తిష్ఠంత్యేతేసదస్యార్యా బ్రహ్మావిష్ణుపురోగమాః ౬౧. ఇంద్రాద్యాలోకపా లాశ్చ మునయఃసంశితవ్రతాః, ఏతేషాంపురతోనీచం నందీశం కనకాసనే ౬౨. సంస్థాప్యచక్రేపూజాం దాసవృత్తం స్తువన్ముదా, కించిత్రమత్రభోబ్రహ్మ న్నుపవిష్ట స్తదాజ్ఞయా ౬౩. నసభాంప్రవిశేత్ప్రాజ్ఞః సభ్యదోషా ననుస్మరన్, అబ్రువన్వి బ్రువన్నజ్ఞోనరః కిల్బిషమశ్నుతే ౬౪. ననిరీక్షేత్సభాంప్రాజ్ఞో విచారరహితాం సదా, యదీక్షేదఘమాప్నోతి నిరయః ప్రాప్యతే ధ్రువం ౬౫. ఏషసరోత్తమో విష్ణుగేష శక్రోఽమరప్రభుః, లోకపాలేషు సర్వేషు సభాయామాస్థితేషుచ ౬౬. తేషామగ్రేసరో నందీ ఇతిమత్వాపితామహః, నమస్యామకరోన్మందః కిమథ్యాపక చేష్టితం ౬౭. ఏవందక్షోదితంశ్రుత్వా సభాయాం నందికేశ్వరః, దక్షిణంబాహు ముద్ధృత్య ప్రోవాచాద్భుతవిక్రమః ౬౮. ఇదానీమేవదుర్వృత్త మేనంహన్మి ద్విజా ధమం, కింతుశైవభయాదస్మి పరాధీనఃకరోమికిం ౬౯. అయంఖలోదురాచార శ్శివద్వేషీ మదావిలః, సంఛిన్నమస్తకః శీఘ్రంభూమావపతతి కిల్బిషాత్ ౭౦. శివద్వే షకగోయస్తు శీఘ్రంమృత్యుముఖేపతన్, ఏకవింశతిభిన్నేషు నరకేషునిమజ్జతి ౭౧. దక్షంప్రత్యుక్తవాన్నందీ శృణుమూర్ఖత మద్వచః, అకరోర్యత్వరేశాన నిందామాత్మ ఘ్నివత్ఖల ౭౨. సంఛిన్నమస్తక స్త్వస్మాత్పునర్బస్తముఖో భవ, నిందంతుప్రాణి నఃసర్వే దుర్వృత్తంత్వా మచేతనం ౭౩. ద్విషంతియేమహాదేవం ధ్రుతంనశ్యంతి తే ధ్రువం, ఏవంనందివచఃశ్రుత్వా భయోద్విగ్నాస్సురర్షయః ౭౪. హాహాకారేణ నందీశం వారయామాసురాదరాత్, సమాప్యవిధివద్యజ్ఞం శివార్పణధియాత్మ భూః ౭౫. భావికష్టంసమాలోచ్య సూనోశ్చింతాతురోభవత్. * * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే నందీశ్వరాత్ దక్షస్య శాపప్రాప్తిర్నామైకోననవతితమోఽధ్యాయః. ౮౯.

---

* క్షేత్రపాలః * వసన్ కైలాసశైలేంద్రే సదారశ్చంద్రశేఖరః, వినాయక ముఖై ర్యుక్తః ప్రమథాదిగణస్తుతః ౧. కదాచిద్దుఃఖితైఃప్రోక్తం పంపాక్షేత్రనివాసిభిః, విజ్ఞాయబహుధాక్షేత్రే దైత్యాదీనాం వ్యతిక్రమం ౨. వీరభద్రంసమాహూయ

బభాషే భక్తవత్సలః, వీరభద్రమమక్షేత్రే భద్రకాళీయుతోఽధునా ౩. శాకినీదైత్యపి
శాచాదీ నార్దితా నమరద్విషః, పంపాక్షేత్రేనివసతాం మద్భక్తానాం విశేషతః ౪.
యమబాధానివృత్త్యర్థం తద్దక్షిణదిశిస్థితః, పాపినోయే సమాయాంతి శాధితాన్
క్షేత్రదూషకాన్ ౫. ఏవమాజ్ఞాంగిరీశస్య వహన్మూర్ధ్నాప్రణమ్యతౌ, భద్రకాళీ
యుతో వీరభద్రో రౌద్రగణాన్వితః ౬. నివాసమకరోదత్ర శాసయన్పాపకర్మణః,
సంత్యనేకానితీర్థాని ముక్తిదానీహదర్శనాత్ ౭. తద్వృత్తమఖిలం వక్తుంకస్సమ
ర్థోజగత్త్రయే, దేవీకుండమిదంఖ్యాతం సర్వపాపనిబర్హణం ౮. స్నానేనజలపానేన
నరాయాంతిపరాంగతిం, సంత్యత్రభైరవాశ్చాష్టౌ సర్వపాపనిబర్హణాః ౯.
తేషాందర్శనమాత్రేణ నశ్యంతిపిశితాశనాః, యస్మాలే దక్షిణామూర్తిఃస్థిత స్తత్వ
ముపాదిశత్ ౧౦. సనకాదిమునిభ్యస్తం వటవృక్షంచపశ్యత, ఛాయాయాంజపతా
మస్య జ్ఞానసిద్ధిర్భవిష్యతి ౧౧. *సూతః* మునిభ్యఃకథయిత్వైవం దర్శయిత్వాతు
తత్స్థలం, సమునిఃపురతోగత్వా దదర్శాశ్రమముత్తమం ౧౨. తత్రస్థితంసువృత్తాఖ్య
తీర్థందృష్ట్వాచతాపసం, కౌతూహలేనపప్రచ్ఛుః క్షేత్రపాలంమహర్షయః ౧౩.
* ఋషయః * కస్యాశ్రమమిదంభాతి తీర్థంనిర్మలజీవనం, కోయంతపోనిధిర్దేవ రాజ
తేసూర్యసన్నిభః ౧౪. * క్షేత్రపాలః * శృణుధ్వమస్యవృత్తాంతం తీర్థస్యచత
పోనిధేః, పురావారుణివామాఽఽసీ న్నిషధేనీతికోవిదః ౧౫. సదాచారరతః
శాంతః పంచయజ్ఞపరోవశీ, ప్రారబ్ధకర్మణాతస్య పుత్రోఽభూత్కృపణాగ్రణీః ౧౬.
నిరాకృత్యాతిథీంస్త్యక్త్వా కులధర్మాన్సనాతనాన్, నపిత్రోర్జీవనోపాయ మపిసేహే
ల్పమప్యసౌ ౧౭. నదాతుమీహతేకించి ద్వ్యసనంవాశనంఖలః, ఆహారమపిభార్యా
యాః సహతేనకదాచన ౧౮. నమిష్టాన్నంక్వచిద్భుంక్త ఇతరేషాంచకాకథా,
ఏవంవారుణిపుత్రోభూ త్కృపణోధనలోలుపః ౧౯. బహుధాబాధితస్తేన వారుణి
ర్భృశదుఃఖితః, జగామసహసారణ్య మాత్మత్యాగపరీప్సయా ౨౦. దుఃఖేనగచ్ఛ
తారణ్యే దృష్టమాశ్రమముత్తమం, నిరీక్ష్యోద్దాలకంతత్ర తపస్యంతంప్రణమ్యసః ౨౧.
స్వవృత్తంకథయామాస తస్మైదీనమనా భృశం, * వారుణిః * మునేమత్తన
యోలోభా త్త్యక్తధర్మపరిగ్రహః ౨౨ నదిశత్యన్నమస్మభ్యం నచభార్యాంబి
భర్త్యసౌ, త్యక్తపంచమహాయజ్ఞో నిత్యంద్రవ్యార్జనేరతః ౨౩. పితృపుత్రకళత్రేషు
నితరాంత్యక్తసౌహృదః, పుత్రేణసద్గతిర్భూయా త్పిత్రూణామితిమేశ్రుతం ౨౪.
శ్రేయోఽస్మాకంకథంభూయా దీదృశఃపాపినస్సుతాత్, సుపుత్రాదమృతప్రాప్తిః
కుపుత్రాన్నిరయోభవేత్ ౨౫. భీతస్తస్మాత్తవాయాత శ్చరణంశరణంమునే,
సయథాసుకృతీభూయా దస్మాకంచయథాసుఖం ౨౬. తముపాయంమమాఖ్యాహి

సర్వజ్ఞస్త్వందయాఘున, శ్రుత్వా వారుణివాక్యాని క్షణంధ్యాత్వా స తాపసః ౨౭. విజ్ఞాయప్రాహధర్మాత్మా వారుణింకరుణాన్వితః * ఉద్దాలకః * పూర్వజన్మని భోవిప్రబ్రుణదాతాతవాత్మజః ౨౮. సమర్థ త్వమృణీ దైవా దదత్వా తదృణంబహు, సమారతేనదుఃఖేన స ధనన్యస్తమానసః ౨౯. తత్కర్మణాసుతత్వంతే ప్రాప్యైతజ్జన్మ నివ్యథాం, కరోతికృపణోభూత్వా పితృవాత్సల్యవర్జితః ౩౦. తస్మాత్తన్మానసే శాంతి ర్భవిష్యతియథామలా, తముపాయంప్రవక్ష్యామి యేనసౌఖ్యంభవేత్తవ ౩౧. మృత్యుంజయప్రియస్థానం మహాపాపనిబర్హణం, ప్రఖ్యాతంవర్తతే పంపా క్షేత్రం సర్వత్రమోక్షదం ౩౨. తస్మిన్సువృత్తినామాస్తి తీర్థంశర్మప్రదాయకం, యేనకేనాప్యుపాయేన తస్మిన్మజ్జయతేసుతం ౩౩. తత్తీర్థస్పర్శమాత్రేణ సాధువృత్తి ర్భవిష్యతి, తవాపిచసుఖంభూయాత్తత్సమీపేతపస్యతః ౩౪. ఇత్థంమునివచశ్శ్రుత్వా చింతాసంతప్తమానసః, పునస్స్వగేహమాసాద్య పుత్రమాహూయ వారుణిః ౩౫. భీతభీతమిదంవాక్య మువాచకరుణాస్పదం, నిస్సారే మోహనాకారే ఘోరే సంసార సాగరే ౩౬. మాపాతయవృథాస్వాంతం సుఖంతస్మి న్నవిద్యతే, యథాస్వప్నగతం వస్తు సత్యవద్భాతి మాయయా ౩౭. తథామిథ్యాప్రపంచోయం నసత్యః పరమార్థతః, యావద్దేహగతో జీవస్తావ ద్విశ్వప్రపంచవాక్ ౩౮. విముంచత్యంతకాలేతం దేహాపిబహులాలితః, జాయాగేహే ధనంభూమా గోష్ఠేతిష్ఠంతిధేనవః ౩౯. అశ్మశానంజనః కాయశ్చితాయాం శిష్యతేఽవశః, యాతికర్మానుగోజీవ ఏకఏవపర త్రహి ౪౦. మిథ్యాగోపితసంసారే త్యక్త్వాహంకార మాత్మజ, ఆత్మజ్ఞానసమాయుక్తో నిర్మమోభవసువ్రత ౪౧. త్యక్త్వాసర్వస్వమధునా తీర్త్వాసంసారసాగరం, గత్వాఽఽవామీశ్వరక్షేత్రం జేష్యావఃకాలమాత్మజ ౪౨. ఏవంపితృవచశ్శ్రుత్వా కృపణఃక్రోధమూర్ఛితః, తాడయామాసతంవృద్ధం గచ్ఛగచ్ఛేతిభర్త్సయన్ ౪౩. అసూయయాపునర్గేహం ప్రాప్యమాంకైతవాశయః, కింవంచయితుముద్యుక్తో ఽస్యఘునానిరపత్రప ౪౪. సర్వార్థసాధనం లోకేధనం సర్వసుఖాస్పదం, ధనేనైవజనాస్సర్వే దాసవద్వశవర్తినః ౪౫. నకోపినిర్ధనంలోకః సత్కరోతిశవంయథా, సర్వాస్సమృద్ధయోభూయ్యాం హిరణ్యేనేతివైశ్రుతిః ౪౬. ధనంవిహాయకోమూఢో భిక్షాజీవీభవేదిహ, సఏవంతర్జితస్తేన వారుణిర్భృశదుఃఖితః ౪౭. విచింత్యబహుధా విప్రశ్చకే నిశ్చయమాత్మని, ఉపదేశేనమూఢోయం నశాంతిమధిగచ్ఛతి ౪౮. ధనాసక్తమనాధర్మం నాభిజానాతికింపచః, బలాద్యుక్తిభిరేవైనం ధర్మమార్గేనయామ్యహం ౪౯. ఏవమాత్మనినిశ్చిత్య వారుణిర్ధర్మవత్సలః, అవకాశపరిప్రేప్సు రువాససమయోచితః ౫౦. కదాచిన్నిర్గతేగేహా త్కార్యార్థంబహిరాత్మజే, ఆదాయతద్ధనం

సర్వ మరంపంపాపురంయయా ౫౧. నిషసాదసువృత్త్యాఖ్య తీర్థతీరేసవారుణిః,
తస్యాత్మజేగృహంప్రాప్య పశ్యత్యాత్మధనాదికం ౫౨. నష్టంబభూవసర్వస్వం శిష్టం
కించిన్నవిద్యతే, ఆలోచ్యదుఃఖతోఽత్యంతం చక్రేనిశ్చయమాత్మని ౫౩. ముషితంత
ద్ధనంనాస్యై ర్వినాపిత్రాఽసహిష్ణునా, ఏతత్పూర్వమహంతేన బహుధాబోధితో
స్మిచ ౫౪. దత్త్వాసర్వస్వమస్యైవ యాహిక్షేత్రంమయాసహ, పంపాక్షేత్రేతపః
కృత్వా లప్స్యావోముక్తిమాత్మజ ౫౫. ఇత్థంతక్షేత్రమేవాయం గతవాన్నాత్ర
సంశయః, గత్వాతత్రైవతంవృద్ధం శిక్షయామీతి చింతయన్ ౫౬. శోధయంస్తత్ర
తత్రాసౌ ప్రాపపంపాపురంద్విజః, పితరంతీర్థతీరస్థం దృష్ట్వారోషపరిప్లుతః ౫౭.
జగామసవిధంతస్య పరశుముద్భ్రాంతమానసః, ఆగచ్ఛంతంసుతందృష్ట్వా దండపాణిం
భయాద్ద్విజః ౫౮. నిపాత్యతద్ధనంతీర్థే పపాతస్వయమంబుని, మగ్నంస్వపితరం
దృష్ట్వా తీర్థేతద్ధనవాంఛయా ౫౯. స్వయంపపాత తత్తోయే పూర్వపుణ్యవశాదసౌ,
తత్తీర్థస్పర్శమాత్రేణ నిర్మోహక్రోధలోభవత్ ౬౦. ప్రశాంతధీర్గతక్రోధ స్సర్వ
సంగవివర్జితః, ప్రణమ్యపితరంభక్త్యా తుష్టావ వినయోక్తిభిః ౬౧. అజానతామ
యాతాత ధనలోభవతా త్వయి, కృతాధునావృథా మోహాదపరాధపరంపరా ౬౨.
క్షమస్వమమదౌరాత్మ్యం కృపయాపుత్రవత్సల, మాయామయమహాగర్తే దుర్మో
హాధ్వాంతభీకరే ౬౩. మగ్నంమా ముద్ధరాశుభవానేవగురుర్మమ, నష్టాత్వ
త్కృపయాఽవిద్యా యయాసత్యమిదంజగత్ ౬౪. మాయాపాశాద్విముక్తోస్మి
విరక్తోభవవారిధేః, అత్రైవాహంతపస్తప్త్వా శివముద్దిశ్యదుష్కరం ౬౫. విరూ
పాక్షప్రసాదేన శ్రేయఃప్రాప్స్యామి శాశ్వతం, ఇత్యుక్త్వాపితరంభక్త్యా సాష్టాంగం
ప్రణిపత్యసః ౬౬. తదాజ్ఞయాతపశ్చక్రే శివముద్దిశ్యకోహలః, నిర్మమోనిరహం
కారః సర్వసంగవివర్జితః ౬౭. హృదిధ్యాయన్విరూపాక్షం నిరాహారీజితేంద్రియః,
శతవత్సరపర్యంతం తపస్తేపేవిరాగవాన్ ౬౮. ప్రసన్నస్తపసా తస్యవిరూపాక్ష
స్సహోమయా, ప్రత్యక్షఅబ్రవీద్విప్రం వృణీష్వేతివరంశివః ౬౯. శ్రుత్వాశివోక్తి
మానందా త్ప్రణిపత్యకృతాంజలిః, యయాచేనిశ్చలాంభక్తిం త్వయిదేహీతి
కోహలః ౭౦. ఓమిత్యుక్త్వాముదావిప్ర మంతర్ధానంగతేశివే, హృదిధ్యాయన్
విరూపాక్షం తపసాత్యక్తకిల్బిషః ౭౧. విసృజ్యస్వశరీరంత దభూద్గంధర్వనాయకః,
తపశ్చకారతత్తీర్థ తీరేవారుణిరుత్తమం ౭౨. ఆసహస్రాబ్దమున్మన్యా సమాధిస్థోబ
భూవసః, బకాస్తత్కాయమాంసాని చఖాదుర్బహుకాలతః ౭౩. అస్థిమాత్రావ
శిష్టోపి నచచాలసమాధినా, తత్తపోగ్నిసముద్భూత సంతాపాత్యంతకాతరాః ౭౪.
అమరాశ్శరణంప్రాప్య ప్రార్థయామాసురీశ్వరం * సురాః * భూమహావారుణినా

మాద్య తపస్తపతిదుస్సహం ౭౫. తత్తపోగ్నిర్దహత్యస్మా న్కింకరానవశంకర,
ఏవం దేవవచశ్శ్రుత్వా దత్త్వాభయముమాపతిః ౭౬. ఆవిర్బభూవ తస్యాగ్రే తటి
త్కోటిసమప్రభః, బకభక్షితమాంసాది మస్థిమాత్రావశేషితం ౭౭. వారుణీంకరు
ణాదృష్ట్వా నిరీక్ష్య పరమేశ్వరః, సిషించాఽఽత్మశిరోగాంగ వారిణా కరుణాకరః ౭౮.
తతస్సమాధివిరతో రాహుముక్త ఇవోడురాట్, దదర్శ పురతో దేవం దివ్యసుందర
విగ్రహం ౭౯. ప్రణమ్య దండవద్భూమ్యాం పులకాంకితవిగ్రహః, విరాజమాన
దేహేన సురానానందయన్ద్విజః ౮౦. ఉవాచ పాహి పాహీతి తత్పదన్యస్తమస్తకః,
* శివః * ఉత్తిష్ఠోత్తిష్ఠ వత్సాద్య ఫలితస్తే మనోరథః ౮౧. భక్తోసి ప్రీతిపాత్రం మే
జ్ఞానీ తాపసపుంగవః, తపస్యతస్తవాయుష్మన్ బకో దేహం చఖాద యత్ ౮౨. బక
దాల్భ్య ఇతిఖ్యాతో జగన్మాన్యో భవిష్యసి, మమ మాహాత్మ్యమతులం శిష్యానధ్యా
పయన్సదా ౮౩. ఆత్మానందాబ్ధిమగ్న స్త్వంచిరంజీవీ భవామల, ఇత్యుక్త్వాం
తర్హితో దేవః మోదయన్గిరిజాధవః ౮౪. తదారభ్యాభవత్ఖ్యాతో బకదాల్భ్యశ్శ్య
యామునిః, ఆశ్రమం రచయిత్వాత్ర శివధ్యానపరాయణః ౮౫. పంపామాహాత్మ్య
మనిశం శిష్యేభ్యః కథయన్సదా, వసత్యయంచ యుష్మాభి ర్దర్శనీయో దయానిధిః
౮౬. సాధువృత్తిరభూద్యస్మా ద్విప్రోత్రస్నానమాత్రతః, సువృత్తిరితి తత్తీర్థం ముని
భిర్గీయతే ధునా ౮౭. స్నాత్వాస్మింస్తీర్థవర్యే తు నిరీక్ష్య మునిపుంగవం, గమిష్యా
మః పురః క్షేత్రదర్శనార్థ మృషీశ్వరాః ౮౮. క్షేత్రపాలవచశ్శ్రుత్వా మునయః పర
మాదరాత్, స్నాత్వా సువృత్తితీర్థే తం దదృశు ర్మునిపుంగవం ౮౯. తానాగతాన్ని
రీక్ష్యాథ బకదాల్భ్యో ముదాన్వితః, సర్వా నుపచచారాసా వాసనాద్యైరనేకశః
౯౦. దత్త్వా మూలఫలాదీని భక్త్యా సంపూజ్య తాపసాన్, సత్కారేణాథ సంతుష్టా
న్ప్రీత్యా తానబ్రవీన్మునిః ౯౧. సప్తర్షయః సుదైవాన్మే యూత్ప్రియాతిథయో మమ,
అకస్మాదాశ్రమం ప్రాప్తా స్తదేతత్సుదినం మమ ౯౨. కృతార్థోహం మృషీన్దృష్ట్వా
పూజ్యాన్పరమపావనాన్, మమాశ్రమమభూదద్య పవిత్రమృషిసంగమాత్ ౯౩.
ఏతత్తీర్థైకయోగేన ముక్తోహం భవసాగరాత్, అనేకపుణ్యతీర్థానాం యోగోపి
భవతామభూత్ ౯౪. తస్మాత్పుణ్యతమా యూయం పంపాక్షేత్రదిదృక్షవః, ఏవంతే
నార్చితా స్సప్తమునయః ప్రీతమానసాః, క్షేత్రపాలేనసహితాః పురోజగ్ముః
కుతూహలాత్ ౯౫. * * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే దేవీకుండ, సువృత్తితీర్థ,
బకదాల్భ్యాశ్రమ మహిమానువర్ణనం నామ నవతితమోఽధ్యాయః ౯౦.

ముక్తినృసింహమాహాత్మ్యం.

* శ్రీసూతః * ఏవంవిఘ్నేశమభ్యర్చ్య కుమారంసముపాయయుః, కుమా
రంశక్తిసంయుక్తం జ్ఞానదాతారమీశ్వరం ౧. క్షేత్రపాలాజ్ఞయాసర్వే పూజాం
చక్రు ర్విధానతః, సాష్టాంగప్రణిపత్యాగ్రే సమకుర్వన్ ద్విజోత్తమాః ౨. జయ
షణ్ముఖవిశ్వాత్మన్ జయజ్ఞానైకవిగ్రహ, శివతత్త్వైకనిష్ఠ స్త్వం శివజ్ఞానైకసాధనః
౩. అనుజ్ఞాందేహినస్స్కంద విరూపాక్షస్యదర్శనే, త్వదాజ్ఞయాఽఽశుసిద్ధ్యంతి
సిద్ధయ స్సకలాశ్శుభాః ౪. ఇత్యుక్త్వామునయస్సర్వే సంతోషాద్యయురగ్రతః,
ద్వారపాలౌతువందిత్వా సారూప్యపదవీంగతౌ ౫. ముక్తిదంశ్రీనృసింహంతే ప్రణే
ముశ్శిరసాసకృత్, తైరకారిసుసంప్రశ్నః పరమార్థవిధాయకః ౬. * ఋషయః *
నృసింహస్యకథాంపుణ్యాం బ్రూహినోవిస్తరంమునే, కస్మాదిహాగతఃశ్రీశో ముక్తిం
కస్మైప్రదత్తవాన్ ౭. * క్షేత్రపాలకః * నరకేసరిమాహాత్మ్యం వక్ష్యామిచ యథా
మతి, అవంతీనగరీరమ్యా ముక్తిదాసర్వదేహినాం ౮. క్షిప్రాచైవనదీరమ్యా వర్త
తేలోకపావనీ, తస్యామాసీత్ ద్విజశ్రేష్ఠః సర్వధర్మవిశారదః ౯. వేదాధ్యయన
సంపన్నః సత్యవాదీజితేంద్రియః, సోమయాజీమధురవాక్ సర్వవేదాంతతత్త్వవిత్
౧౦. నృసింహపూజానిరత స్తన్మంత్రోపాసకస్సదా, సతాంగతింసమాసాద్య
సమ్యక్ జ్ఞానపరోభవత్ ౧౧. వేదగుప్తోయమితిచ ప్రవదంతిహిసజ్జనాః, తస్యభార్యా
బహుమతీ పాతివ్రత్యపరాయణా ౧౨. శ్రీదేవింపూజయామాస పత్యురాజ్ఞామ
వాప్యసా, తత్పుత్రాస్తాదృశాహ్యాసం శ్చత్వారస్తాపసోత్తమాః ౧౩. వేదప్రియః
ప్రాథమికః ప్రియమేధో ద్వితీయకః, గుణవ్రతస్తృతీయస్తు ధర్మవాదీచతుర్థకః ౧౪.
పిత్రాజ్ఞయానుతా స్సర్వే సదాచారరతాస్సదా, అభవన్పితృతుల్యాస్తే బ్రహ్మ
చర్యాదిభిస్సుతాః ౧౫. అశృణోద్వేదగుప్తస్తు పంపాక్షేత్రస్య వైభవం, బహవః
సత్పదంప్రాప్తాః పంపాక్షేత్రస్య దర్శనాత్ ౧౬. పత్నీపుత్రసమాయుక్తః క్షేత్రదర్శన
కౌతుకాత్, అగాదానందినీంపంపాం సుఖైకనిలయాం ద్విజః ౧౭. తత్రస్థాన్మునివ
ర్యాంశ్చ దృష్ట్వాస్తుత్వాపునఃపునః, స్నాత్వాసర్వేషుతీర్థేషు తుంగభద్రాదిషు
క్రమాత్ ౧౮. దేవాన్సంపూజ్యవిధివ త్తత్రస్థాన్మునిపుంగవః, యాత్రావిధానేన
మునిర్విరూపాక్షందదర్శహ ౧౯. తమద్భుతంమహాదేవం లింగరూపమరూపకం,
రుద్రాభిషేకవిధినాపూజాద్రవ్యైఃపృథక్పృథక్ ౨౦. పుత్రైర్యుక్తో వేదగుప్తో బహు
మత్యాయుతోహరం, సంపూజయామాసముదా వేదఘోషైస్సుభక్తితః ౨౧.
ధ్యానాదిభిఃషోడశోపచారైః శంభుమతోషయత్, పూజాంతేశంకరంనత్వా స్తుతించ

క్రేవినమ్రధీః ౨౨. * వేదగుప్తః * శ్రీహేమకూటాధిపతే త్వదీయసందర్శనా
ద్ధన్యతమఃసదాహం, అహోకృతార్థోస్మి యదంఘ్రిపద్మం విమృగ్యతేబ్రహ్మ
ముఖైస్సదాశివ ౨౩. స్వామిన్విచిత్రంతవదేవచేష్టితం యల్లింగరూపేణ విమోహి
తంజగత్, సాక్షాచ్చిదానందమయోఽతిమాయికః స్వరూపతస్తే చలనాదికంనహి
౨౪. విశ్వోద్భవస్థితిలయేష్వపిచైకఏవ మాయాగుణా ననుసరన్బహుధావిభాసి,
ధత్తే విభుఃసర్వమయోవికారాన్ విరించివిష్ణ్వీశ్వరనామభేదాన్ ౨౫. యన్నామ
సారరసికా హరిపద్మజాద్యా ముక్తింగతా హ్యాదిశివంప్రయతాఃస్మరంతః, తంప్రార్థ
యామి భవసాగరతారణాయ దేవేశమయ్యనుదినంకరుణాంవిధేహి ౨౬. నమో
స్తుతేశంకరవిశ్వరూపిణే విద్యావినోదాయ వివస్వతేనమః, మయ్యస్తుతేభక్తిరనాథ
బంధో మద్వంశజాతేష్విదమేవ యాచే ౨౭. ఇతిస్తుత్వామహేశానం పూజాంనిర్వ
ర్త్యభక్తితః, నంద్యాదిప్రమథాన్నత్వా ప్రాదక్షిణ్యేనతాపసాః ౨౮. ఇత్థంయాత్రా
కృతాతేన విప్రేణమునిపుంగవాః, విరూపాక్షేతు సంజాతభక్తియోగేన సద్విజః ౨౯.
సమీపేతుంగభద్రాయా స్తీరేమునినిషేవితే, ఆవాసమకరోత్తత్ర శిష్యబృందైః
సమావృతః ౩౦. అగ్రహారంప్రకల్ప్యాసౌ శ్రౌతస్మార్తాదికర్మకృత్, నిత్యంసంపూ
జయామాస నృసింహంవిధివద్ద్విజాః ౩౧ వేదప్రియాదికాఃపుత్రాః పితృతోమంత్ర
ముత్తమం, స్వీకృత్యక్షేత్రేపంపాయాః పురశ్చరణపూర్వకం ౩౨. అజపన్నృహ
రేర్మంత్రం భక్త్యానియతమానసాః, తేషాంపుణ్యవ్రతానాంచ పుణ్యం నృహరి
మంత్రజం ౩౩. శుక్లపక్షేయథాచంద్రో వర్ధతేచనిరంతరం, తథాతేషాంపుణ్యచయో
వ్యవర్ధంతదినేదినే ౩౪. బ్రహ్మతేజోమయీసాభూ దగ్రహారపురీసదా, నశ్యంతి
దస్యవస్తత్ర ప్రవేశా జ్జారసంచయాః ౩౫. కాలేవర్షతిపర్జన్యః సర్వధర్మరతానరాః,
వేదగుప్తయశః సర్వంవ్యాప్త ముర్వీంత్రివిష్టపం ౩౬. కాలేకాలేవిరూపాక్షం సంపూ
జ్యవిధివన్మునిః, యాతిస్వనిలయంభక్త్యా నృసింహోపాసకఃశుచిః ౩౭. సాల
గ్రామంనృసింహాఖ్య మసంపూజ్యనతిష్ఠతి, నాశ్నాత్యసావన్నే వేద్యం నోభావయతి
చాన్యథా ౩౮. దినేదినేవృద్ధిరభూ ద్భక్తిర్జ్ఞానం మహాధియః, ఇత్థంకాలోవ్యతీ
యాయ చత్వారింశచ్ఛతాధికః ౩౯. అంగదేశేమహానాసీ ద్రాజా విశ్వేషణా
హ్వయః, బలవాన్రాజరాజైశ్చ పూజితఃసర్వవందితః ౪౦. శివపూజారతోనిత్యం
శివమంత్రప్రభావవిత్, శివాదన్యన్నాస్తిదైవ మితిమత్వామహీపతిః ౪౧. పథికైః
క్షేత్రవృత్తాంతం జ్ఞాత్వాశంభోః ససంభ్రమః, అమాత్యైఃకతిభిఃసార్ధ మాయయా
భక్తిసంయుతః ౪౨. క్షేత్రయాత్రాం ముదాకృత్వా విరూపాక్షందయానిధిం,
సంపూజ్యవిధివద్రాజా ప్రతస్థేస్వపురంప్రతి ౪౩. తస్మిన్కాలేసమాయాతః శరభో

మునిపుంగవః, రాజానంప్రాహధర్మజ్ఞం శృణుమద్వచనం మమ ౪౪. అత్రాస్తిసు
మహాతేజా వేదగుప్తఇతి ద్విజః, చత్వారస్తస్యపుత్రాశ్చ సంతిపుణ్యతమా నృప ౪౫.
అగ్రహారపురీరమ్యా తేజసాతస్యవర్ధితా, తేషాందర్శనమాత్రేణ ప్రీతోభవతిశంకరః
౪౬. తద్దర్శనాదఘచయాః క్షయంయాంతిత్రిజన్మజాః, దర్శనార్థంయాహివిభో
స్వసైన్యేన మహీపతే ౪౭. ఇత్యుక్తఃసమహీపాలో ధర్మగుప్తస్యధీమతః, దర్శ
నార్థంయయౌతూర్ణ మమాత్యైఃసహితోద్విజాః ౪౮. అగ్రహారేస్థితా న్దివ్యతప
సాతుష్టమానసాన్, ద్యోతయంతోదిశఃసర్వాః స్వభాసా తాపసోత్తమాః ౪౯.
ప్రణవార్థవిచారజ్ఞా సమలాన్పుణ్యసంచయాన్, దృష్ట్వాసవిస్మయావిష్టో బభూవ
పృథివీపతిః ౫౦. ధన్యోస్మి మద్వంశపురా తనాస్తే ముక్తింగతా ఇత్యనఘానవోచత్,
సంప్రాప్తకామో మునిదర్శనేన ననామపాదావనత స్సభూపతిః ౫౧. *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే ముక్తినృసింహ
మాహాత్మ్యే విద్వేషణరాజస్య వేదగుప్తాదితాప ససందర్శనంనామైక
నవతిమోఽధ్యాయః ౯౧.

---

* ఋషయః * తతఃకిమకరోద్రాజా సమీపేమహాత్మనః, నృసింహ
చరితంబ్రూహి శ్రవణాత్ప్రీతివర్ధనం ౧. * సూతః * తమాగతంనృపందృష్ట్వా
హర్షాత్తాపసపుంగవాః! ప్రాహప్రసన్నవదనో మునిర్వేదనిధిస్తదా ౨. * వేదనిధిః *
స్వాగతంతేమహీపాల కుశలంభవతాం కిల, త్వదాగమనమాత్రేణ తుష్టోస్మిససుతః
ప్రభో ౩. బ్రాహ్మణ్యోయదివర్తేత రాజాపరమధార్మికః, తేనైవపృథివీసర్వా
కామతోగ్ధ్రీభవిష్యతి ౪. దస్యవోపివినశ్యంతి జారచోరాదయోనృప, వృద్ధి
మేష్యంతి మునయ స్తపాంసినిఖిలాగమాః ౫. త్వమేవమూలంధర్మాణాం యథా
రాజా తథాప్రజాః, ఆతిథ్యంమద్గృహేరాజన్ స్వీకురుష్వదయానిధే ౬. తేనపంపా
పతిఃసాక్షా త్ప్రీతోభవతి భూపతే, ఫలంశాకాదికంవాపి యత్కించిన్మయివర్తతే ౭.
తద్దాస్యేభగవత్ప్రీత్యై రాజావిష్ణుసమఃపరః, అతిథేఃపూజనంముఖ్యం గృహిణాం
గృహవర్తినాం ౮. తేషాంతృప్తేస్తపస్సిద్ధిం ప్రవదంతిమనీషిణః, అన్నందద్యాదాగ
తాయాఽతిథయేభక్తిపూర్వకం ౯. సనందతిస్వపితృభి ర్విష్ణులోకేముదాన్నృప,
తస్మాత్పూజాంగృహాణాద్య ససైన్యస్త్వంమమాజ్ఞయా ౧౦. ఇత్యుక్తఃసమహీ
పాలో బభాషేమధురంవచః, * విద్వేషణః * అమాత్యాద్యాఃసంతి మునే బహ
వఃపాదచారిణః ౧౧. దర్శనార్థంసమాయాతః సంతోషోభూదిహాధునా, అనుజ్ఞాం
దేహిమేబ్రహ్మ న్కార్యమస్తి మహత్తరం ౧౨. ఇత్యుక్తవంతం రాజానం వేద

గుప్తస్తదాబ్రవీత్, * వేదగుప్తః * సైన్యంచ సకలామాత్యా భృత్యమిత్రాదయః ప్రభో ౧౩. సంభుజ్యనిలయే మేఽద్య స్వల్పమన్నంయథోచితం, గచ్ఛంతుసైనికాస్సర్వే నవక్తవ్య మతఃపరం ౧౪. ఇత్యాజ్ఞప్తోమునీంద్రేణ రాజామాత్యసుహృద్వృతః, జగామభోజనగృహం నిర్మలం పాకవర్జితం ౧౫. తాన్ప్రేషయిత్వాస మునిర్దేవాలయమథాగమత్, సాలగ్రామం నారసింహంయయాచే ఽతిథిభోజనే ౧౬. నృసింహోఽహంనమామిత్వాం శృణుచాపివచోమమ, సబలస్యనృపస్యాహం కర్తుంవ్యవసితోఽస్మ్యలం ౧౭. సంవిధత్స్వసుభోజ్యాని సత్కారంభక్తవత్సల, యస్యయస్యయథాకామం షడ్రసేష్వభిపూజితం ౧౮. తత్సర్వంనృహరే క్షిప్ర మాభివర్షయమేనఘ, ఏవముక్తో హరిఃక్షిప్రం విదధేషడ్రసాన్బహూన్ ౧౯. మృష్టాన్నానిచ సూపాంశ్చ దధికుల్యాస్తథైవచ, ససర్జభగవా న్సర్వాన్యథాకామంముదాద్విజాః ౨౦. తేనసర్వజనానాంచ తుష్టిరాసీత్సుఖావహా, విద్వేషణస్తు సంతుష్టో హృష్టసర్వజనావృతః ౨౧. భృత్యామాత్యసుహృద్యుక్తః పూజితస్తేనభూపతిః, యుక్తః పరమహర్షేణ వేదగుప్తమథాబ్రవీత్ ౨౨. త్వయాహంపూజితోవిప్ర మృష్టాన్నాద్యైస్సుసత్కృతః, అభిధాస్యామి మద్వాక్యంశ్రూయతాం తాపసోత్తమ ౨౩. ధనధాన్యాదిభిరియం దీయతాంనృహరేఃశిలా, మమాస్తిప్రీతిరస్యాంవై శిలాసర్వేష్టదాయినీ ౨౪. ఏవముక్తఃపార్థివేన వేదగుప్తోఽబ్రవీదిదం, * వేదగుప్తః * నాహంశతసహస్రేణధనేన బహులేనచ ౨౫. దాస్యామినారసింహాఖ్యాం సాలగ్రామశిలాంనృప, నపరిత్యాగయోగ్యోయం మమాభీష్టప్రదోహరిః ౨౬. అస్యాయత్తాబలిర్హోమ శ్చాగ్నిహోత్రం తపస్తథా, సర్వస్వమేతత్సత్యేన మమతుష్టికరోహరిః ౨౭. నదాస్యే బహుభిర్ద్రవ్యైః సాలగ్రామశిలాంనృప, వేదగుప్తేనైవముక్తః ప్రాహవిద్వేషణోమునిం ౨౮. యావదిచ్ఛసిరత్నంవా హిరణ్యంవస్తుసంచయం, సర్వందదామినృహరి ర్దీయతాంతాపసోత్తమ ౨౯. ఏవముక్తో వేదగుప్తః ప్రభుణాప్రాహతంనృపం, * వేదగుప్తః * అయమేవహి సంసారతారకః సకలార్థదః ౩౦. అయమేవపరోధర్మో ఽముత్రసత్ఫలదాయకః, అస్యానుగ్రహతఃసర్వం తపః సంపాదితంమయా ౩౧. నదాస్యామిహరిందేవం కథంచన మహీపతే, ఇత్యుక్తః క్రోధతామ్రాక్షో వేదగుప్త మభాషత ౩౨. రాజాహంసర్వలోకానాం శాస్తారాజభిరర్చితః, మయానురక్షితస్త్వంహి మామనాదృత్యభాషసే ౩౩. బలాత్తమానయిష్యామి నృహరింపశ్యమేబలం, ఇత్యుక్త్వానిలయేసుస్థాం సాలగ్రామశిలాంనృపః ౩౪. జగ్రాహసాధనైర్యుక్తో మునింనిర్జిత్యయత్నతః, తత్ప్రియత్నమథోవీక్ష్య దీనాలాపేన కేశవం ౩౫. సంప్రార్థయామాసమునిః గతింమేబ్రూహి మాధవ, త్వదా

ధారతయా దేవరక్షితః సతతంగృహే ౩౬. ఇదానీంత్వద్వియోగేన కింకర్తవ్యమితః పరం, రక్ష రక్షజగన్నాథ నృహారేభక్తవత్సల ౩౭. తదాదీనధ్వనిం శ్రుత్వా శరణాగతవత్సలః, ప్రత్యక్షఃసమభూదస్యాం శిలాయాంనరకేసరీ ౩౮. తంహంతుమాగత స్త్రీవంరాజానం క్రోధమూర్చ్ఛదం, తందృష్ట్వానృహారింభూపః కంపయమాస చింతయా ౩౯. అనన్యగతికః శంభుం యయాచేదుఃఖపీడితః, భృత్యంరక్షయ కైలాసనివాస జగదీశ్వర ౪౦. ఆగతోనృహారిర్హంతుం మామమాత్యయుతం శివ, త్వాంవినాదైవమన్యత్ర మత్యానాస్తీతిసంతతం ౪౧ ఆరాధయామిశక్త్యాత్వాం సర్వేష్టార్థఫలప్రదం, శివశంభోవిరూపాక్ష భక్తానా మభయప్రద ౪౨. భృత్యం పాలయగౌరీశ త్వదధీనంజగత్పతే, నృపవాక్యంసమాకర్ణ్య నృహారిః శంకరోభవత్ ౪౩. వృషారూఢఃప్రసన్నాత్మా చంద్రార్ధకృతశేఖరః, త్రిశూలవరదాభీతి మృగహస్తచతుష్టయః ౪౪. ననర్త తాండవేనాగ్రే భూపతే స్తాపసోత్తమాః, తందృష్ట్వా శంకరంభక్త్యా హర్షాముత్ఫుల్లలోచనాః ౪౫. సాష్టాంగంప్రణిపత్యాసౌ స్తోత్రం చక్రేతిభక్తితః, వేదగుప్తస్తుతిందృష్ట్వా విరూపాక్షందయానిధిం ౪౬. సమారేభే స్తుతింకర్తుమద్వితీయం పరాత్పరం, ౪౭. * వేదగుప్తవిద్వేషణౌ * శ్రీశంకరం మాధవమంబుజాక్షం శ్రీహేమకూటాధిపమచ్యుతంహరిం, భజామ్యహం దేవగణాభివందితం త్వామద్వయం శంకరకేశవాత్మకం ౪౮. పీతాంబరంశ్రీధవమంబికాధవం బాలేందుచూడం గలశోభికౌస్తుభం, లక్ష్మీపతింహైమవతీమనోజ్ఞం నౌమ్యద్వయం శంకరకేశవాత్మకం ౪౯. వైకుంఠవాసంరజతాద్రివాసం గజేంద్రవంద్యం గజసూదనంచ, ఫణీశభూషం ఫణిరాజతల్పం నౌమ్యద్వయంశంకరమద్వితీయం ౫౦. ఇతిస్తుత్వామహేశానం కేశవంనృహారింనృపః, యయాచేభీష్టమతులం నిఃసంశయపరస్తదా ౫౧. క్షంతవ్యశ్చాపరాధోమే విరూపాక్షదయానిధే, నృహారప్రతిమాచౌర్యాత్తాపసస్యావమానతః ౫౨. యువయోరర్చతోశంభో ర్భేదమత్వా సమాహితం, దుష్కృతంమేరుసదృశ మిమా నాశయ శంకర ౫౩. త్రాహి త్రాహికృపాసింధో మజ్జంతంనిరయార్ణవే, ఇత్యుక్తఃశంకరఃప్రాహ మహీశం కృపయాద్విజాః ౫౪. ఆవయోరంతరంనాస్తి శివకేశవయోస్సదా, మత్సన్నిధానే ముక్త్యర్థం నృసింహంప్రార్థయాధునా ౫౫ తద్రూపేణైవదాస్యామి తవముక్తిం మహీపతే, ఇహలోకేఖిలాన్భుక్త్వా చాంతేమత్పదమాప్నుహి ౫౬. వేదగుప్తంశివః ప్రాహ భక్తవాత్సల్యముద్వహన్, * శ్రీశివః * సపుత్రశ్చసభార్యస్త్వం సన్నిధామమభక్తితః ౫౭ తపఃకురుమహాప్రాజ్ఞ మాముద్దిశ్య మహీసుర, మత్తోవరాన్ప్రాప్యబహూన్ జీవన్ముక్తో భవిష్యసి ౫౮. ఇత్యుక్త్వాంతర్దధేశంభుః కరుణాసాగరో

హరః, ననామశిరసాభూమౌ తద్దిశంభక్తిపూర్వకం ౫౯. * సూతః * శ్రీశంక
రాజ్ఞామనుస్మృత్యభూపతి ర్నృసింహమూర్తింహృదిభావయన్సదా, ముక్తింప్రపేదే
నృపతిస్తదాజ్ఞయా తేనార్చితోభూన్నృహరిస్తదాముదా ౬౦. *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే ముక్తినృసింహ
ప్రశంసాయాంవిద్వేషణస్యరాజ్ఞఃముక్తి కథనంనామద్వినవతితమోధ్యాయః. ౯౨.

---

* ఋషయః * శ్రుతంత్వత్తోనృసింహస్య చరితంపుణ్యవర్ధనం, వేదగుప్తస్య
వృత్తాంతం వదసూతమహామతే ౧. * సూతః * విరూపాక్షాజ్ఞయావిప్ర స్సపుత్ర
స్సహభార్యయా, తత్రైవవసతింకృత్వా తపశ్చక్రే సుదారుణం ౨. వేదప్రియాద
యఃసర్వే పుత్రాఈశస్యసంనిధౌ, శివముద్దిశ్య సంధ్యానమకుర్వన్పృథగ్నిష్ఠయా ౩.
పత్యురాజ్ఞామవాప్యాసా సతీబహుమతీముదా, గౌరీమారాధయద్దేవీం శక్తిత్రయ
మయీంశుభాం ౪. ఇత్థంధ్యానరతాస్సర్వే శివస్యనికటేఽనిశం, ఏవంబహుతిథే
కాలే గతేతేషాంతపస్యతాం, ౫. మహావిఘ్న స్సమజని మహాసురవినిర్మితః,
నికుంభోనామదైత్యోభూ త్పాతాళేమరకంటకః ౬. తత్పుత్రా శ్శతసంఖ్యాకాః
పితృతుల్యపరాక్రమాః, బ్రహ్మణఃప్రాప్యసకలా న్వరాన్దానవపుంగవాః ౭. సాధూ
న్సంక్షోభయామాసు రాశ్రమస్థాన్మహామునీన్, పాతాళంతేపరిత్యజ్య భూలోకం
ప్రాపురాసురాః ౮. తత్రతత్రస్థితాన్సర్వాన్ నిర్జిత్యస్వబలేనహి, పుత్రైస్సాకం
మహాదైత్యో రాజ్యక్షోభంప్రచక్రమే ౯. తేనసంపీడితాస్సర్వే త్యక్తదారసు
తాదయః, గుహామావిశ్యభీత్యా నికుంభస్యతపస్వినః ౧౦. తమేవశరణంజగ్ముః
భగ్నాశాః కేచిదంజసా, అనుస్మృత్యయయుః కేచి ద్దైత్యరా డ్భయశంకితాః ౧౧.
అహోహామృత్యుఃసమజని లోకానాందానవోత్థితః, కస్త్రాతాస్మాననాథాన్వై
కంయామశ్శరణంభృశం ౧౨. ఇతిచింతాతురా స్సర్వేత్యక్తాన్నా స్త్యక్తనిద్రకాః,
భ్రమంతఃపృథివీంసర్వాం రక్షాహీనామహీసురాః ౧౩. యదృచ్ఛయానారదస్తు
భూలోకంపర్యటన్మహీం, దృష్ట్వారాక్షసబాధాయాః పీడితాన్సకలాన్నరాన్ ౧౪.
కృపయాపాలయామ్యేనా నితినిశ్చిత్యనారదః, అగాన్నికుంభదైత్యేంద్ర నిలయం
మహతీంక్వణన్ ౧౫. తేనదృష్టోమహామౌని ర్నారాయణపరాయణః, తందృష్ట్వా
సహసోత్థాయ నికుంభోరాక్షసైర్వృతః ౧౬. విదధేఽతిథిపూజాంస భక్త్యాప్రాహ
సురోమునిం, * నికుంభః * స్వాగతంతేమునిశ్రేష్ఠ కుతోగమనమద్యభో ౧౭.

త్వద్విధా యద్గృహాంయాంతి తత్రైవాయాంతిసంపదః, మత్తఃకింకార్యమస్తీశ
తేబ్రూహి కృపయామునే ౧౮. ఇతిపృష్టోసురేణాసౌ నారదఃప్రాహసుస్మితః,
* నారదః * శ్రుతంతేవీర్యమఖిలం మయాత్రైలోక్యవందితం ౧౯. హితంవచ్మిత
వాత్యంతం శృణుసామోక్తిమంజసా, సర్వంసుసాధితంవస్తు భవతాపౌరుషేణచ
౨౦. త్వద్గృహేకామధేన్వాద్యాః సంతి రత్నధనాదయః, సర్వేపరాజితాయుద్ధే దేవ
ర్షిపితృమానవాః ౨౧. పంపాక్షేత్రేపుణ్యతమాః సంతితాపసపుంగవాః, తత్తేజసావిన
శ్యంతి దైత్యాగతబలాఃప్రభో ౨౨. నతిష్ఠంత్యంతికేతేషాం యేకేచి త్ప్రబలాఅపి,
కింకరిష్యతితేవీర్యం మహాతాం నికటేసుర ౨౩. తేషాంజయాజ్జయఃప్రాప్త స్త్వయా
నోచేజ్జయఃకుతః, వేదప్రియోవేదగుప్తః ప్రియమేధో మహామునిః ౨౪. గుణవ్ర
తోధర్మరత స్సాధ్వీబహుమతీ స్థితా, తేషాంసందర్శనాత్క్షిప్ర మఘాన్ముక్తోభవిష్యతి
౨౫. అనుగ్రహాన్మహేశస్య తైఃసర్వంసాధితంతపః, త్వద్విధానాంతు కావార్తా
తదగ్రే దైత్యపుంగవ ౨౬. ఇత్యుక్త్వాసయయౌ వీణాం వాదయన్సత్యముత్తమం,
నికుంభస్తుసుసంక్రుద్ధో మునివాక్యేనదైత్యరాట్ ౨౭. జ్వలదగ్నిరివాత్యంత ముజ్జ్వ
లత్రోషమాస్థితః, ఆదిదేశమహాదైత్యాన్ తేషాంసంహారణేసురః ౨౮. పంపా
క్షేత్రమితోగత్వా దగ్ధ్వాయాంతు మమాజ్ఞయా, ఇత్యాజ్ఞప్తాదైత్యవర్యాః సరథాః
సపరిచ్ఛదాః ౨౯. తోమరైర్భిందిపాలైశ్చ ముసలైర్ముద్గరైఃశరైః, శస్త్రాస్త్రైరన్వి
తాదైత్యాః సభటాఃసంప్రతస్థిరే ౩౦. తేషాంమధ్యేనికుంభస్తు బాణపాణిర్యయౌ
రుషా, తత్రతత్రస్థితాన్ వాచంయమాన్ సంహృత్యభూరిశః ౩౧. ఆగతఃసహసా
పంపా మప్రధృష్యాంసురాసురైః, ఉపద్రవేణదైత్యానాం మునయోభయకంపితాః
౩౨. కందరేషుచశైలేషు లతాకుంజేషు దుఃఖితాః, విలీనానియమైర్హీనా ఘనావా
తేరితాయథా ౩౩. భిత్త్వాగోపురవప్రాణి ప్రాసాదాంశ్చగృహాణిచ, సందహ్యానిలయా
న్స్వర్ణశాలాశ్చ వివిధాఅపి ౩౪. ఇతస్తతోధావమానా గదాశూలాద్యుదాయుధాః,
ప్రాకారంవిశుఃసర్వే మహాద్వారసమీపతః ౩౫. తత్రస్థాన్వేదగుప్తాదీ న్దదృశుర్దై
త్యపుంగవాః, త్రితారంసంజప న్యోగసమాధిస్థో బభూవహ ౩౬. వేదగుప్తోముక్తి
దస్య నృసింహస్య సమీపతః, వేదప్రియఃస్థితోగర్తే జజాప పరమంజపం ౩౭. ప్రియ
మేధఃకుంభసంస్థః శివమారాధయత్సదా, రుద్రాక్షనిచయైశ్ఛన్నః పూజాంచక్రే
గుణవ్రతః ౩౮. భస్మనాచ్ఛాదిత స్స్వస్యగాత్రంవస్త్రవివర్జితం, ధర్మవాదీజజాపా
గ్ర్యం శివమంత్రముదారధీః ౩౯. తదాబహుమతీశుద్ధా పాతివ్రత్యపరాయణా,
అంబికాంపూజయామాస నవభక్తిసమన్వితా ౪౦. ఇత్థంతేఋషివర్యాశ్చ పూజాం

చక్రుర్మహేశ్వరం, ఏతాన్సంక్షోభయామాసు రసురాస్తాపసాన్భృశం ౪౧. దగ్ధా స్తేతేజసాదైత్యా నికుంభప్రేషితా స్తదా, దుద్రువుర్హతశేషాస్తే రాక్షసాఃపిశితాశనాః ౪౨. ప్రణేముర్దైత్యరాజానం రోదమానామహీసురాః, తేషాంవాక్యాంతదాశ్రుత్వా ప్రజజ్వాలదహన్నివ ౪౩. అమాత్యాన్ప్రేషయామాసము గ్రాన్దైత్యాన్మహాబలాన్, తేగత్వాముద్గరైర్భిండివాలై ర్జఘ్నుర్మునీన్భృశం ౪౪. తిరోభావంగతాస్తేషాం ప్రభావేణాసురాస్తదా, తేగత్వాకంపితాంగాశ్చ తత్ప్రభావంవ్యజిజ్ఞపన్ ౪౫. తద్వాక్యాత్కుపితో దైత్యోనేత్రాభ్యాం రుధిరంవహన్, స్వయంజగామ సహసా నికుంభఃకంపయన్మహీం ౪౬. ద్రష్టుంతదద్భుతంయుద్ధం సమాజగ్ముస్తదామరాః, విమానేనాంతరిక్షే తే ప్రయుంజానాముసేఃశివం ౪౭ నికుంభ స్సహసాబాణా న్ముమోచమునిమూర్ధని, ఆశీవిషోపమాన్శీఘ్రం జ్వలంతఃపావకోపమాన్ ౪౮. బాణాఃసమీపమాగత్య మునీనామూర్ధ్వరేతసాం, దగ్ధాస్తత్తేజసాహ్యాసన్ భస్మీభూతాఃక్షణాదహో ౪౯. తద్దృష్ట్వాక్రోధతామ్రాక్ష స్స్వయంహంతుం సమాయయౌ, తదాజ్ఞయాసైనికాస్తే సంముఖేబాణపాణయః ౫౦. చక్రుస్తేషాం తపోవిఘ్నం బాణజాలై స్సమంతతః, ఏవంకోలాహల స్తత్ర మహానాసీ ద్రణాంగణే ౫౧. తదావిరాసీత్పరమేశ్వరోముదా స్వభక్తసంరక్షణదీక్షితో భృశం, యాంమూర్తిమారాధయతీప్సితాం ముని స్తన్నామత స్తాపసతుష్టయేప్రభుః ౫౨. వేదగుప్తస్యనికటే తారకేశ స్సమభ్యగాత్, వేదప్రియస్యతుష్ట్యర్థం పాతాలేశ్వరసంజ్ఞకః, ౫౩. ప్రియమేధస్యరక్షార్థం కుంభేశఃసంముఖేస్థితః, గుణప్రతారాధనేన రుద్రాక్షేశ స్సమాయయౌ ౫౪. ధర్మవ్రతాయభస్మేశః సమభూదగ్నిలోచనః, బహుమత్యాఃపూజయాంబా తుష్టాతద్రక్షణాయవై ౫౫. శక్తిత్రయాత్మికాసాభూన్నవదుర్గాస్వరూపిణీ, ససర్జుఃప్రమథానుగ్రాన్ క్షేత్రపాలాంశ్చభైరవాన్ ౫౬. తేగదాభిర్విచిత్రాభిః పరమేశ్వరమన్వయుః, ఈశ్వర స్సర్వరూపేణ త్రిశూలాదివరాయుధః ౫౭. ననర్తమధ్యేసైన్యస్య ప్రమథాదిగణై ర్యుతః, నవదుర్గారక్షణార్థం భక్తానాంరక్షణే యుతా ౫౮. నవసంఖ్యాబభూవాసా రక్షఃసంహారణాయవై, బ్రాహ్మీహంససమారూఢా బ్రహ్మాస్త్రేణసమన్వితా ౫౯. వైష్ణవీగరుడారూఢా శంఖచక్రాదిసాధనా, మాహేశ్వరీవృషారూఢా త్రిశూలాదివరాయుధా ౬౦, కౌమారీశక్తిహస్తాభూత్ మయూరవరవాహనా, ఐరావతాధిరూఢా౨౨గా దింద్రాణీశక్తిసంయుతా ౬౧. వారాహీ దంష్ట్రనిర్భిన్నపవీ పరమకోపనా, చాముండాభక్షయంతీసా లోకాన్జిహ్వాగ్రతో యయౌ ౬౨, తదద్భుతమభూత్తత్ర దేవా

నాంపశ్యతామపి, తతఃప్రవృత్తంసుమహాత్తద్యుద్ధం రోమహర్షణం ౬౩. ఆప్లుత్య సహసాసర్వే యోద్ధుకామా వ్యవస్థితాః, ప్రమథానాంరాక్షసైశ్చ దేవానాందానవైరివ ౬౪. వృక్షశూలనిపాతైశ్చ శిలాపరిఘపాతనైః, అన్యోన్యమర్దయంతిస్మ ప్రమథారాక్షసాభృశం ౬౫. శక్తిఖడ్గధరాఃకుంతైస్తోమరైశ్చ నిశాచరాః, పట్టసైశ్ఛిందిపాలైశ్చ బాణపాతైశ్చకోపతః ౬౬. పాశముద్గరదండైశ్చ నిర్ఘాతైశ్చాపరైస్తదా, రణంప్రమథవర్యైశ్చచక్రుస్తే దైత్యపుంగవాః ౬౭. బాణౌఘైరర్దితాః కోపాత్ప్రమథైరతిభీషణైః, సంభ్రాంతమనసఃసర్వే దుద్రువుర్భయపీడితాః ౬౮. తాన్దృష్ట్వాప్రమథాన్సర్వే ధావమానాంశ్చదానవాన్, నేదుస్తేసింహావ ద్దృష్టప్రమథాజితకాశినః ౬౯. విద్రవత్సుతదాతేషు రాక్షసేషుసమంతతః, నికుంభోవారయామాస శరవర్షేణతాన్గణాన్ ౭౦. వారితానీశ్వరోదృష్ట్వా తారకాఖ్యోదితస్స్వయం, తిష్ఠాసురమయాసార్ధం ద్వంద్వయుద్ధంకురుష్వభో ౭౧. హరిష్యామిచతేప్రాణాన్ ధనుర్ముక్తైః శితైఃశరైః, యత్తథాక్షేత్రరాజేస్మి న్మమభక్తాన్హనిష్యసి ౭౨. మదగ్రతశ్చతాన్దృష్ట్వా మమరోషోభివర్ధతే, దహ్యంతేభృశమంగాని దురాత్మన్మమరాక్షస ౭౩. కాలంనిరీక్ష్యతిష్ఠామి యదాపాపంసమేధతే, దిష్ట్యాసందర్శనంరక్షో మమత్వంప్రాప్తవానిహ ౭౪. కాంక్షితోసిక్షుదార్తస్య సింహస్యేవేతరోమృగః, యేత్వయా నిహతావీరాఃతైఃసాకంహన్మిత్వాంఖలం ౭౫. తారకేశవచశ్శ్రుత్వా నికుంభోయోద్ధుమాయయౌ, తద్యుద్ధమభవత్తత్ర సమేత్యాన్యోన్యమోజసా ౭౬. నవదుర్గామహాబాణాన్ ముమోచభృశమాగతా, నికుంభపుత్రశతకం జఘాన కరవాలతః ౭౭. ఛేదయామాసతిలశః పాయయంతీముహుర్ముహుః, తద్రక్తమతులంశంభోర్నర్తనికటేముదా ౭౮. నికుంభస్తారకేశేన పాతితోభూన్మహీతలే, కుంభేశాద్యా అమాత్యానాం హన్యుస్తేషాం శిరాంసిచ ౭౯. ప్రమథారాక్షసాన్ఘోరాన్ స్సంహృత్యాగ్రేస్థితా ముదా, తదాదేవాస్సగంధర్వాః సిద్ధాశ్చపరమర్షయః ౮౦. సమాజగ్ముస్తదాద్రష్టుం శంభోర్యుద్ధం సుకౌశలం, ప్రణేముర్భక్తినమ్రాంగా స్తారకేశాదిరూపిణం ౮౧. స్తుతిమారేభిరేకర్తుం కృతకృత్యా స్తపోధనాః, వేదగుప్తముఖాస్సర్వే భక్తిభావసమన్వితాః ౮౨. * వేదగుప్తః * భుక్తిముక్తివిధాయకం కలధౌతభూధరనాయకం, సత్యచిత్సుఖరూప మానతదేవతాసుఖదాయకం మృత్యుభీతినివారకం మదనాఘజాలవిదాహకం తంభజామిహృదంతరేమమ తారకం భవతారకం ౮౩. * వేదప్రియః * కుంభసంభవమంబికాధవ మచ్యుతంహరిదంబరం శంభురూపమఘౌఘసాగర కుంభసంభవడంబరం, శంబరాంతకమంబుజోద్భవ సన్నుతాంఘ్రిసరోరుహం తంభజామిహృదంతరే మమతారకంభవతారకం ౮౪.

* ప్రియమేఘః * ఉక్తవాహ మఖండబోధసుమోక్షసిద్ధిద మాదిమం యక్షకింనర పూజితాంఘ్రి మధోక్షజాదిసుసేవితం, దక్షగర్వనివారకం ద్రుతశిక్షితాసుర నాయకం తంభజామిహృదంబుజేమమతారకం భవతారకం ౮౪. * గుణవ్రతః * భూతిభూషితవిగ్రహం భుజగాధిరాజవిభూషణం భైక్షకృత్యరతంశివం భువనత్రయోల్ల సితంభవం, భీమయంతమరీన్సృశం భ్రుకుటీతలేక్షణమవ్యయం తంభజామిహృదంబు జేమమతారకంభవతారకం ౮౬. *ధర్మవ్రతః* పాతకాలయఘాతుకాదినిపాతనం వృషకేతనం మాతృకాక్షరమాలికా పరిపూతషట్సునికేతనం, కీర్తనేనసుతోషితంపా తాలసంజ్ఞకమీశ్వరం తంభజామిహృదంబుజేమమతారకంభవతారకం ౮౭. * బహుమతీ * కుందసుకుట్మలదదనాం చంద్రసువదనాంసుమందగజగమనాం, వందారుదేవసదనాం వందేదుర్గాం నవాక్షరసువర్గాం ౮౮. * క్షేత్రపాలః * తేషాంకీర్తనమాకర్ణ్య శివోవచనమబ్రవీత్, * తారకేశ్వరః * ఏకఏవహిరూపాణి బహుధాధారయామ్యహం ౮౯. భక్తాభీష్టార్థసిద్ధ్యర్థం తత్ర్యరూపేణ తాపసాః, వరాన్దాస్యామిబహులాన్ వృణుధ్వంవరముత్తమం ౯౦. శంభోర్వాక్యంసమాకర్ణ్య యయాచుఃస్వమనోగతం, * వేదగుప్తాదయః * త్వాముద్దిశ్యతపఃకృత్వా కృత మస్మాభిరూర్జితం ౯౧. నివాసందేహి తేపాదసన్నిధానే మనోహరే, త్వత్పాదే హ్యచలాంభక్తిం వైరాగ్యంజన్మజన్మని ౯౨. తథైవాదాద్వరంతేషాం భక్తానామ భయప్రదః, తేపిభోగానిహాత్యంతం భుక్త్వాంతే శివంయయుః ౯౩. తస్మాద యంతారకేశో భవభీతినివారకః, తమర్చ్యయిత్వాదేవేశం పాతాలేశ్వరసంజ్ఞకం ౯౪. నత్వాదుర్గాంమహాదేవీం నవసంఖ్యాత్మికాంముదా, పృథక్పూజాంతదాచక్రుః స్తాప సాహర్ష సంయుతాః ౯౫. * సూతః * నిగదితమఖిలార్థదం మయా శ్రీశివచరితం భవవారిరాశిపోతం, ప్రపఠతిసతతంహి యఃప్రయత్నా త్సశివపదంప్రతియాతితా పసేంద్రాః ౯౬.

*   *   *

ఇతిశ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే వేదగుప్తఋషిమాహాత్మ్యే తారకేశ్వర, పాతాలేశ్వర, భస్మేశ్వర, రుద్రాక్షేశ్వర, కుంభేశ్వర,నవదుర్గా దేవీనాం అవతారకకథనంనామత్రినవతితమోఽధ్యాయః ౯౩.

—• వ్యోమకేశ్వరమాహాత్మ్యం. •—

క్షేత్రపాలః అతఃపరంవ్యోమకేశమాహాత్మ్యం వచ్మితాపసాః, శృణ్వంతు
శివచారిత్రం సావధానేనచేతసా ౧ దక్షిణస్యాందిశిశ్రేష్ఠో గిరిర్దైవతసంజ్ఞితః, తస్మి
హిప్రాంతికే కశ్చిద్భారద్వాజకులోద్భవః ౨. సుధర్మోనామవిప్రేంద్ర శ్చకాస్తి
బ్రహ్మవిత్తమః, తస్యప్రియాసుదేహాభూ త్సాధ్వీధర్మపరాయణా౩. సుధర్మస్తుసదాచారో
దేవతాతిథిపూజకః, వేదాధ్యయనసంపన్నః పంచయజ్ఞపరాయణః ౪. త్రికాలేశివ
పూజాయాం నిరత స్సంగవర్జితః, ధనవాన్గుణవాన్ జ్ఞానీ సాధూనాముపకారకః ౫.
శివాలయప్రతిష్ఠాతా శివపంచాక్షరీరతః, భస్మరుద్రాక్షసంఛన్నః శాంకరేషుప్రియం
వదః ౬. కుమారోనాభవత్తస్య సుధర్మస్యమహీసురాః, ఆయుర్బహుత్వ్యతీ
యాయ తస్యవృద్ధత్వమాగతం ౭. పుత్రహీనస్యవిప్రస్య సుఖంనాభూత్కదాచన,
వైరాగ్యమావహన్ చిత్తే చింతయామాసశంకరం ౮. సుదేహాయాదుఃఖమభూ
త్సంతతిర్నాస్తివైమమ, నిద్రాహారాదికంత్యక్త్వా పుత్రార్థంసాప్యచింతయత్ ౯.
కదాచిత్సాపృథుశ్రోణీ పతిశుశ్రూషణేపరా, పాదసంవహనంకృత్వా పతింప్రాహవిన
యాన్వితా ౧౦ *సుదేహా* పుత్రాపేక్షాస్తిమేదేవ తపసాసాధయస్వభో,
పుత్రంవినానజీవామి క్షణమాత్రంతవాగ్రతః ౧౧. సపుత్రాబాంధవాఃసర్వే వంధ్యా
హంవిగతత్రపా, మదిచ్ఛాపూరణందేవ. కురుతీవ్రంసుఖాప్తయే ౧౨. తయేత్థం
ప్రార్థితఃప్రాహ మునిఃపరమధార్మికః, * సుధర్మః * శోకంమాకురుకల్యాణి పుత్రా
ర్థంహ్యాదిసంతతం ౧౩. పుత్రస్యజన్మనానైవ సుఖంసర్వత్రసుందరి, స్వధర్మేణతరి
ష్యంతి భవాబ్ధిం జ్ఞానినఃసదా ౧౪. దుఃఖరూపాభవంత్యేతే దారాగారసుతాదయః,
తేషుప్రీతింనకుర్వంతి విరక్తాఃసారవేదినః ౧౫. విశ్వంయద్దృశ్యతేదేవి ధనందేహాది
కంసదా, అసత్యంభాతిసతతం సత్యత్వేనగుణౌఘకం ౧౬. విద్యున్నిభాదేహభోగా
ఆయుష్యంగ్రస్యతేనిశం, మృత్యునారోగనిచయై రాదిత్యస్యగతాగతైః ౧౭. దుఃఖేన
కర్మసతతం కరోతిమదమోహితః, శరీరభోగసిద్ధ్యర్థం అజ్ఞాత్వాచంచలంత్వితి ౧౮.
శత్రుభ్రాతృసుహృత్సంగః ప్రపాయాంప్రాణినోయథా, మరీచికాసమాసంప చ్చావసంర
విరశ్మివత్ ౧౯. స్త్రీసుఖంస్వప్నసదృశం మూఢస్తత్రభ్రమత్యలం, సుఖదుఃఖేపరే
షాంచ పశ్యన్నపివిముహ్యతి ౨౦. నైవపశ్యతిమృత్యుంహి కాలవేగేనమూఢధీః,
బాల్యేపిపారతంత్ర్యేణ క్షుత్తృష్ణాపరిపీడితః ౨౧. మలసంఛన్నగాత్రస్సన్ రోదనాది
ప్రపీడితః, యౌవనేస్త్రీప్రసంగేన కాముకశ్చపలేంద్రియః ౨౨. నిర్భర్త్స్యయన్సదా
సాధూ నాత్మానంనైవపశ్యతి, వార్ధక్యేతుజరావ్యాఘ్రీ పురుషంతర్జయత్యహో ౨౩.

రమతేస్మి న్నాంసరక్తపూయాస్థిమలదూషితే, క్రిమి విడ్భస్మ భూతేస్మిన్దేహే
హంతాంప్రపద్యతే ౨౪. దేహేఽహంభావమాపన్నో మత్సమోనాస్తిభూతలే,
ఇతిమత్వాగతేప్రాణే కింకరిష్యతిసాధనం ౨౫. అవిద్యయామమేత్యేత ద్దేహాదిక
మితీర్యతే, నాహందేహశ్చిదాత్మేతి బుద్ధిర్విద్యేతిభణ్యతే ౨౬. తస్మాద్విదిత్వా
మత్ప్రోక్తం విజ్ఞానేనహిభామిని, దుఃఖాస్పదంపుత్రశోకం త్యజమూత్రపురీషవత్
౨౭. వైరాగ్యంభజసర్వత్ర తేనసౌఖ్యంభవేత్తవ, ఇతఃపరంనవక్తవ్యం నిత్యంపుత్ర
నిమిత్తకం ౨౮. సామవాక్యైర్మునిర్భార్యా ముపశామ్యసపండితః, శివమారా
ధయ ద్భక్త్యా సర్వభూతాంతరాత్మకం ౨౯. కదాచిత్తద్గృహం సఖ్యఃసమాజగ్ము
ర్దిదృక్షయా, సుదేహాంసర్వసౌభాగ్యనిలయాం స్వర్ణభూషణాం ౩౦ తాభిస్సహ
కథాజాతా పౌరుషోద్దీపనేస్త్రియః, కస్మాద్గర్భాయనేనుభ్రు సంతతిర్నాస్తి తేధునా
౩౧ కోభక్షయతియుష్మాకం ధనధాన్యాదికంసదా, కఃపాలయతి రాజాగ్నిచోరైః
సర్వంహి భుజ్యతే ౩౨. సుతోనాస్తిగృహేయస్య శ్మశానసదృశంభవేత్,
ఏవంనిర్భర్త్సితాసాధ్వీసుదేహాలజ్జయాభృశం ౩౩. తద్గృహంప్రేషయామాస తాఃస
ఖీఃస్మితభాషయా, పత్యుఃసమీపమాగత్య పునరూచేసుదుఃఖితా ౩౪. *సుదేహా*
శృణుమద్వచనంస్వామిన్ సఖీభిరవమానితా, త్వదంతికముపాగత్య యాచేహంత్వ
ద్దయాంవిభో ౩౫. అన్యాంవృణుష్వభార్యార్థం తస్యాంవాసంతతిర్భవేత్, మమాగ్ర
జస్యతనయా వర్తతేతీవసుందరీ ౩౬. తవానురూపాసుభగా ఘ్యోమానామమహా
మునే, తాముద్వహవిధానేన సంతానార్థంసుఖాయమే ౩౭. తస్యానిర్బంధనాద్విప్రః
ప్రాహభావ్యనుచింతయన్, * సుధర్మః * నతేసుఖంసతీపుత్రా ద్దుఃఖమేవభవిష్యతి
౩౮. తథాస్తుసాధ్వితేబుద్ధి ర్యద్యసూయావివర్జితా, ఇత్యుక్త్వాంగీచకారాసా
ఘ్యోమాఖ్యాంకన్యకాంవరాం ౩౯. తయాసబుభుజేసౌఖ్యం గార్హస్థంధర్మతఃసుధీః,
అనుసృత్యసుదేహా తాంఘ్యోమాసేవాం కరోతిసా ౪౦. ఘ్యోమాలింగానిచమృదా
చాష్టోత్తరశతానిచ, కృత్వాసాశ్రద్ధయానిత్యం పూజయామాస హృష్టధీః ౪౧.
త్రికాలమేకకాలంవా షట్కాలంవామహేశ్వరం, అర్చయిత్వాస్వభర్తారం సమర్చ
యతిభక్తితః ౪౨. భక్తిందృష్ట్వాద్వితీయాయాస్తుతోష మునిపుంగవః, కదాచి
చ్ఛయనేఘ్యోమా సేవయంతీపతింముదా ౪౩. ప్రాహప్రసన్నయావాచా లోక
యంతీభువంతదా, * ఘ్యోమా * అత్రాస్తిహివిరూపాక్షక్షేత్రం సర్వేష్టదాయకం
౪౪. పంపాకాశీతివిఖ్యాతా విశ్వనాథోవిరూపదృక్, తుంగభద్రాత్రిపథగా ఇత్యు
శంతిమనీషిణః ౪౫. గంతవ్యంశంకరక్షేత్రం అస్మాభిస్సహసత్వరం, తేనలబ్ధవరః
సౌఖ్యం యాస్యస్యద్యనసంశయః ౪౬. భార్యయాప్రార్థితఃప్రీత్యా యాత్రార్థం

స్వమతింవ్యధాత్, మాఘమాసేతుగమనం చక్రేభార్యాద్వయాన్వితః ౪౭.
* క్షేత్రపాలః * క్షేత్రంసమాగత్యమహేశ్వరస్య భక్త్యేశ్వరంపూజ్య సుధర్మ
నామా, తత్రైవవాసంప్రకరోత్సుతార్థీ జాయాయుతః శంకరసంనిధౌద్విజాః ౪౮.

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే వ్యోమేశ్వరమాహాత్మ్యే
సుధర్మాదీనాంపంపాక్షేత్రంప్రత్యాగమనంనామ చతుర్నవతితమోఽధ్యాయః ౯౪.

---

* శ్రీఋషయః * తతఃకిమకరోద్విప్రః క్షేత్రేభార్యాయుతో మునే, వ్యో
మేశ్వరస్యచరితం బ్రూహిసర్వంసవిస్తరం ౧. * క్షేత్రపాలః * విరూపాక్షస్యని
కటే వాసంకృత్వా సతాపసః, నిత్యమారాధయద్దేవం చతుర్వర్గఫలప్రదం ౨.
వ్యోమాసంపూజయామాస త్రికాలే శంకరంముదా, వల్మీకమృదమాదాయ
కృత్వాలింగాని సాఽన్వహం ౩. అష్టోత్తరశతంపీఠే సంస్థాప్య నియతేంద్రియా,
ధ్యానాసనాదిభిర్దివ్యైః సకలైరుపచారకైః ౪. ధూపదీపైశ్చనైవేద్యైర్నీరాజన
ముఖైః శుభైః, ఏవమాదిభిరన్యాభిః సేవాభిః పరమేశ్వరం ౫. తోషయామాస
నుతిభిః సాధ్వీనిత్యమతంద్రితా, తాందృష్ట్వాభక్తినిలయాం సుదేహఃప్రాహసుస్మితా
౬. మృల్లింగానిముదాకృత్వాకుతః పూజయసీశ్వరం, సమీపేనవిరూపాక్షః ప్రత్యక్షః
సర్వకామదః ౭. తద్దర్శనేనధ్యానేన సర్వసంపత్సమీహితే, పృథక్పూజాకుతః
కార్యా త్వయాబ్రూహివిధేఃఫలం ౮. అస్మిన్మేసంశయోజాతో మహాంస్త్వం
ఛింధివాక్యతః, మేబుద్ధిర్విపరీతావా పృథక్పూజావిధాయికా ౯. సపత్న్యావచనం
శ్రుత్వా వ్యోమాప్రాహార్చనావిధిం * వ్యోమా * హృదయేసంస్థితేపీశే క్రమా
ద్వర్ణస్య సజ్జనాః ౧౦. బహిఃపూజాంప్రకుర్వంతి వ్రతభంగభయాత్సదా, స్వధర్మః
శ్రేయసామాద్యః త్యాగఏవభయావహః ౧౧. సర్వసాక్షీసభగవాన్ గృహ్ణాత్యు
పచితిం పృథక్ ౧౨. యంయంభావముపాశ్రిత్య సంప్రార్థయతిభక్తితః, తత్తద్రూ
పేణసర్వేషా మీప్సితం ప్రదదాతిహి ౧౩. బాల్యేహంమునినాజ్ఞప్తా నందినానంద
దాయినా, తచ్చరిత్రంవచ్మిశుభం శ్రవణాదఘశోషణం ౧౪. కదాచిద్దైవయోగేన
నందీతాపసపుంగవః, పితృగేహంసమాయాతో భస్మరుద్రాక్షభూషణః ౧౫.
విధివత్పూజయామాస వామదేవఃపితామమ, తంబభాషేవామదేవం నందీక్షేమ
ముదీరయన్ ౧౬. * నందీ * దదామితేమంత్రరాజం పంచాక్షరమఖండితం,
సర్వేషాంవశనీయంచ చతుర్వర్గఫలప్రదం ౧౭. లింగానిమృణ్మయాన్యాదౌ కృత్వా
చాష్టోత్తరంశతం, సంపూజయమహాప్రాజ్ఞ శివస్తేనైవతుష్యతి ౧౮. ఇత్యుక్త్వా

స్వతనౌ యోగీ దర్శయామాస వై పితుః, పాదాదిమస్తకాంతేషు ప్రతీకేషు చ సర్వశః
౧౯. లింగాన్యనంతరూపాణి హేమరౌప్యమయానిచ, అర్చితానిసుగంధాఢ్యై
స్తథైవామోదవంతిచ ౨౦. మాంసమేదోస్థిచర్మాణి సర్వాణ్యంగానితన్మనేః,
తానిలింగానిసర్వాణి సర్వావయవసంధిషు ౨౧. సుత్పితావిస్మితోదృష్ట్వా ప్రణ
మ్యచముహుర్ముహుః, గురవోబహవఃసంతి విత్తదారసుతైషిణః ౨౨. నజానంతి
మహేశస్య రహస్యం వాగగోచరం, త్వమేవశివరూపోసి త్వయాహం తారితోభ
యాత్ ౨౩. ఇత్యుక్త్వాప్రణనామాగ్రే వామదేవస్తునందినం, పితరంప్రాహానం
దీశో వినయాద్భక్తవత్సలః ౨౪ ఏవంకురుసదాభూయాత కల్యాణంతేమహత్ఫలం,
సర్వైఃకార్యంగృహస్థైశ్చ నత్యాజ్యంపరమాపది ౨౫. యదిత్యజతిమోహేనా
నాదరేణవిమూఢధీః, నిహంత్యేవస్వమాత్మానం లింగరూపంమహేశ్వరం ౨౬.
లింగైర్మూర్తింకల్పయిత్వా పురుషాకృతినాసుధీః, సోహంభావతయాపూజ్యా
సామూర్తిస్సిద్ధిదాభవేత్ ౨౭. ఏవముక్త్వాయయౌనందీ పరోపకృతిమావహన్,
గతేమునౌమనుపితా మామాహూయముదాన్వితాః ౨౮. పుత్రిమంత్రందదా
మీహ యదిష్టంతత్ప్రియచ్ఛతి, త్రికాలమేకకాలంవా శివేభక్తిసమన్వితా ౨౯.
మృదాలింగానికృత్వాత్వం పురుషాకృతినార్చయ, తేనసర్వందదాతీశ స్త్వైశ్వర్యం
నైవకదాచన ౩౦. ఇత్యుక్త్వా చతదాపిత్రా కరోమిశివపూజనం, సమీపస్థోపి
దూరస్థో వ్రతభంగభయాదయం ౩౧. ఏవముక్త్వాసపత్నీంతాం విరరామశివాజ్ఞ
యా, తస్యాఃసేవాంముదాచక్రే సుదేహాపుత్రకాంక్షిణీ ౩౨. ఏవంకాలేగతేదైవా
దంతర్వత్నీబభూవసా, సుధర్మస్తు మహానందాత్సీమంతం కృతవాన్ద్విజః ౩౩.
పూర్ణేతునవమాసేసా సుషువేపుత్రముత్తమం, ఈశ్వరారాధనాజ్జాతం సుందరం
జనమోహనం ౩౪. సుతేసంజాతమాత్రేతు పితాస్నానంచకారహ, బ్రాహ్మణేభ్యో
దదౌదానం గోభూతిలహిరణ్యకం ౩౫. జాతకర్మతదాకృత్వా బ్రాహ్మణాశిషః
ప్రగృహ్యాచ, దినేద్వాదశకేసమ్యక్ నామకర్మాకరోన్మునిః ౩౬. ధర్మేణవర్ధతే
యస్మాద్ధర్మవర్ధనఇత్యసౌ, నామ్నాభివర్ధతేనిత్యం మహదాశిషముద్వహన్ ౩౭.
ధర్మవర్ధనబాలోసౌ వవృధేశుక్లచంద్రవత్, తందృష్ట్వాసుకుమారాంగం కుమారం
పితరౌముదా ౩౮. వినోదయంతౌసతతం లాలయంతౌపృథక్పృథక్, ఆభాషయం
తావన్యోన్య మితఏహీతిబాలకం ౩౯. ధర్మవర్ధనమత్తాత మత్కులస్యసుఖప్రద,
నృత్యంతిపితరఃసర్వే సత్యే త్వజ్జన్మమాత్రతః ౪౦. పితామహాఃప్రహృష్యంతి నందంతి
ప్రపితామహాః, అద్యమేసఫలంజాతం జీవితంచసుజీవితం ౪౧. త్వన్ముఖాలోక
మాత్రేణ సుదేహానందనిర్భరా, ఏవంజహర్షతుస్తౌతు వర్ధయంతౌముదాశిషః ౪౨.

ఉత్సంగేతుసుదేహాయా బాలకంప్రసమర్ప్య సా, ఉవాచసస్మితవదనా మాతస్త్వ
త్పుత్రఏవహి ౪౩. త్వత్కృపావశతః పుణ్యోజాతోవంశవివర్ధనః, త్వద్విధాశ్చ
ప్రకుర్వంతు తేనాయంవృద్ధిమేష్యతి ౪౪. ఇతివ్యోమావచఃశ్రుత్వా స్త్రీలోల్యాన్ము
హిషీతదా, వినోదయంతీతంమిథ్యా బాలకంప్రీతిదాయకం ౪౫ అసూయయాంత
ర్జ్వాలసుదేహాచింతయాభృశం, వ్యోమాతామనుసృత్యైవ యాపయామాసవాస
రాన్ ౪౬. * సూతః * పుత్రేణవిప్రోముముదేసుధర్మః కుటుంబినీభ్యాం విహితా
ర్థసంపత్, యేశంకరాత్ప్రాప్తసుతంలభంతే తేసర్వధన్యాభువితాపసోత్తమాః ౪౭.

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే సుధర్మస్యద్వితీయ
భార్యాతపసా పుత్రోత్పత్తిర్నామ పంచనవతితమోఽధ్యాయః. ౯౫.

---

* క్షేత్రపాలః * అనాసక్తఃసుఖంభేజే సుధర్మోజ్ఞానవాన్సుధీః, పుత్రేణా
థస్వభార్యాభ్యాం సద్ధర్మనిరతోభవత్ ౧. పుత్రందృష్ట్వాకనిష్ఠాయా జ్యేష్ఠాదుఃఖ
ముపాగతా, సర్వేపుత్రంప్రశంసంతి జననీంపుత్రవర్ధినీం ౨. ననహ్యతేతయా పుత్ర
రూపం శ్రీకలభాషణం, సుప్రియంతనయందృష్ట్వా హృదయంవహ్నిసంయుతం ౩.
అభూత్తస్యామహాచింతా నిద్రాహారవివర్జితా, అనేనగర్వితావ్యోమా మత్సమా
భూన్మహీతలే ౪. సుధర్మస్తుసుతందృష్ట్వా తస్యాంప్రీతిం కరోత్యయం, వృథామే
జన్మ శోకస్యకారణంవిధినాకృతం ౫. ఇతిచింతాతురాసాస్త్రీ సుఖంలేభేనజాతు
చిత్, గృహేఖేలంతమాలోక్య బాలకంపితృలాలితం ౬. అత్యంతదుఃఖమాపన్నా
హాహతాస్మీతిసావదత్, చింతాంవిదిత్వాజ్యేష్ఠాయా వ్యోమాప్రాహమృదూక్తిభిః ౭.
* వ్యోమా * త్వదుత్సంగేస్థాపయామి పుత్రంసత్యంత్వదీయకం, భవామిదాస్య
హంమాత ర్మాభిద్యస్వ దయాంకురు ౮. సుధర్మస్తుసుదేహాయా మకరోత్ప్రీతిముత్త
మాం, తథాపిసామలవతీహ్యభూ దజ్ఞానసంయుతా ౯. బోధితాపిధవేనాసా సంతతం
సుతపస్వినా, నాత్యజత్కశ్మలంతీవ్రం దుఃఖదంవిధిమోహితా ౧౦. ఏవంసాచింతయా
మాన మానసేదుష్టచారిణీ, మదీయోహృదయాగ్నిస్తు వ్యోమానేత్రజలైర్వినా
౧౧. నశాంతిమేతి తత్పుత్రంమారయేహంరహఃకృథా, అగ్రేభావ్యంథవేదేవ
నోల్లంఘ్యంసురదానవైః ౧౨. కిమకార్యంకదర్యాణాం కృత్వాకృత్యమజానతాం,
ఏకస్మిన్దివసేజ్యేష్ఠా సుప్తంతంధర్మవర్ధనం ౧౩. ఛేదయామాసచాంగాని శిశోఃఖడ్గేన
పాశిరః, సర్వాంగఖండాన్యాదాయ మన్మథక్షేత్రపాక్షిపద్రహాః ౧౪. కతిచిత్తండనిచ
యాన్ బ్రహ్మకుండేనిధాయచ, యత్రక్షిప్తానిలింగానివ్యోమయా నిత్యమేవహి ౧౫.

తత్రక్షిప్త్వాసమాయాతా గృహంరాత్రౌసుదేహికా, సుష్వాపశయనేతూష్ణీం నిద్రాముపగతేవసా ౧౬. ప్రాతరుత్థాయసావ్యోమా ధ్యాయంతీశివమవ్యయం, పతింప్రణమ్యపశ్చాత్సా గృహదేవాన్ గురూన్ముదా ౧౭ గృహకార్యంవినిర్వర్త్యప్రాతఃస్నానమథాకరోత్, మృదమాదాయ లింగాని కృత్వా భక్త్యైవసాముదా ౧౮. పూజయిత్వాయథాన్యాయ మష్టోత్తరశతానిచ, ప్రదక్షిణనమస్కారస్యాంతే శంకరమవ్యయం ౧౯. ప్రార్థయామాసబహుధా శివపాదైకమానసా, జయశంకర దేవేశ మాముద్ధరజగత్పతే ౨౦. సంప్రార్థ్యైవంశివం వ్యోమాఫలంతస్మైన్యవేదయత్, ఏతస్మిన్నంతరేకాలే దూతికాసముపాగతా ౨౧. హాహాకారేణక్రోశంతీ రుదంతీవిస్వరంబహు, కిమేతదితిసర్వాస్తాః పరివవ్రుఃసఖీజనాః ౨౨. సుదేహార్షిణాత్ర గృహకార్యంకరోతిహి, దూతికాసహసాగత్య వ్యోమాంప్రాహాతిదుఃఖితా ౨౩. కేనవాచరితంపాపం హతోభూద్ధర్మవర్ధనః, శయ్యాతేరుధిరక్లిన్నా బాలకోనాస్తితత్రహి ౨౪. హాహతాస్మిమహాదేవి కాగతిఃపురతోమమ, జ్యేష్ఠాతిదుఃఖితైవాభూ జ్జనానాంపురతస్తదా ౨౫. వ్యోమాస్వతనయస్థానం రక్తాక్తంమాంసఖండకం, దృష్ట్వాసాదుఃఖమాపన్నా మత్వాపూర్వకృతంకృతం ౨౬. ధ్యాత్వాపతిం సతీదధ్యౌ చిరంస్వేనైవకర్మణా, పత్యుఃసమీపమాగత్య వినయాత్ప్రాహభక్తితః ౨౭. విదుషాంయాగతిఃప్రోక్తా తాంగతంగతవాన్సుతః, రుధిరాక్తాశిశోఃశయ్యా తత్రయాతోనవేద్మ్యహం ౨౮. ఇత్యుక్తఃస్వసతీంప్రాహ సుధర్మోధర్మమావహన్, *సుధర్మః* క్వపుత్రః క్వసతీ గేహంక్వ మిత్రంబాంధవాదయః ౨౯. జాయంతేచమ్రియంతేచ తృణేబ్రహ్మాండకోటయః, అస్మాకమస్యసంబంధో నాస్తికశ్చిత్పృథగ్వ్రతే ౩౦. శరణంవ్రజదేవేశం శరణాగతవత్సలం, తేనత్వంసఫలాభూయా స్తత్కృపాంయాచయాన్వహం ౩౧. ఇత్యుక్త్వాస్వప్రియాంవ్యోమాం శివపూజారతోభవత్, పత్యుర్వచనతస్తస్యా దుఃఖంనాభూన్మనాగపి ౩౨. యేనాసౌపాలితః పూర్వం సతద్రక్షాంకరిష్యతి, మాలాకారఇవేశస్తు యునక్తివియునక్తిచ ౩౩. వియయేస్మిశ్చింతయామేకింఫలం భ్రాంతిదాయకే, పరతంత్రంజగత్సర్వం శివఏవస్వతంత్రవాన్ ౩౪. కర్తాభోక్తాస్వతంత్రశ్చ సృష్టిస్థితిలయేష్వసః, ఏవంవైరాగ్యమాపన్నా వ్యోమానిశ్చితమానసా ౩౫. నచకారమృతింద్రుష్ట్వా శిశోర్దుఃఖంద్పృథగ్వ్రతా, పార్థివానితులింగానిగృహీత్వా పూజితానిసా ౩౬. మన్మథాఖ్యసరస్తీర మాగాద్భక్తిసమన్వితా, క్షిప్త్వాతత్రైవలింగానిప్రీయతాంశంకరఃసదా ౩౭. ఇత్యుక్త్వాప్రణతింతత్ర కుర్వంతీసాపునఃపునః, గృహాగంతుంసముద్యుక్తా యదాభూత్తావసీత్తదా ౩౮. అశృణోద్వి

స్మితాంవాణీం జలాంతే స్వసుతస్యసా, మాతరేహిసుమాంగాని సమానికురుశీఘ్రతః ౩౯. జీవామితేకరస్పర్శా ద్ధతోపిస్వేనకర్మణా, ఇతితద్వచనాద్వ్యోమా గత్వాతత్తీర్థరాజకే ౪౦. తజ్జలస్థశిశోః ఖండితాంగానిసకలాన్యపి, సమంచకారసహసా ధ్యాయంతీశకృపాంసతీ ౪౧ మన్ముఖంతీర్థరాజంచ స్మరంతీతత్రదేవతాః, * క్షేత్రపాలః * తదావిరాసీద్భగవాన్ చతుర్ముఖః స్మితాననశ్చంద్రకలావతంసః, జ్యోతిర్మయోవ్యోమనిభఃపరాత్మా భక్తార్తినాశైకనిదానదక్షః ౪౨. తందృష్ట్వాపరమేశాన మపూపరూపసంయుతం, భక్తిగద్గదయావాచా స్తోతుంవ్యోమాప్రచక్రమే ౪౩. * వ్యోమా * గౌరీనాథంవిశ్వనాథంశరణ్యం భూతావాసంవాసుకికంఠచ్ఛన్నం, పంపాక్షేత్రస్యాధిదైవం మహేశంమచ్చేతోబ్జే భావయేవ్యోమకేశం ౪౪. యోగాధీశంయోగిగమ్యంపురాణం యోగాసక్తంభోగిభూషం విశేషం, భూతావాసంభానుకోటిప్రకాశం మచ్చేతోబ్జే భావయేవ్యోమకేశం ౪౫. వ్యక్తావ్యక్తం భక్తిభావైకగమ్యం సత్యజ్ఞానానందరూపంసుధీపం, ముక్తిస్థానంశక్తిలీలావినోదం మచ్చేతోబ్జే భావయేవ్యోమకేశం ౪౬. త్ర్యక్షందేవంశిక్షితాశేషజీవం ఉక్షారూఢం శిక్షితాదిత్యగర్వం, యక్షాధీశస్తుత్యమక్షీణరూపం మచ్చేతోబ్జే భావయేవ్యోమకేశం ౪౭. స్తోత్రేణానేనసంతుష్టః శంకరఃకరుణాకరః, ప్రాహప్రసన్నహృదయో వ్యోమాంసంతోషయన్గిరా ౪౮. * శ్రీశివః * వరంవరయభద్రేత్వం దదామితవసౌఖ్యదం, త్వత్పుత్రఘాతినీందుష్టాం హనిష్యామిత్రిశూలతః ౪౯. ఇత్యుక్తాశంకరేణాసా వరంవవ్రేముదాసతీ, * వ్యోమా * దోషోనాస్తిసుదేహాయాం కర్మాధీనంజగత్ప్రభో ౫౦. స్వేనైవహన్యతేజంతుః కర్మణానాన్యతఃసదా, తవదర్శనమాత్రేణ పాతకంనైతదస్తిహి ౫౧. అదావస్యాఃసుదేహాయాః ముక్తింయాచేమహేశ్వర, నాన్యంవృణేమహేశాన త్వద్భక్తిరచలాస్తుమే ౫౨. తస్యాభక్తింపరీక్ష్యాసా విరూపాక్షో దయానిధిః, సుతంసందర్శయామాస సుందరంధర్మవర్ధనం ౫౩. వవందేమాతరంపుత్రః సుదేహామగ్రతస్సుధీః, శివస్యనికటేసంస్థం పుత్రమానందదాయకం ౫౪. దృష్ట్వామోదమవాపాసా సంస్మరంతీశివంముహుః, వవ్రేవ్యోమావరందివ్యం భువనానందదాయకం ౫౫. మాముద్దిశ్య మహాదేవ యస్మాద్దృష్టిపథంగతః, అనేనైవస్వరూపేణ మన్నామ్నాత్రస్థిరోభవ ౫౬. త్వద్దర్శనాత్తరిష్యంతి కలిజాదపితత్క్షణాత్, ఇతి తస్యామనోభీష్టసిద్ధ్యర్థం పరమేశ్వరః ౫౭. తుష్టఃసన్ప్రాహ తాంవాచా భక్తవాత్సల్యమావహన్, త్వన్నామ్నాక్షేత్రరాజేస్మిన్వసామిసురపూజితః ౫౮. త్వత్పుత్రగాత్రఖండాని కతిసంఖ్యానిసంతిహి, తత్సంఖ్యలింగరూపాణి ధృత్వావాసంకరోమ్యహం ౫౯. ఏకోత్తరశతంవంశ ముద్ధృతా

భవతీసతీ, పత్యాసహాఖిలా౯ భోగా౯ భుక్త్వాపరమదుర్లభా౯ ౬౦. తదంతే మత్పదంయాహి పునరావృత్తివర్జితం, ఇతితస్యావరందత్త్వా శివస్త్వంతర్ధిమాయయా ౬౧. తదాదివ్యోమకేశస్తు రాజతేశివమందిరే, మన్మఖేమాంసఖండాని కృత్వాస న్తత్స్వరూపతః ౬౨. తత్రైవలింగరూపాణి తేజోరూపాణిసందధే, తత్రైవవసతించక్రే లింగరూపేణశంకరః ౬౩. అష్టోత్తరశతాన్యత్ర సంతిలింగాని తాపసాః, పుత్రేణ పత్న్యాసహితా వ్యోమానిత్యానుమోదితా ౬౪. ఇహలోకేసుఖంభుంక్త్వా చాంతే శంభుపదంయయౌ, విరూపాక్షస్యసుభగా దర్శనాన్ముక్తిమాపసా ౬౫. *సూతః* కలికలుషవినాశం వ్యోమకేశప్రభావం పఠతినియమతోఽఘా న్ముచ్యతేసర్వజంతుః, ధ్రువపదమపియాతి శ్రీకరస్యప్రసాదాద్వరఋషిభిరలభ్యం శాంకరంతాపసేంద్రాః ౬౬.

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే మన్మఖతీర్థోపరివ్యోమకేశప్రభావవర్ణనంనామషణ్ణవతితమోఽధ్యాయః. ౯౬.

---

* శ్రీసూతః * స్నాత్వామన్మఖతీర్థేవై జితేంద్రియమనాస్తదా, క్షేత్రపాలోద్విజైర్యుక్తో బ్రహ్మకుండంగతస్తదా ౧. క్షేత్రమధ్యేమహాతీర్థం హేమకూటాఖ్యపర్వతే, బ్రహ్మకుండమితిఖ్యాతం సర్వదారిద్ర్యభేషజం ౨. విద్యతేబ్రహ్మహత్యానామయుతానాంవినాశనం, దర్శనంబ్రహ్మకుండస్య సర్వపాపౌఘనాశనం ౩. కింతస్యబహుభిస్తీర్థైః కింతపోభిః కిమధ్వరైః, మహాదానైశ్చకింతస్య బ్రహ్మకుండవిలోకినః ౪. బ్రహ్మకుండేసకృత్స్నానం కైలాసప్రాప్తికారణం, బ్రహ్మకుండసముద్భూతం భస్మయేనధృతంద్విజాః ౫. తస్యానుగాస్త్రయోదేవాః బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరాః, బ్రహ్మకుండసముద్భూతభస్మనా యస్త్రిపుండ్రకం ౬. కరోతి తస్యకైవల్యం కరస్థంనాత్రసంశయః, తద్భస్మపరమాణుంవా యోలలాటేధరేద్ద్విజాః ౭. తావదేవాస్య ముక్తిస్స్యా న్నాత్రకార్యావిచారణా, తత్కుండభస్మనామర్త్యః కుర్యాదుద్ధూళనంతుయః ౮. బ్రహ్మకుండసముద్భూతం భస్మయోనైవ ధారయేత్, రౌరవేనరకేసోఽయం పతత్యాచంద్రతారకం ౯. తస్యపుణ్యఫలం వక్తుం శంకరోవేత్తివానవా, బ్రహ్మకుండసముద్భూత భస్మనిందారతస్తుయః ౧౦. ఉద్ధూళనం త్రిపుండ్రంవాబ్రహ్మకుండస్యభస్మనా, నరాధమో నకుర్యాద్యః సుఖం నాస్యకదాచన ౧౧. ఉత్పత్తౌతస్యసాంకర్య మనుమేయంవిపశ్చితా, బ్రహ్మకుండసముద్భూతం భస్మైతల్లోకపావనం ౧౨. యస్యభస్మసమం వస్తు న్యూనంహిపరిమాణతః, ఉత్పత్తౌతస్యసాంకర్య మనుమేయంవిపశ్చితా ౧౩. బ్రహ్మకుండసము

ద్భూతేష్వస్మిన్భస్మని జాగ్రతి, భస్మాంతరేణసంయోజ్య ధారయేద్యస్త్రిపుండ్రకం ౧౪. ఉత్పత్తౌతస్యసాంకర్య మనుమేయంవిపశ్చితా, బ్రహ్మకుండసముద్భూతం భస్మైతత్తునధారయేత్ ౧౫. ఉత్పత్తౌతస్యసాంకర్య మనుమేయంవిపశ్చితా బ్రహ్మకుండసముద్భూతం భస్మ దద్యాద్ద్విజాతయే ౧౬. చతురర్ణవపర్యంతా తేనదత్తావసుంధరా, సందేహోనాత్రకర్తవ్య స్త్రిర్వాశ్శపథయామ్యహం ౧౭. సత్యాసత్యం పునస్సత్య ముద్ధృత్యభుజముచ్యతే, బ్రహ్మకుండోద్భవం భస్మ ధారయధ్వంద్విజోత్తమాః ౧౮. ఏతద్ధిపావనంభస్మ బ్రహ్మయజ్ఞసముద్భవం, పురాహిభగవాన్బ్రహ్మ సర్వలోకపితామహః ౧౯. సన్నిధౌ సర్వదేవానాం పర్వతేహేమకూటకే, ఈశశాపనివృత్త్యర్థం క్రతూన్సర్వాన్సమాతనోత్ ౨౦. విధాయవిధివత్సర్వాన్ యజ్ఞాంశ్చబహుదక్షిణాన్, ముముచేసహసా బ్రహ్మ శంభుశాపా ద్ద్విజోత్తమాః ౨౧. తదేతత్తీర్థమాసాద్య స్నానంకుర్వంతియేనరాః, తేమహాదేవసాయుజ్యం ప్రాప్నువంతినసంశయః ౨౨. *ఋషయః* వ్యాసశిష్య మహాప్రాజ్ఞ పురాణార్థవిశారద, చతుర్దశానాంలోకానాం స్రష్టారం చతురాననం ౨౩. శంభుఃకేనాపరాధేన శప్తవాన్భారతీపతిం, శాపశ్చకీదృశస్తస్య పురాదత్తోహరేణవై ౨౪. ఏతత్సర్వంమునేబ్రూహి తత్త్వతోఽస్మాకమాదరాత్, *సూతః* పురాబభూవ కలహో బ్రహ్మవిష్ణ్వోఃపరస్పరం ౨౫. కంచిద్ధేతుంసముద్దిశ్యస్పర్ధయా శ్లాఘ్యమానయోః, అహంకర్తా నమత్తోఽన్యః కర్తాత్రిజగతీతలే ౨౬. ఏవమాహ హరింబ్రహ్మా బ్రహ్మాణం చ హరిస్తథా, ఏవంవివాదస్సుమహాన్ ప్రావర్తతపురాతయోః ౨౭. ఏతస్మిన్నంతరేవిప్రాఃకుర్వతోఃకలహంమిథః, తయోర్గర్వవినాశాయప్రమోదార్థంచ దేవయోః ౨౮. మధ్యేప్రాదురభూల్లింగం స్వయంజ్యోతి స్సనాతనం, తౌదృష్ట్వా విస్మితౌలింగం బ్రహ్మవిష్ణూ పరస్పరం ౨౯. సమయంచక్రతు ర్విప్రాఃదేవానాం సన్నిధౌపురా, అనాద్యంతంమహాలింగం యదేతద్దృశ్యతేపురః ౩౦. అనంతాదిత్య సంకాశ మనంతాగ్నిసమప్రభవం, ఆవయోరస్యలింగస్య యోంతమాదించపశ్యతి ౩౧. సోఽన్యస్మాదధికోలోకే లోకకర్తాచ సప్రభుః, అహ మూర్ధ్వంగమిష్యామి లింగస్యాంతంగవేషయన్ ౩౨. గవేషణాయమూలస్య త్వమధస్తాద్ధరేవ్రజ, ఇతితస్య వచశ్శ్రుత్వా తథేత్యాహరమాపతిః ౩౩. ఏవంతుసమయంకృత్వా మార్గణాయవినిర్గతౌ, విష్ణుర్వరాహరూపేణ గతోఽధస్తా ద్గవేషితుం ౩౪. హంసతాంభారతీజానిః స్వీకృత్యోపరి నిర్యయౌ, అధోలోకాద్వివిచ్యాథో విష్ణుర్వర్షగణాన్ బహూన్ ౩౫. యథాస్థానంసమాగత్య బభాషే దేవసన్నిధౌ, *శ్రీవిష్ణుః* అహంలింగస్య నాప్రాప్తు మాదిమస్యేతి సత్యవాక్ ౩౬. ఊర్ధ్వంగవేషయిత్వాథ బ్రహ్మాప్యాగచ్ఛ

సత్రిసః, అగస్త్యచవచః ప్రాహ ఛద్మనాచతురాననః, * బ్రహ్మ * అహమద్రాక్షమ
న్యాంశం లింగస్యేతిమృషావదత్ ౩౭. తయోస్తద్వచనంశ్రుత్వా బ్రహ్మావిష్ణ్వో
ర్మహేశ్వరః, మిథ్యావాదినమాహేదం ప్రహస్య చతురాననం ౩౮. * ఈశ్వరః *
అసత్యంయదవోచస్త్వం చతురాననమత్సరః, తస్మాత్పూజానతేభూయో లోకే
సర్వత్రసర్వదా ౩౯. తస్మాత్పూజాం నార్హసిత్వమితి శంభుశ్శశాపతం, అథోద్వి
గ్నమనాబ్రహ్మా ప్రార్థయామాస శంకరం ౪౦. ఏకోపరాధఃక్షంతవ్య స్స్వామిభిర్జగ
దీశ్వరైః, స్వామిన్మమనపరాధంత్వం క్షమస్వ కరుణాలయ ౪౧ తతోమహేశ్వ
రోవాదీత్ బ్రహ్మాణం పునస్సాంత్వయన్, * ఈశ్వరః * నమిథ్యావచనంమేస్యాత్
బ్రహ్మన్వక్ష్యామితేశ్శృణు ౪౨. గచ్ఛత్వంసహసావత్స హేమకూటాఖ్య పర్వతం,
తత్రక్రతూన్కురుష్వత్వం మిథ్యాదోషప్రశాంతయే ౪౩. తతోవిధూతపాపస్త్వం
భవిష్యసి నసంశయః, తేన శ్రౌతేషు తేబ్రహ్మన్స్మార్తేష్వపిచ కర్మసు ౪౪.
పూజాభవిష్యతిసదా నపూజా ప్రతిమాసుతే, అథవిష్ణుం పునఃప్రాహ భగవాన్పర
మేశ్వరః ౪౫. యస్మాత్సత్యమవోచస్త్వం కమలాయాఃపతే హరే, తస్మాత్తేమత్స
మాపూజా భవిష్యతినసంశయః ౪౬. ఇత్యుక్త్వా భగవానీశః తత్రైవాంతరధీయత,
తతోబ్రహ్మాయయౌ విప్రాః హేమకూటాలయంప్రతి ౪౭ దిదీక్షేఽత్రతుకర్తారం
క్రతుభిః పార్వతీపతిం, అష్టాశీతిసహస్రాణివర్షాణి మునిపుంగవాః, పౌండరీకాదిభిర్యజ్ఞై
రయజచ్ఛంకరంముదా ౪౮. తేనతుష్టోఽభవచ్ఛంభు ర్వరమస్మై ప్రదత్తవాన్,
* ఈశ్వరః * మిథ్యోక్తదోష స్తేనష్టః త్వత్కృతై ర్బహుభిర్మఖైః ౪౯. చతు
రానన తేపూజా శ్రౌతస్మార్తేషు కర్మసు, భవిష్యత్యమలాబ్రహ్మన్ నపూజా ప్రతి
మాసుతే ౫౦. యాగస్థలమిదం తేఽద్య బ్రహ్మకుండమితి ప్రథాం, గమిష్యతి త్రిలో
క్యాంచ సర్వపాపప్రణాశనం ౫౧. బ్రహ్మకుండాభిధే తీర్థే సకృద్యస్స్నానమాచ
రేత్, ముక్తిర్హస్తగతాతస్య భవిష్యతి నసంశయః ౫౨. బ్రహ్మకుండసము
ద్భూతం లలాటే భస్మ ధారయేత్, మాయామూలం సముత్పాట్య ముక్తిమేతి
నసంశయః ౫౩. బ్రహ్మకుండోత్థితం భస్మ లలాటేయో నధారయేత్, స్వపితుర్బీ
జసంభూతో నభవేదితి శంకయేత్ ౫౪. బ్రహ్మకుండసముద్భూతం భస్మ ధారయ
తోవిధే, బ్రహ్మహత్యాయుతంనశ్యే త్సత్యమేవ నసంశయః ౫౫. బ్రహ్మకుండ
సముద్భూత భస్మధారణ వైభవాత్, భూతప్రేతపిశాచాద్యాః నశ్యంతి క్షణమా
త్రతః ౫౬. ఇత్యుక్త్వా భగవానీశ స్తత్రైవాంతరధీయత, యజ్ఞేష్వథ సమాప్తేషు
మునయో విజితేంద్రియాః ౫౭ ఇంద్రాదిదేవతాశ్చైవ సిద్ధచారణ కిన్నరాః,
అన్యేచదేవనివహా హేమకూటాఖ్య పర్వతే ౫౮. తాంయజ్ఞభూమిమాశ్రిత్య

స్వయంరుద్రేణసేవితాం, అధితీర మవర్తంత విదిత్వాతస్య వైభవం ౫౯. యథా విధి తపోయజ్ఞాన్ సమాప్యబహుదక్షిణాన్, సత్యలోకమగా ద్బ్రహ్మ శివాల్లబ్ధ మనోరథః ౬౦. తదాప్రభృతి దేవాశ్చమునయో బ్రహ్మవాదినః, బ్రహ్మకుండం సమాసాద్య చక్రుర్యాగాన్విధానతః ౬౧. తస్మాన్ముముక్షవో మర్త్యాఃకుర్వంత్యస్మి న్మఖాన్బహూన్, తేయాంతిపరమాంముక్తిం యేస్నాంత్యస్మిన్ సుభక్తితః ౬౨. * సూతః * మనుజదేవమునీశ్వరవందితం సకలసంసృతి నాశకరంద్విజాః, జలజ సంభవకుండమిదం పరన్ శివసమీపముపైతి సురార్చితం ౬౩. *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే పూర్వభాగే బ్రహ్మ కుండతీర్థమహిమానువర్ణనం నామసప్తనవతితమోఽధ్యాయః. ౯౭.

శౌనకాదయః కిమకుర్వన్ తతస్సప్త ఋషయశ్చతపోధనాః, తద్బ్రూహి సూతవిదుషాం త్వమేవజ్ఞానవానిహ ౧. * సూతః * మన్మఖాత్పశ్చిమాశాంతే ప్రాప్తా స్సంతుష్టమానసాః, దదృశుర్భువనేశానీం పార్వతీం భువనేశ్వరీం ౨ దివ్య నారీవలయితాం దివ్యసుందరవిగ్రహాం, తపస్విభి స్సదా దేవీంప్రార్థితాం నిత్యమంగ ళాం ౩. అనేక యోగినీబృంద సేవితాంనిత్యయౌవనాం, నృత్యదప్సరసాంసంఘైః గంధర్వైర్గాయకైర్యుతైః ౪. అద్భుతాంపరమోదారాం పరమానందనిర్భరాః, ప్రోచుస్తే క్షేత్రపాలంతం సత్కథాయాం విశేషతః ౫. ఉత్కంఠహృదయా విప్రా భక్తిభావేన సంయుతాః, * ఋషయః * క్షేత్రపాలమహాప్రాజ్ఞ సర్వేషాముత్త మోత్తమ ౬. శంభోఃకథాంసమీచీనాం బ్రూహిసర్వాం విశేషతః, అత్రదేవీ స్థితాశంభో రుత్తరే దివ్యదర్శనా ౭. సేయం పరమకల్యాణీ సర్వేష్టార్థప్రదాయినీ, కస్మాదిహసమాయాతా పూర్వంకుత్రస్థితా సతీ ౮. చతుర్భుజా త్రిణయనా రూపేణాప్రతిమాభువి, ఏతన్నస్సంశయంఛింధి త్వత్తోనాన్యోస్తి భూతలే ౯. ఋషీణాంవచనంశ్రుత్వా క్షేత్రపాలస్తదాబ్రవీత్, * క్షేత్రపాలః * సాధుపృష్టం మహాభాగా యత్పృష్టాశివసత్కథా ౧౦. సావధానహృద స్సర్వేశృణుధ్వం పర మాదరాత్, పురాకైలాసశిఖరే పార్వతీనతకంధరా ౧౧. అపృచ్ఛదనవద్యాంగీ శంకరం లోకశంకరం, * పార్వతీ * దేవదేవమహాదేవ కరుణాకర శంకర ౧౨. మమహృత్సంశయంఛింధి దయాంకురు మహాప్రభో, త్వద్రూపా బహవస్సంతి లీలా భిఃపరికల్పితాః ౧౩. త్వదుద్భవాశ్శక్తయశ్చ సమృద్ధా లోకవిశ్రుతాః, తావీక్షితుం మనోభీష్టం వర్తతేఽద్యమహాప్రభో ౧౪. చరాచరప్రపంచస్య హ్యేకఏవ త్వమేవహి, ఏకోసిబహుధాకస్మా ద్భాసిలీలాస్వరూపతః ౧౫. తస్మాదద్భుతమహాత్మ్యం

ద్రష్టుముత్సహతే మనః, అతస్త్వత్పాదయుగళం భజేహం పరమేశ్వర ౧౬. ఇత్యుక్తాం స్వప్రియావాణీం శ్రుత్వా శ్రీశంకరస్తదా, అనుగ్రహాయభార్యాయా వాచమూచే మహేశ్వరః ౧౭. * ఈశ్వరః * శృణుదేవిప్రవక్ష్యామి దివ్యాహ్యాత్మవిభూతయః, బహూనిసంతిరూపాణి మామకాన్యద్భుతానిచ ౧౮. అనేనైవ హిరూపేణ ద్రష్టుంశక్తిర్నచేశ్వరి, దివ్యంచక్షుఃప్రదాస్యామి తవజ్ఞానవివృద్ధయే ౧౯. అనయాజ్ఞానదృష్ట్యాత్వం నిరీక్షస్వ మహత్తరం, మమరూపం జ్ఞానఘనం సర్వేషాం ముక్తిదాయకం ౨౦. ఇత్యుక్త్వాశంకరస్సాక్షాద్దయయా పార్వతీంప్రతి, దివ్యంచక్షుర్దదా తస్యైలోకానుగ్రహకామ్యయా ౨౧. తదాజగ్రాహగిరిజా జ్ఞానచక్షు ర్మహేశ్వరాత్, యదాజగ్రాహ సుజ్ఞానచక్షురీశ్వరతస్సతీ ౨౨ తదాగచ్ఛత్తమోరూప మజ్ఞానంజలదోయథా, దదర్శస్వపురస్థంచ శంకరం లోకశంకరం ౨౩ సుజ్ఞానచక్షుషా సాధ్వీస్వపతింపరమాదరాత్, సహస్రాదిత్యసంకాశం బ్రహ్మాండంవ్యాప్య సంస్థితం ౨౪ అనేకవక్త్రనయన మనేకాద్భుతదర్శనం, దృష్ట్వావిస్మయభీతిభ్యా మాక్రాన్తా తుష్టువేహరం ౨౫. నమోమహాదేవ జగన్నిదానవిశుద్ధచిద్రూప వివేకగమ్య, రజ్జ్వాంయథా సర్పవికల్పరూపం తథైవవిశ్వం త్వయి నీలకంఠ ౨౬. విచార్యమాణే తవయచ్ఛరీర మాధారభావంజగతా ముపైతి, తదప్యవశ్యం మదవిద్యయైవ పూర్ణశ్చిదానందమయో మతస్త్వం ౨౭. పూజేష్టపూర్తాదిఫలం క్రియాణాం భోక్తుఃఫలంయచ్ఛసి శస్తమేవ, మృషాతదేవంవచనం పురారే త్వత్తోఽస్తిభిన్నం నచకించిదేవ ౨౮. అజ్ఞానమూఢా మునయోవదంతి పూజోపచారాదిబహిఃక్రియాభిః, తేషాంగిరీశోభజతీతి మిథ్యాకుతస్త్వమూర్తస్యతుభోగలిప్సా ౨౯. కించిద్దళంవా చుళుకోదకంవా యత్త్వంమహేశప్రతిగృహ్యధత్సే, త్రైలోక్యలక్ష్మీమపి యజ్జనేభ్య స్సర్వంత్వవిద్యాకృతమేవమన్యే 3౦. వ్యాప్నోషిసర్వా విదిశోదిశశ్చ త్వంవిశ్వమేకఃపురుషః పురాణః, నష్టేపితస్మింస్తవనాస్తిహానిః ఘటేవినష్టేనభసో యథైవ 3౧. యథైకమాకాశగ మర్కబింబంక్షుద్రేషుపాత్రేషు జలాన్వితేషు, భజత్యనేకప్రతిబింబభావం తథాత్వమంతఃకరణేషుదేవ 3౨. సుసర్జనేవాప్యవనే వినాశే విశ్వస్యకించిత్తవనాస్తి కార్యం, అనాదిభిర్దేహభృతామదృష్టైస్తథాపి తత్స్వప్నవదాతనోషి 33. స్థూలస్యసూక్ష్మస్య జడాజడస్య దేహస్యశంభో నచితంవినాస్తి, అతస్త్వదారోపణమాతనోతి శ్రుతిఃపురారే సుఖదుఃఖయోస్సదా 3౪. నమస్సచ్చిదంభోధిహంసాయతుభ్యంనమఃకాలకంఠాయకాలాత్మకాయ, నమస్తేసమస్తాద్యసంసారకర్త్రేనమస్తే మృషాచిత్తవృత్త్యేకభోక్త్రే 3౫. ఏవంప్రణమ్యవిశ్వేశం పురతఃప్రాంజలిః స్థితా, విస్మితాపరమేశానం జగదేపార్వతీ

పుసః ౩౬. ఉపసంహారవిశ్వాత్మా విశ్వరూపమిదంతవ, ప్రతీతంజగదైకాత్మ్యం శంభోభవదనుగ్రహాత్ ౩౭. పార్వత్యైస్వస్వరూపంతు ప్రదర్శ్య పరమేశ్వరః, సంతోషేణతదాప్రాహ మేఘగంభీరయా గిరా ౩౮. *శ్రీశివః* పశ్య దేవిహిమద్రూపం మత్తోనాన్యోస్తికశ్చన, ఇత్యుక్త్వోపసంజహ్రే స్వదేహే దేవతాదికాః ౩౯. మీలితాక్షీ పునర్ధ్యాత్వా యావద్దేవీప్రపశ్యతి, తావదేవ గిరీశ్శృంగే వ్యాఘ్రచర్మో పరిస్థితం ౪౦. దదర్శపంచవదనం నీలకంఠంత్రిలోచనం, వ్యాఘ్రచర్మాంబరధరం భూతిభూషితవిగ్రహం ౪౧. ఫణికంకణభూషాఢ్యం నాగయజ్ఞోపవీతినం, వ్యాఘ్రచర్మోత్తరీయంచ విద్యుత్పింగజటాధరం ౪౨. ఏకాకినంచంద్రమౌళిం వరేణ్యమభయప్రదం, చతుర్భుజం ఖండపరశుం మృగహస్తంజగత్పతిం ౪౩. అథాజ్ఞయా పురస్తస్య ప్రణమ్యోపవివేశ సా, అథాహదేవీందేవేశో యద్యత్ప్రష్టుమభీప్ససి ౪౪. తత్సర్వంపృచ్ఛ దేవిత్వం మత్తఃకోఽస్తి మహేశ్వరి, ఇతిశంభోర్వచశ్శ్రుత్వా పార్వతీప్రాహ విస్మితా ౪౫. * పార్వతీ * అనుగ్రహంకురుమయి సదాత్వద్భక్తయే ప్రభో, యదిమయ్యస్తి తేప్రీతి స్త్వద్భక్తిందేహి ముక్తిదాం ౪౬. పార్వత్యావచనంశ్రుత్వా దేవఃప్రోవాచ భక్తితః, పంపాక్షేత్రమితిహ్యాస్తి సర్వజ్ఞానవివర్ధనః ౪౭. తత్సన్నిధౌ తీర్థరాజో మహాజ్ఞానవివర్ధనః, అస్తి తస్మిన్మహాతీర్థే స్నానంకృత్వా నిరంతరం ౪౮. తపఃకురుమహాదేవి తేనతేమహిమాద్భుతః, భవిష్యతి నసందేహా శ్శివస్యవచనం యథా ౪౯. ఇత్యాజ్ఞప్తా మహాదేవీ పంపాక్షేత్రం సమాగమత్. తత్రతీర్థేమహావిప్రాః మన్ముఖేస్నానమాదరాత్ ౫౦. కృత్వా శివస్యోత్తరేవై తపశ్చక్రేమహత్తరం, తస్యావై తపసాదేవ శ్శంభుఃప్రత్యక్షతామగాత్ ౫౧. తందృష్ట్వా మహదానంద చేతసాప్రాహ శాంభవీ, వరాన్ప్రదేహిమే శంభో యద్యదిచ్ఛామిశంకర ౫౨. సర్వలోకాధిపత్యంచ సర్వైస్సేవ్యత్వమగ్రతః, త్వత్సన్నిధౌచిరంస్థిత్వా సర్వేషాందుఃఖనాశనే ౫౩. నిఖిలానధికారాంస్తు దేహిప్రేమ్ణా మహేశ్వర, ఇతి దేవ్యావచశ్శ్రుత్వా విరూపాక్షస్తదాబ్రవీత్ ౫౪. మత్సన్నిధౌ తిష్ఠ భద్రే సర్వేషాంవరదాయిని, త్వయాసాక్షేత్రరాజస్తు పాల్యతేపక్ష్మవత్సదా ౫౫. ఆరాధయంతిసర్వేవై త్వామేవ స్వార్థసిద్ధయే, కలౌయుగే మదంశేన జనిష్యతిహికశ్చన ౫౬. ఆగత్యక్షేత్రరాజం స త్వదేకాగ్రమనాభవేత్, అమానుషప్రభావంచ దత్త్వాతం వర్ధయాశిషా ౫౭. సహ్యుద్ధరిష్యతి క్షేత్రం కలికల్మషసంచయాత్, స్థిరాభవమహాదేవి యావదత్రవసామ్యహం ౫౮. * క్షేత్రపాలః * ఇత్యుక్త్వాప్రియయాశీఘ్రం విరూపాక్షః ప్రభావవిత్, తతస్సాపార్వతీక్షేత్రే విరూపాక్షస్య కామతః ౫౯. స్థిత్వాజజాపపరమం శివమంత్రంహృదీశ్వరీ, క్షేత్రరాజం

సదా దేవీ పాలయామాసనిత్యశః ౬౦. తదా దేవాస్సగంధర్వా స్సిద్ధాశ్చ పరమర్ష
యః, దేవీముపాస్య స్వేష్టార్థాన్లబ్ధ్వా దేవ్యామహాద్విజాః ౬౧. తత్రసేవాం
ప్రకుర్వంతి చాద్యాపి స్వసతీయుతాః, తదారభ్యమహాదేవీ నామ్నా సా భువనేశ్వరీ
౬౨. ఖ్యాతాలోకేమహావిప్రాః చతుర్భుజయుతాసతీ, త్రినేత్రాసుందరీ బాలా
సర్వేషాంముక్తిదాయినీ ౬౩. అత్రదేవీంవర్ణయిత్వా స్తుత్వాదేవీం ముహుర్ము
హుః, తదాజ్ఞయాథగచ్ఛామో విరూపాక్షస్యదర్శనే ౬౪. అథతేసప్తఋషయః
దేవందృష్ట్వాతిభక్తితః, పూజయిత్వాభవానీంతేవివిధై రుపచారకైః ౬౫. వస్త్రైః
ఫలైస్సురుచిరై ర్ధూపదీపై రనేకధా, ప్రదక్షిణనమస్కారై ర్దేవంసంతోష్య
యత్నతః ౬౬. ప్రార్థయామాసురత్యంతం భక్తిభావేనసద్ద్విజాః, విరూపాక్షస్య
దేవస్య కటాక్షో ముక్తిదాయకః ౬౭. అస్మాసుచస్థిరోభూయా ద్యథాకురుతథా
ధునా, తస్యాస్సకాశా దమలాక్ష స్వేష్టార్థాన్ప్రాప్య సత్వరం ౬౮. విరూపాక్షస్య
నిలయం దదృశుఃపురతో ద్విజాః ౬౯. యఇదంపుణ్య మాఖ్యానం సంశ్రావయతి
నిత్యశః, తస్యదేవప్రసాదేన సర్వసిద్ధిర్భవిష్యతి ౭౦. * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే
పూర్వభాగే భువనేశ్వరీ మహిమానువర్ణనంనామ
అష్టనవతితమోఽధ్యాయః. ౯౮.

శ్రీవిరూపాక్షేశ్వరార్పితమస్తు.

సద్భావ ప్రభావపరమోదయ ౧౩. భగవన్ భవ్యచిత్తానాం దివ్యాశ్చర్యప్రకాశకం, సప్తర్షి ధ్యాననిర్వ్యాజం విరూపాక్షస్య వైభవం ౧౪. దేవస్యతత్తదాకర్ణ్య మమ ప్రోల్లసితంమనః, ఉపర్యపిచకింవృత్తం తేషామాసీన్మహాత్మనాం ౧౫. * స్కందః * సాధ్వీతేబుద్ధిరుత్పన్నా భూయ స్తదనుబంధినీ, సనత్కుమార వక్ష్యామి శృణు సర్వోత్తరాశయ ౧౬. ఏవంహిమవతఃప్రాంతే క్షేత్రేభద్రశిలాహ్వయే, సప్తర్షయో మహాభాగాః శ్రద్ధాభక్తిసమన్వితాః ౧౭. ఏవంప్రత్యక్షితాత్మేశాః సర్వే సంయమినాంవరాః, ఆత్మామరూపైః స్సంకల్పై రాసన్నుత్తేజితాశయాః ౧౮. ప్రత్యక్షితనిధానస్తుయథాభూయ స్తదాప్తయే, ప్రపన్న తేసముత్కంఠా స్తథాతేఽప్య భవన్ శివే ౧౯. అంతరంవిప్రకాటంహి హిమవద్ధేమకూటయోః, తత్ప్రాంగణ మమన్యంత తపసాపరయాపితే ౨౦. స్నాత్వా భద్రశిలాతీర్థేసర్వేచ ప్రయతాశయాః, సద్యోద్రష్టుంసమాజగ్ముర్యతిభి ర్ధ్యేయ మీశ్వరం ౨౧. కృతస్నానాఃకృతజపాః కృతస్తోత్రా హుతాగ్నయః, భరద్వాజంపురస్కృత్య ప్రాపుర్భద్రశిలాంతు తే ౨౨. నమోభద్రశిలేతుభ్యం త్వత్ప్రసాదా దమీవయం, అభ్యామేవహి చక్షుర్భ్యాం దృష్టవంతో మహేశ్వరం ౨౩. క్షంతవ్యంహిత్వయా నిత్య మస్మదాస్కందనాదికం, త్వయినర్వే సమాయాంతు సర్వేదృష్టశివా వయం ౨౪. పరతోఽపి త్వయిప్రీతి రస్మాక మనపాయినీ, నదీంస్మరామస్త్వాంభద్రే యామోభద్రశిలేవయం ౨౫. అన్యేపి యేతపస్యంతి పరం సాంత్వకృతాశయాః, తేషాంభద్రప్రదా భూయాస్సర్వలోకేషు విశ్రుతా ౨౬. త్వయాప్రత్యక్షితందేవం మన్వానామనసైవహి, గచ్ఛామస్తత్రసిద్ధ్యంతు సంకల్పాన స్సదాత్మనాం ౨౭. నదీనదేషుత్రిస్రోతా యథాధర్మేషు వైదికః, తథాభద్రశిలే ఖ్యాతాక్షేత్రేషుత్వం మహత్తరా ౨౮. అహోబాజితాశయానాంనో హాసనా మహాతీకల, యత్త్వాముద్య పరిత్యక్తుం వాత్సల్యేన నశక్నుమః ౨౯. త్వాంప్రాప్యతపసస్సిద్ధిః త్వాంప్రాప్య తపసస్థితిః, త్వాంప్రాప్య తపసః ప్రాణాః సత్యసిద్ధాత్మనాంహినః ౩౦. ఇత్యుక్త్వాభిప్రణమ్యైనాం ఏకాత్మానోమునీశ్వరాః, ఉత్పేతుర్వ్యోమ తేజోభి రుద్యోతిత దిశాముఖాః ౩౧. తేషూచ్చలితనూత్రేషు పర్యంతాశ్రమవాసినః, సర్వేభద్రశిలాం ప్రాపు స్తపోనిష్ఠా స్స్వసిద్ధయే ౩౨. అహంప్రథమికోపేతై రాత్మసిద్ధి మభీప్సుభిః, అభూద్భద్రశిలాస్థానే ద్వ్యంగులంచ నిరంతరం ౩౩. తేపివ్యోమాధ్వన స్సప్తమునయ శ్శంసితవ్రతాః, రంహసాబహునా యుక్తా మిథోజగ్ముర్గ్ర పురఃపురః ౩౪. ఆదాయాదాయ సౌరభ్యం సువర్ణసరసీరుహాం, సిషేవిరేతాన్వ్యాకాశే సపౌరాం? సౌరసైంధవాః ౩౫. సంఘశ స్సంఘశ స్తచ్చ దృష్ట్వా సప్తమునీశ్వరాన్, ప్రణేముఃఖేచరానమ్రైః శిరోభి స్సాస్మరచేతసః ౩౬. సప్తస్కంధవతీం వ్యోమవీథీముల్లంఘ్య తేక్షణాత్, సర్వోన్నతేనమార్గేణ యయురుత్కూలవాహితాః ౩౭. తేషాంసుస్థిరచిత్తానాం మహర్షీణాం మనోరథాః, మధ్యే

మధ్యేచబహవో బభూవు స్సమయోచితాః ౩౮. అద్యావయీ నిరవద్యాశా స్సద్య
స్తీర్త్వా నభస్తలం, ద్రక్ష్యామో హేమకూటాద్రిం క్షేత్రాణా మధిదైవతం ౩౯.
ప్రవిశ్యపరమంక్షేత్రం తత్రతత్రతపస్వితః, దృష్ట్వామునీశ్వరాన్ సిద్ధాన్ యాస్యామోని
ర్వృతింస్థిరాం ౪౦. సర్వతేజోమయం తత్ర సర్వదైవతదైవతం, ద్రక్ష్యామఃకరుణా
సింధుం విరూపాక్షం పరంశివం ౪౧. ఆత్మభాజామదూరంచ బహిరాత్మన మాత్మ
నాం, పదమాలోకయిష్యామః పరేశస్య పరాత్పరం ౪౨. ఆనమ్రశిరస స్సర్వే
స్స్వామిన్ రక్షేతివాదినః, అపాంగైరాదిమ శ్శంభురస్మా నాలోకయిష్యతి ౪౩.
తస్యాంగరాగభస్మాని వికిరన్ దిక్షుసర్వతః, తత్కృపార్ద్రసరిద్వాయు రస్మానా
శ్వాసయిష్యతి ౪౪. నీలలోహిత మైశ్వర్యమాలోక్యాలోక్య శాశ్వతం, తత్త్వాస్పృశా
భవిష్యామశ్చరితార్థా ఇమేవయం ౪౫. అస్మాకంతత్రనమ్రాణా మబహిస్ఫురదాత్మ
నాం, శ్రోష్యత్యవ్యాహతైశ్వర్యః స్తోత్రంస్తోత్రప్రియశ్శివః ౪౬. పశ్యతాంప్రమథే
శానాం భక్తానాంచ తపస్వినాం, అస్మాన్దృష్ట్వాఽఖిలేశానః సర్వసిద్ధిప్రదాస్య
తి ౪౭. * స్కందః * ఏవమన్యాంశ్చ సంకల్పా న్కలయంత స్తథాతథా, పరివాహ
మయై ర్భావై ర్వాచయంత శ్శివేధృతిం ౪౮. పంథానంతేదవీయాంసం ముహూర్తా
దత్యలంఘయన్, తేషాంమనాంసి యుక్తాని యయుస్స్వాభిమతంపదం ౪౯. పూర్వ
మేవాభిజగ్ముస్తే తానిదేవైస్తుకేవలైః, యథైవతానిసర్వాణి సమతీత్య శనైశ్శ
నైః ౫౦. పరంతత్వంప్రపద్యంతే తథా తేపిజితాశయాః, సర్వాన్వైపాస్యభూమానిధామా
న్యేకమనోరథాః ౫౧. అతిలంఘ్యాతిలంఘ్యాపుః హేమకూటం గిరీశ్వరం, దదృశు ర్దీప్త
మనస స్సర్వే సప్తర్షయోఽనఘాః ౫౨. హేమకూటంమహాశృంగై రాక్రాంతహరి
దంతరం, వంద్యమానంసురైః సిద్ధైః గంధర్వై శ్చారణైరపి ౫౩. ప్రశస్యమానం
బహుభిః ప్రత్యక్చిత్తైస్తపస్విభిః, అంభోదనీలకుంభాంభ స్సలిలై స్స్వాగసోదితైః ౫౪.
ఆసిచ్యమాన మాకాశం దేవతాభి రహర్నిశం, జ్యోతిశ్చక్రసముద్గచ్ఛత్ ద్వీపచక్ర
మనోరమైః ౫౫. దిగ్దేవతాగణై ర్నిత్యం నీరాజిత శిలోచ్చయం, మహానిర్ఝర
నిర్హ్రాదైః కందరాంతః ప్రసర్పితైః ౫౬. ఔపవాహ్యం వృషంశంభో ర్గర్జయంతం
దిశానిశం, మేదినీ కాంచ వాంభోజకర్ణికాకారతాంగతం ౫౭. అంతర్బంధితభావౌఘం
త్రైలోక్యస్యాపిదర్పణం, ప్రభవంసర్వసిద్ధీనాం సేవ్యాష్టకసమన్వితం ౫౮. ఔన్న
త్యేనమహత్త్వేన సారవత్త్వేన భూయసా, సర్వేషామపిశైలానా మాధిపత్యేవ్యవస్థి
తం ౫౯. అర్చితంమేరుణానిత్యం ఆదృతంతుహిమాద్రిణా, వందితంవింధ్యశైలేన
నిషధేనాపిపూజితం ౬౦. అభ్యర్చితంమహేంద్రేణ మానితం మలయాద్రిణా,
సంస్తుతంపారియాత్రేణ సుపార్శ్వేనసభాజితం ౬౧. భావితంచిత్రకూటేన త్రికూటే
నాభిసేవితం, ఆలోచితంసువేలేన మందరేణాత్మనాఽఽదృతం ౬౨. గంధమాదనశై

తేనవిఖ్యాతంనియతాత్మనా, అభినందితమాహాత్మ్యం సహ్యేనాపి మహీభృతా ౧౩.
అన్యైశ్చమాల్యవన్నీల మతంగప్రముఖైర్నగైః, ఋష్యమూకమహాసాను సానుమ
త్ప్రముఖైరపి ౧౪. సంసేవ్యమానమైకాత్మ్యా త్సర్వసార సముచ్చయం, వర్ణనానా
మవిషయ మాశ్చర్యాణాం పరంపదం ౧౫. రామణీయకసర్వస్వం స్థాస్నుకల్పాంత
రేష్వపి, మహాప్రలయపాథోధి వీచీగర్వనివారణం ౧౬. మహాకల్పాగ్నిసంరంభ
గాంభీర్యగ్రంథిమోచనం, మోచనంసర్వపాపానాం మోహానల నలాహకం ౧౭.
కాలస్యగర్వహరణాం కామస్య మదభంజనం, కర్మణ స్సిద్ధిజననంకాంక్షితస్య విధా
యకం ౧౮. ఆరక్ష్యమాణమేకాగ్ర్యైస్సమంతా ద్రుద్రకింకరైః ఉత్తుంగశిఖరోత్తీర్ణ
శాద్వలధ్వజలాంఛనం ౧౯. గగనక్ష్మారుహచ్ఛాయా గర్హితాదిత్యమండలం, యదీ
యపరమాణూనాం పరమాణుకతైఃపురా ౨౦. నిర్మితాస్త్రిదివోద్యానవిశేషా స్సైర్వ
సైర్వృతం, పంచైవకల్పతరవః ప్రఖ్యాతానందనేవనే ౨౧. సంవృతంకల్పతరుభి స్సహ
స్రశతకోటిభిః, చింతారత్నందివిఖ్యాత మద్యాప్యేకం నచాపరం ౨౨. చింతారత్నై
రసదృశై రనంతైః పరిమండితం, ౹కామధేనుర్హి గోలోకే కాచిద్దేవైరభిష్టుతా ౨౩.
కామధేనుసహస్రేణ కాంక్షణీయంసదామరైః, మాణిక్యతటసోపాన మయూఖోత్ఫు
ల్లపంకజైః ౨౪. సంతాపహారిభిర్హ్రద్యై స్సరోభిశ్శిశిరైర్వృతం, ఏవంసర్వగుణోదార
మేవంసర్వాద్భుతోదయం ౨౫. ఏవంసర్వతపోరూపం హేమకూటమవేక్ష్య తే,
లబ్ధాశా లబ్ధసద్భావా లబ్ధబోధాః క్షణేక్షణే ౨౬. నృత్యంతఇవ సంకల్పైః క్షేత్రో
పాంత ముపాయయుః ౨౭. తే హేమకూటంసమవేక్ష్యసర్వే స్థానంమహీయశ్శశిఖండ
మౌళేః, సిద్ధంతప శ్శాశ్వతమిత్యవాపు ర్వినిశ్చయం నిశ్చయగాఢచిత్తాః ౨౮.

ఓంతత్స దిత్యాది మహాపురాణే శ్రీస్కాందే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే
సప్తర్షియాత్రా ప్రకాశికాయాం సంహితాయాం మధ్యమభాగే సప్తర్షిభిః
హేమకూట దర్శనంనామ ప్రథమోఽధ్యాయః. ౧.

* స్కందఉవాచ * తేసమీక్ష్యమహాక్షేత్రం విరూపాక్షస్య విశ్రుతం,
అవతేరుర్మహీంపుణ్యా మాకాశా దాత్మవేదినః ౧. అవతీర్యముదాయుక్తాః క్షేత్రం
తత్ప్రవివిక్షవః, ఆశ్చర్యలబ్ధగతయః క్షణంతస్థు స్తపోధనాః ౨. ఉపేతంపంచభిః
క్రోశైః ముఖ్యద్వారచతుష్టయం, చతుర్భిరప్యుపద్వారైః శోభితంపరమోత్సవైః ౩.
ఇదమాకృష్టకైలాసం సద్యస్సిద్ధివిధాయకం, పంపాక్షేత్రమితిప్రాజ్ఞాః ప్రోచ్యాఽన్వై
క్షంతసర్వతః ౪. తావత్సహ్యాచలోద్దీర్ణా విష్ణుదేహసముద్భవా, సరిన్మహాప్రభావేన
తుంగభద్రా సమాగతా ౫. తాందృష్ట్వాదివ్యతత్త్వజ్ఞాం తుంగకల్లోలమాలినీం,
ఆప్లావయంత కిష్కింధాపర్వతాగ్రశిలోచ్చయాత్ ౬. ప్రహర్షమతులం జగ్ముస్తస్య

మాహాత్మ్యవేదినః, యత్రభాగీరథీపుణ్యా నర్మదాచసరస్వతీ ౭. నిమ్నావతీగోమతీచ
వసిష్ఠప్రపదాశివా, విశోకాచవితన్వాచ చైకాకీగండకీతథా ౮. యమునాకాశ్యపీ
చిత్రా సరయూస్సర్వపాపహా, నేత్రావతీవేదవతీ శీఘ్రగా శీఘ్రవర్తినీ ౯. కుశావతీ
కుశోద్వర్తా ఫల్గునీపాపహారిణీ, శితద్రుశ్చశతద్రుశ్చ వేదికాసైతవాహినీ ౧౦.
బాహుదా కృష్ణవేణీచ సరయూఃపాపనాశనీ, ప్రభాసా శారదాచంద్రభాగా కుటిల
గామినీ ౧౧. వారణాసీ విశాలాచ పుణ్యదా పూర్ణమాహ్వయా, మలప్రహారీ
కావేరీ వరదాబ్రహ్మనిర్మితా ౧౨. తాపీపయోష్ణీ శిశిరాప్రణీతాపాపనాశనీ, గోదావరీ
భీమరథీ వేగాపుష్కరమండనీ ౧౩. వటేశ్వరీత్రిమూర్తిచ సుగంధాలలితాతథా,
ఇరావతీ వేత్రవతీ శోణా పంచనదాజసా ౧౪. శీతాచాలకనందాచ చక్షుర్భద్రా
తథాపరా, భంగోద్భవాసరిద్వర్యా కాశీత్వన్యాతథాపరాః ౧౫. ఏవమన్యానితీర్థాని
యానిసంతి సరిద్వరాః, దృష్టానిచావగాఢాని యానిరాత్య్రిషితానిచ ౧౬. తుంగ
భద్రాత్విదంతీర్థం తేభ్యోప్యస్మేషదం హినః, అస్యాంస్నాత్వాయథాకామం సర్వే
పూతాశయానయం ౧౭. దేవమాలోకయిష్యామ ఇత్యేతంనిశ్చయందధుః అహా
పుస్తుంగభంద్రాంతా మాహ్యాయనకరీం భువః ౧౮. తాపత్రయంచసర్వేషాం
హరంతీ మూర్మిమారుతైః, తుంగభద్రాతటోపాంతే దదృశుస్తీవ్రనిశ్చయాః ౧౯.
లక్షణాని మహేశానసాన్నిధ్యం యైర్నవిద్యతే, మహాదేవాపవాహ్యస్య వృషభస్య
మహౌజసః ౨౦. పదానిసైకతస్థానిదర్శయంత స్తపస్వినః, అవరుహ్య వృషాచ్ఛం
భు ర్యత్రస్థిత్వావరందగా ౨౧. తపస్యతేపురాతత్రతత్పదాన్యప్యభావయన్, దేవ
స్యవామపార్శ్వేతు దేవ్యాఃస్థితిజుషఃకిల ౨౨. దదృశుఃపులినోద్భిన్నం పదన్యాస
మనాదిమం, ప్రమథానాంగణానాంచ వికటోత్కటచారిణాం ౨౩. సర్వత్రోద్గాఢసం
లగ్నాని పదపఙ్క్తిరలక్షయన్, తత్రతత్రపరంశీర్ణా భూషణోరగఫూత్కృతైః ౨౪.
అజానన్ చేతసాశంభో ర్భస్మోద్ధూలపరంపరాః, కందర్పబంధాద్విప్రస్తా చూడాంభః
పూరచోదితాః ౨౫. దదృశుస్తటసీమాంతే సబిల్వదలమాలికాః, తేఽపశ్యన్
సికతారూపాన్యాద్యైః సంపాదితాన్యపి ౨౬. అనాదిశివలింగాని తుంగభద్రానదీ
తటే, ఆయాతయోస్సమంతత్ర శివాభ్యాం దదృశుస్తటే ౨౭. గణేశస్కందయో
రేకా మయూరపదమండలీః, ఆత్మావలోకమాత్రేణ నదీంసప్తముఖీంచ
తాం ౨౮. ప్రవాహవినయోపేతా మగాహంత తపస్వినః, అఘమర్షణసూక్తాని
జపంత స్తత్రతేఽనఘాః ౨౯. సస్నుర్విధివదేకాగ్రా స్తర్పయిత్వాసురాన్ పితౄన్,
తేషాంశిష్యాఃప్రశిష్యాశ్చ తచ్ఛిష్యాశ్చపరశ్శతం ౩౦. తుంగభద్రాంభసిస్నాత్వా
సర్వేపూర్ణమనోరథాః, అరుంధతీచతద్వారి ణ్యాప్లుతా విమలాశయా ౩౧. సత్యం
సరిద్వరేత్యేషా తుంగభద్రేత్యభాషత, కింతద్వర్ణ్యమరుంధత్యాః ప్రాశస్త్యేనపరాజి
తా ౩౨. తుంగభద్రాపితద్యోగా దాత్మానం బహ్వమన్యత, కృతస్నానాదికర్తవ్యా

ధన్యాస్సప్తర్షయ స్తథా ౩౩. సంపూజ్య పావనీం దేవీం బద్ధాంజలిపుటస్థితాః, ప్రవి
శామః పరం క్షేత్రం కేన ద్వారేణ సువ్రతాః ౩౪. * ఇత్యన్యోన్యం విచారం తే చక్రుర్భా
తార్థవేదినః, తత్రోవాచ భరద్వాజః క్షేత్రమేతన్మహత్తరం ౩౫. పంచబ్ర
హ్మమయం శంభోరపరం రూపమాస్తికాః, సద్యోజాతాదిదేవత్యం ముఖ్యనాద్య తపో
ధనాః ౩౬. ద్వారేణైవ ప్రవేక్ష్యామః క్షేత్రం పశుపతేః ప్రియం * సూతః * తస్యత
ద్వచనం శ్రుత్వా తథేత్యాహు రథాపరే ౩౭. ప్రణమ్యోత్కామినీం భూమిం
పశ్చిమద్వారదేవతాం, వివిశుః క్షేత్రరాజం తే విశ్వసిద్ధివిభూషణం ౩౮. ప్రవిశంతో
యతాత్మానః తత్ర తత్ర క్వచిత్ క్వచిత్, సర్వపుణ్యైకసంలక్ష్యం దదృశుః క్షేత్రవాసి
నః ౩౯. ఏకపాదస్థితా నూర్ధ్వబాహూ నంగుష్ఠతస్థితాన్, నానావిధాసనాన్దివ్యా
న్నానాయోగప్రవర్తకాన్ ౪౦. మరీచిపాన్ జలాహారా న్మాలాహారా ననాహ
తాన్, వాయ్వాహారాం స్తథా కందమూలపత్ర ఫలాశనాన్ ౪౧. త్రిజటాసద్వయ
జటాన్ జటాభిః పంచభిర్యుతాన్, నానావిధజటాబద్ధాన్ భస్మోద్ధూళనధూస
రాన్ ౪౨. రుద్రాక్షధారిణశ్శుద్ధా న్మముక్షూంశ్శివయోగినః, మహామాహేశ్వ
రాన్ శైవాం స్తథా పాశుపతా న్మునీన్ ౪౩. కలాముఖాన్ సుతపస స్సుదీప్తాంశ్చ
మహావ్రతాన్, శివదీక్షాన్వితాం శ్చైతా న్నైష్ఠికా న్వ్రతచారిణః ౪౪. కరస్థలింగా
నారూఢా నవస్థాపంచకోజ్ఝితాన్, ఊర్ధ్వైకపాదాన్యమినో ఘోరే తపసి తిష్ఠతః ౪౫.
తీవ్రాభిర్వ్రతచర్యాభి స్తిష్ఠత శ్చాప్యధోముఖాన్, ధ్యాయతశ్చ పరం తత్త్వం పఠ
తశ్చ శివాగమాన్ ౪౬. పంచాక్షరీం ప్రజపతో రుద్రసూక్తపరాయణాన్, రుద్రో
పనిషదాసక్తా న్మునీన్నగ్నవ్రతానపి ౪౭. తథాపంచాగ్నిమధ్యస్థాన్ క్షేత్రపీఠముఖా
నపి, నిర్వికారపదప్రేప్సూ ననన్యానేకచేతసః ౪౮. దృష్ట్వా విస్మయమాజగ్ము
ర్మునయస్తే పదే పదే, ఆద్యేన బ్రహ్మణాపూర్వ మాత్మబ్రహ్మత్వసిద్ధయే ౪౯.
తప్తం యత్ర తపో ఘోరం స్థానం తత్రాప్యలోకయన్, యత్ర విష్ణుత్వసిద్ధ్యర్థం చక్రే
విష్ణుః పరంతపః ౫౦. మరుతామాధిపత్యాయ తపస్తప్తం మరుత్వతా, యత్ర తత్ర
పరంస్థానం దృష్టవంత స్తపోధనాః ౫౧. యత్ర వేదాశ్శివం ద్రష్టుం స్థిత్వా స్తోత్రమకు
ర్వత, సాంగోపాంగా స్తదప్యేతే స్థానమాలోక్య విస్మితాః ౫౨. గాయత్ర్యాశ్చ సరస్వ
త్యా మంత్రాణాంచ పృథక్పృథక్, తపస్సిద్ధికరం స్థానం వీక్ష్య తే విస్మయం గ
తాః ౫౩. శేషస్సహస్రవదనః సర్వోపవహనక్షమః, తపస్సుదారుణం కృత్వా యత్ర
వర్షాయుతైరపి ౫౪. భూషణత్వమగాచ్ఛంభోః స్థానం తత్ర వ్యలోకయన్, మేరో

---

* ఇతిపప్రచ్ఛురఖిలాః క్షేత్రపాలం మహామతిం, తదోవాచ క్షేత్రపాలః క్షేత్రమేత న్మహత్తరం ఇతిపాఠాన్తరం.

ర్హిమవతః పశ్చా ద్వింధ్యస్య నిషధస్యచ ౫౫. అన్యేషాంచకులాద్రీణాం తపస్థా
నం వ్యలోకయన్, ఐరావతముఖానాంచ దివ్యభావ ధృతాత్మనాం ౫౬. దిగ్దంతినాం
పరస్థానా న్యాలోక్యాశ్చర్య మాయయుః, పితౄణాంచమునీనాంచ ప్రాప్యైషాం
స్వస్వసిద్ధయే ౫౭. తపస్థానానిపుణ్యాని దదృశు ర్దివ్యచక్షుషః, మనూనాంసుబహూ
నాంచ మర్యాదాస్థాపితాత్మనాం ౫౮. స్థానాన్యాలోకయామాసు స్తపస్సిద్ధికరా
ణితే, సప్తానాంచసముద్రాణా మగాధత్వాదిసిద్ధిదం ౫౯. తపస్థానంసమైక్షంత
వికాసంపరమంయయుః, తత్రైవాశ్చర్యజాలాని సుబహూన్యపరాణిచ ౬౦. దృష్ట్వా
దృష్ట్వామహానంద మధ్యమగ్నాఇవాభవన్, ప్రత్యుద్గతాశ్చతత్వజ్ఞైః కైశ్చిత్ క్షేత్రా
ధివాసిభిః ౬౧. ప్రశంసస్తశ్చతాన్సర్వాన్ యూయంధన్యాఇతి ద్విజాః. యుష్మా
స్వత్రప్రవిష్టేషు వయమిత్యనులాపినః ౬౨. తత్రైకాదశరుద్రాణాం స్వరూపం దదృ
శుశ్చతే, తథారుద్రాంశ్చపంచాశ చ్ఛతరుద్రాం స్తథాపరాన్ ౬౩. తథావికృతిరు
ద్రాంశ్చ భస్మరుద్రాన్సహస్రశః, భీమరుద్రాన్మహారుద్రా న్నీలరుద్రాన్పరశ్శ
తాన్ ౬౪. శ్మశానరుద్రాన్సంకల్పరుద్రాన్సంకల్పసిద్ధిదాన్, జ్ఞానరుద్రాన్దిశారుద్రాం
స్తత్త్వరుద్రాం స్తథాపరాన్ ౬౫. జీమూతరుద్రాన్ స్వచ్ఛందరుద్రాన్స్వచ్ఛందవిగ్ర
హాన్, కల్పరుద్రాన్క్షమారుద్రా న్ఫేనరుద్రాన్ ప్రియంకరాన్ ౬౬. విజ్ఞానరుద్రాన్
కల్పాంతరుద్రాన్ కల్పాంతచారిణః, దివారుద్రాన్నిశారుద్రా న్జలరుద్రాన్పరశ్శతం ౬౭.
తుషారుద్రాంశ్చ పవన రుద్రాన్సర్వార్థసిద్ధిదాన్, భూతరుద్రా న్మహారుద్రాం స్తన్మా
త్రేశాన్మహాబలాన్ ౬౮. మూర్తిపాన్భువనేశాంశ్చ విదిశేశాన్ దిగీశ్వరాన్, ఏతేషా
మపివాన్యేషాం రుద్రాణా మూర్జితౌజసాం ౬౯. స్థానానిసుబహూన్యత్ర దదృశుస్తే
తపస్వినః, గణాంశ్చగణనాథాంశ్చ క్షేత్రాధీశాంశ్చ భైరవాన్ ౭౦. భూతేశాన్ప్ర
మథేశాంశ్చ వందమానా స్తత స్తతః, సర్వోత్సవమయాకారా స్సర్వోత్సవమయా
శయాః ౭౧. సర్వోత్సవమయాలోకా స్సర్వోత్సవమయక్రియాః, ఉహ్యమానాఇవో
ద్వేలై ర్భక్తిపూర్ణై రితస్తతః ౭౨. తస్మిన్నేవక్షణేపాశై స్సంసారాత్మభిరుజ్ఝి
తాః, ఘున్వంతో వాసనారూప మంతర్లీనంమలత్రయం ౭౩. శబ్దమాత్రధృతాకారాన్
షడూర్మీంశ్చవితన్వతః, విశబ్దైశ్చపరిత్యక్తాః క్షేత్రమాహాత్మ్యభీషితైః ౭౪. (ఏకాగ్రా
వస్థిరోన్మేషా స్సద్విశేషాంశ్చతత్క్షణాత్,?) ప్రాదక్షిణ్యేన తత్క్షేత్ర మవగాహ్యాసమం
తతః ౭౫. ఆజగ్ముర్గోపురద్వార మాద్యస్యపరమేశితుః, తేగోపురద్వార ముపేత్య
తత్ర క్షణస్థితా స్సప్తమునిప్రవీరాః, క్షేత్రాధిపేనానుమతప్రవేశా బభూవు రుద్భా
సిత హర్షసారాః ౭౬.　　*　　*　　*

ఇతి శ్రీస్కాంద మహాపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే మధ్యమభాగే
సప్తర్షీణాంపంపాక్షేత్రప్రవేశోనామ ద్వితీయోఽధ్యాయః. ౨.

* స్కంద ఉవాచ * ప్రవిశంతశ్చ తే సర్వే భావయంతః పరంశివం, దదృశుర్ది వ్యవిభవాన్ కక్ష్యాభేదాన్ సహస్రశః ౧. తత్ర ప్రథమకక్ష్యాయాం దేవదేవస్య సంమతాన్, సహస్రానలసంకాశాన్ స్సహస్రాక్షాదిభిఃస్తుతాన్ ౨. సదాసర్గస్థితి ధ్వంస వినోదనవిశృంఖలాన్, బహుపాదాన్బహుభుజా న్బహునేత్రా న్బహూదరాన్ ౩. బహుశీర్షాన్ బహుగుణా న్బహుదీప్తాయుధాం స్తథా, అక్షపాదాన్ లలాటాక్షా న్కపోలాక్షానసీక్షణాన్ ౪. బాహునేత్రానురోనేత్రాన్కరోదరవిలోచనాన్, లంబోదరా న్నేత్రకర్ణా న్బహుకర్ణా న్జ్వలచ్ఛిఖాన్ ౫. తిర్యక్చరానూర్ధ్వచరా నధోముఖచరా నపి, సర్వతాభరణా నంగకుండలా న్ఫణిమేఖలాన్ ౬. స్థూల నాసా న్మహాకాయాం స్తీక్ష్ణదంష్ట్రాతిభీషణాన్, అగ్నిజిహ్వాన్మహానాదా నుత్కట భ్రుకుటీ తటాన్ ౭. గణానసంఖ్యాతసంఖ్యాకా న్దదృశుః పరమాద్భుతాన్, దృష్ట్వాతా న్దివ్యసన్నాహా న్సర్వత్రా పతిమాజనః ౮. నిర్గచ్ఛతః ప్రవిశత శ్శివాజ్ఞా పరిపాలకాన్ ప్రహృష్టా స్తైరపిప్రహ్వా య్యాయోబహుమతాగమాః ౯. సర్వాస్వపిచకక్ష్యాసు తాసుతాసు మహేశితుః, విభవానపరిచ్ఛేద్యా న్వీక్షమాణా ముదాన్వితాః ౧౦. దేవసంకల్పసిద్ధాభి ర్దివ్యతారుణ్యసిద్ధిభిః, అభిరమ్యవిలాసానా మహంప్రథమికాత్మ భిః ౧౧. అనంతపున రున్మేష నారసంజీవనౌషధైః, మాధుర్యరసనిష్యంద చాతు ర్యాలాపవృత్తిభిః ౧౨. కటకగ్రైవకేయూర పరిహాసాంగులీయకైః, భూషితా కృతిభి ర్భవ్యై ర్భూషణై ర్భోగసిద్ధిభిః ౧౩. మృదంగశంఖపణవ వీణావేణువినోద నైః, దేవమానందయంతీభిర్నృత్యై ర్మధురవాదిభిః ౧౪. దివ్యాంగనాభిర్దివ్యాభి రభిజుష్ట మహాంగణం, నమస్తేశివపుత్రాయ నందీశాయనమోనమః ౧౫. నమస్తేదశ హస్తాయ నమస్తేనీలచక్షుషే, నమస్సారూప్యసిద్ధాయ నమస్సాలోక్యదాయినే ౧౬. నమోదేవీకృతారూప నమస్సామీప్యదాయినే, నమస్సర్వార్థవిజ్ఞాన నమస్తే సర్వ శక్తయే ౧౭. నమ స్సర్వగణాధ్యక్ష నమస్తే సర్వమూర్తయే, నమో లోకాధినా థాయ నమోదైవాధిదైవత ౧౮. నమోగణాధినాథాయ నమస్తే విశ్వసిద్ధయే, చండాయుధాయ చండాయ ఖండితామరవైరిణే ౧౯. ముండమాలాధరాయాస్తు దండమౌంజీయుజేనమః, శివచాయశివాంగాయ శివజ్ఞాయ శివాత్మనే ౨౦. శివాయ శివభావాయ శివస్పందాయ తేనమః, మౌంజీధరాయ జటినే శుచయే బ్రహ్మచా రిణే ౨౧. కృష్ణాజినధరాయాస్తు తపోరూపాయ తే నమః, అయోనిజాయదివ్యాయ లాంగూలాగ్రోషితాయచ ౨౨. క్షేత్రజ్ఞాయైకచిత్తాయ గణానాం ప్రభవేనమః, ప్రాసాసిపట్టసేష్వాస శూలవహ్నిధరాయచ ౨౩. నమస్సర్వాయుధేశాయ శ్రీనందీ శాయతేనమః, సేనానిస్త్వంగణేంద్రాణాం గోప్తాత్వం సర్వకర్మణాం ౨౪. వరద స్త్వంవిధేయానాం తుభ్యంసర్వాత్మనేనమః, నమోస్తు దుర్మదవ్యాల మహాజాంగలికా యతే ౨౫. నమోజన్మవిహీనాయ నమస్తేజన్మహారిణే, నమస్త్వైలారయేతుభ్యం నమ

స్తేపాపహారిణే ౨౬. కాలంకాయనదృశ్యాయ సర్వేశాయనమోనమః, నమస్సు
హృద్విధేయాయ నమ స్సద్భక్తసంపదే ౨౭. నమస్తపస్విగమ్యాయ నందికేశ్వర
తేనమః, పాహివిశ్వమిదందేవ పాహిన శ్శరణాగతాన్ ౨౮. నమోనందీశ నందీశ
శ్రీనందీశనమోనమః, నందికేశ నమస్తుభ్యం మహానందీశతేనమః ౨౯. ఏవంస్తోత్రేణ
తుష్టేన నందీశేనానుమోదితాః, తేతస్యపరమేశస్య సుకృతానాం మహాత్మ
వం ౩౦. ధర్మస్యపరమంస్థానం మంత్రాణాం పరమాంస్థితిం, ప్రావిశన్పరమంధామ
సత్క్రియాణాం సముచ్చయం ౩౧. దేవస్యపురతోలక్ష్యం వేదపాదచతుష్టయం,
సత్యధర్మమయాకారం మహాప్రణవరూపిణం ౩౨. మంత్రసిద్ధిపదం పుంసాం దేవేం
ద్రాది సుపూజితం, జ్యోతిర్మయ మహాశృంగం జ్యోతిర్మయవిలోచనం ౩౩. శరచ్చం
ద్ర సహస్రాభం దివ్యమాల్యై రలంకృతం, సౌవర్ణకక్ష్యా లంకారం హేమఘంటా
విరాజితం ౩౪. వంద్యమానంగణై స్సిద్ధై ర్భక్తైర్దేవైర్ముముక్షుభిః, ఔపవాహ్యం
మహేశస్య మహాత్మ్యంతేవవందిరే ౩౫. సర్వభాగ్యమయాదర్శ ప్రవిష్టాఇవ
తత్క్షణాత్, స్వయంకృతానేకతపశ్శ్రితలక్ష్మభి రాదరాత్ ౩౬. ప్రత్యక్షమేవ పశ్యం
తో మోక్షస్యాకార మాదిమం, అగ్రేసాలోక్యసారూప్య సామీప్యం పరమేశ్వ
రాత్ ౩౭. పరమేశ్వరకైంకర్య వ్యాపృతాంగాన్విమృణ్వతః, కించిదంతరముల్లంఘ్య
కైవల్యేన విశోధితాః ౩౮. అప్రాకృతమవైక్షంత దేవసాన్నిధ్య మంటపం, దేవే
శస్య మహాశ్మాణసంకల్పేనైవ నిర్మితం ౩౯. హేమాంబుజనిభాకారం వ్యూహైస్తై
రభిరక్షితం, దివ్యరత్నమయస్తంభ శతసాహస్ర శోభితం ౪౦. ప్రవాళమణిసోపా
నం వైడూర్యమణి వేదికం, స్థలవంద్యేనమహతా స్ఫటికేన విభూషితం ౪౧. ముక్తా
మయమహాభిత్తిం గవాక్షైఃకాంచనైర్యుతం. పద్మరాగవినిర్యూహ మహాశిలాది టంకి
తం ౪౨. రత్నదీపసహస్రాఢ్యం రత్నమాలాభి రంచితం, అంతర్వీథీభి రగ్ర్యాభిర్హై
మీభి రభిరంజితం ౪౩. సహస్రేణాయుతేనాపి సువర్ణకలశై ర్యుతం, ఆవర్తగర్భక
స్తూరీ గోపురాదిభి రర్చితం ౪౪. మహామరకతోత్కీర్ణ సత్క్రియాసాలభంజికం,
గోమేధికపరిష్కార చారుసోపాన శీతలం ౪౫. పునరుక్తమహామేరు కవాటోపరిని
ర్మితం, వర్ణకాశేయరూపేణ వితానేనవిరాజితం ౪౬. రత్నపుష్పోపహారేణ సర్వత
స్సమలంకృతం, బిల్వారగ్వధకహ్లార దూర్వాచందనమాలికం ౪౭. త్రికూటశిఖరో
దార మహాకాంచనతోరణం, చతుర్భిర్యుక్తసత్కారై ర్ద్వారై రపిపరిష్కృతం ౪౮.
ఉదితాయామవిస్తారం వర్ధితం వాస్తుదైవతైః సాంద్రచందనకస్తూరీ సారకర్దమితస్థ
లం ౪౯. మహార్హరూపపారభ్య సంవేష్టితదిశాముఖం, కుముదోత్పలకల్హార మల్లి
కామాలతీభవైః ౫౦. ఉల్లోలషట్పదైర్మాల్యై రుపాంతేషూపశోభితం, మంత్రాధి
దైవతై స్తంత్రదైవతై ర్యంత్రదైవతైః ౫౧. క్రియాధిదైవతై స్సిద్ధిదైవతై స్సర్వ

తోవృతం, అంతర్గర్భితవిశ్వార్థై రభిజుష్టం సమతతః ౫౨. అనాదికాలసంసిద్ధై రనంతై ర్వేదవాదిభిః, వ్యంజయద్భిః పరంవస్తు విష్వక్ప్రీత్యయ గోచరైః ౫౩. నిరంతర మనర్ఘ్యార్థై రంతరంగై శ్శివాగమైః, అంతశ్శ్రుతిసముస్మేషై రామ్నాయార్థానుయాయిభిః ౫౪. పురాణై శ్శివసిద్ధాంత సిద్ధై రుద్ఘుషితాంతరం, ప్రతిష్ఠితమహాతంత్రైః పరస్పరమవిప్లవైః ౫౫. పరికర్మితవిశ్రాంతం పంచాశ ద్వర్ణదైవతైః, అనేకకల్పక ల్పాంత దృష్టసామర్థ్యశక్తిభిః ౫౬. విద్యాభి రనవద్యాభి రఖిలాభి రలంకృతం, తదాలోక్య తపస్సిద్ధా స్సర్వాకారంమనోహరం ౫౭. సాన్నిధ్యమంటపం శంభో స్సర్వే సాంజలయోఽభవన్, తత్రరుద్రాన్మహాభాగాన్ దదృశుర్దశదిక్పతీన్ ౫౮. శంభుర్విభుర్గణాధ్యక్షః త్ర్యక్ష స్త్రిదశవందితః, సంవాహశ్చవివాహశ్చనభోదృష్ట విచక్షణః ౫౯. రుద్రశ్చవిస్థితిర్వ్యావర్ఘ్యం సర్వేభవపదే స్థితాః, అజోబుద్ధః కపాలీశో వజ్రదేహః ప్రమర్దనః ౬౦. విభూతి రవ్యయశ్శాస్తా పినాకీ ప్రమథాధిపః, ఏతేరుద్రానిశిప్రాచ్యాం భవోద్భవపదేస్థితాః ౬౧. అగ్నిరుద్రోహుతాశశ్చపింగలఃకాలకోహరః, జ్వలనోదహనోబభ్రు ర్భస్మాంతశ్చక్షయాంతకః ౬౨. ఆగ్నేయ్యాందిశిసంస్థాస్తే సర్వభూతసహేపదే, మృత్యుర్ధాతా విధాతాచ సంయోక్తాచవియోజకః ౬౩. ధర్మాధర్మాహరః కాలః కర్తేత్యేతే సదాస్థితాః, దక్షిణస్యాందిశిపదం సర్వేసాన్నిధ్య మాస్థితాః ౬౪ నైరృత్యాంమారణోహంతా క్రూరదృష్టి ర్భయానకః, ఊర్ధ్వకేశోవిరూపాక్షో ధూమ్రమజంష్ట్రీచ లోహితః ౬౫. ఏతేరక్షోదిశిబ్రహ్మ విష్ణురుద్రపదే స్థితాః, బలవాంశ్చాబలోభీమఃపాశహస్తో మహాబలః ౬౬. జయభద్రోదీర్ఘబాహు శ్శ్వేతశ్చైవ జలాంతకః, బడబాస్యఃప్రతీచ్యాంస్యు రర్చితానర్చితేపదే ౬౭. శీఘ్రోలఘుర్వాయువేగః కపర్దో లఘువాహనః, పంచాంతకఃపంచశిఖః తీక్ష్ణస్సూక్ష్మః క్షయాంతకః ౬౮. అసంస్తుతః స్తుతపదే వాయవ్యాందిశి సంస్థితాః, జటామకుటధారీచ లక్ష్మీవాన్ కామరూపధృత్ ౬౯. నానారత్నధరోధన్యో నిధీశశ్చప్రసాదధృత్, ప్రకాశస్సౌమ్యదేహశ్చ రూపవాన్సౌమ్యదిగ్గతాః ౭౦. పూర్వస్థితిద్వంద్వపదే రుద్రాశ్చైతేమహాజనః, విద్యాధరోజ్ఞానధర స్సర్వజ్ఞోవేదపారగః ౭౧. మాతృభూతశ్చ పింగాక్షో భూతపాలో బలిప్రియః, సర్వవిద్యావిధాతాచ సుఖదుఃఖసహా స్తథా ౭౨. ఏతేచే శానదిగ్భాగే సర్వసాక్షిపదే స్థితాః, అనంతఃపాలకోధీరః పాతాలాధిపతి ర్వృషః ౭౩. గ్రసనోవిషదృగ్వీరో లోహిత స్సర్వతోముఖః, ఏతేష్వాధఃస్థితా రుద్రా ఊరుద్వంద్వపదాధిపాః ౭౪. తాన్ దృష్ట్వాచ ప్రశంసంతో బభూవుస్తే ముదాన్వితాః ౭౫. ఏవంవిరూపాక్ష విభావలక్ష్మి విజృంభణాన్యద్భుతదర్శనాని, ఆలోక్యచాలోక్యచ తత్రసర్వే తదేకచిత్తామునయోబభూవుః ౭౬.

*

ఇతి శ్రీస్కాందమహాపురాణే హేమకూటఖండే మధ్యమభాగే పంపామాహాత్మ్యే
సప్తర్షిభిర్దేవమంటప సాన్నిధ్యప్రవేశో నామ తృతీయోఽధ్యాయః. ౩.

* స్కందఉవాచ * స్థితాస్తత్రచసోల్లాస మంతఃప్రహితచక్షుషః, దదృశుః
పరమాశ్చర్యం దివ్యరూపమనామయం ౧. మహాప్రకాశవిన్యాసం మహాజ్యోతి
ర్విజృంభణం, మహాతేజఃపరీపాకం మహాధామసముచ్ఛ్రయం ౨. మహానందపరీణా
మం మహాకాశవికస్వరం, మహాబాధా సముద్ద్యోతంమహాశబ్దైకలక్షణం ౩. మహే
శానపదామ్నాతం మహేదేవాభిశబ్దితం, మహామంత్రసముచ్చారం మహాసంసార
మోచనం ౪. చంద్రకోటిసహస్రాభం శతకోటి రవిప్రభం, అనంతకోటిసప్తార్చి
రర్చిర్మండలభాస్కరం ౫. అసంఖ్యాతసమున్మేష విద్యుత్కోటినిభ ప్రభం, ఉపధేః
పరమంఘోరం ఉపాధేరవ్యగోచరః ౬. ఇంద్రియాణామవిషయ మియత్తానృగ
నాశ్రయం, అనేకజీవరాశీనా మనుగ్రహపరిగ్రహం ౭. నిరస్తార్ణవనిర్దేశం గ్రస్తకామ
కథోదయం, అపహాసితమాయాద్య మసామాన్యపథప్రదం ౮. అశేషజగదాధార
మశేషజగదుద్భవం, అశేషజగదాత్మాన మశేష జగదాశ్రయం ౯. ఆవాహ్యాకరణ
స్పందైరాత్మార్హైరపరోక్షితం, ప్రమాణోపనిషత్ప్రాణ ప్రతిష్ఠా పరమేష్ఠినం ౧౦.
నిరాయాసఘముద్ఘాత నిత్యకంచుకపంకజం, ఈక్షణాధిపృథివ్యంత దీక్షాతంత్ర దృఢ
వ్రతం ౧౧. సదానవనవోన్మేష సచ్చిత్ స్వాతంత్ర్యలక్షణం, భావనానుగుణోద్బోధ
భావకాంతః ప్రతిష్ఠితం ౧౨. శంకాతంకకలంకాది ప్రక్రియా పశ్యతోహరం, దుర్మో
హదురవస్థాన మహాప్రలయపావకం ౧౩. నిర్వికల్పద్రుమవ్రాత నిశ్శంకాశనినిర్గమం,
కల్పనాశిల్పసందోహకల్పకల్పాంతవాసరం ౧౪. అహంకారమహావ్యాధే రగదంకార
కౌశలం, తపస్సాధకసంకల్ప సత్క్రియాకల్ప పాదపం ౧౫. ఉపాసకగుణోదన్వ
దుజ్జృంభణ సుధాకరం, అన్విష్టంపరమామ్నాయై రనాప్తం శాస్త్రవిప్లవైః ౧౬.
అదృష్టం తంత్రపాండిత్యైరతర్క్యం తర్కకౌశలైః, ఆత్మాగమ్య మనోవమ్యమసా
ధారణ సుకరం ౧౭. అనిర్దేశ్యంతథాప్యేవం భక్తానా మగ్రతఃస్థితం, కృతాదియుగ
విన్యాస వాసనాకృత సంస్తవం ౧౮. సమ్యగర్చక సద్భావసంధుక్షిత సదోదయం,
కాలకాలోరగగ్రస్త జగత్సంజీవనౌషధం ౧౯. స్వభిత్తిదర్శితానేక చిదచిచ్చిత్రవి
భ్రమం, భిత్తిప్రత్యుప్త రత్నాంత ర్బింబితాత్మతయాముహుః ౨౦. నిశ్చితంజ్యోతి
షాంచక్రైర్ధ్యాయమానమివాత్మనా, జాంబూనదమహాపద్మం దివ్యరత్నప్రభామ
యం ౨౧. రత్నసానుధియానిత్యం జాంబూనదోపరంజితం, మణిప్రదీపసాహస్ర
మధ్యనిర్ధారితోద్గమం ౨౨. రత్నాకరాంత స్సంలగ్నచ్ఛాయామేరు మివోన్నతం,

ద్వేధావిభక్తప్రాలంబ నవబిల్వప్రగంచలం ౨౩. గిరిజాబాహు పాశాభ్యాం గాఢ
మున్ముద్రితంకిల. నిర్మమేష్వాత్మదర్శేషు స్థిరేష్వంతః ప్రకాశితః ౨౪. ప్రత్యక్షమివ
కుర్వాణం ప్రత్యగ్బుద్ధేః ప్రభాతనుం, పూజాచందనవిన్యస్త పుండరీకసహస్రకం ౨౫.
గంగయాముఖసాహస్ర శోభిన్యేవ సమావృతం, ధూపధూమవితానేన ప్రోచ్ఛ్రసం
లంబితాత్మనా ౨౬ స్వయముత్తంభితేనేవ శోభితం కరిచర్మణా, తామసీప్రకృతి
ర్వాస్తు నత్యజామ్యశుభాం క్వచిత్ ౨౭. ఇతికంఠోక్తసాలక్ష్య మర్చానీలాబ్జ ధార
ణాత్, భోగదం భోగమిచ్ఛూనాం ముముక్షూణాంచ మోక్షదం ౨౮. యోగదం
యోగనిష్ఠానాం తాపసానాంతపఃఫలం, పూజితంబ్రహ్మణాపూర్వ మపూర్వమభ
యప్రదం ౨౯. ఏకవ్యాపిన మద్వంద్వ మద్వితీయమనావృతం, అసంగమధనంలిం
గం విరూపాక్షంపరంశివం ౩౦. తేవిలోక్యతదాలింగం జ్యోతిర్మయ మనావృతం,
అంగైరష్టభిరానేము రానందభరితాశయాః ౩౧. ఉత్థాయప్రాంజలిపుటాః బాష్పై
రానందజై ర్యుతం, రోమాంచభూషణాస్తస్థు రనిమేషై ర్విలోచనైః ౩౨. లింగా
త్మన్నగతామీశ విరూపాక్ష సదాశివ, పశ్యప్రసీదపాహీతి పున స్తంశరణంయయుః ౩౩.
తస్మైప్రణమ్యభూయోఽపి పరస్మై భక్తిసాత్కృతాః, సమర్పితాబభూవుస్తే మ
శాంస్యేవ మహాద్భుతః ౩౪. మనశ్శివతిలస్మైతు లింగేమహతి కౌతుకే, తస్మిన్నేవ
గంతేస్మ తద్వృత్తీనింద్రియాణ్యపి ౩౫. తాంస్తథానిశ్చలాకారా న్సర్వాన్మనిభృతాశ
యాన్, ఆలోక్యతాపసాన్నత్ర మేనిరే పారిపార్శ్వకాః ౩౬. అనిర్వాచ్య మనాసం
గ మాలోచ్యమనసేశ్వరం, ఆత్మానుభవసంసిద్ధ మాజగ్ముస్తే రసాంతరం ౩౭. లింగం
తత్పరమంశైవ మభంగాభి స్స్వశక్తిభిః,ధ్యాయద్భ్యఃస్పృహయామాసు స్తేభ్యఃపారి
షదేశ్వరాః ౩౮. తేచిరంధ్యానయోగేన బహిరవ్యబహి స్తథా, కృతార్థాఃప్రకృతి
స్థిత్వా శివమాలోకయన్ పునః ౩౯. సంపూజ్యదేవదేవేశం స్తోష్యామ స్తుత్య
మీశ్వరం, ఇతిసంకల్ప్యతేసర్వే పూజాంకర్తుం మతిందధుః ౪౦. పవిత్రీకృత్యగా
త్రాణి భస్మభిః పావనైఃపునః, పూజాద్రవ్యై స్తమానర్చు స్సద్యస్సంకల్పకల్పి
తైః ౪౧. పృథక్పృథక్పరార్థ్యాని విష్టరాణి సమాస్థితాః, తమేవాభిముఖీకృత్య
లింగరూపం మహేశ్వరం ౪౨. దోషాదిత్రితయంకృత్వా పాణినాయమ్యమాత్రయా
వేదవిన్యాసజాలాని విధాయైకాగ్రమానసాః ౪౩. ప్రత్యూహజాల ముత్సార్య పా
ర్షిఘాతపురస్సరం, శుద్ధిపంచకమాకల్ప్య శుద్ధాత్మానో యథావిధి ౪౪. ఆరంభం
చతతఃపూజాం క్రమైరేవాగమోదితైః, దత్తాసనార్ఘపాద్యకృతః కౌత్తార్ఘ్యాచమన
క్రియాః ౪౫. స్నానోపచారనిరతాః పరిధాపితవాససః, ఉపవీతానులోధజ్ఞా దివ్య
గంధవిధాయకాః ౪౬. పుష్పారోపణవేత్తారో ధూపదీపప్రదర్శకాః, తస్మైతపఃప్ర
భావాప్తం నైవేద్యంతే న్యవేదయన్ ౪౭. సంగచ్ఛంతేవరంయేన సర్వదేవనమస్కృ)

యాః, నమస్కారేణ లింగం తం నమస్కార్య మతోషయన్ ౪౮. ఆకాశాదాస్వదేహాంతే వస్తున్యమితవైభవం, తం దేవం భక్తసులభం ప్రాదక్షిణ్యాదహర్షయన్ ౪౯. స్వతపవార్పితం భక్త్యా తస్మై సర్వాంతరాత్మనే, అర్పయామాసురాత్మాన మాచార ఇతి తద్విదః ౫౦. తేషాం భక్తిపురస్కారం పూజాతంత్ర మహాంసులం, ప్రత్యగ్రహీద్విరూపాక్షో భక్తానాం పరమాగతిః ౫౧. అకృత్రిమస్వభావానాం తేషామభ్యర్చనాచ్ఛివః, అకృత్రిమగిరాం భూమిరాసీదవ్యాహతోత్సవః ౫౨. ఆనందేనైవ నిర్వ్యూఢం వాత్సల్యేనైవ నిర్భరం, సాన్నిధ్యేనైవ సంవృత్తం లింగం తత్ప్రబభౌ తదా ౫౩. అభ్యర్చితం పరం లింగమాలోక్యాగ్రే తపస్వినః, అమన్యంత చిరేణైవ తపాంసి సఫలాని తే ౫౪. ఇయం భక్తిరియం పూజా ధ్యానమేతత్తపస్త్విదం, ఋషయోఽమీసదేత్యాహు స్తత్రైకే శివయోగినః ౫౫. అంతరంగచరా యే తు శివశాసనధారిణః, తేపి సప్తర్షయో దేవం ధన్యా ఇత్యబ్రువన్గిరా ౫౬. ఇతి సమ్యక్సమారాధ్య శివసిద్ధాంతదర్పణాః, దేవం స్తోతుం సమశ్చక్రుః పూజాస్తోత్రఫలాయ తే ౫౭. తుష్టువుర్నియతాత్మానో విశ్వేశం వైదికైః పదైః ౫౮. * *

సప్తర్షికృత విరూపాక్ష వేదపాదస్తవః.

* సప్తర్షయః * విద్యానామాదివక్తా యో వీతరాగైరుపాస్యతే, సనః పాతు మహాదేవ ఈశానో జగతః పతిః ౫౯. యస్యాజ్ఞయా జగత్సర్వం విష్వగ్వై పరివర్తతే, నుమస్తమేకమవ్యక్తం శాశ్వతం శివమచ్యుతం ౬౦. సప్రసన్నస్సదా శంభుశ్శర్మభూమా ప్రయచ్ఛతు, యోఽధితిష్ఠతి తంత్రాణాం సహస్రేణాయుతేన చ ౬౧. ఉమాలింగితదేహార్ధశ్చంద్రార్ధకృతశేఖరః, ఉద్యోతితశివాశ్రోణీరుతబభ్రుస్సుమంగలః ౬౨. సురస్రవంతీసోత్తంసా సంసారోత్తారిణీ సతాం, శివమూర్తిశ్శ్రియైభూయాదఘోరా పాపకాశినీ ౬౩. సఏవరుద్రోనస్సర్వాన్ రక్షత్వక్షరవిగ్రహః, యఏవశతశోరుద్రా విశిఖానళికపర్దినః ౬౪. వయమాస్మనసీమాంతం బంధమైకాత్మ్యగోచరం, ప్రసృత్యామగిపశుపతిం పశ్యంతో జ్యోతిరుత్తమం ౬౫. తస్థుషో జగ్ముషో ధామ విశ్వస్యాస్య విభేదతః, తం ప్రపద్యామహే రుద్రం విశ్వాత్మానం పరాయణం ౬౬. దదాతు పరమాం సిద్ధిం సఈశానఃపరశ్శివః, జ్యోతిరైంద్రియికీయత్తా తస్మిన్సర్వం ప్రతిష్ఠితం ౬౭. తమేవచింతయామస్తు చిత్తేకించింతయాన్యయా, యస్మిన్న్యమిఊనఃస్థాయీ యుంజావహి ప్రథమం మనః ౬౮. అపారకరుణాసింధురభూమిర్బహిరాత్మనాం, అవికాంత్స్వనిష్ఠానా మాయురస్మం ప్రదీయతాం ౬౯. స్వశక్తిప్రసరైర్భ్యాయాత్కిరణైరరుణైశ్శివః, వేధయంతం సరోజన్మాస్తత్త్వాయ సవితాధియః ౭౦. యుక్తేన విధినా శంభుం ప్రపన్నాస్స్మ పరేశ్వరం, యుక్తేన వాఙ్మయేనాపి యుక్తేన మనసా వయం ౭౧. ప్రపన్నాస్స్మపరం ధామ ప్రపన్నార్తిహరం గతాః, తత్స్వప్యమనసోవాపి కృతస్య జ్యోతిషస్పతిం ౭౨.

ఆత్మేశజగతామీశ గౌరీశ గిరిజేశ్వర, అనన్యాధీనసంకల్పాః ప్రతీనస్స్మ సనాథ
వ ౨౩. కిమన్యైర్దైవతైః క్షీణ పరిచ్ఛిన్నఫలప్రదైః, అనంతానాంఫలానాంత్వాం ప్రదా
తారంభజామహే ౨౪. ఏకంసూక్ష్మంపరంస్థూల మణీయాంసం గుణాధికం, విశ్వేశ
మేవపశ్యామోవిశ్వవ్యాయతసంమహాత్ ౨౫. దృష్ట్వైవబోధరూపాణి అవేక్ష్యస్వాత
మఃపరం, స్థాణుస్సకలావిద్యా నామత్యతిష్ఠద్దశాంగులం ౨౬. యత్రయత్రహి పశ్యామ
స్తత్రతత్రైశ్వరాణ్యహో, పరోరజాంసితేజాంసి సహస్రాణిసహస్రశః ౨౭. యత్ర
యత్రహిపశ్యామ స్తత్రతత్రాగతోహినః, తేజోవిశేషా దృశ్యంతే నీలగ్రీవావిలో
హితాః ౨౮. త్వదంఘ్రిధ్యాన నిరతాః త్వద్భక్తాః స్నీలలోహిత, దుర్మోహాద్యాం
స్త్వదేకాశా నస్మాకం పాపంనరాతయః ౨౯. కలాభిరఖిలాభిస్త్వం జగదాప్యాయన
స్యచ, మహానిధిశ స్సత్కుర్వ స్నిందోపూష్ణాజుషస్వనః ౩౦. నిర్విఘ్నాసుక్రియా
స్స్విశ ప్రత్యూహాసుచతాసుచ, ఋషీణాముదయేసత్వం విశల్యాబాణవానుత ౩౧.
తస్మైనమఃపరేశాయ వినాయస్యాజ్ఞయా నయత్, దివిభూమౌచసర్వత్ర దృశ్యతే
శ్రూయతేపివా ౩౨. అహోనయమమీధన్యా యైశ్శివో వర్ధితౌజసా, తపఃశ్రి
యఃపతి ర్లబ్ధః కవిర్గృహపతిర్యువా ౩౩. తస్మైనమోస్తు యస్యైవం నామానిగుణ
భేదతః, జాతవేదాఃప్రియశ్శంభుః ప్రియస్తోత్రోవనస్పతిః ౩౪. తపోమయంమహే
శాన ధ్యానాదిపశోధితం, ఆత్మరూపైర్గృహాణత్వం సహదేవై రిమంహవం ౩౫.
అశ్నవానాదిశస్సర్వా విశ్వాధికధృతాశయా, హిరణ్యయేనభూయాంనో విరాట్
దేవీపురోహితా ౩౬. నకించిదపిజానీమ స్సర్వవేత్తా త్వమేవహి, *స్కందః* ఇత్యే
వంసమువిపృత్తి సన్నివేశంసప్తర్షి స్తవమమలం నిశమ్య దేవదేవః, భక్తానాంప్రయత
ధియాం శివస్స తేషాంస్వంరూపం ప్రకటయతిస్మ దేవదేవః ౩౭. *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే మధ్యమభాగే
సప్తర్షిభిర్విరూపాక్షపూజనంనామ చతుర్థోఽధ్యాయః. ౪.

స్కందః అఖండమివపుణ్యానాంఫలమాకారతాంగతం, అవిర్భూతంపరంశం
భు మద్రాక్షుః పరమర్షయః ౧. ఆలోక్యానందవివశా దేవమానందకాననం, విరూ
పాక్షం మహాదేవం దయావిగ్రహగోచరం ౨. యథాభద్రశిలాస్థానే దృష్టమాశ్చర్య
దాయకం, ననృతుస్సాంజలిపుటాః పరివేల్లజ్జటాధరాః ౩. ప్రజాతానందబాష్పాస్తే
ప్రచలద్వల్కలాంబరాః, ఆహ్లాదివిషమన్యాసై రంతస్సంభ్రమనిర్భరైః ౪. అభివర్జి
తవైరస్యై రభియుక్తాగమాగతైః, విరూపాక్షమహాదేవ పంపాక్షేత్రాధినాయక ౫.
హేమకూటేశ విశ్వేశ స్వాత్మేశేత్యున్మిషద్గిరైః, ప్రణమంతోఽఖిలై రంగై రుత్తి

ష్ఠంతశ్చ సంభ్రమాత్ ౭. ప్రదక్షిణంప్రయాంతశ్చ తిష్ఠంతస్తిమితాః క్షణం, నేత్రే అపివినిందంతో నిమేషోన్మేషవంచనాత్, నిశ్వాసోచ్ఛ్వాసయోర్వృత్తిం దీక్షా విఘ్నకరీమపి, నిర్భర్సయంతశ్చేతాంసి స్థాపయంతిస్మ కేవలే ౮. కింవీక్షణీయంకిం కార్యం కింవాచ్యం భావ్యతాంనుకిం, భావ్యతాంకిమితివ్యక్త మజానంత స్తదాశ్రియాః ౯. గతో మోహామయః పాశో వికల్పావిలయం గతాః, ఇత్థంకరటంతః సంప్రాప్తా భక్త్యున్మేషవశీకృతాః ౧౦. తజ్జటాటాలయంశంభో స్తాంసమీ శేఖరాయితాం, తామిందురేఖాం తత్పాలనయనందీప్తపావకం ౧౧. తేచక్షుషీశశాంకార్కౌ కుండలేత్రేఫణీశ్వరౌ, తన్మందహసితాం వీక్షాం కరుణారసవర్షిణీం ౧౨. పంచతాస్యపిపక్త్రాణి కాలిమానంగళేచతం, తద్దశాయుధినో బాహూ తాన్తా బ్రహ్మకపాలికాః, కరిచర్మచ తద్వాసస్తేచ తే ఫణినూపురే, ౩౮. భస్మోద్ధూలంచ తద్గాత్రం తంచవాహనశాడ్వలం ౧౩. సౌలభ్యందేవదేవస్య సర్వమాత్మైకగోచరం,దర్శందర్శందయాసింధో స్తత్రతత్ర హృతాశయాః ౧౫. విరూపాక్షప్రసీదేతి శరణంతం పునర్య్యయుః, సత్వర్షయోమహాత్మాన స్తస్మిన్కాలే కిమార్యతే ౧౬. తేజానంతిశివోవేత్తి ద్రష్టాహమపి వేత్మ్యత, తతస్తేభక్తివివశాః స్తోత్రంచక్రుః పృథక్పృథక్ ౧౭. పూజయిత్వాశివం భూయః పరమార్థవిదాంవరః, అంతరైరుపచారైస్తత్పూజామితికరోత్స్వయం ౧౮.

* * *

భరద్వాజః— కృతశ్రీవిరుపాక్షమానస పూజా:

*భరద్వాజః*అనాద్యంతమనౌపమ్య మవాఙ్మనసగోచరం,అప్రమేయమనాకారమజమక్షరమవ్యయం ౧౯. వ్యక్తావ్యక్తంవిరూపాక్షంపంచబ్రహ్మస్వరూపిణం,శాశ్వతంసర్వభూతస్థం నిత్యతృప్తంనిరంజనం౨౦. యతోవాచోనివర్తంతే అప్రాప్యమనసా సహ, కథంత్వామీశ దేవేశముపచారైర్హమీశ్వరం ౨౧. పూజయామిజడోహ్యాత్ర కాయుక్తిః కరవాణికిం, త్వద్బృతేపంచకృత్యేషు కఃపరో జగదీశ్వరః ౨౨. తథాపిత్వం గణైస్సర్వై రాగమైరివకథ్యసే, పూజాచ్ఛలాత్పరిచ్ఛేత్తు ర్నిందత స్తననచ్ఛలాత్ ౨౩. ధ్యానచ్ఛలాత్తు విస్మర్తు ర్హాహా దేవప్రసీదసి,తస్మాత్త్వాంసర్వగైర్భావైః పూజయామ్యుపచారతః ౨౪. రాజరాజసఖో రాజశేఖరో రాజసేవ్యయం, రాజోపచారవత్తుభ్య ముపచారా న్దదామ్యహం ౨౫. ధ్యేయస్త్వం తత్రవిస్మర్తుం ధ్యానంశక్తింతదాత్మనః, త్వామేవాశేషరూపత్వా ద్ధ్యాయామి శ్రుతిసంమితే౨౬. నచమద్వ్యతిరిక్తోసితథాప్యావాహితోమయా, పంచకృత్యప్రథాయోగ్య స్స్వమిచ్ఛాశక్తి సంగతః ౨౭. ఆధారాధేయరూపస్త్వం ప్రభాదీప ప్రకాశవత్, తత్కరోమిమనోబుద్ధి స్థూలసూక్ష్మతయాఽఽసనం ౨౮. సంముఖీకరణం యత్తే త్సర్వగస్యకథంతవ, తథాప్యాస్తిక్యయోగ్యంత్వాం సంముఖీకర్తు ముత్సహే ౨౯. అగ్న్యా

బుమరుతాంసోమ వహ్న్యర్ధ్వావ స్త్రిర్యగాత్మతా, కథవిరోధనం స్యాత్తేప్రయుక్తం త్వ
న్నిరోధనం ౩౦. అపరిచ్ఛిన్న భూమ్నస్తే కథంస్యాదవకుంఠనం, అద్యాప్యనంత చిద్రూ
ప కల్పయామ్యేవతత్ప్రభో ౩౧. పాద్యంకింపర్వతః పాదే తవాద్యాసృష్టిరంబు
తత్, ప్రవిష్టోసితథాయుక్తం తథాప్యర్ఘ్యందదామి తే ౩౨. కథమాచమనంనిత్యం
శుద్ధపుంస స్వదైక్యతః, ఆత్మశుద్ధిర్భవేదేవ ప్రీత్యైతత్క్రియతేమయా ౩౩. దశో
త్తరాంగైర్బ్రహ్మాండై స్త్రీరమానిర్విగాహ్యతే, మలక్షయస్సతాం త్వద్భిః వ్యాజాది
త్యభిషిచ్యతే౩౪. నిర్ద్వంద్వరూపనిర్లక్ష్య దిగ్వాసాస్త్వంకరోమ్యహం, వాససీతత్ప్ర
భో తుభ్యం మయాతచ్ఛాత్రదీయతే ౩౫. నిర్గుణోసిగుణస్తద్వా న్నాగయజ్ఞో పవీత
వాన్, తుభ్యంవిశ్వాసరూపం తముపవీతం కరోమ్యహం ౩౬. ఆత్మాదా త్వద్విభూ
షాత్వం ద్యుమణిస్తద్విభూషణః, నిర్దిశామిప్రభోతుభ్యం నిశ్చయాఖ్యం విభూష
ణం ౩౭. గంధవత్యాత్మరూపస్త్వం గంధానాం పతిరీడ్యసే, తథాభక్తిమయం గంధ
మహమాపాదయామి తే ౩౮. మూలాదిషువిభాగేషు పూజాంగ ముపరిస్థితం,
సుమనఃప్రీతయే తుభ్యంసౌమనస్యం దదామ్యహం ౩౯ జ్ఞానాగ్నిసంస్కృతా జ్ఞాత
మవిద్యాఖ్యాద్యపస్పతేః, క్షుద్రాభిలాషసంధూప మధివాసి కరోమి తే ౪౦. భాస
మానంస్వయంభూమ్నా భాసయత్యఖిలంజగత్ ౩౭. తదప్యంతఃప్రకాశంతే దీపమా
కల్పయామ్యహం ౪౧. అన్నంబ్రహ్మేతియద్రూపం తత్త్వం తత్త్వేవరాత్పరం, యద
నాదితవాప్యేత త్కర్మజాతంనివేదయే౪౨. ప్రకృత్యాత్రిగుణాత్మాత్వం చంద్రభూష
ణవాన హో, తథాపిఘనసారేష్టం రాగతాంబూల మర్పయే ౪౩. ప్రాంశుమి
త్యాహసూక్తం త్వా మత్యతిష్ఠద్దశాంగులం, సూత్రాంతశాయినే ఛ్ఛందోదదా
మ్యుపనిష న్మయం ౪౪. గోరూపోగోవృతోగోపో గోవృషేశ స్త్వమేవహి, తథాపి
మమగోజాలం చామరంచ దదామ్యహం ౪౫. సప్తస్కంధజగత్ప్రాణ త్రిగుణాద్యా
నిలాత్మనే, నిత్యాదిశ్చక్రియారూపం తాలవృంతం దదామి తే ౪౬. బింబాద్బింబస్త
దాధార రూపస్త్వం తదపిప్రభో, ఆత్మవిజ్ఞానరూపస్య దర్పణం ప్రదదామ్యహం ౪౭.
బ్రహ్మాండంతత్ప్రవిశ్యాంతః చేష్టసేతదహంకృతః, యథాచేష్టయసేమాయిన్ తథానృ
త్యామిశంకర ౪౮. అనాహ్యతమనాకృష్ట మభిన్నంశ్రుతిసమ్మతం, స్వానుభూతం
శివంవేద్యం గేయంత్వన్మయమర్ప్యతే ౪౯. పుష్పవంతౌయదానద్యశ్చి రాభిశ్చక్రస
మ్మతం, సమానాహతనిర్ఘోష పుష్కరంవా దదామ్యహం ౫౦. అవిశ్రాంతైరనా
క్రాంతై రమేయత్వాదకర్తృకైః, అపిస్తుత్యోహ్యనాలస్యై స్తథాత్వాంస్తౌమి
భూయసా ౫౧. అఖండమహిమానంద కథంస్యా త్త్వత్ప్రదక్షిణం, మాయాదిని
యమావృత్తం తత్తథాపి కరోమి తే ౫౨. అచింత్యమహిమానంద మవాఙ్మనసగోచ
రం,నమామిత్వాంసదాచిత్తేభక్తానాం కల్పభూరుహం ౫౩.పురుషప్రకృతివ్యక్తాత్వన్మ
ద్విభాఖిలంజగత్, త్వద్రూపముపచారార్థం తత్తన్ముద్రా ప్రదీయతే ౫౪. స్వయం

ఫలంతికర్మాణి సాక్షిత్వ ముపచారతః, ఫలంతితానిత్వామేవ ప్రార్థనేయం మమ ప్రభో ౫౫. వ్యాపారాసక్తపవాసం భవద్విస్మరణాత్ప్రభో, అద్యత్వాంవేత్త్యహంతో భావైర్యుక్తమాత్మానమర్పయే ౫౬. సర్వాశ్రమస్సర్వగతో మదభిన్న స్త్వమేవహి నోద్వావ్యతేతథావ్యంత స్సంకల్పైఃసుస్థిరోభవ ౫౭. * *

—♦ జమదగ్నిః ♦—

నమస్సర్వగుహేశాయనమస్సర్వార్థదాయినే, నమస్సర్వార్థయోగాయ నమస్తే సర్వతేజసే ౫౮. నమఃపరాయ యోగీంద్ర నమఃపరమదైవత, నమఃపరమకల్యాణ నమఃపరమసిద్ధిద ౫౯. వాఙ్మనఃకర్మభిః పుణ్యైర్భావ్యంతే భాస్వరాఃక్రియాః, తాయాస్తాస్తా నమస్తుభ్యం విషయీకురుతాశ్శివ ౬౦. త్వమాకాశ స్త్వమనిలస్త్వమగ్నిస్త్వం రసాశయః, త్వంమహీపుష్పవంతౌ త్వం పుంసేతుభ్యం నమోనమః ౬౧. గరిష్ఠాయవరిష్ఠాయ శరణ్యాయ శరీరిణాం, వరేణ్యాయనమస్తుభ్యం త్రిగుణాతీతమూర్తయే ౬౨. స్వంతత్రఃపరతంత్రస్త్వం గోచరస్త్వమగోచరః, అక్రియశ్చక్రియాత్మస్త్వ మచింత్యమహసే నమః ౬౩. కరణాయనమః కర్త్రే వచసేవదతేనమః, నమోజ్ఞానాయవిజ్ఞాత్రే స్వపతే జాగ్రతేనమః ౬౪. సర్వాశ్రమవిధేయాయ సర్వవర్ణానువృత్తయే, సర్వవిద్యాధిగమ్యాయ సర్వనిత్యాయ తేనమః ౬౫. నమస్స్వాత్మానుసంధాన స్వాధిష్ఠచరణాంబుజ, నమస్స్వభావగంభీర మహాపౌరుషభూషణ ౬౬. నమ స్స్వకల్పనోల్లేఖ్య జగదాలేఖ్యకౌశల, నమోగౌరీపరిష్వంగ యోగ్యసౌభాగ్యభూషణ ౬౭. నమస్స్వతంత్రకర్తృత్వ స్వాభావికవిజృంభణ, నమఃప్రణతసంకల్పకల్పనాకల్పపాదప ౬౮. నమస్త్రిశూలదంతాగ్ర నిర్భిన్నాశేష దానవ, నమఃకపాలమాలాభి రలంకృత కలేబర ౬౯. నమోమందాకినీస్రోత స్స్వినోష్ణీష జటాధర, నమశ్చంద్రకలాసాంద్ర స్యందమాన సుధారస ౭౦. నమోభక్తజనాధీశ నమోభక్తజనప్రియ, నమోనమ్రజనైశ్వర్య నమోభక్తజనేశ్వర ౭౧. బ్రహ్మాండానిగుణాస్సర్వే తత్తదావరణాన్యపి, ప్రధానంపరమంబ్రహ్మ యత స్తస్మైనమోనమః ౭౨. యథామతియథాశక్తి స్తోతుస్తోత్రంత్వయి ప్రభో, అర్పయంతిగుణాహిత్వాం త్వద్భక్త్యా భవతేనమః ౭౩. నమోనమోమహాదేవ నమోదేవాధిదైవత, నమశ్శంకరసర్వేశ నమశ్శివ సదాశివ ౭౪. భూతానామంతరాత్మాత్వం భూతేశఇతి కథ్యసే, అంతస్సర్వేష్వితంవేత్సి వేదితాత్వం ఫలప్రదః౭౫. జాయంతేచమ్రియంతేచ చరాణిస్థావరాణిచ, తత్రసాక్షీత్వమేవైక స్సర్వకర్తా నియామకః ౭౬. అద్యాపివేదాస్త్వాంద్రష్టుం క్లిశ్యంతి బహువిస్తరం, కింపునస్తన్ముఖాస్సంతః త్వాంతథా దివ్యదర్శనాః౭౭. తపసాకిన్నుగమ్యోసి ధ్యానకింత్వాం నలక్షయేత్, సమాధేకింపశంయాసివ్రతానాం త్వమగోచరః౭౮. ఉపవాసాదిభిఃకింత్వాం క్లేశైర్శ్రమకదైర్థియః, అపరోక్షఇతివ్యక్తస్సాక్షిత్వా

తమసఃపరః ౭౯. తేజసామపిభూతేశ ప్రవిశ్యాంతః స్వమాత్మనా, త్రైజసం తత్త్వమ
ష్యేషాం స్థాపయస్య ర్థసిద్ధయే ౮౦. వాఙ్మనఃకర్మభిస్సమ్యక్ త్వాముద్దిశ్య కృతం
తపః, ప్రసూతేపరమాం సిద్ధిమభవానుగుణాత్మనాం ౮౧. పరమాణుర్మహీయాం స్త్వ
మంత స్తిష్ఠ ప్రకాశసే, మహతాంభూయసీం బిభ్ర న్మహతాంచ త్వమాత్మని ౮౨.
అణుత్వంచమహత్త్వంచ విభోః కాల్పనికంతవ, ప్రకృత్యా నిర్వికార స్త్వం త్వదా
నందాది లక్షణం ౮౩. యాదృశీభావనా యస్య సిద్ధి స్తస్యహి తాదృశీ, మద్భావనా
నురూపేణ మూర్ధాత్వం సిద్ధిదాయకః ౮౪. త్వమింద్రియాణి త్వంశుద్ధి స్త్వం మన
స్త్వం సమృద్ధయః, త్వంతప స్త్వం మహాయోగ స్త్వ మర్థాస్సకలాఅపి ౮౫. నిరాకా
రస్య తేశంభో జ్యోతీరూపస్య మూర్తయః, లోకానుగ్రహణార్థాయ నచే ద్భక్తేష్ట
సిద్ధయః ౮౬ స్పృశ్యతేఘ్రాయతే యత్ర దృశ్యతేశ్రూయతేపి వా, తస్యతేచ
విభోసర్వం భావజాతం త్వదాత్మకం ౮౭. తీర్థేషుపుణ్యరూపేషు సరస్స్వపిగిరిష్వపి,
ఫలందదాసి భక్తేభ్య స్త్వమేక స్తత్తదాత్మనా ౮౮. నహికాశ్యాదిషు స్థానే ష్వ
వ్యాజకృతసన్నిధిః, విశేషాదాగమోపాస్య భక్తానాంసిద్ధిదో హ్యసి ౮౯. అంత
ర్మాలకరండాది పర్వంతాంబుజ ధామసు, దదాసిదివ్యయోగిభ్యః స్థిత స్తత్రసమీ
హితం ౯౦. నాస్తికిం భవతోరూపం సర్వత్రాపి మహేశ్వర, తథాపికాంశ్చిన్నిశ్చిత్య
యజంతే త్వాంస్వసిద్ధయే ౯౧. యత్రయన్నిశ్చితా బుద్ధి శ్శివోస్మీత్యేకచేతసి,
తత్రసన్నిదధాసి త్వమేవందేవ్యాదయానిధే ౯౨. శ్లాఘ్యోస్మి పుణ్యజన్మాస్మి ధన్యో
స్మి జగతీతలే, అహో భక్తిసముత్కర్షో విరూపాక్ష నమోనమః ౯౩. *

—♦ అత్రిః ♦—

అగ్రత శ్శివపాహి త్వంపశ్చాత్పాహిమహేశ్వర, ఊర్ధ్వంపాహిమహేశ
త్వ మధస్తాత్పాహి శంకర ౯౪. పృథివ్యాంపాహి గిరిశపాహ్యప్స్వర్ధ్వం సదాశివ.
వహ్నౌపాహిమహాదేవ వాయౌపాహి త్రియంబక ౯౫. ఆకాశేపాహిభూతేశ
పాహీశ శశిసూర్యయోః, ఆత్మానంపాహి గౌరీశ మనఃపాహి త్వమీశ్వర ౯౬
బుద్ధింపాహి జగన్నాథ సంకల్పంపాహి సర్వగ, శ్రోత్రంపాహిపరేశాన త్వచంపాహి
జగద్గురో ౯౭. చక్షుషీచసదాధార జిహ్వాంపాహీందుశేఖర, ఘ్రాణంపాహి విరా
డ్రూప పాహివాగాదికం ప్రభో ౯౮. విచారంపాహివిశ్వేశ పాహి విశ్వాధికోద్భవ,
శూలహస్తధియంపాహి ధృతింపాహి పినాకధృత్ ౯౯. వృషవాహనపాహిత్వం
ధర్మంమే శాశ్వతంవ్యాఢ్, ఆచారంపాహిసర్వజ్ఞ విద్యాంపాహికలానిధే ౧౦౦
మృత్యుంజయ క్రియాంపాహి పాహిభక్తిం పరాత్పర, ఉన్ముఖంపాహిరుద్రత్వం
పాహ్యంతర్భవనాశన ౧౦౧ ప్రమథేశగతిం పాహి పాహిచింతాంగణేశ్వర, పురస్తా
ద్ధూర్జటేపాహి విజ్ఞానం పాహి భూతప ౧౦౨. ప్రజ్ఞాంపశుపతే పాహి పాహిభావం

కపాలభృత్, పాదంపాహిపరంజ్యోతీ రూపంపాహి పరోరజః ౧౦౩. వక్షఃపాహిగణే శత్వం బాహూపాహి స్మరాంతక, కటింపాహిమహాకాల ముఖంపాహ్యంబికా పతే ౧౦౪. మూర్ధానంపాహి భీమత్వం సర్వాంగంపాహి కాలజిత్, పాహిమాం మేరుధన్వంస్త్వం పాహిమాంనీలలోహిత ౧౦౫. పాహిమాంపరమైశ్వర్య పాహి శ్రీకంఠ పాహిమాం. *		*		*

—: గౌ త మ :—

ఆత్మానం పరమాత్మాన మంతరాత్మానమీశ్వరం ౧౦౬. నతోస్మిత్వాం మహాదేవ ప్రణతానాం శుభంకర, శివత్వంయస్యనిస్సీమం నిస్సామాన్యస్య లక్ష ణం ౧౦౭. తంత్వాంశివప్రపద్యేహం తత్త్వాతీతం పరాత్పరం. సంభవత్యఖిలం యస్మాజ్జగద్యద్భవనం మతం ౧౦౮. తారతమ్యాపరిచ్ఛేద్యం అనంతంత్వాం నతో స్మ్యహం, అవిధేయేషుజీవేషు యత్సామ్యంసుప్రతిష్ఠితం ౧౦౯. అనుగ్రాహకమా ప్తానాం త్వాముగ్రం శరణంభజే, సూక్ష్మస్థూలాదిభేదేన పరిచ్ఛేత్తుం నశక్యతే౧౧౦. సర్వాభిహితత్తుజ్ఞానంతం సర్వగంత్వాం శ్రయామ్యహం, దేవానామపియోదేవః తేషాంచ త్వంమహానసి ౧౧౧. క్రీడాదిలక్షణోపేతం త్వాం మహాదేవభావయే, నీలంవామేస్వభావేన లోహితందక్షిణేంగకే౧౧౨. శక్తిశక్తిమదాఖ్యేయంత్వాశ్రయే న్నీలలోహితం,అంతకస్సర్వభూతానాంహర్తాత్వంతస్య చాంతకః౧౧౩. తంత్వాంభక్తి కలాగమ్య మంతకాంతక మాశ్రయే, అణవఃపశవస్సర్వే పతిస్తేషాం త్వమాది మః ౧౧౪. తంత్వాంపశుపతింవందే పశుభావజిహాసయా, షడ్వింశత్తత్త్వనిర్వా హ్యం విశ్వమర్వాక్చ పర్వణి ౧౧౫. త్వమేవతద్గుణాతీతం త్వాంవిశ్వాధిక మాశ్రయే.

—: క శ్య పః :—

అనాదిమాదిమందేవ మిష్టమీశ్వర ముత్తమం ౧౧౬. ఊహాబుద్ధిప్రదా తార మకారంప్రణమామ్యహం, ఆద్యంతకైరవతర్క్యంత్వాంత్రయాక్రమ గోచరం ౧౧౭. ఏకమేకాంతికైర్ధ్యేయ మన్యాపమ్యా వివర్జితం, అంబికాపతిమస్తో కంమహాంతంత్వాంనమామ్యహం ౧౧౮. కల్యాణం సాత్మకంగంగాధరంఘు టితన త్ఫలం, ఏతంనమస్కృతోనామ్ని చరిష్ణుంచాష్టరూపకం ౧౧౯. జగత్స్వరూపరహి తంజ్ఞాతారం టంకితంకరే,ఆత్మానందమరుంఘోషంవి నోద్యత్పాణిఘంటికం ౧౨౦. తత్త్వార్థంస్వపతిందాంతం ధనదం నాదరూపిణం, పరంస్ఫుటక్రియారూపం బర్బరం భవ భర్జనం ౧౨౧. మంత్రేశంయంత్రకర్తారం లమేశంలాకినీశ్వరం, వంద్యంసర్వషడంగే శం సర్వకారణ కారణం ౧౨౨. హరంలక్ష్యద్వీపత్రేశం త్వాంనతోఽస్మి మహే

శ్వరం, ప్రాప్తోఽస్మిత్వాం శ్రితోఽస్మిత్వాం నతోఽస్మిత్వాం సదాశివ ౧౨౩. ప్రసీద దేవ కారుణ్యాత్ కరుణాకర తేనమః. * * *

—: వసిష్ఠః :—

నమస్తేజగతాంనాథ నమస్తే విశ్వతోముఖ ౧౨౪. పంచవక్త్రనమస్తేఽస్తు వరమేశ నమోఽస్తుతే, పర్యంతతఃఫలందేవ క్రియాణాం తవదర్శనం ౧౨౫. దృష్టేపిత్వయికింనామ కాంక్షణీయం ఫలాంతరం, నచాదృష్టేకిమస్త్యన్య ద్దర్శనీయం తథాత్మనః ౧౨౬. చక్రవాకస్యకింప్రార్థ్యంసద్య స్సన్నిహితేరవౌ, చాతకస్యకింకరోత్యన్యైఃసితేప్రాణప్రదేఘనే ౧౨౭. చంద్రాలోకసముత్సృజ్య చకోరఃకిమపేక్షతే, మహాప్లవముపాసాద్యమజ్జన్ కింయాచతేపరం ౧౨౮. ఛాయాం తప్తస్యఛాయాంచ్ఛే త్తస్యకిం భవనాంతరైః, పిపాసిత స్సరో లబ్ధ్వా తత్త్రైవ రమతేకిల ౧౨౯. అమృతంప్రాప్యయఃకశ్చి త్కిమన్యస్పృహయో భవేత్, ప్రాణాన్ లబ్ధ్వాకిమస్యాఽన్యత్కించంవాప్రార్థయతేక్వచిత్ ౧౩౦. ఏవంప్రాకృతరూపేషు ఫలేషూత్సుకినోనరాః, నాన్యత్రక్వచిదప్యాత్మ వాంఛితం స్థాపయంత్యలం ౧౩౧. ఏవమప్రాకృతాకారేదేవే సాన్నిధ్యశోభిని, ప్రాప్యసర్వాఃక్రియాస్తంత్రై ర్మహాఫలతయా శ్రుతే ౧౩౨. ప్రార్థనాంతరమస్మాకం నకించిదపి విద్యతే, ఈశబింబస్యతస్యాపి నయనోన్మీలనాత్పరం ౧౩౩. నకృత్యంనిర్మమాణస్య ఫలంతత్తత్ఫల ప్రదం, యథాహంచిత్రరూపస్య త్వద్దయాభిత్తిభాగినః ౧౩౪. నయనోన్మీలనం దేవ తథామేత్వన్నిరీక్షణం, జగతోఽపితమోరోధే హ్యాపృణో న్ననిరాకృతే ౧౩౫. వివస్వాన్పునరుక్తోఽపి విష్వగేవ ప్రకాశతే, తథాతేభావనాదృష్ట్వా గతవ్యామోహవిప్లవః౧౩౬. పర్యాప్తసిద్ధిరద్యాహంవిశేషాత్తు త్వదీక్షణాత్, *స్కందః* ఇతితేమునయ స్సర్వే స్తోత్రంకృత్వాపృథక్ పృథక్ ౧౩౭. వ్యజ్ఞాపయన్ విరూపాక్షం చంద్రార్థకృతశేఖరం, వయంహిసిద్ధసంకల్పా వయంసిద్ధసమాధయః ౧౩౮. వయంసిద్ధఫలాదేవ త్వదాలోక మహోత్సవాత్ ౧౩౯. ఇతిసత్యజన స్తవై ర్విశద్ధైఃప్రహసాస్మేర ముఖోబభూవశంభుః, యఇమాన్పఠతే విశుద్ధచేతాః శివసాలోక్యమవాప్యమోదతేసః ౧౪౦. * *

ఇతి శ్రీస్కాందమహాపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే మధ్యమభాగే సప్తర్షి స్తవోనామ పంచమోఽధ్యాయః. ౫.

* సూతః * ఇతితేషాం స్తవంశ్రుత్వా స్మయమానముఖ శ్శివః, మహాకారుణ్యజలధిః పునరాహమహామునీన్ ౧. *ఈశ్వరఉవాచ * ప్రసన్నోఽస్మిమహాభాగాః

శ్రూయతాం క్రమయోగతః, మమాజ్ఞాపాలితా యూయం భవద్భిర్లబ్ధసిద్ధిభిః ౨.
స్తోత్రైరపిద్రుతంచిత్తమాగమాభ్యర్చితశ్చ వః, తథామద్దర్శనాదేవ యూయంసిద్ధ
ఫలోదయాః ౩. తథాపి మయివోభక్తిర్వాచాలయతిమామితి, యత్రయత్రభవంతో
మాం ధ్యాయన్త్యేకాగ్రచేతసః ౪. ప్రత్యక్షోఽహంభవిష్యామి తత్రతత్రైవమేవచ,
జపతాంపఠతాం విప్రా జాగ్రతాంస్వపతామపి ౫. అనేనాఽహం స్వరూపేణ సదా
సన్నిదధామివః, మమసాలోక్యసారూప్యసామీప్యాది పదంపరమ్ ౬. తదిదం
ధ్యాయినాంయుష్మాంస్తేషామపిసదాభవేత్. యేభక్తిమంతోయుష్మాసుమద్భక్తేషువిశే
షతః ౭. ఆత్మార్పితాన్వరాన్నిత్యం తేభ్యోఽప్యేషదదామ్యహం, అద్యప్రభృతివిప్రేంద్రాః
కల్పేకల్పే మమాజ్ఞయా ౮. నష్టస్య యస్సదాచారాయూయమేవ భవిష్యథ, వరాన్వ
రయతాభీష్టాన్దదామ్యేతత్పదంమమ ౯. * ఋషయఊచుః * దేవ దర్శనమాత్రేణ
దత్తాత్మాభిమతోభవాన్, రూపేణైవామునాభూయః కింనాన్యస్నః ప్రవక్ష్యతి ౧౦.
స్కందఉవాచ అథదేవంవిరూపాక్షం భరద్వాజోమహామునిః, ప్రసాద్యప్రాహ
సర్వేషా మనుమత్యాపురస్థితః ౧౧. *భరద్వాజః* బ్రహ్మత్వాంస్తుతవాన్నామ్నా
మయుతేనాగమాత్మనా, బ్రహ్మత్వం సృష్టికర్తృత్వం సర్వజ్ఞత్వంచ లబ్ధవాన్ ౧౨.
విష్ణుర్నామ్నాంసహస్రేణ స్తుత్వాత్వాం సమపూజయత్, విష్ణుత్వంపాలకత్వంచ లబ్ధ
వాంశ్చసుదర్శనం ౧౩. దక్షోనామ్నాంసహస్రేణ త్వాంస్తుత్వా వరమార్చయత్,
సర్వక్రతుఫలంలేభే తచ్చపాశుపతవ్రతం౧౪. తండుశ్చపరయా భక్త్యా స్తుత్వానామ
సహస్రతః, అనన్యసులభంలేభేగాణాపత్యమనశ్వరం ౧౫. అశేషనామరూపంత్వాంసహ
స్రవదనశ్శిపురా, స్తుత్వాస్తుత్వాచవిశ్రాంతశ్శేషోఽభూచ్ఛేషనామభాక్ ౧౬. కిమన్యై
రపిభూతేశ పశుపాశనియంత్రితైః, అలింగోలింగభావేన వేదైరద్యాపి మృగ్యసే ౧౭.
అప్రమేయ మనౌపమ్య మవాఙ్మనసగోచరం, కస్త్వాంజానాతి భూతేశ భక్త్యాత్వాం
జ్ఞాయసేపరం ౧౮. అగ్నిష్టోమాశ్వమేధాదీ నతప్త్వాపి మహత్తపః, అచరిత్వాబహూ
క్లేశైః కృచ్ఛ్రచాంద్రాయణాదికం ౧౯. అక్లేశేన రిపూన్ జేతు మవాప్తుం యస్యచే
ప్సితం, అచిరేణైవకాలేన కేనోపాయేన శక్యతే ౨౦. తద్బ్రూహికరుణానస్సర్వాన్
శరణ్యోఽసి శరీరిణాం. * * *

శ్రీవిరూపాక్షాష్టోత్తరశతనామస్తోత్రం.

* దేవదేవఉవాచ * మునేబహూనినామాని మమరూపానురూపతః ౨౧
తేషాంసర్వాగమైర్యుక్తం నామ్నామష్టోత్తరంశతం, శృణుతత్కథయామ్యద్యస్తోత్రం
సర్వార్థసాధకం ౨౨. * * *

అస్యశ్రీవిరూపాక్షాష్టోత్తర శతనామామృతస్తోత్రమహామంత్రస్య: దేవదేవ ఋషిః,అనుష్టుప్ఛందఃశ్రీపంపావిరూపాక్షేశ్వరో దేవతా, శ్రీవిరూపాక్షప్రీత్యర్థే జపేవిని యోగః. అథధ్యానం. అనాద్యంతమనౌపమ్యమవాఙ్మనసగోచరం, అప్రమేయమనా కారమజమక్షరమవ్యయం. వ్యక్తావ్యక్తం విరూపాక్షం పంచబ్రహ్మ స్వరూపిణం, ధ్యాయే హంసర్వభూతస్థంనిత్యతృప్తంనిరంజనం. * *

అథస్తోత్రం భవశ్శర్వోమహాదేవఈశానశ్శంకరశ్శివః, ఉగ్రఃపశుపతీరుద్రో విరూపాక్షఃపినాకభృత్ ౨౩.భీమఃకపర్దీశ్రీకంఠఃఖట్వాంగీనీలలోహితః,శూలపాణిర్హర శ్శంభుర్మేరుధన్వా మృగాయుధః ౨౪. గంగాధరశ్చంద్రమౌళిర్నీలకంఠః కపాలభృత్, కృశానురేతా స్సర్వజ్ఞో వామదేవోవృషధ్వజః ౨౫. వ్యోమకేశో మృడఃస్థాణుః కామజిత్త్రిపురాంతకః, మృత్యుంజయఃకృత్తివాసా శ్చిద్రూపఃప్రమథాధిపః ౨౬. అంధ కారిఃపరంజ్యోతి ర్దేవదేవోఽస్థిభూషణః, తత్త్వాతీతఃపరంబ్రహ్మ పరమాత్మాసదా శివః, ౨౭. స్మశాననిలయో భర్గఃపార్వతీపతి రీశ్వరః విశ్వేశ్వరస్స్కందగురు శ్చంద్ర సూర్యాగ్నిలోచనః ౨౮. వేదాశ్వఃఖండపరశుః పంచవక్త్రోమహీధరః, విష్ణుబాణో విశ్వగర్భోనిషాదోవిధిసారథిః ౨౯. అష్టమూర్తిర్విశ్వమూర్తి ర్గిరిశోవృషవాహనః, నాదప్రియోనాగహార స్త్ర్యంబకః పూషదంతభిత్ ౩౦. మహేశ్వరోమహాకాలో దిగ్వాసా భస్మలోచనః, వసురేతాఅదినటోఽఘోర స్తత్పురుషోఽవ్యయః ౩౧. సద్యోజాతోయక్షబంధు ర్వేదాశ్వః పరమాత్మకః ౩౨. కాలరూపీ క్రతుధ్వంసీ కైలాసాద్రినికేతనః, అవ్యక్తలింగోలింగాత్మా మహాయోగీ మహావ్రతీ౩౩. అజైకపా దాదిభిక్షు ర్భూతేశోలకులేశ్వరః, కాలాగ్నిరుద్రో నిర్మాయో నరనారాయణ ప్రియః ౩౪. ఊర్ధ్వరేతా లోకకర్తా సర్వేశోమల్లికార్జునః, అహిర్బుధ్న్యోఽర్ధనారీశో గజాసురనిషూదనః ౩౫. సర్వజ్ఞోదక్షిణామూర్తిః జ్ఞానాత్మా హాటకేశ్వరః, ఆద్యం తరహితశ్చేతి నామ్నా మష్టోత్తరంశతం ౩౬ ప్రణవాదినమోంతైర్నా మేతై ర్నా మభి రర్చయేత్, సర్వసిద్ధిమవాప్నోతి నిరాయాసేనసన్మతే ౩౭. యఃపఠేచ్ఛృణుయా ద్వాపి సర్వపాపైఃప్రముచ్యతే, సంగ్రామేవిజయీభూత్వా రాజ్యంప్రాప్నోత్యకంట కం ౩౮. ధర్మార్థకామా న్సంప్రాప్తో మమసాయుజ్యమాప్నుయాత్. *

సర్వయోగఫలం సర్వతపఃఫల మనశ్వరం ౩౯. సర్వక్షేత్రఫలం సర్వతీర్థస్నానఫలం తథా, సర్వస్తోత్రఫలం సర్వధ్యానహోమఫలంచ యత్ ౪౦. సర్వపూజాఫలంసర్వ జపజ్ఞానఫలం మహత్, సర్వవేదఫలం సర్వయోగకర్మఫలం వరం ౪౧. అన్య చ్చయత్త త్కార్మార్థం తత్తద్జ్ఞానోదితం తథా, ఫలమప్యఖిలంవిప్రాః యుష్మాస్వేవ ప్రసిధ్యతు ౪౨. బ్రహ్మాద్యం స్థావరాంతంచ జగదేతచ్చరాచరం, యుష్మదాజ్ఞావశో

భూయా దేతద్ధి మమశాసనం ౨౩. భవంతోఽపి విహాయాన్య క్షేత్రతీర్థాదివాసనం,
క్షేత్రరాజేవసన్తోఽత్ర కృతకృత్యత్వమాప్నుథ ౨౪. పూజయంతో మహాలింగ మిదం
మనుజగన్మయం, అవాప్తసకలాభీష్టా యూయంభవత యోగినః ౨౫. ఇదంహిపరమం
లింగం మమరూపం సుపూజితం, కామదాహే పురావిప్రా మయైవాత్రతపస్య
తా ౨౬. తతో మమనియోగేన బ్రహ్మణాత్రనిర్మితం, శైవాఃపాశుపతాః కాల
ముఖా శ్చాపిమహావ్రతాః ౨౭. అర్చయంత్యఖిలా లింగమిదం పరమభాస్వరం,
కేచిదీశానవక్త్రాది సమర్చంతి శివాత్మకాః ౨౮. సద్యోజాతముఖాన్యన్యే భక్తాఃపశు
పతౌ మయి, భావనానుగుణంసర్వే పూజయంతి సదామమ ౨౯. ఇదంలింగంమహా
భాగాః ప్రాప్నువంతిఫలం తథా, సదామామత్రపశ్యంత స్సర్వాత్మానం పరంశి
వం ౩౦. కల్పకల్పాంతజేతారః కాలేసాయుజ్యమాప్స్యథ, *స్కందః* ఇతిదత్త్వా
వరంతేభ్యో హేమకూటేశ్వర శ్శివః ౩౧. ప్రత్యక్షఏవసర్వేషాం తేషామద్యాపి
వర్తతే, తేపిలబ్ధవరా శ్శంభోస్సకాశా దేకచేతసః ౩౨. తదేకాశా స్తదేకాగ్రా
స్తత్రైవన్యవసన్సుఖం. త్యక్త్వాక్షేత్రాణి సర్వాణి తీర్థాన్యన్యానిభూతలే ౩౩.
దేవాంశ్చాన్యా న్పరం దేవం విరూపాక్షమమన్వత, పూజయాధ్యానయోగేన భక్త్యా
స్తోత్రేణ చానఘాః ౩౪. కాలంక్షిపంత స్తే తస్మిన్కాలేకాలే ధృతింయయుః, సేవార్థ
మాగతానాంతే బ్రహ్మాదీనాంచయోగినః ౩౫. శివప్రదర్శకాస్సంతః పంపాయాం
న్యవసన్సుఖం, ఇతితత్రవిశుద్ధభావభాజో మునయస్సప్త విధూతమోహబంధాః, శివ
మేవ పరంవిభావయంతో న్యవసన్ క్షేత్రవరేచ హేమకూటే ౩౬. *

ఇతి శ్రీస్కాందమహాపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే మధ్యమభాగే
సప్తర్షివరప్రసాదో నామ షష్ఠోఽధ్యాయః. ౬.

స్కందః తేహిసప్తర్షయస్సర్వే క్షేత్రరాజే కృతాదరాః, అసేవంత
విరూపాక్షం మహర్నిశ మభీష్టదం ౧. శ్లాఘమానామహేశస్య కృపాంస్వాత్మసుసా
త్త్వికీం, అత్రాగతావయంధన్యా ఇతిహృష్టగిరోమిథః ౨. ప్రాతఃప్రాతస్సముత్థాయ
స్నాత్వాతీర్థేషు తేషు తే. ఆమోదమేదురైః పుష్పైరానర్చుఃపరమేశ్వరం౩. స్తోత్రేణదేవం
సంతోష్య జపంత స్సిద్ధిదాన్మనూన్, హుతాగ్నయ స్సుతపసస్సాయంతనయతా స్త
థా ౪. నిద్రాతంద్రివినిర్ముక్తా నిశీథేషుచ తద్ధృదః, ఆహుస్స్మయద్యదఖిలం కుర్వాం
తః సత్క్రియాత్మకం ౫. కలాస్వథచకాష్ఠాసు నిమేషేషు క్షణేష్వపి, యామేషు
చసదాయుక్తా శ్శివేపంపాధిదైవతే ౬. హేమకూటేశపాదాబ్జరసనిష్యందరూపిణీం,
తుంగభద్రాంప్రశంసంత స్తస్యామేవసదాప్లుతాః౭. గాహమానావిష్టపాని కాలేకాలే

సమాహితాః, తానితాన్యపితీర్థాని తద్దేశంహ్యాదిబిభ్రతః ౮. అనుతీరంచ తీర్థానా
మాత్మానుధ్యాన తత్పరాః, పూజయంతో విరూపాక్షం పుష్పైస్తత్ర సుసంభృతైః ౯.
పల్వలేషుచ కుల్యాసు నిర్ఝరేషు ప్రదేశేషుచ, కుర్వంతః పరయాభక్త్యా స్నానమోజ
స్కరం స్వతః ౧౦. తత్రతత్రచదివ్యాని శుభదాని మనీషిణాం, పశ్యంతః క్షేత్రరా
జాంతః క్షేత్రాణి సుబహూన్యపి ౧౧. ఏకరాత్రంత్రిరాత్రంచ పంచరాత్రం క్రియా
విదః, వసంతో విధివత్తేషు పూజాధ్యానాదిభి ర్యుతాః ౧౨ శృంగేషుతరుమూలేషు
శిలాసుచ గుహాసుచ, బిలేషుచప్రసిద్ధేషు వనేషు గహనేషుచ ౧౩. శైలసంధిషు
శస్తేషున్యస్తచిత్తా స్సకృత్సకృత్, తేషుతీర్థాదిషుస్థానే ష్వేకచిత్తాం స్తపఃస్థి
తాన్ ౧౪. శివలాంఛనసంయుక్తాన్ శివదర్శన తత్పరాన్, శివప్రశంసానిరతాన్
శివయో స్తత్త్వవేదినః ౧౫. మహాజటానేకజటా న్బధ్యమానజటాం స్తథా, సమా
కీర్ణజటాన్కాంశ్చి జ్జటామకుటధారిణః ౧౬. మహాకల్పాంతసంసిద్ధ తపఃఫల పరం
పరాన్, భస్మలిప్తాకృతీన్భస్మ పరిక్లృప్త త్రిపుండ్రకాన్ ౧౭. భస్మోన్మృష్టజటా
జూటా న్భస్మమాహాత్మ్యభాషిణః, విరూపాక్షవిభూతీనాం వేదినశ్చ యుగేయు
గే ౧౮. స్థిరాయుషఃస్థిరధ్యానాన్ స్థిరభక్తాన్ స్థిరాశ్రమాన్, ఆలోకయంత స్సా
నంద మాదిసిద్ధాం స్తపస్వినః ౧౯. తేసల్లపంత స్తైస్సార్థం కుర్వంతో వాసముత్తమం,
తాంశ్చశంసంతఏవాంతః తేషువిన్యస్తబుద్ధయః ౨౦. ప్రశస్యమానా స్తైర్భూయో
యూయం ప్రత్యఙ్ముఖా ఇతి, అనాదిసిద్ధాన్ శృణ్వంతః తేభ్యఃపంపేశితుః కథాః ౨౧.
ధారయంతశ్చ తేసర్వే వదంతస్తాశ్చ సర్వదా, వివిక్తేషుప్రదేశేషు వీతరాగా వనా
కులాన్ ౨౨. విశేషాదుపసీదంతో యతినో బ్రహ్మవాదినః, తథాచభైరవాం స్తేషు
తేషుస్థానేష్వవస్థితాన్ ౨౩. క్షేత్రపాలాంశ్చవిఖ్యాతాన్ క్షేత్రరాజాధి రక్షకాన్
యక్షిణీస్థాననిర్దిష్టా యోగినీస్సిద్ధయోగినీః ౨౪. సదాపర్యటనోదారాన్ భూతా
న్భూతాధిపానపి, ప్రమథాన్ప్రమథాధీశా న్గణాధీశా న్గణానపి ౨౫. అన్యానపి
చతుర్దిక్షు క్షేత్రరాజాధిరక్షిణః, ప్రత్యక్షయంతో లోకేషు ప్రఖ్యాతాన్ రుద్రకింక
రాన్ ౨౬. అహోభాగ్యస్తయో మాన్యాఇతి తైరపిసాదరం, ప్రవేశ్యస్వస్వధా
మాని పూజ్యమానాః పృథక్పృథక్ ౨౭. నానాభీష్టప్రదా న్పుంసాం నానావిక్రుతి
దర్శనాన్, దేవవత్సిద్ధసంకల్పా న్దైవై రాదృతశాసనాన్ ౨౮. రుద్రాననంతసం
ఖ్యాకా నాలోక్యాలోక్య సర్వతః, తేషుబుద్ధాశయా స్తైశ్చ మానితా స్తై స్సమన్వి
తాః ౨౯. స్వతపస్సిద్ధిభిస్తేషాం ప్రాప్యాంతర్విస్మయావహాః, ఇదమంకణకస్యాద్యం
తపస్థానంస్వసిద్ధిదం ౩౦. అత్రతప్తంతపోఘోర మష్టవక్రేణ ధీమతా, జైగీషవ్యోఽత్ర
యోగేన సాన్నిధ్యమభజత్ప్రభోః ౩౧. ఇదంహిపంచకూటస్య స్థానంయత్రతపోఽ
తపత్, తప్తంతపోఽజపాదేన పురాహ్యత్ర పురావిదా ౩౨. ఉగ్రగ్రీవోఽత్రపర్వా
పాం సిద్ధీనా మభవన్నిధిః, అత్రదేవలకో లేభే పరమాంసిద్ధిమీశ్వరాత్ ౩౩. లోకా

ష్ఠిరత్రలోకేశం ప్రీణయిత్వాఽఽత్మయోగతః, అలభత్పరమంజ్ఞాన మసాధ్యమితరైః
క్వచిత్ ౩౪. ఇత్యేవమే వేతరేషాం మహర్షీణాంచ సత్ఫలం, తపస్థానంవిజానంత
స్తేషుచాబద్ధసంస్తవాః ౩౫. స్థావరాణాంచధన్యత్వ మేషామత్రోద్ధితాత్మనాం, ఇతి
వృక్షాన్ప్రశంసంతో మహావిద్రుమ శోభితాన్ ౩౬. ఫలపల్లవపుష్పాఢ్యాం శ్ఛాయాభి
శ్చాంతిహారిణః, సదోపయుజ్యమానానాం మృగై శ్చారణ్యకై రపి ౩౭. వివిధంజన్మ
శంసంత శ్శంసంతస్తాం స్తత స్తతః, మృగాఃసరీసృపాఃకీటాశ్చ పక్షిణఃపామరా స్తథా ౩౮.
అత్రస్థితాజగద్వంద్యా ఇతి తేషు కృతాదరాః, నిర్వికల్పధియస్సర్వే నిరస్తాన్యకుతూ
హలాః ౩౯. నిరామయానిరాశంకా నిస్సామాన్య తపోబలాః, విరూపాక్ష విరూ
పాక్ష విరూపాక్షేతి వాదినః ౪౦. విశ్వోత్తర మహానంసై స్తదాలోకా స్తదా
శయాః, అపర్యంత సుఖాధారా వ్యనైషు ర్దివసాన్బహూన్ ౪౧. ఇతిసప్త మహా
మునిప్రవీరా దధత శ్చేతసి హేమకూటనాథం, అవధూయ సమస్తమన్యభావం తదు
పాస్తిప్రవణా న్సదాబభూవుః ౪౨. * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే మధ్యమభాగే
సప్తర్షిజన నివాసకథనం నామ సప్తమోఽధ్యాయః. ౭.

* స్కందః * ఏవంసర్వేపి తే తత్ర హేమకూటేసుఖాత్స్థితాః, మునీశ్వరా
విరూపాక్షంసేవాయోగై రతోషయన్ ౧. ఏకస్మిన్దివసేసర్వే కృతపూర్వాహ్ణికక్రియాః
ఆసతప్రీతమనస స్తేగాయత్రీశతోపరి ౨. తచ్ఛిష్యాశ్చ ప్రశిష్యాశ్చ నానాదేశాగతా
అపి, ప్రశస్త తేజసస్సంతః పరివవ్రుస్సమంతతః ౩. శివసంబంధహృద్యాసు శివవిజ్ఞానవృ
త్తిషు, కథాసువర్తమానాసు శ్రోతౄణాంసుఖసిద్ధిషు ౪. తత్రతంప్రార్థి న్నామ్నా
విష్ణువృద్ధో మహాతపాః, ప్రణిపత్య భరద్వాజం పర్యపృచ్ఛ త్కృతాంజలిః ౫. * విష్ణు
వృద్ధః * భగవన్ శుద్ధబుద్ధీనాం పరమార్థప్రకాశక, ప్రమాణరూపయాబుద్ధ్యా ప్రత్య
క్షితపరాత్పరః ౬. త్వమేకస్సర్వవిద్యానాం ద్రష్టా దర్శితలక్షణః, తాసాం యఃపర
మోహ్యర్థః తస్యాప్యేకాంతవేదితా ౭. వాచ్యవాచకయో స్తత్త్వ మాత్మవిద్భి ర్నిరూ
పితం, ప్రకాశయసి భక్తేషు త్వమేవాంతః ప్రసాదనం ౮. అవిచ్ఛిన్నప్రభావస్యగోత్ర
స్యత్వం ప్రవర్తకః, విశ్వాంధకారంనిర్భేత్తుం విద్యోతఇవ భానుమాన్ ౯. జమదగ్నిర్హి
కశ్యపశ్చ భృగుర్గౌతమ కౌశికౌ,వసిష్ఠశ్చమహాతేజా స్సర్వేప్యేతే తపోఽధికాః ౧౦.
తేయూయంవిశ్వవృత్తజ్ఞా విశ్వాశ్చర్యప్రదర్శకాః, విశ్వేషామపిభావానాం వికార
ప్రతిఘాతకాః ౧౧. ఉచ్చైఃఫలంసమాశ్రిత్య నిఖిలాశాప్రసాధకాః, అస్యాయంతే
జగత్త్రిప్రం శస్సైరంభోధరాఇవ ౧౨. ఉత్తరాగస్వభావేషు మధాశీతల వారిషు,
చక్షుష్మత్సోపరస్నాస్సి ప్రీతి రిందుకరేష్వివ ౧౩. కదాచిద్వావికారాయ సాగరా

ణాం రసోచ్ఛ్రయః, నోత్సేకః ఖలు యుష్మాకం. ఉచ్చైర్జ్ఞానామృతోచ్ఛ్రయైః ౧౪.
గత్వాపి నామభావానాం భవతాం మరుతామివ, అవ్యాహతా గతిర్నిత్య మాశాసు
సకలాస్వపి ౧౫. అమానుషం చరిత్రం వః తేజో దివ్య మనావృతం, నిష్ప్రత్యూహ
గుణాస్సృష్టి ర్యుష్మాస్వేవ ప్రతిష్ఠితా ౧౬. సర్వవేదార్థకుశలాః సర్వాగమవిశారదాః,
సర్వశాస్త్రేషు నిపుణాః సర్వతర్కకృతశ్రమాః ౧౭. సర్వేతిహాస తత్త్వజ్ఞా స్సర్వ
ధర్మ ప్రతిష్ఠితాః, ఇచ్ఛా శక్తిక్రియాచర్యా యోగచర్యా స్తపస్వినః ౧౮. శివయోగ
విశేషేషు నిత్యమాన్మఖ్యభాగినః, తథా పాశుపతజ్ఞానసంశోధిత సదాశయాః ౧౯.
ప్రభావంచ స్వభావంచ విమృశంతో మహేశితుః, తేయూయమమితాత్మానః క్షేత్ర
వైశిష్ట్య యోగినః ౨౦. త్యక్త్వా క్షేత్రాణి చాన్యాని దేవానపి తథాపరాన్, తీర్థాన్యపి
విశిష్టాని బహుమానా దిహాసితాః ౨౧. ఇదంహి పావనం క్షేత్రం క్షేత్రరాజ ఇతి
స్మృతం, జానామ్యేవ యతో యూయ మత్రైవైకాంతవాసినః ౨౨. దేశానాం దివ్య
రూపాణా మన్యేషామపి భావుకాః, భవంతోఽత్రైవ తిష్ఠంతి తస్మాత్ క్షేత్రమిదం
పరం ౨౩. తత్ క్షేత్రం తత్పరం తీర్థం సదైవాభీష్టదాయకం, యేషు యుష్మాదృశా స్సంతః
సదా బధ్నంతి భావనాం ౨౪. తస్మాదనన్యసామాన్య క్షేత్రస్యాస్య మహీయసః,
తీర్థానాంచాత్ర సిద్ధానాం విరూపాక్షస్య చ ప్రభో ౨౫. మాహాత్మ్యం శ్రోతుమిచ్ఛామి
మతం చైత చ్ఛుభాత్మనాం, సర్వత్ర హేమకూటోఽయం ప్రసిద్ధః కృతినాం పదం ౨౬.
ప్రశస్తిం శ్రోతుమిచ్ఛామి సోహ మస్యైవ విస్తరం, విరూపాక్షస్య దేవస్య యా యా
స్సంతి విభూతయః ౨౭. త్వన్ముఖాచ్ఛ్రోతుమిచ్ఛామి తాసాం తాసాంతు విస్తరం,
స త్వం కులగురుస్సాక్షాదస్మాకం భావితాత్మనాం ౨౮. త్వయైవ పాల్యమానాశ్చ
వయం త్వయి కృతాశ్రయాః, త్వాం వినా నైవ జానీమః యత స్త్వం తపసాం నిధిః ౨౯.
తతస్త్వంచ ప్రపన్నోఽస్మి ప్రసాదం కర్తు మర్హసి, * స్కందః * విష్ణువృద్ధస్య తద్వా
క్యం శ్రుత్వా శ్రోత్రవశాకరం 3౦. వామకుక్షిముఖా స్సర్వే భారద్వాజాముదం
యయుః, తతోఽత్రి ర్జమదగ్నిశ్చ వసిష్ఠః కశ్యపో భృగుః 3౧. కౌశిక స్తపసాం శ్రేష్ఠో
విష్ణువృద్ధం ప్రశస్య తే, భరద్వాజ మవోచంత ప్రశంసాత్మికయా గిరా 3౨ *ఋషయః
యదుక్తం విష్ణువృద్ధేన తన్న స్సర్వం ప్రియం మునే, యోయం గోత్రసముద్భూ
తః తవ నిర్ధూతపాప్మనః, 33 అస్మాస్వపి చ సర్వేషు తత్త్వమస్తి సనాతనం, వ్యంజకో యది తే
నైవ వ్యజ్యతే తన్మహామునే 3౪. అనభివ్యక్తమవ్యంభః పులినాంతః ప్రతిష్ఠితం, యథా
ఖనకైర్భవ్యక్తం యుక్తధీః క్రియయా తయా 3౫. ఆదాయాదాయ తద్భూయో జీవ
నం క్రమయోగతః, వివృణోతి విధేయేషు విశ్వాప్యాయన కారణం 3౬. యథార్థం
విష్ణువృద్ధోపి త్వన్ముఖేన పరం శుభం, అభివ్యంజయితుం ధీమా నేకచేతా స్సదాహి
తే 3౭. ఏతే త్వద్గోత్రజా స్సర్వే తథాస్మద్గోత్రజాః పరే, విష్ణువృద్ధో ముఖ్యం యేషాం
విధాన్రబవరః పురా 3౮. వసిష్ఠోఽసి భరద్వాజ త్వమస్మాకం తపస్వినాం, త్వమేవ

తత్త్వంజానాసి క్షేత్రస్యాస్య యథాస్థితం ౩౯. వేదపారంపురాద్రష్టుం లబ్ధ్వా త్రిపురు
షాయుషం, వేదా దేవస్థితో విప్రవేదేషు వ్యాపృతాశయః ౪౦. ఇయత్తాంఖిలు
వేదానా మదృష్ట్వా త్వంజరన్నపి, పునస్తేషు ప్రవృత్తోఽభూ రకుంఠిత మనోరథః ౪౧.
తతస్త్వామింద్రరూపేణ సమాగత్యాహ శంకరః, జీర్ణస్యాపి తవైషాఽహో వేదేష్వే
వచ ధీ రియం ౪౨. వేదానాంఖల్వనంతానాం పారంద్రష్టుం నశక్యతే, పురుషాయుష
మప్యన్య ద్దదామి తవసువ్రత ౪౩. సాకల్యేన నతేద్రష్టుం పురుషాయుష కోటిభిః,
శక్యంతే భవతా వేదా స్తత్రో పాయంవదామి తే ౪౪. ఇత్యుక్త్వా భగవాం స్తుభ్యం
ప్రాకాశయ దనశ్వరాన్, వేదానమూంతో యేలోకే ష్వేకరాశితయా స్థితాః ౪౫.
తాన్ దృష్ట్వా పర్వతాకారాన్ పృథక్ పృథగసంఖ్యయా, విస్మయావేశ విద్యాత్మా
త్వమాసీః పురతః ప్రభోః ౪౬. తతస్తేషు సమాహృత్య త్రిస్సోముష్టీ దదౌ శివః, తుభ్యం
వేదేష్వనంతేషు యైరిదం సకలంతతం ౪౭. ఋచోయజూంషి సామాని ఋషయస్తే
త్రయః క్రమాత్, త్వంతు తేష్వభియుక్తాత్మా సాంగోపాంగేషు తత్త్వతః ౪౮.
శివాల్లబ్ధ్వావరాం శ్చైన్యా న్విశ్రాంతోఽభూ త్త్వయంతథా, త్వయైవాస్మాసు
వేదాస్తు పృథగేవం ప్రకాశితాః ౪౯. తాదృశోహి మహాభాగ త్వంహి సర్వవిదాం
వరః తతస్త్వం కథయేదానీం లోకానాం హితకామ్యయా ౫౦. విష్ణువృద్ధేన యత్పృ
ష్టం త్వమగ్ర్యం ముఖమేవనః, ఇత్యాత్రిభార్గవ జమదగ్నిముఖ్యై రభిష్టుత స్సంయ
మినాంపురోగః, కృతీభరద్వాజముని ర్బభాషే పునస్సమాభాష్యచ విష్ణువృద్ధం ౫౧.

ఇతి శ్రీస్కాందమహాపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే మధ్యమభాగే
భరద్వాజం ప్రతివిష్ణువృద్ధ ప్రశ్నోనామ అష్టమోఽధ్యాయః. ౮.

* భరద్వాజః * పరాపరజగత్తంత్ర ప్రత్యగ్జీవనకర్మణే, ప్రకాశితస్వభావాయ
పరస్మై శంభవేనమః ౧. నమఃపరస్మై దేవాయ నానావిధగుణాత్మనే, విచిత్రమ
హిమాయస్యా విభూతేశ్చ పరివిస్తరః ౨. భువనత్రయవైచిత్ర్యే భూయస్స్ఫురణ
కారణ, ఋతాయతస్మై దేవాయ విరూపాక్షాయ తేనమః ౩. నమస్సిద్ధాంతసిద్ధాయ
మహాపాశుపతాత్మనే, శివాలింగితగాత్రాయ శివాయపరమాత్మనే ౪, అత్రేయం
స్థేయసీ సృష్టి స్తారతమ్యేన వర్తతే, నమోస్తుబ్రహ్మణేతస్మై నిత్యప్రకృతిరూపిణే ౫.
యస్యా శ్చరాచరంవిశ్వం లీలాయిత పరంపరా, హంతాన్యస్వస్వరూపిణ్యై ప్రభు
శక్త్యై నమోనమః ౬. నమోస్తువిఘ్నరాజాయ షణ్ముఖాయ నమోనమః, నమోగ
ణేభ్య స్సర్వేభ్యో భూతేభ్యోపి నమోనమః ౭. అయంహి హేమకూటస్య స్థానంయ
త్పరమంప్రభోః, మనసశ్చపరాంవృత్తి మతిశేతే స్వవైభవాత్ ౮. విభూతయే యథా
రంభో వాగ్వృత్తేరపి భూతయః, తథాఽయమపితత్ క్షేత్రం హేమకూటో మహా

మతే ౯. అసాధారణదేవోహి యథాదేవేషు శంకరః, హేమకూటోపి శైలేంద్రో
హ్యసాధారణవైభవః ౧౦. స్థావరఃఖలుయః కశ్చిదయమిత్యవమత్యయః, హేమ
కూటంనజానాతి సవై నిరయభాగ్భవేత్ ౧౧. ఆదావత్రైవమాహాత్మ్య ద్దేవదే
వోఽభ్యభాషత, తథాస్కందాయ సద్బుద్దే నందినేచ మహాత్మనే ౧౨. స్వరూపం
దేవదేవస్య శంభో రయమితి స్ఫుటం, పంపాక్షేత్రేధృతిర్యస్య తస్మాత్ తత్వంప్రతి
ష్ఠితం ౧౩. పునాతిసర్వక్షేత్రంహి దర్శనా దభిషేచనాత్, పునాతిస్మరణాదేవ సర్వా
న్పంపాపురీసదా ౧౪. శతయోజనమాత్రేపి యఃస్థిత్వా హేమకూటధీః, తస్యసిద్ధ్యం
తికర్మాణీత్యాహుః పూర్వవిదోబుధాః ౧౫. హేమకూటంగమిష్యామీత్యేకం
వా యః పదంక్షిపేత్, దశాశ్వమేధాదిఫలం సోపిప్రాప్నోతి సన్మతే ౧౬. నమశ్శివా
య లోకేశ మహానసి నతోఽస్మ్యహం, అమేయం హేమకూటస్య యత్తత్త్వం
వక్తుముత్సహే ౧౭. బుద్ధిఃసద్విషయాయోగే నిష్ప్రత్యూహాయ కల్పతే, నిహంతి
ప్రతిబన్ధంచ సాధీయాం స్తన్మనోయమః ౧౮. యథాదృష్టం యథాశక్తియథామతి.
యథాశ్రుతం, హేమకూటస్య మాహాత్మ్యమబ్రవీచ్ఛృణుసాదరం ౧౯. నచక్షేత్రస్య
వైశిష్ట్యం క్షేత్రేభ్యోపి జగత్త్రయే, కిమేతేసకృదప్యత్ర తిష్ఠంత్యఖిలవేదినః ౨౦.
కైలాసాద్రౌజగద్వంద్యే నహిస్థానానికింవిభోః, జ్ఞాతవ్యో హేమకూటస్య ప్రభావో
హ్యేషయత్సదా ౨౧. ఏషకిష్కింధనామాహిదృశ్యతేధరణీధరః ౨౨. అస్యైవహ్యా
శయస్థాయీ హేమకూటోఽయమద్రిరాట్ ౨౩. మధ్యేకిష్కింధశైలస్యమహతోఽ
స్య మహాశయం, దృశ్యతే హేమకూటోయః పరితః పంచయోజనః ౨౪. అత్ర
ద్వారాణి చత్వారిముఖ్యాన్యాహు ర్మనీషిణః, ఉపద్వారాణి చత్వారి యేష్వ
సిద్ధ్యంతిసత్క్రియాః ౨౫. అత్రపూర్వంమహాదేవః చచారతపఉత్తమం, యోగస్థాన
మిదంశంభో రాదిసిద్ధస్యయోగినః ౨౬. తపశ్చర్యాప్రవృత్తే త్రదేవదేవం న్యషేవత,
కులాచలగణా స్సప్తసూక్ష్మరూపా మరుద్గణః ౨౭. స్మారితోఽస్మి మహాకాలా
ద్విష్ణువృద్ధ త్వయాధునా, హేమకూటప్రసంగేతు ప్రహర్షభరితం మనః ౨౮. కల్పకోటి
శతై నాపి ప్రభావోస్య మమానఘ, వక్తుంనశక్యతేనామ సత్యంజానాతి శంకరః ౨౯.
తథాపి భవ్యయాబుద్ధ్యా త్వదభిప్రార్థితోద్యతే, వక్ష్యేప్రభావం క్షేత్రస్య పూర్వాది
ద్వారపూర్వకం ౩౦. విరూపాక్షస్యదేవస్య దివ్యాద్దేవాలయాత్పురా, బ్రహ్మకుండ
మిదం పుణ్యం బ్రహ్మాద్యై రభివందితం ౩౧. అస్యయోజనమాత్రేతు సర్వత్రభువి
విస్తృతం, కిన్నరేశ్వరనామాస్తి ద్వారంకిన్నరసేవితం ౩౨. సమస్తఫలదంపుంసాం
సంసారభయభంజనం, పుణ్యాత్మనోహి విప్రేంద్ర పూర్వద్వారముపాస్మహే ౩౩.
అజ్ఞానవారితాశేష ప్రవేశే తపసిస్థితే, శంకరోఽత్రసమాగచ్ఛత్ సేవితుం కిన్నరాట్
పురా ౩౪. తదాయోజనమాత్రేఽమీ స్థానేతస్థుః శివాజ్ఞయా, తత్రస్థిత్వా నతధియః
చక్రుర్గీతం స్తవాత్మకం ౩౫. ద్రష్టుంతస్యపరారూపం మిథఃకౌతూహలాన్వితాః,

* కిన్నరా ఊచుః * నమో జాంబూనదప్రఖ్య చతుర్దలనివాసినే ౩౬. ప్రాణానిలస్వ
రూపాయ నాద రూపాయ శంభవే, సూక్ష్మాదికృత్రిమాంతేషు తపస్స్వపి విహారిణే ౩౭.
పునస్థానత్రయస్థాయ ధ్వనిరూపాయ తేనమః, కాలాయానుభవాఖ్యాయ దీప్తాయ
స్థానభేదతః ౩౮. త్రైలోక్యవ్యాపినే తుభ్యం, విరూపాక్ష నమోనమః, శ్రవణకృత్రి
రూపత్వం ప్రాప్తాయ పరమౌజసే ౩౯. ద్వావింశతిప్రభేదాయ శ్రుత్యర్థాయనమో
స్తుతే, శ్రుత్యనంతరభావాయ సిద్ధాయసగుణాత్మనే ౪౦. స్వతోరంజనరూపాయ నమ
స్తుభ్యం సువర్చసే, సప్తలోకైకనిత్యాయ సప్తసాగరవాసినే ౪౧. సప్తసామోప
గీతాయ నమ స్సప్తస్వరాయతే, గ్రామత్రయవిభాగేన గృహ్ణంతి పరమస్థితిం ౪౨.
బహుక్రియావిశేషాయ సద్వర్ణవపుషే నమః, ఆరోహణావరోహణ వర్ణానాం
క్రమవృత్తిభిః ౪౩. విశ్వమూర్ఛయ తేతుభ్యం మహానాదాత్మనే నమః, ఆరోహణా
వరోహణ వర్ణానాం క్రమవృత్తిభిః ౪౪. శుద్ధకూటప్రభిన్నేన తానకారణవర్త్మ
నా, తన్వతే ప్రాణవైచిత్రీం నాదప్రాణాయ తేనమః ౪౫. అలంకరోషి యోనాద
మాత్మోద్భావనశక్తిభిః, ఔజ్వల్యదాయ గాత్రాణా మలంకారాయ తేనమః ౪౬.
వాదానువాదసంవాద వివాదాత్మ ధృతాత్మనే, వ్యంజితానేకచాతుర్యా రక్త
యేభవ తేనమః ౪౭. అర్చితస్త్వమశేషాత్మన్ స్వామిన్ త్వమసిగాథితః, స్వామికస్త్వ
భవత్తేషాం స్వాత్మేశ త్వంస్వరాంతరః, స్వరేష్వవికృతేషుత్వం వికృతేషు తథాస్థి
తః ౪౮. వశీకరోషివిశ్వాంతఃకరణంభవ తేనమః, గ్రహన్యాససదంశాయ సత్పదన్యాస
శోభినే ౪౯. ఆనందలక్షణాయాస్తునమస్తే రాగసంపదే, రక్తిభిస్తువిచిత్రాభిః సదారం
జయతే జగత్ ౫౦. అపర్యంతపరానంద పరిపాకాయతే నమః, చతుశ్శతవికాసాయ
పంచగీతస్వరూపిణే౫౧. సప్తగీతిప్రకాశాయ సర్వాశ్చర్యాయతేనమః, జాతిభిర్వివిధా
భిస్త్వం తారతమ్యాత్మవర్తిషు౫౨. రాగేస్వాత్మనిధిర్భాసి సత్వం తుభ్యంనమోనమః,
సదసన్మార్గవృత్తాయ తత్తద్దేశీయ వృత్తయే౫౩. అనురంజనశీలాయ నమస్సర్వాం
తరాత్మనే, సుగాత్రాయ సుయంత్రాయ వాద్యప్రభవాయతే ౫౪. భువనత్రయ
జీవాయ భూయోభూయోనమోనమః, సాంగోపాంగనిగూఢాయ భాషాభిర్భావితా
త్మనే ౫౫. షడ్వింశత్ప్రవిభాగాయ ప్రబంధేగాయతే నమః, అంతేనాపి మహత్త్వేన
పరిచ్ఛేదేన వర్త్మనా ౫౬. రాగరూపమవాప్తాయ వీతరాగాయతే నమః, ధ్రువామ
పిచిరంవృత్తిం విశ్వస్య గుణభేదతః ౫౭. నదాయంత్రయతేతుభ్యం సర్వశిల్పవిదే
నమః, స్వతఃకాలక్రియామాన స్వతోవాదన కౌశల ౫౮. స్వతస్సంజీవనాకార సుధా
కారాయ తేనమః, చతుర్విధానిజ్ఞానాని బహిరంతరితం జగత్ ౫౯. సదాభినయతేం
తన సూత్రధారాయతే నమః, అప్రయాసేన సర్వేషాం మోక్షమార్గం నియచ్ఛసి ౬౦.
గాంధర్వైకైవముఖ్యేన నమస్తుభ్యం దయామతే, నజానీమోవయం తత్త్వం నాపై
కశరణావయం ౬౧. యస్యసాత్రైవతత్త్వంసన్నిధేహి సదాశివ, నాదప్రియోహిభూ

త్రేశ నాదస్త్వం మూర్తిరుత్తమా ౬౨. నాగోపజీవినాం సద్యఃకృపాం నః కర్తుమర్హసి, వయంనివారితా దేవాగరీయస్త్వా త్త్వదాజ్ఞయా ౬౩. త్వామేవశరణంప్రాప్తాఃతిష్ఠా మో త్ర కృపాంకురు. ఇతికిన్నర స్తవనగీతదర్శిత ప్రమదోద్గమశ్శశిశేఖరశ్శివః, తపసిస్థి తోపి కృపయావశీకృత స్సహిసన్నిధిం వితనుతేస్మ తత్పురః ౬౪. *

ఇతిశ్రీస్కాందమహాపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే మధ్యమభాగే భరద్వాజవిష్ణువృద్ధసంవాదే పూర్వద్వారేకిన్నరేశ్వరస్తవోనామ నవమోఽధ్యాయః. ౯.

* భరద్వాజః * తతస్తేషాంపురఃస్థిత్వా విరూపాక్షః స్తుతిప్రియః, అవోచన్న మతాం భూయ స్సమవేక్ష్య కృపాదృశా ౧. దేవదేవః * స్తోత్రేణానేన తుష్టోఽస్మి కిన్నరామధురేణవః, వరందదామి యుక్తార్థం ప్రార్థయధ్వం యథేప్సితం ౨ *కిన్నరా ఊచుః *స్వామిన్దేవవిరూపాక్ష హేమకూటేశశంకర, పంపాపురీశ కింవాన్యత్ఫలంద్ర ష్టే త్వయిప్రభో ౩. అహోసాలభ్యమిదృక్ష్యేయద్వయంపరమాణవః,పశవఃస్తోత్రి గానేన త్వమస్మాకం పురస్థితః ౪. సదాత్వామిహపశ్యంతః సేవమానాశ్చశంకర, తి ష్ఠామోవయమేషోస్తు ప్రతోస్మాకం శుభప్రదః ౫. * దేవదేవఉవాచ*తథైవాహం కరిష్యామి యుష్మాభిర్యదిహోదితం, సదాతిష్ఠామిరూపేణ సద్యోజాతేనకిన్నరాః ౬. యూయంశ్రుతిముఖైర్గీతైః ప్రీణయంతస్సదాఽత్రమాం, వీణావేణువిశేషైశ్చ హ్యత్రా స్థితసేవయా ౭. కిన్నరేశ్వరనామాఽహమత్రసర్వేష్టదాయకః, పూర్వద్వారేతుతి ష్ఠామి శృణ్వన్గీతం సుఖేనవః ౮. హేమకూటోన కేనాపి ప్రవేష్టుమిహ శక్యతే, అ ద్యప్రభృతిసర్వేషాం ప్రవేశసులభో భవేత్ ౯. యుష్మాభి ర్విహితం స్తోత్రంయేగా యంతి నరాభువి, నిత్యసన్నిధిరప్యేషాంతేషాంచిత్తేషుకిన్నరాః,గాంధర్వవేదతత్వజ్ఞాః శ్రుతిమండలవేదినః, సుశారీరాః సుఖోదారాః మద్భావం పరమాప్స్యథ ౧౧. పూ ర్వద్వారంమహాపుణ్యం యుష్మాభి రభిసేవితం, కిన్నరేశ్వరనామాత్ర లోకేఖ్యాతిం ప్రయాతుచ ౧౨. ఇతిదత్వావరందేవః కిన్నరేభ్యః కృపానిధిః, సంపూజ్యమాన స్తైర్భక్త్యా తత్రాస్తేసుఖాత్మనా ౧౩. ఏవంసంభావసారంహితదిదం కిన్నరేశ్వరం, పూర్వద్వారంమహేశస్య సుఖసాన్నిధ్య శోభితం ౧౪. నివసంత్యత్రసుఖినః కిన్నరేం ద్రాస్సహస్రశః, గీతిభిర్మృదుబద్ధాభిర్భజంతః కిన్నరేశ్వరం ౧౫. తత్రసర్వాభిలాషా ణాం పూరయంతీ దివానిశం, దృశ్యతేకిన్నరశిలానామ స్థాన మనుత్తమం ౧౬. యేకి న్నరశిలోద్దేశే స్థిత్వాధ్యాయంతి శంకరం, నిష్పత్యూహ సమారంభా స్తేషాంభూరి ఫల క్రియాః ౧౭. వర్షత్రయంతపస్యంతి యేకిన్నరశిలా శ్రయాః, తేషాంభవతిశారీర మతితుంబురునారదం ౧౮. గాంధర్వవేదస్సాంగోయ స్తేషాంచిత్తేప్రకాశతే, వర్షాణి

పంచతిష్ఠంతి తస్మిన్నేవ జితేంద్రియాః ౧౯. తత్రతప్త్వాంతపస్తీవ్రం స్థిరచిత్తాశ్చ సాధకాః, ఆవిర్భవంతి తస్యాగ్రే సకల్యాః కిన్నరాంగనాః ౨౦. రాగవాగురికాం తాసాం రమ్యాం జయతి చేత్తదా, వదంతికిన్నరాఏవతస్య సిద్ధిమనశ్వరాం ౨౧. తపాంసివ్రతచర్యాశ్చ దానమింద్రియనిగ్రహః, హోమో జపస్తథాధ్యానం కిన్నరేంద్రశిలాశ్రితం ౨౨. తత్తత్కర్మకరోత్యేకం సహస్రగుణితం ఫలం, అసితాంగ ఇతిఖ్యాతస్తత్ర క్షేత్రాభిరక్షకః ౨౩. ఘుర్ఘురీభైరవోనామ్నా దృశ్యతే సిద్ధిదాయకః, విఘ్నహర్తా ప్రపన్నానాం విద్యానుగ్రహకారకః ౨౪. ఆస్తే తత్ర సదాదేవై రర్చ్యమాన స్స్వసిద్ధయే, ఆర్యేతి భువి విఖ్యాతా తత్రాస్తే సర్వభోగదా ౨౫. నానోపహారసంతుష్టా దుర్గాదార్గత్యనాశినీ, సంతితీర్థాని పుణ్యాని తత్రయేషు సుఖాప్లుతాః ౨౬. ఔజ్జ్వల్యం పరమం యాంతి బహిరంతశ్చ సర్వదా, భైరవాజ్ఞాం సల్లబ్ధ్వా విఘ్నేశ మభివంద్య చ ౨౭. ఆర్యాం సంపూజ్య విధివత్ కిన్నరేశం భజంతయే, జితకామాజితక్రోధాస్తే భవంతి జితేంద్రియాః ౨౮. కిన్నరేశ్వరమభ్యర్చ్య తత్ర దేవీ సరస్వతీ, రంజయంతి చతుర్వక్త్రం తథా శ్రీర్బ్రహ్మణః ప్రియా ౨౯. నారదస్సర్వయోగీంద్రస్సికృత్వాపి సుమహత్తపః, సిద్ధో ఘాన్నాదవిద్యాయాం కిన్నరేశ్వరపూజయా ౩౦. ఉపలేభే చ మహతీం మహతీం చ సులక్షణాం, సంగీతదేవతా తస్మాత్సమునిః కిన్నరేశ్వరాత్ ౩౧. తుంబురుస్సకలాః కామాః లబ్ధేశస్య ప్రసాదతః, పూర్వద్వారేఽత్ర దేవస్య తపఃకృత్వాఽభవత్కృతీ ౩౨. విశ్వావసుశ్చ క్షేత్రేస్మిన్ పరం విశ్వాసమాశ్రితః, అవాప్య మహతీం వీణాం సదాభూద్దేవగాయనః ౩౩. భావనా విదితస్తస్మాద్భగవాన్ పరతో మునిః, మతంగో పిమహాయోగీ కిన్నరేశ్వరసేవయా ౩౪. పితాభవత్స్వరస్వత్యాః నాదసిద్ధాంతపారగః, అత్రైవసుచిరం కాలం తపః కృత్వా శివాజ్ఞయా ౩౫. అంజనేయశ్చ వేణుశ్చ యాష్టికోదుర్గకోహలః, ఏవమన్యేచ గాంధర్వవేదాధ్యాయార్థవేదినః ౩౬. ఋషయోత్రైవవాసేన ప్రయాతాః పరమాం గతిం, సాసంతత్పరమం శంభో స్సదాహ్లాదవిధాయకం ౩౭. సమున్మిషిత సారస్యం సదాకిన్నరగీతిభిః, గాయంతి కిన్నరాస్తత్ర సుస్వరం హృష్టచేతసః ౩౮. కిన్నరేశ్వరమాహాత్మ్యం యద్ధ్యానాదేవముక్తిదం, ధ్యానాదపిసమాధేశ్చ తపసోపివ్రతాదపి ౩౯. నాదేనైవసదాత్రత్ర ప్రీణాతి పరమేశ్వరః, నారదోపిసుఖోపాయా త్సమానర్జయితుం శివం ౪౦. యేనరాః ప్రీణయంత్యేనం నాదేన కృతినస్తుతే, పూజాయాధ్యానముత్కృష్టం ధ్యానాదప్యుత్తమో లయః ౪౧. సహి నాదాగనాపాయాత్ తస్మాన్నాదః పుమర్థదః, అనేకాఖ్యానసంయుక్తం పూర్వద్వారం మహామతే ౪౨ నశక్యం విస్తరాద్వక్తుం ప్రోక్తముద్దేశమాత్రతః, అచిరేణైవకాలేన యోయద్యదిహ వాంఛతి ౪౩. తత్రసిధ్యంతిపూర్వస్మిన్ ద్వారేస్మిం స్తస్యసన్మతే, ౪౪. ఇతి తే గదితం మహాప్రభావం ప్రథమద్వారమభీష్టదం జనానాం, అధితిష్ఠతి కిన్నరేశ్వరాఖ్యో యదయం శంభురకృత్రిమత్రికూటః ౪౫.		*		*

ఇతిశ్రీస్కాంద మహాపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే మధ్యమభాగే
పూర్వద్వారే కిన్నరేశ్వర మహిమానువర్ణనంనామ
దశమోఽధ్యాయః ౧౦.

* భరద్వాజః * ఏవంతేకథితంసౌమ్య పూర్వద్వారంప్రభావతః, వక్ష్యామి దక్షిణంద్వారం శ్రోతౄణాం పరమంశృణు ౧. యదేతద్దక్షిణ ద్వారం నామ్నా జాంబవతేశ్వరః, సద్యః ఫలాయసంక్లృప్తంయత్రసన్నిహితంఫలం ౨. చతుఃక్రోశ ప్రదేశేతు బ్రహ్మాండాత్తదీరితం, తత్రసిద్ధాశ్చయేసాధ్యా విశ్వేదేవాస్తథామరాః ౩. కుర్వంతినియతంవాసం ముక్తిస్థానోత్తరాణితే, తపస్వినాం తపస్సిద్ధిః జపతామపితత్ఫలం ౪. వ్రతినాంవ్రతసాఫల్యం దక్షిణద్వారి నిశ్చితం, ద్వారస్యరక్షితానిత్యం తత్రాస్తే చండభైరవః ౫. గదాపాణిఃప్రపన్నానాం భావనాసిద్ధిమావహన్, అననుజ్ఞాప్యతంచండం ఖండితారిం జితాత్మభిః ౬. దేవేనాపిసదాస్థానం ప్రవేష్టుం నశక్యతే,తత్రతీర్థేనగస్నాత్వా చండభైరవమర్చయన్ ౭. భూతప్రేతపిశాచేభ్యోనబిభేతికదాచన, తత్రవీరఇతిఖ్యాతో విఘ్నేశోవిశ్వవందితః ౮. తిష్ఠత్యభీష్టదానేషు దత్తచేతా దివానిశం, సృణిపాశధరంవీరం వరాభయసమన్వితం ౯. తత్రధ్యాయంతివర్యేషాం నిత్యతుష్ట్యాహ మభీప్సితం, సిద్ధాన్నపాయసాపూపకపిత్థగుడలడ్డుకైః ౧౦. భక్త్యైవప్రసాదితో వీర స్తత్ర భక్తవశంవదః, భద్రానామవరాశక్తి ర్దుర్గాదురితహారిణీ. ౧౧. దృశ్యతేజలదశ్యామా తత్రసుత్రామపూజితా, భద్రాకారావిధేయానా మితిభద్రాప్రకీర్త్యతే. ౧౨. నౌర్దురంతభవాంభోధౌ మానవానాంనిమజ్జతాం, రాత్రౌరాత్రౌసమాగత్య నానాభరణభూషితాః. ౧౩. ఉపాసతేతాంయోగిన్యో దివ్యభూషాచయాసితాః, నృత్యంగీతంచవాద్యంచ దేవకన్యాభిరాదృతం. ౧౪. కృతిభిస్సాధకవరైః శ్రూయతే తత్రరాత్రిషు, యస్తుదేవ్యాఃపురఃస్థిత్వా తన్మంత్రం ప్రయతోజపేత్. ౧౫. తస్యప్రత్యక్షతాంయాంతి సమ్మోహిన్యస్సురాంగనాః, భోగాంశ్చదదతేతస్మై తుష్టామేభువి దుర్లభాః. ౧౬. రమయంతిచయేరాగారమ్యైఃశృంగారచేష్టితైః, పురాసీన్నువిపౌలస్త్యో రావణోలోకరావణః. ౧౭. తప్యమానంచతేనేదం నలేభే నిర్వృతింజగత్, తతశ్చింతాభరాక్రాంతో బ్రహ్మణోనాభికాంతరాత్ ౧౮. రుద్రరూపోఽభవత్సద్యోజాంబవాన్నామ నామతః, ఆజ్ఞయాబ్రహ్మణస్సోయ మవాప్తుం బలముత్తమం. ౧౯. అద్వితీయంతపస్తప్తుంభూష్ణు ర్భువ మతారయత్, తత్రకామాద్బహూన్దేశాంశ్చరిత్వా నారదోక్తితః ౨౦. అథాపదక్షిణంభాగం హేమకూటస్యవిశ్రుతం, అనుజ్ఞాప్యవిభుంచండంభైరవం భావశుద్ధికృత్ ౨౧. ఆజ్ఞయాతతఏవాత్రశంభోశ్చక్షేత్రపరంతపః, సర్వేంద్రియాణిస్మృతిమాన్నివేశ్యాచలవర్త్మని ౨౨. భావయన్పరమంశంభుం హేమకూటేశ్వ

రం శివం, అశక్యత్వాత్ప్రవేశస్య క్షేత్రస్యాప్రతనిశ్చయః. ౨౩. నిత్యం ప్రదక్షిణం చక్రే క్షేత్రం తత్పంచయోజనం, అదృష్టపూర్వం కేనాపి క్షేత్రే తపసి తిష్ఠతః. ౨౪. ఋక్షరాజస్య తస్యాంతం వర్షాణామయుతం యయౌ, దృష్ట్వా తాం తపసో వృత్తిం తస్యైతరసుదుస్తరాం ౨౫. భైరవశ్చ గణేశశ్చ శక్తిశ్చాసన్విస్మయాః. కారుణ్యాద్భైరవాదీనాం యద్భ్యామ్నా రక్షితం పదం ౨౬. తపసోపి చ నైశ్చల్యాత్తస్మై తుష్టోఽఘనచ్ఛిదః, తస్మై వదావరాన్దేవ స్సాంబః పంపాపురేశ్వరః ౨౭. ప్రహర్షభరసంయుక్తః ప్రణిపత్య స కృతాంజలిః, స్తోత్రాణాం సులభం భక్త్యా స్తోతుం సముపచక్రమే ౨౮. ఆగత్య పురతశ్చాస్య తస్మై చాపీందుశేఖరః, తం దృష్ట్వా హేమకూటేశం జాంబవాన్ప్రీత్మానదనః ౨౯. * జాంబవానువాచ * నమస్తే హేమకూటేశ పంపాపురపతే నమః, సతాఖిలసురాధీశ విశ్వేశ్వర నమోఽస్తు తే ౩౦. న బ్రహ్మణా న శక్రేణ నాన్యైరపి దిగీశ్వరైః, యద్రూపం శక్యతే ద్రష్టుం తస్మై సర్వాత్మనే నమః ౩౧. హేమకూటేశ ఇత్యేషా కాచిత్పంచాక్షరీ శుభా, యస్య విభావనిధిస్తస్మై మహామాత్రాయ తే నమః ౩౨. విరూపాక్షేతి యస్యాస్తి మంత్రోఽయం చతురక్షరః, ప్రసూతే భవతోఽభీష్టాన్ స్వర్విభవే భవతే నమః ౩౩. గాయంతి కిన్నరా యస్య దివ్యగాథాం పురాతనీం, తస్మై నమో మహేశాయ కిన్నరప్రియకర్మణే ౩౪. అనాదిపరమం తత్త్వం యత్సత్యాప్రకృతిః స్వరాట్, య ఏకస్సర్వభూతాత్మా స త్వం పంపేశ పాహి మాం ౩౫. త్వామాశ్రిత్య బలం వాయుః, ప్రతిపద్య ప్రవర్ధతే, త్వన్మయం చ జగత్సర్వం దేహి మే బలముత్తమం ౩౬. త్వద్ధ్యానం మోక్షదం పుంసాం త్వమేవ పరమం పదం, యః కశ్చిదపి భూతేశ త్వాం ప్రపన్నో న హీయతే ౩౭. సిద్ధిత్వయి పరం యాచే నాహం దేహేఽస్థిరార్ణవే, సరసీనాభిదఘ్నా చేన్న కశ్చిద్యాతి పల్వలం ౩౮. క్షీణాని కిల్బిషాణ్యద్య తపశ్చాద్య స్ఫురత్యలం, యదేవం కరుణాసింధురాసీః త్వం హి దృశోః పురః ౩౯. అహోహి ధన్యత్వమేవమ్మే సౌభాగ్యత్వమపి సమ్మతం, యోగిధ్యేయోఽపి మద్దేవః పురస్తాత్త్వం ప్రకాశసే ౪౦. నతోఽస్మి త్వాం మహాదేవ పరాంతర్విహారం సదా, వైఖర్యాః పదమాప్తోసి త్వాక్షుంతవ్య మతః పరం ౪౧. అనుగ్రహస్తే తత్త్వాదృజ్ఞమాపేక్షా న చక్వచిత్, అకారణమహాబంధురాత్మనాత్వం ప్రసీద మే ౪౨. * భరద్వాజః * ఇతి స్తోత్రేణ సంతుష్టః తస్మై దివ్యబలం వరం, కల్పాయుః ప్రదదౌ తస్మై నితరాం భక్తవత్సలః ౪౩. కృపాశక్తిర్యదాచష్టే సత్కరోతి హి శంకరః, ఏవం తస్మిన్కృపాం కృత్వా శృణ్వతాం చ తపస్వినాం ౪౪. ఉవాచ వదయోర్నమ్రం జాంబవంతం కృతాంజలిం, భరతేఋక్ష తేభద్ర యుగే ప్రాప్తే సుకర్మణి ౪౫. దేవతానాం హితార్థాయ విష్ణుః ప్రాదుర్భవిష్యతి, త్రివిక్రమాభిధానోఽసౌ బలిబంధననామకృత్ ౪౬. త్రిభిః పదైర్జగత్సర్వం సమహాకాయమాప్స్యతి, తతస్త్వద్విక్రమేద్ఘోషం కుర్వన్విజయడిండిమాన్ ౪౭. స త్వం కృత్వో మహామేనాం పంచాశత్కోటివిస్తరాం, పర్యటిష్యసి వేగేన తస్మిన్క్షేత్రే ప్రదక్షిణాత్ ౪౮. త్రేతాయాం కోసలేంద్రస్య

రామస్యాక్లిష్టకర్మణః, దశగ్రీవవధార్థాయ సహాయస్త్వం భవిష్యసి ౪౯. తేనచక్ర
కృతా భూయః సంప్రాప్తే ద్వాపరేయుగే, సమంస్యమంతకకృతే ద్వంద్వయుద్ధే
కృతీభవాన్ ౫౦. కలాచాప్రతిమోజాస్త్వం నిత్యోప్రతిహతఃక్వచిత్, చరిష్యసి
ప్రభావేన భువనానిచతుర్దశ ౫౧. సర్వదాస్థితిరత్రైవమద్భక్త్యాత్వంమమాంతికే,ఇదం
హిదక్షిణద్వారం సుప్రవేశం భవిష్యతి ౫౨. అద్యప్రభృతిసర్వేషాం హేమకూట
స్థితే మయి, సర్వేప్యనేనద్వారేణ సమాగత్య యతాశయాః ౫౩. ద్రక్ష్యంతిహే
మకూటస్థా శ్శైరవాజ్ఞానుమోదితాః, త్వద్భక్త్యాదర్శితాత్మాహం నామ్నా జాంబవ
తేశ్వరః ౫౪. స్థాస్యామిలింగరూపేణ భక్త్యామాం పూజయానిశం, త్వత్కృతంమే
పఠంత్యేత త్స్తోత్రం మద్భావభావితాః ౫౫. తేషామత్యాయురారోగ్య మైశ్వ
ర్యంచ దదామ్యహం * భరద్వాజః * ఇదందత్త్వావరం తస్మైతేన తత్రాపి పూజి
తః ౫౬. వరదఃసర్వభూతానాం హేమకూటేఽత్రదృశ్యతే. సకృద్వాకురుతే వాసం
యత్రజాంబవతేశ్వరే ౫౭. దేవస్యదక్షిణద్వారే యాంతిసర్వార్థదాం సిద్ధిం, శమో
దమశ్చ వైరాగ్యం బుద్ధిశ్చవరశోభినీ ౫౮. వసతాందక్షిణద్వారే దేహినాం సహ
జాగుణాః, యోగధ్యానేవహోమేన యద్ద్రష్టుం నహిశక్యతే ౫౯. తత్తేజితాస్తుప
శ్యంతి వాసా జ్జాంబవతేశ్వరే, అస్యాప్యేకముపాఖ్యానం ద్వారస్యాపి హితస్మ
యం ౬౦. ఉపాఖ్యానసహస్రాణి సంతికస్తానవేక్ష్యతి,* భరద్వాజః *ఇతిప్రభావేన
సమన్వితం తేద్వారం మయాదక్షిణ మేతదుక్తం, త్వమత్రకృత్వా ధృతిమేకరూపాం
భక్తిం విరూపాక్షపదేనిధేహి. ౬౧. * * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే మధ్యమభాగే
దక్షిణద్వారే జాంబవతేశ్వరమాహాత్మ్య నిరూపణంనామ
ఏకాదశోఽధ్యాయః. ౧౧.

* భరద్వాజః * ఇతితద్దక్షిణద్వారం ప్రోక్తంసుమతయేమయా, వక్ష్యామి
పశ్చిమద్వారం వర్ణనీయం యథాశ్రుతం ౧. బ్రహ్మకుండాద్దిశోభాగే పశ్చిమే క్రోశ
పంచకే, అస్తిసోమగిరిర్నామ దర్శనాదేవ సిద్ధిదః ౨. తత్రాభ్యర్చ్యపురాదేవం
సోమఃసోమంమహేశ్వరం, విరూపాక్షంసమాపేదేజగదాప్యాయనస్సకలాః ౩. యదా
యం నమసోమేశః సన్నిధిం విదధేశివః, తదాప్రభృతితద్ద్వారం సుప్రవేశ మభూత్స
తాం ౪. సోమాధిష్ఠిత శృంగత్వాచ్ఛైలః సోమగిరిః స్మృతః, సోమస్యపరమేశస్య
సాన్నిధ్యాచ్చ తథామతః ౫. తత్రసోమార్చితో నిత్యం నామ్నా సోమేశ్వరశ్శివః,
విరూపాక్షః శిలామూలే నివసత్యుమయా సహ ౬. సతుసోమగిరిశ్శంభోః సర్వా
నందవిధాయిభూః, ద్వితీయో హేమకూటాద్రిః కైలాసాద్రి స్తథాపరః ౭. దృష్ట్వాసో

సోమగిరే ర్మహారాజ శిఖరాగ్రం యదృచ్ఛయా, కర్మిణోపి ప్రపద్యంతే ముక్తిం బంధ
వివర్జితాః ౮. ప్రఖ్యాతంపశ్చిమద్వారం సోఽయంసోమగిరి ర్మహాన్, క్షేత్రస్య హేమ
కూటస్య క్షేత్రాణాం పరమం హితత్ ౯. తత్రాదధాతిసాన్నిధ్యం సన్మతోనామ
భైరవః, సాధకానాంహితార్థాయ సదైవా భిముఖాశయః ౧౦. భైరవాజ్ఞాం వినా
క్వాపి తత్రస్వాతంత్ర్య రూపతః, దేవేనమానవేనాపి సంచారో నవిధీయతే ౧౧.
భైరవాజ్ఞాం విధాయాదౌ భక్తికల్పోదితైః క్రమైః, ప్రవేష్టుంపశ్చిమ ద్వారం
శక్నోతీత్యాహ శంకరః ౧౨. సాధకంసధియంజ్ఞాత్వా తమాలంబ్య కరేస్వయం,
దర్శయత్యఖిలం దేశం తస్మైక్షేత్రాధిపో ఘృణీ ౧౩. విఘ్నాన్ప్రశమయ న్సర్వా
న్భక్తానాం భవశోషిణాం, వరదోనామ విఘ్నేశ స్తందేశమభిరక్షతి ౧౪. చతుర్భు
జం త్రిసయనం చంద్రచూడం పృథూదరం, యేపూజయంతి వరదం తఏవవరదాః
క్షితౌ ౧౫. సంహారంతిక్రియాయోగా న్సద్యః సాధకవైరిణాం, సుభగానామతత్రా
స్తి దుర్గా గర్గేణపూజితా ౧౬. సౌభాగ్యం మోహనంరూపం విలాసా న్స్వైశ్వరం
జనాన్, దదాతిసుభగాదేవీ దయయాప్రఖ్యతేజసే ౧౭. అవాప్తుంసరసా న్కామా
నుపహారై ర్యథోదితైః, ఆగత్యాగత్యతాంశక్తి మర్చయంతి సురాంగనాః ౧౮.
సోమతీర్థమితిఖ్యాతః హ్రదస్తత్రాస్తి పావనః, నిర్మలేనవిశిష్టేన స్తమఃసోమగిరే
రివ ౧౯. నతాదృగస్తిప్రాశస్త్య మపి త్రైస్రోతసేరసే, ప్రశస్తసోమతీర్థస్య యథా
ప్రధ్వస్తకల్మషాః ౨౦. ఉన్మత్తభైరవస్యాజ్ఞా ముపలభ్య యథావిధి, సోమతీర్థాంభసి
స్నాత్వా సోమేశంపూజయంతియే ౨౧. తేపిసిద్ధా తపాప్మానో జీవన్ముక్తాహితే
స్మృతాః, వైశాఖశుద్ధపూర్ణాయాం సోమకుండే సదాశయాః ౨౨. స్నాత్వాసోమే
శ్వరంనత్వా పూజయిత్వాతు భక్తితః, బ్రాహ్మణాన్స్వాదయిత్వాథ మంత్రమిష్టం
జపంతియే ౨౩. తేమంత్రసిద్ధిమాయాంతి దేవానా మపిదుర్లభాం, ఆశ్చర్యాణి
బహూన్యత్ర సోమకుండే ప్రచక్షతే ౨౪. అద్యాపిదృష్టతత్త్వాని యేసోమగిరివాసినః
వైశాఖేశుక్లపక్షేతు పౌర్ణమాస్యాం ప్రచక్షతే ౨౫. ప్రాచ్యాశ్చదాక్షిణాత్యాశ్చ
పాశ్చాత్యాశ్చ పరశ్శతం, మహాన్యాత్రోత్సవస్తత్ర సోమకుండే మహామతే ౨౬.
ఉదీచ్యాశ్చతథాయాంతితీర్థం తీర్థకరైస్తుతాః, త్రిదివాదపిపాతాలాత్త్రిదశాః పన్నగా
స్తథా ౨౭. యాత్రోత్సవేప్రపద్యంతేసోమతీర్థం ముదాన్వితాః, సిద్ధచారణగంధర్వా
యక్షవిద్యాధరాఅపి ౨౮. ఆయాంతిసోమతీర్థం త దనురూపవరిచ్ఛదాః, స్నానం
కుర్వంతియేతత్ర భైరవాజ్ఞా పురస్కృతాః ౨౯. అర్చయంతిచసోమేశం ప్రాప్ను
వంతి క్రియాఫలం, అత్రైకమపిగోదానం తీర్థకూలే సదాదృతం ౩౦ వాజిమేధఫలం
దత్తే పూరయత్యపి వాంఛితం, స్నాతస్యసోమతీర్థాంతః పుంసఃసోమేశ సన్నిధౌ ౩౧.
ప్రదక్షిణనమస్కారా విశేషా త్ఫలదాయినః, అత్రైవోదాహరంత్యేత దుపా
ఖ్యానం పురావిదః ౩౨. సోమతీర్థప్రభావానాం యథార్థ ప్రతిపాదకం, వైశాఖే

మాసి సంప్రాప్తేసితేపక్షే కదాచన ౩౩. పౌర్ణమాస్యామభూత్సోమతీర్థే యాత్రో
త్సవో మహాన్, తదాదిగ్భ్యోవిదిగ్భ్యశ్చ విభవైః స్వైస్సమన్వితాః ౩౪. మునిఃపర
మధర్మజ్ఞ స్తదాగంతుం మనోదధౌ, అత్యంతశైశవౌపుత్రౌ స్కంధయో రుభయో
ర్వహన్ ౩౫. కరేణాలంబ్య సయయౌ పాదచారాం సుతామపి, సగత్వాదూరమ
ధ్వానం శనైఃసోమగిరిం యయౌ ౩౬. లలాటంతపఘర్మాంశౌ సమయేశ్రమ కర్శితః,
ససోమగిరిమారుహ్య బహుసంఘజనై ర్యుతం ౩౭. సోమతీర్థాంతికంప్రాప్య అధ్వ
నాతప్తపాంసునా, శైలారోహణతః శ్రాంతః మధ్యాహ్నేచన్ సుతా పితా ౩౮.
రురోదపులినస్యాగ్రే తప్తపాదాచ పాంసుభిః, ఉవాచపరుషాం వాచంవ్యథయంతీ
పితుర్మనః ౩౯. స్కంధాభ్యాంవహసే స్నేహాదన్యగోత్రౌ సుతావితి, సంచారయసి
పద్భ్యాం త్వంసుతాంమా మౌరసీమపి ౪౦. ఇతివాక్యేనతేనైవ నిర్ఘాతే నేవతా
డితః, ద్వేధావిభిన్న చిత్తోఽభూ ద్దుఃఖేనచ రుషామునిః ౪౧. ఈర్ష్యయైవత్వమా
ఖ్యాసి ప్రామాణ్యం త్వద్గిరఃకథం, అనార్యచరితేవర్త్మ న్యాహోపాపే తవాశ
యః ౪౨. ఇత్యుక్త్వాసాధృతింకృత్వా ప్రోవాచ పితరంతదా, సోమకుండమిదం
తీర్థం బహ్వాశ్చర్య సమన్వితం ౪౩. అత్రైవశక్యతేకర్తుం ధర్మాధర్మవినిర్ణయః,
యథాత్రపుణ్యశీలాత్మా నిమజ్జ్యనిర్ధుతాశయః ౪౪. సకృత్తిష్ఠే త్ప్రశస్తేన రూపే
ణైవ యథాపురా, నిమజ్జేదత్రపాపాత్మా యదితీర్థజలే నఘ ౪౫. ఉత్తిష్ఠేద్వికృతా
కారః ఇతిబహ్వీజన శ్రుతిః, తథాత్వత్పుత్రకావేతౌ మజ్జేతాం తీర్థవారిణి ౪౬. అహ
మప్యత్ర మజ్జామి త్వాంస్మృత్వాపితరంపునః, ఉత్థితౌ చేద్యథాకారౌ వేతౌ త్వత్పుత్ర
కౌమతౌ ౪౭. తథాహమపిచేత్తాత ప్రకృత్యాత్వత్సుతా మతా, వికృతిశ్చేదిమౌ విద్ధి
పుత్రకావన్యరేతసా ౪౮. మమాప్యేవమితి ప్రోచ్య పరమంనిశ్చయంయయౌ,
తద్వాక్యగౌరవా త్తీర్థేన్యమజ్జయ దిమౌమునిః ౪౯. పుత్రౌ తౌ వుత్థితౌ సద్యః సమం
భూత్వాహివానరౌ, గౌతమస్యగిరాతీర్థే సాపిమజ్జ్య సముత్థితా ౫౦. నజహౌప్రకృ
తిం పూర్వాం తేనాసావిస్మయంగతః, తీర్థేమజ్జ్యోత్థితా వద్యగౌతమస్య సుతావు
భౌ ౫౧. అభూతాంవానరాకారావితి యాత్రాజనోవదత్, దృష్ట్వాతదద్భుతం వృత్తం
గౌతమోంతఃశుచాకులః ౫౨. సోమతీర్థేస్వయంస్నాత్వాఉమేశమభిపూజ్యచ, యా
త్రోత్సవంచ సంప్రేక్ష్య పునరాయాత్స్వమాశ్రమం ౫౩ తౌపుత్రౌమాతరంస్నేహా
దహల్యావానరాకృతీ, అవాప్తౌతౌసమీక్ష్యైషాకావేతావితిధున్వతీ ౫౪. విదితా
ర్థాకృతిః పశ్చాన్మునినాప్రేషితాభవత్, గౌతమోపి విచార్యార్థం తపోదృష్ట్యామహా
తపాః ౫౫. తావుభౌతనయౌ తత్వా జ్ఞాతవాన్ శక్రసూర్యజౌ, జ్ఞాతార్థేగౌతమే
ధ్యానా దహల్యాభయమాగమత్ ౫౬. శశాపతాంచ మోఘాశే శిలారూపా
భవేత్యసౌ, అనునీతస్తయా భూయ స్తథా ప్రాగంతరాత్మనా ౫౭. తస్యాఃప్రాక్త
నశుశ్రూషా స్తాస్తాః సంచింత్యభావతః, ప్రసాదమకరోత్తస్యాంభూయఃశాపాయధో

మునిః ౫౮. త్రేతాయాంరామపాదాబ్జ పాంసుభి ర్ధూతకిల్బిషే, ప్రకృతిం యాస్య సీత్యుక్త్వా ప్రయయౌ తపసేపునః ౫౯. య స్తయోఃపుత్రయో స్తస్యాః కేశవాలంతి వా స్పృశేత్, ప్లవంగచేష్టయా స్నేహా త్సవాలీత్యాఖ్యయా బభౌ ౬౦. గ్రీవాంసుజా తోయ స్తస్యా వాత్సల్యాన్నస్పృశ త్తనయః, ససుగ్రీవ ఇతిఖ్యాతో నామ్నా లోకే బభూవహ ౬౧. వానరౌతనయావీక్ష్య వాత్సల్యేన ధృతాశయా, అహల్యాశోక సంతప్తా శశాప స్వసుతాంచతాం ౬౨. అజ్ఞానాద్విహితంకర్మ యథాయత్త్వమస మ్మత్తే, ప్రకాశితవతీ నాత్వంభవ వానరసాత్వికా ౬౩. స్వయంచభర్తుఃశాపేన శిలాభూత్వా చిరేణసా, రామపాదరజ స్స్పృష్ట్వాధూతపాపా భవత్పునః ౬౪. ఇత్యే వం సోమ తీర్థేఽస్తి సద్యఃప్రత్యయకారిణీ, శక్తిర్మాహాత్మ్య సంయుక్తా యాంశ్రుత్వా ముచ్యతేభయాత్ ౬౫. నాతిదూరేచతీర్థస్య తతాప పరమంతపః, అగస్త్య స్తత్ర తన్నామ్నా తీర్థమాసీచ్ఛుభంకరం ౬౬. అగస్త్యతీర్థస్నానంచహయమేధశతానిచ, తులాయాందేవతాః కృత్వా ప్రాహుస్తీర్థేతిగౌరవం ౬౭. అగ్నివేశ్యఇతిఖ్యాతో రాజా పరపురంజయః, సోమేశ్వరంహృదిధ్యాత్వా సుచిరంతపసిస్థితః ౬౮. సారవ ద్ధను రాదాయయుక్తేనాపి దురానమం, ఆత్మసిద్ధికరంచాపి తస్యాసీన్నిశ్చయో హృది ౬౯. తతస్సోమేశ్వరాద్దేవా త్తపసైవ ప్రతోషితాత్, అతిశార్ఙ్గపినాకంయః ధనుర్లేభే సుసారవత్ ౭౦. తేనలబ్ధధనుర్యత్ర ధనుస్తీర్థం బభూవహ, స్నానాదపిచ యత్పానా త్సద్యః పాపవినాశనం ౭౧. తర్పయంతిపితౄంస్తత్ర స్నాత్వాయే నిర్మలాశయాః, ప్రత్యక్షాః పితర స్తేషాం భవంతి ఫలదాయకాః ౭౨. తపస్సిద్ధికరా ణ్యత్ర స్థానాని సుబహూన్యపి, తీర్థానిచమహాభాగ యేషాంసంఖ్యా నవిద్యతే ౭౩. సత్యంహి పరమోపాయః పుంసాం సోమగిరిర్భువి, ఇత్యుక్తం సకలజగ త్ప్రగీతమే తద్ద్వారం యత్సుచరితధామ పశ్చిమంతే, ఉద్దేశాదిహఖలు హేమకూటనాథో వ్యాధత్తేవిహృతి మమోఘగోచరాత్మా ౭౪. * *

ఇతి స్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే మధ్యమభాగే
పశ్చిమద్వారే సోమగిరి మాహాత్మ్య కథనంనామ
ద్వాదశోఽధ్యాయః ౧౨.

---

* భరద్వాజః * ఇతిప్రోక్తం మయాపుణ్యం ద్వారంపశ్చిమ మాదిమం, ఉత్త రద్వార మప్యద్యకథయామి శ్రుతంయథా ౧. బ్రహ్మకుండాదితశ్చాస్తికౌబేర్యాందిశి విశ్రుతం, చతుఃక్రోశమితోదేశే మాణిభద్రేశ్వరాభిధం ౨. మాణిభద్రేశ్వరః ఖ్యాత ఉత్తరద్వార మీశితుః, ఫలంతిసర్వకర్మాణి యత్రస్ఫూర్తిమతాం నృణాం ౩. ద్వారేష్వపిచసర్వేషు ప్రభావవిభవోత్తరం, ఇదంనామోత్తరద్వార మింద్రాద్యై రభివందితం ౪. మాణిభద్రేశ్వరంనామ లింగం లోకైకకారణం, జపతాంధ్యా యతా మంతఃభజతాంచ ఫలప్రదం ౫. హేమకూటేశ్వర శ్శంభుః మాణిభద్రేశ్వ

రాఖ్యయా, ఉర్వ్యేతత్పతిసాన్నిధ్య ముత్తరద్వారి సర్వదా ౬. పురస్కృతక్రియా యోగ పుణ్యైర్వ్యసత్యదర్శనః, మాణిభద్రేశ్వరం యస్మాః పూజయంతిదివాని శం ౭. లభంతేచతతఃకామా న్యగాంతేష్వపి సుస్థిరాన్, మునయశ్చతపఃసిద్ధిం తత్రైవానిశ మాస్థితాః ౮. స్తువంతిచారణానిత్యం గుహ్యకైఃసహసన్నతాః, దేవమస్యైపిగంధర్వాః సార్ధంవిద్యాధరైఃచరైః ౯. అత్రపుణ్యజనాకీర్ణం ద్వారమైశ్వర్యదాయకం, రమణీయమప్రశస్తైర్యఃసార్థైరున్మిషితోదయః ౧౦. సన్నిధత్తేసదాత్ర సతాంక్షపితకిల్బిషః, భీషణోబాహ్యదృష్టీనాం భీషణోనామభైరవః ౧౧. నీలకంచుక సంఛన్నం నీలజీమూతసన్నిభం, ద్వారస్యరక్షితారంతం దురితఘ్న ముపాసతే ౧౨. ఓంకారమగ్రతఃకృత్వా వదేద్భీషణభైరవం, చతుర్థ్యంతంతతఃప్రోచ్య నమఃపద మనన్యధీః ౧౩. యోజయేన్మంత్రమవ్యగ్ర స్తస్యైవపురతస్థితః, ఇష్టాన్వరాన్దదాత్యస్మై నిత్యంభీషణభైరవః ౧౪. మార్గంపరిహరంత్యస్య భూతప్రేతాదయోగణాః, భీషణం సముపాస్తేయో భైరవంక్షేత్రపాలకం ౧౫. తత్రైవవిఘ్నరాజోఽపిఖ్యాతో హస్తిముఖాఖ్యయా, విహంతివిఘ్నజాలాని నితరాంనియతాత్మనాం ౧౬. వప్రక్రీడానిరూపస్య తత్రహస్తిముఖస్యహి, దంతోల్లిఖితసంస్థానా దృశ్యంతేదివ్యభూమయః ౧౭. శీర్ణైర్హస్తిముఖస్యోచ్చైః శీతలైః కరశీకరైః, తత్రవ్యోమతమాలస్య వ్యక్తకోరకవిభ్రమాః ౧౮. కర్ణతాళానిలోద్ధూతై స్తత్కుంభారుణ రేణుభిః, అకాలసంధ్యాసన్నద్ధ మశ్రాంతం తత్రదిఙ్ముఖం ౧౯. నివేదితానియత్తేంద్రై ర్భక్ష్యాణి సుబహూన్యయం, అత్మీకృత్యతత స్తేభ్యః సిద్ధింధత్తే గజాననః ౨౦. ఆద్యాశక్తిర్మహేశస్య నామ్నాహైమవతీతి యా, సాన్నిధ్యంతత్రకురుతే సర్వదైవతపూజితా ౨౧. ప్రతప్తకనకచ్ఛాయాం నీలకుంచితమూర్ధజాం రక్తాంబరాం త్రినయనాం రక్తమాల్యవిభూషణాం ౨౨. దివ్యాయుధధరాం దేవీం పూజయంతిహితత్రయే, తేసద్యస్తీర్ణదౌర్గత్యాః పరిపూర్ణసమృద్ధయః ౨౩. ఆజ్ఞాసిద్ధ్యామహాభాగాః ప్రథంతే సర్వసిద్ధిభిః, ఉత్తంసయంతిచరణౌ తస్యాజితకుశేశయా ౨౪. అగ్నోత్రివహోరవేదిన్యః ప్రత్యహం యత్నసుభ్రువః, పూజయంతిచతల్లింగం యస్యాఃశ్లక్ష్ణకుతూహలాః ౨౮. మాణిభద్రేశ్వరంతస్మా త్ప్రాప్నువంత్యచలాంశ్రియం, దత్తంహృతంచజప్తంచ తత్ర భక్తైః సదాశయైః, అమోఘఫలదం నిత్యమిత్యేతచ్ఛివశాసనం ౨౯. ఇత్యేవంతే సర్వసిద్ధిప్రదం యత్ స్థానం భూమ్నా ముత్తరద్వారముక్తం, అత్రైవత్వం బుద్ధిమాదాయ సాధ్వీం చిత్తేకుర్యాః శ్రీవిరూపాక్షదేవం ౩౦. * *

ఇతి స్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే మధ్యమభాగే
ఉత్తరద్వారే మాణిభద్రేశ్వరమాహాత్మ్యకథనంనామ
త్రయోదశోఽధ్యాయః. ౧౩.

* భరద్వాజః * ఏవంద్వారాణిముఖ్యాని కథితాని మయానఘ, ఉపద్వారాణి వక్ష్యామి శృణు శుద్ధేనచేతసా ౧. అస్యైవబ్రహ్మాండస్య వహ్నికోణే శుభప్రదే, నామ్నాస్తిద్రౌపదీ క్షేత్రం నానాసిద్ధిఫలప్రదం ౨. తత్రాస్తేభైరవోనామ్నా రురుఃక్షేత్రాధిపాలకః, సిద్ధగంధర్వగీర్వాణ యక్షకిన్నర పూజితః ౩. పాల్యతేఽత్ర తంక్షేత్రం రురుణాభైరవేణహి, వినాతదాజ్ఞాంకేనాపి ప్రవేష్టుంతన్నశక్యతే ౪ వినాయకఇతిఖ్యాతో విఘ్నేశోవిఘ్న హృత్సతాం, అద్యాస్తిద్రౌపదీక్షేత్రే సమస్తైరభివందితం౫. మహామాయేతివిఖ్యాతావహ్నిద్వారాధిదేవతా, ప్రపంచయతిభక్తానాం ప్రభావమనుయాయినాం ౬. భైరవా ఏవసర్వాహి ముఖ్యద్వారాధిదేవతాః, శక్తయః సిద్ధిదాః తేషాముపద్వారాధిదేవతాః ౭. సాశక్తిశ్చపరావ్యాప్తా సర్వసంపత్ప్రదీపితా, మహామాయామహానాదా మహాభోగామహోదయా ౮. తత్రాస్తిసద్యఃఫలదం రామతీర్థమితిశ్రుతం, యత్రస్నాత్వానరోయాతి సర్వాన్కామానశేషతః ౯. పురారామోదశగ్రీవం జేతుకామస్సురద్విషం, సర్వక్షేత్రోత్తమే తత్రస్థిత్వాయుక్త స్తపస్యథాత్ ౧౦. ఏకాంతయోగసిద్ధస్య దేవదేవస్య తేజసా, విరూపాక్షస్య సంరుద్ధసమాహితమనాశ్చిరం ౧౧. విరూపాక్షంహ్యభిధ్యాత్వా హేమకూటాధిదైవతం, తపసిస్థిరచిత్తోభూద్రామస్సౌమిత్రిణాసహ ౧౨. తపసాతస్యసంతుష్టో విరూపాక్షోమహేశ్వరః, దశగ్రీవజయేసిద్ధిం దదౌతస్మైస్తుతిప్రియః ౧౩. దేవస్యాజ్ఞాం సమభ్యేత్య తేన ధీరేణరాఘవః, హేమకూటేశమభ్యర్చ్య సిద్ధిమిష్టామవాప్తవాన్ ౧౪. రామేశ్వరాఖ్యంలింగంచ ప్రతిష్ఠాపితవానిహ, తన్నామ్నాతత్పరం తీర్థం సర్వపాపప్రణాశనం ౧౫. ఉపద్వారేణతేనైవ తదాప్రభృతిదేవతాః, మర్త్యాశ్చప్రవిశంతోనైత క్షేత్రంయాంతిసంపదః ౧౬. ద్వాపరేపాండవాస్తత్ర సృష్ట్వాదేవం ప్రసాద్యతం, అవాప్తాఃపరమాంలక్ష్మీం శక్తిమప్యాత్మనాపతాః ౧౭. తత్రశక్తింమహామాయాం సమారాధ్యయశస్వినీం, సౌభాగ్యంద్రౌపదీలేభే పాండవానాంచ వల్లభా ౧౮. ఉపహారైర్బహువిధైః శక్తిం సంపూజ్యతాంపరాం, స్వనామ్నాక్షేత్రమేతత్స్యాదితి ప్రార్థయదీశ్వరీం ౧౯. మహామాయాపితద్భక్త్యా ప్రసన్నాపరమేశ్వరీ, ద్రౌపదీక్షేత్రమేతత్స్యా దిత్యువాచవరప్రదా ౨౦. పురావినేతుకామోఽర్కం హేమకూటోర్ధ్వచారిణం, మణికుండలమాతత్తే రుషాగ్రేసురుభైరవః ౨౧. తత్ప్రకాశజితోభానుస్సృణితోభైరవాజ్ఞయా, అశక్తశ్చతథాగంతుం ప్రావక్షిన్నైవవర్తతే ౨౨. అదదేయస్యవిన్యస్యభైరవో మణికుండలం, తత్రాసీదుత్తమంతీర్థం మణికుండలనామతః ౨౩. ఇత్యాగ్నేయమిదంద్వారంద్రౌపదీక్షేత్రసంజ్ఞితం, తత్రైవవసతాందేవీమహామాయాప్రసీదతి ౨౪. అథవక్ష్యామితేవిద్వాన్ ఉపద్వారంపరంశుభం, యమిచ్ఛన్త్యైవనరోయాతి యదిచ్ఛతితదన్వహం ౨౫. బ్రహ్మాండస్య నిరృతౌదిగ్భా

గేభువివిశ్రుతం, శంకరేశ్వరమిత్యస్తి క్షేత్రం తాపత్రయాపహం ౨౬. ప్రశస్తం భావసం
భవ్యం తుష్టిపుష్టిప్రదం నృణాం, క్షేత్రం తత్క్షేత్రపాలేన క్రోధనామ్నాభిపాలితం ౨౭.
శూరశ్చ తత్ర విఘ్నేశో సురాణాం బలదాయకః, ప్రత్యూహభేత్తా భక్తానాం ఈప్సితార్థ
ప్రదాయినీ ౨౮. కల్యాణదాయినీ శక్తిః కాలీతి వ్యాఘ్రవాహినీ, అనుపాలయతి క్షేత్ర
మపర్యంతశుభప్రదా ౨౯. సా శక్తిః సర్వదేవానాం సర్వానందవిధాయినీ, కాళీ
కరాళీ దుర్మోహా కాళరాత్రినిషూదనీ ౩౦. వహంత్యాం తుంగభద్రాయాం కదాచి
త్సలిలోద్గమైః, విజహార గుహస్తస్యాం షణ్ముఖః శైశవేన హి ౩౧. బాలక్రీడాం
సమాలోక్య స్థితస్తత్ర హి శంకరః, స్మయమానముఖో దేవ్యా సార్థమాత్మజవత్స
లః ౩౨. క్రీడిత్వా సుచిరం స్కంద స్తుంగభద్రాంబుసంచయే, పితరం వత్సలం సాంబం
నత్వా శంకరమీశ్వరం ౩౩. అర్చయామాస షడ్వక్త్ర స్తన్నామ్నా శంకరేశ్వరం,
శంకరేశ్వరమభ్యర్చ్య తద్భావం సముపావహత్ ౩౪. శంభుం ప్రాప్నోతి సర్వత్ర జయేత్
మృత్యుం స్వతేజసా, యత్ర స్కందసమీపస్యాగ్రే స్థితో రుద్రస్స శంకరః ౩౫. రుద్ర
పాదో మహాంస్తత్ర రుద్రైరేవాభిపూజ్యతే, రుద్రపాదే పితౄన్ స్మృత్వా యే చ పిండ
ప్రదానరః ౩౬. దదతే పితరస్తేభ్యః పుత్రాన్ దీర్ఘాయుషశ్శుభాన్, స్కందేన భక్తిగమ్యే
న తదాజ్ఞానుమతేన తత్ ౩౭. హేమకూటప్రవేశార్థం ఉపద్వారం హి కల్పితం, ద్వా
రేణానేన గీర్వాణా మర్త్యాశ్చాన్యేపి తద్విదః ౩౮. ప్రవిశ్య హేమకూటేశమర్చయం
త్యాత్మభావతః, శంకరేశ్వరనామ్న్యస్మి న్నుపద్వారే దృఢాస్థితాః ౩౯. ప్రాప్ను
వంత్యఖిలాన్ భోగా నతిశ్రద్ధసేశ్వరాన్, బ్రాహ్మణాన్ భోజయంత్యత్ర యే నిత్యం భక్తి
సంయుతాః ౪౦. లక్ష్మీశ్చాహరహస్తేషాం వర్ధతే హ్యనపాయినీ, శంకరేశ్వరతీర్థేయః
స్నానం కృత్వా దదాతి గాం ౪౧. ఆభూతసంప్లవం తస్య గవాం లోకే మహీయతే,
శక్తిమద్దృఢచిత్తానాం శంకరేశ్వరవాసినాం ౪౨. ఫలంతి సర్వకార్యాణి సర్వత్ర
వసుధాతలే, ఏవమేతన్మయా ప్రోక్తం శంకరేశ్వరనామకం ౪౩. ఉపద్వారం మహో
భాగ యచ్ఛృణ్వన్ శుభమాప్నుయాత్, యే శంకరేశ్వరం కాళీం క్రోధం శూరం షడా
ననం ౪౪. స్మరంత్యత్ర న తే దుఃఖ ముపయాంతి కదాచన. శంకరస్య పరమస్య యత్ప
దం శంకరేశ్వరమిదం మయోదితం, యత్ర సంశ్రవణమాత్రతో నరాః సంభవంతి భువి సంప
దాశ్రయాః. ౪౫.

* * *

ఇతి శ్రీస్కాందమహాపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే మధ్యమభాగే
ఆగ్నేయనైరృత్యోపద్వార ప్రశంసానామ చతుర్దశోఽధ్యాయః ౧౪.

* భరద్వాజః * బ్రహ్మకుండస్యవాయవ్యాందిశి సర్వశుభప్రదం, మహాకాలా
హ్వయంక్షేత్రం మంత్రసిద్ధి ప్రదాయకం ౧. అభిరక్షతితత్క్షేత్ర మాత్మసిద్ధైర్నమ
స్కృతం, కల్పకల్పాంతసంసిద్ధః కపాలీనామభైరవః ౨. మహాకాళీతివిఖ్యాతా మహా
తంత్రేశ్వరీశివా, శక్తిరస్తిప్రపన్నానామాత్మశక్తిం వివృణ్వతీ ౩. మోహాకత్వాం
వినిర్ధూయ మోదమానస్తపోబలాత్, మహాంతః కేచిదంతఃస్థామహాకాళీముపాసతే ౪.
నమృత్యోర్నతథాకాలాన్నయమాచ్చ భయంక్వచిత్, తస్యయస్యస్థితాచిత్తే మ
హాకాళీ మహేశ్వరీ ౫. తాంతంత్రసాధకాయాంతి తతోఽన్యే యంత్రసాధకాః,
యేమంత్రసాధకాస్సర్వే సిద్ధిమంతోభవంతితే ౬. అర్చ్యతేసర్వదాభక్తైస్తత్ర
లంబోదరాహ్వయః, గణేశోమదధారాభిరభివాసితదిఙ్ముఖః ౭. యేషాంగణే
సిద్ధాంతసిద్ధమవ్యాకులంమనః, లంబోదరంతేజానంతి గణేశం గుణదాయకం ౮.
మహాకాలాహ్వయః కశ్చిద్గణనాథః పురాకిల, నమస్కర్తుంవిరూపాక్షం మందరాద్రే
రుపాగమత్ ౯. సతత్రతత్రితేజోభిరనివార్యైర్నివారితః, తపోనిధాయతుష్టావ దేవ
మేకాగ్రమానసః౧౦. భూతేశస్సంస్తుతస్తేన ప్రత్యక్షోఽభూత్తదగ్రతః, సంహర్షజన్మ
నస్తస్య మహాకాలస్యధీమతః ౧౧. తటిత్పుంజనిభో యత్రస్థానేప్రత్యక్షతామగాత్,
తటిచ్ఛిలేతి తన్నామ్నా విశ్రుతావిశ్వపావనీ ౧౨. సతంసంపూజ్యతత్రేశం స్వనా
మ్నా ప్రథితంశివం, భైరవాద్యైరనుజ్ఞాతో దేవానామపి పాలకైః ౧౩. హేమకూ
టేశమానర్చ విరూపాక్షంముదాన్వితః, తదాప్రభృతితత్క్షేత్రం మహాకాలాఖ్యయా
శ్రుతం ౧౪. మహాకాళేశ్వరో యత్ర మహాకాలేనపూజితః, అర్చయంతినరానిత్య
ముపద్వారేణ తేనహి ౧౫. ప్రవిశ్యహేమకూటేశం ప్రాప్నువంత్యఖిలంశుభం,
మహాకాలస్యపురతః తీర్థేతన్నామ్ని యేనరాః ౧౬. స్నాంతితేధూతపాప్మానః ప్రాప్ను
వంతి పరాంగతిం, బిలానిసంతిదివ్యాని గహ్వరాణి శుభానిచ ౧౭. తత్రయేతునరా
స్స్థిత్వా సాధయంతి సమీహితం, ఘుటికాఖడ్గసిద్ధాశ్చ పారసిద్ధాశ్చ యేతథా ౧౮.
నివసంతిబిలేష్వత్ర మహాకాలశివాజ్ఞయా, ఉపద్వారమిదంపుణ్యం ప్రోక్తంతవ మహా
మతే ౧౯. శృణుత్వా ముచ్యతేసద్యో యఃకశ్చిదపి పాతకైః, * భరద్వాజః * ఐశా
న్యాంబ్రహ్మకుండస్య దేవఖాతఇతి స్మృతః ౨౦. క్షేత్రంపవిత్రంపాపఘ్నం భుక్తిముక్తి
ప్రదంనృణాం, యోవసేదేకరాత్రంవా దేవఖాతే మహామతే ౨౧. యేకేచిత్ప్రాణి
నస్తత్ర మృతాశ్చేన్ముక్తిభాగినః, నతేషాంక్రిమికీటాద్యా దూషయంతి కళేబరం ౨౨.
అశ్వమేధాయుతఫల మయత్నాత్సహిగచ్ఛతి, గోప్తాక్షేత్రస్యతస్యాస్తి నామ్నా
సంహారభైరవః ౨౩. యోహ్యావృత్యతే స్వతస్సిద్ధో నిత్యసంహారరావిషు, సంహారభై
రవస్యాజ్ఞాం వినా తత్రమృగాఅపి ౨౪. ఖగావానచరంత్యేవ యేచాన్యే దేవయో
నయః, ఆస్తేతత్రైవహి మహాభైరవీతి భువిశ్రుతా ౨౫. దుర్గాదుర్గమహాశమనీ

దుష్టదైత్య వినాశనీ, మహాభైరవిపాహీతి సకృద్వాయేవదంతిహి ౨౬. పూరయత్య
ఖిలాన్కామాంస్తేషాం దేవీ సనాతనీ, మహాశబ్దంసముచ్చార్య భైరవీతిసముచ్చ
రన్ ౨౭. నమఃపదంవ డేదేష మంత్ర స్తావత్ప్రియుచ్యతే, మంత్రేణానేన యేదేవీం
భైరవీంపూజయ న్త్యమీ ౨౮. విజిత్యసకలాన్లోకా న్ప్రీదుష్యంతిస్థిరాయుషః, భైర
వీమంత్రసిద్ధానాం తిష్ఠంతి నపురఃక్వచిత్ ౨౯. భేతాళాఅపికూశ్మాండా స్తథాన్యే
దారుణా గ్రహాః, తత్రభక్త్యప్రియోనామా మహిమ్నాంధామవిఘ్నరాట్ ౩౦. ప్రద
దాత్యుపసన్నేభ్యోవిశ్వార్థంపరమీప్సితాన్, ప్రలంబోదరమర్ధేందుస్వవతంసం త్రిలో
చనం ౩౧. భక్త్యప్రియం యేధ్యాయంతి తేహి నిర్విఘ్నసిద్ధయః, పురాదుంధుభి
నామాஉஉసీ ద్దానవో దేవకంటకః౩౨. విజేతుమమరాన్సర్వేమంత్రంచక్రుఃపరస్పరం,
వయంతపోభి స్సంతోష్య హేమకూటేశ్వరంశివం ౩౩. జేష్యామోదుందుభిందైత్యం
ఇతితే నిశ్చయందధుః, తే పరిత్తీరమాసాద్య తపశ్చక్రు రనిందితం ౩౪. తేభ్యస్తపో
భిస్సంతుష్టస్సాన్నిధ్య మకరో చ్ఛివః, కృతసాన్నిధ్యమాత్మానం తుష్టువు స్తేదివౌ
కసః ౩౫. దేవస్తత్స్తోత్రసంతుష్టః ప్రోవాచప్రహస న్సురాన్, * దేవః * జానామి
జనతాభావం యూయందుందుభినాజితాః ౩౬. ఆగతాశ్చమమోపాంతం తద్వధో
పాయ మీప్సవః,గుహాయామత్రదుర్గాయాంకిష్కింధాయాంభవిష్యతి౩౭. అతిదైవా
సురబలో వాలినామామహీశ్వరః, వానరాణామధిపతిః సహనిష్యతిదుందుభిం ౩౮.
ప్రశాంతోపప్లవంసర్వం భవిష్యతి జగత్త్రయం,స్థిత్వాత్రపరయాభక్త్యా మామర్చయ
తశంకరం ౩౯. ఉన్మిషత్సకలాశ్చర్య ముపద్వారమిదం మమ, ద్వారేణానేనమాం
దృష్ట్వా హేమకూటాచలేశ్వరం౪౦. వసంతుకృతిన స్సర్వేభయశోక వివర్జితాః, సిద్ధి
ర్వశ్శాశ్వతీకాలే స్థితానా మిహదేవతాః ౪౧. ఇత్యుక్త్వాస్థితిమాధత్తే తత్రేశ, శ్శంక
రాజ్ఞయా, దేవదేవస్యకారుణ్యం బిభ్రతః పరమోదయం ౪౨. పూజయంతశ్చ సం
సిద్ధ్యై తత్రసానందమాసత, వసంత స్తత్రతేదేవాః కిష్కింధోపాంతచారిణః౪౩. భీతా
శ్చదుందుభే ర్దైత్యా ద్గూఢచారాః క్వచిత్క్వచిత్, దేవఖాతముపాగచ్ఛన్ స్నానా
ర్థంతే కదాచన ౪౪. ఋషయఃపితరశ్చాన్యే తీర్థమాహాత్మ్యశంసినః, భక్త్యప్రియం
తంవిఘ్నేశం ప్రసాద్యోచు స్తథాకిల ౪౫. * దేవాః * వయంహిదుందుభేర్భీత్వా
తావత్కాలప్రతీక్షయా, యావత్స్నాతా భవామోஉత్ర తావత్త్వంప్రేక్షకో
భవ ౪౬. సర్వసిద్ధికర స్త్వంహికురువ స్సిద్ధిభాగినః, ఇతిభక్త్యప్రియఃప్రోక్తః తథేతిప్రతి
పన్నధీః ౪౭. దుందుభేరాగమంవేత్తుం తస్థౌ పార్శ్వాద్రిశృంగభాక్, తావద్దేవాశ్చ
పితరో ఋషయశ్చ సమాహితాః ౪౮. పృథక్ పృథక్ తుంగభద్రా పూరేతు స్నాతు
ముద్యతాః, క్షణేచాస్మిన్మహాకాయే దుందుభిర్యుద్ధదుర్మదః ౪౯. చరైర్విదిత్వా దేవా
నామవస్థానం వినిర్భయా,మహాసారంహసాదైత్యో నిర్గచ్ఛన్నతిభీషణః ౫౦. చకార

భైరవంనాదంకల్పాంతాచలసన్నిభం, భక్త్యాప్రియస్తదాకర్ణ్య ప్రేక్షకో గిరిశృంగగః ౫౧. దైత్యందృష్ట్వావినిర్యాంత ముచ్చైరాఖ్యాత సంభ్రమం, ఏషదుందుభినామాఽద్య నిర్యాతో భవతాం రిపుః ౫౨. యాయతేతస్యనాదోఽయం యేన తత్పూర్యతేజగత్, ఆకర్ణ్యతస్యవచనం దేవాశ్చపితర స్తదా ౫౩. ఋషయశ్చమహాత్మాన స్తత్రతత్రస్థితా జలే, ఇతికర్తవ్యతామూఢా ఘోరేణతమసా వృతాః ౫౪. ఆత్మసంరక్షణపరాః స్మరంతో దైత్యవైకృతం, మమజ్జు స్తుంగభద్రాయాం పరిత్యక్తపరిచ్ఛదాః ౫౫. దుందుభిస్తావదాగత్య నాఽపశ్యత్తత్రదేవతాః, అభూతకోపో దుర్దాంతః ప్రహసంశ్చ పునర్యయౌ ౫౬. యత్రదేవా స్తదామగ్నాః దేవఖాతస్సహిస్మృతః, ఋషయోయత్రమగ్నాస్స ఋషిఖాతోఽయమీరితః ౫౭. మమజ్జుః పితరో యత్ర పితృఖాతస్సహి స్మృతః, తేషు స్వతఃపరితేషు స్నానంకుర్వంతి యేనరాః ౫౮. దేవాశ్చపితరస్తేభ్యో ఋషయశ్చ శుభప్రదాః, తేఽపిహ్రదాంతర్మార్గేణ తేనతేనక్వచిత్క్వచిత్ ౫౯. ఉన్మానసాఃపురోజగ్ము ర్యత్రాస్తే శంకరశ్శివః, వ్యతీతేగణరాత్రేతు వాలీనామ మహీశ్వరః ౬౦. కిష్కింధాయాఃపతిర్యుద్ధే జఘానకిల దుందుభిం, విజ్వరాశ్చతతో దేవాః శంకాహీనంజగత్త్రయం ౬౧. సర్వత్రాపిక్రియాఃసర్వాః భూయోవృద్ధికరైః ఫలైః, తస్యక్షేత్రస్యమహాత్మ్యం శ్రుత్వాసోమస్సమాగతః ౬౨. స్వనామ్నాసోమ నాథాఖ్యం శివంప్రాతిష్ఠిపత్కృతీ, దేవఖాతేకృతస్నానాః సోమనాథసమర్చకాః ౬౩. నరాస్తే పుణ్యకర్మాణో జీవన్ముక్తాభవంతిహి, త్రేతాయాంరావణంహత్వా రామః పరపురంజయః ౬౪. ప్రతిష్ఠాపితవాన్ శంభుం బ్రహ్మహత్యాప్రశాంతయే, రామేశ్వ రాఖ్యం తల్లింగం నమస్కుర్వంతి భక్తితః ౬౫. శత్రూన్జయంతితే భూమౌ శ్రియంచప్రాప్నుయుఃస్థిరాం, యద్యత్సమీహితంకర్మ కరణైరనుసాధిభిః ౬౬. ఐశా న్యాంద్వారి వసతాం తత్రసిద్ధిస్తుసర్వదా, ఏవమన్యాన్యుపద్వారా ణ్యుక్తాని భవ తోఽనఘ ౬౭. యేషాంశ్రవణమాత్రేణ జనఃసర్వార్థికోభవేత్, ఏవమేతన్మహాభాగ ద్వారోపద్వారసంమితం ౬౮. హేమకూటాహ్వయంక్షేత్రం హృదయం పరమే శితుః, ఇదంపుణ్యమిదంసేవ్య మిదంధ్యేయ మిదంశుభం ౬౯. ఇదంశ్రేయఃప్రదం పుంసాం పంపాక్షేత్ర మనాదిమం, ఇదంసమస్తాభిమత ప్రదాయి సమస్తలోకప్రథితా నుభావం, క్షేత్రంపవిత్రం శ్రుతిభిర్నిషేవ్యం శంభోఃపరంధామ సమస్తశక్తేః ౭౦. *

ఇతిస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే మధ్యమభాగే
వాయవ్యైశానోపద్వారప్రశంసానామ
పంచదశోఽధ్యాయః. ౧౫.

* విష్ణువృద్ధః * శ్రుతాని హేమకూటస్య ముఖ్యద్వారాణిసద్గురో, ఉపద్వారాణిచాగ్న్యాదీని చరితార్థోఽస్మి సాంప్రతం ౧. స్థానానియానిచాన్యాని హేమకూ

టాంతరే మునే, తీర్థానిచప్రశస్తాని శ్రోతుమిచ్ఛామ్యహంవద ౨. * భరద్వాజః * అత్రపుణ్యోత్తరే క్షేత్రే తైస్తైర్మునివరైఃపురా, ప్రకాశితాని ద్వీపాని సప్తసంశ్రుతకర్మభిః ౩. తత్రరంభాశిలానామ ద్వీపంజగతి విశ్రుతం, తస్యాఃస్మరణమాత్రేణ సర్వం శ్రేయః ప్రసిద్ధ్యతి ౪. తపోవిఘ్నకరీంరంభా మశపత్కౌశికఃపురా, దశవర్షసహస్రాణి శిలారూపాభవేతితాం ౫. యత్రరంభాశిలాచక్రే స్నానం రంభాశిలాత్విదం, దానంధ్యానంతపోహోమా స్తత్రసిద్ధ్యంతి దేహినాం ౬. తతఃకుంతీనివాసాఖ్యం స్యాద్ద్వీపం యత్రసాతపత్ ,పుత్రాణాంరాజ్యలాభాయకుంతీభాగ్యవతీశివే ౭. కుంతీక్షేత్రేతపస్తప్తమేకకోటిగుణం భవేత్, ద్విజేభ్యస్తత్రయద్దత్తం తదప్యవేదక్షయంఫలం ౮. తతోశ్వత్థభిదానామ ద్వీపమప్యస్తిపావనం, యత్రవాసజుషాంపుంసాం సమింధేబ్రహ్మవర్చసం ౯. పురాదేవైర్విమంథ్యాగ్నిః హవిరుద్వహనాక్షమః, తత్రాశ్వత్థేవిలీనోభూత్సుచిరం ద్రుమసమ్ముఖం ౧౦. భిత్త్వాశ్వత్థం బభావగ్నిఃదేవప్రార్థనయా పునః, తతోశ్వత్థభిదాఖ్యంతత్ క్షేత్రం సర్వార్థదాయకం ౧౧. తతస్తద్విశ్వవిఖ్యాతం ద్వీపంచంద్రశిలాహ్వయం, కాంతిఃస్వాభావికీ తత్ర వసతాంవిభవోత్తరా ౧౨. పురా చంద్రస్తపస్తప్త్వాపూర్ణకామా నవాప్తవాన్, తదాఖ్యయా చంద్రశిలా స్నానం చైవప్రశస్యతే ౧౩. హారిణప్లుత మిత్యన్యద్ద్వీపం జగతివిశ్రుతం, యోగోహరిణరూపేణ పురాయత్రహి పుప్లువే ౧౪. హరిణప్లుతవాస్తవ్యా యేనరాః పుణ్యదర్శనాః, తద్దర్శనాత్పరం పుంసా మశ్వమేధఫలం భవేత్ ౧౫. తతోఽన్యద్భువివిఖ్యాతం ద్వీపం వ్యాఘ్రప్లుతాహ్వయం, యత్రదేవైర్నృశాపూర్వం సోమనందీతివిశ్రుతం౧౬. వ్యాఘ్రోహిమాద్రేరాయాతో హేమకూట దిదృక్షయా, స్థానేఽత్రతుంగభద్రాయాం ప్రవాహం పుప్లువే తదా ౧౭. వ్యాఘ్రప్లుతమితిఖ్యాతం స్థానంతత్సర్వసిద్ధిదం† వ్యాఘ్రప్లుతనివాసా యే తే సర్వోత్తరసద్గుణాః ౧౮. ఋషిభిః పితృభిః దేవైః పూజ్యంతేవినతాన్వితైః, దర్భద్రోణీతివిఖ్యాతం ద్వీపమన్యచ్ఛుభప్రదం ౧౯. యజ్ఞార్థమాగతాస్సంతః దర్భాహ్యమృతబిందవః. విజయాఖ్యానరూపాయాం భద్రద్రోణ్యాం వసంతియే ౨౦. తేషాందీర్ఘాయుషఃపుత్రాజాయంతే విశ్వసిద్ధయః * భరద్వాజః * ఏవంసప్తర్షిగుప్తాని ఆఖ్యాతానిమయానఘ ౨౧. ద్వీపానిక్షేత్రవర్యాణి యాని శ్రుత్వాసుఖీ జనః.అతఃపరంప్రవక్ష్యామి క్షేత్రాణాం సిద్ధిదాయినాం ౨౨. మాహాత్మ్యంయానియుక్తాని రుద్రైరేకాదశకేనహి, బదరీక్షేత్రమిత్యాఖ్యం క్షేత్రాణాముత్తమం స్మృతం ౨౩. ఉదయోయత్ర విఖ్యాతో వ్యాసస్యపరమౌజసః, భోజయంతి ద్విజాన్భక్త్యా బదర్యాంయేవిధానతః ౨౪. తుష్యంతిపితరస్తేభ్యః ప్రయచ్ఛంతిచయన్మతం, మహాశాకాహ్వయంక్షేత్రం జ్ఞాతవ్యంపావనంతతః ౨౫. శాకాహారీపురాయత్ర ఋషిర్మంకణకాహ్వయః, తత్త్వంవైనాశికంలేభే తపసా గతకల్మషః ౨౬. మహాశాకేనివసతాం క్షేత్రేక్షేత్రవిదాంనృణాం, ఆయురారోగ్యమైశ్వర్యం

† పూర్వభాగేత్విదంతీర్థం విస్తరేణోపాఖ్యాతం. (౪౧. అధ్యాయే.)

భవేదవ్యాహతోదయం ౨౭. తతోఽన్యత్కర్ణికారాఖ్యం క్షేత్రమిష్టార్థసిద్ధిదం, యత్రాస్తే సహితో దేవ్యా కర్ణికారప్రియశ్శివః ౨౮. కర్ణికారప్రసూనైర్యే తస్మిన్ క్షేత్రే పరం శివం, పూజయంతి నరాస్తేషాం దర్శనం సిద్ధదర్శనం ౨౯. తతోఽస్తి శరపుంఖాఖ్యం క్షేత్రం యత్ర పురాభవత్, కుమారక్రీడనే లోలస్స్కంద శ్శరవణోద్భవః ౩౦ తస్య స్మరణమాత్రేణ వాజిమేధఫలం లభేత్, తతో ద్రోణవనం నామ స్థానం సర్వార్థసిద్ధిదం ౩౧. యత్ర ధ్యాత్వా పరం శంభుం ద్రోణాచార్యస్తపోఽతపత్, అజితాత్మాపి యః కశ్చిత్ కుర్వన్ ద్రోణవనే తపః ౩౨. సుసిద్ధిం భజతే సద్య స్సుఖసామ్రాజ్యహాసినీం, తతశ్శుభప్రదం స్థానం బిల్వారణ్యమితి శ్రుతం ౩౩. యత్ర వ్యాధోపి సిద్ధోఽభూచ్ఛివభక్తిప్రసిద్ధితః, హనూమద్ద్వీపనామాస్తి పవిత్రం క్షేత్రముత్తమం ౩౪. అవ్యాహతబలో యత్ర హనూమాన్ వ్యజహారహ, ధ్యానం హేహామోజహోదానం యత్రక్లిప్తం మనీషిభిః ౩౫. దదాత్యపి శిఖాసిద్ధిం దేవైరపి పురస్కృతాం, క్షేత్రమన్యద్భువి ఖ్యాతం దివ్యం వటుకసంజ్ఞితం ౩౬. వసంతి భైరవా యత్ర హైతుక స్త్రిపురాంతకః, అగ్నివేతాళకోప్యస్థిజిహ్వశ్చైవ కరాళకః ౩౭. వికరాళ శ్చైకపాదో భీమాఖ్యో వ్యచలస్తథా, హాటకేశ్వర ఇత్యేతే పూర్వాది క్రమతో దశ ౩౮. యత్రసితవతాం పుంసామాజ్ఞాసిద్ధిరనశ్వరా, క్షేత్రం తతస్సమామ్నాతం కాలసేతురితి క్షితౌ ౩౯. కాలో నామ గణాధ్యక్షో యత్ర తప్త్వా తపః కృతీ, ఆమ్రకూటాహ్వయం క్షేత్రం తతస్సర్వసుఖావహం ౪౦. అత్రామ్రమూలనిలయశ్శివశ్శ్రేయఃప్రదో భవేత్, ఆమ్రకూటే హుతం జప్తం భవేదక్షయ సిద్ధిదం ౪౧. అవ్యాహతా చ సంపత్స్యాదామ్రకూటనివాసినాం, మధూకవనమిత్యన్యత్ స్థానం సిద్ధికరం సతాం ౪౨. యత్ర కర్మాణి సిద్ధ్యంతి నిరాయాసేన దేహినాం, తతశ్చ తింత్రిణీద్వీపం యత్ర తప్తం తపః పురా ౪౩. అశ్విభ్యాముపలబ్ధం చ సారం సంజీవనౌషధం, మనసా కర్మణా వాచా యత్కృతం పుణ్యలక్షణం ౪౪. ద్వీపేఽస్మిన్యేన కేనాపి తత్కోటి ఫలమీర్యతే, ఏవమేకాదశద్వీపా *న్యుక్తానితవనువ్రత ౪౫. పాలితాని ప్రసిద్ధానై రుద్రైరేకాదశాత్మభిః, తతో నామ్నాస్తి విఖ్యాతం కుబేరనిధి గహ్వరం. ౪౬. యత్ర వైశ్రవణస్తప్త్వా తపశ్శివసఖోఽభవత్, అగ్రద్రోణీతి తత్రాస్తి తీర్థం కల్మషనాశనం ౪౭. తతో దార్వాసనం క్షేత్రం సర్వపుణ్యప్రదం సతాం, దుర్వాసాస్స్వాత్మసిద్ధ్యర్థం తత్ర తేపే పరం తపః ౪౮. ఆజ్ఞాసిద్ధిః క్షుత్రితౌదార్ఢ్యం శాస్త్రే దృష్టిశ్శమే మనః, అవాప్యతే సుఖోద్బుద్ధైస్సద్భిర్దార్వాసనాశ్రమే ౪౯. తతో వేణ్వాశ్రమో నామ వేణుర్యత్ర మహామునిః, స్వదేహాద్భూతవల్మీకగాఢవేణుస్తపోఽతపత్ ౫౦. తతస్తుష్టాద్విరూపాక్షాత్తత్రాసౌ సర్వరంజనం, మార్గదేశ(?)మయం దివ్యం గాంధర్వం వేదమాప్తవాన్. ౫౧ శ్రుతిస్వరవిభాగజ్ఞాః కాలజ్ఞానీతివేదినః, గ్రామావబోధకాస్సంతి తత్ర నాదాత్మకా నరాః ౫౨. కోకిలానందజనకైస్సం

* ఏకాదశేత్యుక్తం. గణనే తు ద్వాదశోపలభ్యంతే.

హృష్ట వనదైవతైః, కీచకధ్వనిభి ర్యత్రతుష్యంతి ద్వీపవాసినః ౫౩. కుఠారావర్తమి
త్యస్యత్తీర్థంధృతికరం నృణాం, ప్రియంపరశురామస్య క్షత్రియాంతకరస్య యత్ ౫౪.
క్షత్రరక్తహ్రదావర్తేకుఠారం న్యస్తవాన్కిల, రామస్తదాశ్రమపదం కుఠారావర్తసం
జ్ఞితం ౫౫. కఠాశ్రమంవిజానీహి సర్వజ్ఞాఖ్యం తతఃపరం, కఠేనహికృతం యత్రతపః
కృష్ణశిలోపరి ౫౬. తపసాతోషితాద్దేవా ల్లబ్ధ్వా న్విశ్వ వేదితాం, కఠోమునీశ్వరస్త
త్ర యజూంష్యవ్యాహృతానిహి ౫౭. అష్టవక్రాహ్వయం తీర్థంతతః కణ్వాశ్రమఃపు
నః, పితౄణాంతర్పణం కుర్యా న్నర స్తదుభయోరపి ౫౮. జటాయుస్తీర్థమస్త్యస్య
త్స్నానాత్సర్వాఘనాశనం, గాలవాఖ్యం మహాతీర్థం మనుతీర్థమతఃపరం ౫౯. గౌ
తమాఖ్యం మహాతీర్థం యత్ప్రశంసంతి యోగినః, భరద్వాజాశ్రమం తీర్థంతతః కల్మ
షనాశనం ౬౦. తతో భాతినదీమధ్యేభృగుతీర్థమనుత్తమం,క్రతుతీర్థంతతశ్చ స్తంతీర్థమా
త్రేయసంజ్ఞితం ౬౧. తతోఽన్యత్కాశ్యపాఖ్యంచ అమృతాఖ్యంతతఃపరం, తీర్థంతద్దా
మకుక్షే ర్యత్సర్వపాపప్రణాశనం ౬౨. సాంబతీర్థం తతస్సాంబో యత్రస్నాత్వా తపో
బలాత్,సర్వతేజోమయీంనిత్యాం శారీరీంసిద్ధిమాప్తవాన్ ౬౩. సాంబతీర్థకృతస్నానా
స్సాంబంశివముపాసతే, యేతేషామాయురారోగ్యం కాంతిశ్చాపి ప్రవర్ధతే ౬౪.
అగస్త్యతీర్థమస్త్యన్య త్స్నానమాత్రేణయత్రహి, ధూతపాప్మాపునాత్యేవ దశపూ
ర్వాన్దశాపరాన్ ౬౫. మరీచిస్తపసిస్థిత్వా సూర్యవిన్యస్తలోచనః, స్థానంతదపిత
త్రైవ సర్వతీర్థఫలప్రదం ౬౬. సర్వోత్కృష్టతరార్థం చవాసిష్ఠం ప్రథితంతతః,
స్నానంజపశ్చ హోమశ్చ తత్రసిధ్యంతి దేహినాం ౬౭. తత్రస్థితంమునీంద్రేణ వసి
ష్ఠేన మహాత్మనా, తత్రాస్తిదక్షిణేకూలే క్షేత్రంత్వమృతసంజ్ఞితం ౬౮. క్షీరగం
ధ్యుదకం యత్రదృశ్యతేఽద్యాపి శాశ్వతం, హరిశ్చంద్రస్యరక్షార్థం భాస్వద్వం
శశిఖామణేః ౬౯. స్వమాశ్రమమనుప్రాప్తం హరిశ్చంద్రంపురాకిల, అనుగృహ్యో
పచారాద్యైః వసిష్ఠోవాక్య మబ్రవీత్ ౭౦. నగంతవ్యంత్వయారాజ న్విశ్వామిత్రా
శ్రమం ప్రతి, ఇతిసోఽపివచస్తస్య జగ్రాహ శిరసానృపః ౭౧. వసిష్ఠవాచాత్తీర్థమా
హాత్మ్యా త్తత్ప్రసాదతః, సమృద్ధిం పరమామిష్టాం సలేభే తీర్ణదుష్కృతః ౭౨.
సంతితీర్థానిశస్తాని బహూని మతిమద్వర, వసిష్ఠతీర్థసదృశం నతీర్థం భువివిద్యతే ౭౩.
ఇత్యేవమేతానిశుభప్రదాని క్షేత్రాణి తీర్థాన్యపి శుద్ధబుద్ధే, నిరూఢవర్ణాణి వసంతి
యేషు గంధర్వవిద్యాధర యక్షసిద్ధాః ౭౪. ఉద్దేశతస్తేకథితానిచైతత్ స్థానాని
తీర్థాని శుభప్రదాని, మహాప్రభావై ర్మునిసేవితానాం తేషాంహి సంఖ్యాంనవ
యాంప్రతీమః ౭౫. * * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే మధ్యమభాగే
రంభాశిలాదితీర్థ ప్రశంసానామ షోడశోఽధ్యాయః ౧౬.

హారిశ్చంద్రోపాఖ్యానం.

* విష్ణువృద్ధః * కిన్నిమిత్తం హారిశ్చంద్రం వసిష్ఠోపిత్యత్తత్త్వవిత్, విశ్వామి
త్రాశ్రమపదం మాగచ్ఛేత్యబ్రవీత్తదా ౧. * భరద్వాజః * అస్త్యేవకారణం కించి
త్తతోవక్ష్యామ్యహం శృణు, కారణేనవినా నాహ వసిష్ఠో వేదవిత్తమః ౨. ఇదం
మహదుపాఖ్యానం హారిశ్చంద్రస్య భూభృతః, సత్యవాదితయాఖ్యాతం సర్వలోక
హితావహం ౩. హారిశ్చంద్రస్యరాజర్షే ర్వశినస్సత్యవాదినః, ఉపాఖ్యానమహం
వక్ష్యే సత్యవాదిత్వకారణం ౪. పుణ్యశ్లోకస్యరాజర్షేః హారిశ్చంద్రస్యధీమతః, శ్రూ
యతాంయదుపాఖ్యానం శృణ్వతాం పాపనాశనం ౫. పురాపుణ్యాత్మభిర్జుష్టాం సర్వ
తేజోమయీం శుభాం, సభాంప్రభావమహతీ మధ్యాస్తేహి శచీపతిః ౬. దివ్యసింహాస
నాసీనం దివ్యాభరణభూషితం, ఉపాస్యచక్రిరేశక్ర మున్మిషద్విషయా స్సురాః ౭.
బ్రహ్మర్షయో విభూతిజ్ఞా స్తథాదేవర్షయోఽనఘాః, రాజర్షయశ్చవిఖ్యాతావృత్రారిం
పర్యుపాసత ౮. వసవోఽష్టౌతథాదిత్యారుద్రాశ్చైకాదశాత్మకాః, విశ్వేదేవాశ్చమ
రుతః సాధ్యాశ్చాన్యే సభాసదః ౯. యక్షా విద్యాధరాస్సిద్ధాః గంధర్వాగుహ్యకాః
పరే, చారణాఃకిన్నరా నాగా గరుడాశ్చ వినాయకాః ౧౦. గ్రహాశ్చమాతరో
యుక్తా స్తథాన్యే దైత్యయోనయః, నారదస్తుంబరు ర్హ్యష్టి శ్చిత్రసేనశ్చ పర్వ
తః ౧౧. హాహాహూహూఃస్థూలశిరా యేచాన్యేదేవగాయనాః, ఊర్వశీమేనకా
రంభా మృగీరామా తిలోత్తమా ౧౨. విశ్వాచీచ ఘృతాచీచ సహజన్యా కృత
స్థలా, రాగిణీపూర్వచిత్తాచ మోహినీ పుంజికస్థలీ ౧౩. అన్యాశ్చాప్సరసఃఖ్యాతా
రూపయావన భూషితాః, అసేవంతశచీకాంత మభిజాత్యై ర్విలాసనైః ౧౪. చక్రుర
ప్సరస స్తత్ర నృత్తంరేఖామనోహరం, అగాయన్దేవగాయిన్యో విభక్తశ్రుతిమూర్ఛ
నైః ౧౫. దేవదుందుభయోనేదుః శంఖకాహళ మాంసలాః, ఋచోయజూంషి
సామాని తథాథర్వశిరాంసిచ ౧౬. ఘోషయామాసు రవ్యగ్రవాగ్భి ర్వైబ్రహ్మ
షాదినః, ఇతిహాసపురాణాని శాస్త్రాణిస్మృతయ స్తథా ౧౭. ఆగమాబహుభేదాశ్చ
న్యాయాశ్చ ప్రవిభాగశః, అన్యానివిద్యాస్థానాని యాన్యుశత్యంగరూపతః ౧౮.
తానిప్రత్తితాన్యాసం స్తత్రతద్వర్త్మజాంఘికైః, యద్యద్భుతమతంయస్యవిద్యాశిల్ప
విజృంభితం ౧౯. తత్తత్సంపాదితంతేన తత్రతీర్ణఋణాత్మనా, విదధుశ్చప్రతిభా
దార్ఢ్యంతత్రైకే ప్రతిభావుకాః ౨౦. ఆత్మావలోకినఃకేచి దాత్మతత్త్వ మఘోష
యన్. ధర్మంచార్థంచ కామంచ మోక్షంచోదాహరన్పరే ౨౧. దర్శనానాంవ్యవ
స్థానం షణ్ణామేకే వ్యచీచరన్, దేవానాం దానవానాంచ మానవానాంచ వృత్తి

భిః ౨౨. తత్తద్గుణవిశిష్టాభిః కేచి చ్ఛక్రమతోషయన్, మన్వంతరసహస్రాణి తథా కల్పశతాన్యపి ౨౩. ఏకేప్రస్తావయామాసు రేవంరూప కథాధ్వభిః, భూతానాంవర్తమానానాం తథైవ ప్రభవిష్యతాం ౨౪. పరితోషిప్రశస్తాని ప్రశశంసుః కలావిదః, జ్ఞానం కేచిత్ క్షేమం కేచిత్ ధర్మమే కేశమంపరే ౨౫. అస్తావిషురహింసాశ్చ కేచిత్కేచి జ్జితాత్మతాం, బ్రహ్మర్షీ న్కేచి దపరే దేవర్షీన్ దివ్యభావనాన్ ౨౬. రాజర్షీంశ్చగుణోదారా నభ్యనన్ద న్పృథక్పృథక్, ఏవంప్రవర్తమానేషు విశేషేషు కథాత్మసు ౨౭. అగాయతాంశచీభర్తు రగ్రేనిర్జరగాయకౌ, సంతశ్శతంసహస్రంహా సంతుకింత్రైశ్చలాత్మభిః ౨౮. స్థిరశ్చసత్యవాదీచహరిశ్చంద్రో మహీపతిః, గ్రహాణాంచసహస్రాణి దివిదీవ్యంతు కింతతః ౨౯. గ్రహాణామధిపస్త్వేకో భాస్వా న్విశ్వప్రకాశకః, తథాభూపాశ్శతంసంతు తత్తత్ప్రకృతి దర్శనాః ౩౦. భూపతిస్తు హరిశ్చంద్రో యస్మిన్సత్యం ప్రతిష్ఠితం, జ్ఞానాదయోగుణాయస్య కళాంనార్హంతిషోడశీం ౩౧. ఆధారస్తస్యసత్యస్య హరిశ్చంద్ర ఇతిస్థితః, వశిత్వంవాగ్మితా దార్ఢ్యంసంతోషస్సత్యమార్జవం ౩౨. పుణ్యశ్లోకే హరిశ్చంద్రే సర్వమేతత్సనాతనం, యథాప్రతాపస్సూర్యస్యప్రసాదశ్శశినోయథా ౩౩. సర్వమేతన్మహాభాగే హరిశ్చంద్రే వ్యవస్థితం, సత్యంసర్వజ్ఞతా దార్ఢ్యం సద్వృత్తిర్విజయస్సుఖం ౩౪. పుణ్యశ్లోకే హరిశ్చంద్రే సర్వమేతత్సనాతనం, యథాప్రతాపస్సూర్యస్య ప్రసాదఃశశినో యథా ౩౫. యథోర్ధ్వజ్వలనంవహ్నేః యథాశిశిరతాంభసః, పవనస్య యథాతిర్యక్ప్లవనం విశ్వసమ్మతం ౩౬. ఆకాశస్య యథాశబ్దోలక్షణత్వేన సూచితః, యథాత్మనశ్చచైతన్య మనాధారణ సంస్తవం ౩౭. హరిశ్చంద్రస్యచతథా సత్యం స్వాభావికోగుణః, ఇతిచక్రితురవ్యగ్రగీతిం నిర్జరగాయకౌ ౩౮. సదానందమయీందివ్యాం యదాకర్ణనతస్సభా, సభాసదశ్చ యేసంతస్సంతృప్తి మధికాంయయుః ౩౯. శ్రావ్యంతద్గీతమాకర్ణ్య శక్రోదేవో దిగీశ్వరాః, యయుర్బ్రహ్మర్షి దేవర్షి రాజర్షీణాం గణాముదంరం. సత్యవాదీహరిశ్చంద్ర ఇతిసాముముదేసభా, తతఃప్రోవాచ భగవా న్వసిష్ఠోమునిపుంగవః ౪౧. ఖ్యాపయ న్సత్యవాదిత్వం హరిశ్చంద్రస్య భూభృతః * వసిష్ఠః * సత్యంరాజాహరిశ్చంద్రః సత్యవాదీ జితేంద్రియః ౪౨ భూతానాం హితకృత్ప్రాజ్ఞో భువనత్రయవిశ్రుతః, జానామికల్పసాహస్రం జానామిచ మహీభృతః ౪౩. తత్రతాన్నహిపశ్యామి యేనిత్యం సత్యవాదినః సత్యప్రతిజ్ఞంపశ్యామి హరిశ్చంద్రమిహక్షితౌ ౪౪, హరిశ్చంద్రస్యహిప్రాణాఃసత్యంసత్యం వదామ్యహం, వసిష్ఠస్య వచశ్శ్రుత్వా సంహృష్టే సుమనోగణే ౪౫ జానన్నపిస్వయం తథ్యం వసిష్ఠస్పర్ధయా కిల, తద్వాక్యవైపరీత్యాయ రాజర్షిః కృతనిశ్చయః ౪౬. విశ్వామిత్ర స్తపోరాశిర్మహా సన్ వచన మబ్రవీత్, * విశ్వామిత్రః * పురాతప స్సువిస్తీర్ణం పంచకోట్యబ్దమస్యమే ౪౭. నపశ్యామిమహీభాగే రాజానంసత్యవాదినం, సూర్యవంశప్రసూతానాంరాజ్ఞామే

సపురోహితః ౪౮. తతస్త్వాంతి హరిశ్చంద్ర మాత్మశిష్యం యథేచ్ఛయా, గుణీవాన్వాగు
ణీవాఽస్తు శిష్యంస్త్రాతి హితంగురుః ౪౯. పరస్మైనావకాశస్త్వం సోఽపివ్యక్తసమా
వృథా, సమస్తదోషసామగ్రీ భాజనంహి విశాంపతిః ౫౦. తస్య కింనామసత్యంస్యా
త్కథ్యతేఽనృతమద్భుతం, నిర్వికల్పసముద్బోధే మహాయోగీశ్వరేపి యత్ ౫౧.
మృగ్యంతత్పరమం సత్యంరాజ్ఞీత్యాలాపసాహసం, యదిస్యా ద్విద్యుతస్థైర్యంనిష్క
లంక శ్శశీయది ౫౨. శీతలోయదితిగ్మాంశు ర్హరిశ్చంద్రోఽపిసత్యవాన్, హరిశ్చంద్ర
మహంజానే రాజానం రంజితప్రజం ౫౩. సత్యవాదిత్వమిత్యస్య నజానే గుణమూర్జి
తం, క్షాత్రధర్మస్యసత్యస్య ద్వయోరేకత్రహి స్థితిః ౫౪. స్థితిర్హి తేజస్తమసోస్సహా
వస్థాన దూరయోః, ఏకాంతపురుషేతస్మి న్నితివాదిని కౌశికే ౫౫. వసిష్ఠప్రత్యువా
చైనం సప్రత్యయ మమోఘధీః, * వసిష్ఠః * చలేద్యదిమహీసర్వా పతేద్ద్యౌర్యదివా
ఖిలా ౫౬. శుష్యేద్యదిమహాంభోధిర్హరిశ్చంద్రోఽప్యసత్యవాక్, మమశిష్యఇతి స్వై
రం నబ్రవీమ్యహ మాత్మనా ౫౭. సత్యంవదతిరాజేంద్రో హరిశ్చంద్రో మహీపతిః,
అనుపాధికమాన్ముఖ్య మైకరత్యమతిస్థిరం ౫౮. ఐకమత్యమనాతంకం హరిశ్చం
ద్రే తథాస్థితం, ఇత్యేవంవవృధే తత్ర ప్రసక్తానుప్రసక్తిభిః ౫౯. తయోర్వివాద
స్సుమహాం స్తరంగిత సభాశయః, తతశ్శక్ర స్సభానాథః తావుభౌ మునిసత్తమౌ ౬౦.
ప్రసాద్యసాంత్వవచనై రుదతిష్ఠద్వరాసనాత్, ఉత్థితేతువిషణ్ణాస్తు సుధర్మాపతితా
స్తథా ౬౧. అనుతస్థుస్సభాస్తారా హరిశ్చంద్రప్రశంసకాః, అహంప్రథమి
కానందా నభినంద్య సభాసదః ౬౨. అంతఃపురం శచీకాంతః ప్రావిశత్ప్రమదో
త్తరః, ప్రవిష్టేఽంతఃపురం శక్రే సర్వేపి స్థిరచేతసః ౬౩. స్వంస్వంధామ సమాజ
గ్ముః సత్యగాథా ప్రబోధకాః, వసిష్ఠపూర్వామునయశ్చ సర్వే స్వంస్వంపరంధామ
సమాయయుస్తే, ఉచ్ఛృంఖలాత్మా కుశికాత్మజోపి తపోవనంస్వంపరమంప్రపేదే ౬౪.

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే మధ్యమభాగే
హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానే వసిష్ఠవిశ్వామిత్రసంవాదో
సప్తదశోఽధ్యాయః ౧౭.

భరద్వాజః * వసిష్ఠస్తపసాం శ్రేష్ఠో హరిశ్చంద్రార్థమాత్మవాన్, జాన
న్కౌశికకౌటిల్య మనుదధ్యౌ పరంశివం ౧ తంసత్యవాదినం కుర్యాద్ధరిశ్చంద్రం
క్రమాంతరైః, ఇత్యంత ర్నిశ్చయం చక్రే విశ్వామిత్రోఽ ప్యనన్యధీః ౨. ఏతస్మిన్నం
తరే రాజా హరిశ్చంద్రస్స్వసిద్ధయే, వసిష్ఠస్యాజ్ఞయాచక్రే యాగం బహుసువర్ణ
కం ౩. ప్రవర్తమానే విధివ త్తస్మిన్యజ్ఞే మహీయసి, ఆహూతామునయస్సర్వే సమా

జగ్ము రిత స్తతః ౪. తాం జ్ఞాతవశ్శాలినః ఖ్యాతా నాత్మానుగుణ మాత్మవిత్, ఉపచా
రం యథాచారం యజమానో యతాశయః ౫. సమృద్ధిరివ సత్వస్య ధర్మస్యేవ
విజృంభితం, ప్రబోధస్యేవ విన్యాసః సతస్య వపృథేమఖః ౬. స్రగ్విణశ్చందనై ర్లిప్తాః
సుమృష్ట మణికుండలాః, ద్విజాస్ససంభ్రమం చేరు స్తత్రతత్ర క్రియావిదః ౭. స్వస్వ
భాగాభిసంతుష్టాః క్రియాసు వ్యక్తమూర్తయః, ప్రశస్య యజమానంచ ప్రాశంసం స్తత్ర
దేవతాః ౮. ప్రదక్షిణాభిర్జ్వాలాభి రపధూమో హుతాశనః, అపవిద్ధ్యాంగ వైకల్య
మాచఖ్యౌ తత్ర సత్క్రియాం ౯. సురకిన్నరగంధర్వ యక్షచారణ గుహ్యకాః, విస్మ
యం పరమం జగ్ము ర్దృష్ట్వా యాగస్య వైభవం ౧౦. బ్రహ్మర్షీణాం విశిష్టానాం దేవ
ర్షీణాం కృతాత్మనాం, రాజర్షీణాం ప్రశస్తానాం దదృశే తత్ర సత్క్రియా ౧౧. గవాం
కోటిసహస్రాణి గ్రామాస్సుబహులక్షణాః, అసంఖ్యాతాని హేమాని వికీర్ణా
న్యత్ర భూభృతాం ౧౨. దక్షిణాభి స్సమృద్ధాభి రనురూపాభి రాత్మనః, పూజయా
మాస హృష్టాత్మా ఋత్విజ స్సుమనోరథాన్ ౧౩. బ్రాహ్మణేభ్యో వితీర్ణా యే కర్త్రా
సౌవర్ణ పర్వతాః, మేరుబుద్ధ్యా తదంతేషు మార్తాండః పర్యవర్తత ౧౪, గావస్సద
క్షిణా వాసాం స్వగ్ర్యాణి కనకం బహు, గ్రామాః పూర్ణా మమేత్యాస న్బ్రాహ్మణా
నాం పృథగ్గిరః ౧౫. అన్నస్రగ్భూషణాలేప వాసః కనక భూమిభిః, తుష్టాస్సర్వే జనా
స్తత్ర తుష్టువుః పౌరుషం విభోః ౧౬. తతః పుణ్యహవిర్గంధి హోమధూమాగ్ర
మంబరే, ఘ్రాత్వా వైమానికగణా రజోముక్తా స్తదాభవన్ ౧౭. తై స్తై స్తత్ర సమా
దిష్టై ర్వేదిభేదై రలంకృతా, దేవబంధేవ ధర్మశ్రీ ర్యాగశాలా వ్యరాజత ౧౮.
యద్యదుక్తం వసిష్ఠేన గురుణా తత్ర వేదినా, యష్టాఽపిత త్తదకరో త్తేన సాంగోఽభవ
న్మఖః ౧౯. తస్మిన్కాలే సమాగచ్ఛ ద్విశ్వామిత్ర స్తపోధనః. క్షత్రబ్రహ్మాభిమృష్టేన
ప్రజ్వలన్నివ తేజసా ౨౦. అద్య యాగస్య సాఫల్యం మమజాతమితి స్మరన్, వసిష్ఠ
శాసనా ద్రాజా తం మునీంద్ర ముపాచరత్ ౨౧. రాజ న్బహుసువర్ణాఖ్యా సేయ
మన్వర్థ రూపిణీ, యాగస్యేతి ప్రశస్యాగ్రే రాజానం కౌశికోఽబ్రవీత్ ౨౨. ప్రవిష్టైర్భ
స్వ్యయాదత్తా యథాప్రాజ్ఞం చ దక్షిణాః, తదయ్యర్థో క్త క్రమో యాగ ఇతి మే నిశ్చితం
మనః ౨౩. అధ్వరా బహవో దృష్టాః ప్రాచాం భువి మహీభృతాం, అధ్వరే తే యుకో
రాజ్ఞో వైలక్షణ్యమిహాస్తి వై ౨౪. యథా బహుసువర్ణో యం శ్రేష్ఠ స్సత్కర్మణా
మిహ, తథా త్వమపి రాజేంద్రః శ్రేష్ఠస్సర్వ మహీభృతాం ౨౫. ఇతి వాదినమా
పమ్య విశ్వామిత్రం మహీపతిః, తస్మై చ దక్షిణాం హేమ ప్రదదౌ పతిసంఖ్య
యా ౨౬. ధనం నిక్షేపరూపం మే తిష్ఠే త్సత్యవ్రతే త్వయి, తావద్యావ న్మయా
మ్యేతదిత్యగృహ్ణా న్విశుద్ధధీః, అభ్యవర్ధయ దాశీర్భిః కౌశికోఽప్యభినంద్య
తం ౨౭. స తాం తేతు ప్రయాతేషు సర్వేష్వపి జనాత్మసు, కౌశికోఽప్యర్చితో రాజా

స్వమాశ్రమ ముపాగమత్ ౨౯. భావితాత్మా వసిష్ఠోఽపి పుణ్యశ్లోకేన పూజితః,
కృత్వారక్షాం స్థిరాం తస్మై కృతధీ రాశ్రమం యయౌ ౩౦. హరిశ్చంద్రోఽపిరా
జేంద్రః పద్మాసనం ధర్మ్యమాస్థితః, శశాస సత్యయోగేన భువం సాగరమేఖలాం ౩౧.
తస్మిన్శాసతిధర్మేణ పృథ్వీం పృథ్వీభృతాం వరే, అకుతోభయసంకల్పాస్సుఖం వవృధి
రేప్రజాః ౩౨. అకృష్టపచ్యా పృథ్వీచ ప్రశాంతోపప్లవాః ప్రజాః, కాలేవర్షీ చపర్జన్యః
తస్మిన్రాజ్యం ప్రశాసతి ౩౩. నహింసా నానృతకథా నవ్యాధి ర్నాధివిప్లవః, నాభ్య
సూయా నసమ్మోహః ప్రజాసు వవృధేవరం ౩౪. సర్వేధర్మపథారూఢాః సర్వే
సత్యపరాయణాః, అనుజగ్ముర్హరిశ్చంద్ర మనురూపై ర్గుణైర్జనాః ౩౫. ఏవం రక్షతి
ధర్మేణ ప్రజాః సూర్యకులోద్భవే, తత్క్షోభార్థం ససర్జోర్వ్యా మీతిముగ్రాం సకౌశి
కః ౩౬. ఈతిభిర్బాధ్యమానాశ్చ విశ్వామిత్రస్య మాయయా, ప్రత్యపద్యంతనక్వాపి
నిర్వృతిం నిఖిలాః ప్రజాః ౩౭. తతస్తంనిశ్చయంకృత్వా మిథః సంభూయభూయసా,
హరిశ్చంద్రముపాగచ్ఛన్ ప్రజాస్సింహాసనేస్థితం ౩౮. ప్రణిపత్యప్రజాస్తస్మై స్థితాయ
ధురిధన్వినాం, ఉచ్చై ర్నివేదయామాసు ర్భయ మీతిసముద్భవం ౩౯. *ప్రజాః*
స్వామిన్పుణ్యాశిషాం భూమిః ప్రజానాం త్వంహి రక్షితా, సర్వసంపజ్జనయితా సర్వా
పద్భయభంజనః ౪౦. రాజ్ఞిస్వధర్మనిరతే భువం సర్వత్రరక్షతి, ప్రజానాం విపదః క్వాపి
నోద్భవంతి కదాచన ౪౧. ఏవంస్థితేఽపిభూభాగే సర్వత్రాప్యద్య భూభృతి, ఈతిబా
ధా నవేత్యస్తి హ్యావాఙ్మనస హేతునా ౪౨. సస్యేషుసస్యసంపత్తిః ప్రజానా ముప
పద్యతే, ప్రజాసుచాభివృద్ధాసు రాజ్ఞః ప్రాజ్యాస్సమృద్ధయః ౪౩. అకస్మాదుదితై
రద్య శలభైః మూషకైశ్శుకైః, మయూరకిటగవయై ర్వరాహ రురువానరైః ౪౪.
బాధ్యంతేతాని సస్యాని మృగైరన్యైశ్చ పక్షిభిః, పల్వలాన్సరితఃకుల్యాః కూపాస్తీ
ర్థాని నిర్ఝరాః ౪౫. సృష్టైశ్చిలచిమైర్గ్రాహై రన్యైశ్చ జలజంతుభిః, అజస్ర మభి
భూయంతే నసేవ్యంతే క్వచిజ్జనైః ౪౬. శార్దూలైశ్శరభై స్సింహైర్భల్లూకైశ్శ్వాప
దైరపి, వన్యైరన్యైస్తథాహింస్రైః బాధ్యంతేసకలాఃప్రజాః ౪౭. నకేవలంజనపదా
బాధ్యంతేశశ్వదాధయః, ఋషీణామాశ్రమపదాన్యపి క్లిశ్యంతిసర్వదా ౪౮.
జగతస్త్వంహి గోప్తాఽసి వయంశరణ మాగతాః, అద్యప్రశమయాత్యుగ్రా మీతి
బాధాం ప్రసీదనః ౪౯. *భరద్వాజః* ఇతితేషాంవచ శ్శ్రుత్వా కింరాజ్యేపి మమే
తయః!! ఇత్యుక్త్వాకిమపిధ్యాత్వాసకృత్వా కార్యనిశ్చయం ౫౦. యూయంగచ్ఛ
తపర్యత్ర బాధాం ప్రశమయామ్యహం, ఇత్యాశ్వాసితవాంస్తాస్తా వచోభిరమృతో
పమైః ౫౧. సుఖీభవచిరంజీవే త్యభినమ్య మహీపతిం, సౌముఖ్యంస్వాత్మనో వీక్ష్య
స్వాన్స్వాన్ దేశాన్యయుః ప్రజాః ౫౨. తతః స్వరాజాసం మంత్ర్య మంత్రిణా సత్య
కీర్తినా, మృగయాంవనరక్షార్థం ధర్మ్యామేవాఽభ్యపద్యత ౫౩ ఆహూయాటవికా
న్ముఖ్యాన్శ్వమృగ జీవాంశ్చిరావిదః, ఉవాచేదంవచస్తత్రమృగయార్థంచ కోవి

వాన్ ౫౪. మృగయాయా త్తమద్యాస్తి చిత్తంమే జగతఃకృతే, తత స్తదంగసామగ్రీం సజ్జీకురుతమాచిరం ౫౫. సద్యశ్శ్వమితదావాగ్నిః సమృగాహిత వాగురా, నిపాన వద్వనం సర్వం క్రియతాం హతదస్యుకం ౫౬. వాయుష్వప్రౌఢదర్శిత్వం వాయు భూమిషు సుస్థతా, దృఢాచవాగురాతస్మి న్నేకచిత్తం విధీయతాం ౫౭. బహుశో దృష్టకర్మాణః సుబాధాస్స్వైర రంహసః, తీక్ష్ణకౌలేయకవరా గృహ్యంతాం మృగ వైరిణః ౫౮. కల్ప్యం చోపచయస్థానం నిరాబాధం తత స్తతః, మృగావఘాతభూ మిశ్చ కల్పనీయా పృథక్ పృథక్ ౫౯. కమలోత్పలకల్హారకైరవామోదితాం తరాః, ఉపత్యకాసు శైలాసు కార్యాఃకృత్రిమ పల్వలాః ౬౦. కల్పనీయావనోద్దేశే మృగా హరణ వేదిభిః, గహనాఃక్షేత్రఖండాశ్చ నీవార కమలాన్వితాః ౬౧. ఆస్థాపనీయా స్సర్వత్ర మృగాకృష్టి విధాయినః, మృగావిశ్వస్త కర్మాణఃపురస్కృత మృగీకు లాః ౬౨. విముక్తాయతసూత్రాగ్ర సూక్ష్మబద్ధాంఘ్రిసంధయః, పరిభ్రమితకల్పాంతా విహంగాఃశికితస్వనాః ౬౩. సేనాయాస్సన్నివేశార్హం స్థానంయత్రవిశంకటం, అన్వే షణీయమభ్యర్ణ సులభం సుమహీరుహాం ౬౪. ఆక్రామంతి మృగాహింస్రా జనాం స్తత్ర స్థితాంశ్చయే, స్యాద్దారుభిశ్చయః కార్యోవృక్షాణా ముపరిస్థిరః ౬౫. అనేక మృగయాతత్త త్ప్రవిభక్త క్రియావిదః, అత్రకృత్యాన్యయుక్తాని యూయం జానీతగ చ్ఛత ౬౬. *భరద్వాజః* ఇత్యాదిశత్ప్రజా స్సర్వా బహుమానా ద్వనేచ రాన్, స్వయంచనిశ్చయంకృత్వా నిర్యయా నగరాత్కృతీ ౬౭. నిర్గతేరాజ్ఞి తద్వా చా నిర్యయావ్నిఖిలంబలం, రజోభిస్తురగోత్కీర్ణైః ఛాదితాఖిలదిఙ్ముఖం ౬౮. ప్రణేదు ర్మృగయాభేర్యః స్ఫారకాహాల నిస్వనాః, ఉద్దీపయంతస్సర్వేషాం ఉద్యమం పార్శ్వ చారిణాం ౬౯. చంద్రవత్యాసమం దేవ్యా రోహితాశ్వేన సూనునా, మంత్రిణాచ సమాయుక్తః సయయౌ సత్యకీర్తినా ౭౦. అశ్వాంగంసజ్జమారుహ్య ప్రయాతం పృథి వీపతిం, ఆకంపయంతీ భూభాగ మన్వియాయ వరూథినీ ౭౧. సతేనోత్సాహరూ పేణ బలేన మహతావృతః, వివేశమృగయాదిష్టా న్వనోద్దేశాం స్త్వరాన్వితః ౭౨. తేషుతేషుహయారూఢః పరివేల్లిత కుండలః, కుండలీకృతకోదండ శ్చచార వనభూ మిషు ౭౩. తత్రత్యాశ్చపురోరాజ్ఞః శబరా దర్శితోద్యమాః, ఇత స్తతః ససంరంభా శ్చేరు ర్మృగగతోన్ముఖాః ౭౪. అయంమార్గోమృగేంద్రాణా మయంపథాహిదంతి నాం, ఇయంసరణిరేణీనా మితిశాబరవాగభూత్ ౭౫. నిరుద్ధమార్గః సేనాభి ర్విష్వగ్గాత్రసురక్షిషు, స్థానేషు స్థానవిత్ స్థిత్వాసజఘానబహూన్మృగాన్, హరిణాన్ శిథిలాంశ్చక్రే వరాహానహన ద్బహూన్ ౭౬. భిన్నశృంగా న్వ్యధాత్ఖడ్గాంశ్ఛిన్నదం తాం శ్చకుంజరాన్, శరభాంశ్చనికృత్తాంఘ్రీం శ్చామరా న్కృత్తవాలధీన్ ౭౭. భల్లూకాన్నిశితై స్ఫలై క్షురపైర్లుప్తకానరాన్, శ్వాపదానర్ధచంద్రైశ్ఛితధాశీర్షాం

శ్చకారసః ౬౯. స్వతఃస్వభావతః క్రూరా యేచాన్యే సత్త్వజాతయః, నిహత్య తాన్నిజంకర్మ ధర్మ్యంమేనే జగత్పతిః ౭౦. చరిత్వావనవాసాయ నిహత్య వివిధాన్మృగాన్, రాత్రౌపల్లవశయ్యాసు సుష్వాప ... రిచ్ఛదః ౭౧. ప్రాతఃప్రబుద్ధః కరిణాం కర్ణతాళై ర్మహారవైః, మంగళంమాగధోద్గీతం శుశ్రావ శ్రోత్రహారియత్ ౭౨. దివాపి దర్శితోద్యోగ స్తేషుతేషు వనేషుసః, దుర్గమేష్వపి బభ్రామ దూరం మృగయయావృతః ౭౩. ప్రవిశ్యచాశ్రమపదా న్యబాధా న్యాదృతాశయః, ప్రహ్వాం పత్యగ్రహీత్తేషాం భవ్యార్థాః పరమాశిషః ౭౪. శ్రీశైలకల్మషాంభోభి ర్వ్యాప్తై ర్ద్వీపభయోజ్ఝితైః, అశూన్యపాకై ర్నీవారై రాశ్రమేషు ముదంయయౌ ౭౫. ఏవంవనానిసర్వాణి తానితాని దినేదినే, విచరన్వీతబాధాని చక్రే సన్నద్ధకార్ముకః ౭౬. విలుప్తహింస్రసన్నాహం హ్యాస్యస్తం వనదేవతాః, ఉదైక్షంతభువః కాంతముల్లోలైర్భ్రమరేక్షణైః ౭౭. ఇతిక్రమాద్దిశస్తాస్తా స్సవాహిణీయపరిచ్ఛదః, విశోధ్య మృగయావృత్త్యా దక్షిణాందిశ మాయయౌ ౭౮. తత్రాపి విపినోద్దేశా న్సబలై స్సలవేదిభిః, నిర్దిష్టానవగాహ్యాశ్చై ర్వీతహింస్రభయా న్వ్యధాత్ ౭౯. సమస్తాః దృష్ట్వా మృగయా వినోదంసమర్థయంశ్చాపభృతాం పురోగః, స్వభావతఃశాంతమృగప్రచారం వశీవసిష్ఠాశ్రమమాససాద ౮౦. * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే మధ్యమభాగే
హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానే హరిశ్చంద్రస్య మృగయా వర్ణనంనామ
అష్టాదశోఽధ్యాయః. ౧౮.

* భరద్వాజః * సగురోరాశ్రమపదం ప్రశస్తైర్లక్షణై ర్యుతం, ఉపేత్యస్వాత్మవి చ్చక్రే దూరాత్సేనానివేశనం ౧. ధర్మపత్న్యాకుమారేణ మంత్రిణా స్వైర్ద్విజై రపి, ఉపాస్యమానశ్శుద్ధాత్మా ప్రవివేశాశ్రమం కృతీ ౨. సదదర్శతపోరాశిం దీప్యమానం స్వతేజసా, అన్వాసీన మరుంధత్యా ఛాయయేవ తమోనుదం ౩. ప్రకాశయన్పరాంభక్తిం ప్రకృష్టేనాం తరాత్మనా, జగ్రాహసగురోః పాదా వష్టాంగస్పృష్ట భూతలః ౪. ఉత్తుంగముకుటేనాథ శిరసా భావితాశయః, అరుంధత్యాశ్చ చరణావవందే విశ్వభావితౌ ౫. తథాచంద్రమతీ రాజ్ఞీ సపుత్రా భక్తిశోభితా, తయోర్జగ్రాహచరణా న్ప్రణతానాం శుభంకరాన్ ౬. సత్యకీర్తిముఖా రాజ్ఞః సర్వకార్యేషు సమ్మతాః, శిరాంసి పావనీచక్రుశ్శస్తైస్తత్పదపాంసుభిః ౭. గురుశ్చ గురుపత్నీచ రాజానంచ వధూమపి, కుమారంచతదాశీర్భి ర్వర్ధయిత్వా ననందతుః ౮. తయోరనుగ్రహోపాంగసుధా పూర్ణ మనోరథాః, సర్వేబభూవుః సంప్రాప్తాః పుణ్యా

శ్లోకానుయాయినః ౯. సతంసువిహితాతిథ్య సత్క్రియం తపసాంనిధిః, అత్రై
స్స్వభావసంసిద్ధైః సస్సైనిక ముపాచరత్ ౧౦. రాజముఖ్యోగురోస్స్వస్మి న్ననుచింత్య
నిరత్యయం, చరితార్థంస్వమాత్మానం సమేనే కోసలేశ్వరః ౧౧. వధూంచంద్రవతీం
సాధ్వీం భర్తృభక్తామరుంధతీ, సుప్రీతస్నిగ్ధయా దృష్ట్యా ముహురన్వగ్రహీ
న్ముదా ౧౨. పుణ్యశ్లోకోహరిశ్చంద్రోదిష్ట్యాఽఽశ్రమమవాప్తవాన్, ఇతిసర్వేఽపిహృ
ష్టాశ్చ వసిష్ఠాశ్రమవాసినః ౧౩. తతోఽజాభిముఖ్యేన ప్రశాంతాధ్వపరిశ్రమం, సపృ
ష్ట్వాకుశలం రాజ్యే రాజానంమునిరబ్రవీత్ ౧౪. * వసిష్ఠః * ఆగతోఽసిమహారాజ
మృగయావ్యపదేశతః, ఉద్దేశమిమ ముర్వ్యాం యచ్ఛ్రేయసా మేకసంచయః ౧౫.
అశేషహేమకూటాఖ్యో గిరిః కిష్కింధమధ్యగః, అత్రాస్తేహి విరూపాక్షః సాంబో
విశ్వాధిక శ్శివః ౧౬. ఇదంక్షేత్రంమహాభాగ భుక్తిముక్తిప్రదం నృణాం, అతఏవాత్ర
మేవాసః ప్రియస్థానేషు సత్స్వపి ౧౭. పుణ్యైఃపురాకృతై రేవ క్షేత్రం త్వందృష్టవాని
దం, అత్రపుణ్యానితీర్థాని క్షేత్రాణి శుభదాన్యపి ౧౮. ఆశ్చర్యసిద్ధయ శ్చాత్ర
సిద్ధాశ్చాత్ర తపస్వినః, భృగురత్రిర్భరద్వాజో దుర్వాసోవ్యాసగౌతమాః ౧౯.
కణాదః కపిలోఽగస్త్యో దధీచి ర్భటదేవలాః, వాల్మీకి రుపమన్యుశ్చ విశ్వామిత్రశ్చ
కశ్యపః ౨౦. క్రతు ర్మరీచిరన్యేపి మునయో వీతకల్మషాః, నివసంత్యత్ర రాజేంద్ర
విరూపాక్ష దిదృక్షయా ౨౧. స్కందోనందీ మహాకాలో వీరభద్రశ్చ భైరవః,
భృంగీవిఘ్నరజశ్చక్ర స్తథైవాన్యాశ్చ దేవతాః ౨౨. ఉపాసంతేవిరూపాక్షం భక్త్యా
యుక్తా స్సదాముదా, ఏకకాలంద్వికాలంవా త్రికాలం నిత్యమేవవా ౨౩. యేఽర్చ
యంతి విరూపాక్షం విజ్ఞేయాస్తే గణేశ్వరాః, ప్రసంగాచ్ఛృణురాజేంద్ర వక్ష్యమా
ణమిదం మయా ౨౪. విరూపాక్షస్య మాహాత్మ్యం సర్వధర్మసముచ్చయం, స్నాన
శీలోభవేచ్ఛుద్ధో నరకంనైవ పశ్యతి ౨౫. దానశీలోభవే ద్భోగీ దేవేభ్యోలభతే
వరాన్, జపాత్కామా నవాప్నోతి సత్యేన పరమాంగతిం ౨౬. బ్రాహ్మణ్యసంత
తిం శ్లాఘ్యాం లభతే హరసేవయా, ప్రతిష్ఠాంజ్ఞానమైశ్వర్యం లభంతే విష్ణుతత్ప
రాః ౨౭. భోగంవిజ్ఞానమైశ్వర్యం మోదంచ లభతేచిరాత్, స్థిరవిద్యాంచ సౌభా
గ్యం వాణీంశ్రీగిరిశార్చనాత్ ౨౮. ఆరోగ్యంలభతే సూర్యా చ్ఛ్రియంవహ్నేశ్చ
శాశ్వతీం, ఆయూంషిలభతే చంద్రాద్బ్రహ్మణ్యంస్కందసేవయా ౨౯. సర్వా
న్కామానవాప్నోతి గ్రహారాధనతత్పరః, సంగ్రామే విజయీవీరో భవే ద్భైరవ
పూజకః ౩౦. దుర్గాంసంపూజయే ద్భక్త్యా దారిద్ర్యంతరతి ధ్రువం, యాన్యాన్దేవాన్
సమారాధ్య యద్యదిష్టం వ్రజేన్నరః ౩౧. తత్తత్సర్వ మవాప్నోతి విఘ్నరాజస్య
సేవయా, ఇహలోకేనిరాతంకా న్భుక్త్వాభోగా న్యథేప్సితాన్ ౩౨. తత్తల్లోకేషు
మోదంతేత త్తద్దైవత పూజకాః, పితరంమాతరంజ్యేష్ఠం భ్రాతరం స్వామినంగు

కుం ౩౩. గామశ్వత్థం ద్విజాన్వృద్ధా న్వ్రతినం శివయోగినం, పూజ్యాంశ్చ పూజ
యన్వందే దాయుఃసౌఖ్యం బలంయశః ౩౪. పృథివీశత్వమాప్నోతి విశేషాన్మాతృ
వందనాత్, ద్విజశుశ్రూషయారాజ్యం బ్రాహ్మణ్యంచ సమశ్నుతే ౩౫. బ్రహ్మత్వం
లభతే నిత్య ముపాధ్యాయానువర్తనాత్ విదుషాంసేవయాప్రాజ్ఞో విపాప స్తీర్థసేవ
నాత్ ౩౬. వేదాధ్యాయీనదుఃఖీస్యా న్నిత్యాధ్యాయీతు మేరుగః, ఇష్టాన్లోకాన
వాప్నోతి యజ్ఞైస్సంపూర్ణదక్షిణైః ౩౭. నిత్యాహుతిభి ర్విపాపస్స్యా త్స్వర్గంయాత్య
భయప్రదః, నిత్యశ్రాద్ధేనతుష్యంతిపితరఃసంతతిప్రదాః ౩౮. పాద్యాసనాభ్యా
మన్నేన దీపేనాపి ప్రతిశ్రయాత్, అతిథీన్పూజయ న్సమ్య క్పంచయజ్ఞఫలం లభే
త్ ౩౯. చక్షుర్దద్యాన్మనోదద్యా ద్వాచందద్యా దనువ్రజేత్, దాతాకంచర్న యే
త్తస్య సాతిథిఃసర్గసంక్రమః? ౪౦. అన్నాంబుకన్యా విద్యాభూ గోవాస స్తిల హేమదః,
బ్రహ్మలోకే సుఖీతిష్ఠే ద్యావదాభూత సంప్లవం ౪౧. ప్రతిగ్రహనివృత్తస్తు వసూ
నాంలోక మాప్నుయాత్, దాంతశ్శాంత స్తపశ్శీలః ప్రాణాయామీ కృపాపరః ౪౨.
భోగోపభోగమాహాత్మ్యతుష్వర్యలోకంచ విందతి, ఆజ్ఞాసిద్ధించలభతే సదామౌనవ్రతీ
నరః ౪౩. సర్వతీర్థాభిషిక్తస్స్యా త్స్నానేమౌనవ్రతీ యది, సదోపవాసఫలభా
గ్భోజనే మౌనతత్పరః ౪౪. దేవతార్చనవేళాయాం నియమా స్మౌనతత్పరః, నిరం
తరార్చనఫలం లభతే సర్వసిద్ధిదం ౪౫. ఏకభుక్తవ్రతం కుర్వ న్స్వర్గలోకే మహీ
యతే, ఫలంసదోపవాసస్య నక్తాశీలభతేమహత్ ౪౬. అయాచితవ్రతేనైవ ఫలమిష్ట
మవాప్నుయాత్, త్రీణివర్షాణియఃకుర్యా త్సంతతం చైకభోజనం ౪౭. ధర్మపత్నీ
రతోనిత్య మగ్నిష్టోమఫలం లభేత్, దివసేయశ్చతుర్థేతుప్రాశ్నీయాదేకభోజనం ౪౮.
సదాద్వాదశమాసానో జుహ్వానో జాతవేదసం, అనసూయుర వైక్లబ్యో ద్వాదశా
హాఫలం లభేత్ ౪౯. నియమాదదుకాహారః శాశ్వతీంగతి మాప్నుయాత్, వాయు
భక్షశ్చిరంలోకే సార్వభౌమ పదంశ్రయేత్ ౫౦, సమిత్రగతిమాప్నోతికుర్వన్నశన
వ్రతం, కపోతవృత్త్యా యస్తిష్ఠే దభీష్టా మాప్నుయాద్గతిం ౫౧. అవాప్నోత్యఖిలా
న్కామా నుపవాసవ్రతంచరన్, యఏకాంతరితం కుర్యా దుపవాసం నరోత్తమః
౫౨. శివమందిరమాసాద్య శివేన సహమోదతే, ప్రాయోపవేశనపరో రాష్ట్రమిష్ట
ఫలంవ్రజేత్ ౫౩, గ్రీష్మేపంచాగ్ని మధ్యస్థో హ్యార్ద్రవస్త్రస్తు శైశిరే, తావుభౌపు
ణ్యకర్మాణౌ సామ్రాజ్య మధిగచ్ఛతః ౫౪. వ్రతమాకాశవాసిత్వం చర న్ద్వాదశ
వార్షికం, మహార్హహేమప్రాసాద యానశయ్యాసనో భవేత్ ౫౫. ఏతదేవయథా
తంత్రం యావజ్జీవం చరన్వ్రతం, బ్రహ్మలోకం గతస్తత్ర బ్రహ్మణాసహమోదతే
౫౬. సదాస్థండిలశాయీయో వీరలోక మవాప్నుయాత్, మండూకయోగశాయీ
తు దేవత్వ మధిగచ్ఛతి ౫౭. ఉపవాసవ్రతీ స్వర్గే సురపూజ్యో వసేచ్చిరం, వీరాస
నేనయస్తిష్ఠే త్సూర్యమండల భేదకృత్ ౫౮. అవాక్ఛిరా స్తపో నిష్ఠో లభేతా

భిమితంఫలం, గంధమాల్యప్రతీకాంశం పుష్కలం సమావాప్నుయాత్ ౫౯. కేశ శ్మశ్రుధరో విప్రః శ్రేష్ఠాంసంతతి మాప్నుయాత్, సత్యంప్రయాతి శౌచేననిర్మాల్యా పనయాదపి ౬౦. మహత్సౌఖ్యమవాప్నోతి శివక్షేత్రేవసన్యథా, శ్రీపర్వతగయాకాశీ హిమవత్పుష్కరాదిషు ౬౧. యాత్రాంకుర్వన్విశుద్ధాత్మా ముచ్యతేసర్వపాతకైః, తేష్వేవనివసన్భక్త్యా శివసాయుజ్య మాప్నుయాత్ ౬౨. దివసేయస్తు షష్ఠేవా మునిః ప్రాశ్నీత భోజనం, సదాత్రిషవణస్నాయీ బ్రహ్మచార్య నసూయకః ౬౩. గవామయనయజ్ఞస్య ఫలంప్రాప్నోతి మానవః, దివసేసప్తమే యస్తుప్రాశ్నీయా దేక భోజనం ౬౪. సదాద్వాదశమాసాన్వై జుహ్వానో జాతవేదసం; పురుషోమరుతాంలోక మింద్రలోకంచ గచ్ఛతి ౬౫. యస్తుసంవత్సరం క్షాంతో భుక్త్వాఽహన్యష్టమే నరః, దేవకార్యపరో నిత్యం జుహ్వాద్వైజాతవేదసం ౬౬ పౌండరీకస్యయజ్ఞస్య ఫలం ప్రాప్నోత్యనుత్తమం, యస్తుసంవత్సరంభుక్త్వా నవాహేవాఽఽగతేగతే ౬౭. సదాద్వాదశమాసాన్వైజుహ్వాత్ సః జాతవేదసం ౬౮. అశ్వమేధస్యయజ్ఞస్య ఫలంప్రాప్నోతి మానవః, ఏకాదశేతు దివసే యః ప్రాప్తేఽశ్నాతి వైహవిః ౭౦. సదాద్వాదశమాసాన్వై జుహ్వానో జాతవేదసం, స్వయంప్రభంప్రపద్యేత విమానం సముపస్థితం ౭౧. యస్తుపక్షేగతే భుక్త్వాఏకభుక్తం జితేంద్రియః, సదాద్వాదశమాసాన్వై జుహ్వానోజాతవేదసం ౭౨. రాజసూయసహస్రస్య ఫలంప్రాప్నోత్యనుత్తమం, పుత్రవాన్సుఖవంద్యో భవేత్సిద్ధమనోరథః ౭౩. మధుమాంసపరిత్యాగా త్సుభగో రసవర్జనాత్, శాకాహారేణధనవా న్గోలోకం చాభిగచ్ఛతి ౭౪. పర్ణాశీ స్వర్గమాప్నోతి పుష్పాహార స్సమృద్ధిమాన్, ఫలమూలతృణాహారాద్రాజ్యంచ స్వర్గ మాప్నుయాత్ ౭౫. క్షత్రియోముంచతిప్రాణా న్సంగ్రామేష్వ పలాయితః, సోఽశ్వమేధఫలంప్రాప్య శక్రేణ దివిదీవ్యతి ౭౬. యోవాదీర్ఘామయగ్రస్తః పరిత్యక్తో భిషగ్వరైః, అనిష్టదర్శనోవా స్యా న్మృత్యుకాల ఉపాగతే ౭౭. మహాపాతకకృత్సోఽపి ప్రాణత్యాగా న్నదోషభాక్, పతద్యుగానుసారేణ సర్వంసన్యస్య నిర్మమః ౭౮. ప్రఖ్యాప్యచనిమిత్తం స్వం విధివన్మోహవర్జితః, జలేవాగ్నౌభృగౌ సిద్ధక్షేత్రేవాపి త్యజత్యసూన్ ౭౯. సప్తకోట్యశ్చవర్షాణి వసేత్స్వర్గేజలే మృతః, చతుర్వింశత్సహస్రాణి దేవ్యఃస్పృష్టాః పురా నఘాః ౮౦. తారతమ్యేనసేవంతే దేవకన్యాస్తమన్వహం, అగ్నౌప్రాణపరిత్యాగీ విపాపః స్వర్గమాస్థితః ౮౧. తత్రైకాదశకోట్యస్తు వర్షాణి త్రిదశార్చితః పంచాశద్దశసహస్రేణ రుద్రకన్యాభిరర్చితః ౮౨. స్థానానాం భృగువాచ్యానాం అశీతి శ్చతురుత్తరా, శ్రీశైలనీలహిమవ న్మహేంద్ర మలయాచలాః ౮౩. హేమకూటః కుమారాఖ్యః సప్తముఖ్యతమాః స్మృతాః, తేషుపాతాత్త్యజన్ప్రాణా న్సద్యోనిర్ధూతకల్మషః ౮౪. వర్షాణిదశకోట్యస్తు వాసవేనసమార్చితః, దివ్యస్త్రీదశ సాహస్రసేవితో దివిమోదతే ౮౫. ఖ్యాతేషుసిద్ధక్షేత్రేషు ప్రాణాన్ముంచ

న్యథావిధి, వింశత్కోటీస్తు వర్షాణి నయేత్స్వర్గే ముదాన్వితః ౮౬. సుశీలావాపి దుఃశీలా యాపతింసమనువ్రజేత్, నరకాదపి త సద్యః సముద్ధృత్యస్వ తేజసా ౮౭. సార్ధత్రికోటివర్షాణి పత్యాసహదివిస్థితా, భోగిన్స్త్రీత్వ ముస్ముచ్య పుమాన్భవతి ధార్మికః ౮౮. ఋతుకాలేస్త్రియం గచ్ఛన్ బ్రహ్మచర్యఫలం శ్రయేత్, నైష్ఠికబ్రహ్మచారీతు బ్రహ్మలోకంసవిందతి ౮౯. అరోగీచ చిరాయుః స్యాద్వ్యాధిత స్స్వపచారతః, గోచారీమృగచారీచ గతిమిష్టాం శ్రయేద్బుధః ౯౦. మహాప్రస్థానకృత్కాలే ససుఖీ మోదతేభువి, అహింసయాహ్యరోగీస్యా ద్దీర్ఘమాయుశ్చ విందతే ౯౧. రూపలావణ్యసౌభాగ్యం సర్వక్రతుఫలం లభేత్, దేశకాల క్రియాజ్ఞాత్వా యఃకర్మ కురుతేనరః ౯౨. సబ్రహ్మ లోకమాప్నోతి కామచారో భవేన్ముదా, ఏవముక్తేషు ధర్మేషు స్నానదానవ్రతాదిషు ౯౩ యత్ఫలంతత్ఫలంవిందే చ్ఛివలాంఛన ధారకః, శైవంపాశుపతంచేతి ద్వివిధం శివలాంఛనం ౯౪. శివప్రధానా శ్శైవాస్స్యుఃభోగమోక్ష ఫలార్పకాః, శైవంమహావ్రతిజ్ఞానం శివతత్త్వైకభావతః ౯౫. కాలాముఖాంస్తు సంభూతా న్విద్ధి పాశుపతాన్నృప, ఏవంశైవాః పాశుపతాస్తథైవాన్యే మహావ్రతాః ౯౬. అథకాలాముఖాశ్చేతి చత్వార శ్శివమార్గగాః, తేషాంభేదాస్త్వనంతాస్స్యుః స్వేచ్ఛయా శివనిర్మితాః, ౯౭. సామర్థ్యానినశక్యంతే వక్తుం కల్పశతైరపి, ఏతేషాం నృపతే భేదా న్సంక్షిప్య కథయామితే ౯౮. ఆదిశైవామహాశైవా హ్యనుశైవా గుణాహ్వయాః, వీరశైవామహాశైవా ఇంద్రశైవా స్తథాపరే ౯౯. అనాదిశైవా భేదాఖ్యాస్స్వ్యహాశైవా స్తథోర్ధ్వగాః, తథావతారశైవాశ్చే త్యేవం ద్వాదశకీర్తితాః, ౧౦౦. శుద్ధశైవా మహాభాగా స్తేతుసిద్ధాంత సమ్మతాః, కాకూలా శ్చేమహాభావా జాతాశ్చ కృతినాంవర ౧౦౧. ఇతిపాశుపతాఃప్రోక్తా శ్చత్వార స్సర్వసిద్ధిదాః, కాపాలికాజంగమా శ్చధ్వనిజాశ్చ కరంకిణః ౧౦౨. మహావ్రతా శ్చతుర్భేదా దుష్కరవ్రతనిష్ఠితాః, మహాకాలాశ్చ కాలాశ్చ కాలవక్త్రాశ్చ కేవలాః ౧౦౩. కాలాముఖాస్తు విజ్ఞేయా శ్చత్వార శ్శివసమ్మతాః, జ్ఞానయోగక్రియా చర్యా భేదేనేతి శివాధ్వగాః ౧౦౪. ఏతేయోగా నసాధ్యాహి నరైస్సంస్కార వర్జితైః, అజానన్నపి యత్కించి త్తత్త్వం వాసనయోజ్ఝితః ౧౦౫. ఔదాసీన్యేన దంభేనచ్ఛలేన స్వేచ్ఛయాపివా, లింగమాత్రంసకృత్పశ్య న్సర్వవ్రతఫలం శ్రయేత్ ౧౦౬. లింగస్య దర్శనం ప్రాతః నైశంపాపం వ్యపోహతి, అహర్భవంతు మధ్యాహ్నే సాయాహ్నే సప్తజన్మజం ౧౦౭. ఏకం పూజయతేలింగం భక్త్యా చాన్యోనుమన్యతే, తయోస్సమంఫలం జ్ఞేయం భక్తిరేవాత్రకారణం ౧౦౮. స్నాప్యమానం శివందృష్ట్వా సర్వపాపైఃప్రముచ్యతే, వస్త్రైరాచ్ఛాద్యమానంతు దృష్ట్వా సామ్యంపదంవ్రజేత్ ౧౦౯. ఆలిప్యమానంగంధేన యఃపశ్యేల్లింగ మైశ్వరం, సహి పృథ్వీపతిర్భూత్వా భుక్తేభోగా న్యథేప్సితాన్ ౧౧౦ అర్చ్యమానంశివం

దృష్ట్వావిచిత్రం కుసుమోత్కరైః, స్వర్గస్త్రీసహితస్స్వైరం కల్పవాటీషు మోదతే
౧౧౧. ధూపైరుద్ధూపితంలింగం పశ్యే ద్దివ్యసుగంధిభిః, విపాపోవిందతిస్వర్గం
దివ్యైర్భోగై స్సమన్వితః ౧౧౨. ప్రకాశ్యమానంయఃపశ్యే ల్లింగందీపైర్ఘృతప్లుతైః,
పశ్శ్రభవనంప్రాప్య తేజోభి ర్భాసయేద్దివం ౧౧౩. నివేద్యమానం నైవేద్యైర్లింగం
భక్త్యావలోకయన్, సర్వపాపవినిర్ముక్త స్సయాతి పరమాంగతిం ౧౧౪. భూషణై
ర్భూష్యమాణంయః పశ్యే ల్లింగ మనాకులః, సుఖీసుస్థిరపుణ్యాత్మా సభవే త్స్వర్గ
భూషణం ౧౧౫. పూజితం శంకరందృష్ట్వా వాజిమేధ ఫలంవ్రజేత్, మాగంగాం
గచ్ఛ రాజేంద్ర మాగయాం మాచపుష్కరం ౧౧౬. సోపహారంశివందృష్ట్వా కృతా
ర్థోఽత్రో భవిష్యసి, ఏవమేవ ఫలంరాజ న్లింగమాత్రస్య దర్శనే ౧౧౭. దర్శనేదివ్య
లింగస్య కోటికోటి గుణోత్తరం, బహూనిదివ్యలింగాని సంతి సర్వత్రధాన్యపి ౧౧౮.
హేమకూటే విరూపాక్ష స్తేష్వస్సర్వోత్తమశ్శివః, తమేవపశ్యభక్త్యాత్వం తమేవపరి
పూజయ ౧౧౯. గ్రహణాత్తత్ప్రసాదస్య కాలేశ్రేయో భవిష్యతి, దేవభుక్తంచ నై
వేద్యం పాదాంబు కుసుమంఫలం ౧౨౦. ధర్మమర్థంచ కామంచ మోక్షంచదదతేఫ
లం, నమస్కారోవిశేషేణ సిద్ధిదః శ్రద్ధయాన్వితః ౧౨౧. తస్మాద్దేవం విరూపాక్షం
నమస్కారేణ తోషయ, సాత్త్వికో రాజసశ్చైవ తామసశ్చత్రిధామతః ౧౨౨. ఆద్య
శ్చతుర్విధో ద్వేధామధ్యశ్చైకశ్చ తామసః, ఏకాంగస్త్ర్యంగ పంచాగా వష్టాంగ
శ్చేతి సాత్త్వికః ౧౨౩. దండవత్త్వాంజలి ర్భూమా నమేదేకాంగ ఇష్యతే, తథాన
మస్యతో లగ్నదేహో యావద్రజఃకణాః ౧౨౪. తావత్సంఖ్యాని వర్షాణి శివలోకే
మహీయతే, త్ర్యంగస్తు ద్వివిధస్తత్ర కర్ణాభ్యాంశిరసాసహ ౧౨౫. నమేదేక శ్శిరో
వక్షో జానుభిఃప్రణమే త్పరః, దశోత్తరఫలఃప్రోక్తః సోఽయమేకాంగ వంద
నాత్ ౧౨౬. పంచాంగోపి త్రిధాప్రోక్తో మూర్ధ్నాకర్ణద్వయేనచ, జానుభ్యాంవిహి
తోఽప్యేకః శిరసాహస్తయుగ్మతః ౧౨౭. జానుభ్యాంచాపరశ్శీర్ష లలాటకరజానుభిః,
ధియాచవచసా యుక్త స్తృతీయః పరికీర్తితః ౨౮. త్ర్యంగాద్దశోత్తరగుణం ఫలం
పంచాంగవందనే, అష్టాంగస్తు త్రిధాతత్ర శిరసా కర్ణయుగ్మతః ౧౨౯. అంసద్వ
యేన చరణౌ జాన్వంజలిభి రాహితః, ఏకోఽన్యస్తులలాటేనచుబుకేనకరద్వయా
త్ ౧౩౦. జానుభ్యా మంసమూలాభ్యాం విహితః శ్రద్ధయాన్వితః, శిరోదృగ్భుజ
మధ్యాంస కరపాదై ర్గిరాధియా ౧౩౧. జ్ఞేయ స్తృతీయః పంచాంగా ద్దశోత్తరఫ
లోహ్యయం, ఏవంతేసాత్త్వికః ప్రోక్తో నమస్కారః ప్రియఃశివే ౧౩౨. లింగాకార
స్య దేహస్యమూర్ధ్నిక్షిప్తాతుయాంజలిః, అథనాహృదయే న్యస్తాంజలిర్వా రాజ
సీమతా ౧౩౩. అర్ధచంద్రకృతాంగేన నమస్కారస్తు తామసః, అనాదరేణశాఠ్యేన
పరిహాసేన మాయయా ౧౩౪. నమస్కారేకృతేలింగే సర్వపాపహరోహరః, విఘ్నే
శాద్యా శివంవిష్ణుంగురుం గాంపిప్పలీన్(?)పితౄన్ ౧౩౫. ఏకద్విత్రిచతుఃపంచ

షట్సప్తాష్టక మానమేత్, అపిభక్త్యా యథాశక్తి ప్రణమేచ్ఛ్రద్ధయాన్వితః ౧౩౬.
ప్రాదక్షిణ్యేన యుక్తశ్చ నమస్కారః ఫలాధికః, తస్మాత్ప్రదక్షిణం కార్యం యథోక్తం
శివతుష్టయే ౧౩౭. సోమసూత్రం సమారభ్య సోమసూత్రావధి క్రమాత్, అనులో
మవిలోమాభ్యాం ప్రదక్షిణ ముదాహృతం ౧౩౮. చత్వార స్తస్య భేదాస్స్యుః పాద
దండాంగ మిశ్రకైః, వాఙ్మనఃకర్మభి స్సమ్య గ్ధ్యాయతాం పరమేశ్వరం ౧౩౯.
పాదాభ్యామేవ విహితం ప్రోక్తం పాదప్రదక్షిణం, ఉత్థాయోత్థాయ భక్త్యైవ నమ
తానమతా పునః ౧౪౦. కృత మవ్యగ్రచిత్తేన స్మృతం దండప్రదక్షిణం, పూర్వోక్తై
స్సాత్త్వికై రంగై ర్వ్యాపృతై ర్భూతలే క్రమాత్ ౧౪౧. ప్రదక్షిణం సువిహిత
మంగాఖ్యం శివతుష్టయే, పదాని కానిచిద్గత్వా దండవన్నమతా పునః ౧౪౨. తతో
వ్యావర్తమానేన కృతం మిశ్రప్రదక్షిణం, ప్రదక్షిణేషు సర్వేషు సోమసూత్రం న లంఘయే
త్ ౧౪౩. ప్రదక్షిణం హి బల్యగ్రే ద్వారమారభ్య కల్పితం, ప్రదక్షిణం న దోషాయ
సోమసూత్ర విలంఘనే ౧౪౪. అధస్తాత్ సోమసూత్రస్య సీమాంతం హస్తమాత్రతః,
ముక్త్వానులోమే విహితం అంగాఖ్యం శివతుష్టయే ౧౪౫. రత్నాదిచరలింగేషు భావ
యన్భక్తిమాత్మనః. సోమం వితస్తిమాత్రేణ ముక్త్వా కుర్యాత్ప్రదక్షిణం ౧౪౬.
ప్రదక్షిణక్రమో హ్యేష భుక్తిముక్తిప్రదో నృణాం, ముక్తిదం హ్యపసవ్యం తత్ఖ్యాతం
పాశుపతే మతే ౧౪౭. ప్రదక్షిణస్య మాహాత్మ్యం శృణు భూయోపి సన్మతే, సర్వైశ్వ
ర్యప్రదం లోకే తపస్సిద్ధిః ప్రదక్షిణం ౧౪౮. స్వస్వవర్ణేషు యో జ్యేష్ఠః తస్య కుర్యా
త్ప్రదక్షిణం, దశజన్మకృతం పాపం సద్య పోహత్యయత్నతః ౧౪౯. ఉత్తమం జన్మ
లబ్ధ్వా తేతపసాపి సుదుర్లభం, దశప్రదక్షిణఫలా న్యేకస్య బ్రాహ్మణస్య తు ౧౫౦. ఏక
ప్రదక్షిణేనైవ యజ్వనః ప్రాప్నుయాన్నరః, ఆత్మనః శ్రేష్ఠముద్దిశ్య కుర్వన్నేకం ప్రద
క్షిణం ౧౫౧. ప్రాప్నోతి తద్దశగుణం ఫలం కల్పాంత సుస్థిరం, ఫలం స్యాత్తద్దశగుణ
మశ్వస్యైక ప్రదక్షిణాత్ ౧౫౨. తద్దశోత్తరమాఖ్యాతం గోప్రదక్షిణతః ఫలం, భూమి
ప్రదక్షిణకృతం స్యాత్ఫలం తద్దశోత్తరం ౧౫౩. తద్దశోత్తరమాఖ్యాతం కులశైల ప్రద
క్షిణం, శ్రీశైలం హేమకూటంచ పశ్యన్యస్తత్ప్రదక్షిణం ౧౫౪. ఫలం స లభతే ధన్య
స్తద్దశోత్తర సమ్మితం, పితృప్రదక్షిణకర స్తద్దశోత్తరమామ్నయాత్ ౧౫౫. గురు
ప్రదక్షిణం కుర్వం స్తద్దశోత్తర సిద్ధిభాక్, మాతుః ప్రదక్షిణా ద్యాతి తత్ఫలం తద్దశో
త్తరం ౧౫౬. తద్దశోత్తరసిద్ధిస్స్యా ద్విష్ణోరేక ప్రదక్షిణే, తద్దశోత్తరసంసిద్ధి రంబి
కాయాః ప్రదక్షిణే ౧౫౭. తద్దశోత్తర భద్రం స్యాచ్ఛివలింగప్రదక్షిణాత్, దశోత్తర
ఫలం తస్మాద్దివ్యలింగ ప్రదక్షిణే ౧౫౮. దివ్యలింగేషు సర్వేషు సర్వాభీష్టప్రదాయి
షు, సద్యస్సర్వేష్టదో లోకే విరూపాక్ష స్సదాశివః ౧౫౯. తస్మాత్ప్రదక్షిణే కుర్యా
త్తమేవ జగతాంపతిం, బ్రాహ్మణేభ్యో యథాశాస్త్రం దత్త్వాచ సుమహద్ధనం ౧౬౦.
ఆశ్చర్యాణివిలోక్యాత్ర దేవతానుగ్రహోత్తరః, పురస్తపోవనాన్యత్ర పీతబాధా

నిపాలయన్ ౧౬౧. అయోధ్యాంగచ్ఛరాజేంద్ర పరంశ్రేయో భవిష్యతి, ఇదంతే కథయామ్యద్య హితార్థశ్శృణుసాదరం ౧౬౨. విశ్వామిత్రాశ్రమం రాజన్నగంతవ్యం త్వయాపరం, స్వతంత్ర స్తపసాదీ ప్తస్తేజస్వీ సదురాసదః౧౬౨. మృగయావ్యాపృతోఽ ప్యత్వం తత్రైవావహితో భవ, సర్వంజానాసియత్తూక్తం త్వంహిభద్రతథాప్య హం ౧౬౩. వాత్సల్యాత్కథయామ్యేవం గత్వామహితధీర్భవ, ఇత్యుదీర్యసగురు స్స్వఖరస్మనాస్స్వ మనుగ్రహకలాం ప్రకాశయన్, ఆశిషఃప్రయుయుజే మహీపతే రాత్మవిత్స్వన రరుంధతీసఖః ౧౬౪. * *

ఇతి స్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే మధ్యమభాగే
హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానే వసిష్ఠధర్మోపదేశోనామ
ఏకోనవింశోఽధ్యాయః. ౧౯.

* భరద్వాజః * హరిశ్చంద్రోఽపిశిరసా గురోరాజ్ఞాంసముద్వహన్, పంపా క్షేత్ర ముపాగచ్ఛ ద్విరూపాక్షాధిదైవతం ౧. తత్రఖ్యాతేషుతీర్థేషు స్నాత్వానియ తమానసః, యథాతంత్రంమహాదానైః ప్రీణయామాస భూసురాన్ ౨. శక్తిం విష్ణుంచవిఘ్నేశాన భ్యర్చ్యాథసుయుక్తధీః, తేజసోయశసశ్చాపి భక్తేరపి ధృతే రపి ౩. ఆత్మనశ్చానురూపాన్తాం పూజాం చక్రేనృపఃప్రభోః, తద్భక్త్యుపహృతాం పూజాంస్వీకృత్య పరమేశ్వరః ౪. అన్వగ్రహీదమేయాత్మా తందయాపూర్ణయా దృశా, స్తోత్రంవిజ్ఞాప్య దేవాయ సద్యోవాంఛిత సిద్ధిదం ౫. స పాక్షేత్రేశ్వరంభక్త్యా పంపాదేవీ మపూజయత్, సువర్ణకలశానీతైః విచిత్రమణిభూషణైః ౬. రత్నదీపైర్మ హాద్యోతైఃభూయోదేవీ మతోషయత్, అంతఃప్రత్యుప్తరత్నాద్యైరంగైర్హేమేష్టకా చితైః ౭. సుధీర్దేవాలయస్యాంతే స్థలబంధంచకారసః, రత్నభిత్తిమనోహారిరత్నస్తంభై రలంకృతం ౮. దేవస్యపురతశ్చక్రే భూష్ణు రాశ్చర్యమంటపం, దేవాలయస్యపురతః ప్రకాశితదిశాముఖం ౯. ప్రాకారంస్ఫాటికంచక్రే ప్రత్యుప్త నవమౌక్తికం దేవాగా రాణిచాన్యాని దేవాజ్ఞాంపరిపాలయన్ ౧౦. రత్నైర్నగప్రతిమోద్యోతైఃమహార్హై రుద తేజయత్, తత్రతత్ర ప్రశస్తానాం తీర్థానాం తీర్థసేవకః ౧౧ సోపానబంధ మకరోత్ స్థిరసౌవర్ణశాలిభిః, పురతోదేవదేవస్య పుణ్యశ్లోకః స్వభక్తితః ౧౨. భూయఃప్ర కాశయామాస తులారోహ మహోత్సవం, తులారోహమహోత్సవేతస్య హేమ కూటాది సానుషు ౧౩. రత్నసానుసహస్రాణి దృశ్యంతేస్మ విభాగశః, గవాంకోటి సహస్రాణి గ్రామాణా మయుతానిచ ౧౪. అసంఖ్యాతాని హేమాని బ్రాహ్మణే భ్యో దదౌతదా, చంద్రవత్యపిసుస్నాతా మన్మఖాం ... ౧౫ సౌభాగ్య

తీర్థే సంపూజ్య దేవీం పంపాపురేశ్వరీం, ప్రదదాముని పత్నీభ్యో వాసాంస్యా భరణా
నిచ ౧౬. మునీంద్రకన్యకాభ్యశ్చ మోదమానాభినంద్యతు, కుమారోరోహితాశ్వోఽపి
విఘ్నేశం విఘ్నహారిణం ౧౭. సంతోష్యవివిధైర్భక్ష్యై స్తథాస్కందం ప్రసాద్యచ,
ఇష్టైస్సంతోషయామాస ద్రవ్యై ర్మునికుమారకాన్ ౧౮. మహాశబ్దాజ్ఞభిస్తాని
యానిదానాని సంతిహి, నిర్వర్త్యతానిదేవేశే విరూపాక్షే సమార్పయత్ ౧౯.
ఆత్మానురూపై ర్విభవై రశేషైశ్వర్యదాయకైః, జ్ఞాతార్థస్తోషయామాస ద్వారో
పద్వారదేవతాః ౨౦. * భరద్వాజః * ఏవందేవంసమారాధ్య హరిశ్చంద్రో మహా
మనాః, క్షేత్రప్రదక్షిణంకృత్వా నిర్యయానియుతాత్మవాన్ ౨౧. తతస్సేనానివే
శంస ప్రాప్య కర్తవ్యవిప్లుతః, మృగయాయాంమనశ్చక్రే ప్రజానాం హితకామ్య
యా ౨౨. పంచయోజనమాత్రంహి క్షేత్రమేత త్తతోబహిః, వనేష్వేవమృగాన్
రుంధే త్యాది శత్సవనేచరాన్ ౨౩. యదాజ్ఞాపయతి స్వామీ త్యుక్త్వామృగయు
వస్తదా, తేషుతేషువనోద్దేశేష్వఘ్నంస్తే దారుణాన్మృగాన్ ౨౪. మహావిభవసంయు
క్తో మహాబలసమన్వితః, చచారమృగయాసక్తో గహనాని వనానిసః ౨౫. తస్యతీక్ష్ణైః
శరైర్భిన్నా విపినేషు తత స్తతః, భిన్నాంఘ్రిసంధికంఠోరు శిరసోన్యపతన్మృగాః ౨౬.
శరప్రోతశరీరాణాం పతతాం పరితస్తతః, వ్యాఘ్రాణాం దారుణోనాదః శుశ్రువే
భయదాయకః ౨౭. ఆభీరాభిఃఖోద్గీర్ణాభి ర్దన్యేసరిణ శ్శరైః, తస్తారసభువం
తేషాం నఖాంతః కరిమౌక్తికైః ౨౮. రోషాద్వ్యాప్తేషు దృప్తానాం భల్లూకానాం
భయంకరాన్, సాయకాన్పూరయామాస శితాగ్రా న్కంకపర్వణః ౨౯. వీతీర్ణానాం
శరై ర్ఘోరైః ఘూదారాణాం ధరాపతిః, ఘుర్ఘురైఃపూరయామాస ధ్వనిభి ర్వ్యాపితాం
ముఖం ౩౦. శరాత్కృత్తాంసనంధీనాం పతతాంచ పదేపదే, గవయానాంశరీరేభ్య
స్స్రావరుధిరం బహు ౩౧. ఏణానాంమృగయూన్వీక్ష్య చకితానాం క్షణేక్షణే,
భియాధావత్సు యూథేషు ధన్వీభేజేదయాంతూతాం ౩౨ హతకేసరి నిర్వ్యాఘ్రం మన్య
క్షం శ్వాపదోజ్ఝితం, ప్రనష్టగవయం జజ్ఞేసర్వమేకపదేవనం ౩౩. హతహింస్రేవనో
ద్దేశే కస్మింశ్చిదథ భూపతిః, అన్యద్వనమథాన్విచ్ఛ చచారమృగయోన్ముఖః ౩౪.
అష్టాదశప్రభేదేన స్మృతాం మృగయుభిర్వనే, గుణాభావపదేశాత్మా మృగయా
ముదదీపయత్ ౩౫. భూచరీఖేచరీవాపి తథాజలచరీత్యపి, మృగయాత్రివిధాప్రోక్తా
పురుషార్థోపపాదికా ౩౬. వాగురోపశమోదీతి పటపృష్ఠ మృగై రపి, వ్యక్తఘాత
బలీవర్ద మదామిష విమిశ్రైః ౩౭. స్వస్వభేదసమాయుక్తై గాద్యా నవవిధాస్మృ
తాః, వ్యక్తాభిఘాతనిర్వ్యాసప్రలోభనవిహంగమైః ౩౮. గుహాచిత్రభేదైస్తు ఖేచరీ
పంచధాస్మృతా, అనయోర్నదిశైశ్చిత్రై ర్మదామిషవికల్పనైః ౩౯. చతుర్థాజలచ
ర్యేవం మృగయాష్టాదశాత్మికా, ఏవంతత్రహరిశ్చంద్రే మృగయావ్యాప్తచేతసి ౪౦. క.

జ్ఞాత్వా తదాగమం యోగా ద్విశ్వామిత్రోఽవ్యచింతయత్. అపరాధం కమప్యస్మి న్ని
ధాయ మృగరూపోత్సుకే ౪౦. సోఽహం లఘూకరీష్యామి గాంభీర్యం సత్యవాదినః, ఇతి
నిశ్చిత్యమనసా మాయయా మాయినాం వరః ౪౧. ససర్జ సహసా కంచిద్వ
రాహం ఘోరదర్శనం, వపుషా భూభృతాం భేదే ససంభావ్య పరాక్రమః ౪౨.
ఖురనిర్భిన్నభూచక్రో దంష్ట్రానిర్భిన్న పాదపః, సటానిర్భిన్న మేఘోఽసౌ సబభూవ
దురుద్వహః ౪౩. దంష్ట్రాభ్యాం తీక్ష్ణధారాభ్యా మాలోకై రనలప్రభైః, పృథుపో
త్రేణ వక్త్రేణ ఖురై ర్నఖరదారుణైః ౪౪. సటాభిర్వికటాగ్రాభిః స్కంధేనాపి మహీ
యసా, శిరోనాసాపుటేనాపి జఘనేన ఘనేనచ ౪౫. పాదేనాప్యాయతోద్వృత్తై
స్సంశ్లిష్టై రంగసంధిభిః, దురాలోకో భయకరః సచచారమునేః పురః ౪౬. తతఃస
మునినాజ్ఞప్తో విశ్వామిత్రేణ పోత్రిరాట్, సమాక్రష్టుం హరిశ్చంద్రం యయౌ యత్రస
తిష్ఠతి ౪౭. తావద్రాజాపి మృగయా శ్రాంతో విశ్రాంత కార్ముకః, నియోజ్య మృగ
యూన్విష్వక్ తస్థౌ క్షణ మనాకులః ౪౮. తస్యగాఢప్రచారాత్త మానేన స్వేదజా
లకం, అధున్వన్పల్లవాధారా నాజహార వనానిలః ౪౯, సమయోచోపచర్యాభిః
సేవాభి ర్మృదుపర్వభిః, జహారమృగయాశ్రాంతిం తస్యచంద్రవతీ ప్రియా ౫౦. తత
స్ససంభ్రమా ఘోరభయభ్రాంతవిలోచనాః, శబరాః ప్రత్యదృశ్యంత త్రస్తకౌలేయకా
న్వితాః ౫౧. ప్రణిపత్య తమూచుస్తే వచోభి ర్గద్గదాక్షరైః, శిరస్యంజలిమాధాయ
కంపమానాంగసంతతయః ౫౨. * శబరాః * స్వామిన్నవశ్యాననాదేతే వయంప్రాప్తా
వనాద్వనం, ఆక్షోభయామః సర్వత్ర మృగాన్దిష్టా యుష్మైః శ్వభిః ౫౩. తస్మిన్వనే మహా
నీల శైలసంకాశ విగ్రహః, అసహ్యో వ్యాఘ్రసన్నాహో వరాహః ప్రత్యదృ
శ్యత ౫౪. సపృథుస్కంధఫలక ప్రతిక్షణసముల్బణః, దృగ్భ్యాంతీర్ణమహావప్ర స్తూర్ణ
మప్యున్ముఖోఽభవత్ ౫౫. నిబద్ధవాగురా సూత్రాణ్యవముచ్య శునాంగణం, అవ
ధీచ్ఛసచోద్ఘోష మభియాతి మహామదః ౫౬. అదృశ్యోపి వరాహస్య నైవంరూపం విశ
సమః, కల్పాంతనీలమేఘానాం నైతదస్తి విజృంభితం ౫౭. అత్రాపి శ్రూయతే తస్య
ఘుర్ఘురోద్ఘోషడంబరః, విద్రవంతి దిశస్సర్వా భయత్రస్తా మృగా అపి ౫౮. తం దృష్ట్వా
నిర్గతోత్సాహాః పారుష్యం తీక్ష్ణరోషతా, నిశ్శంకత్వంచ తత్సర్వం దృశ్యతే తత్రపో
త్రిణి ౫౯. నవయం పురతః స్థాతుం పారీణా స్తత్రపోత్రిణః, అభియాత్యత్రవీక్షస్వ
ప్రమాణం దేవపశ్యనః ౬౦. ఇతి శ్రుత్వా వచస్తేషా మాకృష్య సశరం ధనుః, క్వాసౌ
వరాహ ఇత్యుక్త్వా ప్రాదతిష్ఠ న్మహాబలః ౬౧. పదాని పంచషాణ్యేవ యావద్గంతుం
సమీహతే, తావన్ముష్టిం ...యన్పృథ్వీం వరాహః ప్రత్యదృశ్యత ౬౨. ఖరతత్తరకు
ద్దాల నిర్ధయోద్ధలిత ... భూపృష్ఠగ్రపాషాణా రజఃకణమయాః క్షణాత్ ౬౩.
సాలద్రుమాణాం సూ...ని పోత్రిణా స్పృశతా ముహుః, సబలోత్థాతసర్వాంగాః
ససంరంభం పరిపాతితాః ౬౪. త్వరితై శ్శబరై స్త్రైశ్చి న్ముక్తకౌలేయకాగ్రకాః

అభీషయత్స్వఘోషేణ తేనివృత్త్యాపి దుద్రువుః ౬౫. ఘోణేనసోథచాసాద్య పోత్రి
ణ్యే తేఽతిఘూర్ణయన్, దంష్ట్రాభ్యాం దారయామాస గండశైలానసేకశః ౬౬.
ఉత్కీర్ణసంభ్రమోద్దీర్ణ సేనానిస్స్వర నిస్స్వనాన్, ఉద్వృత్తనయనస్త్విష్ట స్సశ్వ
చ్ఛ్వాసదుర్మదః ౬౭. ఆరక్తాభ్యాంచ నేత్రాభ్యాం తస్యకోపానలోద్భవః.
పుష్పాభ్యర్ణతరుప్రాతాః స్ఫులింగాః ప్రతిపుస్ఫురుః ౬౮. తత్సటాసహసోదగ్రాః సంహ
తాఃపరితోరుషాః, ఆపపాతాగ్రతోవేగాదనావృత్త్య బలంవిభోః ౬౯. తత స్తమన్యతో
దృష్ట్వాదృష్టమాత్రా ద్భయప్రదం, అహోఽవరాహస్రాచండ్య మితివిస్మయతా సకృ
త్ ౭౦. అవమత్యేతరాన్సర్వా నభియాత్యేష మామితి, కోపాచ్చర్యపరీతాత్మా
ప్రతీయాయ మహీపతిః ౭౧. సతమాకృష్టధన్వానం భీషణ భ్రుకుటీ ముఖం, దృష్ట్వా
ప్రతినివృత్తోఽభూద్భయ ముత్తంభయన్నిల ౭౨. అనుద్రావతంరాజా మోక్తుకా
మః శితంశరం, సోప్యనైష్టతమేకాగ్రం విపినాద్విపినం జవాత్ ౭౩. శరంముమో
చ ముంచామీత్యేవ మాశావశంవదం, జహారదూరం సమ్మృగః సన్నికర్షేచరన్నివ
౭౪. సగత్వాదూరమధ్వానం తస్మిన్నేదీయసి క్షణాత్, శిఖాయుతశిఖాఘోరం ము
మోచనిశితంశరం ౭౫. సశరేణానువిద్ధాంగప్రాక్షర త్క్షతజేక్షితః, దుద్రావ ధైర్యమా
లంబ్య ధ్వనినా రుద్ధది ఙ్ముఖః ౭౬. రాజాపిరుధిరాకీర్ణాం వరాహాపద పద్ధతిం, అను
సృత్యజవాద్దూరం కిష్కింధాం పునరభ్యగాత్ ౭౭. వనేవనే తమన్విష్యబభ్రముః
ఖలుసైనికాః, అపశ్యంతఃక్వచిదపిశ్రాంతా స్తస్థు స్తతస్తతః ౭౮. సాచ చంద్రవతీరాజ్ఞీ
కుమారశ్చ కులోద్భవః, సత్యకీర్తిశ్చ తేశ్రాంతా రాజానం దదృశుర్వనే ౭౯. సమే
త్యతాన్భూమిపతి ర్జితాత్మాతేభ్య స్స్వవృత్తం సకలంవిభావ్య, తైరార్ద్రచిత్తై స్స
ముపాస్యమానోమూలేతరోఃక్వాపి నృపోన్యషీదత్ ౮౦. * *

ఇతిశ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే మధ్యమభాగే
హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానే మాయావరాహ ప్రభావోనామ
వింశోఽధ్యాయః. ౨౦.

* భరద్వాజః * తతస్సంభూయ సంభూయ శ్రాంతాస్సర్వేపిసైనికాః, ఆగ
త్యదృష్ట్వా రాజానం తత్రతత్ర విశశ్రముః ౧. రాజాపి మృగయాశ్రాంతిం వినినీషురు
దంచితాం, చంద్రవత్యాస్సముత్సంగే శిశ్యే సువిహితాశ్రయః ౨. నిర్ఝరాంబుకణైః
సిక్తై రామ్లానైః పల్లవాంచితైః, వీజయంతీప్రియం రాజ్ఞీతస్మిన్నవహితాభవత్ ౩.
నాతిదూరేతరోర్మూలే సత్యకీర్తిశ్శుభాశయః, ఆసేవమానఃశిశిరా నతిష్ఠ ద్వనమారు
తాన్ ౪. తతస్తతః సముద్భూతా నృథియుక్తాన్స్య గాఢ్రకాన్,సంజిఘృత్సుఃకుమారో
పి విజాహారసహ లీలయా ౫. తతఃసుప్త్వాక్షణం రాజాత్రస్తో దర్శితసంభ్రమః, సవేగే

దీనవదనః సహసోదపతత్కిల ౬. ఉత్థాయ కంపమానేన శరీరేణ మహీపతిః, వ్యంజ
యన్స్వాంతరం ఖేదం క్షణమాసీత్సమాకులం ౭. తం వ్యాకులాశయం దృష్ట్వా సుప్తోత్థిత
మధీశ్వరం, కిమేతదితి సంభ్రాంతం జజ్ఞే చంద్రవతీ తదా ౮. నిగృహ్యాచకితం భావం
రాజా గాంభీర్యవారిధిః, ఆభాష్య దేవీమాచఖ్యౌ దృష్టం స్వప్నం భయావహం ౯.
* రాజా * దేవి త్వదంకపర్యంకే శ్రమాదశయిషి క్షణం, అంతరే స్మిన్ కిలాద్రాక్షం
స్వప్నే కంచిత్తపోధనం ౧౦. తేజసా తేజసాం రాశిమపి భాస్వంతమాత్మనః, తిరస్కు
ర్వంతముద్గచ్ఛత్ప్రశయా నలరోచిషా ౧౧. అగ్రేతం మునిమాలోక్య తద్వందన
సముత్సుకః, ఉత్థాతుమిచ్ఛన్నుద్భిన్న సంభ్రమావేశ నిర్భరః ౧౨. సర్వమంగళ
మాంగల్యం తావత్సింహాసనం మమ, నిరస్తమివ కేనాపి నిపపాత మహీతలే ౧౩. న కే
వలమహం త్రస్తస్త్వవేక్ష్యమ వరాననే, పార్శ్వప్రకృతయో వ్యాసన్న్యాయగ్నిపారిప్ల
వాశయాః ౧౪. త్వం చ రోమాంచ వత్యాసీః భూయో భిన్నాంగసంభృతా, హాహాకి
మేతదిత్యంగ న్యశాలోకి పిచాత్మనః ౧౫. ఉదరే వామబాహౌ చ స్వాభావ్యాచ్ఛు
భలక్షణే, అకస్మాదేవ సంరూఢం కాళిమానమవైక్షిషి ౧౬. అవదాతేపిమే దేహే
కాళిమ్నాగి కథముద్గమః, ఇత్యాకులస్య మే మూర్ధ్ని కాకః కశ్చిత్ స్థితః కిల ౧౭. తతః
కేనాపి భావేన యుక్తోహం విహసన్నివ, అభ్రంలిహమహాశృంగ మారుతం పర్వతో
త్తమం ౧౮. ఆరోహతోస్య మే మే దేవి మాలిన్యం చ శరీరగం, మూర్ధ్ని స్థితం చ తద్ధ్వాంక్షం
నాద్రాక్షం ఝుడతి హ్యాహం ౨౦. ఆరుహ్య శైలముత్తుంగం తత్ప్రదేశాన్ విలోక
యన్, ఆలోకయన్మహాసౌధం తత్ర రత్నమయం శుభం ౨౧ తన్మధ్యే భద్రపీఠే మాం
స్థితం దేవి త్వయా సహ, రోహితాశ్వేన చానేన సర్వైశ్చాప్యనుజీవిభిః ౨౨. సద్య
స్స్ఫురిత సౌందర్యాః సర్వాభరణ భూషితాః, కాశ్చిన్నీరాజయామాసుః స్త్రియః
శింజితకంకణాః ౨౩. వాద్యాని వాదయంతీభిర్నృత్యంతీభిరనేకశః, గాయంతీభిశ్చ
తస్త్వీభిరన్యాభిరహమాగతః ౨౪. ఛత్రేణ చామరాభ్యాం చ భృంగారేణాద్రివా
ససా, కాలే చ తాలవృంతేన తన్వంగ్యో మాం సిషేవిరే ౨౫. అపి దీనకథాగర్జైః జయ
ఘోషైర్విశేషతః, పరితో మామసేవంత సూతమాగధవందినః ౨౬. స్ఫూర్జద్విజృంభిత
సన్నాహ కూలంకష మదోద్గమాః ౨౭. కుముదోత్పలకల్హార భ్రమద్భ్రమర మా
లికాః, పురఃపురస్సమైక్షంత పుష్కరిణ్యః పరశ్శతం ౨౮. ఏవం సర్వాశ్రమం పశ్య
త్తస్య రూపం శుచిస్మితే, అథాంతరే ప్రవృద్ధోహ మపర్యాప్త మనోరథః ౨౯. సింహా
సనస్య పతనం మాలిన్యస్య చ దర్శనం, స్థితిం మూర్ధ్ని చ కాకస్య స్మృత్వా ద్యోత్కం
పతే మనః ౩౦. * భరద్వాజః * ఇతి వాదిని రాజేంద్రే సత్యకీర్తిశ్చ తత్క్షణాత్,
శుశ్రావ స్వప్నవృత్తాంతం సర్వమభ్యేత్య తత్వతః ౩౧. తతశ్చంద్రవతీ శ్రుత్వా స్వప్నం
రాజ్ఞా సమీరితం, ఉవాచ వచనం బుద్ధ్వా నిశ్చిత్య స్థిరనిశ్చయా ౩౨. * చంద్రవతీ *
సత్క్రియాయుక్తచిత్తస్య రక్షితుర్జగతాం తవ, దుఃఖప్రదర్శనం నామ కింకరోతి

కృతాత్మనః ౩౩. ఆయాంతినీతేర్నిర్యోగా దాపదఃకృతినామపి, యాంతిప్రతిహతిం
భూయః సర్వశేషోహి తాదృశః ౩౪. కాలస్య వైపరీత్యేన కర్మణాం తారతమ్యతః,
దోషాణామపి వైషమ్యా ద్దుస్స్వప్నోత్పత్తి రిష్యతే ౩౫. అపితావన్మహారాజ త్రయం
నఘటతేత్వయి, కాలవి త్కర్మవి త్కర్మదోషాణాం త్వంనియామకః ౩౬. అథాపి
స్వప్నసంకల్పః ప్రతిభాతిమమేదృశః, ఇదంచాపినిదానంస్యాదశుభస్యశుభస్యచ ౩౭. శృ
ణుత్వం కృతినాంవర్య ప్రతిభాతం మమాత్మని, శ్రుత్వాయుక్తార్థవదితం వచస్త్వంహృద
యే కురు ౩౮. యస్త్వయాతేజసాతీక్ష్ణః స్వప్నే దృష్టస్తపోధనః, సహిసర్వతపఃశ్రేష్ఠో
విశ్వామిత్రోఽపి గణ్యతాం ౩౯. మన్యే తదాశ్రమపదం నాతిదూరే తతోగురుః,
విశ్వామిత్రాశ్రమో రాజ న్నప్రాప్యఇతిసోఽభ్యధాత్ ౪౦. త్వంచ తేనవరాహేణ
సమాకృష్టోఽసి దూరతః, ఇమంప్రదేశమాప్తోఽద్యసోయంకౌశికసత్తమః ౪౧. పరితః
సైన్యవిక్షోభం సమీక్ష్యోగ్రస్వభావతః, ఆగమిష్యతి గాధేయఇతిమేద్యోతతేహృ
ది ౪౨. ప్రకృత్యా తపసాభ్యుగ్రే తస్మిన్రుష్టేఽతికోపనే, సింహాసనంహిపతితంతద్వాం
దనపరస్యతే ౪౩. అస్యసామ్రాజ్యరూపస్యపదస్యైవాదికారణం, సింహాసనంతత్పతనా
చ్ఛంకే రాజ్యచ్యుతిర్భవేత్ ౪౪. మునిందృష్ట్వానిపతితం భద్రపీఠం యతస్తతః,
తదధీనమిదంరాజ్యం స్యాదిత్యాత్మాహి శంకతే ౪౫. యద్వామబాహశామాలిన్యం
తేనాపత్కాలమేమతా, ఉదరేయచ్చ తేనాస్య కుమారస్యారసన్యతే ౪౬. స్థిత్వా
శిరసికాకస్య వర్ణాంతర పరిగ్రహః, భవితాతేమహాభాగ యోఽసౌసద్విర్విగ్రహాతః
౪౭. తతఃపర్వతమారూఢః తుంగం స్థితముఖోభవాన్, భవిష్యతిమహచ్ఛ్రేయ స్తేన
పుణ్యాశిష స్తవ ౪౮. ఆరోహసమయే చిహ్నద్వితయం మలినంనహి, తేనమే పుత్ర
కస్యాపి పరిణామ శ్శుభోదయః ౪౯. ఆరుహ్యారత్నసాధేత్వం స్థితః ఖలుమహాన
హ, కుమారేణాపిసంయుక్తః సవాహన పరిచ్ఛదః ౫౦. అనేనరాజ్యలాభస్యాత్వన
స్సర్వాధికస్యతే, కీర్తిశ్చమహతీ పుణ్యా భవిష్యతి తవానఘ ౫౧. అంభోధిమేఖ
లాం పృథ్వీంసుచిరం జితశాత్రవః, పాలయిష్యతి ధర్మేణ వసిష్ఠస్య ప్రభావతః ౫౨.
ఇతిమే భవ్యయాబుద్ధ్యా స్వప్నార్థః స్ఫురితోహృది, సమ్మతిశ్చాత్రవాక్యేష ప్రమా
ణం త్వ మతఃపరం ౫౩. *భరద్వాజః* చంద్రవత్యావచశ్శ్రుత్వా సత్యకీర్తిస్సుసూ
క్ష్మధీః, ప్రశస్య తన్మహారాజ మిదం వచన మబ్రవీత్ ౫౪. *సత్యకీర్తిః* అత్రదే
వ్యాత్వయాజ్ఞప్తం తత్తథేతి మతిశ్చమే, స్వప్ననిర్భేదనే హ్యన్యా నైవంసూక్ష్మార్థ
దర్శినీ ౫౫. సదాసద్గురుయుక్తస్య సత్క్రియాస్వేకచేతసః, అశుభం నాస్తి తేకించి
న్నహిపంథా స్తదాగమే ౫౬. పంపాపతి ర్విరూపాక్షః సర్వసాక్షీ సదాశివః, ఆగ
తాశ్చాపదస్సర్వాః సద్యఃప్రశమయిష్యతి ౫౭. విరూపాక్షైకచిత్తానాం విశ్వరక్షా
విధాయినాం, విశిష్టానుగ్రహార్ద్రాణాంవశ్యాః సర్వత్రసిద్ధయః ౫౮. ఇతిశ్రుత్వావచో
దేవ్యా స్సత్యకీర్తేశ్చ భూపతిః, స్వయంచాలోచ్యమతిమానాశ్వస్త మకరోన్మనః ౫౯.

కాలేనతావతా తత్ర మేఖలాజినధారిణః, ఆషాఢిన స్సమాయాతాః కేచిన్ముని
కుమారకాః౬౦. తేవిలోక్యవనంసర్వందూషితం నృపసేనయా, నృపంచవీక్ష్యజగదుః
పరస్పరమమర్షిణః౬౧. కోవారాజాభిమానీయ స్సేనయా దూషయత్యలం, నియంతు
రవిధేయానా మవిచార్యా శ్రమంగురోః౬౨. ఇమాంజ్ఞాస్యతి చేన్నిందాం క్రియాం
కుశికశేశ్వరః,అపిషాహ్యామునిస్తస్యకథంస్యాదిహాసాగసి ౬౩. ఇత్యన్యోన్యకృతా
లాపా నాహూయ బ్రహ్మచారిణః, కస్యైతదాశ్రమపదం బ్రూతేత్యాహ మహీ
పతిః ౬౪. రాజ్ఞోవచనమాకర్ణ్య ప్రోచు ర్మునికుమారకాః, ప్రాచ్యవాచీప్రతీచీషు
తథోదీచ్యాంచ యఃపురా ౬౫. తతాపపంచకోట్యబ్దం తపఃపరమ భాస్వరం, త్రిశం
కుంసశరీరం యోవసిష్ఠస్యవచస్యతః ౬౬. స్వర్గంమర్త్యైరనాసాద్యం తపసాఽగమయ
త్కృతీ, పురాస్వపుత్రరక్షార్థం హరిశ్చంద్రేణ కల్పితం ౬౭. పశుకంతపసోయోగా
ధజీగర్తం రరక్షయః, ఆత్మానమపమత్యాప్తా మమరైఃప్రేరితాం పురా ౬౮. ర
ఘాంగంభీరసంకల్పః శిలారూపాం చకారయః, అనాదిసుకృతావాప్య మసాధారణ
లక్షణం ౬౯. అనేనైవశరీరేణ బ్రాహ్మణ్యంప్రాప్తవానయం, సకథంతస్యనోజ్ఞానం
తపోవనమిదం గురోః ౭౦. విశ్వామిత్రస్య హిత్యుక్త్వా ప్రయయు స్తత్ప్రియోన్ము
ఖాః, గతేషుతేషు రాజాపి నిర్ఘాతేనేవ తాడితః ౭౧. అఃప్రమాదోయమిత్యుక్త్వా
దేవ్యాముఖ మవైక్షత, అహోదయార్ద్రచిత్తస్య గురోరాజ్ఞా విలంఘితా౭౨. యద
యంమృగయాలౌల్యా ద్విశ్వామిత్రాశ్రమంశ్రితః, అతిక్రామే ద్గురోరాజ్ఞాం యో
మోహేన సమావృతః ౭౩. నాసౌపశ్యతిభద్రాణీ త్యార్యాణా మనుశాసనం, అతః
పరంచ మేగోప్తా సఏవ గురుసత్తమః ౭౪. క్షమతాంస్వవిధేయస్య సర్వోరేశం
వ్యతిక్రమం, ఇతిధైర్యం సమాలంబ్య ధ్యాత్వాచ చరణౌగురోః ౭౫. విరూపాక్ష
విరూపాక్షేత్యుక్త్వా మూర్ధ్ని కృతాంజలిః, పురోగతా న్నియమ్యైవ స్వసైన్యా
న్వనచారిణః ౭౬. సత్యకీర్తిముఖాచేదం హరిశ్చంద్ర స్తదోచితం, అమాత్యవర సం
ప్రాప్తా విశ్వామిత్రాశ్రమం వయం ౭౭. మృగయారూపితాత్మానో గుర్వాజ్ఞా మతి
లంఘ్యహి, అదృష్ట్వాయది యాస్యామో విశ్వామిత్రం మునీశ్వరం ౭౮. పాతయి
ష్యత్యయంతీక్ష్ణం శాప మస్మాసుకోపతః, తత్ప్రవిశ్యాశ్రమపదం ప్రణమ్యచ మునీ
శ్వరం ౭౯. ప్రతిగృహ్యాశిష స్తస్యయాస్యామఇతిమేమతిః, సత్యకీర్తిర్గిరంరాజ్ఞః శ్రు
త్వా జ్ఞాతాపితన్మతే ౮౦. తస్థౌచంద్రవతీ చాసీద్భర్తృచిత్తానుగామినీ, రాజాపివిని
వర్త్యైవం కంపితోర్వీతలంబలం ౮౧. విశ్వామిత్రాశ్రమంగంతు ముద్యుక్తఃసితవా
స్త్రణం, క్షణేస్మిన్నవరాహోపి పరిభ్రమ్యవనాద్వనం ౮౨. ప్రవివేశసుభిన్నాంగో
విశ్వామిత్రాశ్రమం పరం, తత్రరక్తాంబుపూరేణ గాఢంకర్దమయ న్మహీం ౮౩. నిప
త న్నుత్పతన్ఘూర్ణ న్వేపమానశ్చలన్ స్ఖలన్, పపాత సూకరోముహ్యన్ విశ్వామిత్ర
స్యపశ్యతః౮౪. సదృష్ట్వాబాణనిర్భిన్నంవరాహంపతితంపురా, ఆకృష్టోద్యహరిశ్చంద్ర

స్త్వయే త్యభినందతం ౧౫. *విశ్వామిత్రఉవాచ* అద్యమే కృతకార్య
స్త్వం శిలారూపీ భవన్నృణాం, గురుశుశ్రూషణఫలం దదస్వ సత్కృదీక్షణాత్ ౧౬.
ఇతిదత్త్వావరంతస్మై హరిశ్చంద్రనృపంప్రతి, క్రోధమాహారయత్తీవ్రం కల్పాంతానల
దుస్సహం ౧౭. అస్యక్రోధాంశసంభూత స్వేదబిందో ర్ముఖాత్తతః, ప్రాదుర్భూతఉభే
దివ్యరూపే మాతంగకన్యకే ౧౮. వీణాహస్తేమునేర్నత్వా పాదాసంగృహ్య
దేవతే, ఆజ్ఞాపయాద్య కర్తవ్యమితి తేసాంజలీస్థితే ౧౯. ప్రలోభయత మవ్యగ్రే
హరిశ్చంద్రంతువిభ్రమైః, గీతేనచాతిరిక్తేనే త్యాజ్ఞాపయ దుభేమునిః ౨౦. యథాన్య
హృదయం యాయాత్స్వతో ధర్మపదచ్యుతిం, తథాయతేథా మేకాగ్రం తైస్తై ర్విభ్ర
మచేష్టితైః ౨౧. ఇత్యేవమాదిశ్య మునిప్రవీర స్తేకన్యకేదివ్యవిలాస రూపే, క్రియా
స్వతిష్ఠ త్పరుషం విముచ్య కోపంనరేంద్రే కుటిలస్వభావః ౨౨. *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే మధ్యమభాగే
హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానే హరిశ్చంద్రస్య స్వప్నదర్శన, విశ్వామిత్ర
రోషావిర్భావాదికథనంనామైకవింశోఽధ్యాయః. ౨౧.

భరద్వాజః ప్రణమ్య తేమునీంద్రంత ముభేమాతంగ కన్యకే, రుచాశా
ద్యోతితారణ్యే నిరగాతాం తపోవనాత్ ౧. పదేపదేచగాయంత్యౌ సుస్వరం శ్రుతి
సంమతం, అపాంగావర్తనాద్యైస్తా న్మోహయంత్యౌ మృగాన్ముహుః ౨. దిశశ్చవిది
శశ్చాపి నాదామృతభరై రుభే, ఆపూరయంత్యౌరాజేంద్రం హరిశ్చంద్ర ముపా
పతుః ౩. సదదర్శసమాయాంత్యౌ దూరాదేవ మహీపతిః, చరంత్యావివనీలాశ్మ
నిర్మలే సాలభంజికే ౪. అహోరూప మహోకాంతి రహోసౌభాగ్యవైఖరీ,
ఇతితేవీక్ష్య వీక్ష్యాంతః సర్వేప్యాసన్నవిస్మయాః ౫. వేషేణవిగ్రహేణాపి విలాసై
శ్చ మదాలసైః, నిశ్చితోయంనృపః ప్రాజ్ఞః కన్యే మాతంగకన్యకే ౬. తేనమేత్య
మహీపాలం నాతిదూరే స్థితేతదా, ఆలోకయ మహారాజేత్యుక్త్వా మూర్ధ్నాప్రణ
మ్యచ ౭. గంధర్వవేదితాస్స్వామిన్ త్వమేవాన్యో నవిద్యతే, అవధారయగీతం నౌ
యథావదనుశీలితం ౮. ఇత్యుక్త్వావల్లకీం పాణౌ గృహీత్వా రచితాంజలీ, ఆలోక్య
వేలాముచితాం పూర్వరాగ మగాయతాం ౯. మహీపఃకన్యకాలాపం మార్గదేశీ
విశేషితం, విభక్తశ్రుతివిన్యాసం విశేషోర్జిత మూర్ఛనం ౧౦. స్థానత్రయసమా
యుక్తం తానీకరణ బంధురం, యుక్తాలంకారసౌభాగ్యం యథోక్తగమకోద్గ
మం ౧౧. సుజాతవర్ణసంస్థానం సుగ్రామగ్రామ సౌష్ఠవం, సువ్యక్తజాత్యవయవం
జాతిభేదై రలంకృతం ౧౨. గ్రామరాగకృతాసంగం తత్తద్గీతి మనోహరం, ఆక్లిష్టరక్తి
సౌరభ్య మున్మిష ద్రాగసత్క్రియం ౧౩. వాద్యాదినియమోన్నిద్రం యథార్హ

వికృతిస్వరం, కాకుభిర్దర్శితోత్కర్షం తంత్రీలయ సమన్వితం ౧౪. యథార్హ కాకలీ
భేదం వ్యక్తభాషాది భాషితం, స్ఫురత్క్రియాంగ రాగాంగ భాషాంగోపాంగ విస్త
రం ౧౫. మాలిన్యకాలదష్టాది దోషగంధ వివర్జితం, ఆరంజనం త్రిజగతః తయో
ర్గీత మవర్ధత ౧౬. ప్రబంధా యేతుభేదాశ్చ షడంగపరిశోభితాః, భరతస్యస్మృతిం
సాధ్వీంకోహలస్యతు నైపుణీం ౧౭. ధృతిలస్యధృతింసూక్ష్మాం శక్తే రున్మేషచాతురీం,
యాష్టికస్యైకదర్శిత్వం వేణోః శారీరవేదితాం ౧౮. మతంగస్యాత్మవేదిత్వం కలావ
త్యాశ్చ కౌశలం, నారదస్యరసోద్బోధం తుంబరోరాప్త దర్శనం ౧౯. విశ్వావసో
ర్విశిష్టత్వ మన్యేషామపి ధీమతాం, రమ్యశారీరరేఖాణాం రాగతంత్రాధికారి
ణాం ౨౦. మతంతత్తదభూద్వ్యక్తం తయోర్గీతే సులక్షణే, గానం తయోస్సమా
కర్ణ్య దర్భాంకురపరాఙ్ముఖాః ౨౧. తస్థుఃస్ఫురితరోమంథాః సమాకృష్ట శయాః
మృగాః, ప్రసర్పతి సుధాసారే గానే మాతంగకన్యయోః ౨౨. ఆసన్నుద్భిన్నకుసు
మాః పరిత స్తిలకద్రుమాః, పీత్వాతద్గీతమాధుర్యం వల్మీకేభ్యః సముద్గతాః ౨౩.
విస్మృతాన్యభయాస్సర్వే తత్రతత్రావతస్థిరే, మండలీకృత్య బర్హాణి తాండవాయః
శిఖండినః, ౨౪. తయోర్గీతంసమాకర్ణ్య తస్థుశ్చిత్రార్పితాఇవ, తద్గీతరసవీచీభి స్తరం
గిత కుతూహలాః ౨౫. స్తబ్ధప్రచారాస్సుచిర మాసన్వైమానికాగణాః, మరుత్పూ
రితరంధ్రాణాం కీచకానాం ధ్వని స్తయోః ౨౬. గీతేసుశోభే సుస్నిగ్ధం వరీకృత మక
ల్పయత్, మకరందేషు నిర్ధాయ బహుమానం మధువ్రతాః ౨౭. ఉత్ప్లుత్యోత్ప్లు
త్య పుష్పేభ్యో బభ్రము స్తత్స్వరానుగాః, తద్గీతశ్రవణైకాగ్రాః కోకిలాశ్చ్యుత
చారిణః ౨౮. ఆత్మనః స్ఫురితాంకాలే తత్త్వజ్ఞః స్వరమానితాం, నచచాల తదా
వాయుః తయోర్గీతరసప్లుతః ౨౯. ఆసీత్తేనవనం సర్వం స్వతో నిష్కంపశాఖికం,
తద్గీతహృతభావానాం వీరుధాంపుష్పజో రసః ౩౦. అంతరానంద పూరస్య పరీ
వాహ ఇవోదితః, గాంధర్వాణాం వసువ్యక్తంమథితం నిశ్చయాద్రిణా ౩౧. ఆప్యాయ
నం యత్సర్వేషాం తద్గీతామృత ముద్బభౌ, రాగవ్యక్తి రుదారత్వం సౌష్ఠవం
సౌరభోదయః ౩౨. రక్తిమాస్ఫురణం శుద్ధిః సర్వంగీతే తయోః స్థితం, సచశృణ్వం
స్తయో ర్గీతం రంజనంజగతాం నృపః ౩౩. ఆశ్చర్యచింతాం మహతీ మకరోదంతరే
తరాం, అహోహాగీతస్యమాధుర్య మనయోరార్ద్రచిత్తయోః ౩౪. అస్యజానాతియ
త్తత్త్వం నాదాత్మా పరమేశ్వరః, గాయంత్యస్సంతి లోకేఽస్మి న్విశ్వమోహన గీత
యః ౩౫. తాసుస్వరస్యశారీరే చైతే మాతంగకన్యకే, ననామ్నాస్వర్థతో ప్యద్య
వీణాస్యాత్పరివాదినీ ౩౬. కిన్నరావవజాతాఃస్యు రయంప్రభృతికిన్నరాః, కచ్ఛపీమహా
తీచాపి బృహతీచ కలావతీ ౩౭. తాన్యప్యనుభవంత్యద్య యంత్రాణ్యాత్మనియంత్ర
ణాం, అంతఃకరణచైతన్య మింద్రియాణాం రసాయనం ౩౮. బుద్ధేఃప్రసాదనం శ్రేయః
ప్రతిపాదనకారణం, పరిశ్రమవిషాదార్తి మోహక్షోభ నిబర్హణం ౩౯, ఉన్మీలనస

మాధిశ్చ చిత్తస్యాయాస వర్జితం, శ్రోత్రోపభోగ్య మమృత ముపలబ్ధ మయత్న
తః ౨౦. ధర్మార్థకామమోక్షాణా ముపాయం పరమోదయం, గీతమేతత్పరంశ్రుత్వా
కన్యయో రుభయోరిహ ౨౧. అప్రాకృతం రసంకించి దంతరాత్మా మమాశ్నుతే,
ఇతిసంచిత్యసంచింత్య తయోర్గీతప్రియో నృపః ౨౨. ఉపర్యుపరిశుశ్రావ గీత ముద్దిష్టి
లక్షణం, అద్యనాదప్రియోదేవో హృత్పద్మేయోవ్యవస్థితః ౨౩. సంతుష్టోహ్యనయో
ర్గీతేనేత్యనందన్ముహుర్ముహుః, తేచభావేనగాయంత్యౌ శ్లాఘమానే నరాధిపే ౨౪.
అభూతాంముదితేహ్యస్య నేదీయస్యౌ శనైశ్శనైః, సతాభ్యాం రాగవిద్ధాత్మా
విశ్రాణన సురద్రుమః ౨౫. సమున్ముచ్య స్వగాత్రేభ్యో భూషణాని దదౌతదా, మ
హార్హాణ్యపి వాసాంసి హేమాని సుబహూన్యపి ౨౬, అనేకరత్నఖచితాం దివ్యాముక్తా
కావలీ మపి, తేచ తేనానుశిష్టాని ప్రతిదానాని తాన్యపి ౨౭. మహావిభవయుక్తాని
నాంగీచక్రతు రాదరాత్, సూర్యవంశప్రసూతానాం పూర్వేషామపి భూభృ
తాం ౨౮. త్వమేవభీష్టదాతేతి తంశ్లాఘితేముహుర్ముహుః, దత్తందత్తం యథాతత్ర
నాంగీచక్రతు రప్యథే ౨౯. తదాన్వయుంక్త రాజేంద్రః కింమతం యువయోరితి,
రాజ్ఞోవచనమాకర్ణ్య కన్యేజగదతు ర్ముదా ౩౦. స్మితప్రభాభిః కుర్వంత్యావకాలో
ద్వేల చంద్రికాం, స్వామిన్ శృణు మహారాజయదితుష్టోఽసి విద్యయా ౩౧. దద్యా
స్తేమౌక్తికం ఛత్ర మావయో రత్ర చాదరః, ఇతివాచం తయోశ్శ్రుత్వా విముఖో
విహసన్నివ ౩౨. అనయోః కీదృశోభావ ఇతిజ్ఞాత్వాగిరం దదౌ, దదామి కనకా
న్యద్య బహూనిచ యథేచ్ఛయా ౩౩. సామ్రాజ్యలక్షణం ఛత్రం తదేతన్నహిదీ
యతే, * మాతంగకన్యకేఊచతుః * ద్రవ్యైఃకిమన్యై ర్దేహిత్వంఛత్రం ప్రీతోసి తేనృ
ప ౩౪. అనేనహి కళాయోగ్యందత్తంస్యాత్పారితోషికం,గాంధర్వరసవేదిత్వం శం
సనీయంచతేవిభో ౩౫. యద్యేతదంతరాత్మానం సదా దాస్యస్యే కింపునః,
హరిశ్చంద్రో మహారాజః త్యాగీతిహి జనశ్రుతిః ౩౬, అరణ్యాదుదితం తత్సాన్న చే
చ్ఛత్రం దదాస్యభో * రాజోవాచ * యువాంమైవం హ్యవాదిష్టం మతం సద్భిర్వి
గర్హితం ౩౭. రాజచిహ్నమసామాన్యం ఛత్రంనైతద్దదామ్యహం, ఇదంపరంపరా
యాతం నిదానం రాజసంపదాం ౩౮. యశోభి రవినాభూతమమోచ్యంహి విజా
నతా, విద్యావైభవ సంపన్నే వివేకిన్యావిశేషతః ౩౯. యువాభ్యామనురూపార్థ
మర్థమేతం దదామ్యహం * మాతంగకన్యకే * నచేద్దదాసిరాజేంద్ర ఛత్ర మేతద్ధి
మౌక్తికం ౪౦. ఆగ్రహోఽతీవచేద్భూపతిష్ఠత్వేతదిదం కురు, ఆవయోర్హి మనో
లగ్నం త్వయి ప్రత్యక్షమన్మథే ౪౧. నశక్య మన్యథాకర్తుమావాం విధివ దుద్వ
హ, * రాజోవాచ * అనార్యజుష్ట మస్వర్గ్య మగమ్యం లోకగర్హితం ౪౨. ఇదం
వచశ్శ్రుతంనామ మహాత్పాప ముపశ్రితం, ఇతికర్ణే పిధాయార్వా క్పివఇత్యుత దీర
యత్ ౪౩. వసిష్ఠస్యగురోశ్శ్రుత్వా నకించి దవదత్తదా, అనఘోసూర్యవంశేఽహ.

జాతః సత్కర్మపౌరుషః ౬౪. మయాద్యాశ్రుత పూర్వం యదశ్రావ్యంహి వచఃశ్రు
తం, నస్పృశేత్ క్షుద్రకర్మాపి కదాచిత్క్వచిదంత్యజాం ౬౫. సోహంనపరిగృహ్ణీ
యాం జానన్ చండాలకన్యకే, తయోఃసువిదితం పాపం వీక్షణాదపి భాషణాత్ ౬౬.
తయోఃపాణింగ్రహీష్యామి కిమయం కృత్యవిద్వరః, అయుక్తమిదముక్తంమాం సు
దూరమపి సర్పతాం ౬౭. నియంత్రాదండ్యపవస్యా న్మ్యయ్యమార్గాచ్చ్యుతోజనః,
పాషండినశ్చచండాలీందృష్ట్వావశ్యే త్ప్రభాకరం ౬౮. శుద్ధ్యత్యద్యాపి వానాద మహి
మ్నాపురతస్సహే, అహమేవహ్యధర్మాణాం సద్యఃశమయితా భువి ౬౯. అధర్మ
స్త్వయా ముద్బుద్ధ్యేకింవా సంత్యజతం భ్రమం *చండాలకన్యకే* ఆలోకయసి నేత్రా
భ్యాం రూపమీదృశమావయోః ౭౦. శృణోషిగీతంశ్రోత్రాభ్యాంనామగృహ్ణాసిజిహ్వ
యా, స్తనచందనసౌరభ్యం కరోషి ఘ్రాణసాదపి ౭౧. చతుర్ణామింద్రియాణాంచ
యోగోఽభ్యుపగత స్త్వయా, స్పర్శనేంద్రియయోగేతు దోషంక మభిపశ్యసి ౭౨.
వాచాస్మితేన వీక్షాభి ర్విలాసై రపరైరపి, అవాంహ్యాతాశయే దోర్భ్యా మంగీకురు
మహీపతే ౭౩. * రాజా * ఆలోక్యతే పరంరూపం శ్రూయతే కటునిస్వనః, ఆఘ్రా
యతేవ సౌగంధో జిహ్వయా నామకీర్త్యతే ౭౪. చితాగ్నిర్హితథాప్యేష స్పృశ్యతే
కింశుభావహః, ఇంద్రియాణాం తథాతేషాం దోషోస్తి సుమహానపి ౭౫.
ప్రాయశ్చిత్తేన శుద్ధిస్స్యాదితి ధర్మ స్సనాతనః, తథావిగర్హితై స్సార్థ మభద్రాఏవ
కల్పయేత్ ౭౬. తదలంవచసా యాతం నయుక్తా పురతఃస్థితిః, ఇత్యుక్తేపియదాదృష్టే
నతే ముముచతుర్మతం ౭౭. తదాపార్శ్వచరం ప్రాహ రాజా ధర్మవిదాంవరః, సద
ర్మమవమత్యేతే వదంత్యో గర్హితంవచః ౭౮. కశాభి రభిహత్యైతే దూరీకురు
మమాజ్ఞయా, శాసనాద్ధరణీభర్తుః కృద్ధః పార్శ్వచర స్తదా ౭౯. అవిషహ్యైః కశా
ఘాతై రంగాన్య వ్యథయత్తయోః, తేకఠోరకశాఘాతై ర్గాఢంజర్జరితాంగకే ౮౦
ఉభే తుములమాక్రోశం ముక్తకంఠం వితేనతుః, విశ్వామిత్రస్యహి యథాశ్రోత్రయో
ర్నిపతేద్ధ్వనిః ౮౧. తథాచక్రందతుః ప్రోచ్చై రార్తే చండాలకన్యకే, హాకౌశికమ
హాశక్త కథంత్వత్సృష్టయో రిహ ౮౨. ఆవయోర్వేదనేత్యేవంభయోద్వేగా దధా
వతం,హారిశ్చంద్రోపితాంవాచంశ్రుత్వా సద్యోభయాకులః ౮౩. స్మృత్వాచ స్వగురో
ర్వాక్యం విచింత్యాగమయత్తదా, తదుత్ప్రేక్ష్య వటూనాంచ వాచాచింతాన్వితో
భవత్ ౮౪. కింస్వితాకాలకృతోహ్యేషః కింస్విద్దేశేన భావితః, భవితవ్యతయా
కింస్వి దేవంధర్మవిపర్యయః ౮౫. ఇతిచింతాపరే రాజ్ఞి చంద్రవత్యాం తథాత్మని,
వ్యాకులే సత్యకీర్త్యాచ వ్యాముగ్ధేష్వనుజీవిషు ౮౬. శ్రుత్వాతయోర్దీనతరంచదూ
రా దాక్రందితం సయమినాం పురోగః, జ్ఞాత్వా ప్రభావేనగతిం సరోషః సకాశిక
స్తత్ర సమాజగామ ౮౭.

* * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే మధ్యమభాగే హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానే హరిశ్చంద్రస్య చండాలకన్యకాదర్శనం నామ ద్వావింశోఽధ్యాయః. ౨౨.

* భరద్వాజః * తయోరాక్రందితం శ్రుత్వా దూరాదేవ సకౌశికః, జ్ఞాత్వాచ యోగతోవృత్తం క్రుద్ధస్తత్రాగమ త్తదా ౧. తేసమేత్యమునేస్తస్య నిపత్య పదయో స్తదా, ప్రదర్శ్యచ కశాఘాత మరోదిష్టాం ససాధ్వసే ౨. సవిలోక్య తయోరంగే కశాఘాత వ్రణంబహు, కేనేదం కృతమిత్యాహ తేహరిశ్చంద్ర మూచతుః ౩. తయోర్వాగా జ్యధారాభి రవిచ్ఛిన్నా నువృత్తిభిః, మునేః కోపానలోభూయా నుద్దిదీపే పునఃపునః ౪. సతయోర్గిరమాకర్ణ్య తాభ్యాం సహ నృపాంతికే,ఆగచ్ఛద్విషవల్లిభ్యాం మహాద్రుమ ఇవోచ్ఛ్రలన్ ౫. తస్యకోపేన వరితఃశిథిలాగ్ర జటాభరః, అగ్నేరివశిఖావ్రాతో మహదూ్భత ఇవైక్ష్యత ౬. సంరంభాగ్నిశిఖోద్భూతే ఘూర్ణతీ తస్య లోచనే, రోషశ్రియైవ నిర్దిష్టే రత్నారార్తిక పాత్రికే ౭. సర్వేభ్యోరోమకూపేభ్య స్తస్య రోషాకులాత్మనః. ఉద్బభూవు ర్నిరాఘాతాః సోష్మాణః స్వేదబిందవః ౮. భిందన్నివ పదాఘాతైః సపర్వతవనాంభువం, సరోషవికటస్వైరం పరిక్రామ న్నితస్తతః ౯. ఆఘూర్ణమానతారేణ శరేణ క్రోధమూర్ఛితః, ఆలోకయన్ద్రుమాన్ శైలాన్ నిర్దహన్నివ చక్షుషా ౧౦. రూపేణమహతావిష్టః సిత్వాసిత్వా పదేపదే, హస్తేనహస్తమాస్ఫాల్య జహాసచ ముహుర్ముహుః ౧౧. కోపాన్మూర్ధ్ని పరాఘూతే శ్రవణా ద్గలితామపి, అక్షమాలాంచ నాజ్ఞాసీ దసకృత్ స్ఫురితాధరః ౧౨. ఆజ్ఞాం దండమివోదగ్ర మవ్యాఘాతం తపశ్శ్రియః, బ్రహ్మదండంచహస్తాభ్యాం వహన్సర్వ్యయతో రుషా ౧౩. దష్టోష్ఠ భృకుటీరూక్షం ముఖమూర్ధ్వేక్షణం వహన్, అభ్యావృత్త్యైనహస్తేన బ్రహ్మసూత్ర మచాలయత్ ౧౪. ఆత్మనైవ విపర్యస్తం సంరంభేణ గరీయసా, అధ్యారోపితమస్థానే మృదుసంయమవల్కలం ౧౫. తమేవ క్రుద్ధమాయాంతం వీక్ష్యత్రస్తో నరాధిపః, ఉదీరయన్ శుభాంవాచ ముదతిష్ఠ త్కృతాంజలిః ౧౬. ఉదీర్యాత్మాన మాత్మజ్ఞః ప్రత్యుద్గమ్యవరాకృతిః, ప్రణతోభూన్నృపో మూర్ధ్నా మహామకుటశోభినా ౧౭. కింబ్రూమఃపౌరుషంతస్యస యత్ర్ప ణమతీశ్వరే, తాడయామాసపాదాభ్యాం తన్మౌళిం సతతోన్నతం ౧౮. పాదయోఃకఠినేమూర్ధ్ని తాడనేన వ్యథానకిం, ఇతినమ్రో మునేస్తస్యపాదౌ జగ్రాహ భూపతిః ౧౯. ఏషరోషాదిహాయాతః సైన్యాక్రాంతే తపోవనే, ఇత్యభూవ న్భయోత్కంపా మూఢాః ప్రకృతయః ప్రభోః ౨౦. ఉత్ప్రేక్ష్యపురతో దేవీరాజ్ఞీతత్కోపసాహసం, ఉద్భ్రాంతనయనా తస్థౌ పురస్కృత్య కుమారకం ౨౧. మహాన్తైరపి సంరంభః కిందనిమిత్తమిత్తి

శ్వసన్, విశార మకరోన్మంత్రీ సత్యకీర్తి ర్భయాకులః ౨౨. జ్వలంతమివకోపేన దు
ర్నిరీక్ష్యేణకౌశికం, క్షణంద్రష్టుమపి ప్రాప్తోనశక్తః స్థిరధీరపి ౨౩. తతస్తంప్రహ్వశిరసం
ప్రసీదే త్యనులాపినం, పాదాభ్యాం మునిరుద్ధూయ నిర్దయోవాక్యమబ్రవీత్ ౨౪.
* విశ్వామిత్రః * అవేహిత్వ మవేహిత్వం సాధుసాధు త్వయాకృతం, అమిత్రభయ
దాతారం విశ్వామిత్రం నవేత్సిమాం ౨౫. ఆశ్రమంచనజానీషే మదీయమితిదుర్మతే,
మృగయా సర్వసంరంభం యత్రత్వం కృతవానితి ౨౬. దూర్వాదర్భాంకురాహారా
మమైవాంకోపలాలితాః, శ్రాంతామృగాః కతికతిక్షుద్రేణనిహతాస్త్వయా ౨౭. ముక్తా
భిర్మునికన్యాభిర్ఘటీయాద్భిర్వివర్ధితాః, ఉపప్లుతాస్త్వయామూఢ ససైన్యేనాశ్రమద్రు
మాః, ౨౮. దేవానాంచ పితౄణాంచ యేషు సంతర్పణక్రియాః, స్వచ్ఛానితానితీర్థా
ని త్వయాకలుషితాన్యహో ౨౯. యేషుమేనియమస్నానం యేషు తీర్థాన్యనేక
శః, త్వత్సైన్యక్షుభితాన్యేవం తుంగభద్రాజలాన్యపి 30. పర్యంకపర్ణశాలానాం
ధ్యానారూఢ తపస్వినాం, వ్యాధైరనర్గళైరాభోగాః సహసాపహతాః కృతాః 3౧.
కోలాహలేన ఘోరేణ మృగయూనాం వనేవనే, వ్యాకీర్ణదండకా జాలా వివిగ్నా
హోమధేనవః 3౨. హతా దవహృతాషాఢ వల్కలాజిన మేఖలాః, పులిందైశ్చప
లైర్హంత క్లిశ్యంతేస్మ వటుప్రజాః 33. వాగురాయంత్రపతితా వ్యాలూనగరుతః
క్షణాత్, రాజ్ఞాలూనభుజాసీత్తా విహంగాః కరుణాందశాం 3౪. ఏణానాంబాణభిన్నా
నాం సాంద్రైశ్శోణితబిందుభిః, కింబ్రూమహే సుకర్మార్హాః ప్రాగ్వంశాహి ప్రదూ
షితాః 3౫. రంహస్వినాంతురంగాణాం చరతాం నిశితైఃఖురైః, ఉన్మూలితాఃకుశస్త
భాః క్రియానిర్వాహహేతవః 3౬. పరిపాకోన్ముఖాఃకాలే వ్రతిథీనాం ప్రియావహాః,
విధూయంతేస్మసర్వత్రసైన్యైర్నీవారసంపదః 3౭. అన్యచ్చపతపాతేన సుచిరాదేష
వర్ధితః, విహార న్నాశ్రమపదే వరాహోఽపి హతస్త్వయా 3౮. అద్యదేవం విరూ
పాక్ష ముపాసితు మహర్నిశం, హేమకూటం గతస్తావ దేవంక్షోభ స్త్వయాకృ
తః 3౯. స్యాదేతదథతే వ్యక్తం నైష్ఠుర్యమవివేకినః, మమైతే కన్యకే యస్మా త్క
శాభిస్తాడితే త్వయా ౪౦. ఆశ్లిష్టపేశలంరూపం సుజాతం త్వక్ శుభానయోః, క్వచేద్
శాః క్వచాఘాతా నకిమత్రనియామకః ౪౧. అసామాన్యరసైర్గీతైః క్షిప్తత్వచ్చిత్త
సౌఖ్యయోః, అనయోర్హిమహారాజ సాధ్వేత త్పారితోషకం ౪౨. కుర్వంతంకించి
దపాగః సంహరామి జనంరుషా, సర్వాంగీణాపరాధంత్వాం కిమునకుర్యా మనైహిత
త్ ౪౩. మమక్రోధంహిజానంతి దేవాః శక్రపురోగమాః, అన్యేపియక్షగంధర్వ
విద్యాధర మహర్షయః ౪౪. పృథ్వీంపాలయితుం కృత్స్నాం సంశోషయితు మర్ణ
వాన్, తుంగాన్పాతయితుం శైలా నలం మమరుషేక్షణం ౪౫. నదండార్హాణితే
మూర్ఖ కిమన్యానివనాన్యపి, దృష్టవానసిసేవ్యంకిం ఇదమేవ తపోవనం ౪౬. స్వధర్మే
ష్వేకచిత్తాహి ప్రకృత్యా సూర్యవంశజాః, త్వమతిక్రాంతమర్యాదో జాత స్తేషాం

కుశేశథం ౪౭. యస్త్వాంస్వతేజసా రక్షేన్మయ్యేవం దర్శితాగసం, సతంపశ్యామిలో
కేఽస్మిన్సదేవాసుర మానుషే. ౪౮. కిమత్రబహునోక్తేనక్రోధనిర్దిష్టవర్త్మనా, ఫల
మస్యాపరాధస్య ద్రక్ష్యసిక్షిప్రమాత్మనా ౪౯. * భరద్వాజః *ఇత్యేవముద్భటక్రోధ
భృకుటీ భంగభీషణే, విశ్వామిత్రే నృపస్త్రస్తా సోత్కంపః స్విన్నవిగ్రహః ౫౦. సంరం
భప్రతికారోహి ప్రణిపాతోమహాత్మనాం, ఇతిరాజామునేః కుర్వన్ప్రణిపాతం పునః
పునః ౫౧. * హరిశ్చంద్రఉవాచ * త్వద్భక్తశ్చ విశేషేణత్వద్విధేయశ్చ సాంప్రతం,
త్వయామునీంద్ర రక్ష్యోఽహం త్యజమయ్యధికాం రుషం ౫౨. విద్వన్నపహితస్యాపి
స్ఖాలిత్యంచ గతేఽస్తిహి, ఆధారస్ఖలితస్యాపి నాన్యాహి ధరణింవినా ౫౩. త్వమేవా
లంబనం నాన్య స్త్వయ్యాగఃకారిణో మమ, భవ్యేసముచితఃక్రోధః కారణేన మహీ
యసా ౫౪. సేయాన్యద్యేవ కానామ గతిస్తస్యానపాయినీ, చంద్రాతపేనకోదగ్ధః
కోమ్రుతోమృతసేవయా౫౫. ఆప్తవాక్యేసకోనష్టోగురోఃకోపేనకోహతః,వృష్టింవినాం
బువాహశ్చేదు ద్గిరేద్వ్యుతానలం ౫౬. లోకేస్తికింకథానాహంత్వత్కోపే నిరను
గ్రహే, త్వంగురుస్త్వముపేయశ్చ త్వంధ్యేయోహి మనీషిణాం ౫౭. ప్రసాదంకురు
విప్రేంద్ర నాన్యోహి శరణంమమ, త్వద్వందనదృఢానందం త్వత్సేవావిహితాశ
యం ౫౮. త్వదేకశరణంకోపా న్నాన్యథాకర్తు మర్హసి, మయాపరాధోనకృత
ఇతిత్వాంనబ్రవీమ్యహం ౫౯. సర్వాత్మనాపితుంతవ్యం పిత్రోఃప్రీత్యా హితంశిశోః,
* భరద్వాజః * ఇత్యామ్రేడయతా రాజ్ఞా సదైన్యమభియాచనం ౬౦. శాపభీతేన
సోత్కంప మగృహ్యతాంమునేఃపదే, సపాదాతూర్ణ మాక్షిప్య సాధుసాధ్వితి
రూక్షవాక్ ౬౧. అవిశ్రాంతేనరూపేణ విహసన్ వ్యాజహారహ, అధర్మాచరణం
సర్వం కృత్వాఽ ద్యోపనతేభయే ౬౨. ప్రణమస్యేతదాయత్తం పరే సోఽహంతు
కౌశికః, ప్రణామేనాపివా సోఢా యత్నాత్త్వత్కర్మణా మహం ౬౩. కరోషిచేద్విధే
యస్త్వం మయోక్త మవలంబ్యతం, సర్వలక్షణసంయుక్తే రామేహి మమకన్య
కే ౬౪. గృహాణపాణిమనయో స్తతఃకోపేనశామ్యతి, తస్యతద్వచనం ఘోర
మనర్ఘాక్షర సంయుతం ౬౫. శ్రుత్వాభూమిపతి ర్గాఢంబాణాహతఇవా భవత్,
సహుంకారేణ తమసా సంమూఢఇవ తత్క్షణాత్ ౬౬. నకించిదుత్తరం తస్మై ప్రద
దావశినాంవరః, శోకమోహవిషాదానా మాక్రాంత కరణాధ్వనాం ౬౭. సభాజ
నంవికారాణా మభూదేకపదంనృపః, భాస్వత్కులప్రసూతానాం మధ్యే సోఽహం
మహీంభుజాం ౬౮. ఈదృగ్గుర్విషయోఽస్మీతి నినిందాత్మాన మాత్మవాన్, భూచ్ఛా
యావేశమాత్రేణ కళంకితి న్మృతశ్శశీ ౬౯. తథైవాధర్మ్యయావాచా మర్దితోస్మి
హతోస్మ్యహం, ఇతివ్యథితచిత్తస్సన్ శాపాద్భీతో మునేరపి ౭౦. కృతాంజలిరువా
చేదం దీనోగద్గదయా గిరా *రాజా* అహోకథంచిదర్హాణాంశ్రేష్ఠస్యాపితపస్వి
నాం ౭౧. ఇయంతేనిర్గతావాచా వదనా ద్ధర్మవాదినః, విభావ్యాకుపితస్యాపి తవ

ధరై స్త్య్రేవవాఙ్ముఖాత్ ౭౨. ఆసీద్రోషోపియుక్తస్యనింబాన్నిష్యందతేసుధా,(?) సద్భిర
భ్యర్చితేజాత మనఘే సవితుఃకులే ౭౩. కర్మణ్యాయుక్తే నత్వంమా మాజ్ఞాపయితు
మర్హసి, సదాచారస్య సత్కర్తా త్వమేవచ మహామునే ౭౪. ఆచారేష్వంతరా
యశ్చే చ్చ్యుతంసత్కర్మగౌరవం, జానన్నపిమహాప్రాజ్ఞ సాక్షాచ్చండాలకన్యకే ౭౫.
నాహంపాణింగ్రహీష్యామి వ్యానయోః కాత్రమేగతిః, * విశ్వామిత్రః * ప్రియ
పుత్ర్యౌ తథైవేమే కథంచండాలకన్యకే ౭౬. ఇయంచత్వత్కృతాగర్హాత్యైతో
భూయ శ్చకోపసః, పునరభ్యర్థితోరాజ్ఞా మునిఃపాప్రాహ పునఃపునః ౭౭. ఉద్వహైతే
మహాఘోరోషో నాన్యథా విరమేదితి, * హరిశ్చంద్రః * త్యజామిసకలంరాజ్యం సకో
శం సపరిచ్ఛదం ౭౮. ఇమేసర్వాత్మనానాహ ముద్వహామి కదాచన, రాజ్యంసర్వం
త్యజామీతి తేనరాజ్ఞా వ్యుదీరితం ౭౯. తాంవాక్యధారా మాలంబ్య క్రూరాత్మా
మునిరబ్రవీత్, * విశ్వామిత్రః * రాజంత్వంసత్యవాదీతి ప్రఖ్యాతోఽసి మహీ
తలే ౮౦. త్యజామిరాజ్యమిత్యుక్తం దేహిమే తదసంశయం, * హరిశ్చంద్రః *
సర్వథానోద్వహామ్యేతే రాజ్యంవాపి త్యజామ్యహం ౮౧. ఇత్యేతావదిహోక్తంమే
భావస్తేకీదృశో మునే, * విశ్వామిత్రః * త్వయారాజ్యం త్యజామీతి యదుక్తమిహ
దేహితత్, ౮౨. నచేత్త్వం సత్యవాదీ తిప్రతిజ్ఞాం ముంచశాశ్వతీం, * రాజా * జుగు
ప్సితస్యకార్యస్య కారణంఖలు దూష్యతే ౮౩. అసత్యవాదితాదోషో నింద్యోలోక
ద్వయేతథా, ఉక్తంరాజ్యంత్యజామీతి మయాచోద్విగ్నచేతసా ౮౪. తస్మాద్రాజ్యం
దదామ్యస్మై సత్యమేవ ధనంమమ, ఇతినిశ్చిత్యమనసా త్వంహి పాత్రమితిబ్రు
వన్ ౮౫. తస్మైశుద్ధేనభావేనదదౌరాజ్యం మహీపతిః, స్థిరంహిసత్యవాదిత్వం
విభవేనా స్థిరేణకిం ౮౬. ఇతిరాజానమాలోక్య హృష్టా చంద్రవతీ ప్రియా,
మునేఃతీక్ష్ణస్వభావత్వంవీక్ష్యవిష్ణ్వానుయాయినః ౮౭. సత్యకీర్తిముఖా స్సర్వే
తత్రను స్తత్రతత్రతే, ప్రతిగృహ్యతతస్సర్వం రాజ్యం శాఠ్యేనకౌశికః ౮౮. మమ
రాజ్యేక్షణంహిత్వం నతిష్ఠేత్యాహ నిర్దయః, తథేతిప్రాంజలౌరాజ్ఞి యాతు
మభ్యుదితే మునిః ౮౯. తమాహభార్యాబ్రవీ ద్భూయః పరుషోత్సేకయాగిరా,
నచాహంప్రకృతీర్వేద్మి నచరాజ్యం పరిచ్ఛదం ౯౦. అయోధ్యామేవ తత్స
ర్వం దర్శయస్వ యథేచ్ఛయా, ఇత్యుక్త్వా సజ్జమారుహ్య స్వయంరాజ్ఞోరథం
మునిః ౯౧. బలమాజ్ఞాపయత్సర్వం అయోధ్యాభిముఖో యయౌ, చంద్రవత్యా
కుమారేణ మంత్రిణాపి సమన్వితః ౯౨. వినీతఃపాదచారేణ రాజాప్యనుజగామతం,
స్థాపయిత్వా రథంగత్వామధ్యేమధ్యే త్వరన్మునిః ౯౩. అవిలంబిత మాగచ్ఛేత్యా
జ్ఞాపయ దధీశ్వరం, నగత్వానగరీం రాజ్ఞః తత్రసింహాసనే స్థితః ౯౪. ఆత్మసాదక
రోదేత ద్దర్శితంవిభవం మునిః, ఇతిస్వభావాత్కుటిల స్సకౌశికః సమస్తరాజ్యైకధు
రంధరోఽభవత్. నిరస్తదాక్షిణ్యకథః క్షమాపతిం పురాత్పరార్థ్యా న్నిరకాసయ
త్తదా ౯౫. * * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే మధ్యమభాగే
హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానే కౌశికే సహరిశ్చంద్రరాజ్యాప
హరణంనామ త్రయోవింశోఽధ్యాయః. ౨౩.

* భరద్వాజః * సనిష్క్రమణాముణేస్తస్య పురఃస్థిత్వా కృతాంజలిః, అభి
వంద్యచ తత్పాదౌ ఇదంవచన మబ్రవీత్ ౧. * రాజా * మయాద్యవిభవ స్సర్వో
మునే తుభ్యంప్రదర్శితః, అవధారయయుక్తాత్మ న్నకించి త్పరిశిష్యతే ౨. పశ్యతాం
పదయోర్న్యస్తం పావనై రవలోకనైః, తావతాచరితార్థస్య తిష్ఠన్సర్వాత్ర సర్వదా
౩. అథవానరభావేన విహస్యాభూ న్నవీక్షణం, నముంచన్నాసనంప్రాహ మునిః
కోపోచితం వచః ౪. క్షణంవాతిష్ఠసికథం మద్రాజ్యేభాషణచ్ఛలాత్, నముంచతిస్పృ
హాకింత్వాం యాహియాహ్యవిలంబితం ౫. కింకథ్యతేత్వయారాజ న్త్వయిసానుగ్ర
హోఽ స్త్యహం, ఉపాలభ్యవదేనాహంకర్షయామ్యేతదుద్యమే ౬. ఏకాకీ
త్వమితోగచ్ఛ యత్రకుత్రాపివానృప, నతావద్రాజ్యసీమాసు మమతిష్ఠ కదా
చన ౭. ఇతితద్వచసా ప్రహృష్టఃప్రసన్నవదనో నృపః, నిరగాన్నగరాత్తూర్ణం పౌరై
స్సాశ్రుభిరీక్షితః ౮. తతశ్చంద్రవతీరాజ్ఞీ రోహితాస్యేన సంయుతా, అన్వియాయన్నృ
పంభామం ఛాయేవ దివసాన్వితా ౯. సత్యకీర్తిశ్చరాజాన మన్వగచ్ఛ త్తదేకధీః,
అగ్రేయాంతంజగత్ప్రాణ మంభోద ఇవవార్షికః ౧౦. హరిశ్చంద్రానురక్తేన క్షమనే
నాద్య మేఫలం, ఇత్యుక్త్వైకాదృషిర్జానన్ సత్యకీర్తిం ముదాస్థితః ౧౧. స్వయంసిం
హానారూఢః స్వయంమంత్రీనస్వయంప్రభుః, నియోగేషునియుంజానః ప్రకృతీ రాస్త
కౌశికః ౧౨. సర్వోత్కృష్టతపస్సిద్ధే ర్బ్రహ్మర్షేరపి తస్యహి, దదృశేపూర్వరూపస్య
క్షత్రధర్మస్య వాసనా ౧౩. ఉద్భావ్యచమునేశ్శాపం హరిశ్చంద్రస్య చాజ్ఞయా,
నాతిహృష్టాః ప్రజాస్తస్య బభూవుఃశాసనోన్ముఖాః ౧౪. సనిర్గచ్ఛన్ప్రజానాథ స్సం
హృష్టేనైవ చేతసా, అయోధ్యాదేవతాస్సర్వా వవందే బహుమానతః ౧౫. అచిం
తితోపగమనం దృష్ట్వారాజ్ఞో విధాసనం, స్త్రియోవృద్ధాశ్చబాలాశ్చ పౌరాస్సాశ్రు
శుచోఽభవన్ ౧౬. యదిక్రోష్యతివాచంనః శాపందాస్యతి కౌశికః, నాలంనియం
తుంశోకశ్చే త్యవశాదూచిరేప్రజాః౧౭.*ప్రజాఊచుః*సఏషజ్ఞానదాతాచ సత్యవాదీ
జితేంద్రియః, ప్రియవాదీచరాజేంద్రో హరిశ్చంద్రోజహాతి నః ౧౮. యేనాపయాత
లోభేన మహార్థా జీవితావయం,ప్రత్యూహానాశితాస్తేన నిత్యంసర్వక్రియాసునః ౧౯.
ప్రవర్తయంశ్చసన్మార్గే యేన మత్పితరస్సదా, యేనభవ్యోపదేశేన దశాంప్రాప్తాః
సుహృద్గతిం ౨౦. నివేదయశ్చసంన్మిత్రాన్యస్సద్గురువరఃపరం, యేనచింతితమాత్రేణ
ప్రాదుర్భూతేన చాగ్రతః౨౧. బిభ్రతాసశరంచాపంససహాయాస్సమంతతఃసుఖేష్వే

కస్వరూపేణదుఃఖేషుచతథాత్మనా ౨౨. యేనసర్వేషుకార్యేషుసమృద్ధస్స్నిగ్ధబాంధవః,
సఏష సర్వభూతానాం సర్వాతిశయపౌరుషః ౨౩. అనిమిత్తమహాబంధుర్హరి
శ్చంద్రః ప్రయాతిసః సుముఖశ్చవివేక్తాచ క్రియాసుప్రస్తుతాసుయః ౨౪. శృణో
త్యస్మిన్నియోగార్థం వక్ష్యామస్తంకథంవయం, స్వభావేనానుసారేణ చింతితార్థ
విధాయినా ౨౫. అస్మాననాథాన్దీనాశా న్కస్త్రావత్పాలయిష్యతి, ఏషతీక్ష్ణస్స్వతం
త్రాత్మా నిర్దాక్షిణ్యో హికౌశికః ౨౬. ఆశ్రిత్యైనంకథం నిత్యంజీవామ స్సాధ్వసా
న్వితాః, యోసౌత్రివర్షదేశీయం హరిశ్చంద్రమిమం పురా ౨౭. అంకమారోప్య
వాత్సల్యాత్ స్వయమేవకృతక్రియః, అభిషిచ్యచిరం పృథ్వీంపాలయామాస
ధర్మతః ౨౮. సగురుర్భావితాత్మాపి వసిష్ఠోవశినాంవరః, ఇమామవస్థాందృష్ట్వాచ
శ్రుత్వావా కీదృశోభవేత్ ౨౯. ఏతావంతమిమంకాలం నిక్షిప్యజఠరేసుఖం, కథం
వ్యాఘ్రముఖేక్షిప్త్వా ప్రయాస్యస్మాన్మహీపతే ౩౦. అభీష్టదేవతానాం యత్కృతం
సమ్యగుపాసనం, తద్వ్యాతేశ్రేయసేభూయాత్తత్ఫలయితంవిభో ౩౧. అశ్రాంత
కరుణాసింధుమకృత్రిమఫలప్రదం, వయంత్వామనుయాస్యామః కింకరిష్యతికౌశి
కః ౩౨. ఇత్యంతశోకసంతప్తా దీనవాచఃపదేపదే, అనుజగ్ముర్హరిశ్చంద్రం అశ్రుధా
రాకులేక్షణాః ౩౩. రాజానంవ్యథితాఃపౌరా రాజ్ఞీం పౌరస్త్రియోఖిలాః, అనుజగ్ముర్గ
కుమారంచ స్నేహాత్పౌరకుమారకాః ౩౪. సర్వేనివర్త్యమానాశ్చ జనాస్స్నిగ్ధేనభూ
భుజా, వదతంకౌశికంతీక్ష్ణం నతస్థుఃప్రేమలాలసాః ౩౫. సగత్వాసరయూతీరం స్థిత్వా
తత్రకృతాంజలిః, నివర్తధ్వంజనాస్సర్వే ఇత్యవోచత్పునఃపునః ౩౬. రాజ్యస్యాస్యసమ
స్తస్య ప్రజానాంచమునిః పతిః, విశ్వామిత్రస్తతస్తస్య శాసనం పరికల్ప్యతాం ౩౭.
ఇత్యుదీర్యకృపాలుస్తా న్యాచమానః పునఃపునః, క్షణంతస్థౌప్రజామధ్యే సాకంసశ్చ
మునింప్రతి ౩౮. తావచ్ఛ్రుత్వాప్రజాపాలం ప్రజానుగమనంచతత్, విశ్వామిత్రః
పరంకృద్ధః సరయూతీరమాయయౌ ౩౯. తందృష్ట్వాక్రుద్ధమాయాంతం సోవాచ
ధరణీపతిః, * విశ్వామిత్రః * పురేప్రజాసుచాద్యాపి రాగంత్వం నజహాసికిం ౪౦.
గచ్ఛత్వమవిలంబేనే త్యాజ్ఞాం లంఘయసేనను, అద్యప్రజానామేతాసాం కస్త్వం
నామ దురాశయః ౪౧. అహోహివర్తతేనుత్వాం విభవాసక్తివాసనా, ఇత్యు
క్త్వాసాంజలౌరాజ్ఞి పునరాహ జనాన్మునిః ౪౨. హామనాదృత్యకింనామ కిమేనమను
గచ్ఛథ, అహంగోప్తానియంతాచ కిమనేన లఘీయసా ౪౩. పురంప్రవిశతక్షిప్రం
వచేద్దండో మహాన్భవేత్, ఇత్యుదగ్రాక్షరైర్భీతాః ప్రస్ఖలద్గతయోముహుః ౪౪.
దేహైరేవనివృత్తాస్తే హరిశ్చంద్రహృతాశయాః, తతోరాజామునింనత్వా గచ్ఛ
గచ్ఛేతి వాదినం ౪౫. దూరాజ్జనేషుపశ్యత్సు చచాల త్వరితైర్గపదైః, ప్రకృత్యా
మందగమనా భయేన చకితాకులా ౪౬. అన్వితాచకుమారేణ తథైవానుజగామ
తం, తాంచతత్ర తథాయంతీం పౌరస్త్రీన్యస్తలోచనాం ౪౭. తూర్ణంగచ్ఛేతిసముని

త్వేత్రదండా దతాడయత్, దండేనతాడ్యమానాంతాం కౌశికేనోగ్రకర్మణా ౪౮. దృష్ట్వాప్రయాంతీం వివశా హాహాఇత్యూచిరే ప్రజాః, తాడ్యమానాపిమునినా దేవీ భర్తృపదానుగా ౪౯. భవితవ్యంభవత్యేవ మంత్రః కించిన్న చుక్షుభే, ప్రేక్షకాణాంతదాశోకః కిమూనితికిమీర్యతే ౫౦. తాంవీక్ష్య రోహితాస్యోపి బాలశ్చలశిఖండకః, అంబేత్యంబేతిచ రుదన్లీనస్తదుదరేభవత్ ౫౧. దేవీందండేననిఘ్నంతం దృష్ట్వా తంకౌశికంమునిం, విశ్వేదేవాస్తదాయాతా దివివాచముదీరయన్ ౫౨. * విశ్వేదేవాః * వక్తాత్వంసర్వధర్మాణాం జ్ఞాతాచత్వం మహామునే, ఏవంవ్యథయితుంరాజ్ఞీం దండఘాతైర్నచార్హసి * ౫౩. కథమేవంవిధంధర్మ మధర్మేపి ప్రవర్తసే, రాజానమితితేహాంత శ్రుతవంతోహికర్హిచిత్ ౫౪. ఇతితేషాంవచశ్శ్రుత్వా దృశావుత్క్షిప్య కౌశికః, కఏతదితి నిర్ధార్య జ్ఞాత్వాక్రుద్ధస్తదాబ్రవీత్ ౫౫. * విశ్వామిత్రః * కేనామయూయం వ్యామూఢా ధర్మాధర్మవిచారణే, విశ్వేదేవైర్నయూయ్యుఃకిం విశ్వామిత్రోపి కింపరం ౫౬. మత్క్రియామవమత్యేవం బుద్ధ్యాదైవతమానినః, మనుష్యయోనౌభవతేత్యథతానశపత్క్రుధా, ౫౭. ఏకస్మిన్నేవహిక్షేత్రే పితృభిఃపంచభిఃపృథక్, ఉత్పాదితాఃప్రభవతేత్యుగ్రకోపోభవత్పునః ౫౮. శ్రుత్వాతం దారుణంశాపం విశ్వామిత్రేణపాతితం ౫౯. తేఽవతీర్యదివస్త్రస్తాఃకృతాంజలిపుటాః స్థితాః ౬౦. అజ్ఞానభాషితంవిద్వన్ క్షమస్వేత్యవదంస్తుతం * విశ్వామిత్రః * అనునీతిశతేనాపి నాన్యథా భాషితంమమ ౬౧. కిమప్యనుగ్రహం తత్ర కుర్యాంశ్శృణుత సంగతాః, ద్వాపరాంతేభవిష్యంతి పాండవాఃపంచవిశ్రుతాః ౬౨. ద్రౌపద్యాంధర్మచారిణ్యాం తేషాంభూత్వా సుతాః క్రమాత్, అకృతోద్వాహనా యూయం నసంతతిపరాఙ్ముఖాః ౬౩. ద్రౌణినా నిహతాఃకాలే ప్రాప్స్యథ స్వంపదంపునః, ఇతితేషాంసమాదిశ్య శాపాంతం గాంధినందనః ౬౪. త్వరితంయాహియాహీతి నృపంరోషాదతర్జయత్, సంభ్రాంతమనసస్తేపి విశ్వామిత్రం ప్రణమ్యతం ౬౫. జగ్ముర్విహాయసా తూర్ణంవిశ్వేదేవా యథాగతం, తథాదృష్ట్వాచతం దేవీం పరివృత్యమహీపతిః ౬౬. నవికారందధౌ కించిన్నిస్తరంగఇవార్ణవః, రాజాదేవీకుమారశ్చ సత్యకీర్తిశ్చ సన్మతిః ౬౭. తేజగ్ముస్సరయూంతీర్త్వా క్షిప్తాఇవ మునేర్గిరా, పౌరాఅపిమునేర్వాచా భీతాః ప్రస్ఫురితైఃపదైః ౬౮. నివర్తమానాశ్శోకేన రుదంతోజగదుర్మిథః, విహారే తేనరేంద్రాణాం మణిమాలిషుయే సదా ౬౯. నిషీదతఃపదేరాజ్ఞః కథంతేబర్హిషాం వనే, నచోపహారపుష్పేషు చరంతీభిద్యతే ప్రియా ౭౦. కఠినగ్రావకాంతారే కథందేవీ చరిష్యతి, ధాత్రేయికాణాంస్నిగ్ధానా మంకాదంకం చరన్నృణి ౭౧. రోహితాస్యః కథంనామ పాదచారంసహిష్యతే, కదాపునఃసమాయాంతం తస్మిన్సత్యవ్రతే స్థితం ౭౨. ద్రక్ష్యామస్తంమహాభాగం సద్య శ్శోకవినాశనం, తీర్ణకృచ్ఛ్రైఃసదాప్యేష్యా సాంజలీనగ్రతస్స్థితా ౭౩. అపాంగైరార్ద్రకారుణ్యైరస్మానాలోకయిష్యతి, ప్రవిశ్యన

గరీం హృష్టాం బలై రాపూర్ణ వీథికాం ౭౪. అలంకరిష్యతి కదాభద్రపీఠం కులోచి
తం, కదాప్రకృతి భిర్యుక్తో విశ్వామిత్ర కృపాన్వితః ౭౫. పాలయిష్యతి ధర్మేణ ప
యోధివసనాం భువం, కదాచిరే ణనఃశంకాః కాలేకాలే శుభోజ్జ్వలాః ౭౬. సుఖం
గృహేషువత్స్యామ స్తస్మిన్నస్యస్తభరావయం, ఇతిశోకాకులగిరః సిత్వాస్థిత్వాభివీక్ష్య
చ ౭౭. ప్రావిశన్నగరంపౌరా విశ్వామిత్రాజ్ఞయాద్రుతం, రాజాపియుక్త స్సత్యేన
సాహాయ్యక ముపేయుషా ౭౮. జగామదేవ్యాపుత్రేణ మంత్రిణాచా ప్యుపాసితః,
తస్మిన్విత్రశరక్షేప మాత్రం యాతేసకౌశికః ౭౯. తత్రాజుహావభూయస్త ముచ్చైర్వి
హితయాగిరా, రోషేణచసమాహూతో మునినా నృపతిఃపునః ౮౦. కించికీర్షితమ
స్యేతినివృత్తోభూత్త్వరాన్వితః, ఆగచ్ఛేతిమయాప్యుక్తే కిమర్థంత్వంవిలంబసే, ౮౧. ఇతి
నిర్భర్త్స్యరాజానంక్రుద్ధఃప్రోవాచకౌశికః, *విశ్వామిత్రః* యద్ధనందక్షిణార్థంమేదత్తం
బహు సువర్ణకం ౮౨. నిక్షిప్తంత్వయి తన్మహ్యం దత్త్వాగచ్ఛ యథేచ్ఛయా,
* రాజా * దక్షిణాధనసంయుక్తం సర్వంరాజ్యం నివేదితం ౮౩. కిమన్యదస్తి మేహ
స్తే భగవన్యేత్త్వతఃపరం * విశ్వామిత్రః, * స్వామ్యమాత్య సుహృత్కోశ రాష్ట్ర
దుర్గబలానిచ ౮౪. రాజ్యాంగాన్యేవ తత్సర్వం త్వయాదత్తం నసంశయః,నిక్షిప్తంచ
ధనం యత్తత్సర్వం కోశగృహేషుయత్ ౮౫. మదధీనేషు తేష్వేత త్కింపృథ
గ్భాగ మర్హసి, లోభాత్కామాచ్చ మోహాద్వాయత్కించి ద్భాషసేయది ౮౬.
తవయత్సత్యవాదిత్వం తస్మిన్హ్రుతవాహా భవేత్, దదస్వవిత్తం నిక్షిప్తంఖ్యాతం
యత్పద్మసంఖ్యయా ౮౭. నవరంసత్యలోపశ్చేత్త్వయిదండశ్చపాత్యతే* రాజోవాచ*
న్యాయ్యంచేన్మతమేవం తేదదామ్యుక్తం ధనంమునే ౮౮. త్వమేవోపాయ మాచ
క్ష్వ యేనస్యాద్ధనసంభవః, * విశ్వామిత్రః * నజానాసి వరంకించిత్త్వం ముగ్ధఇవ
భాషసే ౮౯. ఉపాయా బహవస్సంతి శృణువక్ష్యామి సాంప్రతం, త్వంచచంద్రవతీ
సేయంపుత్రశ్చైతేత్రసంతిహి ౯౦. త్వాంచస్త్రియంచపుత్రంచవిక్రీణీష్వ ధనంభవేత్ ౯౧
సూర్యవంశప్రభూ తేషు మహానితిహి భాష్యసే ౯౨. క్రీణాతిఖ్యాతిమాకాంక్షంస్త్వాం
దృష్ట్వా యోపికోపివా, హరిశ్చంద్రస్యపత్నీతి యఃకశ్చిదపి వాజనః ౯౩.అర్థవాంశ్చం
ద్రవత్యర్థందద్యాదర్థంయథోచితం,ఏధాంసితృణభారాంశ్చసమాహర్తుమయంపటుః ౯౪
అపుత్రోపిచ పుత్రంతే కశ్చిద్వాక్రేష్యతి క్వచిత్, క్రేతారమపిరాజ్యే మే నసహేస్మి
న్కదాచన ౯౫. ధనంతచ్చ మహీయంహిదద్యాహిత్వం సుదూరతః * రాజా *
దయాలునైవంవిధోఽయ ముపాయో మేప్రదర్శితః ౯౬. సమాంక్రీణాతుచమునే
యేనదద్యాన్మహద్ధనం * విశ్వామిత్రః * ఏకేనమండలేనైవ యేనకేనాపి వర్త్మనా
౯౭. దదస్వార్థంప్రతిజ్ఞాతం నచేత్సత్యాచ్చ్యుతోభవేః, దినసంఖ్యామిమాంరాజన్
త్వత్కృతే మర్షయామ్యహం ౯౮. అన్యథాద్యైవ తద్దత్వా ధనం యాహీతివాగ్భవే
త్, ఇత్యుక్త్వా స్మృతిమాత్రేణ సహసైవాగతః స్థితం ౯౯. శిష్యంనక్షత్రనామాన

మాదిదేశ ధనాహృతౌ, ఋణరూపం ధనం రాజ్ఞి త్వయి తిష్ఠతి యన్మమ ౧౦౦. తదర్ప
యాస్య హస్తే త్వం ఇత్యువాచోగ్రవాఙ్మయః, రాజాపి తస్య వచసా శిష్యం నక్షత్రకం
మునేః ౧౦౧. గృహీత్వా ప్రయయౌ తూర్ణం ఉత్తరాశాముఖస్తదా, తస్మిన్ క్షత్రి
యమూర్ధన్యే నక్షత్రకయుతే గతే ౧౦౨. విశ్వామిత్రః ప్రహృష్టాత్మా హ్యాభీష్టం
దేశమాగమత్, యథాసంకల్పితేష్వంత ర్దివసేషు మహీపతేః ౧౦౩. ప్రత్యూహాళీ
తదాశంకా మకరోత్తత్ర కౌశికః, నిర్ఘాతాదివ నిర్ఘాతో యథాఽసహ్యస్సముత్థితః.
౧౦౪. తథా నక్షత్రకో రాజ్ఞి విశ్వామిత్రాచ్చ తీక్ష్ణధీః, వనాద్వనం నృపో గచ్ఛన్మా
ర్గాన్మార్గచ్యుతో ముహుః ౧౦౫. తత్ర తత్ర విబభ్రామ విశ్వామిత్రస్య మాయయా,
క్షణం తిరోహితో భూత్వా స్థిత్వా భూయస్తదాగతః ౧౦౬. దదస్వ ధనమిత్యాఖ్యన్
నృపం నక్షత్రకో రుషా, యేన కేనాప్యుపాయేన కాలే తద్దీయతే ధనం ౧౦౭. తథాగ
చ్ఛతి భూపాలే క్షమయామాస తం మునిః, తస్మిన్నంతర్హితే ధీరః చింతయామాస
భూపతిః ౧౦౮. ఋణాన్మునేర్యథాముక్తిర్యథాస్యాం సత్యభాషణః, తథా కోత్రా
భ్యుపాయో మే జానాతి పరమః శివః ౧౦౯. ఏతే ప్రదేశాస్సర్వేపి రాజ్యం మహా
త్మనో మునేః, నాత్ర క్షణమపి స్థాతుం యుక్తం యుక్తిం విజానతా ౧౧౦. ఋణదానవి
నిర్దిష్టా న్యతియంతి దినాన్యపి, అతిక్రాంతేషు చైతేషు చ్యుతస్సత్యా ద్భవామ్యహం
౧౧౧. పృథ్వ్యాం సంతి హి రాజానః సార్వభౌమపదోన్నతాః, న తేష్వతంత్రాస్సర్వా
సు దేవబ్రాహ్మణభూమిషు ౧౧౨. విరూపాక్షేణ గుప్తశ్చ గోప్త్రా విశ్వేశ్వరేణ చ, హేమ
కూటశ్చ కాశీ చ క్షేత్రే ద్వే జగతి స్ఫుటే. ౧౧౩. సర్వసాధారణో నాపః క్షేత్రయోరుభ
యోరపి, ఈశ్వరాజ్ఞైవ జాగర్తి నాన్యాజ్ఞా కాపి దేశయోః ౧౧౪. తదయం మానుషః
పంథా యాతి వారాణసీం పురీం, అనేనాభ్యేత్య తాం తత్ర యతిష్యే ఋణమోచనం ౧౧౫.
ధనాఢ్యా బహవస్సంతి తస్యాం సిధ్యతి మే ధనం, అన్యథా న హ్యుపాయో మే సర్వం రా
జ్యమిదం మునేః ౧౧౬. వారాణస్యాం యతిష్యేహం యథాస్యాం సత్యభాషణః. ఇత్యం
తరాకల్ప్య వినిశ్చితార్థాం ధియం స్థిరాం మధ్యమలోకపాలః. ధీరస్వభావేన బహిఃస్థిత
స్సన్ కాశీపథం ప్రాప్య యయావదేన ౧౧౭. * * *

ఇతి శ్రీస్కాంద మహాపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే మధ్యమ
భాగే హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానే హరిశ్చంద్రస్య రాజ్యాన్నిర్గమనం నామ
చతుర్వింశోఽధ్యాయః. ౨౪.

* భరద్వాజః* అసత్యవాదినం భార్యాం రాజానం విక్రేతేరితి, కౌశికో మాయ
యా తస్మాన్మార్గాచ్చ్యావయతిస్మతం ౧. తస్మిన్నేవ క్షణే రాజా దిఙ్మోహేనైవ సం

వృతః, అజానన్మార్గమేకంవా విచచార వనేవనే ౨. ఏషమార్గఇతివ్యక్తం గృహ్యాతే
యో మహీంభుజా, సతంప్రవేశ్య కాంతారం మహాశూన్యం ననాశహ ౩. కదాచిత్సం
యుతో దేవ్యాపుత్రేణాపిచ మంత్రిణా, కదాచిచ్చవియుక్తస్సన్ భిద్య తేస్మ క్షమాక్ష
లః ౪. మునేర్మాయావిశేషేణ పురతఃపురతః ప్రభోః, ఆవిర్బభూవుర్లుంటాకాః కూట
ముద్గరపాణయః౫. వధ్యతాంవధ్యతాం(?) క్షిప్రంహన్యతాంహన్యతామితి, తస్థురా
వృత్యపంథానం దర్శనాద్భయ దాయినః ౬. ధీరోధాత్తస్య తస్యైవం రాజ్ఞఃపర్యంత
వర్తినః, దేవీకుమారోమంత్రీచ నకించిత్తేభయందధుః ౭. ఏతేమమాపిపురతః క్షుద్రా
హంతవనేద్రుశః, ఇతిస్మరన్ గురువరంనాద్రుశ్యంతతతశ్చతే ౮. క్రోశమాత్రంగతే
భూయఃక్రూరసత్త్వో విభీషణః, అభవత్పురతస్తేషాం హింస్రైఃకౌశిక మాయయా
౯. వ్యాత్తో ద్ధతముఖావ్యాఘ్రాః సింహాఃప్రోద్ధూతకేసరాః, భయంకరాశ్చభల్లూకా
దారుణాశ్శ్వాపదా అపి ౧౦. శరభాశ్చరణోత్ఫాల భ్రమణోల్లంఘితాంబుదాః,
పోత్రిణః పృథుపోత్రాశ్చ దంష్ట్రాదీర్ణవన ద్రుమాః ౧౧. పర్వతాఇవసీరంధ్ర నిర్ఝరాః
సమదాద్విపాః, వ్యాలాశ్చదుస్సహాక్ష్వేల జ్వలనోత్ప్లుష్ట వీరుధః ౧౨. అన్యేపి
బహవోహింస్రా యేస్యుఃకాననగోచరాః, తాన్దృష్ట్వాచ తతోధీరః స్మరన్నాత్మా
ధిదేవతాం ౧౩. ప్రతీపం విదధేతేషాం తచ్చక్త్యా తేపిదుద్రువుః, మునిస్తేషు
ప్రణష్టేషు ప్రాణినాం భయదేష్వపి ౧౪. ససర్జచమహామేఘా న్పుష్కలావర్త స
న్నిభాన్, తేచరతోఘనావ్యోమ్ని కుర్వంతఃస్తనితం మహత్ ౧౫. దిశశ్చవిదిశశ్చాపి
రురుధు ర్ఘోరవిద్యుతః, అనిలైరనుకూలైస్తై శ్చాలితాశ్చ తతస్తతః ౧౬. ముముచుః
స్వైరమంభాంసి కల్పాంత దివసేష్వివ, అభివృష్టైర్జలై స్తైస్తై ర్నీరంధ్రోభయరోధసః
౨౦. గ్రాహావర్తదురాలోకాః ప్రావహన్వననిమ్నగాః, అనుల్లంఘ్యపయః పూరాస్తా
శ్చతాశ్చవనేవనే౨౧.సధైర్యంనావమారుహ్య జగాహేధృతనిశ్చయః, తస్యపత్యాత్మ
నఃపాద స్పర్శాదేవ వనాపగాః ౨౨. జజ్ఞిరేజాను దఘ్నాప స్తిమితగ్రాహ చేష్టితాః,
తస్మిన్నపివినిర్ధూతే ప్రత్యూహేధరణీ భృతః ౨౩. అథాంధతమసంగాఢం అస్రాక్షీ
త్సర్వతోమునిః, ఆచ్ఛాద్యదివితిగ్మాంశుం నిరుధ్య సకలాదిశః ౨౪. ఏకీకృత్యేచ
భూభాగా న్విజజృంభే మహత్తమః, జృంభమాణేమహీంధ్వాంతే కృతాంత సమలీల
యా ౨౫. ప్రాచ్యాదివ్యవహారాణాం కథాపి ఖలునాభవత్, పంకేమగ్నాఇవోద్గాఢే
పాతాలే పతితాఇవ ౨౬. లీనాఇవమహామోహే బభూవు స్సహాసైవతే, నిరర్గలేత
మస్యేవం నిమేషోన్మేషయోరపి ౨౭. అగృహీతవిశేషార్థం తేషామాసీత్ఫలం
దృశోః, సర్వేతేపాణినాపాణిం అవలంబ్య జలే క్షణాత్ ౨౮. స్వల్పేఽపి విపినోద్దేశే
భూయోభూయో విబభ్రముః, తతఃస్థిత్వాక్వచిత్తత్ర జ్యోతిర్లింగమయం శివం ౨౯.

అనుదధ్యౌ నృపః స్మృత్వా గురోర్గౌరవదాయినః, తస్మిన్ ధ్యానపరే రాజ్ఞి తేజసా కేనచిత్తతః ౨౭. సద్యః ప్రశాంత మభవద్ధ్వాంతం తత్సర్వతస్తతం, ఘనాన్ముక్త ఇవాదిత్యో రాహుముక్త ఇవోడురాట్ ౨౮. ఆత్మేవాజ్ఞాననిర్ముక్తః తమోముక్తోఽభవన్నృపః. తతః ప్రకాశమానాసు దిక్షు దృష్ట్వా నరాధిపః ౨౯. దేవీమాశ్లాదయ న్వాచా కుమార ముపలాలయన్, చిత్తానురోధినా సార్థం సల్లపన్ సత్యకీర్తినా ౩౦. సత్యధర్మదృఢాదర్శః క్రోశమాత్రం జగామ సః, తతోఽవతీర్య గగనాత్తూర్ణం నక్షత్రకో మునిః ౩౧. దదస్వ ధనమిత్యగ్రే స్థిత్వా దనమయాచత, భూమిష్ఠం ఘోరభాపంత మతినిష్ఠుర భాషిణం ౩౨. అనునీయ ప్రసన్నాత్మా రాజా వచన మబ్రవీత్, ఋణం దదామి సకలం సమయో నహి లంఘ్యతే ౩౩. పంచషాణి దినాన్యేవం సహస్వాత్మవతాం వర *నక్షత్రకః* దదాన ఇవ సర్వం మే ఋణం ధృష్టః ప్రభాషసే ౩౪. ఋణాగమన మార్గం తే నపశ్యామి కథంచన, అద్యమాసో వ్యతీతస్తే శిష్టం హి దినసప్తకం ౩౫. అనృణః కథమేతస్మిన్ భవిష్యసి వనాశ్రయః *రాజా* దినాని సప్త హా కిం తే మునే భావ్యదినానిహి ౩౬. సమయే స్వం సగచ్ఛ మా సిద్ధకార్యః ప్రయాస్యసి, అస్తు వా తచ్చపశ్యామి ఖ్యాతం తే సత్యభాషణం ౩౭. ఇత్యుదీర్యోత్థితః క్రోధాత్స జగామ యథాగతం, తస్మిన్గతే పునశ్చింతాం ప్రపేదే ధరణీపతిః ౩౮. వాచం సంచిత్య సంచిత్య నక్షత్రక సమీరితం, ఆపస్పందనరాభిర్మే మధ్యేమధ్యే తథాత్మభిః ౩౯. మహానంతరితః కాలో నవిజ్ఞాతః కథంచన, పర్యటన్నిర్ఝరిఘోరా దద్యాపిచ వనాద్వనం ౪౦. కస్మిన్ప్రదేశే కాశీతి నజానామి కరోమి కిం, అలం వా చింతయా దేవః శివో మే హృది భాసతే ౪౧. తస్యైవరూపం సత్యం యత్తదేవోత్తారకం మను, ఇతి నిశ్చిత్య చోదీచీం దిశం నిర్ణీయ యత్నతః ౪౨. యయావన్యస్తమనా దేవే పురీం వారాణసీం ప్రతి, విశ్వామిత్రస్తతస్తస్మిన్కోపోద్భేద మమోఘయన్ ౪౩. ప్రతిబంధకరం రాజ్ఞో మహావాయుం ససర్జ హ. ఊర్ధ్వం తిర్యగధశ్చాపి పరితశ్చ క్షణే క్షణే ౪౪. ప్రవర్ధమానో దదృశే మహావాయుర్భయంకరః, తృణవత్సర్వతః సద్యః పోన్మూలిత మహాద్రుమాః ౪౫. ప్రాదురాసన్మహావాత్యాః ప్రారంభా ఘూర్ణితాచలాః, భిన్నమూలా హతదలాః శాఖాప్రోతాండజప్రజాః ౪౬. వింధ్యా ఇవ రవేర్మార్గం రోద్ధుమత్యుద్ధతా ఇవ, విశీర్ణనిర్ఝరాశ్శీర్ణశిఖరాః క్షతసానవః ౪౭. పర్యంతగహ్వరాః స్వైరం బభ్రావుర్ధరణీధరాః, మహాంతశ్శరభాస్సింహా నాగాః ఖడ్గమృగాదయః ౪౮. ఇమే హతాస్తథాన్యేషాం మృగాణాం తత్ర కా కథా, ప్రభంజనసముత్క్షిప్తాః సహస్రాణామహార్ణయః ౪౯. ఉత్క్షిప్తైస్సలిలాపూరై ర్భువమేకోదకాం వ్యధుః, హ్రదోభిస్సరుడుద్ధూత సాగరోర్మిభిరచ్యుతైః ౫౦. అపరిధృష్ట్యై ర్భువోభాగా బభూవుర్నిబిడాంబరాః, తదా చంద్రవతీ దృష్ట్వా వాతోద్ధూతాం వనస్థలీం ౫౧. సహపుత్రేణ రాజేంద్రమాలిలింగ భయాకులా తస్మిన్నాకులేపి భూతేశం పవనాహార భూషణం ౫౨. ధ్యాయన్గురుపదస్మృత్వా నచ

చాల మహీపతిః, సర్వైప్యుర్వీభృతో యేనక్షణేనైవ లఘూకృతాః ౫౩. సతముర్వీ
భృతాంధుర్యం నాలంలంఘయితుం మరుత్, తస్మిన్ప్రశాంత సంరంభే నైశ్చల్యాత్సత్య
వాదినః ౫౪. ఆశ్చర్యమిద మిత్యాస న్దివిదేవగిర స్తదా, సర్వాపద్భహులాన్దేశా
నిమానుల్లంఘ్య వేగతః ౫౫. గమిష్యామీతి నిశ్చిత్యరాజాథ త్వరితం యయౌ,
తతోదిష్ట్యామహాబాహుః ప్రహితం విపులాంతరం ౫౬. నృపోదదర్శపంథాన ముదీ
చీం దిశమాసితం, అన్యోన్యంభావమాలంబ్య స్వత స్సుస్థిరనిశ్చయాః ౫౭. ప్రకృతిం
స్వామవష్టభ్య తేనతేత్వరితం యయుః ఆతపగ్లాపితా శ్శ్రాంతాః క్షుధితాశ్చ
పిపాసితాః ౫౮. నచతస్సుశిక్వచిన్మధ్యే విపదుద్గమ శంకయా, సుకుమారంపథా శ్రాం
తం శుష్యత్కంఠ ముదన్యయా ౫౯. స్ఫుటితాంఘ్రికలంరాజ్ఞీకుమారంవీక్ష్య విప్య
థే, ఆత్మానురోధాత్త్వరితా మాయస్తచరణామపి ౬౦. రాజ్ఞీమనునయ న్వాచా
యయౌరాజా త్వరాన్వితః, తతస్తేనైవమార్గేణ గత్వాదూరం మహీపతిః ౬౧.
దస్యుహింస్రమృగాకీర్ణం ప్రవివేశ మహద్వనం, తస్యక్షణేనసర్వత్ర విశ్వామిత్రస్య
మాయయా ౬౨. ప్రదహన్నఖిలాన్వృక్షా న్ప్రాదురాసీ ద్దవానలః, ఏకోద్యోగేనస
ర్వాసు దిక్షువ్యాప్తిం ప్రదర్శయన్ ౬౩. మార్గమావృత్య జజ్వాల జ్వాలామాలో
ద్ధతోఽనలః, జ్వాలాక్రాంతదిశాభాగోధూమాక్రాంత నభస్థలః ౬౪. ఊష్మాక్రాం
తకఠోరాంశుః సబభూవ దురుత్సహః, కోటరాంతఃప్రవిష్టాభి ర్జ్వాలాభిః ప్లుష్టశాఖి
శాః ౬౫. పరమాణుభిరక్షైమై ర్ద్రుమాః సృష్టాఇవోజ్జ్వలాః, అధిత్యకాసుశృంగే
షు కందరేషుచ సానుషు ౬౬. జ్వాలాలీఢామహాశైలా నిపేతుఃశీర్ణసంధయః, ఆశృం
ఖలమహాధూమస్తోమగాఢమలీమసైః ౬౭. ఆలీఢాస్తచ్ఛిఖాజ్వాలై రపాక్రామన్నిమా
నగాః, వాలేషుజానుషు పదేష్వంగసంధిషు మూర్ధసు ౬౮. గ్రస్తాదవానలజ్వాలై
ర్వనేశసర్వ్యాకులా మృగాః, పుచ్ఛషుశిపరతో లోలై ర్జ్వాలాగ్రై ర్దష్టచంచవః ౬౯.
నిపేతుర్ద్రుమనీడేభ్యో విహంగా దావపావకే, నిర్ఝరాన్సరితసర్వా స్పల్వలాని
సరాంసిచ ౭౦. అగ్రేసరాభిర్జ్వాలాభిః సనిశ్శేష మశోషయత్, జ్వలతాబర్హజా
లేనవిభ్రమన్ బర్హిణాం గణః ౭౧. దదాహదూరతోవృక్షా నస్పృష్టాంశ్చ దవాగ్ని
నా, లంఘితేభ్యోగ్నినాసద్యో వల్మీకేభ్యోథనిఃసృతాః ౭౨. ధూమ్రమాదాస్తావ దభ్య
ర్ణాదదహ ర్దహనార్దితాః, ప్రస్ఫుటద్భిః ఫణారత్నైః స్ఫులింగనికర ప్రభం ౭౩.
కుర్వంతోబహుళ క్ష్వేళముద్గిరంతః పునః, ఆస్ఫాల్యాస్ఫాల్య భూభాగం ముఖైః
పూత్కారగర్భితైః ౭౪. ఆవాలమాఫణాభిత్తి ప్రస్ఫురద్భిః క్షణేక్షణే, వాతా
నీతైః శిఖాజ్వాలై ర్వ్యాలీఢాంగాః ఫణాభృతః ౭౫. నిశ్చేష్టా న్యపతంస్తత్ర
విధ్యమానా మహీతలే, అగ్రేధూమా స్తతోజ్వాలాశ్చటాత్కార రవస్తతః
౭౬. ప్రససర్పతతోవహ్నిః చతుస్సంధా త్మవత్తదా, కాలిమానం శ్రయన్
పశ్చాద్వహ్నిఃజ్వాలాం పురోవహన్ ౭౭. పరిస్ఫురన్ఫణారత్నైః కృష్ణసర్పఇవా
బభౌ, నాత్యాథూమా గ్రఫలకోజ్వాలా ఖడ్గం ప్రచాలయన్ ౭౮. చచారో త్ప్లుత్యో
త్ప్లుత్య వాయువేగా ద్దవానలః, శరభాహారయస్తేచ గజవ్యాఘ్రామృగాఅపి ౭౯

క్రౌంచేయాః పక్షిణశ్చాన్యే మార్జాలా మూషకా అపి, భల్లూకా వానరక్రోడా బర్హి
ణః పన్నగా అపి ౮౦. ఉపర్యుపరి చాన్యోన్యం పతంతో వైరవర్జితాః, కాంతారాద
గమన్నర్చిరంకురాన్ గుల్మకాంస్తతః ౮౧. గుల్మేభ్యో వీరుధస్తాభ్యో ద్రుమాంస్తేభ్య
శ్చ పర్వతాన్ తేభ్యో మేఘపటం వహ్నిః క్రమాదాక్రమదుచ్ఛిఖః ౮౨. స సర్వత్ర సమాక్రా
మద్దవాగ్నిర్విపినస్థలీం, హరిశ్చంద్రాభిముఖ్యేన వితస్తార మహాశిఖః ౮౩. తమా
యాంతం సమాలోక్య దావాగ్నిం తేజసాం నిధిః ౮౪. మార్గానన్వేషయామాస నిర్గ
త్యగమనే పవనాత్, స యేషు యేషు మార్గేషు వినిర్గంతు మవైక్షత ౮౫. తేషు తేషు
ప్రజ్వాలప్రవృద్ధార్చిర్దవానలః, అగ్రే శుష్కముఖీం దేవీం రోహితాస్యం భయాకు
లం ౮౬. వ్యథితం సత్యకీర్తించ విలోక్యాచింతయన్నృపః, అహో దావో దురంతో
యం యన్మామభిభవత్యలం ౮౭. దవాగ్నేః క్వాగతం తేజస్తన్మే తేజస్వి దుఃసహం,
కథం ద్రక్ష్యామి పురతో దహ్యమానాం దవాగ్నినా ౮౮. ప్రియామిమాం చంద్రముఖీం
ప్రియం పుత్రం యశస్వినం, వినీతం గుణినం స్నిగ్ధం కుమారం కులవర్ధనం ౮౯. ద్రక్ష్యామి
గ్రస్యమానాంగ మాశుశుక్షణినా కథం, మంత్రిణాం ధురి నిష్ణాతం మయా స్నేహేన
పాలితం ౯౦. ద్రక్ష్యామి సత్యకీర్తించ వనానలశిఖావృతం, కస్మిన్ కాలే కథం కింవా
కేనాతీతా భవేదియం ౯౧. దవాగ్నేర్వశమాయాతి దైవస్య కుటిలా గతిః, న ద్రష్టుము
త్సహే దేవ్యాః పుత్రస్యాప్యాపదం పునః ౯౨. ప్రతీపమేవ యాస్యామి ప్రవేక్ష్యామి
దవానలం, దావానలాభిషంగోత్థవ్యథా వ్యథయతి స్ఫుటం ౯౩. యథాతథా దురుత్తే
కమృణిత్వం కౌశికం ప్రతి, ప్రతిజ్ఞాతం ధనం దాతుమశక్తో దావపావకే ౯౪. హరి
శ్చంద్రః ప్రపాతేతి లోకో మాం కథయిష్యతి, ఋణిత్వం సత్యవిభ్రంశః సంశ్రితానా
మపాలనం ౯౫. అగ్నౌ మృతిర్మమేత్యేవ మేకైకమపి పాతకం, ఇతి చింతాకులో రాజా
సమాశ్వాస్య భయాకులాం ౯౬. ఉవాచ నృపతిర్ధీమాన్ కాలోచిత మిదం వచః,
* రాజా * మార్గే మార్గే మయా దేవి తీర్ణాః సర్వే వ్యుపప్లవాః ౯౭. దవాగ్నిర్దుస్తరో
హ్యేష ఇతి మే ప్రతిభాతి ధీః, ఏష నిర్విఘ్న సంరంభో భూతానాం భయదాయకః
౯౮. ప్రధత్యత్యనలో హ్యస్మాన్న ప్రతీకార దుస్సహః, తదహం నిధనాత్పూర్వం
సపుత్రాయాస్తవానఘే ౯౯. దావానలం ప్రవేక్ష్యామి సత్యకీర్తేశ్చ పశ్యతః, ఆహు
త్యైవం మహావహ్నిః ప్రీతః శాంతిం ప్రయచ్ఛతి ౧౦౦. శంభోర్జ్యోతిర్మయస్యాగ్నిః స్మృ
తం యాం తనురేషహి, వీక్ష్య వ్యాప్తం తమేవం మాం మా త్వం శోకే మనః కృథాః ౧౦౧.
దైవేన మానుషేణాపి నియతిర్నహి లంఘ్యతే, ఇతి వాదిని రాజేంద్రే నేదీయస్యనలే
తథా ౧౦౨. ప్రకంపమానా ప్రోవాచ తథ్యం చంద్రవతీ వచః *చంద్రవతీ* నిశీథిన్యా
గతిశ్చంద్ర స్సరితాం గతి రర్ణవః, సూర్యో గతిస్సరోజిన్యా స్తథా భర్తా స్త్రియో
గతిః ౧౦౩. త్వయైవ పాలితా నిత్యం త్వామేవ శరణం గతా, త్వయా హా మవినాభూతా
న మాం త్యక్తు మిహార్హసి ౧౦౪. స్థితే భర్తరి యా నారీ కాలస్య వశ మాశ్రయేత్,

విశుద్ధభావాయానారీ భర్తారమనుగచ్ఛతి౧౦౫. కులద్వయంసముద్ధృత్యప్రయాతిపర
మాంగతిం, పత్యౌమృతేపి యామోహా జ్జీవితాశాంనముంచతి ౧౦౬. సానవిందే
చ్ఛుభం కించిదిహలోకే పరత్రచ, మితందదాతింహిపితా మితంభ్రాతా
మితంసుతః, అమితస్యహిదాతారం భర్తారంకా నపూజయేత్ ౧౦౭. దీర్ఘాయుషా
కుమారేణ త్వంజీవ శరదశ్శతం, త్వయిపశ్యతిమాంనాథ ప్రవేక్ష్యామి దవాన
లం ౧౦౮. ప్రసీదయాచేరాజేంద్ర ప్రార్థనాం మమపూరయ, నకర్తుమర్హసి
స్వామి ప్రతిషేధేనవైశసం ౧౦౯. ఇతిగద్గదయావాచా వ్యథయంతీ విభోర్మనః,
పపాతపాదయోస్తస్యభావేనాశ్రిత్రి మేనసా ౧౧౦. పితరంచతథోద్యోగంమాతరంచ
తథాశయాం, రోహితాస్యస్సమాలోక్య రురోద కరుణస్వనం ౧౧౧. స్వామినస్త
ద్దశాం వీక్ష్యసత్యకీర్తి శ్శుభాశయః, బద్ధాంజలిరువాచేదం వచనం సమయోచి
తం ౧౧౨. స్వామినోరవలోక్యేమాంవిపత్తింనహిజీవతి, సత్యకీర్తిస్తతశ్శకార్యాదృష్టి
స్సానుగ్రహా మయి ౧౧౩. ఏతావంతమిమం కాలం స్వామినాపరిపాలితం, శరీరం
మేకరోమ్యద్య త్వయిపశ్యతి వహ్నిసాత్ ౧౧౪. శరీరమర్థంప్రాణంచ యస్స్వామిని
నివేదయేత్, ఆజీవవిధురంయాతి సపవాన్యస్తు కృతిప్రమః ౧౧౫. ప్రాప్తాయామాపది
ప్రాణాన్నోముంచేత్స్వామినఃపురః, నవైశ్రేయ స్సమాప్నోతి ప్రేత్యాపి దివిశా
శ్వతం ౧౧౬. *భరద్వాజః* ఇతితేషుమిథఃస్నేహా ద్గచ్ఛత్సు విపినానలః, ద్యాంగా
మపి దహంస్తేషా మాసన్నోభూద్దురుత్సహః ౧౧౭. తతః చంద్రవతీదేవీ పశ్యత్యా
త్మేశ్వరే ప్రియే, సన్నాహమకరోద్వహ్నౌ ప్రవేష్టుం సాంజలిర్జవాత్ ౧౧౮. మైవం
ప్రియేత్వయా కార్యం మయిజీవతి భామిని, నాతిలంఘ్యంమమవచః సాహసా
ద్విరమాధునా౧౧౯. ఇత్యువాచనృపస్సాంత్వయిత్వాదేవీంగిరాగ్ర్యయా,యావదు
ద్యోగినీ తావత్పురస్తాదనలోభవత్ ౧౨౦. జిహ్వాభి రివలోలాభి ర్జ్వాలామా
లాభి రంబరం, లేలిహానంమహాదావం రాజ్ఞీనాగణయత్తదా ౧౨౧. సర్వేషామపిచ
క్షూణాంపిధూమేనాంధ్యానితత్క్షణాత్, వ్యామోహాస్తిమితాన్యాసన్ వ్యాకులానిమ
నాంస్యపి ౧౨౨. కింకార్యవిముఖేరాజ్ఞి ప్రవల్గతిచ పావకే, నిమీలితేకుమారేపి
సత్యకీర్తౌచ ముహ్యతి ౧౨౩. దేవీకృతాంజలిర్భూత్వా పరంధైర్య ముపాగతా,
చింతయంతీచ భర్తారమంతఃకరణ దైవతం ౧౨౪. ప్రవేష్టుకామా దహనమిమాం
వాచ ముదీరయత్, వాఙ్మనఃకర్మభిఃపత్యౌ యదిభావ శ్శుభేమమ ౧౨౫. అను
రక్తశ్చచిద్దక్షో ధర్మజ్ఞః సత్యవాగయం, హరిశ్చంద్రఃపతిర్భూయాన్మమజన్మనిజన్మని
౧౨౬. ఇత్యుక్త్వాపాదయోస్తస్యనిపత్య స్థిరనిశ్చయా, పపాతజ్వలనేతస్మింస్తృణీ
కృత్యచతచ్ఛిఖాః ౧౨౭. తస్యామపాంసులా రత్నే నిపతంత్యాం దవానలః, తత్ప్ర
భావసమాక్రాంతః ప్రశశామ తదద్భుతం ౧౨౮. కిమత్రకించిదాశ్చర్యం నాగ్నిర
గ్నౌ స్మవర్తతే, పాతివ్రత్యంమహాత్తేజ శ్చంద్రవత్యాంప్రతిష్ఠితం ౧౨౯. తథైవమ

గే విపినానలేస్మి న్పరాహతే చంద్రవతీప్రభావాత్, పృథక్ప్రశంసావచనాని హ
ర్షా త్ప్రాదుర్బభూవు ర్దివిదేవతానాం ౧౩౦. * *

ఇతిశ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే మధ్యమభాగే
హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానే మాయానపహ్నుతిర్నామ
పంచ వింశోఽధ్యాయః. ౨౫.

* భరద్వాజః * తతఃప్రకృతిమాపన్నః ప్రశాంతే జ్వలనేనృపః, మహాప్రభా
వాన్మముదే దృష్ట్వాక్షేమవతీం ప్రియాం ౧. ఉన్మీల్యనయనంసద్యో దృష్ట్వామాతర
మగ్రతః, వీక్ష్యతాంరోహితాస్యోపి తదుత్సంగే పపాతవా ౨. మహా త్తత్తేజసోగ్రేపి
తేజాంస్యపితమాంసిహి, దేవ్యాఃపుర స్తథైవాగ్ని రిత్యాసీ త్పత్యక్తిర్వాక్ ౩. దేవీ
చదహనాతంకం నిర్ధూయ స్వేనతేజసా, ప్రణిపత్యచభర్తారం కుమారం పరిషస్వ
జే ౪. శాంతానలాసుసర్వాసు దిక్షుదేవీ ప్రసాదతః, యథాస్థితవిభాగేషు వనేష్వపి
సమంతతః ౫. వ్యక్తస్వభావసంస్థానే భూభాగే హర్షదాయిని, తేషుతేషుచమా
ర్గేషు వ్యజ్యమానేషుసర్వతః ౬. రాజాసంమోదమానోపి ఆపద్విగమనాత్తదా,
ఋణాన్మనేఃపరిత్రస్తో దినసంఖ్యాంవిచింత్యచ ౭. మార్గేణమహతాతూర్ణం యయౌ
వారాణసీం ప్రతి, గచ్ఛన్నదర్శగగనా దవతీర్ణం పురఃస్థితం ౮. నక్షత్రకంమహా
ఘోరం రోషాచ్ఛోణితలోచనం, దృష్టమాత్రే నృప స్తస్మి న్ద్రుద్రాహేనేవపీడితః ౯.
ఏషకింవక్ష్యతీత్యంత శ్చింతాక్రాంతాశయో భవత్, * నక్షత్రకః * తిష్ఠక్వయాసి
భోరాజ న్నిష్య తేదినయోర్ద్వయం ౧౦. నసహేమాంవిజానాసి దదస్వ సకలంధనం,
* రాజా * దినద్వయాంతరే విద్వన్భవిష్యామ్య నృణస్తవ ౧౧. త్యజకోపమిమం
విప్రయేనతేక్లిశ్యతే మనః * నక్షత్రకః * యత్రయత్రప్రయాసిత్వం తత్రతత్ర ధృతా
శయః ౧౨. అనుగచ్ఛామిచైవంత్వాం కిమహం తవకింకరః, ఋణీకిం జీవికాంకింవా
త్వత్తోహ ముపలబ్ధవాన్ ౧౩. నిత్యంవన్యఫలాహారః కింత్వా మనుసరామ్యహం,
అద్యైకతద్ధనంరాజ న్దత్తంచే దఖిలంత్వయా ౧౪. దినద్వయేననేష్యామిగురోఃపా
ర్శ్వంత్వయాన్వితః, ప్రతిజ్ఞాతదినాంతేతు దత్తంనేతుం నశక్యతే ౧౫. గణ్యంతేదివ
సాస్తేన మునినా త్వన్ముఖోదితాః, * హరిశ్చంద్రః * ఇయంవారాణసీపుణ్యా నాతి
దూరే ప్రకాశతే ౧౬. వసంతిధనినోయత్ర శక్రవైశ్రవణోపమాః, తేభ్యోధన
ముపాహృత్య యేనకేనాపి కర్మణా ౧౭. ఋణందదామితేసర్వం నవేలాం లంఘ
యామ్యహం, ఇతిసాంత్వాన్మభి ర్వాక్యై స్తంప్రసాద్య పునఃపునః ౧౮. త్వయాస
ప్రయయా రాజా కాశ్యాంవిన్యస్త మానసః, వినున్నఇవవేగేన ఋణిత్వేనేవవ ర్జి

తః ౧౯. చింతయేవపరంక్లిష్టో హ్యాశంసాభి రివేరితః, ఛాయాద్రుమానపిక్వాపి నపశ్యన్ శ్రాంతిహారిణః ౨౦. సద్యస్సంతాపహారీణి మార్గమాణ స్సరాంసిచ, తథా స్పృహయమాణశ్చ శీతలాయ నభస్వతే ౨౧. కియత్యధ్వనికాశీతి పృచ్ఛ న్నాదరమధ్వగాన్, ప్రతప్తాంగః కఠోరాభిర్మధ్యాహ్నార్క మరీచిభిః ౨౨. లంఘయన్విపినోద్దేశా న్తురంగమరీచికాన్, ననిషీద న్క్వచిదపిశ్రాంతోపి క్షుధితోపిసన్ ౨౩. గత్వాసుదూరమధ్వానం త్వరయైవోపబృంహితః, అపరాహ్ణేసమాపేదే రాజా వారాణసీ పురీం ౨౪. పరిఖాభిరగాధాభిః ప్రాకారేణ గరీయసా, గోపురేణోన్నతేనాపి వీథీభిర్విపులాత్మభిః ౨౫. భవనైర్విభవోదారైః ప్రాసాదైశ్చ మహోన్నతైః, ప్రపాభిర్మహితైస్సైశ్చైత్యవరైశ్చ సుపూజితైః ౨౬. మందిరైర్దేవతాగారైర్మహావిభవశోభిభిః, త్యాగభోగదయా దాక్ష్యధనసంప ద్యుతైర్జనైః ౨౭. రూపసౌందర్య సౌభాగ్య లీలాహృద్యైశ్చ పావనైః, రమణీయైర్మహోద్యానైః సరోభిశ్శిశిరాంబుభిః ౨౮. రథైర్గజేంద్రైస్తురగైః పదాతిభిరలంకృతైః, నానాదేశాగతైర్నానాభాషారూపై ర్జనైరపి ౨౯. యతిభిర్వ్రతిభిస్సిద్ధైః వణిగ్భిశ్చ ముముక్షుభిః, తీరదర్శిభిరాత్మజ్ఞై ర్మునిభిశ్చ దిగంబరైః ౩౦. ఆకాశవాసిభి ర్బ్రహ్మలింగిభి ర్వేదవాదిభిః, ద్విజైరపి క్రియాదక్షైః స్సర్వదా పరిశోభితాం ౩౧. కైలాసాదపిదేవస్య బహుమానైక భూమికాం, భోగదాం మోక్షదాం పుంసాం సర్వాభీష్టఫలప్రదాం ౩౨. అనాదిపాపసంహర్త్రీ మాపన్నానాం పరాంగతిం, అభ్యేత్య తాం పురీంరాజా హరిశ్చంద్రో మహామనాః ౩౩. వవందే భక్తినమ్రేణ శిరసా ప్రయతాశయః, రాజ్ఞో నియోగాత్పుత్రేణ సహరాజ్ఞీ యశస్వినీ ౩౪. అవందతరుజాంహంత్రీం రాజధానీం మహేశితుః, అచిరాదన్ృణోభూయాత్స్వామీతిరచితాంజలిః, ౩౫. కృతప్రణామా స్తేయావత్ప్రవేష్టుం విదధుర్మనః, ఆగచ్ఛ న్త్వరతస్తేషాం తావన్నక్షత్రకో మునిః ౩౬. దర్శయన్ రోషసంరంభం భ్రువోర్భంగంవిభావయన్, ఉన్మార్జయ న్ముహుస్స్వేదలవాన్ఫాలతలోత్థితాన్ ౩౭. ఆగత్యపురతఃస్థిత్వా రుషాప్రస్ఖలితాక్షరః, ధనందేహీత్యువాచోచ్చై ర్హరిశ్చంద్ర ముదీక్ష్యసః ౩౮. *రాజా* ప్రసీద యమినాంశ్రేష్ఠ ప్రాప్తోస్మ్యద్య పురీమిమాం, ప్రావిశంనచ తావత్త్వ మాగతోసి మహామునే ౩౯. ప్రవిశామిత్వయైవాద్య సహవారాణసీ మిమాం, ఋణాదపివినిర్ముక్తో భవేయం త్వత్ప్రసాదతః ౪౦. *నక్షత్రకః* మాధుర్యంవాచి హస్తేతు నకించిత్పరిశిష్యతే, ఏకమేవదినంశిష్టం క్వతేస్యా ద్ధనసంభవః ౪౧. ఆగత్యాగత్య తేపార్శ్వం దీర్ణేచ చరణే మమ, శ్రాంతాన్యతీవగాత్రాణి శాఠ్యంనాద్యాపి ముంచసి ౪౨. జానన్నపి పరం భావం మునేర్నఖలు తేభయం, నక్షత్రకంచమాం భూయస్తచ్ఛివ్య మవమన్యసే ౪౩. అతఃపరంనముంచామి త్వామహం స్మృతివర్జితం, స్థితేమయిత్వరా భీతి

యుక్తో దాస్యసిమేధనం ౪౫. ఆగచ్ఛప్రవిశామ్యేవ ఇత్యుక్త్వాప్రవివేశతాం ౪౪. అగ్రతః తాంపురీంరాజా ప్రవివేశాథ వేపితః, విశ్వేశ్వరంమహాదేవ మవిముక్తేశ మీశ్వరం మనసాచింతయ న్రాజా నక్షత్రకమువాచహ ౪౬. *రాజా* స్రష్టా త్రాతాచహర్తాయో జగతోఽస్య జగన్మయః, తతోఽవ్యతీర్ణశ్చ తత్వాత్మా ప్రకృతేర్యః పరస్పృతః ౪౭. అద్యాపిమృగయంతేయం జ్ఞానగమ్యం మహర్షయః, తమేకంచిద్ఘనం నిత్యం సతతోదిత మీశ్వరం ౪౮. విశ్వేశ్వరమహం ద్రష్టుం వాంఛామి యదితేకృపా, అయోధ్యాయాశ్చకాశ్యాశ్చ విప్రకృష్టం తథాంతరం ౪౯. అత్రాగతోఽపివిశ్వేశం నవీక్షేయది కోఽస్మ్యహం, సిద్ధ్యేచ్ఛచింతితార్థోమే విశ్వేశస్యాద్య దర్శనాత్ ౫౦. క్షణంసహస్వ తిష్ఠాద్య సమాగచ్ఛ సహాథవా, *నక్షత్రకః* అహోనిర్లజ్జతా తేఽద్య భక్తిందర్శయసీశ్వరే ౫౧. ఋణీతుపాతకీయోగ్యో నహిద్రష్టుం మహేశ్వరం, విముక్తిఃపాతకా దస్మా త్పూజయేశం దివానిశం ౫౨. గ్రీవామాస్కంద్య తిష్ఠంతం నవేత్సిత్వంఋణగ్రహం, అహర్శేషోద్యస త్తమోభాగో వర్తతేఽద్య దురాశయ ౫౩. వీథ్యాంవీథ్యాంచ యాచస్వ ధనార్థంధనినోజనాన్, అవశిష్టందినంహ్యేకం ప్రతిజ్ఞాత దినేషు తే ౫౪. తస్మిన్విగలితేచ త్వంపశ్చాద్భ్రష్టోభవిష్యసి, ఉగ్రశాపస్యచమునే స్తథానుభవితాఋషిః ౫౫. ఆగచ్ఛాన్నృణతాంగచ్ఛ పశ్చాద్భక్తో భవేశ్వరే, ఋణీతుపాతకీయోగ్యోనహిద్రష్టుంమహేశ్వరం ౫౬. విముక్తఃపాతకా దస్మాత్పూజయేశం దివానిశం, *రాజోవాచ* పరవానస్మికింకుర్యాం యథార్థంహి తథామునే ౫౭. ఆనృణ్యాన్నపరోధర్మ ఇతిధర్మానుశాసనం, నాహంకమపి జానామి సజ్ఞాతోఽస్మిచ కేనచిత్ ౫౮. భ్రామ్యన్వీథీషు వీథీషు యాచేనామాభిఖుష్యచ, లబ్ధంలబ్ధంచతద్దద్యాం ధనం సత్కర్మణాంనిధే ౫౯. *నక్షత్రకః* సౌభాగ్యంచప్రభుత్వంచ దృష్ట్వాతే ధనినోజనాః, దాస్యంత్వర్థితమాత్రంతే ధనమస్మా ద్దురత్యయాత్ ౬౦. అహంతామియతీం ముంచ విక్రీణీష్వస్త్రియం సుతం, ఆత్మానంవాథనార్థం తత్కిం నస్మరసిభాషితం ౬౧. అనురథ్యాం నచాహంత్వా మనుయామి పదేపదే, సంభూతేపిధనే పశ్చా దాయాస్యామిదదస్వ తత్ ౬౨. ఇతినక్షత్రకగిరా భీతభీతఃస్థితో నృపః, కర్తవ్యమిదమేవేతి సోఽథబభ్రామ వీథిషు ౬౩. శృణుతాత్ర ధనాఢ్యాయే హరిశ్చంద్రోఽహ మస్మిమే, దదధ్వంపద్మసంఖ్యాకం ధనం కౌశికతుష్టయే ౬౪. అద్యపశ్చాదశేషంత ద్దద్యాం సర్వాత్మనాపివః, ఇత్యుదీర్యముహుస్సర్వాః ప్రతోలీ ర్విచచారసః ౬౫. రాజ్ఞోవచనమాకర్ణ్య రథ్యాపర్యటత స్తథా, వీక్ష్యవీక్ష్యచరాజానం అవోచ న్ధనినోజనాః ౬౬. *ధనినః* రాజ్యాత్ భ్రష్టోమునే ర్భీతః సంప్రాప్తః కరుణాందశాం, త్వంహి తేభక్ష్యకయా యుక్త్వా ప్రదాన్యసిధనంబహు ౬౭. శ్లాఘ్యఃసర్వోహి సంపన్నో విపన్నః కేన ధార్యతే, సంప్రాప్తఃపశ్చిమా మాశా మత్రోదాహరణం రవిః ౬౮. కింహరిశ్చంద్రనామ్నాసః

ప్రదదేకిమిదం ధనం, ప్రదత్తంధనమస్మాభి ర్యస్యధర్మోహి సీదతి ౧౯. ప్రత్యా హృతే ధనంయస్య సంభవేద్వ్యాప్రయత్నతః, తస్మైదేయం సుబహువా స్వల్పం వాపి విజానతా ౨౦. ఉద్వైతిచపునర్దైవా ద్భాస్వా నస్తంగతోపిసన్, ఋణీదురంతా మాపన్నో దశాంనైవ ప్రరోహతి ౨౧. ఇత్యుక్త్వాప్రయయు స్సర్వేరాజాన మవ మత్యచ, తేషాంవచస్సమాకర్ణ్య వ్యథితో దశయాతయా ౨౨ క్రాంతశ్చతుష్ప థేస్థిత్వా త్రస్తోనక్షత్రకం ప్రతి, సత్యకీర్తిమువాచేదం సత్యనా ధైర్యమాస్థితః ౨౩. * రాజా * నగర్యాం ధర్మపూర్ణాయా మస్యామేవం ధనార్థ్యహం, అవధూతశ్చ ధనిభి ర్నామ శృణ్వద్భిరాత్మనః ౨౪. ద్వ్యాచశూన్యాతథాప్యేవం దరిద్రస్తు మృతా ధికః, దరిద్రోయాచతేహ్యర్థా న్మృతస్తాన్నహి యాచతే ౨౫ అనయాచింతయా కింమేదినేయాక్రియ తేజనైః, అక్షయ్యంధనమస్త్యేన సత్యం మాహాత్మ్య దాయియ త్ ౨౬. నభ్రశ్యేత్సత్యమార్గాద్య స్తస్య హస్తేసమృద్ధయః, తాభిర్లోకద్వయం జిత్వా తత్త్వేనిత్యంప్రమోదతే ౨౭. శృణుమేవాచమర్థజ్ఞ మాకృథా హృదిసంశయం, నాస్త్యాత్మవిక్రయాత్కించి దుపాయో న్యోధనప్రదః ౨౮. తత్త్వంమాం మన్నియో గేన విక్రీణీష్వావిలంబితం, విక్రేతుంనోత్సహేతావ ద్దేవీమపి కుమారకం ౨౯. * సత్యకీర్తిః * స్వామిన్మయిస్థితే భృత్యే నైవంత్వంకర్తు మర్హసి, విక్రేతవ్యస్త్వయై వాహం మితంవాత్తధనంభవేత్ ౩౦. * రాజా * అనురక్తశ్చదాంతశ్చ జ్ఞాతాచ త్వం మహామతే, ఏవంవదసివాక్యంతే నైతదభ్యుపగమ్యతే ౩౧. విక్రీణీతేతథా రాయ సుస్నిగ్ధ మనుజీవినం, అయశస్తస్యలోకే స్మిన్నప్రేత్యాపి శుభాగతిః ౩౨. తస్మాత్త్వయాద్యవిక్రీతే మయి మద్వాచితిష్ఠతా, ధనంసుబహులభ్యంస్యా ద్యేన తుష్యతికౌశికః ౩౩. ఇత్యుక్తింభర్తురాకర్ణ్య తస్మిన్‌శోకా దనుత్తరే, ప్రాహపుత్రం పురస్కృత్యదేవీ చంద్రవతీగిరం ౩౪. * చంద్రవతీ * నచాహంహృదయేకించి న్నాథ కృత్వాబ్రవీమితే, యతస్త్వంవేత్సిచాంతస్థం స్వామిహిమే హృదివర్తసే ౩౫. విక్రేతవ్యాత్వయైవాహం ప్రవిష్టేన దశామిమాం, సపుత్రాచ తతోలబ్ధం దదస్వ మునయేధనం ౩౬. ఋణేమహతిఘోరేపి దత్తాచేద్ధనకారణాత్, ఋణినస్తావతా ప్యస్తి మనసస్తుష్టి రూర్జితా ౩౭. మాస్తుతేశోకలేశోఽపివిక్రేతాస్మి ప్రియామితి, కాలోహిసామ్యవైషమ్య కర్తాతత్రధృతిం కురు ౩౮. కాలప్రభావాద్రాజేంద్ర కస్య వా నప్రదాపయేత్, సుఖినందుఃఖినం సద్య స్సంతుష్టంచ విషాదినం ౩౯ ఉత్సి క్తం భగ్నశృంగంచ తథాఢ్యమపి దుస్సహం దారిద్ర్య యాచితారంచ ధీరోదా త్తంచ విక్లబం ౪౦. ఉత్కృష్టమపకృష్టంచ శూరం ప్రాకృతజకాతరం, విశ్రబ్ధంవాప్య విశ్రబ్ధం ప్రభూష్ణు మవిషంగిణం ౪౧. కృతార్థమనర్థంచ సంతుష్టంచ విషాది నం, శాంతంక్రోధసమాయుక్తంశరణ్యం శరణార్థినం ౪౨. విజ్ఞానినంచమోహాంధం

వీతరాగం స్మరాలసం, అహంయుమసకృద్భీవం అనాతంకం సదాతురం ౯౩. సదా
చారమనాచార మప్రమత్తం ప్రమాదినం, భాగ్యవంతమభాగ్యంచ సచేతన మచే
తనం ౯౪. కరోతిదారుణఃకాలః కోవాతస్య నియామకః, ఇంద్రఃకియంతివర్షాణి
దీనః కాలవిపర్యయాత్ ౯౫. ఏకోమృణాలసూత్రాంతే ఘోరామస్వభవ ద్దశాం,
అగ్నిఃకాలేన పర్యస్తఃప్రభుగ్న నిజశక్తికః ౯౬. అశ్వత్థాంతర్విలీనస్సన్ చిరంశోచ్యో
బభూవహ, కాలాత్మకోఽనేకకరోవ్యోమ్ని స్సంవృతదీధితిః ౯౭. పశ్యకాలస్యమా
హాత్మ్యం భానుమా న్నిపతత్యధః, పౌర్ణమాస్యాం కలాచక్ర సంపూర్ణఃక్షణదాక
రః ౯౮. ఆప్యాయయన్నపిసురాన్ క్షీయతేహి దివిక్రమాత్, బ్రహ్మణోపిచ్యుతి
ర్మూర్ధ్నః యాచకత్వం హరేరపి ౯౯. శంభోర్భిక్షాటనత్వంచ దృష్ట్వాకస్యాస్య
హో మదః, ఏవం దేవేష్వయం కాలో మనుష్యాణాంతు కాగతిః ౧౦౦. సర్వ్య
మాయాతమాయాత మితిత్వన్ముఖతః శ్రుతం, తస్మాన్మాకురు రాజేంద్ర మాముద్దిశ్యా
త్మనః శుచం ౧౦౧. సంయోగోవిప్రయోగాంతఇతి ధర్మోపదేశతః, ప్రసన్నఃకాలకా
లశ్చ త్వ్యాలఃకింవా కరిష్యతి ౧౦౨. విప్రయుక్తశ్చ సంయుక్తో భవేదిష్టేన వస్తునా,
నాత్యంతసుఖిన స్సంతి నైవచాత్యంత దుఃఖినః ౧౦౩. ఉత్తీర్యప రమందుఃఖం దుర్గ
తోపిసుఖీ భవేత్, పురాదుర్వాససఃశాపా ద్వియుక్తా పరమేష్ఠినా ౧౦౪. సరస్వతీ
తమేవాప్తా భూయఃపుణ్యేన కర్మణా, శచీసర్వసురేశానా సాచిరం విరహాతు
రా ౧౦౫. శక్రంపునఃసమాభేజే భర్తారంప్రకృతౌ స్థితం, లీనాధ్వాంతమహాగర్తే
దినశ్రీరపి సువ్రతా ౧౦౬. విరూపాక్షప్రసాదేన కురుతేతి దివాకరం, స్వాతంత్ర్యం
నహికాలస్య స్వతంత్రః పరమేశ్వరః ౧౦౭. తస్మిన్ప్రసన్నే భూతేశే విషమప్యమృతం
భవేత్, దుర్ఘటాన్యపివస్తూని సద్యోఘటయితుం కిల ౧౦౮. స్వేచ్ఛాసృష్టిప్రపం
చస్య నాతిభారః పినాకినః కథాంతరేప్యిదం సర్వం విజ్ఞానంసర్వవేదినా ౧౦౯.
త్వయైవకథితం మేహి నాహంవేద్మి స్వభావతః, విక్రేతవ్యా తదద్యాహం సపుత్రా
భవతా ద్రుతం ౧౧౦. అయాస్యతిమునేః శిష్యో లంబతేహి దివాకరః, ఏవంసకరు
ణాంవాచం దేవ్యాఃశ్రుత్వా మహీపతిః ౧౧౧. వ్యామూఢవ్యాదయః సద్యోవిషా
దేన తథాశుచా, నక్షత్రకస్సమాగచ్ఛ త్క్రూరఃశృణ్వం శ్చరాంగిరం ౧౧౨.
ఆగచ్ఛన్ తర్జయ న్దృష్ట్వారాజానం తిగ్మతారయా, ఉవాచపురతఃస్థిత్వా వాచంనక్ష
త్రకో రుషా ౧౧౩. * నక్షత్రకః * దివసస్యాష్టమో భాగోవర్తతే సాంప్రతంనృప,
నాద్యాపిధనలాభస్తేకింవా త్వంమన్యసేవద ౧౧౪. తారాకారణికింనసంత్యత్రస్త్రియంవా
సుతమేవవా, ఆత్మానంవాపరజనాః త్వంతుశాఠ్యం నముంచసి ౧౧౫. * రాజో
వాచ * నశఠోస్మి నదాల్మోస్మి ప్రసీదక్షణ మత్రమే, ధనందదామి సర్వం తేప్రాప్తోసి
సమయేఖలు ౧౧౬. ఇతిరాజానియుక్తస్సన్ ప్రాక్తనేనైవ కర్మణా, నత్యావాన్విశ్చ
యంకృత్వా కియద్వాస్య ధ్ధనం త్వితి ౧౧౭. తృణేనావేష్ట్య మూర్ధానందేవ్యాః

షమ్మాహవర్జితః, వీథీంవీథీంపర్యక్రామ దిమాం వాచముదీరయన్ ౧౧౮. హరి
శ్చంద్రస్యభూభర్తుః పత్నీ సేయ మహాంసులా, నామ్నాచంద్రవతీహ్యద్య దైవా
ద్విక్రీయతేఖలు ౧౧౯. మూల్యమస్యాస్సపుత్రాయాః హేమ్నాం శతసహస్రకం,
ఇతివాదినిరాజేంద్రే రథ్యాంపర్యటతిద్రుతం ౧౨౦. ఆగత్యాగత్య ధనికాస్తాం పశ్య
న్సపుత్రకాం, శాక్త్యేనవర్ధితాసేయ మేతావంతి దినాన్యపి ౧౨౧. గృహేసముచితం
కించిత్కార్యం కర్తుంనహిక్షమా, అయంచబాలకఃకింవా క్రీడాలీలో విముగ్ధ
ధీః ౧౨౨. కార్యంకర్తుంనభవతీ త్యగచ్ఛ న్ధనినోగృహాన్, విహస్య తేషుయా
తేషు నృపఃశుష్య న్ముఖస్తదా ౧౨౩. దేవ్యాంవిషణ్ణ చిత్తాయాం సత్యకీర్త్రౌసమా
కులే, ధనందేహిధనందేహీ త్యతిదారుణ భాషణే ౧౨౪. అగచ్ఛద్బ్రాహ్మణః
కశ్చిదాఖ్యయాకాలకౌశికః, వహ్నినేవసముత్కీర్ణో నైష్ఠుర్యేణేవ నిర్మితః ౧౨౫.
స్థూలోధనమదేనేవ మాత్సర్యేణేవోపబృంహితః, సచప్రాప్యహరిశ్చంద్ర మువాచ వద
తాంవరః ౧౨౬. ధనోపచయసంభూతం వ్యంజయ న్గర్వమాంతరం *కాలకౌశిక
ఉవాచ* భోభోత్వద్వాచ మాకర్ణ్య సంప్రాప్తోస్మితవాంతికం ౧౨౭. కింత్వంవిక్రేతు
కామోసి స్త్రియమేనాం సపుత్రకాం, కియద్వాతేప్రదాతవ్యం శంస తత్ప్రదదామి
తే ౧౨౮. బహ్వ్యశ్చసంతిమేదాస్యః తిష్ఠత్వేషాపి కుత్రచిత్, ఉక్తకార్యాణికుర్వా
ణా గేహినీ మనురుంధతీ ౧౨౯. బాలోహ్యేషసమిత్కాష్ఠపుష్పాణ్యాహర్తు మక్ష
మః, తథాపిమాత్రాయుక్తస్సన్ గృహేష్వాస్తాం నిదేశకృత్ ౧౩౦. *రాజోవాచ*
బ్రహ్మన్నస్యాః సపుత్రాయాః మూల్యం శతసహస్రకం, హేమ్నాందత్వై
తదేవాంతు సపుత్రాం నయతేగృహం ౧౩౧. *బ్రాహ్మణఉవాచ* హరిశ్చంద్రస్య
పత్నీతు దాసీభూత్వైవ వర్తతే, కాలకౌశికధామ్నీతి ఖ్యాతి ర్భువనేభవేత్
౧౩౨. నియుజ్యమానా కార్యేషు తేషుతేష్వపి తర్జనైః, సాధయేత్తానితాన్యేషాం
సపుత్రాదివస క్రమాత్ ౧౩౩. ఇత్యుదీర్యోద్యతాపాంగః స్వవిత్త మదడంబరః,
సదదౌశతసాహస్రం రాజ్ఞే హేమ్నామయుత్నతః ౧౩౪. ధనంతత్తిష్ఠత స్తస్య విప్ర
స్యైవాభి పశ్యతః, నక్షత్రకాయ ప్రదదౌ వినీతఃక్రూరభాషిణే ౧౩౫. గృహీత్వాత
ద్ధనం సర్వం వదాన్నక్షత్రకోగిరం, *నక్షత్రకః* ఇయంతిదివసాన్యేవం మమత్వద
నుగామినః ౧౩౬. పారితోషికమేవైత ద్ధనం న్యాయ్యాక్రమోహ్యయం, తండులప్రస్థ
మాత్రేణ నచవా హేమకారణం ౧౩౭. త్వత్తోహం లబ్ధవానస్మి త్వదాదేశ కరో
నహి, ఇత్యుదీర్యసమస్తం తద్ధనం జగ్రాహ తీక్ష్ణధీః ౧౩౮. అతఃపరంఋణాన్ముక్తో
భవేత్యాహ నృపంపునః, అనుల్లంఘ్యత్వమాలోచ్య భూపతి ర్నియతేస్తదా ౧౩౯.
అనుమేనే మతంతస్య నచైతద్విక్రియాందధౌ, అవిషహ్యధనోత్సేకః సతావ త్కా
లకౌశికః ౧౪౦. కింతేదాసివిలంబేనే త్యాహ చంద్రవతీంరుషా, రంజయంతిస్మసీమం
త సీమాంసిందూరరేణుభిః ౧౪౧. దిగ్దేవతాఃపదేయస్యాః సేహిదాసీతిసాగిరం,

నిధాయహృదయే సాధ్వీ భర్తారం స్వాత్మదైవతం ౧౪౨. సపుత్రాతత్ప్రదేశాత్స్వ
వాచం యుక్తామభాషత * చంద్రవతీ * వాఙ్మనఃకర్మభిః పత్యౌ నిత్యయుక్తాస్మి
తత్త్వతః ౧౪౩. ఇత్యేవంవాదినీం రాజ్ఞీం సరుషానిర్దహన్నివ, అహంస్వామీతి మే
తేనే త్యాచకర్ష సపుత్రకాం ౧౪౪. తదాకర్షణవిత్రస్తః కుమారో జాతసాధ్వసః,
అంబ తాతేతి కరుణామవాదీ ద్గద్గదాతురం ౧౪౫. అచింతితేన విరహేణాకులాయాం
మహీపతేః, సాశ్రునేత్రముఖం దేవ్యాహిమక్లిష్టాంబుజోపమం ౧౪౬. పత్న్యాశ్చత
నయస్యాపి దుఃసహాం విరహవ్యథాం, నియతేరీదృశీశక్తి రితి సేహేనరాధిపః ౧౪౭.
స్వామీగురుఃపితామాతా దైవతం చైష తేద్విజః, యాహితద్వారి తిష్ఠత్వం ఇత్యా
హనృపతిః ప్రియాం ౧౪౮. శైలాంచాసహమానేన తర్జ్యమానాద్విజేనసా, యయౌ
పుత్రం పురస్కృత్య పథాయేనద్విజోగతః ౧౪౯. పత్న్యాపితనయేనాపి వియుక్తో
నబభౌనృపః, శశాంకఇవరోహిణ్యా బుధేనచ వియోజితః ౧౫౦. నృపోమహిమ్నా
నియతేః శ్లథాత్మాతదాపిసత్యే పథిసావధానః, ప్రియావియోగప్రభవం మహాంతం
విగృహ్యశోకం సబభూవధీరః ౧౫౧. * * *

ఇతి శ్రీస్కాంద మహాపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే
మధ్యమభాగే హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానే హరిశ్చంద్రేణ చంద్రవతీ
విక్రయోనామ షడ్వింశోఽధ్యాయః. ౨౬.

* భరద్వాజః * తాంనీత్వాస్వగృహంవిప్రః సపుత్రాంకాలకౌశికః, ఆహూ
య గేహినీ మాహ వహ్నే రాత్మశిఖామివ ౧. హరిశ్చంద్రస్య గృహిణీ నామ్నాచం
ద్రవతీతియా, ఇయంగాసీసపుత్రా తే నియుంక్ష్వైనాంహి కర్మసు ౨. ఇతిభర్తుర్గిరా
సాపి ధనగర్వేణమూర్ఛితా, సదాక్రూరస్వభావాచ తిష్ఠత్వ్రేత్యభాషత ౩. రాజా
పిపత్న్యావియుతో దేహశ్చేతనయైవ సః, అజానంస్తత్రకర్తవ్య మతిష్ఠదవశః క్షణం
౪. సత్యకీర్తి ర్మహాశోకగర్తేసంపూర్ణమగ్నధీః, ఆవిష్టఇవనిశ్చేష్టో నచాత్మాన ముబు
ధ్యత ౫. తతోనక్షత్రకః క్రూరో రాజానంప్రాహ నిర్దయః, అస్తంప్రయాతి తిగ్మాం
శుః క్రియాకాలో మృషైవహి ౬. శ్వఃప్రభాతేసమేష్యామి దదస్వ సకలంధనం,
ఇత్యుక్త్వాదర్శితక్రోధః సజగామ యథాగతం ౭. గతఃప్రకాశ్యదిగ్భాగాన్ శశ్వత్
స్వేనైవ తేజసా, హరిశ్చంద్రఇవోష్ణాంశుః ప్రయాసీ త్పశ్చిమాందిశం ౮. తేజస్వి
నోపికాలేన సంకుచంతి సమృద్ధయః, ఇతీవోద్ఘోషయామాసుః సంకుచంతో రవేస్త్వి
షః ౯. నాలంప్రకృతిమార్గోపి విపన్న మభిరక్షితుం, కరాఃసహస్రంయద్భాను
పతంతమపి నోద్దధుః ౧౦. తేజస్స్వభావసంసిద్ధ మముంచ న్మండలాశ్రితం, మమజ్జా
ర్కహరిశ్చంద్రో వార్ధాకాశిక వైకృతే ౧౧. విశేషాదావిలముఖీ విప్రయుక్తా వివస్వ

తా, ఆసీచ్చంద్రవతీవ ద్యాః హరిశ్చంద్రవినాకృతా ౧౨. అదృశ్యతాంగతేతస్మిం స్తిగ్మాంశౌ తేజసాంనిధౌ, తమసా విష్వగాక్రాంతం చరాచర మభూజ్జగత్ ౧౩. ఘనాన్మిథోవియుక్తేషు పతిషు ద్వంద్వ చారిషు, సద్యోముకులితాబ్జాసు సరసీషు సమంతతః ౧౪. హంసయష్టివిలీనేషు లీలాభవనబర్హిషు, విటంకాంతర్విలీనేషు గృహపారావతేష్వపి ౧౫. విద్యోతమానదీపాసు విష్వగాపణ రాజిషు, విలాసజనసంఘుష్టేచత్వరేచత్వరే పురే ౧౬ ద్విజేషుసత్క్రియాయుక్తేష్వాత్మాలోకిషు యోగిషు, బలివ్యాపృతవిప్రేషు క్రియావత్సు సమంతతః ౧౭. దివ్యపూజావిధానేషు దేవాగారేషుసర్వతః, సమంతాద్ఘూర్ణమానేషు విశ్వేశపరిపూజనే ౧౮. జయస్తుతివిమిశ్రేషు ఘంటానాదేన భూయసా, ఆస్తీర్ణరమ్యతల్పేషు కాంతాభూషణరాజిషు ౧౯. మరుద్ధూతపతాకేషు ధనినాం సౌఖ్యసద్మసు, సాంధ్యధ్వాంతతమస్తోమ సంహారనఖరాయుధే ౨౦. ఉదయాచలమారూఢే రజనీనాథ మండలే, సాంద్రశృంగారసారాణాం ధనినాం కామినాం కులం ౨౧. శరవ్యాయతసానంద స్యందమాన శరాసనే(?), ప్రవృత్తేప్రదోషసమయే రాజాసత్యవతాం వరః ౨౨. సత్యకీర్తిమువాచేదం వచనం సమయోచితం * రాజా * నాహందైవా న్మహామోహా ద్భవిష్యామి సుమహామతే ౨౩. నియతేర్నిత్యయుక్తాయాః స్వాతంత్ర్యం బలవత్తరం, సర్వాను భావవ్యాద్యాయా ఛాయేవానుగతా సదా ౨౪. సేయంచంద్రవతీదేవీ హ్యైవాద్విరహితా మయా, భేజేయాస్వామినీశబ్దం సర్వసామ్రాజ్యసంపదాం ౨౫. తస్యాంతఃపాతినీ జాతా మయిజీవతి మేప్రియా, భాగ్యచిహ్నాంకితా దేవ్యాః కథంపద్మారుణా కరా ౨౬. కఠోరేషుక్రియాతంత్రే ప్వాభిముఖ్యం ప్రయాస్యతః, నియుక్తావ్యలసాకర్తుమనభ్యస్తేషు కర్మసు ౨౭. కథంసహిష్యతేదేవీనేతు ర్నిర్భర్త్సనాన్యహో, అద్యాపిక్షీరకంఠోయః కుమారోమేకులోద్వహః ౨౮. రోహితాస్యః కథంతాంస్తాన్నిగ్రహాన్ విసహిష్యతే, అద్యాపిబాధతేచిత్త మాకృష్టాయాః పదేపదే ౨౯. విప్రేణ విక్లబం దేవ్యాః పరివృత్యావలోకనం, పురీమిమాం ప్రవిష్టాస్మః స్మేరహృష్టజనాన్వితాం ౩౦. నకశ్చిదపిమాం వేత్తి విద్వానపి విధేర్బలాత్. వర్తతేపూర్వయామోద్య కథంవా నీయ తేనిశా౩౧. ప్రకృత్యాక్రూరకర్మాణః కాశిరాజస్యశాసనాత్, ఆరక్షకాశ్చరిష్యంతి తేభ్యోపి సుమహద్భయం ౩౨. అవిజ్ఞాతపురీ ధామ్నో రావయోః కీర్తనీర్యయోః, నాత్రవక్తాజనః కశ్చి దస్మదీయా విహావితి ౩౩. తదావాంనిర్గతా వస్మా దధునా నగరాద్బహిః, నేష్యావో రజనీమేనాం క్వచిచ్చైత్యాలయేపివా ౩౪. ఇతిరాజానమాకర్ణ్య వదంతం వదతాంవరం, తథేత్యాహక్రియావేదీ సత్యకీర్తిః కృతాంజలిః ౩౫. సనిర్గత్యపురాద్ధీరః సహితః సత్యకీర్తినా, జరచ్చైత్యాలయం క్వాపిసాంథసాధారణం యయౌ౩౬. తత్రచక్షుర్భయాత్క్షామః పథాక్రాంతో వ్యథాతురః అపిదేవ్యా వియోగేన సపుత్రయా స్వపీడితః ౩౭. ఆలంబ్యతుష్టింకలయ స్వత్య

ఘేవాత్మనః సదా, విషణ్ణో విషయోత్సేధే స్థండిలే పాంసుపూరితే ౩౮. నిన్యే తాం
దారుణాం రాత్రిం నిర్విణ్ణాం గాహిమానిలైః, సత్యకీర్తిశ్చ రాజానం తైస్తైః శ్లోకైశ్చ వ
నోదనైః ౩౯. ఉపానయదయం నిద్రాం సేతిహాసైస్సుభాషితైః, తతః ప్రభాతే సత్కర్మ
సాధ్యం కర్మ విధాయ చ ౪౦. ధనాధికారిణః క్రూరాః త్రిస్త్రో నక్షత్రకాత్తదా,
చిత్తజ్ఞేనానుయాత స్సన్సత్యవాక్సత్యకీర్తినా ౪౧. అసకృద్దృష్టసాకేతవైభవైః
పారదర్శిభిః, సత్యప్రతిజ్ఞః పథికైర్వీక్ష్యమాణస్తతస్తతః ౪౨. అకల్పయన్నపర్యంతా
న్స్వాత్మసిద్ధ్యై మనోరథాన్, చరణౌ సర్వశుభదౌ స్వగురోరనుశీలయన్ ౪౩. ఆర్తా
నామార్తిహరణే దీక్షితం దయయానఘం, అనుస్మరన్విరూపాక్షం హేమకూటేశ్వ
రం శివం ౪౪. విశేషాద్విశ్వసిద్ధీనాం దాతారం పరమేశ్వరం, విమృశన్నవిముక్తేశం
విశ్వేశ్వర మధీశ్వరం ౪౫. ప్రవివేశ పురీం రాజా ప్రవిభక్త మహాగృహాం, స్థిత్వా
స్థితివిదాం ధుర్యః తత్రక్వాపి చతుష్పథే ౪౬. అవోచదుచితాం వాచం మంత్రిణం
మంత్రవిద్వరం, * రాజా * ఆగమిష్యతి సమ్బుద్ధే తావన్నక్షత్రకో జవాత్ ౪౭.
విధూయ సంశయం సద్యః కురుష్వ వచనం మమ, తృణావేష్టితమూర్ధానం కృత్వా
మాం కృతినాం వర ౪౮. పద్మసంఖ్యాం సముద్ఘోష్య విక్రీణీష్వ ధృతింవహన్, త్వం
వాస్థితోసి శిష్టో మే వేలాయా మీదృగాత్మని ౪౯. సాఫల్యంగమితా సత్య మమ
జీవితుస్స్థితిః, ఆనుకూల్యంచ భక్తించ వేద్మి తే మయి సర్వదా ౫౦. కేనాపి చాత్మ
నైవాత్మా విక్రేతుం న హి యుజ్యతే, గీతారో నాభినందంతి స్వతో దాస్యమకర్తృ
కం ౫౧. న కామార్థం న లోభార్థమారంభోయం మహామతే, సత్యార్థమేవ తత్తి
ష్ఠే వాచి మే ధూతసంశయః ౫౨. ఇతి వాదిని రాజేంద్రే ధురీణే సత్యవాదినాం, వ్యాకు
లే సత్యకీర్తిశ్చ భక్త్యా స్వామి విశుద్ధయా ౫౩. ప్రత్యదృశ్యత తీక్ష్ణాత్మా శీఘ్రం నక్ష
త్రక స్తదా, ఆగచ్ఛన్నేవ నాద్యాపి ధనం తే నేదృశః క్రమః ౫౪. ఏకం దినం హి మే
శిష్ట మిత్యాహ పరుషాక్షరః, * రాజా * సర్వం సంపత్స్యతే హ్యద్య ధనం తే తప
తాం వర ౫౫. సహస్వ క్షణమిత్యేనం క్షమయామాస భూపతిః, అథ నిర్బంధయుక్తే
న వాక్యేన చ మహీపతేః ౫౬. అకరోద్దారుణం కర్మ కర్తుం మంత్రీ తదాధృతిం, ఆ
వేష్ట్య చ తృణైర్భర్తుః ప్రకృత్యావోన్నతం శిరః ౫౭. వేష్టమానో తిదైన్యేన నిష్ఠురో
హామితి బ్రువన్, రాజానం చాలయన్ధీరం వీథ్యాంవీథ్యాం శుచాకులః ౫౮. ఉచ్చైరు
ద్ఘోష యామాస సత్యకీర్తిరిమాం గిరం * సత్యకీర్తిః * ఏష రాజా హరిశ్చంద్రో
భాస్వద్వంశ శిఖామణిః ౫౯. విక్రీయతే మయైవేనం క్రీణీత ధనినో జనాః, దాతవ్యం
పద్మసంఖ్యాతం ధనం మత్స్వామినః కృతే ౬౦. ఇతి చోద్ఘోషణం కుర్వ న్వీథీంవీథీం
చచార సః ౬౧. అస్యోద్ఘోషణ మాకర్ణ్య ధనినో ధనదుర్మదాః, ఆలోక్యాలోక్య
రాజానం ప్రాహుర్మంత్రిణ మగ్రతః ౬౨. అనురూపేణ మూల్యేన విక్రేతవ్యం చ వ
స్తునః, భావమేతదయుక్తం తే వాక్య మాశావశం వదం ౬౩. ధనం యుత్పద్మసంఖ్యా

కం మూల్యంతన్నాయ మర్హతి, స్యాదేషహి హరిశ్చంద్రో విష్ణు ర్వాశ్రవవవా
౬౪. ఇతివీక్ష్య మదోద్రిక్తాః విహస్యచ పరస్పరం, హాస్సైర్వస్తాన్సమాస్ఫాల్య సర్వే
ప్రవివి శుర్గృహాన్ ౬౫. పురస్కృత్యచరాజనం సత్యకీర్తిః సమాకులః, విప్రాణాం
క్షత్రియాణాంచ వైశ్యానాం ధనశోభినాం ౬౬. అమాత్యానాం ధనవతాం కాశీ
రాజోపసేవినాం, కరణాధికృతానాంచ కనకోత్సిక్త చేతసాం ౬౭. సేనాపతీనాం
దృప్తానాంసామంతానాం సుసంపదాం, ధర్మాధికారిణాంచాపి యోధానాంచాపి
ధన్వినాం ౬౮. రథినాంహయవీరాణాం ప్రకృష్టధనసంపదాం, ఆధోరణానాంఖ్యా
తానాం తత్తత్కర్మకృతా మపి ౬౯. గణికానాం ప్రభూతార్థప్రఖ్యాతానాం సుచే
తసాం, శిల్పినాంచ ధనాఢ్యానాం భటానాం దృష్టకర్మణాం ౭౦. కృషీవలానాం సం
పన్నధనధాన్యో పభోగినాం. అన్యేషాంచానురూపాణాం ధనసంపత్తిశాలినాం ౭౧.
తానుతానుచవీథీషు బభ్రామ ధనలిప్సయా, సర్వేనిర్గత్యనిర్గత్య ధనినోపి గృహాద్గృ
హాత్ ౭౨. దృష్ట్వాదృష్ట్వాచ రాజానం బహువిత్తేప్సవాలుకం, ఉద్ఘోషణంసత్యకీర్తే
స్సంత స్తదుదాసితాః ౭౩. రాజావిశీర్ణచరణో రథ్యాశత పరిభ్రమాత్, లలాటం
తప ఘర్మాంశోః కాలేతస్థౌ సమాకులః ౭౪. భాస్వత్కిరణసంతప్తైః పాంసుభిః పా
వకోత్కటైః, జనసంచార నిర్ముక్తా జజ్ఞిరే పురవీథికాః ౭౫. ధనినాం హేమకలశా స్సౌ
ధేష్వర్కకరాహతాః, అనుచేలాదురాలోకాః ప్రభాభిఃపరిపుస్ఫురుః ౭౬. ధారాయం
త్ర గృహేష్వంతః పద్మినీదల సంస్తరైః, అత్యాసైషుః కఠోరార్కం ధన్యాః కాలం
సుఖాస్థితైః ౭౭. తస్మిన్కాలేహరిశ్చంద్రః క్షుత్పిపాసార్దితోపి సన్, అముంచన్నధృతి
మాత్మీయాం గుప్తః సత్యేనతేజసా ౭౮. విక్రయస్యాప్యసద్భావాస్మి త్యంత స్తాపాకులో
భృశం, అనాదృతే స్థలేతిష్ఠ న్తప్తః సూర్యస్యరశ్మిభిః ౭౯. వేలాతిక్రమణేనాపి విత్త
స్యానుదయేన చ, నక్షత్రకస్యచోగ్రేణ స్మృత్వేమం తత్సమంమునేః ౮౦. క్రీతో
భవేయం కేనాహంధనదాత్రేతిక్ష్యప్తధీః, పరిక్రమ్యపురీం సర్వాం మహాధనిక సం
యుతాం ౮౧. బహిర్గత్యచ కుత్రాపి ప్రదేశే మంత్రిణాన్వితః, శుష్యత్కంఠోష్ఠర
ననః పాంసువాతేన ధూసరః ౮౨. అత్యవాహయ దుద్దామాం వేలాంమాధ్యాహ్ని
కీం నృపః, అథాపరాహ్ణేసంప్రాప్తే జనేషూచ్ఛ్వసితాత్మను ౮౩. శాంతరశియుతే
పూష్ణోవిక్రమేలోకపంచయే, ప్రాణిషుశ్రమనిర్ముక్తేష్వనురక్తంచరిష్ణుషు ౮౪. నాత్య
వ్యక్షీణేపవనే సహ్యాపాంసుషువీథిషు, ఋణాత్కథంవినిర్ముక్తో భవేయమితిశంకితం
౮౫. దృష్ట్వాసంచారిణో దూరాజ్జనాం స్తత్రచ తత్రచ, గృహాంశ్చ తేషాంయాన్కాం
శ్చి ద్రాజామంత్రిణమబ్రవీత్ ౮౬. అత్రదూరాచ్చరంత్యేతే జనాః కేచిత్క్రియాప
రాః, గృహాశ్చ కేచిదత్రైవ సత్వముద్ఘోషయా భ్రమాం ౮౭. అవధూతోస్మిధనికైః
నగరాంతశ్చరై రహం, బహిరప్యేషయః కశ్చిద్ధనికస్స్యా దుదారధీః ౮౮. అతకే
నాపివాపుంసా క్రీతశ్చేదహ మీదృశః తన్మాలబ్ధేనవిత్తేన భవేయమనృణఃక్షణాత్

౮౯. ఇతితద్వాచమాకర్ణ్య సత్యకీర్తి స్తథైవచ, పూర్వవద్ఘోషయామాస భూభర్తు
ర్విక్రయంపునః ౯౦. ప్రసర్పద్దిక్షుతద్ఘోషః సత్యకీర్తిముఖోద్గతః, వ్యశ్నువానోభవ
త్సర్వం తందేశమభిలక్షితం ౯౧. సహిచండాలభూయిష్ఠో దేశస్సద్భి ర్విగర్హితః,
నివిష్టఃక్రూరకర్మాఢ్యో బహిఃదూరే పురస్యయః ౯౨. తత్రచండాలవంశ్యా
నా మగ్రణీఃపాపకర్మధీః, రక్షితాచశ్మశానానాం వీరబాహురితిస్మృతః ౯౩. గృ
హంతేస్థితఏవోచ్చై శ్చరశ్శృణ్వో ద్విక్రయధ్వనిం, శ్రుత్వామఘుమదక్షీబః కంచిన్మాతంగ
దారకం ౯౪. తదర్థావగమార్థాయప్రేషయామాస తాంభువం, సచగత్వాతదా
జ్ఞాయవృత్తాంతం సర్వమాత్మనా ౯౫. ప్రత్యేత్యకథయామాస సువ్యక్తం వీరబా
హవే, విక్రీయతేహరిశ్చంద్రో నామరాజా స్వమంత్రిణా ౯౬. దేయంచపద్మసంఖ్యా
తం స్వామిన్నస్మైధనంకిల, సతస్యవచనంశ్రుత్వా మూల్యంసుబహుయత్నతః ౯౭.
విక్రియార్థంచసుమహ త్తథాప్యస్త్వి త్యచింతయత్, గచ్ఛామితత్రపశ్యామి వస్తు
తద్యది రోచతే ౯౮. క్రేష్యామీతిసముత్తస్థౌ మదస్రస్తోత్తరాంశుకః, అగ్రభాగ
దృఢాబద్ధ పరిలంబి పటచ్చరః ౯౯. స్వజాత్యుద్ఘోషికాందక్షేపాణౌ వేణుతలాంవ
హన్, వామేతుఖాద్యమానంచ మాంసఖండంమహోద్ధతః ౧౦౦. నిర్గత్యాంతర్గృ
హాత్తూర్ణంప్రస్ఖలంశ్చ పదేపదే, శోభ్యాగమత్తముద్దేశం యత్రరాజాహి తిష్ఠతి ౧౦౧.
తందర్పేణసమాయాంతం దూరాదేవమహీపతిః, కాలిన్యేనచకాళిమ్నాఘోరేణైవా
భిరక్షితం ౧౦౨. సాంద్రైఃకాలాయసైరేవ నిష్పన్నంపరమాణుభిః, ఆకారేణసదా
బద్ధ భృకుటీభీషణా ననం ౧౦౩. క్షణితాస్తమితాపాంగే ఘోరారక్తకనీనికే,
నేత్రేవ్యాఘూర్ణయంతంచ శశలోచనలోహితే ౧౦౪. అనిమిత్తైఃప్రహసితైః స్థూ
లైర్నిశ్వాస మారుతైః, గతిభిర్విషమాభిశ్చ మందంశంసంత ముల్బణం ౧౦౫. అస్ని
గ్ధమాశయేకేశేష్వపిసంస్కారవర్జితం, పరుషంవచనేగాత్రేష్వపిశస్త్రార్థసత్క్రియం
౧౦౬. నకేవలం ముఖేజ్ఞానేష్వంధకారిణ మన్వహం, అపిదర్శితమాలిన్యం వననేపిచ
కర్మసు ౧౦౭. అదృష్టచర మప్యంగైర్వ్యక్తం చండాలలక్షణం, విపత్తమివపుణ్యస్య
బీభత్సస్యైవసత్క్రియాం ౧౦౮. నరకసేవ్యతాత్పర్యం పాపస్యేవపరాంగతిం,దారా
త్ర్యస్యేవసంఘాతమశుభస్యేవదర్శనం ౧౦౯. అనాభాష్యమనాలోక్యమవాచ్యంహి
మనీషిభిః, అసకృద్దృష్టహింసార్థం ఆనృశంస్య వివర్జితం ౧౧౦. అపాస్తకరుణాలేశ
మహంయుగభిమానినం, విశేషమదనిర్వ్యాజైః వ్యాయామై రనువందిభిః ౧౧౧.
అంగేష్వముక్తకాఠిన్యం వయస్యపిచ పశ్చిమే, క్రౌర్యాత్స్వభావసంసిద్ధ కృతాంతమి
వగాంగతం ౧౧౨. దర్శనేనాపిభయదం వీరబాహుం దదర్శహ, తమాలోక్యహరి
శ్చంద్ర స్తైస్తైరాకార చేష్టితైః ౧౧౩. చండాలఇతినిశ్చిత్యతస్థౌ ధైర్యం సమాశ్రితః,
వీరబాహుశ్చనిశ్శంకం తంప్రాప్య మదఘూర్ణితః ౧౧౪. అతిష్ఠత్ప్రీత్యారాజానం
సత్యకీర్తించ పార్శ్వగః, పశ్యన్ స్థిత్వా క్షణంధృష్టః చండాలోనృపమబ్రవీత్ ౧౧౫.

తేజయన్మనస్తస్య నింద్యైః పూర్వాకరశీకరైః, వీరబాహురితి ఖ్యాతో మహాచం
డాల వంశజః ౧౧౬. విక్రయోద్ఘోషమాకర్ణ్య యువయోః పార్శ్వమాగతః, అహం
క్రేతాస్మి యువయోః కో వా విక్రేతా తేధునా, ధనసంఖ్యాపి వాచ్యా మే క్రీతోపిచ స్మృ
తో మదాత్ ౧౧౭. ఇతితస్యవచో నిశమ్య రాజా సవిధే మంత్రివరం విలోక్య చాహ,
అవదత్కిల ధార్మికం వచో నృపతిః సత్యగిరాం ధురి స్థితః ౧౧౮. *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే మధ్యమభాగే
హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానే వీరబాహుదర్శనం నామ
సప్తవింశోఽధ్యాయః. ౨౭.

* హరిశ్చంద్రః * విక్రేతవ్యోఽహమేవాత్ర హరిశ్చంద్రాఖ్యయా యుతః,
విక్రేతా సత్యకీర్తిశ్చ మంత్రీ సోఽయం మమాజ్ఞయా ౧. కర్మణ్యానింద్యేతిష్ఠంతం
సంయుక్తో నింద్యకర్మణా, సత్యం జాత్యైవ చండాలః కథం మాం క్రేతుమర్హసి ౨.
* వీరబాహుః * నచకోపాన్నచమదాద్రేరేవక్ష్యామి సాంప్రతం, అహం జాత్యైవ
చండాల స్త్వంతు చేద్ఘృణకర్మణా ౩. అనింద్యనింద్యగుణయో రావయో రంతరం
మహత్, ప్రభవేన్నియతేః పాప త్కదాచిద్యాగతిర్మమ ౪. నయాతికర్మచండాలః
కదాచిదపిసద్గతిం, ఋణంసుబహుమత్వాత్మ న్యవస్థాప్య స్వకార్యతః ౫. కర్తా
నప్రదదాత్యేవ కర్మచండాల ఈరితః, ఋణపాతకసంక్తోనయోగ్య స్త్వంమమాల
యే ౬. ఏకం తృణమపిస్థాతు మసంభావ్యశ్చనిందితః, ఇత్యుక్త్వామదసంభ్రాంత వద
న్యాసః పదే పదే ౭. కిమహంఖలుచండాల ఇతివక్తుం సమైహత, అథనక్షత్రకః క్రోధా
త్తదాగత్య నిరీక్షణః ౮. స్థిత్వాదూరాన్నృపం ప్రాహ దర్శయన్నైవశనంమహత్,
* నక్షత్రకః * అస్యామపిచ వేలయాం సత్యం ధర్మం విముంచసే ౯. ఋణినః కో నుధ
ర్మస్స్యాత్కింతే జాతి వికల్పనా, ప్రాప్యాపి ధనదాతారం ధర్మాధర్మవికల్పనాత్ ౧౦.
ఋణగర్తే మహాఘోరే పతిష్యసి దురాశయాత్, అతిక్రామతి వేలాచ ప్రతిజ్ఞాతా
త్వయా పురా ౧౧. చండాలం వానుగచ్ఛ త్వం దాతవ్యం దేహి మే ధనం, పురాకృ
తేన పుణ్యేన త్వయా లబ్ధో ధనప్రదః ౧౨. దృష్ట్వా హ్యేవమవస్థం త్వాం కో దాస్యతి
ధనం బహు * రాజోవాచ * సత్యముక్తం త్వయా విప్ర దృష్టస్సత్కర్మణాహ్యయం
౧౩. తిష్ఠాత్రక్షణమాత్రం త్వం దదామి సకలం ధనం, ఇతి ప్రసాద్య విప్రేంద్రం సత్య
కీర్తిమువాచ హ ౧౪. కుపితోమందిసంసోయం గచ్ఛత్యద్య మదోద్ధతః, ప్రసాదవీ
యుపాయం ధనదో యోపికోపివా ౧౫. ఇత్యుక్త్వా సహ తేనైవ తమేవంవిధమన్వగాత్,
క్రేతాస్మి వారితోఽప్యుచ్చైః వారితోప్యమునా ముహుః ౧౬. నిర్బంధానుగతస్సోథ
విప్రణ్య న్మదవిక్రియాం, స్థిత్వా విహస్య చ తదా సత్యకీర్తిమవోచత ౧౭. *చండాలః*
క్రీతేన బహుభి ర్విత్తై ర్భావ్యం కర్మకరేణ యత్, దాసేన హి తథా కార్యే పదక్షః

ప్రతిభాత్యయం ౧౮. యుక్తంచవక్తుంనో వేత్తి దర్పంనాద్యాపి ముంచతి, నమేప్రయో
జనంతావదనేన ధనదానతః ౧౯. క్రేయోఽపికిం తథా కేతుః చక్షురగ్రే ఫలాదు
హి, ఇత్యుక్త్వాగర్వితం యాంతం సత్యకీర్తిర్నయాద్గిరా ౨౦. నిరుధ్యప్రస్థలంతంచ
భావంజ్ఞాత్వాతథేశితుః, నిగృహ్యాశోకంమోహంచ విషాదంచ వ్యథామపి ౨౧.
విధేర్బలంసమాలోక్య మంత్రీవాచ మనోచత *సత్యకీర్తిః* తావత్స్వతంత్రాప్ర
కృతిః తావద్దర్పశ్చ నిర్భరః ౨౨. ప్రభోస్తావత్ప్రభావశ్చ యావద్దాస్యమధిశ్ర
యేత్, వక్తుంచవేత్తిప్రోక్తేషు నవ్యాముహ్యతి కర్మసు ౨౩. నభినత్తిరహస్యాణి
క్రేతవ్యోయంత్వయానృప, నవ్యాజభాషీనక్రోధీ నదురాత్మానవాశఠః ౨౪. నభీత్యా
పాత్రయేణాపి మానీదాసోర్థసంగమః, ఏషరాజాగుణీ సర్వకార్యదక్షో విశుద్ధ
ధీః ౨౫. నోపేక్షణీయోభవ్యాత్మ న్నైవంసిద్ధ్యేత్తతఃపరం, నద్రత్నస్యనమూల్యంహి
తథాపి ప్రవదామితే ౨౬. దేయంచపద్మసంఖ్యాకం ధనమస్యకృతేత్వయా, ఋణాచ్చ
తావతాముక్తోభవేదేషధనేశ్వర ౨౭. సర్వైరసదృశః శ్లాఘ్యో భవేత్సద్భృత్యవాన్
భవాన్, *వీరబాహుః* యోవాకోవాభవేదేష దాసకార్యంకరిష్యతి ౨౮. నియా
మకస్యహస్తేషు నియమ్యస్య గుణాగుణాః, దదామిభవతాప్రోక్తంధనంత్వం శ్లాఘ్య
కర్మకృత్ ౨౯. ఇత్యుక్త్వాపార్శ్వగాన్ప్రాహ ధనోపాహరణాయసః, తేతస్యశాసనా
త్క్షిప్రం ఆనీయసుమహద్ధనం ౩౦ యద్రత్నకిరణాలోకైః ప్రోతపద్మ మభూన్నతః,
సగృహీత్వామహత్పద్మం రత్న ముక్తాశతోపమం ౩౧. పూరయామాసతేనైవ
పురోభాగంమహీపతేః, *వీరబాహుః* ఇదంతత్పద్మసంఖ్యాకం ధనంతేసచివో
చితం ౩౨. మయాదత్తమయందాసో హరిశ్చంద్రోపి మేమతః, *సత్యకీర్తిః* యథా
ర్థంతేతథాధీర శ్రేష్ఠోసి ధనసంపదా ౩౩. స్వామీమయాయంక్రీతశ్చ త్వమేనం
స్వగృహంనయ, ఇత్యుదీర్యోచితాంవాచం దూరాన్నక్షత్రకం స్థితం ౩౪. ఆహూ
యానునయాద్విత్తం దత్తారాజ్ఞానుమోదితః, నక్షత్రకోపివ్యాప్తాత్మా జగ్రాహసకలం
ధనం ౩౫. అనృణోఽసీతిరాజేంద్ర ముక్త్వైనంప్రహసన్ముఖః, ఉపనిన్యేవిధేయైశ్చ
విశ్వామిత్రాయ తద్ధనం ౩౬. తస్మిన్యాతేమహారాద్రే ముక్తస్తస్మాదృణాన్నృపః,
గతభారమివాత్మాన మమన్యతచిరాయహి ౩౭. ఉవాచసత్యకీర్తించ సమాశ్వాస్య
గిరాగ్ర్యయా, మాకృథాఃశోక మత్యర్థం ఋణాన్ముక్తోఽస్మిసువ్రత ౩౮. శరీరిణాం
స్వకర్మేదందాస్యం యల్లోకసంమతం, అద్యప్రభృత్యయంస్వామీ ప్రభుర్గోప్తాని
యామకః ౩౯. శాసనేచాస్యతిష్ఠామి యాహిత్వం యత్రతేమతిః, ఇతిరాజ్ఞోగిరా
తస్మిన్విషణ్ణవదనేతదా ౪౦. శోకాంధకారపతితే శుష్కాశనిహతేకిల, సగర్వంవీర
బాహుశ్చ రాజానం సమభాషత ౪౧. ఆగచ్ఛదాస గచ్ఛావోగృహాన్కిందీనయా
గిరా, కస్త్వమేతస్యసోయంతే కోవాభ్రమ మిమంత్యజ ౪౨. కురుదాస్యోచితం
కర్మ క్రీతస్త్వం యత్కృతేమయా, ఇత్యుక్త్వామదతామ్రాక్ష స్తమాకృష్యాగ్రపా

ణేనా ౪౩. ఆగచ్ఛత్పురతస్తస్య తేనాప్యనుగతశ్శనైః, సగచ్ఛన్నేవశైరంగైర్మదా విష్టేన వర్త్మనా ౪౪. చతుస్సాగరపర్యంత భూచక్రవహనోచితే, మాంసలేంసే మహీభర్తుర్గరరాజగరోపమం ౪౫. ప్రకృత్యాకఠినంనింద్యం మాంసఖండసమన్వితం, వీరబాహుర్న్యసద్దర్పాద్వామబాహుంన్యవేశయత్ ౪౬. ఉద్ఘూర్ణయన్వేణుల తాం పదప్రేరితయేచ్ఛయా, స నివేశంసమాపేదే సత్యకీర్తేశ్చపశ్యతః ౪౭. సత్యకీర్తిశ్చరాజానం నత్వాసత్యవ్రతేస్థితం, అనుల్లంఘ్యాంచనియతిం ధ్యాయన్నో వాగ్నిమగ్నధీః ౪౮. నిందన్ శోచ్యంస్వమాత్మానం ప్రవివేశపురీం రుదన్, రాజాపిధైర్యసంపన్నో వినీతో విదితాశయః ౪౯. నీయమానోంత్యజేనైవ నియతేశ్చైవ కర్మణా, స్థితేతిష్ఠన్నిషణ్ణేతు నిషణ్ణోయాతిచ వ్రజన్ ౫౦. మదోద్ధతస్యతస్యాజ్ఞాం కుర్వన్నృపదేవదే, కించిదంతరముల్లంఘ్య పురస్తాద్దత్తలోచనః ౫౧. పశూపహార సతుష్ట చండాలాలయదైవతం, గమ్యాగమ్యక్రియాశూన్య మపాకృతహితాహితం ౫౨. అవిశేషనిజాచార[illegible]యువనవిరాకులం, శ్రుతేపిపాపజనకం స్మృతేపి భయదాయకం ౫౩. సదోద్వేగకరం దృష్టే నరకస్యనిదర్శనం, పిశాచగణమపుణ్యానాంమలినానాంసదాశ్రయం౫౪.దదర్శవీరబాహోస్తంనివేశమతిగర్హితం,దృష్ట్వానారకిణామంతరప్యుద్వేగకరం సదా ౫౫. నవిక్రియాందధౌచిత్తే నరనాథోధృతేర్నిధిః, వీరబాహుఃప్రవిశ్యాథ భవనం సముదాధికః ౫౬. సద్యఃపరిజనానీతే గాఢగోచర్మణిస్థితే, ఆస్తదారుమయేపీఠేశ్వసన్నాక్రాంతశ్చతావతా ౫౭. కీర్ణకేశరజోలోష్ఠేనపాస్యగ్ఘనకర్దమే. స్థండిలేనృపమాస్వేతి వీరబాహురభాషత ౫౮. దాసోసిస్వామినాక్రీతో దిష్ట్యాకార్యక్షమాకృతిః, ఇతిరాజానమాశస్య చాపశ్యన్నృపాచారిణః ౫౯. రాజాపివచనాత్తస్యదాసభావం ప్రదర్శయన్, న్యసీదదాసనస్యాధస్తదీయస్య కృతాంజలిః ౬౦. ఆసీనస్యమహీభర్తురంకేమదవిమోహితః, పాదౌప్రసారయామాసశ్మశానస్థాణుసన్నిభౌ ౬౧. సతావక్లిష్టరేఖాభ్యాం పాణిభ్యాం ధరణీపతిః, భక్త్యాసంవాహయన్నాసదర్శయంశ్చముఖేముదం ౬౨. తథాపినిష్ఠురమనా మదాంధఃక్రోధమూర్ఛితః, స్వతోపి కారిచండాలో నినిందన్నృపతేః క్రియాం ౬౩. *వీరబాహురువాచ* సామర్థ్యేనామునా మూఢదాసత్వంమమవేశ్మని, వర్తితుంకిమవాప్తోసి దృష్టంతే కరయోర్బలం ౬౪. నాపయాతి రుజాలేశో హ్యద్యసంచారణాత్పదే, కథంమేపాదసంవాహం కరోషి కుహనాత్మక ౬౫. *రాజోవాచ* నచాస్తికుహనామాత్రం స్వామిన్మమ హృదంతరే, సంవాహయామితే పాదావృథంమయి దయాంకురు, ౬౬. *వీరబాహుః* ప్రలపస్యతివాచైవరేరేపాదౌ త్యజత్యజ, సోస్మ్యహంవీరబాహుర్హి త్వత్కృతే బహువిత్తదః ౬౭. మదజీవం విజానన్మాం తతస్త్వ మవమన్యసే. ఉత్తిష్ఠకురుమేకార్యం గృహేయద్యదు దీరితం ౬౮. దాసాధమనయోగ్యోసి పాదసంవాహనస్యమే, ఇత్యాక్షిప్యరుషాపాదౌ సంత్యజ్యచ నృపంపదాత్ ౬౯. ప్రావిశదంతర్భవనం ప్రసుప్తప్రాలం

బకంబలః, ఆకారేణచక్రాకారేణచండాలస్యహి తాదృశా ౨౦. జాతత్రాసోపిన్నృపతి
ర్నముమోచధృతిం నిజాం, అత్రాంతరేహరిశ్చంద్రం చండాలభవనేస్థితం ౨౧. అపార
యన్నివరవిర్ద్రష్టుమస్తగిరిం తయా, జజృంభేవారుణీమాశా మాలంబ్య పరుషం
తమః ౨౨. సతాంమార్గం సమాక్రామ ద్వీరబాహూర్మనోరథః, రాజాపిచేతసా
సంధ్యా ముపాస్యచ మహీపతిః ౨౩. వీరబాహూర్బహిర్ద్వార వేద్యామేవ క్వచి
త్స్థితః, వీరబాహూర్నియోగేన తద్భృత్యైరాహృతోన్నృపః ౨౪. మాంసోదనం
తత్పురతో గృహీత్వావిజహౌ క్వచిత్, యామేయామేసమాహూతః స్వపతా
వీరబాహునా ౨౫. తదుక్తంకర్మకుర్వాణః స్వామిన్నితిగిరం వదన్, మధ్యేమధ్యే
చతద్భృత్యై ర్భర్త్సితః పూర్వసమ్మతైః ౨౬. విజితక్షుత్పిపాసార్తి ర్వేపితస్తుహినా
నిలైః, అనావృతోనిశాంనిన్యే సత్యకీర్తే ర్గుణాన్స్మరన్ ౨౭. ప్రాతస్సముత్థితస్తైస్తై
రనుక్తోప్యంత్యజై ర్గృహే, తత్రత్యకార్యాణిసర్వాణి కర్మాణ్యప్యకరోన్నృపః ౨౮.
ఏకవాసాశ్చమలినోజటిలః శౌచవాన్కృశః, కుర్వన్నపిస్వకంకార్యం గర్హితో
గృహవర్తిభిః ౨౯. మత్తాభిర్నిద్యమానాంగ శ్చండాలస్త్రీభి రప్యలం, అహాన్యమా
నోమాంతంగై ర్మదాంధైశ్చ కదాచన ౩౦. నింద్యకర్మసునిర్దిష్టః సక్రోధం వీరబా
హునా, చిరాయితేతుతేనాపి దండైరప్యభి తాడితః ౩౧. తదుక్తేషుప్రదేశేషు వహ
న్మాంసాన్మృతాశ్చగాః, అశ్వాంశ్చమహిషానుష్ట్రా న్ఖరానపి మృతాన్పురే ౩౨.
చర్మభస్త్రికయాదూరా త్కృతాంబుభర మానయన్, వాగ్భిఃకర్మభి రప్యేతాన్ప్రీ
ణయంశ్చ పృథక్పృథక్ ౩౩. నిందంత్యా కృతకర్మాణి నిర్ఘాత్మైకసారయా,
తర్జ్యమానశ్చభవనస్వామిన్యాఽపిదివానిశం ౩౪. సారమేయశిశూంస్తాంస్తాన్ పోష
యన్స్వామినో గిరా, ఉపచారై ర్బహువిధైః ఖగాన్నానావిధైరపి ౩౫. అన్యాన్య
పిచకర్మాణి కాలేకుర్వ న్ననూహితః.. వీరబాహోర్గృహద్వారం నతత్యాజ దివాని
శం ౩౬. స్థితిర్మమేయంసత్యార్థం నకామాదితి భూపతిః, నింద్యేపివాసేస్వాత్మానం
పుపోషాంబుఫలాదిభిః ౩౭. క్రియమాణేషుకార్యేషు తేషుతేష్వపి సాదరం, వీరబాహు
రసంతుష్టః క్రుద్ధోరాజాన మబ్రవీత్ ౩౮. *వీరబాహుః* అలసఃశూన్యహృదయః
సమ్యక్త్వంనహి కర్మకృత్, అతఃత్వదుచితంకర్మ వక్ష్యేతత్కురు సాంప్రతం ౩౯.
ఇతోనిర్గత్యభవనా న్నయోగ్యోస్యాఽత్రమేమతః, గోష్ఠాభవశ్మశానానా మహాహా
రాత్రమనన్యధీః ౪౦. మృతానాందాహనే తత్ర పుణ్యాన్యష్టంహి వేతనం, దినేదినే
సమాగత్య తత్తన్మహ్యం సమర్పయ ౪౧. మృతానాంఫాలవిన్యస్తై స్తత్రతత్రచ
సంభృతైః, విధేహితండులై ర్గ్రాస శరీరస్థితి మాత్మనః ౪౨. శవోపరివ్యతైర్వస్త్రైః
ఖండైరాచ్ఛాదితా కృతిః, శ్మశానేష్వేవనివసన్ శాసనంమమ పాలయ ౪౩. మృత
స్యకస్యచిద్వాపి దాహనే వేతనంయది, నదదాసిగృహీత్వామే తదిహావంచయి
ష్యసి ౪౪. అనాదరాచ్ఛలోభాద్వా తదాదండ్యోభవిష్యసి *రాజోవాచ* స్వా

మీతవైవ దాసోస్మి యదుక్తం తన్నలంఘ్యతే ౯౫. త్వాంతుప్రసాదయిష్యామి
తేవతేనైవ కర్మణా, ఇత్యుక్త్వాస్వామినంనత్వా తదాజ్ఞాంపరిగృహ్యచ ౯౬. సహా
యంసత్య మాలంబ్యశ్మశానాభిముఖో యయౌ, తత్రసంస్థాప్యచతురః స్తంభాన్
దారూణి తేష్వపి ౯౭. నిధాయస్థిరబంధాని తత్రవాస మరోచయత్, అహో
రాత్రంస్థిత స్తత్ర వీరబాహుగిరం స్మరన్ ౯౮. దూరాదాలోకయన్ శక్తః శ్మశానాని
సమంతతః, శవేషుదహ్యమానేషుతస్మాత్తస్మాజ్జనాదపి ౯౯. సంగృహ్ణంస్తారతమ్యేన
వేతనం పురతఃస్థితః, స్వైరందగ్ధుంప్రవృత్తాని ప్రేతానిబలిభి ర్జనైః ౧౦౦. చితాంత
రాత్సమాకృష్య క్షిపతేహి రుషాన్వితః, అభ్యేత్యస్వామినేదత్త్వా లబ్ధంలబ్ధంచ వేత
నం ౧౦౧. తర్జితోవ్యమునాభూయః ప్రసీదేతి గిరంవదన్, చితాగ్నిధూమసంవీత
గాత్రోనిత్యం మలీమసః ౧౦౨. సదాస్థికూటసంచార దీర్ణాంగులి తలాంఘ్రికః,
అసంస్కారపరిస్రస్తపరితో బభ్రుమూర్ధజః ౧౦౩. వసానోజీర్ణజీర్ణంచ బహుచ్ఛిద్ర
శతార్పితం, వాసఃఖండంతదలిక న్యస్తతండులజీవనః ౧౦౪. తప్త శ్చితాగ్నిజ్వాలాభి
ర్దివాప్రౌఢాతపేనచ,ఏకోవ్యపనయన్నక్తం తాభిర్ఘోరాభిరవ్యథః ౧౦౫. దుర్దర్శనాత్మ
వపుషాక్షణపానభిభీషయన్, చతుస్స్తంభోపరి తలేశయన్నాయామినీం నిశాం ౧౦౬.
ఏవంశ్మశానంనియతోభిరక్షన్ వాచాంస్థితో వర్త్మని వీరబాహోః, అనన్యవృత్తిర్వి
భూ రప్యనైషీ ద్వ్యక్తాశయఃకాన్యపి వాసరాణి ౧౦౭. * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే హేమకూటఖండే
మధ్యమభాగే హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానే హరిశ్చంద్రేణశ్మశానరక్షణంనామ
అష్టావింశోఽధ్యాయః ౨౮.

* భరద్వాజః * సాపిచంద్రవతీరాజ్ఞీ కాలకౌశికవేశ్మని, వర్తమానాబహు
ముఖై ర్దుష్టాగృహకర్మసు ౧. అనభ్యాసేననీచానాం కర్మణాంక్లేశకారిణాం, విలం
బకారిణీరోషా ద్గృహదాసీభిరాహతా ౨. కదాచిద్గృహనాథేన గృహిణ్యాచకదా
చన, నత్వంకరోషికర్మాణీత్యుగ్ర వాక్యాన్నిపీడితా ౩. అనుద్బుద్ధేపరిజనే పుష్కా
యానుదితే రవౌ, సంమార్జయంతీమార్జన్యా దేహల్యంగణవేదికాః ౪. ద్వారవే
దీంసమారభ్య నిష్కుటాంచత్వరావతీం, గృహాన్విశోధయంతీచ గోమయోదకసే
చనైః ౫. హోమానలకణోద్దీప్తి కరణాయార్ద్రగోమయం, తుషైర్వ్యామిశ్రమాక
ల్ప్య శోషయంతీనవాతపే ౬. వస్త్రఖండకృతాధారే మూర్ధ్నికుంభం నిధాయచ,
వారంవారంసరిద్వారీ ణ్యాహరంతీత్వరాన్వితా ౭. కరాభ్యాంసుకుమారాభ్యాం
గృహీత్వాముసలం ఖరం, స్వేదాన్నిశ్వస్యనిశ్వస్య సదావ్రీహీనవఘ్నతీ ౮. కడం
కీరయజాతీయాం హోమధేనుంగృహా జ్జితాం,అన్వేషయంతీసన్యేషుహవ్యమా

నా కృషీవలైః ౯. విషణ్ణా దోగ్ధుమేకాగ్ర్యా ద్దపి రోషాకులాత్మనాం, గృష్టీనాం తీక్ష్ణశృంగాణాం పదాఘాతై ర్విమోహితా ౧౦. ప్రమాదాద్భ్యాయసాపీతవత్సా నామేకదా గవాం, స్తనేషు దుగ్ధశూన్యేషు స్వామిన్యా దండితా భృశం ౧౧. ప్రతివేశ్యగృహిణ్యా శాం మత్వా ప్రాప్తా తదంతికం, అత్ర మాతర్జనం సోఢుం హంత తాభిశ్చ తర్జితా ౧౨. కాలకౌశికపుత్రైశ్చ బహుభి ర్దర్పశాలిభిః, వ్రణితాంగీ లతాఘాతై రంతరేణాపి కారణం ౧౩. అపశ్యంతీ సుసౌహార్దం జనం కుత్రాపి వేశ్మని, శయానా స్థండిలే క్షుద్రధాన్యాశనకృశాకృతిః ౧౪. వాసో వసానా మలినం గ్రావక్షతపదాంగులిః, కేశైరఘటితై శ్శిష్టై స్స్నేహశూన్యై రనావృతైః ౧౫. దినే దినే ప్రవిరలై ర్నిందనీయదశాంగతా, తర్జనే ష్వర్ధనిర్యాతై రంతఃసంస్తంభితై ర్భయాత్ ౧౬. పర్యస్తతారకోన్మేషై ర్బాష్పైరాకులలోచనా, సర్వేభ్యో గృహవర్తిభ్యః క్రూరేభ్య స్సర్వకర్మసు ౧౭. బిభ్యతీ హారిణీ వ్యాఘ్రేభ్యో యూథవిచ్యుతా, అగ్నిక్రియాప్రబంధేన రాత్రౌ చింతాశయేన చ ౧౮. అనాప్తనిద్రాహారత్వాత్ క్షీయమాణా దినే దినే, ఆకాంక్షంతీ దినం రాత్రౌ రాత్రిం చ వ్యథితా దినే ౧౯. వలినీవ నిరాలంబా తథా కుముదినీవ సా, భయాద్బహిరనుద్భిన్న మంతర్గూఢవ్యథావహం ౨౦. పుటపాకప్రతీకాశం బిభ్రతీ కరుణారసం, మమ భర్తా మహాబాహు ర్జీవంస్తిష్ఠతి వా న వా ౨౧. ఇతి తన్న్యస్తహృదయా వ్యాపృతాపి క్రియాంతరే, అనర్హైః కర్మభి స్తైస్తైః ఖిద్యమానా కుమారకం ౨౨. రోహితాస్యం విలోక్యాంత ర్దూయమానా క్షణే క్షణే, కృతం భర్తృసమస్నేన శంసంతీ శోచ్యదర్శనా ౨౩. స్వామినైనేన భూయోపి నైష్ఠుర్యేణైవ భర్త్సితా ఏవం స్థిత్వా గృహే తస్య ద్విజస్య క్రూరచేతసః ౨౪. దినాని దుఃఖరూపాణి గమయామాస కాని చిత్, లోహితాస్యోపి విప్రస్య విప్రపత్న్యాశ్చ శాసనే ౨౫. తిష్ఠం స్తేభ్యో హితశ్చక్రే కార్యాణ్యావేదితాన్యపి, స్వయం ప్రాతః సముత్థాయ సదా శుద్ధే సరిజ్జలే ౨౬. చకార ధౌతే వసనే గృహేశస్య తదాజ్ఞయా, స్వప్రమాణానురూపేణ ఘటేనార్ఘ్యోదకం శుభం ౨౭. అప్రమత్తోవహన్మూర్ధ్నా తీరేభ్య స్సముపావహన్, స్వామిన్యాః క్రూరభాషిణ్యా స్తతః ప్రాప్య వనం మహత్ ౨౮. సవయోభిరనిర్వాహ్యం కాష్ఠభారముపానయత్, పుష్పాణి దేవతార్హాణి సమిధ స్తత్ర సమ్మతాః ౨౯. దర్భావపి క్రియాయోగ్యా నానినాయ వనాంతరాత్, చిరాయితం త్వయేత్యుగ్రగృహిణ్యాభిహతో భృశం ౩౦. అంబేతి ప్రరుదన్ముగ్ధ్యా జననీమప్యరోదయత్, విప్రాజ్ఞయా గవాం చక్రం చాలయ న్వనవీథిషు ౩౧. అసహాయః సమాగచ్ఛేత్ సాయాహ్నే క్షుధితో గృహం, కదాచిచ్చ కదాచిచ్చ క్షుత్తామోపి కృతక్రియః ౩౨. ద్విజసంతర్జనాత్రస్తో రాత్రౌ జోషమశేత హి, దివా కర్మకరై స్తైస్తైః పాదసంవహనాన్నిశి ౩౩. ఆరాధయద్ద్విజం తేన సకృద్వా నాభ్యనంద్యత, శ్రుత్వాపి సువభృత్యోక్తిం గృహేశో

చ్ఛ్వసద్రుషా ౩౪. దాసీపుత్రేతివదతా రాజపుత్రో౽ప్యతర్జ్యత, నాన్నందదా
త్యథబ్రూతే బహ్వశీతి గృహేశ్వరీ ౩౫. నియుక్తోగృహకార్యేషు తామప్యారా
ధయన్ వసన్, శీతవాతాతపక్లేశా న్సహమానః క్రియోన్ముఖః ౩౬. కౌపీనమాత్రం
ధృత్వాపి నజహౌ మానసే ధృతిం, జ్ఞాతార్థేనాపిసిద్ధేన దురాపాతపసాపి యా ౩౭.
సాపికాలస్యమహాత్మ్యాదాసీత్తస్మిన్ సహిష్ణుతా,సకదాచిద్గృహేశిన్యాః వాచాప్రాత
స్సముత్థితః ౩౮. ఏధో౽ర్థమగమన్మిత్త్రైః సహితోగహనం వనం, తత్రైధాంసిసమా
హర్తుంతత్రతత్రచరన్శ్వసన్ ౩౯. సమగ్రహీ దబధ్నాచ్చ ద్రుతంవ్రతతిభిర్దృఢం, ద్వి
జంసంతోషయిష్యామి సమ్యగద్యేతిసాదరః ౪౦. పుష్పాణ్యపాచినోత్తస్మాత్పూజా
యోగ్యాని తస్యహి, సపత్రపుటికాంకృత్వా తస్యాంనిక్షిప్య తాన్యపి ౪౧. అష్ఠా
నసన్నివేశాని కాష్టభారోపరి న్యధాత్, నవీనాన్యాజ్యపాత్రార్థం బ్రాహ్మణస్యాత్మ
తుష్టయే ౪౨. బ్రహ్మవృక్షపలాశాని సంభృతానిభ రేన్యధాత్, యానివాకర్మయో
గ్యాని విదితాన్యాత్మనా పురా ౪౩. వన్యానితానిద్రవ్యాణి నినీషుః సమభావయత్,
అన్యేనవయసస్సర్వే ప్యాత్మరూపోచితక్రియాః ౪౪. తత్రతత్రచకాష్ఠాని బబంధుః
సంభృతానితే,సంస్థాప్యకాష్ఠభారాంస్తేశాఖాసు వనశాఖినాం౪౫. మధ్యాహ్నేక్షుధి
తాశ్చేరుః కందమూల ఫలార్థినః, గోప్తాయఃకాష్ఠభారాణా మయమస్మీతివాగయం
౪౬. తత్రాస్తేముదాతస్మై ఫలమాజహ్రురాదరాత్, తాన్యపిబ్రాహ్మణార్థాయ
నిక్షిప్యక్షుధితో౽పి సన్ ౪౭. దయనీయో౽భవత్తేషాం సుహృదామపి బాలకః, కించి
ద్వ్యతీతేమధ్యాహ్నే తేషామగ్రేసరోజవాత్ ౪౮. కాష్ఠభారంవహన్మూర్ధ్నా స్వగృ
హాభిముఖో౽భవత్, గురుత్వాత్కాష్ఠభారస్య విప్రకర్షేణచాధ్వనః ౪౯. కాలస్యా
పికఠోరత్వాత్ దౌర్బల్యాత్ క్షుత్పిపాసయోః, అవరోప్యావరోప్యైవ కాష్ఠభారం
క్వచిత్ క్వచిత్ ౫౦. అనిరుద్ధశ్చసుహృదా స్సైగ్ర్యాత్త్రైరప్యనుజ్ఝితః, ఆశ్వాస్యమా
నశ్శనైః గచ్ఛన్నేవవనాన్నిర్యైః౫౧. నేదీయస్త్వంసమాక్రాంతున్ భవనస్య ముహు
ర్ముహుః, స్థిత్వాస్థిత్వారుదన్నాప్యపి శ్రాంతఃశ్రాంతశ్చసాధ్వసాత్ ౫౨. భారస్విన్నో
జవాద్యాతి పురతస్సవయోగణే, ఘోరభల్లూకహుంకార శ్రవణా దస్ఖలత్క్వచిత్
౫౩. విలంబ్యచపరిభ్రష్టః సుహృద్బృందాత్ క్వచిత్ వనే. ఆరోపితభరః పాంథై
రావేదిత మహాపథః ౫౪. స్వతస్సిద్ధ మవష్టభ్య భారఖిన్నోద్రుతం వ్రజన్, సుహృ
ద్భిస్సంగత స్సర్వైః ప్రత్యాశ్వస్త స్తథాపునః ౫౫. నిర్యన్నేత్రఃక్షతశిరా భుగ్నగ్రీ
వశ్లథాతురః, సో౽భూత్కాష్ఠాతిభారేణసవ్యథ శ్చాంగసంధిషు ౫౬. ఏవంసుదూర
మధ్వానముల్లంఘ్య శ్రమపీడితః, గచ్ఛన్నధ్వనివల్మీకం దదర్శ కుశసంవృతం ౫౭.
ప్రసూనాద్యఖిలంసర్వంకర్మయోగ్య ముపాహృతం, వటుశాఃసంభృతా స్తావది తితే
షు మనోదధే ౫౮. అవరోప్యాత్ర భారాంస్తా న్ప్రతిపాలయత క్షణం, ఆగచ్ఛామి
కుశానగ్ర్యాన్గృహీత్వేత్యాహ తాన్వటూన్ ౫౯. తస్మిన్ప్రణయినస్సర్వే భారేణ

వృద్ధతత్రశ్రమాః, తథేతితరుమూలేషు తస్థుఃన్యస్యభరాంస్తదా ౬౦. లోహితాఖ్యోపి
విప్రస్య సంతోషార్థం క్రియావతః, నిక్షిప్యాత్మభరంప్రాగాద్వల్మీక మహతోభయం
౬౧. వల్మీకోపరిసం రూఢా స్తతః పరిహృతా స్తనైః, కుశాన్సాగ్రా సవేష్ట్యాంతరున్మ
ముదే భువివర్ధితాన్ ౬౨. అస్మిన్దినేసుతోఽపిమే భవిష్యతి కుశై ర్ద్విజః, ఇతిబ్రువన్
ససర్వాంస్తా న్కుశాన్నంకులయా బిలాత్ ౬౩. సంగృహ్యాసుదృఢంబద్ధ్వా కుశైరేవ
కుశాన్పృథక్, కృష్యన్ జిగమిషు ర్భూయో వల్మీకచ్ఛిద్రసంభవం ౬౪. బహుప్ర
దానమద్రాక్షీ త్కుశస్తంభం నృపాత్మజః, దృష్ట్వాతదపిహస్తేన వల్మీకాభ్యంతరే ప
తన్ ౬౫. న్యవేశయత్కరంగాఢ మజానన్సైవశసం విధేః, తావత్తదంతర్నివస న్కృ
ష్ణసర్పో మహావిషః ౬౬. మధ్యమాంగుష్ఠతర్జన్యో రదశత్తస్య రోమశః, సతేనవి
షతీక్ష్ణేన సద్యోవైవర్ణ్య మాస్థితః ౬౭. హాహాదష్టోస్మి సర్పేణేత్యాక్రోశ న్నిప
పాతహ, శ్రుత్వాప్యాక్రోశ మభ్యర్ణే సర్వేసర్పభయాకులాః ౬౮. ఉన్ముచ్యకాష్ఠ
భారాంస్తా న్సుహృదోపి ప్రదుద్రువుః, ఆక్రామతివిషేగాత్ర మారక్తా ఘూర్ణితేక్షణః
౬౯. మూర్ఛాంజగామ సోఽత్యంత స్త్రుట్యద్భిఃప్రాణసంధిభిః, నాడీచక్రాణిసర్వాణి
సమాక్రామ్య తతస్తతః ౭౦. తస్యతన్నిష్ప్రతీకార మున్మస్తక మభూద్విషం, తతస్త
స్యముఖాదక్ష్ణోః ఘ్రాణాచ్ఛ్రోత్ర ముఖాదపి ౭౧. రుధిరంబహుసుస్రావ ప్రాణనిర్గమ
సంధియత్, తతస్సఫాలకేవక్షో గాత్రేషు శ్యామికాం వహన్ ౭౨. పర్యస్తకరణగ్రా
మః ప్రాణానాత్మధృతాన్జహౌ, చిరాద్విలంబి తేతస్మి న్సుహృద్రిప్రేమకాతరః ౭౩.
ఆగచ్ఛత్పునరైకాత్మ్య ద్ధైర్యాత్సవయసాం గణః, అతిదూరేస్థితాః సర్వేతదాన
ర్వాచ్ఛ శంకితాః ౭౪. విముక్తగాత్రం దదృశు ర్ముక్తప్రాణం సుహృద్వరం, అథ్వ
న్యాన్యాచమానాశ్చ మంత్రజ్ఞాఇతి తేష్వపి ౭౫. కాలోత్యేతి తిగచ్ఛత్సుసద్యః
సర్వేవిషాదినః, తేనిరాశాశ్చిరేణైవ లంబమానే దివాకరే ౭౬. తమేవంచిరసాహా
ర్దంముక్త్వాగంతుంచ విక్లవాః, లతాగుంజేక్వచిత్త్రపర్ణా న్యాస్తీర్య భూయసా
౭౭. తత్రైనంశాయయిత్వాతే శాఖాఃప్రక్షిప్యచోపరి, స్థాతుంబాల్యేనసంత్రస్తాః సా
యాహ్నే గహనేవనే ౭౮. కాష్ఠభారాన్సమాదాయస్వస్వధామోన్ముఖాయయుః,
స్వగృహంప్రాప్యకాష్ఠాని నిక్షిప్యద్వారి రంహసా ౭౯. కార్యేషువ్యాపృ
తాంప్రాప్య ప్రాహుశ్చంద్రవతీం శుచా * బాలకాః * అద్యాపికింనజానాసి ముం
చకార్యాణ్య మూన్యపి ౮౦. పుత్రస్తేసర్పదష్టోభూ న్మృతఃశేతే వనాంతరే, దుఃఖ
వద్వచనంతేషాం కల్పాంతాశని దుఃసహం ౮౧. శ్రుత్వాశూన్యమనాస్సద్యో నవి
వేదహికించన, అంతఃశూన్యాత్మరూపేషు కరణేష్వస్థిరేష్వపి ౮౨. అర్థక్రియావ్యా
పృతైవస్థితాదారుమయీవ సా, కఃప్రదేశఃకథంచాహం కిముక్తంప్రస్తుతంచకిం ౮౩.
ఇతిసర్వత్రసాజజ్ఞే భావేష్వంత ర్విచేతనా, తథానుభావితంభూయః తచ్ఛ్రుతద్విధివైశ
సం ౮౪. మోహాంధకారా ద్గహనా దావృతాభూచ్చిరేణసా, జ్ఞాత్వాత్మానంతతో

పరితస్యసా, గాఢమాలింగ్య బాహుభ్యాంశిరఆఘ్రాయవత్సలా ౫. విలుఠం
తీతదంగేషు విష్వక్కీర్ణశిరోరుహా, త్రాతారమప్య పశ్యంతీమార్గోదిరితి వాదినం ౬.
అంకేకృత్వాకుమారంత ముపవిశ్య సువేపథుః, బధ్నంతీశిథిలాన్కేశా న్స్పృశ్యంతీచ
ముఖం ముహుః, ఆమృశంతీచబాహుభ్యా మంగాన్యస్యవ్యథామయీ ౭. విలలాపచ
శోకార్తా రోదయంతీవనంచ తత్, హాహతాస్మిహతాస్మ్యేవా శరణ్యాస్మిహసాం
ప్రతం ౮. క్వగచ్ఛామిచ కింయాచేకింకుర్యాంకాగ్రమేగతిః, సవయాభిః స
మంపుత్ర వనంయాతోసిమద్గిరా ౯. అవర్ణతాంగతాః సర్వేకింత్వంపితృసనోన్ము
ఖః, హరిశ్చంద్రస్యసుకృతం కోసలానాంత్వముత్సవః ౧౦. లోహితాశ్వపవాప్యేవ
మవస్థావిధిరీదృశః, అనేకాయాససంసిద్ధైర్వ్రతాద్యైస్తుష్టచేతసా ౧౧. వరుణేనైవ
దత్తోసి యజ్ఞేత్వంవరదక్షిణే, దీర్ఘాయురేషపుత్రోమే భువోగోప్తేతి కల్పితః, సంక
ల్పోపిమయాహంత స్వప్నకల్పోభవత్కిల ౧౨. ఆజగర్తిః పశుత్వేతు తత్పిత్రాత్వ
త్కృతేకృతః, తన్మాతుస్తాదృశశ్శోకః కిమాక్రామతిమామితి ౧౩. రక్షితా
త్వంచగాధేయోయఘాతన్మాతృహర్షతః, తథాత్వాంచసముజ్జీవ్య సమేశోకం వినా
శయేత్ ౧౪. మమదాస్యంక్వచిద్గేహే భర్తుర్విరహవైశసం, తవాప్యేవమవస్థాతే
నియతిర్నియతేరహో ౧౫. ఇత్యేవంప్రలపంతీసా మూర్ఛావేగైర్విశృంఖలైః,
ఆక్రాంతాపతితాభూమౌ నకించిత్ప్రత్యబుధ్యత ౧౬. తాంవీక్ష్యపిద్యుదాలోకా
కీర్ణమేఘు శిరోరుహాం, ధ్యాయంత స్తనితా కాచిద్ధారాబాష్పముమోచకిల ౧౭. విధినై
వసమాపన్నచేతనాచంద్రవత్యథ, కాలకౌశికగేహేన్మ్యే శంకమానా పునః
పునః ౧౮. అంతర్వనవేనైవ శోకభారేణ శోషితా, ఆఖ్యాతకరణీయాపి
త్యక్తంచేత్కురుతేకిల, తమాదాయదృఢందోర్భ్యాంయత్నాత్సా విహితాకృతిం ౧౯
నిర్జగామలతాగేహా చ్ఛాన్నైర్వేవ మనోరథైః, నిర్గత్య పూర్వసిద్ధైవ సఖాభ్యాంతే
పి దుర్గమే ౨౦. కించిదంతర ముల్లంఘ్య చింతయామాస తత్రసా, కుమారంకుత్ర
నేష్యామి కోవాబంధురిహాంతరే ౨౧. అతిక్రామతి వేలామే స్వామిరకింను వక్ష్యతి,
అత్రకుత్రశ్మశానం స్యాదితి నజ్ఞాయతేమయా ౨౨. గహనేనాంధకారేణ గర్భి
తాశ్చదిశోదశ, అస్యచోత్క్రాంతజీవస్య గాత్రంయాతిక్షణేక్షణే ౨౩. అంగసంధి
షుశైథిల్యం మందభాగ్యాకరోమికిం, ఇత్యేవం చింతయంత్యంతర్వేపమానా పదే
పదే ౨౪. సర్వతోదత్తనయనా దూరాజ్జ్వాలాం దదర్శసా, పురస్యోత్తరదిగ్భాగే
జ్వాలాజాలైః ప్రేక్షత ౨౫. శ్మశానభూమిరేషేతి తత్రతూర్ణం జగామసా, మధ్యే
తత్క్రియాంకర్తుం విశ్వామిత్రస్తు మాయయా, భూతాన్ప్రేతపిశాచాంశ్చ కూశ్మాం
డాన్శోణపానపి ౨౬. వేతాలానగ్ని వేతాలాన్ రాక్షసాన్నిశితాశనాన్, అసృజ
ద్ఘోరరూపాంస్తాం స్తాంచతేరురుధుః పథి, వ్యాత్తాననాన్ జ్వలత్కేశాన్ తీక్ష్ణదంష్ట్రాన్

మహారవాన్ ౨౭. నానావికృతసత్త్వాంస్తాన్ దృష్ట్వా మాత్రేణభీతిదాన్, దృష్ట్వా చ
పుత్రశోకాంధా నకించి త్త్రాసజీగణత్ ౨౮. స్థిత్వా స్థిత్వా పునస్తస్యాః స్వైరం
వికృతచేష్టితా, వినష్టాస్త్రప్రభావేన బభూవుః కోణపాదయః ౨౯. జ్వాలావర్త్మ క్రమా
న్తేన సాగత్వా ధైర్యమాస్థితా, శ్మశానమపి బీభత్సం సావదర్శభయంకరం ౩౦.
ఘోరధూమావృతం దిక్షు సృత్యాత్కుణపసంవృతం, చితానలచటత్కా
ర మధికృత విస్మృతం ౩౧. ఘోరాస్థి కూటమధ్యస్థం దగ్ధకాష్ఠైస్తు భాసురం,
పిశాచప్రేత వేతాల డాకినీశాకినీవృతం ౩౨. ఏకాకినీ తదాలోక్య వ్యవఘాతభయా
న్వితా, కుమారం తత్ర తత్రాపి శాయయిత్వాంపచాకులా ౩౩. ప్రదగ్ధ శేషాన్యే
ధాంసి సమాహృత్య తతస్తతః, చితాం కామపి సంకల్ప్య స్వర్ణకాంతిముదజ్వలత్ ౩౪.
గాత్రాణ్యపాంసులాన్యేవ కృత్వా పుత్రస్య తత్క్షణం, చేలాంచలేన సోత్కంఠం స్థాప
యిత్వాశ్రుభిశ్చితా, అపారయంతీ వాత్సల్యాత్ చితాయాం కర్తుమాత్మజం ౩౫.
నిధ్యాయంతీ చ తం దీనా శోకాదిద మభాషత, సూర్యవంశప్రదీపస్య హరిశ్చంద్రస్య
భూపతేః ౩౬. లోహితాశ్వస్య సంక్షేయం కాంస్యకుటిలాగతిః, యస్యాతల్ప
గృహం రత్నదీపాలోక ప్రకాశితం ౩౭. తస్యాప్యద్య చితాజ్వాలా దీప్తైః పితృవనే
స్థితిః, నాతిక్రామతి యస్యాజ్ఞాం చరాచరమిదం జగత్ ౩౮. హరిశ్చంద్రస్య తస్యై
షః పుత్రః శేతేప్యనాథవత్, యస్యాంగకాని దూయేరన్ తల్పేపి మృదుసంస్తరే ౩౯.
చితాధిరోహణం ఘోరం సకథం విషహిష్యతే, ఇదం నిఘ్నాత పతనా యుచక్రోష్యతి మే
ప్రియః ౪౦. కథం భవేత్క్షణం జీవేత్కిం కుర్యాదపి కిం భవేత్, సంహతానేక
జీవౌఘం మృత్యోః కోశగృహం తవ, అద్యాపి క్షీరకంఠేన కిమనేనైవ పూర్యతే ౪౧.
సర్వాభరణభూతేశ సర్వాలీకం మమాత్మజం, ఉజ్జీవయ కృపాలేశైః క్ష్మౌలిచంద్ర
కలామృతైః ౪౨. ఏవం శోకాకులముఖీ ప్రలపంతీ విధేర్బలాం, అలంఘ్యమితి నామ
త్వా వేలాతిక్రమణాకులా, ఉత్క్షిపన్మృదుబాహుభ్యాం పుత్రపుత్రేతి భాషణాత్ ౪౩.
చితాయాం శాయయామాస కులదీపం కుమారకం, తావదాక్రందితం తస్యాః
శ్రుత్వా శోకాకులాక్షరం ౪౪. శ్మశానగోప్తా తం దేశం హరిశ్చంద్రః సమాయయౌ,
అస లాహం ఖోద్యక్తాం తామాలోక్య సుచాకులాం ౪౫. తం చ దృష్ట్వా చితాసక్తం
కుమారం కోపరూషితః, కాన్వం కప ఏష చ మృతః సాధుసాధు కృతం త్వయా ౪౬.
న త్వం శ్మశానగోప్తారం వేత్సి మామిత్యతర్జయత్, ప్రగల్భాసి నిశీథే యద్వంచయి
త్వైవ మామిహ ౪౭. మృతస్య దహనోద్యుక్తాప్యదత్వా మమ వేతనం, శిరబాహ్వా
ద్ధి భృత్యోస్మి శ్మశానాధికృతశ్చిరం ౪౮. అనివేద్య చ ముహ్యంత్వమస్మిన్కర్మణి
వర్తసే, ఇత్యాలపంతం మలినం తం దృష్ట్వా పురుషం నిశి ౪౯. ఏకా చ వేపమానా
చ యాచమానా కృతాంజలిః, నిపత్య పదయోస్తస్య ప్రాహ చంద్రవతీశనైః ౫౦.

దయనీయాస్మి పుత్రో మే సో౽యం సర్పహతో౽ద్యహా, దగ్ధమభ్యుత్సహే చైనం కింవా కుర్యామకించనా ౫౧. ఇతి తస్యా వచః శ్రుత్వా సా బ్రవీత్త్రిగ్మవీక్షణా, దదస్వ వేతనం నో చేన్న దాహయ్యాయుసుతో౽ద్య ౫౨. ఇత్యుక్త్వా కోపతామాక్షీ తం చితా సంకుమారకం, పాదే గృహీత్వా చాక్షిప్య త్వర్దయామాస తాంపునః ౫౩. సాతర్జ్యమానా సోత్కంపం క్షణం తస్థావుదశ్రుకీ, అహం దాస్యైవస్యాస్త్రైర్యామిత్యుక్త్వా పునరబ్రవీత్ ౫౪. హరిశ్చంద్రస్యపుత్రో౽యం నచరాగ్ధు మిహార్హసి, వేతనార్థం చమే హస్తే నాస్తి హేమ్నః కణంచతేన ౫౫. ఇత్యాకర్ణ్య వచస్తస్యాః స్థిత్వా కాలంచ తాదృశం ౬౦. తాం స్థితించ సముత్ప్రేక్ష్య పునస్తామబ్రవీన్నృపః ౫౬. తథ్యాం వదసి మేదత్వా వేతనం దహ్యతామయం, హరిశ్చంద్రస్యపుత్రో౽స్తు కిమేతే నాగతం మమ ౫౭. ఇతి ధైర్యం సమాస్థాయ స్థాస్నునా సత్యపత్తని, తేన సంతర్జితా సాధ్వీ త్రస్తావేక్ష్య చ తం తథా ౫౮. అనన్యశరణం త్యక్త్వా తదవస్థం కుమారకం ౬౩. రక్షం తు కేన తాస్యగ్ధా మనుస్మృత్య మహాసితా ౫౯. ఇత్యుక్త్వా గాఢమాలింగ్య వాత్సల్యాచ్చంద్రవత్యథ, శాయయిత్వా చ తం వాసః ఖండాస్తీర్ణే సమేస్థలే ౬౦. వేతనం స్వామినో హస్తాదపి వాకించిదానతా గృహీత్వాస్మై ప్రదాస్యామీత్యాశయం హృది బిభ్రతీ ౬౧. పశ్యంత్యశ్రుముఖీ పుత్రం పరివృత్య ముహుర్ముహుః, శోకసంరుద్ధగమనా [illegible] ౬౨. [illegible] ముఖమీన [illegible] కయుక్, తథాప్య విక్లృతస్తత్ర నాతిదూరే స్థితిం వ్యధాత్ ౬౩. సాపి చంద్రవతీ తూర్ణం నగరప్రాంత మేయుషీ, దస్యుభిర్హ్యస్యమానస్య బాలకస్యాశ్రృణోద్ధ్వనిం ౬౪. శ్రుత్వా చ ధైర్యమాలంబ్య నకార్యమిదమీదృశం, హే చోరాస్త్యజ్యతాం బాల ఇత్యుక్త్వా ప్రయయా జవాత్ ౬౫. తద్వాచం దూరతః శ్రుత్వా నిశి చోరాః ప్రకంపితాః, తం హత భూషణైస్సార్థం త్యక్త్వాపి ప్రవిదుద్రువుః ౬౬. సా చ గత్వా తముద్దేశం దృష్ట్వా బాలం హతం పథి. హా కష్టమితి వాతిస్థా ముహూర్తం పుత్రవత్సలా ౬౭. తావదా రక్షిణః క్రూరా వివిధాయుధ పాణయః, అన్వేషయంతశ్చోరాం గతిమత్రసమాయయుః ౬౮. ఆగత్య నిహతం తత్ర బాలక వీక్ష్య తాంచ తే, త్వయా వ్యాపాదితః సో౽యమితి తాం జగృహుస్తదా ౬౯. సావేపమానా త్రాసేన ప్రవాతే కదళీ యథా, మృగీవ్యాఘ్రావరుద్ధేవ బాష్పవ్యాకులలోచనా ౭౦. *చంద్రవతీ* సర్వే భద్రముఖా యూయం నకర్మేదం కృతమయా, చోరైరేవహతో బాలస్తే మాం దృష్ట్వా ద్రుతం యయుః ౭౧. *ఆరక్షకాః* ధృష్టాసి యత్త్వయం హత్వా బాలశ్చోరైర్హతస్త్వితి, బ్రూషేత్రస్తాః సమీక్ష్య త్వాం తే యాతా ఇతి చాద్భుతం ౭౨. త్వయా హతో౽యం గాత్రేభ్యో భూషణాన్యాహృతాని చ, పాపశీలాసి దండాసి శంకయాకిం తథా విధం ౭౩. సుకుమారమిమం దృష్ట్వా బాలార్కసదృశప్రభం, అపి తే భూషణార్థం హి హంతు వ్యవసితం మనః ౭౪. పాపేత్వం గోముఖీ వ్యాఘ్రీ కాచి

ముగ్ధముఖం విషం, అంజలిః కర్తరీగర్భః పుటపాకోఽబహిస్స్నుహీ ౨౫. ఇతితే గాఢ
సరభాః కోపోద్భ్రాంతవిలోచనాః, నిబధ్నంతి స్మ తాంపాశైశ్శస్త్రైరభిహస్తి
తాం ౨౬. తత్రైకాపుత్ర శోకార్తానిశిమార్గమజానతీ, నిపద్య వీక్ష్యతాం భీతా
నకించిదవదత్తదా ౨౭. భవితవ్యం భవత్యేవ యత్రయత్రాపివాబలాత్, తేషా
మత్యాహితం శోకస్సాంతత్రనచ వివ్యథే ౨౮. స్థిత్వాకిమపితద్వ్యాపో బద్ధ్వాత్రా
భరణాన్యపి, కంఠేబద్ధ్వాచతత్సార్థ్వీం బలాదాకర్షయంస్తుతే ౨౯. ఆకర్షమా
ణాదుద్భ్రాంతైః పురతః పార్శ్వయోర్ద్వయోః, వ్యథాం సంస్తంభయంత్యంతే రన్వ
గాముష్యపానులా ౩౦. భర్తుర్వియోగం సందాస్యం పుత్రస్యచ తథామృతిం, ఉత్ప
శ్యంతిప్రతద్దుఃఖం దైవమేవజహాసనా ౩౧. ఆరక్షకాస్తు తాంనీత్వాశూన్యాంతే
స్వామినోంతికం, తస్మైనివేదయామాసు స్తంవృత్తాంతమశేషతః ౩౨. శ్రుత్వా
వాచంభటానాంస యథావదవిచార్యచ, అంతరంగోమహీభర్తుః ప్రవిశ్యాస్మై
న్యవేదయత్ ౩౩. అపిచాంస్వప్రభావేణ గాధేయస్యచ సుస్తుయః, తస్మిన్నేకతదే
వధ్యా సేయమిత్యుపపన్నధీః ౩౪. వీరబాహుర్దురంతానాం పాపానామేక
జన్మనః, హస్తేసమర్పయామాస తంప్రబోధ్యచిరేణతాం ౩౫. మదేనధనగర్వేణ
నిర్దయత్వేనమూర్ఖితః, శ్మశానగోపుర స్తైతాం హన్యతామితి చావదత్ ౩౬. స
తాంబద్ధ్వాలతాపాశైః చకర్ష స్వామినోగిరా, శ్మశానభూమాసంస్థాప్య ధ్వాంతాడ
వ్యక్తవిగ్రహాం ౩౭. బాలఘాతిని మోహాంధే పాపాచారే దురాశయే, త్వాంహన్మి
యద్దైవతం తే యత్కించిచ్చింతయాద్యతత్ ౩౮. ఇత్యుక్త్వాఖడ్గమున్నమ్య నిశిత
ధారాభయంకరం, వధాయ స్వప్రభోర్దేశాత్ పునరుత్కర్షయత్తదా ౩౯. సాసాధ్వీ
చ సమాకర్ణ్య సమాధాయ నిజంమనః, తదుక్తోదఙ్ముఖీ భూత్వా బద్ధ్వాకేశాన్సం
యతాన్ ౪౦. మధ్యదేశేనిషణ్ణాచ వాసః ఖండావృతస్తనీ, ఉవాచస్విన్నకంఠీసా
బాష్పపర్యాకులం వచః ౪౧. భర్తాహిదైవతంస్త్రీణాం యతః సత్యం బ్రవీమ్యహం,
హరిశ్చంద్రోభవేద్భర్తా మమజన్మనిజన్మని ౪౨. ప్రదాతాస్వాభిముఖ్యేన సుఖస్యాప్య
మితస్యయః, సమేభర్తాహరిశ్చంద్రో హరిశ్చంద్రో మహేశ్వరః ౪౩. మమప్రాణా
హరిశ్చంద్రో హరిశ్చంద్రో గతిర్మమ, హరిశ్చంద్రస్యయత్సత్యం నిష్ప్రత్యూహంప్రవ
ర్ధతాం ౪౪. వర్ధతాంచతపోరాశే ర్వసిష్ఠస్య మహాత్మనః, ఇత్యుక్త్వాజోషమే
వాస్త సాకృత్వాధైర్య మాత్మని ౪౫. ఆచ్ఛాద్యోదరమూరుభ్యాం బాహుభ్యాం
చపయోధరౌ, రాజాతద్గిరమాకర్ణ్య హరిశ్చంద్రోమహామనాః ౪౬. సేయంచం
ద్రవతీదేవీ ప్రాప్తాహ్యేవందశామితి, అలంఘ్యత్వాచ్చనియతే రనుభావ్యతయా
త్మనః ౪౭. కాలస్య దుర్నివారత్వాత్సత్యస్యైకతయాతథా, ధైర్యం పరమ మా
స్థాయ వీరబాహోర్గిరం స్మరన్ ౪౮. పారతంత్ర్యంసమాలోచ్య తస్యాశ్చక్రే
మతింవధే, ఆలంబ్య సధృతిం నాన్యాం చింతాంగాహస్వచేతసి ౪౯. ఇత్యా

శ్వాస్యచ తాంహంతుం పాశౌ ఖడ్గం వ్యాకోశయత్, సహూలు కేసాటోప మధునో
చ్చ పునఃపునః ౧౦౦. అమార్జయత్పునః ఖడ్గ మిత్యస్మై తీక్ష్ణణం నృపః, సవవాక్
సహజంధైర్యం స్వామినః శాసనేస్థితః ౧౦౧. యథావయుత్తువధోదేవ్యా ఇత్యం
తశ్చింతయా నృపః, ఉచ్చైర్విహాస్య తత్సత్యం జయతాంతదితిబ్రువన్ ౧౦౨. ఖడ్గం
న్యపాతయత్కంఠే చంద్రవత్యాస్తదద్భుతం ౧౦౩. తద్గలేమృదుశిరీషకోమలే పాతి
యత్ ధృతిమతాంమహామతిః ఆపపాతవితతావఖండనో మల్లికాముకుల దామ
పాతివత్ ౧౦౪. * * *

ఇతిశ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే మధ్యమభాగే
హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానే హరిశ్చంద్రేణ చంద్రవతీదేవీవధో
నామత్రింశోధ్యాయః. ౩౦.

భరద్వాజః చంద్రవత్యాంతు ఖడ్గస్య నకించిత్కరతాం సదా, దృష్ట్వా రా
జ్ఞోపి క్షాంతత్రనిశ్చిత్య దృఢభావనాం ౧. విశ్వామిత్రస్తు ధర్మాత్మా సహ శిష్యై
ర్మహదాన్వితః, సద్యః సన్నిధరాజ్ఞః ప్రశంసన్సత్యవాదితాం ౨. తందృష్ట్వాపత్ర
హృష్టాత్మా హరిశ్చంద్రః కృతాంజలిః, కృత్వాగ్రేస్థ్రితి చాభాష్యప్రణనామ పునః
పునః ౩. *విశ్వామిత్ర ఉవాచ* హరిశ్చంద్ర మహారాజ ప్రసన్నోస్మితవాధునా,
సత్యవాదీత్వమేవాసి ప్రమాణంతత్రమేమనః ౪ త్వస్మిన్సణేసుసంతుష్టా దేవాస్తం
దేశమాగమన్ ఆరూఢవృషభఃశంభు ర్ద్రుదింద్రసూనుమానసః ౫. ఆరూఢగరుడో
విష్ణు రన్వితః పద్మవాసయా, సరస్వతీ సమాయుక్తః స్వయంభూర్హంసవాహన ౬.
ఐరావతేనయానేన శచీనాథః పురందరః, అన్యేపి హరిదంతేశాః స్వంస్వంవాహన
మాస్థితాః ౭. స్వైస్స్వైఃపరిచ్ఛదైర్యుక్తా దేవాస్త్రిదివ వాసినః, వసవః పితరః
సిద్ధాః సాధ్యాయక్షా మరుద్గణాః ౮. గంధర్వా శ్చారణాః విశ్వేదేవాః కింపురు
షాఅపి, కింనరామాతరోరుద్రా విద్యాధరకులాన్యపి ౯. సైషానికాస్తథాసర్వే
యేచాన్యే దేవయోనయః, దిక్చరాభూచరావ్యోమచరాశ్చక్రచరాశ్చయే ౧౦.
తథైవాప్సరస స్సర్వా స్సనకాద్యాశ్చయోగినః, మహర్షయస్తథాసర్వే పులస్త్య
పులహాదయః ౧౧. ఇత్యాద్యాసుగురు ర్వసిష్ఠశ్చ మహాతపాః, తేషాందీప్త
ప్రభావానాం తేజోజాలైర్మహౌజసాం ౧౨. శతార్కమండలంజజ్ఞే సర్వతోపి
నభస్థలం, మహాప్రకాశే. గగనే దేవానాం భూషణాంశుభిః ౧౩. వాచాలేషుది
గంతేషు భూషణానాంచ శింజితైః, కిన్నరీష్వథగాయంతీష్వ నురంజితమూర్ఛనం

౧౪. నృత్యంతీషు సురస్త్రీషు విలసద్భిర్నటీషు, వీణావాదనహృష్టాసు గంధర్వీషు సమంతతః ౧౫. చరితార్థో హరిశ్చంద్రః చారణైః చాటుసూక్తిభిః, విద్యాధరకరోత్క్షిప్తైః వ్యాలోలమధుపైస్తతైః ౧౬. నందనారణ్యకుసుమైః ఛాయా దివిమహీతలే, సరాజాసుఖినీం వీక్ష్య పురస్పంద్రవతీం ప్రియాం ౧౭. రంచకుంతిత ధారంచ ఖడ్గమాలోక్య విస్మితః, దదర్శ దేవతాచక్రం మహానందతరంగితం ౧౮. సదృష్ట్వా దేవమీశానం విష్ణు బ్రహ్మాదిభిర్యుతం, సర్వభాగ్యనిధింభక్త్యా సాష్టాంగం ప్రణనామహ ౧౯. వసిష్ఠంచ మునీనన్యాన్ సంతుష్టాన్స్వప్రభావతః, ప్రణమ్యపునరుత్థాయ కృతాంజలి రవస్థితః ౨౦. నేత్రాభ్యాం నిర్నిమేషాభ్యాం దృష్ట్వా దేవం మహేశ్వరం, తుష్టానావనతో భూత్వా హరిశ్చంద్రో మహీపతిః ౨౧. *హరిశ్చంద్రః* నమశ్శివాయ దేవాయ మృడాయ పరమాత్మనే, మహాస్వాతంత్ర్య రూపాయ మహావ్యోమ విభాస్వతే ౨౨. ఇష్టాయ సర్వదేవానాం జ్ఞాత్రేసర్వస్యకర్మణః, కర్త్రేసద్భక్తిసిద్ధీనాం కారణాయనమోస్తుతే ౨౩. సార్ధేందు వృషభారూఢం సాంబం భసితపాండురం, గంగాశేఖరమాత్మేశం శంకరంత్వాంనతోస్మ్యహం ౨౪. క్వాహంనీచసమాచారః క్వతేసర్వోత్తరాకృపా, అహోభాగ్యం మమాతర్క్యం అనన్య సులభంప్రభో ౨౫. సతాంసత్కర్మసిద్ధానాం మతిదూరేభయప్రదం, ఇదం శ్మశానమాప్తోసి మత్కృతే కథమీశ్వర ౨౬. సర్వైకపాలమాలాయాం ధత్తూరేపి హాలాహలే, దోషాకరకలాయాంచ మయిచైషా కృపాతవ ౨౭. సర్వానందమయేచిత్తే త్వాందృష్ట్వా పరమేశ్వరం, వాక్యమేత్యస్మయాభూతా న వేద్మిస్తోతుమాత్మనా ౨౮. ప్రసీదపరమైశ్వర్య ప్రసీదపరమేశ్వర, నత్వాంజానామి నస్తౌమి నాశ్చామి నభజామిచ ౨౯. నధ్యాయామి నపశ్యామి చివసేవ్యోమశంకర, శ్మశాన విలయః ప్రేతైః సంవాసోవేతనాగ్రహః ౩౦. నిత్యంచితానలోచాస్తిః తద్ధూమైరేకరూపతా. చండాలానాం నియోగశ్చతథా తేష్వేకపాలితా, ఆత్మనస్వసనాశశ్చ స్త్రీయోవిక్రయకారితా ౩౧. భార్యావధాభియోగశ్చమృతపుత్రానవేక్షణం, ఇత్యాది రూపాదేవేశ వృత్తిర్మేసాంప్రతంకిల ౩౨. తథాపిదోషసామగ్రీం గుణేష్వేవ నివేదయే, మహాకారుణికస్వామి న్మహేశత్వమివేక్ష్యతే ౩౩. ప్రణతోస్మి మహాదేవ ప్రసీద కరుణానిధే, అంతరాయశ్చ యద్యుక్తం తద్విధేహి నమోస్తుతే ౩౪. *భరద్వాజః* ఇతిస్తుత్వా హరిశ్చంద్రో బ్రహ్మవిష్ణ్వాది దైవతం, శిరస్యంజలిమాధాయ శివాత్మా సమపద్యత ౩౫. తత్తత్స్తోత్రేణ సంతుష్టో హరిశ్చంద్రస్య శంకరః, దేవః పరమకారుణ్యః తంబభాషే శుభాక్షరం ౩౬. *శ్రీదేవః* హరిశ్చంద్రమహాభాగ తవసత్యవ్రతేనమే, సంతుష్టిః పరమాజాతా కోవాత్వత్సదృశోభువి ౩౭. విశ్వామిత్రస్యమహతీంకోన్యో మాయామిమాంతరేత్, ధీరోదాత్తోసి రాజర్షే మద్భక్తశ్చ విశేషతః ౩౮. విసృజ్యత్వవరజాతింస్వాం చండాలస్య వశేస్థితః, కోన్యస్త్వ

యావినా లోకే విచరే ప్పుష్కరం వ్రతం ౩౯. ఇత్యుక్త్వా భగవాంస్తత్ర పాణి భ్యాంసభిస్పృశ్యతం, చూడాగంగాజలైః శుద్ధైరభిషిచ్య తత్పరం ౪౦. తదద్భుతం తతో దేవా గంధర్వాః పరమర్షయః, ధర్మోత్తరంచ తేరాజ్యం లబ్ధవానితిచాబ్రు వీత్ ౪౧. మహాకారుణికం గేహం హర్షోత్ఫుల్లాననం దిరే, అప్రాకృతాభ్యాంపాణి భ్యామభిమృష్టో మహేశితుః ౪౨. అభిషిక్తశ్చమౌలీదు సుధాకైస్వర్ధునీ జలైః, హరిశ్చంద్ర స్తదాజజ్ఞే సహస్రాదిత్య సన్నిభః ౪౩. తతో దేవః కృపారాశి గ్గ్రే సం డిలశాయినం, ...హితాశ్వం సుధానారైః అన్వాస్పృష్టో ద్వి...శనైః ౪౪. తతస్సు చేష్టితస్తేష త తత్కారణసౌష్ఠవః, అభినంద్య హరిశ్చంద్రమాబభాషేముదాన్వితః ౪౫. చత్వారోపి యుగారాజన్ యావద్వృత్తా భవంతిహి, పంచాశత్కోటివిస్తీర్ణాం తావ ద్వహ భుజేభువం ౪౬. దీర్ఘమాయుశ్చ తేభూయా ద్దివ్యాస్సంతు సమృద్ధయః ధర్మోత్తరంచ తే రాజ్యం యథాకృతయుగేతథా ౪౭. దీర్ఘాయుషః ప్రజాస్సంతు దుర్భిక్ష...యె...తే, ఉ...మయ్యేవ భక్తిస్తేపరివర్ధతాం ౪౮. భుక్త్వాభో గాన్బహువిధాన్మానుషాంశ్చాప్యమానుషాన్, అన్వితః పుత్రపౌత్రాద్యైరభిరక్ష్య చిరంమహీం ౪౯. అద్యాప్యమృగ్య మామ్నాయైర తే సాయుజ్య మాప్స్యసి, ఇత్యు క్త్వా కరుణాన...భి...స్తన...సా...౫౦. ఆలుం...కేముఖం దేవాః సావితస్మై వరందదౌ, తతో విష్ణుర్ముదాయుక్త స్తస్మై దివ్యాన్వరాన్దదౌ ౫౧. చక్రవర్తి పదంలబ్ధ్వా స్పృహణీయం సురైరపి, భూయః స...శిపాంభూమిః స్వమతు...శిత శాసనః ౫౨. బ్రహ్మాపితస్మై ప్రదదౌ వరం హర్షసమన్వితః, సర్గేష్వపి మదీయే షు సర్వదర్శిభవానితి ౫౩. ఇంద్రాద్యాశ్చ తతో దేవాః తస్మిన్నసుగ్రహం పరం, పృథక్పృథక్తదాశ్చ...వ్యాఘూతాన్వరా న్దదుః ౫౪. జీవత్పుత్రశతాసాధ్వీ భ ర్తృభక్తా యశస్వినీ, భవేత్వాత్మజుషో ద్యేచంద్రవత్యై వరాన్దదుః ౫౫. లక్ష్మీ శ్చనాజ్ఞ్ముఖీదేవీ పౌలోమీచ తదాదిమాః, చంద్రవత్యై దదుర్దివ్యాన్ వరాన్దిక్పా లస్సల్లభా ౫౬. తతో వసిష్ఠోధర్మాత్మా ప్రహర్ష పులకాన్వితః, కృతప్రణామం రాజా నమభినంద్యేద మబ్రవీత్ ౫౭. *వసిష్ఠః* కృతకృత్య స్త్వమేవాసి త్వంహి పూర్ణ మనోరథః త్వమేవ సంపదాంభూమిః త్వమేవ తపసాంపదం ౫౮. యథామేవర్ధ తే చిత్తం తథావర్ధస్వచేతసా, ఉత్తేజిత స్త్వయైవాద్య సూర్యవంశో మహానయం ౫౯. కృత్స్నం మహాదిదం తీర్థం త్వయాగాధేయనిర్మితం, అకృత్రిమరసోదారాన్ భుజ్ఞ్వ భోగాన్ శివేచ్ఛయా ౬౦. ఇత్యుక్త్వా పునరాశీర్భి ర్గిష్టాభి స్తమవర్ధయత్, తతస్తథా సమాలోక్య దేవతామేలనం మహత్ ౬౧. దేవస్యానుగ్రహం దృష్ట్వా హరిశ్చం ద్రే మహాత్మని విష్ణ్వాదీనాంచ నిర్వర్ణ్య కృపాంతస్మై పృథక్పృథక్ ౬౨. జగన్మా తుస్తథాదేవ్యా స్తస్మిన్నాలోక్యతాందయాం, తథాతంచవిసిష్ఠస్యసత్యవ్రతపరాయణం ౬౩. చిత్తేవాచి క్రియాయాంచ దృష్ట్వా తస్యైకభావతాం, తాదృక్కర్మసహత్వంచ

నాస్త్ర కిన్స్విత్య కదాచన ౧౪. అవిక్రేయంచ సంకల్ప్యం సుసమాహిత చేతసాం, ఔదాసీన్యం స్వరాజ్యేపి సౌముఖ్యంచ విపత్స్వపి ౧౫. ధైర్యంచ పరమేశానే నైరంతర్యేణ భూయసీం, ఆనృశంస్యంచ భూతేషు నియోక్తవ్యచని శ్చితం ౧౬. స్వధర్మే నపరిభ్రంశం సత్యపైకవృత్తితాం, అన్యాంశ్చ సద్గుణాన్సర్వాన్ విన్యస్య కరుణానిధిః ౧౭. విశ్వామిత్రో మహాతేజా విధాయాస్మిన్ తీక్ష్ణతాం, అనుగ్రహ పరోభూత్వా హన్త ద్విస్తారితేక్షణః ౧౮. వాసనామయమప్యస్మిన్ కౌటిల్య మనఘాత్మచ, పిశునైశ్చోపదిష్టైరేవ వ్యంజయన్మదమావరం ౧౯. హరిశ్చంద్ర మహారాజాగ్రే కృతాంజలిపుటం స్థితం, *విశ్వామిత్రః* సాధుసాధుమహారాజ సత్య వాదీ త్వమేవహి ౨౦. నిర్వ్యూఢైన ప్రతిజ్ఞాతే కృతకృత్యోసి సాంప్రతం, మమమా యాసహస్రాణి దురంతాని పదేపదే ౨౧. జేతుం త్వమేవభో రాజన్ నపశ్యామ్యప రం క్వచిత్, భావంజిజ్ఞాసమానేన సత్యవాదే ప్రతిష్ఠితం ౨౨. ఏవ మాయాసి తోసి త్వమియంతంకాల మాత్మనా, సత్యవాదీత్వమేవాసి నద్వితీయోస్తి కశ్చన ౨౩. చతుర్దశసు లోకేషు పుణ్యశ్లోక త్వమేవహి, సాక్షాత్సోస్తి భగవన్నేతాస్త్వయి త్వ నా ర్వాధికాగుణాః ౨౪. నిత్యసిద్ధానుభావానాం యోగినామపి దుర్లభం, పశ్యన్నస్య స్య మాహాత్మ్యం యదేవం పరమేశ్వరః ౨౫. యత్రతిష్ఠసి తత్రైవ సన్నిధత్తే సహ మహర్షిభిః, పంచకోట్యబ్దముఖాగ్ర్యా ద్రచితస్య మహీయసః ౨౬. తపసోర్థం మమా ధ్యస్య పుణ్యశ్లోక దదామి తే. ప్రతిగృహ్ణీష్వ తత్తస్తే ఏవమానాపికామయా ౨౭. తపసా తేజసా కీర్త్యా భవసర్వాధికః క్షితౌ, ఇత్యుక్త్వా తపసోర్ధంచ దాతుకామే మహామునౌ ౨౮. సంప్రణమ్య మహాభాగో హరిశ్చంద్రో గిరం దదౌ. *హరిశ్చం ద్రః* మహామునే కృతార్థోస్మి తవానుగ్రహభాగహం ౨౯. ఏతావతైవ సిద్ధస్య కిమాశాస్య మతఃపరం, త్వమేవధర్మం జానాసి వర్ణానాం దేవచోదితం ౩౦. యజ నాదీని షట్కర్మాణ్యాహుర్విప్రస్య వైదికాః, త్రీణ్యేవక్షత్రియస్యాహుః కర్మా ణ్యాత్మ విదాం వర ౩౧. అధీతిర్యజనం దానమితి తత్కురుమేదయాం, నప్రతి గ్రహయోగ్యోహం యద్విజేష్వేవవిశ్రుతాః ౩౨. బిభేమ్యేతచ్ఛ్రేవక్తుం సర్వ ధర్మాన్స్వయిస్థితాన్, ఇతితస్యగిరం శ్రుత్వా దృఢచిత్తస్య దేవతాః ౩౩. ప్రశశం సుర్మహాత్మానం తమేవ యశసాంనిధిం, విశ్వామిత్రోపి దత్వాచ ప్రహర్షం పర మంత్రితః ౩౪. ఆశీర్భిరన్వితాభిర్హరిశ్చంద్ర మపూజయత్, తమువాచ పున స్తత్ర విశ్వామిత్ర స్తపోనిధిః ౩౫. *విశ్వామిత్రః* బ్రాహ్మణస్యచ కన్యాపి దాసీ భూత్వా గృహేస్థితా, రాజ్ఞీచంద్రవతీత్యేవం మాకృథా స్త్వంవ్యాదివ్యథాం ౩౬. హవ్యవాహనపీవాయం నామ్నాభూత్కాలకౌశికః, మమవాచం సమాలంబ్య స్వాహాదేవీచగేహినీ ౩౭. యుసక్తకస్యాపివాగేహే సాధ్వీంచంద్రవతీ మిమాం, నివేశయేథాం కింరాజన్ జానన్ధర్మమయాంస్థితిం ౩౮. యోవీరబాహుశ్చేపోయం

సాక్షాద్ధర్మః సనాతనః, మద్గిరాత్ గృహీతాం మూర్తిం త్యక్త్వారీక్షార్థ మాగతః ౮౯. అక్రోధాద్యాగుణాః సర్వే తస్యైవానుచరామతాః, ఇమాంశ్చ శానభూమించ యజ్ఞ శాలేతి నిశ్చిను ౯౦. ఆదాహిత్కృతవానత్ర బ్రహ్మలోక పితామహః, ఏవమేవ మహా యజ్ఞం సర్గసంపత్ప్రవృద్ధయే ౯౧. మన్మాయయా కుమారస్తేరోహితాస్యోపి భూపతే, న్యాలోకీయః కృతోప్యేగాన్యం నిసాదస్యద భూపతి ౯౨ పతివ్రతాంత్య తపసాపిచోర్తైర్వ్యాపాదనంచ యత్, చంద్రవత్యాంతిదారోషః తద్వయం మా యాగ్నెనసే ౯౩. కస్యచాన్యస్య తద్దార్ఢ్యం యోవిజ్ఞాయ ప్రియామపి, నిరోషాత్తు ర్వచసాతస్యాః శిరశ్ఛేత్తుం వ్యవస్యతి ౯౪. సత్వం మహానుభావోసి దేవేభ్యో ప్యతిరిచ్యసే, కిమత్ర బహునోక్తేన సర్వాన్కామానవాప్నుహి ౯౫. భూయః ప్రకృతిభిర్యుక్తే రత్నసింహాసనేస్థితః, అయోధ్యాయాం మహారాజ గత్వా జ్యమకం టకం ౯౬. ఇత్యుక్తవతి గాధేయే సర్వేశక్రముఖాః సురాః, కౌశికంప్రశశంసుస్తే హరిశ్చంద్రంచవాఙ్మయైః ౯౭. హరిశ్చంద్రోపి రాజేంద్ర శ్చంద్రవత్యాత్మరూపయా, కుమారేణచ సంయుక్తోలోహితాశ్వేనధీమతా ౯౮. అనుద్ఘాతాత్మ పర్యంత మవిజ్ఞా తాత్మవృత్తినా, తదావ్యక్తాత్మనా యుక్తోమంత్రిణా సత్యకీర్తినా ౯౯. వసిష్ఠం ప్రణిప త్యాగ్రే భక్త్యా యుక్తః పునః పునః, చరణౌ కౌశికస్యాపి ప్రతిగృహ్ణా న్స్వభావతః ౧౦౦. స్వాభావిక కృపాసింధుం సోమం సోమార్ధశేఖరం, అంతర్బహిస్సమంతా చ్ఛప్రకాశవపుషాస్థితం ౧౦౧ పశ్యంస్తువన్నమస్యంశ్చప్రాంజలిః ప్రయతాశయః, ప్రసీదపరమేశానే త్యుక్త్వా తస్మై సమృద్ధధీః ౧౦౨. అథసుందుభయోనేదు ర్దివ్యా దివి సమంతతః, పపాతపరమోదారా పుష్పవృష్టిశ్చ భూయసీ ౧౦౩. దేవో ప్యదైవతైస్సార్ధం హృష్టోవృషభవాహనః, అనుగృహ్యా హరిశ్చంద్రం స్వంధామ పు నరాయయా ౧౦౪. ఋషయశ్చ పులస్త్యాద్యా వర్ధయంత స్వభాశిషః, హరి శ్చంద్రే ప్రముదితాః సర్వేజగ్ముర్యథాగతం ౧౦౫. వసిష్ఠోప్యసుప్రహృష్టాసనం ఘాగ్భి ర్ఘ్యైభిరగ్రధీః, వాక్ష్మీమపికుమారంచ స్వాశ్రమాభిముఖం యయౌ ౧౦౬. కౌశి కోపి స్వయం శిష్యైర్హరిశ్చంద్రం ప్రహర్షయన్, తత్సత్యచ్ఛాదముఖరః తపోవన ము పాయయౌ ౧౦౭. హరిశ్చంద్రోపి ధర్మాత్మా చంద్రవత్యాసమన్వితః, లోహి తాశ్వేన పుత్రేణ మంత్రిణాపి శుభాత్మనా ౧౦౮. ప్రవిశ్యపురమాశ్చర్యం పురీం వారాణసీం తతః, సహర్షవిస్మయముఖైర్వీక్ష్యమాణస్తతస్తతః ౧౦౯. పౌరైర్వి జాతవృత్తాంతైస్సాన్వవాచా ప్రమోదయన్, ప్రణమ్యదేవ దేవేశం దేవం విశ్వేశ్వ రం శివం ౧౧౦. మహావిభవసంయుక్తస్తైర్వాజిసైన్యైర్వృతః, ప్రాయాత్ కాశిరాజే న జ్ఞాతాకారేనానతాత్మనా ౧౧౧. తత్రప్రత్యుద్గతో హృష్టైః పౌరజానపదైర్జనైః, సే వ్యమానః ప్రకృతిభిః భక్తిసంవాసితాత్మభిః ౧౧౨. అయోధ్యాం సర్వతోరమ్యాం ప్రవివేశపురీం స్వకాం, తత్ర సింహాసనారూఢో హరిశ్చంద్రో మహాయశాః ౧౧౩.

వరతః జగతింకృత్స్నం యథా దేవస్య భాషితం, *భరద్వాజః* ఏవం ప్రసంగాత్సం
ప్రోక్తం హరిశ్చంద్రస్య భూపతేః ౧౧౪. ఉపాఖ్యానమిదం పుణ్యం సత్యవాదిత్వ
లక్షణం, య ఇదం శృణుయాన్నిత్యం పుణ్యాను యుష్కరం సదా ౧౧౫. ఉపా
ఖ్యానం మహాభాగ సభవేత్సర్వపుణ్యభాక్, ఇదం హరిశ్చంద్రనృపస్యవృత్తం
సత్యైకనిష్ఠస్య శృణోతిభక్త్యా, మోహాన్ సముత్తీర్య కృతాంత మోహాన్ నిరస్యసా
యుజ్యముపైతి సత్యం ౧౧౬. * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే మధ్యభాగే
హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానే హరిశ్చంద్రాయ వరప్రదానం నామ
ఏకత్రింశో ధ్యాయః ౩౧.

భరద్వాజః శ్రుతమేతదుపాఖ్యానం సర్వపాపప్రణాశనం, వదతాం శృణ్వ
తాంవాపి భుక్తిముక్తిఫలప్రదం ౧. *విష్ణువృద్ధః* శ్రుతమేతదుపాఖ్యానం హరిశ్చంద్ర
స్య భూపతేః, సత్యవ్రతైక నిష్ఠస్య సద్గురౌ న్యస్తచేతసః ౨. ఇదం హిమవదా
ఖ్యానం సర్వపాపప్రణాశనం, శృణ్వతాం వదతాంవాపి భుక్తిముక్తి ఫలప్రదం ౩.
చిరకాలేపి నిర్వృత్తం ప్రత్యక్షమివసద్గురో, హరిశ్చంద్రస్యచరితం ప్రతిభాతి త్వదీరి
తం ౪. గురవస్సంతిసర్వేపి వసిష్ఠస్సద్గురుస్సతాం, యదేవమాత్మయోగేన హరి
శ్చంద్ర మపాలయత్ ౫. అనుపాలితవాక్ఛ్లాఘావహా హరిశ్చంద్రోపి తాదృశః,
యోధైర్యణస్థిరేణైవ సత్యవ్రత మపాలయత్, ౬. విశ్వామిత్రస్య రాజర్షేః మహా
నాజాల ముల్బణం, నిస్తరేత్తం వినాకోన్యః మనసాపి సుదుస్తరం ౭. మునేప్ర
సీదభూయోపి శ్రోతుమిచ్ఛామి తత్త్వతః, తీర్థానిదివ్యరూపాణి శివదాని శరీరిణాం
౮. కూలయోస్తుంగభద్రాయాః విదితాని మహర్షిభిః, వక్తుమర్హసితత్త్వజ్ఞ తత్ర
మాహాత్మ్య ముత్తమం ౯ *భరద్వాజః* సర్వోత్కృష్టనిధేస్తస్య వసిష్ఠస్యాశ్ర
మేస్థితం, పాపనాశనమిత్యస్తితీర్థ మన్వర్థమేవతత్ ౧౦. దేవాన్ ఋషీన్ పితౄంశ్చా
స్తత్ర స్నాత్వాయస్తర్పయేన్నరః, బ్రహ్మహత్యాది పాపానాం ప్రాయశ్చిత్తం నవిం
దతి ౧౧. పరాన్నభోజీ నిత్యం యస్సంగచ్ఛేత్ వృషలీమపి, తత్రత్వాపైశ్చ ముచ్యే
త తత్రస్నాత్వా సకృన్మనే ౧౨. మురసాసంగమాఖ్యంచ తీర్థం తత్పరతః స్మృతం,
తత్రతీర్థేసకృత్స్నానం గంగాస్నాన శతోపమం ౧౩. విటపః కశ్చిదుచ్ఛ్రాయచ్ఛాయా
మండల శోభితః, శాస్త్రికృద్ధ్యానురథ్యానాం, శాఖాభిర్వ్యోమలంఘినాం ౧౪. ఆరురో
హాశ్చరాకశ్చిద్వానర స్తంసద్రోప్యయం, తత్రశాఖోపశాఖాసు చచారచపలస్వతః ౧౫.
తస్మిన్కాలే మహాతేజాస్సరిత్పూరేణదున్సహం ౧౬. అస్కందత్ కుభస్సద్యస్స్వం పాథో

భిర్నిమాజలదః ౧౬. తతస్సవానరోఽస్మిన్ తీర్థే వృక్షమారోఢుం తదాతురః, పపాతతస్య శాఖా
గ్రాత్స్వారే తరలచేష్టితః ౧౭. తతః పతనమాత్రేణ వానరో ముక్తజీవితః, బ్రహ్మాలోక
మగాచ్ఛద్యో మస్త్రోష్మపమమరైరపి ౧౮. సస్థిరాత్మాంబుపూరేపి కకుభోద్యాపి దృశ్య
తే, స్నానసాధనలంఘనాస్మా త్స్వతినా ప్రాప్యహురాస్తికాః ౨౦. తతో దశాశ్వమేధా
ఖ్యతీర్థం సర్వోత్తరోత్తరం, ఫలం దశాశ్వమేధస్య స్నానాద్య త్రాప్నుయాన్నరం ౨౧.
విష్ణువృద్ధః అశ్వమేధస్య చైకస్య ఫలంహి శ్రూయతే బహు, ఫలం దశాశ్వమేధస్య
కిమత్రోపపద్యతే ౨౨. దశాశ్వమేధనామేదం తీర్థస్యాస్య కథం స్మృతం,
శ్రోతుమిచ్ఛామి తత్త్వజ్ఞ మహాత్మ్యం తూహలం హి మే ౨౩. *భరద్వాజః* ఇమ
మేవపురా ప్రశ్నం పద్మకల్పే కరోద్గుహః, ప్రణిపత్య మహేశాన మాసీనం మంద
రాలయే ౨౪. తేన స్తమభినంద్యైవ తస్మై దర్శయితుం కిల, సాక్షాత్తీర్థస్య మాహా
త్మ్యం క్రియయామతిమాదధే ౨౫. స్వయం చ భిక్షుకో భూత్వా శివలాంఛన
తారకః, అనుయాతో గుహేనైవ తథా మానవరూపిణా ౨౬. మందరాద్రేర్వినిర్గత్య
హేమకూట ముపాగమత్, తత్ర యాత్రోత్సవే దేవం సర్వత్ర జనసంసది ౨౭.
క్షుద్వికారం సముద్ఘుష్య తస్యన్భిక్షామయాచత, అన్నం దదామి తే భిక్షో భుజ్క్ష్వాస్మ
గతం నరం ౨౮. ధర్మచేతా స్వమేవేతి సంప్రశస్యాబ్రవీ త్పునః, దశాశ్వమేధా
యేనాత్రకృతాః శాస్త్రోక్తదక్షిణాః ౨౯. గృహేషు భుజ్యతే తత్రమయాం నాస్యత్ర
[illegible]
ధస్య పారంగంతుం నశక్యతే, బ్రహ్మణాపి తత్కోహం భుజ్క్ష్వాగచ్ఛ వా పరం ౩౦.
ఇతితద్వాక్యమాకర్ణ్య తం ముక్త్వాన్య ముపాగమత్, తస్మై తథాబ్రవీత్సోపి తథాత
స్మైగిరం దదౌ ౩౧. ఏవం తత్ర పరిక్రమ్య క్షుధయా దీపితః కిల, దశాశ్వమేధతీర్థస్య
పార్శ్వభూమి మగాచ్ఛివః ౩౩. తత్రాపి బహవో యుక్తాః స్నానసత్క్రియయా న్వి
తాః, అతిష్ఠంస్తానుపాసాద్య భిక్షురన్నమయాచత ౩౪. దశాశ్వమేధకృద్యోత్ర
భుంజీయాం తస్య వేశ్మని, యః కశ్చిదపిచేత్తాదృక్ సోన్నదో మే భవిష్యతి ౩౫.
వ్రత మాజన్మసిద్ధం మేక్లిశ్యంత్యంగానిచ క్షుధా, దశాశ్వమేధినో గేహే భోక్తవ్యమితి
సోఽబ్రవీత్ ౩౬. తమాకర్ణ్య గిరం భిక్షోః క్వాశ్వమేధః క్వవాపయం, ఇత్యుక్త్వా
తత్రచస్నాత్వా జోషం సర్వజనోగతః ౩౭. భిక్షోస్తాంస్తాం సమాకర్ణ్య తత్ర శ్రుతనిధి
ర్ద్విజః, జానం స్తీర్థస్య మాహాత్మ్యం పురాణేషు శ్రుతం తదా ౩౮. భోక్తవ్యం మమ
గేహేద్య త్వయేత్యేవం న్యమంత్రయత్, సంప్రశస్య ద్విజం శేషః శ్రేష్ఠస్త్వం కృతినా
మితి ౩౯. తథాశ్వమేధకృత్త్వం చేదన్నం దేహీత్యభాషత, నవిహాస్యాబ్రవీద్విప్రం
చిరం భిక్షుం విలోకయన్ ౪౦. వ్రతోపవాసతీర్థాంభస్స్నానహోమ జపాదయః,
అశ్వమేధస్య చైకస్య కలాం నార్హంతి షోడశీం ౪౧. అశ్వమేధసహస్రాణాం యత్ఫ
లం తత్ఫలం భువి, అత్రతీర్థే సకృత్స్నానా దనాయాసేన జాయతే ౪౨. జన్మప్ర

భృతిచైవాత్రత్రిసంధ్యం స్నానమాచరన్, భిక్షాకాలంసమాయాత్యేవం సదానిర్విఘ్న
సత్క్రియః ౪౩. అశ్వమేధసహస్రాణాం సకృత్స్నానాత్ఫలం కిల, ఫలందశాశ్వమే
ధస్య సకృత్స్నానాన్నరోభవేత్ ౪౪. నవిశ్రామ్యంతిచాద్యాపి పురాణాన్యాగమా
అపి, అస్యతీర్థస్యమాహాత్మ్యం శ్రుత్వాస్తుత్వాపి సువ్రత ౪౫. ఆగచ్ఛః క్షుధితో
హ్యద్య శుష్యత్కంఠోసి మాచిరం, అభూర్దశాశ్వమేధీత్వం నహిమే సంశయా
స్పదం ౪౬ ఇతితస్యగిరాతుష్టః సదైవపరమార్థయా, తత్రతీర్థం తదుద్దిశ్య స్కందం
సంప్రత్యయం వ్యధాత్ ౪౭. సాయుజ్యంచ తథాతస్మై దశాశ్వత్థాలవే శివః, అశ్వ
మేధాయుతఫలం తద్దదాతి తథాపిహి ౪౮. దశాశ్వమేధకోటిస్యాత్తు తీర్థంతిస్నా
తుతః శ్రుతం, శిలాయాంతత్రభూతేశః స్థిత్వా భిక్షామయాచత ౪౯. తత్రైవపద్ర
పాదాంకో హ్యద్యాపి పరిదృశ్యతే, దశాశ్వమేధసదృశం తీర్థంలోకే నవిద్యతే ౫౦.
స్నానమాత్రాత్ ద్విజోయత్ర శివసాయుజ్య మాప్నుయాత్, దశాశ్వమేధాఖ్యమితీ
రితం తే తీర్థంజగత్పావనమాదిసిద్ధం, తీర్థాని విద్వన్ పరతోపివక్ష్యే శృణుష్వసేకాగ్ర
మనాః శుభాయ ౫౧. * * *

ఇతిశ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే మధ్యమభాగే
పాపవినాశనాశ్వమేధ తీర్థవర్ణనంనామ
ద్వాత్రింశోధ్యాయః ౩౨.

శ్రీ విరూపాక్షేశ్వరార్పిత మస్తు.

శ్రీ పంపామాహాత్మ్యస్య మధ్యమభాగే

ఉత్తరార్ధప్రారంభః

* విష్ణువృద్ధః * శ్రుతానితానిసర్వాణితీర్థాని తుంగభద్రా తటోపరి, బ్రహ్మ
కుండస్య మాహాత్మ్యం శ్రోతుమిచ్ఛామిసద్గురో ౧. * భరద్వాజః * బ్రహ్మ
కుండస్య మాహాత్మ్యం బ్రహ్మణోద్ఘోషితంపురా, సామస్త్యేన్నహిశక్నోమి వక్తుం
వక్ష్యేయథామతి ౨. కామదాహే పురారుద్రముఖాత్స్వేదకణోఽభవత్, తత్రో
ద్భూతమిదం తీర్థం స్కందాయైవం శివోఽవదత్ ౩. మన్ముఖస్వేదసంభూతం యత
స్తీర్థమిదం మహత్, తస్మాన్మన్ముఖమిత్యేత న్నామ్నా లోకేషుగీయతే ౪. ఇత్యే
వమవద ద్రుద్రఃస్కందాయామితతేజసే, పురాచారంభకల్పాఖ్యే బ్రహ్మసృష్ట్వా
ఖిలం జగత్ ౫. ఇహాద్యబ్రహ్మణా స్నాతంబ్రహ్మకుండం తతఃస్మృతం, పంపా
క్షేత్రస్య దివ్యస్య తథామాహాత్మ్యదాయికా ౬. బ్రహ్మపుష్కరణీహ్యేషా బ్రహ్మ
జ్ఞాన ప్రకాశనీ, ఇదంపవిత్రమమృతం పాపఘ్నం పుణ్యవర్ధనం ౭. బ్రహ్మకుండ
మహాతీర్థం మహాపాతకనాశనం, సాగరాణాంయథాధన్యః గంభీరఃక్షీరసాగరః ౮.
ద్వీపానాంతత్రసర్వేషాం శ్వేతద్వీపంయథోత్తమం, విష్ణుఃసనాతనోదేవో దేవానా
ముత్తమోయథా ౯. లోకానామపిసర్వేషాం సత్యలోకోయథోచ్ఛ్రితః, తరూ
ణాంతత్రసశ్రేష్ఠః పారిజాతతరుర్యథా ౧౦. నక్షత్రాణాంయథాచంద్రో గ్రహాణా
మంశుమాన్యథా, పంచానామపిభూతానాం యథాసర్వంసహా మతా ౧౧.
గవాంయథైవసురభి ర్వర్ణానాంబ్రాహ్మణోయథా, పంచాక్షరీవ మంత్రాణాం
ప్రణవఃఛందసాంయథా ౧౨. ధర్మాణామివసద్బుద్ధిః శరణాగతరక్షణం, దానా
నామవశిష్టానాం విద్యాదానమివోత్తమం ౧౩. మాతృశుశ్రూషణమివ శ్రేయసాం
పరమం హితం, అపుష్కలానాంపూజ్యానాం పత్యురభ్యర్చనంయథా ౧౪. యథా
సంపత్కరాణాంచ స్వగురోర్వాక్యపాలనం, అశ్వమేధఃక్రతూనాంచయథావైశిష్ట్య
గోచరః ౧౫. యథా వైదికమంత్రాణాం గాయత్రీవిశ్వపావనీ, తుష్టానామపిసర్వాసాం
శివపూజా యథోత్తమా ౧౬. గిరీణామపిపుణ్యానాం హేమకూటోయథామహాన్, సరి
తాంతుంగభద్రేయం పుణ్యాసాగరగామినీ ౧౭. క్షేత్రాణామపిదివ్యానాం పంపా
క్షేత్రమివోచ్ఛ్రితం, లోకేశ్వరాణా మాద్యానాం విరూపాక్షోయథేశ్వరః ౧౮.

తథైవసర్వతీర్థానాం బ్రహ్మకుండమిహోత్తమం, సమష్టిశ్శ్రియసామేత త్సామగ్రీసర్వ సంపదాం ౧౯. ప్రభవస్సర్వపుణ్యానాం ప్రకృతిస్తపసామిదం, తదిదం దేవపీఠస్య పూర్వస్యాందిశి సంస్థితం ౨౦. ప్రదేశేద్వాదశధనుఃప్రమాణే విమలోదకం, సంకల్పమాత్రం దేవస్య స్వతస్సిద్ధమనాకులం ౨౧ నశోషంయాతి కల్పాంతేష్వపి తత్కామదంనృణాం, నకీటైర్దూష్యతేచాస్య పాథోనక్రిమిభిస్తథా ౨౨. రసవచ్ఛిశిరంహృద్యం సజంబాలం ప్రసాదవత్, కమలోత్పలకల్హార కైరవామోద వాసితం ౨౩. హంసకారండవాకీర్ణం కలనిర్హ్రాదసారసం, చక్రవాకసమాక్రాంతం శతపత్రవనావృతం ౨౪. స్ఫురత్స్ఫటికసోపానం సువృత్తం తటపాదపైః, శీకరానిలసంచార పవిత్రితచరాచరం ౨౫. దర్శనాత్స్పర్శనా త్పానా త్స్నానా చ్చాఖిలసిద్ధిదం, విరూపాక్షస్యదేవస్య బహుమానపదంమహత్ ౨౬. పంపాంబికా సదాలోక సుధానిష్యందశీతలం, శక్త్యాభిగుప్తంసర్వత్ర మన్మూశక్తిప్రసిద్ధయా ౨౭. తత్రస్నానకృతాం పుంసాం పుణ్యచోరా న్నిశాచరాన్, నిహంతిమన్మూశక్తి ర్నిజశక్త్యైవశాసతీ ౨౮. అనంతకోటయోరుద్రాః విరూపాక్షశివాజ్ఞయా, పాలయంతిచసర్వత్ర బ్రహ్మకుండం స్వశక్తిభిః ౨౯. సర్వమంత్రమయం సర్వతేజోమయ మనుత్తమం, సర్వతీర్థమయం సర్వసమన్వయమయంవిదుః ౩౦. క్షేత్రరాజ ఇతి ఖ్యాతం పంపాక్షేత్రంయథాభువి, బ్రహ్మకుండంతథాచైత త్తీర్థరాజఇతిశ్రుతం ౩౧. యానిలోకేషుతీర్థాని సద్యః పాపహరాణిచ, తానిసూర్యోదయేనిత్యం తీర్థరాజముపాసతే ౩౨. తీర్థరాజమనుజ్ఞాప్య తీర్థాన్యన్యాని భూతలే, దదతే స్నాస్యతాంసిద్ధిం నస్వాతన్త్ర్యే త్కదాచన ౩౩. ఆదిత్యశ్చోదయేస్నాత్వా తీర్థేస్మి న్మన్మూఖాహ్వయే, జపేదష్టోత్తరశతం నామ్నా మిష్టార్థసిద్ధిదం ౩౪. ఇదంరహస్యం స్కందాయ ప్రోక్తవాన్వృషభధ్వజః, తానినామానివక్ష్యామి సర్వలోకహితాయతే ౩౫. శ్వేతకల్పేవిరూపాక్షో బ్రహ్మణేస్వయ ముక్తవాన్, మహేశ్వరో మహాదేవో జగద్రూపీజగద్గురుః ౩౬. జగన్మాయో జగద్ధేతుర్జగత్కర్తా జగత్పతిః, జగన్నివాసో లోకేశో లోకాత్మా లోకపావనః ౩౭. లోకప్రభుర్లోకమూర్తిః లోకపో లోకభావనః, భూతనాథో భూతరూపో భూతసాక్షీసురేశ్వరః ౩౮. సురానంద స్సురాధ్యక్షః సురకృత్సురభూర్గురుః, అనాద్యస్సర్వనాథశ్చ అజోవిష్ణుః పితామహః ౩౯ కేశవఃకేశిహంతాచ మధుహంతామధుప్రియః, వీరభద్రఃపశుపతిః శంకరస్త్రిపురాంతకః ౪౦. కామాత్మాకామహా కాంతో మహాకాయోమహాస్వనః, ఉమాపతి ర్గణపతి ర్గణభూర్గణనందనః ౪౧. గుణాత్మాగుణశూన్యస్తు

గుణజ్ఞోలోకకంపనః వసుమా న్వాసుదేవస్తు వసుధేశస్త్రిలోచనః ౪౨.
మహాత్మామదహంతాచ వృష్ణిర్గంగాధరశ్శివః, వేదాత్మా వేదతత్వజ్ఞో వేదగుహ్యా
ఽమలాక్షరః ౪౩. వేదాంతవేద్యః పరమో గుహ్యాత్మాగుహ్యకృద్గురుః, గుహా
లయఃశుభకరః సర్వజ్ఞఃసర్వగఃక్షమీ ౪౪. జ్ఞానాత్మాజ్ఞానతత్వజ్ఞో జ్ఞాననాథో
జటాధరః, తపఃప్రియ స్తపస్వీచ పుణ్యదఃపురుషోత్తమః ౪౫. పూర్ణఃపురాణ
పురుషః సామాత్మాజ్ఞాననందితః, శంభుస్తమోఽరిః సాక్షీచ శరణ్యః సర్వదేహి
నాం† ౪౬. అష్టోత్తరశతంనామ్నాంస్తోత్రం సంసారనాశనం, భవసింధువినాశాయ
జన్మబంధ ప్రశాంతయే ౪౭. త్రిసంధ్యం యఃపఠేత్స్తోత్రం శివసాయుజ్య మాప్ను
యాత్, బ్రహ్మహత్యాదికంపాపం పఠనాదేవనశ్యతి ౪౮. కిమత్రబహునోక్తేన
పాపంయత్పూర్వసంచితం, తత్సర్వంనశ్యతిక్షిప్ర మగ్నౌప్రత్యస్తతూలవత్ ౪౯.
యద్యత్సుఖతరంలోకే తత్సర్వంప్రాప్నుయాన్నరః, ఏవమేతానినామాని జపే
త్స్నాత్వాతు మన్ముఖే ౫౦. దేవస్యపురతఃస్థిత్వా తేనసాయుజ్యమాప్నుయాత్,
బ్రహ్మకుండేఽత్ర యత్స్నానం మాసీకుర్యాద్దినోదయే ౫౧. ప్రాజాపత్యఫలంతస్య
ప్రమాణం తస్యశంకరః, సకృద్వాత్రకాంక్షంతి తీర్థేస్నానందివౌకసః ౫౨.
ఆగత్యతత్రస్నాత్వాచ ప్రాప్నువంతి పరాంగతిం, సప్తర్షయస్సదాత్ర కుర్వంతి
స్నానసత్క్రియాః ౫౩. నివసంతి మహాభాగాః నిత్యముక్తా మహేశ్వరే, ఉపరి
బ్రహ్మకుండస్య వ్యోమ్ని వైమానికాఅపి ౫౪. విమానైర్నహిగచ్ఛంతి తీర్థశక్త్యాని
వారితాః, అవతీర్యచతేఽప్యేతదభ్యర్చ్యమకుటైర్నతైః ౫౫. స్నానేనపావితా
త్మానః కామచారా భవంతిహి, ఆజ్ఞయామన్ముఖశక్తేః ఆదిత్యోపిదినేదినే ౫౬.
నతాపయతితీర్థాంభః సేవతేహ్యుచితానిచ, కాలేకాలేమహాశక్తే రాజ్ఞయా తీర్థ
వారిణి ౫౭. పూరయత్యమృతం భూయఃపూర్ణఃపూర్ణసుధాకరః, అంగోపాంగ
యుతావేదాః విద్యాశ్చాన్యా స్సహస్రశః ౫౮. దివ్యరూపంసమాశ్రిత్య స్నానం
కుర్వంతి తత్రహి, దేవతాశ్చాప్యసంఖ్యాతాః కల్పేకల్పేవ్యవస్థితాః ౫౯. బ్రహ్మ
కుండేసకృత్స్నాత్వా ప్రయయుఃపరమాం గతిం, దివ్యానిపావనాన్యత్రయానిసంతి
జగత్త్రయే ౬౦. బ్రహ్మకుండంసమాశ్రిత్య సద్యః శుధ్యంతితాన్యపి, స్వయం
ప్రకాశమానోహి శంభురన్యప్రకాశకః ౬౧. బ్రహ్మకుండం స్వతఃసిద్ధ మన్యతీర్థ
విశోధనం, సర్వతీర్థసుకృతాధిదైవతం సర్వమంగళనిదానకారణం, బ్రహ్మముఖ్య
సురసేవితంసదా బ్రహ్మతీర్థ మితిసంప్రచక్షతే ౬౨. * *

† నవతిరేవనామాన్యుపలభ్యంతే.

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే మధ్యమభాగే
(ఉత్తరార్థే) మన్ముఖతీర్థోత్పత్తికథనంనామ ప్రథమోఽధ్యాయః.

* భరద్వాజః * ఆదౌబ్రహ్మచతుర్వక్త్రైస్సర్వదేవై స్సమన్వితః, తీర్థేతు స్నాతుకామోఽయం మునిభిశ్చ సమన్వితః ౧. తదాఖ్యయాబ్రహ్మకుండ మితి తత్తీర్థ మిష్యతే, కృతోతితత్రసాన్నిధ్యంబ్రహ్మ బ్రహ్మర్షిభి ర్వృతః ౨. ఆవిర్బభూవ బ్రహ్మ తజ్జలే బ్రహ్మేశ్వరాభిధం, బ్రహ్మణోనుగ్రహాకరం లింగంపరమకారణం ౩. బ్రహ్మకుండోదకేస్నాత్వా బ్రహ్మేశ్వరకృతాశయాః, తేయాంతిబ్రహ్మణోలోకం పునరావృత్తివర్జితం ౪. వక్ష్యేవిశేషతీర్థాని బ్రహ్మకుండే మహాంతితే, తేషాంశ్రవణ మాత్రేణ ధూతపాపో భవేన్నరః ౫. ఆదౌబ్రహ్మతుదేవస్య పురోభాగే స్వయం స్థితః, స్నానంయత్రాకరోద్యుక్తః యావత్సూర్యోదయేసతి ౬. యత్రసంతర్పయామాస విరూపాక్షం సమాహితః, స్థానం తద్బ్రహ్మతీర్థాఖ్యంస్థానవిద్భిరుదీర్యతే ౭. తత్రయఃకార్తికేమాసి కరోతి స్నానమాత్మవాన్, వర్షాయుతేనవిహితం వ్రజేత్ స్నానఫలం హిసః ౮. భృగుకశ్యప కేదార ప్రభాసేచత్రిపుష్కరే, లోహతీర్థేచ గంగాయాం వర్షస్నానేన యత్ఫలం ౯. బ్రహ్మతీర్థేసకృత్స్నాత్వా తత్ఫలం సమవాప్నుయాత్, కార్తికేమాసి సంప్రాప్తే సదాస్నానేన యత్ఫలం ౧౦. ఉపరాగేసకృత్స్నాత్వా తత్ఫలం తత్రచాప్నుయాత్, అమావాస్యాపౌర్ణమాస్యో స్సూర్యసంక్రమణాదిషు ౧౧. కాలేష్వపిచపుణ్యేషు భానువారే విశేషతః, సప్తమ్యాంచ తథాష్టమ్యాం చతుర్దశ్యాం తథోషసి ౧౨. స్నాత్వాతత్రాన్నదానేన ఫలమక్షయ్య మాప్నుయాత్, బ్రహ్మపాదశ్చ తత్రాస్తి యత్రబ్రహ్మస్థితోభవత్ ౧౩. బ్రహ్మపాదేపితౄన్సమృత్వా స్నాత్వాపిండప్రదోనరః, అక్షయ్యఫలమాప్నోతి పితృభి శ్చాభిపూజ్యతే ౧౪. అస్మద్గోత్రేసముత్పన్నో యఃకశ్చిదపివా సుధీః, బ్రహ్మతీర్థేసకృత్స్నాత్వా ద్బ్రహ్మపాదసమర్చకః ౧౫. ఇంగుదీసక్తునీవారాన్ తిల మిశ్రజలానిచ, బదరీముద్గమాషాన్వా ప్రియంగూన్వా సమాహితః ౧౬. అస్మాను ద్దిశ్యదద్యాచ్చే ద్యాస్యామ శ్చరితార్థతాం, ఇత్యాశంసాంప్రశంసంతి పితరస్తేతు సంగతాః ౧౭. యస్తత్రైవపితౄన్ స్మృత్వా సమ్యక్సంతర్పయేచ్చతాన్, తస్మైతేపిప్రయచ్ఛంతి తాంస్తాన్కామానభంగురాన్ ౧౮. సంతర్పణకృదస్మాకం భూయా త్సర్వోత్తరస్స్వయం, ఇతికుర్వంతి చేత్తోషాత్పితరోప్యూర్ధ్వబాహవః ౧౯. తత్రబ్రహ్మశిలానామ కూర్మాకారాహి దృశ్యతే, యత్రైవస్థితవాన్బ్రహ్మ గాయత్రీమనుశీలయన్ ౨౦. గాయత్రీచస్వరూపేణ సమీపేబ్రహ్మణస్స్థితా, యత్ర బ్రహ్మశిలోద్దేశే సా గాయత్రీశిలా మతా ౨౧. గాయత్రీంప్రాహతత్రైవబ్రహ్మస్తోత్ర పదం పురా, అర్ఘ్యాంబుభిర్ద్విజోత్తిష్ఠై ర్దేవత్వ మభిమంత్రణాత్ ౨౨. వజ్రైర్గతేషు

ముందేహేష్వగో లోకప్రకాశకః, త్వత్ప్రసాదమహిమ్నైవ విధూయక్షేత్రవాస
నాః ౨౩. విశ్వామిత్రోపి గాయత్ర్యా బ్రహ్మర్షిరభవత్కిల, పురావ్యాధ
హృతః కశ్చిద్దుష్టానీతో ద్విజాత్మజః ౨౪. ఉద్వాహ్యవ్యాధకన్యాం చ సవ్యాధేష్వే
కతాంగతః, తిష్ఠన్గచ్ఛన్స్వపన్స్నాన్సన్ భుంజానః ప్రవదన్నపి ౨౫. వ్యాధో
వాసనయైవత్వాం మధ్యేమధ్యే సదాస్మరన్, వ్యాధేనస్మర్యమాణాహం కింకుర్యా
మితివాదినీ ౨౬. తథా మామాగతాహిత్వం తుష్టాహ్యక్షవిద్యామయా, వ్యాధాయ
శాశ్వతీంసిద్ధిం కాలేత్వం దత్తవత్యసి ౨౭. త్రిష్టుప్చజగతీద్వేధా సామర్థ్యం దివి
దైవతైః, యుద్ధంకృత్వానిరస్తేతె హృతార్ణేపునరాగతే ౨౮. త్వంగత్వా దేవతా
జిత్వా వర్ణాంశ్చాహృత్యమై హృతాః, సోమంచానీయ యజ్ఞార్థం ద్విజేభ్యఃప్రత్య
దాస్తదా ౨౯. త్వమేవసర్వదేవానాం మాతా త్వంహిక్రియాత్మికా, ఇతిబ్రహ్మ
శిలాస్థానే తత్రబ్రహ్మ చతుర్ముఖః ౩౦. స్థిత స్తుష్టావగాయత్రీం తద్దేషాసర్వపావనీ,
స్థిత్వాబ్రహ్మశిలాయాంయో గాయత్రీంప్రజపేద్ద్విజః ౩౧. ససూర్యమండలం
భిత్వా కాలేబ్రహ్మపురం వ్రజేత్, అష్టోత్తరశతం యస్తు గాయత్రీం ప్రజపేదిహ ౩౨.
సంధ్యాలోపకృతంపాపం సోఽపితీర్త్వాసుఖీ భవేత్, బ్రహ్మకుండేమహాభాగే సోమ
తీర్థమితిశ్రుతం ౩౩. తత్రస్నానకృతః పుంసో వాజిమేధఫలం భవేత్, కాంతింప్రసాదం
సౌభాగ్యం తుష్టింపుష్టించశాశ్వతీం ౩౪. ప్రయచ్ఛత్యనిశంసోమః సోమతీర్థాప్లు
తాత్మనాం, తతస్తీర్థం మహాకాలనామ్నాజాగర్తి విశ్రుతం ౩౫. తత్రస్నానంచ
కారాదా మహాకాలో గణేశ్వరః, మహాకాలస్యతీర్థేయః స్నాత్వాసంపూజయే
చ్ఛివం ౩౬. గణానామాధిపత్యంస లభతేశివశాసనాత్, అశ్విన్యాద్యాఃపురా
యత్ర స్నానం కృత్వాసమాహితాః ౩౭. అభ్యర్చయన్విరూపాక్షం తారాతీర్థం
తదుచ్యతే, తత్రస్నానకృతఃపుంసో గ్రహపీడానవిద్యతే ౩౮. అనన్యభావమక్రాంత
మైశ్వర్యంతు ప్రవర్ధతే, అశ్విన్యాద్యాస్తు మాహాత్మ్యాత్తస్యతీర్థస్యతారకాః ౩౯.
మోదంతేదివిసంప్రాప్తాః ప్రభుంచంద్రమసం ప్రతి, యత్రసూర్య స్తపస్తప్త్వా
గ్రహాణామభవ త్పతిః ౪౦. సూర్యతీర్థమిదంనామ్నా స్నానాదారోగ్యదంసతాం,
షష్ఠ్యాం తథాచసప్తమ్యాం దర్శేసంక్రమణేపిచ ౪౧. సూర్యోపరాగకాలేచ
స్నాత్వాసంతర్పయేత్పితౄన్, ఉత్తరాత్రితయేమూలే హస్తేపుష్యేచపాతనే ౪౨.
భానువారయుతేష్వేషు స్నానాద్యజ్ఞఫలం వ్రజేత్, అన్నదానంచహోమంచ
గోదానంచ శివార్చనం ౪౩. యఃకుర్యాత్తత్రతస్యాస్తి సర్వజ్ఞత్వాదిశక్తికా,
వాయుఃపురాకృతస్పర్ధోహ్యానంతేన బలేచ్ఛయా ౪౪. యత్రస్నాత్వా తపస్తేపే
వాయుతీర్థంప్రశస్యతే, బలమప్రతిమంతస్య తస్యైవావ్యాహతా గతిః ౪౫. వాయు

తీర్థేతుయస్స్నానం కుర్యాదితి శివోదితం, తతోన్యద్వత్సతీర్థాఖ్యం పుణ్యంయత్స్నాన మాత్రతః ౪౬. బ్రహ్మవర్చసమాప్నోతి యఃకశ్చిదపివాద్విజః, రేవాతీర్థమితీ హాస్తి భూతానాంభవశోధనం ౪౭ నావంవదంతిసంసారసింధోః యద్బ్రహ్మవాదినః, రైభ్యోనామమునిస్తత్ర సర్వతీర్థార్థబోధకః ౪౮. స్నాతవాన్ జ్ఞాతతత్త్వార్థః పురుషా ర్థప్రయోజనాత్, అనేకతీర్థసంభ్రాంతాః పుణ్యతీర్థావలోకినః ౪౯. అగ్నిష్టోమ ఫలంతత్ర స్నానాదాహుర్మనీషిణః, ఋషిర్దామోదరోనామ వేదవేదాంగపారగః ౫౦. విగాహ్యసర్వతీర్థాని వీక్ష్యస్థానాన్యనేకశః, నిశ్చిత్యపరమంతత్త్వం స్నానంయత్ర కృతీవ్యధాత్ ౫౧ తద్దామోదరతీర్థంహి బ్రహ్మకుండేప్రశస్యతే. తత్రస్నానంజపో హోమస్తర్పణంచశివార్చనం ౫౨. యఃకుర్యాదప్రమత్తస్సన్ సర్వయజ్ఞఫలం లభేత్, యతాత్మానశ్శుభగిరోయేదామోదరతీర్థగాః ౫౩. ఏభ్యస్స్పృహాంప్రకుర్వం తిదేవా మర్త్యాశ్చ కింపునః, సౌభాగ్యార్థంపురాయత్ర మునిపత్న్యః శుభాశయాః ౫౪. పతివ్రతామహాభాగాః దృష్టమాత్రేణ పుణ్యదాః, సుమంగలాఃసువాసిన్యః స్నానంచక్రు ర్ముదాన్వితాః ౫౫. పంపాంబికాంమహాదేవీం పశ్యంతః క్షేత్రనాయకం, సౌభాగ్యతీర్థం తన్నామ్నా సర్వసౌభాగ్యదాయకం ౫౬. స్నానంకరోతి యానారీ తీర్థేసౌభాగ్యనామకే, నవైధవ్య మవాప్నోతి నచప్రాప్నోత్యమంగలం ౫౭. పుత్ర కామాతుయాసాధ్వీ స్నాత్వా తత్రపయఃపిబేత్, పుత్రందీర్ఘాయుషం లబ్ధ్వా సాభ వేత్పతివల్లభా ౫౮. నాగతీర్థం తతఃపుణ్యంయత్రస్నానేధృతాత్మనః, సహింసాన్ శమయేత్సర్వాన్ విషవేగా నయత్నతః ౫౯. నకుష్ఠరోగస్తస్యాస్తి నదౌర్గత్యం కదాచన, నాధివ్యాధిభయంకించి న్నాగతీర్థేకృతాత్మనః ౬౦. స్నానంయత్రకృతా సిద్ధ్యై మార్కండేయేన ధీమతా, తీర్థంతన్నామత స్తత్రచేతఃకల్మషనాశనం ౬౧. యస్స్నాతస్తత్రయుక్తాత్మా జపేత్పంచాక్షరంమనుం, దీర్ఘమాయురవాప్నోతి దేవై రపి సదార్చ్యతే ౬౨. గజతీర్థంతతఃప్రోక్తం స్మృతిమాత్రేణ శుద్ధిదం, అసాధారణ మాహాత్మ్యం తీర్థేష్వన్యేషు యద్భువి ౬౩. అరణ్యానిచరన్కశ్చి ద్గజస్తప్తోర్కర శ్మిభిః, పాతుంజలంసమాయాత స్తంప్రదేశంమదోద్ధతః ౬౪. సవిగాహ్యజలంగాఢం మగ్నోన్మగ్నః పునఃపునః, ఉత్పాట్యకుముదాంభోజ కల్హారాణిస్వలీలయా ౬౫. విక్షిప్యచ విరూపాక్షంస్పృష్ట్వాసంచారవర్త్మని, ఆకంఠంసలిలంపీత్వా యయౌస్వాభి మతంస్థలం ౬౬. తతస్సుకాలే సంప్రాప్తే తస్యతీర్థస్యవైభవాత్, ఆసీదైరావతో నామ గజోదేవేంద్రవల్లభః ౬౭. ఏవంచగజసంబంధా ద్గజతీర్థంతదుచ్యతే, గజ తీర్థాంభసిస్నానా ద్యజనాల్లభతేశ్రియం ౬౮. కాలే సర్వామరైర్వంద్య మైంద్రంచ పద మాప్నుయాత్, సమీపేగజతీర్థస్య సర్వచేతస్సుఖావహం ౬౯. అశ్వతీర్థం

వదంత్యార్యా స్తన్మాహాత్మ్యంసువిస్తరం, అష్టాదశానాం ద్వీపానాంగోప్తా పర
పురంజయః ౭౦. ఉత్తానపాదఇత్యాసీ త్పుణ్యశ్లోకఃపురానృపః, ససర్వేషుపురా
ణేషు పురాణార్థవిశారదైః ౭౧. పఠ్యమానేషు శుశ్రావ విరూపాక్షం పరాత్పరం,
హేమకూటేశ్వరేతస్మి న్విరూపాక్షే స్థిరాశయః ౭౨. దృష్ట్వాసేవితుకామస్తు
పంపాక్షేత్ర ముపాగమత్, ద్వారోపద్వారసహితం హేమకూటంత్వరాన్వితః ౭౩.
ప్రదక్షిణంచకారోచ్చైః అశ్వారూఢః సభూపతిః, అశ్వాత్తతోవతీర్యాయం బ్రహ్మ
కుండతటేక్వచిత్ ౭౪. తత్రస్థతరుశాఖాయాం బద్ధ్వాకిల ససంభ్రమః, విరూపాక్షం
శివంద్రష్టుం ప్రవివేశాలయంమహత్ ౭౫. తావచ్చాశ్వః పిపాసార్తః శ్లథత్వాత్త్ర
నిబంధనః, అవగాహ్యమహాతీర్థ మపిబత్స్వేచ్ఛయా జలం ౭౬. తస్మిన్క్షణేసమా
యాతా స్తతోశ్వంశివకింకరాః, అశ్వోప్యభవదశ్రాయంపురుషస్తేజసాం నిధిః ౭౭.
తమారోప్యవిమానాంతేశివశాసన పారగాః, అనైషుఃశివసామీప్యం శ్లాఘ్యోఽయ
మితి వాదినః ౭౮. ఉత్తానపాదస్తత్రైవ విరూపాక్షస్యసన్నిధౌ, దదర్శపూజ్య
మానంతం పురుషంశివకింకరైః ౭౯. పూజ్యమానః శివగణైఃకోయంనవనవోత్సవః,
ఇత్యుక్తానరనాథేన ప్రాహుస్తం శివకింకరాః ౮౦. రాజంస్త వాపవాహ్యాశ్వః
శివసామీప్యగోచరః, యంత్వమారుహ్య కృతవాన్ హేమకూటప్రదక్షిణం ౮౧.
యఃకుర్యాత్పాదచారేణ పంపాక్షేత్ర ప్రదక్షిణం, తస్యైవంఫలమిత్యాజ్ఞా శాశ్వతీ
పారమేశ్వరీ ౮౨. అశ్వారూఢస్త్వమద్రీంద్రప్రదక్షిణవిధాయకః, అనాయాసేనతే
రాజన్నసిద్ధాస్సిద్ధయ స్తథా ౮౩. త్వాంవహ న్మనసాయుక్త శ్చకారాశ్వఃప్రద
క్షిణాం, స్నానంచబ్రహ్మకుండేఽభూత్ శ్రమార్తస్యాస్యస్వేచ్ఛయా ౮౪. ఫలేన
తేనదివ్యోయం పురుష శ్శివసమ్మతః, ఇత్యుక్త్వాతేనసాశ్చర్యం వీక్ష్యమాణఃక్షణే
క్షణే ౮౫. పురుషందివ్యరూపంతం తథైవాస్యైన్యవేదయత్, విరూపాక్షోపికృప
యా దేవఃసద్భక్తవత్సలః ౮౬. అజ్ఞానాదపిసుస్నానాదపియత్ఫలదాయకః, తస్మై
గణాధిపత్యం యత్త ద్దదౌనృపసన్నిధౌ ౮౭. సబాడబముఖోనామ గణరాజోఽ
భవత్కిల, సోపిరాజా విరూపాక్షంప్రణమ్య కరుణానిధిం ౮౮. పాదచారగతశ్చక్రే
పంపాక్షేత్రప్రదక్షిణం, బ్రహ్మకుండేకృతస్నానః దేవమభ్యర్చ్యయద్వశీ ౮౯. తేన
తేనప్రభావేన శివసాయుజ్య మాప్తవాన్, తదశ్వతీర్థ మశ్వోభూద్యత్రస్నాత్వా
గణేశ్వరః ౯౦. అశ్వతీర్థస్యమాహాత్మ్య మేవంతే సమ్యగీరితం, హేమకూటాచల
స్యాపి తథామాల్యవతోగిరేః ౯౧. మధ్యేకాదంబినీనామ బ్రహ్మకుండంశ్రితానదీ,
కాదంబినీపురాభక్త్యా దేవసేవార్థమాగతా ౯౨. తయోశ్శృంగాణ్యవాప్తా భూత్త
ద్రసాత్సరితాంవరా, తత్సంగమేసకృత్స్నాత్వా విరూపాక్షం సమర్చయన్ ౯౩.

రాజసూయసహస్రస్య ఫలంప్రాప్నో త్యయత్నతః, తత్రైవరుద్రపాదోస్తి తత్రపిండ ప్రదో నరః ౯౪. గయాయాంపిండదానేన యత్ఫలం తత్ఫలంవ్రజేత్, తత్రస్వ భావరుద్రాఖ్యాః రుద్రానిత్యంవసంతిహి ౯౫. తేషాంనామానివక్ష్యామి ఖ్యాతాని శృణుసన్మతే, మహాదేవః శివోరుద్రః శంకరోనీలలోహితః ౯౬. ఈశానో విజ యోభీమో దేవదేవో భవోద్భవః, కపాలీశ్వరఇత్యేతే స్వస్వశక్తిభిరన్వితాః ౯౭. యస్స్నాత్వామన్మథతీర్థే రుద్రపాదసమర్చకః, స్వభావరుద్రా నభ్యర్చ్య విరూ పాక్షప్రియోపిసః ౯౮. ఏవంచసర్వతీర్థాత్మా తీర్థరాజోఽయమిష్యతే, అస్యమన్మథ మిత్యేత దాద్యంనామ ప్రశస్యతే ౯౯. మన్మథేతిష్ఠతిసదా తీర్థమేత దనాదిమం, తస్యమన్మథనామస్యాదితి పంపేశశాసనం ౧౦౦. మన్మథంతీర్థ మభ్యేతి తుంగ భద్రాసరిద్వరా, షష్ట్యాస్సంవత్సరాణాంహి తదాతత్ర ఫలంమహత్ ౧౦౧. లింగం బృహదనాద్యంతం తతోబ్రహ్మేశసంజ్ఞితం, తన్నత్వాతత్రభావేన తదనుజ్ఞాం విభా వయేత్ ౧౦౨. స్నానంకరోతియస్తస్య భవం త్యఖిలసిద్ధయః, ఇతితేవిమలాత్మనే మయాకథితం మన్మథతీర్థవైభవం, త్వమిహాస్థిరమావహ న్మనః నుమతేపశ్యశివం కరంశివం ౧౦౩. * * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యమధ్యమభాగే (ఉత్తరార్థే) మన్మథతీర్థే అవాంతరనానాతీర్థ ప్రభావకథనంనామ ద్వితీయోధ్యాయః. ౨.

---

* భరద్వాజః * దేవాలయస్యపరితో యానిస్థానానిసంతిహి, పుణ్యాని తానితాన్యద్య వక్ష్యేహంశృణుసువ్రత ౧. దేవధామోత్తరేదేశే దివ్యస్థానం భువి శ్రుతం, నలేనకపిముఖ్యేన యత్రలింగంప్రతిష్ఠితం ౨. నలేశ్వరమితివ్యక్తం తత్ర లింగాత్మకం హరం, అర్చయంతఃసురైర్వంద్యాః భవేయుస్సిద్ధశక్తయః ౩. స్వనామ్నాలింగ మభ్యర్చ్య విశ్వకర్మాత్మజోనలః, సేతుబంధకరీం శక్తిం శ్రియే విస్మయావహాం ౪. స్థానంనీలేశ్వరం నీలోయత్ర నీలేశ్వరార్చకః, రక్షోధ్వాంత హరం తేజఃప్రాప్తవాన్ రామవల్లభః ౫. బ్రహ్మేశ్వరాఖ్యేస్థానేయో భక్తి మాహారతేసదా, ప్రయచ్ఛత్యాత్మసాయుజ్యం తస్మైబ్రహ్మేశ్వర శ్శివః ౬. మాధవేశ్వరమిత్యన్యత్ లింగంస్థానేప్రతిష్ఠితం, తతోరంభేశ్వరంనామలింగమిష్టార్థ దంనృణాం ౭. రంభయాపూజితం యత్రశిలారూపవిముక్తయా, రంభేశ్వరం సమ భ్యర్చ్యయో దద్యాద్బ్రాహ్మణాయగాం ౮. సగోలోకంసమభ్యేత్యసర్వశక్తిః ప్రమోదతే, అభిషించంతితం తత్రక్షీరధారాభిరన్వహం ౯. సర్వకామదుహా

దేవ్యో గావస్సురభిసంజ్ఞితాః, పుష్ణంతిపురుషార్థాణ్యాం మాఘవేనాభిపూజితః
౧౦ ఉత్సాహసత్వగాంభీర్య బలవీర్యాభికాంక్షిణా, అభ్యర్చితోహనుమతా
నామ్నాహనుమదీశ్వరః ౧౧. గంధమాదనఇత్యన్యః స్వభక్త్యాకపినాయకః,
స్వాత్మనాహరమానర్చ తన్నామ్నాప్రథితోహిసః ౧౨. తత్రస్థానేమహాత్యర్తి
దశగ్రీవవధార్థినా, రామేణలక్ష్మణేనాపి పూజితోఽభూన్మహేశ్వరః ౧౩. ససిద్ధి
దస్సతాం రామలక్ష్మణేశ్వరసంజ్ఞితః, సీతయాభ్యర్చితంలింగం తతోఽస్తిమహా
దైశ్వరం ౧౪. పుంసాంవ్యాజకృతేనాపి ధ్యానేనైవాత్మకామదం, తత్రతత్రమహా
భాగ బహుభిఃకపినాయకైః ౧౫. ప్రతిష్ఠితానిలింగాని తేషాం సంఖ్యానవిద్యతే,
స్థానేష్వేతేషుసర్వేషు జపహోమసురార్చనాః ౧౬. కుర్వతామన్నదానంచ
మఖకోటిఫలంవిదుః, తతోయోగనృసింహాఖ్యో మహావిష్ణుస్సనాతనః ౧౭. సన్ని
ధత్తేజగద్గోప్తా మృత్యుజిత్సర్వతోముఖః, అవతారేషుసర్వేషు విష్ణోరమితతేజసః
౧౮. అవతారశ్చతుర్థోయ మసురాణాంభయంకరః, స్తంభాత్సముద్యతస్సోయం
నృసింహఇతిసంజ్ఞయా ౧౯. అద్యాప్యస్తంభబద్ధాని భువనానిసురద్విషాం, నృసింహ
స్యాస్య మాహాత్మ్యంస్మృత్వాకార్తాంతికాదపి ౨౦. సింహరాశింనశృణ్వంతే
దైత్యాస్తన్నామకాతరాః, సంభృత్యసంభృతో ? దైత్యాన్ సర్వసంహారరూపిణః
౨౧. సంహృత్యరోషవేగంచ నృసింహస్త్రతిష్ఠతి, శివస్యస్వాత్మనోప్యైక్యం తేజో
రూపంవిశేషయన్ ౨౨. సదదాతిసమస్తస్య జగతఃకాంక్షితంహితం, హిరణ్యాకశి
పుక్షేత్రదానదృష్టాత్మకౌశలం ౨౩. మంత్రరాజంప్రభావజ్ఞా మహాంతస్తముపా
సతే, బ్రహ్మపుష్కరిణీస్నానం విరూపాక్షస్యదర్శనం ౨౪. నృసింహోపాసనం
చేతి కృతినస్సులభంత్రయం, ఆసీత్ నృసింహకల్పాంతే హ్యంధకోనామదుర్జయః
౨౫. తజ్జిఘాంసుస్తతోదేవైః క్రుద్ధోయుద్ధేహరోఽభవత్, భిన్నేభ్యోఽంధకగా
త్రేభ్యో నిశితైర్భూరిసాయకైః ౨౬. అంధకాస్సమపద్యంత పతంతోరక్తబిందవః,
ఏకోఽంధకస్సచావధ్యః తత్రైవశతకోటయః ౨౭. అంధకాయుధి, తేనాసీచ్ఛ్రాంత
శ్చింతాపరోహరః, ససర్జమాతరోనామ్నాశక్తీస్సంహారరూపిణీః ౨౮. కపాలిన్య
స్త్రిశూలిన్యో మాతరోహరశాసనాత్, అంధకస్యాంగసంభూతాన్ రక్తబిందూన్
రణేపపుః ౨౯. తతోమాతృగణేష్వేవం పిబత్సునిపతత్సుచ, హతా ఽంధకాద్య
హూతాక్రాంతా అజైషీచ్చాంధకంహరః ౩౦. రక్తపానేనమత్తాస్తా మాతరోజగ
తీంపునః, సంహారంత్యో హరేణాపి వారితా నజహుర్మతిం ౩౧. తతఃప్రశమితోత్సేకం
స్వేనైవశరభాత్మనా, విష్ణుంనృసింహంసస్మార క్షణాత్సాయుజ్యమాగమత్ ౩౨.
శరదంబుదసంకాశ శ్చంద్రికాసాంద్రశేఖరః, జ్వలజ్జ్వలనసంకాశ స్తీక్ష్ణదంష్ట్రాభయం

కరః ౩౩. విద్యున్నిభమహాజిహ్వ శ్చంద్రసూర్యాగ్నిలోచనః, వజ్రతీక్ష్ణనఖస్ఫూర్తి
రాకర్ణాంతాయతాననః ౩౪. హారనూపురకేయూర కుండలాదివిభూషణః, తేజో
రాశిసమాక్రాంత బ్రహ్మాండోపరిమండలః ౩౫. తమాహభగవాన్రుద్రః సృష్టాన్
మాతృగణాన్హరిం, సంహరంతిజగద్దృప్తాః దమనీయాః స్త్వయైవతాః ౩౬.
విషవల్ల్యపినచ్ఛేద్యా వర్ధయిత్వాస్వయం పునః, నియంతుంనోత్సహేతస్మాత్తాస్సర్వా
దుర్మదాఅపి ౩౭. నృసింహోపిహరిస్సాక్షా ద్గృహీత్వాశిరసామతం, మాతౄ
ణాంశిక్షణేబుద్ధిమకరో దాత్మసంమతాం ౩౮. తత స్ససిద్ధసకల్పో ఽసృజన్మా
తృచతుష్టయం, వాగీశ్వరీంమహామాయాంకంకాళీం భగమాలినీం ౩౯. జిహ్వాహృదక్షి
ణీచైవ గుహ్యాంచాపి యథాక్రమం, త్రైలోక్యమోహినీం ఘటా కంఠీం సకల
మాతరం ౪౦. కాలసంకర్షిణీంరేఖాం సర్వసత్త్వాంచశంకరీం, శంఖినీంచక్రహృద
యాం బీజశక్త్యపరాజితే ౪౧. కల్యాణాకర్షిణీశక్తి మధుదంష్ట్రికరాలికాః,
నీలోత్పలకర జ్వాలాముఖీ పద్మకరాంబుజాః ౪౨. కామధేనుంభీషణకాం కాలికో
త్తరమాలికే, ఉత్కర్షిణీంగారుడికాం ధ్వజకేశీంమహాశనాం ౪౩. అజితాంసూర్య
హృదయాం నృసింహీం భైరవీంజయాం, మరుత్వద్ధృదయాంచేతి ద్వాత్రింశత్సంఖ్య
యాన్వితాం ౪౪. పృథక్పృథగ్విభావ్యాప్తా వష్టాతుష్టాత్మనాహరిః, మాతృభ్య
శ్చతస్రుభ్యస్తు దదావనుచరీః క్రమాత్ ౪౫. తాస్సృష్టాఃపురతఃస్థిత్వా పృథక్పా
ర్శ్వచరీయుతాః, దుష్కర్మణాంభయంకర్యః శుభంకర్యస్సుకర్మణాం ౪౬. దంష్ట్రా
కరాళవదనా విద్యుచ్ఛాయా శిరోరుహాః, ఉద్వృత్తభ్రుకుటీరూక్షా దుష్ప్రేక్ష్య
ప్రేక్షణక్రమాః ౪౭. అట్టహాసమహారావ గాఢక్లిష్టదిగష్టకాః, నృసింహంప్రణిపత్యో
చుః వర్ధయంతస్తదుద్యమం ౪౮. స్వామిన్కింకృత్యమస్మాక మాజ్ఞాపయసురేశ్వర,
ఆజ్ఞాకర్యఃస్థితా స్సర్వా స్త్వత్సంకల్పోద్భవావయం ౪౯. అంధకాసురసంగ్రామే
సృష్టాదేవేనమాతరః, బాధంతేజగతీంసర్వా హాతతా భయచేతనాః ౫౦. ఇత్యు
క్తాస్తా నృసింహేనతథాతచ్ఛాసనే స్థితాః, రురుధుర్మాతృవర్గంతాః ప్రతియోగితయా
స్తృతాః ౫౧. మాతృభిర్వారసృష్టాభిః మహాసంరంభవృత్తిభిః, నిర్భర్త్సితాఃపున
శ్చక్రు రుద్యమంవిష్ణుసంమతాః ౫౨. వాగీశ్వరీతుసంక్రుద్ధా స్తంభయామాసచే
తసా, తాసాంజిహ్వా స్తథారౌద్ర్యో మాతరో మూకతాంయయుః ౫౩. హృద
యాద్యానిచాన్యాని తాసాంస్థానానితత్క్షణాత్, మహామాయాదికాశ్చక్రుః తిస్రో
నిశ్శక్తికాన్యపి ౫౪. తతోనిర్ధూయగర్వంస్వం వాగీశ్వర్యాదిభిర్జితాః, తాసాంని
యంత్రణాద్రౌద్ర్యో నృసింహాంతమాగమన్ ౫౫. వాగీశ్వర్యాద్యుపానీతం
దృప్తంమాతృగణం హరిః, దర్శయామాసదేవాయ విరూపాక్షాయశంభవే ౫౬.

త్యక్తగర్వాఃప్రశాంతాశ్చ మాతరో రుద్రనిర్మితాః, త్రస్తాన్నృసింహస్పృష్టాభ్యో మాతృభ్యోవ్రీడయానతాః ౫౭. బద్ధాంజలిపుటా దేవమవదన్ సాధ్వసాన్వితాః, దేవదేవ త్వయాసృష్టా యాస్సర్వాధికస్పృష్టయః ౫౮. నృసింహాశక్తిభిర్బద్ధాః క్షణాదేవందశావయం, తవసంహారిణీశక్త్యా నృసింహేనజితావయం ౫౯. తథానష్టే దోదేవేశ వృత్తిమాజ్ఞాపయాద్యనః, నశక్తాస్స్మస్తథావేగాన్నియంతుం క్షణమప్యమూః ౬౦. సుఖంనోఽద్యయయాస్థిత్వా తామాజ్ఞాపయ శంకర, * దేవః * నిందంతిశాశ్వతంధర్మం యేనరాఃపాపబుద్ధయః ౬౧. యేచత్యక్తసదాచారా స్తాన్నిపీడయతానిశం, మాతరంపితరంవేదాన్ స్వామినంస్వగురుం తథా ౬౨. పూజ్యాంశ్చయేనవిందంతి తాన్నిపీడయతానిశం, శాఠ్యంకృతఘ్నతాంక్రౌర్యం మాత్సర్యం బాహ్యాదర్శితా ౬౩. నత్యజంతిచయేసత్సు తాన్నిపీడయతానిశం, శివశాస్త్రం శివాచారంశివమంత్రంశి వోత్సవం ౬౪. శివాలాపంశివజ్ఞానం శివధ్యానంశివార్చనం, శివభక్తింశివస్తోత్రం శివక్షేత్రం శివాగమం ౬౫. లఘూకుర్వంతియేపాపా స్తాన్నిపీడయతానిశం, యేమద్భక్తముపాశ్రిత్య ద్వేష్టారస్స్వేచ్ఛయాభవం ౬౬. యేఽభినిందితకర్మాణ స్తాన్నిపీడయతానిశం, గామశ్వత్థంద్విజానగ్ని మధ్వరాన్ మహాతో యతీన్ ౬౭. నిందంతిసిద్ధలింగాని తాన్నిపీడయతానిశం, యేమాతృయోగినీవీర భైరవక్షేత్రపాలకాన్ ౬౮. ఉల్లంఘయంత్యహంకారా త్తాన్నిపీడయతానిశం, యేబలింనప్రయచ్ఛంతి నోపహారాంశ్చకర్మసు ౬౯. నభక్తమపిభూతేభ్య స్తాన్నిపీడయతానిశం, సంతిమేశాసనస్థాని భువనానిచతుర్దశ ౭౦. మద్భక్తాస్తేషుయేసంతి విష్ణుభక్తా స్తథానఘాః, నతేషుకుమతిఃకార్యా తద్రూపాణి స్థిరాణిమే ౭౧. * భరద్వాజః * ఇత్యాజ్ఞాప్యవిరూపాక్షో రౌద్రీఃవృత్తివిభావనాత్, నారసింహీ స్తథాచోక్త్వా దదౌతాభ్యోవరాన్‌బహూన్ ౭౨. నృసింహంచాత్మభావేన ప్రశస్యపరమేశ్వరః, ఉపాస్యమానస్తైనైవ బిభ్రతాయోగికీంస్థితిం ౭౩. మాతృభిస్సేవ్యమానశ్చ కాలేకాలే ధృతాత్మభిః, అభవత్పాదభక్తానా మైహికాముష్మికప్రదః ౭౪. తథాయోగనృసింహోపి తత్రైవ సతతంస్థితః, సేవమానోవిరూపాక్షం దృశ్యతేదేవ వందితః ౭౫. వైష్ణవ్యశ్చతథారౌద్ర్యోమాతరశ్శివశాసనాత్, పంపాంబికాముపాశ్రిత్యవర్ధంతేనిజవృత్తిభిః ౭౬. ఏవంప్రభావోభగవాన్ నృసింహఃప్రీతోవిరూపాక్ష సమీపధామ్ని, ఉపాస్యమానోమునిభిః ప్రశాంతై రాస్తేమహామంత్రఫలప్రదాతా౭౭.

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే మధ్యమభాగే (ఉత్తరార్ధే) నలేశ్వరాది యోగనృసింహపర్యన్త దేవకథనంనామ తృతీయో ఽధ్యాయః. 3.

* భరద్వాజః * స్థానాత్పరం నృసింహాస్యమహాకాళేశ్వరాహ్వయం,
గుప్తంయద్గణముఖ్యేన మహాకాళేనసర్వదా ౧. కుర్యాద్యస్తత్రశుద్ధాత్మా వాసో
దానంద్విజాతయే, మహాకాలేశ్వరస్తుష్టః తస్మైత్రయచ్ఛతిసద్గతిం ౨. మార్కండే
యేశ్వరస్థానే మంత్రాభ్యాసకృతాం నృణాం, మార్కండేయేయదశ్రాంత మాయు
ష్మత్త్వంప్రవర్ధతే ౩. మార్కండేయః పురాజిత్వా మృత్యు మవ్యాజభీషణం,
తత్రైవపూజయామాస మృత్యుమృత్యుంసదాశివం ౪. అష్టోత్తరశతంతత్ర యోవా
పంచాక్షరీంజపేత్, స్వయమేవవిరూపాక్షః స్తస్మైసిద్ధింప్రయచ్ఛతి ౫. హిరణ్య
దానంకురుతే మార్కండేయేశ్వరేతుయః, హిరణ్యగర్భలోకేసా వసే దాభూత
సంప్లవం ౬. ఏతేష్వపిచసర్వేషు స్థానేషు మతిమద్వరః, ప్రశస్యతేసమృద్ధార్థ మన్న
దానేవిశేషతః ౭. బ్రాహ్మణాన్భోజయేత్తేషు భక్త్యా దివ్యేషుధామసు, యస్తస్య
గృహ్యాతేగేహే హ్యలక్ష్మీర్నకదాచన ౮. తతఃశృణుమహాభాగ దేవీంపంపాధి
దేవతాం, పంపాభిధానపరమా ప్రకాశానందరూపిణీ ౯. దేవస్యోత్తరదిగ్భాగే
తిష్ఠంత్యవ్యాహతోద్యమా, సంహంత్రీసర్వదైత్యానాం సర్వదుష్కృతనాశనీ ౧౦.
గుప్తాత్రయ్యంతభాగేషు గుప్తామంత్రేషు సర్వతః, గుప్తావిద్యాసుసాశక్తిః శక్తిరప్య
నపాయినీ ౧౧. శక్తోయయావిరూపాక్షః సాశక్తిః సర్వతోముఖీ, అనాద్యంత
చిదాధార తంత్రనిర్వాహరూపిణీ ౧౨. మూలాధారముఖాంభోజ పుష్పంధయ
కుటుంబినీ, దుర్మోహధ్వాంతసంరంభ దివ్యమాణిక్యదీపికా ౧౩. మహాకాశ
చిద్వ్యోమ మధ్యమార్తాండమండలీ, మనఃపుంస్కోకిలోల్లాస మధుమాస పరం
పరా ౧౪. మనోజయమహాసస్య మాంగల్యజలదావళీ, శశ్వదానందహంసశ్రీ
శరదారంభవాసనా ౧౫. పుమర్థవాసరోద్భేద పూర్వసంధ్యాసమున్నతిః, మహే
శానయశఃపూరకకర్పూరమణిపేటికా ౧౬. మహేశ్వరమనోభృంగశృంగాట
కమలాటవీ, సాధకేంద్రసదాభీష్ట సత్క్రియాకల్పవల్లరీ ౧౭. సర్వోత్సవమహాంభోధి
సముల్లాసనకౌముదీ, సాశక్తిఃప్రకృతిః సూక్ష్మాదేవీపర్యంతదైవతైః ౧౮. యుక్తా
స్వైఃప్రభావైర్నా వర్ణనానా మగోచరైః, తామేవదుర్గాం తామేవ గౌరీంతా
మేవ మాతరం ౧౯. తామేవలలితాంసంతః తామేవార్యాంప్రచక్షతే, యానియాని
చపీఠాని పాలితాన్యాదిశక్తిభిః ౨౦. తేషుతేషువసత్యేషా పంపాఖ్యాపరమేశ్వరీ,
పంపాక్షేత్రంచతన్నామ్నా ప్రసిద్ధం పారమేశ్వరం ౨౧. పంపాపురీచవిఖ్యాతా
తన్నామ్నాదివ్యవైభవా, పంపేశశ్చవిరూపాక్షో దేవఃఖ్యాతస్తదాఖ్యయా ౨౨.
ఐశ్వర్యంచప్రభావశ్చ మాహాత్మ్యంచాన్యదుర్లభం, పంపాక్షేత్రస్యపంపాయాః సాన్ని
ధ్యాదేవసర్వదా ౨౩. సంతిపీఠేషుసర్వేషు శక్తయఃసర్వశక్తయః, తాసుపంపాంబి
కాశక్తిఃపరిణామాపరిష్క్రియా ౨౪. పంపాంబికాయా దివ్యంయ ద్ధామపర్యాప్తలక్షణం

తత్తదిచ్ఛాపరీపాకాత్ప్రాదుర్భూత మనిందితం ౨౫. ప్రాకారేణమహోచ్ఛ్రేణ స్ఫాటి
కేన పరిష్కృతం, రత్నచందనమాల్యాద్యై రుద్దీప్తం రత్నతోరణైః ౨౬. స్థలబంధేన
మహతా కాంచనేనవిభూషితం, ప్రవాహమయసోపానప్రభాపల్లవితాంబరం ౨౭.
ముక్తామయమహాభిత్తి రుక్మవాతాయనాంచితం, మాణిక్యస్తంభసాహస్ర విహాస
ప్రోహణాచలం ౨౮. యుక్తం వర్ణవితానేన తత్తచ్ఛిల్పాదిశోభితం, సర్వరత్నమ
యేనేవ గర్భాగారేణ శోభితం ౨౯. మణిప్రదీపికాలోక నిబర్హితతమోఘనం,
దేవాలయోర్ధ్వవిన్యస్త సౌవర్ణకలశీశతం ౩౦. సౌవర్ణకలశచ్ఛాయాశోభివిద్యున్నిభః
పరం, స్తూపకోపాంతసన్నద్ధ సింహచిహ్నపతాకినం ౩౧. తత్పటాంచలనిర్ధూత
స్వర్గంగావీచిమాలికం, ఆసిచ్యమానభూభాగపయోభిః కామధేనుభిః ౩౨. శక్తిభి
ర్వాయవీయాభి ర్మార్జ్యమానాజిరస్థలం, ఆరోప్యమాణదీపౌఘం శశ్వదాగ్నేయ
శక్తిభిః ౩౩. నిర్వాహ్యమాణకుసుమం నిత్యంనందనదైవతైః, తద్దివ్యందివ్యసౌభాగ్యం
స్థానందేవ్యాఃపరాత్పరం ౩౪. తత్రరత్నమహాపీఠే తత్త్వశక్తిభిరావృతం, విశేష్య
మాణసద్రత్నాం విష్వగర్ణవదైవతైః ౩౫. ఆసేవ్యమానమాతృస్కా న్నవభిర్విధి
శక్తిభిః, ఆరాధ్యమానమైకాగ్ర్యా దస్త్రమంత్రాధిదైవతైః ౩౬. ఆస్తే పంపా
మహేశానీ దేవీదేవాధిదేవతా, శాంతమాలదళచ్ఛాయాం మహిషాసురమర్దనీం
౩౭. శూలంకపాలంబిభ్రాణాం చక్రశంఖసుశోభినీం, భక్తానాంభయసంహంత్రీ
మభక్తానాంభయావహాం ౩౮. సేవంతేమాతరఃసర్వా భైరవక్షేత్రపాలకాః, యక్షి
ణ్యోవీరడాకిన్యః శక్తయో హాకినీముఖాః ౩౯. రోహిణ్యఃసిద్ధమోహిన్యః యోగి
న్యోగణలక్షణాః, పూతనాధూమకేశాశ్చ సంహారిణ్యోబలిప్రియాః ౪౦. జ్యేష్ఠారౌ
ద్రామహారౌద్రామోచిన్యో నాగబుద్ధయః, ఆకర్షిణ్యోథబంధిన్యః శోషిణ్యశ్చ
భయావహాః ౪౧. రంజిన్యశ్చక్రచారిణ్యః వశంకర్యః సహస్రశః, సంస్తంభిన్యశ్చ
మారిణ్యః గమన్యోరుంధనేరతాః ౪౨. క్షేమంకర్యశ్శబర్యోన్యాః క్రోధిన్యఃకృతి
కాఅపి, రేవత్యో వృద్ధరేవత్యః శుష్మిణ్యాద్యాస్తథాపరాః ౪౩. బృందశోబృందశ
శ్చైతాశ్చరంత్యోసందనామికాః, బ్రాహ్మీమాహేశ్వరీదూతీ కౌమారీ వైష్ణవీ
స్వధా ౪౪. వారాహీద్రుహిణీంద్రాణీ చాముండా చండికాశిఖా, కాలపర్ణీ వష
ట్కారీస్వాహా ధూమశిఖావతీ ౪౫. జ్యోత్స్నాముఖీ చంద్రసేనా నిర్ఋతీ ర్వారుణీ
ధృతిః, సుభగాదుర్భగా సేనా మహాకాల్యపరాజితా ౪౬. నృసింహీ వాయవీ
చండీ కంటమాల్యాదితిర్దితిః, వరాహదంష్ట్రి సౌపర్ణీ నారీమన్యు ర్ఘటోదరీ ౪౭.
వినతాసరమాశ్యామా కరాలీమోదకాధనుః, ఉపారంభా మూలముఖీ లలితాచిత్ర
రూపిణీ ౪౮. అమల్యులాకీచమరీ భీమాజ్యేష్ఠాకపర్దినీ, మహాముఖీ మహానామ

మంగళాపింగమాలినీ ౪౯. మాయూరోచిరలక్తాక్షీ కుంభకుంతామహాసురీ,
విచిత్రరూపాపింగాక్షీ సదాహో కామరూపిణీ ౫౦. ఉల్కాముఖీ బిల్వముఖీ సుము
ఖీనాగజంఘికా, గోకర్ణాలోకితముఖీ కంపనాప్యరికంపనా ౫౧. లంబఘంటా మహా
గ్రీవా మోహానాకుండనాకశా, ఆవిష్కారమహాచిత్రా నిష్కంపా రక్తకంపనా ౫౨.
చితాజటాభుజంగాక్షీ బిభీషావర్ణమాలినీ, అదర్శనాహారంత్యార్యా ప్రమోదా
లాంగలీహాలీ ౫౩. లంబస్తనీలంబసటా విసటా లంబమేఖలా, అధోముఖీ కటముఖీ
క్రోధినీరౌద్రరూపిణీ ౫౪. మనోరమా వాసచూర్ణాసుందరీబాలమోహినీ, దీర్ఘకేశీ
క్రోధముఖీకాంతికాదృష్టనాశినీ ౫౫. ఖలలీమాధవీకోలా చింతాతంద్రిస్సువాలతా,
సత్కారనందినీలంబా కోవిదారీ మతంగికా ౫౬. వికేశీకేశినీశారీ రాత్రిఃక్ష్వేళా
గ్గలేతిచ, ఏతాశ్చాన్యాశ్చమహాతా సృష్టా దేవేనమాతరః ౫౭. చండికారేణుకా
చండా కౌశాంబీవింధ్యవాసినీ, చిత్రఘంటా విశాలాక్షీ కాళీవిశ్వభుజావ్యయా
౫౮. వందిన్యాచతథాసృష్టాః శివయామాతరఃపరాః, తత్తద్వ్యోమనిభాస్వంతంతత్త
ద్దిగ్వర్గసంశ్రయం ౫౯. ఆగత్యయోగినీచక్ర ముపాస్తే దేవతామిమాం, తాభిఃపరి
వృతాదేవీ పంపార్యా శాసనప్రదా ౬౦. ఫలానుబంధినీతాసా మనుమోదయతి
క్రియాః, నామాన్యేతానిశక్తీనాం శివాజ్ఞాసిద్ధసంపదాం ౬౧ యఃశృణోతి
పురస్తస్య శక్తిరప్రతిమాభవేత్, సువాసినీనాంకన్యానాం కుమారీణాంచ పూజనం
౬౨. యాదేవ్యాఃపురతఃకుర్యాత్సా సౌభాగ్యంసమశ్నుతే, సర్వాలంకారసంయుక్తాం
ఏకామపిసువాసినీం ౬౩. నవమ్యాంభృగువారేవా భోజనాత్ససుఖీభవేత్,
ధూపైర్దీపైశ్చనైవేద్యైః నృత్యగాత్రాదిభిస్తథా ౬౪. మృగానాభిహిమాంభోభి
ర్హరిద్రాకుంకుమాక్షతైః, చందనేనారుణైర్దివ్యైః సువాసోభిర్విభూషణైః ౬౫.
ఇమాందేవీముపాస్యాదౌ విష్ణుఃసౌభాగ్యమాప్తవాన్, క్రవ్యాదకోణపాసృక్పనిలీ
బాలగ్రహాదయః ౬౬. భూతబేతాళకూశ్మాండ పరిగ్రహామహోరగాః, నక్తంది
వాచరాఃక్రూరాః యేచాన్యే లోకహింసకాః ౬౭. పంపార్యోపాసకందృష్ట్వా పలా
యంతేహి దూరతః, ఏవందేవ్యాఃప్రభావోఽయ ముద్దేశాత్కథితో మయా ౬౮.
సాకల్యాదిదమాఖ్యాతుం నసహస్రముఖోప్యలం, * భరద్వాజః * తతోభాగే
మహాభాగ పంపాదేవ్యాస్తు దక్షిణే ౬౯. కౌశికీతిశ్రుతా నామ్నా సన్నిధత్తే
మహేశ్వరీ, శంభోఃకాళీతివచసా క్రుద్ధాదేవీతపోబలాత్ ౭౦. సంతోష్యాబ్జభు
వంతస్మా ల్లబ్ధ్వాగౌరీత్వ ముత్తమం, కాలీకోశంజహౌయస్మిన్ ధాతుస్తత్తలు
వాసరం ౭౧. గౌరీకల్పాఖ్యయాఖ్యాతం తస్మిన్కల్పేమహాదయా, శరీరకోశ
సంభూతా పార్వత్యాఃకౌశికీతి యా ౭౨. సాహివింధ్యేస్థితా దేవీ బ్రహ్మాద్యైః

సేవితాపురా, హత్వాశుంభనిశుంభాఖ్యౌచాముండాద్యాభి రన్వితా ౭౩. అత్రా
గత్యపురఃస్థిత్వా నత్వాత్వామాదిదేవతాం, పునరాజ్ఞాపయేత్యాహ సాదేవీతాము
వాచహ ౭౪. త్వయాకృతమిదంభద్రే దేవకార్యంజగద్ధితం, తుష్టాస్మి మమపా
ర్శ్వేఽత్ర నిత్యంసన్నిహితాభవ ౭౫. యథామాంపూజయేద్భక్త్యా తథాత్వాంయః
ప్రపూజయేత్, అరిష్టనాశనీ భూత్వాతస్యాభీష్టప్రదాభవ ౭౬. నామ్నాత్వాం
సౌమ్యపంపాంబేత్యేవం లోకేషుగీయసే, విచక్షణాస్సదానందాః సౌమ్యపంపా
ముపాసతే ౭౭. సీతయాస్థిరసౌభాగ్యం కాంక్షిణ్యా భక్తిసంపదా, తత్రసన్నిదధే
దేవి సౌమ్యపంపామహేశ్వరీ ౭౮. సనకశ్చసనందశ్చ తథాయోగీసనాతనః,
జ్ఞాతాసనత్కుమారశ్చ సౌమ్యపంపాముపాసతే ౭౯. యఃస్నాత్వాస్మిన్క్షేత్రే
జితక్రోధోజితేంద్రియః, పురస్తాత్సౌమ్యపంపాయాః స్థిత్వాజపతివాఙ్మయం ౮౦.
అష్టోత్తరసహస్రేణ మౌనవ్రతపరాయణః, తస్యవత్సరమాత్రేణ తత్తదర్థప్రకాశినీ
౮౧. జిహ్వాయాంవాఙ్మయీదేవీ సన్నిధింకురుతేసదా, నవ్యాధిర్నజరానార్తిః
నశోకోమరణంనచ ౮౨. యస్యయస్యస్థిరాభక్తి స్సౌమ్యపంపాపదాంబుజే, కార్తి
కేమాసియోభక్త్యా దీపానారోపయే త్తువరః ౮౩. సౌమ్యపంపాదదాత్యేవ తస్మై
తేజస్వినాంపదం, ఉపహారైర్బహువిధై ర్గంధమాల్యైర్నవాంశుకైః ౮౪. ప్రీణయే
త్సౌమ్యపంపాంయః సభవేత్సౌమ్యసంపదాం, మహాపంపాంబికాధామ్ని స్థానేహ్యు
త్తరతఃస్థితః ౮౫. లింగరూపస్స్వయంభూతఃభైరవః సిద్ధవందితః, కామచారత్వమ
ఖిలాస్వాశా స్వప్రతిమాంధృతిం ౮౬. నిర్భయత్వంచకురుతే భైరవోభక్తిశాలినాం,
పంపాక్షేత్రప్రవిష్టానాం భక్తానామేవపాలకః ౮౭. నోల్లంఘయంతియస్యాజ్ఞాం
యేచాన్యే క్షేత్రపాలకాః, స్వరూపమపరంశంభో ర్ద్వియాపాతుస్యభైరవః ౮౮.
ఇతిజానంతియేసంత స్తేజానంతి పరంహరం, ప్రీణయేయుర్మహాంతంయే భైరవం
లింగరూపిణం ౮౯. తేప్రీణితవిరూపాక్షా ఇతి పూర్వవిదోవిదుః, అజర శ్చాప
కుంభశ్చ ఇంద్రమూర్తి స్తథాపరః ౯౦. ఈహాకృదుల్కసంజ్ఞశ్చఉష్మాదో ఋణ
సూదనః, ఋముక్తోక్షిప్తకేశశ్చశాకృతశ్చైకదంష్ట్రికః ౯౧ ఐరావతశ్చోల్క
బంధు రౌఘనిఘ్న స్తథైవచ, అంజనశ్చాప్యబాహుశ్చ కంబలఃఖలసూదనః ౯౨.
గోముఖశ్చైవ ఘంటాదోజిణనశ్చండవారణః, ఛటాకోపోజటాలాఖ్యోముక్తారోంత్ర
వటేశ్వరః ౯౩. టంకపాణి స్తథాచాన్యఃకామబంధుశ్చ డామరః, ఢంకారోణ
కర్ణశ్చ తటిదాభఃస్థితఃసదా ౯౪. దంతురో ధనదశ్చాథ నాస్తికోథప్రచండకః,
ఫలకారో బలయుతో భృతాక్షో మేఘభాసురః ౯౫. యుగాంతోరౌరవశ్చాథ
లంబోష్ఠోవాసవస్తథా, శుక్లతుండః పడాలాఖ్య స్సునామా హూహుకస్తథా ౯౬.

యఏతానిచనామాని సంస్మరేద్వాపఠేత్తథా, తత్పరంశంకరోదేవః పరమా త్మాజగన్మయః ౯౭. శంకరస్సర్వలోకస్యసన్నిధత్తేస్వయంప్రభుః, యథార్థనామా భగవాన్ సదేవశ్శంకరశ్శివః ౯౮. తమభ్యర్చ్యగతింయాంతి శాంకరీమాత్మవేదినః, అర్చయేచ్ఛంకరందేవ మమ్లానైఃపంకజైశ్శుభైః ౯౯. సపునర్గర్భగోకేషునపతే చ్ఛంకరాజ్ఞయా, శంకరస్యపురఃస్థిత్వా పఠ్యన్నూర్ధ్వశిలాంజలిః ౧౦౦. గాయ త్రీంయోజపేత్తస్య దీర్ఘమాయుఃప్రసిధ్యతి, నాగనాథాహ్వయోదేవో దివ్యలింగాత్మ కస్తతః ౧౦౧. కరోతినిత్యసాన్నిధ్యం కరుణాపూరితేక్షణః, నాగైరభ్యర్చితఃసోయం పాతాలతలవాసిభిః ౧౦౨. భూషణంభర్తురాత్మానం శంభోరాత్మమనోరథైః, ఐరావతోమహాపద్మః పద్మఃకమలకచ్ఛపౌ ౧౦౩. కంబలాశ్వతరః శంఖః కర్కో టకధనంజయౌ, మహాకర్ణమహానీల ధృతరాష్ట్రబలాహకాః ౧౦౪. ఏలాపత్రోబిల్వ పాదః కాళియఃశాలిపుండ్రకః, ఖరరోమా శంఖపాలః పాణిఃసుముఖదుర్ముఖౌ ౧౦౫. కుమారస్సుమనాః పుణ్యః పుష్పదంతో మనస్వికః, అంబరీషఃపాండరకః కులికోనత వాసుకీ ౧౦౬. నహుషఃపూర్యగంధర్వః ప్రహ్లాదః సుఖదాయకః, ఏతేచాన్యేచబహవో నాగరాజామహౌజసః ౧౦౭. అగత్యాగత్యచప్రహ్వాః నాగనాథ ముపాసతే, పంచా మృతేనదేవేశం యేనరాఃస్నాపయంతిహి ౧౦౮. నపంచత్వంవ్రజంత్యేతే భవంతిచ సుసంపదః, మల్లికాభిర్విశేషేణ కల్హారైశ్చసుగంధిభిః ౧౦౯. నాగేశ్వరంసమభ్యర్చ్య నరఃసంపూజ్యతేసురైః, వర్షత్రయంయోయుక్తాత్మా మాసీజపపరాయణః ౧౧౦. నాగనాథంభజేత్తస్య వశమాయాంతి పన్నగాః, దర్శయంతిబిలాన్యస్మై రత్న పూర్ణాన్యనేకశః ౧౧౧. నాతిక్రామంతితస్యాజ్ఞాం కుర్వంతిచతదీప్సితం, ఓంకారమ గ్రతఃకృత్వా ద్వ్యక్షరంనమ ఇత్యథ ౧౧౨. నాగనాథచతుర్థ్యంతం జపేత్తీర్థాంబు శుద్ధధీః, త్రిలక్షేణభవేత్తస్య సిద్ధిఃపాతాళగామినీ ౧౧౩. అహంపూర్వికయాతంహి వృణ్వతేనాగకన్యకాః, రమంతేచ సమం తేనశ్రేయశ్చ దదతేసదా ౧౧౪. బ్రహ్మ చర్యమహింసాంచ దయాంజంతుష్వమానితాం, ఏకాంతంచోపవాసం చనత్యజేన్మంత్ర సిద్ధయే ౧౧౫. ఏవంనియమయుక్తస్య త్యక్తనిద్రస్యరాత్రిషు, నాగనాథమహామంత్రః సిధ్యత్యేషమహాఫలః ౧౧౬. నాగనాథంసదాభక్త్యా పాయసాన్నేనతోషయేత్, యస్తస్యగావోవర్ధంతే ఘటోధ్నస్తత్ప్రభావతః ౧౧౭. నాగేశ్వరస్యమాహాత్మ్యం యశ్శృణోతియతాశయః, నతస్యవిషబాధాస్తి నాన్యరోగాదయఃక్వచిత్ ౧౧౮. తతఃకేదారనామాస్తి దేవోదేవైస్సమర్చితః, కేదారేయత్ఫలంతత్స్యాత్ దేవంపూజ యతాం నృణాం ౧౧౯. పురాభక్తింవహన్కశ్చిద్దేవేశేమల్లికార్జునే, యత్రస్థిత్వాత పోయోగాదద్రాక్షీత్ మల్లికార్జునం ౧౨౦. దృశ్యతేతస్యభవ్యాత్మన్ కేదారస్యసమీ

పతః, సిద్ధిదం సాధకేంద్రాణాం స్థానం శ్రీపర్వతోపమః ౨౧. స్నాత్వా యో మన్మథక్షే-
త్రే మల్లికార్జునమర్చయేత్, మల్లికాముకుళైస్తస్య వశగో మల్లికార్జునః ౨౨.
తత్పూర్వభాగే జాగర్తి దేవో బాలవినాయకః, ఉపాసకానామిష్టార్థదాయీ ప్రత్యూ-
హనాశకః ౨౩. బాలానప్యభోజయేత్తత్ర సర్వవిఘ్నాపహారత్వయా, లక్ష్మీస్స్వస్తి-
ప్రభా దుర్గా చాముండా మధుమత్యపి ౨౪ కాళికా కాళకంకాళీ మహాకాళీ చ
కోటరీ, తేషు తేషు చ తిష్ఠంతి శక్తిస్థానేషు శక్తయః ౨౫. కృష్ణాష్టమ్యాం చతుర్ద-
శ్యాం వారయోర్భానుభౌమయోః, తాస్తాస్సంపూజయేద్భక్త్యా సర్వాన్ కామాన-
వాప్నుయాత్ ౨౬. తతః పరిసరే తత్ర ప్రశస్తే మాల్యవద్గిరేః, శక్తిత్రయస్య చరణ-
న్యాసశ్శ్రుతిభిరీరితః ౨౭ శక్తిత్రయపదన్యాసం యే నమస్యంతి పాంసులాః, తాన్న-
మస్యంతి సర్వేఽపి సమద్భిర్మకుటైర్నృపాః ౨౮. ఇచ్ఛాశక్తిః క్రియాశక్తిః జ్ఞానశక్తి-
శ్చ తాః పురా, త్రిస్రోఽహంకారసంయుక్తాః కల్పాదావథ వా కిల ౨౯. యద్యహం
పరమేశస్య తదా సృష్ట్యున్ముఖో భవేత్, యద్యహం జ్ఞాతితా నామ శంభోరేకాంత-
తామతా ౩౦. యద్యహం విదితః కర్తా సర్వార్థేషు మహేశ్వరః, ఇతి తాః పృథగా-
కల్ప్య మంత్రయంత్యస్థితా యదా ౩౧. తదా తద్గర్వభంగాయ స్వాతంత్ర్యం విభురాదధే,
చరణం న తృణస్యాపి నాసీత్తేన వినా ఖలు ౩౨ తిస్రస్స్వాతంత్ర్యే దేవేశే శక్త్యా యోగత
శక్తయః, త్యక్త్వాఽహంకారమఖిలం జ్ఞాత్వా దేవం వినాయకం ౩౩. తత్రైవ మాల్య-
వత్పార్శ్వే బహూని దివసాన్యపి, తపస్తేపుశ్శివం ధ్యాత్వా స్వాత్మశక్తిప్రదం ప్రభుం
౩౪. సుచిరేణైవ కాలేన తాసాం ప్రీతస్తపోబలాత్, స్వాత్మీచకార శక్తీస్తాః శక్తి-
మాన్ చంద్రశేఖరః ౩౫. తతశ్శక్తిత్రయీ పాదన్యాసాఖ్యం స్థానముత్తమం,
తత్త్వాయతే సమస్తేషు లోకేష్వభిమతప్రభం ౩౬. తత్ర స్కందసరో దివ్యం యత్ర
స్నానాన్మహాఫలం, ఉక్తేషు చైతేషు తథోత్తరేషు స్థానేషు సాధారణధర్మమాహుః,
ధ్యానం జపస్తర్పణమన్నదానం హోమశ్చ నిత్యం శివపూజనం చ ౩౭. *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే మధ్యమభాగే
(ఉత్తరార్ధే) మహాకాళ్యాది శక్తిత్రయ పదన్యాసకథనం
నామ చతుర్థోఽధ్యాయః. ౪.

శ్రీవిరూపాక్షేశ్వరార్పితమస్తు.

ఓం

శ్రీపంపాంబాసమేత విరూపాక్షేశ్వర పరబ్రహ్మణేనమః.

అథ శ్రీస్కాందపురాణాన్తర్గత పంపామాహాత్మ్యే

ఉత్తరభాగ ప్రారంభః.

——:O:——

* శౌనకాదయ ఊచుః. * సూత పౌరాణికశ్రేష్ఠ కృతార్థాస్స్మ స్త్వదుక్తిభిః, పురుషార్థప్రదాత్రీభి స్త్వంహి సర్వార్థవేదకః ౧. శివమాహాత్మ్యవృత్తేన త్వదుక్తేన యతంమనః, ఉద్బోధితాచప్రతిభా నిశ్చయో ౽ ప్యాత్మవస్తుని ౨. అస్మాకం నైమిశీయానాం మహాభాగ్యం మహత్తరం, ఆసాద్య తే శ్రుతా యైస్తుసాధ్వీ శివకథాసు ధీః! ౩. శివ ఏవ పరస్సాక్షా ద్భరద్వాజో మహాతపాః, యస్య ప్రతిఫలత్యంత ర్విచిత్రా విశ్వవాసనా ౪. భరద్వాజస్య వక్తృత్వం యస్మిన్ శ్రోతరి విశ్రుతం, స ఏవ విష్ణువృద్ధో ౽ పి సర్వజ్ఞానైకభాజనం ౫. శ్రుత్వా శివస్య మాహాత్మ్యం శ్రోతవ్యం స్వగురో ర్ముఖాత్, విష్ణువృద్ధః కిమకరో త్పరం విశ్వహితార్థవిత్ ౬. *సూతః* విరూపాక్షస్య మాహాత్మ్య మవధార్య గురో ర్ముఖాత్, విష్ణువృద్ధో విశుద్ధాత్మా విధూతాఖిలసంశయః ౭. భరద్వాజం మునివరం ప్రణమ్యచ పునః పునః, పరిపప్రచ్ఛ మేధావీ ప్రశస్తం పరమం రహః ౮. * విష్ణువృద్ధః * కృతార్థో ౽ స్మి కృతార్థో ౽ స్మి సద్గురో త్వదనుగ్రహాత్, శ్రుతంచ హేమకూటేశమాహాత్మ్యం యచ్ఛుభప్రదం ౯. ఉక్తం భగవతా సర్వా పురుషార్థైకసిద్ధిదా, హేమకూటేశసేవేతి సుకృతైస్సాహిలభ్యతే ౧౦. కల్పకోటిశతైస్సైస్సై రారాధనీయాని తాన్యపి, తాదృ క్సత్కర్మభాగస్య కో దేశః పరికీర్త్యతే ౧౧. కః కాలః కో ౽ ధికారీస్యా త్కింవా పరమసాధనం, వక్తుమర్హసి సర్వజ్ఞ విధేయో ౽ స్మి తవానఘ ౧౨ శ్రుత్వా తస్యానుయోగం తం విశేషాద్ధితకారణం, దాంపత్యక్షీర మహా తేజా స్సింహా తేజాః శ్రియపతిః ౧౩. ఆస్యే ౽ పిభావి

తాత్మానో భరద్వాజకులోద్భవాః, ప్రణిపత్యసు ద్ధర్మహాభాగా విష్ణువృద్ధం పునః పునః ౧౪. భరద్వాజోఽపి యుక్తాత్మా విష్ణువృద్ధంశశంసతం, శృణ్వాతాంచ మహర్షీణా మువాచ పరమంస్తుతం ౧౫. * భరద్వాజః * సాధుపృష్టం త్వయాప్రాజ్ఞ మతిస్తే తత్త్వదర్శినీ, సాధితోఽస్మి బహూన్కాలాం చ్ఛృణు వక్ష్యే యథా శ్రుతం ౧౬. పురా సనత్కుమారోఽపి నత్వా పప్రచ్ఛ నందినం, ఇమమర్థంమహాప్రాజ్ఞ పురుషార్థఫలప్రదం ౧౭. సంగీశోఽప్యాహ, దేవేశం స్కందోఽపృచ్ఛదిమంక్రమం, స్కందంప్రశస్య దేవోఽపి తస్మైతత్త్వమభాషత ౧౮. పురా వటతరోర్మూలే దక్షిణామూర్తివిగ్రహం, మామువాసత సద్భక్త్యా యుక్తాత్మానోమహర్షయః ౧౯. సనకాద్యా వాలఖిల్యా యోగనిష్ఠాశ్చ యేమతాః, తత్త్వంమాం విష్ణురాత్మజ్ఞః పర్యపృచ్ఛ దిదంరహః ౨౦. దేవ త్వత్తత్త్వవిజ్ఞానే కాలదేశాధికారిణః, సాధనంచ మహేశస్య యథావద్వక్తుమర్హసి ౨౧. ఇతి తస్మైయదుక్తంతత్కథయామ్యధునా గుహ! ఇతి స్కందాయకథితం దేవేనాద్యవదామి తే ౨౨. ఇత్యుక్త్వా భగవా న్నందీప్రోక్తవాన్ దివ్యయోగినే, పరమార్థం తమేవాద్య వివృణోమి తవానఘ! ౨౩. ఇచ్ఛాశక్తిప్రభావేన బహుస్యామితి యోఽభవత్, పరమేశస్య సంకల్పః ప్రభూతేః ప్రకృతేః పరః ౨౪. తేనప్రకాశితా స్సర్వాస్తాస్తా బ్రహ్మాండకోటయః, బహిరవ్యబహి స్తాసాం లోకాస్తు బహవోఽభవన్ ౨౫. సఏవ వేదితా తేషాం పరిమాణం సదాశివః, తేషులోకేషు సర్వేషు సుకృతోపార్జనాయహి ౨౬. దేశ స్సర్వంసహా విద్వన్ భూమిరేవ విశిష్యతే, తతోఽన్యేప్యఖిలా లోకా గణ్యంతే భోగభూమయః ౨౭. ఇచ్ఛాయోగా న్మహేశస్య తస్యకాలాత్మనః ప్రభోః, కాలస్యప్రాహు రానంత్యం తత్త్వాయత్త మిదంజగత్ ౨౮. యదాసంస్కారయోగేన ప్రాణినాం పరమేశివే. భావనాజాయతే సోఽత్ర సకాలః పరమో మతః ౨౯. నైరంతర్యేణయత్రాసౌ సాన బంధః ప్రతిష్ఠతే, సత్కర్మణాం సమస్తానాం సోఽధికారీనిరూపితః ౩౦. జడాజడవిభాగేన సమస్తా జీవయోనయః, విజ్ఞేయం తేహి లక్షాణామశీతి శ్చతురుత్తరా ౩౧. మనుష్యాఏవ తత్రాపి సర్వసత్కర్మసాధకాః, మనుష్యేష్వపి శస్యంతే విప్రాముఖ్యాధికారిణః ౩౨. సర్వక్రియావిద స్సర్వమంత్రతంత్రార్థకోవిదాః, సర్వవేదమయా స్సర్వే వేదినో బ్రాహ్మణోత్తమాః ౩౩. సర్వసిద్ధికర స్సద్య స్సమస్తశుభకర్మణాం. సాధనంచ సమాచార స్సర్వవేదవినిశ్చితః ౩౪ * భరద్వాజః * ఇత్యేష దేశాదివినిర్ణయస్తే ప్రోక్తోమయా బుద్ధిమతాం వరిష్ఠ! యఏవ మాకల్పయతేస్వచిత్తే నతస్య కుత్రాపి దురంతబంధః ౩౫.

ఓంతత్స దిత్యాదిమహాపురాణే స్కాందే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే ఉత్తరభాగే భరద్వాజవిష్ణువృద్ధసంవాదే దేశకాలాధికారి నిరూపణంనామ ప్రథమోఽధ్యాయః ౧.

* విష్ణువృద్ధః * నిర్వికల్పో నిరాకారశ్చ నిర్గుణో ఽవ్యయం నిరంజనః, సదాశివః కథంతస్య సర్గాది రుపపద్యతే ౧ * భరద్వాజః * అతస్త్వప్రమేయశ్చ ప్రశ్నస్తే పృచ్ఛతాంవర! అప్రమత్తేన చిత్తేన శృణు వక్ష్యామి వాస్తవం ౨. సదాశివస్య ద్వేరూపే పర మప్యపరంచ యత్, పరమాత్మాత్మకం ప్రాహు శ్శబ్దాకార మథాపరం ౩. అత శ్శబ్దార్థరూపం తదాద్యం జ్యోతి రివావృతం, అకారోక్త మనంతంచ నాద బ్రహ్మ సనాతనం ౪. పరంతు నిర్వికల్పాది లక్షణం యత్త్వలక్షణం, శబ్దబ్రహ్మచ వేదశ్చ తథాఽపరమితి స్మృతం ౫. స్వాత్మాని ఽపరగా వేభ్యో వేదశబ్దేభ్య ఏవహి, నిర్మిమీతేహి తేనైవ సమస్తంచ సమ్రుపబృంహః ౬. సృష్ట్యాది రూపాపన్నస్య పరస్యాపర మీశితుః, సర్వశబ్దసమష్ట్యాత్మా వేద స్సర్వార్థసాధకః ౭ వర్త్మిం సమష్టిరూపస్య తస్య వ్యాకరణం విధుః, శిక్షా నాసానిరుక్తంచ శ్రవసీజ్యోతిషం దృశౌ ౮. కల్పోహస్తౌ పదేచ్ఛంద షడంగావేద ఏవహి, చంద ప్రతిపదంభాషానాపదం? న్యాయవిస్తరః ౯ ధర్మ స్తర్క శ్చ మీమాంసే తుష్టావాంగాష్టక మీర్యతే సోఽయం ప్రాణీతి గాయత్ర్యా యస్యాంత ర్వ్యప్రతిష్ఠితం ౧౦ ఏవం సమష్టి రూపోఽయం వేదః పురుషలక్షణః, సఏషహిపురా బ్రహ్మవిష్ణ్వో ర్వాదప్రశాంతయే ౧౧. అభివ్యక్తస్య తన్మధ్యే జ్యోతిర్లింగస్య మధ్యగే, మహాప్రభావేప్రణవే చతురా సమదృశ్యత ౧౨. ప్రణవః ప్రథమం దృష్టః ప్రభామండలభాస్కరః, పశ్చాద్వేద శ్చతూరూప స్తద్వేదాది రయం స్మృతః ౧౩. లింగోర్ధ్వ పారాగాలోక గాధ శ్రాన్తో గతోఽగ్రభూః, హంసాత్మా వాసనాయోగా ద్ధంసరూపం సమైక్షత ౧౪. యజు రాసీ చ్ఛిర స్తస్య ఋక్పక్షో దక్షిణః స్మృతః, పక్షస్సామోత్తరః పుచ్ఛ శ్చాథ ర్వాంగిరస స్తథా ౧౫. విష్ణుశ్చ స్వాత్మనో యజ్ఞవరాహాకృతి వాసితః, మంత్ర తంత్రక్రియాగానకలా శాన్తికపౌష్టికైః ౧౬, అంగై స్సముద్రమద్రాక్షీ త్తమేవా త్మవిదాం వరం, సనకాద్యాస్తు యోగీంద్రా యేన్యస్తత్కాలదర్శినః ౧౭ సర్వే షాం కామధేనుం తాంచతుర్వేదీ మమన్యత, ఋక్పృష్ఠంహి యజుర్మధ్యం తస్యా స్సామ ముఖం స్మృతం ౧౮. అథర్వాంగిరసః కంఠ స్స్యాత్తాస్యపి స్తనూరుహం, ఇష్టాపూర్తే విషాణేచ వర్ణాశ్చరణసంమతాః ౧౯. శాంతికతు స్తథాపుష్టి ర్మంత్రో భువనపావనః, స్వాహాకార స్స్వధాకారో వషట్కారశ్చ విశ్రుతః ౨౦. హంత కారశ్చవిఖ్యాత స్తస్యాః స్తనచతుష్టయం, స్వాహాకార స్తనం దేవాః పితరోపి స్వధా మ్నయం ౨౧. మునయశ్చవషట్కారం హంతకారంతు మానవాః, పిబంత్యేవ మిమం విద్వాన్ ద్వైతాద్వై రుపజీవ్యతే ౨౨. యేన యేన స్వరూపేణ స్వాత్మనిష్ఠేన భావ్యతే. తేన తేనైవ వేదోఽయం భావుకానాం ప్రకాశతే ౨౩. చతూరూపస్య చాపాద్యర్ధ వర్ణాదిభిశ్చతే పృథక్, తత్రఋష్యురుషం విద్ధి రుద్రవర్ణం సుకం

యుక్తం స్థల మాత్రేయగోత్రిణా ౨౫. రజోగుణోఽయం త్రిగుణే బ్రహ్మమూర్తి త్రయే తథా, క్రియాసు సృష్టి ర్లోకేషు భూస్తత్త్వేషు పుమానపి ౨౬. పంచబ్రహ్మసు సద్యోజో నివృత్తిశ్చ కలాస్వయం, కారణత్రితయే వేదో గాయత్రీ ఛందసాం గణే ౨౭. విశ్వేశ్వేషు చతుష్షష్ట్యాం బుద్ధి ర్వర్ణాహ్వయోవసు, అయంజాగ్ర దవస్థాసు గుణద్వాదశకాన్వితః ౨౮. అధోభాగే దిశిప్రాచ్యాం జ్యోతిర్లింగస్య దృశ్యతే, యజుర్వేదస్య పురుష స్తామ్రవర్ణః కృశాకృతిః ౨౯. అంగోపాంగయుతః స్థూలకపాలః కమలేక్షణః, సులలాటో భరద్వాజగోత్రీ స్మేరాననస్సదా ౩౦. గుణేషు సత్త్వగుణకో విష్ణుస్త్రిష్వమూర్తిషు, స్థితిః క్రియాస్వంతరిక్షం లోకేష్వధ్వసు తత్పరం ౩౧. కారణత్రితయే యోనిః ప్రకృతి ర్విభవేషుచ పంచబ్రహ్మసు వామాఖ్యః ప్రతిష్ఠాతు కలాసుచ ౩౨. స్వతత్త్వవిద్యా చ్ఛందస్సు త్రిష్టుప్ స్వప్నశ్చ సన్మతే, అవస్థానేషు లింగస్య మధ్యే దక్షిణదిగ్గతః ౩౩. అథాయం సామపురుష స్సనాసాగ్ర విభూషితః, శ్వేతవర్ణ స్సువర్ణాక్షో దంశచర్మ ధర శ్శుచిః ౩౪. హృష్టః కాశ్యపగోత్రీచ తథాంగోపాంగసంయుతః, తమోగుణశ్చ త్రిగుణే రుద్రమూర్తిశ్చ మూర్తిషు ౩౫. క్రియాసు సంహృతిః స్వర్గోలోకే తత్త్వేషు పౌరుషం, కలాసు విద్యా తత్త్వేషు శివో మంత్ర స్తథాధ్వసు ౩౬. పంచబ్రహ్మ స్వఘోరాఖ్య శ్ఛందస్సు జగతీతథా, సుషుప్తిర వ్యవస్థాసు బీజకం కారణే ష్వపి ౩౭. ఊర్ధ్వభాగేతు లింగస్య కౌబేర్యాందిశి దృశ్యతే, అథర్వపురుష స్తీక్ష్ణ శ్చండకామశ్చ కామదః ౩౮. క్షుద్రకర్మా కామరూప స్సవిశ్వ స్సాధ్య సంయుతః, సాంగోపాంగశ్చ బీజానగోత్రీ రక్తాంబుజేక్షణః ౩౯. గుణేషు నిర్గుణ త్వేష సదా సర్వై ర్గుణై ర్యుతః, ఏషమూర్తి ష్వమోఘాసు మహేశ్వర సదా శివో ౪౦ క్రియాసు నిగ్రహోఽప్యేవ మనుగ్రహతయా శ్రుతః, అలౌకికోఽపి లోకేషు సోహంలోకః ప్రకీర్తితః ౪౧. అతత్త్వోఽపిచ తత్త్వేషు బిందునాదాత్మ తాంగతః, శాంతిశ్చ శాంత్యతీతశ్చ కలాసు పరిగణ్యతే ౪౨. తథాతత్పురుషేశానా సోఽయంబ్రహ్మసు పంచసు ఛందస్స్వనుష్టుభైశ్వర్యే ష్వైశ్వర్యంపరమంహియః ౪౩. అవస్థాసుచ తుర్యాఖ్య స్తుర్యాతీతశ్చ కథ్యతే, కారణేషుచ సర్వేషు యోఽసౌ పరమకారణం ౪౪ చంద్రదేవత్యవహాయ మధ్యాతీతోఽధ్వసుంస్మృతః, లింగస్య మూర్ధసీమాంతే ప్రతీచ్యాందిశి దృశ్యతే. ౪౫. ఏవంజ్యోతిర్మయేలింగే ప్రాదుర్భూత మనాదిమం, స్వాతంత్ర్యా త్పరమేశస్య రూపంయదపరం ప్రభోః ౪౬. చతూ రూపం సజగ్రాహ బ్రహ్మ వేదం శివాజ్ఞయా, ఆవిర్భావోహి దేవానా మనాదీనా మితిశ్రుతిః, ౪౭. ఆలోచ్యాలోచ్య బహుధా వేదశబ్దాన్యథార్థతః, విశ్వం సృజతి విశ్వాత్మా ఽపరరూపం స్వయంస్థితః ౪౮. తస్మాత్సర్గస్య సర్వస్య దేవః పరమ కారణం, యదేవంవేద తత్త్వేన వేదానాం స్థితిమీదృశం, ౪౯. విధూతపాప్మా

కాలేన జీవన్ముక్తో భవేదయం, యో వేదరూపం విజ్ఞాయ లింగః కృత్వా ప్రపూజ తయే ౫౦. తస్య జ్యోతిర్మయం తత్త్వం చిత్తే నిత్యం ప్రకాశతే, హేమ్నా కృత్రప లే నైవ లింగం కుర్యా ద్విధానవిత్ ౫౧. అథవా శతనిష్కేణ తదర్ధేనాపివా సుధీః, దద్యాచ్చ బ్రాహ్మణాయైవ విధానేనాభిపూజ్య తం ౫౨. లింగే హేమార్ధమానేన విష్ణోశ్చ బ్రహ్మణోఽపిచ, కృత్వా ప్రతికృతిం దద్యా ద్బ్రాహ్మణాయ ప్రకీ ర్తనే ౫౩. హేమ్నా తదర్ధమానేన వేదప్రతికృతిం సుధీః, కృత్వా దద్యా ద్విజేం ద్రాయ సర్వసిద్ధి ర్భవేత్సదా ౫౪. యో వేదమేవంరూపేణ ప్రత్యక్షం ప్రతిబుధ్యతే, సఏవ బ్రాహ్మణశ్రేష్ఠ స్సదాచారైకగోచరః ౫౫. యో వేత్తి వేదమాహాత్మ్యం యథాఽవద మిదం మునే! సఏవ కృతకృత్యశ్చ స్సఏవ పరమో నృషు ౫౬. ఇతి ప్రసంగాద్భవతే మయోక్తో వేదోదయ స్తస్యచ యః ప్రభావః, శృణోతి య స్తత్త్వమిదం యతాత్మా ససర్వకామాన్ భజతే స్థిరాయుః ౫౭. *

ఇతిశ్రీ స్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే ఉత్తరభాగే వేదమాహాత్మ్యకథనంనామ ద్వితీయోఽధ్యాయః. ౨.

---

* భరద్వాజః * చతూరూపంతు తం వేదం బ్రహ్మ పరశివాజ్ఞయా, సృష్టి ప్రవృ ద్ధయే ప్రాదా త్స్వంభూతేభ్యో నిజాంగతః ౧ నవబ్రహ్మభ్య ఏవాసౌ సప్తర్షిభ్యశ్చ సువ్రత, తైస్తు లోకేషు సర్వేషు నిత్యం విస్తారితో దయః ౨. వేద స్సనా దివై చిత్రీ కారణం ప్రససారహ, బహునా కాలయోగేన విచ్ఛిన్నేషు తత స్తతః ౩. సర్గాదిషు సముత్పన్నో వేదోఽపి భవతిధ్రువం, ఏకీభూతంచ తం దేవే ప్రతిమన్వ న్తరం పునః ౪. స ప్తర్షయ స్సముద్బుద్ధ్య సమ్య గుద్భావయంతిహి, నరాణా మాయుషోలోపా త్సాకల్యేన నశక్యతే ౫. గ్రహీతుమపి తం వేదం వ్యస్తం కుర్వన్తి తద్విదః, ద్వాపరే ద్వాపరే శాఖాభేదై ర్వ్యాసా స్తత స్తతః ౬. ఆద్య స్స్వయం భువో వ్యాసో ద్వితీయస్తు ప్రజాపతిః, ఉశనా గీష్పతి స్సూర్యో మృత్యురింద్రశ్చ సప్తమః ౭. వసిష్ఠోఽష్టమ స్సారస్వతో నవమ ఈరితః, త్రిధామా వృషభా ఖ్యశ్చ శతతేజా స్తతఃపరం ౮. త్రయోదశశ్చ ధర్మాఖ్య స్తరక్షుశ్చ చతుర్దశః, తథారుణిఃపంచదశ షోడశోఽథ ధనంజయః ౯. క్షేమంకర స్సప్తదశ స్తథా ఖ్యాతో ఋతుంజయః, భరద్వాజో గౌతమశ్చ తథావాజశ్రవాః పరః ౧౦. సోమశుష్మాయణశ్చ పశ్చా త్తృణబిందుశ్చ తత్పరః, చతుర్వింశశ్చ వాల్మీకి శ్శక్తి శ్చాథపరాశరః ౧౧. సప్తవింశో జాతుకర్ణః కృష్ణద్వైపాయన స్తథా, అష్టావింశ స్తతో వ్యాస స్సాక్షాద్విష్ణు స్సనాతనః ౧౨. స సమ్యగ్వ్యస్తవాన్ వేదం సర్వ

భూత సుహృన్మునిః, వ్యాసక్రమం ప్రవక్ష్యామి శృణు వేదశ్చ సన్మతే ౧౩. సుగ్ర
హాభ్యా ద్యతస్సోయ మనంతః పరిమాణతః, అనంతశాఖ మృగ్వేద మప్రమే
యధృతి ర్మునిః ౧౪. శాఖాభి రేకవింశత్యా సుమితం సచకారహ, పైల మధ్యా
పయామాస నచ్ఛిష్యం తత్త్వవేదితా ౧౫. ఏకవింశతిశాఖంచ ఋగ్వేద మిద
మగ్రతః, తత్సంఖ్యాశాఖా స్సపైలోఽపి తాశ్శిష్యా నధ్యజీగపత్ ౧౬. శాఖా
నామపినామాని తత్తన్నామ్నైవ జజ్ఞిరే, అథకృత్వా యజుశ్చైకశతం శాఖా
స్ససర్వవిత్ ౧౭. శిష్యమధ్యాపయామాస వైశంపాయన మాత్మవాన్, అధ్యా
పయ త్సతాశ్శాఖా శ్శిష్యా నేకశతంకృతీ ౧౮. శాఖానామపి నామాని తేషాం
తేషాంచ నామభిః, సహస్రశాఖ మకరో త్సామ సర్వార్థవేదితా ౧౯. జైమినిం
గ్రాహయామాస తాశ్శాఖా శ్శాసనేస్థితం, శిష్యా స్సహస్రంతస్యాసన్ తాశ్చ తా
నధ్యజీగపత్ ౨౦. తాసాంతాసాంచ శాఖానాం తత్తన్నామ్నైవ నామహి, వేద
మాథర్వణంచక్రే నవశాఖం మహాతపాః ౨౧. తమగ్రాహయ చాత్మజ్ఞో నవాం
గిరసమేవ సః, తత్తన్నామభి రాఖ్యాతా స్తాశ్చశాఖాః పృథక్పృథక్ ౨౨. ఏవం
శాఖా స్సహస్రంస్యు రేకత్రింశ చ్ఛతోత్తరం, ఏవం వ్యస్తో మునా వేదః కృష్ణద్వైపాయ
నేనహి ౨౩. వ్యాసేనవిశ్వరక్షార్థ మవతీర్ణేన విష్ణునా, తతఃకాలే మనుష్యాణా
మధీత్యనియామాత్సదా. ౨౪. సదాచారస్య శైథిల్యా దనధ్యాయే ష్వధీతితః,
అశ్రద్ధయా తథాలస్యా దశ్శాన్త మవసీదతాం ౨౫. తేషా మాధీం స్తథావ్యాధీ
నన్నదోషంచ విక్రియాం, అసూయాంచ సముద్భావ్య విష్ణుచక్రం ప్రభా
స్వరం ౨౬. తత్తద్రూపం సమాస్థాయ తాన్సర్వాన్హి జిఘాంసతి, తేషు తేషు
వినష్టేషు శుభాద్యేత్యృషు భూయసా ౨౭. శాఖాశ్చత్రిషు వేదేషు శిష్యన్తే
శాశ్చకాశ్చన, ఆచాచర్చశ్చవాశశ్చ చర్చిక శ్రవణాహ్వయః ౨౮. పదఃక్రమశ్చ
యానామ్నా దండక్రమ జటాక్రమా, తైరథీతాశ్చ తత్సంఖ్యాశ్శాఖా శ్శిష్టా
ఋచఃకి? (ళ) లాః ౨౯. అథాశ్వలాయనీశాఖా తథాసాంఖ్యాయనీ గతా, మండుకీ
బాష్కలీ శాఖాలాయనీచేతి వైహకి ౩౦. త్రయోదశైనం శాఖాస్స్యు ఋచశ్శిష్టా
స్సతాంవర, యజాశ్శాఖాస్తుయాశ్శిష్టా స్తాఃప్రవక్ష్యామి తేఽనఘ ౩౧. కఠపిష్టకఠ
ప్రాశ్యోత్తరః పూర్వ్యకఠ స్తథా, చరకాహ్వారకా బాదరాయణీయాశ్చసంచరాః ౩౨.
మైత్రాయణీయా శ్శ్వేతాశ్వ శ్వేతరేయా జగచ్ఛ్రితాః, (౧౦) అథ దుందుభవా
కావాశ్శ్యామా శ్శ్యామాయణీయకాః ౩౩. తథా హారిద్రవేయాశ్చ మానవాశ్చాపి
విశ్రుతాః, అథాఖ్యాః కాండికేయాపస్తంబ బోధాయనాఅపి ౩౪. హిరణ్య
కేశిన (౨౦) స్సత్యాషాఢాస్స్వ్యయాఽఽమేఖలు, తైత్తిరీయా స్తతో వారతంతవీయాః
కసాలినః ౩౫. కలాపాః కౌశికా వైఖానసా స్తలవకారకాః, యాజ్ఞవల్క్యాః
కాశ్యపీయా ఏతేఽపి ఖ్యాతకీర్తయః ౩౬. అథ జాబాలబాధేయ కాణ్వా వాజస

నేయినః, మాధ్యందినాశ్చ శాపేయాః స్థాపనీయాః కపాలినః ౩౭. పరమాటవికా
వత్సాః (౪౦)పౌండ్రాశ్చ వటికాఽవరే, పారాశర్యాశ్చ వైధేయా వైదేయా గాలవా
అపి ౩౮. తథాచ వైజయాః కాత్యాయనేయా (౪౯) శ్శుద్ధబుద్ధయః, ఏతేహ్యేకోన
పంచాశ చ్ఛిష్టా శ్శాఖా స్తదాఖ్యయా ౩౯. అథ యా స్సామశాఖాను శిష్టా
స్తాస్తు వదామ్యహం, జైమినీయా మహాఖిల్యాగ్ని ఖిల్వాలా శ్శాకల్యముద్గలాః ౪౦.
ఆంగలా గౌతమా శ్శాట్యాయనీయాశ్చ మహామతే, రాణాయనీయా శ్చైవాథ
చ్ఛందోగః ప్రాంజలి స్తథా ౪౧. తయోగ్యాః శాఘుమాః ప్రాచీనయోగ్యా
గిన్వథా అపి, వార్తాంతవీర్యా శ్చైవాసురాయణీయాః కలానిధే ౪౨. తథైవ
ప్రథిలం వాసురాయణీయా ఇతిక్రమాత్, ఏతా శ్శాఖా భవిష్యన్తి పరం సప్త
దశస్థితాః ౪౩. ఔత్తానాశ్చ సువిద్యాస్స్యు రదాంతాశ్చ ఫలాశినః, బ్రహ్మదాః
పైప్పలా దాంతా నాకినో దేవదర్శినః ౪౪. అథర్వశాఖాస్సన్త్యస్తి నచైతా విశ్వ
సిద్ధయే. ఏవం చతుర్షు వేదేషు స్థాస్యమానా మయోదితాః ౪౫. శాఖాన్తే నామ
తో వేదపరిశిష్టాని బ్రవీమ్యహం, పూర్వపూర్వోదితై ర్వ్యాసై ర్వేదేషు వ్యస్త
వృత్తిషు ౪౬. ఉత్తరై రుత్తరై ర్వ్యాసై ర్వ్యస్యమానేషు తేష్వథ, యేశిష్టా
స్తేస్మృతా వేదశిష్టా శ్చేత్యాఖ్యయా మునే ౪౭. నిగమే శాస్త్రికర్తృత్వం శ్రాద్ధ
కల్పే ర్ధ? (గ్లి) హారాత్రికం, అధ్వరక్రమపరాధ్యాయః పార్శ్వసంఖ్యా పశోఽర్వధిః ౪౮.
ప్రతిజ్ఞా చరణవ్యూహా పరిసంఖ్యాఽంగలక్షణం, ఉపజ్యోతిష మప్యన్య దనువాక్యంచ
తేస్మృతాః ౪౯. ఏతే చతుర్షు వేదేషు దృశ్యమానా అపి స్ఫుటం, ప్రాచుర్యేణైవ
శాఖాసు భాంతివాజసనేయినాం ౫౦. అథార్వాన్వయః? శాఖానాం దృశ్యతే కూర్మ
లక్షణం, విధానకల్పో నక్షత్రకల్పః కల్పోవిధేరపి ౫౧. శాన్తికేపౌష్టికేచాథ
కల్పోవిధివిధానయోః, శాన్తికల్పశ్చ తత్సర్వం శాఖా స్వాథర్వణీష్వహి ౫౨.
ఏవం వ్యాసోఽఖిలాన్ వేదాన్ కృష్ణద్వైపాయనో మునిః, సర్వవేదార్థ సామగ్రీరూపం
శివముఖోదితం ౫౩. అష్టాదశప్రభేదేన పురాణ మకరోత్తతః, శైవంస్కాందం
తథాలైంగం కౌర్మంమాత్స్యంచ వామనం ౫౪. బ్రాహ్మం భవిష్యద్వారాహం
మార్కండేయంచ సువ్రత, శైవాన్యాహుః పురాణాని దశైతాని పురావిదః ౫౫.
నారదీయం భాగవతం గారుడం వైష్ణవం తథా, చత్వార్యేతాని సద్బుద్ధే వైష్ణ
వాని ప్రచక్షతే ౫౬. బ్రహ్మాండం బ్రహ్మవైవర్తం బ్రాహ్మ్యం బ్రాహ్మణిమన్వతే,
ఆగ్నేయ మగ్నిదేవత్యమితి పౌరాణికక్రమః ౫౭. బ్రాహ్మీ భాగవతీ సాకి
కైవీతిచ చతుర్విధాః, పురాణసంహితాభేదా స్సంప్రోక్తాస్తు మహర్షిణా ౫౮.
పురాణార్థోపమానాని కల్పితాని మహర్షిభిః, ఖ్యాతా న్యుపపురాణాని తన్నామాని
వదామ్యహం ౫౯. స్కాందం సనత్కుమారంచ నారసింహంచ కాపిలం, శివధర్మా
నారదీయం మానవౌశనసేఅపి ౬౦. సాంబం మాహేశ్వరం లైంగం బ్రహ్మాండం

సారవారుణే, కాళీపురాణం మారీచం వాసిష్ఠంచ మహామతే! ౬౧. పారాశర్యంచ
సర్వాణి సర్వశ్రేయస్కరాణిహి, అథా స్సర్వేషు వేదేషు తేషు తేషుచ యే స్మృ
తాః ౬౨. మునిభిస్తాస్సువిఖ్యాతాః స్మృతయ స్సత్క్రియావహాః, సమస్తవేదతత్త్వార్థై
పురాణార్థైశ్చ బృంహితం ౬౩. సర్వేతిహాస సంయుక్తం సర్వనిశ్శ్రేయసావహం
పురాణం శ్రీభాగవతం కృత్వాచ స్వాత్మవేదినే ౬౪. రోమహర్షణినామ్నేత
త్సర్వంహి ప్రదదౌ మునిః, ఏవంహి వేదాశ్చత్వార స్సేతిహాసా స్సలక్షణాః ౬౫.
సాంగాశ్చ సపురాణాశ్చ ప్రకాశంతేస్మ సిద్ధిదాః, ౬౬ తతస్సర్వాత్మకో బ్రహ్మ
ఋగ్వేదా త్సముపాదదే ౬౭. కాయావలగ్రహోర్ధ్వాంగ శల్యదంష్ట్రజరా వృషైః
అష్టాభి రంగైస్సంయుక్త మాయుర్వేదం శివాజ్ఞయా ౬౮. తందక్షాయ దదౌ
సాంగం సోఽశ్విభ్యాంతౌ విధాజినే, దదతు స్తేఽపిలోకానాం సర్వేషాంహిత
కాంక్షయా ౬౯. ధన్వంతరిం భరద్వాజ మాత్రేయం కశ్యపం మునిం, చరకం సుశ్రు
శాలంచ? హారీతిమంగ్రాహాలర్చకం? ౭౦. ప్రాకారయత్తద్బహుధా సద్భిస్సర్వార్థవే
దిభిః, తతో విష్ణుర్యజుర్వేదా ద్ధనుర్వేదముపాదదే ౭౧. దూరాపాస్త్రిలక్ష్య వేగోలాఘ
వం దృఢ వేధనం, చిత్రం సుదుష్కరంచాస్మిన్నంగషట్కముదీర్యతే ౭౨. త్ర్యంబకస్య
కలామూర్తే రీశానాఖ్యస్య శాసనాత్, తం బ్రహ్మణే దదౌ సోఽపి వసిష్ఠాయ మరీ
చయే ౭౩. భృగవేఽంగిరసే గౌతమాయాథ జమదగ్నయే, శాండిల్యాయాగ్నివే
శ్యాయ శౌనకాయ మహర్షయే ౭౪. దదౌ పరశురామాయ వామనాయచ
ధీమతే, తతో రుద్ర స్సామవేదాద్గాంధర్వం వేదమాదదే ౭౫. తస్య రాగస్స్వర
స్తాలో వర్ణజాత్యభినీతయః, షడంగాని యుతం తైశ్చ కంబలాయాత్మవేదినే ౭౬.
దదావాశ్వతరాయాపి తాభ్యాం సోఽయం ప్రకాశితః, తుంబురుం నారదంచాపి
తమేవాగ్రాహయత్ప్రభుః ౭౭. సచాపి తుంబురు ర్హాహాహూహూ విశ్వావసూనపి,
కేయూరకం చిత్రరథంగ్రాహయామాస తం క్రమాత్ ౭౮. తైస్తైః ప్రకాశితో
లోకే గాంధర్వో వేద ఉత్తమః, పున రాథర్వణా ద్వేదా ద్దండమిత్యుపబృంహితం ౭౯.
ముక్తముక్తాగతా ముక్తా ముక్త ముక్తాంగ సంయుతం, శస్త్రశాస్త్రం సముద్ధృత్య
దదా వంగిరసే స్వభూః ౮౦. భృగవే చాంగిరాః ప్రాదా జ్జైవాయోశనసేపిచ, అథ
తత్పుత్రపౌత్రాద్యై ర్జగతాం సంప్రకాశితం ౮౧. ఏవం వ్యవస్థిత స్సోయం వేద
స్సపరిబృంహణః, అనేనైవ పరోదేవో గుణం రాజస మాస్థితః ౮౨. బ్రహ్మీ
భూత్వా సృజత్యేవ జగత్ స్థావర జంగమం, ఏవం సదాశివాఖ్యస్య పరస్యాపరమేశి
తుః ౮౩. నిర్వికల్పాది వాచ్యస్య సవికల్పత్వమిష్యతే, ఉపాసనార్థం మందానుగ్రహా
య పరికల్పితం ౮౪. ఏవంశివస్య పరమప్యపరంస్వరూపం సర్గాదిషు ప్రకరణేష్వపి

శక్తిప్రభావం, యోవేత్త్యసౌ పరమతత్త్వవి దాత్మనాశాంపి సాయుజ్యమేతి పరమస్య విభోరమోఘం ౮౫. * *

ఇతి శ్రీస్కాందే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే ఉత్తరభాగే
వేదవ్యాసనక్రమోనామ తృతీయోఽధ్యాయః. ౩.

---

* ఈశ్వరః * సబ్రహ్మా రాజసీమూర్తి స్సర్వేశస్య మహేశితుః, యథా ససర్జ నిఖిలం తద్విష్ణో శ్శృణుయుక్తధీః ౧. ఆదౌ బ్రహ్మా శివస్తప్త్వా ప్రసాదా దంబికాపతేః, ప్రాకృతాన్ వైకృతాన్ సర్గాన్ కౌమారం చాసృజన్నవ ౨. ప్రథమో మహతస్సర్గః ప్రఖ్యాతో బ్రహ్మణోహి సః, తన్మాత్రాభిర్ద్వితీయస్తు భూతాదిరితి యస్స్మృతః ౩. వైకారిక స్తృతీయస్తు సవైంద్రియకః స్మృతః, ఇత్యేతే ప్రాకృతా స్సర్గా స్త్రియోఽధస్తా ద్వరాత్మకాః (?) ౪. సర్గోముఖ్యాభిధః పూర్వ స్తిర్యక్స్రోతస్సముత్థితః, తైర్యగ్యోన్యో ద్వితీయస్తు తామసః పరికీర్త్యతే ౫. అథోర్ధ్వస్రోతసోవ్యక్తో దేవసర్గస్తు సాత్త్వికః, అవాక్సర్గః ప్రవృత్తోయో మానుషో రాజసోహి సః ౬. భూతప్రేతాదిసర్గ స్స్యాత్పంచమోఽనుగ్రహాహ్వయః, ఏతేహి వైకృతాస్సర్గాః కౌమారో నవమస్స్మృతః ౭. ఆదౌ సర్గప్రవృద్ధ్యర్థం స్వయంభూర్విష్ణో సనందనః, సనత్కుమారం సనకం ససర్జహ సనందనం ౮. బ్రహ్మణో మానసాః పుత్రా స్తేసర్వే తత్త్వవేదినః, ధ్యాయంత శ్శివమాత్మేశ మాసన్ సర్గపరాఙ్ముఖాః ౯. స కౌమారఇతి ఖ్యాత స్సర్గో యోగిభి రాదృతః, తేషా మనంతభేదాస్స్యు స్సర్గాణా మథవద్మభూః ౧౦. పున స్సృష్టిప్రవృద్ధ్యర్థం తప స్తప్త్వా వ్యచింతయత్, తథా చింతయత స్తస్య రుద్రో మధ్యాద్భ్రువోరభూత్ ౧౧. బ్రహ్మణా ప్రార్థితో రుద్ర స్సృష్ట్యర్థంచ ససర్జహ, ఆత్మనస్సదృశాన్ పుత్రాన్ భూయస్తత్ర తిరోదధే ౧౨. సృష్టా వసాధకా న్బ్రహ్మా దృష్ట్వారుద్రా నకల్మషాన్, అకరో త్పునరైకాత్మ్యా త్తప స్సృష్టిప్రవృద్ధయే ౧౩. తపసా తస్యసంతుష్ట శ్శివ స్తస్య పురః స్థితః, అర్ధనారీశ్వరవపు స్సంజజ్ఞే నీలలోహితః ౧౪. తంద్దృష్ట్వా హృష్టధీ ర్నత్వా స్తుత్వా బ్రహ్మేద మబ్రవీత్, జరామరణసంయుక్తాః సృజ దేవప్రజాఇతి ౧౫. తస్యతద్వచనంశ్రుత్వా ప్రాహ తంనీలలోహితః, బ్రహ్మన్ జన్మాదిభిర్యుక్తాన్ త్వమేవ సృజతాదృశాన్ ౧౬. సమాస్థాయగురో ర్మూర్తి ముద్ధరామ్యేవ తానహం. తంమాం కైలాసశైలస్య ప్రస్థేదక్షిణగే తటే ౧౭ స్థితం వటతరోర్మూలే గురురూపం సనాతనం, దక్షిణామూర్తినామానం సేవితంయోగినాం వరైః ౧౮. విష్ణుర్జానాతి విశ్వాత్మా సేవతే సతతంచ మాం, మత్స్వరూపపరిజ్ఞాన మవాప్తోఽభీష్ట

మణ్యతే ౧౯. తమేవా నుగ్రహాత్మానం హేమకూటే సదాస్థితం, మాం విరూ
పాక్షనామానం ద్రక్ష్యసిత్వం సహామరైః ౨౦. శ్రద్ధాళవ స్తథాన్యేఽపి గురు
మూర్తిపరిగ్రహాం, ద్రక్ష్యన్తి తత్రతత్రైవ శ్రీకంఠంమాం స్వసంపదే ౨౧. తతో
బ్రహ్మ జగత్సృష్టౌ శక్తిం దేహీత్యభాషత, ఇత్యాయమనంతం బ్రహ్మణ మనుగృహ్యా
బ్రవీ ద్విభుః ౨౨. పురా చేశానకల్పేత్వం విప్రోలాతవ్యగోత్రజః, ఆనందోనామ
తపసా మత్సాయుజ్య మవాప్తవాన్ ౨౩. బుద్ధిస్తేసృష్టికర్తృత్వే స్థితాంతర్వాసనా
మయి, సాయుజ్యకాలే, తతోస్సహామభివ్యక్త స్త్వదాత్మనా ౨౪. ఇత్యుక్త్వా శక్తి
మాత్మీయాం ప్రదర్శ్య పరమేశ్వరః, ఇయంతే సర్గసాహాయ్యకర్త్రీ త్యుక్త్వాభవ
ద్ద్విధా ౨౫. సావిభక్తా మహేశానశక్తి రాజ్ఞా తదాజ్ఞయా, విభజ్యద్విధాత్మానం
తత్త్రైకాంశక్తి మూర్జితాం ౨౬. బ్రహ్మణి స్థాపయిత్వాఽగ్రే వాక్యం భూతార్థ
మాదదే, ఇయంహి మామకీశక్తిః సృష్టిపూర్వక్రియా త్రయీ ౨౭. నామ్నా
బ్రాహ్మీ వైష్ణవీతి స్యాద్ధి మాహేశ్వరీతిచ, సదాశివాత్మనో బ్రాహ్మీ సాతేశక్తి
రనాదిమా ౨౮. ఇయమేవ తవావస్థా త్రయేఽపి కమలాసన! గాయత్ర్యపిచ
సావిత్రీ స్యాత్తథాపి సరస్వతీ ౨౯. సదాశివాత్మనో విష్ణో స్సాశక్తి ర్వైష్ణవీపరా,
తస్యావస్థాత్రయీ మాయా శ్రీర్లక్ష్మీరితి నామతా ౩౦. సదాశివస్య రుద్రస్య శక్తి
ర్మాహేశ్వరీప్రియా, సాచ రౌద్రీసతీ కాలీ తదవస్థాత్రయీ శ్రుతా ౩౧. కించాద్యా
శక్తిరేవేయం ఛాయా సూర్యస్యసంమతా, చంద్రస్య కాన్తిరింద్రస్యశచీ స్వాహా
ఽనలస్యహి ౩౨. యమస్యసంయమన్యాఖ్యా క్రోధేతి నిర్ఋతేరపి, వారుణీ
వరుణస్యైవ వాయోర్గంధవతీతిచ ౩౩. శ్రీదస్యాంగిరసేశస్య మహేశానీతి విశ్రుతా,
ఆధారశక్తి శ్శేషస్య యజ్ఞస్యైషాచదక్షిణా ౩౪. విద్యు న్మేఘస్య లతికా పాదపస్యా
త్మనో మతిః, బహునాత్ర కిముక్తేన యాంస్సృష్టించ కరిష్యసి ౩౫. భవిష్యతి తథా
సేయం త్వత్సహాయానురూపిణీ, అనుగ్రహాత్మనా సాహం దేవస్య గురురూపిణీ ౩౬.
తాంమాం సార్వత్రికీం శక్తిం హేమకూటేవిశేషతః, పంపాంబేతిశ్రుతాం బ్రహ్మన్
ద్రక్ష్యసిత్వంసనాతనీం౩౭. దేవేనానేన సైవాహమవినాభూతలక్షణా, *భరద్వాజః*
ఇత్యుక్త్వాసారమాశక్తి స్తేనైవాత్మా భవత్యథ(?)౩౮. అర్ధనారీశ్వరస్సోఽపిదేవస్సా
త్త్వికలక్షణః, బ్రహ్మాణం మనుగృహ్యైవం సద్య స్తత్రతిరోదధే ౩౯. బ్రహ్మా తాంశక్తి
మాలంబ్య దేవాజ్ఞా మనుపాలయన్, తస్యాః ప్రభావయోగేన ససర్జ నిఖిలం
జగత్ ౪౦. శబ్దాదీనిచ భూతాని పంచీకృత్య ప్రయత్నతః, తతశ్చ పర్వతాన్
వృక్షాన్ సరిత స్సాగరానపి ౪౧. అథాధర్మ మసంకల్ప మసురాం స్తామసాన్
నిశాం, దేవాన్నభశ్చ తత్త్వాత్మా పితౄన్సంధ్యాంచ మానవాన్ ౪౨.
జ్యోత్స్నాంచ రజసాయుక్త స్ససర్జాత్మానుభావతః, తతస్సృష్టిప్రవృద్ధ్యర్థం మరీచిం
పులహాంక్రతుం ౪౩. పులస్త్యంచ వసిష్ఠంచ దక్ష మంగిరసం భృగుం, సృష్ట్వా కిన్నర

గంధర్వ యక్ష రాక్షస పన్నగాన్ ౪౪. విద్యాధరా ప్సరస్సిద్ధాన్ రుద్రానక్ష
ధరాధరాన్, లోకాన్ లోకేశ్వరా నశ్వాన్ గజానుష్ట్రాంశ్చ రాసభాన్ ౪౫.
గ్రామ్యారణ్యాపశూ నన్యా న్మృగపక్షి సరీసృపాన్, యవాన్ వ్రీహీ న్మాషా
న్మాషా వీరుధశ్చ మహౌషధీః ౪౬. యూకాన్ లిక్షాదికా నన్యా నసృజత్స
ప్రభావతః, తథా చతుర్విధాంసృష్టిం కృత్వా వై చిత్ర్యయోగతః ౪౭. కల్పాదియుగ
పర్యన్తం కాలం గాంచ సులక్షణాః, యజ్ఞార్థం బ్రాహ్మణాన్సృష్ట్వా ధర్మసంరక్ష
ణాయచ ౪౮. పితృదేవాభితుష్ట్యర్థం స్వముఖా దాత్మరూపిణః, ప్రాజాపత్యంచ
దత్త్వైభ్యో లోకం లోకపితామహః ౪౯. యజనే యాజనే ఽధీతౌ తథై వాధ్యాపనే
సదా, దానే ప్రతిగ్రహేచైతాన్ సత్కృత్వా సతతోద్యతాన్ ౫౦. సత్యం క్షమాం
దమంశీలం సంతుష్టిం తృప్తిమేవచ, జితేంద్రియత్వ మక్రోధ మాసృణ్యా మనహం
కృతిం ౫౧. ఘృణాం విజ్ఞాన మప్యేతా న్గాహయిత్వాగుణానిమాన్, సప్తర్షీ
నసృజ ద్ధాతా తేషాం గోత్రప్రవృద్ధయే ౫౨. అగస్త్యంచ గణాంస్తేషాంలక్షాష్టా
దశభేదతః, తత్పుత్రపౌత్ర పంచార్ష త్ర్యార్షేయ క్రమకల్పనాత్ ౫౩. ప్రవర్తితాని
గోత్రాణి ప్రశస్తాని పృథక్పృథక్, ఏవంసృష్ట్వా ద్విజాన్ ధాతా క్షత్రియా
నసృజత్స్వయం ౫౪. యజనాధ్యయనే దానం తేషాం కర్మత్రయం స్వధాత్, ఋషి
ప్రణీత యుక్త్యైవ దండనీత్యభిరక్షణం ౫౫. ధనుర్వేదాభియోగశ్చ యుద్ధేచా
వ్యపలాయనం, శౌర్యం తత్ర ధృతిస్తేజ శ్శరణాగతరక్షణం ౫౬. దార్ఢ్య మీశ్వర
భావశ్చ గుణాస్తేషాం దశస్మృతాః, వృత్తిశ్చతేషా మామ్నాతా ఇలాప్యాఖ్యా
త్మజా మనోః (?) ౫౭. ఇక్ష్వాకోః పుత్రపౌత్రాదేర్ని పారంపర్యా దభంగురాత్,
సూర్యవంశశ్చ ప్రవృద్ధోఽభూదేవం వ్యాప్త మిదం జగత్ ౫౮. అథాత్రి మాత్మభూ
స్సృష్ట్వా సోమం సర్వకలాధరం, ససర్జచ బుధం సోమా ద్బుధస్యైలాఽభవ
త్ప్రియా ౫౯. బుధా దిలాయాం సంజజ్ఞే పుణ్యశ్లోకః పురూరవః, తస్యాపి
పుత్రపౌత్రాద్యై స్సోమవంశోఽభివర్ధితః ౬౦. దేవ్యా శ్శాపాదిలా స్త్రీత్వం
ముక్త్వా కేనాపి హేతునా, ఈశ్వరానుగ్రహాద్భూత్వా పుమాన్ షట్పుత్రమార
భత్ ౬౧. ఏవం క్షాత్రో మహావంశః ప్రవృద్ధో జగతిత్రిధా, వర్ణం వివర్ధయామాస
సదాచారా ద్వరాత్మనా ౬౨. కృతవీర్య ద్రుమహో కాలే జామదగ్న్యేన భూష్ణునా,
సంహృతః క్షత్రవంశోఽభూ త్తత స్సర్వ మరాజకం ౬౩. తస్మిన్కాలే ద్విజవరా
స్తపస్వినా మనుజ్ఞయా, పుత్రానజనయ న్వీరాన్ క్షత్రియాసు మహాజనః ౬౪.
తేభ్యో వీర్యాధికేభ్యోఽభూ ద్దేకై కేనోత్తమంకులం, తేనా భూత్పాల్యమానా
భూః సారాఖ్య పరిశోభినీ ౬౫. స్వర్గలోక స్సమాదిష్ట స్తేషాంతు పరమేష్ఠినా,
అథవై శ్యాం స్త్రికర్మాధ్యాన్ సృష్ట్వా తేభ్యోగుణాన్ దదౌ ౬౬. తేషాం శంభో
పరాభక్తి స్సత్యంచ పశుపాలనం, వృత్తిః కృషిశ్చ వాణిజ్యం తేషాం తద్వృద్ధయే

ఽసృజత్ ౬౭. మరుద్గణాం స్తత స్తైస్తై ర్వైశ్యవంశో మహానభూత్, తత శ్శూద్రా నజనయ త్పాకయజ్ఞాది కర్మణః ౬౮. శుశ్రూషైవగుణ స్తేషాం తేహి పర్యుషితో దనైః, జీవన్తి వసతే జీర్ణాన్ వాసఃఖండాంశ్చ సర్వదా ౬౯. ఏవం సృష్టిమశేషణ కృత్వా విశ్వకృదాత్మనా, యజ్ఞనిష్ఠా త్తయే స్వాంత స్సంతోషమభజ త్స్వభూః ౭౦. ఇతి తే కథితా నవప్రకారా మహతీసృష్టిరియం విచిత్రరూపా, ఇతితాంతు శృణోతి భక్తియుక్త స్సపదంబ్రాహ్మ ముపైతి సిద్ధసేవ్యం ౭౧. తతస్సంభృత సంభారాన్ సంక్లుప్తోపగతాన్ భువి, ఆత్మానురూప మహాత్మ్య మకరోద్యత్న మాత్మభూః ౭౨.

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే ఉత్తరభాగే నవవిధసృష్టి కథనంనామ చతుర్థోధ్యాయః. ౪.

---

* భరద్వాజః * సృష్టిక్రమప్రసంగేన విష్ణువృద్ధ మహామతే! వక్ష్యే భువనకోశాంస్తే యత స్సర్వజ్ఞతాభవేత్ ౧. అనన్తేష్వపి లోకేషు లోకాః ఖ్యాతాశ్చతుర్దశ, తత్ర సత్కర్మణాం భూమి ర్భూమిస్తావ దుదీర్యతే ౨. పంచాశత్కోటివిస్తీర్ణం భూమండలమితి శ్రుతం, తత్రద్వీపాని సంత్యత్ర తథా సప్తాంబురాశయః ౩. ద్వీపాత్తు ద్విగుణో ద్వీపో జంబూః ప్లక్షోఽథ శాల్మలః, కుశః క్రౌంచ స్తథాశాకః పుష్కరద్వీప ఏవచ ౪. లవణేక్షు సురాసర్పి ర్దధిక్షీర జలాబ్ధిభిః, ద్విగుణై ర్ద్విగుణై ర్వృద్ధ్యా సర్వేతే పరివేష్టితాః ౫. ద్వీపేషు ప్లక్షపూర్వేషు శాకాంతేషు కులాద్రయః, సప్తసప్త స్థితాస్తేషు తేషు నద్య స్తథానఘ! ౬. వర్షాణ్యపి తథాసప్త తత్తత్పర్వత సంజ్ఞయా, తేష్వర్చయంతి సోమంచ వాయుం బ్రహ్మాణ మీశ్వరం ౭. సూర్యంచ శినప తేషాం తత్తన్మూర్త్యా ఫలప్రదః, పంచ వర్షసహస్రాణి తేషుజీవన్తిహిప్రజాః ౮. శాకద్వీపం సమావేష్ట్య స్థితస్య క్షీర వారిధేః, మధ్యేచకాస్తి సుమహాన్ శ్వేతద్వీప ఇతి స్మృతః ౯. * సూతః * తత్రాస్తే సుమహావిష్ణు స్సనకాద్యై రభిష్టుతః, నిషణ్ణ శ్శేషపర్యంకే జగద్గోప్తా శ్రియఃపతిః ౧౦. తతః పుష్కరనామాస్తి ద్వీప స్తత్రైవ దృశ్యతే, మానసోత్తర నామాద్రి ర్వలయాకారతః స్థితః ౧౧. వప్రద్వీపయమేవాంత ర్బహి రస్యగ్వయో రపి, త్రిమూర్తయోఽత్ర దృశ్యన్తే బ్రహ్మవిష్ణుశివాత్మికాః ౧౨. తద్ద్వీపేఽపి సమర్చంతి శివంశివకరం ద్విజాః, తద్బహిః కాంచనీభూమి ర్వృద్ధ్యా ద్విగుణతోఽధికా ౧౩. స్వాదూదకేన సంవీతా లోకాలోకస్తు తద్బహిః, అత్ర సూర్యప్రకాశోఽసౌ తథాచిత్రప్రకాశవాన్ ౧౪. లోకాలోక స్తథాఖ్యాతః పరిమండలతః స్థితః, తద్బహిస్తు తమోలోకో వితత స్తద్బహిఃపునః ౧౫. మహా నండకటాహోహి

ససీమాంతో భువస్సృతః, ద్వీపానామపి సర్వేషాం జంబూద్వీపోహి మధ్యగః ౧౬.
లక్షయోజన విస్తారాయామ స్సర్వభువాశ్రయః, మధ్యేచాస్య మహామేరు ర్దేవ
గంధర్వ సేవితః ౧౭. హిమవాన్ హేమకూటశ్చ నిషధ శ్చైవదక్షిణే, నీలశ్శ్వేతశ్చ
శృంగీచ సుమేరోరుత్తరే స్థితః ౧౮. పశ్చిమే ప్రతిభాచ్చాపూ మాల్యవ ద్గంధమా
దనౌ, జఠరో హేమకూటశ్చ పూర్వభాగే గిరీఉభౌ ౧౯ భారతంహరివర్షశ్చ తథా
కింపురుషాహ్వయః, మేరోః ప్రకృతిరమ్యాణి స్థితాన్యేతాని దక్షిణే ౨౦. రమ్య
కం సర్వదారమ్యం వర్షంచాన్య ద్ధిరణ్మయం, ఉత్తరాః కురవశ్చాస్య సుమేరో
రుత్తరే సదా ౨౧. భద్రాశ్వః పూర్వభాగేఽస్య కేతుమాలశ్చ పశ్చిమే, మధ్యే
త్విలావృతం వర్షంయత్రదివ్యా స్సమృద్ధయః ౨౨. ప్రత్యేకం నవసాహస్రం
యోజనాని మహామతే! వర్షాణ్యేతాని విజ్ఞేయాన్యాప్తా న్యార్ద్రాశయై ర్జనైః ౨౩.
చత్వారోహి చతుర్దిక్షు మేరో ర్విష్కంభపర్వతాః, మందరోనామ శైలేంద్రః
పూర్వస్యాందశి తత్రచ ౨౪. అరుణోదం సరోదివ్యం కదంబ శ్చాత్రతిష్ఠతి,
తత్రోద్యానం చైత్రరథం సర్వర్తుసుఖ సేవితం ౨౫. గంధమాదననామాఽద్రి
ర్దక్షిణస్యాందిశి స్థితః, మహాభద్రం సరశ్చాత్ర జంబూద్వీపో మహానిహ ౨౬.
ఉద్యానంచాత్ర సుమహ ద్గంధమాదనసంజ్ఞితం, పశ్చిమాయాంతు విపులో
వృక్షస్తత్రహి పిప్పలః ౨౭. అసితోదం సరోదివ్యం వైభ్రాజంచ వనంమహాత్,
ఉత్తరస్యాంసుపార్శ్వోఽత్ర వటవృక్ష స్సుశీతలః ౨౮. నందనాఖ్యమహోద్యా
ద్యానం మానసంచ సరోవరం, మేరోరుపరి మధ్యేతు మహతీ బ్రహ్మణః పురీ ౨౯.
తాంపురీం పరితఃక్రాంతా విష్ణుపాద వినిర్గతా, ఇందుమండల మాప్లావ్య గంగా
పరమపావనీ ౩౦, చతుర్దిక్షు మహామేరో ర్నిపతంతీ మహౌఘాద్యమా, సీతాచాలక
నందేతి చక్షుర్భద్రేతి నామభిః ౩౧. యుక్తాచతుర్విధా భూత్వా ప్లావయంతీ
నభ స్తలం, అవతీర్య క్రమా ద్భూమిం ప్రయాతిలవణార్ణవం ౩౨. సుమేరో ర్దిక్షు
చాష్టాసు దిక్పాలానాం పృథక్పృథక్, పురాణి దివ్యభోగార్హా ణ్యభిజుష్టాని
దైవతైః ౩౩. తత్రేంద్రస్య సమృద్ధార్థా పురీనామ్నాఽమరావతీ, వహ్నే స్తేజస్వి
నీనామ సమతేజోమయీ శుభా ౩౪. వైవస్వతస్య విఖ్యాతా పురీసంయమనీ
తియా, రక్షోవతీతి నిర్ృతే శ్శుద్ధావత్యపి పాశినః ౩౫. వాయో ర్గంధవతీ కీర్తిమతీ
ధనపతేఃపురీ, యశోవతీ తథేశస్య సర్వాస్తా స్సర్వసిద్ధయః ౩౬. మేరో ర్వారుణ
వాయవ్య మధ్యశృంగే మహాపురీ, విష్ణోరథకుబేరేశో మధ్యశృంగే సదోచ్ఛ్రితే ౩౭.
కర్ణికారవనంతత్ర సాంబఃక్రీడతి శంకరః, తస్మాద్వనా త్సమాహృత్య కర్ణికారం చతు
ర్ముఖః ౩౮. హేమకూటే విరూపాక్షప్రీత్యై స్థాపితవాన్పురా, అద్యాప్యత్రహి
దృశ్యంతే కర్ణికారాః పరశ్శతం ౩౯. వనేననేయథాఽఽమోదైః హేమకూటో
విభాస్యతే, సుగంధి కుసుమాస్తేహి హేమకూటేశ్వరాజ్ఞయా ౪౦. తైరర్చ్య

మానః పంచేశ స్తేభ్య స్సిద్ధిప్రదస్సదా, మేరోర్దక్షిణభాగస్థో హిమవాం స్తస్య
సీమని ౪౧. కైలాసోనిలయశ్శంభో స్తథాగ్నే ర్గంధమాదనః, సుమేరోరపి శృంగేషు
పర్వతాగ్రేషు సర్వతః ౪౨. గంధర్వకిన్నరాదీనాం పురాణ్యపి పృథక్పృథక్,
ఉద్యానాని మనోజ్ఞాని సరాంసివిపులానిచ ౪౩. సుకర్మభోగిన స్తేషు శివధ్యాన
పరాయణాః,సర్వకామ సమృద్ధార్థా జనా స్తిష్ఠన్త్యనామయాః ౪౪. గణాదయశ్చ
కైలాసే విహరంత్యకుతోభయాః, ఏవంస్థానేషు దివ్యేషు కర్మభూమిరియంహి
భూః ౪౫. స్థానాన్యన్యాని సద్బుద్ధే సర్వదా భోగభూమయః, తత్రద్వీపేషు
సర్వేషు నదానద్యశ్చ పర్వతాః ౪౬. సంఖ్యాతుం నైవశక్యంతే సర్వాశ్చర్య
మనోహరాః, యథాత్ర భారతేవర్షే సర్వకాల సుఖావహే ౪౭. మహేంద్రో మల
యశ్శైల శ్శుక్తిమాన్ ఋక్షపర్వతః, వింధ్యశ్చ పారియాత్రశ్చ సప్తైతేకులపర్వ
తాః ౪౮. శతద్రుచంద్రభాగాద్యా హేమవత్యావనిస్థితాః, వేదస్మృతి ముఖానద్యః
పారియాత్ర తటోద్భవాః ౪౯. నర్మదాసురసాద్యాశ్చ వింధ్యపాద సముద్భవాః,
తాపీపయోష్ణీనిర్వింధ్యా ముఖా ఋక్షాచలోద్భవాః ౫౦. గోదావరీభీమరథీ కృష్ణ
వేణ్యఘనాశినీ, తుంగభద్రాచ కావేరీ సహ్యపాదతటోద్భవాః ౫౧. కృతమాలా
తామ్రపర్ణీ త్రిసామా మలయోద్భవాః, ఋషికుల్యా కుమారాద్యా శ్శుక్తిమ
త్పాద సంభవాః ౫౨. నద్యశ్చాప్యుపనద్యశ్చ నదాశ్చ బహవోఽనఘాః, తత్రై
వభాసతే వర్షేహరంత్యేనాంసి దేహినాం ౫౩. భగీరథస్య రాజర్షే స్తపోయోగైశ్చ
దుష్కరైః, చతుర్నామ పురాగంగా సాచ సంతుష్టి మాగతా ౫౪. సాటోపా
న్యపత చ్ఛంభో ర్జటాజూట విశంకటే, తత్రదేవేన మహతా శమయిత్రా స్వరం
హసః ౫౫. నిరుద్ధావాంత బభ్రామ సంవత్సరగణాన్ బహూన్, భగీరథస్యతు
పున స్తపసాతోషిత శ్శివః ౫౬. తస్యానుగ్రహతో గంగా నిర్జగామ జటాంతరాత్,
సాతుసప్త ముఖీభూత్వా నామ్నా భాగీరథీత్యపి ౫౭. సాగరం పూరయిత్వాథ
ప్రవిశ్యచ రసాతలం, బిభ్రతీ భోగవత్యాఖ్యాం సగరస్యాఖిలాన్ సుతాన్ ౫౮.
కపిలక్రోధవిధ్వస్తా నచరా నుదజీవయత్, గంగాయాస్తు విభాగేతు సరిత స్సంగ
మేషుచ ౫౯. అనేక క్షేత్రాణిదివ్యాని సుకర్మజని భూమయః, అరణ్యాని మహా
ర్హాణి సరాంసి సుబహూన్యపి ౬౦. ఏవంచ భారతేవర్షే మాహాత్మ్యం గంగయా
కృతం, బదరీ దండకారణ్యం నైమిశం విశ్వపావనం ౬౧. కురుక్షేత్రం శివక్షేత్రం
సిద్ధక్షేత్రాణి కోటిశః, పుణ్యక్షేత్రాణ్య శేషాణి సర్వస్మిన్నస్తిసన్మతే! ౬౨.
తత్రతత్ర మహాభోగాః ఖ్యాతా జనపదాస్థితాః, తేషుతేషుజ నాస్సర్వే సత్కర్మాణి
పృథక్పృథక్ ౬౩. ఉపవాసవ్రతాదీని సాధయంతి స్వసిద్ధయే, చతుర్వర్ణ విభా
గాశ్చ చతుర్విధ వికల్పనం ౬౪. పుణ్యపాపప్రకత్ప్తిశ్చ భోగమోక్ష సమార్జనం,
అత్రేజ్యా యుద్ధవాణిజ్య ప్రముఖా స్సర్వవృత్తయః ౬౫. తథా నానావిధాహారా

సుఖదుఃఖాదిక్లిష్టయః, తథాఽన్యత్కర్మజాతం యత్సర్వమత్ర మహీతలే ౧౬.
ఏవం భూమేః స్థితిః ప్రోక్తా శృణు భూమే రధస్స్థితం, అతలం వితలంచాపి నితలా
సుతలంతథా ౧౭. తలాతలంచ విఖ్యాతం రసాతల మథాపరం, పాతాళంచేతి
సప్తైవ లోకాః ఖ్యాతాః క్షితే రధః ౧౮. అధశ్చ పాతాళలోకస్య శేషోఽనంతశ్చ
ఫణీశ్వరః, ధత్తే స్రజమివామ్లానాం సహస్రఫణకైర్మహీం ౧౯. ఆదికూర్మ
స్తదాధార స్తస్యాధారశ్చ విశ్రుతః, కాలాగ్నిరుద్రో భగవాన్ కల్పాన్తే కాలఘ
స్మరః ౨౦. తతోఽధస్తా ద్భయకరా నరకా రౌరవాదికాః, పాపినో యేషు
పచ్యంతే దారుణైః కాలకింకరైః ౨౧. పాపినాం శిక్షణకరాః కూశ్మాండా ఇతి
విశ్రుతాః, నిరయాధికృతాం స్తాంస్తు నాహం వర్ణయితుం క్షమః ౨౨. అతలాద్యేషు
చైతేషు పాతాళాంతేషు సప్తసు, అనంతో వాసుకి ర్నాగీ తక్షకోఽథ ధనం
జయః ౨౩. ధృతరాష్ట్ర స్తథాఽఖ్యాయే ప్రథితాః పన్నగేశ్వరాః, బలి ర్బాణ
స్సుకేశశ్చ తదాద్యా దానవేశ్వరాః ౨౪. శివభక్తా శ్శివాచారా శ్శివధ్యాన
వినిర్మితాః, హాటకేశ్వరనామాన మర్చయంతి పరంశివం ౨౫. రత్నాన్యపిచ
రమ్యాణి సరసాని సరాంసిచ, సర్వర్తుసుభగాన్యేషు వనాన్యుపవనానిచ ౨౬.
అనంతా స్సంపదస్సర్వా స్సర్వే భోగా మహోదయాః, సర్వాశ్చసిద్ధయ స్తేషు
వమేధంతే శివాజ్ఞయా ౨౭. లీలామాధుర్యచాతుర్య రూపసౌభాగ్య భూషణాః,
గాయన్తి సుస్వరం తేషు నాగకన్యా స్సహస్రశః ౨౮. అతలాది వ్యవస్థేయ
మూర్ధ్వ మేకాంతతశ్శృణు, భూమిసూర్యాంతరే యోఽసా వవకాశః ప్రతీ
యతే ౨౯. భువర్లోక స్సవిజ్ఞేయో యత్ర మేఘాదిసంచరః, సూర్యాది శింశుమా
రాంత స్స్వర్లోకః ప్రకీర్తితః ౩౦. మానసోత్తర శైలేతు చక్రమేకం రవేస్స్థితం,
ప్రకాశనాయ సర్వస్య జగతః పరివర్తతే ౩౧. యదా శక్రపురోపాంతే ప్రాప్నోత్య
ధిపతి స్త్విషాం, తదామాధ్యాహ్నికీ బుద్ధి స్తత్రత్యానాం ప్రజాయతే ౩౨.
ఆగ్నేయేశాన పురయో రుదయాస్తమయౌ తదా, యదాఽఽగ్నేయ పురోపాంతే
దృశ్యతే సవితా తదా ౩౩. మధ్యాహ్న ఇతి తత్రస్థాః ప్రతిపన్నా భవంతిహి, నైవ
స్యాతేంద్రపురయో రుదయాస్తమయాశయః ౩౪. ఏవం పుర్యష్టకేఽప్యేష కాల
త్రితయభావనాం, కుర్వన్ భ్రామ్యతి భూతాది ర్నోదయాస్తమయౌ రవేః ౩౫.
ఉదయాస్తమయౌ భానో ర్దర్శనాదర్శనే మతౌ, నిత్యప్రకాశ ఏవాసౌ లోకసాక్షీ
సదాశివః ౩౬. వాయుపాశై ర్నిబద్ధా యే రథభాగస్య భాస్వతః(?) గ్రహా
శ్చంద్రాదయస్సర్వే నక్షత్రాణిచ తారకాః ౩౭. వాయుపాశై ర్దృఢం బద్ధాః
ధ్రువాలంబా శ్చరంతిహి, ఏకంరథస్య పౌష్ణస్య చక్రమాహు స్త్రినాభి తత్ ౩౮.
పంచారం నేమిషట్కేనాయుక్తం నత్యాహాయోఽపి సః, అక్షరాత్మని తిష్ఠంతం రథే
తస్మిన్ గవాంపతిం ౩౯. నైవంతే సిద్ధగంధర్వ విద్యాధర మహర్షయః, యోజ

ర్మణా మిహ ౧౩౯. ఇతి సతతమేవ యోవిదిత్వా భువనవికాస విభావనానురూపం,
భవతి శుభమతి స్సఏవ లోకే భువనవిదోఽతిపరం పరస్య ధామ ౧౪౦. *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే ఉత్తరభాగే
భువనకోశ దేశనిర్ణయోనామ పంచమోఽధ్యాయః. ౫.

---

* భరద్వాజః * ఏవం దేశ స్సమాఖ్యాతః కాలంవక్ష్యామి తంశ్శృణు, ప్రభో
రవ్యక్తసంజ్ఞస్య నియంతు ర్గుణకర్మణాం ౧. నియోగఏవ కాలస్యయోఽసౌ విశ్వని
యామకః, ఏకఏవ మహాత్కాలః సహ్యుపాధి విభేదతః ౨. దృశ్యతే బహుధా
సోఽయం తత్తత్కార్యాంశ లక్షణః, ప్రతప్తస్యాయసో యద్వ త్స్ఫులింగాఘ ప్రస్ఫురం
తిహి ౩. కాలం యస్యతథైవాస్య నిర్దిశ్యంతే విభేదతః, సర్గాద్యాశ్చ క్రియా
స్సర్వాః పుణ్యాపాపాత్మకా స్తథా ౪. తత్తత్కర్మ ప్రకర్తారః ఫలాయత్తాః
కలానిధే, ప్రాణినాం కర్మసంస్కారా దీశ్వరానుగ్రహాదపి ౫. శిలాయదాభవే
ద్భావః సకాలః కేనలభ్యతే, స్వరూపభేదాన్వక్ష్యామికాలస్యైకస్వరూపిణః ౬. లఘ్వ
క్షరచతుర్భాగ స్త్రుటిరిత్యభిధీయతే,త్రుటీద్వేలవఇత్యుక్తో నిమేషో ద్విలయంతయోః ౭.
తైఃపంచదశభిఃకాష్ఠాకాష్ఠా త్రింశత్కలామతా ముహూర్త స్త్రింశతాతాభి స్త్రింశతా
తైరహర్నిశం ౮. తత్పంచదశభిః పక్షః పక్షౌ పూర్వాపరావుభౌ, శుక్లకృష్ణావిమౌ
మాస స్త్వహోరాత్రం సపైతృకం ౯. ఋతుస్తౌ ద్వౌ త్రిభిస్తైస్స్యా దయనం
తద్ద్వయంసమా, సదేవానా మహోరాత్ర మేవంతేషాం దినం క్రమాత్ ౧౦.
దివ్యం సంవత్సరం తేషాంయుత్సహస్రి చతుష్టయం, కృతంయుగసహస్రాణి
త్రీణి త్రేతాప్రకీర్త్యతే ౧౧. ద్వాపరే ద్వేసహస్రేహి సహస్రంకథ్యతేకలిః, తద్ద
శాంశా పూర్వసంధ్యా తావత్యేవోత్తరా మతా ౧౨. దివ్యద్వా దశసాహస్రా
దేవంప్రోక్తా చతుర్యుగే, చతుర్భిస్తు కృతేధర్మ స్త్రేతాయాంచరణై స్త్రిభిః ౧౩.
సంయుక్తో ద్వాపరే ద్వాభ్యా మేకేనచ కలౌయుగే, కృతేదీర్ఘాయుష స్సర్వే
సత్యధ్యానాదయోగుణాః ౧౪. స్వాదూదక ముహూ కామ ప్రదా బ్రహ్మాధిదైవతం,
త్రేతాయాం జ్ఞానయజ్ఞాద్యా దైవతం భగవాన్రవిః ౧౫. అకృష్టపచ్యా పృథివీ
సద్యఃకామఫలప్రదా, నతత్రక్రియతేజ్యేష్టైః కనిష్ఠానాం జలాంజలిః ౧౬. యాచితాః
కామదావృక్షాః పుటకేపుటకే మధు, ద్వాపరే యజ్ఞదానేచ కృషివార్తాది
వృత్తయః౧౭. మిథోవిరోధో ద్వంద్వశ్చ దుర్గాది పరికల్పనం, యుగస్యాస్య మహా
విష్ణుః దేవతాయోజగన్మయః ౧౮. కలౌయుగే పరందానం రుద్రశ్చాప్యధిదైవతం,
జనానాం మతిభేదోఽత్ర వర్ణజాత్యాది సంకరః ౧౯. ఉపప్లవై స్సదాబాధా పూర్వా

పూజ్యాద్యతిక్రమః, యుగానాంస్థితి రేవంహి చతుర్ణాం భిన్నకర్మణాం ౨౦. చతుర్యుగసహస్రంతు బ్రాహ్మమేకందినం స్మృతం, రాత్రిశ్చ తావతీ తస్య దినేత్వింద్రాశ్చతుర్దశ ౨౧. తేవిపశ్చిత్సుశాంతిశ్చమరుచిశ్చ రుచిర్విభుః, మనోజవశ్చ తేయాతా స్సప్తమోఽద్య పురందరః ౨౨. తతోబలి ర్ద్రహవీర్య శ్శాంతిశ్చ దశమః పరః, వృషాదఃక్రతుధామాతు ద్వాదశోథ దివస్పతిః ౨౩. రుచిస్త్రిషేషు బాల్యాద్యా భవిష్యంతీంద్ర సంజ్ఞతాః, చతుర్దశాత్ర మనవః పూర్వస్స్వాయంభువో మనుః ౨౪. స్వారోచిషశ్చో త్తమశ్చ తామసో రైవత స్తథా, చాక్షుషశ్చేత్యమీ యాతామనుర్వైవస్వతోఽద్యహి ౨౫. సావర్ణి ర్దక్షసావర్ణి ర్బ్రహ్మసావర్ణిరిత్యపి, ధర్మసావర్ణినామాఽన్యో రుద్రసావర్ణి రిత్యపి ౨౬. రోచమానశ్చ భౌమ్యశ్చ భవిష్యన్మనవ స్త్విమే, కల్పాశ్చబహవోతీతాఃకలా వారాహ సంజ్ఞితే ౨౭. తస్మిన్నింద్రాశ్చ మనవఃప్రోక్తా ఏతేనియామకాః, బ్రాహ్మస్యాహ్న్యాఽవసానేతు జనాంతః ప్రతిసంచరాః ౨౮. ఏవంక్రమా ద్బ్రహ్మణోపి సంవత్సర సమర్థనం, పరమాయుశ్చ తస్యైవ శతసంవత్సరం మతం ౨౯. వర్షాణ్యాముష్య పంచాశత్పంచాశాదపి సన్మతే, పరార్థంచ పరార్ధంచేత్యామనంతి పురావిదః ౩౦. ప్రకృతౌ లీయతే బ్రహ్మ పూర్ణే వర్షశతే స్వయం, తేశతం వత్సరాబ్రాహ్మ విష్ణోరేకం దినంస్మృతం ౩౧. తాదృగ్దిన క్రమాత్తస్యహ్యాయు ర్వర్షశతం మతం, విష్ణోర్వర్షశతం రుద్రస్యైకం దిన ముదీర్యతే ౩౨. రుద్రవర్షశతం ప్రోక్త మీశ్వరస్య దినంమునే!, దినక్రమాచ్చ తస్యాయు శ్శతంవర్షాణ్ సంమితం ౩౩. తత్ప్రమాణం దినంత్వేకం సదాఖ్యస్య శివస్యహి, శాంతేః శ్రీకంఠనాథస్య పరమార్థోహి సంస్థితిః ౩౪. నతస్యతిథివారాది కల్పనం పరమార్థతః, ఇచ్ఛాశక్తి ప్రసక్తోభూద్యదాసా తస్య తద్దినం ౩౫. తద్రాహిత్యం యదాసాతు రాత్రిరిత్యవగమ్యతాం, సఏవసర్వకాలాత్మా కాలాధీనో నచక్వచిత్ ౩౬. ఏవంక్రమా దనంతోయం కాలస్సత్కర్మ సిద్ధిదః, కాలేష్వేతేషు యత్రైన శివభక్తిర్ని పరిస్ఫురేత్ ౩౭. తృటికాలోప్యయంబ్రహ్మే బ్రహ్మకల్పాత్పరంపరా, పురాసిద్దా శ్రమేపుణ్యేమార్కండేయస్సమహర్షిభిః ౩౮. ఆస్తతాస్తాని కథాశ్చకుర్వన్ తత్తత్కాలైకగోచరాః, తత్కథాముదితాత్మానోమునయ స్తంతదాబ్రువన్ ౩౯.పౌరాణికాఃకథావేత్సికియాన్ కాల స్తవానఘ, తానువాచ మహాతేజా నమే కాలవికల్పనం ౪౦. అతీతాబహవః కల్పాః కల్పాంతాశ్చ సహస్రశః, బ్రహ్మణ ష్షాద్యం జానామి కాలకాలస్య శాశ్వతం౪౧. తస్మిన్నేకార్ణవే కాలే వటపత్ర శయం హరిం, వేద్మి తస్యప్రభావంచ యత్సాత్యత్తత్కాలగోచరః౪౨. బ్రహ్మవిష్ణ్వోర్మిథోవాద శాంతయేసత్సముచ్ఛ్రితః, తస్మిన్ జ్యోతిర్మయే లింగేకాలాంత దపివేద్మ్యహం౪౩. భూతేష్వపిఃభవిష్యత్సు వర్తమానేష్వపి స్ఫుటం కస్స్యాదర్థో మహాభాగయోహి నజ్ఞాయతే మయా ౪౪. ఇత్యాదిభి స్తదాలాపై

ర్మదితేషు మహర్షిషు, వసిష్ఠోఽభ్యాగమ త్తత్రమహాశక్తి ర్మహాతపాః ౪౫.
అన్వగచ్ఛం స్తమాత్మజః తత్కమండలు ధారకః, ఆషాఢీమేఖలీ భస్మోద్ధూలః
కృష్ణాజినోజ్జ్వలః ౪౬. వల్కలే క్షుపికాం కూర్చాం చారుముండజటాధరః, అంత
ర్ధ్యాయ న్పరంశంభుం అదృశ్యతపరాశరః ౪౭. తం సప్తవర్ష దేశీయం దృష్ట్వానద్యః
కృతాంజలిః, మార్కండేయ స్సముత్థాతమాహు ర్మునయస్తదా ౪౮. వర్షి
ష్ఠోఽహి వసిష్ఠస్య పౌత్రఃఖలు పరాశరః, కృతాంజలి రిమందృష్ట్వా కథముత్థిత
వానసి ౪౯. వయసా తేజసా త్వంతు తపసావాధికోమునేః, ఇతి తేషాంవచ
శ్శ్రుత్వామార్కండేయోఽ బ్రవీ న్మునిః ౫౦. బహూనిమే వ్యతీతాని వర్షాణి
మునిపుంగవాః, ఏతేషు కల్పాబహవః కల్పాంతాశ్చ తథాతథా ౫౧. కల్పాం
తేషుచ సర్వేషు జగత్యేకార్ణవాత్మని, మహాకల్లోల సంఘట్టై ర్మహామారుత
డంబరైః ౫౨. మహాకాలానల జ్వాలై ర్మహాగర్త నిమజ్జనైః, దుష్టగాత్రస్య
స్విన్నస్య తదస్య వ్యాకులస్యమే ౫౩. వారంవారం మహామూర్ఛా ధ్వాంత
వ్యామూఢ చేతసః, తదాయుగేషు సర్వేషు వ్యాక్షిప్తై ర్బహువిస్తరైః ౫౪.
మ్రియమాణధియాక్వాపి శివేకాపి నభావనా, సాంగ్రైవాసి క్షణంవాపి తత్రతత్రహి
మృగ్యతే (?) ౫౫. అన్యజన్మతఆరభ్య శివే భక్తిర్గరీయసీ, అవిచ్ఛిన్న మహాధారా
వర్తతే ద్విజసత్తమ ౫౬. ఏవంవర్షాణి సప్తాపి శివభావమయానిహి, పరాశరస్య
తన్మేఽసౌ జ్యాయానేవహి సంమతః ౫౭. (నాత్ర గ్రంథపాతః) ... ...
భరద్వాజః బ్రహ్మవిష్ణ్వాది పరమం కాలాదపివిశిష్యతే ౫౮. ఇత్యుదీర్య మునిర్న
త్వా పరాశర మకల్మషం, మునిస్తానతిసంతోష్య వసిష్ఠేనాతి నందితః ౫౯. ఆత్మవేదీ
సదాసిద్ధ మాజగామ యథేచ్ఛయా, తస్మాదణీయసి పరం కాలేఽపిశివభావనా ౬౦.
జాయతే యత్రపరమః కాలోయం ఫలదాయకః ౬౧. పుణ్యానుబంధినః కాలా
స్తిథియోగాది సంభవాః, బహవస్తేపి విజ్ఞేయా యుక్తకర్మఫలప్రదాః ౬౨. ఏవం
కాలో మయోక్తోఽయం అధికారీతు కథ్యతే, మనుష్యఏవసర్వేషా మధికారీ
సుకర్మణాం ౬౩. కాంక్షంతి మానుషంజన్మ దుర్లభం దేవతాఅపి, శరీరంమానుషం
సర్వభోగాయతన మీర్యతే ౬౪. పిండమిత్యస్యచోత్పత్తిః కర్మభేదా దనేకథా,
తద్వ్యా క్శరీరీ సకథం జాయతే తద్వదామ్యహం ౬౫. నిషిక్త మృతుకాలేతు
స్త్రీయోయోనౌ శుభాత్మనా, శుక్లంవ్రజే త్తద్రక్తైక్యం గుణవ త్ప్రాణవా
యునా ౬౬. నిషేకకాలఏవాస్తే జీవ స్స్వకరణైర్యుతః, స్వకర్మభి ర్యుతస్తైస్తై
రావిశే ద్గర్భగోలకం ౬౭. శుక్లాధిక్యే పుమా న్రక్తాధిక్యేతు స్త్రీప్రజాయతే,
నపుంసకంతయోస్సామ్యేతస్య వృద్ధిక్రమంశ్శృణు౬౮. త్రసరేణుద్వయసమఃకాలేనోషః
కలాత్మనా, ఏతేనైవముహూర్తేన చతుర్యుగ నిభోభవేత్ ౬౯. దినేనైకేనకలలం

బుద్బుదో దినపంచకాత్, రక్తాత్త్వాదశకేనాహ్నాం వింశత్యా మాంసభాగ్భవేత్. ౨౦.
అహోభిః పంచవింశత్యా భవే త్సర్వాంకురాచితః, పంచభూతాత్మకో మాసి మేదస్వీ
మాసయో ర్ద్వయోః ౨౧. స్ఫురన్మజ్జాసినాడీకః త్రిషుమాసే ష్వసౌ భవేత్, నఖరో
మాంగులీకేశాన్భజే న్మాసచతుష్టయాత్ ౨౨. సపంచమాసికోఽధాతి శ్రోత్రాది
వివరాచితః, రేఖారంధ్రోదర యుత ష్షష్ఠేమాసే భవత్యథ ౨౩. బలవర్ణాంగ
సంపూర్ణో మాసేభవతి సప్తమే, అపూర్ణ స్సభవే త్సమ్య గష్టమే మాసిసం
ధిషు ౨౪. నవమే దశమేమాసి వైష్ణవ్యా మాయయాన్వితః, నిష్క్రామతిశనై
ర్గర్భా త్తైస్తైఃకర్మభి రావృతః ౨౫. బాల్యాదిభి రవస్థాభి ర్వర్తిత స్తత్రతత్రసః,
రమతేబహుసంసారే రమణీయప్రభావవాన్ ౨౬. ఏవంహి మానుషోజీవః సచతుర్ధా
ప్రజాయతే, బ్రాహ్మణక్షత్రవిట్ఛూద్రవర్ణభేదా త్స్వకర్మభిః ౨౭. చతుర్ణామపి
వర్ణానా మర్థాన్కామాంశ్చ శంకరః, అన్నదోషాచ్చ సంసర్గా ద్వ్యామోహాచ్చ
మదాదపి ౨౮. వ్రాత్యాంతరాలభేదేన ప్రతిలోమానులోమయోః, భేదాత్తువిషమం
నైకా జాతయస్సంభవంతిహి ౨౯. విప్రోముఖ్యాధికారీస్యా త్సర్వాస్వేతాసు
జాతిషు, సఏవతు సదాచారశ్రుతిస్మృతి సమీరితైః ౩౦. ముఖ్యాధికారితాం
యాతి శివమాహాత్మ్య వేదకః, నవేత్తిచేన్మహేశస్య మాహాత్మ్యం బ్రాహ్మణోపి
సన్ ౩౧. నహితస్యాధికారిత్వ మాగమోక్తేషు కర్మసు, అపాయశ్చ భవేత్తస్య
శివేయో నధృతి ర్భవేత్ ౩౨. సర్వక్రియాధికోబ్రహ్మ నవివేదపరంశివం, స్వశి
రశ్ఛేద పర్యంతా మవస్థా మన్వభూ త్తతః ౩౩. అవిజ్ఞాతశివోవిప్రో దేవతాంతర
భావకః, మోహకూప ఇవత్యాజ్యో హ్యశుచి ద్రవ్యపూరితః ౩౪. క్షత్రియో
వ్యధికారిత్వా చ్ఛివమాహాత్మ్య తత్త్వవిత్, విజ్ఞాతశివమాహాత్మ్యో గాధేయః
కుశికాత్మజః ౩౫. బ్రాహ్మణ్యం లబ్ధవాన్కించ మహాపాశుపతాగ్రణీః, దర్శయంతి
శివేభక్తిం దేవావైశ్యమరుద్గణాః ౩౬. వ్రతేపాశుపతే నిత్య మాభిముఖ్యం వివృ
ణ్వతే, పూర్వకల్పావసానేతు కశ్చిచ్ఛూద్ర శ్శివార్థవిత్, అస్మిన్కల్పేతదైకాత్మ్యా
ద్దేవర్షి ర్నారదోఽభవత్, వ్యాధోపి కశ్చిద్విజ్ఞాత శివతత్త్వః పురానఘ ౩౮. ధర్మవేదీ
సత్యతపా నామ జజ్ఞే మహామునిః, ఆహారప్రవరేత్యక్త్వా హారనామావిలంబ
నాత్ ౩౯. ఆహారప్రహారా (?) వ్యాధౌ తౌచ శైవౌ బభూవతుః, దండశూకాన్వ
యిఘోరః శ్రేష్ఠోపి శివభావకః ౪౦. ఆసీదనన్యమాహాత్మ్యం తస్యైవకరకంకణం,
తత్కంఠభూషణం జజ్ఞే తద్భక్త్యాసోఽపి తక్షకః ౪౧. వాసుకి శ్శివభక్త్యైవ శివకే
యూరతా మగాత్, కంబళాశ్వతరౌభక్త్యా శివతత్త్వార్థవేదినౌ ౪౨. అవాప్త
వతగ శ్రౌర్యా దభూతాం శివకుండలే, శివభక్త్యా పవిత్రోభూ త్పవిత్రాభరణం
ప్రభోః ౪౩. వ్యాఘ్రోపి శివభక్త్యాసీత్సోమనందిగణేశ్వరః, శివస్యవాహనం భూత్వా
వృషోపి శివభావవిత్ ౪౪. స్వభూమ్నా పావనీచక్రే స్వంచసర్వం గవాంకులం,

బహునాత్ర కిముక్తేన సురేషుచ నరేషుచ ౯౫. గంధర్వేషుచ యక్షేషు సిద్ధవిద్యాధరేషుచ ౯౬. జ్ఞాతా శ్శివకృపాంలబ్ధ్వా శివయాథాత్మ్య వేదినః, భూత్వా గణేశ్వరాః స్వస్వరూపేణ స్వేషుధామసు ౯౭. వ్యహరంత ముదాయుక్తా విశ్వే విశ్వాధికాజ్ఞయా, భక్తేష్వే తేషు సర్వేషు బ్రాహ్మణశ్చ శివార్థవిత్ ౯౮. నచే న్మఖ్యాధికారేషు సర్వామ్నాయేషు నిశ్చితః, బ్రాహ్మణ్యాదేవ పైష సమస్తతంత్రే ష్వేకాకతయ స్సర్వకలార్థవేదీ, జ్ఞాత్వాచ కాలస్య పరస్య ధామ్నఃపదం సమాలోక్య భవే దనాదిః ౯౯. * * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే ఉత్తరభాగే కాలాధికారి నిరూపణంనామ షష్ఠోఽధ్యాయః. ౬.

---

* భారద్వాజః * ఉక్తాస్తే మతిమన్ సమ్యగ్వేశ కాలాధికారిణః, సాధనం సంప్రవక్ష్యామియేనసిద్ధి స్సనాతనీ ౧. సాధనత్వేన గణితా ... ..., సదాచారాంగ భూతస్తే సదాచారాగ్ర్యసాధనం ౨. సద్భిరాచరితంకర్మ సదాచారఇ ప్రకీర్త్యతే, యస్మిన్ దేశేయదాచారః పారంపర్య ప్రమాణితః ౩. వర్ణానాం సాంతరాలానాం ససదాచారఉచ్యతే, వేదాః ప్రమాణం ప్రథమమనుతఏవచ తత్పరం, స్మృతయశ్చ పురాణాని భారతం చరితం సతాం ౪. సంతోషకారణం శంభోర్దేవస్య పరమాత్మనః, సదాచారంవినా నాన్యః పంథాఇతి పరాశ్రుతిః ౫. ఆచారాల్లభతే హ్యాయు రాచారా ల్లభతే తపః, ఆచారా ల్లభతే స్వర్గ మాచారాల్లభతే శ్రియం ౬. దురాచారా నగణ్యంతే జాతాఅపి సదన్వయే, కీటాఇవసము ద్భూతా ధార్యేషు కుసుమేష్వపి ౭. బుద్ధే రుద్రాసనం రక్షా కవచం గాఢమాత్మనః, ఆచారంసర్వసిద్ధీనాం ఆధారంప్రాహు రాస్తికాః ౮. తపస్సిద్ధ్యై త్సదాచారాస్తవ స్సంయోగ సిద్ధయః, తాభి స్సువిపులం జ్ఞానం తేన తత్త్వావభాసనం ౯. యుక్త వర్ణాశ్రమాచారః పురుషః పుణ్యలక్షణః, సుచిరంమోదతే భూమ్న రిహలోకే పరత్రచ ౧౦. తమాచారం ప్రవక్ష్యామి శృణు సువ్యక్తలక్షణం, శ్రుత్వాచ హృదయేకృత్వా శ్లాఘ్యో భవసతా మిహ ౧౧. గర్భాధానం సమారభ్య తథోపనయనావధి, కుర్యాతాం పితరౌ పుంసః కర్మ యద్వేదచోదితం ౧౨. నిత్యనైమిత్తికాదీనాం క్రియాణా మధికారితా, ఉపనీతో నైష్ఠికశ్చే త్తదాదారపరిగ్రహః, ౧౩. బ్రహ్మచారీ వనస్థోవా యతిర్వా తత్త్వవిద్భవేత్, యద్యసావుపకుర్వాణశ్చీర్ణ దేవవ్రతోవశీ ౧౪. విధివద్విహితోద్వాహ స్సదాచారపరో భవేత్ ఋషయఃపితరో దేవా భూతాని మనుజాస్తథా ౧౫. యయంసమాశ్రిత్య

జీవంతి సహిస్త్రేష్ఠోగృహాశ్రమీ, బ్రాహ్మేముహూర్తే చోత్థాయ చింతయే దాత్మనోహితం ౧౬. శివవ చ్చింతయే ద్ధీమాన్ ధర్మంచపరమస్తుతః, తతో బహిర్వినిర్గత్య బాధాం పరిహరేన్నిజాం ౧౭. నిర్వృత్తే దిశి విణ్మూత్రే విసృజేద్విజనేస్థలే, సముద్ధృతాభిరేవాద్భిః మృద్భిస్సహ యథావిధి ౧౮. గంధలేప క్షయకరం శౌచం కుర్యా దతంద్రితః ౧౯. దేశద్రవ్యోపపత్తించ జ్ఞాత్వా కాలంచ కర్మవిత్, కుర్యా దాచమనం సమ్యక్సవిత్ర కరోద్విజః ౨౦. విదధీత తతస్స్నానం దంతధావన పూర్వకం, నిత్యం నైమిత్తికంకామ్యం క్రియాంగంచ మహాఫలం ౨౧. స్నానాన్యేతాని ముఖ్యాని వారుణా న్యపరాణి తత్, దివ్యం వాయవ్య మాగ్నేయం బ్రాహ్మం సారస్వతం తథా ౨౨. మానసం చేత్యమూనిస్యు రుత్తరోత్తర సిద్ధయే, యత్ర వారుణ మాగ్నేయం మానసంచ మహామతే ౨౩. కర్తవ్యం సర్వదా స్నానం పరిగ్రాహ్యం యథోత్తరం, అనుష్ఠాతుమశక్తస్య మానసంసర్వకాలికం ౨౪. ఏవం స్నాత్వాసుధీః కుర్యా ద్దేవర్షిపితృతర్పణం, వాససీ పరిధాయాథ త్రిపుండ్రంధారయేత్తతః ౨౫. ఉపాస్యసంధ్యాం విధివ ద్గాయత్రీం ప్రయతో జపేత్, విధ్యుక్తేన మార్గేణ హోమంకుర్యా ద్విశుద్ధధీః ౨౬. దీక్షితశ్చే దప్రమత్తో హోమంకుర్యా ద్యథావిధి, తస్మిం స్తస్మిన్ ఋతౌప్రాప్తే తథాపర్వణిపర్వణి ౨౭. హోమానంతర మాత్మజ్ఞో దానం కుర్యా ద్యథోదితం, యుగానుసారతః కుర్యా త్స్వధర్మాంశ్చ తథాతథా, తతోవేదమధీయీత శాస్త్రాణ్యపి సుశీలయేత్, విద్యాశ్చ శీలయేదన్యా యాసుస్యాత్మహితం పరం ౨౯. స్వపోష్యరక్షణార్థంచ క్లేశై రస్పృష్టి మాచరేత్, న్యాయ్యంస్వర్గ్యంయశస్యంచస్వకర్మనియతోద్యమః ౦౩. మాతాపితా గురుర్భార్యా ప్రజాదీనాం సమాశ్రితః, అభ్యాగతోఽతిథిశ్చాగ్నిః పోష్యవర్గఉదాహృతః ౩౧. కృత్వామాధ్యాహ్నికం కర్మ కుర్యా ద్దేవార్చనం తథా, ఏషోఽపి విహితో దేవః ప్రసంగాత్తం బ్రవీమితే ౩౨. దేవోవిష్ణుర్హి దేవానాం యథావిష్ణుస్తథేశ్వరః, యక్షరాక్షసదైత్యానాం శూలపాణి రుదాహృతః ౩౩. విద్యాధరాణాంవాగ్దేవీ గంధర్వాణాంచ చంద్రమాః, ఉమాదేవీహి మాతౄణాం తథావిష్ణోశ్చభాస్కరాః, పార్వతీ కిన్నరాణాంచ భూతానాం రుద్రఈరితః, సిద్ధానాం సవితాదేవః కూశ్మాండానాం వినాయకః ౩౪. బ్రహ్మదేవో మహర్షీణాం తథాదేవో మహానపి, ముముక్షూణాంపరో రుద్రో యతీనాంచ మహేశ్వరః ౩౬. క్షత్రియాణాం మహావిష్ణు రగ్నిర్బ్రహ్మోచ వర్ణినాం, వైఖానసానామాధిక్యే (?) వనస్థానాంచ సంస్మృతః ౩౭. బ్రహ్మవిష్ణు శ్శివోవహ్ని రాదిత్యశ్చద్విజన్మనాం, యజంతే సాత్త్వికా దేవాన్ యక్షరక్షాంసి రాజసాః ౩౮. భూతప్రేతగణా న్దేవాన్ యజంతే తామసాఅపి, సాత్త్వికాద్యాన్ గృహీ దేవాన్యజతే స్వార్థసిద్ధయే ౩౯. యా యస్యాభిమతా పుంసస్సాహి తస్యైవ దేవతా, సమ్యగ్విహితయా విద్వాన్ తత్తద్దైవతపూ

జయా ౪౦. సోపానక్రమరూపేణ భక్తిస్స్యాత్పరమేశివే, తతః ప్రాప్నోతి సాయు
జ్యం యత్రసర్వోత్తమా స్థితిః ౪౧. యథా సముత్థితా న్యంభాంస్యంబువాహై
ర్మహాంబుధేః, తత్తద్దేశగుణా త్ప్రాప్యః నదీరూపతయా క్రమాత్ ౪౨. సము
ద్రం ప్రాప్యనిర్ధూయ. సర్వాన్ పర్ణత్యృణానపి, భవంతి తన్మయాన్యేవ తథైతే జీవ
రాశయః ౪౩. దృష్ట్వాసదాశివందేవం స్వైస్వైః కర్మభిరాదిమైః, భుక్త్వా యథో
చితాన్భోగాన్ స్వస్వదైవతవర్త్మనా ౪౪. సదాశివం ప్రపద్యంతే తన్మయత్వంచ
తేపునః, తస్మాత్సదాశివం భక్త్యా పూజయే ద్బ్రాహ్మణ స్సదా ౪౫. సదాశివం
సమభ్యర్చ్య వేదతంత్రవిధానవిత్, కుర్యాత్పంచ మహాయజ్ఞాం స్తేషు సిద్ధిః
ప్రతిష్ఠితా ౪౬. నిత్యంనైమిత్తికం కామ్యం శ్రాద్ధంకృత్వా విధానతః, భుంజీత
విధివద్విప్ర స్సహితః పంక్తిపావనైః ౪౭. తతోముహూర్తం విశ్రమ్య పురాణ
శ్రవణోన్ముఖః, ఇతిహాసాన్ శివకథా స్తాస్తాశ్శృణ్వన్ పునఃపునః ౪౮. ఆప్తై స్సహ
జనైః కాలమతివాహ్యాపరాహ్ణికం, సాయం సంధ్యాముపాసీత బహిరేవ
విధానవిత్ ౪౯. అగ్నిపూజాం విధాయాథ కృతహోమ గృహార్చనః, భుక్త్వాశ
యీత సంహృష్ట శ్శివానుస్మృతిపూర్వకం ౫౦. మంగళాష్టక మాకల్ప్యపుత్రార్థీ
ప్రయతాశయః, భార్యాంగచ్ఛే దృతుస్నాతాం దినచర్యావిధి స్త్వయం ౫౧.
ఏవం గృహీసదాచారా త్సర్వాన్కామానవాప్నుయాత్, గృహస్థ ఏవ సద్బుద్ధే
సాగ్నికోవా నిరగ్నికః ౫౨. అమృతం విమలం భావం వానప్రస్థాశ్రమీ భజేత్,
కాలేకాలేస్య వపనం వల్కలాజినధారణం ౫౩. శాంతి స్త్రిషవణ స్నానం బ్రహ్మచ
ర్యం శుచిస్థితిః, యోగాభ్యాస స్సదా రుద్రధ్యానం చైతాని సిద్ధయే ౫౪. తతః
పక్వమనాః కాలే ప్రవ్రజేద్విధివత్సుధీః, మనోదండశ్చ వాగ్దండః కాయదండశ్చ
తస్యహి ౫౫. ధర్మా స్త్రిషవణస్నానపూర్వకా యేచత్రమతాః, నిష్కల
ప్రణవోపాస్యో వర్తేతాయం యతాశయః ౫౬. నిరంతరస్థిరమనా శ్శివమేవాను
చింతయేత్, సంసారై రేవమేవా ష్టాచత్వారింశ త్సులక్షణైః ౫౭. ఆశ్రమక్రమ
మామృశ్య సదాచారం చరేత్కృతీ, అహింసా గురుశుశ్రూషా శివభక్తిశ్చ భూ
యసీ ౫౮. లాంఛనాన్యపి శైవాని తథాశైవవ్రతాన్యపి, వర్ణసాధారణోధర్మ
ఇతి పూర్వవిదోవిదుః ౫౯. ఏవం విధి స్సదాచార స్త్వాదృశ స్సుకృతస్యహి,
సాధనం పరమేశస్య సాక్షా త్కారణకారణం ౬౦. ఏవం సదాచారమయం మయో
క్తంసత్సాధనం ధర్మసమార్జనేషు, య ఏతదాలోచ్య కరోతికాలే తస్మైప్రసీదే
త్పరమస్సదేవః౬౧.

*

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే ఉత్తరభాగే పంపామాహాత్మ్యే
సదాచార కథనంనామ సప్తమోఽధ్యాయః. ౭.

విష్ణువృద్ధః దేశకాలాధికర్తారః కృతాస్తస్యాపి సాధనం, ప్రసన్నంచ మన స్సమ్యక్ శ్రోతవ్యంచ శ్రుతంవచః ౧. ఇత్థంనర్వంచ భగవన్ బహ్వాయాసేన లభ్యతే, కల్పేకల్పే స్వయంబ్రహ్మ నసృజేత్ప్రాణినఃపునః ౨. పూర్వకర్మాణి శిష్టాని తేషా మాలోచయ తత్ఫలం, బుద్ధ్వా తానిదురంతాని నియతాని శరీరిణాం ౩. నిర్వేదా దశ్రుపూర్ణాక్షః సృజత్యపిచవా క్రమాత్, ఇత్యేవంబ్రహ్మణ స్సర్వ ప్రాణినాం కర్మబంధనాత్ ౪. ముహ్యతాం గహనేఘోరే నాస్తితారణ కథంచన, ధర్మాశ్చ గహనాస్తేషు తేషాంబుద్ధిః ప్రజాయతే ౫. సత్యాంచ బుద్ధౌ బహవో యత్నాస్తత్సంభృతం కిల, యత్నేషు క్రియమాణేషు స్థిరచిత్తైః కథంచన ౬. ప్రాదుర్భవంతి ప్రత్యూహా నిరోద్ధారో మహేశ్వరః, ప్రత్యూహాశ్చ సముత్సార్యాః పరమేశప్రసాదతః ౭. యత్నేషు బహురప్యేకో ధర్మేషు కురుతేమతిం, తస్మాత్సర్వేపి ముచ్యేరన్ దురంతాత్కర్మబంధనాత్ ౮. అనాయాసేనచయథా యేనో పాయేన సద్గురో! తదప్యేహికథనీయశ్చ ద్విధేయః ప్రయతోఽస్మ్యహం ౯. *భరద్వాజః* సాధ్వీబుద్ధిరియంసౌమ్య భూయోభూయశ్చకాస్తితే, అల్పాయాసంబహుఫలంవ్యావర్తయతివాసనాం ౧౦. రహస్యమిద ముక్తం కుమారాయాది యోగినే, స్కందేన ప్రవదామ్యద్య సర్వశ్రేయస్కరం పరం ౧౧. అస్తి వాక్యాత్పరంబ్రహ్మ శివస్యైకాంతవాచకం, మంత్రః పంచాక్షరోనామ మహామోహనిబర్హణః ౧౨. మననత్రాణనిర్మాణా మంత్రాస్సప్తకోటయః, మహ్యం నమఃశివాయేతి మంత్రాదన్య న్నరోచతే ౧౩. మార్గేషు వైదికోమార్గో దేవేషు పరమశ్శివః, మంత్రేషువరమోమంత్ర శ్శివపంచాక్షరీ మునే ౧౪. ద్రష్టుం వేదమహోండసం దేవదేవం పరంశివం, పుంసాం నాన్యఃప్రదీపోఽస్తి పంచాక్షరమనుం వినా ౧౫. మహాప్రసాద మారోఢుం యత్రాస్తేపరమశ్శివః, సోపానపంక్తిరామ్నాతా సద్భిః పంచాక్షరీపరం ౧౬. పంచభూతాని పంచార్థాః పంచకృత్యాని సన్మతే, బ్రహ్మపంచక మిత్యేతత్సర్వం పంచాక్షరీమయం ౧౭. నిరూప్యసర్వశాస్త్రాణి నిర్ధార్య పరమంరహః, అయమర్థోఽపినిష్పన్నో జప్యాపంచాక్షరీ సతా ౧౮. మనోఃపంచాక్షరస్యాస్య ఋషి చ్ఛందోఽధిదేవతాః, బీజకీలకశక్తిశ్చ నాదబిందుకలాఅపి ౧౯. సకలంనిష్కలం రూపం పదవర్ణస్వరా అపి, జాతీరహస్యం ప్రాసాదభేదం సిద్ధాదికల్పనం ౨౦. స్థానందీక్షావిధిం కాల మవస్థా మధికారిణం, సాధనంనియమంతత్త్వం దిగ్బంధం హృదయంఫలం ౨౧. జ్ఞాత్వాసర్వమిదం సమ్య గ్యోనుతిష్ఠే ద్యథావిధి, సఏవా యం శివస్సాక్షా దిత్యేత చ్ఛివశాసనం ౨౨. బ్రహ్మచర్యాది సంప్రోక్తం యదా శ్రమ చతుష్టయం, శివముద్రావిశేషాంగం తచ్చ పంచాక్షరానుగం ౨౩. తదను ష్ఠాన మాత్రేణ జానతశ్చాప్యజానతః, అగమ్యాగమనాద్యాశ్చ వినశ్యే దఘసంచ యః ౨౪. పంచాక్షరం జపన్కశ్చి త్కదాచి న్నచదుఃఖభాక్, ఆపాతదుస్సహా

చాస్య నాస్త్యేవ యమదర్శనం ౨౫. యస్యపంచాత్మరీభావ స్సకృద్వా భక్తిరేవతు, నపశ్యతి మహా ఘోరా న్నరకానపి సువ్రత ౨౬. అత్రైవోదాహరంతీమ మితిహాసం పురాతనం, పురాకల్పాంతరే కశ్చిత్సంగిరోనామ భూసురః ౨౭. సద్విర్వివదమానోఽభూ దహంయు స్తర్కకర్కశః, హేతుభిః కల్పితైర్యుక్త్యా ఖండయన్ సుధియాంమతం ౨౮. గర్వగ్రంథిలయా బుద్ధ్యా చచారపృథివీ మిమాం దుష్కర్మ వాసనాయోగా ద్దుర్మోహాక్రాంత చేతనః ౨౯. కదాచిదపి జజ్ఞేఽస్య నదృష్టిఃపారమార్థికీ, సదేవాన్ దూషయామాస నిరాచక్రే తథాస్మృతీః ౩౦. పురాణాని నినిందోచ్చై రితిహాసా న్జహాసహా, తిరశ్చకారక్లుప్తాభి ర్యోగానసుపపత్తిభిః ౩౧. ద్వేషంబబంధ మంత్రేషు గాయత్రీం చాప్యదూషయత్, దేవంశివంసదాచారం మాతరంపితరం గురుం ౩౨. దురాగ్రహీ విమూఢాత్మా సభక్త్యా నానుమన్యతే, ఏవంబహిర్ముఖై ర్భావై ర్ధర్మాభాసై స్స్వకైర్భృతః ౩౩. లౌకికంవైదికం ధర్మం తత్యాజ ద్వయమప్యసౌ, పాపిష్ఠోఽయం నృశంసాత్మా నింద్యోఽయంకులపాంసనః ౩౪. ఇతితం బ్రాహ్మణా స్సర్వే తత్యజు ర్ధర్మదూషకం, సబంధుభిఃపరిత్యక్త స్తాంశ్చనిందన్ కుతర్కతః ౩౫. మర్యాదాం స్వామతిక్రమ్య పాపగర్తేమమజ్జహ, ససంచర న్మహీంసర్వాం మ్లేచ్ఛదేశంగతో ద్విజః ౩౬. తత్రాపి భ్రష్టమర్యాదో రోగార్తో విజహౌవసూన్, సఘోరై ర్ఘోరనిర్హ్రాదైః కుంతముద్గరపాణిభిః ౩౭. కృతాంతకింకరై రేతై ర్నీతోఽభూ ద్యమమందిరం, తేనాపి తస్య పాపానా మంతం క్వాపి నదృశ్యతే ౩౮. దండఃకోవాస్య సుమహా నితి చక్రేవిచింతనం, యానియానిచ పాపాని కర్తా తేషా మయంఖలు ౩౯. తత్సర్వదండ యోగ్యోఽసావిత్యంతర్నిశ్చయంకృతః, సకింకరాన్ సమాహూయ పాపోఽయం బ్రాహ్మణాధమః ౪౦. నిపాత్యతాం దురంతేషు నిరయేష్వి త్యభాషత, యమస్యవచనా త్తేపి తంగృహీత్వా భయాకులం ౪౧. దండ్యం నిపాతయామాసు ర్నరకేషు తథాతథా, పాశైర్నిబధ్యమానస్య భిద్యమానస్య ముద్గరైః ౪౨. కుఠారై శ్ఛిద్యమానస్య తుద్యమానస్యకంటకైః, సాయకై ర్విధ్యమానస్య దశ్యమానస్యచోరగైః ౪౩. కృమిభిర్భక్ష్యమాణస్య సూచీవక్త్రై రనేకశః, హాలాదాగృష్యమాణస్య కూశ్మాండై ర్నిరయాధిపైః ౪౪. పచ్యమానస్యబహుశో భ్రాష్ట్రేషు జ్వలదగ్నిషు, పాపంపాపకృతం సర్వంకింనస్మరసి కామతః ౪౫. ఇత్యగ్రే తర్జ్యమానస్య కృతాంతాజ్ఞా ధురంధరైః, హాహేతివదతః క్లేశా ల్లుఠతశ్చ తత స్తతః ౪౬. తస్యాంత ర్దహ్యమానస్య భూయాన్ కాలోఽత్యవర్తత, పునఃపునశ్చపాపాత్మా నరకేషు బహుష్వపి ౪౭. క్లేశాననుభవం స్తస్మాన్నాంతం తేషామవైక్షత, తంచ నారకిణోప్యన్యే దృష్ట్వానిలయ మేనసాంరశి పాపీతిచనినిందుస్తే కింబ్రూమ స్తస్యపాతకం, కాలేచాస్మిన్ విశుద్ధాత్మా శతానందో మహాతపాః ౪౮. యదృచ్ఛాయాసమాగచ్ఛం స్తందేశం తత్రవేదితా, తేషుతేషు

చఘోరేషు నరకేషు నిపాతితాన్ ౫౦. అద్రాక్షీత్ పాపినః పశ్యన్ సంసిక్తాంశ్చ దదర్శ వా,
వేదనాభిరనంతాభి ర్దుస్సహాభిరిత స్తతః ౫౧. ఆయామ్యమానః తంద్రుష్ట్వా విశేషా
ద్యమకింకరైః, ప్రాహైవాంనమశ్శివాయేతి నిర్ఘృణాన్ కరుణార్ద్రధీః ౫౨. సపంచా
క్షరంశ్రుత్వా మంత్రంసత్రవణవంద్విజః, విభూమోదస్వతఃసద్యః తాప్తా సకలవేద
నాః ౫౩. సద్యస్సుఖమయాకారా మంత్రశ్రవణ మాత్రతః, సర్వ దేశస్స్వర్గోభూ
త్తేప్యాసన్ పుణ్యదర్శనాః ౫౪. సంగిరోపి విశుద్ధాత్మా సోఽభూ న్నిర్ధూతకల్మషః,
పంచాక్షరమహాసిద్ధం శతానందం ప్రణమ్యసః ౫౫. సంగిరో బ్రాహ్మణశ్రేష్ఠః పుణ్యాం
ప్రకృతిమాప్తవాన్, * విష్ణువృద్ధః * ఇదం తత్పరమాశ్చర్యం పాపశీలోపి సంగిరః,
పంచాక్షరమహామంత్ర శ్రవణాత్సిద్ధి మాప్తవాన్ ౫౬. అహోపంచాక్షరస్యాస్య
మాహాత్మ్యమపరాజితం, యేనాగ్నినేవవిప్రస్య పాపందగ్ధంహి తూలవత్ ౫౭. * భర
ద్వాజః * ఆశ్చర్యాణి బహూన్యత్ర సంతిలోకే మహామతే, తేషాంచ పరమా
శ్చర్యం పంచాక్షరమనుం విదుః ౫౮. ఆశ్చర్యాణి క్రమాద్వక్ష్యే శ్రుణుత్వ మవధా
నతః, శ్రుత్వాచపరమాశ్చర్యం చిత్తేపంచాక్షరం కురు ౫౯. సనత్కుమారో యో
గీంద్రశ్చరన్ సర్వామిమాం మహీం, దదర్శ శేషంభోగీంద్రం హ్రాష్యంతం యమునా
హ్రదే ౬౦. ఫణాసహస్రరత్నాంశు ప్రకాశిత జగత్త్రయం, తంద్రుష్ట్వాశ్చర్యరూపో
సీత్యాహతం సోఽప్యభాషత ౬౧. నాహ మాశ్చర్యరూపోస్మి యమునాఽఽశ్చర్య
రూపిణీ, యత్త్రైక దేశేవాసోమే కృత్స్నంధారయతే భువం ౬౨. ఇత్యుక్తే తంపరి
త్యజ్య యమునాంప్రాహ సంయమీ, త్వమేవాశ్చర్య రూపాసీ త్యనంతస్యావకా
శదా ౬౩. యత్ప్రవాహైకభాగోఽస్మి విలీనా సంయమీశ్వర, సైవాశ్చర్యకర్త్రీ
గంగా నాహమిత్యేవ మాహసా ౬౪. సతాంప్రాప్యమహాశ్చర్యాగంగేత్యమితి వాగ
భూత్, నాహంహిమాద్రి రాశ్చర్యనిధి రిత్యవదచ్చసా ౬౫. హిమవానపి తేనోక్త
స్తథాశ్చర్యా మువాచగాం, భూమిరప్యమునాప్రోక్తా నిర్దిదేశ తథార్ణవం ౬౬.
సాగరోపి సదాశ్చర్యస్త్వ మిత్యుక్తో మహాత్మనా, ధన్యంపర్జన్యమేవాహ తముపే
త్యాహ సంయమీ ౬౭. ధన్యోసీతి సహోవాచ ధన్యానక్షత్రమాతరః, కోహమి
త్యథ తాంప్రాహ ధన్యాస్త్వేతి మునిర్గిరా ౬౮. తాస్సోమంప్రాహు రాశ్చర్యక
ర్మాణ మవదత్సతం, విచిత్రమహిమాసీతి సప్రాహార్కం స్వతోఽధికం ౬౯.
(నాత్రగ్రంథపాతః) ౭౦. అగ్నిరాశ్చర్యఇత్యాహ స్తథాసీతి చసోవదత్, అగ్నిస్తు
యజ్ఞంప్రాశంసత్ యజ్ఞోఽపి మునినాస్తుతః ౭౧. ఆచఖ్యౌదీక్షితంధన్యం వేదానే
వాహదీక్షితః, యూయమాశ్చర్యభూమాన ఇత్యుక్తాస్తేయతాత్మనా కేనామ వయ
మాత్మేశో బ్రహ్మాస్మభ్యం సదాధికః ౭౨. ఇత్యవోచం స్తతో యోగీ బ్రహ్మాణం
సముపాగమత్, ఉపాగమ్య తదాహాని శ్చతుర్వక్త్రం జగద్గురుం ౭౩. సర్వాశ్చ
ర్యస్వరూపస్త్వ మితిప్రాంజలి రభ్యధాత్, తమాలోక్య జగత్కర్తా యోగినాం

సురకీర్తితం ౨౪. ఆస్వేత్యాభాష్య సోత్ప్రాస మాఖ్యదాశ్చర్యదాంగిరం * బ్రహ్మో
వాచ * ఆశ్చర్యంమయికింనామ సర్వాశ్చర్యమయో హరిః ౨౫. చరాచరస్యవి
శ్వస్య యత్రైవస్థేయసీస్థితిః, పురా పుష్కరకల్పేతు విష్ణోర్మమచ సువ్రత ౨౬.
అన్యోన్యాధిక్యవిషయే వివాద స్సుమహానభూత్, అవాదిషమహంవిష్ణుం త్వాంప్రవి
శ్యోదరంమమ ౨౭, ఈక్షస్వ వివిధంవిశ్వం తతోజ్ఞాస్యసి మామితి, సతథేతి గిరం
శ్రుత్వా జఠరంప్రవివేశమే ౨౮. అపశ్యచ్చాత్రచిత్రాణి జగదండా వనేకశః ౨౯.
గాఢాశ్చర్యాచ్చనిర్గత్య మాముమవాచ తదాహరిః, జగత్స్రష్టా త్వమేవాసి విచిత్ర
మహిమేతిచ ౩౦. అద్యమయ్యాత్మనా దృష్టేపునఃప్రోవాచ మాంహరిః, మామప్యు
దరమావిశ్య యద్యాశ్చర్యాణి పశ్యభో ౩౧. ఇతితద్వచనం శ్రుత్వా ప్రావిశంతస్య
చోదరం, తత్రలోకానసంఖ్యాతాం స్తత్తదావరణాన్వితాన్ ౩౨. మయాపినపరి
చ్ఛేత్తుం సుశక్తిందృష్టవానహం, తైస్తైర్భావైర్భ్రమత మనాస్తత్తత్కల్పా న్బహూ
నహం ౩౩. అతివాహ్యాథ నిర్యాతు మకార్షం ధృతిమాత్మజాం, నచదృష్టిపథం
ప్రాప్తః కశ్చిదద్యాపి తత్రమే ౩౪. భ్రాంత్యాశ్రాంత్యా తతశ్చాంత స్తమస్తావ
మధోక్షజం, మమస్తుత్యాహరిస్తుష్ట స్తస్యాంతర్నాభివర్తినః ౩౫. పద్మస్యదివ్యరూపస్య
తద్ద్వారా న్నిరగాంబహిః, తస్మిన్నేవ స్థితఃపద్మే వాగ్భిర్విష్ణు మవర్ధయం ౩౬.
త్వమేవాశ్చర్య సారాణాం సారభూతోసి మాధవ, అనంతానంతమహిమే త్యథ
విష్ణురువాచ మాం ౩౭. * శ్రీవిష్ణుః * ఆశ్చర్యేషు మమాద్యేషు నచత్వ మిహ
దృష్టవాన్, నాహమప్యభిజానామి తేషాం పర్యంత మాత్మభూః ౩౮. ఇదంప్రథిత
మాశ్చర్యం యదహం వేద్మిపద్మజ, వ్యక్షోభయం మహాంభోధే ర్వేదానాహర్తు
మున్ముఖః ౩౯. మథ్యమానేమహాంభోధౌ మగ్నే మందరభూభృతః, అధస్తా
త్కూర్మవపుషాంతదాధారతయాస్థితః ౪౦. ఉల్లోలభూరికల్లోల మగ్నకల్పమహా
ర్ణవే, మయాశ్వేతవరాహేణ మహీబ్రహ్మన్సముద్ధృతా ౪౧. శంసకింనతదాశ్చర్యం
మహాకేసరిణాముఖే, హిరణ్యకశిపోః క్షేత్రదానం స్పృష్టంమయాకృతం ౪౨. బలే
ర్యజ్ఞేమయాబ్రహ్మన్ మాయావామన రూపిణా, పదేనైకేనతువ్యాప్తం త్రైలోక్యం
సచరాచరం ౪౩. రాజ్ఞాంత్రి స్సప్తకృత్వోహం యత్కృంతకదళీవనం, మహాపరశునా
కోపా దుత్కృత్తో రామనామవాన్ ౪౪. రామోదాశరథిర్భూత్వా బద్ధసేతు
ర్మహార్ణవే, కథాశేషమకార్షంషా రావణంలోకరావణం ౪౫. హలీచ ముసలీరామః
ప్రలంబాదీ న్మహాసురాన్, హత్వైవ యమునాకూలే వ్యచరం సుచిరంధరాం ౪౬.
షోడశ స్త్రీసహస్రాణి రమయ న్యాదవేశ్వరః, నామ్నాకృష్ణోభవం పార్థ విశ్వ
రూపప్రదర్శకః ౪౭. మమకల్క్యవతారస్య మాహాత్మ్య మనపాయియత్, జాన
తస్తస్యవాచిత్తే నాశ్చర్యం మహదుద్భవేత్ ౪౮. సపవాయం సభోమార్గే ధ్రువం
ధ్రువ ఇతిస్మృతః, భ్రామయామ్యాత్మయోగేన జ్యోతిశ్చక్ర మనారతం ౪౯. తత్రై

వతారకారూపో వ్యాప్నవం నిఖిలంవభుః, శింశుమారఇతిఖ్యాత స్సోహమస్మి ధ్రువాశయః ౧౦౦. కర్తుంభువనముల్లాస్యం స్వయం ధన్వంతరిర్భవన్, అస్రాక్షం మాయాపోవేద మంగై రష్టాభి రన్వితం ౧౦౧. విశ్వసం మోహనాకారా ద్రంజయ స్నమృతోత్సుకాన్, నారాయణీతి నామ్నాహ మమహాసీనమోహయం ౧౦౨. నారాయణత్వ మాత్మీయ మాదిష్ణమభివర్ధయన్, త్రైలోక్యపావనీం గంగాం పాదాంగుష్ఠాదజీజనం ౧౦౩. త్రిపురం దగ్ధుకామస్య కామారేర్మేరుధన్వనః, అభూవం బాణఏవాహముపదానకరః ప్రభోః ౧౦౪. గాఢం మహీరథేభగ్నే తముత్క్షేప్తుం కృతత్వరః, మహావృషభరూపోహం మహావేద మతేజయం ౧౦౫. నరనారాయణౌ దత్తాత్రేయో దిక్పాలకోమనుః, కపిలోభూమిపాలాశ్చ సర్వఏహవాహమబ్జజ ౧౦౬. సర్వాశ్చర్యమయీమాయా మమసావిత్రికీమతా, తస్యాస్తేజోంశ కణికాలేశః స్సర్వమిదంజగత్ ౧౦౭. ఇతిమామాహ యోగీంద్ర తదా విష్ణుస్సనాతనః, తస్మాత్సఏవ సర్వాత్మా విష్ణురాశ్చర్య విగ్రహః ౧౦౮. ఇతినిశమ్య సనందనపూర్వజో వచనమబ్జభువః పరమాద్భుతం, తమభినమ్య సముత్థితతూహల స్సతమవాపజగత్ప్రభుమచ్యుతం ౧౦౯.　*　*　*

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే ఉత్తరభాగే
పంచాక్షరీమహిమానువర్ణన ప్రసంగేన ఆశ్చర్యకథనంనామ
అష్టమోఽధ్యాయః ౮.

* భరద్వాజః * సగత్వాపరమంధామ విష్ణో రమితతేజసః, దదర్శవిష్ణుం తత్రైవ భోగిభోగాసనే స్థితం ౧. తంద్రష్ట్వా పరమాశ్చర్య విశ్వరూపం శ్రియః పతిం, నత్వాస్తుత్వాచయోగీంద్రః ప్రాంజలిర్వాక్య మబ్రవీత్ ౨. * సనత్కుమారః * శేషాదిబ్రహ్మపర్యంతేష్వహ మాశ్చర్యవస్తుషు, విన్యస్తచేతాస్త్వాం దృష్ట్వాసదాశ్చర్యోఽస్మి మాధవ ౩. శ్రుత్వాతస్యగిరం విష్ణుః స్మయమానోఽబ్రవీద్వచః, * విష్ణుః * ఆశ్చర్యాణాంతథాశ్చర్యే శివేతిష్ఠతి శంకరే ౪. కథ మాశ్చర్యరూపంమాం మన్యసేయోగినాంవర, కదాచిదహమాత్మేశ కైలాసనిలయం శివం ౫. స్తువన్వాగ్భిః ప్రహృష్టాత్మా స్థితవాం స్తత్పదాంతికే, తతోమే బుద్ధిరుత్పన్నా సర్వాశ్చర్య మయోహ్యహం ౬. మమాప్యాశ్చర్య కృచ్ఛంభురిత్యథోవాచ మాం ప్రభుః, * ఈశ్వరః * విష్ణోజానామిభావంతే సర్వాశ్చర్యకరో భవాన్, మయివిన్యస్తభావస్య తత్త్వంవక్ష్యామితే శృణు ౭. జగచ్చిత్రం సమాలిఖ్య స్వాత్మతూలికయాత్మని, స్వయమేవ తదాలోక్య ప్రీణామి పరమేశ్వరః ౮. విభూతిః పరమాశ్చర్యరూపిణీ మమమాధవ, వేద్మితద్విభవైశ్వర్య మహంవాప్యహమేవా ౯. సర్వంజగదహం.

త్ర భావాఅపి పృథక్పృథక్, బ్రహ్మాదయశ్చ యేదేవాః కాలశ్చాపిసనాతనః ౧౦.
మత్స్వరూపేపివిశ్వస్మి న్విశ్వస్మిన్నపిత త్త్వతః, విశేషాం స్తత్రవక్ష్యామివిభూతిసులభాః
మమ ౧౧. యోగినామప్యహం శంభుః స్త్రీణాందేవీ మహేశ్వరీ, ఆదిత్యానామ
హంవిష్ణు ర్వసూనామస్మిపావకః ౧౨. శంకరోస్మ్యేవరుద్రాణాం పక్షిణాంగరుడో
స్మ్యహం, ఐరావతోద్విపేంద్రాణా మస్మ్యహం జ్యోతిషాంరవిః ౧౩. ఉచ్చైశ్శ్రవస
మశ్వానాం రామంమాంవిద్ధి శస్త్రిణాం, భూతానామంతరిక్షంచ మరీచిం మరుతా
మపి ౧౪. సామవేదంచవేదానాం బృహత్సామచసామసు, జ్యేష్ఠసామచమాంవిద్ధి
ధనేశో యక్షరక్షసాం ౧౫. సూక్ష్మేషు జీవమాహుర్మాం దుర్జయేషు తథామనః,
హిరణ్యగర్భందేవానాం మంత్రాణాం ప్రణవోస్మ్యహం ౧౬. ప్రజాపతీనాందక్షోస్మి
ధాతూనాం కాంచనంహరే, సాగరస్సరితామస్మి స్కందస్సేనాపతిష్వహం ౧౭.
భృగుర్మునిషు యంత్రేషుధను రస్మ్యక్షరం గిరాం, స్థావరేషుతుషారాద్రి ర్జపో యజ్ఞే
ష్వధోక్షజ ౧౮. బ్రహ్మర్షీణాం వసిష్ఠోఽహం దేవర్షీణాంచ నారదః, వ్యాసోస్మ్య
హం మునీంద్రాణామింద్రోస్మి త్రిదివౌకసాం ౧౯. శిల్పినాం విశ్వకర్మాస్మి ప్రహ్లాదో
స్మ్యమర ద్విషాం, గంధర్వాణాంచిత్రరథో గణేశానాంవినాయకః. ౨౦. నారా
యణో మునీనాంచ కామధేనుశ్చ ధేనుషు, ఇంద్రియాణాంమనశ్చాస్మి కుమారో
బ్రహ్మవేదినాం ౨౧. బ్రహ్మణ్యానాం బలిరహం మంత్రోహంవిజిగీషుషు, నయస్తేషు
చవైకుంఠ నరేష్వస్మి నరాధిపః ౨౨. కృతంయుగానా మభిజి న్నక్షత్రాణాం వృషో
గవాం, వర్ణానాంబ్రాహ్మణశ్చాస్మి కందర్పోదర్పకారిణాం ౨౩. విష్ణోకింపురుషా
ణాంచ హనూమంత మవైహీమాం, నాగానామస్మ్యనంతోఽహం సర్పాణామస్మి
వాసుకిః ౨౪. జలాధిపానాంవరుణః పితౄణా మర్యమాస్మ్యహం, వీరేషు వీరభద్రో
హం యమస్సంయమినా మహం ౨౫. పర్వతానామహంమేరుః కపిల స్సిద్ధయో
గినాం, సత్యంవ్రతేషు నక్షత్రేష్విందు స్స్నాత్రేషుపౌరుషం ౨౬. ఝషేషు మకరో
వజ్ర మాయుధేష్వాత్మవిద్విదాం, మృగేషుసింహశ్శార్దూలా స్రోతసామస్మి జాహ్న
వీ ౨౭. అహం ప్రవదతాం వాదోస్మ్యకారో వ్యాక్షరేష్వహం, అహంద్వంద్వ
స్సమాసేషు రామకీర్తిమతా మహం ౨౮. మార్గశీర్షోఽస్మి మాసానా మృతూనా
మస్మి మాధవః, బ్రహ్మావర్తోఽస్మి దేశానాం గాయత్రీ ఛందసామహం ౨౯.
ఆత్మవిద్యాస్మి విద్యాసు జ్ఞానంజ్ఞానేషు చేశ్వర, దండోదమయతా మస్మి మానంగు
హ్యేషుమాంవిదుః ౩౦. కపినా ముశనా క్షేత్రే ష్వవిముక్త మహంహరే, ముక్తిద
తిషు తత్త్వేషు మాయా కాశీ పురేష్వహం ౩౧. కాలఃకలయతామస్మి ద్యూతంఛ
లయతా మపి, పురోధసాంచధిషణః పరేషు పరమేశ్వరః ౩౨. భక్తేషు నందీ
పురుషేష్వహంపీఠపురుషోత్తమః, శిలాసుసాలగ్రామాస్మిగిరిషుశ్రీగిరి స్త్వహం౩౩. క్రియా
సుగురుశుశ్రూషా శివభక్తిశ్చభక్తిషు, మాతాపితాచగురుషు రుద్రసూక్తం యజుష్వ

హం ౩౪. దానేష్వభయదానంచ రత్నేష్వేకంతు కౌస్తుభం, దుగ్ధాంబుధిస్సము ద్రాణాం పూజ్యానా మతిథి స్త్వహం ౩౫. వర్షేషు భారతంవర్షం తీర్థంతీర్థేషు మన్ము ఖం, యోగక్షేత్రేషుసర్వేషు పంపాక్షేత్ర మహం హరే ౩౬. సహానాత్రికముక్తేన సాకల్యేనవదామ్యహం, పురఃపశ్చా దధ స్తిర్య గూర్ధ్వమంతర్బహి స్తథా ౩౭. పార్శ్వే పరోక్షం ప్రత్యక్షం సుఖందుఃఖంచ సంసృతిః, పుణ్యంపాపం మనఃప్రాణా దేహా శ్శబ్దాదిరుద్యమః ౩౮. కృతమర్థాఃక్రియా కర్తా వృక్షగుల్మలతావలిః, మక్షికాకీట మశకా మృగపక్షి సరీసృపాః ౩౯. విద్యుదభ్రంగ్రహామేఘానద స్సాగరనిమ్నగాః, యక్షరాక్షసగంధర్వ సిద్ధవిద్యాధరాదయః ౪౦. లోకా స్తేజ స్తమ శ్చైవ కర్మసాక్షి హవిర్ముఖః, వ్యోమాదీనిచభూతాని గుణాశ్శబ్దాదయ స్తథా ౪౧. శ్రోత్రాదీనీంద్రియా ణ్యేవ తథావాగాదికాన్యపి, పురంపరిగ్రహాగ్నికూప ప్రాసాదావరణో మలః ౪౨. అస్తినాస్త్యాదివచనం మంత్రాశ్చ గరుడధ్వజ, భోగో యోగో ధృతి ర్మేధా శ్రద్ధాచ సకలాఃకలాః ౪౩. దృశ్యంశ్రావ్యంచ బోద్ధవ్యం రస్యంకార్యంచ కారణం, భూతం భవద్భవిష్యంచ యచ్చాన్య ద్వాఙ్మనసగోచరం ౪౪. సర్వమాశ్చర్యరూపస్య రూపం మమ జనార్దన, * భరద్వాజః * ఇత్యుక్త్వా భగవాఞ్ఛంభు ర్విరామావ మదర్శ యత్ ౪౫. అథతస్మిఞ్ జగత్సర్వం యత్త్స్థావర జంగమం, అపశ్యదప్రమేయాభి ర్విభూతిభి ర్నిత్యరూపితం ౪౬. తస్యపశ్యన్ముఖే విప్రాఞ్ క్షత్రం బాహ్వోర్మహా దయం, ఊర్వోర్వైశ్యాం స్తతశ్శూద్రాఞ్ పాదయోరప్య లోకయత్ ౪౭. చిత్తే చంద్రమసం నేత్రేసూర్యం ప్రాణేనమీరణం, ఇంద్రాగ్నీచముఖే శీర్షే దివంచర ణయో ర్భువం ౪౮. నాభౌతస్యాంతరిక్షంచ శ్రోత్రయో స్సకలాదిశః, నానారూ పాత్మకం చాన్య త్సర్వంత్రైతవ దృష్టవాఞ్ ౪౯. ఏవంరూపం ప్రదర్శ్యాథ విశ్వాత్మా విశ్వతోముఖః, సాశ్చర్యశ్చ మమైవాగ్రే పవర్త పరమేశ్వరః ౫౦. తదాశ్చర్య గిరాం భూమిర్దేవ శ్చంద్రార్ధశేఖరః, ఇతివిష్ణోర్వచశ్శ్రుత్వా తంప్రణమ్యోల్లసన్మ నాః ౫౧. దేవంద్రష్టుం మహాదేవం శైలంకైలాస మభ్యగాత్, దదర్శతత్రభూతేశం సోమం సోమార్ధశేఖరం ౫౨. దృష్ట్వాప్రణమ్య భక్త్యైవస్తుత్వాసంతోష్య శంకరం, సర్వాశ్చర్య నిధేదేవప్రసీదేతి వ్యజిజ్ఞపత్ ౫౩. శ్రుత్వాతద్వచనందేవః స్మితాంశు స్ఫురితాధరః, సనత్కుమారమాభాష్య సర్వకర్తేద మబ్రవీత్ ౫౪. * ఈశ్వరః * మహాశ్చర్యాణిదివ్యాని విష్ణ్వాద్యా స్త్రిదశేశ్వరాః, అపినైవంనజానంతి కింపునస్తే హీనగిరః ౫౫. యత్ప్రభావా న్మమాప్యేవ మాశ్చర్యాణి సహస్రశః, త్వంహివం చాక్షరంవిద్ధి సర్వాశ్చర్యమయం మనుం ౫౬. బ్రహ్మాది స్తంబ పర్యంతం జగదేత చ్చరాచరం, తారతమ్యేన యద్దృశ్యం తస్యపంచాక్షరీవపుః ౫౭. క్రిమికీట పతంగే భ్యశ్చ పశవఃప్రజ్ఞయా ధికాః, పశ్వాదిభ్యో గజాస్తేభ్యో నరాస్తత్రచ కేచన ౫౮. తేభ్యో మునివరా స్తేభ్యో ధియాన్వప్రష్ట యోఽధికాః, తతోబ్రహ్మాదయో దేవా

స్త్రైభ్యోవిష్ణు ర్ధియాధికః ౫౯. తతోరుద్ర స్సవవాహం గురుమూర్తి స్సనాతనః, తస్యామే మూర్తిరూపోహి మంత్రశ్శివపంచాక్షరీ మునే ౬౦. మమైశ్వర్యం మహాత్మ్యం మమాత్మా మమపౌరుషం, మమశక్తి ర్మమప్రాణా స్సర్వం పంచాక్షరం మునే ౬౧. మమవారుణజాతస్య సంఖ్యాద్రష్టుంహి శక్యతే, పంచాక్షరస్యమాహాత్మ్య సంఖ్యాద్రష్టుం నశక్యతే ౬౨. బ్రహ్మాదిస్థావరాంతేషు యద్యదాశ్చర్యమీర్యతే, యచ్చమయ్యేతదఖిలం మంత్రేపంచాక్షరే స్థితం ౬౩. ఇతిశ్రుత్వా మహేశస్య భాషితం పరమాజసః, సనత్కుమారో యోగీంద్రశ్శి పరంవిస్మయ మాగమత్ ౬౪. తదాప్రభృతి దేవేశే భక్తిమభ్యధికాం వహన్, జపన్ పంచాక్షరీమేవ యత్రైశ్వాశ్చర్యసిద్ధయః ౬౫. అవధిస్సర్వసారాణా మాశ్చర్యాణాం గరీయసాం, మంత్రః పంచాక్షరీ హ్యేషసోఽభూత్సర్వోత్తరాశయః ౬౬. తతఃప్రణమ్య దేవేశ మంత్రరాజం పరామృశన్, విభూతింవిమృశన్ శైవీం సజగాద దధారతం ౬౭. ఇత్యేవమాశ్చర్యమహానిదానం పంచాక్షరీ యన్మహిమామహీయాన్, సమస్తసంపత్సుకృతార్జనేషు మంత్రంసుఖోపాయ మిమంగృణంతి ౬౮. * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే ఉత్తరభాగే
పంచాక్షరీ మాహాత్మ్యే విభూతికథనం నామ
నవమోఽధ్యాయః ౯.

* విష్ణువృద్ధః * పంచాక్షరస్య మాహాత్మ్యం శ్రుతంత్వన్ముఖతః స్ఫుటం, బ్రూహి ఋష్యాదికంత్వస్య యేనసిద్ధి ర్భవేద్గురో ౧. * భరద్వాజః * హంతతే కథయామ్యద్య ఋష్యాదిక మహామనోః, గుప్తంచ నిగమాంతేషు దర్శితం దేశికైఃపురా ౨. ప్రణవేన సమాయుక్తో భవేత్సోయం షడక్షరః, ఫలత్యపివిశిష్టానాం ఈప్సితాన్యధికారిణాం ౩. వామదేవో గౌతమోఽత్రి ర్విశ్వామిత్రోఽంగిరామునిః, భరద్వాజశ్చ ఋషయస్సమష్టిస్తు చతుర్ముఖః ౪. ఛందాంసిపఙ్క్తిగాయత్ర్యౌ త్రిష్టుభానుష్టుభౌ తథా, జగత్యథవిరాట్ఛేతి గాయత్రీ సకలస్యయత్ ౫. శివశ్శక్ర స్తథారుద్రో విష్ణుశ్చైవ చతుర్ముఖః, స్కందశ్చ దేవతాఃప్రోక్తా స్సర్వస్యతు సదాశివః ౬. అస్యైవమంత్రరాజస్య ప్రణవోబీజ మిష్యతే, నకారశ్శక్తి రుద్దిష్టో మకారం కీలకంవిదుః ౭. మంబీజమితరేషాంతు స్థానాని శృణుసన్మతే, ఈశానాదిక్రమేణైవ నాదానాం సృష్టివర్త్మనా ౮. సద్యోజాతాది రూపేణ తేషాంస్థానం లయాధ్వనా, శివస్సమష్టిరూపోహి స్థానప్రణవసంమతం ౯. ఉదాత్తౌ విధివద్బుద్ధే స్వరౌప్రథమతుర్యయోః, స్వరితోహిద్వితీయస్య పంచమస్య చరామతౌ ౧౦. తృతీయస్యాను

దాత్త స్యాస్యస్మాల మప్రాకృతం పరం, మూలవిద్యా శివస్తోత్రం రహస్యం ఛందః షడక్షరం ౧౧. దైవతంహృదయం స్వాత్మా స్ఫురత్తారా సముత్సవః, మాహాత్మ్యేతి మంత్రరాజశ్చే త్యభిధానం మహామనోః ౧౨. శ్వేతారుణాః సితాపీతా సితవర్ణా స్సమీరితాః, పంచానామపి వర్ణానాం ప్రణవస్సర్వవర్ణభాక్ ౧౩. జపేదంగుష్ఠతో ముక్త్యై తర్జన్యాసంప్రాతౌ ద్విషాం, ధనకామో మధ్యమయా శాంతికామ స్త్వనామయా ౧౪. కనిష్ఠయా సమాకృష్టా విటిశంకరశాసనం, రహస్యమర్థ చింతాహి యోనిస్స్యా త్పృథమాక్షరం ౧౫. గురుణాపత్రసిద్ధేన జ్ఞానసిద్ధో యదేక్షితః, సకాలోఽస్యమహాభాగ పుణ్యకాలో విలక్షణః ౧౬. రజస్తమసశ్చాపి నిర్ధాయ ప్రకృతింస్వతః, స్థితిర్యామనసా సాక్షీ సావస్థా సాత్త్వికీ మనోః ౧౭. జ్ఞానసద్భావ కరణీ పాపక్షయకరీ తథా, దీక్షా దేశికకారుణ్య స్వరూపా పరికీర్త్యతే ౧౮. శుభేచ్ఛయా సమాయుక్తో విచారేణ సమన్వితః, గురుభక్తిః పచిద్ధిష్టా సధికారీ శివోదితః ౧౯. గురుశుశ్రూషణంజ్ఞాన మైకాగ్ర్య మనహంయుతా, శివభక్తిశ్శివాచార ఇత్యాద్యం స్వధనంమనోః ౨౦. శివభక్తై స్సహావాసః పాషండాద్యనపేక్షణం, శివఏవసదాభక్తి ర్ధార్ఢ్యంచనియమఃస్మృతః ౨౧. సర్వమంత్రాత్మన స్సర్వసిద్ధిరూపస్య సన్మతే, నచాస్య సిద్ధసాధ్యారి నియమోఽస్తి కదాచన ౨౨. అంగాన్యపి యమాదీని మనోవశ్యధనాత్తయే, సిద్ధక్షేత్రం శివక్షేత్రం తీర్థాని శివసంనిధిః ౨౩. పుణ్యదేశ స్తథైవాన్యత్ యత్రవారోచతే మనః, జపార్హ్యనికథితో దేశో యత్రసిద్ధ్యే న్మహామనుః ౨౪. ఏవంషడక్షరో మంత్ర స్సిద్ధ్యై త్త్రైవర్ణికేషుహి, స్త్రీశూద్ర మిశ్రవర్ణానాం మంత్రస్స్యా ప్రణవవర్జితః ౨౫. వామదేవ ఋషిః పంక్తి శ్ఛందో దేవశివస్యహి। ఓంకారోబీజముద్దిష్టం (వాత్రగ్రంథపాతః.) ఏవంపంచాక్షరీక్రమః ౨౬. ఏవంవిధంపరంమంత్రం షడధ్వసువిచారభృత్, యోజపేత్తస్య సిధ్యంతి సిద్ధయశ్శివదర్శితాః ౨౭. షడధ్వానస్తువిఖ్యాతా భావితాశ్శివమార్గగైః వర్ణాధ్వా చపదాధ్వాచ ముత్తోధ్వాచాత్మసిద్ధిదః ౨౮. భువనాధ్వాచ తత్త్వాధ్వా కలాధ్వేతి క్రమాదమీ, ఆద్యాస్త్రియ శ్శబ్దరూపాః పరేత్వర్థాత్మకాస్త్రియః ౨౯. తత్రశబ్దాత్మకోహి వర్ణాధ్వా పంచాశద్వర్ణ లక్షణః, బుధ్యస్వచ పదాధ్వాన మేకాశీతి పదాత్మకం ౩౦. ఏకాదశ ప్రభేదేన మంత్రాధ్వా పరికీర్త్యతే, పంచబ్రహ్మ మయశ్చాసౌ శివస్యాత్మా మహేశితుః ౩౧. చతుర్దశాగ్రం ద్విశతంభువనాధ్వా విభాగతః, షట్త్రింశ త్తత్త్వభేదేన తత్త్వాధ్వాపి నిరూపితః ౩౨. భేదపంచక సంయుక్తః కలాధ్వా కలనాత్మకః, ఏవముక్తా షడధ్వానః ప్రాసాదక్రమ ఈర్యతే ౩౩. ప్రసాదనత్వా న్మనసః ప్రాసాదఇతి కథ్యతే, ప్రాసాదస్య విభేదాన్స్యుర్బహవ శ్శుభదాయకాః ౩౪. తత్రకాంశ్చి ద్బ్రువీమ్యద్య ప్రాసాదా న్యుక్తిభిశ్శృణు, ప్రణవం పరమంవ్యోమ షడక్షరమహామనుం ౩౫. వదేదేష మహాభాగ,

ప్రాసాదః ప్రథమస్స్మృతః, సత్యంచ మంత్రరాజంచ ప్రాసాదంచపదేదయం ౩౬. ప్రాసాదస్సోపి నిర్దిష్టః పరమైశ్వర్యదాయకః, సత్యప్రాసాదపంచార్ణ ప్రాసాద పరిమండితః ౩౭. ప్రాసాదోఽయం పరానందదాయీ భక్తైరుపాస్యతే, ప్రణవవ్యోమ మంత్రేశ వ్యోమప్రణవలక్షణం ౩౮. ప్రాసాద మిదమాత్మజ్ఞాః పరమంసంప్రచక్షతే, సత్యసంపుటితావిద్యా వ్యోమభ్యామపి సంయుతాత్ ౩౯. ప్రాసాదాచ్ఛుభదాదస్మాత్ప్రాప్నువంతిపరాంగతిం, ప్రణవానంతరోద్దిష్టః ప్రాసాదఃప్రణవాన్వితః ౪౦. పంచాక్షరీసమాయుక్తః ప్రాసాదఃప్రీతికృత్పరః, ప్రణవాన్వితపంచార్ణసత్యవాక్స్ఫురితాంతరః, ౪౧. ప్రకాశానందకృద్భ్యామ్నా ప్రాసాదోయంవిశిష్యతే, సత్యాభ్యామంతరాభ్యాంచ ప్రణవాభ్యాంవిగర్భితః ౪౨. మంత్రస్యమంత్రరాజోఽయం ప్రాసాదః పరమార్థతః, విద్యాహ్వ్యాపోంబరోపేతో వేదాదిభ్యాంవిగర్భితః ౪౩. (నాత్ర * * *
గ్రంథపాతః)

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే పంచాక్షరీ ప్రాసాదాది కథనం నామ దశమోఽధ్యాయః. ౧౦.

* విష్ణువృద్ధః * శ్రుతంరహస్యం పరమం యచ్ఛైవమితి విశ్రుతం, మతం పాశుపతంశ్రోతు మిచ్ఛామి యమినాంవర ౧. గురోత్వన్ముఖతఃపూర్వం వ్రతం పాశుపతం శ్రుతం, సర్వశ్రేయస్కరం పుంసాం నైష్ఠికం కథయాద్యమే ౨. * భరద్వాజః * సాధుపృష్టం త్వయాసౌమ్య మతంపాశుపతం మహాత్, ఇదం విష్ణువిరించీంద్ర పూర్వకాః స్వస్వసిద్ధయే ౩. అనుష్ఠాయ పరాంనిష్ఠాం మతసిద్ధిం ప్రపేదిరే, మతంనలభ్యతేచైత దాచార్యస్య కృపాంవినా ౪. పంచకాస్త్వష్టవిజ్ఞేయా గణాశ్చైవ త్రికాత్మకాః, వేత్తానవగణస్యాస్య సఆచార్యఃప్రకీర్తితః ౫. లాభోమలస్తథోపాయో దేశావస్థావిశుద్ధయః, దీక్షాకారీ బలాన్యష్టౌ గణాః పాశుపతే మతే ౬. జ్ఞానంతపశ్చ నిత్యత్వం స్థితిస్సిద్ధిశ్చ సన్మతే, ఇత్యేషపంచధా లాభో విజ్ఞేయమేవం కృతీభవేత్ ౭. మిథ్యాజ్ఞాన మధర్మశ్చాశక్తి హేతుచ్యుతి స్తథా, పశుత్వం మూలమిత్యేవ పంచధామల ఈరితః ౮. వాసశ్చర్యా తపోధ్యానం రుద్రస్తుతిరితి క్రమాత్, ఉపాయఃపంచధాప్రోక్తో దేశః పరిత ఈర్యతే ౯. గురుర్జనో గుహావాసః శ్మశానం రుద్రసన్నిధిః, ఇత్యేవంతత్తదవ్యక్త వ్యక్తాన్యక్త జయాజయాః ౧౦. వేదనిష్ఠేత్యవస్థాపి పంచధాపరివర్త్యతే, అజ్ఞానధర్మయో హ్రాని హ్రాని స్సంగకరస్యచ ౧౧. అహానితేపశుత్వస్యేత్యేవం పంచవిశుద్ధయః, ద్రవ్యంకాలః క్రియా మూర్తి ర్గురుశ్చేతి మహామతే ౧౨. సద్యఃప్రసక్తకరణం స్యాద్దీక్షా కారి

పంచకం, గురుభక్తిః ప్రసాదశ్చ తథాద్వంద్వజయస్సదా ౧౩. ధర్మస్తథా ప్రమో
దశ్చ బలంపంచవిధంస్మృతం, తిసృభిర్వృత్తిభిర్యుక్తో గణశ్చాస్య శుభావహః ౧౪.
ఏవం నవగణస్యాస్య వేదితా గురురుచ్యతే, ఆధారంపరిగృహ్ణీయా ద్విధేయం
యుక్తలక్షణం ౧౫, క్రమాత్కర్తవ్యకరణం,శివవ్రతనిషేవణం దేవేగురౌచ శాస్త్రేషు
శ్రద్ధాచ గ్రహణాత్మికా౧౬. దానంతపాంసి యజనంసర్వం తదితిసంయుతం, అరిషడ్వ
ర్గవిజయస్సమత్వం సర్వజంతుషు ౧౭. ఇత్యాద్యైర్లక్షణై ర్యుక్తో విధేయఇతి గణ్యతే,
తద్దీక్షయాధ్వరం శిష్యం మార్గేపాశుపతేగురుః ౧౮. తాదృగ్దీక్షావిధానేన ధన్యో
భవతి సాధకః, ధన్యస్యలక్షణంవక్ష్యే శృణుత్వమవధానతః ౧౯. పంచాక్షరజ్ఞాన
విజ్ఞానం భస్మనోద్ధూలనం సదా, యోగేపాశుపతేచింతా భిక్షాన్నపరికల్పనం ౨౦.
యమాదిషుచ తాత్పర్యం మనుస్నానం హుతాదిషు, శతాంతసర్వశుద్ధిశ్చ భస్మ
నైవ పరాత్మనా ౨౧. భసితేశయనం రాత్రౌ సదా నిర్మాల్యధారణం, ప్రదక్షిణనమ
స్కార శివలింగార్చనాన్యపి ౨౨. యథోపలబ్ధ నైవేద్యం కల్పనం కల్పచోదితం,
దేవస్యదక్షిణేభాగే నివాస స్సార్వకాలికః ౨౩. వస్తునా వస్తుతాత్పర్యం జపధ్యానా
భిమర్శనం, త్రికైకవాసో నగ్నత్వం సదా ద్వంద్వసహిష్ణుతా ౨౪. స్త్రీశూద్రాది
సహాభాషే నతాత్పర్య మహింసనం, నమూత్రస్య పురీషస్య పతితస్యచ వీక్ష
ణం ౨౫. సర్వకార్యక్షమత్వంచ ధీరత్వం నిస్పృహాత్మతా, నిస్సంగతాఽఽత్మ
విజ్ఞాన మిత్యేతే ధన్యగాగుణాః ౧౬, ఏవంగుణవిశిష్టస్య ధన్యస్య శుభచారిణః,
పాపక్షయాత్పుణ్యవృద్ధ్యా ప్రసన్నః పరమోభవేత్ ౨౭. సవివావశ్యయా యుక్తం
ధన్యం వ్యక్తాక్షయాశివః, అవ్యక్తాయా హ్యావస్థత్వ మిత్యేవ మనుశాస్త్య
ముం ౨౮. శివాజ్ఞయైవ ధన్యోఽహం యోగఇత్యాఖ్యయా యుతః, వ్రజేదవస్థా
మవ్యక్తాం తస్యలక్షణ మీర్యతే ౨౯. ఉక్తంలింగంత్యజేదేష భవదవ్యక్తదర్శనః,
సహ తేజోపమానాభ్యాం బాలోన్మత్తపిశాచవత్ ౩౦. చరేత్సర్వత్ర భువనేగూఢవి
ద్యోదివానిశం, పరైరపకృతింసర్వాం నస్మరేత్సతిరస్కృతః ౩౧. పరోపకారసహనే
సుకృతం నరజస్తలః, క్రోధనాదిసమాచార యుక్తో నిందితకర్మకృత్ ౩౨. స్నానాది
సకలం కృత్స్నం వ్యాజేనైవప్రదర్శయేత్. అయాచితాత్రతేనైవ తపఃస్సిద్ధిం
ప్రయాతిచ ౩౩. ధర్మార్థహేతుసంపన్నాం సత్యపూతాం సుసంస్కృతాం, వాణీం
ప్రయోజయేద్ధీమాన్శత్రుమిత్రవివర్జితః ౩౪. రుద్రేణ స్మర్యమాణత్వం రుద్రసామీప్య
ముచ్యతే, ఉత్సృష్టవృత్తి ర్విచరే దుత్సృష్టంనామ కథ్యతే ౩౫. లౌకికైఃకౌతుకా
ద్దత్త మానందానాదిశేత్తుయత్, తత్సృష్టమితి విఖ్యాతం భవేత్తద్వృత్తి రాత్మ
వాన్ ౩౬. అథత్యమపవిత్రంచ త్యజేత్ తత్తదితస్తతః, రాత్రౌరాత్రౌ శివధ్యానం
పంచమంత్ర జపస్సదా ౩౭. బద్ధోవా యదివారుద్ధో వసేల్లోకేషు సర్వదా,
నివసేత్పరమంధ్యాయ న్ననాథ వారమదిరే ౩౮. ఏవంక్రమస్త్వయం పూర్వ

మింద్రాద్యైరితిజన్మనాం, ఇష్టాపూర్తాదిసత్పుణ్యాహారణార్థ మనుష్ఠితః ౩౯. ఇతి ద్వితీయావస్థేయం యోగస్యోక్తా శివాజ్ఞయా, ఇమంశివోవదత్యేవ జయావస్థాం చరేతిచ ౪౦. శివస్యాజ్ఞాంవహన్యస్మాన్నజయావస్థాంచరేత్కృతీ, దేవనిత్యఇతి ప్రాజ్ఞా జయావస్థాజుషం విదుః ౪౧. తాపత్రయం సహేతాసౌ జయధ్యానయుతస్సదా, గోచరీమృగచారీవాభవేన్నిత్యమతంద్రితః ౪౨. అప్రమత్తశ్చహర్షశ్చప్రత్యాహారపరోభవేత్, జలస్థలపవిత్రేద్వేపాత్రం యష్టిశ్చతేసదా ౪౩. వహేచ్ఛుచిర్యాగయుక్తస్స్వస్తికాద్యాసనాన్వితః, శూన్యాగారే గుహాయాంవా మనోయత్రచ రోచతే ౪౪. త్రిధోన్నతం వపుఃకృత్వా కౌశికాదీన్ గురూన్స్మరేత్, కృత్వోంనమశ్శివాయైవ ప్రాణాయామపరాయణః ౪౫. ప్రజపేద్రుద్రగాయిత్రీంయుక్తధీస్త్ర్యంబకమేవచ, అథచిత్తంసమాశ్రిత్య మాత్రాణ్యావర్తయేచ్ఛివం ౪౬. ఋషిత్వాదిగుణాధారం పతిత్వాదిసమాశ్రయం, తత్రసంయతచిత్తాత్మా చింతయేన్నిష్కలాత్మకం ౪౭. గురుప్రోక్తాత్మనా ధ్యాయేద్బహిరంతఃపరంశివం, పాత్రహస్తశ్చరేద్భిక్షాం పాత్రశుద్ధిక్రమంశృణు ౪౮. గోవాలైర్మృజ్జలాభ్యాంచ దర్భేణచ విశోధయేత్, ప్రక్షాల్యవస్త్రైరాచ్ఛాద్య బధ్నీయాదష్టమూర్ధని ౪౯. యుక్తాహారవిహారస్సన్ శివతత్త్వైకధీర్భవేత్, ధారణాయోగయుక్తస్య దేవమాచరతఃక్రియాం ౫౦. ఐశ్వర్యాణ్యణిమాద్యాని దివ్యాన్యావిర్భవంతిహి, రంభాద్యాశ్చనిషేవంతే తమేవత్రిదశాంగనాః ౫౧. కలలంవిఘ్నజాలం తజ్జపేదేకాగ్రమానసః, అద్భిర్మృదాచ సంశుద్ధాయథైవ స్ఫటికాదయః ౫౨. తథాపావకయాదేవ పుణ్యాత్మాభవతిధ్రువం, యోగనిత్యస్య చైతన్యం స్యాదచ్ఛాయాజపాహ్వయా ౫౩. ఏవంస్థిరశయంప్రాజ్ఞో విమృశ్యపరమశ్శివః, ప్రాపయత్యాత్మయోగేన ఛేదావస్థాం జగద్గురుః౫౪ సపుణ్యాత్మేతి నామేతి తస్యచర్యాక్రమం శృణు, సర్వాత్మసంగనిర్ముక్తశ్శుచిఃప్రేతాలయం వ్రజేత్ ౫౫. అహింసాదియతోబిభ్రత్పాణౌ గోపాలసంచికాం, నిర్ద్వంద్వశ్శివచిత్తస్సన్ స్వస్తికాద్యాసనే స్థితః ౫౬. శివం ధ్యాయేద్యథాకాలం యథాలబ్ధాన్నభోజనః, చాతుర్వర్ణ్యేన యద్దత్తం స్థలకే మల్లకేపివా ౫౭. సాధకైస్తత్తుగృహ్ణీయాన్నిత్యలగ్నమనాశ్శివే, తత్త్వశుద్ధింభావశుద్ధిం భూతశుద్ధించ వర్తయేత్ ౫౮. ఏవంక్రియాంప్రథయతః ప్రసీదేత్పరమఃప్రభుః, సమచింపరమంజ్ఞానం సంభవేత్తస్యసర్వగం ౫౯. ఇమాఫలా ఇమావిద్యాఏతేచ పశవోఽఖిలాః, అయంచపరమేశానో యోవిశ్వసృగనాదిమః ౬౦. దీక్షామారభ్య యోస్మాభిస్సమ్యగారాధితోహ్యయం, తస్మాదస్మిన్ స్వకంచిత్తం సుస్థాప్యాత్యంతనిశ్చలం ౬౧. ఇదంవపుస్త్యజామీతి తస్యబుద్ధిర్భవేత్తదా, తతశ్శివే విధాయైవ పుణ్యాత్మా నిశ్చలంమనః ౬౨. శరీరం సంత్యజేద్యుక్త్యా ఛేదావస్థాఽయమీరితః, అతఃపరంస ముక్తస్స్యాన్నామ్నాశర్మాదివర్జితః ౬౩. అవస్థానిష్ఠయా

ఖ్యాతా పంచమీ పరమోదయా, ధర్మాధర్మవినిర్ముక్తో దేహేంద్రియ వివర్జితః ౨౪. అసంగాదిగుణోపేత శ్శివతత్త్వసమాహితః, స్థిరచిత్తాత్మనా యోగనిష్ఠాం ప్రాప్తో నిరామయః ౨౫. నిస్తీర్ణదోషజాలశ్చ నిరాతంకో నిరావిలః, నిష్ఠాంగతశ్శివప్రాప్త్యా సంలీనోఽతిగతింగతః ౨౬. సాయుజ్యం ప్రాప్త ఇత్యేష పర్యాయేణ నిగద్యతే, సతు యశ్చ స్వతంత్రోఽపి సిద్ధసంకల్పలక్షణః ౨౭. రుద్రవన్నకరోత్యేవ సదాత్మన్నిష్ఠాధికారి క్రియాః, యథాపుంస్త్వేఽపి పుత్రస్తు నకిం కుర్యాత్స్వమాతరి ౨౮. సామర్థ్యేఽపి తథాయుక్తశ్శివసాధకవద్భవేత్, ఏవం పాశుపతే తంత్రే పంచావస్థాసు యోభవేత్ ౨౯. ప్రశస్యతే సుధీస్సద్భి స్సర్వలోకనమస్కృతః, య ఏవం క్రమసంయుక్త స్సన్మార్గం నైష్ఠికం చరేత్ ౩౦. స్వతంత్రస్సిద్ధసంకల్ప శ్శివవత్సర్వగో భవేత్, పంచార్థవిజ్ఞానరహస్య మేవం ప్రకాశితం భావవిదాం పురోగ, య ఏతదాత్మా కురుతే విధిజ్ఞ స్స బంధముక్త్యేతి పరం న భూయః ౩౧. * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే ఉత్తరభాగే
పంచార్థచరణప్రశంసా నామ ఏకాదశోఽధ్యాయః. ౧౧.

* విష్ణువృద్ధః * ఇదం పంచార్థచరణం సిద్ధాచారవ్రతోపమం, అలంఘనీయమత్యర్థం దుష్కరం చ దురాసదం ౧. తత్ర ప్రమాదాదజ్ఞానాత్ జ్ఞానాద్వా సంభవేదపి, దోషోఽత్ర నిష్కృతిం బ్రూహి యయా శుధ్యతి దోషభాక్ ౨అ. *భరద్వాజః* సాధ్వీయం ప్రశ్నకీర్తిస్తే సంభవేద్వ్రతినో వ్యయం, దోషస్త్రికరణేనాపి ఖలసంగాత్సతోస్తిహి ౨ఆ. వాచికైర్గిపక్షిమృగతాం మానసై రంత్యజాతితాం, కాయికైః కర్మజైర్దోషై ర్యాతిస్థావరతాం నరః 3. దోషాశ్చ తేన బాధ్యంతే నరం నిష్కృతిదర్శనం, మానసస్య తు దోషస్య ప్రాయశ్చిత్తం యదీరితం ౪. వాచికాద్ద్విగుణం తత్స్యాత్కాయక్లేశం తతోఽధికం, బాహ్యాభ్యంతరభేదేన ప్రాయశ్చిత్తం ద్విధాస్మృతం ౫. బాహ్యం గురోస్సమీపేతు త్రికాభ్యాసో యథావిధి, శివస్యైవ సమీపేతు దానం స్నానం తథోదితం ౬. అమంత్రితేన యత్స్నానం భస్మనాకల్పయేద్వ్రతీ, ప్రదక్షిణశతం కుర్యాచ్ఛివస్య నియతాశయః ౭. జపేద్రుద్రసహస్రం చ పూతో భవతి తత్క్షణాత్, వృషమేకం యమాదీనాం స్తుతౌ తాం నిష్కృతిం శృణు ౮. శతయోజనమధ్వానం గచ్ఛేత్తీర్థప్రసంగతః, ఆధిక్యం దివసాధిక్యే నిష్కృతేరితి గణ్యతే ౯. రేతసిస్ఖలితేరాత్రౌ ప్రాణాయామాస్తు షోడశ, రౌద్రీజపసహస్రం చ ప్రాయశ్చిత్తం స్మృతం బుధైః ౧౦. దివా చేద్భ్రావ్యథాం కుర్యా ద్వేష్టకాయుత

పంచకం, తత్సంఖ్యయాజపేద్రౌద్రీం గాయత్రీంశివసన్నిధౌ, ౧౧. జపేదఘోరంత్రిశత
మపూతోదకసేవనే, నిశాయాంపానఖానాదౌజపే జ్జప్యాయుతంకృతం ౧౨.
ప్రదక్షిణశతంవాపి కుర్యాద్దేవస్య భక్తిమాన్, ప్రాణాయామశతంకుర్యా దశౌచ
ద్వయ సంకరే ౧౩. రౌద్రీశతంచ ప్రజపే త్కర్మయోగాత్పరంపరం, ఆతిథ్యమా
ధ్వరంశ్రాద్ధం ప్రోక్షితాభ్యుక్షితే అపి ౧౪. లౌల్యాత్పృథగ్రసాస్వాదః పునఃప్ర
శనంతథా, సంకరస్సన్నిధానంచ తథాసంకీర్ణతేతి యః ౧౫. పాత్రభేదా ఇమేసప్త
తత్రనిష్కృతిరిష్యతే, రౌద్రీసహస్రంప్రజపే త్ప్రదక్షిణశతోద్యతః ౧౬. యేన
భుక్తంచపీతంవా శివస్యాభ్యర్చనం వినా, కలశైరయుతైరీశం స్నాపయే ద్విదితా
త్మవాన్ ౧౭. జపేత్తాం తత్ప్రమాణేన గాయత్రీంరుద్రదేవతాం, యానశయ్యాసన
స్నాన మహాసంమేలనోక్తిషు ౧౮. సపంక్తిభోజనేసార్ధం పతితైశ్శృణునిష్కృతిం ౧౯.
ప్రాజాపత్యేన కృచ్ఛ్రేణ శుద్ధాత్మా భవతిధ్రువం ౨౦. వ్రతచర్యాంచరన్భుంక్తే
భాండేదేవకలస్య యః, ఉపోష్య పంచగవ్యాశీ త్రికాభ్యాసరతో భవేత్ ౨౧.
భుక్తదేవలకాన్నశ్చేత్ కృచ్ఛ్రంచాంద్రాయణంచరేత్, స్నాపయే త్పరమేశానం
కలశైరయుతైరపి ౨౨. తత్కాలపవవిజ్ఞానే కుర్యా ద్వమనమాత్మవిత్, ప్రాజాప
త్యంచరే త్కుంభశతేన స్నాపయేచ్ఛివం ౨౩. శివంసంపూజ్యవిధివ దభ్యస్యే
త్త్రికమేకధీః, యోదేవద్రవ్యభోజీస కృచ్ఛ్రంసాంతపనం చరేత్ ౨౪. అభిషించే
న్మహాదేవం కలశైరయుతేన సః, వ్రతభ్రష్టాన్నపానాదా వియమేవహి నిష్కృ
తిః ౨౫. తృణచ్ఛేదే కృతేరౌద్రీ మష్టోత్తరశతం జపేత్, దివా సంచరణే ప్రాయో
భవే జ్జంతువధఃక్వచిత్ ౨౬. తస్యనిష్కృతిరుక్తేయం ప్రాణాయామా స్త్రయో
దశ, త్రిశతంరుద్రగాయత్ర్యా జప శ్చాగమచోదితః ౨౭. వధోజరాయుజాదీనాం
ప్రమాదాత్తుభవేద్యది, తచ్ఛత్రుంధారయేద్రౌద్రీం గాయత్రీమయుతం జపేత్ ౨౮.
ప్రాణాయామాంశ్చ షట్కుర్యా త్సహినిష్కృతిమర్హతి, అనస్థిజంతుహననే
షట్కుర్యాత్ప్రాణసంయమాన్ ౨౯. రౌద్రీశతంచప్రజపే త్తతస్సంపూజయే
చ్ఛివం, క్షుద్రాస్థిజంతువధకృ త్ప్రాణాయామాష్టకే రతః ౩౦. సహస్రంప్రజపే
జ్జప్యమభ్యస్యేచ్చ త్రికంశుచిః, చటకాదివధే ప్రాణాయామాన్ దశసమాచ
రేత్ ౩౧. జపేద్రౌద్రీసహస్రంచ ముచ్యతే తేనపాప్మనా, గృధ్రాదీనాంవధే ప్రాణా
యామాశ్శత ముదీరితాః ౩౨. అయుతంరుద్రగాయత్ర్యా శ్శివపూజాచనిష్కృతిః,
మార్జాలనకులాదీనాం వధేజప్యాయుతం జపేత్. ౩౩. కుంభై స్తదర్ధసంఖ్యాకై రభి
షించేచ్ఛివంవ్రతీ, కూర్మగ్రాహఝషాదీనాం జపోజప్యాయుతంమతం ౩౪. కుంభైర్దశస
హస్రేణ స్నాపయేచ్చ మహేశ్వరం, వధేగురుమృగాదీనాం పూర్వోక్తానిష్కృతిస్స్మృ
తా ౩౫. గోధాహియాదసాదీనాం వధేజప్యాయుతంమతం, తత్ప్రమాణాభిషే
కంచ కుర్యాన్ముచ్యేత కిల్బిషాత్ ౩౬. మేషాశ్వమహిషాదీనాం వధేపూర్వోక్తని

ష్కృతిః, గవయాదివధే జప్యాయుతపంచకమిష్యతే ౩౭. శూద్రాదీనాంవధే జప్యా
యుతాష్టక ముదాహృతం. అభిషేకశ్చతత్సంఖ్యాస్తావతా శుద్ధిమాప్నుయాత్ ౩౮.
గండకద్విరదాదీనాం వధేస్యైవనిష్కృతిః, సవాయుతంచవైశ్యానాం వధేస్నా
నంచ తత్సమం ౩౯. జప్యాయుతానాందశకం క్షత్రియాణాం వధేస్మృతం, స్నానం
హిపరమేశస్య కలశై స్తత్ప్రమాణతః ౪౦. జప్యాయుతద్వాదశకం చండాలాది
వధే విధుః, తావాన్ శివాభిషేకశ్చ త్రికాభ్యాసశ్చ శుద్ధయే ౪౧. అంత్యజాతివధే
జప్యాయుత సప్తకమీర్యతే, అయుతైస్త్రిభి స్స్నానమపి స్యాత్తద్విశుద్ధయే ౪౨.
చతుర్దశాయుతాన్యాహు ర్జప్యాయాః స్త్రీవధేబుధాః, తైరేవశాస్త్రీ నిర్ణీతో
హ్యభిషేకశ్చతత్సమః ౪౩. హోమేదానేతథాపాకే వహ్నిప్రజ్వలనేసతి, ప్రాణా
యామాశ్శతం జప్యాయుతంచఖలు నిష్కృతిః ౪౪. ఏకయోజనమధ్వానం యానా
రూఢో యదివ్రజేత్, షట్సహస్రజపంకుర్యా ద్వేష్టనత్రితయం తతః ౪౫. అశ
క్త్యాన్నగ్రహాల్లాభా ద్దుర్భిక్షేపస్యవేష్వపి, ఏకాన్నభోజనేపంచశతం జప్యంజపే
ద్వ్రతీ ౪౬. ప్రవాసదివసే సాహస్రం జపే జ్జప్యమనన్యధీః, ప్రదక్షిణశతంకృత్వా
విశుధ్యే ద్ధృతసంశయః ౪౭. చాంద్రాయణత్రికాభ్యాసా చ్ఛుద్ధ్యే ద్ద్రోహజనస్మృ
తౌ, ఆజ్ఞాభంగేత్వధిక్షేపే మర్మోద్ఘాటే గురోర్యది ౪౮. సహస్రకలశస్నానం
జప్యాయా నియుతంజపః, ప్రదక్షిణానామయుతం ప్రాయశ్చిత్తమితిశ్రుతిః ౪౯.
తస్యాత్యంతతిరస్కారే నిష్కృతి ర్నహివిద్యతే, అసంభాష్య స్తిరస్కార్య స్సభవే
త్సర్వపాతకీ ౫౦. యేపూర్వదీక్షితాస్తేహి సర్వేగురుసమాస్స్మృతాః, తిరస్కరోతి
యోవృద్ధాన్ సవేష్టనసహస్రకృత్ ౫౧. పవిత్రంఛత్రవస్త్రాది చర్యాజప్యాయుతం
జపేత్, ప్రదక్షిణాయుతంజప్త్వా విశుద్ధింయాతి శాశ్వతీం ౫౨. సవేశ్మనాథదేవస్య
తిరస్కృతనసంభవే, కలశైఃపంచభిశ్శంభోస్స్నానం కృత్వావిశుద్ధ్యతి ౫౩. వితస్తి
మాత్రేనిపతే ద్యదిదేవోఽత్రనిష్కృతిః. దశభిఃకలశైస్స్నానం దేవస్యేత్యాగ
మేమతం ౫౪. వితస్తిద్వయపాతేతు కలశాష్షోడశోదితాః, ద్వాత్రింశతాఘటై
స్స్నానం హస్తమాత్ర నిపాతనే ౫౫. హస్తద్వయేతుపంచాశ త్పంచాశన్నిష్కృ
తౌమతాః, నిష్కృతింశృణులింగస్య హస్తత్రయనిపాతనే ౫౬. కఠినస్థానపాతేతు
నిష్కృతి ర్ద్విగుణాభవేత్, లింగవేద్యాంవిభిన్నాయాం ప్రమాదాత్తిలమానతః ౫౭.
పంచవింశతిసాహస్ర కలశస్నాన మాచరేత్, యవమాత్రవిభేదేతు కుంభస్నానా
యుతత్రయం ౫౮. కుర్యాత్కుంభాయుతస్నానం రేఖామాత్రవిభేదనే, లింగేతిలాది
రేఖాంత మాత్రేభిన్నేతునిష్కృతిః ౫౯. ద్విగుణఃప్రాక్తనైః ప్రోక్తఃపీఠాభిహతినిష్కృ
తేః, స్థావరస్యతులింగస్య కంపేజప్యాయుతత్రయం ౬౦. ప్రాయశ్చిత్తం ప్రచలనే
దశాయుతమితి స్థితిః, అధ్ధారలింగతద్వేది స్ఫుటనే లక్షయోర్ద్వయం ౬౧. జపేద్గ్రా
దీంతథాదేవీం స్నాపయేత్తత్సమైర్ఘటైః, బలాచ్చోరైరపహృతే శివలింగే సదోష

భాక్ ౬౨. నియుతం ప్రజపేన్మంత్రం ప్రజ్ఞాహానేస్తు నిష్కృతిః, ప్రాణాయామమితి ప్రోక్తం సహస్రం వేష్టవాన్యపి ౬౩. జలమగ్నే పునర్దృష్టే శివలింగే ప్రయత్నతః, జప్యాయుతం జపేత్స్నానం తత్సంఖ్యాకంచ కల్పయేత్ ౬౪. లింగేతు పావకాలీఢే నిష్కృతిర్ద్విగుణామతా, సమస్తదోషసద్భావే లింగత్యక్త్వా దృఢవ్రతః ౬౫. విధివిద్యోగమభ్యస్యే దితిపూర్వవిదోవిదుః. నాత్రగంథ పాతః. *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే ఉత్తరభాగే పాశుపతవ్రత నిరూపణంనామ ఏకాదశోధ్యాయః. ౧౧.

* విష్ణువృద్ధః * సర్వజ్ఞసద్గురుశ్రేష్ఠ దయార్ద్రీయమినాంవర, త్వత్ప్రసాదానుభావేన తంత్రంపాశుపతంశ్రుతం ౧. ఇదానీంశ్రోతుమిచ్ఛామి మతంయత్తన్మహావ్రతం, * భరద్వాజః * శైవాన్మహావ్రతం జాతమితి పూర్వంమయోదితం ౨. మతంమహావ్రతం హ్యేత న్మతానాముత్తమంవ్రతం, పురాశ్వేతగిరౌ శ్వేతో మునిభ్యో మునిరుక్తవాన్ ౩. అస్మిన్సంతి మహాంత్యేవ వ్రతానీతి మహావ్రతం, మహావ్రతస్య చర్యేయం మోక్షంప్రాపయతి ధ్రువం ౪, పాపాన్యత్యేతి చప్రోక్తా చర్యాచర్యా కృతాంవర, సాధకశ్శుభదాయిన్యా చర్యయైవ విరాజతే ౫. శరచ్చంద్రికయా కాలే యద్వదింద్రగిరిర్మహాన్, నదోషై శ్చాల్యతే నిత్యం యశ్చర్యామధితిష్ఠతి ౬. నహి వాతేన కేనాపి చాల్యతే సుమహద్గిరిః, శైలోపమాని దుఃఖాని జలబిందుసమం సుఖం ౭. శరీరస్యవినాశిత్వాద్భిక్షుచర్యాం సమాశ్రయేత్, విషయాసక్తచిత్తాస్తు సరాయాంతి పరాభవం ౮. బడిశామిషలుబ్ధాస్తు మీనాఇవ మహాహ్రదే, తస్మాచ్ఛవిషయాన్ఘోరాన్ దివాకర్కటకాన్ వ్రతీ ౯. పరిత్యజ్య తతశ్చర్యాం వీక్షయేద మృతోపమాం, చలత్తృష్ణాగ్రపానీయ బిందుకల్పం హిజీవితం ౧౦. అతస్త్వజేద విద్యాంతు జీర్ణత్వచమివోరగః, జలమధ్యేయథానావా దృఢయానభవంభవేత్ ౧౧. చర్యారూఢస్తథావిద్వాన్నబిభేతి నతప్యతే, ప్రకామకలుషంవారి కతకస్యఫలం యథా ౧౨. విమలీకురుతే చర్యామహతీ సాధికాలథా, మహామంత్రసునిష్ఠస్య భుజంగాన్నయథాభయం ౧౩. యథోదన్యాభయంనాస్తి తృషితస్యసరోజుషః, తథాగర్భాదికైర్దుఃఖై శ్చర్యావాన్నాభిభూయతే ౧౪. యథోన్నతమహాశైల శృంగస్థోఽధఃస్థితాన్నరాన్, సంపశ్యతేతథాచర్యా మస్తకస్థోఖిలాన్పశూన్ ౧౫. యథౌషధేనశన్యంతి రోగాస్సమ్యక్సమాహితాః, తథైవచర్యయాదోషాస్సర్వే నశ్యంతితద్విదః ౧౬. శిరఃస్థితంయథారత్నం సర్వస్యాపి ప్రకాశతే,

వ్రతచర్యాదిశుద్ధస్య తథా కాశోపరిస్థితః ౧౭ గర్భదుఃఖంజరాదుఃఖం మృత్యో
దుఃఖంవిచింత్యచ, చర్యాంగేషుచరేద్ధీమాన్ క్షిప్రోదేహాంసవవప్నోతి ౧౮. అహిం
సాసత్యమస్తేయం బ్రహ్మచర్యమకల్పనా, అక్రోధోగురుశుశ్రూషా శౌచంసంతోష
ఆర్జవం ౧౯. అంగానిదశచైతాని చర్యాయాస్తద్విదోవిదుః, తత్రాహింసాం ప్రవ
క్ష్యామి సర్వపాపప్రణాశినీం ౨౦. చరాచరేషు భూతేషుకర్మణా మనసాగిరా,
అపాయబుద్ధిర్యాసేయ మహింసాపరికీర్తితా ౨౧. సర్వభూతేషు యామైత్రీ సాప్య
హింసాభిగద్యతే, యథాత్మని స్తథాన్యేషాంసుఖచింతాపి సాస్మృతా ౨౨.
యథావేణుఫలంవేణునాశాయ పరికల్ప్యతే, తథా హింసాఫలంస్వాత్మనాశాయేతి
శివోఽబ్రవీత్ ౨౩. తస్మాత్సర్వేషుభూతేషు సబీజాస్వోషధీషుచ, దయాలుస్సర్వ
దా ధీమాన్భవేద్బంధాత్ప్రముచ్యతే ౨౪. కపిత్థబిల్వాదిఫలం బీజైర్యదాభి
రక్షితం, నభేదయేత్ప్రైర్భిన్నంభుంజీత నహిదోషభాక్ ౨౫. పవిత్రశోధితై
స్తోయంస్త్రైశ్చతుర్భి రభిమంత్రితైః దివా తీర్థాహృతైర్ధీమాన్ కుర్యాదాచమనాదికం
౨౬. ప్రహరద్వితయేఽతీతే రాత్రౌతత్సలిలంత్యజేత్, తిష్ఠేద్యద్యాప్రభాతం తత్త్యాజే
ద్దేశేసముద్ధృతే ౨౭. దేవార్థందేశికార్థంవారాత్రౌ పుష్పాది నాహరేత్, త్వచా
సహైవసంపక్వం త్యజేన్ముగ్ధఫలాదికం ౨౮. స్వార్థంనపచనంకుర్యా త్కుర్యాద్దు
ర్వర్థ మాత్మవాన్, ఆతురస్యచవృద్ధస్య కృతే పాకో నదోషభాక్ ౨౯. నవ్రజేచ్చ
తురోమాసా నభౌమాన్వ్రతినాంవరః, భస్మమృత్తిలకాస్నాది హ్యాతింకుర్యాత్తథానచ
౩౦. సర్వత్రాహింసయా కుర్యాద్వ్రతిచర్యా విమాంక్రమాత్, హితంమృదు
వచో యత్తద్యథా దృష్టార్థశంసిచ ౩౧. తత్సత్యంప్రోచ్యతేసద్భి శ్చర్యాకంపర్వ
సిద్ధిదం, యథైవపరుషావాణీ శాస్త్రాది నతథాభవేత్ ౩౨. చంద్రచందనకర్పూ
రసుహృత్సంగాదికం యథా, తథైవసత్యమధురం సుఖయేద్దేహినంసదా ౩౩.
గుప్తానామప్యగుప్తానా మనాదానంకదాచన, వాగాద్యైఃపరవస్తూనా మస్తేయమితి
గద్యతే ౩౪. యథైవబడిశాసక్తామీనానశ్యంత్యసంశయం, తథాపరార్థసంసక్తో
వ్రతీసద్యః ప్రణశ్యతి ౩౫. పరవస్తునిరక్తస్య నరాత్రౌనదివాసుఖం, లోకద్వయంచ
నాస్త్యస్య నృపతేశ్చ బిభేత్యసౌ ౩౬. నహిక్షీణార్థతృష్ణస్య కుతశ్చిద్విద్యతే భయం,
స్తేయంతుతృష్ణాప్రభవం తృష్ణానాశేభవేన్నతత్ ౩౭. తైలక్షయేనదీపోహి నవ
హ్నిః కాష్ఠసంక్షయే, అవిరణేనచోశీరం నతృష్ణాసంక్షయే భయం ౩౮. తస్మా
త్తృణంసువర్ణంచ సమంపశ్యేన్మహావ్రతీ, అమైథునేచ్ఛాయా తత్తుబ్రహ్మచర్య ముదీ
ర్యతే ౩౯. అలోలుపత్వంనారీషు మనశ్శుద్ధిరరీయసీ, నిస్సంగతాచసర్వత్ర బ్రహ్మ
చర్యం మహామతే ౪౦. వాఙ్మనఃకర్మభి స్సమ్య గ్బ్రహ్మచర్యంచరంతియే, తేహి
పాత్రైర్విముచ్యంతేనిషేవ్యంతేచసిద్ధిభిః ౪౧. ఇదంహితపసాంమూలముత్తమాంగం
సుకర్మణః, జ్ఞానస్యపరమామూర్తిః శౌచస్యపరమంపదం ౪౨. ధర్మస్యపీఠంమో

శుష్యమార్గః పరమజన్మనః, పవిత్రాచ్చ పవిత్రం యదిదం హి పరమవ్రతం ౪౩.
బ్రహ్మచర్యంతదేకాత్మా భవేదత్రమహావ్రతే, అకల్పనాతు చర్యాయా మవిరోధిత్వ
మిష్యతే ౪౪. చర్యాప్రవృత్తిః కుశలా తథాసిద్ధాత్మకల్పధీః, సదాత్రికరణేనాపి
దోషాణా మనవేక్షణం ౪౫. విరక్తిస్సర్వశిల్పేషు రక్తిశ్శిలజపాదిషు, రుద్రేభక్తి
ర్గుణేరాగో వర్జనంభయశోకయోః ౪౬. అగుణేషువిరాగశ్చ శాంతిర్దాంతిర్జితా
త్మతా, జయాజయధనప్రీతి భయచింతావివర్జనం ౪౭. శత్రౌమిత్రేసమానత్వం
నచలోకరతిఃక్వచిత్, నిందాయాంచస్తుతౌసామ్యం నివృత్తిస్సర్వవృత్తిషు ౪౮.
తరుమూలేషు శూన్యాసుగుహాసుచ సదాస్థితిః, మార్గశీర్షేజరచ్చీర్ణకంథా శకల
సంవృతిః ౪౯. పరీవాదవిరాగశ్చ మోక్షైకధనగృధ్నుతా, విపాకోగ్రపరాన్నిష్ఠా
నివృత్తిశ్చాప్యకల్పనం ౫౦ అకల్పనైకనిష్ఠస్య భూయిష్ఠా విశ్వసిద్ధయః, నిందితస్య
హితస్యాపి నచాప్యంగేన విక్రియా ౫౧. అక్రోధస్తువిజ్ఞేయ శ్చర్యాయాఃపర
మంధనం, నాక్రోధసదృశో బంధుర్నచక్రోధసమో రిపుః ౫౨. నమహేశాత్పరః
పూజ్యోనాన్యత్పుణ్యం మహావ్రతాత్, జితంసర్వంజగత్తేన ప్రాప్తంశివపదం తథా
౫౩. యేన క్షాంత్యంబునా తూర్ణంక్రోధవహ్నిఃప్రణాశితః, అక్రోధఃపరమంతీర్థ
మక్రోధఃపరమంతపః ౫౪. అక్రోధఃపరమంసౌఖ్యమక్రోధఃపరమంహితం, యస్య
క్రోధానలో దీప్తఃపుంసస్సన్నిహితోహృది ౫౫. ప్రదీప్తకోటరస్యేవ తరోస్తస్యకుత
స్సుఖం, సదాత్రికరణేనాపిగురో రాజ్ఞానుపాలనం ౫౬. గురుశుశ్రూషణా ప్రోక్తం
చర్యాంగేషు పరంహితత్, గురూక్తశాస్త్రపఠనం పాదసంవాహనం గురోః ౫౭.
గురోఃప్రశంసా తత్సర్వం గురుశుశ్రూషణంమతం, యేనప్రక్షాల్యతేపాపం శుచిత్వంచ
విధీయతే ౫౮. శౌచంతద్ద్వివిధం ప్రోక్తం బాహ్యాభ్యంతర భేదతః, మృజ్జలాభ్యాం
భస్మనాచ బాహ్యమన్యత్తు భావతః ౫౯. మనసోప్యహితంయద్య త్కర్మలోకవి
నిందితం, తదశ్రుతిస్తద్విరతి స్తదనాస్థా తదస్మృతిః ౬౦. తదనుక్తిశ్చ తత్సర్వం
శౌచమిత్యభిగమ్యతే, శివనిందకసల్లాప వాసహాసవివర్జనం ౬౧ తచ్చశౌచంస
ముద్దిష్టం గురోస్స్తోత్రం చ తన్మతం, శివపూజాదిసద్భావై స్సద్గురోస్తు విధానతః
౬౨. చిత్తేధ్యానంతు సంతోషః పరచింతాదివర్జితః, నిందాయాంస్తవనేదుఃఖే
సుఖేశీతోష్ణయోరపి ౬౩. చిత్తస్యనిర్వికారత్వం సంతోష స్సర్వసౌఖ్యదః, అభుక్తే
భుక్తవత్ప్రీతిరపి సంతోషఇష్యతే ౬౪. సర్వభూతేష్వకుటిలా మనసోవృత్తి రార్జవం,
గురూక్తాచరణంశంభౌ విశ్వాస స్సత్క్రియాత్మతా ౬౫. అశాఠ్యంచ స్వధర్మేషు
పరతంత్రేష్వదూషణం, ఆర్జవంసర్వమేతత్స్యా చ్చర్యాంగందశమం పరం ౬౬.
అంగైర్దశభిరేతైస్తు చర్యాంయుక్తాం ప్రసాధయన్, తత్పదంశైవమాప్నోతి పునరా
వృత్తివర్జితం ౬౭. అస్మింశ్చతురవస్థాకే మహాతంత్రే మహావ్రతే, చతుష్టయార్థ
విజ్ఞానం శివేనైవప్రకాశితం ౬౮. చతుష్టయార్థవిద్యోగీ గురుశ్శిష్యం సుచేతసం,

దీక్షయేత్పుణ్యకర్మాణం సుజన్మానం విధానతః ౧౯. దీక్షితస్యగురుంనత్వా తదుక్తంతంత్ర మాశ్రయేత్, వ్రతావస్థాంచరేదాదౌ విరక్తాంనామ సిద్ధయే ౨౦. ఆదాయపతితంమార్గే కపాలంమనసైర్వృతీ, భిక్షాంతేన చరేత్ఫేమాత్ సతుకాపాలికాహ్వయః ౨౧. దశాంగాన్యపితస్యోక్తా న్యేవ మేవ శివాజ్ఞయా, నిస్సంగాం ప్రవిశేద్భూమా నవస్థామాత్మసిద్ధయే ౨౨. నిస్సంగావస్థితంవిద్ధి జంగమంనామ సన్మతే, నకుర్యాజ్జంగమఃక్వాపి నియతంవాస మాత్మవాన్ ౨౩. గృహేష్వేవమఠే వృక్షమూలే తీర్థతటేషువా, చైత్యేషుచత్వరేవాపి యాయాద్విశ్రమ్య చాంగవాన్ ౨౪. జాతే పరమవిజ్ఞానే స్వైరావస్థాంచరేద్వశీ, స్వైరావస్థాంప్రవిష్టోసౌ ధ్వజీతి పరిగణ్యతే ౨౫. ధ్వజమేకంకరేబిభ్ర న్నరుద్ధూత తదంశుకం, చరేద్యతస్తతోగచ్ఛే ద్ధ్వజీతిశివ శాసనం ౨౬. నస్యాద్విశ్నియమఃకశ్చి న్నవాసనియమః క్వచిత్, దశస్వంగేషు నియమస్సర్వదైవాస్య విద్యతే ౨౭. శివధ్యానపరోయోగీ స్వచర్యాంనాతిలంఘయేత్, ఏవంచర్యాప్రతిష్ఠస్య నిరాసంగస్యయోగినః ౨౮. సర్వంప్రకాశతేతత్త్వం నిక్షేపమకుతోభయం, శైవీంకథాంస్వభావస్థాం నిశ్శంకాంప్రవిశేద్వశీ ౨౯. కరంకీతి చనామాస్య భవేదవస్థతో మునే, శ్మశానభసితోద్ధూళః కరంకంస్వయమాగతం ౩౦. వహన్ లంబిజటాబద్ధ చంద్రలేఖాసమన్వితః, సర్వతోవిహరేద్ధీర స్సర్వాచారో నిరామయః ౩౧. భిక్షాంకుర్యా న్నరశిరఃకపాలే తత్తదంగభాక్, శ్మశానేష్వేవనివసే చ్ఛూన్యాగారేషువా సదా ౩౨. సదాకుర్యాచ్ఛివధ్యానం శంకామాత్రంచ వర్జయేత్, శంకయాభక్షితంసర్వం త్రైలోక్యంసచరాచరం ౩౩. సాశంకా భక్షితాయేన నిశ్శంకోయం మహావ్రతీ, ఏవంస్వచర్యానిరతం ప్రతిసంసమయేశివః ౩౪. అనుగ్రహపరోరక్షత్యాత్మలాభేనసర్వదా ౩౫. ఏవంమహావ్రతమతం దురితాంధకార నిర్భేదనార్కకిరణోత్కర మామనంతి, దేవస్యచంద్రకలయాంకిత మస్తకస్యసద్యఃప్రసాదజననం మతమేతదేవ ౩౬. * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే ఉత్తరభాగే శైవచర్యా, మహావ్రతనిరూపణంనామత్రయోదశోఽధ్యాయః ౧౩.

---

* విష్ణువృద్ధః * మహావ్రతస్యతంత్రస్య స్వరూపంతత్త్వతశ్శ్రుతం, పరామృష్టానిచాస్యైవ విధయశ్చ ఫలానిచ ౧. కాలాముఖంతువిజ్ఞాతుం మహాకౌతూహలంహిమే, ఆగమేష్వపిసర్వేషు తంత్రేషుచరితేషుచ ౨. సంహితాసుచ సర్వాసు పురాణేషుమహాత్స్వపి, ఇతిహాసేష్వశేషేషు రహస్యోక్తిషుతాసుచ ౩. శివఏవపరోదేవ స్సన్మంత్రోబ్రహ్మపంచకం, కలాఏవసదాముఖ్యా మహత్కాలాముఖంమతం ౪. ఇతిప్రశస్తంసర్వత్ర సాన్నేమం ప్రతిపాద్యతే, సర్వత్రోద్దేశమాత్రేణ

సర్వజ్ఞేనప్రకాశితం ౫. మహ్యంకాలాముఖంతంత్రం సంశ్రావయసవిస్తరం, యేన శ్రుతేన విజ్ఞాతాథ వేయం విమలాశయః ౬ * భరద్వాజః * అహోహాతేసత్త్వ సంపన్నా తత్త్వవస్త్వనుబంధినీ, బుద్ధిర్బుద్ధిమతాంశ్రేష్ఠ విష్ణువృద్ధ విభావ్యతే ౭. ఇదంకాలాముఖంనామ మతం మంత్రార్థసిద్ధిదం, మహాదేవస్య దేవస్య హృదయంవిద్ధి సన్మతే ౮. మంత్రాణ్యన్యానిసద్బుద్ధే గహనానివ్రతాదిభిః, శివోపాసనయా దృష్టం మహాఫలమిదం మతం ౯. శివచారిత్రభేదాని తంత్రాణీతి ప్రచక్షతే, శైవంపాశుపతం యత్ర న్మహావ్రతమితి శ్రుతం ౧౦. యథాకాలాముఖం చైతత్సర్వన్వృత్తం మహేశితుః, ఇదంహిసర్వతంత్రాఢ్యం సారాత్సారతరం మతం ౧౧ కాలాముఖం మహాప్రాజ్ఞ కలాయత్రప్రతిష్ఠితాః, కాలాముఖైకసంబంధి యత్తత్కా లాముఖం మతం ౧౨. తదనుష్ఠానవంతోయే తేఽపి కాలాముఖాఃస్మృతాః, నివృత్తిశ్చప్రతిష్ఠాచ విద్యాశాన్తి స్తథైవచ ౧౩. శాన్త్యతీతాచ తాస్సర్వా ముఖ్యాఏవకలా స్మృతాః, యఃకలాసునిరూఢాత్మా సకలాన్వా త్మభావతః ౧౪. సవర్ధతేసదా యోగీ కలాభిశ్చంద్రమాఇవ, యస్యచిత్తేకలాస్సంతి సమస్తా స్స కలాత్మకః ౧౫ పంచానామపిభూతానాం సచవేత్తి స్థితింమునే, తపశ్శాన్తి ర్దయాశ్రద్ధా జపోదానంవ్రతం శమః ౧౬. సర్వంనశోభతేతస్య యస్మిన్శివకలా నహి, యథైవప్రభయా భాస్వాన్ యథాచంద్రికయా శశీ ౧౭. యథాచేతనయైవాత్మా తథైవకలయా మునిః, నతస్యసదృశోలోకే సిద్ధిభిః స్ఫురితాత్మనః ౧౮. నిత్యంకామదుఘాశ్చాస్య కలాఖ్యాః కామధేనవః, అబ్ధీనాంకిలదుగ్ధాబ్ధి ర్మహాంస్తత్రామృతం శుభం ౧౯. తథాపాశుపతంతంత్రం ముఖ్యం తస్యాశయస్త్విదం, శివభక్త శ్శివైకాత్మా శివనిష్ఠ శ్శివాగమః ౨౦. సఏవశివరూపస్స్యా ద్యస్య కాలాముఖంమతం, యత్రతిష్ఠతియః కశ్చి ద్దేశేకాలాముఖో మునిః ౨౧. సాకాశీతత్కురుక్షేత్రం సప్రభాసశ్చ పుష్కరం, కృతఘ్నఃపాపకర్మీచ పాతకీచతథాపరే ౨౨. కాలాముఖస్య దృష్ట్వైవ విశుధ్యంతి నసంశయః, నహితేగణయంత్యేవ బ్రహ్మాదీనాంపదాన్యపి ౨౩. నచతేషాంభవంత్యేవ తథాకల్పాంతవిప్లవాః, విద్యాకామస్యవిద్యాస్యాత్ జ్ఞానంజ్ఞానైకచేతసః ౨౪. సంపత్సంపత్ప్రవృత్తస్య తపస్తన్నియతాత్మనః, ముక్తిర్ముముక్షో నైకాత్మ్యం తద్విదస్సుధియఃకలాః ౨౫. సంభవేదపిసార్వజ్ఞ్యం శివసాయుజ్య ముద్భవేత్, మహాకాలమతైకాగ్రచిత్తస్య యమినస్తథా ౨౬. చరిత్వావివిధాన్యాదౌ విరించ్యాద్యావ్రతానిహి, సర్వసారమతం క్షిప్రం ప్రవిష్టా లేభిరేపదం ౨౭. సర్వతంత్రైకసారంయ త్సర్వమంత్రవరోత్తమం, సర్వక్రియాఫలోపేతం సర్వచర్యాఫలప్రదం ౨౮. సర్వవేదరహస్యంచ సర్వాగమనిరూపితం, ఇదంకాలాముఖంవిద్ధి సత్యంసత్యం బ్రవీమితే ౨౯. నజానంత్యస్య యత్తత్త్వం పరమంబాహ్యాదృష్టయః, సదాగురు

కృపాసిద్ధిం జ్ఞాత్వా నందంత్యనామయా౯ ౩౦. గురురేవ పరో దేవః పంచబ్రహ్మమయ
శ్శివః, కాలాముఖః కలారూపః కలాత్మా కలనాత్మకః ౩౧. తస్మాద్గురోః ప్రసాదేన
లభ్యం కాలాముఖం మతం, కలావిరహితం కించిన్న హి చేతయతే క్వచిత్ ౩౨. తస్మా
త్కలాపరిజ్ఞానం సర్వచైతన్యసాధనం, పురా నిలగిరేశృంగే పుణ్యకాననశోభిని ౩౩.
ఆసీనం సహితం దేవ్యా స్కంద పప్రచ్ఛ శంకరం, * స్కందః * దేవదేవ మహాదేవ
త్రియంబక మహేశ్వర ౩౪. తంత్రేషు ముఖ్యం యత్తంత్రం తన్మే బ్రూహ్యాత్మసిద్ధిదం,
సర్వతంత్రేషు యద్గుప్తం సర్వవేదైక సంమతం ౩౫. కాలాముఖం మహాతంత్రం
చిత్తోన్మేషవివర్ధనం, ఇత్యుక్త్వా కృపయా శంభు స్తంత్రం కాలాముఖాహ్వయం ౩౬.
సతస్మై వివృణోతిస్మ సద్యస్సర్వార్థసిద్ధిదం, శివోదితం మహాతంత్ర మిదం కాలా
ముఖం గుహః ౩౭ దధార మనసా సమ్యక్ పరం హర్షం చ లబ్ధవా౯. తస్మి౯ కాలే
సమాగచ్ఛ త్కల్పవృక్షఫలం మహత్ ౩౮. ఆదాయ సేవితా దేవీ నందనారణ్య
దేవతా, ప్రణమ్య దేవం దేవీం చ ఫల తత్ప్రదదే శుభం ౩౯. దేవ్యా హస్తే తదా
ఽఽగచ్ఛ త్క్రీడంస్తత్ర గజాననః, ఆచకాంక్షే ఫలం తచ్చ దదస్వేత్యబ్రవీచ్ఛివం
౪౦. స్కందో మహ్యం దదస్వేతి హాష్టాత్ప్రోవాచ మాతరం, వాత్సల్యం బిభ్రతీ
గాఢముభయోరపి పుత్రయోః ౪౧ వినోదనపరా దేవీ ప్రోవాచ ప్రహసన్ముఖీ,
(నాత్ర గ్రంథపాతః) భువం ప్రదక్షిణీకర్తుం నిర్జగామ శివాంతికాత్ ౪౨. గజానన
స్తత్రైవ భువనేభ్యో గరీయసీం, దేవీం ప్రదక్షిణీచక్రే మాతరం లోకమాతరం ౪౩.
దేవీం ప్రదక్షిణీకృత్య యావత్తిష్ఠతి గర్వితః, విఘ్నేశస్తత్క్షణాదేవ షణ్ముఖోపి సమా
యయౌ ౪౪ ఏకక్షణాదశేషేణ పుత్రావీక్ష్య సమక్రియా, స్మయమానముఖీ
తాభ్యాం సువిభజ్య తతః ఫలం ౪౫. భువః ప్రదక్షిణోద్యుక్తే స్కందే శివపదార్చకః,
మహాకాలోపి గణరాట్ స్కందభక్త్యాఽన్వగాచ్ఛతం ౪౬. ద్విముహూర్తవిలంబేన
క్రాంత్వా సునిఖిలాం భువం, శివయోరంతికం ప్రాప స్కందే భావం సముద్వహ౯ ౪౭.
తమభ్యనందత్ స్కందశ్చ తదా ముదితమానసః, ఆత్మపాదానుగం భవ్యం స్వస్మి౯
భక్తిం చ బిభ్రతం ౪౮. తదా ప్రభృతి షడ్వక్త్ర స్తస్మి౯ స్నిహ్యతి సర్వదా, మహాకా
లోపి సద్భక్త్యా సేవమాన షడాననం ౪౯. శివే యా మహతీ భక్తి స్తస్మింస్తాం నిబ
బంధసః, తతః కదాచిత్తస్యైవ భక్త్యా పరమయార్చితః ౫౦. స్కందాంతికేస
మాసీనః స్కందస్తస్మై తుతోషహ, తస్మై సర్వరహస్యార్థం ప్రాణభూతమిదం
మునే ౫౧. కాలాముఖం మహాతంత్ర ముపాదిక్షత్ప్రసన్నధీః, మహాకాలో గణాధ్యక్ష
స్తేభ్యస్తేభ్యశ్శుభాశయః ౫౨. ద్యోతయామాస దేవేభ్యో మునిభ్యశ్చ యథావిధి,
తతః పరంపరాయాతం లోకే కాలాముఖం మతం ౫౩. నాస్త్యస్మాత్పరమం తంత్రం
సుసూక్ష్మజ్ఞానయోగదం ౫౪. ఇదం మహాతంత్ర మమోఘసారం వర్షాయుతేనాపి నశ
క్యతే హి, వక్తుం తదుద్దేశత ఈర్యతేఽద్య శృణుత్వ మాదాయ ధియం సమగ్రాం ౫౫.

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే ఉత్తరభాగే
కాలాముఖప్రశంసానామ చతుర్దశోధ్యాయః ౧౪.

* భరద్వాజః * నమశ్శివాయ దేవాయ హరాయ పరమాత్మనే, రుద్రాయ కాలకాలాయ కాలకంఠాయ శంభవే ౧. ఇదం కాలాముఖం విద్వాన్ విద్ధి పంచకలాశ్రయం, కలాపంచకవేత్తా యః స కాలాముఖతత్త్వవిత్ ౨ స ఏవ దేశికశ్శిష్యం మోచయేత్పాశబంధనాత్, దీక్షితస్తు శుచిర్ధీమాన్ ద్విజన్మా వేదమార్గవిత్ ౩. కాలాముఖేన వర్తేత సదా కాలాముఖే మతే, దశాంగాని చరేద్ధీమాన్ కలాసంనియతాశ్రయః ౪. బ్రహ్మచర్యం దయా సత్య మక్రోధశ్శాంతిరార్జవం, శివభక్తిస్తపశ్చాపి గురుశుశ్రూషణా జపః ౫. ఏతాన్యంగాని స ప్రోక్తాన్యేతైర్యుక్తః ప్రసిధ్యతి, అంగానామపి చైతేషాం బ్రహ్మచర్యం ముఖం స్మృతం ౬. బ్రహ్మచర్యవిహీనస్య దయాద్యైః కిం ప్రయోజనం, తపోభిర్గహనాయాసైః బ్రహ్మచర్యం హి లభ్యతే ౭. తేన జ్ఞానం పరం తేన శివసారూప్యముత్తమం, భిత్త్వా పాశానశేషేణ బ్రహ్మచర్యాసిధారయా ౮. చరేదబంధనో యోగీ సర్వాత్మా భయవర్జితః, జితం తేన జగత్సర్వం కాలశ్చాపి జితోఽమునా ౯. యోగవేదః స్వభావేన బ్రహ్మచర్యైకనిష్ఠధీః, బ్రహ్మచర్యేణ మహతా రక్షేజ్ఞానాదికాన్ గుణాన్ ౧౦ స్థిరేణ భువనాన్ దూరాన్ విమలాన్ సేతునా యథా, అంగం యద్బ్రహ్మచర్యం తన్ముఖ్యం కాలాముఖే మతే ౧౧. ప్రాకృతోఽపి దయాశీలో గతిమాప్నోత్యనుత్తమాం, అప్రాకృతో దయాశాలీ మునిస్సాక్షాచ్ఛివో భవేత్ ౧౨. కిం జ్ఞానేన పరేణాపి కిమన్యైస్సద్గుణైరపి, యస్య చిత్తం ద్రవీభూతం దయయా సర్వజంతుషు ౧౩. తపసా పరమేణాపి న చ తత్ప్రాప్యతే సదా, ప్రాప్యతే తత్తు సత్యేన ప్రకాశానందదాయినా ౧౪. సమయే స్ఫురితాత్మానః సద్వర్ణోపచితా అపి, న భాంతి సత్యరహితాః నిర్గంధా ఇవ కింశుకాః ౧౫. దయయా ప్రాణరూపిణ్యా బ్రహ్మచర్యశరీరతః, జ్ఞానాదిగుణయుక్తస్య సత్యం సర్వాంగభూషణం ౧౬. క్రోధేన మృత్యుమప్యేతి తస్మాదక్రోధమాచరేత్, అక్రోధాంగైకసిద్ధస్య కరస్థాస్సర్వసిద్ధయః ౧౭. అక్రోధేన జయేత్కామ మక్రోధో జయభూషణం, అక్రోధాద్వేత్తి వేత్తవ్యం మహాకాలస్య భాషితం ౧౮. ఇదం శృణు మహాప్రాజ్ఞ రహస్యాచ్చ పరం రహః, సర్వాంగేష్వపి తత్త్వాంగం శాంతిరేవ విశిష్యతే ౧౯. యమినశ్శాంతచిత్తస్య స్వాత్మనిష్ఠస్య యత్సుఖం, మోహగ్రాహగృహీతస్య కుతస్తదజితాత్మనః ౨౦. శాంతిరేవ పరో ధర్మశ్శాంతి ర్దురోహనాశనీ, శాంతిర్విజ్ఞానదాత్రీతి శాసనం పారమేశ్వరం ౨౧. యస్యార్జవం సదా భాతి వాఙ్మనఃకర్మసు స్ఫుటం, కాలాముఖేన తేనైవ జితం తాపత్రయం మునే ౨౨. కౌటిల్యోపహతా బుద్ధిః కుశలాయ న కల్పతే, ఆత్మనాశాయ హి భవేదంతర్గరళధారణం ౨౩. ఆర్జవేన యుతం దేవా నమస్యంతి తపస్వినం, అతో విద్వాన్ స్వదేహాంతర్ధారయేదష్టసిద్ధిదం ౨౪. సర్వాభిమతసత్కర్త్రీ సర్వసంస్కారరూపిణీ, సర్వపాపనిహంత్రీ చ శివభక్తిః పరాత్పరా ౨౫ వేదాశ్శాస్త్రాణి విజ్ఞానం బ్రహ్మచర్యం తపః కలాః, శివభక్త్యా విహీనస్య సర్వం తత్సలిలాక్షరం ౨౬. భిత్త్వా

సత్యాం తతశ్చిత్రం విచిత్రముపపద్యతే, శివభక్త్యావిశిష్టాయా మంగమన్యత్తు సాధ
యేత్ ౨౭. అయమర్థోహి నిర్ణీతో మహాకాలమతేమహాన్, శివభక్తేఃపరం
నాన్యత్ శ్రేయోస్తీతి కలామతం ౨౮. తపసా ప్రాప్యతే ముక్తి ర్యచ్ఛంభోః
పరమంపదం, తపశ్చరే దతోనిత్యం వాఙ్మనఃకాయశోధకః ౨౯. తపస్యేకాగ్ర
హృదయం కలావంతంమహామతే, నభేదయే దవిద్యేయం కుర్యేవకులభూధరం ౩౦.
గురుశ్శివో గురుఃప్రాప్యో గురుర్ధ్యేయో గురుర్గురుః, తస్యశుశ్రూషణంనామ సర్వా
భిమత సిద్ధిదం ౩౧. శమాదిభిరనేకైర్య న్నప్రాప్యం శక్యతేపదం, గురుశుశ్రూ
షణా చ్ఛక్యం తతఃప్రాప్తుంసమాచరేత్ ౩౨. గురోరవజ్ఞయా మృత్యు ర్మంత్రా
వజ్ఞా విమోహదా, గురుమంత్రపరిత్యాగా ద్రౌరవం నరకంవ్రజేత్ ౩౩. శివే
రుష్టేగురుస్త్రాతా గురౌరుష్టే నకశ్చన, అప్రమత్త స్తతఃకుర్యాత్ గురుశుశ్రూషణం
యమీ ౩౪. అంగానిసంతి సంత్యేవం సాధకాని సుకర్మణాం, జపాన్నాన్యత్ప్రవ
క్ష్యామి సర్వాలంబం తపస్వినః ౩౫ సృష్టింస్థితించ సంహారం కృత్యాన్యన్యానిచ
ప్రభో, సదాకర్తుంప్రకల్పంతే జపనిష్ఠా స్తపస్వినః ౩౬. అణిమాద్యష్టసిద్ధీనాం
దాతారో జగతామపి, ప్రభవంత్యేవ తేయేషాం జపసిద్ధిఃఫలప్రదా ౩౭. జపశీలో
జపధృతిః జపహృష్టో జపోన్ముఖః, జపైకచేతా స్సుచిరం తపస్వీసత్కలో భవేత్
౩౮. ఏవం శివకలాంగానాం సమ్యగాచరణా న్మునిః, ముక్తోభవతి పూతాత్మా
శివంచాత్మని పశ్యతి ౩౯. ఏవమాగమసంయుక్తః స్థితః కాలాముఖేషుసః. పూర్ణ
మూర్తి రసంసారీ సద్యఃప్రాప్నోతి సత్పదం ౪౦. అస్మిన్మతే చతుర్భేదా స్సాధకా
స్సంప్రకీర్తితాః, మహాకాలా శ్చకాలాశ్చకాలవక్త్రాశ్చ కేవలాః ౪౧. అఘోర
మూర్తౌ తాత్పర్యం మహాప్రసాద శీలనం, సదాదారుమయస్యైవ భస్మపాత్రస్య
ధారణం ౪౨. అఘోరమంత్రావృత్తిశ్చ జపాష్టకనిబంధనం, దశాంగనియమో
ద్వంద్వవిజయ శ్చాప్రతిగ్రహః ౪౩. సమతా హేమ్నిలోష్ఠేవా భిక్షాపంచసువే
శ్మసు, మజ్జనంపర్వణితథా తీర్థలాభో విశేషతః ౪౪. తథాషోడశతీర్థేషు సర్వ
కాలనిమజ్జనం, జ్ఞానతీర్థంక్షమాతీర్థం తీర్థమింద్రియనిగ్రహః ౪౫. సర్వభూతార్ద్ర
తాతీర్థ మాస్తిక్యంతీర్థముచ్యతే, మౌనతీర్థం దమస్తీర్థం వివేకస్తీర్థ ముత్తమం ౪౬.
అ సూయా పరంతీర్థం అహింసా ధారణంయమః, శ్రద్ధాధృతి స్తపోయోగఇతి తీర్థా
నిషోడశ ౪౭. ఓడ్యాణబంధనం వ్యాఘ్రచర్మణా విజనేస్థితిః, శివక్షేత్రే విశేషేణ
వాసో రుద్రాక్షధారణం ౪౮. త్రికాలంభస్మనా స్నానం వ్యాఘ్రచర్మాంశుకావృతిః,
తేనైవవాసః పర్యంకబంధశయ్యాది కల్పనం ౪౯ సిద్ధక్షేత్రశివక్షేత్ర తీర్థపర్యటనం
తథా, శివాజ్ఞావిధినా హోమః ఇజ్యా స్థండిల శాయితా ౫౦ శివేపి శివభక్తేపి
ప్రతిపత్తి స్సమోదయా, స్త్రీశూద్రపతితానార్య పాషండాది వివర్జనం ౫౧.
ఉక్తకాలే ఽ సర్వేషు వర్ణితానాం వ్రతానాం, అపవిత్రదమాదీనా మనుష్ఠానం
మకర్మణా। ౫౨. ధారణా గదండస్య సదానుగ్రహశీలతా, ఆరాధనం

యథాభక్తి సమయేసమయేగురోః ౪౩. అనిందాచాన్యతంత్రేషు శైవశాస్త్రావలోకనం, శివభక్తైస్సదావాసః పూతోదకనిషేవణం ౪౪. సర్వభూతేష్వహింసాచ తేషాంసంధారణక్రమః, ఉద్ధూలనంచసర్వాంగేయేషాంస్యాత్కృష్ణభస్మనా ౪౫. మహాకాలాస్సవిజ్ఞేయాస్తే శివార్చనతత్పరాః, యమేష్వష్టసు తేషాంహి శివపూజా శివోచితా ౪౬. శివావలోకనం నిత్యం తేషాం నియతకర్మణాం, షట్సుకాలేషు యేదేవంపూజయంతి దృఢవ్రతాః ౪౭. కృష్ణభస్మగురూక్తేషు స్థానేషు దధతేచ యే, కాలానిగదితాస్సద్భిః కాలాముఖమతే స్థితైః ౪౮. అంగాన్యుద్ధూలయంతో యే యథాసంభృత భస్మనా, కృష్ణేనభస్మనా వక్త్రం భూషయంతి దివానిశం ౪౯. పూజాంపంచసు కాలేషు యేకుర్వంతిమహేశితుః, కాలావక్త్రా ఇమే జ్ఞేయాః జితపాశా జితామయాః ౫౦. యథోపలబ్ధ భసిత ధారిణోంగేషుసర్వశః, పూజాం చతుర్షు కాలేషు కుర్వంతః పరమేశితుః ౫౧. కేవలాఇతి విజ్ఞేయాః కైవల్యే ధృతచేతసః, నివృత్త్యాద్యాః కలాః పంచ భావయేయుః క్రమాదమీ ౫౨. తాభిర్వ్యాప్తం జగత్సర్వం తద్భావస్సర్వకర్మదః, పృథక్పృథగవస్థానాం పంచకం తా భవంతి హి ౫౩. నివృత్త్యాద్యాఖ్యయా తాస్తు విఖ్యాతా శ్శివసిద్ధిదాః, నివృత్తావిషయే భ్యశ్చ చిత్ప్రతిష్ఠా పరాయణాః ౫౪. మహోదీత్యైకనిరతా శ్శాంతి మార్గమిమం శ్రితాః, శాంత్యతీత పదారూఢా స్సర్వేతే వ్యక్తసిద్ధయః ౫౫. పృథివ్యాద్యాకాశపర్యంత భూతపంచక వృత్తయః, కలాఃపంచ దిశన్త్యేవ కాలాతీతపదం మునేః ౫౬. నివృత్త్యాఖ్యా మవస్థాంయే ప్రపద్యంతే కలామయీం, తేనివృత్తా ఇతిజ్ఞేయా నామ్నా పూర్వోక్తలక్షణాః ౫౭. భువోయా ధారికాశక్తి స్సానివృత్తేషు లక్ష్యతే, భూగతానిచ వృత్తానిపశ్యంత్యాత్మగతాన్యమీ ౫౮. పార్థివానాం వికారాణాం జేతారస్తే భవంతిహి, నివృత్త్యవస్థాసిద్ధాస్తు తత్తదాచరణక్రమాత్ ౫౯. శివ ప్రసాదా దాయాంతి ప్రతిష్ఠాఖ్యామవస్థితిం, తేహిప్రతిష్ఠితానామ్నా తత్కలాపరిదర్శినః ౬౦. ఆప్యాయయంతితేవిశ్వం దర్శనేన దయాలవః, అపామంతర్గతం సర్వమపరోక్షయితుం క్షమాః ౬౧. ఆప్యైర్వికారైరపితే నబాధ్యన్తే కదాచన,

* * *

(నాత్రగ్రంథపాతః)

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే ఉత్తరభాగే కాలాముఖమత నిరూపణంనామ పంచదశోఽధ్యాయః. ౧౫.

సదాశివైకచిత్తత్వం పరంయస్మాత్తు చాపరం, మంత్రయోగః స్పర్శయోగో భావ యోగస్తథాపరః ౩. అభావయోగశ్చ మహాయోగఇత్యపి శ్రేష్ఠమాత్, మనో వికారరహితో ధ్యానయోగోపబృంహితః ౪. యోమంత్రార్థవిచారార్థో మంత్ర యోగో ఒభిధీయతే, నాడీ స్వాశోధ్యప్రాణా నాయమ్యాత్మని కుంభకే ౫. మంత్రార్థభావితధ్యానం స్పర్శయోగ ఇతి స్మృతః, మంత్రస్పర్శా పృథక్కృత్వా ఏకస్మి న్నేవవస్తుని ౬. విశ్వాతీత మనుధ్యానం భావయోగః ప్రకీర్త్యతే, మహాశూన్యనిరా లంబ శివతత్త్వవిచింతనం ౭. అభావయోగ ఇత్యాహుః పూర్వయోగాధికారిణః, పరమానందవిస్తారః పరమాత్మా జగన్మయః ౮. మహామక్త్యేత్యహంభావో మహా యోగః ప్రశస్యతే, సఏవసర్వయోగాత్మా బ్రహ్మయోగ ఇతిస్మృతః ౯. శివయోగ ఇతి ఖ్యాత స్సర్వసిద్ధి ప్రదాయకః, అయమేవమహాభాగ యమాద్యష్టాంగలక్షణః ౧౦. అయందశవిధః ప్రోక్తో మహాయోగోత్రనిశ్చితః, అహింసాసత్యమస్తేయం బ్రహ్మ చర్యందయార్జవం ౧౧. క్షమాధృతి ర్మితాహారః శౌచంచేతి యమాదశ, అహిం సాసర్వభూతేషు అక్లేశజననం మతం ౧౨. అక్లేశాదిగుణోపేతా చింతాచేయం నిగద్యతే, అహింసయావినా నాన్యదాత్మన శ్శుభకారణం ౧౩. సర్వభూతహితం వాక్యం సత్యమిత్యభిధీయతే, సత్యమేవ వదంత్యార్యా స్సప్రమాణం భోగమోక్ష యోః ౧౪. తృణపర్ణసువర్ణాద్యే ష్వన్యదీయేషు వస్తుషు, మనసాపినివృత్తిస్స్యా దస్తేయం యోగసాధనం ౧౫. స్యాన్మైథునపరిత్యాగో బ్రహ్మచర్యం త్వదిష్టకం, స్మరణం కీర్తనం కేళిః ప్రేక్షణం గుహ్యభాషణం ౧౬. సంకల్పోఽధ్యవసాయశ్చ క్రియానిర్వృత్తిరేవచ, ఏవమష్టవిధంచైతన్మైథునం పరికీర్తితం ౧౭. సర్వస్యైతస్య యస్త్యాగో బ్రహ్మచర్యంతదుచ్యతే, ఋతావృతౌ స్వదారేషు సంయోగస్తదు దీర్యతే ౧౮. బ్రహ్మణ్యేవమనశ్చర్యా బ్రహ్మచర్యంచ కీర్త్యతే, యత్తేనమనసా వాచా సర్వదాసర్వజంతుషు ౧౯. అనుగ్రహధియం సాధ్వీం దయాంయోగవిదో విదుః, శత్రౌమిత్రే కళత్రేపి స్వాత్మన్యన్యస్య జంతుషు ౨౦. ఏకరూప్యంహి మనస స్తదార్జవ ముదాహృతం, గాఢంక్రీకరణేనాపి శత్రూణాం పీడనేకృతే ౨౧. బుద్ధి క్షోభనివృత్తిర్యా సాక్షమా పరికీర్తితా, అర్థస్యబంధో హానౌవా సంపద్వ్యోగవిభాగ యోః ౨౨. చిత్తస్య నిర్వికారత్వం ధృతిరిత్యుచ్యతేబుధైః, అల్పంమృష్టాశనం ప్రాజ్ఞామితాహారంప్రచక్షతే ౨౩. ఆత్మనశ్శుద్ధికరణం శౌచం సర్వాత్మనైవతత్, బాహ్యంశౌచంమృజ్జలాద్యైః మనశ్శుద్ధి స్తథాంతరం ౨౪. ఏవముక్తోయమోభేదా న్నియమం శృణుసువ్రత, తపస్సంతుష్టి రాస్తిక్యం దానమీశ్వరభావనం ౨౫. సిద్ధాంతశ్రవణం హ్రీశ్చ మతిశ్చాపి జపోవ్రతం, ఏవందశప్రకారోఽసౌ నియమః సుప్రకీర్త్యతే ౨౬. కృచ్ఛ్రచాంద్రాయణాద్యైస్తు యత్నమాత్రేణ భూయసా, దేహస్యశోషణం తత్స్యాత్ తపస్సర్వశుభప్రదం ౨౭. యదృచ్ఛాలాభయోగేన సర్వదా శుభలక్షణః, ప్రీతిస్సంతోషఇత్యుక్త స్సహియుక్తై ర్విమృగ్యతే ౨౮.

ధర్మాధర్మేషు విశ్వాస మాస్తిక్యంప్రాహు రాస్తికాః, ధనమన్నజలాద్యంయ ద్ద్రవ్యం న్యాయేన సంభృతం ౨౯. ప్రతిపాదన మస్యాగ్రే శ్రద్ధయా దానముచ్యతే, ప్రసన్నేనస్వభావేన హరేర్వాశంకరస్యవా ౩౦. విధివత్పూజనం యత్తు దర్చనంవిదు రర్చకాః, రాగాద్యపేతహృదయం వాగదుష్టానృతాదికా ౩౧. హింసాదిరహితః కాయ ఏతచ్చేశ్వరపూజనం, సత్యంజ్ఞానమనంతం యత్తద్బ్రహ్మేతి గురోర్ముఖాత్ ౩౨. వేదాంతశ్రవణంప్రాహుః సిద్ధాంతశ్రవణం బుధాః, లోకవేదవిరుద్ధస్య కర్మణః కుత్సితస్యయః ౩౩. కరణేకాతరోభావో హ్రీరిత్యాత్మవిదో విదుః, గురూపదిష్టమార్గేణ బాహ్యసంగైరదూషితః ౩౪. మంత్రాభ్యాసోజపఃప్రోక్తో మహాసిద్ధివిధాయకః, ఆత్మార్థముపదిష్టం యద్దేశికేన దయాలునా ౩౫. ఉపాయగ్రహణం తంత్రైర్యత్తద్వ్రతమిష్యతే, ఏవందశవిధస్సోఽయం నియమస్సమ్యగీరితః ౩౬. దేహస్యల్లాఘవకరంనాడీ పవనశోధకృత్, స్వస్తికాద్యాసనంప్రోక్తం తదాసంత్యాయ కల్పతే ౩౭. స్వస్తికం గోముఖంపద్మం వీరంసింహాసనంతథా, భద్రంముద్రాసనంచాపి మయూరాసనమేవచ ౩౮. సుఖాసనంచ సద్బుద్ధే నవముఖ్యాసనానిహి, ప్రాణస్యసంయమ స్సమ్యక్ప్రాణాయామ ఉదాహృతః ౩౯. సచోక్తోద్వివిధః ప్రాజ్ఞైస్సగర్భాగర్భభేదతః, జపేనసహితఃపూర్వః పరోజపవివర్జితః ౪౦. తత్రద్వాదశభి ర్యుక్తో మాత్రాభిరధమ స్స్మృతః, మధ్యమస్తువిజ్ఞేయ శ్చతుర్వింశతిమాత్రకః, ౪౧. షడ్వింశన్మాత్రకం ప్రాహురుత్తమం ప్రాణవేదినః, ఉదాత్తత్రితయోచ్చార కాలో మాత్రానిగద్యతే ౪౨. ప్రస్వేదకంపనోత్థాన జనక స్స్యత్క్రిమాదయం, రేచకాదిస్వరూపేణ సాధనీయోహ్యయం బుధైః ౪౩. రేచకోఽంతర్గత మరుద్బహిర్నిర్యాపణక్రమః, అంతఃప్రవేశనం బాహ్యవాయోః పూరక ఇష్యతే ౪౪. ఆపూరితస్య తస్యాంతః స్థాపనం కుంభకఃస్మృతః, రేచపూరకయోర్మధ్యే బహిర్వాయో ర్నిరోధనం ౪౫. రేచకానంతరంవాయో ర్నిరోధ శ్శూన్యకోబహిః, ఇతిచబ్రువతే సంతస్సోపి చిత్తనియామకః ౪౬. ఇడయా రేచయే త్పింగళయా వాయుంప్రపూరయేత్, సుషుమ్నయా కుంభయేత ఇడాఖ్యాచంద్రదేవతా ౪౭. వామభాగస్థితా దేవయోని స్స్నిగ్ధగుణాన్వితా, పింగళాపితృయోనిఃస్యాద్దక్షిణా భానుదేవతా ౪౮. తయోర్మధ్యగతానాడీ సుషుమ్నా బ్రహ్మదైవతా, పద్మసూత్రనిభాచేయం వీణాదండాఖ్యయా యుతా ౪౯. అవష్టభ్య మహానాడీమిమాం బ్రహ్మమయీంశుభాం, నాడ్యస్తిష్ఠంత్యసంఖ్యాతా దేహస్యాముష్యధారకాః ౫౦. నాడీవిశుద్ధ్యైక్ణప్తోయం ప్రాణాయామ స్సుఖోదయః, తస్మాన్నాడీపరిజ్ఞానం యోగిన స్సంమతంసదా ౫౧. ద్విసప్తతిసహస్రాణి నాడ్యస్తత్ర చతుర్దశ, సుషుమ్నాపింగళా తద్వదిడాచైవ సరస్వతీ ౫౨. పూషాచవరుణాచైవ హస్తిజిహ్వా యశస్వినీ, అలంబుసాకుహూశ్చైవ విశ్వోదారా పయస్వినీ ౫౩.

శంకినీచైవగాంధారీ త్యేతాముఖ్యాః ప్రకీర్తితాః, తాసాంముఖ్యతమాస్తిస్రస్తిసృ
ష్వేకా విశిష్యతే ౫౪. బ్రహ్మనాడీత్యసౌప్రోక్తా విద్వద్వేదాంత పారగైః, ఇడా
యాఃపింగలాయాశ్చ సుషుమ్నాయాః స్థితిశ్శ్రుతా ౫౫. సరస్వతీకుహూశ్చాపి
సుషుమ్నా పార్శ్వయోఃస్థితే, గాంధారీహస్తిజిహ్వేచ వామభాగేతు పూర్వయోః
౫౬. పూషాయశస్వినీచాపి పింగలాదృష్టపూర్వయోః, స్థితా విశ్వోదరామధ్యే
కుహుకా హస్తిజిహ్వయోః ౫౭. గాంధార్యాశ్చ సరస్వత్యాః స్థితామధ్యేతు
శంకినీ, యశస్విన్యా స్సరస్వత్యా మధ్యేప్రోక్తా పయస్వినీ ౫౮. పూషకా
కుహుకామధ్యే వారుణీసుప్రతిష్ఠితా, అలంబుసాస్థితాపాయుపర్యంతం కందమధ్యతః
౫౯. ఇడాతుసవ్యనాసాంతగామినీ కందమూలతః, పింగళా యామ్యనాసాంతగామినీ
కందమూలగా ౬౦. పూర్వభాగే సుషుమ్నాయాః కుహూశ్శిశ్నాంతగామినీ,
విశ్వోదరాభిధానాతు తుండమధ్యేవ్యవస్థితా ౬౧. హస్తిజిహ్వాతథా సవ్యపాదాం
గుష్ఠాంతగా శ్రుతా, గాంధారీ సవ్యనేత్రాంతా ప్రోక్తా యోగాంగవేదిభిః ౬౨.
శంకినీ కామదా నాడీ దండమధ్యే వ్యవస్థితా, నాడీసరస్వతీ జిహ్వాపర్యంతా సుస్థితా
మునే ౬౩. పయస్వినీతథా యామ్యకర్ణాంతం ప్రోచ్యతేబుధైః, పూషాయామ్యాక్షి
పర్యన్తం పింగళా పృష్ఠతః స్థితా ౬౪ అధశ్చోర్ధ్వంస్థితానాడీ వారుణీసర్వగా
మినీ, నాడీష్వేతాసు సర్వాసు చరంతిదశవాయవః ౬౫ ప్రాణాపానద్వయం
వ్యాన స్తథైవోదానసంజ్ఞతః, సమానాఖ్యస్తథానాగః కూర్మఃకృకరనామకః ౬౬.
ధనంజయోదేవదత్త ఇతితేయోగిభిస్స్మృతాః, ఆస్యనాసికయోర్మధ్యే నాభిమధ్యే తథా
హృది ౬౭. ఉదరేవంక్షణే కట్యాం జంఘయోరుభయో రపి, వర్తతేపవనఃప్రాణః
ప్రధాన స్సర్వవాయుషు ౬౮. అపానోవర్తతేనిత్యః కటిజంఘోరుజానుషు, వ్యాన
శ్శ్రోత్రాక్షిమధ్యేతు కకుదంగుష్ఠయోరపి ౬౯. ఘ్రాణస్థానే గళేచైవ వర్తతే
సుధియాంవర, ఉదానస్సర్వసంధిస్థో విజ్ఞేయః పాదహస్తగః ౭౦. సమానో నాభి
దేశస్థ స్సర్వదాకృతినాంవర, నాగాదివాయవః పంచ త్వగస్థ్యాదిషు సంస్థితాః ౭౧.
నిశ్వాసోచ్ఛ్వాసఘోషాశ్చ ప్రాణకర్మ మహామతే, అపానాఖ్యస్యవాయోస్తు విణ్మూ
త్రాదివిసర్జనం ౭౨. వ్యానో వినామకృత్ప్రోక్త ఉదాన శ్చోర్ధ్వయానకృత్,
సమాన స్సర్వసామీప్యం కరోతీత్యవగమ్యతాం ౭౩. ఉద్గారాదిగణాః ప్రోక్తా
నాగాఖ్యస్య మహామతే, నిమీలనాదికూర్మస్య క్షుతకృత్కృకరానిలః ౭౪.
తంద్రీకృ ద్దేవదత్తశ్చ శోకకృచ్చ ధనంజయః, ఏవంబుద్ధ్వాసమాలోచ్య నాడీం
విజ్ఞాయ తత్త్వతః ౭౫. ఉక్తక్రమేణ యఃకుర్యా త్ప్రాణాయామం సయోగవిత్,
నిత్యంతు షోడశప్రాణాయామాన్ కుర్యాద్విచక్షణః ౭౬. ఏవమభ్యాసతో మాసా
ద్బ్రహ్మహత్యాం వ్యపోహతి, షణ్మాసాభ్యాసయోగేన దివ్యంజ్ఞానం సముద్భవేత్
౭౭. వత్సరాభ్యాసతో యోగీ పరమం బ్రహ్మవిందతి, ప్రాణాయామైకనిష్ఠస్య
నకించిదపి దుర్లభం ౭౮. ప్రాణాయామం నిశీథిన్యాం ప్రణవేనైవకల్పయేత్, మాత్రి

య్యేవహి సావిత్ర్యాః తేజస్వీ సూర్యవద్భవేత్ ౭౯. ప్రాణాయామఇతి ప్రోక్తః ప్రత్యాహారం వదామితే, విషయేభ్యస్సమస్తేభ్యో యత్ప్రత్యాహరణం స్థిరం ౮౦. ఇంద్రియాణామిమం ప్రాహుః ప్రత్యాహారం మనీషిణః, మానసేనాప్యనుష్ఠాన మనుశిష్టస్య కర్మణః ౮౧. ద్వంద్వేషు సమభావశ్చ ప్రత్యాహారతయాస్మృతే, యమాదిగుణయుక్తస్య మనసా ధిగతాత్మని ౮౨. ధారణాచ్చ బ్రహ్మపురే దహరాకాశమేవ యత్, తదంతర్బహిరాకాశధారణాపిచ ధారణా ౮౩ హృత్పుండరీకే నాభౌ వా మూర్ధ్ని పర్వతమస్తకే, చిత్తస్యబంధనం యత్ర ధారణా సాపికథ్యతే ౮౪. ప్రత్యయాంతరనిర్ముక్త ప్రవాహో ధ్యానమీర్యతే, సగుణంనిర్గుణంచేతి ద్వివిధం తత్రగీయతే ౮౫. సచ్చిదానందనీరూప శివధ్యానంహి నిర్గుణం, సగుణం సచ్చిదానందసాకార శివలక్షణం ౮౬. తదిదం నవధాప్రోక్తం స్థానభేదా ద్యథాశృణు, మూలే హేమనిభం ధ్యాయే చ్ఛివం పాపప్రశాంతయే ౮౭ ధ్యాయే న్మాణిక్యసచ్ఛాయం స్వాధిష్ఠానే సుఖీభవేత్, మణిపూరే నవార్కాభం ధ్యాయేత్సంక్షోభయేజ్జగత్ ౮౮. హృది విద్యానిభంధ్యాయే త్సదాశివమయోభవేత్, విశుద్ధేదీపసంకాశం ధ్యాయే ద్దుఃఖవిశుద్ధయే ౮౯. చంద్రాభం లంబికారంధ్రే ధ్యాయేదానందమశ్నుతే, నీలాంజననిభం ధ్యాయే ద్భ్రూమధ్యేయోగభా గ్భవేత్ ౯౦ సర్వవర్ణమయం ధ్యాయేత్ పరంవ్యోమ్ని శివోభవేత్, ఆజ్ఞాచక్రే శశిప్రఖ్యం ధ్యాయే త్సార్వజ్ఞ్యమాప్నుయాత్ ౯౧. ఏవంనవవిధధ్యానా త్సగుణా త్సగుణోభవేత్, సమాధిస్సమతావస్థా జీవాత్మపరమాత్మనోః ౯౨ సమ్యగ్బ్రహ్మణ్యవస్థాన మాత్మనశ్చ సమాహితః, అయోగీనవిజానాతి సమాధిం స్వాత్మసౌఖ్యదం ౯౩. జాత్యంధఇవ సద్రత్న మనపాయి గుణాన్వితం, ధారణాయాస్సముద్దిష్ట స్సమయః పంచనాడికాః ౯౪. ధ్యానస్యనాడికా షష్టిః కాలఃకాలవిదేరితః, దినద్వాదశకం కాల స్సమాధేరభిధీయతే ౯౫. నకర్మ నార్తిర్న ద్వేషో నమోహో నచవిప్లవః, నాజ్ఞానం నప్రమాదశ్చ తస్యయస్స్యా త్సమాధిమాన్ ౯౬. ఏకస్మిన్నపిభూతే యచ్ఛతుర్ధ్యాతా నుభావనం, పృథక్పృథక్సమాధిస్స్యా త్పంచీకరణనామకః ౯౭. అథాన్యదపివక్ష్యామి సమాధిం లయసంజ్ఞితం, యస్మిన్సిద్ధే ప్రసిధ్యంతి సిద్ధయోఽష్టౌ నిజేచ్ఛయా ౯౮. తతః ప్రాణపరిస్ఫూర్తి ర్నిశ్చలో యత్రతిష్ఠతి, సదాశివైక్యఫలద స్సమాధిర్లయాభిధః ౯౯. ఉత్తమః పరమాత్మైక్యం మధ్యమోఽహంక్రియాలయః, మహార్ఘ్యాగమోఽధమః ప్రోక్త స్సమాధౌ విలయాత్మని ౧౦౦. విలయాఖ్యేసమాధౌ యఃక్షణంవా తిష్ఠతిస్మరన్, తస్యసర్వవిద స్సంతి నవసత్ఫలితాహ్వయాః ౧౦౧. సర్వకామఫలోపేత స్సర్వభోగసమన్వితః, జీవే ద్వర్షసహస్రంహి సమాధౌలయనామ్నియః ౧౦౨. బహునాత్రకిముక్తేన ససమాధి ర్ద్విధైస్స్మృతః, యేన సంజాయతేసద్య శ్చిత్తైకీకరణం శివే ౧౦౩. శృణుయోగప్రసంగేన ముద్రాణాంవైభవం మునే, ముద్రాభిరేవసన్నద్ధో యోగస్సిధ్యతి యోగినః ౧౦౪.

ఆనంత్యంఖలు ముద్రాణా మాత్మవిద్భి ర్వినిశ్చితం, ముఖ్యాస్తత్ర వదామ్యత్ర పంచ
ముద్రాః ప్రసంగతః ౧౦౫. ఉడ్డీయాణం నభోముద్రాం మహాముద్రాం జలంధరాం,
మూలముద్రాంచ యోవేత్తి సయోగీసర్వవేదితా ౧౦౬. కుక్షేస్తుపశ్చిమే స్థానే
నాభేరుపరిబంధనం, మాత్రయా పరమస్యైత దుడ్డీయాణం ప్రచక్షతే ౧౦౭.
మహాఖగ స్సముడ్డీయ గచ్ఛన్నక్రంక్షు తతస్తతః, అనయాముద్రయా విద్వాన్ స్వవశ
స్సతతంభవేత్ ౧౦౮ ఉడ్డీయాణాఖ్య ముద్రేయం ద్వివిధాపరికీర్తితా, శార్దూల
చర్మణైవైకా యుక్త్యాన్యా పత్తైన బంధనం ౧౦౯. వాయో ర్బహిరథాన్యాతు మాన
సేనాస్యబంధనం, ఉడ్డీయాణైకసిద్ధస్య సిద్ధస్యవిదితాత్మనః ౧౧౦. సిద్ధయో వ్యోమ
చారిత్వ పూర్వగాస్సంభవంతిహి, ఉక్తస్థానే మరుద్బంధీభూత్వా యత్రైకధీ ర్భవే
త్ ౧౧౧. తస్మిన్ దేశే చరన్ స్వైరం తత్తత్సౌఖ్యం సమశ్నుతే, జిహ్వయా విప
రీతాయాః కపాలకుహరోదరే ౧౧౨. ప్రవేశనంనభోముద్రా భ్రూమధ్యాహిత
చక్షుషః, ఇయంహి ఖేచరీముద్రా ముద్రావిద్భి ర్నివేదితా ౧౧౩. యదస్య చిత్త
పవనౌ చరతః ఖేసునిర్మలే, యస్యేయంఖేచరీ ముద్రా స్వవశేవర్తతే సదా ౧౧౪.
తస్యబిందు ర్నపతతిస్వవశే మనుతేజగత్, యావద్బిందుః స్థితస్తావ ద్విదుషో నవిన
శ్యతి ౧౧౫. యావద్వశ్యా నభోముద్రా తావద్బిందు ర్వశేభవేత్, బిందోస్సము
రసీభావం యోజానాతి సయోగభాక్ ౧౧౬. నతస్యక్షుత్పిపాసార్తి శ్శోకమోహా
మతిభ్రమాః, రసనాశ్లేషణం సర్వ మలక్ష్యాలక యోజనం ౧౧౭. మహాముద్రేతి
కథితా ఘటనంచార్కసూర్యయోః, వక్షసిన్యస్తచిబుకో యోసా.................
౧౧౮ విచక్షణేనహస్తాభ్యాం వినతే దక్షిణేపరం, ధారయన్ కుక్షియుగలం పవనే
నైవ పూరయన్ ౧౧౯. ఏవంచాన్యేనభాగేన మహాముద్రేయ మీరితా, ఉభా
భ్యామపి భాగాభ్యాం విజితే పవనేతతః ౧౨౦. ముద్రామిమాం.....................
పథ్య మమృత్యహి, స్వేచ్ఛయా యోగినాజగం విషమప్యమృతం భవేత్ ౧౨౧.
క్షయోదావర్త కుష్ఠార్శో గుల్మాధ్మానాదయో గదాః, నశ్యంత్యజీర్ణవేగాశ్చ గర
వేగాశ్చ దుస్సహాః ౧౨౨. బద్ధ్వా సర్వసిరాజాల మధోగామి నభోజలం, కంఠ
దేశే నిబధ్నీయా న్ముద్రాజాలంధరీ స్మృతా ౧౨౩. జాలంధరీకృతం సమ్యక్ కంఠ
దుఃఖవినాశనం, నాగ్నౌపతతి యత్కించిదపి వ్యోమ్నః పరావృతం ౧౨౪. నచి
త్తంధావతిస్వైరం నచవాయుః ప్రధావతి, మనోహ్యప్రథతేతస్య ముద్రేయంయాస్య
శాశ్వతి ౧౨౫. పార్ష్ణిభాగేన సంపీడ్య యోనిమాకుంచయేత్ స్ఫుటం, ...
త్వవాగ్నేయం మూలబంధః ప్రకీర్తితః ౧౨౬. అపానప్రాణయోరైక్యం పదా
విణ్మూత్ర శోషణః, బుద్ధిస్థయావనోల్లాసో మూలబంధస్యలక్షణం ౧౨౭. *ధ ద్వావః*
ఏః మేతా స్సముద్దిష్టాఃపంచముద్రా మహామతే, యఇమా స్తత్త్వతోవేత్తి .. యోగీ
విః ..ఖ్యకో ౧౨౮. ఇత్యేవమానందరసైకరూపో యోగోమయాతే .. ఘో
విః , అత్రైవబుద్ధింవినివేశ్య సాధ్వీమాప్నోతి సిద్ధిం పరమాం జితాత్మా ౧౨౯.

ఇత్యేకాదశ సాహస్రైర్గ్రథితం పుణ్యవర్ధనం, హేమకూటస్యమాహాత్మ్యం సర్వపాపక్షయావహం ౧౩౦. ఇదంపుణ్యతమాఖ్యానం యః శృణోతి సదానరః, సపుత్రపౌత్రసహితః ప్రేత్యస్వర్గే మహీయతే ౧౩౧. * *

ఇతి శ్రీస్కాందమహాపురాణే హేమకూటఖండే సప్తర్షియాత్రా ప్రకాశికాయాం సంహితాయాం పంపామాహాత్మ్యే ఉత్తరభాగే భరద్వాజవిష్ణువృద్ధసంవాదే, అష్టాంగయోగ, ముద్రాలక్షణాది నిరూపణంనామ పంచదశోధ్యాయః. ౧౫.

శ్రీపంపామాహాత్మ్యం సంపూర్ణం.

శ్రీ హేమకూట నిలయః పంపాలింగన కాముకః గంగాధరో విరూపాక్షో మంగళం దిశతా త్సదా.

యదక్షర పదభ్రష్టం మాత్రాహీనంచ యద్భవేత్,
సర్వం క్షమ్యతాం పంపావిరూపాక్షేశ్వర ప్రభో.

శ్రీపంపా విరూపాక్షేశ్వరార్పిత మస్తు.